

שבוע פרשת וישב

(6 – 12 december 20)

כ' – כ"ו כסלו תשפ"א

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְהָיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לָךְ שְׁלוֹם:
וַיִּשְׁמוּ אֶת־שְׁמֵי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:**

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:
בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:**

**וְאַהֲבָתָּה אַתָּה יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶּךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצֻוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבָרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמָךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצוּה
אֲתָכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקָשׁ, וְאֶסְפַּתְי דִּגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁעְרְךָ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וּשְׂבַעְתָּ. הַשְׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וּעִבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וּבְאֲדָתָם מִתְרַה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבֵאָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֻתָּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמָךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִדְּבוּ יְמִיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקַּבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָּה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יִדְּוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החרד כולו ויהפך ל"חרד ובית של צדקה".

ק"מ

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותך בוי"ו חולם):

א אֲשֶׁר־יִמְיֶיךָ הַהֲלָכִים בְּתוֹרַת יְהוָה: ב אֲשֶׁר־יִצְרֵי עֲדוֹתֶיךָ בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ג אֵף לֹא־פָעֲלוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵיךָ הַלְכוּ: ד אַתָּה צִוִּיתָה פְּקֻדֶיךָ לִשְׁמֹר מְאֹד: ה אֲחֲלִי יִפְנוּ דְרָכֶי לִשְׁמֹר חֻקֶיךָ: ו אֲנִי לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ז אֲוֹדֶךָ בִּישׁוֹר לֵבִי בְּלִמְדֵי מִשְׁפָּטֶיךָ: ח אֶת־חֻקֶיךָ אֲשֶׁמֹר אֶל־תַּעֲבֹבִי עַד־מְאֹד: ט בְּמַה יִּזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אַרְחוֹ לִשְׁמֹר כְּדַבְּרֶךָ: י בְּכָל־לֵבִי דִרְשָׁתִיךָ אֶל־תִּשְׁנֵנִי מִמִּצְוֹתֶיךָ: יא בְּלִבִּי צִפְנֹתִי אִמְרֹתֶיךָ לִמְעַן לֹא אֲחַטָּא־לָךְ: יב בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לַמִּדְנֵי חֻקֶיךָ: יג בְּשִׁפְתֵי סִפְרֹתִי כָּל מִשְׁפָּטֶיךָ: יד בְּדֶרֶךְ עֲדוֹתֶיךָ שִׁשְׁתִּי פֶעַל כָּל־הָיוֹן: טו בְּפִקּוּדֶיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶבִּיטָה אֶרְחֹתֶיךָ: טז בְּחֻקֶיךָ אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח

המשך תהלים בעמוד 10

אגרות קודש

ב"ה, חנוכה, ה'תשי"א

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"מ וכו' מהויר"י שי

שלום וברכה!

מוסג"פ הקונטרס לחנוכה. ויה"ר אשר יאיר בו את כל סביבתו באור תורה ובמאור שבתורה באופן דמוסיף והולך, וכידוע דחנוכה ר"ת ח"נ והלכה כבית הלל, שהוסיף כמה גרים בישראל ע"י הנהגתו.

וכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ הורה לנו גם בזה את הדרך, לכל אחד ואחת מאתנו, כי במשך ימי חייו חיותו בעלמא דין,

הי הולך ומדליק את הנרות דבני ובנות ישראל, נר הוי' נשמת אדם,

הי מוסיף והולך בהדלקתו זו מזמן לזמן ומשנה לשנה,

הדלקתו זו היתה על פתח ביתו (אבל) מבחוץ, כדי שהנרות יאירו את השוק, מקום חשך ואפילה כי שקעה החמה,

ומכבר הבטיחו אותנו רז"ל, אשר ברכה שרוי' בהדלקת נרות זו, ובלבד שיעשה אותה האדם בכונה רצוי' כונה פנימית, וכלשונם:

הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאיר וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם.

בברכת חנוכה שיהי' האור מוסיף הולך ואור עד נכון היום, הוא יום הגאולה,

מ. שניאורסאהן

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיט, קכ ג
- (ג) מאמר ד"ה רני ושמחי בת ציון
שבת פרשת וישב, שבת חנוכה, מבה"ח טבת ה'תש"ל ה
- (ד) שיחת שבת פרשת וישב, שבת חנוכה,
מברכים החודש טבת, ה'תש"ל טז
- (ה) לקוטי-שיחות פרשת וישב - חנוכה כרך טו כט
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לד
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת וישב לז
- (ח) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת וישב לח
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישב סט
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת וישב ע
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישב פו
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פט
- שיעורי רמב"ם**
- (ג) - ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת וישב צב
- (יד) - פרק אחד ליום, לשבוע פרשת וישב קנה
- (טו) - ספר המצוות, לשבוע פרשת וישב קפג
- (טז) נביאים וכתובים
ירמיה פרק מט, דניאל פרק י קצא
- (יז) משניות - מסכת כלים
ביאור קהתי קצג
- (יח) עין יעקב מסכת מועד קטן ר
- (יט) מסכת פסחים עם ביאורים
מדף טו עד דף כא רב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקן רל
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רלא
- (כב) תורה אור בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה
אדמו"ר הזקן רלד
- (כג) תורת חיים
אדמו"ר האמצעי רמא
- (כד) מאמרי הצ"צ - דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רמב
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רמב
- (כו) קונטרס התפילה
אדמו"ר מוהרש"ב רמג
- (כז) ספר המאמרים - תרפ"ו
אדמו"ר מוהרי"צ רמה
- (כח) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רמט
- (כט) ספר הזכרונות המשך פרק מא רנב
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ רנה
- (לא) חומש לקריאה בציבור רנו
- (לב) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רסז
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת וישב רסט
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ער
- (לה) סדר הדלקת נרות חנוכה רעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בנבואת זכריה שהיא ההפטרה של שבת חנוכה, הקדוש־ברוך־הוא אומר לבני
2 ישראל:
3 **רְנִי וְשִׁמְחִי בַּת צִיּוֹן**, והסיבה לשמחה היא **כִּי הִנֵּנִי בָּא וְשִׁכְנִיתִי**
4 **בְּתוֹכְךָ, נָאִם ה'וּנְיָ¹, וּמִדִּיק בָּזָה** אדמו"ר הזקן
5 **פַּעַל הַגָּאֵלָה וְהַשְׁמָחָה²** שיום
6 י"ט כסלו שחל בסמיכות לחנוכה הוא
7 יום גאולתו ממאסר (בשנת תקנ"ט)
8 ויום שמחתו **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה** שאלה
9 דומה נשאלת גם **בְּדְרוּשֵׁי** מאמרי
10 החסידות של **רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂאֵינוּ**
11 **שְׁלֹא־חֲרִי־זֶה**, בדורות הבאים אחרי
12 אדמו"ר הזקן בעל הגאולה **בְּשַׁעְרֵי**
13 **אוּרָה³** לאדמו"ר האמצעי, בנו של
14 אדמו"ר הזקן **וְאוֹר הַתּוֹרָה⁴**
15 לאדמו"ר ה'צמח צדק, נכדו של
16 אדמו"ר הזקן **וְכוּי⁵** שְׁצִירָה
17 **לְהִבִּין, מֵהוּ עֲנִין שְׁנִי**
18 **הַלְשׁוֹנוֹת "רְנִי וְשִׁמְחִי"**, ויש
19 להבין את ההבדל בין 'רני', לשון רינה,
20 ל'שמחי', לשון שמחה, שהרי בודאי
21 אין זה סתם כפל לשון?
22 וגם נשאלת עוד שאלה בפסוק זה
23 **מִדּוּעַ 'כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל' נִקְרָאת**
24 **כֵּן בְּשֵׁם "בַּת צִיּוֹן" וְדוֹקָא?**
25 **וּבְכַלּוֹת צִירָה לְהִבִּין, מֵהוּ**
26 **שֶׁנֶּעֱנִין זֶה שְׁבוּ פוֹתַחַת הַהִפְטָרָה**
27 **לְהַפְטֵרָת "שִׁבְתָּ חֲנָכָה",**
28 **דְּלִכְאוּרָה הִיְתָה הַהִפְטֵרָה**
29 **שְׁקוּרָאִים בִּשְׁבַת חנוכה צִירָה**
30 **לְהַתְחִיל מִהַפְסוֹק⁵** שבהמשך
31 נבואה זו **"רְאִיתִי וְהִנֵּה מְנוֹרַת**
32 **זָהָב כְּלָה" וְגו', שְׁשֵׁם מִפְסוֹק**
33 **זֶה וְאֵילֶךְ מְדַבֵּר אוֹדוֹת גִּירוֹת**
34 **הַמְקַדָּשׁ, שֶׁהֵם גִּירוֹת הַמְקַדָּשׁ**
35 **הַמְקוֹר וְהַשְׂרֵשׁ לְגִירוֹת חֲנֻכָּה,**
36 **וְגַם שְׁנֵם חֲנֻכָּה הִיְתָה בְּגִירוֹת**
37 **הַמְקַדָּשׁ, וְלֹכֵן רָאוּי שֶׁהַהִפְטָרָה**
38 **תַּתְחִיל בִּפְסוֹק זֶה הַמְדַבֵּר עַל הַמְנוּרָה**
39 **שֶׁל בֵּית הַמְקַדָּשׁ וְלָמָּה מִתְחִילִים**
40 **אֶת הַהִפְטֵרָה מִהַפְסוֹק "רְנִי**
41 **וְשִׁמְחִי בַּת צִיּוֹן", שְׁלִכְאוּרָה**
- אין זה התוכן של הפסוק 'רני ושמחי' והפסוקים הסמוכים לו **שֶׁיָּד כָּלָל**
לְעֲנִין ה'חֲנֻכָּה?
(ב) **וּמִכְבָּאָר בָּזָה** אדמו"ר הזקן, דְּהִנֵּה **כְּתִיב⁶** נאמר בתהילים **"עֲבַדוּ**
אֶת ה' בְּשִׂמְחָה, בָּאוּ לִפְנֵי בְּרִנָּה", וגם בפסוק זה נאמרו שתי
הלשונות של 'שמחה' ו'רינה', כמו
בפסוק 'רני ושמחי' הפותח את
המאמר, **וְאִיתָא בְּזִהְרִי⁷**
"שִׁמְחָה בְּצַפְרָא, וִרְנָנָא
בְּרַמְשָׁא" שמחה בבוקר ורינה
בערב. **וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף**
וּלְדִיק ולשאל עוד **בְּמָה שְׁפָתוֹב**
בפסוק זה **"רְנִי וְשִׁמְחִי"** ביחד,
כאילו מדובר בעניין אחד,
דְּלִכְאוּרָה, הִרִי "רְנָנָא
וְשִׁמְחָה" הֵם בְּזִמְנִים שׁוֹנִים,
"רְנָנָא" בְּלִילָה וְ"שִׁמְחָה" בַּיּוֹם,
וְלֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁהֵם
בְּזִמְנִים שׁוֹנִים, דבר שכבר מוכיח
שמדובר בדברים שונים ונבדלים זה
מזה **אֲלֹא שֶׁהֵם לִילָה וַיּוֹם גַּם**
זְמַנִּים הֶפְכִּיִּים (וְכִמּוֹ שְׁפָתוֹב
בְּשַׁעְרֵי אוּרָה⁸), שְׁהִרִי
כְּתִיב⁹ בתורה, במעשה הבריאה
בששת ימי בראשית, **"וַיִּקְרָא**
אֱלֹקִים לְאוֹר יוֹם" וְגו',
כלומר, הקדוש־ברוך־הוא הבדיל
והפריד בין היום והלילה **שְׁקִבְע**
גְּבוּל יוֹם זמן מוגבל של שעות היום
לזמן הארת השמש, בתור זמן
שבו השמש מאירה **וְקִבְע גְּבוּלוֹת**
לִילָה וְכוּי זמן מוגבל של לילה
שבו אין השמש מאירה, **וְהִנֵּנוּ שֶׁהֵם**
יום ולילה זְמַנִּים לא רק שונים זה
מזה אלא גם הֶפְכִּיִּים זה מזה,
ומזה מוכן **בְּנוֹגַע לְעִבּוּדָה**
בְּ"רְנָנָא" עבודת ה' בדרך של 'רינה'

(1) זכריה ב, יד – הפטרת שבת חנוכה. (2) תו"א מקץ לו, א ואילך. שם סע"ד ואילך. מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קכד.
(3) שער החנוכה, ד"ה רני ושמחי פ"א ואילך. (4) חנוכה שיג, ב ואילך. (5) זכריה ד, ב. (6) תהלים ק, ב. (7) ח"א רכט, ב.
(8) שם פ"ח-יג. (9) בראשית א, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עד לעולם הזה הגשמי שהוא העולם התחתון והנחות ביותר שאין
תחתון למטה הימנו, שהוא בעולם הזה תכלית ההעלם
וההסתתר ואין בו גילוי אלקות כלל, ובפרטיות וההעלם וההסתתר על
האלקות שקיים בעולם הזה שורר בפרט ובמיוחד בזמן הגלות, שעל
זה על ההעלם וההסתתר הגדול של זמן
הגלות נאמר¹¹ בתורה "ואנכי
הסתר אסתיר פני", הסתרה
כפולה ועד שגם הימים
טובים ימי ההגים והמועדים
שבהם, בימי הגלות שהם ימים של
הסתור על האלקות, כמו חנוכה
ופורים, הם באפן שאלקות
אינו מאיר בגלוי¹² ובזמן הגלות
אפילו בימי חגים ומועדים אין
האלקות מתגלה בעולם.
וסבת ההעלם וההסתתר על
האור האלוני שבעולם, הוא
ההעלם וההסתתר שבעבודת
האדם, העבודה שקיים העלם
והסתור בעבודה הרוחנית שהאדם
עובד את ה' והינו, ההסתור
בעבודת ה' עליו מדובר כאן הוא
דעם היות שהנשמה מצד-
עצמה הרי כדברי אדמו"ר דוקן
בספר התניא אודות הנשמה
"אפילו בשעת החטא היתה
באמנה אתו"¹³, אפילו באותה
שעה שהאדם חטא, חס ושלום,
הנשמה נשארה בנאמנות שלה
לקדושת-ברוך-הוא, כך שהקשר
והחיבור של הנשמה לאלקות לא
נפגם לעולם, מפל-מקום אינה
אין הנשמה מאירה באופן גלוי
וניכר בתרי"ג הכחות של
האדם שהם כנגד תרי"ג המצוות
ובמחשבה דבור ומעשה
שלו, וכן הנשמה אינה מאירה
בגלוי במחשבות, בדיבורים ובמעשים
של האדם שזהו העבודה שהנשמה
לא מאירה ולא מורגשת בגלוי
בכוחות של האדם ובפעולותיו ההעלם וההסתתר בעבודת האדם,
והוא ההסתור על הנשמה שבגללו עבודת ה' היא מתוך העלם והסתור
זו הסבה להעלם וההסתתר בעולם.

ששיכת ל"רמשא", שעות הלילה והעבודה שעובדים את ה'
ב"שמחה" ששיכת ל"צפרא", שעות היום, שהם אופני
עבודה שונים וגם הפכיים זה מזה. ואלו בפסוק זה נאמר
"דני ושמחי בת ציון", שכולל את שני הענינים "רננא"
ו"שמחה" בבת אחת כאלו
מדובר בדברים שענינם אחד. וצריך
להבין, מהו הטעם שדוקא
אצל "בת ציון" על אף שדרך
כלל מדובר בדברים שונים ואף
הפכיים, מכל-מקום ביחס ל"בת ציון"
קשורים שני הענינים
"רננא" ו"שמחה" זה בזה,
ועד כדי כך הם קשורים זה בזה
ושייכים זה לזה שבאים בבת
אחת כענין אחד.
(ג) והענין הוא, דהנה כתיב¹⁰ כי שמש ומגן
הנ' אלקים. והינו, שגלוי "שמש"
הנ' הוא ביום, אבל בלילה שהוא זמן החושך,
כל הענינים הם בהעלם והסתור, בדגמת המגן
שמסתיר על אור השמש. והינו, שהענינים הם
במציאותם כמו שהם, אבל הם בהעלם והסתור,
ואינם נראים לעין, עד שנדמה שאינם
במציאות. וענין זה הוא בכללות סדר
ההשתלשלות עד לעולם הזה התחתון שאין
תחתון למטה הימנו, שהוא תכלית ההעלם
וההסתתר, ובפרטיות הוא בזמן הגלות, שעל זה
נאמר¹¹ "ואנכי הסתר אסתיר פני", ועד שגם
הימים טובים שבהם, כמו חנוכה ופורים, הם
באפן שאלקות אינו מאיר בגלוי¹². וסבת
ההעלם וההסתתר שבעולם, הוא ההעלם וההסתתר
שבעבודת האדם, והינו, דעם היות שהנשמה
מצד-עצמה "אפילו בשעת החטא היתה באמנה
אתו"¹³, מפל-מקום אינה מאירה בתרי"ג
הכחות של האדם ובמחשבה דבור ומעשה
שלו, שזהו ההעלם וההסתתר בעבודת האדם,
והוא הסבה להעלם וההסתתר בעולם.
ההשתלשלות סדר ההשתלשלות בכל הדרגות הרבות
שיש באור אלוני היורד ונמשך מלמעלה למטה בסדר השתלשלות' בו
הדרגות השונות משתלשלות זו מזו ואחזות זו בזו, ודבר זה הוא בכל הדרגות

(10) תהלים פד, יב. וראה תניא שער היחוד והאמונה פ"ד ואילך. (11) וילך לא, יח. (12) ראה גם לקו"ת צו טז, א-ב. (13) ראה תניא ספכ"ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

גְּדוּלָה כְּצֵאת מִהַגְלוֹת וְהַשְׁכִּיחַ, כִּי כְּגֹדֶל הַסֶּבֶל וְהַצֶּעַר בַּעַת הַגְלוֹת
וְהַשְׁכִּיחַ, כִּי הוּא גֹדֶל הַשְׁמַחָה בַּעַת הַיְצִיאָה מִהַגְלוֹת וְהַשְׁכִּיחַ כְּמִשְׁלַל בֶּן
מֶלֶךְ שֶׁהָיָה רִגֵּל לַחַיִּית בְּאֶרְמוֹן הַמַּלְכוּת שֶׁהָיָה בְּשִׁכְנָה כּו' וּבְחַיִּיתוֹ
בְּשִׁכְנָה, בֶּן הַמֶּלֶךְ סָבֵל וְהַצֶּעַר מֵאֵד וְיֵצֵא לַחֲפָשִׁי וְחוֹר אֶל בֵּית אָבִיו
הַמֶּלֶךְ (וְעַל-אַחַת-כֶּמְהָ-וּכְמָה
כְּאֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ עֲצָמוֹ הָיָה
בְּשִׁכְנָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב¹⁷ בְּיֶשֶׁר
הַיְרִימִים מֶלֶךְ אֶסּוּר בְּרִהְטִים
בְּכַבְלִים, כְּדֹאִיתָא כְּמוֹכָא בְּ'אַגְרָת
הַתְּשׁוּבָה¹⁸ שֶׁבִּסְפָּר הַתַּנְיָא אֹדוּת
גְלוֹת הַשְׁכִּיחָה, "הַשְּׁפַעַת שֵׁם הוּי"
בְּרוּךְ-הוּא שֶׁנִּשְׁתַּלְשֵׁל וְיִרְדֵּה תוֹךְ
הַיְכָלוֹת הַסְטְרָא אַחֲרָא הַטְּמָאִים
לְהַחְיִיתָם עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה אֱנוֹשׁ
וְתַחְבּוּלוֹתָיו וּמַחֲשַׁבוֹתָיו הָרַעוֹת וְכִמוֹ
שֶׁכְּתוּב מֶלֶךְ אֶסּוּר בְּרִהְטִים...").
וְהַסְדֵּר בְּזָה סֵדֵר הַדְּבָרִים שֶׁל
הַיְצִיאָה שֶׁל הַנִּשְׁמָה מִגְלוֹת הַגּוֹף
וְהַתְּקַרְבוֹת לְאִלּוּקוֹת מִתּוֹךְ הַהֶעֱלֵם
וְהַהֶסְתֵּר הוּא, שֶׁתְּחַלֵּה בְּשֵׁלֵב
רֵאשׁוֹן שֶׁל עֲבוּדַת ה' צְרִיכָה לְהִיּוֹת
"רִנָּה בְּרִמְשָׁא", רִנָּה וְהַתְּגַלּוֹת
מִתּוֹךְ הַלֵּילָה, הֵינּוּ הַחוּשׁ וְהַהֶעֱלֵם,
וְעַל-יְדֵי-זֶה עַל יְדֵי עֲבוּדַת ה'
כְּרָאוּי בְּשֵׁלֵב הָרֵאשׁוֹן, מִתּוֹךְ הַחוּשׁ,
בָּאִים אַחֲרֵי-כֵן לְ"שְׁמִחָה
בְּצַפְרָא", שְׁמִחָה וְגִילּוֹי וְאוֹר בְּמִן
הַיּוֹם וְכִמוֹ שֶׁהָיָה בְּתַחֲלַת
הַבְּרִיאָה, בְּלִשׁוֹן הַגְּמָרָא לְגַבִּי
הַעֲבוּדָה שֶׁבְּרִיאַת הָעוֹלָם הֵייתָה בְּסֵדֵר
שֶׁל יוֹהֵי עֶרֶב וַיְהִי בּוֹקֵר, הֵינּוּ
הַתְּחַלְתָּה הַיָּא מִהַלֵּילָה וְהַהֶמְשֵׁךְ הוּא
בְּיוֹם (וְכֵן הֵייתָה הַיָּמָה לְפִי הַיְּהוּדוֹת,
הַתְּחַלְתָּה הַיָּא מִהַלֵּילָה וּבְהַמְשֵׁךְ לַלֵּילָה
בֹּא הַיּוֹם) "בְּרִישָׁא חֲשׁוּכָא
וְהֵדֵר נְהוּרָא"¹⁹ בְּרֵאשׁ, בְּתַחֲלָה, חוּשׁ וְאַחֵר כֵּן אֹר.

אֶף אֶף-עַל-פִּי-כֵן לְמִירוֹת שְׁבָאוֹן כְּלָלִי שׁוֹרֵר הָעוֹלָם וְהַסְתֵּר (בְּעֲבוּדַת
ה', בְּגִלְגַּל הָעֵדֶר גִּילּוֹי הַנִּשְׁמָה, וְכַתּוּבָה מִזֶּה בְּעוֹלָם בְּכָלֵל, בְּכָל זֹאת יִשְׁנֹו
עֵינָיו "רִנָּה בְּרִמְשָׁא", עֵינָיו שֶׁל רִנָּה וְשְׁמִחָה, בְּלִילָה, וְהֵינּוּ, שְׁגָם
אֶפִּילוֹ "בְּרִמְשָׁא" זְמַן הַלֵּילָה שֶׁעֵינָיו חָשָׁךְ וְהָעוֹלָם וְהַסְתֵּר,
יִשְׁנֹו עֵינָיו ה' רִנָּה" וְהַשְׁמַחָה,
וְאַדְרָכָה, דְּוָקָא מִצַּד הָהָעֵלֶם
וְהַהֶסְתֵּר, הָנָה עַל-יְדֵי
הַהֶתְבּוֹנְנוּת בְּזָה גּוֹפָא, בְּעֵינָיו
הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר עֲצָמוֹ, הַהֶתְבּוֹנְנוּת
שֶׁתְּבִיא לִידֵי הַבְּנָה וְהַכְרָה עַד כְּמָה
הַהֶעֱלֵם, הַהֶסְתֵּר וְהַחוּשׁ הֵם בְּתוֹקֶף,
יָבֵא הָאֵדָם הַמִּתְבּוֹנֵן לִידֵי צִמְאוֹן
גְּדוֹל וְחוֹק וְתִשְׁקָה גְּדוֹלָה וְחוֹקָה
בְּיוֹתֵר לְצֵאת מִהַחוּשׁ וְהַהֶעֱלֵם
וְלַהֲתַקֵּר לְאִלּוּקוֹת (בְּכַמְבָּאֵר
בְּתַנְיָא¹⁴ שְׁדוּקָא הַהֶתְבּוֹנְנוּת
בְּרִיחוֹק שֶׁל הַנִּשְׁמָה מֵאִלּוּקוֹת, בְּכֵן
שִׁירְדָה לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוֹף גַּשְׁמִי, יָבוֹא לִידֵי
רִצּוֹן לַחַיִּית דְּבוֹק בְּאִלּוּקוֹת מִתּוֹךְ
שְׁמָחָה וּבְכַפְרָט וְהַדְּבָרִים מְבוֹאִרִים
בְּפִרְסוּת יוֹתֵר בְּדְרוּשֵׁי מֵאֲמָרֵי
חֲסִידוֹת שְׁלֹא-אֲחֵרֵי-זֶה כְּדוּרוֹת
בְּהַאִים, אַחֲרֵי דְרוֹר שֶׁל אֲדַמּוֹר (זִקּוֹן),
שֶׁהָיָה הַצִּמְאוֹן וְהַתְּשׁוּקָה לְהַתְּקַרֵּב
לְאִלּוּקוֹת לְמִירוֹת הַחוּשׁ וְהַהֶסְתֵּר עֵינָיו
ה' רִנָּה" שְׁקִים גַּם, וְלִמְרוֹת,
ה' רִמְשָׁא, חוּשׁ הַלֵּילָה.
וְעַל-יְדֵי-זֶה שֶׁהָאֵדָם מִתְעוֹרֵר
בְּיָנֵהוּ וְקִירוֹב לְאִלּוּקוֹת מִתּוֹךְ הַחוּשׁ
וְהַהֶעֱלֵם שֶׁל הַלֵּילָה, בָּא אַחֲרֵי-כֵן
לְמַדְרָגָה נְעִלִית יוֹתֵר,
"שְׁמִחָה בְּצַפְרָא", שְׁמִחָה בְּמִצַּב
שֶׁל יוֹם, הֵינּוּ אֹר וְגִילּוֹי שֶׁהָיָה
הַשְׁמִחָה שֶׁהָאֵדָם שֶׁמַּח בְּעֲבוּדַת ה'
מִצַּד גִּילּוֹי הָאֹר שֶׁנִּשְׁמָח
הָאִלּוּקִים מֵאִירָה בּוֹ וְהַהֶתְקַרְבוֹת שֶׁל לְאוֹר הָאִלּוּקוֹת שֶׁבָּא לְאַחֲרֵי
הָהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר, וְכַמְבָּאֵר בְּתַנְיָא¹⁵ בְּהַמְשֵׁךְ הָעֵינָיו שֶׁם בְּנִגְעַע
לְשְׁמִחָת הַנֶּפֶשׁ בְּצֵאתָהּ מִן הַגּוֹף הַמִּתְעַבֵּב, הַנִּקְרָא בּוֹהֵר
"מִשְׁכָּא דְּחִיָּא"¹⁶ עוֹר שֶׁל נַחֲשׁ, וְעַל שְׁמִחָה זוֹ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַמִּשְׁתַּחֲרַת
מִה' מֵאֲסָרָה שֶׁלָּה בְּגוֹף הַגַּשְׁמִי, כֵּךְ שְׁמַעְתָּה הַגּוֹף לֹא יַעֲלִים וְסִתִּיר עַל הַנִּשְׁמָה
וְלֹא יִמְנַע מִמֶּנָּה לְהֵאִיר בְּגִילוֹ, מְבוֹאֵר בְּתַנְיָא שֶׁם שְׁאִין לֶךְ שְׁמִחָה

(14) ראה תניא פ"ז. פמ"ד. (15) פל"א. (16) תקו"ז בהקדמה (י, ב). תיקון כא (מח, ב). (17) שה"ש ז, ו. (18) פ"ז (צו, ב).
(19) שבת עז, ב. (20) שמואל-ב כב, כט. וראה בתו"א מקץ מ, ב ואילך. שערי אורה שער החנוכה ד"ה כי אתה נרי פ"א
ואילך (לד, ב ואילך). אוה"ת חנוכה שכו, ב ואילך. ספר המאמרים תרנ"ג ע' קעב ואילך. ד"ה כי אתה נרי דש"פ מקץ,
זאת חנוכה תשמ"ז. (21) ראה דב"ר פ"ד, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ותורה אור²², היינו שהמצוות נמשלו לנר והתורה נמשלה לאור,
2 והקדוש-ברוך-הוא אומר לאדם, אם אתה שומר את קיום המצוות ולימוד
3 התורה אני משמר היינו מטפח ומחזק את נרך, נרו של היהודי שהיא
4 הנשמה שלו שנמשלה לנר, ככתוב נר הוי' נשמת אדם²³, ולא רק
5 בנוגע לעניינים הרוחניים,
6 וההשפעה של קיום המצוות ולימוד
7 התורה, שמירת ה'נר' של הקדוש-
8 ברוך-הוא, אינה רק לגבי עניינים
9 רוחניים כמו 'שמירת הנר' של האדם
10 במובן של גילוי הנשמה אלא זה
11 נמשך ויש לכך פעולה והשפעה גם
12 בנוגע לעניינים הגשמיים
13 בעולם, שעומד שהרי גם העולם
14 הגשמי עומד ומתקיים על שלשה
15 העמודים: תורה לימוד התורה
16 עבודה עבודת התפילה וגמילות-
17 חסדים²⁴ קיום המצוות, שהם
18 שלשת ה'קוין' תחומים שונים
19 בעבודת ה' הכוללים שיחידיו הם
20 כוללים את כללות העבודה
21 שהאדם עובד את ה' בקיום
22 התורה-ומצוות על-ידי שלשת
23 העניינים באמצעות הדברים שבהם
24 נפש האדם באה לידי ביטוי ופועלת
25 את פעולותיה: מחשבה דבור
26 ומעשה.
27 אמן, כל זה הוא בזמן
28 הרגיל, כאשר הדברים הם כתיקונם
29 ולפי הסדר הרצוי "תמידים
30 כסדרם", שאז היא העבודה
31 הרגילה ב"נר מצוה ותורה
32 אור", ובמונחים כסדרם, אכן די
33 בעבודה הרגילה של קיום המצוות
34 שנמשלו לנר ולימוד התורה שנמשל
35 לאור, כמבואר לעיל, אבל בזמן
36 הגלות שאז הימים אינם כתיקונם
37 וכסדרם אלא שורר חושך והעלם
38 והסתר צריכה להיות עבודה
39 נעלית יותר מהרגיל, כיון
40 שצריך לפעל את ענין "והוי' יגיה חשכי", והינו, שפכדי
41 להאיר את חשך הגלות, לא מספיק שם הוי' הראשון הנזכר
42 בפסוק זה, כי אתה הוי' נרי, אלא צריך להיות גם שם הוי' השני
43 הנזכר בחציו השני של הפסוק והוי' יגי' חשכי, גלוי שם הוי'
44 שלמעלה מסדר השתלשלות, שם הוי' בדרגה יותר נעלית משם הוי'
- 1 "נר מצוה ותורה אור"²², אני משמר את נרך,
2 נר הוי' נשמת אדם²³, ולא רק בנוגע לעניינים
3 הרוחניים, אלא זה נמשך גם בנוגע לעניינים
4 הגשמיים בעולם, שעומד על שלשה העמודים:
5 תורה עבודה וגמילות-חסדים²⁴, שהם שלשת
6 ה'קוין' הכוללים את כללות העבודה בקיום
7 התורה-ומצוות על-ידי שלשת העניינים: מחשבה
8 דבור ומעשה. אמן, כל זה הוא בזמן הרגיל,
9 "תמידים כסדרם", שאז היא העבודה הרגילה
10 ב"נר מצוה ותורה אור", אבל בזמן הגלות
11 צריכה להיות עבודה נעלית יותר, כיון שצריך
12 לפעל את ענין "והוי' יגיה חשכי", והינו,
13 שפכדי להאיר את חשך הגלות, לא מספיק שם
14 הוי' הראשון, אלא צריך להיות גם שם הוי'
15 השני, גלוי שם הוי' שלמעלה מסדר
16 השתלשלות, כמרמז גם בכך ששתי פעמים שם
17 הוי' הן (לא רק ארבע אותיות, אלא) שמונה
18 אותיות, וענין זה נמשך על-ידי התשובה, שהיא
19 בספירת הבינה, הספירה השמינית²⁵, והינו,
20 שלא מספיקה העבודה ד"נר מצוה ותורה אור",
21 אלא צריך להיות גם ענין "דרך חיים תוכחת
22 מוסר"²², כמבאר ב'קנטרס עץ החיים'²⁶ שזוהי
23 עבודה נעלית יותר מ"נר מצוה ותורה אור",
24 שמצד-עצמה היא למעלה משלשת ה'קוין',
25 אלא שנמשכת ומאירה גם בעבודה בשלשת
26 ה'קוין'.
- 1 (ה) והענין בזה, דהנה פתיב²⁷ "אל יתהלל
2 חכם בחכמתו, ואל יתהלל הגבור
3 שנמשכת ומאירה גם בעבודה בשלשת ה'קוין', היא העבודה
4 הרגילה של קיום המצוות ולימוד התורה (וכפי שיתבאר להלן, הכוונה
5 לעבודת ה' במסירות-נפש שהיא במיוחד בזמן הגלות).
6 (ה) והענין בזה, דהנה פתיב²⁷ נבואת ירמיהו "אל יתהלל אין
7 זה נכון וראוי שיתהלל וישבח את עצמו חכם בחכמתו, ואל יתהלל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

למטה, וְאִם-כֵּן לאחר שנתבארה המעלה והחשיבות האמיתית של שלושת
הדברים הללו, חכם, גבור ועשיר, מֵהוּ אוֹמְרוֹ "אֵל יִתְהַלֵּל" בְּכָל
עֲנִינִים אֵלוֹ, "כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל גּוֹ" הדבר היחיד שבו כן ראוי
להתהלל הוא הַשֶּׁפֶל וְיָדַע אוֹתִי?
(ו) וַיִּבֶן בְּהִקְדִּים תחילה מֶה
שֶׁנִּתְבָּאָר לְעֵיל³² במקרים
הקודמים למאמר זה, ודיבור-המתחיל
'קטנת' ודיבור-המתחיל 'פרה בשלום'
בְּעֵנֶן הַשָּׁרָאָה והתגלות
הַשְּׂכִינָה בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ,
שָׁאִין זֶה פְּדַעַת הָאוֹמְרִים
שֶׁהִגְלוּ בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה
רַק זִיו וְהָאָרֶז מוֹעֵטָה בְּלָבָד,
וְאִפְּנֵי הִגְלוּי לֹא הִיָּה בְּדֶרֶךְ
כָּלִי, כִּךְ שֶׁהַמִּצִּיאוֹת הַגִּשְׁמִית שֶׁל
בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הֵייתָ כְּלִי רֹאֵי וּמֵתִים
שֶׁהָאֱלֹהִים תִּתְלַבֵּשׁ בּוֹ וְתוֹשֶׁרָה בּוֹ
בְּגִלּוּי אֲלֹא רַק שְׂבִית-הַמִּקְדָּשׁ
הִיָּה מִקּוֹם מְכָשֵׁר לְזֶה, וְכִמּוֹ
בְּעֵנֶן הַנְּבוּאָה, שְׁעָלֶיהָ
נֶאֱמַר³³ "וַיִּכְיֶד הַנְּבִיאִים
אֲדָמָה", ויש מפרשים שהכוונה היא
שֶׁהַנְּבוּאָה הִיא כְּדִמְיוֹן בְּלָבָד אֲבָל
הַהִתְגַּלּוּת מִלְּמַעְלָה שֶׁהֵייתָ בַּעַת
הַנְּבוּאָה לֹא הִתְלַבְּשָׁה בְּנִבְיָא
בַּהִתְלַבְּשׁוֹת פְּנִימִית כִּיּוֹן שֶׁלֹּא הִיָּה כְּלִי
רֹאֵי וּמֵתִים לִכְךָ אֲלֹא רַק מוֹכֶשֶׁר
וּמוֹכֵן לְהֵאָרֶה אֲלֹא אֹפֶן גִּילּוּי
הָאֱלֹהִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הוּא בְּדֶרֶךְ
שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בַּעַת חֲנוּכַּת בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ הֵרָאָה, "הִנֵּה הַשָּׁמַיִם
וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם הָרִמּוּ לְדִרְגּוֹת
נִעְלוֹת בָּאֱלֹהִים לֹא יִכְלָפוֹדָה, אִם
אִינִם כְּלִים רֹאִיִּים לְהִתְגַּלּוֹת עֲצֻמּוֹת
הָאֱלֹהִים אִם כִּי הִבִּיתָ הֵזָה"³⁴,
אֲבָל הַבֵּית הַזֶּה, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הוּא
מִצִּיאוֹת גִּשְׁמִית, הוּא כֵּן רֹאֵי לִכְךָ,
שָׁאֵף שְׁ"שָׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם", שֶׁהֵם עוֹלָם הָאֲצִילוֹת
(הֵרָאָה וְהִי נִעְלָה מֵאַרְבַּע הָעוֹלָמוֹת הַכְּלִיִּים אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יִצִּירָה-עֲשִׂיָּה)
הַנִּקְרָא 'שָׁמַיִם' וְעוֹלָמוֹת הָאֵין-סוֹף שֶׁבָּהֶם שׂוֹרָה הָאוֹר הָאֱלֹהִי הַבְּלִי-

הַגְּבוּרָה בְּגִבּוּרָתוֹ. אֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ. כִּי אִם בְּזֹאת
יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל, אֲלֹא הַדָּבָר הַנִּכְנָן וְהָרָאִי הוּא כֹּאשֶׁר אָדָם מִתְהַלֵּל בְּכִךְ
שֶׁהִגִּיעַ לִידֵי הַשֶּׁפֶל וְיָדַע אוֹתִי", אֵת הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא הַלְּכָאוּרָה
אִינּוּ מוֹכֵן²⁸ מְדוּעַ בִּאֲמַת לֹא רֹאִי שֶׁהַחֹכֵם יִתְהַלֵּל בַּחֲכָמּוֹ, הֲרִי מְדַבֵּר
אֹדוֹת חֹכֵם אֲמִתִּי, שְׁלֹכֵן
נִקְרָא בְּכָתוּב כֹּאן בְּשֵׁם
"חֹכֵם", הִינּוּ, שֶׁהַתּוֹרָה
קוֹרְאָתוֹ בְּשֵׁם "חֹכֵם", וְדַבְּרִי
הַתּוֹרָה הֵם בּוֹדֵאִי אֲמֵת וְכִמְאָמֵר
רְבוּתִינוּ ז"ל²⁹ בְּגִמְרָא "אֵיזָהוּ
חֹכֵם - הָרֹאֶה אֶת הַנּוֹלָד",
הִי דַבְּרִי חֲכָמִינוּ ז"ל יֵשׁ הַגְּדֵרָה מִיָּהוּ
חֹכֵם וְאִם אָדָם נִקְרָא חֹכֵם בַּתּוֹרָה, זֶה
הַכּוֹחַ שֶׁהוּא אֲכָן חֹכֵם וְכֵן בְּנוֹעֵץ
לְגִבּוּר, שֶׁגַּם לְגַבִּי יֵשׁ הַגְּדֵרָה דַּבְּרִי
חֲכָמִינוּ ז"ל מִיָּהוּ גִיבּוּר אֲמִתִּי
כִּמְאָמֵר רְבוּתִינוּ ז"ל³⁰ בְּפֶרֶק
אֲבוֹת "אֵיזָהוּ גִבּוּר - הַכּוֹבֵשׁ
אֶת יָצְרוֹ", וְכֵן עֲשִׂיר שֶׁגַּם
לְגַבִּי מִצִּינוּ דַּבְּרִי חֲכָמִינוּ ז"ל
הַגְּדֵרָה מִיָּהוּ עֲשִׂיר בִּאֲמַת, כִּמְאָמֵר
רְבוּתִינוּ ז"ל³⁰ בְּפֶרֶק אֲבוֹת
אֵיזָהוּ עֲשִׂיר - הַשִּׁמְחָה
בְּחִלְקוֹ, וְאִם כֵּן, הָעֲשִׂיר עֲלֵיו מְדוּבָר
כֹּאן הוּא אֲכָן עֲשִׂיר בִּאֲמַת אִם-כֵּן
מֵהוּ אוֹמְרוֹ "אֵל יִתְהַלֵּל" גּוֹ.
מְדוּעַ אוֹמֵר הַכּוֹתֹב שֶׁהַחֹכֵם, הַגְּבוּר
וְהָעֲשִׂיר לֹא יִתְהַלְלוּ?
וּבְפֶרֶט וְהַשְׁלָאָה מִתְחַזֶּקת עַל-פִּי
הַמְּבָאָר בְּקִבְלָה וְחִסְדוֹת³¹,
שְׁ"חֹכֵם גִּבּוּר וְעֲשִׂיר הֵם
כִּנְגֵד שְׁלֹשֶׁת הַקְּוִיִּין, שְׁקִימִים
בְּאוֹר הָאֱלֹהִים (וּמִמֶּנּוּ הִשְׁתַּלְּשַׁל גַּם
לְכוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ), "חֹכֵם" כִּנְגֵד קוֹ
הַיָּמִין, "גִּבּוּר" כִּנְגֵד קוֹ
הַשְּׁמָאל, וְ"עֲשִׂיר" כִּנְגֵד קוֹ
הָאֲמִצְעִי, בַּחֲנִינֵת הַתִּפְאָרָה,
כְּמִבְּאֵר אֹדוֹת חֲלוּקַת הַסְּפִירוֹת לְשִׁלּוּשׁ הַקִּין - חֲח"נ (חֲכֵמָה, חֶסֶד, נֶצַח)
בִּימִין, בִּג"ה (כִּינָה, גְּבוּרָה, הוֹד) בְּשִׁמְאֵל וְדָת"י (דַּעַת, תִּפְאָרַת, יִסּוֹד) בְּאֲמִצְעַ
שְׁזָהוּ פְּלָלוֹת סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְּשָׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹהִי הַנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה

ט, ככ"ג. (28) ראה גם מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' מא. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתעז ואילך. ספר המאמרים תרל"ד ע' סו.
וש"נ. ד"ה: פדה בשלום דש"פ ויצא יו"ד כסלו תשי"ט (ספר המאמרים תשי"ט ע' סח ואילך). וידבר אלקים אכה"ד (השני)
שנה זו (תש"ל). החדש דש"פ צו תשמ"ג. (29) תמיד לב, א. (30) אבות רפ"ד. (31) ד"ה רני ושמוחי, בשערי אורה שם פט"ו.
(32) במאמרים הקודמים — ד"ה קטנתי וד"ה פדה בשלום (ספר המאמרים תש"ל ע' עה ואילך; ע' פד ואילך. נדפסו ב'דבר
מלכות' לפרשיות ויצא וישלח). (33) הושע יב, יא. (34) מלכים-א ח, כז. דברי הימים-ב ו, יח.

ש"פ וישב, שבת חנוכה, מבה"ח טבת ה'תש"ל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גבול **שְׁלֹמֶעֱלָה מַעֲלָם הָאֲצִילוֹת** ומ'סדר השתלשלות, העולמות
 2 הנקראים 'שמי השמים' **"לֹא יִכְלָלוּךָ"**, הִנֵּה **"בְּבֵית הַזֶּה"** בית
 3 המקדש **הוא** הקדוש-ברוך-הוא בעצמו **נִמְצָא** ותגלה **בְּכָל עֲצֻמָּתוֹ**.
 4 **וְהִינוּ, שְׁהִגְלוֹי שְׁבָבִית-הַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ הָאֶרֶז מוּעָטָה בְּלִבָּר**
 5 מהאלוקות עצמה **בְּלִבָּר, אֶלָּא**
 6 **גְּלוֹי מֵהוּתוֹ וְעֲצֻמָּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,** 1
 7 גילוי של מהות ועצמיות הקדוש-ברוך-
 8 הוא בעצמו **וּבִאֲפֹן ד'יִכְלָלוּךָ"** 2
 9 **בְּדֶרֶךְ כָּלִי** כלומר, התגלות באופן
 10 של התלבשות פנימית, כאור המאיר
 11 ב'כלי' הראוי ומתאים לו.
 12 * * *
 13 **וְלִקְאוּרָה צָרִיף לְהִבִּין, אִיף** 3
 14 **שִׁיף אִיךְ יִתְכֵּן שְׁבָבִית-הַמִּקְדָּשׁ** 4
 15 **הַגִּשְׁמִי** שהוא בניין ומציאות גשמית
 16 **תְּהִיָּה הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה וְכוּ',** 5
 17 **וְכִתְמִיתָהּ שְׁלֹמָה הַמֶּלֶךְ,** 6
 18 **"הֵחֶכֶם מִכָּל אָדָם"** 35, 7
 19 **"הָאֲמָנָם יֵשֵׁב אֱלֹקִים עַל** 8
 20 **הָאֶרֶץ" וגו' 34** האמנם הקדוש-
 21 ברוך-הוא ירד ונמשך והתלבש וגילה
 22 את עצמו דווקא בארץ שהיא מציאות
 23 גשמית תחתונה ונחותה?
 24 **אֶף הַבְּאוּר בְּזוּה, דְּהִנֵּה** 9
 25 **תְּהִיָּה בְּזוּה 36** בתורה בדברי הקדוש-ברוך-
 26 הוא למשה רבינו, במענה לבקשתו
 27 'הֲרָאֵנִי אֵת כְּבוֹדךָ' **"הִנֵּה מְקוֹם** 10
 28 **אֲתִי", וּפְרָשׁוֹ חֲכָמֵינוּ ז"ל 37**
 29 במדרש את המילים 'מְקוֹם אֲתִי',
 30 **"אֲתִי טְפִלָּה לִי"**, מקומי טפל
 31 ובטל אליי, כלומר המקום שבו יש
 32 גילוי אלוקות, מתבטל כלפי האלוקות
 33 **וְעִנְיָן בְּטוֹל מְקוֹם** במובן של
 34 התבטלות מוחלטת של המקום כלפי
 35 האלוקות עצמה **הִיָּה בְּבֵית-**
 36 **הַמִּקְדָּשׁ** שבעולם הזה הגשמי **דְּוִקָּא** ותכלית הביטול באופן של ביטול
 37 מוחלט איננה בעולמות עליונים **(וּמִמָּנֹה)** מבית המקדש **נִמְשָׁךְ** הביטול
 38 לאלוקות **גַּם בְּכָל הָעוֹלָם כָּלִי**, בכללות המציאות הגשמית **עַל-יְדֵי**
 39 **"ה'חֲלוּנוֹת שְׁקוּפִים אֲטוּמִים"** 38, בשונה מחלון רגיל שנועד להביא
 40 את האור מבחוץ לתוך הבית, החלונות של בית המקדש נועדו להביא את
 41 אורו החוצה, ובלשון הגמרא: "שולחן בצפון ומנורה בדרום. אמר ר' זריקא
 42 אמר ר' אלעזר, לא לאכילה אני צריך ולא לאורה אני צריך. ויעש נשלמה

(35) ע"פ לשון הכתוב — מלכים-א ה, יא. (36) תשא לג, כא. (37) שמו"ר פמ"ה, ו. (38) מלכים-א ו, ד. מנחות פו, ב וברש"י כת"י שם. וראה גם ויק"ר פל"א, ז. תנחומא תצוה ו. בהעלותך ב. (39) יומא כא, א. וש"נ. (40) תרומה כה, י. ויקהל לו, א. (41) דברי הימים-א כט, יא.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 ש"דָם לָרֹב שְׁפָכְתָּ" 44, כיוון שדוד המלך ניהל מלחמות שהיה בהם
 43 הרבה שפיכות דמים אֶלָּא דָּוָקָא שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שלגביו הבטיח
 44 הקדוש-ברוך-הוא לדוד אביו ש"שְׁלֹמֹה וְשָׁקֵט אֶתָּן עַל יִשְׂרָאֵל
 45 בְּמִיּוֹ" 44, עַל-יָדוֹ הָיָה יָכוֹל לְהִיּוֹת בְּנֵן בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ שבו
 46 שורה השכינה וכו' יש גילוי של
 47 עצמיות האלוקות, כִּי עֲנִין
 48 ה"שְׁלֹמֹה" הוּא חֲבוּר
 49 הַפְּכִים 45, כמבואר בשני המאמרים
 50 הקודמים (דיבור המתחיל 'קטנתי'
 51 ודיבור המתחיל 'פדה בשלום') וְעַל-
 52 יְדִי-זֶה באמצעות עניין ה'שלום'
 53 יָכוֹל לְהִיּוֹת גַּם חֲבוּר של שני
 54 הפכים 'מָקוֹם' מציאות גשמית
 55 מדרוה ומוגבלת ו'בְּלִי מָקוֹם',
 56 מציאות שלמעלה מהמגבלות הללו
 57 שְׁלֹכָן "הֵנָּה הַשְּׂמִים וְשָׁמַי
 58 הַשְּׂמִים העולמות הרוחניים לא
 59 יִכְלָלוּךְ" ולא מאירה בהם
 60 האלוקות בתכלית הגילוי, אֶלָּא
 61 דָּוָקָא "הַבֵּית הַזֶּה" כי דווקא
 62 בבית המקדש, יש חיבור של 'מָקוֹם'
 63 רבלי מָקוֹם' והחיבור הזה אפשרי
 64 דווקא בימי שלמה שאז היה שקט
 65 ושלום, כנוצר לעיל.
 66 (ז) וְהֵנָּה כְּשֵׁם שְׁבָבִית-
 67 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבָּעוֹלָם-הַזֶּה יֵשׁ
 68 מַעֲלָה ויתרון לגבי עולמות
 69 עֲלִיוֹנִים, שדווקא בבית המקדש יש
 70 את תכלית הביטול לאלוקות ודווקא
 71 בבית המקדש יש את עיקר גילוי
 72 השכינה, כֹּךְ גַּם בְּעוֹלָם-הַזֶּה
 73 גּוֹפָא עצמו יֵשׁ מַעֲלָה ויתרון
 74 בְּזִמְן הַגָּלוּת לגבי הזמן שבו היה
 75 בית מקדש קיים, דָּאֵף ש"מִפְּנֵי
 76 חֲטָאִינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ" 46,
 77 ולמרות שסיבת הגלות היא, כפי שאומרים בנוסח התפילה, היא החטא, ואם
 78 כן הגלות היא ירידה גדולה וְהַעֲלֵם וְהַקְטִינָה הוּא גדול מאד,
 79 בְּתַכְלִית, העלם והסתר מוחלט, עַד לְמַצִּיאוֹת שֶׁל חֲשָׁךְ, הֵנָּה
 80 דָּוָקָא עַל-יְדִי-זֶה מתוך החושך וההעלם עצמו בָּאִים לִידֵי גָלוּי
 81 אור נַעֲלָה יוֹתֵר, אור שלולי החושך וההעלם לא היה ניתן להגיע אליו
 82 וְכַנ"ל בְּעֲנֵן המשמעות הפנימית של עניין "וְהוֹנֵי" גִּיְהֵ יאיר חֲשָׁפִי

1 במציאות גשמית, הרי הביטול שבעולמות עליונים איננו ביטול של מציאות
 2 מוגבלת ומוגדרת לגמרי ואם-כן אינו ביטול מוחלט כי בביטול של מציאות
 3 רוחנית אין עומק וחידוש כמו בביטול של מציאות גשמית וְרַק לְמַטָּה
 4 בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ, שְׁמַצִּיאוֹת הַמָּקוֹם הֵינָּה בְּתַכְלִית עם כל הגדרים
 5 של מָקוֹם מוגבל, עם מידות אורך
 6 ורוחב וכו', לִכְן גַּם הַבֵּטוּל הוּא
 7 בְּתַכְלִית ביטול מוחלט שמבטל
 8 לחלוטין את כל ההגדרות ואת כל
 9 ההגבלות של המציאות הגשמית.
 10 וְכַמִּבְאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת 42
 11 בתורת החסידות שְׁדוּקָא בִּישׁ
 12 הַגְּשָׁמִי הנבראים הגשמיים שהם
 13 מציאות 'יש' בעולם הזה יֵשְׁנוּ
 14 הַרְגֵּשׁ הרגשה ותחושה בָּאֵלֹ
 15 'מַצִּיאוֹתוֹ מַעֲצָמוֹתוֹ, כאילו הוא
 16 עשה את עצמו וְאֵין לוֹ עֲלָה
 17 וְסִבָּה שְׁקָדְמָה לוֹ שהיא השורש
 18 והמקור להתהוותו וקיומו, והסיבה
 19 לתחושה המוטעית הזו היא דְּכִינּוֹ
 20 שִׁשְׁרָשׁוֹ ומקורו של ה'יש' הגשמי
 21 הוא, לאמיתו של דבר, מַעֲצָמוֹת
 22 אֵין-סוֹף ש"מַצִּיאוֹתוֹ
 23 מַעֲצָמוֹתוֹ בְּאֶמֶת, והמציאות של
 24 עצמיות האלוקות האינסופית היא
 25 באמת 'מעצמותו' וְאֵין לוֹ עֲלָה
 26 וְסִבָּה שְׁקָדְמָה לוֹ חֶסֶד-
 27 וְשְׁלֹמֹה" 43 אלא הוא 'קדמון'
 28 שחלילה לחשוב שנתהווה על ידי גורם
 29 אחר מחוץ לעצמותו, לִכְן יֵשׁ
 30 הַרְגֵּשׁ זֶה גַּם בִּישׁ הַגְּשָׁמִי
 31 שה'יש' האלוקי האמיתי, עצמיות
 32 האלוקות, הוא שורשו ומקורו,
 33 ומשום זֶה הֵנָּה גַּם הַבֵּטוּל
 34 שֶׁלֹּא הַתְּבַטְלוֹת לאלוקות של ה'יש'
 35 הגשמי הוּא בִּיטוּל בְּתַכְלִית,
 36 בִּטוּל לְעַצְמוֹתוֹ, כי מאחר שהביטול הוא כלפי עצמיות האלוקות, בוודאי
 37 שזהו ביטול מלא ומוחלט וְעַל-יְדִי-זֶה מכוחו של ביטול ברמה כזו
 38 נַעֲשֶׂה ה'יש' הגשמי כְּלִי לְהַשְׂרָאָה הַשְּׂכִינָה ולכן עיקר גילוי
 39 והשראת השכינה הוא דווקא במציאות הגשמית ולא בעולמות עליונים.
 40 וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שְׁדוּדֵי הַמֶּלֶךְ לֹא הָיָה יָכוֹל לִבְנוֹת אֶת
 41 בֵּית-הַמִּקְדָּשׁ, וכפי שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא, הסיבה לכך היא לְפִי

(42) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי, בשלח צו, ב ואילך. וראה גם ספר המאמרים עז"ת ע' קנ. תש"ז ע' 238. ד"ה
 באתי לגני תשי"א פ"ד (תורת מנחם ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' י). ועוד. (43) תניא אגה"ק ס"כ. (44) דברי הימים-א
 כב, ח-ט. (45) ראה לקו"ת בחוקותי מח, סע"ד. נשא כז, א. ואתחנן ח, א. (46) בתפילת מוסף דיו"ט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 "שְׁלוֹם", מִצַּד מַעֲלַת הַשֶּׁבֶת שֶׁנֶּקְרָא "קֹדֶשׁ" 48 (לְמַעַלָּה
45 מִיּוֹם טוֹב, שֶׁהוּא רַק "מִקְרָא" 49 קֹדֶשׁ" ולא קודש עצמו) 50,
46 וְעַד לִ"קֹדֶשׁ מְלָה בְּגִרְמִיָּה", כמבואר בחסידות ש"קודש" פירושו
47 דבר שנמשכה עליו קדושה, אך אין הוא עצמיות הקדושה ממש. ואילו
48 "קודש" הוא שם עצמי, היינו דבר

49 שהוא עצמו הקדושה, והיא סְפִירַת
50 הַחֲכָמָה].

51 וְזֶהוּ הַעֲבוּדָה הַמְּיוּחֶדֶת בְּזֶמַן הַגָּלוּת
52 שִׁישׁ בָּהּ יִתְרוֹן מְיֻחָד הֵיא עֲנִין
53 עֲבוּדַת הַמְּסִירוֹת־נֶפֶשׁ שֶׁבְּזֶמַן
54 הַגָּלוּת, פִּיּוּעַ בְּפִירוּשׁ
55 הַכְּתוּב 51 הָאִמּוֹר בְּתוֹרָה אֲדוּת מֹשֶׁה
56 רַבִּינוּ "וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד
57 מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי
58 הָאֲדָמָה", שֶׁבַעֲקָר הָיָה זֶה
59 רַגֵּשׁ הַעֲנוּוָה וְהַבִּטּוּל שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ
60 לְגַבִּי 'דָּרָא דַּעֲקֵבְתָּא
61 דְּמִשְׁיחָא', הָדוּר שֶׁל עֲקוּבַת מִשְׁחָה,
62 הֵינּוּ הַזְמַן שֶׁל סוֹף הַגָּלוּת מִצַּד
63 מַעֲלַת הַמְּסִירוֹת־נֶפֶשׁ שֶׁל בְּנֵי
64 יִשְׂרָאֵל בְּזֶמַן הַגָּלוּת 52. וְהָרִי
65 הָעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת־נֶפֶשׁ עֲבוּדַת
66 ה' מִתּוֹךְ נִכְוֹנוֹת לוֹוֹת אֶפְּסִלוֹ עַל הַחַיִּים
67 הֵיא מִצַּד עֲצָם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁלֹּכֵן
68 בְּגִלְל שֶׁהִדְבֵּר נֹבֵעַ מִעֲצָם הַנֶּפֶשׁ שֶׁהֵיא
69 עֲנִין "עֲצָם" מוֹפְשֵׁת מִכָּל הַגִּדְרָה אֵין
70 בָּהּ בַּעֲבוּדַת הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ מִדִּידוֹת
71 וְהַגְּבֻלוֹת כָּלָל (וּבְמִילָא אֵין
72 בָּהּ נִתְיָנָה מְקוֹם כָּלָל לְהַיִּפּוֹף
73 כּו', אֵלֶּא הַדְּבָקוֹת וְהַתְּמַסְרוֹת
74 לַעֲבוּדַת ה', כִּשְׁהֵיא מִצַּד הַמְּסִירוֹת
75 נֶפֶשׁ, הֵיא לֵלָא כָּל גְּבוּל), וְנִמְשָׁכַת
76 וְבָאָה לִידֵי בִטּוּי גַם בְּכָל פְּרָטִי
77 הָעֲבוּדָה בְּכָל הַפְּרָטִים שֶׁל עֲבוּדַת ה'
78 כְּפִי שֶׁבָּאִים בְּהַתְּחַלְקוֹת
79 לְשִׁלְשָׁה 'קִרְיִין', שֶׁל תּוֹרָה, עֲבוּדָה

80 וְגַמְלִיּוֹת חֲסִידִים (כְּנֹכַר וּמִבּוּאָר לַעֲלִי) אֵלֶּא שְׁלֵמוֹת שֶׁאֵין הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ
81 חוֹדֶרֶת בְּסוֹף שֶׁל דְּבַר גַּם לַפְּרָטִים, זֶה הֵיא כְּפִי שֶׁכָּל הָעֲנִינִים הֵם בְּאֶפֶן
82 שֶׁל הַתְּחַלְלוֹת יָחִיד, כִּי כָּל הַפְּרָטִים הַשּׁוֹנִים שֶׁל שְׁלוֹשׁ הַקּוּיִן הַשּׁוֹנִים
83 מִתְּחַבְּרִים יָחִיד שֶׁזֶּהוּ עֲנִין ה"שְׁלוֹם" שֶׁמִּתְחַבֵּר וּמֵאֵחָד דְּבָרִים שׁוֹנִים
84 וְאֶפְּסִילוֹ הוֹפְכִים (כְּמִבּוּאָר לַעֲלִי, וּבְתוֹסֵפֶת בִּיאור בְּשֵׁנֵי הַמֵּאמָרִים הַקּוּדְמִים).
85 וְכִמּוֹ בְּבִית־הַמִּקְדָּשׁ הָעֲנִין הָאִמּוֹר שֶׁמִּצַּד אֶחָד עֲבוּדַת הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ
86 חוֹדֶרֶת בְּכָל הַפְּרָטִים הַשּׁוֹנִים זֶה מִזֶּה וְחִלּוּקִים זֶה מִזֶּה, וּמִצַּד שְׁנֵי הָרִי זֶה כְּפִי

1 אֶת הַחוּשׁ שְׁלִי, שֶׁבְּשִׁבְלִי לְהָאִיר אֶת הַחֲשֵׁף הַשּׁוֹרֵר בְּעוֹלָם בּוֹמֵן
2 הַגָּלוּת (וְעַל דֶּרֶךְ זֶה 'חוּשׁ' בְּמוֹכֵן שֶׁל הַעֵלֶם וְהַסְתָּר עַל עֲבוּדַת ה' מִצַּד מִצְבּוֹ
3 הַרוּחָנִי שֶׁל הָאָדָם עֲצוּמוֹ) צִרְיָן לְהִיּוֹת גְּלוֹי שֵׁם הָרִי שֶׁלְמַעַלָּה
4 מִסְּדֵר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת וְלֹא דִי בְּגִילּוֹי שֵׁם הָרִי שֶׁבְּסִדּוֹר הַשְּׁתַּלְשּׁלוֹת (הַנּוֹכַח
5 בְּחִלְקוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַכְּתוּב 'כִּי אֵתָּה
6 הָרִי' נִרְי').

7 אָמְנָם, גִּילּוֹי הָאִוֵּר הַגָּדוֹל זֶהוּ כְּפִי
8 שֶׁהוּא מֵאִיר בּוֹמֵן הַגָּלוּת אֵינּוּ תְּכִלִּית
9 הַגִּילּוֹי שֶׁהֵיא סוֹף-סוֹף זֶהוּ זֶמַן שֶׁל
10 הַעֵלֶם וְהַסְתָּר, אֵלֶּא גְלוֹי זֶה
11 בְּשִׁלְמוֹתוֹ יִהְיֶה לְעֵתִיד-לְבָא
12 בִּימֹת הַמִּשְׁחָה, שֶׁאֵזֶה יִהְיֶה אָמְתִּית
13 עֲנִין ה"שְׁלוֹם" וְיֻכַּל לְהִיּוֹת
14 הַחִיבוּר שֶׁל 'מְקוֹם' רַבִּלִּי מְקוֹם' וְעַל
15 יְדֵי זֶה גִּילּוֹי וְהָאֵתָּר עֲצוּמִית הָאֵלּוּקוֹת
16 בְּעוֹלָם, בְּתַכְלִית הַשְּׁלִימוֹת.

17 וּמִכָּל-מְקוֹם עַל אֵף שֶׁשְּׁלִימוֹת
18 הַגִּילּוֹי תִּהְיֶה לְעֵתִיד-לְבָא וּבּוֹמֵן
19 הַגָּלוּת הַגִּילּוֹי לֹא מוֹשֵׁלֶם, בְּכָל זֹאת
20 צִרְיָנָה לְהִיּוֹת גַּם עֲכָשׁוּ
21 כִּשְׁעִידִין נִמְצָאִים בְּגָלוּת הַהֲכָנָה
22 לְזֶה, עֲבוּדַת ה' מִסּוּג וּמַעֲיִן מֵה
23 שִׁיחָה לְעֵתִיד-לְבָא בְּתוֹר הַכְּנָה לֹזֶה
24 וְכִידּוּעַ שֶׁבְּנוֹגַע לְכָל הַגְּלוּיִים
25 שֶׁל הָאֵלּוּקוֹת שֶׁלְמַעַלָּה שִׁיּוּרִים
26 וְנִמְשָׁכִים מִלְּמַעַל לְמִטָּה צִרְיָנָה
27 לְהִיּוֹת בְּתוֹר הַכְּנָה וְהַקְּדָמָה לֹזֶה
28 אֲתַעֲרוּתָא-דְּלִתְמָא הַתְּעוּרוֹת
29 מִלְּמִטָּה, מִצַּד הָאָדָם מַעֲיִן בְּאוֹתוֹ סוּג
30 וּבְאוֹתוֹ עֲנִין שֶׁל הָאֲתַעֲרוּתָא-
31 דְּלִעֲלִיא הַתְּעוּרוֹת מִלְּמַעַל, מִצַּד
32 הָאֵלּוּקוֹת הַנִּמְשָׁכַת עַל-יָדָהּ
33 כְּתוּצָא וְכַהֲמִשׁ לְאֵתַעֲרוּתָא דְּלִתְמָא,
34 וְעַל-כָּל-פְּנִים וְלֹכֵל הַפְּחוֹת צִרְיָן
35 לְהִיּוֹת מְכָשֵׁר עַל יְדֵי הַכְּנָה
36 מִסּוּיִמַת לְקַבֵּל לְקֻלוֹט וְלַהֲכִיל

37 הַגְּלוּיִים שֶׁל הָאֵלּוּקוֹת שִׁיאִירוּ וְיִתְגַּלוּ לְעֵתִיד-לְבָא, שֶׁלֹּכֵן צִרְיָן
38 לְהִיּוֹת 'מַעֲיִן' וְרִמְזוֹ לְזֶה מֵה שִׁיחָה לְעֵתִיד-לְבָא בְּעֲבוּדַתוֹ שֶׁל
39 הָאָדָם כְּתָה, בּוֹמֵן הַגָּלוּת [וְכִמּוֹ לְמַשֵּׁל אֲכִילַת סְעוּדוֹת הַשֶּׁבֶת,
40 שֶׁהֵיא אֲכִילָה בְּאוֹפֵן נִעְלָה, וּבְעוֹד שְׂבִימוֹת הַחוּל הָאֲכִילָה הֵיא 'עֲבוּדַת
41 הַבִּירוּרִים' שֶׁל הַפִּרְדַּת הַטּוֹב מִהֲרַע וְהַעֲלָאתוֹ לְקֹדֶשׁ מִתּוֹךְ מוֹגַע וְעִיסוֹק עִם
42 הַגִּשְׁמִיּוֹת, הֵיא הָאֲכִילָה בִּשְׁבַת הֵיא בְּאֶפֶן ד' צִדִּיק אוֹכֵל לְשַׁבַּע
43 נֶפֶשׁוֹ" 47, שֶׁזֶּהוּ בְּרִיר וְהַעֲלָאָה שֶׁל הַגִּשְׁמִיּוֹת בְּאֶפֶן שֶׁל

(47) משלי יג, כה. וראה תו"א ר"פ חיי שרה. (48) תשא לא, יד. (49) בא יב, טז. אמור כג, ז ואילך. (50) ראה זח"ג צד, א. פ"ח שער מקראי קודש פ"א. לקו"ת צו יב, א ואילך. סידור עם דא"ח ריז, א. (51) בהעלותך יב, ג. (52) ספר המאמרים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שכל הדברים מתכללים ומתאחדים, מצינו בבית המקדש שבו היתה
2 המִשְׁכַּת הַעֲצֻמֹת של האלוקות שְׁהוּא ענין 'עצמי' אחד שאינו מוגדר
3 בשום הגדרה פרטית והוא לְמַעַל מִהִתְחַלְקוֹת לפרטים שונים,
4 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הִיְתָה הָעֲבוּדָה בבית המקדש בְּאֶפֶן שֶׁל
5 הִתְחַלְקוֹת לסוגים שונים של
6 עבודה, "כִּהְיִים בַּעֲבוּדָתָם, וְלוֹיִם בְּדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל
7 בְּמַעֲמָדָם"⁵³, בְּדִגְמַת שְׁלֹשָׁה
8 ה'קוֹיִן' שֶׁ"עֲלִיהֶם הָעוֹלָם
9 עוֹמֵד", וְהֵינּוּ, שְׁהִמְשַׁכְתָּ
10 הָעֲצֻמֹת שְׁלֹמְעֵלָה
11 מִהִתְחַלְקוֹת ונעלית מפרטים,
12 נִמְשָׁכָה ויש לה ביטוי והשפעה גַם
13 בְּשִׁלְשֵׁת ה'קוֹיִן', שְׁזָהוּ עֲנִין
14 ה'שְׁלוֹם' המחבר ומאחד דברים
15 שונים.
16 (ח) וְזָהוּ גַם מֵה שֶׁכְּתוּב
17 בִּירְמִיָּהוּ, כְּמֻצוּט לַעֲלֵי בְּתוּלֹת
18 הַמֶּאֱמָר "אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם
19 בְּחֻמָּתוֹ גּוֹ' הַגְּבוּר בְּגִבּוֹרָתוֹ
20 גּוֹ' עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ, כִּי אִם
21 בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל,
22 הַשֹּׁפֵל וְיָדַע אוֹתִי" ונשאלה
23 הַשֹּׁפֵל, מאחר שמדובר בחכם אמיתי,
24 גָּבוּר אִמִּיתִי ועשיר אמיתי, מדוע לא
25 רָאוּי שִׁיתְהַלֵּל.
26 דִּהְיָה, עֲנִין הַהִלּוּל הוּא
27 מְלִשׁוֹן⁵⁴ הַכְּתוּב בְּאִיּוֹב "בְּהִלּוֹ
28 גִּרֹּ", האירו את נרו שְׁהוּא עֲנִין
29 שֶׁל אֹר, הוּא עֲנִין הַגְּלוּי⁵⁵, כְּמוֹ
30 שֶׁכְּתֹב אֲדָמוֹ"ר הַזֶּקֶן
31 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה'⁵⁶ בְּעֲנִין בִּית-
32 הַלֵּל שֶׁגַם הַשֵּׁם 'הֵלֵל' רומז לאור
33 וְגִילוי וְלִחְנֻכָּה, כִּי לְגַבִּי סֵדֶר הַדְּלָקָה גִּרֹּת
34 חֲנוּכָה נִפְסָקָה "הֵלֵכָה כְּבִית-הַלֵּל
35 שְׁמוּסִיף וְהוֹלֵךְ"⁵⁷ בְּלִילָה
36 הָרֵאשׁוֹן שֶׁל חֲנוּכָה מְדֻלָּקִים נר אחד,
37 בְּשֵׁנֵי שְׁנֵי גִרֹת וְכֵן הֵלָא כֵךְ שֶׁכֵּן
38 לִילָה הוֹלְכִים וּמוֹסִיפִים, בְּנִיגוּד לְדַעַת
39 בֵּית שְׁמַאי שֶׁבִּלְבִּיל הָרֵאשׁוֹן מְדֻלָּקִים
40 שְׁמוֹנֶה גִּרֹת וְרִפּוּחַת וְהוֹלֵךְ]. וּבִכְדֵי
41 שִׁיְהִיָּה הַגְּלוּי וְהַהִלּוּל שֶׁל
- האלוקות בעולם בְּזִמְן הַגְּלוּת, שֶׁמֻצָּד עֲצוּמוֹ הוּא זִמְן שֶׁל הַעֲלָם וְהַסֵּתֶר,
לֹא מִסְפִּיקָה הָעֲבוּדָה בְּשִׁלְשֵׁת ה'קוֹיִן' הַרְמוּזִים בִּפְסוּקֵי זֶה
("חֲכָם גָּבוּר וְעֲשִׂיר"), אֲלֵא צָרִיךְ לְהִיּוֹת "הַשֹּׁפֵל וְיָדַע
אוֹתִי", צְרִיכָה לְהִיּוֹת יָדִיעָה וְהִכָּרָה בִּאלוּקוֹת "אוֹתִי" דִּיקָא, וְהַכְּתוּב
מִדִּיק וְאוֹמֵר 'אוֹתִי' דִּיקָא וְהַכּוֹנֵה
עַל עֲצֻמֹת אֵין-סוֹף, שְׁזָהוּ
הַהִתְחַבְּרוּת שֶׁל הִיהוּדִי הַעוֹבֵד אֶת ה'
עִם עֲצֻמֹת הַאלוּקוֹת עַד כְּדֵי כֵךְ
שֶׁתְּגַלֵּה וְתֵאֵר בּוֹ הִיא עַל-יְדֵי
הָעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ
שֶׁמֻצָּד עֲצָם הַנֶּפֶשׁ כְּמִבּוֹאֵר
לַעֲלִי. וְיִמְזָה נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי-כֵךְ גַם
בָּעֲבוּדָה בְּשִׁלְשֵׁת ה'קוֹיִן',
תּוֹרָה (חֲכָם), עֲבוּדָה (גָּבוּר), וְגִמְלוּת
חֲסִידִים (עֲשִׂיר) שְׁגִלּוֹי עֲצָם
הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּעֲבוּדָה דְּמִסִּירוֹת-
נֶפֶשׁ, נִמְשָׁךְ וּמֵאִיר גַם
בְּכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ הַפְּרָטִיִּים, אֶף
שֶׁהֵם כּוֹחוֹת פְּרִטִּים עִם הַגִּדּוּר
פְּרִטוֹת וְלֹא ה'עֲצָם' שֶׁלְמַעַל מְכַל
הַגִּדּוּר, כּוֹלֵל גַם שְׁעִנִּין
"הַשֹּׁפֵל וְיָדַע אוֹתִי", שְׁהוּא
עֲנִין הַיָּדִיעָה וְהַהִכָּרָה בִּאלוּקוֹת,
כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים שְׁדוּר
הַמֶּלֶךְ צִיּוֹה אֶת שְׁלֹמֹה בְּנוֹ "דַּע אֵת
אֱלֹהֵי אָבִיךָ"⁵⁸, כֹּא בְּהַשְׁגָּה
בְּחֻמָּה-בִּינָה-יָדַעַת דְּנֶפֶשׁ
הַשִּׁכְלִית וְלֹא רַק בְּכוֹחוֹת הַשִּׁכֵּל שֶׁל
הַנֶּפֶשׁ הַאלוּקִית עֲצוּמָה, וְעַד שְׁפּוּעֵל
גַם עַל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
שֶׁהִידִיעָה וְהַהִכָּרָה בִּאלוּקוֹת תִּהְיֶה
נִרְגָּשֶׁת גַם בָּה.
וְזָהוּ "אֵל יִתְהַלֵּל חֲכָם
בְּחֻמָּתוֹ" וְגו', שְׁזָהוּ הַהִלּוּל
בְּעֲנִין הַחֻמָּה וְהַגְּבוּרָה
וְהָעֲשִׂירוֹת כִּפִּי שֶׁהֵם מֻצָּד
עֲצָמָם, שֶׁאֵינָם אֵין רָאוּי לְהַלֵּל
עֲלֵיהֶם, אֲבָל עַל-יְדֵי "הַשֹּׁפֵל
וְיָדַע אוֹתִי", שְׁהוּא עֲנִין
הָעֲבוּדָה שֶׁהִיהוּדִי עוֹבֵד אֶת ה'
בְּמִסִּירוֹת-נֶפֶשׁ, נַעֲשֶׂה
ה'הִלּוּל" הָאוֹר וְהַגְּלוּי גַם
בְּשִׁלְשֵׁת ה'קוֹיִן' כְּמִבּוֹאֵר לַעֲלִי

עטר"ת ע' תסד. תרח"ץ ע' קע. תש"ב ע' 13. ה'שי"ת ע' 237. ועוד. (53 מגילה ג, א. ובכ"מ. 54) איוב כט, ג. (55) ראה ת"א פרשתנו ל, א. (56) שה"ש מח, ג. (57) שבת כא, ב. (58) דברי הימים-א כח, ט. וראה תניא קונטרס אחרון קנו, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהעבודה במסירות נפש שמלכתחילה היא מצד עצם הנפש באה, בסופו של
2 דבר, וחודרת ומאירה גם בכוחות הפרטיים ובכל הפרטים וכל ה'קוין' של
3 עבודת ה'.
- 4 (ט) וזהו גם מה שכתוב בפסוק הפותח את המאמר "רְנִי וְשִׁמְחִי
5 בַּת צִיּוֹן" ובתחילת המאמר נשאלו
6 מספר שאלות בלשון הכתוב וכן
7 נשאלה השאלה מה השייכות של
8 הפסוקים הראשונים בנבואה זו שהיא
9 הפטרת שבת חנוכה לתוכן ימי
10 החנוכה. דְּהִנֵּה יָדוּעַ⁵⁹ ומבואר
11 בחסידות שְׂבִימֶן הַבֵּית נִקְרָאִים
12 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם "צִיּוֹן", על
13 שם שהם בטלים לאלוקות ואינם
14 מציאות נפרדת מהאלוקות עד כדי כך
15 שֶׁהֵם "צִיּוֹן" וְסִימָן עַל
16 לְמַעֲלָה⁶⁰ ואינם 'ישות' לעצמם.
17 אָבֵל בְּזִמְן הַגָּלוּת, פֶּאֶשֶׁר
18 הַהֶעֱלָם וְהִסְתָּר עַל הָאֱלֹקוֹת
19 הוּא בְּתַכְלִית, אֲזִי נִקְרָאִים
20 בְּשֵׁם "בַּת צִיּוֹן" שהיא דרגה
21 יותר נמוכה מ'ציון' עצמה. וּמִצָּד
22 הַהֶעֱלָם וְהִסְתָּר עַל הָאֱלֹקוֹת
23 שְׂבִימֶן הַגָּלוּת, צְרִיכָה לְהִיּוֹת
24 עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶפֶן שֶׁל
25 מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ כַּמְבוֹאֵר לְעִיל. וְזֶהוּ
26 עֲנִין זֶה שֶׁל עֲבוֹדַת ה' בַּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ
27 כֹּאשֶׁר יֵשׁ הָעָלָם וְהַסֵּת וְחוֹשֶׁךְ, גַּם
28 כְּלָלוֹת עֲנִין ה'חֲנֻכָּה',
29 ש"מִצְוָתָה מִשְׁתַּשְׁקַע
30 הַחֲמָה"⁶¹, זמן קיום המצווה
31 להדליק נרות חנוכה הוא לאחר שקיעת
32 השמש שְׁמוֹרָה עַל הַהֶעֱלָם
33 וְהִסְתָּר כּו', וְאֵז בִּימֵי הַחֲנוּכָה
34 הִיְתָה עֲבוֹדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
35 בְּאֶפֶן שֶׁל מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ לַעֲשׂוֹת
36 מַלְחָמָה עִם הַיּוֹנִים וְלִהְיוֹת דְּבָקִים
37 בַּמּוֹנֶה ב'ה' וּבְלִימּוֹד תּוֹרָה וּמִצְוֹת
38 לַמּוֹת כֹּל הַנְּסִיוֹנוֹת, מִתּוֹךְ מְסִירוֹת
39 נֶפֶשׁ, וְעַל-יְדֵי-זֶה בְּכּוֹחַ הַמְּסִירוֹת
40 נֶפֶשׁ פָּעִל אֶת הַנְּצִחוֹן ד'מִסְרָת רַבִּים בֶּיַד מַעֲשִׂים, וְטָמְאִים
41 בֶּיַד טְהוֹרִים" וכו'⁶² כמו שאומרים בנוסח 'ועל הניסים'.
- וְעַל זֶה נֶאֱמַר "רְנִי וְשִׁמְחִי בַּת צִיּוֹן", שאין זה כפל לשון
על אותו עניין אלא הפירוש הוא דָּאף-עַל-פִּי ש"רְנֵה וְשִׁמְחֵה"
הֵם עֲנִינִים שׁוֹנִים וּמְחַלְקִים, עַד שֶׁהֵם גַּם הַפְּכִיִּים זֶה
מִזֶּה, כַּמְבוֹאֵר לְעִיל ש'שִׁמְחֵה' היא עבודת ה' של זמן האור והגילוי,
וְרִינָה' היא עבודת ה' של זמן
הַחוֹשֶׁךְ וְהַהֶעֱלָם, כַּמְבוֹאֵר לְעִיל
בְּאִרְיוֹת, הִנֵּה פֶּאֶשֶׁר בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל נִקְרָאִים בְּשֵׁם "בַּת
צִיּוֹן", שֶׁזֶהוּ בְּזִמְן הַגָּלוּת,
שָׂאז עֲבוֹדָתָם הִיא מִתּוֹךְ
מְסִירוֹת-נֶפֶשׁ שְׁמִצָּד עֲצָם
הַנֶּפֶשׁ, אֲזִי גַם הַעֲבוֹדוֹת
הַחֲלוּקוֹת ד'רְנִי וְשִׁמְחִי"
בָּאוֹת בְּבַת אַחַת כִּי הַמְּסִירוֹת
נֶפֶשׁ מַחְבֵּרָה וּמַאֲחֵדָה אֶת כֹּל הַדְּבָרִים
הַשּׁוֹנִים וְכַאֲמוֹר, שִׁסּוּף-סוּף הַמְּסִירוֹת
נֶפֶשׁ חוֹדֶרֶת בְּכָל הַפְּרָטִים וְכָל ה'קוֹיִן'
הַשּׁוֹנִים שֶׁל עֲבוֹדַת ה' כִּפִּי שֶׁהֵם
בַּהֲתַחֲבָרוֹת וּבַהֲתַכְלָלוֹת.
וּמִסִּים בַּפְּסוּק, וְשִׁכְנָתִי
בְּתוֹכָךְ נָאִם ה', דָּאף
שְׁלַעֲתִיד-לְבֹא יְקוֹנִים הַיַּעֲד
וְנִלְוִי גוֹיִם רַבִּים" וגו'⁶³,
וְהִלְכּוּ גוֹיִם לְאוֹרְךָ"⁶⁴,
חִינּוּ כֹל אֻמוֹת הָעוֹלָם יִגְיעוּ לְהַכִּירָה
בְּאֱלֹקוֹת וְהָאוֹר וְהַקְּדוּשָׁה יִשְׁפִיעוּ
עֲלֵיהֶם, מִפְּלִמְקוֹם הָעֶקֶר שֶׁל
גִּלְיָו הָאֱלֹקוֹת וְהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה
בְּעוֹלָם הוּא "וְשִׁכְנָתִי
בְּתוֹכָךְ", בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דְּוָקָא, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל זֻכִּים לֹא
מִצָּד עֲבוֹדָתָם בַּמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ
בְּזִמְן הַגָּלוּת. וְעוֹד זֹאת,
דְּכֶשֶׁם שֶׁהַשְּׂרָאָה הַשְּׂכִינָה
בְּבֵית-הַמִּקְדָּשׁ הִיְתָה הַמְּשַׁכֶּת
הַעֲצָמוֹת, וְלֹא רַק זֶה וְהָאֵרָה
מוֹעֵטָה, וּבְאֶפֶן שְׁנִמְשָׁכָה
ה'עֲצָמוֹת' וּבָאָה גַם בְּשִׁלְשָׁה
'קוֹיִן' (כנ"ל סְעִיף ז), הִנֵּה
שְׁמִצָּד עֲצָם הַנֶּפֶשׁ (עֲנִין
הַמְּסִירוֹת-נֶפֶשׁ וְעֲנִין הַתְּשׁוּבָה), שֶׁהִיא מִצָּד עֲצָמָה לְמַעֲלָה

(59) ראה תו"א מקץ לו, סע"ב ואילך. (60) ראה לקו"ת דברים א, סע"ב. שערי אורה שם פט"ז. (61) שבת שם. נתבאר באוה"ח חנוכה ח"ה תתקמ, ב. רד"ה מצותה משתשקע החמה תר"ל. תרנ"ד. תרע"ח. ד"ה הנ"ל תשל"ח (תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע' קסג ואילך). וראה גם ד"ה להבין ההפרש בין נרות חנוכה לנרות שבת כו' – תשי"ט (ספר המאמרים תשי"ט ע' יט ואילך). (62) נוסח הודאת "ועל הניסים" בחנוכה. (63) זכרי' ב, טו. (64) ישעי' ס, ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

15 שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב "וכל נתיבותיה שלום וכן גמילות
16 חסדים נמי [גם] שלום הוא: שמתוך שגומל חסד בנופו לחבירו הוא מכיר
17 שהוא אוהבו, ובא לידי אחוה ושלום". ועד שנעשה "פדאני לי
18 ולכני מבין האמות" פדיה וגאולה של הקדוש-ברוך-הוא (כביכול)
19 ושל כל בני ישראל מהגלות בפעל,
20 פביאת משיח צדקנו, בקרוב
21 ממש.

1 "ועל-ידי-זה פועלים את ענין הגאולה, כמו שכתוב⁶⁵ "פדה בשלום נפשי
2 מקרב לי, כי ברבים היו עמדי", ודרשו רבותינו ז"ל⁶⁶ בגמרא אמר
3 הקב"ה: כל העוסק בתורה ובגמילות-חסדים ומתפלל עם הצבור, כאלו
4 פדאני לי ולכני מבין אמות העולם", שזהו לפי שכל שלשת ה'קוין' קשורים
5 עם ענין ה"שלום", פמבאר בפרוש רש"י. ועד שנעשה "פדאני לי ולכני מבין
6 האמות" בפעל, פביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

1 מהתחלקות, אבל בסופו של דבר נמשכת ובאה גם בעבודה
2 בשלשת ה'קוין' בכל הפרטים השונים שלהם.
3 ועל-ידי-זה פועלים את ענין הגאולה, כמו שכתוב⁶⁵ "פדה
4 בשלום נפשי מקרב לי, כי ברבים היו עמדי", ודרשו
5 רבותינו ז"ל⁶⁶ בגמרא אמר
6 הקב"ה: כל העוסק בתורה
7 ובגמילות-חסדים ומתפלל
8 עם הצבור, היינו עובד את ה' בכל
9 ה'קוין', כאלו פדאני לי ולכני
10 מבין אמות העולם", שזהו
11 לפי שכל שלשת ה'קוין'
12 קשורים עם ענין ה"שלום",
13 פמבאר בפרוש רש"י בגמרא
14 שם (וזה לשונו: פדה בשלום – זה

(65) תהלים נה, יט. 66) ברכות ח, א.

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' א

8 הפאין מַחַמַּת שָׁרֵן שהם ראשונים לטומאה, הכי נמי דַּמְטָמָא –
9 אכן הם מטמאים כלי. מתרצת הגמרא: מַשְׁקֵין הַפֶּאִין ו-שנטמאון
10 מַחַמַּת שָׁרֵן מִי ו-וכינן פְּתִיכִי כלל בתורה, הרי לא נזכרו בטומאת
11 משקים אלא משקים שנטמאו בכלי, שנאמר 'וכל כלי חרש אשר
12 יפול מהם אל תוכו כל אשר בתוכו יטמא וגו', וכל משקה אשר
13 ישתה בכל כלי יטמא/

1 מַשְׁקֵין שניים הפאין ו-שנטמאון מַחַמַּת כְּלִי ראשון, וכי אינו דין
2 שְׁלֵא יִטְמָאוּ אֶת הַכֵּלִים, שהרי לא יתכן שיהיו חמורים יותר מהכלי
3 שהם באים מכוחו.
4 מוסיפה הגמרא להקשות: וְאִמָּא – שמה נאמר, כִּי לֹא מִטְמָאוּ –
5 מתי אין המשקים מטמאים כלי, כאשר הם מַשְׁקֵין שניים הפאין
6 ו-שנטמאון מַחַמַּת כְּלִי, שכן מאחר שהכלי שהם באים מכוחו אינו
7 מטמא כלי, קל וחומר שאף הם אינם מטמאים כלי. אַבְל מַשְׁקֵין

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' א

15 נשנו גם בהמה וגם חיה, אבל עוֹשֹׁת, לָמָּה לִי לפרט שמותר
16 להאכילם. משיבה הגמרא: אכן אין שום חידוש בעופות, אלא
17 אִיִּדִי ו-אגב] דְּתָנָא בְּהֵמָה וְחֵיה, תָּנָא נְמִי עוֹשֹׁת.
18 שנינו במשנה: וּמוֹכְרֵי לִנְכְרִי קודם זמן איסורו. מקשה הגמרא:
19 פְּשִׁיטָא דִּין זֶה, כיון ששנינו שבאותה עשה מותר ליהנות מהחמץ,
20 ודאי שמותר בשעה זו למכור את החמץ לנכרי. מתרצת הגמרא:
21 המשנה באה לְאַפְסוּקִי מִהָאִי תָנָא הסובר שאסור למכור חמץ אף
22 קודם זמן איסורו. דְּתָנִיא, בֵּית שְׁמַאי אומרים, לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֻמְצוֹ
23 לִנְכְרִי קודם הפסח, אֵלָּא אִם כֵּן הַמוֹכֵר יוֹדֵעַ כֵּן שִׂיבָלָה אותו החמץ
24 קודם פֶּסַח, משום שסברו בית שמאי שמצוה עליו שיבוער חמצו
25 מן העולם, ובפסח לא יהיה קיים כלל. וּבֵית הַלֵּל אומרים, כֵּל שֶׁעָה
26 שְׂמוּתָה לְאֹכֹל מהחמץ, אף מוֹתֵר לְמִכּוֹר אותו לנכרי, ודי בכך
27 שבשעת האיסור אינו ברשות הישראל.

1 שיירי מאכלה. אַבְל תִּיהָ כגון חולדה ונמיה וחתול שדרכן להצניע
2 ממאכלן, יש לחשוש דְּאִי מְשִׁירָא קִמְצָנָא לָהּ – שאם תשייר
3 מהחמץ תצניענו, ולא ימצאנו הבעלים ולא יבערנו, ואם כן אִמָּא
4 לא הותר להאכילה ממנו, לפיכך הוצרך התנא לשנות 'חיה'.
5 ממשכה הגמרא לבאר: וְאִי תָנָא רק תִּיהָ, לא היינו למדים ממנה
6 על בהמה, כיון שהיה מקום לומר שדווקא לחיה מותר להאכיל,
7 מִשּׁוֹם דְּאִי מְשִׁירָא מִיָּתֶת מִצְנָעָא – שאף אם תשייר מהחמץ, מכל
8 מקום תצניענו, ואמנם יעבור עליו ב'בל ימצא', אך לא יעבור עליו
9 ב'בל יראה' כיון שהחמץ מוצנע, ובעליו אינו רואהו, אַבְל בְּהֵמָה,
10 וְיִמְנִין דְּמְשִׁירָא לֹא מְסִיק אֲדַעְתִּיהּ – לפעמים תשייר מהחמץ ולא
11 תצניענו, ולא יעלה על דעתו לבטלו. וְקָאִי עָלֶיהָ ב'בל יראה' וְכָבֵל
12 יִמְצָא, אם כן אִמָּא לא התיירו חכמים להאכיל לבהמתו מהחמץ,
13 על כן צִרְיָא המשנה להשמיענו שמותר להאכיל חמץ קודם עשה
14 שישית, גם לחיה וגם לבהמה. שוב שואלת הגמרא: תרצנו מדוע

בס"ד. שיחת ש"פ וישב, שבת חנוכה, מבה"ח טבת, ה'תש"ל.

בלתי מוגה

- 1 כ"ק אדמו"ר שליט"א קידש על היין.
- 2 א. דובר כבר כמ"פ¹ שיום השבת מעלה לא רק את ששת ימי השבוע שלפניו, אלא גם את יום השבת שלפניהם, דכיון שששת ימי השבוע מתברכים מיום השבת, כמאמר² "מיני" מתברכין כולו יומין", הרי בעלייתם ביום השבת שלאחריהם, עולים גם עניני השבת שלפניהם, שממנו נתברכו.
- 3 וענין זה מודגש במיוחד בנוגע לשבת שלפנ"ז שבו חל י"ט כסלו:
- 4 ידוע³ שרבותינו נשיאנו נהגו לערוך את ההתוועדות אור ליום כ"ף כסלו, או עכ"פ ב"ט כסלו לאחר מנחה. וכאשר י"ט כסלו חל בשבת, הנה בזמן המנחה מתחילים לקרוא בתורה את הפרשה שקורין בשבת שלאח"ז, וכידוע פתגם רבינו הזקן⁴ שצריכים לחיות עם הזמן, עם פרשת השבוע שקורין בזמן זה, ובוזה מודגשת השייכות של י"ט כסלו עם השבת שלאח"ז, שבו מתחיל ענינה של פרשה זו, ונמשך בגלוי במשך כל ימי השבוע, ובפרט ביום השבת שלאח"ז.
- 5 זאת ועוד: עריכת סעודה לאחר מנחה – מצינו גם בפורים⁵; אבל בנוגע ל"ט כסלו ישנו ענין נוסף – שהגאולה שהתחילה ב"ט כסלו נמשכה בכ"ף כסלו, שאז הגיע רבינו הזקן לבית החסידים, ועד שהגיע לביתו בימי חנוכה (כמבואר בארוכה ברשימות של רבינו נשיאנו⁶). וכיון שבין י"ט כסלו לחנוכה הי' שבת באמצע [דכיון שהגאולה ד"ט כסלו היתה ביום ג' שהוכפל בו טוב (כמ"ש רבינו הזקן⁷)], וחנוכה מתחיל בכ"ה כסלו, הרי בהכרח שיש שבת ביניהם], נמצא, שהשבת שלאחרי י"ט כסלו קשור עדיין עם י"ט כסלו.
- 6 ולכן, כאן המקום לסיים או להמשיך את הענינים שדובר אודותם ב"ט כסלו, הן בהתוועדות דיום הש"ק, והן בהתוועדות דמוצאי שבת.
- 7 ב. דובר לעיל⁸ אודות הקישור של י"ט כסלו עם שבת בשייכות לענין השלום:
- 8 ענינו של י"ט כסלו הוא: "פדה בשלום נפשי"⁹ – "בשלום" דייקא. וכמודגש גם בדברי הגמרא¹⁰ שקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", ומפרש רש"י: "זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב¹¹ וכל נתיבותי שלום, וכן גמילות חסדים נמי שלום הוא, שמתוך שגומל חסד .. בא לידי אחוה ושלום", וכן "מתפלל עם הציבור" קשור עם ענין השלום – ההתאחדות עם הציבור. והיינו, שנוסף לכך שג' ענינים אלו הם ענינים עיקריים שעליהם "העולם עומד"¹², הרי הם קשורים גם עם ענין השלום.
- 9 [ולהעיר, שנוסף על ענין השלום שישנו בכל א' מג' ענינים אלו כפי שהוא בפני עצמו, ישנו אופן נעלה יותר בענין השלום כפי שהוא מצד ההתאחדות של כל ג' הענינים אלו לענין אחד, וכמובן גם משייכותם ל"ט כסלו, דכיון שהיתה בו פד' אחת, הרי מובן שגם הענין דהעוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל

ח"א פ"ז.
 (7) אג"ק שלו ע' רלב. וש"נ (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).
 (8) שיחת ש"פ וישלח, י"ט כסלו ס"ד ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 310 ואילך).
 (9) תהלים נה, יט. וראה הנסמן בהערה 7.
 (10) ברכות ח, רע"א.
 (11) משלי ג, יז.
 (12) אבות פ"א מ"ב.

(1) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ו ע' 295.
 (2) זח"ב סג, ב. פח, א.
 (3) ראה שיחת ש"פ וישב, כ"ף כסלו תשכ"ז ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ח ע' 371). תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 364. וש"נ.
 (4) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).
 (5) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 294. וש"נ.
 (6) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ב (לקו"ד ח"ד תשנ, ב). תרצ"ג ס"כ, כ' כסלו ס"ז (לקו"ד ח"א כט, א. לו, ב). וראה גם בית רבי

עם הציבור שפעל את הפדי', הוא ענין אחד, והיינו, שההתחלקות לג' הענינים היא כפי שנמשך לפרטים, אבל ישנו גם אופן כפי שהוא ענין אחד, כמו פדי' אחת, וכפי שיתבאר לקמן¹³.

וגם יום השבת קשור במיוחד עם ענין השלום¹⁴:

בנוגע לימות החול איתא בזהר¹⁵ "כל יומא ויומא עביד עבדתי'", והיינו, שגם לאחר שישנו ענין ההתכללות שבעולם התיקון, יש לכל יום ענינו המיוחד שאין בחבירו, ועד שאפילו יום השלישי שהוכפל בו כי טוב¹⁶, "טוב לשמים וטוב לבריות" (כדברי הגמרא במסכת קידושין¹⁷) – אין בו את המעלות של שאר הימים.

משא"כ ביום השבת, שבו נאמר¹⁸ "ויכולו השמים והארץ וכל צבאם" – הרי כל עניני הבריאה עומדים יחדיו בתנועה אחת של העלאה ("ויכולו"), שזהו ענין של התאחדות ושלום, כך, ששבת בערך ימות החול הו"ע השלום.

ג. וההוראה מזה – כידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר¹⁹ שמכל ענין צריך להיות "בכך" בנוגע לעבודת האדם:

מצד הענין ד"פדה בשלום נפשי" שבי"ט כסלו, צריכה להיות הפצת המעיינות חוצה באופן שיגיע בכל מקום – שזהו ענין השלום, שאין ענין של התחלקות, שלכן הרי זה נמשך בכל מקום.

וענין זה קשור עם מעלת המעיינות – דכיון שלגבי המעיין אין הגבלות, וכמו שמהר"ם סאה ו"ב"כל שהוא" באותו אופן²⁰, הרי מובן, שכאשר מתגלה המעיין, הרי זה מגיע בכל מקום, ללא הגבלות, גם ב"חוצה".

ולא רק חוצה במקום, אלא גם חוצה בזמן, והיינו, שאף שישנם חילוקים בלימוד החסידות בין ימות החול ליום השבת²¹, הרי גם בימות החול צריך להיות לימוד החסידות, שכן, לגבי ה"מעייין" אין הגבלות, כך, שגם ימות החול הם זמן המתאים ללימוד החסידות.

וזוהי ההסברה על גודל הדרישה של רבותינו נשיאנו, ובפרט רבינו נשיאנו, שמוכרחת להיות הפצת המעיינות חוצה (שזוהי ההכנה לאתי מר דא מלכא משיחא²²), כיון שענינו של י"ט כסלו הוא "פדה בשלום נפשי", וענין השלום הוא דוקא כאשר המעיינות מגיעים בכל מקום, גם ב"חוצה" (ועי' מתבטל ענין ה"חוצה" – "אויס חוצה").

ועד"ז בנוגע ליום השבת שענינו שלום – שהרי ביום השבת אין צורך במלחמה עם עניני העולם, ועד שלא קיימת כלל המציאות של היפך הקדושה, וענין הברורים הוא באופן ד"צדיק אוכל לשובע נפשו"²³.

וזהו גם מ"ש בירושלמי²⁴ שאפילו רשע אינו משקר בשבת, והיינו, שאע"פ שמשקר בימות השבוע, מ"מ, אינו משקר בשבת, כיון שיום השבת חודר ופועל בו, ומצד יום השבת אין מקום למציאות של רע.

וענין זה נמשך בגלוי לעיני אומות העולם – כדאיתא בגמרא²⁵ "שאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא .. מה יום מיומים .. מי יימר דהאינדא שבתא, אמר לו נהר סבטיון יוכיח" (נהר אחד של אבנים, ובכל ימות השבת שוטף והולך, וביום השבת שוקט ונח); ולא רק בנוגע לנהר סבטיון, שזהו"ע ששייך לקליפת

(13) במאמר פ"ז (תורת מנחם – התועדויות חנ"ח ע' 394).
 (14) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ב ע' 160. וש"נ.
 (15) ח"א רה, סע"א. ח"ג צד, ריש ע"ב.
 (16) ב"ר פ"ד, ו. הובא בפרש"י עה"ת בראשית א, ז.
 (17) מ, א.
 (18) בראשית ב, א.
 (19) ראה סה"מ ה"ש"ת ע' יא. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ז ע' 282. וש"נ.
 (20) רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ח.
 (21) ראה צוואת אדמו"ר מהר"ש (אג"ק שלו ע' יג). קונטרס עה"ח סכ"ב. סכ"ה.
 (22) ראה אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).
 (23) משלי יג, כה.
 (24) דמאי רפ"ד.
 (25) סנהדרין סה, ב (ובפרש"י).

- 1 נוגה, שנוטה אל הקדושה, אלא כפי שאומרים ב"כגוונא": "וכל דינין מתעברין מינה"²⁶, והיינו, שמצד
 2 יום השבת לא קיימת כל המציאות דהיפך הקדושה, ולכן גם הגיהנום נח בשבת²⁷.
 3 ועד שענין זה נמשך גם בנוגע לאכילה של אינו יהודי – כדאיתא בגמרא²⁸ "אמר לו קיסר לרבי
 4 יהושע בן חנניא, מפני מה תבשיל של שבת ריחו נודף, אמר לו, תבלין אחד יש לנו ושבת שמו שאנו
 5 מטילין לתוכו וריחו נודף", והיינו, שענין השבת פועל גם על האכילה של אינו יהודי שתהי' באופן אחר.
 6 וזהו כללות ענין השלום שנפעל בכל העולם כולו – שזהו תכלית העילוי, כפי שמצינו אפילו בנוגע
 7 לשלום שאינו בקדושה, כמבואר בתורה אור²⁹ בדרושי דור הפלגה, שכיון שהי' אצלם "שפה אחת ודברים
 8 אחדים"³⁰, ענין השלום, היו יכולים להשיג הענינים הכי נעלים, ועז³¹ "חבור עצבים אפרים הנח לו
 9 גו"; ועאכ"כ כאשר השלום הוא בקדושה, הרי זה בודאי תכלית העילוי.
 10 וענין זה יהי' בשלימות לעתיד לבוא, בביאת משיח צדקנו, שאז לא תהי' מציאות הפכית כו', שלכן,
 11 גם הגוים לא יהיו מנגדים, ואדרבה: "ועמדו זרים ורעו צאנכם"³², וכמ"ש בהפטרה דשבת חנוכה: "ונלוו
 12 גוים רבים אל ה'"³³. אבל אעפ"כ, גם אז יהי' הענין ד"ושכנתי בתוך"³³, בישראל דוקא³⁴.
 13 והרי כללות המעמד ומצב דלעתיד לבוא, בביאת משיח צדקנו, קשור עם ענין השבת – "יום שכול
 14 שבת ומנוחה לחיי העולמים"³⁵.

* * *

- 15
 16 ד. המשך סיום מסכת תמיד³⁶ – הפלוגתא של ר' יהודה ור' שמעון בענין "וביום השביעי תשבות"
 17 (שקשור עם איסור מלאכה בשבת³⁷), בנוגע למלאכה שאינה צריכה לגופה³⁸, ודבר שאינו מתכוין³⁹;
 18 השייכות שבין פלוגתת ר"י ור"ש לפלוגתת רב קטינא ואביי⁴⁰ אם "חד חרוב" או "תרי חרוב"; והשקו"ט
 19 בנוגע לב' הגירסאות³⁵ "שבת מנוחה" או "שבת ומנוחה"⁴¹ – נכלל בשיחת י"ט כסלו סל"ד⁴².
 20 ה. ויש להוסיף, שאע"פ שהענין ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" יהי' לעתיד לבוא – הנה
 21 מעין זה ישנו גם ביום השבת בזמן הזה:
 22 ביום השבת גופא יש חילוק בין מעלי שבתא, יומא דשבתא ורעוא דרעוין: במעלי שבתא ויומא
 23 דשבתא ישנו ענין של בירור ע"י אכילה כו', והיינו, שאע"פ שהאכילה דשבת היא באופן ד"צדיק אוכל

- (26) זח"ב קלה, ריש ע"ב.
 (27) ראה זח"ב רג, ב. ובהנסמן בנצ"ז שם אות ו. וראה גם
 סנהדרין שם ובפרש"י.
 (28) שבת קיט, א.
 (29) ס"פ נח.
 (30) נח יא, א.
 (31) הושע ד, יז. וראה ספרי נשא ו, כו. ב"ר פל"ח, ו. ועוד.
 (32) ישע"י סא, ה.
 (33) זכרי' ב, טו.
 (34) ראה גם סד"ה רני ושמחי שנאמר בהתוועדות (תורת
 מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 396).
 (35) תמיד בסופה.
 (36) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר (בבת-שחוק): ע"ד האמור
 לעיל (ס"ג) שגם בימות החול צריך להיות לימוד החסידות, הנה
 ער"ז (ובמכ"ש) יכולים לדבר בשבת ענין בנגלה דתורה.
 (37) לא מיבעי להדעות שהעשה (משפטים כג, יב) ד"ביום
 השביעי תשבות" בא להוסיף על הלאו (יתרו כ, יו"ד) ד"לא
 תעשה כל מלאכה" (שכולל כל ל"ט המלאכות) – ענין השביטה
 אפילו מדברים שאינם מלאכה, כפי שהאריך בזה הרמב"ן (אמור
 כג, כד), וכמובא גם בשו"ת החתם סופר (חאו"ח ספ"ד. חחור"מ
 סקפ"ה. סקצ"ה) שעיקר ענין השבת הוא שיהא גופו נח,
 [וזהו שמצינו בנחמ"י (יג, טו ואילך) חומר האיסור דמשא
 ומתן בשבת – לא רק מצד האיסור דרבנן, אלא גם מצד חיוב
 התורה ד"ביום השביעי תשבות", כי, אע"פ שבמשא ומתן אין
 איסור ד"לא תעשה כל מלאכה", הרי אם יעסוק במשא ומתן כל
 היום, נמצא שגופו לא נח, היפך הציווי ד"ביום השביעי תשבות"],
 אלא אפילו להדעות שהעשה ד"ביום השביעי תשבות" אינו
 מוסיף ענינים חדשים, והוא רק אסמכתא – הרי ברור הדבר
 שמוסיף חומר בלאו ד"לא תעשה כל מלאכה".
 (38) שבת עג, ב. וש"נ.
 (39) שם מא, ריש ע"ב. וש"נ. – ולהעיר, שאין זה שייך לענין
 הכוונה שצ"ל בקדשים, משום שנאמר (קדושים יט, ה) "לרצונכם
 תזבחהו", שלכן מתעסק בקדשים פסול, כמשנ"ת בהסיום על
 מסכת מנחות (ראה שיחת וא"ו תשרי ס"ב (תורת מנחם –
 התוועדויות חנ"ח ע' 35) ובהערה 19. וש"נ).
 (40) ר"ה לא, א.
 (41) ולהעיר, שגם להגירסא "שבת מנוחה" אפשר לפרש שהם
 ב' ענינים, כפי שמצינו כמ"פ בתורה שכותבים ב' ענינים ללא
 וא"ו, ולדוגמא – בהתחלת דברי הימים: "אדם אנוש שת", ולא
 אדם ואנוש ושת.
 (42) תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ס"ע 364 ואילך. וש"נ.

לשובע נפשו²³, הרי זה עדיין ענין של בירורים, אלא שהבירור הוא באופן של שלום; ואילו רעוא דרעוין, שאין בו ענין של אכילה – כמ"ש הצ"צ⁴³ בנוגע לג"פ "היום" שנאמרו בשבת⁴⁴ שהם כנגד ג' הסעודות⁴⁵, שבב' פעמים הראשונות נאמר "אכלוהו היום .. היום", ובפעם השלישית נאמר "היום לא תמצאוהו" – הרי זה למעלה לגמרי מענין הבירורים.

ועפ"ז נמצא שרעוא דרעוין הוא ע"ד האלף השני ("תרי חרוב"), שלא זו בלבד שיתבטל התואר של מזיק, "משביתן שלא יזיקו", אלא יתירה מזה, שלא תהי' כל המציאות של בירורים – "מעבירן מן העולם"⁴⁶.

וזהו גם החילוק שבין מעלי שבתא ויומא דשבתא שבהם אומרים "וינוחו בה" או "וינוחו בו" – דרגא אחת, בדוגמת "חד חרוב", לרעוא דרעוין, שבו אומרים "וינוחו בס" – ב' דרגות, בדוגמת "תרי חרוב".

אמנם, מרעוא דרעוין נמשך גם למעלי שבתא ויומא דשבתא שלפנ"ז, שמצד עצמם יש בהם רק דרגא אחת, ע"ד חד חרוב, שגם בהם יומשך מבחי' "תרי חרוב", והיינו, לפי שכל ענין השבת הוא נקודה אחת (כמשנת⁴⁷ מדברי הרגצ'ובי), ולכן כללות ענין השבת הוא ע"ד "תרי חרוב".

אבל בפועל ובעיקר יהי' ענין זה לעתיד לבוא, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

ו. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה רני ושמחי בת ציון.

* * *

ז. דובר לעיל⁴⁸ בנוגע לחנוכה, שממנו יש ללמוד בנוגע לכללות זמן הגלות, שאין להתפעל מההעלם וההסתור שבעולם מצד חשכת הגלות, ומבלי הבט על כך שזהו הזמן ד"משתשקע החמה", מדליק יהודי נר "על פתח ביתו מבחוץ"⁴⁹, ועי"ז מאיר גם את ה"חוץ" [ההדלקה צריכה להיות אמנם "על פתח ביתו", אבל "מבחוץ", כדי להאיר גם את ה"חוץ"], ועד שפועלים "כליא ריגלא דתרמודאי"⁴⁹, והיינו, שמבטלים ומכלים ("כליא") את כל הענינים שהם היפך הקדושה – "תרמודאי" אותיות "מורדת" (כדאיאתא בספרים⁵⁰), ועד שמתבטלת המציאות ד"חוץ", אלא כל העולם כולו נעשה "רשות היחיד", ליחידו של עולם⁵¹.

וענין זה קשור גם עם האמור לעיל בנוגע ליום השבת – כי, מסופר במדרש⁵² ש"טורנוסרופוס הרשע שאל את רבי עקיבא .. אם כדברין שהקב"ה מכבד את השבת, אל ישב בה רוחות, אל יוריד בה גשמים, אל יצמיח בה עשב, א"ל .. אמשול לך משל לשנים שהיו דרין בחצר אחת, אם אין זה נותן עירוב וזה נותן עירוב, שמא מותרין טלטל בחצר, אבל אם הי' אחד דר בחצר, הרי הוא מותר בכל החצר כולה, אף כאן הקב"ה לפי שאין רשות אחרת עמו וכל העולם כולו שלו, מותר בכל העולם כולו", והיינו, שבענין השבת מודגש שכל העולם כולו הוא "רשות היחיד", כך, שאין מציאות אחרת מלבד הקב"ה.

ח. ויש הוראה נוספת שלמדים מחנוכה – שצריך להיות מוסיף והולך ואור, וכידוע ש"חנוכה" ר"ת ח' נרות והלכה כבית הלל⁵³, והרי סדר הדלקת נרות חנוכה לדעת ב"ה הוא ש"המהדרין מן המהדרין ..

(50) קה"י בערכו. וראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, אדר"ח טבת דאשתקד ס"ז (תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 281). וש"נ.

(51) ראה תניא ספ"ג. ובכ"מ.

(52) ב"ר פ"א, ה. וראה גם תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 376 ואילך.

(53) אבודרהם סדר הדלקת נר חנוכה. הובא בעט"ז ופמ"ג לשו"ע אור"ח סי' ע"ה.

(43) ראה פס"ד שלו שנו, סע"ב. אוה"ת בשלח ע' תרכא וע' תרלא. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 84. וש"נ.

(44) בשלח טז, כה.

(45) שבת ק"ז, סע"ב.

(46) תו"כ בחוקותי כו, ו.

(47) שיחת י"ט כסלו סכ"ה (תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 355 ואילך). וש"נ.

(48) במאמר פ"ט (תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ע' 395).

(49) שבת כא, ב.

- 1 יום ראשון מדליק אחת מכאן ואילך מוסיף והולך⁴⁹, וכן נקבע מנהג ישראל – ש"תורה הוא"⁵⁴ – שבכל
2 יום צריך להוסיף עוד נר.
3 והענין בזה:
4 יכול משהו לטעון – ויתכן שכן הוא באמת – שאתמול הי' כבר בתכלית השלימות, שהרי בירך
5 "להדליק נר חנוכה", ובירך גם "שהחיינו", שזה מורה על תכלית השלימות, כיון שישנם כל ג' הענינים
6 ד"שהחיינו וקיימנו והגיענו" (כמדובר פעם בארוכה⁵⁵).
7 ועל זה אומרים לו, שאעפ"כ, צריך היום להוסיף נר שני, ומחר עליו להוסיף נר שלישי. בכל יום
8 שעובר – צריכה להיות הוספה בענין התומ"צ, ואע"פ שאתמול הידר כבר בקיום התומ"צ, צריך היום
9 להוסיף עוד יותר.
10 ט. ויש להביא דוגמא לזה בגשמיות – שע"ז יהי' נקל יותר לפעול זאת.
11 ובהקדמה – שמצינו בנוגע לעניני נבואה, שמקשרים זאת עם ענין גשמי, כדי שיתקבל בטוב יותר⁵⁶.
12 ולדוגמא: כאשר משה נצטווה לבשר לבנ"י אודות היציאה ממצרים, אמר לו הקב"ה שישליך את
13 מטתו ארצה, "ויהי לנחש", ואח"כ אמר לו "שלח ידך ואחוז בזנבו .. ויהי למטה בכפו"⁵⁷ – שענין זה
14 מורה שבכחו של משה לפעול הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא⁵⁸, שלמרות שישנה
15 המציאות דמצרים באופן ד"התנין הגדול הרובץ בתוך יאוריו"⁵⁹, הרי זה נהפך "למטה" בכפו של משה.
16 ומובן, שכאשר רואים זאת בגשמיות, אזי נקל יותר לקבל את הבשורה של יצי"מ.
17 ועד"ז מצינו אצל נביאים נוספים, שהנבואות שלהם היו קשורים עם פעולות גשמיות, כדי שיהי' נקל
18 יותר לקבל אותם.
19 וכן הוא בנוגע לענין דמוסיף והולך ואור – שרואים זאת גם בגשמיות:
20 כאשר מתעסקים עם הנוער, ובפרט ילדים וילדות לפני בר-מצוה ובת-מצוה – הרי זה גיל שבו רואים
21 את ענין הצמיחה, הן בבשר הגוף, והן בהתפתחות השכל.
22 ומזה יש ללמוד שכן צריך להיות גם בנוגע לעניני תומ"צ, שגם בהם צריכה להיות הוספה מיום
23 ליום.
24 כשם שבנוגע לצמיחה בבשר הגוף ובהתפתחות השכל אי אפשר לומר שיכולים להסתפק בהצמיחה
25 שהיתה אתמול, אלא ברור הדבר שהצמיחה של אתמול אינה מספיקה עבור יום זה, שבו צריכה להיות
26 צמיחה מחודשת – כך גם בעניני תומ"צ לא שייך לומר שיכולים להסתפק במה שהי' אתמול, ואין צורך
27 להוסיף היום; בכל יום שניתוסף בבשר הגוף (עוד "פונט" בשר) – צריך להתוסף גם בעניני יהדות.
28 אבל מובן שכן צריך להיות לא רק אצל אלו שהם בגיל הצמיחה, אלא גם אצל אלו שהם כבר בגיל
29 הגדלות או הזקנה, צריך להיות הענין דמוסיף והולך ואור, אלא שאצל אלו שהם בגיל הצמיחה ניכר
30 הדבר גם בגשמיות, ומזה צריך ללמוד גם בנוגע לכולם.
31 י. ומזה מובן, שההוראה מנרות חנוכה שצריך להיות מוסיף והולך ואור, נוגעת במיוחד למחנכים –
32 שצריכים לדעת, שבכל יום צ"ל הוספה אצל הילדים.
33 לכאורה יכולים לטעון שכבר אתמול למד הילד כל מה שיכלו ללמוד עמו, ולכן לא צריך ללמוד
34 היום.

(56) ראה דרשות הר"ן דרוש ב. רמב"ן לך לך יב, ו. לבוש
על הרקאנטי לך לך שם.

(57) שמות ד, ג"ד.

(58) ראה זח"א ד, א. תניא ספ"י.

(59) יחזקאל כט, ג.

(54) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא
ברמ"א יו"ד סשע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע
אדה"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב ס"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז.
ועוד.

(55) שיחת ליל שמח"ת ס"ד (תורת מנחם – התוועדיות
חנ"ח ס"ע 140 ואילך). וש"נ.

ועל זה באה ההוראה מנרות חנוכה – שאע"פ שאתמול הדליק נר אחד, ולא דרשו ממנו יותר מזה, ואעפ"כ, היום צריך להדליק שתי נרות, ומחר שלוש נרות, ועד ליום השמיני שבו צריך להדליק שמונה נרות; וכן הוא בנוגע לחינוך הילדים, שאע"פ שאתמול למד כבר כל מה שהי' יכול ללמוד, הנה כשבא יום נוסף, צ"ל הוספה בעניני תומ"צ – שיתוסף אצל הילד עוד ענין ועוד ענין, וכמו"כ יתוסף עוד ילד ועוד ילד וכו'.

וזוהי השייכות של חנוכה עם ענין החינוך (כמוזכר בתורה אור⁶⁰ הענין דחנוכת הבית והענין ד"חנוך לנער") – כיון שהסדר בחינוך הילדים נלמד מנרות חנוכה, שצריך להיות באופן דמוסיף והולך ואור. יא. אמנם, הוראה זו היא לא רק בנוגע לילדים, אלא גם בנוגע למחנך עצמו:

אין לחשוב שכיון שבהשגחה פרטית בחרו בו להיות מחנך, הרי זו הוכחה שהוא "צדיק גמור", ואינו צריך להוסיף מאומה, אלא כמ"ש⁶¹ "והוי' יגי' חשכיו" (כמוזכר לעיל⁶²), "חשכיו" דייקא, שצריך להאיר את החושך שבעצמו ("דעם אייגענעם חושך"), ובאופן דמוסיף והולך ואור.

ומובן, שכאשר מתעסק בחינוך הילדים באופן דמוסיף והולך ואור, אזי נעשה גם הענין ד"הוי' יגי' חשכיו", כיון ש"נעשה מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה", כפי שמבאר רבינו הזקן במאמר הראשון שבתורה אור ד"ה השמים כסאי והארץ הדום רגלי⁶³.

וכדברי הגמרא⁶⁴ "הבא לטהר מסייעין אותו", וכפי שמדייק בעל השמחה והגאולה⁶⁵ שלא נאמר "הבא ליטהר" (בעצמו), אלא "לטהר" (אחרים), ועי"ז "מסייעין אותו".

יב. וע"י כללות ההנהגה באופן דמוסיף והולך ואור, מאירים את חשכת הגלות, ומה גם שחושך הגלות הוא באופן של הוספה, כדברי הגמרא⁶⁶ "בכל יום ויום מרובה כו' משל חבירו", וכיון ש"מרובה" בצד ההיפך, צריך לפעול שיהי' "מרובה" בצד הקדושה, ועי"ז שמוסיפים בכל יום בקדושה, מבטלים לגמרי את חשכת הגלות.

ועד"ז בנוגע לחינוך הילדים בדרך התומ"צ באופן דמוסיף והולך ואור, שע"ז מעמידים "צבאות השם" שהולכים לקבל פני משיח.

ובונים את "השמים כסאי והארץ הדום רגלי"⁶⁷ – ביהמ"ק השלישי⁶⁸, שיבנה במהרה בימינו ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

יג. האמור לעיל בנוגע לענין החינוך בא בהמשך להמדובר ב"ט כסלו⁶⁹ אודות ה"פעדעריישן", שעליהם להתנהג באופן ד"קבל את האמת ממי שאומרה"⁷⁰, ולקבל את הטענה שיש ליתן כסף עבור מוסדות חינוך.

אלא שכדי לפעול על הזולת, צריך להתחיל עם עצמו, וכאשר יפעל זאת בעצמו, אזי יוכל לדרוש בתוקף יותר מדוע לא נותנים את הכסף עבור חינוך.

ובנוגע לענינו:

יש כאלו שמבזבזים הרבה כסף כדי לערוך חקירה ודרישה (כפי שנקרא בשפת המדינה: "ריסערטש"), ולגלות מהו סוד קיומו של עם ישראל!...

⁶⁰ ס"ע 124 ואילך. וש"נ.

⁶¹ ישע"י סו, א.

⁶² ראה פי' מהרז"ו לאיכ"ר פ"ב, ג.

⁶³ ס"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ס"ע 340 ואילך).

⁶⁴ א, ב.

⁶⁵ ראה רמב"ם בהקדמה לשמונה פרקים. רמ"א בהקדמה לספרו מחיר יין.

⁶⁶ ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פט, ד ואילך.

⁶⁰ פרשתנו כט, ד.

⁶¹ שמואל"ב כב, כט.

⁶² במאמר פ"ד (תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ע' 391 ואילך).

⁶³ א, ב.

⁶⁴ שבת קד, א. וש"נ.

⁶⁵ ראה לקו"ת דרושי שמע"צ פט, ד ואילך.

⁶⁶ סוטה מט, א. וראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ה

1 — הקב"ה גילה זאת במ"ת לפני שלש וחצי אלפי שנה, אבל הוא אינו מסתפק בכך, ומבזבז ריבוי
2 כסף לערוך בעצמו "מחקר", ולכתוב ספר על ממצאיו, שכן, אם רק יעתיק פסוק מחומש שיש בו שלש
3 או ארבע שורות בלבד — אין זה ענין גדול, ועי"ז לא יקרא בשם "פרופסור", ולא יקבל פרס של מליון
4 דולר! ... ולכן עליו להדפיס ספר בן שלש, ארבע או חמש מאות עמודים, בתוספת ציוני מראה-מקומות
5 וכו', ואז יקרא "פרופסור", ויקבל פרס של מליון דולר. ולאחרי כן, שוכב לישון, באמרו: "שישו בני
6 מעי" ... ושוב אינו צריך לעשות מאומה!

7 ובכן:

8 מלבד זאת שכיון שכותב הספר יש לו גם יצה"ר (להיותו בכלל "בכל לבבך בשני יצריך"⁷¹), אי אפשר
9 לדעת בוודאות אם מסקנתו בספרו תהי' רק ע"פ נפש האלקית, או שתתערב גם דעת נפשו הבהמית —
10 הנה אפילו אם אכן יגיע למסקנא האמיתית, אין לשכוח על מטרת כל הענין: השגת כסף עבור ענייני
11 יהדות!

12 אפילו אם יש צורך בחקירה ודרישה כדי לדרוש את הכסף, כיון שה"נרבן" מוכן לתת כסף רק
13 ל"פרופסור" שמקבל פרס של מליון דולר... — הרי מוכן שלאחרי החקירה ודרישה אין לשכב לישון
14 ולומר "אני את שלי עשיתי" (ובפרט שילמדו את ספרו...), אלא צריכים לזכור את התכלית והמטרה —
15 שיתנו כסף עבור מוסדות יהודיים ועבור חינוך הכשר, שהרי ישנם ריבוי ילדים שממתינים להכנס
16 לשיבות, ואי אפשר להכניסם, בגלל שאין כסף, וכיון שכן, צריכה להיות עיקר ההתעסקות להשתדל
17 להכניס עוד ילד ועוד ילד לשיבה, ועד"ז בנוגע לבנות — להכניסן ל"בית-רבקה" או שאר מוסדות חינוך
18 הכשרים לבנות ישראל, שהרי הילדים אינם יכולים להמתין, כיון שבכל יום שעובר צריך להתוסף אצלם
19 בעניני תומ"צ.

20 ובכן, כאשר מראים "דוגמא חי'" בענין זה — אזי נקל יותר לפעול זאת אצל הזולת.

21 — האמת היא שאין חילוק מהו מעמדו ומצבו של זה שדורש זאת, ועד כדי כך, שאפילו כאשר גוי
22 דורש מיהודי ענין של תומ"צ, עליו לעשות זאת, וכפי שמצינו פס"ד מפורש ברמב"ם⁷² בנוגע לכפי' על
23 קיום המצוות, שכאשר אי אפשר לכפות ע"י יהודי, יכולים להשתמש בגוי — "דינא דמלכותא דינא"⁷³
24 — כדי לכפות יהודי לקיים מצוה;

25 אבל אעפ"כ, כאשר יהודי תובע זאת, ומראה דוגמא חי' על זה — אזי נקל יותר לפעול זאת.

26 ובכן: כאשר יהודי מראה שהנהגתו היא באופן שמדליק נר אחד, ולמחר מדליק שתי נרות, ואח"כ
27 שלש נרות, ועושה זאת לא רק בביתו באופן שאף אחד אינו רואה, אלא אינו מתפעל לעשות זאת בחוץ,
28 שכולם יראו שהוא מוסיף נר בכל יום — הנה כאשר מראה שזוהי דרך ההנהגה הנכונה, אזי יוכל לדרוש
29 מאחרים שגם הם יתנהגו כך — להשתדל להכניס לשיבה עוד ילד ועוד ילד, וכיון שבשביל זה יש צורך
30 בכסף עבור המלמדים, צריכים לילך ולדרוש כסף!

31 וכאמור, דוקא כאשר מי שדורש זאת מתנהג כן, אזי יכול לדרוש שגם אחרים יעשו כן, והרי הדרישה
32 צריכה לבוא ממנו דוקא, שכן, כאשר "גביר" דורש דבר-מה, אזי שומעים אותו ואומרים לו "ישר כח",
33 אך כאשר הולך לדרכו, צוחקים ממנו, משא"כ כאשר צעיר דורש זאת — מתקבלים הדברים.

34 ומה שטוען שאף פעם לא התנהג כן, ומדוע יתחיל לפתע להתנהג כן — אומרים לו: נמצאים אנו
35 בזמן שכולם מתנהגים באופן של מרידה, ולדוגמא: "נערים פני זקנים ילבינו"⁷⁴, וא"כ, יתנהג גם הוא
36 באופן של מרידה בעצמו, כך, שכולם יראו בו "מרד חי", עי"ז שיתחיל מהיום והלאה להתנהג באופן
37 אחר מכפי שהתנהג עד עתה — ללמוד מנרות חנוכה שיש להוסיף נר בכל יום!

ז ס"ע רצה ואילך). וש"נ.

(71) ואתחנן ו, ה ובספרי ופרש"י עה"פ.

(72) ה' חמץ ומצה פ"ו ה"ג. ה' גירושין ספ"ב.

(73) גיטין י"ד, ב. וש"נ. וראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך

343. וש"נ.

ובמילא, כשיבוא למחרת לדרוש מפלוני כסף עבור חינוך, יפעלו דבריו, כיון שיוכל לומר לו: הנך מכיר אותי? אתה חושב שמדבר אתך משהו אחר ממי שדיבר אתך אתמול, אבל האמת היא שזה אותו אדם – זה אני, אלא שפעלתי מרידה בעצמי, והתחלתי להתנהג בדרך האמת.

וכאשר ילך בדרך זו, אזי יצליח בכל מה שרוצה לפעול, וכאשר יוכל להראות את ההצלחה של דרך זו, אזי יצליח בכל שאר עניניו, וכפי שאומרים כאן: אין כזו הצלחה כמו ההצלחה עצמה.

יד. האמת היא, שהנסיון היחידי שישנו בימינו – הרי זה נסיון קטן בלבד (שהרי הקב"ה יודע שאנחנו נשמות נמוכות, ואינו מבקש אלא לפי כחן⁷⁵, ולכן נותן רק נסיונות קטנים) – "אל יבוש מפני המלעיגים"⁷⁶; הוא חושש שחבריו ילעגו עליו, ויתנערו ממנו, כיון שיראו שהוא קנאי-אדוק ("פאנאטי"), ושוב אינו אדם מודרני, בן תרבות.

ובכן:

לכל לראש – מה איכפת לך ש"שוטה" לועג עליך? ! אדרבה: העובדה ש"שוטה" לועג עליך, מוכיחה שהצדק אתך, שכן, שוטה לועג על נורמלי, ולא על שוטה!...

ובנוגע לטענה שיתנערו ממנו – הנה המציאות היא להיפך: כאשר אדם מראה שהולך בדרך האמת, שהיא הדרך הנכונה, ללא פשרות,

– כי, כשעושים פשרות על חצי או שליש אמת, הרי ישנו חצי או שליש שאינו אמת; אמת אי אפשר להחליף אלא באמת, ואם מחליפים אמת באמת, אין זו החלפה, אלא זוהי האמת עצמה –

הנה לא זו בלבד שלא מתנערים ממנו, אלא מתייחסים אליו מתוך דרך-ארץ, ועד שגם הם מתחילים להתנהג כמותו.

טו. אך עדיין טוענים, שההגבלה בד' אמות של תורה וד' אמות של מצוות כו', היא ענין של צמצום.

אבל האמת היא שההיפך הוא הנכון, שהרי אמרו רז"ל⁷⁷ "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", כך, שהחירות האמיתית היא בתורה דוקא, ודוקא ע"י התורה יכולים לפעול בכל מקום. ולא כמו אלו שאומרים שאם לא יצמצם את עצמו לעסוק רק בתורה אזי יוכל לפעול על אחרים, אלא אדרבה, דוקא כאשר עוסק בתורה בלבד אזי יוכל לפעול על אחרים.

וככל הענינים שניתן להבינם ע"פ דוגמא מגשמיות – יובן גם ענין זה מחידוש גדול שנתגלה לאחרונה בחכמות חיצוניות הנקרא בשם "קרני לייזר":

קרן אור, בדרך כלל, ככל שמתפשטת למרחוק יותר, הולכת ונחלשת, שכן, תוקף הקרן אור היא בהיותה במקורה, ולכן, ככל שמתרחקת ממקורה, הולכת ונחלשת.

וכדי שתפעל פעולתה – בנוגע לאור או חום – גם במקום רחוק, ובאופן שאפילו במרחק של כו"כ מילין תישאר בתקפה – נפלו על "המצאה", שהעצה לזה, לצמצם את קרן האור שלא תתפשט לצדדים, אלא במשך כל המרחק תישאר בכיוון אחד, ואז תישאר בכל התוקף גם במרחק רב, ועד שתוכל לחדור ולבקוע אפילו מחיצה עבה של ברזל!

ומזה למדים, שהדרך לפעול על אחרים היא – כשהולכים בכיוון אחד בלבד, שאז ישנו התוקף לפעול על אחרים.

ואף שיש לטעון שכדי לפעול בכל מקום צריך להיות בתנועה של התפשטות בכל מקום – הנה האמת היא, שדוקא כאשר מצמצם את עצמו בד' אמות של תורה, ד' אמות של מצוות וד' אמות של תפלה, והולך רק בכיוון אחד, אזי נעשה אצלו התוקף שאפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בינו לאביו שבשמים⁷⁸, ומצליח לפעול גם על אחרים.

(77) אבות פ"ו מ"ב.

(78) פסחים פה, ב.

(75) ראה תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.

(76) ראה טושו"ע ודאה"ז אור"ח בתחלתו.

- 1 ועד"ז בנוגע לטענה שהנהגה זו אינה מתאימה לדעת הרוב – הרי נמצאים עתה בזמן שלא מתחשבים
2 עם הרוב.
- 3 וכפי שהי' גם בימי חנוכה – כידוע בפירוש "רבים ביד מעטים"⁷⁹, שאין הכוונה ב"רבים" רק לגוים,
4 אלא גם לבני ישראל⁸⁰, והיינו, שרוב בני"ה היו סבורים שצריכים להתנהג לפי תרבות יון, ולא ע"פ
5 תומ"צ⁸¹, ואעפ"כ, ניצחו ה"מעטים" את ה"רבים". וכך גם בימינו אין להתפעל מדעת הרוב.
- 6 טז. וסדר זה צריך להיות אפילו אצל מי שיכול להיות אצלו ספק שהנהגה זו תפריע לו בפרנסה –
7 אף שאין האמת כן.
- 8 ולהעיר גם מהפתגם שמוכא בספרי מוסר⁸², בפירוש הכתוב⁸³ "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת",
9 שע"י ההתבוננות באלקות באופן ד"וידעת היום והשבות אל לבבך"⁸³, נעשה אצלו "בשמים ממעל ועל
10 הארץ מתחת", היינו, שכל עניני "שמים" נחשבים אצלו "ממעל", למעלה ממנו, וחפץ להשיגם, ואילו
11 עניני "ארץ" הם "מתחת", למטה ממנו, ואין לו צורך בהם, ובמילא הרי הוא "שמוח בחלקו"⁸⁴, כיון
12 שסבור שגם מה שיש לו, לא מגיע לו.
- 13 וכ"ש אצל אלו שלא הגיעו לגיל שצריכים לדאוג לענין הפרנסה, ובמילא לא שייך אצלם החשש
14 בנוגע למשרה שלהם, שיפטרו או לא יקדמו אותם, או לא ישלמו להם את השכירות – הרי בודאי שאצלם
15 צריך להיות סדר ההנהגה באופן האמור לעיל.
- 16 יז. ונחזור לעניננו – שכאשר הולכים בדרך האמורה, שביום הראשון מדליק נר אחד, ולמחרת מדליק
17 נר שני, ואח"כ נר שלישי וכו', עד לשמונה נרות, אזי יוכל לפעול שיתוספו עוד ילדים שיקבלו חינוך
18 יהודי, ולא רק הוספה לפי אחוזים, אלא ב"פ ככה, כמו בחנוכה, שבליילה השני ניתוסף ב"פ ככה.
- 19 וכמו"כ אצל כל ילד גופא יתוסף עוד נר – כי, ע"פ תורת הבעש"ט⁸⁵ על הפסוק⁸⁶ "כי תהיו אתם
20 ארץ חפץ", יש להסתכל על כל ילד יהודי כמו על "ארץ" שטמונים בה כו"כ אוצרות, וצריכים רק לגלות
21 אותם, ולכן, מלבד זאת שמוסיפים עוד ילדים לחינוך הכשר, צריכים להשתדל שיתוסף אצל כל ילד
22 גופא.
- 23 ובפשטות – ללמוד עמו אל"ף ביי"ת כפשוטו ואל"ף ביי"ת של יהדות, ואח"כ ללמוד לקרוא בסידור,
24 ואח"כ ללמוד חומש וכו', ובאופן שהלימוד יביא לידי מעשה – קיום המצוות, וללכת "מחיל אל חיל",
25 כדברי הגמרא בסיום מסכת ברכות (שזהו ענין הברכה): "תלמידי חכמים אין להם מנוחה כו' שנאמר⁸⁷
26 ילכו מחיל אל חיל".
- 27 יח. וכאשר טוענים מהו הכח להצלחה בזה – הנה כיון שמברכים "אשר קדשנו במצוותיו וצונו
28 להדליק נר חנוכה", הרי מובן, שכאשר מקיימים ציווי של הקב"ה, נותן הקב"ה כח להצליח בזה.
- 29 אלא מאי, הטענה היא שאין זה דרך הטבע – הנה על זה באה הברכה "שעשה נסים לאבותינו", וכפי
30 שהי' "בימים ההם" כך יהי' גם "בזמן הזה", כך, שהקב"ה יעשה נס שיצליחו בזה.
- 31 – אמנם הפעולה בזה צריכה להיות באופן ד"מעט מעט אגרשנו"⁸⁸, שהרי אי אפשר לפעול הכל
32 בבת אחת, אלא צריכים תחילה לבטל א' מז' העמים ואח"כ עוד אחד כו', עד שמבטלים את כל הקשיים,
33 אבל צריכים לדעת מלכתחילה שהתכלית היא לברר את כל האומות.

(84) אבות רפ"ד. וראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' קבא
(נעתק ב"היום יום" ל סיון). וראה גם אג"ק שם ח"ה ס"ע מז
ואילך (נעתק ב"היום יום" כד חשוון).
(85) ראה כתר שם טוב בהוספות סנ"ז. וש"נ (נעתק ב"היום
יום" יז אייר).
(86) מלאכי ג, יב.
(87) תהלים פד, ח.
(88) משפטים כג, ל.

(79) נוסח "ועל הנסים".
(80) ראה אג"ק חכ"ז ע' דש. לקו"ש ח"ל ע' 211. וראה גם
שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת תשכ"א ס"י (תורת
מנחם – התוועדות חכ"ט ס"ע 294 ואילך).
(81) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שנמצאים ביום הש"ק,
יכולים לדבר בענין זה; "שבת שאדט ניט".
(82) ראה נפש חיים (לר"ח פאלאג'י) מערכת הב' בסופה –
סס"ב (לג, סע"א). וראה גם אג"ק ח"ה ס"ע רלז ואילך. ועוד.
(83) ואתחנן ד, לט. ועוד.

1 וכאמור, שבודאי מצליחים בזה, כיון שממלאים את ציווי הקב"ה, ומה גם שמתפללים להקב"ה שתהי'
2 הצלחה בחינוך הילדים,
3 — ואף שבימינו יש רק נסיונות קטנים (כנ"ל סי"ד), הרי זה בדוגמת תפלת עשיר, "תפלה למשה"⁸⁹.
4 ולהעיר מהשייכות ד"תפלה למשה" לי"ט כסלו⁹⁰, כיון שמזמור זה הוא בשיעור תהלים של יום י"ט
5 בחודש, וא"כ אמרו רבינו הזקן ביום שיצא לחירות (נוסף על אמירת השיעור תהלים כפי שנחלק לימי
6 השבוע, כידוע שבהיותו במאסר אמר רבינו הזקן תהלים בשופי (כלשון כ"ק מו"ח אדמו"ר⁹¹), הן השיעור
7 דימי החודש והן השיעור דימי השבוע). —
8 ואז עוזר לו הקב"ה להצליח בכל ענינו, ומעמיד דור שהולך לקבל פני משיח.

* * *

9 יט. בהמשך להמדובר לעיל (ס"ג) אודות הצורך בהפצת המעיינות חוצה — נמצאים כאן אלו שנסעו
10 למקום רחוק בגשמיות, אבל לאמיתו של דבר הרי הם בקירוב מקום לשרשם ומקורם — הרבי, כיון שהם
11 שלוחיו להפיץ שם את המעיינות.
12 ובודאי יצליחו כולם לפעול ולשנות את המדינה כולה — כל אחד במקומו, שהרי "מה" מצעדי גבר
13 כוננו"⁹², ולכן צריך כל אחד לפעול דוקא בהמקום שבו נמצא, ולעשות זאת באופן ש"דרכו יחפץ"⁹²,
14 שבזה יהי' חפצו ורצונו.
15 ובכן: יאמרו עתה כולם יחד "לחיים", וימלאו עבודתם מתוך שמחה וטוב לבב.
16 ונקודת הענין — שאע"פ שלכאורה הרי זה ענין של ירידה, "ויוסף הורד מצרימה"⁹³, הרי לאחר כן
17 רואים הכוונה בזה — "למחי' שלחני .. לפליטה גדולה"⁹⁴, ועד "להחיות עם רב"⁹⁵ (כסיום הכתוב בסוף
18 "ספר הישר"⁹⁶, ספר בראשית).
19 ולא כמו אלו החושבים שיוסף לא הי' ראוי להיות יחד עם כולם, ולכן שלחו אותו מצרימה, אלא
20 אדרבה: להיותו "בן זקונים"⁹⁷, זכה להיות שם, ולפעול שם כל הענינים, ועד שנעשה בעה"ב על כל
21 המדינה, באופן ש"בלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו"⁹⁸.
22 ועד"ז בנוגע לשליח שנמצא במקום מסויים בתור בא"כחו של רבינו נשיאנו, שגם כאשר מנהל רק
23 מוסד חינוך פרטי, הרי הוא נעשה בעה"ב על כל המדינה, עי"ז שעובד עבודתו בדרכי נועם ודרכי שלום,
24 ועד שנעשה הענין ד"פדה בשלום", ובאופן ש"ברבים היו עמדי"⁹⁹, שגם אנשי אבשלום התפללו לנצונו
25 של דוד⁹⁹, היינו, שאפילו אלו שהיו בתחילה מנגדים, הרי הם מודים לו.
26 ונעשה הענין ד"פדאני לי ולבני מבין אומות העולם"¹⁰⁰, כיון שמעלים את כל ניצוצות הקדושה
27 שצריכים להוציא משם, ואז הולכים לקבל פני משיח צדקנו, משיח בן דוד¹⁰⁰, בקרוב ממש.
28 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לכמה שלוחים¹⁰¹ (גם להשלוחים לאוסטרליא) לומר "לחיים"¹⁰², והתחיל
29 לנגן "והריקותי לכם ברכה", ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו משך זמן רב].
30

* * *

(89) תהלים צ, א. וראה זח"א קסח, ב.

(90) ראה גם רד"ה תפלה למשה דאשתקד (תורת מנחם — התוודעויות חנ"ז ע' 38). וש"נ.

(91) אג"ק שלו ח"ג ע' תעג ואילך. וש"נ.

(92) תהלים לז, כג. וראה אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ג ע' תקסא (נעתק ב"היום יום" יד חשון). ח"ה ע' קג (נעתק ב"היום יום" י תמוז). ועוד.

(93) פרשתנו לט, א.

(94) ויגש מה, ה"ז.

(95) ויחי נ, כ.

(96) יהושע יו"ד, יג. וראה ע"ז כה, רע"א.

(97) פרשתנו לז, ג.

(98) מקץ מא, מד.

(99) ירושלמי סוטה פ"א סה"ח.

(100) ברשימה נוספת, שהזכיר גם השיחה הידועה בענין "כל היוצא למלחמת בית דוד כותב גט כריתות לאשתו" (סה"ש תש"ב ס"ע 41 ואילך).

(101) ואמר (בכת"שחוק): ביום השבת אי אפשר לשלוח

"הזמנות" ... ולכן צריך כל אחד להזמין את עצמו!

(102) ואמר להת' ארי' לייב קפלן: "איין מאָל אַ שליח —

כ. המדובר לעיל (סי"ט) אודות העלאת הניצוצות – קשור גם עם מ"ש בפרשת השבוע¹⁰³: "והנה אנחנו מאלמים אלומים", כמבואר בתורה אור¹⁰⁴, שקאי על בירור והעלאת הניצוצות שנמצאים ב"שדה", שזהו מקום שהוא מחוץ לביהמ"ק, ואפילו מחוץ לחצר ביהמ"ק, שהרי שם אסור לזרוע¹⁰⁵, אלא הזריעה היא ב"שדה" דוקא, שזהו מקום ש"לא ישב אדם שם"¹⁰⁶, ושם צריך לאסוף ולקשור את כל הניצוצות כו'.

ובהמשך לזה, יש לבאר פירוש רש"י על הפסוק "מאלמים אלומים". הביאור בפירוש רש"י "מאלמים אלומים", כתרגומו, מאסרין אסרן, עמרין, וכן¹⁰⁷ נושא אלומותיו, וכמוהו בלשון משנה¹⁰⁸ והאלומות נוטל ומכריז,

— ש"מאלמים אלומים" פירושו לא רק קושרים קשרים (סתם), אלא (בעיקר) ש"אלומים" היינו "עמרין", בהתאם להמאורע שעליו מודיע החלום, שאחי יוסף השתחוו לו בבואם לקנות ממנו תבואה. ועל זה מביא ראי' ממ"ש "נושא אלומותיו", שמזה מוכח שאלומה קאי על שבלים. אלא שעדיין יש לדחות ולפרש שהכוונה לשקים קשורים שמכילים זרעונים, ולכן מביא ראי' מהמשנה "והאלומות נוטל ומכריז", שמפני כובדן אינן מתגלגלות אלא נשארות במקומן, ומזה מוכח שאלומות הם עומרי שבלים (אבל ראי' זו אינה מספיקה, כיון ש"לשון חכמים לעצמו"¹⁰⁹, ולכן מביא תחילה הראי' מהפסוק "נושא אלומותיו") —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹¹⁰ בלקו"ש ח"י ע' 115 ואילך.

* * *

כא. בהמשך להכרזה אודות הזמן והמקום של התוועדות מלוה-מלכה לטובת "חדרי תורה אור"¹¹¹, כיון שמפקחין על צרכי ציבור בשבת¹¹² — הנה בודאי ישתתף בזה כל אחד כפי יכלתו, ובפרט שמדובר אודות מוסד חינוך של תורה, ובארץ ישראל, "ארץ אשר גו' עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"¹¹³.

כב. ובקשר לזה — יש נקודה נוספת:

מגיע להם ישר-כח מיוחד על עריכת החגיגה ("באנקעט") כאן, בשכונת "קראון-הייטס", אשר, דוקא שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם¹¹⁴ (כמדובר בארוכה באחרון של פסח¹¹⁵).

ובהקדמה:

זה כבר עשרה חדשים שמדברים אודות הצורך להתעסק בטובת שכונת קראון-הייטס, ובנוגע לפועל — עשו אסיפה והקימו "ועד", והחליטו לערוך עוד אסיפה!... ובזה הסתיימה כל הפעולה¹¹⁶ (וכפי שרואים בפועל כמה משפחות ניתוספו ובאו לגור בשכונה... מאז שהתחילו לדבר על ענין זה). אלא כיון ש...¹¹⁷ ממשיך "להרעיש" על זה, אין ברירה וחייבים לעשות משהו, ולכן פירסמו שאם מישהו צריך עצה בדבר, אזי יתנו לו עצה!... — מי צריך את ה"עצות" שלך; יש צורך בענין של מעשה בפועל!

דאשתקד סי"ד (תורת מנחם — התוועדויות חנ"ה ריש ע' 84).
 (112) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סש"ו סי"ב. וש"נ.
 (113) עקב יא, יב.
 (114) תהלים קלג, ג.
 (115) דאשתקד סכ"ט ואילך (תורת מנחם — התוועדויות חנ"ה ע' 132 ואילך). וש"נ.
 (116) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שכיון שמדבר על זה ברבים, ויש (שוטים) שחושבים שאין הדברים מכוונים אליהם ("נישט אים מיינט מען") — אין בכך משום המלכין את פני חבריו ברבים!...
 (117) כ"ק אדמו"ר שליט"א פירש את שמו הק'.

אלעמאל א שליח, על כל החיים, שהרי קדושה לא זזה ממקומה (נסמן בתורת מנחם — התוועדויות חנ"ה ריש ע' 247).
 (103) לז, ז.
 (104) פרשתנו כז, ג ואילך.
 (105) ראה אנציק' תלמודית (כרך כה) ערך ירושלים ס"ז (ע' שלב ואילך). וש"נ.
 (106) ירמ' ב, ו.
 (107) תהלים קכו, ו.
 (108) ראה בלקו"ש שבפנים הערה 3. וש"נ.
 (109) ע"ז נח, ב. וש"נ.
 (110) בשילוב שיחת נר ה' דחנוכה שנה זו.
 (111) ראה גם שיחת ש"פ וישב, כ"ג כסלו, מבה"ח טבת

היו כאלו שכתבו פתקים שכוונתם לעשות כך וכך, וביקשו שאעיר על דבריהם, ובתחילה עניתי להם, מתוך תקוה שהדברים יבואו לידי פועל; אבל לאחר משך זמן הפסקתי לענות, בראותי שבפועל לא עושים מאומה!

ובנוגע למי שאומר שיעסוק בזה (ומוסיף שמוכן למסור נפשו ולקפוץ לאש...), אבל מבקש תחילה "ברכה" – הנה לכל לראש יש צורך בדבר ממשי שעליו תחול הברכה (כדברי ה"ט"ז בריש הל' חנוכה¹¹⁸), ואילו כאן, לא עושים מאומה¹¹⁹, ורק מבקשים ברכה¹²⁰. והעיקר: בשכונות אחרות עוסקים בפועל, ללא בקשת ברכות! ... מה יש לבקש ברכות¹²¹, לכל לראש יש לפעול! ...!

ולא עוד אלא שיש כאלו שאומרים ומפרסמים (בעקבות דרישתי מראש העיר בביקורו אצלי, לפעול להגברת השמירה בשכונת קראון-הייטס, בתוככי ברוקלין וניו-יורק כולה) שגם אצלי יש חלישות בענין זה – בה בשעה שאין זה ענין ששייך אלי; זהו פס"ד מפורש בשו"ע חושן משפט¹²² שלא ניתן לשינוי, כך, שאין לי ברירה... אינני יכול – ואינני רוצה – לשנות את פס"ד השו"ע, וכל מלכי מזרח ומערב לא יוכלו לשנות זאת. ובכל אופן, שאף אחד לא יאמר ששיניתי את דעתי; מי שרוצה לומר דבר מעוות – יאמר שזוהי דעתו, ובודאי לא בשמי¹²³! יש לי עט ונייר, ואם ברצוני להודיע חוות-דעתי, אעשה זאת בעצמי. ובפרט שאמרתי בפירוש באחש"פ¹²⁴, שהנני מדבר על זה ברבים, בגלל שיש כאלו שאומרים שהתחרטתי, ולכן הנני חוזר ומדגיש שלא התחרטתי ולא אתחרט, כיון שזהו דין מפורש בשו"ע, ככל החומר שבדבר שעי"ז גורמים החרבת מוסדות חינוך, בתי-כנסיות ובתי-מדרשות וכו'.

ומה שישנו "מעשה רב" של ראביי קונסרבטיבי או יהודי נכבד מחוג אחר שעזבו את השכונה, ולכן רוצה גם הוא לעשות כמותם¹²⁵ – יכול לעזוב יחד עמהם, וגם בלעדי תתקיים שכונת "קראון-הייטס"... אבל, עליו לדעת שזהו היפך השו"ע! ... קח שולחן-ערוך ולמד את הדינים ותווכח בעצמך. ובשביל זה נכתבו (בהשיחה דאחש"פ) כל פרטי הדברים שבענין זה באופן ברור, עם ציוני מראה-מקומות, כדי שכל אחד יוכל לעיין וללמוד זאת.

וכל זה – נוסף לכך שרואים בפועל אצל אלו שעזבו את השכונה, שאצל פלוני אירעה גניבה, ואצל אלמוני אירעה שריפה, לא עלינו, וגם לא עליהם... ולעומת זאת, כשממלאים רצונו של הקב"ה ע"י ההנהגה ע"פ שו"ע, אזי נמשכים כל הברכות כו'.

ויה"ר שמכאן ולהבא לא יצטרכו לדבר בהתוועדויות אודות ענינים של עגמת-נפש, שאין זמנם בשבת, ובפרט בשבת חנוכה, ובזה כבר יצאנו י"ח עגמת-נפש על כל השנה כולה...

ונחזור לעניננו – שמגיע יישר-כח מיוחד לאלו שעורכים את הסעודה וההתוועדות שלהם כאן בקראון-הייטס, ואכן תהי' להם הצלחה, והצלחה רבה ומרובה.

ומהם יראו וכן יעשו – לערוך שמחות בשכונה זו¹²⁶, הן שמחות כלליות והן שמחות פרטיות,

(אף שהדבר דורש ביאור ע"פ נגלה – דלכאורה אין מתפללין על נס).

(122) סקע"ה ס"מ. וראה בארוכה שיחת אחש"פ הנ"ל (תורת מנחם – התוועדויות שם).

(123) והוסיף: כל אחד יכול לילך ב"שער" שלו – כמ"ש אאזמור"ר בשער הכולל (בהקדמה) שיש "י"ב שערים שער לכל שבת .. שיוכל כ"א לעלות לשער שלו כו'"; אבל, שלא יסחוב אותי ל"שער" שאינני רוצה לילך בו! ...!

(124) סכ"ט (תורת מנחם – התוועדויות שם ריש ע' 133).

(125) ומה שלעת-עתה נשאר בשכונה – הרי זה בגלל שעדיין לא אנסו יצרו, אבל בשעה שיצרו יאנסו, מי יודע מה יהי'! ...!

(126) כ"ק אדמור"ר שליט"א התייחס גם לטענה שאין בשכונה "אולמות" הראויים לעריכת שמחות – שאדרבה: יש לבנות אולמות כו', וכפי שהבטיח ראש-העיר שיתנו כסף למטרה זו כו'.

(118) או"ח רסעת"ר.

(119) ומזה מוכח, שאמירתו שמוכן לעסוק בזה – אינה אמת; וזהי רק "אמתלא", שפירושה (לחם שמים (להיעבץ) ותפא"י גיטין פ"ט מ"ט. ועוד) "אמת לא"! ומובן, שאף שאינו מרמה אותי בזה (שהרי רואים בפועל שאינו עושה מאומה), הרי הוא עובר על הציווי (משפטים כג, ז) "מדבר שקר תרחק"! ומה גם שאומר זאת בחדר שבו קיבל רבינו נשיאנו ל"יחידות" ...!

(120) והוסיף: הנך צריך ברכה – סע בעצמך ל"אוהל" של כ"ק מו"ח אדמור"ר, תטען ("טענה זיך אויס") ותבקש ברכה; אני אינני אלא "ממוצע המחבר" (ראה סה"ש תורת שלום ע' 158), כשיש אפשרות שהמשכת הברכה תעבור דרכי. (ובהמשך הדברים אמר:) כשמבקשים ברכה, הנה כשיכולים ליתן, אזי נותנים...

(121) ואם הנך סבור שזהו ענין שאינו יכול להתבצע בדרך הטבע, אלא יש צורך ב"נס" – אזי תתפלל לנס, כפי שמצינו בנוגע לחנוכה, שהתפללו על הנס דמסירת "רבים ביד מעטים"

- 1 חתונות¹²⁷, תנאים, בר-מצוה וכו'. – אין זה פקודה וציווי ח"ו, אבל זוהי הצעה. ועי"ז תהי' להם הצלחה
 2 רבה ומרובה בגשמייות כפשוטה למטה מעשרה טפחים, כי, כאמור, "שם צוה ה' את הברכה", וכן יקום!
 3 כג. ה"יינה של תורה", בנוגע לקיבוץ הניצוצות שבשדה ע"י ההתעסקות עם הזולת, להחזירו
 4 בתשובה ולקרבו לאלומתו של יוסף הצדיק¹²⁸, נשיא הדור, ממלא מקומו של רבינו הזקן שענינו הי'
 5 עשיית בעלי תשובה¹²⁹ – נכלל בשיחת הנ"ל (ס"כ) שהוגעה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.
 6 כד. ויש להוסיף, שענין התשובה קשור גם עם יום השבת – כמבואר באגרת התשובה¹³⁰ ש"שבת"
 7 אותיות "תשב". אלא שזהו"ע תשובה עילאה, כי, תשובה תתאה שהיא מתוך מרירות, זמנה קודם השבת,
 8 משא"כ ביום השבת ש"אין עצב בה"¹³¹, אין ענין המרירות, כי אם עזיבת החטא בלבד.
 9 ועפ"ז יש להוסיף ביאור במ"ש באגה"ת פ"א ש"מצות התשובה מן התורה היא עזיבת החטא בלבד",
 10 ואפילו לא וידוי דברים – דלכאורה הרי זה בסתירה למ"ש בהמשך הפרק שישנו גם ענין "הודי ..
 11 כמ"ש בתורה¹³² והתוודו את חטאתם" (וכבר דובר פעם הביאור בזה, וגם נדפס¹³³, אך כאן ניתוסף בזה
 12 "א' געשמאקער ביאור") – כי, ענין התשובה צ"ל באופן ש"כל ימיו בתשובה"¹³⁴, גם ביום השבת, ולכן
 13 אי אפשר לומר שמצות התשובה היא וידוי דברים, כי וידוי דברים (אמירת תחנון) בשבת אסור¹³⁵.
 14 וההסברה בזה – כיון שביום השבת נעשית עליית העולמות לבחי' המחשבה¹³⁶, ולכן לא שייך אז
 15 הענין וידוי דברים, כי אם עזיבת החטא בלבד, כמבואר בספר המצוות להצ"צ¹³⁷, שע"י וידוי דברים
 16 מבטלים את גוף העבירה, ואילו ע"י עזיבת החטא מבטלים את המחשבה והרצון שהיו בשעת החטא,
 17 וכיון שבשבת אין ענין הדיבור, כי אם ענין המחשבה, לכן ישנו רק הענין דעזיבת החטא, ולא הענין
 18 וידוי דברים (כיון שאין כבר גוף החטא).
 19 והעיקר – שע"י התשובה באים לגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו.
 20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את שיירי המזונות לר' משה הכהן דובינסקי (עבור ה"מלוה מלכה").
 21 בצאתו (וכן אחר תפלת מנחה) התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ואני אבטח בך".]

(131) ראה משלי י"ד, כב. ירושלמי ברכות פ"ב סה"ז. הובא
 בתורה"ד מ"ד – מו"ק כג, ב.
 (132) נשא ה, ז.
 (133) ראה תורת מנחם – התוועדויות חנ"ג ס"ע 370 ואילך.
 וש"נ.
 (134) שבת קנ"ג, א.
 (135) ראה שער הכולל פל"ו. וראה גם תורת מנחם –
 התוועדויות חנ"ד ע' 30. וש"נ.
 (136) ראה לקו"ת דרושי ש"ש סו, ג. ובכ"מ.
 (137) מצות וידוי ותשובה (דרמ"צ לח, א ואילך).

(127) ולא כמו אלו שכותבים לי, שאם אסכים להיות "מסדר
 קידושין", אזי יעשו לי "טובה" ויערכו את החתונה בקירוב
 מקום!...
 (128) ועי"ז נעשה תמורת "ויוסף הורד מצרימה" – "ואנכי
 אעלך גם עלה" (ויגש מו, ד), ב' עליות (תו"א ר"פ שמות), שרומז
 על העלי' מגלות מצרים והעלי' מגלות אדום (גלותנו זה, שהוא
 קשה יותר מאשר גלות יון שבימי חנוכה, ולכן צ"ל העבודה
 ד"מאלמים אלומים" במיוחד בגלות זה).
 (129) ראה סה"ש תורת שלום ע' 86. לקו"ד ח"ד תשנה, סע"א
 ואילך.
 (130) ספ"י.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שבת קודש עמ' ב

- 1 דברי רבי אבהו מובנים לפי רבי מאיר דאמר אהרן נר ואהרן נכרי
 2 מותר לתת להם את הנבילה בין במכירה בין בנתינה, ולדבריו יש
 3 ללמוד מדאיתוריה קרא למישרא – מכר שהוצרך הפסוק להחזיר
 4 נבילה כהנאה, מוכח שרק נבילה הותרה בהנאה, ומשמע ה'א כל
 5 איסורין שפיתורה שנאמרו בלשון אכילה ולא נאמר בהם היתר
 6 הנאה, אסורין בין באכילה בין בהנאה וכדברי רבי אבהו. אלא לפי
 7 רבי יהודה דאמר לדברים ככתבן הוא דאיתא – שבא הכתוב בנבילה
 8 להחזיר נתינה לגר רק במתנה ולנכרי רק במכירה, קשה לרבי
 9 אבהו ה'א – אותם כל איסורים שפיתורה שנאמר בהם סתם לשון
 10 איסור אכילה, מנא ליה לרבי אבהו דאסורין גם בהנאה, הרי
 11 ראייתו של רבי אבהו היתה מכך שבנבילה פירט הכתוב שמותרת
 12 בהנאה, ולפי רבי יהודה הרי מה שכאן פירט הכתוב את היתר
 13 ההנאה אין זה מיותר, כי נצרך הוא ללמד שהותר לגר רק בנתינה
 14 ולנכרי רק במכירה. ואם כן בשאר איסורים שלא נזכר אלא איסור
 15 אכילה, יתכן שבאמת מותרת ההנאה.
 16 מתרצת הגמרא: לשיטת רבי יהודה רבי אבהו נפקא ליה דין זה
 17 ממה שנאמר בטריפה שנאסרה באכילה, כנאמר (שמות כב ל) 'ובשר
 18 בשדה טרפה לא תאכלו' וממשיך הפסוק 'לכלב תשליכו' אותו,

לקוטי שיחות פרשת וישב – חנוכה כרך טו

א.

ועקרים יש בו" (וכ) "אין בו מים – אין בו דברי תורה" – זה בהמשכו של זה:

בשעה שנמצאים במצב של "אין בו דברי תורה" ("אין בו מים") מגיעים בדרך ממילא למצב של "נחשים ועקרים יש בו" – ואין דרגת ביניים ביניהם, כלומר, החסרון של "אין בו דברי תורה" אינו גורם רק לריקנות ה"בור" מתורה, כשבאפשרותו להישאר "מלא" בעניני רשות מותרים, אלא שכתוצאה מיידית מתהווים בתוך ה"בור", "נחשים ועקרים" דברים הפוכים ומנוגדים לקדושה.⁶

פירוש זה דומה לפירוש הבעש"ט⁷ על הפסוק⁸ "וסרתם ועבדתם": "כאשר האדם מפריד את עצמו מהשי"ת מיד הוא עובד עבודה זרה ולא יש דבר ממוצא".

לפי פירוש פנימי זה מובן מדוע אין התורה מציינת בפירוש "נחשים ועקרים יש בו", ואנו לומדים זאת מ"אין בו מים" – וזאת מפני ש"נחשים ועקרים יש בו" הוא תוצאה הכרחית של "מים אין בו", ואין צורך לפרטה.

כן מובן מדוע מביא המדרש את שני הפירושים הללו זה בהמשכו של זה: פירוש אחד תלוי ומוסבר בפירוש האחר: העובדה ש"נחשים ועקרים יש בו" היא תוצאה הכרחית מן העובדה ש"אין בו מים – אין בו דברי תורה", וסיבה זו גורמת לענינים המנוגדים לתורה – מכירת יוסף.

ג.

שתי שאלות המתעוררות בעקבות הדברים דלעיל

לכאורה ניתן להקשות: בשלמא פירוש הבעש"ט שהובא לעיל על הפסוק "וסרתם ועבדתם", שמדובר בו על עצם ההתקשרות והדביקות של עם ישראל עם הקב"ה, מובן שמיד כאשר קיים הענין של "וסרתם", מיד כאשר מתנתקים מן הדבקות בה', כבר מתהווה ההיפך מכך: "ועבדתם": "מיד הוא עובד עבודה זרה" (הכוונה היא גם לעבודה זרה בצורתה העדינה?);

הקשר בין "והבור רק אין בו מים" לבין חנוכה

על הפסוק¹ "והבור רק אין בו מים" נאמר בגמרא² (בסוגיא של חנוכה): "ואמר רב כהנא: דרש רב נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, מאי דכתיב "והבור רק אין בו מים", ממשמע שנאמר "והבור רק", איני יודע שאין בו מים? אלא מה תלמוד לומר "אין בו מים", מים אין בו, אבל נחשים ועקרים יש בו".

במבט ראשון נראה שדרשה זו (על "והבור רק...") מובאת בגמרא בסוגיא של חנוכה, כיוון שהיא נאמרה ע"י אותו מאן דאמר שאמר את הדרשה הקודמת לדרשה זו בגמרא ("אמר רב כהנא: דרש ר' נתן בר מניומי משמיה דרבי תנחום, נר של חנוכה...")³. אבל כבר דובר מספר פעמים על כך, שכל דבר בתורה הוא מדויק לחלוטין, ולכן, כאשר הגמרא מביאה דרשה כלשהיא בסוגיא מסוימת, אין זה (רק) מפני ענין צדדי (זהות באומר המאמר) אלא שלתוכן הדרשה יש קשר לסוגיא בה היא מובאת.

מובן אפוא בעניננו שיש קשר בין מאמר חז"ל הנ"ל לבין חנוכה, ובמיוחד לפי דברי הש"ה בתחילת פרשתנו, שפרשיות וישב, מקץ ופרשת ויגש, קשורות לחנוכה, והרי הפסוק "והבור רק אין בו מים" כתוב בפרשת וישב.

ב.

פירוש מאמר חז"ל הנ"ל בפנימיות הענין

אומרים חז"ל⁴: "אין מים אלא תורה". מובן מזה שבכל מקום שכתוב בתורה "מים" רומזת המילה גם ל"תורה", ובמיוחד בפסוק "והבור רק אין בו מים", שעליו מפורש במדרש⁵ שמדובר בו על תורה: "בור רק – נתרוקן בורו של יעקב, אין בו מים – אין בו דברי תורה שנמשלו למים וכו'".

ואכן, זהו פירושו העמוק והפנימי של מאמר חז"ל זה "מים אין בו אבל נחשים ועקרים יש בו": [במיוחד לאור העובדה שבמדרש⁵ מובאים שני הפירושים הנ"ל – (א) "מים אין בו אבל נחשים

(6) להעיר מד"ה באתי לגני תרצ"ט רפ"ט. המשך באתי לגני ה'שי"ת ספ"ח.

(7) צוואת הריב"ש סע"ו (קה"ת תשל"ה). וראה הערות וציונים שם.

(8) עקב יא, טז.

(9) ראה תניא פ"כ ואילך.

(1) פרשתנו לז, כד.

(2) שבת כב, רע"א (וכן בחגיגה ג, א). הובא בפרש"י עה"פ.

(3) ע"ד פרש"י חגיגה שם.

(4) ב"ק יז, א. ושי"ג.

(5) ב"ר פרשתנו פפ"ד, טז.

בתפילת העמידה, שם נקבע הסדר שכורעים ב"ברוך" 34
וזוקפים בשם ה', אבל "המלך – כיוון שכרע, שוב אינו 35
זוקף" 16. 36

אבל הסבר זה מחמיר את השאלה שהוזכרה לעיל: 37
כיצד ייתכן, שמיד כאשר "אין בו מים", מתחייבת 38
תוצאה של "נחשים ועקרבים יש בו" – האם רק בגלל 39
העדרותם של התבטלות עצמית והרגשת שפלות 40
בלימוד התורה, תתהווה מציאות של "נחשים 41
ועקרבים", המנוגדים לענין התורה? 42

ה.

הכנעת הלב - תנאי מוקדם לדבקות ב"נותן התורה"

התשובה לשאלה זו היא: עיקרה של התורה הוא, 43
שבאמצעות לימודה מתקשרים ומתאחדים עם נותן 44
התורה, ולפיכך מהוות התבטלותו העצמית ושפלותו 45
של הלומד תנאי הכרחי בלימוד, כל עוד חש היהודי 46
את עצמו כמציאות עצמאית קיימת, הוא מוגבל 47
בהגבלותיו של נברא, ואינו יכול להתאחד עם נותן 48
התורה, שהוא בלי-גבול. רק ע"י התבטלות מוחלטת 49
של לימוד התורה, המביאה להשתחררותו מהגבלותיו, 50
יכול הוא להתקשר עם ה"בלי-גבול" של נותן התורה. 51
לפי זה מובנת הבקשה 17 "ונפשי כעפר לכל תהיה 52
פתח לבי בתורתך": 53

לכאורה, מוכרח לימוד התורה ("פתח לבי 54
בתורתך") להתלוות בהתעוררות, התרגשות, התלהבות, 55
ובהבנה והשגה, היכולים להתקיים כאשר שכלו 56
וכוחות נפשו של האדם מורגשים במציאות, ואילו 57
הבקשה "ונפשי כעפר לכל תהיה" שוללת ומבטלת את 58
מציאותו העצמית, וזוהי סתירה להתעוררות המלווה 59
את לימוד התורה! 60

אלא, "פתח לבי בתורתך", תורה שלך, הלומד יכול 61
להפוך לכלי לתורתו של הקב"ה, שאיננה מוגבלת, רק 62
כאשר קיימת אצלו תחילה התבטלות מוחלטת, "כעפר 63
לכל", ש"הכל דשין עליו" 18. התבטלות זו מכשירה 64
אותו ל"קבל" את תורתו של הקב"ה 19, ולאחר מכן 65

1 אבל בענינו, כאשר מדובר על חסרון בתורה
2 ("מים"), מדוע מוכרחים לומר שאם אין תורה,
3 מתחייבת כתוצאה מזה מציאות של "נחשים ועקרבים"
4 – ענינים המנוגדים לתורה.

5 כמו כן עלינו להבין קושי אחר: ידוע שאחי יוסף
6 סברו שעל-פי הדין חייב יוסף מיתה (בהחשיבם אותו
7 ל"נוכל ומתנשק בנפשם להמיתם" ולפיכך יש לדונו
8 כ"רודף" 10, או מפני סיבות אחרות, המובאות על ידי
9 מפרשי התורה 11) –

10 אם כך, מדוע אומר המדרש שמפני שרצו האחים
11 להרוג את יוסף "נתרוקן בורו של יעקב... אין בו דברי
12 תורה", וממילים אלו משתמע שהשבטים לא התחשבו,
13 ח"ו, ב"דברי תורה" – והלא לדעתם נהגו על פי דין
14 תורה?

ד.

"מים" - הכנעתו של האדם הלומד תורה

15 כדי להבין את התשובה לשאלות שבסעיף הקודם,
16 עלינו לעיין בסיבה שבגללה השוו חז"ל את התורה
17 ל"מים".

18 התורה נמשלה לכמה דברים, ללחם; ליין, לשמן
19 וכו', כאשר כל אחד מן הדברים הללו מתאר תכונה
20 אחרת מתכונותיה של התורה 12. על ההשוואה שבין
21 "מים" לתורה אומרים חז"ל 13: למה נמשלו דברי תורה
22 למים... לומר לך: מה מים מניחין מקום גבוה והולכין
23 למקום נמוך, אף דברי תורה אין מתקיימין אלא במי
24 שדעתו שפלה. כלומר, "מים" אינם דימוי לעצם ענין
25 התורה 14, אלא להתבטלותו של לומד התורה
26 ממציאותו העצמית ולשפלותו, הנדרשות בלימוד
27 התורה 15.

28 וכך יש להסביר את דברי המדרש הנ"ל: "נתרוקן
29 בורו של יעקב... אין בו דברי תורה" – אצל אחי יוסף
30 היה קיים הענין של תורה ודיני תורה, אך היה חסר
31 להם ענין ה"מים" שבתורה ("והבור רק אין בו מים")
32 כמו שיתבאר להלן. חסרה להם ההתבטלות העצמית
33 ביחס לדרגתם הנעלה, כפי שאנו רואים בענין הכריעות

מה ש"התורה ירדה ממקום כבוד... ומשם נסעה וירדה וכו'" (תניא פ"ד).

(16) ברכות לד, רע"ב.

(17) ברכות יז, א: אלקי נצור כו'.

(18) ראה עירובין נד, א: "אם משים אדם עצמו כמדבר זה שהכל

דשין בו תלמודו מתקיים בידו". לקו"ת במדבר טו, רע"ג. ועוד.

(19) כמרו"ל (ברכות כב, א) "מה להלן באימה וביראה כו' אף כאן

כו'.

(10) ספורנו פרשתנו שם, יח.

(11) אוה"ח שם, כ. מפרשי רש"י בפרשתנו. פרשת דרכים בתחלתו.

ועוד.

(12) לקו"ת שה"ש רד"ה צאינה וראינה הב'.

(13) תענית ז, א.

(14) לדרו"ל זו.

(15) ועד"ז למעלה, כביכול – דבחי' מים היא "ענותותו" של הקב"ה,

ללימוד התורה, אלא על הלימוד עצמו להיות באופן של התבטלות²⁷, ולכן על הלימוד להיות באופן של "למוציאיהם בפה" ועד ל"ערוכה ברמ"ח אברים":

כאשר יהודי לומד תורה בכוח שכלו, מעלתו הנשגבה ביותר של האדם, הוא נשאר ב"מציאותו" כאדם, ואינו יכול לקלוט את תורתו של הקב"ה.

ניתן ללמוד זאת כקל-וחומר מ"פילא דעייל בקופא דמחטא"²⁸ – מה"פיל", שלמרות שהוא מוגבל, בכל זאת, אין מתקבלת על הדעת השחלתו ב"קופא דמחטא", עד שאפילו בחלום אין רואים זאת, וכל זאת מפני ש"קופא דמחטא" קטן ממנו. על-אחת-כמה וכמה ודאי הוא שהתורה שהיא קשורה בקב"ה (שעשועי המלך בעצמותו), שהוא "בלי-גבול" אמיתי, אינה יכולה להתפס בשכלו של אדם מוגבל.

ולכן "אינה משתמרת" אצלו, בהגבלותיו, כפי שמספרת שם הגמרא²² על "תלמיד אחד... שהיה שונה בלחש... שכח תלמודו".

לא כך כאשר קושרים את הלימוד עם "פה", ועם דרגה נמוכה יותר, "רמ"ח אברים", שהם נמוכים מן השכל, מעלת האדם.

כלומר, האדם לומד באופן של "ירידה" ממעלתו, ומבטל את "מציאותו"²⁹, ודוקא אז יכולה "תורתו של הקב"ה", הבלתי-מוגבלת, להקלט אצלו בעומק – "תורתו משתמרת".

ח.

"מים אין בו" מביא בדרך ממילא ל"נחשים ועקרבים" כפירושו לעיל

לפי זה יובן מאמר חז"ל "מים אין בו אבל נחשים ועקרבים יש בו" (כפירושו לעיל שבאם "מים אין בו", בדרך ממילא מגיעים למצב של "נחשים ועקרבים יש בו"):

כיוון שעיקר התורה הוא התקשרות עם נותן התורה, המתבצעת באמצעות התבטלותו של הלומד

מתקיים "יגעת" – ע"י יגיעתו בכוח שכלו הוא מקבל את תורתו של הקב"ה באמצעות כוחות נפשו הפנימיים – "פתח לבי בתורתך".

ו.

מעלת לימוד התורה בדיבור דוקא

לפי זה יובן דבר תמוה שבלימוד התורה יש לדיבור מעלה מיוחדת על פני הבנת התורה²⁰.

ההלכה קובעת²¹ ש"המהרהר בדברי תורה אינו צריך לברך (ברכת התורה)" כי "הרהור לא כדיבור הוא", ו"כל מה שלומד בהרהור לבד ואפשר לו להוציא בשפתיו ואינו מוציא, אינו יוצא בלימוד זה ידי חובת מצוות ולמדתם אותם"²², ויתירה מכך: הבנת התורה תלויה בדיבור התורה, כפי שאומרים חז"ל²³ על הפסוק²⁴ "חיים הם למוציאיהם" – "אל תקרי למוציאיהם אלא למוציאיהם בפה", ולא רק ב"פה", אלא "ערוכה ברמ"ח אברים שלך משתמרת, ואם לאו אינה משתמרת"²⁵.

ויש להבין: בשו"ע²⁶ נפסק שדיבור דברי תורה (של תושבע"פ) ללא הבנתם כלל "אינו נחשב ללימוד" (כלל). כלומר, הלימוד (בתושבע"פ) מבוסס על הבנת הנלמד.

אם כך, מדוע בכל זאת חשוב כל-כך הדיבור בתורה, עד כדי כך, שאם הוא חסר, לא די ש"אינו צריך לברך" ואינו יוצא ידי חובת מצוות ולמדתם אותם, אלא גם הבנת התורה "אינה משתמרת" אצלו.

ז.

דיבור הוא "ירידה" האדם ממעלתו

ההסבר לכך, יובן אף הוא ע"י הדברים דלעיל: העיקר בתורה הוא ההתקשרות באמצעותה עם נותן התורה, וגם לימוד התורה צריך להיות באופן של הבנת הענין, לא לפי שכלו של הנבאר, אלא כפי שהוא מצד הקב"ה ("תורתו" – של הקב"ה).

מובן איפוא שאין להסתפק בהתבטלות כהקדמה

(26) ה' ת"ת פ"ב ס"ג.

(27) להעיר משבת (ל, ב): "כל ת"ח שיושב לפני רבו ואין שפתותיו נוטפות מר... יתיב באימתא ופתח בשמעתא".

(28) ברכות נה, ס"ב.

(29) ראה סה"מ תרנ"ט ע' קמח. סה"מ תש"ד ע' 76. ולהעיר ממשנ"ת בלקו"ש [המתורגם] ח"ו (ע' 121), דזה שהאדם נק' "מדבר" הוא מצד זה שבדיבור מתבטא אמיתית הרוחניות ופשיטות הנפש שלמעלה מ"מציאות" האדם, עיי"ש בארוכה.

(20) בענין תועלת ה"דיבור" בת"ת – ראה תניא רפ"ז (בשביל בירור נפח"ב וכו'). ד"ה יו"ט של ר"ה תרנ"ט (ע"ז נעשה יתרון והוספה בהשכל – עיי"ש בפרטיות). ועוד.

(21) שו"ע אדה"ז או"ח סי' מז ס"ב.

(22) ה' ת"ת לאדה"ז פ"ב ס"ב.

(23) עירובין שם, רע"א.

(24) משלי ד, כב.

(25) עירובין שם. ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ס"ט.

תורה "ונתן לנו את תורתו", התורה, כפי שהיא תורתו
(של הקדוש־ברוך־הוא, שעשועי המלך בעצמותו)
ניתנה ע"י הקדוש־ברוך־הוא לכל יהודי, כמובן מן
ההלכה הפסוקה שכל יהודי חייב בכל יום לומר את
ברכות התורה.

לפי זה יובן מאמר חז"ל³⁵: "בתחילה היה משה
לומד תורה ומשכחה עד שניתנה לו במתנה...". שהרי,
לכאורה תמוה מדרש זה: גם לפני מתן תורה למדו
תורה, כדברי חז"ל³⁶ "מימיהן של אבותינו לא פרשה
ישיבה מהם", וברור שהם לא שכחו את לימודם (שאם
לא כן, לא היה קיים לימוד באופן של "ישיבה"), כיצד
אפוא ייתכן שדוקא לאחר מתן תורה "היה משה
לומד... ומשכחה"?!

אלא, שהלימוד לפני מתן תורה היה לימוד בדרגת
התורה שבהתאם לבריאה, ולכן יכולה היתה להקלט
עמוק, אך לא כן אחר־כך, במתן תורה נתן הקב"ה
למשה את "תורתו", הנעלית לגמרי מן הבריאה, דרגה
שהנברא אינו יכול לקלוט בכוחות עצמו, ולפיכך "היה
משה לומד תורה ומשכחה". (בדומה למה שהוסבר
לעיל בענין של "אינה משתמרת").

וכך היה "עד שניתנה לו במתנה" – ה', הכל־יכול,
וביכולתו לחבר את ה"בלי גבול" שלו עם "גבול", נתן
("ניתנה לו") את תורתו הבלתי־מוגבלת, בדרך של
מתנה (וכל הנותן בעין יפה נותן³⁷, ומתנה באה ללא
תשלום תמורתה) לנברא מוגבל.

דבר זה קיים אצל כל יהודי. תורתו של הקב"ה
נקלטת בפנימיות ("משתמרת") כי "נתן לנו את תורתו"
– הקב"ה נתן את התורה לכל יהודי במתנה.

מצד שני, למרות שיהודים "מקבלים" את התורה
בכוחו של "נותן התורה", בכל זאת חייבת להיות
התבטלות מציאותו של האדם כדי שהתורה תהא
"משתמרת" אצלו (כפי שנתבאר לעיל בהרחבה), שהרי
הכוונה היא שאת הענינים הנעלים ביותר יקבלו
היהודים רק באמצעות עבודה ולא כ"נהמא דכיסופא
(=לחם בושט)³⁸, ולכן חייב האדם לעשות משהו

1 ממציאותו העצמית, אין מקום ל"דבר ממוצע", דרגת
2 ביניים בין "מים אין בו" לבין "נחשים ועקרבנים יש
3 בו": או שקיימת אצלו התבטלות זו, ואז הוא מכון
4 בלימודו לאמיתתה של תורה, כרצון נותן התורה, או
5 שאין קיימת אצלו, ח"ו, ההכנעה, ה"מים" שבתורה,
6 ואז חסרה לו השתייכות לנותן התורה, והתוצאה
7 המיידית היא ש"נחשים ועקרבנים יש בו" – לא רק
8 שאין לו קשר לתורה (כמאמר חז"ל³⁰ "לא תמצא בגסי
9 הרוח...") אלא שהוא מנוגד לקדושה, כמאמר חז"ל³¹
10 "אין אני והוא יכולים לדור בעולם", ויותר מכך "כאילו
11 עובד עבודת כוכבים... כפר בעיקר"³², (כענין "וסרתם
12 – ועבדתם").

13 וזהו פירושו של המדרש בקשר לאחי יוסף
14 ש"נתרוקן בורו של יעקב... אין בו דברי תורה": לא
15 חסרה להם ח"ו (עצם לימוד ה)תורה (והם סברו שלפי
16 הדין מגיעה ליוסף מיתה), אך חסרה להם, יחסית
17 לדרגתם הנעלה, ענין ה"מים" שבתורה, ההתבטלות,
18 ולפיכך לא כוונו לאמת בקובעם את עונשו של יוסף.

ט.

**סיפורי יוסף ואחיו קשורים למתן תורה, וכך גם
ענין זה**

19 סיפוריה של פרשתנו על מאורעות יוסף ואחיו הם
20 הקדמה לגלות ויציאת מצרים, שהרי מכירת יוסף גרמה
21 לירידת יעקב ובניו למצרים, שתכליתם היא: מתן
22 תורה³³.

23 וכך גם הענין של "מים אין בו אבל נחשים
24 ועקרבנים יש בו", שהתורה מלמדת אותנו בפרשה זו,
25 שזה קשור בקשר כללי למתן־תורה, כי הענין של
26 "מים" בתורה – התבטלותו העצמית של לומד התורה,
27 כדי להתקשר עם נותן התורה, נתהווה בעיקר³⁴ במתן־
28 תורה, כפי שיבואר להלן.

29 ההבדל בין לימוד התורה של האבות לפני מתן
30 תורה ולימוד התורה של הבנים לאחריו, הוא: לפני
31 מתן תורה היה הלימוד "בכח עצמו", – השגת התורה
32 היתה במידה שנברא יכול להשיג ולהבין, ואילו במתן

(34) כי מעין זה הוצרך להיות גם לפני מ"ת (בתור הכנה אליו).

(35) נדרים לח, א.

(36) יומא כח, ב.

(37) ב"ב נג, א. וש"נ.

(38) ראה בארוכה לעיל ע' 102 ואילך.

(30) עירובין נה, רע"א.

(31) סוטה ה, א.

(32) שם ד, ב. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ג. שו"ע אדה"ז סקנ"ו ס"ג.

(33) בארוכה ראה תו"א שמות (ד"ה ואלה שמות. סד"ה הבאים ירש

יעקב).

20 וזהו אחד הטעמים לזה שה' עשה את הנס של
21 מציאת פך שמן טהור, למרות שמותר היה להם
22 להדליק את המנורה, כי טומאה הותרה בציבור⁴⁵, כל
23 זאת מפני שנצחון חנוכה מבוסס על שמן טהור,
24 שהתורה תהיה "תורתך".

25 וכשם שהוסבר לעיל, בענין "מים אין בו...",
26 שדוקא ע"י ענין ה"מים" שבתורה, ההתבטלות לפני
27 נותן התורה, נשמרים מ"נחשים ועקרבים יש בו", כך
28 גם בענין חנוכה:

29 דוקא באמצעות הדלקת נרות חנוכה (שמן טהור),
30 מתהווה "כליא ריגלא דתרמודאי"⁴⁶ – "תרמוד"⁴⁷ –
31 אותיות מורדת"⁴⁸. (כלומר, ע"י נרות חנוכה "כלה רגל
32 של מרידה"): כאשר חסר הענין של שמן טהור
33 (תורתך) יש עדיין מקום למרידה ("מורדת") בה',
34 ("וסרתם – ועבדתם");

35 הדלקת נרות החנוכה "על פתח ביתו מבחוץ", כך
36 שהם יאירו את ה"חוי", מביאה ל"כליא ריגלא
37 דתרמודאי", וזאת גם "מן השוק", בשיא השלימות.
38 מכלים לגמרי את ענין ה"מורדת" (המרידה בה')
39 ואפילו את "ריגלא דתרמודאי", הדרגה התחתונה
40 שבמרידה, עד שמאירים את חשכת הגלות ומביאים
41 את הגאולה האמיתית והשלימה בקרוב ממש.

(משיחות ש"פ וישב תשל"ו, יום ב' דחגה"ש תשל"ב)

1 מציודו שיגרום להיותו ראוי (במידה מסוימת) לקלוט
2 את תורתו של הקב"ה³⁹, וזאת ע"י ענין ההתבטלות,
3 שבאמצעותו הוא משתחרר ממציאותו ומהגבלותיו⁴⁰.
י.

הקשר שבין מאמר חז"ל "מים אין בו..." לבין חנוכה

4 לפי כל הדברים דלעיל יובן הקשר שבין מאמר
5 חז"ל "מים אין בו..." לבין חנוכה, קשר שבגללו, בין
6 השאר, מובא מדרש זה בגמרא בסוגיא של חנוכה.

7 ידוע⁴¹ ההסבר על הדיוק בלשון הנוסח של "ועל
8 הניסים": "כשעמדה מלכות יון הרשעה... להשכיחם
9 תורתך..." – שהיוונים לא רצו להשכיח מן היהודים
10 את עצם החכמה שבתורה, ולנתקם לחלוטין מן
11 התורה, אלא רצו להשכיח שהתורה היא "תורתך" –
12 תורת ה'.

13 ולפיכך הם טמאו את "כל השמנים שבהיכל"⁴²,
14 ולא גרמו לאבדן השמן⁴³, שהרי "שמן" הוא סמל
15 לחכמה⁴⁴:

16 היוונים הסכימו שיישאר אצל היהודים ה"שמן",
17 החכמה שבתורה, אך הם רצו שיהיה זה שמן טמא
18 ח"ו, שלא יהיה לכך קשר עם קדושת התורה, עם נותן
19 התורה ("תורתך").

(43) ראה גם לקו"ש שם. ח"ב [המתורגם] ע' 176 ואילך. ועוד.
(44) ראה הגהת הרח"ו לזו"ב קמז, ב. תו"א מ, ד. ועוד. וראה מנחות
פה, ב.

(45) יומא ו, ב. ועוד.

(46) שבת שם.

(47) ראה לקו"ש ח"ה ע' 448 בשוה"ג.

(48) עמק המלך שער קרית ארבע ר"פ קיא. קה"י ע' תרמוד. ועוד
(ראה לקו"ש שם בהערות). וראה לקו"ש ח"ג [המתורגם] ע' 65 הערה
3 (רמו ע"ז בנגלה).

(39) וי"ל שזהו עוד ענין, נוסף על סיבת נתינת המתנה "דאי לאו
דעביד נייחא לנפשי" לא ידב לי' מתנתא" (עיין מגילה כו, ב. גטין נ, ב.
ב"מ טז, א. ב"ב קנו, א).

(40) עפ"ז יש לבאר ג"כ זה שרוב הציוויים שבעשה"ד "הם דברים
פשוטים שגם שכל אנושי מחייבן" (לקו"ת במדבר יב, ג) – כי דוקא ע"י
"ירידת" האדם בענינים אלו, שמורה על הביטול והעדר המציאות שלו,
אפשר להיות הענין דמתן תורה (ע"ד הנת"ל בענין דיבור שבתורה).

(41) ראה ד"ה מאי חנוכה תש"א. ועוד. ובארוכה – לקו"ש ח"ג
[המתורגם] ע' 69.

(42) שבת כא, ב.

והכל מודים שבשבת ניתנה התורה⁶.

ולכאורה צע"ק מהאמור⁷ בקושי התיירו לדבר דברי תורה בשבת. ועיין בלקו"ת בד"ה להבין מש"א בהגדה מצה זו כו"ס ע"ש.

ביום השבת מתברך שדה תפוחין קדישין), ומתברכן עלאין ותתאין (ומתברכין עליונים ותחתונים), והאי יומא קשירא הוא דאורייתא (וביום הזה הוא קשר של תורה), ועל זה אמר רבי אבא, הכי הוה עביד רבי שמעון (כך היה עושה רבי שמעון), בזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא (בזמן שנתבטלה סעודה השלישית של שבת), אז מסדר פתוריה (היה ר"ש מסדר את שלחנו), ואשתדל במעשה מרכבה (והיה עוסק במעשה מרכבה), והוה אמר הא סעודתא דמלכא (והיה אומר זהו סעודת המלך), דייטי למיכל גבאי (שיבוא לאכול אצלי, דיינו על ידי עסק התורה). ע"ש.

(6 שבת פו, ב.

(7 ירושלמי שבת טו, ג. וראה גם תורה אור עמוד קיג, א ובציונים שם. תורת מנחם התוועדויות ה'תשמ"ג חלק א' עמוד 560-561. הנסמן במאמרי אדה"ז-פרשיות עמוד תשסט. (8 לקוטי תורה פרשת צו עמוד יא, ג. וז"ל שם: ...יש להקדים ענין מועדים לשמחה שעיקר המועדים⁸ הוא בחי' השמחה וכדכתיב (דברים טז, יד) ושמחת בחגך שאז הוא זמן גילוי מוחין דאימא דיינו מ"ש בהל"ל (תהלים קיג, ט) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה.

והנה בשבת הוא גילוי מוחין דאבא והם יותר עליונים ואין שם בחינת גילוי שמחה ככיו"ט⁹. אך הענין, כי הנה ביאור מהות מוחין דאימא יוכן במה שנודע שיש ב' בחי' בגילוי אור א"ס ב"ה¹⁰.

הא' בחי' ההשתלשלות וסדר המדרגות שהם בחי' ההמשכות מעילה לעילה כו' הארה והארה דהארה כו'. כמשל שכל במדות ומדות במחשבה כו' שכל בחי' ההשתלשלות דרך כלל נק' יש מיש. והב' למעלה מן ההשתלשלות יש מאין ממש מאין המוחלט כו'. והנה בהשתלשלות עילה ועלול כשהעלול מתקרב לעילתו ממטה למעלה הנה הוא משיג את עילתו, ולכן הוא שש ושמש בו ותהי השמחה גדולה כמשל בן המלך שיצא מן השבי"ב וראו את פני אביו.

כך תהי' שמחת העלול בהגלות נגלות עליו אור העילה שלמעלה תחת אשר ירד בהשתלשלות ונעשה מרחק רב בינו ובין עילתו ורחק מאור פניו בסתר המדרגות והכל הוא מפני שעתה בגילוי זה יש לו השגה איך שיצא מאפילה לאור גדול ומאכל ליום טוב ומשעבוד לגאולה כו'.

וזהו ענין יום טוב גילוי השמחה שמבחי' עקרת הבית נעשה אם הבנים שמחה, פי' כי עקרת מלשון עקרה ומלשון כחולדה זו הדרה בעיקרי בתים בגמרא (קיד, ב) פרק בתרא דפסחים, והיא בחי' מלכות שמלוכשת כל יומין דחול בבי"ע בק"נ כן פי' בספר שו"ס לתלמיד הרמב"ן ז"ל.

וביום טוב היא עולה למעלה באצ"י בבחי' אם הבנים בינה והשגה באור אין סוף הנגלה אז שאור אין סוף משתלשל ויורד אז באופן שיהי' דרך ומבוא לתפיסה והשגה במה שיכולים להשיג מאור אין סוף ברוך הוא הנגלה ואין שהגילוי רב מאד עד כי נהפך להם מיגון לשמחה ושהיו (ישעי' ט, א) בחשך ראו אור גדול הוא גילוי אור אין סוף ברוך הוא המתגלה בבחי' יש והשגה להיות איזו תפיסה והשגה באור פני מלך המתגלה אז.

בראשית מז, כח - ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה

קכח

בסעודת שבת - ובפרט בשלישית כנגד ייעקב - צ"ל דברי תורה, ומשארז"ל¹ "בקושי התיירו לדבר דברי תורה בשבת" היינו נגלה דתורה, משא"כ פנימיות התורה אדרבה זמנה בשבת, "בסעודה" בגי' קמ"ז שני חייו יעקב

הסעודה שלישית דשבת כנגד יעקב, כמ"ש בזוהר הקדוש פרשת יתרו דף פח, ע"ב, בסעודתא תליתאה דשבתא כתיב והאכלתיך נחלת יעקב אביך ע"ש.

סעודתא² בגי' ישראל במכוון, והיינו בחי' יעקב שנק'³ ישראל.

והנה בכל שולחן בסעודה צ"ל דברי תורה אפילו בחול, כדמוכח במס' אבות פ"ג מ"ג⁴, הנה בסעודה דשבת בודאי צ"ל דברי תורה, כי יומא דשבת קשורא הוא דאורייתא כמ"ש בזוה"ק פרשת אמור דף צ"ה ע"א⁵ ע"ש.

(1 וז"ל: רבי שמעון אמר, האי מאן דאשלים תלת סעודתי בשבתא (זה האדם שהשלים שלש סעודות בשבת), קלא נפיק ומכרזא עלי' (קול כרוז יוצא מן השמים ומכריז עלי פסוק זה), אז תתנג על יהו"ה (ישעי' נח, יד) דא סעודתא חדא לקבל עתיקא קדישא דכל קדישין (זו היא סעודה אחת כנגד עתיקא שהוא מקודש יותר מכל קדושים, ומש"כ) והרכבתין על במתי ארץ (פירוש) דא סעודתא תנינא וכו' (זו היא סעודה ב'), והאכלתיך נחלת יעקב אביך (פירוש) דא הוא שלימו דאשתלים בזעיר אנפין (זו היא שלימות השפע שנשלם בו"א מעתיקא קדישא המתגלה בעת מנחת שבת, שהוא נקרא נחלת יעקב היינו הנחלה שז"א הנקרא יעקב מקבל מעתיקא), לקבלי' בני לאשלמא סעודתי וכו' (כנגדו צריך האדם להשלים סעודתו השלישית כדי לקבל שפע מפה דעתיקא כמו שז"א מקבל אז) וכו'.

אמר רבי יוסי ווי' ל' לבר נש דלא אשלים חדוותא דמלכא קדישא (אוי לו לאדם שאינו משלים השמחה של המלך הקדוש ב"ה), ומאן חדוותא דילי' (ומה היא השמחה שלו), אליו תלת סעודתי מהימנותא (אלו השלש סעודות של האמונה, שהם) סעודתי דאברהם יצחק ויעקב כלילן בהו (הסעודות שאברהם יצחק ויעקב נכללים בהם), ע"ש.

(2 סעודתא בגי' 541, וכן ישראל⁶ 541. ראה לקמן סימן קסח.

(3 בראשית לט, כט.

(4 רבי שמעון אומר: שלשה שאכלו על שלחן אחד, ולא אמרו עליו דברי תורה, כאלו אכלו מזוכי' מתים וכו'.

(5 ספר הזהר חלק ג' דף צ"ה ע"א וז"ל: ואמר רבי שמעון אבל מיומי אשתדלנא דלא בטיילנא סעודתא דשבת (אבל מימי השתדלתי ולא ביטלתי סעודה השלישית של שבת), אפילו אינון יומי דאזאשתכח ביה (אפילו באותם ימי השבתות שנמצא בהם פסוק, כמו ערב פסח שחל להיות בשבת), כי בהאי יומא חקל דתפוחין קדישין אתברך (כי

ואולי י"ל, זהו בנגלה דתורה בקושי התירו כו' כי היא רק נובלות חכ', משא"כ שבת הנקרא קדש הוא עצמיות החכ', אבל פנימיות התורה סודות ורזין שבה, אדרבה זמנה בשבת, כ"י השתחוו לה' בהדרת קדש ר"ת¹⁰ קבלה, ואומרים זה בשבת, וכתוב ע"ז בהדרת קדש, שקדש הוא חכ' בחי' שבת, ובהדרת קדש שהוא הפנים דקדש דחכ' כי הידור הוא בפנים, והדרת פני זקן¹¹, פני זקנים לא נהדרו¹², ולא נובלות חכ' שהוא אחוריים דחכ', ועיין באגה"ק בד"ה¹³ עוטה אור כשלמה.

ומה גם בסעודה שלישית שהיא לנגד¹⁴ והאכלתך נחלת יעקב אביך, שיעקב ביחוד הוא תורה כמ"ש¹⁵ ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל.

ומצינו ברשב"י¹⁶ שבזמנא דאסתלק סעודתא דשבתא מסדר פתורי' ואשתדל במעשה מרכבה ואמר הא סעודתא דמלכא דייתי למיכל גבאי בפ' אמור שם. והי' זה במקום סעודה שלישית דשבת כשלא הי' אפשר לאוכלא כשחל ערב פסח בשבת, וכמ"ש במק"מ שם.

הרי שתורה יכולה להיות במקום ותחת סעודה שלישית ביחוד, א"כ היא שייכת ביחוד לסעודה שלישית דשבת.

(ט) בספר שו"ס: (=שושן סודות) סח, א. וראה גם באוה"ת דברים ע' כז.

(י) בעולם הבא מזיו השכינה: בהמשך וככה – תרל"ז (סי' ה' ע' ז) יש הגה"ה.

(יא) אבל מוחין דאבא . . למעלה מעלה מבחי' בינה: ראה קונטרס דרושי חתונה תרנ"ב ע' ו. וש"נ.

(יב) אין נקרא מה שאינו מושג: ראה גם לקו"ת פרשת פקודי ג, ג. (יג) בקושי התירו לדבר דברי תורה בשבת: ירושלמי שבת טו, ג. וראה הנסמן במאמרי אדה"ז-פרשיות לע' תשס"ט.

הובא בס' היראה לרבינו ז"ל, והמדפיסים הגיהו שם. [כ]

(9) תהלים כט, ב.

(10) ראה פרי עץ חיים שער השבת פרק כ"א בסופו וז"ל: טוב ללמוד בשבת קבלה, כמו שהיו נוהגים הקדמונים. והטעם הוא, כי הקבלה בעולם האצילות, הוא קדש גמור, אשר אין שם קליפה כלל, וזה רמזו בפסוק (תהלים כט, ב) ה'שתחוו ליה' ב'הדרת קדש, ר"ת קבלה, והוא באצילות הנקרא קדש, וכן השבת.

כי השבת נקרא קדש, והיא עתה עולה באצילות הנקרא קדש גמור, אשר הוא סוד השתחוו', לכן ירמזו בתיבות אלו קבלה כנ"ל.

נ"א: והנה מזמור הזה (תהלים ק) אין אנו אומרים אותו כי אם בחול וכו' כתיב ה'רעו ליה' כ"ל ה'הארץ שהוא ר"ת הלכה שהיא בחול. ע"ש.

(11) ויקרא יט, לב.

(12) איכה ה, יב.

(13) תניא – אגרת הקודש סימן יט.

(14) ישע' נה, יג.

(15) תהלים עח, ה.

(16) כנ"ל הערה 5.

וכמו על דרך משל הנשמה שמתענגת בעולם הבא מזיו השכינה' תחת היותה מתלבשת בגוף הגשמי ונפרדה משם ועלתה למקור חוצבה שמתענגות בגן עדן העליון ונהנית מזיו כו' הנאה ותענוג נפלא ועל זה נאמר (משלי ח, כא) להנחיל אוהבי יש שמתגלה אור אין סוף בבחי' יש להיות השגה ותפיסה להנשמה להיות נהנית מזיו ואור הנ"ל דהיינו שיש השגה והבנה איך שיצאה מאפילה לאור גדול כו'... וכל זה הוא מבחי' מוחין דאימא בינה עולם הבא גן עדן עליון תענוג הנשמה לפי השגתם, אבל" מוחין דאבא (איוב כח, יב) החכמה מאין תמצא אין נקרא מה שאינו מושג" למעלה מעלה מבחי' בינה והשגה דהיינו שמתגלה בחי' אור אין סוף ב"ה מה דלית מחשבה תפיסא כו' ולא ניתן ליהנות בו מאחר שאין שם שום תפיסא והשגה. וענין גילוי זה הוא ביטול ההשגה וביטול הנשמות במציאות באור אין סוף ב"ה דלית מחשבה כו' והגילוי הזה הוא שמתגלה בשבת.

ולכן אמרו בקושי התירו לדבר בדברי תורה בשבת" כי אורייתא מחכמה נפקת (זח"ב קכא, א. שם פה, א) פ' נפקת יוצאת לחרץ כמו נפקת לבר שהיא הארה בלבד היוצאת בחכמה אבל עצמיות החכמה היא רמה ונשגבה למעלה מעלה מבחי' אורייתא (וכמו שכתוב במקום אחר [אגה"ק סי' יט] בדיבור המתחיל עוטה אור כשלמה בשם האר"י"ל בפי' נובלות חכמה שלמעלה תורה ועיין מה שכתוב בבאור על פסוק יונתי) ובגילוי זה לא שייך שמחה ותענוג שאין השמחה והתענוג נראה ונגרש אלא במה שיש תפיסא והשגה איך שיצא מאפילה לאור גדול והיינו מאחר שנגרש בחי' אור גדול שהוא בבחי' מעלה מעלה. ואחר שיבין שירד מטה מטה הנה בעלותו ממטה מטה למעלה מעלה תגדל השמחה במאד מאד.

וכל זה לא שייך אלא במוחין דאימא שהוא גילוי אור אין סוף בבחי' יש והשגה איך שהוא מעלה מעלה כו' אבל מוחין דאבא שהם בבחי' גילוי מה שלמעלה מהשגה שם לא שייך מעלה ומטה כלל...

וזהו ושמרתם את השבת כי קדש היא היא בעצמה היא בחי' קדש העליון בחי' חכמה מוחין דאבא שמתגלה בשבת, ע"ש.

(א) שעיךר המועדים הוא בחי' השמחה: ראה גם המשך וככה – תרל"ז סעי' ד' ואילך. המשך שמח תשמח – תרנ"ז בתחלתו.

(ב) גילוי מוחין דאימא: בוככה – תרל"ז סעי' ה' מוסיף ע"ז: שמהגילוי נעשה שמחה, והשמחה גורם גילוי כמ"ש במ"א באריכות בד"ה מי יתנן כאח ל'.

(ג) בשבת הוא גילוי מוחין דאבא: ראה פנ"ח ש"כ פ"א. ביאה"ז לאדמו"ר האמצעי צב, ד (ע' קצ"א בהוצאה חדשה קה"ת ה'תשע"ה).

(ד) ואין שם בחינת גילוי שמחה ככיו"ט: "וי"ל דהפירוש הוא לא שאין שמחה ח"ו בשבת (ואדרבה אין עצב בה) (משלי י, כב). ירושלמי ברכות פ"ב סוף ה"ז. הובא בתוד"ה מאן דאמר – מו"ק כג, ב). רק שהשמחה הוא כשרגא בטיהרא, כי השמחה נכללת ובטילה בהענוג (ראה לקו"ש ע' 1901 הערה 13) כי ענג ושמחה קשורים הם, עד שנעשים חד [ובספירות – חכמה (ענוג) ובינה (שמחה) הם תרין רעין דלא מתפרשין, "רעים אוהבים" (ראה המשך שמח תשמח הנ"ל בתחלתו ובסופו)], ואדרבה – "השמחה אינו אלא גילוי הענוג" (שמח תשמח שם ס"ע רסד) – "משיחות ש"פ תבוא – תשמח" הערה 41.

(ה) שמחה ככיום טוב: ראה שולחן ערוך אדמו"ר הזקן הלכות יום טוב סימן תקכ"ט סעיף ו.

(ו) שיש ב' בחי' בגילוי אור אין סוף ברוך הוא: ראה ספר המאמרים תקס"ה א עמוד תלו ואילך.

(ז) נקרא יש מיש: בהמשך וככה – תרל"ז סעיף ה' יש הגה"ה.

(ח) כמשל בן המלך שיצא מן השבי: ראה תניא פרק לא.

כי סעודה שלישית היא בחי' תפארת¹⁷, יעקב. וכן בסעודה¹⁹ הוא מספר קמ"ז, שני חיי יעקב. תורה היא מבחי' זו והתפארת¹⁸ זו מתן תורה. תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד ג

17) יעקב בחי' תפארת: ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן עמוד ה, ב. ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי פרשת ויחי כט, ג. (מובא לעיל סימן ד הערה 3).
18) ברכות נח, א.
19) ראה לקמן סימן קסח, ובהערות שם.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט כסלו, חג גאולתנו ופדות נפשנו, ה'תשי"א
ברוקלין
שלום וברכה!

במענה על מכתבו בענין הסכסוך שהי' לו בדבר... הנה מאז כתבו אלי בפעם הראשונה על דבר זה, עמדי בקישור מכתבים עם באי כח אנ"ש באה"ק ת"ו בדבר זה, ובמכתב האחרון שקבלתי משם מודיעים הם אשר באו ל... גם ב"כ אנ"ש מ... ובמסיבה שבה השתתף גם כת"ר התפשרו ביניהם בהסכם כולם יחד.

ומאד שמחתי בקבלי ידיעה זו, ובטחוני אשר אמת נכון הדבר כי שלום על ישראל בכלל ועל אנ"ש בפרט ובאה"ק ת"ו בפרטי פרטיות, אשר ידוע כמה יראו ופחדו מענין של מחלוקת באה"ק ת"ו, ובטח גם כת"ר ישמחני במכתב אשר שקטה הארץ ושלום על ישראל.

ואסיים במה שדובר בהתועדות י"ט כסלו זה, לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום, ולכאורה סתירה הוא מני' ובי', דברכת הקב"ה היא כמאמר הנביא והריקותי לכם ברכה עד בלי די, וכלי מחזיק עומד בסתירה עם זה, דאי הא לא הא ואי הא לא הא.

והתירוץ לזה בקיצור הוא, שהם הם מגדולתו של הקב"ה וגבורתו של הקב"ה שמחבר שני הפכים יחד, ברכה עד בלי די עם כלי המתאים, אלא שאי אפשר להיות כלי כזו אלא השלום שענינו הוא לחבר שני הפכים: אש המצמצם ומכווץ ומים המתפשטים ומתרחבים, ואין מכבין זה את זה, וכמאמר רז"ל במדרש על הפסוק המשל ופחד עמו עושה שלום במרומו.

וגם בזה כן הוא על דרך מאמר רז"ל בחגיגה שלגדודיו אין מספר וכל גדוד הוא גבולי אלף אלפין ישמוני וגו' אף שכידוע בספרי החוקרים והובא בספר החקירה להצמח צדק, על פי שכל אי אפשר להיות בלי גבול מענינים גבוליים.

וזהו שלא מצא הקב"ה כלי מחזיק לברכתו, כי ברכתו היא עד בלי די, אלא השלום שהוא מחבר שני הפכים כלי וברכה עד בלי די. ועל פי זה מיושב ג"כ דיוק המשנה שנקט בלשון שלילה, דלכאורה הי' לו לומר בלשון חיובי, דהכלי מחזיק ברכה הוא רק השלום ולא לשלול מתחילה שלא מצא אלא כו'. ואכמ"ל.

מוסג"פ מכתבי הכללי ל"ט כסלו, ואסיים בברכת כתיבה וחתימה טובה בלימוד החסידות ודרכי החסידות, אשר ממילא יהי' גם ברכה והצלחה בכל הדרוש מגשם ועד רוח.

המחכה לבשו"ט,

שמר את, ס"ת רות, שהוא המילוי של שם אדנ"י שהוא המלוכה.

מהר"ש מבעלזא

לז, כ – ועתה לכו ונהרגו ונשלכו באחד הבורות ואמרנו חיה רעה אכלתהו ונראה מה יהיו חלומותיו

ג. ונראה מה יהיו חלומותיו. תמה במדרש אם יהרגו איך יתקיימו חלומותיו, ולכן דרשו שרוח הקודש צוח כן נראה דברי מי יקום. ובדרך פשוט יש לומר כי כבר הקשו בממ"נ אם חשבו השבטים חלום של יוסף להבל מה זו קנאה ואם חשבוהו לחלום של אמות מה יועיל תחבולה, אבל אמרו ואביו שמר את הדבר שחשב שהגיע תחיית המתים בימיו ויהי אמו חי כן הוא במדרש, וחשבו השבטים גם על יוסף כן שיהרגו אותו כראוי כי משיח בן יוסף יהרג ואח"כ יהי חי בתחיית המתים וימלוך, וכך חשבו על יוסף בעצמו ששם יהרגוהו ואח"כ יהי בתחיית המתים ואז יתקיימו חלומותיו והי' טעמם כי אחר התחי' יפסק ממונו זוהמת היצר הרע ולא יצוץ זדון ירבעם ויחלש כחו, וזה הי' ענינם באמת והכל לטובה יחשבו שאז הכל כמו לעתיד לבא.

תפארת יהונתן

לח, יא – ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני כי אמר פן אמות גם הוא כאחיו ותלך תמר ותשב בית אביה

ד. ויאמר יהודה לתמר כלתו שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני. הה"ק ר' יצחק מראדוויל אמר, כי אביו הה"ק רי"מ [ר' יחיאל מיכל, המגיד מזלצטשוב] זצ"ל"ה נראה לו בחלום בעת שינת הצהרים של שבת ואמר לו, האם ידעת בני חביבי את ביאור הכתוב, וענה ואמר: לא ידעתי פירוש, וביאר לו בהק"ן: **ויאמר יהודה**, הוא הקב"ה, שם בן ארבע אותיות, **לתמר כלתו**, הוא כנסת ישראל (זוה"ק), **שבי אלמנה בית אביך**, היינו להיות ישראל בגלות, **עד כי יגדל של"ה** ר"ת המחזיר שכינתו לציון וסופי תיבות של של"ה הוא יתגדל ויתקדש שמיא, ודפח"ח (ספר שמועות טובות, שאמר לו זאת המופלג הישיש מו"ה צבי הירש, אשר שמע אלה הדברים מפיו הקדוש זי"ע).

מים רבים עמוד קד

לז, יג – ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רועים בשכם לכה ואשלחך אליהם ויאמר לו הנני

א. ברבות פרשת וישב איתא ע"פ אחיך רועים בשכם, אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור ישבחוך כו' לא ימוש לעולם ועד, ואין לו הבנה פשוטה לכאורה, אך הנה איתא בספרי קבלה ומהם במאור"א שהטעם שישע"י ראה ששה כנפיים כמ"ש ששה כנפיים לא' מהם שתיים כו' ויחזקאל לא ראה אלא ד' כנפיים כמ"ש וארבעה כנפיים לא' מהם, לפי שישע"י הי' קודם הגולה לפיכך ראה שש כנפיים, ויחזקאל הי' בתוך הגולה כמ"ש ואני בתוך הגולה לפיכך לא ראה אלא ד' כנפיים ואיתא בכתבי האריז"ל ששה תיבות ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הם כנגד ו' גדפין וב' תיבין לעולם ועד כנגד גדפי הרגל כו' ע"ש ומובן ממילא שעתה בזמן הגלות שחסר ב' גדפין חסר ג"כ ב' תיבין לעולם ועד, ועוד עי' בתניא.

ובזה יובן כוונת הרבות שכתב והנה אחיך רועים חסר ו"ה הפי' בזמן שישאל שרוים בצער בגלות בשכ"ם ר"ת בשכ"מ כנגד ד' גדפין וב' תיבין חסר, והפי' שהנה ידוע דברו שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה והיינו בחי' ביטול חיצוניות (עיין בד"ה להבין הקושיא הנזכר בתחלת ספר התניא) ובזמן הגלות אין הביטול בשלימות אבל לעתיד לבוא כתיב לדור ודור כו' לא ימיש לעולם ועד היינו ב' תיבין כנגד ב' גדפין, והיינו שיהי' הביטול בשלימות והיינו באלף השביעי בחי' גן עדן התחתון אבל באלף השמיני יהי' ביטול פנימי במתיקות התענוגים הדר מלך הח' כתיב חכמה והוא ענין בחי' ראי' כו' וד"ל.

אור התורה עמוד תתתלח

לז, יז – ויקנאו בו אחיו ואביו שמר את הדבר

ב. ואביו שמר את הדבר. יאמר כתיב "ואת דבר המלוכה" (שמואל-א י, י) זו הכוונה של "ואביו שמר את הדבר", ששמר את המלוכה של יוסף. עוד אפשר לרמוז דיודע שהשורש של מלוכה הוא מלכות בית דוד, ולכן השם אדנ"י שהוא מדת מלכות במילואו מספרו תרע"א (אלף, דלת, נון, יוד, זהו תרע"א. לף. לת. ון, וד, זהו רות), על שער מתרגם התרגום תר"ע ומרמז שמלכות בית דוד הוא השורש והשער של כל המלכות, והמילוי של אדנ"י מספרו רות"ל לרמז שמלכות בית דוד יצאה מרות"ל, ויוסף שהי' התחלה וראשית של מלכות ישראל נכלל בו גם הכח של מלכות בית דוד, והוא עתיד להיות בסוף של שם אדנ"י ועתיד להתגלות משיח בן יוסף, משיח בן דוד, ונרמז ואביו

(1) ר' יונתן אייבשיץ ז"ל.

♦ יום ראשון כ' כסלו ♦

לז (א) וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוֵרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ פְּנֵעוֹן: א וַיְהִיכ יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ תּוֹתְבוֹת אָבוֹהִי בְּאֶרֶץ דְּכֻנָּעַן:

למרגלית שנפלה בין החול, אדם מממש בחול וכוכרו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה, הוא משליך את הצורות מידו ונוטל המרגלית. (דבר אחר: "וישב יעקב", הפשטני הזה, נכנסו גמליי טענים פשתן, הפחמי תמה: 'אנה יבנס כל הפשתן הזה? הנה פקח אחד משיב לו: 'ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך, ששורף את כלו, כך יעקב, ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר: 'מי לכל לכבש את כלן? מה פתוב למשה? 'אלה תלדות יעקב, יוסף', וכתוב: 'והנה בית יעקב אש, ובית יוסף להבה וביט עשן לקש', ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם, ברש"י יושן).

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת וישב ה'תש"ז)

הדבורה הזאת כל מה שהיא מסגלת מסגלת לבעליה, כך כל מה שישאל מסגלין מוצות ומעשים טובים הם מסגלים לאביהם שבשמים, היינו, לא עבודה על-מנת לקבל פרס בגשמיות או ברוחניות, אלא העבודה כולה צריכה להיות לאביו שבשמים.

ובכדי לפעול בעצמו שלא יתערבו ("אריינכאפן זיך") פניות בעבודה – הרי זה על-ידי עבודה בעניינים פשוטים דוקא. פאשר עוסק בעניינים נעלים של הבנה והשגה, אזי יכולים להתערב פניות, ובכדי שעבודתו תהיה נקיה, ללא פניות, הרי זה על-ידי עבודה פשוטה בעניינים פשוטים דוקא. וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שהפשיטות של אנשים פשוטים מתקשרת עם פשיטות העצמות, וכמו כן בנדון דידן: פשיטות העבודה בעניינים פשוטים, מתקשרת עם פשיטות העצמות.

וזהו המעלה של קבלת-עול, שבגללה נקראים בגי' ישראל בשם "צבאות הוי" – כי ענינו של איש צבא הוא קבלת עול. וזהו הפשט ב"וישב יעקב בארץ מגורי אביו" – שבכדי להגיע ל"אביו", שכל עבודתו תהיה רק בשביל אביו

ש"י וישוב יעקב וגו'. אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורי, פרש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארפה, כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח: פלוני הוליד את פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל

על הפסוק "וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ פנעון", מפרש הרב המגיד ממעזריטש: "וישב יעקב" – שיעקב היה במצב של ישיבה ועפכה "בארץ", בעניינים ארציים. ולמה עשה זאת? בכדי ללקט – "מגורי" (מלשון "אוגר בקיץ") – את ניצוצות הקדושה שנמצאים בדברים הגשמיים ולהעלותם ל"אביו" שבשמים.

ואף-על-פי שהישיבה והעפכה בארץ היא ירידה, הרי זה רק לפי שעה, ודוקא על-ידי זה באים לתוספת ועליה. וזהו "בארץ פנעון" – פנעון מלשון מסחר, וכמו שכתוב "ולא יהיה כנעני עוד בבית ה'", והנהגת המסחר היא שתחילה מוציאים קסף כדי להרויח לאחריו כן, כמו שכתוב "יש מפזר ונוסף עוד".

ההוראה מזה: יהודי לא צריך לחפש עניינים גדולים דוקא, אלא עבודתו צריכה להיות ללקט, לברר ולהעלות את ניצוצות הקדושה שנמצאים בענייני העולם.

ובשביל מה צריכים לעשות זאת – בשביל "אביו", אביו שבשמים. וכמאמר רז"ל ישראל נמשלו לדבורה, "מה

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הארץ וכמו שפרשתי בפרשה הקודמת (ל"ה י"ב) בפסוק לך אנתנה, אף על פי כן לא עשה בו רשם והיה מתגורר בגרות כמו שהיה אביו, בארץ כנען פרוש שהיה מתנהג בה בארץ לא לו אלא ארץ כנען.

א ואמר הגם שהיא ארץ כנען הנתנת לו מורשה אף על פי כן היה גר בה עד שנתגלגלו הדברים על ידי תלדות יוסף, והוא אומר אלה תלדות

בכר אמר בפרשה הקודמת אשר גר שם אברהם ויצחק:

אכן להיות שקדם לומר בפרשה הקודמת והודיע כי עשו אחיו ירש את הר שער מכח זכות אביו חל על הכתוב להודיע ירושת יעקב. ואמר וישוב וגו' נתכוין להודיע מדת טובו שלא התנהג בארץ אלא בגרות הגם שראה שעשו ירש ירושתו והאדון דקדק לומר אליו שנתן לו בפיחוד את

(א) וישוב יעקב וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר פסוק זה שהלא כבר אמר בפרשה הקודמת (ל"ה כ"ז) ויבא יעקב וגו' היא חברון אשר גר שם אברהם ויצחק וכל עוד שלא יודיע הכתוב שיצא יודע אני כי שם קנה ושיבתו. עוד צריך לדעת למה כפל לומר ארץ מגורי אביו בארץ כנען, ואם ליחד המקום היה לו לומר בחברון, ואם להודיע כי הוא ארץ מגורי אביו הלא

שבשמים, הרי זה על-ידי "ארץ מגורי" דוקא, על-ידי עבודה פשוטה, ללא חכמות וללא פשט'לעך, שאז נעלמות כל הפניות, ונעשית ההתקשרות עם "אביו".
...וזוהי גם הוראה לכל אחד ואחד מישראל, שעל-ידי ענין "ושב יעקב בארץ מגורי אביו" אזי – "בארץ כנען", "יש מפזר ונוסף עוד", היינו, שעל-ידי הפיזור והירידה מרויח

פרנסתו ברוחניות ופרנסתו בגשמיות.
ועד שפועלים אחר-כך – "עד אשר אבוא אל אדוני שעירה", כי עבודת הביורים בדרך קבלת-עול וחיית, שמגעת בפנימיות הנפש, פועלת ביאת משיח הפרטי אצלו, וזוהי גם הכנה לביאת משיח הכללי – "ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו".

(ב) אלה תלדות יעקב יוסף בן-שבע-עשרה שנה היה רעה את-אחיו בצאן והוא נער את-בני בלהה ואת-בני זלפה נשי אביו ויבא יוסף את-דבתם רעה אל-אביהם:

ב אליו תולדת יעקב יוסף בר שבע עשרי שנין (כד) היה רעי עם אחוהי בענא והוא מרבי עם בני בלהה ועם בני זלפה נשי אבוהי ואיתי יוסף ית דבהון בישא לנות אבוהון:

אגדה דורש: תלה הכתוב תולדות יעקב ביוסף מפני כמה דברים: אחת, שכל עצמו של יעקב לא עבד אצל לכן אלא ברחל, ושהיה זיו איקונין של יוסף דומה לו, וכל מה שארע ליעקב ארע ליוסף: זה נשטם וזה נשטם, זה אחיו מבקש להרגו וזה אחיו

משי" אלה תלדות יעקב. ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב. סבה ראשונה: "יוסף בן-שבע-עשרה וגו'", על-ידי- זה נתגלגלו וירדו למצרים, זהו אחר ישוב פשוטו של מקרא, להיות "דבר דבור על אפניו". ומדרש

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

כאלו אמר יוסף, ונתן הכתוב טעם לקריאת שם כלם עליו במה שגמר אמר בן שבע עשרה וגו' ונתגלגלו הדברים וירד מצרימה ועלה לגולה והצרכו אחיו אליו ופרנסם ואת טפם ולטעם זה יקראו על שמו כי הוא הוה הוה ומפרנס לכלן:

בן שבע עשרה. טעם שהצריך לספר שני יוסף, נתפזר להודיע אומרים ו"ל במסכת ברכות (נ"ה): לעולם יצפה אדם לחלום טוב עד כ"ב שנה וכו', ואם בן אם לא היה מודיע הכתוב בן י"ז שנה לא היינו יודעים זה:

עוד ירצה על דרך אומרים בגמרא (קדושין כ"ט): האי דעדיפנא מחבראי דנסבנא בשיתסר וכו'. הרי כי בשיתסר לא יתגבר החמר ויצר הרע על האדם כמו בשבסר, והוא מה שהצריך הכתוב להודיע כי יוסף היה בן שבע עשרה שנה כי באמצעות הגעת הזמן היה בו צד תגברת אנושית להתגברות באחיו ולהביא דבתם רעה וגו'. ועין בסמוך:

היה רעה וגו'. קשה היה לו לומר היה רעה הצאן את אחיו, כי לא לאחיו היה רועה. עוד צריך לדעת הכונה באומרו והוא נער וגו'. ור"ל (ב"ר פ' פ"ד) אמרו היה עושה מעשה נערות

עוד ירצה להודיע שהגם שעברו כמה מארעות רעות על יעקב מיום היותו, נרדף מעשו מלבן עמוס התלאות, יחשבו כלם כאין, בערך מארע זה של יוסף. והוא אומרו אלה פסל מארעות שעברו עליו כי כלם כאין יחשבו על יעקב הרגשותיהם: עוד יתבאר על דרך אומרים ו"ל (סוטה לו): ראוי היה יוסף להעמיד י"ב שבטים ביעקב אלא על ידי מעשה פוטיפר ופזוז ורעי ידיו עשרה המה הצדיקים יצאו מעשרה אצבעותיו ולא נשארו לו אלא ב' אפרים ומנשה, והוא שרמו כאן באומרו אלה תלדות וגו' פסל פרט א' מהי"ב שלא היו בעולם משעם הנזכר:

עוד יתבאר על דרך אומרו בספר תהלים (ע"ז) בני יעקב ויוסף סלה. ואמרו ו"ל (סנהדרין יט): ששעם שיחס בני יעקב ליעקב וליוסף להיות שיוסף זנם בשני רעב ופרנסם נקראו על שמו ע"כ. והוא עצמו שרמו כאן באומרו תלדות יעקב יוסף פרוש באמצעות יוסף היה קיום לכל תלדותיו. או ירצה על זה הדרך תלדות יעקב וגם יוסף. והרבה מקראות מדברים בן דכתיב (שמות א' ב') ראובן שמעון וכאלו אמר ושמעון גם כאן

יעקב יוסף וגו' ונמכר למצרים וירדו אבותינו מצרים והעלה אותם המבטיח לקים הבטחתו אל הארץ וירשו נתלתם: תורה ב

(ב) אלה תלדות. רבותינו ז"ל אמרו (ב"ר פ' י"ב) כל מקום שנאמר אלה וגו', וכאן פסל תולדות עשו, ואם לזה בן לא היה צריך כי כבר נפסל עשו והוצא מהפסול פסול:

עוד צריך לדעת אומרו תלדות יעקב יוסף והיכן הם עשרה שבטים. ור"ל (ב"ר פ' פ"ד) מהם אמרו כי יבן לומר שהוא העקר, ומהם אמרו כי כמו שארע לזה ארע לזה זה נולד מהול וזה נולד מהול וזה מהדרש:

ויראה פונת הכתוב היא על דרך אומרים ו"ל (שם) בקש יעקב אבינו לישב בשלוח קפץ עליו רגזו של יוסף, והוא אומרו אלה תלדותיו של יעקב פרוש מה שעבר עליו מהרגו, שהכתוב בא להודיע מכירת יוסף וצערו של יעקב הוא יעקב הגורם במה שבקש לישב דכתיב וישב יעקב ובנה תלדותיו הם אלה יוסף בן וגו' ונתגלגלו הדברים, כי האדם גורם לעצמו את כל אשר תבאנה עליו. כי אין דבר רע בא מהאדון הטוב לכל ובפרט לידידיו יעקב וכיוצא בו:

באֲחֵיו בְּנֵי לָאָה, הָיָה מַגִּיד לְאָבִיו: שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין אֶבֶר מִן הַחִי, וּמוֹלְזִין בְּכִנֵּי הַשְּׁפָחוֹת לְקִרְוַתן 'עֲבָדִים', וְחֲשׂוּדִים עַל הָעֲרִיּוֹת. וּבְשִׁלְשָׁתָן לָקָה: עַל אֲכִלוּהוּ חִי, וְעַל דְּבָה שֶׁסָּפַר עֲלֵיהֶם שְׁקוּרִין לְאַחֵיהֶם 'עֲבָדִים': "לְעֶבֶד נִמְכַּר יוֹסֵף", וְעַל הָעֲרִיּוֹת שֶׁסָּפַר עֲלֵיהֶם: "וַתֵּשֶׂא אִשָּׁת אֲדֹנָיו וְגו'". דְּבָתָם • כָּל לְשׁוֹן דְּבָה פְרָלִי"ץ בְּלַע"ז, כָּל מֵה שֶׁהָיָה יָכֹל לְדַבֵּר בִּהֶם רָעָה, הָיָה מְסַפֵּר. דְּבָה • לְשׁוֹן: (שִׁיר הַשִּׁירִים ז) "דּוֹכֵב שִׁפְתֵי יִשְׁנִים".

מִבְקָשִׁים לְהִרְגוֹ, וְכֵן הִרְבֵּה ב'בְּרָאשִׁית רַבָּה'. וְעוֹד נִדְרַשׁ בּוֹ: "וַיֵּשֶׁב", בְּקֵשׁ יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשִׁלְוָה, קִפֵּץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף. צִדִּיקִים מִבְקָשִׁים לֵישֵׁב בְּשִׁלְוָה, אָמַר הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: 'לֹא דִין לְצִדִּיקִים מֵה שֶׁמִּתְקֵן לָהֶם לְעוֹלָם הַבָּא, אֲלֵא מִבְקָשִׁים לֵישֵׁב בְּשִׁלְוָה בְּעוֹלָם הַזֶּה?'. וְהוּא נֶעֱרָה. שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה נִעְרוֹת: מִתְקֵן בְּשִׁעְרוֹ, מִמְשָׁמֵשׁ בְּעֵינָיו, כְּדִי שִׁיְהִיָּה נִרְאָה יָפֵה. אֶת-בְּנֵי בְלָהָה • כְּלוּמַר, וְרִגְלִי אֲצִל בְּנֵי-בְלָהָה, לְפִי שֶׁהָיוּ אֲחִיו מְבִזִּין אוֹתָן וְהוּא מְקַרְבָּן. אֶת-דְּבָתָם רָעָה • כָּל רָעָה שֶׁהָיָה רוֹאֶה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 177)

וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁכְּדִי לְאַפְשֵׁר גְלוּת מִצְרַיִם וּלְהַעֲנִישׁ אֶת יַעֲקֹב, דִּי בְעֵצָם הַפְרִידָה בֵּין יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, וְלֹא הָיָה צָרָה שִׁיעֲקֹב לֹא יֵדַע בְּמִשְׁפָּה כָּל הַתְּקוּפָה אִם בְּנוֹ חִי. וְתוֹסֶפֶת צֶעַר זֶה (רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף) בָּאָה לוֹ מִצַּד רִצּוֹנוֹ לְשִׁבְתָּ בְּשִׁלְוָה.

קִפֵּץ עָלָיו רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף (רש"י לו, ב) לְכַאוֹרָה, אִיךָ אֲפָשֶׁר לוֹמַר שֶׁסִּבֵּת רִגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף הָיָה רִצּוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב לֵישֵׁב בְּשִׁלְוָה – וְהָיָה יִרְדָּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְמִצְרַיִם הִתְהַבְּרָחִית, כְּדִי שֶׁתִּתְקַנֵּם גְלוּת מִצְרַיִם. זֹאת וְעוֹד: יַעֲקֹב הָרִי נֶעֱנַשׁ בְּפִרְיָה מִיוֹסֵף עַל שֶׁלֹּא כִּבֵּד אֶת אָבִיו בְּמִשְׁפָּה כ"ב שָׁנָה.

ג וַיִּשְׂרָאֵל רַחֵם נָתַן יוֹסֵף מִכָּל בְּנוֹהֵי אָרִי בֵּר חֲכִים הוּא לָהּ וְעֶבֶד לָהּ כְּתוּבָה דְּפָסִי:

(ג) וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֶה אֶת-יוֹסֵף מִכָּל-בָּנָיו בֶּן-יָוֶזְבֵּן
הוּא לוֹ וְעֹשֶׂה לוֹ כְּתָנֶת פָּסִים:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בְּאֵדָם צִדִּיק כִּי־עֲלֵבָב כִּי מִן הַסֵּתֶם לָשֵׁם אֲשׁוֹת בָּעַל. וְעוֹד שֶׁבִּפְי' אֲתָמָר (תִּרְגוּם יוֹנָתָן בֶּן עוֹזִיָּאל וַיֵּצֵא לִיד) כְּשֶׁנִּתְּנוּם רָחֵל וְלָאָה כְּדִי שִׁיְהִיו בְּחֻקֵּת מִשְׁחָרְרִים נִתְּנוּם וּמִן הַסֵּתֶם יִדְעוּ הַשִּׁבְטִים בְּדָבָר:

וַיִּשְׁמַע שֶׁמִּצְיָנוּ הַשִּׁבְטִים שֶׁהָיוּ יָחִיד בְּעֵצָה אַחַת בְּמִכִּירַת יוֹסֵף וּבְכִלְלָם הָיוּ גַם בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת. אוֹלֵי שְׁגַם בִּהֶם דְּבַר פֶּרֶט אֲסוּר אֶבֶר מִן הַחִי. אוֹ אֲפָשֶׁר שֶׁנִּשְׁאָא פָּנִים לְשִׁשָּׁה בְּנֵי הַגְּבִירָה וְהַסְפִּימוּ לְעֵצָתָם בְּמִכִּירָתוֹ הֵגֶם שֶׁהָיָה לָבֶם שְׁלָם עֲמוֹ: תוֹרָה ב

(ג) וַיִּשְׂרָאֵל אֶהֱבֶה וְגו'. הַקִּדִּים לְתַת טַעַם לְמִשְׁטֶמֶתָם שֶׁל אֲחִים לְאַח קִטָּן וְאָמַר וַיִּשְׂרָאֵל וְגו' פִּי' כִּי הֵגֶם שִׁיֹּסֵף הוֹצִיָּא דְּבַת אֲחִיו אֵף עַל פִּי כֵן לֹא הָיָה דְּבַר רַע יוֹצֵא כִּי הָיוּ הָאֲחִים מִתּוֹכָהֶם עֲמוֹ וּמוֹכִיחִים אוֹתוֹ וְסָרָה קִנְיָתָם אֲלֵא לְצַד כִּי נוֹסֵף דְּבַר זֶה שֶׁאֶהֱבֶה יִשְׂרָאֵל וְגו' מִכָּל אֲחִיו פִּי' יוֹתֵר מִכָּל יָחִיד. גַּם פֶּרֶסֶם הָאֶהֱבָה וְהוֹדִיעָה לָהֶם בְּמֵה שֶׁעֲשֶׂה לוֹ כְּתָנֶת פָּסִים וְהָרִי זֶה מַגִּיד שֶׁיִּדְעוּ וְיִדְעוּ אֲבִיהֶן שֶׁיִּדְעוּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּרְאוּ אֲחִיו כִּי וְגו', וּמַעֲתָה

(שם) בְּרוּחַ קִדְשָׁם שֶׁאֲמַר עֲלֵיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים אֶבֶר מִן הַחִי וְהוּא הִנְרָמוּ בִּצְאָן, וְגַם אוֹמְרִים שֶׁהָיוּ מוֹלְזִים בְּכִנֵּי הַשְּׁפָחוֹת הוּא הִנְרָמוּ בְּאוֹמְרוֹ נָשִׂי אָבִיו כִּי לֹא מִחֲשׁבוֹתָיו מִחֲשׁבוֹתָם וּמִזֶּה יֵצֵא לָהֶם לְזִלְזוֹל בִּהֶם. וְאוֹלֵי גַם מִטַּעַם זֶה יֵצֵא חֲשַׁד עֲרִיּוֹת כִּשִּׁיְהִיו נִחְשָׁבִים בְּעֵינֵיהֶם בְּשִׁפְחוֹת וְלֹא בְּמִדְרַגַּת נָשִׁים וְחֻשָּׁב יוֹסֵף כִּי כְּנִתָּם שֶׁל הָאֲחִים כְּדַעַת הַרְמָב"ם (הַלְכוֹת עֲבָדִים פ"ט) בְּדִין הַבָּא אֶל שִׁפְחָתוֹ סֵתֶם שֶׁהוּלָד עֶבֶד עַד שִׁיִּפְרֹשׁ בְּפִרוּשׁ שָׂבִי עָלֶיהָ לָשֵׁם אֲשׁוֹת, וּמַעֲתָה בְּשִׁאֲחִיו מוֹלְזִים בְּכִנֵּי הַשְּׁפָחוֹת גָּלוּ דַּעַתָּם כִּי מִן הַסֵּתֶם הוּלָד עֶבֶד וְהַשְּׁפָחוֹת אֵין לָהֶם מִשְׁפָּט אִשָּׁת אֲבִי אֲלֵא כְּמִפְתַּת אָבִיו וְאֶנְסָתוֹ שֶׁהָיוּ מוֹתָרוֹת לָהֶם לְהִזְקֵק לָהֶם וְחֻשָּׁדָם שִׁיִּשְׁכְּבוּ הָאֲנָשִׁים עִמָּהֶם וְאֵין רַע לְסִבְרָתָם, וְלְסִבְרַת יוֹסֵף אֲפִסְקָא הִלְכָה כְּדַעַת הַר"ף (פ"ב דִּיבְמוֹת) שֶׁהוֹבִעַל סֵתֶם עֲשָׂאָה בַת חוֹרִין וְהוּלָד כְּשֶׁר וְדִין נָשִׂי אָבִיו לָהֶם, וְעַל פֶּרֶט זֶה גַם כֵּן נִתְּכַן בְּאוֹמְרוֹ דְּבָתָם רָעָה, וְנֶעֱנַשׁ יוֹסֵף עַל הַדְּבַר אִיךָ יִחְשַׁב בְּצִדִּיקִים שִׁיִּטְעוּ בְּדָבָר שֶׁהָלֵא גַם לְדַעַת הַרְמָב"ם יוֹדֶה

וְלִדְבָרֵיהֶם לָמָּה אֶת בְּנֵי בְלָהָה, וּפִרְשׁ רִש"י וְהָיָה רִגְלִי אֶת בְּנֵי בְלָהָה, וְהוּא פִּי' רְחוּק. עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת אוֹמְרוֹ נָשִׂי אָבִיו, מִי לֹא יֵדַע כִּי הֵם נָשִׂי אָבִיו, עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת אֲמַר וַיִּבֵּא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם וְגו' מֵה הָיָה דְּבָתָם רָעָה וְעַל מִי סְמוּךְ עָלָיו הַכְּתוּב לְהַבִּין אֶת הַדְּבָרִים, וְלֹא בֹא הַכְּתוּב לְסַתֵּם אֲלֵא לְפָרֵשׁ:

אָבִי כְּנִתָּה הַכְּתוּב הוּא עַל זֶה הַדְּבַר הָיָה רוֹעָה אֶת אֲחִיו בְּעֵינֵי הַצֶּאֱן פִּי' בְּדָרָךְ אֲכִילַת צֶאֱן, וְאוֹמְרוֹ וְהוּא נֶעֱרָה פִּי' כִּי מִזְמָן הָיוּתוֹ נֶעֱרָה וְהוּא מִתְּגוֹרֵר וּמִתְחַבֵּר עִם בְּנֵי בְלָהָה. וְאוֹמְרוֹ נָשִׂי אָבִיו פִּרְוֹשׁ לְחֻשָּׁבֶם בְּגִדֵּר נָשִׂי אָבִיו בְּאֵין הַפֶּרֶשׁ מִמֶּנּוּ אֲלֵיהֶם, וּבְזֶה לֹא קִשָּׁה שְׁקוּרָא אוֹתוֹ נֶעֱרָה וְהוּא כֵּן יוֹזֵר שָׁנָה כִּי חוֹזֵר אֶל זְמַן הַקֶּדֶם, וּמִמוֹצֵא דְּבַר אֲתָה לְמַד מֵאוֹמְרוֹ רוֹעָה אֶת אֲחִיו בְּדִין הַצֶּאֱן הָא לְמִדַּת שֶׁנִּחְשָׁדוּ אֲצִלּוֹ בְּפֶרֶט זֶה וּמֵאוֹמְרוֹ אֶת בְּנֵי בְלָהָה וְגו' נָשִׂי אָבִיו הָא לְמִדַּת כִּי הוּא הָיָה חוֹשֵׁב כֵּן וְלֹא זוֹלָתוֹ, וּמַעֲתָה כִּשְׁאֲמַר הַכְּתוּב וַיִּבֵּא יוֹסֵף אֶת דְּבָתָם רָעָה אֶל אֲבִיהֶם הוּא עַל פֶּרֶסֶם הַנִּחְמָזִים בְּסִמּוּךְ, וְהוּא שֶׁאֲמַר ו"ל

שיעור יומי ליום ראשון כ' כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לז – פרשת וישב

מא
זכמו "כתנת הפסים" דתמר ואמנון. ומדרש אגדה:
על שם צרותיו: שנמכר לפוטיפר ולסוחרים
ולישמעאלים ולמדינים.

כ"י • בן־זקנים • שנולד לו לעת זקנתו. ואונקלוס
תרגם: 'בר חפים הוא לה', כל מה שלמד משם ועבר
מסר לו. דבר אחר: שהיה זיו איקונין שלו דומה לו.
פסים • (שבת י) לשון כלי מילת, כמו: "כרפס ותכלת",

ד וחזו אחוהי ארי יתה רחם אבוהון מפל
אחוהי וסנו יתה ולא צבן למללא עמה
לשלם:

(ד) ויראו אחיו כי־אתו אהב אביהם מפל־אחיו
וישנאו אתו ולא יכלו דברו לשלם:

כ"י • ולא יכלו דברו לשלם • מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפיה ואחת בלב. דברו • לדבר
עמו.

ה וחלם יוסף חלום וסנו יתה רחם אבוהון מפל
אחוהי וסנו יתה ולא צבן למללא עמה
לשלם:

(ה) ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא
אתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי שיחות מוצאי זאת חנוכה תשמ"א – מתוך 'לקראת שבת')

חלומותיו של יוסף

במהירות.

מה־שאי־כן חלומותיו של יוסף, רמזו לשני מארעות
שונים. החלום הראשון בו השתחוו רק אלומותיהם של
אחיו לאלומות יוסף, רמז לזמן בו השבטים בלבד השתחוו
אל יוסף, לפני שהגיעו יעקב ובניו למצרים. והחלום
השני בו גם השמש והירח (נוסף ל"א הכוכבים) השתחוו
ליוסף, רמז לזמן שגם יעקב ובלהה השתחוו ליוסף.
ועל־פ־ז נמצא שהחלום לא נשנה פעמים, אלא היו שני
חלומות שונים, ואין כאן סימן שיתקיימו במהירות.

ויחלם יוסף חלום . . ויחלם עוד חלום אחר (ל, ה"ט)
בפתרון חלומות פרעה, אמר יוסף "ועל השנות החלום אל
פרעה פעמים, כי נכון הדבר מעם האלקים וממהר
האלקים לעשותו".
והקשה בחזקוני, "והלא חלומותיו של יוסף עצמו נשנו,
ולא נתקיימו עד לאחר עשרים ושתים שנה?" וכן הקשו גם
בר"ב וברש"ב. ותרצו באופנים שונים.
ויש לבאר בפשטות:
שני חלומותיו של פרעה הראו על אותו מארע, וממילא זה
שנשנה החלום פעמים, הוי סימן שהמארע יתקיים

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

שבאר השנאה לא היה לה תקנה לתקן
ולשום שלום, והוא אומר וישנאו אתו
פי' ממה שקדם מעשיו שהביא דבתם
רעה ולא יכלו וגו' לצד רואם כי הוא
אהוב מפלן לאביו אין מציאות
להתנפח עמו כי דבריו יצדקו ולא
דבריהם ובין שאינם יכולין להעמידו
בתוכחת מגלה שיכלם על אשר עשהו
ולא ישוב עוד בדבר הזה אין מציאות
לחזר בו. והוא אומר ולא יכלו דברו
בקשי, לשלום פרוש לעשות באמצעות
זה שלום: תורה ד
(ה) ויחלם יוסף וגו'. צריך לדעת למה
היה יוסף מגדיל השנאה במה
שהיה מספר חלומות גדלתו מגידות,
ומה גם אחר יודעו כי הוא שנואי
בעיניהם באומרים ז"ל (בר"ר פ' פ"ד)
בפסוק ויאמר לו הנני שמסר עצמו

למיתתו, ואולי כי נתפנן להודיע אותם
כי מן השמים העלוהו למעלה ומעשה
יעקב היא בהסקמת עליונים ומזה
יחללו משנא אותו:
א' יכון להודיעם כי עדין יצטרכו אליו
ויבואו וישתחוו לו, ואולי כי
ביודעם בן ירחיקו השנאה לבל ינקם
מהם לעת יפלו לפניו, כי השבטים
יכופו ראשם לגזרת אל עליון
ולמצביה:
א' יכון לקרב הלכבות יחד, והוא על
דרך אומרים בפרק ה' (נה:) כי
כל החלומות הולכים אחר הפה. ואמר
עוד שילך אצל מרחמי ליה (רא"ש
שם) ויפתרנו לו ויוסף חשב שבספרו
חלומותיו להם ידונו בעצמן כי לבו
שלם עמהם במשפט האחים האהובים.
ולצד שקדמה שנאה וקנאה נגעלו

שבאר השנאה לא היה לה תקנה לתקן
ולשום שלום, והוא אומר וישנאו אתו
פי' ממה שקדם מעשיו שהביא דבתם
רעה ולא יכלו וגו' לצד רואם כי הוא
אהוב מפלן לאביו אין מציאות
להתנפח עמו כי דבריו יצדקו ולא
דבריהם ובין שאינם יכולין להעמידו
בתוכחת מגלה שיכלם על אשר עשהו
ולא ישוב עוד בדבר הזה אין מציאות
לחזר בו. והוא אומר ולא יכלו דברו
בקשי, לשלום פרוש לעשות באמצעות
זה שלום: תורה ד
(ה) ויחלם יוסף וגו'. צריך לדעת למה
היה יוסף מגדיל השנאה במה
שהיה מספר חלומות גדלתו מגידות,
ומה גם אחר יודעו כי הוא שנואי
בעיניהם באומרים ז"ל (בר"ר פ' פ"ד)
בפסוק ויאמר לו הנני שמסר עצמו

(ו) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּנָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:

וַיֹּאמֶר לְהוֹן שְׁמַעוּ כַּעַן חֲלָמָא הָדִין דִּי חֲלַמְתִּי:

(ז) וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלַמְתִּי וְגַם-נִצָּבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה אֲלַמְתִּיכֶם וּתְשַׁתְּחוּן לְאֲלַמְתִּי:

וְהָא אֲנִיחָנָא מֵאַסְרִין אֲסָרִין בְּגוּ חֲקָלָא וְהָא קָמָה אֲסַרְתִּי וְאַף אֲזִדְקַפְתָּ וְהָא מִסְתַּתְרִן אֲסַרְתְּכוֹן וְסַגְדִּין לְאַסְרִתִּי:

כ"ז - מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים • כְּתַרְגוּמוֹ: 'מֵאַסְרִין אֲסָרִין' נִצָּבָה • לְעִמּוּד עַל עֲמֻדָה בְּזִקְפָּה. מִשְׁנָה: 'וְהֵאֱלָמוֹת נוֹטֵל וּמְכַרִּיז'. קָמָה אֲלַמְתִּי • נִצָּבָה • לְעִמּוּד עַל עֲמֻדָה בְּזִקְפָּה.

ח וַיֹּאמְרוּ לֵה אַחֹוּהִי הַמֶּלֶךְ אֶת מַדְמִי לַמֶּלֶךְ עֲלָנָא או שוֹלֵטִין אֶת סְבִיר לַמֶּשֶׁלֶט בְּנָא וְאוֹסִיפוּ עוֹד סְנֵי יְתָה עַל חֲלָמוֹהִי וְעַל פְּתֻמָּוִהִי:

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ אִם-מֶשֶׁלֶט תְּמַשֵּׁל בָּנוּ וְיוֹסֵפוּ עוֹד שְׁנָא אֹתוֹ עַל-חֲלָמְתִּי וְעַל-דְּבָרֵינוּ:

כ"ח - וְעַל-דְּבָרֵינוּ • עַל דְּבָתָם רָעָה שֶׁהָיָה מְבִיא לְאַבְיָהֶם.

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

שלא היו רוצים לשמע לו חלומו לצד שנאתם הפסיק בספור והיה מחלה פניהם לשמע לו ואמר שמעו נא וגו' תורה ו

(ו) שְׁמַעוּ נָא הַחֲלוֹם. טעם אומרו נא. למה שפרשתי שלא היו רוצים לשמע אמר להם נא לשון בקשה:

או ירצה על דרך אומנם ז"ל (ברכות נ.ו) כי עקר פתרון החלום הוא

דוקא ביומו ולא ביום אחר, ולזה

מתעניין תענית חלום אפלו בשבת ואינו

נדחה ליום אחר, לזה אמר נא פי' עתה

ולא תאחרו לזמן אחר כדי שיתקנם.

גם כגון לומר להם לכל יחשבו אותו

כי כבר הלך לרחמיו וידידיו וספר להם

החלום ופתרונו לטובה הגידו וכפי זה

בטלה מחשבתו הטובה שחשב לקרב

לבבות אחיו כמו שפרשתי בפסוק

שלפני זה, כי אין הוכחה שבדקות

אויבים הם כי כבר קדם עקר הפתרון

ופתרונו לטובה אות, לזה לא חש

לבוא אצלם שהגם שיפתרונו לרעה

בקר נתקנם בפתרון הראשון, לזה

אמר נא. ואם תאמר והלא אמרו

בהרואה (שם) אמר רבי בנאה פעם

אחת חלמתי חלום אחד והלכתי אצל

כ"ד פתרי חלום שהיו בירושלים ומה

שפתר לי זה לא פתר לי זה וכלם

נתקומו בי ע"כ. אולי דוקא שאין

הפתרונים סותרים אבל אם הם

סותרים אין פותר שני מוציא מפתרון

ראשון, וחש יוסף שידונו אותו בזה

ואמר שמעו נא פי' עתה הוא מספר

הדבר ולא קדם ספרו זולת:

החלום הזה. אומרו ה"א הידיעה,

להיות שכבר הגיד להם

שחלום חלם ולא פרש החלום וחזר

לומר שמעו נא החלום הזה שהגדתי

לכם שחלמתי: תורה ז

(ו) וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ וְגו'. אמר ג' פעמים

והנה. דע כי החלום אשר יהיה

מראה הנבואה והודעה מהמודיעים

שלפני ה', האות והמופת הוא אם

יהיה החלום לחולם בהיר וצהיר כיום

יאיר שיהיה הדבר בעיניו כאלו הוא

בהקיץ ממש בא האות והמופת

להודיע כי מחזה שדי יחזה, כי

החלומות אשר הם צעירים ישחקו בו

יהיה בלבול הרעיון והגומת הנדמה,

על בן ספר יוסף ואמר והנה בכל

פרט, שכל דבר שהראוהו היה ברור

בעיני שכלו כאלו היה רואהו עתה

שהוא בהקיץ בהשלמת דעתו ואין זה

אלא חלום צודק:

וְהִנֵּה אֲנִיחֵנוּ וְגו'. הראוהו בחלום

האֱלָמוֹת הם חבילות חבילות

של מצוות שעושים כלם יחד והראוהו

שחבילתו יותר מתקוממת מבין

במעשה שעבר עליו עם אשת פוטיפר,

וגם נצצה שהיה שליט ונצב על כל

ארץ מצרים, ועוד שכל האֱלָמוֹת של

האחים מכנעים ומשפלים לפניו וכותו

של יוסף כי הוא דבר המעמיד לכל,

וון ופרנס אותם, ונתפון להודיעם זה

אולי יסירו שנאתם ביודעם

הדברים: תורה ח

(ח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו וְגו'. טעם כפל

המלך אם משול. להיות כי יש

בפרוש החלום ב' דרכים, הא' מלכות

ממש, והב' ממשלה, והנה המלכות

היא בגדר ספק בפתרון אבל הממשלה

בגדר מחלט, לזה השיבוהו על ספק

מלכות ועל החלט ממשלה, כנגד

מלכות אמרו המלך המסתפק אתה

למלך אפלו בגדר ספק, וכנגד החלט

ממשלה אמרו אם משול, ולזה תרגם

אנקלוס במלכות את מדמי ובממשלה

את סביר, וטעם כפל המלך תמלך

ולא הספיק לומר תמלך עלינו

התמשל בנו, נתפנו לומר ב' תמיהות,

האחת על המלכות מצד עצמה אפי'

לא יהיה מלך אלא על פנת העמים

דבר גדול הוא, ולא די זה אלא תמלך

עלינו. שכבר באה להם הקבלה כי

יהודה מלך על כלם ואיך יבוא החזיון

להפך קבלה אמתית. וגם אומרו

המשול יתפנו אל הדרך עצמו:

ט וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלֹמָא אֶחָדָא וְאִשְׁתַּעֲי יְתָה
לְאַחֹהֵי וְאָמַר הָא חֲלֵמַתִּי חֲלֵמָא עוֹד וְהָא
שְׂמָשָׁא וְסִתְרָא וְחַד עֶשֶׂר כּוּכְבֵּי סָגְדָן לִי:

(ט) וַיִּחַלֵּם עוֹד חֲלֹמָא אֶחָדָא וְאִשְׁתַּעֲי יְתָה
לְאַחֹהֵי וְאָמַר הָא חֲלֵמַתִּי חֲלֹמָא עוֹד וְהָא
שְׂמָשָׁא וְסִתְרָא וְחַד עֶשֶׂר כּוּכְבֵּי סָגְדָן לִי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך ג, עמוד 805 – מתוך 'לקראת שבת')

החלוק בין יהודי לאינו יהודי

וכאן רואים החלוק בין יהודי לגוי:

יהודי ש"ף לא רק לעניני הארץ אלא גם לעניני שמים –
רוחניות. ואלו הגוי ש"ף רק לעניני ארץ, ובזה גופא "פוחת
והולך" (קדם מין החי, ולאחר מכן מין הצומח, הפחות ממונ).
וכמספר אודות כ"ק אדמו"ר הרי"צ מליובאוויטש נשמתו –
עדן, שבעת שבתו במאסר אצל הסובייטים, הנה באחת
החקירות, אים עליו החוקר באמצעות אקדח. ואמר לו כ"ק
אדמו"ר הרי"צ נ"ע: דבר זה יכול להפחיד רק את אלה שיש
להם אלילים רבים ועולם אחד. מה שאין כן אלה שיש
להם אל אחד ושני עולמות, אינם מפחדים מדבר כזה.

וְהָנָה הַשְׂמָשׁ וְהַיָּחַד וְאַחַד עֶשֶׂר כּוּכְבֵּי מִשְׁתַּחֲוִים לִי:

(פרשתנו לז, ט)

בפרשתנו מספר אודות ב' חלומות יוסף שהיו דומים זה
לזה, וכן בפרשת מקץ מספר אודות ב' החלומות שחלם
פרעה.

והחלוק ביניהם: אצל יוסף, בחלום הראשון חלם אודות
ה'אלומות' – עניני הארץ, ובחלום השני אודות השמש
והכוכבים – עניני השמים. אמנם אצל פרעה בתחלה חלם
אודות ז' הפרות – מין החי, ולאחר מכן חלם אודות ז'
שבלים – מין הצומח.

י וְאִשְׁתַּעֲי לְאַבְרָהָם וְלְאַחֹהֵי וַנִּזְנֶה בֵּה אַבְרָהָם
וְאָמַר לֵה מָה חֲלֵמָא הָדִין דִּי חֲלֵמַתָּא
הַמֵּיתָא גִיתִי אֲנָא וְאָמַרְךָ וְאַחֲרֵךְ לְמִסְגָּד לְךָ
עַל אֶרֶצָא:

(י) וְיִסְפֹּר אֶל-אַבְרָם וְאֶל-אַחֲיוֹ וַיַּגְעֲר-בּוֹ אַבְרָם
לֹא מָה הַחֲלֹמ הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נָבֹא אֲנִי
וְאִמְךָ וְאַחֲרֵךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לָךְ אֶרֶצָה:

מכאן: 'שאין חלום בלא דברים בטלים'. ויעקב
נתפנן להוציא הדבר מלב בניו שלא יקנאוהו, לכך
אמר לו: "הבוא נבוא וגו'", כלשם שאי אפשר באמך,
כך השאָר הוא בטל (כ"ה).

כ"ה וְיִסְפֹּר אֶל-אַבְרָם וְאֶל-אַחֲיוֹ • לאחר שספר
אותו לאחיו, חזר וספרו לאביו בפניהם. וַיַּגְעֲר-בּוֹ •
לפי שהיה מטיל שנאה עליו. הֲבֹא נָבֹא • וְהֵלֵא
אמך כבר מתה? (כ"ה) והוא לא היה יודע שהדברים
מגיעין לבלהה, שגדלתו כאמו (כ"ה). ורבותינו למדו:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כאח ולבבו חורש און להם ולזה תגדל
השנאה בסבה זו. עוד על דבריו שאינו
מתביש לדבר לאחיו הגדולים ממנו
פנים בפנים שימלך עליהם, וזה יגיד
גבה לבו בפשיטות מדבר גדולות
וחושב כי הדבר פשוט עד גדר שלא
יקפידו על הדבר ולזה גדלה שנאתם
וזה מה שהיה: תורה ט

(י) וַיַּגְעֲר בּוֹ וְגו'. להסיר קנאת האחים.
וסתר החלום בקשית אני ואמך. כי
מהמניעה המחלשט היא, והשעם כי לא
יעלה על הדעת כי בני יעקב תשיגם
הגדלה מהאמות אלא דוקא מאביהם
ומעתה אין מציאות שישתתוה לו אביו,
וממילא סתר החלום בפני האחים,
ולבבו לא כן יחשב: תורה יא

וכו' רעיון על משכבך וכו', ולזה חשדו
ליוסף כי להיותו חושב מחשבות
השתחררות עליהם רעיוניו וכו', והוא
אומר על דבריו פי' על דרך אומרו
(קהלת ג) על דבר בני האדם וגו', כי
על ידי מעשיו ומחשבותיו אשר
התעסק בהשתחררות על האחים הוא
הסובב לחלום כל מן דין:

א' יאמר על דרך אומרו בפרק ה'רואה
(נה): כל חלמא דלא וכו' באגרתא
דלא מקריא, והוא אומר על חלמתיו
ועל דבריו שאינו מעלימו והוא מבקש
לקימו במה שמספרו ומבקש פתרונו
הרי זה מגיד כי חפץ הוא למשל באחיו,
ודבר זה יפליג השנאה בהפלה:
א' יאמר על דבריו שמדבר עמהם כרע

עוד יכנונו לומר בכפל הדברים על
זה הדרך להיות שאתה חושב
למלך לזה בא החלום שתמלך וגו'
וכמו כן המשול וגו', והפונה בזה
רעיון על משכבך סליקו:
ויספּו עוד וגו'. לפי מה שפרשתי שלא
היה אלא חלום אחד טעם
אומר על חלמתיו לשון רבים. להיות
שהיו בחלום הרבה פרטים, קמה
אלמתי א', וגם נצבא ב', והנה תספינה
וגו', לזה אמר לשון רבים:
ועל דבריו. פי' שדבר אליהם החלום,
לוי יהיה שחלם כן לא היה מוציא
מפיו בדברים האלה:

עוד ירצה על דרך אומרו בפרק
ה'רואה (נו). אמר ליה קיסר לר'
יהושע וגו' הרהר בליה יומא לאורתא

רש"י ◀ שְׁמַר אֶת־הַדָּבָר • הָיָה מִמֶּתִין וּמִצָּפָה מְתִיבָא, וְכֵן: (ישעיה כו) "שְׁמַר אֲמִנִים", וְכֵן: (איוב יד) "לֹא־תִשְׁמַר עַל־חַטָּאתִי", לֹא תִמָּתִין.

"הִיָּה מִמֵּתִין וּמִצֶּפֶה" – לְגֵאוּלָּה הָעֵתִידָה!

כְּתוּב בַּפֶּרֶשְׁתָּנוּ "וַיִּקְנֹאוּ בּוֹ אֲחָיו וְאָבִיו שְׁמוֹ אֶת הַדָּבָר (לוֹ, יא) וּפִירֵשׁ רִשְׁ"י "הָיָה מִמֵּיתִין וּמִצָּפָה מְתֵי יְבוּא, וְכֵן 'שׁוֹמֵר אֲמוּנִים'".

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדֶרֶךְ-הַדְּרוֹשׁ:

יְדוּעַ אֲשֶׁר כָּל־לוֹת הָעֵנָנִים הַמְּבֹאָרִים בַּפֶּרֶשָּׁה זוֹ קָאִי לֹא רַק עַל יַעֲקֹב אֲבִינוּ, הַשֹּׁבְבִים וְיוֹסֵף כְּאֲנָשִׁים פְּרָטִים, אֲלָא מִזִּמְרִים עַל עֲבוֹדַת כָּל־לוֹת בְּגִי'־יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל הַדְּוֹרוֹת, וְלֹא רַק כָּל־מַעֲשֵׂה אֲבוֹת שֶׁהֵם סִמְיָן לְבָנִים (רמב"ן עַל הַתּוֹרָה לֶךְ יב. ו), אֲלָא שֶׁהַדָּבָרִים עֲצָמָם מְרֻמָּזִים עַל עֲבוֹדַת כָּל־לוֹת עִם יִשְׂרָאֵל (רָאה בִּירוּכָה עֲקִידָה פֶּרֶשְׁתָּנוּ שַׁעַר כח).

וְעַל־פִּיזָּהּ יֵשׁ לְבָאֵר, דְּזֶה שִׁיעָקֵב "הָיָה מִמֵּיתִין וּמִצָּפָה מְתֵי

רס"י ◀ לְרַעוֹת אֶת-צֹאן • נִקְוֶה עַל 'אֵת', שֶׁלֹּא הִלְכוּ אֵלָּא לְרַעוֹת אֶת עֲצָמָן (ב"ר) ♦

כִּי־לְשׁוֹן עֲנוּה וּזְרִיזוּת, נִזְדָּרְזוּ לְמַצּוֹת אֲבִיו, וְאֶף־עַל־פִּי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בְּאִחָיו שְׂשׂוֹנָאִין אוֹתוֹ.

רש"י: מעמק חבורון • והלא חבורון בהר, שנאמר: 'מעצה עמקה של אותו צדיק הקבור בחבורון, לקיים מה שנאמר לאברהם בין הבתרים: (לעיל טו) "כִּי-גֵר יִהְיֶה עַלְיוֹ בְּנֵיךָ עַד חֲבוּרֹן"?' אלא: (במדבר יג)

(יא) וַיִּקְרָאוּ בֹא אֲחִירֵי: בַּחֲלוֹם זֶה הִסְרִיו הַסֶּפֶק שֶׁהָיָה לָהֶם בַּחֲלוֹם רִאשׁוֹן שֶׁבֹא הַחֲלוֹם לְסִבַּת מַחֲשׁוֹבוֹתָיו כִּי וְדָאֵי שֶׁלֹא חָשַׁב וְלֹא עָלָה עַל דַּעְתּוֹ לְהַשְׁתַּרֵּר עַל אֲבִיו וְאִין זֶה אֵלָּא הוֹדַעַת דְּכָר מֵהַשְׁמַיִם וְלָזֶה נִכְנָסָה בָּהֶם נִגְלָה: תוֹרָה יב

(יג) לָכֵן וַאֲשַׁלְחֵה יוֹנִי: פְּרוּשׁ לָכֵן אֶצֶל אֲחִירֵי, וְאִם אֶתָּה חוֹשֵׁשׁ לְשׂוֹנְאֶתְךָ הִרְיֵנִי מִלּוֹךְ וְשׁוֹלְחֵךְ בְּדָבָר מִצְוָה שֶׁתֵּלַךְ בְּשִׁלְיחוּתִי וְשׁוֹלְחִי מִצְוָה אֵינֶם נִזְקָקִים (פְּסָחִים ח:). תוֹרָה יד

(יד) לָךְ נָא רֵאָה יוֹנִי: עֵתָּה הוּא מִפְּרֹשׁ שְׁלִיחוּת הַמִּצְוָה שְׁעוֹשָׁה, וְאָמַר

שיעור יומי ליום שני כ"א כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לז – פרשת וישב

היה זרעך. ויבא שכמה. (סוטה יא) מקום מוכן | שם נחלקה מלכות בית דוד, שנאמר: (מלכים א יב) "וילך לפרענות: שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, רחבעם שכמה".

טו ונמצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו | האיש לאמר מה תבקש: טו ונמצאהו גברא והא תעי בתקלא ושאלנה גברא למימר מה את בעי:

כט ונמצאהו איש • (תנחומא) זה גבריאל, שנאמר: (דניאל ט) "והאיש גבריאל".

טז ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רעים: טז ויאמר ית אחי אנא בעי חוי כען לי היבא אנון רען:

יז ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן: יז ויאמר גברא נטלו מכא ארי שמעית דאמרין גיזל לדתן ואזל יוסף בטר אחוהי ואשכחנן בדתן:

כט נסעו מזה • (תנחומא) הסיעו עצמן מן האחיה. נלכה דתינה • לבקש לך נכלי דתות, שימיתוד בהם. וילפי פשוטו: שם מקום הוא, ואין מקרא יוצא מידי פשוטו.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

תבקש כי תבת לאמר מיתרת, נתפון לומר כששאל אותו כי הוא יאמר אליו מבקשו כי זולת זה אין מקום לשאלת איש נכרי אשר לא אחיו הוא לבקש לדעת מה הוא מבקש, אלא שנתפון לומר כי שואלו להגיד לו דבר נעלם ממנו, ולזה השיבו את אחי אנכי מבקש ויבואו דבריו עתה להגיד לי איפה הם רעים: תורה יז

(יז) נסעו מזה כי שמעתי וגו'. צריך לדעת לאיזה ענין הוצרך לומר נסעו מזה ולא הספיק אומרו שמעתי אומרים נלכה וגו' ורז"ל (בר פ"ד) דרשו כי הגיד לו שנסעו מהאחיה והלכו לבקש נכלי דתות שימיתוהו בהם. ולדבריהם קשה למה לא נרתע יוסף לחזור לאחוריו, שאין לך שכיח הוצא פנה, וחזי היה כמתחבב בנפשו להסתכן בעצמו. ואולי כי יוסף לא הבין דברי האיש כמו שפרשו וז"ל ורז"ל פרשו בן אחר שנתגלה מה שעשו האחים מה שאין בן יוסף הבין הדברים כפשוטן על זה הדרך נסעו מזה פי' מכל המחזו ההוא ואין לו לבקש עוד באותו מחזו, והטעם כי שמעתי אומרים נלכה. ומזה ידע כי עקרו דירתם מכל המקום ההוא, ולא היה יכול לומר הלכו דתינה שלא ידע בברור שהלכו לדתן אלא מדבריהם

לעבד נמכר יוסף. יש לומר שנתן שתכליתו הטבה ומעלה גדולה אינו חשוב נזק: ועוד טעם יש בדרך, והוא כי יעקב ע"ה דקדק בדרךיו בשליחותו הלוא אחיה רעים בשכם לכה ואשליחך אליהם. הרי גלה דעתו בפי' כי שליחותו הוא לשכם וכשהלך יוסף ולא מצאם בשכם והלך לחזור אחריהם במקום אחר הרי הוא שליח עצמו כי אביו לא שלחו ללכת למקום אחר ואין כאן שליחות מצוה אשר על בן היה מה שהיה, ויעקב נתפון במה שיחזר לו המקום שצפה לו ברוח הקדש כי למקום אחר יקראנו אסון כפאשר קרהו ובדרך שכם לא תמצאהו רעה, ויוסף ע"ה חשב כי מה שאמר לו אביו שכם היה מורה מקום לו ואין הדברים בדייק, וה' גלגל גלגולים לעשות אשר זמם לעשות:

ויבא שכמה. מקום אשר שלחו אביו שמה ולא מצאם והיה מחזר אחריהם, ולא הוצרך לומר הדרך כי הדרך מוכן מאומרו וימצאהו איש והנה תעה אחר שבא שכמה: תורה טו **הגידה וגו'**. צריך לדעת במה ידע כי שואלו יודע איזה מקום כבודם לומר אליו בפשיטות הגידה נא. ואולי דיק דברי השואל באומרו לאמר מה

והנחם שהיו אחיו שונאים אותו ושכיח הוצא, סובר יעקב בדת רבנן שחולקים עם פלימו בפסוקים דף ח' וז"ל תניא חור שבין ישראל לארמאי בודק עד מקום שידו מגעת פלימו אומר כל עצמו אינו בודק מפני הסכנה ופריה והאמר רבי אלעזר שלוחי מצוה אינם נזוקים ומשני היכי דשכיח הוצא שאני וכו' ע"כ, וחכמים שחולקים עם פלימו סוברים שיש לחלק בין מציאות שלפנינו למציאות שמואל כי שם שכיח ודאי הוצא כי ישמע שאל שמושח את דוד למלך במקומו ואין לך שכיח הוצא כזו מה שאין בן חשש שמא הגוי יעליל עליו אינו קרוי שכיח הוצא. וממנה נשמע למה שלפנינו שאחיו לא היו ודאי שכיח הוצא כי לא יעלה על דעת יעקב שכל כך ישנאוהו בגדר שלא יציל מידם שליחות מצוה. וגם ההוא דסלק רעוע שאמרו בקדושין (לט). שכיח הוצא הוא יותר מבדיקת חור שבין יהודי לגוי וממציאות האחים שאינם חשודים כל כך להרע לאחיהם. ואולי גם לסברת פלימו יש לומר שאינו חשוב שכיח הוצא במציאות זה של בני יעקב ושלחות מצוה מצלת מן הנזק: ואם תאמר אם בן למה היה מה שהיה

(יח) וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחֹק וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ
אֹתוֹ לְהִמָּיתוֹ:

כ"ט – וַיִּתְנַבְּלוּ • נִתְמַלְאוּ נִכְלִים וְעָרְמוּמִיּוֹת. אֹתוֹ • כְּמוֹ 'אֵתוֹ', 'עֲמוֹ', כְּלוּמָר, אֵלָיו.

(יט) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלֻמוֹת הַלֹּזֶה
בָּא:

(כ) וַעֲתָה לָכוּ וְנִהְרְגָהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת
וְאִמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהוָה
חֲלֻמָּתוֹ:

כ"י – וְנִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלֻמָּתוֹ • אָמַר רַבִּי יִצְחָק:
מִקְרָא זֶה אוֹמֵר דְּרִשְׁנִי, רִיחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמֵרֵת בֶּן: הֵם
אוֹמְרִים "וְנִהְרְגָהוּ", וְהַכְּתוּב מְסִים: "וְנִרְאָה מִה־יְהוָה
חֲלֻמָּתוֹ". חֲלֻמָּתוֹ, נִרְאָה דְּבַר מִי יָקוֹם, אוֹ שֶׁלְכֶם אוֹ שְׁלִי.
וְאִי אֶפְשָׁר שִׁיאֲמָרוּ הֵם: "וְנִרְאָה מִה־יְהוָה חֲלֻמָּתוֹ",
שֶׁמִּבִּינֵן שִׁיִּהְיֶה, בְּטֻלוֹ חֲלוּמָתוֹ.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוט, אברמוביץ

(ב) וַעֲתָה לָכוּ וְנִהְרְגָהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת
וְאִמְרָנוּ חַיָּה רָעָה אֲכָלְתָּהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהוָה
חֲלֻמָּתוֹ: הוּא אֶצְלָם הֵם יִלְכוּ לִקְרָאתוֹ, וְלֹא
דִּקְדָּק לומר וַעֲתָה בָּאוּ עַת עֲצָמוּ
לָכוּ. וְעַתָּה לִצַּד הַזֵּירוּת וְהַמְהִירוּת
אֲשֶׁר לֹא יִכְלוּ לִסְבֹּל עַד שִׁיִּגִיעַ אֲלֵיהֶם.
וְלֹא תִמְצָא שֶׁלֹּא עָכְבוּ בְּהִגִּיעוֹ אֶצְלָם
אֲלָא תִּכְּף וּמִיד בְּאֲשֶׁר בָּא עָשׂוּ מִה
שֶׁעָשׂוּ, וְאוֹמְרִים וְנִהְרְגָהוּ עַל דֶּרֶךְ
אוֹמְרִים ו"ל (ב"ק כו). עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם
שֶׁהֲרִגוּ אָדָם אֶחָד אִם כָּלָם יָחַד
פְּטוּרִים. לֹא תִּתְּכֶמוּ וְאִמְרוּ וְנִהְרְגָהוּ
יָחַד שְׁבוּנָה יְהוּי פְּטוּרִים מִדִּינֵי אָדָם:
וְאִמְרוּ וְנִשְׁלַכְהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהוָה
שֶׁכְּשֶׁנִּשְׁלַכְהוּ בְּבוֹרוֹת מִן
הַסֵּתֶם חֲלִידָה וּבִרְדִּלֵס הַמְצוּיִים בְּבוֹרוֹת
יִאכְלֻהוּ וְיִבְּחֶה נִיכָל לומר חַיָּה רָעָה
אֲכָלְתָּהוּ לֹא שִׁיאֲמָרוּ חַיָּה רָעָה הִרְגָּתוֹ
וְכִנּוּ אֵין מוֹצִיאִין מִפִּיקָה דְּבַר שֶׁקָּרָ:
וְאִם תֹּאמַר עַל מִי סִמְכוּ שְׁבָטֵי יִהְיֶה לְהִרְגֵּהוּ
אֶת הַנֶּפֶשׁ וְיָמָה גַּם נֶפֶשׁ צָדִיק
אֲחֵיהֶם, וְהִגַּם שִׁיעֲצוּ לְהִרְגֵּהוּ אוֹתוֹ דְּבַר
שֶׁאֵינָם חִיבִין כְּמוֹ שֶׁכְּתִבְנוּ אֵף עַל פִּי
כֵּן אֵינָן פְּטוּרִין מִדִּינֵי שְׁמִים וְהִי יָבוֹא
בְּמִשְׁפָּט:
אוֹלֵי שֶׁאֲחֵיהֶם דָּנוּ בּוֹ דִּין עַד זֶמֶן כִּי
מִצִּינוּ שֶׁהוּא הִבִּיא דְּבָתָם רָעָה
אֶל אֲבֵיהֶם וְאָמַר דְּבָרִים שִׁיתְּחַבְּבוּ
מִיתָה עַל עֲדוּתוֹ, הִהוּא אָמַר שֶׁאֲכָלוּ
אֶבֶר מִן הַחִי, הִהוּא אָמַר שֶׁהֵם בָּעֲלִי

מִבְּטָלִין הַעֲנִין אֲלָא יֵשׁ בָּהֶם הִרְוּחַת
זְכוּת שֶׁל יוֹסֵף. וְאוֹלֵי כִי בְּאִמְצָעוֹת דְּבַר
זֶה הַשְּׁלִים ה' גְּדִישֵׁת סָאָה גְּדוּלָּה וְכַבּוּד
אֲשֶׁר הִשִּׁיג אַחֵר כֶּף בְּמִצְרַיִם: תוֹרָה יח
(יח) וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם
אוֹמְרוּ וּבִטְרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם אִם הוּא גִּזְרָה
לְמַה שֶׁלִּפְנֵינוּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ
מִרְחֹק בְּטָרָם יִקְרַב אֲלֵיהֶם אוֹ הוּא
הַתְּחַלֵּת הוֹדְעָה לְמַה שֶׁאֲחֵרֵינוּ עַל זֶה
הַדֶּרֶךְ בְּטָרָם יִקְרַב וְנִתְנַבְּלוּ אֲלֵיוֹ
וְנִשְׁלַכְהוּ עַל צֶד קֶשֶׁה אִם נִמְשָׁף לְמַה
שֶׁלִּפְנֵינוּ הִיָּה לוֹ לומר בְּטָרָם יִקְרַב, וְאִם
הוּא נִמְשָׁף לְמַה שֶׁלִּפְנֵינוּ הִיָּה לוֹ
לְמִימָר וּבִטְרָם יִקְרַב הַתְּנַבְּלוּ. וְאוֹלֵי כִי
נִתְכַּנֵּן בְּתוֹסֶפֶת וְאִ"ו לְהוֹסִיף הִרְחִיקָה
פִּי שֶׁלֹּא תֹאמַר שֶׁהִרְחֹק הוּא שֶׁעֲדִין
לֹא קָרַב אֲלֵיהֶם, אֲלָא וּבִטְרָם יִקְרַב
רְאוּהוּ מִפְּלָג בְּרֹחוֹק:
עוֹד יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ
מִרְחֹק פְּרוֹשׁ מִרְחֹק הַלְּבָבוֹת
שֶׁלֹּא רְאוּהוּ בְּרֹאֵת אֲחִים לְאֲחֵיהֶם
אֲלָא כְּאִישׁ מִרְחֹק מִהֶם וּבִטְרָם יִקְרַב
וְנִשְׁלַכְהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהוָה גַּם בֶּן טָרָם
וְנִשְׁלַכְהוּ, וְאִם לֹא הִיָּה אוֹמֵר וּבִטְרָם
בְּתוֹסֶפֶת וְאִ"ו הִיָּה נִשְׁמַע כִּי הוּא זֶה
פְּרוֹשׁ מִרְחֹק שֶׁאֲמַר, לֹא הוּא אָמַר
בְּתוֹסֶפֶת וְאִ"ו לומר כִּי הוּא דְּבַר אַחֵר.
וְיֵשׁ עוֹד לִישֵׁב הַכְּתוּב בְּאִפְסָן אַחֵר אֲלָא
שֶׁנִּרְאָה כִּי זֶה צוּדֵק יוֹתֵר: תוֹרָה יט

וְסִפֵּר סִדְרָן שֶׁל דְּבָרִים, וְלִצַּד שֶׁהִיָּה
בְּדַעְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף כִּי זֶה הָאִישׁ הוּא
מִעוֹבְרֵי דֶּרֶךְ וְלֹא מִלֵּאָה ה' הִבִּין
הַדְּבָרִים כְּפִשְׁטוֹן. וְכִפִּי זֶה יָבוֹא עַל
נִכּוֹן מִה שֶׁאֲמַר הַכְּתוּב וַיִּלֵּךְ יוֹסֵף אַחֵר
אֲחָיו וַיִּמְצָאֵם בְּדָתָן שֶׁהִיָּה לוֹ לומר
וַיִּלֵּךְ יוֹסֵף אַחֵר אֲחָיו לְדָתָן וַיִּמְצָאֵם
וְלִפִּי מִה שֶׁפִּרְשֵׁתִי יָבוֹא עַל נִכּוֹן שֶׁלֹּא
הַחֲלִיט לוֹ הַמִּלֵּאָה שֶׁהִלְכוּ לְדָתָן אֲלָא
שֶׁנִּסְעוּ מִהַמְּקוֹם הַהוּא לִזֶּה הִיָּה מִבְּקֵשׁ
לְדָרְכּוֹ בְּמִקְוֵמוֹת אַחֵרִים וַיִּמְצָאֵם בְּדָתָן
וְהָבִין, וְדִרְשָׁת רַבּוֹתֵינוּ בְּמִקְוֵמָה עוֹמֵדֵת
כִּי הַתּוֹרָה הוֹדִיעָה שֶׁדְּבַר אֲלֵיוֹ הַמִּלֵּאָה
וְרָמַז סוּד דְּבַר. עוֹד יִרְצֶה אוֹמְרוֹ אַחֵר
אֲחָיו פִּי כִי יוֹסֵף דִּרְשׁ דְּבַרִּי הַמַּגִּיד
בְּדִרְשָׁת רַבּוֹתֵינוּ וְהִבִּין גַּם בֶּן הַדְּבָרִים
כְּפִשְׁטוֹן וְהַכְּרִיעַ הִפִּי שֶׁאֵין בְּנִתּוֹן לומר
אֲלֵיוֹ שֶׁנִּסְעוּ מִן הָאֲחִיָּה אֲלָא כִּי עוֹדֵם
אֲחָיו וְרָעִיו, וְהוּא אוֹמְרוֹ אַחֵר אֲחָיו פִּי
אַחֵר הַעֲמִידָתָם בְּמִצָּב אֲחָיו וּפִי דְּבַרִּי
הַמַּגִּיד כְּפִשְׁטוֹן כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי לְמַעֲלָה.
וְאִם תֹּאמַר אִם בֶּן מִה הוֹעִיל הַמִּלֵּאָה
בְּהוֹדְעָה זֶה כִּיִּן שֶׁלֹּא נִשְׁמַר יוֹסֵף. וְאוֹלֵי
כִּי נִתְכַּנֵּן לְהִרְבוֹת שְׁכָרוֹ כְּשִׁילֵךְ אַחֵר
הָאֲחִיָּה בְּאֲשֶׁר בֶּן עָשָׂה. וְכִנּוּ גַּם בֶּן לֹא
יִקְשֶׁה אֵיךְ הַמִּלֵּאָה יִגָּרֵם לְבִטֹּל אֶת
אֲשֶׁר ה' חִשַּׁב לְעִשׂוֹת לְהוֹרִיד יוֹסֵף
לְמִצְרַיִם לְסִבּוֹת יְדוּעוֹת גְּדוּלוֹת
וְנִפְלְאוֹת. אֲלָא שִׁדְעָה שֶׁאֵין דְּבָרֵינוּ

(כא) וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלְחוּ מִיָּדָם וַיֹּאמְרוּ לֹא נִפְגּוּ
כא ושמע ראובן ושזבה מידהון ואמר לא
נקטלנה נפש:
נפש:

כ"א - לא נפגו נפש • מפת נפש, זו היא מיתה.

(כב) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁפְּכוּ־דָם הַשְּׁלִיכוּ
אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וְיָד אֶל־תִּשְׁלַחוּ
בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל־אָבִיו:

כ"א - למען הציל אותו • רוח הקדש העידה על ראובן
שלא אמר זאת אלא להציל אותו, שיבא הוא וינצלנו
משם. אמר: 'אני בכור וגדול שבכלן, לא יתלה
הסרחון אלא בי'.

♦ יום שלישי כ"ב כסלו ♦

(כג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אֶחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־
יוֹסֵף אֶת־כְּתֹנֶתוֹ אֶת־כְּתֹנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו:

כ"ג - את־כתנתו • זה חלוק. את־כתנת הפסים • הוא שהוסיף לו אביו יותר על אחיו (כ"ד).

(כד) וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וַהֲבֹר רֶק אֵין בּוֹ
מִים:

כ"ד - והבור רק אין בו מים • ממשמע שנגאמר:
"והבור רק", אני ידע ש'אין בו מים', מה
תלמוד-לומר: "אין בו מים"? מים אין בו, אבל
נחשים ועקרבים יש בו (כ"ד - שבת כב).

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ועקרבים, ועל כל אחת מהם בני נח
מתחייבים מיתה, וכן נח נהרג על פי עד
אחד בלא עדים ובלא התראה ועל
עדות הקרובים גם כן (רמב"ם הל'
מלכים פ"ט) אשר על כן דנו בו משפט
עד זומם ופטורים הם מדיניי שמים.
אלא דלצד דיניי אדם אינם פטורים כי
אין להם הזמה לזה נתחבמו להמיתו
כלן יחד שבוה אין חייב לכלן כמו
שכתבנו, אבל לדין השמים הם פטורים
מטעם שידעו נאמנה כי הוא בקש
להרגם, וכל זה הוא סבת הסבות
לעשות ה' אשר זמם, ואולי שרמזו
בדבריהם שיעשו תשובה לבסוף ואין
לה דבר שעומד בפני התשובה, והוא
אומרו ועתה ואמרו ז"ל (ב"ר פ' כ"א)
ואין ועתה אלא תשובה וזה דבר דרש:
ונראה מה יהיו וגו'. נתפגנו להוכיח כי
דבר שגר בחלומותיו. או לצד

כי רעיוניו על משכבו סליקו והראיה
בשינהגוהו זה לה האות כי היה בודה
מלבו או רעיוניו וכו': תורה כא
(כא) וַיִּצְלְחוּ מִיָּדָם. פי' לפי שהאדם
בעל בחירה ורצון ויכול להרג
מי שלא נתחייב מיתה מה שאין כן
חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא
יתחייב מיתה לשמים, והוא אומרו
ויצלהו מידם פי' מיד הבחירה ובוה
סתר אומרו ונראה מה יהיו חלמותיו
וגו' כי הבחירה תבטל הדבר ואין ראיה
אם ינהגוהו כי שגר דבר:
לא נפגו נפש. פרוש להדיא אלא נהיה
גורמים לו מיתה, והוא אומרו אחר
כך אל תשפכו דם השליכו וגו', זו
היתה טענתו להם, והוא טעמו כמוס
עמו שהוא להצילו להשיבו אל אביו
כי ידע נאמנה כי חית השדה השלימה
לו ולא ירעו ולא ישחיתו הנחשים

והעקרבים בזרע יעקב, גם לא יעכבו
שם למות ברעב וכמו שכן תמצא
שתקף וישב ראובן אל הבור שחזר
אליו להוציאו מהבור: תורה כב
(כג) וַיִּפְשְׁטוּ אֶת יוֹסֵף וגו'. לפי פשט
הכתוב אומרו כתנתו הוא החלוק,
כתנת הפסים הוא לבוש העליון שעשה
לו אביו ולפי זה היה להקדים הפשט
לבוש העליון שהוא כתנת הפסים,
ולחבין פונת הכתוב יש לדקדק עוד
למה לא אמר זאת כתנת הפסים:
אכן פונת הכתוב הוא שהאחים לעולם
לא רצו להפשיטו לחלוטין
ולחניחו ערום אלא להסיר מעליו
כתנת הפסים שבה היתה הקנאה בו,
ומודיע הכתוב כי בשהסירו כתנת
הפסים ברב הפעם והשנאה לא דקדקו
להסיר אותה במתן רוח וגו' אלא
בשנאה גדולה ובכל כך אכזריות עד

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך כה, עמוד 86 ואילך - מתוך "לקראת שבת")

מלוי מציאות האדם בדברי תורה

תורה מתמלא בדרך ממילא בעניינים ההפכים והמגדלים לקדשה.
ועל-דרך מאמר הבעל-שם-טוב (צוואת הריב"ש סימן עו) על הפסוק "נסרתם ועבדתם": "כאשר האדם מפריד את עצמו מהשם-יתברך, מיד הוא עובד עבודה-זרה, ולא יש דבר מופע".

כה ואסחרו למיכל לחמא וזקפו עיניהון וחזו והא שירת ערבאי אתנא מגלעד וגמליהון טעיגין שעה וקטף ולטום אזלין לאחמא למצרים:

כל בית נכתה", מרקחת בשמיו, ואונקלוס תרגם לשון שעה. וצרי. שרף הנוסף מעצי הקטף, והוא נטף הנמנה עם סמני הקטרת. ולט. לויתא שמו בלשון משנה, ורבותינו פירשו: שרש עשב ושמו אשטרוליא"ה, במסכת נדה (דף ח).

כיואמר יהודה לאחיהי מה ממון מתהגי לנא ארי נקטול ית אחונא ונכסי על דמה:

כזאתו ונזכננה לערבאי וידנא לא תהי בה ארי אחונא בסנא הוא וקבילו מנה אחיהי:

מתהלך בגן", "ורבקה שמעת", "וישמע ישראל", "שמעתי את תלנות", כלן מתרגם: "ושמעו, ושמעת, ושמע, שמיע קדמי".

כח וצברו גברי מדננאי תגרי ונגידו ואסיקו ית יוסף מן גבא וזבינו ית יוסף לערבאי בעסרין כסף ואיתי ית יוסף למצרים:

מלבוש העליון והסירו כל הבגדים וגם החלוק כלם יחד עמה מרב הכעס והשנאה: תורה כד
(כח) ויעברו אנשים מדינים וגו'. צריך

והבזר רק אין בו מים: (לז, כד)
אמרו חכמינו ז"ל (בבא קמא יז, א. ושם נסמן) "אין מים אלא תורה". ועל-פיה יש לומר בדרך הרמז:
כאשר נמצא האדם במצב שאין בו דברי תורה "אין בו מים", בדרך ממילא "נחשים ועקרבם יש בו", כלומר שאין מציאות של מופע בין צד הקדשה לצד ההפכי - כלומר שיתמלא בורו בדברי הרשות - אלא, בריקנותו מדברי

(כח) וישבו לאכל-לחם וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד וגמליהם נשאים נכאת וצרי ולט הולכים להוריד מצרימה:

כ"י ארחת. פתרגומו: 'שירת', על שם הולכי ארח. וגמליהם נשאים וגו'. למה פרסם הכתוב את משאם? להודיע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרךן של ערביים לשאת אלא גפט ועטרן שריחן רע, ולזה נודמנו בשמים שלא יזק מריח רע. נכאת. כל כנוסי בשמים הרבה קרוי נכאת, וכן: (מלכים ב כ) "ויראם את

(כו) ויאמר יהודה אל-אחיו מה-פצע פי נהרג את-אחינו וכפינו את-דמו:

כ"י מה-פצע. מה ממון, פתרגומו. וכפינו את-דמו. ונעלים את מיתתו.

(כז) לכו ונמכרנו לישמעאלים וידנו אל-תהיבו כייאחינו בשרנו הוא וישמעו אחיו:

כ"י וישמעו. וקבילו מנה, וכל שמיעה שהיא קבלת דברים כגון זה, וכגון: "וישמע יעקב אל אביו", "נעשה ונשמע", מתרגם 'נקבל'. וכל שהוא שמיעת האזן, כגון: "וישמעו את קול ה' אלהים

(כח) ויעברו אנשים מדינים סחרים וימשכו ויעלו את-יוסף מן-הבור וימכרו את-יוסף לישמעאלים בעשרים כסף ויביאו את-יוסף מצרימה:

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס. אברמוביץ

החלוק עם כתנת הפסים כשהסירו מעליו בלא כונה:
ואמרו אשר עליו נתפנו להגדיל הדבר כי כתנת הפסים היא היתה

שהסירו עמה גם הכתנת שהוא החלוק. וזה הוא שיעור הכתוב ויפשיטו את יוסף פרוש לא נשאר כי אם גופו של יוסף ערם כי הסירו את כתנתו שהוא

וַיַּעֲבְרוּ אֲנָשִׁים מְדִינִים • זו היא שִׁירָא אַחֲרָת, בְּנֵי יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף מִן הַבּוֹר, וַיִּמְכְּרוּהוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים, וְהוֹדִיעָךְ הַכְּתוּב שֶׁנִּמְכַּר פְּעָמִים הֶרְבֵּה. וַיִּמְשְׁכוּ • וְהִישְׁמַעְאֵלִים לַמְדִּינִים וְהַמְדִּינִים לַמְצָרִים.

(כט) וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵינִי־יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: כֹּס וְתֵב רְאוּבֵן לִגְבֹּא וְהָא לִית יוֹסֵף בְּגִבָּא וְכֹזֵעַ יָת לְבוּשׁוֹהִי:

כ"י • וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן • וּבִמְכִירְתּוֹ לֹא הָיָה שָׁם, שֶׁהִגִּיעַ יוֹמֹ לִילָךְ וּלְשִׁמּוֹשׁ אֶת אָבִיו. דְּבַר אַחֵר: עֲסוּק הָיָה בְּשִׁקּוֹ וּבְתַעֲנִיתוֹ עַל שֶׁבִלְבָּל יְצוּעֵי אָבִיו.

(ל) וַיֵּשֶׁב אֶל־אֶחָיו וַיֹּאמֶר הִילָךְ אֵינֶנּוּ וְאֵנִי אֵנָּה לְוֵתִב לְוֵת אֶחָוִי וַאֲמַר עוֹלִימָא לִיתוּהִי וַאֲנֵא לְאֵן אֵנָּה אֶתִּי: אֲנִי־בֵּא:

כ"י • אֵנָּה אֲנִי־בֵּא • אֵנָּה אֶבְרַח מַצְעֵרוֹ שֶׁל אָבָא.?

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שהפילוהו כל כך וכוהוהו בערום ובהשלקתו לבור נח קצת רגזם ונתרצו בעצת יהודה. ונגד מה שאמרו (פסוק כ') ונראה מה יהיו חלמותיו שנראה שהיו מבקשים אפן לשלל בהחלט היות הדבר, אולי שחשבו כי באמצעות פחיתות זה שמכרוהו הרי הוא מחלט לעבד יוסף כי הקונה ראשון הרי הוא לעבד לו ומן הנמנע לצאת מתחת ידו וזאת במקרה אחר לזולת ומעתה קנה שם עבדות עולם, והוא אמרו (תהלים קה) לעבד נמכר יוסף, והרי הוא מחלט החלט גמור מהשנות לכן חורין ואין צריך לומר מעלות לגדלה: תורה כט

(כט) וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן וְגו'. צריך לדעת מה טענת ראוּבֵן על אחיו באמרו ואני אנה וגו' הלא גם לעצתי היה יוסף אבוד בבור. והגם שאמר הכתוב (כ"ב) למען הציל וגו' להשיבו אל אביו זה היה בלבד לא בפיו אל אחיו והראיה שאמר יהודה (כ"ו) מה בצע כי נהרג את אחינו וגו' אחר שהיה בבור הא למדת כי השלקתו בבור היתה להריגה וכמו שפרשנו למעלה ומעתה מה מענה בלשנו הילך וגו' ואני וגו':

אכן פונת ראוּבֵן היא כי לצד היותו הוא הבכור אותו יטריח אביו ללכת לחפש אחריו מסוף העולם ועד סופו, ואם היה בבור היה מביאו מת מהחיות שפבור וזהו משיב לאביו הנה הוא מת חיה רעה אכלתהו מה שאין כן עתה אנה ילך מרוחות העולם לבקשו, והוא אמרו ואני אנה אני בא,

נגמר הדבר של המכר לישמעאלים, והוא שאמר הכתוב ויעברו אנשים מדינים סוחרים ובאמצעותם מכרו יוסף לישמעאלים כי זולתם לא היו הישמעאלים קונים. והנה כיון שבין שניהם המדינים והישמעאלים היה המכר הרי יש למדינים חלק ברוח לצד כי הם הקונים ולישמעאלים חלק ברוח לצד כי הם בעלי ביסים אשר נתנו עשרים כסף, ולזה אמר והמדינים מכרו אתו אל מצרים וגו' כי צד שהיה להם חלק בו וגם הם היו יודעים הערך הם היו המוכרים לא הישמעאלים כי אינם בקיאים בשעור שויו, אבל גופו של יוסף היה ביד הישמעאלים כי הם העקרים שנתנו בו כסף, ולזה אמר ויקנהו פוטיפר מיד הישמעאלים דקדק לומר מיד כי בידם היה שהורידוהו שמה ואין מציאות לקנותו פוטיפר וזאת ממי שהיה בידו, וגם לא היו ישמעאלים יכולין למכרו הם לבדם מבלי המדינים מלבד טעם שהן הבקיאין בשויו וידעו כמה שעורו גם לצד שיש להם חלק ברוח צריך שיסכימו הם על המכר, ולזה אמר הכתוב שהמדינים מכרו ולקחו מיד הישמעאלים, וכן נתישב הכתובים כפתור ופרח. ודברי ר"ל שאמרו שנמכר פעמים רבות זה דרך דרש. ואולי כי להיות שהיו חלקים הרבה בלקיחתו יחשב מכירות רבות. ופשט הכתוב הוא כמו שפתיבתי והדרשה תדרש: וימכרו את יוסף. אולי שאחר

לדעת למה הוביר עברת אנשים מדינים אחר שלא היה המכר אלא לישמעאלים כאמרו וימכרו את יוסף לישמעאלים. וכן מוכח מהכתובים למעלה (כ"ה) והנה ארחת ישמעאלים וגו' לכו ונמכרנו לישמעאלים, אם כן ספור ויעברו אנשים מדינים לא נודע פונתו:

עוד רואני שאמר עוד הכתוב אחרי זה (ל"ו) והמדינים מכרו אתו וגו' אם כן מוכח כי למדינים מכרוהו וכתוב ראשון מכחישו. עוד אמר הכתוב אחר כך ויוסף הוריד מצרימה ויקנהו פוטיפר מיד הישמעאלים הרי העמיד המכר שהיה לישמעאלים כאמור בתחלת הענין ולא למדינים. ור"ל (ב"ר פ' פ"ד) אמרו מלמד שנמכר מכירות הרבה, ואין מתישבים פשטי הכתובים בזה והכן:

והנכון הוא כי פרושן של דברים הוא על זה הדרך כי מתחלה הודיע הכתוב והנה ארחת ישמעאלים וגו' ודברי יהודה שאמר לכו ונמכרנו לישמעאלים. ולהיות שארחת ישמעאלים זו אינם סוחרים להתגר בכל מין קנזן וזולת כמה שהיו נושאים ואין מציאות שיקנו את יוסף אשר על כן הומין ה' אנשים מדינים סוחרים פרוש שמכירים כל מין סחורה אשר תודמן לקנותה להרוחה, ותדע כי הסוחר אינו בעל הכיס אלא בעל הדיעה וההכר ובעל הכיס יקנה על פיו כמו שידוע זה בפנות גדולות בעולם, ובאמצעות אלו הסוחרים

(לא) וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בָּדָם:

לא ונסיכו ית כתונא דיוסף ונכיסו צפיר בר עזי וטבלו ית כתונא בדמא:

כ"ג שְׁעִיר עִזִּים • דָּמוֹ דּוֹמָה לְשֵׁל אָדָם. הַכֶּתֶנֶת • זֶה שָׂמָה, וּכְשֶׁהִיא דְּבוּקָה לְתֵבָה אַחֶרֶת, כְּגוֹן: "כֶּתֶנֶת יוֹסֵף", "כֶּתֶנֶת פִּסִּים", "כֶּתֶנֶת בֶּד", נְקִיד 'כֶּתֶנֶת'.

(לב) וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ הַפֶּרֶא הַכֶּתֶנֶת בְּנֵךְ הוּא אִם־לֹא:

לב ושלחו ית כתונא דפסי ואיתיו לות אבויהון ואמרו דא אשכחנא אשתמודע כען הכתונא דברך היא אם לא:

(לג) וַיִּפְרֹה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנֵי חֵיהָ רָעָה אֲכַלְתָּהּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף:

לג ואשתמודעה ואמר כתונא דברי חיתא בישתא אכלתה מקטל קטיל יוסף:

כ"ד וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנֵי • הִיא זֹה. חֵיהָ רָעָה אֲכַלְתָּהּ • נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, (כ"ד) סוּפוֹ שֶׁתִּתְגַּרְהָ בּוֹ אֵשֶׁת פּוֹטִיפֶר. וְלָמָּה לֹא גָלָה לוֹ הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־הוּא? לִפִּי שֶׁהִחְרִימוּ וְקָלְלוּ אֶת כָּל מִי שִׁיגְלָה, וְשִׁתְּפוּ

לד ויחזק יוסף ויחזק יוסף (תנחומא) אבל יחזק היה יודע שהוא חי, אמר: 'האיך אגלה, והקדוש־ברוך־הוא אינו רוצה לגלות לו'?

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך י עמ' 130)

וְשִׁתְּפוּ לְהַקְבֵּה עִמָּהּ (רש"י לו, לג) הַשְּׁבָטִים חֲשָׁשׁוּ שֶׁאֶחָד מֵהֶם יִתְחַרֵּט וְיִלְחֹץ עַל הַשָּׂאֵר לְהַתִּיר אֶת הַחֶרֶם. לָכֵן תָּלוּ אֶת הַחֶרֶם בְּהַקְבֵּה, הֵינּוּ שֶׁלֹּא מִתִּירִים אוֹתוֹ אֲלָא כְּאִשֶּׁר יִסְמִימוּ לָכֵף בְּשִׁמְיָם (וְזֶהוּ שֶׁנֶּקֶט רִש"י "עִמָּהּ", וְלֹא "בְּחֶרֶם"). וּבְסוּפוֹ שֶׁל דָּבָר גָּלוּ אֶת הַסּוּד לְיַעֲקֹב, שֶׁכֵּן קִבְּלוּ חֵי.

לד ויכזע יעקב לבושהו ואסר שקא בחרצה ואתאפל על ברה יומין סגיאין:

(לד) וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתּוֹ וַיַּשֵּׂם שָׁק בְּמַתְּנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־בָּנָיו יָמִים רַבִּים:

כ"ה יָמִים רַבִּים • כ"ב שָׁנָה, מִשְׁפָּרֵשׁ מִמֶּנּוּ עַד שִׁיבַר יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, שְׁנָאֵמֶר: "יוֹסֵף בֶּן־שֶׁבַע־עָשָׂרָה שָׁנָה וְגו'", וְכֵן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה הָיָה בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פְרָעָה, וְשֶׁבַע שָׁנֵי הַשְּׁבַע וּשְׁנָתִים הָרַעַב כְּשֶׁבֶא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, הָרִי כ"ב שָׁנָה, כְּנֻגָּד כ"ב שָׁנָה שֶׁלֹּא קִיַּם

לד ויחזק יוסף ויחזק יוסף (מגילה יז) כ' שנה שהיה בבית לכן, וב' שנים בדרך בשובו מבית לכן: שנה וחצי בסכות וששה חדשים בבית־אל, וזהו שאמר ללכן: "זה־לי עשרים שנה בביתך", לי הן, עלי הן וסופי ללקות כנגדן.

(לה) וַיִּקְמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו לְנַחֲמֹו וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֶרֶד אֶל־בְּנֵי אָבִי שְׂאֵלָה וַיִּבָּרְךְ אֹתוֹ אָבִיו:

לה ויקמו כל בנותיו וכל בנותיה לנחמותה וסריב לקבלא תנחומין ואמר ארי אחות לות (על) ברי בד אבילא לשאול ובכא ותה אבויה:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְלָזֶה נִתְחַכְּמוּ וַיִּשְׁחָטוּ שְׁעִיר עִזִּים וְגו' וְכֵן סָלְקָה לָהּ תִּרְעָמֶת רֵאוּבֵן: תוֹרָה ל (ג) טָרֵף טָרֵף. נִתְכַּנֵּן לוֹמַר כִּי ב' טְרֵפוֹת נִטְרָף, הָא' שֶׁטְרֵפְתּוֹ חֵיהָ וְהַב' שֶׁטְרֵפָה גּוֹפֵה לְמַעֲוֵנָתָהּ

שכנה נתיאש לבקש אחר עצמותיו לקברם. וזולת זה היה קשה למה לא השתדל יעקב לחפש אחר עצמות יוסף לקיים בהם מצות קבורה, והם האחים נתחכמו ואמרו זאת מצאנו פי' לבדה

בלא עצמות עמה ומזה הרגיש כי החיה גררתו למעונתה ולזה לא הטריחם לחפש עוד אחר עצמותיו: תורה לד (לה) ויקמו כל בניו וגו'. לא הזכיר כאן דברי נחמה:

(שמואל ב כא) "אֵל שָׂאוּל וְאֵל בֵּית הַדְּמִים", (שמואל א ד)
 "אֵל הַלָּקַח אֶרֶוֹן הָאֱלֹהִים, וְאֵל (מות) חַמִּיָּה וְאִישָׁה".
 אֲבֵל שְׂאֵלָה • כִּפְשׁוּטוֹ, לְשׁוֹן קָבֵר הוּא: 'בְּאֲבֵלִי
 אֶקְבֵּר, וְלֹא אֶתְנַחֵם כֹּל יָמַי'. וּמִדְרָשׁוֹ: גִּיהָנֶם, סִימָן
 זֶה הָיָה מְסוּר בְּיָדֵי מַפִּי הַגְּבוּרָה: אִם לֹא יָמוּת אֶחָד
 מִבְּנֵי בְחַיִּי, מִבְּטָח אֲנִי שְׂאִינִי רוּאָה גִּיהָנֶם. וַיִּכְבֶּךְ
 אֹתוֹ אֲבִיו • יִצְחָק הָיָה בּוֹכָה מִפְּנֵי צָרְתּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב,
 אֲבֵל לֹא הָיָה מִתְאַבֵּל, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהוּא חַי.

כ"י • וְכָל-בְּנֵיתָיו • רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: 'אֲחֵיוֹת תְּאוֹמוֹת
 נוֹלְדוּ עִם כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט וּנְשָׂאוֹם'. רַבִּי נַחֲמִיָּה
 אוֹמֵר: 'בְּנֵעֲנִיּוֹת הֵיוּ, אֲלֹא מָהוּ "וְכָל-בְּנֵיתָיו"?
 פְּלוּתִיו, שְׂאִין אָדָם נִמְנָע מִלְקָרָא לְחַתְנֹו 'בְּנוֹ', וּלְכַלְתּוֹ
 'בְּתוֹ'. וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם • (ב"ר) אֵין אָדָם מְקַבֵּל
 תַּנְחוּמִין עַל הַחַי וְסָבוּר שְׂמַת, שֶׁעַל הַמֵּת נִגְזְרָה
 גְּזֵרָה שִׁישְׁתַּפַּח מִן הַלֵּב וְלֹא עַל הַחַי. אֲרֹד אֶל-בְּנֵי.
 כְּמוֹ: 'עַל בְּנֵי', וְהִרְבֵּה 'אֵל' מְשֻׁמְשִׁין בִּלְשׁוֹן 'עַל':

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ מקץ וש"פ וארא תשכ"ח)

שְׁלֹפִי פִירוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה יוֹצֵא שֶׁהַשִּׁבְטִים נִשְׂאוּ אֶת
 אֲחֵיוֹתֵיהֶם (מִן הָאֵב, דְּבַר הַמּוֹתֵר לְבְנֵי נָח), וּבִפְשׁוּטוֹ יֵשׁ
 לומר, שֶׁהַשִּׁבְטִים שָׁמְרוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה עַד שֶׁלֹּא נִיתְּנָה,
 וּלְפָחוֹת בְּחַיִּי יַעֲקֹב.

שְׂאֵחַת הַסִּיבּוֹת לְכָף שֶׁבִּפְרוּשׁוֹ עַל הַמַּלִּים "וְכָל בְּנֵיתָיו" אֵין
 רַש"י מְסַתְּפֵק בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁמִּשְׁמַעוֹת הַמִּלָּה
 "בְּנֵיתָיו" הִיא כִּפְשׁוּטָה – בְּנוֹת יַעֲקֹב, אֲלֹא הוּא מְבִיא גַם
 אֶת דַּעַת רַבִּי נַחֲמִיָּה, שֶׁהַכִּנּוּי הִיא ל"פְּלוּתִיו", הִיא, מִפְּנֵי

(לו) וְהַמְדָּנִים מְכָרוּ אוֹתוֹ אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפֹר סָרִיס
 פֶּרְעֶה שֶׁר הַטְּבָחִים: פ

כ"י • הַטְּבָחִים • שׁוֹחֲטֵי בַּהֲמוֹת הַמֶּלֶךְ.

♦ יום רביעי כ"ג כסלו ♦

לח (א) וַיְהִי בַּעַת הַהוּא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֶת אֲחִיו
 וַיֵּט עַד-אִישׁ עַדְלָמִי וְשִׁמּוֹ חִירָה:

כ"י • וַיְהִי בַּעַת הַהוּא • לְמָה נִסְמְכָה פֶּרֶשָׁה זוֹ
 לְבָאן וְהַפְסִיק בִּפְרָשְׁתּוֹ שֶׁל יוֹסֵף? לְלַמֵּד שֶׁהוֹרִידוּהוּ
 אֲחִיו מִגְדֻלָּתוֹ, כְּשֶׁרָאוּ בְּצַרַת אֲבִיהֶם, אֲמָרוּ: 'אֵתָה

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

לְשַׁלֵּל כָּל בְּנֵיו וְכָל וְגו' שֶׁלֹּא כְּבוֹ
 בְּהֻנְכָּרְתּוֹ כִּי אִם אֲבִיו. וְרו"ל אֲמָרוּ
 (ב"ר פ"ד) שֶׁהוּא יִצְחָק אֲבִיו שֶׁל יַעֲקֹב
 וְהוּא דָרָשׁ: תּוֹרָה לוֹ
 (א) וַיֵּרֶד יְהוּדָה וְגו'. רו"ל אֲמָרוּ (סוּטָה
 י"ג) שֶׁהוֹרִידוּהוּ אֲחִיו מִגְדֻלָּתוֹ,
 וְהִגְאֹן רַאב"ע אָמַר כִּי טַעְמוֹ כִּי הִבָּא
 מִפָּאֵת צָפוֹן שֶׁל עוֹלָם לְדְרוֹמוֹ הוּא
 יוֹרֵד ע"כ. דְּבָרָיו צוּדְקִים אִם לֹא הָיָה
 אוֹמֵר הַכְּתוּב תִּכַּת מֵאֵת אֲחִיו שְׁמוּרָה
 בְּאֶצְבַּע כִּי הִירִידָהּ הָיָה מֵאֲחִיו, עוֹד
 אוֹמְרוֹ וַיֵּט עַד אִישׁ וְגו', וּלְדַבְּרֵי רו"ל
 יְבוֹא הַכְּתוּב עַל נֶכּוֹן כִּי וַיֵּרֶד לְשׁוֹן
 יִרְיָדָה יִכּוֹן וְתַבַּת וַיֵּט אֲצִטְרִיךְ
 לְגוֹפוֹ: תּוֹרָה ב

וּבְנוֹתָיו, וְאָף עַל פִּי כֵן לֹא הוֹעִיל לוֹ
 דְּבַר זֶה וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם וַיֹּאמֶר הַשֵּׁם
 כִּי אֲרֹד אֶל בְּנֵי פִי בְּגֵדֵי שְׂאִין לִי
 אֲלֹא הוּא מִיָּחָד כִּי אֵין כְּדֵי בְּכָל בְּנֵיו
 וּבְנוֹתָיו לְהִתְנַחֵם עָלָיו כִּי אֶהְבּוּ מִכָּל
 אֲחִיו לְטַעַם הַיְדוּעַ בְּדַבְּרֵי הַזֶּה (ח"א
 קפ.).
 עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ וַיִּמָּאֵן וְגו' כִּי אֲרֹד
 וְגו' פִּי הִגַּם שֶׁרָאָה שְׂמָאֵן הַנֶּחֱם
 לֹא לָמַד מִזֶּה שְׁיוּסָף הִי וְאֵין מְקַבְּלִין
 תַּנְחוּמִין עַל הַחַי כִּי אֲמָר טַעַם מְנִיעוֹת
 הַנֶּחֱמָה לְצַד טַעַם כִּי אֲרֹד אֶל בְּנֵי וְאֶמְרוּ
 ו"ל סִימָן הָיָה מְסוּר בְּיָדוֹ וְכו' ע"כ:
 וַיִּכְבֶּךְ אֹתוֹ. פִּי כְּשֶׁאֲמַר דְּבָרָיו חוֹר
 לְכַבּוֹת עָלָיו. וְדַקְדַּק לומר אֲבִיו

וְנִרְאָה שֶׁבְּנֵי הַכְּתוּב הוּא כִּי כְּשֶׁרָאוּ
 בְּנֵיו כָּל כָּף אֲבָלוֹת וְשִׁק
 בְּמִתְנִיּוֹ מִיָּם רַבִּים אֲמָרוּ זֶה יַעֲשֶׂהוּ
 אָדָם שְׂמַת לוֹ בְּנוֹ יְחִידוֹ אוֹ אֶפְלוֹ אֵינִי
 יְחִידוֹ אִם הֵיוּ לוֹ בְּנִים מְעַטִּים יִקְפִּיד
 עַל חִסְרוֹן מִמַּהֲעֵט, לָזֶה נִתְּחַכְּמוּ
 לַעֲשׂוֹת דְּבַר שֶׁבְּאִמְצָעוֹתוֹ יִתְנַחֵם
 מִעֲצָמוֹ, וְהוּא שְׁנֵתְקַבְּצוּ יַחַד כָּל בְּנֵיו
 אַחַד עֶשֶׂר בְּנִים וְאֶחָד עֶשֶׂר בְּנוֹת
 וּבְנֵיהֶם וּבְנוֹתֵם רַבִּים הֵם וְהִלְכוּ וְעָמְדוּ
 אֲצִלּוֹ וְתָהִי זֹאת נִחְמָתוֹ, כִּי מִי שִׁישׁ
 לוֹ כָּל כָּף בְּנִים וּבְנוֹת אֵין רָאוּי לוֹ
 לְהִצְטַעַר כָּל כָּף עַל בֶּן קָטָן אִם נֶעְדֵּר
 מִן הַבְּנִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְקָמּוּ כָּל בְּנֵיו
 וְכָל בְּנֵיתָיו יַחַד וְקִיָּמָה זֶה שֶׁל פֶּלֶן יַחַד
 הִיא לְנַחֲמוֹ כְּשִׁירָאָה כִּי רַבּוֹ בְּנֵיו

(ב) וַיִּרְאֵה־שָׁם יְהוֹדָה בַּת־אִישׁ כְּנַעֲנִי וְשֵׁמוֹ שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

כ"ג • כְּנַעֲנִי • תַּגְרָא (פסחים נ. ב"ר):

(ג) וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֵר:

(ד) וַתַּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ אוֹנָן:

(ה) וַתִּסַּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁלָּה וְהָיָה בְּכֹזִיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ:

כ"ג • וְהָיָה בְּכֹזִיב • שֵׁם הַמָּקוֹם, וְאוֹמֵר אֲנִי עַל שֵׁם שִׁפְסָקָה מְלֵדַת נִקְרָא 'כֹּזִיב', לְשׁוֹן: (ירמיה טו) "הָיָה תִּהְיֶה לִּי כִּמּוֹ אֶכְזֹב", (ישעיה נח) "אֲשֶׁר לֹא יִכְזֹבוּ מִיָּמִיר", דָּאם לֹא בֶן, מַה בָּא לְהוֹדִיעֵנוּ? וּבִקְרֵאשִׁית רַבָּה רְאִיתִי: "וַתִּקְרָא שְׁמוֹ שִׁלָּה וְגו'" פְּסָקָת.

(ו) וַיִּקַּח יְהוֹדָה אִשָּׁה לְעֵר בְּכוֹרוֹ וְשִׁמְהָ תָמָר:

(ז) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוֹדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְהוּ יְהוָה:

כ"ג • רַע בְּעֵינֵי ה' • פָּרְעָתוֹ שֶׁל אוֹנָן, מִשְׁחִית זֶרְעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר בְּאוֹנָן: "וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ", כְּמִיתָתוֹ שֶׁל עֵר, מִיתָתוֹ שֶׁל אוֹנָן. וְלָמָּה הָיָה עַר מִשְׁחִית זֶרְעוֹ? כִּדִּי שֶׁלֹּא תִתְעַבֵּר וַיִּכְחֹשׁ יָפִיָּה.

(ח) וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה לְאוֹנָן בֹּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיד וַיִּבֶם אֹתָהּ וְהָקָם זֶרַע לְאַחִיד:

כ"ג • וְהָקָם זֶרַע • הֵבֵן יִקְרָא עַל שֵׁם הַמֶּת.

(ט) וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם־בָּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיו וְשָׁחַת אֶרְצָה לְבִלְתִּי נָתַן־זֶרַע לְאַחִיו:

כ"ג • וְשָׁחַת אֶרְצָה • דָּשׁ מִבְּפָנִים וְזוֹרָה מִבְּחוּץ (ב"ר).

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס אנג'לס, אברמוביץ

(ב) **בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי**. פֶּרוּשׁ סוֹחֵר וְהָגָאון הָרֵאשִׁית כֵּתֵב וַיִּתְּכֵן שֶׁהוּא כְּמִשְׁמַעוֹ. וְאֲנִי אוֹמֵר כִּי לֹא יִתְּכֵן שִׁדְּכָהּ בְּדָבָר שֶׁהִקְפִּידוּ עָלָיו אֲבוֹתֵיהֶם שֶׁלֹּשְׁתָּם יִחַד, וּבְקוֹמָתָם בְּפָסָקִים פ"ג (נ.), וְהַכְּתוּב שֶׁמֶר אֶת הַדָּבָר בְּמָה שֶׁדִּקְדָּק לִזְמֵר בַּת אִישׁ כְּנַעֲנִי פִּי אֲבִיהָ כְּנַעֲנִי וְלֹא הָיָה כְּנַעֲנִית בְּאִינָה אֲפֹן יְהִיָּה הַדָּבָר אִם לֹא שֶׁתִּאֲמַר סוֹחֵר, וְאֵלּוֹ הָיָה כְּנַעֲנִי מִמֶּשׁ וּמִדִּיעַ הַכְּתוּב כִּי עָשָׂה יְהוֹדָה דָּבָר בְּלִתִּי הִגִּין כֵּן הָיָה לוֹ לִזְמֵר וַיִּקְרָא שֵׁם בַּת כְּנַעֲנִית אוֹ אִשָּׁה כְּנַעֲנִית וְשֵׁם אֲבִיהָ שׁוּעַ. וְאִין בְּנָה תוֹסֵפוֹת תִּכְהַ עַל הַמִּכְתָּב אֲשֶׁר כֵּתַב, וְלִעֲנֵין גְּלוּי מִלְּתָא בְּנָה נֹאמַר לְשִׁתָּה, וְלִכְתָּב וְדָאִי: וַיִּקְחָהּ. פִּי בְּדִין לְקוֹחִי אִשָּׁה: תוֹרָה ג

(י) וַיֵּרַע בְּעֵינָי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמַת גַּם־אֹתוֹ: יוֹכָאִישׁ קָדָם יְיָ דִּי עֲבָד וְאָמִית אָף יָתָה:

(יא) וַיֹּאמֶר יְהוָה לְתֹמַר כָּלְתוּ שְׂבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אֲבִיךָ עַד־יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אֹמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כַּאֲחִיו וַתֵּלֶךְ תֹּמַר וַתֵּשֶׁב בֵּית אֲבִיהָ:

כ"י • פי אמר וגו' • כלומר, דוחה היה אותה בקש, שלא היה בדעתו להשיאה לו. פי אמר פן-ימות • מחזקת היא זו שכימותו אנשיה (יבמות לה) •

(יב) וַיִּרְבוּ הַיָּמִים וַתָּמַת בַּת־שׁוֹעַ אִשְׁת־יְהוֹדָה וַיִּנָּחַם יְהוָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ הַעֲדָלְמִי תִמְנָתָה:

כ"י • ויעל על-גזזי צאנו • ויעל תמנחה לעמד על גזזי צאנו •

(יג) וַיַּגֵּד לְתֹמַר לֵאמֹר הִנֵּה חֲמִידָה עָלָה תִמְנָתָה לָנוּ צֹאנוֹ:

כ"י • עלה תמנחה • ובשמשון הוא אומר: (שופטים יד) "וַיֵּרֶד שְׁמִשׁוֹן וְגו'", תמנחה בשפוע הָהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת: עולין לה מפאן, ויורדין לה מפאן •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטרשיחות כרך י, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

עליה וירידה בעבודת ה'

שאי-אפשר לאדם להסתפק במצבו ולנוח לרגע מעלייתו בקדש, כי בכל זמן ועת הרי הוא נמצא "בשפוע הָהָר". ואם ינוח לרגע מעלייתו, עלול הוא ליפשל ולבוא לידי "ירידה" חס-ושלום.

וזו רמז הכתוב בזה שאצל "תמנה", ד"בשפוע הָהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת", לא כתוב לשון ישיבה ועמידה, אלא לשונות של עליה וירידה, כי "בשפוע הָהָר" גם עמידה במקומו וירידה היא. ובכל מצב שבו נמצא האדם, הרי הוא או בירידה או בעליה.

יד וַאֲעִדִּיאת לבושי ארמלותה מנה ואחבסיאת בעיפא ואתקנת ויתיבת בפרשות עינין די על ארח תמנת ארי חזת ארי רבא שלח והיא לא אתהיבת לה לאנתו:

הנה חמיה עליה תמנחה: (לח, יג)

בשמשון הוא אומר וַיֵּרֶד שְׁמִשׁוֹן גו' תמנחה, בשפוע הָהָר הִיְתָה יוֹשֶׁבֶת, עולין לה מפאן ויורדין לה מפאן (לח, יג. ובפירוש רש"י)

יש לבאר זה בדרך הדרוש:

כאשר אדם מטפס ועולה בהר, אי-אפשר לו לנוח ולעמד במקומו אפילו לרגע אחד. כי מפיון שההר הוא בשפוע, הרי אם יפסיק, עלול הוא לפול ולהסתכן חס-ושלום. וכמו-כן הוא בעבודת האדם לקונו - "מי יעלה בהר ה'",

(יד) וַתָּסֵר בְּגָדֶי אֶלְמָנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתִּכְסֶּה בַּצִּעִירָה וַתַּתְּעֵלָה וַתֵּשֶׁב בַּפֶּתַח עֵינָיִם אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תִּמְנָתָה כִּי רָאתָה כִּי־גָדַל שְׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה:

(יד) כי ראתה וגו' והיא וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר והיא ולא הספיק לומר ולא נתנה וגו' והדבר מובן שעליה הוא אומר. ואולי כי ב' דברים אמר הכתוב האחד כי ראתה כי גדל שלה והדבר מובן שלא נתקם

כ"י • וַתִּתְּעַלֶּף • כִּסְתָה פָּנֶיהָ שְׁלֹא יִפִּיר בָּהּ. וַתִּשָּׁב
בְּפֶתַח עֵינִים • בְּפֶתִיחַת עֵינִים, בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים שְׁעַל
דֶּרֶךְ תִּמְנָתָהּ. וְרַבּוּתָּהּ דִּרְשׁוּ: (סוטה י) בְּפֶתַחוֹ שֶׁל

(טו) וַיֵּרָאָה יְהוָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ: טו וַיִּחְשַׁבָה יְהוָה וַיַּחֲשֹׁבָה בְּנִפְקַת בָּרָא אָרִי
בְּסִימָת אֶפְהָא:

כ"י • וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה • לִפִּי שִׂישׁוּבָת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים.
כִּי כִסְתָה פָּנֶיהָ • וְלֹא זָכַל לְרֹאשׁוֹתָהּ וּלְהַפִּירָהּ. וּמִדְּרַשׁ

(טז) וַיֵּט אֱלֹהִים אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר הִבְהִינָא אָבוֹא
אֵלַיִךְ כִּי לֹא יָדַע כִּי בָלְתוּ הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תִּתֶּן־לִי
כִּי תָבוֹא אֵלַי:

כ"י • וַיֵּט אֱלֹהִים אֶל־הַדֶּרֶךְ • מִדֶּרֶךְ שֶׁהָיָה בָּהּ, נִטָּה
אֶל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָיָה בָּהּ, וּבִלְשׁוֹן לַע"ז דְּשִׁטּוֹנִי"ר.
הִבְהִינָא • הִכִּינִי עֲצָמָךְ וְדַעְתָּךְ לְכָךְ. כָּל לִשׁוֹן 'הִבְהִינָא'

(יז) וַיֹּאמֶר אֲנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִיעִים מִן־הָצֹאן וַתֹּאמֶר
אִם־תִּתֶּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלַחְךָ:

כ"י • עֶרְבוֹן • מִשְׁכּוֹן.

(יח) וַיֹּאמֶר מַה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֶּן־לְךָ וַתֹּאמֶר חֲתָמְךָ
וּפְתִילְךָ וּמִטָּה אֲשֶׁר בְּיָדְךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֹא אֱלֹהִים
וַתַּהַר לוֹ:

כ"י • חֲתָמְךָ וּפְתִילְךָ • 'עֲזָקְתָךְ וְשׁוֹשְׁפֶךָ' טַבַּעַת שְׁאֵתָה חוֹתֶם בָּהּ, וְשִׁמְלָתְךָ שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶּה בָּהּ. וַתַּהַר לוֹ •
גְּבוּרִים כִּיּוֹצֵא בּוֹ, צְדִיקִים כִּיּוֹצֵא בּוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 331)

טַבַּעַת שְׁאֵתָה חוֹתֶם בָּהּ וְשִׁמְלָתְךָ שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶּה בָּהּ
(רש"י לח, יח) תָּמַר רָצְתָה לְהִבְטִיחַ שֶׁיְהוָה יַעֲמִיד בְּדַבּוּרוֹ.
לָכֵן לֹא בִקְשָׁה מִמֶּנּוּ טַבַּעַת וְשִׁמְלָה סֵתֶם, שֶׁהֵם חִפְצִים
נִפְזָצִים, אֲלָא אֵת חוֹתָמוֹ הַמְּיֻחָד וְאֵת בְּגָדוֹ הַמְּיֻחָד (שְׁלֵבֶשׁ
לְאוֹת חֲשִׁיבוֹת) - "שְׁאֵתָה חוֹתֶם בָּהּ" . שְׁאֵתָה מִתְּכֶסֶּה
בָּהּ".

(יט) וַתִּקֶּם וַתִּלָּךְ וַתִּסַּר עֵיפָה מֵעֲלֶיהָ וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֶיהָ
אֶלְמְנוּתָהּ:

(כ) וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־גְּדִי הָעִזִּים בִּיד רַעְהוֹ הָעֵדֶלְמִי
לְקַחַת הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצֹּאֶהּ:

כ וַיִּשְׁלַח יְהוָה יָת גְּדִיָּא בִּיד רַעִי בִּידָא רַחֲמָה
עֵדֶלְמָאָה לְמַסֵּב מִשְׁכּוֹנָא מִידָא דְאַתְתָּא
וְלֹא אֲשִׁכְחָהּ:

כא וישאל את אנשי מקמה לאמר איזה הקדשה
הוא בעיניכם על הדרך ויאמרו לא היתה בזה
קדשה:

(כא) וישאל את אנשי מקמה לאמר איזה הקדשה
הוא בעיניכם על הדרך ויאמרו לא היתה בזה
קדשה:

כ"ג הקדשה • מקדשת ומזמנת לזנות.

כב וכתב לזו יהודה ואמר לא אשכחתי
ואף אנשי אתרא אמרו לית הקא
מקדשתא:

(כב) וכתב אל יהודה ואמר לא מצאתיה וגם אנשי
המקום אמרו לא היתה בזה קדשה:

כג ואמר יהודה תסב לה דילמא נהי לחוף
הא שדריית גדיא הדין ואת לא אשכחתי:

(כג) ואמר יהודה תקח לה פן נהיה לבז הגה
שלחתי חגרי הזה ואתה לא מצאתה:

הגדי הזה • לפי שרמה יהודה את אביו בגדי עזים
שהטביל כתנת יוסף בדמו, ומהו גם אותו בגדי
עזים (כ"ד).

כ"ד תקח לה • יהיה שלה מה שבידה. פן נהיה
לבז. אם תבקשנה עוד יתפרסם הדבר ויהיה גנאי,
כי מה עלי לעשות עוד לאמת דברי. הגה שלחתי

כד וכתב בתלנות נחמא ואתחנא ליהודה
למימר וניאת תמר פלתי ואף הא מעדיא
לזנותא ואמר יהודה אפקיה ותתוקד:

(כד) ויהי • כמשלש חדשים ויגר ליהודה לאמר
ונתה תמר פלתי וגם הגה הרה לזנונים
יהודה הוציאה ותשרף:

הרה לזנונים • שם דבר: מעברת, כמו "אשה הרה",
וכמו: "ברה כחמה". ותשרף • אמר אפרים מקשאה
משום רבי מאיר: בתו של שם היתה, שהוא כהן,
לפיכך דנוה בשרפה.

כ"ה • כמשלש חדשים • (נדה מג) רבו של ראשון ורבו
של אחרון ואמצעי שלם, ולשון "כמשלש חדשים",
בהשתלשלת החדשים, כמו: (אסתר ט) "ומשלוח מנות",
"משלח דם", וכן תרגם אינקלוס: 'בתלנות נחמא'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ מקץ וש"פ וארא תשכ"ח)

בכל זאת "אביה היא מחללת", ולכן נפסק דינה –
"הוציאה ותשרף".
על הפסוק "הוציאה ותשרף" נאמר בספר הזהר "בשלהובי
טיהרא בגלותא" (=בשלהבת טהרה על ידי הגלות). שעל-
ידי ירידת הנשמה, הנקראת "בת איש כהן", לגלות –
"הוציאה בגלותא", וכן על ידי ירידתה למטה בגוף, אפילו
בזמן שבית המקדש קיים, היא מתעוררת "בשלהובי
טיהרא" – "ותשרף", ברשפי אש האהבה לקב"ה, הנקרא
"כהן".
ואינו מובן: כיון שהנשמה כבר נמצאת במצב של

אדמו"ר הזקן פוסק להלכה, "שלא נאמר את אביה היא
מחללת אלא כשיזנתה בעדים והתראה וכשהעידו בפני
סנהדרין". לפי זה מתעוררת השאלה: כיצד דנו את תמר
לשריפה כבת כהן? הרי עונש זה מגיע לה רק מפני ש"את
אביה היא מחללת", ואילו אצל תמר לא היו כלל עדים
והתראה, ולא מסירת עדות בפני סנהדרין?
קושי זה מבהיר רש"י על ידי הוספת המלים "אמר אפרים
מקשאה משום רבי מאיר: אפרים מקשאה נוקט בשיטתו,
שאף פאשר הקשר רחוק ביותר (במציאות, בזמן או בענין)
עדין הוא קיים, ולכן אף פאשר זינתה שלא בעדים וכו'.

אור החיים על התורה – מהדורות בלוס. אברמוביץ

כן אסור ערוה כי בלתי מתרת לכן נח.
ולפי דבריהם שאמרו (סוטה י): ולא
יסף לדעתה שלא פסק ממנה עוד הרי
זה מגיד כי האב היה מיזבם
לכלתו: תורה כה

(כד) הוציאה ותשרף. הטעם משום
דבית דין של שם גזרו על זנות
עם האמות באומרים בע"ז דף ל"ו,
ומשמע אפי' אין שם אסור ערוה לא
האסורה לבני נח ולא האסורה

בְּקֶשֶׁר לַמַּעֲשֶׂה תִּמְרוּ זֶה עֲצָמוּ בַת־קוֹל "מִמֶּנִּי וּמֵאֵתִי יֵצְאוּ הַדְּבָרִים... לְהַעֲמִיד מַלְכִּים בְּיִשְׂרָאֵל", שֶׁהַמַּעֲשֶׂה נִגְרַם כְּדִי שִׁינָּלֵד פֶּרֶץ וְכו' וְעַד מִשִּׁית, שֶׁעֲנִינוּ גְּאוּלָּה. הַהֶסְבֵּר לָכֵן הוּא: תַּכְלִית הַגְּלוּת "מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ" הִיא כְּדִי שֶׁעַל־יְדֵי בִּירור וְזִיכּוּר חֲשֻׁכַת הַגְּלוּת יִתְגַּלֶּה יִתְרוֹן הָאוֹר בְּגֵאוּלָּה הַעֲתִידָה.

וּלְפִיכֵן, לְמִוֵּת שְׁבַת־חֵילַת הָעֲנָן נִחְשָׁבָה פְּעוּלָתָהּ שֶׁל תִּמְרוּ לַמַּעֲשֶׂה שְׁלִילִי, שֶׁתּוֹצְאָתוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת "הוֹצִיאָה בְּגִלוּתָא", הִרִי שֶׁלְאַחַר הָעֲבוּדָה שֶׁל יְהוּדָה, עֲבוּדַת הַהוֹדָאָה הַגּוֹרָמַת לָכֵן שֶׁעַל־יְדֵי הַגְּלוּת ("הוֹצִיאָה") מִתְעוֹרְרִים "הַצִּמְאוֹן וְהַחֲבָה בְּחִילָא יִתִּיר" ("וְתִשְׁרָף") – אִזּוּ מִתְגַּלֶּה שֶׁ"מִמֶּנִּי וּמֵאֵתִי יֵצְאוּ הַדְּבָרִים... לְהַעֲמִיד מַלְכִּים בְּיִשְׂרָאֵל", שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַלְכֻת־חֵילָה כְּנֻגָּה עֲלִיּוֹנָה, שֶׁמִּפְּנֵי יוֹלֵד פֶּרֶץ וְכו' וְעַד ל"עֵלָה הַפּוֹרֵץ לַפְּנִימָה", שֶׁיִּפְרֹץ אֶת כָּל הַגְּבוּלוֹת, אֲפִילוֹ אֶת הַהֶגְבְּלוֹת שֶׁהֵיוּ בְּזִמְנוֹ הַבֵּית, וְכֵן לַפְּנִי יִרְדֵּת הַנִּשְׁמָה לְמִטָּה – יְבֹא וְיִגְאֲלֵנוּ בְּקִרְבּוֹ מִמֶּשׁ.

כֹּה הִיא מִתְפַּקָּא וְהִיא שְׁלַחַת לְחִמּוּיָא לְמִימֵר לְגַבֵּר דִּי אֱלִין דִּילָה מִנָּה אֲנָא מַעֲדִיא וְאַמְרַת אֲשֶׁתְּמוּדַע כְּעֵן לְמֵן עֲזָקְתָא וְשׁוֹשְׁפָא וְחוּטְרָא הָאֱלִין:

פְּנִי'. מִכָּאֵן אָמְרוּ: 'נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שִׁפְלוּהוּ לְכַבֵּשׁ הָאֵשׁ וְאֵל יִלְבִּין פְּנֵי חֲבָרוֹ בְּרַבִּים'. הַפֶּרֶץ־נָא אֵין נָא' אֵלָא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה: 'הַפֶּרֶץ־נָא בּוֹרָאךְ וְאֵל תֹּאבֵד שְׁלֹשׁ נַפְשׁוֹת'.

כִּי וְאַשְׁתְּמוּדַע יְהוּדָה וְאַמֵּר זִכָּא מִנִּי מַעֲדִיא אֲרִי עַל פֶּן לֹא יִהְיֶה לְשִׁלָּה בְּרִי וְלֹא אוֹסִיף עוֹד לְמִידַע:

פִּי־עַל־כֵּן לֹא־נִתְתִּיָּהּ. כִּי בְּדִין עֲשֵׂתָה עַל אֲשֶׁר לֹא נִתְתִּיָּהּ לְשִׁלָּה בְּנִי. וְלֹא־יִסָּף עוֹד. יֵשׁ אוֹמְרִים: 'לֹא הוֹסִיף, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'לֹא פָסַק', וְחֲבָרוֹ גְּבִי אֶלְדָּד וּמִידָד: "וְלֹא יִסָּפוּ", וּמִתְרַגְּמִין: 'וְלֹא פָסְקוּ'.

"הוֹצִיאָה", הִיא יֵצְאָה מִבֵּית אֲבִיהָ, פִּיצָד הִיא וְכוּלָּהּ לְהִתְעוֹרֵר בְּאַהֲבָה כְּרַשְׁפִּי אֵשׁ? הַהֶסְבֵּר עַל־כֵּן הוּא: "אֲפִרִּים מִקְשָׁא מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר" – כִּיּוֹן שֶׁשׁוֹרֵשׁ הַנִּשְׁמָה הוּא מִהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, הִרִי עַל־אֵף כָּל הַשִּׁינּוּיִים וְהִירִידוֹת שֶׁיִּחְלוּ בָּהּ, עַד כְּדִי "הוֹצִיאָה", הִיא נִשְׁאַרַת תְּמִיד "בֵּית כֶּהֱן", וּמִתְעוֹרֵר אֲצִלָּה רָגַשׁ שֶׁל "וְתִשְׁרָף".

לְפִי זֶה מוֹבֵן גַּם הַדִּיּוֹק בְּלִשׁוֹן הַפֶּסוּק "וַיֹּאמֶר יְהוָה הוֹצִיאָה וְתִשְׁרָף":

הַנִּשְׁמָה שֶׁלְמִטָּה נִמְצְאָת בְּכָל זֹאת בְּמִצַּב שֶׁל "הוֹצִיאָה – בְּגִלוּתָא", וְכִדִּי שֶׁיִּתְעוֹרֵר אֲצִלָּה הָעֲנָן שֶׁל "וְתִשְׁרָף" צְרִיךְ לְהִתְגַּלֵּת בָּהּ עֲצָם הַנִּשְׁמָה שֶׁאֵינָנוּ בְּגִלוּת, וּלְפִיכֵן זְקוּקִים לְדַרְגַּת "יְהוּדָה", לְעֲבוּדָה שֶׁל הוֹדָאָה וְקִבְלַת עוֹל הַמְּגִיעָה לְעֵצָם הַנִּשְׁמָה וּמִגְלָה זֹאת גַּם בְּנִשְׁמָה שְׁבִיגוּף.

בְּכֵן יוֹבֵנוּ שְׁתֵּי ה"סְבֻרוֹת הַהִפּוּכוֹת" שֶׁהֵיוּ לְגַבִּי תִּמְרוּ: בְּתַחֲלִילָה סְבִיר שֶׁמִּפְּנֵי שֶׁ"נִּתְּנָה תִּמְרוּ כִּלְתָּךְ" צְרִיךְ לִהְיוֹת דִּין שֶׁל "הוֹצִיאָה", כְּפִירוּשׁ הַזֶּה – בְּגִלוּתָא. וְלֹאֲחֵר מִכֵּן יֵצְאָה

(כֹּה) הוּא מוֹצֵאֵת וְהִיא שְׁלַחַת אֶל־חֲמִיָּה לְאֹמֶר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אֵלָה לוֹ אֲנֹכִי הִרָּה וְתֹאמַר הַפֶּרֶץ־נָא לְמִי הַחֲתָמַת וְהַפְּתִילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלָה:

נִשְׁ"י הוּא מוֹצֵאֵת • לִישְׁרָף. וְהִיא שְׁלַחַת אֶל־חֲמִיָּה • לֹא רָצְתָה לְהִלְבִּין פְּנֵי וְלֹאֲמַר: 'מִמֶּךָ אֲנִי מַעֲבֶרֶת', אֵלָא "לְאִישׁ אֲשֶׁר אֵלָה לוֹ", אָמְרָה: 'אִם יוֹדָה מַעֲצָמוֹ, יוֹדָה. וְאִם לֹא, יִשְׁרָפוּנִי וְאֵל אֶלְבִּין

(כֹּו) וַיִּכְרַר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי פִי־עַל־כֵּן לֹא־נִתְתִּיָּהּ לְשִׁלָּה בְּנִי וְלֹא־יִסָּף עוֹד לְדַעֲתָהּ:

נִשְׁ"י צִדְקָה • בְּדַבְרֶיהָ. מִמֶּנִּי • הִיא מַעֲבֶרֶת. וּבְבוֹתֵינוּ זְכוּרֵנוֹם־לְבָרְכָה דִּישׁוּ שֶׁיֵּצְאָה בֵּית קוֹל וְאַמְרָה: 'מִמֶּנִּי וּמֵאֵתִי יֵצְאוּ הַדְּבָרִים, לְפִי שֶׁהִיָּתָה צְנוּעָה בְּבֵית חֲמִיָּה, גְּזֻרָתִי שֶׁיֵּצְאוּ מִמֶּנָּה מַלְכִּים, וּמִשְׁבֵּט יְהוּדָה גְּזֻרָתִי לְהַעֲמִיד מַלְכִּים בְּיִשְׂרָאֵל'.

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

כְּכֵן תִּרְצוּ רַ"ל (ב"ר פ' פ"ה) כִּי מִהַ מַּעֲדִיא גְּבֵר וְתִקֵּן עֲלִילוֹת לְהוֹצִיאָה לְאוֹר תַּעֲלוּמוֹת, וְצָא וּלְמַד מִמֶּה שֶׁפִּרְשְׁנוּ בְּפֶרֶשׁת וִיחִי בְּפִסּוֹק (מ"ט ט') גִּזְרֵי אֵרִיָּה וְגו':
כִּי עַל כֵּן לֹא נִתְתִּיָּהּ וְגו'. פִּי לְפִי מִהַ שֶׁאַמֵּר צִדְקָה יוֹתֵר מִמֶּנִּי גִּזְרֵי אֵמֶר כִּי גַם לֹא עֲשֵׂתָה פְּרִיצוֹת. כִּי טַעְמָהּ עַל אֲשֶׁר לֹא נִתְתִּיָּהּ לְשִׁלָּה בְּנִי רָאִתָּה כִּי

בְּדַבְרֶיהָ וּמִמִּילָא צִדְקָה בְּדִינָהּ וְעוֹד לָהּ שֶׁהִיא יוֹתֵר מִמֶּנִּי בְּצִדְקוֹת מִשְׁעָם שְׁבַתְבָּתִּי. וְלֹא נִתְחַיֵּב יְהוּדָה עַל הוֹדָאָתוֹ שֶׁבָּא עָלֶיהָ בְּחִזְקַת גּוֹיָה בִּיּוֹן שְׁכַפִּי הָאֲמַת לֹא גּוֹיָה הִיָּתָה, וְדָבָר זֶה דוֹמָה לְמִתְכַּנֵּן לְאֶכָּל חֲתִיכַת חֶלֶב וְעֵלָה בְּיָדוֹ חֲתִיכַת שֶׁמֶן. וְאִם תֹּאמַר סוּף כָּל סוּף בְּשַׁעַת מַעֲשֶׂה שֶׁבְּחִזְקַת גּוֹיָה בָּא עָלֶיהָ לְמִוֵּת עֲבַר עַל גְּזֻרַת בֵּית דִּין. לָזֶה

(כֹּו) צִדְקָה מִמֶּנִּי. לְפִי מִהַ שֶׁכְּתִיבנוּ לְמַעֲלָה כִּי מִהַ שֶׁפָּסְקוּ דִּינָהּ לְשִׁרְפָּה הָיָה לְצַד שְׁבִית דִּינוֹ שֶׁל שֵׁם גְּזוּרָה עַל זְנוּת הַגּוֹי, אֲחֵר שְׁתַּגְּלָה שֵׁעַם יְהוּדָה וְנִתְּנָה הִיא יוֹתֵר צִדְקַת מִיְהוּדָה כִּי יְהוּדָה לֹא יָדַע כִּי כִּלְתָּהּ הִיא וּבְחִזְקַת גּוֹיָה הִיָּתָה וְכֹא עָלֶיהָ וְעֲבַר עַל גְּזֻרַת בֵּית דִּינוֹ שֶׁל שֵׁם וְהוּא אוֹמְרוֹ צִדְקָה מִמֶּנִּי. וְזֶה הוּא שְׁעוֹר הַכְּתוּב צִדְקָה

(כו) וַיְהִי בַעַת לְדִתָּהּ וְהִנֵּה תְאוֹמִים בְּבִטְנָהּ: כוונה בעדן דמילדה והא תימין במקאה:

כ"י: «בַּעַת לְדִתָּהּ • וּבִרְבָּקָה הוּא אוֹמֵר: "וַיִּמְלְאוּ יָמֶיהָ לְלֶדֶת", לְהֵלֵךְ לְמַלְאִים, וְכֹאֵן לְחֹסְרִים. וְהִנֵּה תְאוֹמִים • מְלֵא, וְלֵהֲלֹךְ: "תְּאוֹמִים", חֹסֵר. לְפִי שֶׁהָאֶחָד רָשָׁע, אָבָל אֵלּוּ שְׁנֵיהֶם צְדִיקִים.

(כז) וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתֵּן יָד וַתִּקַּח הַמִּיֻּלֶּדֶת וַתִּקְשָׁר עַל־יָדוֹ שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רִאשֹׁנָה: כח וְהָיָה בְּמִילְדָה וַיְהִי יָדָא וַיִּנְסִיבַת חֵיתָא וַקְטַרַת עַל יָדָהּ זְהוּרִיתָא לְמִימַר דִּין נָפֵק קְדָמָא:

כ"י: «וַיִּתֵּן־יָד • הוֹצִיא הָאֶחָד יָדוֹ לַחוּץ, וְלֵאחֶר שִׁקְשְׁרָה עַל יָדוֹ הַשְּׁנִי, הַחֲזִירָה.

(כט) וַיְהִי כִּמְשֻׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אֲחִיו וַתֹּאמֶר מַה־פָּרַצְתָּ עַל־יָד פָּרִץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרִץ: כט וְהָיָה כִּד אֲתִיב יָדָהּ וְהָא נָפֵק אַחֻוּהָ וַאֲמַרְתָּ מַה תִּקּוֹף סָגִי עַלְךָ לְמַתְקָךָ וַקְרָא שְׁמָה פָּרִץ:

כ"י: «פָּרַצְתָּ • חִזַּקְתָּ עַל־יָד חִזַּק.

(ל) וַאֲחֵר יֵצֵא אֲחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח: ל וּבִתְרַ בֶּן נָפֵק אַחֻוּהָ דִּי עַל יָדָהּ זְהוּרִיתָא וַקְרָא שְׁמָה זָרַח:

כ"י: «אֲשֶׁר עַל־יָדוֹ הַשְּׁנִי • אַרְבַּע יָדוֹת כְּתוּבוֹת כָּאן, כִּנְגֵד אַרְבַּעַת חֲרָמִים שֶׁמַּעַל עֵכָן שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים: כִּנְגֵד אַרְבַּעַת דְּבָרִים שֶׁלֶקַח: אֲדָרַת שְׁנַעַר, וּשְׁתֵּי חֲתִיכוֹת כֶּסֶף שֶׁל מְאִתִּים שֶׁקָּלִים וּלְשׁוֹן זָהָב (כ"ח) • וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח • עַל שֵׁם זְרִיחַת מְרָאִית הַשְּׁנִי.

♦ יום חמישי כ"ד כסלו ♦

לט (א) וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרִימָה וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סָרִיס פֶּרֶעָה שֶׁר הַמִּצְרַיִם אִישׁ מִצְרִי מִן הַיִּשְׁמַעְעָלִים אֲשֶׁר הוֹרְדָהוּ שָׁמָּה: א וַיּוֹסֶף אֶתְחַת לְמַצְרַיִם וַיִּזְכְּנָה פּוֹטִיפָר רַבָּא דְּפֶרַעָה רַב קְטוֹלָא גְבִיר מִצְרָאָה מִיָּדָא דְּעֶרְבָאִי דִּי אַחֲתוּהִי לְתַמָּן:

כ"י: «וַיּוֹסֶף הוֹרֵד • חוֹזֵר לַעֲנֵן רֹאשׁוֹן, אֲלֵא שֶׁהַפְּסִיק בּוֹ כְּדִי לְסַמֵּךְ יִרְדָּתוֹ שֶׁל יְהוּדָה לְמַכִּירָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, לֹאֵמַר לָךְ שֶׁבִשְׂבִּיל הוֹרִידוּהוּ מִגְּדֻלָּתוֹ. וְעוֹד, כְּדִי לְסַמֵּךְ מַעֲשֵׂה אִשְׁתּוֹ שֶׁל פּוֹטִיפָר לְמַעֲשֵׂה תִמָּר, לֹאֵמַר לָךְ, מַה זֶה לְשֵׁם שְׁמִים, אִף זֶה לְשֵׁם שְׁמִים, שֶׁרָאִתָּה בְּאַצְטְרוּלוֹגִין שֶׁלָּה שַׁעֲתִידָה לְהַעֲמִיד בָּנִים מִמֶּנּוּ, וְאִינָה יוֹדַעַת אִם מִמֶּנָּה אִם מִבִּתָּהּ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אברהם תקנותה לזה עשתה הדבר הזה: או ירצה לומר כי הוא הגורם לה לעשות כן לצד שלא נתנה לשלה, והוא אומר צדקה היא במעשיה וממני פי מצדי אני הייתי סבה לה כי לא נתתינה וגו' תורה כו (כח) על ידו שני לאמר. פי נצנצה במילדת רוח הקדש ועשתה ולא ידעה מה עשתה, היא קשרה על ידו שני וזה רומז כי הוא שני לא ראשון אבל היא אמרה כי זה יצא ראשונה, והוא אומר לאמר זה יצא ראשנה פי היא אמרה כן אבל כפי האמת להפך יגיד שם הסימן כי יש אם למסרת: תורה כט (כט) מה פרצת וגו'. פי כי להיות שיד הראשון תגיד כי הוא הקרוב לצאת קדם אחיו ואף על פי כן דחפו זה לראשון וסתר העמדתו קדם לו זה יגיד הדרכה גדולה, והוא אומר מה פרצת על דרך אומר (תהלים

קד) מה רבו מעשיך וגו' ואומר עליך פרץ מפרשת דבריה מה היא הפרצה שעשה ואמרה עליך פרץ פרוש כי הנותן יד יגיד כי הוא בא עליו בהורעה כי הנכנס אחרון בנרע יוצא ראשון ואם כן הוא בא עליו ופרץ גדרו ונצא ראשון, והוא אומר עליך פרץ ויהבן. וכפי זה פרץ ראשון בהורעה וראשון בלדה כי לו המלוכה נסוכה תבון עולם: תורה ל

בַּוְהָהּ מִיִּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָה דִּיִּסְפָּה וְהָהּ גְּבַר
מַצְלַח וְהָהּ בְּבִית רְבוּנָה מְצָרָא:

(ב) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית
אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי:

גִּוְחָזָא רְבוּנָה אַרִי מִיִּמְרָא דִּי בְּסַעֲדָה וְכָל
דִּי הוּא עֲבָד יֵי מַצְלַח בִּידָה:

(ג) וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה
יְהוָה מַצְלִיחַ בְּיָדוֹ:

כ"ה • כִּי ה' אִתּוֹ • שֵׁם שְׁמַיָּם שְׁגוּר בְּפִיו (כ"ה).

ד וְאַשְׁכַּח יוֹסֵף רַחֲמִין בְּעֵינָוְהִי וְשִׁמְשׁ יְתֵה
וּמְנִיָּה עַל בֵּיתָהּ וְכָל דִּי אִית לָהּ מִסַּר בִּידָה:

(ד) וַיִּמְצָא יוֹסֵף חֵן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ
עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יִשְׁלֹו נָתַן בְּיָדוֹ:

כ"ה • וְכָל־יִשְׁלֹו • תְּרִי לְשׁוֹן קָצֵר, חֶסֶר 'אֲשֶׁר'.

ה וְהָהּ מַעֲדָן דְּמִנִּי יְתֵה בְּבִיתָהּ וְעַל כָּל דִּי
אִית לָהּ וּבְרִיךְ יֵי יְתֵה בֵּית מְצָרָא בְּדִיל יוֹסֵף
וְהָהּ בְּרַקְתָּא דִּי בְּכָל דִּי אִית לָהּ בְּבִיתָהּ
וּבְחֻקָּלָא:

(ה) וַיְהִי מֵאִזְּ הַפְּקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר
יִשְׁלֹו וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף
וַיְהִי בְּרַפְתּ יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁלֹו בְּבֵית וּבִשְׂדֵה:

ו וְשָׁבַק כָּל דִּי לָהּ בִּידָא דִּיִּסְפָּה וְלֹא יָדַע
עֲמָה מַדְעָם אֲלֵהִין לְחֻמָּא דִּי הוּא אָבִל
וְהָהּ יוֹסֵף שְׁפִיר בְּרִיָּא וְנָאִי בְּחֻזָּא:

(ו) וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לֹו בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ
מֵאֻמָּה כִּי אִם־הִלָּחֵם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכַל וַיְהִי יוֹסֵף
יְפֵה־תָאֵר וַיִּפֶּה מְרָאָה:

ז עֲצָמוֹ מוֹשֵׁל, הַתְּחִיל אוֹכַל וְשׁוֹתָהּ וּמִסְלָסֵל בִּשְׁעָרוֹ.
(כ"ה) אָמַר הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'אֲבִיךָ מֵתָאבֵּל, וְאַתָּה
מִסְלָסֵל בִּשְׁעָרָךְ? אֲנִי מִגְּרָה בְּךָ אֶת הַדָּבָר, מִיָּד:

כ"ה • וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה • לֹא הָיָה נוֹתֵן לְבוֹ
לְכָלוּם. כִּי אִם־הִלָּחֵם • הָיָא אֲשֶׁתּוֹ, אֲלֵא שְׁדָּבֵר
בְּלִשׁוֹן נִקְנָה. וַיְהִי יוֹסֵף יְפֵה־תָאֵר • כִּי־נָן שְׂרָאָה

♦ יום שישי כ"ה כסלו ♦

ז וְהָהּ בְּתֵר פִּתְגָמָא הָאֲלִין וּזְקַפְתָּ אִתָּהּ
רְבוּנָה יְתֵה עֵינָהּ לִיִּסְפָּה וְאַמְרַת שְׁכֹוֹב עָמִי:

(ז) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אֶשֶׁת־אֲדֹנָיו
אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׁכַבְהָ עִמִּי:

כ"ה • וַתֵּשֶׂא אֶשֶׁת אֲדֹנָיו וְגו' • כָּל מְקוֹם שְׁנָאֵמַר "אַחֵר", סְמוּךְ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

עַל בֵּיתוֹ הָרִי זֶה קִנָּה מַעֲלָה עַל כָּל
קִנְיָן אֲדוֹנֵהּ. וְעוֹד לוֹ יַעֲזֹב כָּל אֲשֶׁר לוֹ
וְגו', וְעוֹד לוֹ שְׁלֹא יָדַע אֹתוֹ וְגו' שְׁלֹא
הָיָה יוֹדֵעַ הַנִּכְנָסִים וְהַיּוֹצֵאִים וְנִעֲשֶׂה
הוּא שְׁלִיט פְּרוּשׁ מִיִּירֻדוֹמ' בְּלַע"ז בְּכָל
קִנְיָן הַמִּצְרִי: תוֹרָה ג

וּבָהּ הָיָה בְּבִית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי מְשׁוּמְרִי
הַבֵּית, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיְהִי בְּבִית אֲדֹנָיו
וְלֹא בְּשָׂאֵר עֲבוֹדוֹת, וְעוֹד לוֹ מִדְּרָגָה
אַחֶרֶת בְּשָׂרָאָה אֲדוֹנָיו וְגו' וַיִּשְׁרַת אֹתוֹ
פְּרוּשׁ יְחִיד לְשֶׁרֶת אוֹתוֹ בְּיַחֲוֹד שְׁבִנָּה
יְהִיָּה חָשׁוֹב וְלֹא יְהִיָּה חַיִּי צַעַר בְּחַיִּי
הַעֲבָדִים הַשְּׁפִלִים. וְעוֹד לוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ

(ב) וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְגו'. הִנֵּה יִסְדֵּר
הַכְּתוּב הַדְּרָגוֹת הַמַּעֲלֹת אֲשֶׁר
הָעֵלָה ה' אוֹתוֹ, כִּי מִקְדָּם בְּשִׁקְנָאוֹ נָתַן
לְעַבְד עֲבוֹדַת עֲבָדִים הַעֲבָדִים עֲבוֹדַת
חוּץ כִּי הַגְּדוּלִים לֹא יַעֲמִידוּ לְשֶׁרֶת
בְּבִתְיָהֶם אֲלֵא אֲשֶׁר יְהִיָּה אִישׁ רְאוּי
וּמַצְלִיחַ, וְלָזֶה צָוָה ה' אֹתוֹ אֶת הַהֲצָלָחָה

(ח) וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁתּוֹ אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֶתִּי מִה־בֵּית וְכָל אֲשֶׁר־יַשְׁלֹוּ נָתַן בְּיָדִי:

ח וְסָרִיב וְאָמַר לְנָתַן אֶתֶּת רְבוּנָה הָא רְבוּנִי לֹא יָדַע עֲמִי מִה דְּבֵיתָא וְכָל דִּי אֵית לָהּ מִסַּר בְּיָדִי:

(ט) אֵינֶנּוּ גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חֲשַׁךְ מִמֶּנִּי מֵאוֹמָה כִּי אִם־אוֹתָךְ בְּאֶשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אַעֲשֶׂה הִרְעָה הַגְדֹּלָה הַזֹּאת וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים:

ט לִיתְהִי רַב בְּבֵיתָא הָדִין מִנִּי וְלֹא מִנֵּע מִנִּי מִדַּעַם אֱלֹהִין וְתִיךְ בְּדִיל אֶת אֶתְתָּה וְאֶכְדִּין אֶעֱבִיד בִּישְׁתָּא רַבָּתָא הָדָא וְאֶחָוִב קָדָם יִי:

כ"ח וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים • בְּנִי נָתַן נִצְטוּוּ עַל הָעֲרִיּוֹת.

(י) וַיְהִי כִּדְבָרָה אֶל־יוֹסֵף יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לְהָיוֹת עִמָּה:

י וַיְהִי כִּדְבָרָה כַּד מַלִּילַת עִם יוֹסֵף יוֹם וְלֹא קָבִיל מִנָּה לְמַשְׁכַּב לְנָתַתָּה לְמַהְרֵי עִמָּה:

כ"ט לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ • אֶפְלוּ בְּלֹא תַשְׁמִישׁ. לְהָיוֹת עִמָּה • לְעוֹלָם הָבָא.

(יא) וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שָׁם בְּבֵית:

יא וַיְהִי כִּהְיוֹתָ כִּיּוֹמָא הָדִין וְעַל לְבֵיתָא לְמַבְדֵּק בְּכַתְבֵּי חֲשֻׁבָּנָה וְלִית אָנָּשׁ מֵאֲנָשֵׁי בֵיתָא תַמָּן בְּבֵיתָא:

כ"י וַיְהִי כִּהְיוֹם הַזֶּה • כְּלוֹמַר: וַיְהִי כְּאֶשֶׁר הִגִּיעַ יוֹם מִצְדָּד (תְּחִלָּתוֹ) יוֹם צְחֻק, יוֹם אִיד שְׁלָהֶם, שְׁהִלְכוּ בָּלָם לְבֵית עֲבוֹדַת אֱלִילִים, אָמְרָה: 'אִין לִי יוֹם הַגּוֹן לְהַזְקֵק לְיוֹסֵף כִּהְיוֹם הַזֶּה', אָמְרָה לָהֶם: 'חֹלָה אֲנִי

וְאֲנִי יְכַלָּה לִילָךְ'. לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ • רַב וְשִׁמוּאֵל, חַד אָמַר: 'מְלָאכְתּוֹ מִמֶּשׁ', וְחַד אָמַר: 'לַעֲשׂוֹת צָרְכִּי עִמָּה אֲלֹא שְׁנָרְאִית לוֹ דְּמוֹת דִּיּוֹקְנֵי שֶׁל אַבְיָו וְכוּ', כְּדָאִיתָא בְּמַסְכַּת סוּטָה (דף ע"ח).

(יב) וְתַתְּפֹשֶׁהוּ בְּגָדוֹ לֵאמֹר שְׂכָבָה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בִּידָה וַיֵּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

יב וְתַתְּפֹשֶׁהוּ בְּגָדָהּ בְּלִבוּשָׁה לְמִימַר שְׂכּוּב עִמִּי וַיַּשְׁכְּבָהּ לְלִבוּשָׁה בִּידָה וַעֲרַק וַנִּפְקַל לְשׁוּקָא:

(יג) וַיְהִי כִּרְאוּתָהּ כִּי־עָזַב בְּגָדוֹ בִּידָה וַיֵּנֶם הַחוּצָה:

יג וַיְהִי כַּד חֲזַת אַרְי שְׁכָבָהּ לְלִבוּשָׁה בִּידָה וַעֲרַק לְשׁוּקָא:

(יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיאוּ לָנוּ אִישׁ עֹבֵר לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי לְשֹׁכֵב עִמִּי וַאֲקָרָא בְּקוֹל גָּדוֹל:

יד וְקִרְתָּ לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וְאָמַרְתָּ לְהוֹן לְמִימַר חֲזוּ אֲנִי לָנָא גְבִרָא עֹבֵרָא לְחִזְקָא בָּנָא עַל לְוִתִּי לְמַשְׁכַּב עִמִּי וְקִרְתָּ בְּקוֹל רַבָּא:

כ"ג רְאוּ הֵבִיאוּ לָנוּ • הָרִי זֶה לְשׁוֹן קְצָרָה: "הֵבִיאוּ לָנוּ", וְלֹא פִרַשׁ מִי הֵבִיאוּ, וְעַל בַּעֲלָהּ אוֹמְרָת כֵּן.

עֹבֵר • (כ"ה) מַעֲבָר הַנֶּהָר, מִבְּנֵי עֹבֵר (סְפָרִים אֲחֵרִים: מַעֲבָר הַנֶּהָר).

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

מִמְצָבוּ הַטּוֹב: תוֹרָה י (יב) וְתַתְּפֹשֶׁהוּ וְגו' לֵאמֹר וְגו'. פִּי הַתּוֹרָה מְגִידָה כְּנִתָּה בְּתַפִּיסַת הַבְּגָד שְׁכֻנָּתָהּ לֵאמֹר וְגו', אֲבָל הִיא לֹא אָמְרָה כְּלוֹם אֲלֹא שְׁלָחָה יְדָה לְתַפְסֹו לְהַכְרִיחוֹ קוֹם עֲשֵׂה: תוֹרָה יג (יד) וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי וְגו'. לְצַד שִׁידְעָה

זֶה הוּא אֲסוּר גַּם לְבִנֵּי נָתַ, וְהוּא אוֹמְרוּ וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים: וְעוֹד יִרְצָה כִּי אֵין לָהּ לְטַעַן כִּי תַסְתִּיר הַדִּבְרָה וְלֹא יָדַע אֲדוֹנָיו וְנִמְצָא עוֹמֵד בְּמִצְבּוֹ בְּאֵין מַחֲסוֹר, לָזֶה אָמַר וְחֲטָאתִי לֵאלֹהִים וְהוּא שֶׁעֲשֵׂאֲנִי בְּמִצְבּוֹ זֶה וְנִמְנָנוּ לֹא יִסְתֵּר דְּבַר וְנִמְצָא מִפְסִיד

ט) בְּאֶשֶׁר אֶת אִשְׁתּוֹ. פִּי לֹא שִׁחֲשַׁף אוֹתָךְ מִמֶּנִּי בְּצוֹ לְצוֹ אֲלֹא לְצַד שִׂאת אִשְׁתּוֹ הוּא הַדִּבְרָה הַמְחֻשֵּׁף אוֹתָךְ מִמֶּנִּי אוֹ לְשַׁלֵּל צַד הַמַּעֲלָה: וְאִיךָ אַעֲשֶׂה וְגו'. פִּי כִּי בָנָה אֲנִי מִפְסִיד כָּל הַטּוֹב הַמְשָׁג אֶצְלִי: וְעוֹד אֲנִי מַחֲסִיר עֲצָמִי מִמְקוֹר הַנְּשֻׁמוֹת כִּי דְבַר

טו וַהֲוָה כִּד שְׁמַע אֲרִימִית קִלִּי וְקִרִית
וְשִׁבְקָה לְלִבּוֹשָׁה לְזוֹתִי וְעֵרַק וְנִפְקַל לְשׁוֹקָא:

(טו) וַיְהִי כְשֶׁמַּעַד כִּי־הִרְיַמְתִּי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב
בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה:

טז וַאֲחֻתָּתָהּ לְלִבּוֹשָׁה לְזוֹתָהּ עַד דָּעַל רִבּוֹנָה
לְבִיתָהּ:

(טז) וַתֵּנַח בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד־בּוֹא אֲדָנֶיָּה אֶל־בֵּיתוֹ:
כז"א אֲדָנֶיָּה • שֶׁל יוֹסֵף.

יז וּמְלִילַת עֲמָה כְּפִתְגָמָיָהּ הָאֵלֶּיךָ לְמִימַר עַל
לְזוֹתִי עֲבָדָא עֲבָרָא דִּי אִיתִיתָא לָנָא לְחִיבָא:
כ: בי

(יז) וַתִּדְבֹּר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵאמֹר בָּא אֵלַי
הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר־הִבֵּאתָ לָנוּ לְצַחֵק בִּי:
כז"א בָּא אֵלַי • לְצַחֵק בִּי, הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר הִבֵּאתָ לָנוּ.

יח וַהֲוָה כִּד אֲרִימִית קִלִּי וְקִרִית וְשִׁבְקָה
לְלִבּוֹשָׁה לְזוֹתִי וְעֵרַק לְשׁוֹקָא:

(יח) וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וְאַקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי
וַיָּנֶם הַחוּצָה:

יט וַהֲוָה כִּד שְׁמַע רִבּוֹנָה יֵת פִּתְגָמִי אֶתְתָּהּ
דִּי מְלִילַת עֲמָה לְמִימַר כְּפִתְגָמָיָהּ הָאֵלֶּיךָ
עֶבֶד לִי עֲבָדָךְ וְתִקַּף רִגְזָהּ:

(יט) וַיְהִי כְשֶׁמַּעַד אֲדָנֶיָּה אֶת־דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה
אֵלָיו לֵאמֹר בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיַּחַר
אָפוֹ:

כז"א וַיְהִי כְשֶׁמַּעַד אֲדָנֶיָּה וְגו' • בְּשַׁעַת תְּשֻׁמִּישׁ אֶמְרָה לוֹ כֵּן, וְזֶהוּ שְׁאֵמְרָה: 'בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ',
עֲנִינִי תְשֻׁמִּישׁ כְּאֵלֶּה.

כו וְנִסִּיב רִבּוֹנָה דְיוֹסֵף יֵתָהּ וּמִנְיָהּ לְבֵית
אֲסִירֵי אֶתֶר דִּי אֲסִירֵי מִלְּכָא אֲסִירִין וְהָוָה
תִּמְן בְּבֵית אֲסִירֵי:

(כ) וַיִּקַּח אֲדָנֶיָּה יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל־בֵּית הַפֶּהֱרָ
מְקוֹם אֲשֶׁר־אֲסִירֵי הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי־שָׁם בְּבֵית
הַפֶּהֱרָ:

כא וַהֲוָה מִימְרָא דִּי כְּסֻעָה דְיוֹסֵף וַנִּגַּד לָהּ
חֲסֵדָא וַיְהִיָּה לְרַחֲמִין כְּעִינֵי רַב בֵּית אֲסִירֵי:

(כא) וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חַנּוּן
בְּעֵינֵי שָׂר בֵּית־הַפֶּהֱרָ:

כז"א וַיֵּט אֵלָיו חֶסֶד • שְׁהִיָּה מְקַבֵּל לְכָל רוּאָיו, לְשׁוֹן 'פֶּלֶה נָאָה וְחִסּוּדָה' שְׁכַמְשָׁנָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מגידים על הדברים, והוא אומר
לאמר בְּדִבְרִים וְגו'. עוד יתבאר
בסמוך:
לאמר בְּדִבְרִים וְגו'. פרוש לא שהאמין
בה כי בְּדִבְרֵיהָ כֵּן הָיָה אֵלָּא
לְצַד שְׁאֵמְרָה אִשְׁתּוֹ כֵּן עָשָׂה תְּנוּעָה
קטנה, וְלִזְוָה לֹא יִסְרוּ וְלֹא עָשָׂה לוֹ דְּבָר
כְּמִשְׁפָּט הַנְּעִשָׂה לְעֶבֶד הַנּוֹתֵן עֵינָיו
בְּאִשְׁתּוֹ אֲדוֹנָה: תורה יח
(כא) וַיְהִי ה' אֵת יוֹסֵף וַיֵּט וְגו'. פ'י
כי בְּהִשְׁרָאת שְׂכִינָהּ עַל הָאָדָם

תאמר אף זו מן התוכחות עליו
תלונתי: תורה טו
(יז) וַתִּדְבֹּר אֵלָיו וְגו' לֵאמֹר. פ'י אומר
לאמר כי כֵּן יֵאמְרוּ אֲנָשֵׁי הַבֵּית
עֲדִים בְּדָבָר, וְלִזְוָה תִּמְצָא שְׁלֹא חָרָה
אָפוּ עַל יוֹסֵף אֵלָּא עַל מַה שֶּׁנִּתְּנָה חֹזֶק
לְדִבְרֵיהָ מִהוֹדְעוֹת הַזּוּלָת וְהוּא אֹמֵר
כְּשֶׁמַּעַד אֲדָנֶיָּה וְגו' לֵאמֹר בְּדִבְרִים וְגו'
כי לא הָיָה צָרִיךְ הַכְּתוּב לִזְמַר אֵלָּא
כְּשֶׁמַּעַד אֲדָנֶיָּה דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ, אֵלָּא נִתְּכֵן
לִזְמַר שְׁלֹא חָרָה אָפוּ אֵלָּא כְּשֶׁמַּעַד שִׁישׁ

צָדֵק יוֹסֵף בְּעֵינֵי אֲדוֹנָה וְלֹא יֵאָמֵן
לְדִבְרֵיהָ, לִזְוָה נִתְּכֵן וְתִקְרָא לָהֶם שְׁהֵם
יֵאמְרוּ בְּבּוֹא אֲדוֹנֵי יוֹסֵף, וְהוּא אֹמֵר
לֵאמֹר, וּבְעֵרָה בָּם אִשׁ הַקְּנָאָה לְהַעֲדִיד
וְהוּא אֹמֵר רָאוּ הִבֵּיא לָנוּ וְגו' לְצַחֵק
כֵּן שֶׁתִּפְתָּם בְּצִרְתָּהּ כִּי גַם עָלִיהֶם גָּדְלוּ
וְהוּא אִישׁ נָכְרִי:
או ירצה באומר ראו כי יעידו על
הדברים כי כֵּן רָאוּ, וְהוּא אֹמֵר
לֵאמֹר רָאוּ, גַּם נִתְּכֵן מִמָּה לְהַתְרַעַם נִגַּד
הַבַּעַל שְׁבִנָּה אִם יִלְיָן טוֹבָה עָלָיו

כב ומני רב בית אסירי בידא דיוסף ית כל אסיריא די בבית אסירי וית כל די עבדין תמן על מימרה הנה מתעבד:

(כב) וַיִּתֵּן שָׂר בֵּית־הַפֶּהָר בְּיַד־יוֹסֵף אֶת כָּל־הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֶּהָר וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׂם הוּא הָיָה עֹשֶׂה:

כס"א הוא היה עשה • פתגומי: 'במימרה הנה מתעבד'.

כג לית רב בית אסירי חזי ית כל סרחן בידה בדי מימרא דיי בסעדה ודי הוא עבד יי מצלח:

(כג) אֵין שָׂר בֵּית־הַפֶּהָר רָאָה אֶת־כָּל־מְאוּמָה בְּיָדוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוֹה אָתּוֹ וְאֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוֹה מַצְלִיחַ: פ כס"א בְּאֲשֶׁר ה' אָתּוֹ • בשביל שה' אָתּוֹ.

♦ שבת קודש כ"ו כסלו ♦

א והנה בטר פתגמית האלין סרחו שקנא מלקא דמצרים ונחתומי לרבוניהון למלקא דמצרים:

מ (א) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ מִשְׁקָה מְלֹךְ־מִצְרַיִם וְהָאִפָּה לְאֹדְנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם:

על־ידיהם. חטאו • זה נמצא זכוב בפלי פוטירין שלו, וזה נמצא צורר בגלוסקין שלו. והאפה • את פת המלך, ואין לשון אפיה אלא בפת, ובצלע"ז, פיסטור"ר.

כס"א אחר הדברים האלה • לפי שהגילה אותה ארוה את הצדיק בפי כלם לדבר בו לגנותו, הביא להם הקדוש־ברוך־הוא סרחנם של אלו שיפנו אליהם ולא אליו. ועוד, שתבא הרוחה לצדיק

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לה עמ' 163)

שלושן "ארוה" מתאימה גם אם אין שם הנהגה רעה. וצריך עיון קצת מפרש"י לעיל (לז, לג): חנה רעה אכלתהו... סופו שתתגרה בו אשת פוטיר.

אותה ארוה (רש"י מ, א) רש"י פרש לעיל (לט, א) שאשת פוטיר התכונה לשם שמים. לכן לא נקט רש"י כאן "מקשעת", אלא רק "ארוה", על־דרך לשון רש"י (ח"ש כד, לט) לגבי אליעזר עבד אברהם: "בני ברוך ואתה ארוה", הרי

ב ורגז פרעה על תרין רברבניהו על רב שקי ועל רב נחתומי:

(ב) וַיִּקְצֹף פֶּרֶעַה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים:

ג ויהי תהון במטרא בית רב קטוליא לבית אסירי אתר די יוסף אסיר תמן:

(ג) וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר בֵּית שֶׁר הַטַּבָּחִים אֶל־בֵּית הַפֶּהָר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׂם:

אור החיים על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שהיה הוא המנהיג לא היה מתנהג בשדרה ומונע עצמו מתשמיש דבר אשר היו עושים שם האסורים אלא ידו ביד כלן שנה, וזה יגיד מנג טבעו כי טוב הוא ומצא חן ושכל טוב בעיניו ה' ואדם: תורה כג

אמצעי לערב אליו חן צדיק, והוא אומר ויתן חנו בעיני וגו' והבן: תורה כב (כב) הוא היה עשה. תרגום פי' על ממריה. ולדבריו למה לא ידבר הכתוב צחות ויאמר בפרוש על פיו היו עושים. ואולי שנתפן הכתוב בשנותו את טעמו להודיע גם כן שהגם

ישפע הנסמך מהמשרה שכינונו ממה שבו, וידוע הוא חן המקום ברוך הוא כי הוא מקור החן, והוא אומר ויהי ה' את יוסף ובנה ויט אליו חסד פרוש ממילא, ואומר ויתן חנו להיות כי לא תרגיש בחינת הרע במתק החן לזה הצרך ה' להרפב בעין שר בית הסהר

(ד) וַיִּפְקֹד שַׁר הַטְּבָחִים אֶת־יוֹסֵף אֹתָם וַיִּשְׁרַת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר:

דומני רב קטוליא ית יוסף עמדהו ושמש
יתהו ויהו יומין במשמר:

כ"י וַיִּפְקֹד שַׁר הַטְּבָחִים וגו'. וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֶר • י"ב חדש.

(ה) וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד אִישׁ בְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֹפָה אֲשֶׁר לַמֶּלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהר:

ה ויחלמו חלמא תרויהון גבר חלמא בלילא
חד גבר כפושרון חלמא שקנא ונהתומי די
למלקא דמצרים די אסירין בבית אסירי:

כ"י וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם • וַיַּחֲלֹמוּ שְׁנֵיהֶם חֲלוֹם, זֶה פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: כָּל אֶחָד חֵלֶם חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם: שְׁחֵלֶם אֶת חֲלוֹמוֹ וּפְתָרוֹן חֲבֵרוֹ, וְזֶהוּ שְׁנָאֶמַר: "וַיֵּרָא

שרהאופים כי טוב פתר". איש כפתרון חלמו •
כל אחד חלם חלום הדומה לפתרון העתיד לבא
עליהם.

(ו) וַיָּבֵא אֵלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים: כ"י זֹעֲפִים • עֲצָבִים, כְּמוֹ: (מלכים א כ) "סָר וְזָעַף", (מכה ז) "זָעַף ה' אֶשָּׂא".

וואתא לותהו יוסף בצפרא ותזא יתהו
והא אנון נסיסין:

(ז) וַיִּשְׁאַל אֶת־סְרִיסֵי פְרֻעָה אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:

וושאל את רכרבי פרעה די עמה במשמר
בית רבונה למימר מא דין אפיכון בישין
יומא דין:

(ח) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלֹמֵנוּ וּפְתָר אֵין אִתּוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים סְפָרוּנָא לִי:

ח ואמרו לה חלמא חלמנא ופשר לית לה
ואמר להו יוסף חלא מן קדם יי פושרון
חלמנא אשתעו כען לי:

אור החיים על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

(ו) וְהֵנָּה זֹעֲפִים. טַעַם זֹעִיפֵת פְּנֵי שְׁנֵיהֶם, עַל פִּי דְבָרֵיהֶם ז"ל (בְּרִכּוֹת נה:) שֶׁכָּל אֶחָד חֵלֶם גַּם פְּתָרוֹן חֲלוֹם חֲבֵרוֹ, לָזֶה שֶׁר הַמִּשְׁקִים הָיָה זֹעֵף בְּמֶה שֶׁרָאָה בְּפִתְרוֹן חֲבֵרוֹ כִּי רַע הוּא יֵרָא גַם לִנְפִשׁוֹ וְנִבְהֵל, וְשֶׁר הָאֹפִים הֵגֵם שֶׁחֵלֶם פְּתָרוֹן חֲבֵרוֹ לְטוֹבָה עִם כָּל זֶה לְהִיטוֹת מוֹכֵן לְפָרְעִנוֹת מִן־לֹא מִגִּידוֹ וְלִבּוֹ לֹא נִכּוֹן עֲמוֹ: תוֹרָה ז

(ז) וַיִּשְׁאַל וגו'. צָרִיךְ לְדַעַת לְמַה הִצְרִיךְ לֹאמֵר אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר, גַּם לְמַה הִצְרִיךְ לֹאמֵר בֵּית אֲדֹנָיו.

וְנִרְאָה כִּי יִתֵּן הַפְּתוּב טַעַם לְשֵׁאלַת יוֹסֵף לְבִ' שָׂרִים מִדּוּעַ פְּנִיכֶם כִּי אֵין זֶה מִהֲלֻכּוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ לְבָקֶשׁ לְדַעַת מִחֻשְׁבוֹת הַגְּדוּלִּים, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַיִּשְׁאַל יוֹסֵף אֶת סְרִיסֵי פְרֻעָה פִּי' הֵגֵם שֶׁהוּא יוֹסֵף פְּדוּעַ עֲבָד וְהֵם סְרִיסֵי הַמֶּלֶךְ אֵף עַל פִּי כֵן שֶׁאֵלֶם וְהִטַּעַם הוּא אֲשֶׁר אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר יֵשׁ בָּהּ ב' טַעֲמִים, הָא' כִּי לְהִיטוֹת עֲמוֹ בְּמִשְׁמֶר חֵשׁ כִּי

זֶעֱפֵם עֲמוֹ הוּא, וְהִב' כִּי לְצַד שֶׁהֵם אִתּוֹ בְּמִשְׁמֶר כָּל הַפְּנִים שׁוֹיִם וְכָלֹךְ יִקְרָאוּ אֲסוּרִים וְלִצַּד זֶה לֹא חֵשׁ לְגִדְלָתָם, וְעוֹד שֶׁהָיָה בְּבֵית אֲדֹנָיו וְאִפְשָׁר כִּי נִזְעַף וְעַף זֶה לְאֲדוֹנוֹ וְשֶׁאֵל מִשְׁפֵּט עֲבָד נֶאֱמָן לְאֲדוֹנוֹ לְפָקֵחַ בְּעִנְיָנוֹ וְלָזֶה שֶׁאֵלֶם לֹאמֵר אֵלָיו מִדּוּעַ וגו'. דְּקִדְקַת לֹאמֵר הַיּוֹם כִּי אֵין לֹאמֵר שֶׁפְּנִיָּהֶם רָעִים לְצַד אוֹסְרָם בְּבֵית מִשְׁמֶר כִּי דִּבֵּר זֶה אֵינוֹ חֲדָשׁ וְהָיָה לָהֶם לְהִיטוֹת כֵּן גַּם אֶתְמוֹל גַּם מִשְׁלָשׁוֹם: תוֹרָה ח

(ח) וַיֹּאמְרוּ וגו' וּפְתָר אֵין אִתּוֹ. פִּי' אֵין פּוֹתֵר בְּמִצִּיאֹת לְפָתְרוֹ בְּשׁוּם אִפֶּן, וְזֶה הִפָּךְ מִהֲאִמּוֹר בְּפָרְעָה (מ"א ח') וְאֵין פּוֹתֵר אוֹתָם פִּי' שֶׁהָיָה פּוֹתֵרִים אֶלָּא לֹא פָתְרוּ אֶת הַחֲלוֹם פְּתָרוֹן הַמִּתְקַבֵּל: הָלֹא לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים. רֹצֵה לֹאמֵר כִּי הוּא יִפְתָּר וְנִתְחַכֵּם שְׁלֹא יִחֻשְׁבוּהוּ כִּי מִתְגַּדֵּל בְּדִבְרֵי וְאִמֵּר כִּי ה' יֵשׁ לוֹ פּוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת הַרְבֵּה וְהוּא אֶחָד מֵהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ סִפְרוּ נָא לִי:

עוֹד נִתְכַּנֵּן בְּאוֹמְרוֹ פְּתָרָנִים לְשׁוֹן רַבִּים עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם בְּהוֹרָאָה (נה:) כִּי כ"ד פּוֹתְרֵי חֲלוֹמוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם וּפְתָרוֹ חֲלוֹם שֶׁל רַבִּי בִּנְיָאָה וְמֶה שֶׁפָּתַר זֶה לֹא פָתַר זֶה וְכָלֶם נִתְקַמְנוּ ע"כ. וְזֶה הוּא אוֹמְרוֹ לֵאלֹהִים פְּתָרָנִים פִּי' שִׁמְצָא לְחֲלוֹם הַרְבֵּה פְתָרוֹנִים וְכָלֶם צוֹדִיקִים. וְדִקְדַּק לֹאמֵר תַּבַּת נָא לְבִ' טַעֲמִים הָא' כִּי פְתָרוֹן הַחֲלוֹם לֹא יִצְדִּיק אֶלָּא אִם יִפְתָּרְנוּ בְּיוֹמוֹ וְלֹא לְאַחַר זְמַן כִּי כָל דְּבָרֵי הַחֲלוֹם יִכּוֹנוּ יַחֲדוֹ בְּיוֹמוֹ, וְכֵמוֹ כֵּן תִּמְצָא שֶׁאֵין מִתְעַנֵּין תַּעֲנִית חֲלוֹם אֶלָּא בְּיוֹמוֹ וְאִפְלוּ בְּשִׁבְתָּ (שָׁבַת י"א.) לָזֶה אִמֵּר סִפְרוּ נָא לִי פְרוּשׁ עֲתָה לְשַׁלֵּל שְׁלֹא יִפְתָּרוּ עַד יוֹם אוֹ יוֹמִים אַחֵר שִׁיטֵּר עֲצָבוֹן נִפְשָׁם:

וְטַעַם ב' עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (בְּרִכּוֹת נה:) כִּי הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחֵר הִפָּה וְלָזֶה חֵשׁ יוֹסֵף שֶׁקִּידְמוֹ לְסִפְּרֵי חֲלוֹמוֹתָם לְזוּלָּת מִבְּלַעֲדֵי וְיִתְקַנֵּם פְּתָרוֹן הַזּוּלָּת לָזֶה אִמֵּר סִפְרוּ נָא פִּי'

(ט) וַיֹּסֶפֶר שְׂרֵי-הַמִּשְׁקִים אֶת-חֲלָמֹו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ
בְּחֻלּוֹמִי וְהִנֵּה-גֹפֶן לִפְנֵי:

(י) וּבִגְפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם וְהוּא כְּפֶרֶחַת עֲלֵתָהּ נֹצֵה
הַבָּשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֶתִיהָ עֲנָבִים:

וְהוּא שְׂרִיגִם • זְמוּרוֹת אֲרָכוֹת שְׁקוּרִין וִידִי"ן. וְהוּא
כְּפֶרֶחַת • דּוֹמָה לְפוֹרְחַת. "וְהוּא כְּפוֹרְחַת", נִדְמָה לִי
בְּחֻלּוֹמִי כְּאִלּוּ הִיא פּוֹרְחַת, וְאַחֵר הִפְרַח עֲלֵתָהּ נֹצֵה
וְנִצְעָשָׁה סִמְדָר, אֲשֶׁפְּנִי"ר בְּלַע"ז, וְאַחֲרֵי-כֵן הַבָּשִׁילוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 166)

עֲלֵתָהּ נֹצֵה, הַבָּשִׁילוֹ אֲשַׁבְּלֶתִיהָ עֲנָבִים (מ, י) עֲלֵתָהּ
נֹצֵה - הֵגִיעַ זְמַן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִיגְאָל. הַבָּשִׁילוֹ
אֲשַׁבְּלֶתִיהָ עֲנָבִים - הֵגִיעַ זְמַנָּהּ שֶׁל מִצְרַיִם לִשְׁתוֹת
כּוֹס הַתַּרְעֵלָה (חולין צב, א) לְכַאֲוָרָה הִנֵּה הַסִּמְדָר צָרִיךְ לִהְיוֹת
הַפּוֹךְ: תַּחֲלָה שׁוֹתֶה מִצְרַיִם אֶת כּוֹס הַתַּרְעֵלָה, וְאַחֵר מִפֶּן
נִגְאָלִים יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְיֵשׁ לוֹמֵר, שֶׁבְּשִׁלְבַּת הָרֶאשׁוֹן

(יא) וְכֹס פְּרָעָה בִּידֵי וַאֲקַח אֶת-הָעֲנָבִים וַאֲשַׁחַט
אֹתָם אֶל-כּוֹס פְּרָעָה וְאֶתֶּן אֶת-הַכּוֹס עַל-כַּף
פְּרָעָה:

כִּי"א וַאֲשַׁחַט • כְּתַרְגוּמוֹ: 'וְעֲצָרִית', וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּלִשׁוֹן מִשְׁנָה.

(יב) וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתוֹנֹו שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרִיגִם
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

כִּי"א שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם • סִימֵן הֵם לֶף לְשֹׁשֶׁת יָמִים, וְיֵשׁ מִדְּרָשִׁי אֲגָדָה הִרְבֵּה (חולין צב).

(יג) בְּעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְּרָעָה אֶת-רֹאשׁוֹ
וְהִשִּׁיבֵהּ עַל-כַּנָּהּ וְנָתַתָּ כּוֹס-פְּרָעָה בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפָּט
הָרֶאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָה מִשְׁקָהּ:

כִּי"א יֵשָׂא פְּרָעָה אֶת-רֹאשׁוֹ • לְשׁוֹן חֲשָׁבוֹן, כְּשִׁיפְקֹד שָׂאָר עֲבָדָיו לְשֶׁרֶת לְפָנָיו בְּסַעֲדָה, יִמְנֶה אוֹתָהּ עִמָּהֶם.
כַּנָּה • בְּסִיס שְׁלֶף וּמֹשָׁבֶה.

אור החיים על התורה - מהדורות בלוס, אברמוביץ

עֵתָה סִפְרוּ לִי כִּדֵּי לְהִקְדִּים פְּתוֹנֹו.
וְהִגֵּם שְׁאֲמָרוּ בְּפֶרֶק הָרֹאָה כִּי כ"ד
פּוֹתְרֵי חֲלוּמוֹת הָיוּ בִּירוּשָׁלַיִם וְכָלֵן
פְּתָרוּ חֲלוּמוֹ שֶׁל רַבִּי בִּנְיָאָה כְּמוֹ שֶׁכָּתְבֵנוּ
בְּסִמְנוֹ. אוֹמֵר אֲנִי כִּי דֹקָא אִם לֹא יִהְיֶה
הַפְּתוֹנִים סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה אָבָל אִם
הָיוּ סוֹתְרִים כְּמוֹ שֶׁתֹּאמַר רֹאשׁוֹן יֹאמַר
כִּי יוֹצִיאֻהוּ מִהַמִּשְׁמֵר לְגִדְלָה וְשֵׁנִי
יֹאמַר שֵׁם יֵשֵׁב עַד מוֹת אֵין מִתְקַיֵּם אֱלָא
רֹאשׁוֹן, וְלָזֶה אֹמֵר יוֹסֵף סִפְרוּ עֵתָה
שֶׁכֵּזָה יִבְטַח כִּי יִתְקַיֵּם פְּתוֹנֹו: תוֹרָה ט
(ט) בְּחֻלּוֹמִי. פִּי' לִהְיוֹת שֶׁחֵלֵם פְּתוֹנֹן
חֲלוֹם חִבְרוּ כְּאוֹמְרֵם ז"ל (בְּרָכוֹת
נח:). לָזֶה אֹמֵר בְּחֻלּוֹמִי פִּי' אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי
לְעֲצָמִי: תוֹרָה י

יד אֶלְהֶן תִּדְרַנְנִי עִמָּךְ כִּד יִיטֵב לָךְ וְתַעֲבֹד
כָּעֵן עִמִּי טִיבוּ וְתִדְרַכְר עָלַי קָדָם פְּרַעַה
וְתַפְקַנְנִי מִן בֵּית אֲסִירָא הַדִּין:

(יד) כִּי אִם-זִכְרְתָנִי אֶתְךָ בְּאֶשֶׁר יִיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתָ-נָּא
עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי אֶל-פְּרַעַה וְהִצֵּאתָנִי מִן-
הַבַּיִת הַזֶּה:

נ"י כִּי אִם-זִכְרְתָנִי אֶתְךָ • אֲשֶׁר אִם זִכְרְתָנִי אֶתְךָ, | אֵין 'נָא' אֶלָּא לְשׁוֹן בְּקָשָׁה: הָרִי אֶתְּהָ עוֹשֶׂה עִמִּי
מֵאַחֵר שְׂיִיטֵב לָךְ כְּפַתְרוֹנִי. וְעָשִׂיתָ-נָּא עִמָּדִי חֶסֶד • חֶסֶד.

טו אָרִי מִגְנֵב גְּנֵבָא מֵאַרְעָא דְעִבְרָאִי וְאַף
הָכָא לֹא עֲבָדִית מִדְעָם אָרִי שְׁוִיאוּ לְתִי בְּבֵית
אֲסִירִי:

(טו) כִּי-גִנֵּב גִּנֵּבְתִּי מֵאַרְצָן הָעִבְרִים וְגַם-פֹּה לֹא-
עָשִׂיתִי מֵאוֹמָה כִּי-שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר:

טז וְחָזָא רַב נַחְתּוּמִי אָרִי יָאוֹת פֶּשֶׁר וְאָמַר
לְיוֹסֵף אַף אֲנָא בְּחִלְמִי וְהָא תִּלְתָּא סֻלִּין
דְּחִירִיו עַל רִישִׁי:

(טז) וַיֵּרָא שְׂרֵי-הָאֲפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף
אֶף-אַנִּי בְּחִלּוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סֻלִּי חָרִי עַל-רִאשָׁי:

נ"י סֻלִּי חָרִי • סֻלִּים שֶׁל נְצָרִים קְלוּפִין חוֹרִין חוֹרִין, וּבִמְקוֹמָנוּ יֵשׁ הַרְבֵּה, וְדֶרֶךְ מוֹכְרֵי פֶת כִּי־סָנִין, שְׁקוֹרִין
אוּבִלִּי"ש, לְתַתָּם בְּאוֹתָם סֻלִּים.

יז וּבִסְלָא עֲלָאָה מִכָּל מִיכָל פְּרַעַה עוֹבֵד
נַחְתּוּם וְעוֹפָא אָכַל יְתֵהוּן מִן סְלָא מַעֲלִי
רִישִׁי:

(יז) וּבִסֵּל הַעֲלִיזוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרַעַה מַעֲשֶׂה אִפֹּה
וְהַעוֹף אָכַל אֹתָם מִן-הַסֵּל מַעַל רִאשֵׁי:

אור החיים על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(מ) אָמַר אֶלְיוּ פְּרַעַה: תוֹרָה טו
(מז) וַיֵּרָא שְׂרֵי הָאֲפִים כִּי טוֹב, פִּי
הוּא שְׁחֵלֶם פִּתְרוֹן שֶׁר הַמְשָׁקִים
רָאָה כִּי טוֹב פָּתַר פִּי עַל נִכּוֹן, וְהוּא
עַד שֶׁרָאָה מִה שְׁאִין בֶּן שֶׁר הַמְשָׁקִים
אֶפְשָׁר שְׁלֹא יִצְדִּיק וְדָאִי כִּי הוּא זֶה
הַפִּתְרוֹן:
או יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ כִּי טוֹב דְּבַר לוֹ
בְּפִתְרוֹנוֹ וּכְאֵלּוּ אָמַר כִּי פָתַר טוֹב
וְלֹא רַע וְחָשֵׁב שְׂאוּלִי גַם אוֹתוֹ וְיִבְשָׁר
בְּשׁוּרָה טוֹבָה, וְתִקְוָתוֹ מִפָּח נֶפֶשׁ כִּי
הָרְאוּהוּ הַגְּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
יֵאכְלוּ הָעַמִּים הַנִּמְשָׁלִים לַעֲוֹפֹת
כְּאוֹמְרוֹ (לְעִיל ט"ו י"א וְתִרְגוּם יְהוֹנָתָן
שֵׁם) וַיִּרְדַּ הָעֵיט עַל הַפְּגָרִים, אֵת
יִשְׂרָאֵל הַרְמוּזִים לְלֶחֶם דְּכָתִיב (תְּהִלִּים
יד) אֲכָלִי עִמִּי אֲכָלוּ לָחֶם, גַּם רַמִּז
בְּאוֹמְרוֹ עַל רִאשֵׁי כִּי יִשְׂרָאֵל הֵם
עֲלִיוֹנִים עַל כָּל הָעַמִּים, וְתִמְצָא
שֶׁבְחָלוֹם שֶׁר הַמְשָׁקִים לֹא הוֹכִיר
שִׁשְׁתָּה פְּרַעַה אֵת הַכּוֹס אֶלָּא נִתְּנָתוּ
בְּיָדוֹ לְכַבּוֹד וּלְמַעֲלָה מִה שְׁאִין בֶּן חִלוֹם
שֶׁר הָאוֹפִים שֶׁהָגִיד אֲכִילַת הָעוֹפֹת מִן
הַסֵּל: תוֹרָה יז

יוסף בִּדְבַר לֹא שְׂיִשִּׁים בְּטַחוֹנוֹ
בו: תוֹרָה טו
(טו) כִּי גִנֵּב גִּנֵּבְתִּי. טַעַם כֶּפֶל גִּנֵּב וְגו'
לֵאמֹר כִּי שְׁנֵי גִנְבוֹת נַעֲשׂוּ בּו גִּנְבוֹת
הַגּוֹף וּגִנְבוֹת דַּעַת הַקּוֹנִים שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁהוּא
עֹבֵד שְׁבוּזָה קִנּוּ אוֹתוֹ מִהֶם, לְזֶה אָמַר
גִּנְבָה ב' פְּעָמִים, וּמַעֲתָה הִנֵּה הוּא
לְעַצְמוֹ וְאֵין גּוֹפוֹ קִנּוּי לְלוֹקָה, וְאוּלִּי כִּי
נִתְּכֶן יוֹסֵף לְסֹתֵר נִמוּס מִצָּרִים שְׁאִין
עֹבֵד מוֹלֵךְ וְלֹא לֹבֵשׁ וְכו', (ב"ר פ"ט),
וְלִצַּד שֶׁרָאָה בְּחִלוֹם כִּי יַעֲלֶה לְגִדְלָה
אָמַר לְהַסִּיר טַעֲוֹת הַנִּשְׁמַע כִּי הוּא
עֹבֵד. וְאַפְשָׁר שְׁלֹא הִקְפִּיד ה' עַל דְּבַר
זֶה כִּי צָרִיךְ אֲדָם לְהָרִים מְכַשׁוּלוֹ וְלֹא
הִקְפִּיד ה' אֶלָּא עַל אוֹמְרוֹ זִכְרְתָנִי וְגו'.
וְאוֹמְרוֹ וְגַם פֹּה פִּי בְעִיר הַזֹּאת לֹא
עָשִׂיתִי מֵאוֹמָה וּכְהוֹכָחָה שֶׁהוֹכִיחוּ
מִהַשְׁמָלָה כְּאוֹמְרָם ז"ל (תִּרְגוּם יוֹנָתָן
ל"ט י"ד-כ') כִּי בִדְרוֹ שְׁמֵלַת הַמֶּרְשָׁעַת
וּמִצָּאוּ שֶׁקֶר בִּימִינָהּ, וְאֵת זֶה שֶׁלֶם יוֹסֵף
לְכַהֲנֵי פְּרַעַה שֶׁבִּדְרוֹ הַשְׁמָלָה וְהוֹצִיאָהוּ
מִעֲלִי לְשׁוֹן הָרַע, לְזֶה נִתֵּן לָהֶם חֶקֶם
בְּמִשְׁלָם אֲשֶׁר קָצַב לָהֶם פְּרַעַה (מ"ו
כ"ב), כִּי זוּלַת זֶה הִיָּה חוֹשֵׁב עֲלֵיהֶם
מִחֻשְׁבוֹת כִּי וְעַל פִּיךָ יִשָּׁךְ כָּל עַמִּי (מ"א)

(יד) כִּי אִם זִכְרְתָנִי וְגו'. אוּלִּי שֶׁהִתְנַה
עֲלִיו שְׁלֹא יִתְקַים הַפִּתְרוֹן הַטּוֹב
אֶלָּא בְּתַנָּאִי אִם זִכְרְתָנִי, וְטַעַם יוֹסֵף
שֶׁשָּׁם בְּטַחוֹנוֹ בּו לְצַד כִּי רָאָה חִלּוּמוֹ
יִגִּיד בְּשׁוּרָה טוֹבָה כִּי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁלוּ
לְגִפֹּן כְּאוֹמְרָם בְּפֶסוּק (חֲלִין צ"ב). וְהִנֵּה
גִּפֹּן לִפְנֵי וְגו', וְאִם לֹא בָּא הַחִלוֹם אֶלָּא
לְדַבֵּר הַנוֹגֵעַ לְשֶׁר הַמְשָׁקִים הִיָּה דִּי לֹד'
לְהַרְאוֹתוֹ שְׁנוֹתֵן הַכּוֹס עַל כַּף פְּרַעַה,
אֶלָּא וְדָאִי הָרְאוּהוּ עַל יוֹסֵף שֶׁהוּא הַגִּפֹּן
שֶׁהִיָּה לִפְנֵיו שֵׁם בְּבֵית הַסֹּהַר, וְאוֹמְרוֹ
וְהִיא כְּפָרְחַת פְּרוֹשׁ שֶׁתַּפְרִיחַ וְתַעֲלֶה
הַגִּפֹּן, נִצָּה פְּרוֹשׁ יִתְעַלֶּה מִמִּדְרָגָה
לְמִדְרָגָה, וְהוּא שֶׁהוֹדִיעוּ מִכָּל הַפִּתְרוֹן
וְאָמַר לוֹ כִּי אִם זִכְרְתָנִי וְגו', וְאַחֵר
הָאֻמָּת בֶּן הִיָּה שֶׁעַל יָדוֹ נִתְעַלֶּה יוֹסֵף,
וְסֹבֵר יוֹסֵף שֶׁיִּפְרֹשׁ לוֹ הַדְּבַר הַנֶּאֱמַר
לוֹ בְּחִלוֹם וְגָלָה לוֹ סוּדוֹ. וְטַעַם שֶׁנֶּעֱנַשׁ
יוֹסֵף כִּי טַעָה בְּחָשְׁבוֹ כִּי מִרְצוֹנוֹ שֶׁל
שֶׁר הַמְשָׁקִים תִּהְיֶה מַעֲלַת יוֹסֵף וְלֹא
כֵּן הוּא שְׂאֻמָּת כִּי ה' יַעֲשֶׂה הַדְּבַר עַל
יָדוֹ אֲבָל לֹא לְרִצּוֹנוֹ וְכִמוֹ שֶׁכֵּן הִיָּה
שֶׁעַל כִּרְחוֹ דְּבַר אֵל פְּרַעַה וְשֵׁם אֶתְנִי
(מ"א-ב). וּבִמְרָאָה הַחִלוֹם שֶׁהוֹדִיעוּ
הַדְּבַר לְשֶׁר הַמְשָׁקִים, כִּדִּי שִׁיתְבַּשָּׁר

(יא) וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פָּתַרְנוּ שְׁלֹשֶׁת הַפְּלִים
שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם:

(יב) בַּעֲדֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשָׂא פְרָעָה אֶת־רֹאשׁוֹ
מֵעַלִּיד וְתִלָּה אוֹתוֹ עַל־עֵץ וְאָכַל הָעוֹף אֶת־בְּשָׂרָהּ
מֵעַלִּיד:

(כ) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּלֶת אֶת־פְּרָעָה וַיַּעַשׂ
מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁוֹ שֶׁר הַמִּשְׁקִים
וְאֶת־רֹאשׁ שֶׁר הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו:

כ"י יום הלדת את־פרעה • יום לדתו, וקורין לו
יום גינוסאי. וילשון "הלדת", לפי שאין הולד נולד
אלא על־ידי אחרים, שהסחיה מילדת את האשה, ועל
כן הסחיה נקראת מילדת, וכן: "ויחזקאל טז" ו"מולדותיה
ביום הלדת אותה", וכן: "ויקרא יג" אחר הכבס את
הנע", שִׁכְבוּסוֹ עַל־יְדֵי אֲחֵרִים. וַיֵּשָׂא אֶת־רֹאשׁוֹ
וְגו' • מְנַאֵם עִם שָׂאָר עַבְדָּיו, שֶׁהִיָּה מוֹנֶה הַמִּשְׁרָתִים
שִׁישְׁרָתוֹ לוֹ בְּסַעֲדָתוֹ, וְזָכַר אֶת אֱלֹהֵי בְּתוֹכָם, כְּמוֹ:
"שָׂאוּ אֶת רֹאשׁוֹ", לְשׁוֹן מְנִין.

(כא) וַיֵּשֶׁב אֶת־שֶׁר הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס
עַל־כַּף פְּרָעָה:

(כב) וְאֵת שֶׁר הָאֲפִים תִּלָּה כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף:

(כג) וְלֹא־זָכַר שֶׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: פַּפֵּה

כ"י וְלֹא־זָכַר שֶׁר־הַמִּשְׁקִים • בּוֹ בַּיּוֹם. וַיִּשְׁכַּחְהוּ •
לְאַחֵר מִכָּאן, מִפְּנֵי שֶׁתִּלָּה בּוֹ יוֹסֵף לְזָכְרוֹ, הִזְקַק
לְהִיּוֹת אֲסוּר שְׁתֵּי שָׁנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים מ) "אֲשֶׁרִי

פפ קי"ב פסוקים יב"ק סימן. חסלת פרשת וישב

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רסא - רסז

אור החיים על התורה – מהדורת בלזס, אברמוביץ

(יא) זֶה פָּתַרְנוּ. טעם אומרו בן בפתרוני
החלומות נתבונן להשליט הדבור
של הפתרון על המושבה שבנה
החלומות הולכים אחר הפה כי
המושבה מתהפכת כפי הדבור השולט
עליה, ודוקא אם יאמר זה פתרונו
שבנה משליט הדבור, וכמו בן תמצא
שדבר בדרך זה בפתרון חלום פרעה
כאשר אבאר שם בעזר השם: תורה יט

(כג) וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְגו'. פ"י
הגם שלא שכחו בתחלה לא זכר
שמו באשר צוה עליו יוסף דכתיב (יד)
זכרתי, ועוד מודיע הכתוב ששכחו
גם מלבו. והבננה בזה כי לצד שהחליט
שלא לזכרו נשכח מלבו כי אם היה
בלבו ובדעתו צד אחד לזכרו
באמצעות זה היה קצת נזכר אלא לצד
החלט הדבר נשכח ממנו (מלבו). ואולי

יִרְמֹז עוֹד וַיִּשְׁכַּחְהוּ שֶׁהִיָּה מִשְׁכִּיחוֹ
מִלְבּוֹ וּמִדַּעְתּוֹ עַת עֲלוֹת עַל זְכְרוֹנוֹ עַד
עַת קֵץ שֶׁפָּקַד ה' אֶת יוֹסֵף וַיִּזְכְּרֵהוּ,
וְאוֹלֵי שִׁירְמוֹ בְּאוֹמְרוֹ וַיִּשְׁכַּחְהוּ עַל זֶה
הַדָּבָר וַיִּשְׁכַּח הוּא אֲבָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לֹא שָׁכַח וַיִּזְכְּרֵהוּ לְטוֹבָה וַיְהִי
מִקֵּץ יוֹג' וְאִזּוֹ שֶׁר הַמִּשְׁקִים זָכַר אוֹתוֹ
כַּעַל בְּרָחוֹ:
חסלת פרשת וישב

דְּבָרָךְ: ג ז גִּמְלָה עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאַשְׁמְרָה
 דְּבָרָךְ: יח גִּלְעָיִי וְאַבְיָטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרַתְךָ:
 יט גַּר אֲנֹכִי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתֵּר מִמֶּנִּי מִצּוֹתֶיךָ:
 כ גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאבָּה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־עֵת:
 כא גְּעֻרַת זָדִים אֲרוּרִים הַשִּׁנִּים מִמִּצּוֹתֶיךָ: כב גֵּל
 מַעְלֵי חֶרֶף וּבֹז פִּי עֲדִיתִךָ נִצַּרְתִּי: כג גַּם יֵשְׁבוּ
 שָׂרִים בִּי נִדְּבָרוּ עֲבֹדְךָ יִשִּׁיחַ בַּחֲקִיךָ: כד גַּם־
 עֲדִיתִךָ שָׁעֲשָׁעִי אֲנִישִׁי עֲצָתִי: ד כה דְּבָקָה לַעֲפָר
 נִפְשִׁי חֲיִנִּי כְּדִבְרֶךְ: כו דֶּרְכִּי סִפְרָתִי וְתַעֲנִנִי לְמַדְנִי
 חֲקִיךָ: כז דֶּרֶךְ־פִּקּוּדֶיךָ הִבִּינִי וְאַשִּׁיחָה
 בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה קִיַּמְנִי
 כֹּדֶךְ־שֶׁקֶר הָסַר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִּי:
 ל דֶּרֶךְ־אֱמוּנָה בַּחֲרָתִי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֻדּוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשֻׁנִּי: לב דֶּרֶךְ־מִצּוֹתֶיךָ
 אֲרוּץ בִּי תִרְחֹב לִפִּי: ה לג הוֹרֵנִי יְהוָה דֶּרֶךְ חֲקִיךָ
 וְאַצְרֵנָה עֶקֶב: לד הִבִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ
 וְאַשְׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב: לה הִדְרִיכֵנִי בְּנֵתִיב מִצּוֹתֶיךָ
 כִּי־בו חֲפָצְתִּי: לו הִטֵּלְפִי אֶל־עֻדּוֹתֶיךָ וְאַל־
 אֶל־בָּצַע: לו העֲבֵר עֵינִי מֵרְאוֹת שׁוֹא כְּדִרְכֶּךָ
 חֲיִנִּי: לח הִקֵּם לַעֲבֹדְךָ אֱמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירָאתְךָ:
 לט העֲבֵר חֲרָפְתִּי אֲשֶׁר יִגְרָתִי בִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 טוֹבִים: מ הִנֵּה תֹאבְתִּי לְפָקֶדֶךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲיִנִּי:
 ו מא וַיִּבְאֵנִי חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתָּךְ כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 מב וְאַעֲנֶה חֲרָפִי דָּבָר כִּי־בִטַּחְתִּי כְּדִבְרֶךְ: מג וְאַל־
 תִּצַּל מִפִּי דְּבַר־אֱמֶת עַד־מָאֵד בִּי לְמוֹשְׁפָּטְךָ
 יחֲלֹתִי: מד וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד:
 מה וְאַתְחַלְכֶּה בִּרְחֹבָה בִּי פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי:
 מז וְאַדְבִּרָה בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
 מז וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: מח וְאַשִּׂא־
 כִּפִּי אֶל־מִצּוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאַשִּׁיחָה בַּחֲקִיךָ:
 ז מט זְכַרְדְּכָה לַעֲבֹדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחֲלַתִּנִּי: נ וְאֵת
 נִחְמָתִי בַעֲנִי בִּי אֱמֶרְתָּךְ חֲיִתִּנִּי: נא זָדִים חֲלִיצֵנִי
 עַד־מָאֵד מִתּוֹרַתְךָ לֹא נָטִיתִי: נב זְכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ
 מֵעוֹלָם: ו יְהוָה וְאַתְנַחֵם: נג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי

מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ: נד זְמֻרוֹת הַיּוֹלֵלִי חֲקִיךָ
 בבית מְגוּרִי: נה זְכַרְתִּי בְלִילָה שְׁמוֹךְ יְהוָה
 וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: נו זֹאת הִיתָה־לִּי בִּי פִקּוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: ח נז חֲלָקִי יְהוָה אֱמֶרְתִּי לְשֹׁמֵר דְּבָרֶיךָ:
 נח חֲלִיתִי פִנְיֶךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִּי כְּאֱמֶרְתְּךָ:
 נט חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאַשִּׁיבָה רַגְלִי אֶל־עֲדִיתֶיךָ:
 ס חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשֹׁמֵר מִצּוֹתֶיךָ:
 סא חֲבָלִי רִשְׁעִים עוֹדֵנִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 סב חֲצוֹת־לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מִשְׁפָּטִי
 צִדְקָתְךָ: סג חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי
 פִּקּוּדֶיךָ: סד חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ חֲקִיךָ
 לְמַדְנִי: ט סה טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עֲבֹדְךָ יְהוָה
 כְּדִבְרֶךְ: סו טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי בִּי בְּמִצּוֹתֶיךָ
 הֶאֱמַנְתִּי: סז טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁנֵג וְעִתָּה אֱמַרְתָּ
 שְׁמִרָתִי: סח טוֹב־אֵתָה וּמִטִּיב לְמַדְנִי חֲקִיךָ:
 סט טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר וְזִדִּים אֲנִי בְּכָל־לֵב: א אֲצַר
 פִּקּוּדֶיךָ: ע טָפַשׁ כַּחֲלָב לִבִּי אֲנִי תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשַׁעְתִּי: עא טוֹב־לִי כִי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד
 חֲקִיךָ: עב טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּיךָ מֵאֲלֹפִי וְהֵב וְכִסֶּף:
 י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הִבִּינִי וְאַלְמֹדָה
 מִצּוֹתֶיךָ: עד יִרְאִיךָ יִרְאוּנִי וְיִשְׁמְחוּ בִּי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: עה יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֱמוּנָה
 עֲנִיתִנִּי: עו יִחֲנֵנָא חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֱמֶרְתְּךָ
 לַעֲבֹדְךָ: עז יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאַחִיָּה בִּי־תּוֹרַתְךָ
 שָׁעֲשָׁעִי: עח יִבְשׁוּ זָדִים כִּי־שֶׁקֶר עוֹתוֹנִי אֲנִי
 אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יֵשׁוּבוּ לִי יִרְאוּךָ
 וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: פ יִהְיֶה־לִּפִּי תָמִים בַּחֲקִיךָ לְמַעַן לֹא
 אֲבוֹשׁ: כ פֹּא כָלְתָה לְתִשְׁוַעְתָּךְ נִפְשִׁי לְדִבְרֶךָ
 יחֲלַתִּי: כב כָּלוּ עֵינִי לְאֱמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: כג כִּי־יִחֲיִיתִי כְּנָאֵד בְּקִיטוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: כד כִּמָּה יִמְיַעֲבֹדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְּרַדְפִּי
 מִשְׁפָּט: כה כְּרוֹלִי זָדִים שִׁיחוֹת אֲשֶׁר לֹא
 כִּתּוֹרַתְךָ: כו כָּל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמוּנָה שֶׁקֶר וְרִדְפוֹנִי
 עוֹרֵנִי: כז כִּמְעַט כָּלוֹנִי בָאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֹזֶבְתִּי

פְּקֻדֶיךָ: פח כַּחֲסֻדְךָ חִינִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיךָ:
 ל פט לְעוֹלָם יִהְיֶה דְבָרְךָ נֶצֶב בַּשָּׁמַיִם: צ לְדֹר
 וָדֹר אֱמוּנָתְךָ כּוֹנֵנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד: צא לְמִשְׁפָּטֶיךָ
 עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי תִכַּל עֲבָדֶיךָ: צב לִוְלִי תוֹרַתְךָ
 שְׁעִשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בְּעִנְיִי: צג לְעוֹלָם לֹא־אֶשְׁכַּח
 פְּקוּדֶיךָ כִּי בָם חִייתִנִּי: צד לִךָ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פְּקוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קִנוּ רָשָׁעִים לֹא־בִדְנִי
 עֲדוֹתֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן: צו לְכָל־תִּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה
 מִצּוֹתְךָ מֵאֹד: מז מִה־אֲהַבְתִּי תוֹרַתְךָ כָּל־הַיּוֹם
 הִיא שִׁיחָתִּי: צח מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצּוֹתְךָ כִּי
 לְעוֹלָם הִיא־לִי: צט מִכָּל־מַלְמְדֵי הַשִּׁפְלָתִי כִּי
 עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי: ק מִזִּקְנִים אֲתַבּוֹנֶן כִּי פְּקוּדֶיךָ
 נִצַּרְתִּי: קא מִכָּל־אֶרֶח רָע כָּלֹאֲתִי רִגְלִי לִמְעַן
 אֲשֹׁמֵר דְּבָרְךָ: קב מִמִּשְׁפָּטֶיךָ לֹא־סִרְתִּי כִּי־אַתָּה
 הוֹרַתִּנִּי: קג מִה־נִּמְלָצוֹ לַחֲפִי אֲמַרְתָּ מִדְּבַשׁ לְפִי:
 קד מִפְּקוּדֶיךָ אֲתַבּוֹנֶן עַל־פֶּן שְׁנֹאתִי | כָּל־אֶרֶח
 שָׁקֵר: נ קה גֵּר־לִרְגְלִי דְבָרְךָ וְאוֹר לְנִתִּיבֹתִי:
 קו נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיִימָה לְשֹׁמֵר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
 קז נַעֲנִיתִי עַד־מֵאֹד יִהְיֶה חִינִי כַּדְבָּרְךָ: קח נִדְּבֹת
 פִּי רִצְהֵנָּה יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמִדְנִי: קט נִפְשִׁי
 בִּכְפִי תָמִיד וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קי נִתְּנוּ רָשָׁעִים
 פֶּח לִי וּמִפְּקוּדֶיךָ לֹא תָעִיתִי: קיא נִחַלְתִּי עֲדוֹתֶיךָ
 לְעוֹלָם כִּי־שָׁשׂוֹן לְפִי הָמָּה: קיב נָטִיתִי לְפִי
 לַעֲשׂוֹת חֲקִיד לְעוֹלָם עֶקֶב: קיג סַעֲפִים שְׁנֹאתִי
 וְתוֹרַתְךָ אֲהַבְתִּי: קיד סִתְרִי וּמִגְנִי אֶתָּה לְדְבָרְךָ
 יִחַלְתִּי: קטו סוֹרוּ־מִמֶּנִּי מְרָעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת
 אֱלֹהֵי: קטז סִמְכֵנִי כְּאֲמַרְתָּ וְאַחִיָּה וְאַל־תִּבְיָשֵׁנִי
 מִשֹּׁבְרֵי: קיז סַעֲדֵנִי וְאוֹשַׁעַה וְאוֹשַׁעַה בַּחֲקִיד
 תָּמִיד: קיח סִלִּית כָּל־שׂוֹגִים מִחֲקִיד כִּי־שָׁקֵר
 תִּרְמִיתֶם: קיט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כָּל־רָשָׁעֵי־אֶרֶץ לְכֹן
 אֲהַבְתִּי עֲדוֹתֶיךָ: קכ סָמַר מִפְּחָדְךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאתִי: ע קכא עָשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִיתִּיחִנִּי לַעֲשׂוֹתִי: קכב עָרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֱלֹ־
 יַעֲשֻׁקֵי זֵדִים: קכג עֵינִי כָּלוּ לִישׁוּעָתְךָ וּלְאֲמַרְתִּי
 צִדְקָךָ: קכד עָשָׂה עִם־עֲבָדְךָ כַּחֲסֻדְךָ וְחֲקִיד

לְמִדְנִי: קכה עֲבָדְךָ־אֲנִי הִבִּינִי וְאַדְעָה עֲדוֹתֶיךָ:
 קכו עַת לַעֲשׂוֹת יִהְיֶה הַפְּרוֹ תוֹרַתְךָ: קכז עַל־פֶּן
 אֲהַבְתִּי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּהֱב וּמִפֶּזֶז: קכח עַל־פֶּן |
 כָּל־פְּקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי כָּל־אֶרֶח שָׁקֵר שְׁנֹאתִי:
 פ קכט כָּלֹאֹת עֲדוֹתֶיךָ עַל־פֶּן נִצַּרְתָּם נִפְשִׁי:
 קל כָּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פְּתִיִּים: קלא כִּי־פָעַרְתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יִאֲבָתִי: קלב כִּי־פָנָה־אֵלַי וּחִנִּנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֲהַבִּי שְׁמֶךָ: קלג פָּעַמִּי הֵכֵן בְּאֲמַרְתְּךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־כִּי כָל־אֲנוֹן: קלד פָּדֵנִי מִעֲשָׁק אָדָם
 וְאַשְׁמְרָה פְּקוּדֶיךָ: קלה פָּנִיד הָאֵר בְּעֲבָדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיד: קלו פִּלְגֵי־מִים יִרְדּוּ עֵינֵי עַל לֹא־שָׁמְרוּ
 תוֹרַתְךָ: צ קלא צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלכ צוֹיֹת צִדְקָה עֲדוֹתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֹד:
 קלט צִמְתָּנִי קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחוּ דְבָרֶיךָ צָרִי:
 קמ צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מֵאֹד וְעֲבָדְךָ אֲהַבָה:
 קמא צַעִיר אֲנִכִּי וְנִבְזָה פְּקֻדֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:
 קמב צִדְקָתְךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אֱמֶת: קמג צָר־
 וּמִצּוֹק מִצָּאֲנִי מִצּוֹתֶיךָ שְׁעִשְׁעִי: קמד צִדְקָה
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיָּה: ק מה קִרְאָתִי
 בְּכָל־לֵב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצַרָה: קמו קִרְאָתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹתֶיךָ: קמז קִדְמָתִי בְּנִשְׁפָּה
 וְאוֹשַׁעַה לְדְבָרְךָ יִחַלְתִּי: קמח קִדְמוֹ עֵינִי אֲשַׁמְרוֹת
 לְשִׁיחַ בְּאֲמַרְתְּךָ: קמט קוֹלִי שִׁמְעָה כַּחֲסֻדְךָ יְהוָה
 כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנ קָרְבוּ רַדְפִּי וְזִמָּה מִתוֹרַתְךָ
 רַחֲקוּ: קנא קָרֹב אֶתָּה יְהוָה וְכָל־מִצּוֹתֶיךָ אֱמֶת:
 קנב קִדְם יָדַעְתִּי מִעֲדוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם
 יִסְדָּתֶם: ר קנג רֵאֵה־עֵינִי וְחַלְצֵנִי כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קנד רִיבָה רִיבִי וְגֵאלֵנִי לְאֲמַרְתְּךָ חִינִי:
 קנה רַחוּם מְרָשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיד לֹא דִרְשׁוּ:
 קנו רַחֲמוּךְ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי: קנז רַבִּים
 רַדְפִּי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קנח רֵאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּסְטָמָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ:
 קנט רֵאֵה כִּי־פְקוּדֶיךָ אֲהַבְתִּי יְהוָה כַּחֲסֻדְךָ חִינִי:
 קס רֵאשִׁידְבָּרְךָ אֱמֶת וּלְעוֹלָם כָּל־מִשְׁפָּט צִדְקָךָ:
 ש קסא שָׁרִים רַדְפוּנִי חֲנֹם וּמִדְבָּרְךָ פָּחַד לְפִי:

קסב שֵׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אֲמֶרְתְּךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רֵב:
 קסג שֶׁקֶר שְׁנֵאתִי וְאֶתְעַבָּה תוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קסד שִׁבְעַת בַּיּוֹם הִלְלִיתִיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָתְךָ:
 קסה שְׁלוֹם רֵב לְאַהֲבֵי תוֹרַתְךָ וְאִין־לָמוּ מִכְשׁוֹל:
 קסו שִׁבְרִתִּי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסז שִׁמְרָה נַפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבֵם מְאֹד:
 קסח שִׁמְרֵתִי פְקוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כָל־דֶּרֶכְךָ נִגְדָּה:
 ת קסט תִּקְרַב רִנָּתִי לִפְנֶיךָ יְהוָה כְּדֶבְרְךָ הַבִּינֵנִי:

קע תָּבוֹא תַחֲנַנְתִּי לִפְנֶיךָ פֶּאֶמְרַתְךָ הַצִּילֵנִי:
 קעא תַּפְעֲנָה שְׁפָתֵי תְהִלָּה כִּי תִלְמְדֵנִי חֲקִיד:
 קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמֶרְתְּךָ כִּי כָל־מִצּוֹתֶיךָ צִדְקָה:
 קעג תִּהְיֶיךָ לְעֶזְרִי כִּי פְקוּדֶיךָ בַּחֲרֵתִי:
 קעד תִּאֲבָתִי לִישׁוּעֶתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שְׁעִשְׂעִי:
 קעה תַּחֲיֶינִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטְךָ יַעֲזֹרֵנִי:
 קעו תִּלְעִיתִי בְּשֶׁה אֲבֹד בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זיין:

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת אֶל־יְהוָה בַּצִּרְתָּה לִּי
 קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת
 שֶׁקֶר מִלְשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִהִיתִי לְךָ וּמִהִיָּסִיף לְךָ
 לִשְׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גַּחְלִי

רְתָמִים: ה אוֹיְהִלִּי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכָנְתִּי
 עַם־אֲהֲלִי קָדָר: ו רַבַּת שְׁכֵנָה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
 שׁוֹנָה שְׁלוֹם: ז אֲנִי־שְׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הֲמָה
 לַמַּלְחָמָה:

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' א

אחרים, שכן בשעה שנטמאו בעודם בתוך העזרה לא חלה עליהם
 תורת טומאה לענין שיטמאו אחרים. אולם אם נִטְמָאוּ בַחוּץ, ואחר
 כך הִכְנִיִסָן בַּפְּנִים העזרה, הרי הם נִטְמָאוּ אף לטמא אחרים, שהרי
 כבר חלה עליהם תורת טומאה לטמא אחרים, ושוב אינה נפקעת
 מהם. הרי מבואר בברייתא, שעדותו של יוסי בן יעזר על טהרת
 משקים נאמרה במשקי המזבח, וכדברי לוי.
 הגמרא מקשה על מה ששינונו בתחילת דברי הברייתא, שאף
 לאחר שיצאו משקי המזבח מחוץ לעזרה הם נשארים בדינם
 הקודם: איני - האם אכן הם נשארים בטהרתם גם לאחר שיצאו
 מהעזרה, והאמר (והרי אמר) רבי יהושע בן לוי, מִשְׁקֵי כִּי מִדְּבַחָא,
 לֹא אֶמְרוּ עליהם שהם דָּבָן (טהורים) אֵלָּא כשהם בִּמְקוֹמָן בעזרה.
 מֵאִי - מה היא כוונת דבריו, לֹא - האם לא בא לְמַעוֹשִׁי (למעט),
 שדווקא בעוד המשקים בעזרה הם טהורים, אבל אם נִטְמָאוּ בַּפְּנִים
 וְהוֹצִיָּאָן לְחוּץ חלה עליהם למפרע טומאה לטמא אחרים. מתרצת
 הגמרא: לֹא מיעט רבי יהושע בן לוי משקים שיצאו לחוץ, אלא בא
 לְמַעוֹשִׁי (למעט) משקים שֶׁנִּטְמָאוּ בַחוּץ ואחר כך הִכְנִיִסָן בַּפְּנִים,
 שאין להם דין משקי המזבח אלא הם נשארים בטומאתם, אבל
 נטמאו בפנים ויצאו לחוץ הרי הם טהורים.
 מקשה הגמרא על תירוץ זה: וכי יתכן לפרש בדברי רבי יהושע בן
 לוי שאם נטמאו בפנים ויצאו לחוץ הם טהורים, והא' בִּמְקוֹמָן
 קָאָמֵר - והרי אמר רבי יהושע בן לוי שלא אמרו על משקי המזבח
 שהם טהורים אלא במקומם, ומשמע שרק בעודם בפנים הם
 טהורים, ולא לאחר שיצאו לחוץ. מתרצת הגמרא: הֵכִי קָאָמֵר -
 כך אמר רבי יהושע בן לוי, לֹא אֶמְרוּ שהם דָּבָן (טהורים) אֵלָּא
 כְּשֶׁנִּטְמָאוּ בִּמְקוֹמָן, ולא כשנטמאו מחוץ לעזרה ואחר כך נכנסו
 לתוכה.
 הגמרא מביאה ברייתא אחרת השונה כדברי רבי: תִּנְיָא כְּוֹנֵתִיה דְּרֵב
 - שנינו כדברי רבי, הֵדֶם של הוֹבָחִים, וְהֵמִים שמדיחים בהם את
 הקרבים של הקרבנות, שהם הקרובים מִשְׁקֵי בֵּית מִדְּבַחָא
 שבעזרה, שֶׁנִּטְמָאוּ, בֵּין כשהם בְּתוֹךְ בָּלִים, וּבֵין כשהם בְּקֶרֶעַת, הרי
 הם טְהוֹרִין.

משקי בית מטבחי: וְלִשְׁמֹאל שפירש לעיל שצדקו הכהנים
 בתשובתם שהשמן טהור משום שאינו אלא חמישי שהוא טהור
 אפילו בקדשים, ומשמע מדבריו שאילו היה רביעי היה נטמא,
 הִנִּיחָם - מובנים דבריו רק א' כִּכֵּר לָהּ (אם סובר הוא) כִּכֵּר, דִּתְנִי
 - ששונה בדברי יוסי בן יעזר מִשְׁקֵי בֵּית מִדְּבַחָא דָּבָן (טהורים),
 אֲבָל מִשְׁקֵי כִּי מִדְּבַחָא (משקי המזבח) כִּין וּשְׁמֵן הַנּוֹכְחִים בנבואת
 חגי אֲחֵרֵינִי נִמְי מִיִּטְמָאוּ - מטמאים גם אחרים. שלפי זה דווקא
 משום שהיין אינו אלא רביעי בקודש, הוא דָּלָא עָבִיד (משום כן
 אינו עושה) את השמן לְחִמְיָשִׁי לטומאה, שכן חמישי בקודש טהור,
 הָא (אבל) אילו היה היין שְׁלִישִׁי, עָבִיד (היה עושה) את השמן
 לְרִבְעִי, שכן משקי המזבח מטמאים אחרים. אֵלָּא (אבל) א' כִּכֵּר
 לִיָּה (אם סובר) שמואל כִּין דִּתְנִי - ששונה בדברי יוסי בן יעזר
 מִשְׁקֵי כִּי מִדְּבַחָא דָּבָן (טהורים), יקשה, מֵאִי אִירָא רִבְעִי דָּלָא
 עָבִיד חִמְיָשִׁי - למה נצרך שמואל לפרש שהשמן טהור משום
 שהיין אינו אלא רביעי, ורביעי אינו עושה חמישי, אֲפִילוּ שְׁנֵי
 וְשְׁלִישִׁי נִמְי לֹא עָבִיד - הלא יין שהוא ממשקי המזבח אינו עושה
 אפילו שני ושלילי, שהרי לשיטת לוי משקי המזבח אינם מטמאים
 כלל. אלא עַל כִּרְחִיךְ עליך לומר ששמואל כִּכֵּר כִּכִּיָּא לִיָּה - סובר
 כרב, שעדותו של יוסי בן יעזר היא על משקי בית המטבחים, ש
 אכל משקי המזבח מטמאים אחרים, ועל כן אילו היה היין שלישי,
 היה עושה את השמן לרביעי, ועל כן הוצרך שמואל לפרש את
 שאלת חגי בֵּין רִבְעִי, והשיבוהו הכהנים שאינו עושה את השמן
 לחמישי.
 הגמרא מביאה ברייתות שנחלקו במחלוקת רב ולוי: תִּנְיָא כְּוֹנֵתִיה
 דְּרֵב, וְתִנְיָא כְּוֹנֵתִיה דְּלֹא - שנינו בברייתא אחת כדברי רב, ושנינו
 בברייתא אחרת כדברי לוי. תִּנְיָא כְּוֹנֵתִיה דְּלֹא - שנינו כדברי לוי
 שמשקי המזבח טהורים, הֵדֶם הנורק על גבי המזבח, וְהֵיָן המתנסך
 על גבי המזבח, וְהֵשְׁקֵן של המנחה הקרב למזבח, וְהֵמִים
 המתנסכים בחג על גבי המזבח, שהם מִשְׁקֵי כִּי מִדְּבַחָא (משקי
 המזבח) שהעיד עליהם יוסי בן יעזר שהם טהורים, שֶׁנִּטְמָאוּ בַּפְּנִים
 העזרה, ולאחר מכן הוֹצִיָּאָן לְחוּץ, עדיין הם טְהוֹרִין מלטמא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ' כסלו פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג	יום רביעי - כ"ג כסלו מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שני - כ"א כסלו מפרק קד עד סוף פרק קה	יום חמישי - כ"ד כסלו מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שלישי - כ"ב כסלו מפרק קו עד סוף פרק קז	יום שישי - כ"ה כסלו פרק כ, פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
שבת קודש - כ"ו כסלו פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ' כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 6, הקדמת המלקט... עד עמ' ד, בעלה וגו':

הקדמת המלקט

ספרים הבנויים על פי שכל אנושי, שהשכל האנושי מכתוב את
עניני המוסר והמדות. וברור הדבר שאין ספרים אלה שווים לכל
אחד, שהרי בני אדם אינם שווים בדעתם ובשכלם, ולכן אפשרי
הדבר שאותו ענין ישפיע על אחד התעוררות והתפעלות, ובשני
— לא. ב) ספרים הבנויים

על מדרשי רז"ל,
שבדיותם ענינים של
תורה, יש להם שייכות
לכל אחד מישראל,
וממילא יש בהם ענין (או)
ענינים) שיש לו שייכות
מיוחדת אליו, שיהיה
ביכולתו להתפעל
ולהתעורר. ברם, רבנו
הזקן מסביר, שגם בספרים
אלה (מהסוג השני) לא
כל אחד זוכה להכיר את
מקומו הפרטי, ולקלוט את
מה שיש לו שייכות
מיוחדת אליו. ובלשון
רבנו הזקן: ובר מן דין,
וחוץ מזה, שבגלל
הבלבול בשכלו וכדומה,
אין ביכולתו לראות את

ה"אור כי טוב" בספרים, הנה ספרי היראה — ספרי המוסר,
הבנויים על-פי שכל אנושי בנדאי אין שוין לכל נפש, כי
אין כל השכלים והדעות שוות, ואין שכל אדם זה מתפעל
ומתעורר ממה שמתפעל ומתעורר שכל חברו, וכמו
שאמר רז"ל: גבי — בקשר לברכת חכם הרזים על ששים
רבוא מישראל, — בשעה שראים שש מאות אלף מישראל,
יש לברך "ברוך חכם הרזים" — מברכים את הקב"ה שהוא החכם
שיודע סודותיהם של כל שש מאות האלף, שאין דעותיהם —
והבנתם ורגשותיהם, דומות זו לזו וכו', וכמו שכתב
הרמב"ן ז"ל ב'מלחמות' שם בפרוש ה'ספרי' גבי יהושע
שנאמר בו — שהוא היה "איש אשר רוח בו", — ומפרש
ה"ספרי" שהכוונה ב"רוח בו" היא: שייכול להלך נגד רוחו של
כל אחד ואחד וכו'. אלא אפילו בספרי היראה — ספרי

1 רבנו הזקן, בגודל ענותנותו, קורא לספר ה"תניא" — "לקוטי
2 אמרים", אוסף, "מפי ספרים ומפי סופרים", של ענינים, ואת
3 הקדמתו זו הוא מציין כ"הקדמת המלקט". והיא אנרת
4 השלוחה לכללות אנשי
5 שלומנו, — אל כל
6 החסידים, ישמרם צוים
7 ויחזקם:
8 אליכם אישים אקרא,
9 שמעו אלי רודפי צדק
10 מבקשי ה', וישמע
11 אליכם אלקים למגדול
12 ועד קץ, — מגדולי בעלי
13 המדרגה בעבודת ה', עד
14 לאלה שהם נחותים
15 במדרגה, כל אנשי
16 שלומנו
17 וסמוכות שלה, איש על
18 מקומו יבוא לשלום
19 וחסידים עד העולם יצא
20 סלה ועד, אמן בן יחי
21 רצון:
22 הנה מודעת זאת, כי
23 מרגלא בפומי דאנשי
24 בכל אנשי שלומנו לאמר, — ידוע שרגיל בפי אנשי שלומנו
25 לומר, כי אינה דומה שמיעת דברי מוסר לראיה וקריאה
26 בספרים, — שהקריאה בעניני מוסר והתעוררות מתוך ספרים,
27 שנתנו בשביל כולם, איננה מביאה אותה תועלת, כפי שזה
28 כאשר שומעים אותם ענינים באופן אישי מפיו של המדבר.
29 שהקורא — בספרים, קורא לפי דרכו ודעתו ולפי השגת
30 ותפיסת שכלו באשר הוא שם, ואם שכלו ודעתו
31 מכלכלים ובחשיבה יתהלכו בעבודת ה', בקשי יכול
32 לראות את האור כי טוב הננו בספרים, אף כי מתוך
33 האור — השורה בספרים, לעינים ומרפא לנפש. — אך, מפני
34 ששכלו מבלבל והוא ממשש באפילה בענינים של עבודת ה',
35 אין הוא רואה את האור שיכול וצריך להביא מרפא לנפשו.
36 להלן מסביר רבנו הזקן, שספרי המוסר חלוקים בשני סוגים: א)

1. או י"ל ישמרם צורנו וגואלנו, או כיוצא בו. ולהעיר מתפלת "צור ישראל קומה בעזרתך..." — אולי לכן ג"כ הוא בר"ת בכדי שיכלול כל הברכות. — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 2. ברכות נח, א. 3. על הרי"ף שעל הגמרא הנוכרת. 4. במדבר כז, יח. 5. את עצם הפירוש "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד", יכול היה רבנו הזקן להביא גם מרש"י על הפסוק, שהוא אומר שם "שיכול להלך נגד רוחו של כל אחד ואחד"; ומה שהוא מביא זאת מהרמב"ן, הוא מפני שהרמב"ן מבאר שם שישנו חכם גדול כזה, שהוא עצמו כולל בתוכו את דעותיהם של כל ששים הרבוא; שלכן בירך ר' חנינא בר' ר' איקא את ברכת "חכם הרזים" על רב פפא ור' הונא בר' דר' יהושע, כפי שמברכים על ששים רבוא מישראל, שכן, ר' חנינא ראה והכיר בהם, שהם נושאים בתוכם דיעותיהם של ששים רבוא. אך זה צריך להיות כזה שמכיר זאת בשני, ולכן אומר הרמב"ן — להלכה — שלא לברך ברכה זו אלא על ששים רבוא דוקא שאין דיעותיהם שוות. עכ"פ מהרמב"ן מסתבר שישנו מקרה כזה — וחסידים, שהם "יודעיי ומכיריי" (כלשונו של רבנו הזקן להלן) רואים

מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית־הלל מקילים
ברוב המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות
שבקדושה הכל בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם
גבורה, וגבורה כוללת בתוכה גם חסד, לכן ישנם מקרים בהם
בית־שמאי מקילים ובית־

הלל מחמירים. — הרי אם

כך הדבר בענינים של

נגלה דתורה, שאפשר

הדבר שתהיה מחלוקת

"מן הקצה אל הקצה"

בהסקת מסקנת פסק

ההלכה מהתורה — וְכָל־

שָׂבֵן וְכָל־וְחֶמֶד —

בענינים שהם בְּהִנְסְתָּרוֹת

לֵה' אֱלֹהֵינוּ דְּאִינוֹן

דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ — שהם

יראה ואהבה, דְּבִמּוֹחָא

וְלִבָּא דְּכָל חַד וְחַד

לְפָנֵם שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה —

המתבטאים במוחו ולבו

של כל אחד ואחד לפי

שיעורו, לְפָנֵם מָה

דְּמַשְׁעָר בְּלִבֵּיהּ, — לפי

מה שהוא משער בלבו, ופותח "שער"

ההשגה שבמוח בלבו. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֶדֶר הַקְדוּשָׁה עַל

פְּסוּקִים¹² נוֹדַע בְּשִׁעְרֵים פְּעֻלָּה וְגו'; — הוזהר מפרש ש"בעלה"

היינו הקב"ה, ה'בעל' של כנסת ישראל, והוא "נודע אתיידע

ואתדבק", — הוא נעשה ידוע ומתדבקים בו; "בשערים", לפי מה

שמשערים ("בשערים" מלשון השערה) בשכל ובהשגה, ולפי

השער ("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי לקלוט את

ההשגה מהמוח. על־כ־פנים מתברר מדברי הוזהר הקדוש,

שהענינים של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם בכל

אחד לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בזהר שם: "שערים"

מלשון שיעור) — וכשמדובר על עניני יראת ה' ואהבת ה',

מוצדקת לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה

דומה שמיעה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי

התעוררות והדרכות בעבודת ה', למה שרואים וקוראים

בספרים — ואילו רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא")

הוראות והדרכות בעבודה הפנימית של אהבת ה' ויראת ה'?

אבל רבנו הזקן מסביר להלן, שמדובר כאן ב"ידועי ומכיריי",

באלה שידעו והכירו את רבנו הזקן, אלה שהיו שואלים אותו

ב"חידות" עצות בעניני עבודת ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה

היא גם כן על אלה שרבנו הזקן יודע אותם ומכיר אותם, ובכך

נכללות כל הנשמות שלמדו, לומדות ותלמדנה את ספר

מחמירים, מפני ששורשם ממדת הגבורה, ובית־הלל מקילים

ברוב המקרים, מפני ששורשם ממדת החסד; אלא, היות

שבקדושה הכל בהתכללות, כך שחסד כוללת בתוכה גם

גבורה, וגבורה כוללת בתוכה גם חסד, לכן ישנם מקרים בהם

בית־שמאי מקילים ובית־הלל מחמירים. — הרי אם

כך הדבר בענינים של נגלה דתורה, שאפשר

הדבר שתהיה מחלוקת "מן הקצה אל הקצה"

בהסקת מסקנת פסק ההלכה מהתורה — וְכָל־

שָׂבֵן וְכָל־וְחֶמֶד — בענינים שהם בְּהִנְסְתָּרוֹת

לֵה' אֱלֹהֵינוּ דְּאִינוֹן דְּחִילוֹ וְדְחִימוֹ — שהם יראה ואהבה,

דְּבִמּוֹחָא וְלִבָּא דְּכָל חַד וְחַד לְפָנֵם שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה — המתבטאים במוחו ולבו של כל אחד ואחד לפי שיעורו, לְפָנֵם מָה דְּמַשְׁעָר בְּלִבֵּיהּ, — לפי מה שהוא משער בלבו, ופותח "שער" ההשגה שבמוח בלבו. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּחֶדֶר הַקְדוּשָׁה עַל פְּסוּקִים¹² נוֹדַע בְּשִׁעְרֵים פְּעֻלָּה וְגו'; — הוזהר מפרש ש"בעלה" היינו הקב"ה, ה'בעל' של כנסת ישראל, והוא "נודע אתיידע ואתדבק", — הוא נעשה ידוע ומתדבקים בו; "בשערים", לפי מה שמשערים ("בשערים" מלשון השערה) בשכל ובהשגה, ולפי השער ("בשערים" מלשון שער) שפותחים בלב כדי לקלוט את ההשגה מהמוח. על־כ־פנים מתברר מדברי הוזהר הקדוש, שהענינים של אהבה ויראה, של דביקות בהקב"ה, הם בכל אחד לפי שיעורו הפרטי (זהו פירוש שלישי בזהר שם: "שערים" מלשון שיעור) — וכשמדובר על עניני יראת ה' ואהבת ה', מוצדקת לכאורה ההתבטאות בין החסידים (אנ"ש) ש"אינה דומה שמיעה לראיה", שאינו דומה מה ששומעים מהרבי דברי התעוררות והדרכות בעבודת ה', למה שרואים וקוראים בספרים — ואילו רבנו הזקן מכניס כאן בספר (בספר ה"תניא") הוראות והדרכות בעבודה הפנימית של אהבת ה' ויראת ה'?

אבל רבנו הזקן מסביר להלן, שמדובר כאן ב"ידועי ומכיריי", באלה שידעו והכירו את רבנו הזקן, אלה שהיו שואלים אותו ב"חידות" עצות בעניני עבודת ה'; חסידים מפרשים, שהכוונה היא גם כן על אלה שרבנו הזקן יודע אותם ומכיר אותם, ובכך נכללות כל הנשמות שלמדו, לומדות ותלמדנה את ספר

המוסר, אֲשֶׁר יִסְדּוּתָם בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ מִדְרָשֵׁי חו"ל אֲשֶׁר רוּחַ
ה' דָּבַר בָּם, וּמִלְתּוֹ — של הקב"ה, עַל לְשׁוֹנָם⁶ — ועליהם
בנויים ספרי מוסר אלה, וְאִדְרִיתָא וְקִדְשָׁא בְּרִיךְ־הוּא כָּלֵא
חַד, — התורה והקב"ה הם דבר אחד; וְכָל שְׂשִׁים רַבּוּא

בְּלִלּוֹת יִשְׂרָאֵל

וּפְרִטִיָּהּ עַד נִיצוּץ — 1

של קל שְׂבָקָלִים וּפְחוּתֵי 2

הַעֲרֵף שְׂבַעֲמִינוּ בְּנֵי 3

יִשְׂרָאֵל כָּלֵהוּ מִתְקַשְּׂרָאן 4

בְּאִדְרִיתָא, — כל אלה 5

מתקשרים בתורה, 6

וְאִדְרִיתָא הִיא מִתְקַשְּׂרֶת 7

אוֹתָן לְהַקְב"ה בְּנוֹדַע 8

בְּחֶדֶר הַקְדוּשָׁה, — 9

והתורה הרי כבר כוללת 10

בתוכה מה שנוגע לשכלו 11

ולדעתו של כל אחד 12

מישראל — חֲרִי זֶה דְּרָף 13

בְּלִלּוֹת לְבָלִילּוֹת יִשְׂרָאֵל. 14

— מכל־מקום הרי דבר זה 15

הוא ענין כללי המופנה 16

לכלל כולו. וְאֵה שְׁנֵתָנָה 17

הַתּוֹרָה לְדָרֵשׁ בְּכָלֵל 18

וּפְרִט וּפְרִטִי פְּרִטוֹת לְכָל נֶפֶשׁ פְּרִטִית מִיִּשְׂרָאֵל מִשְׁרֶשֶׁת 24

בָּהּ, — בתורה, הרי שבתורה ישנם לא רק הענינים של כלל

ישראל, אלא של כל אחד מישראל במיוחד, וספרי המוסר

הבנויים על מדרשי רז"ל שבתורה, כוללים בתוכם גם הענינים

הפרטיים הנוגעים לכל יהודי לחוד; — חֲרִי אֵין כָּל אָדָם זֻכָּה

לְהִיּוֹת מִבִּיר מְקוֹמוֹ הַפְּרִטִי שְׁבִתּוֹרָה; — לדעת איך ללמוד

את ההוראות בעבודת ה' ועניני התעוררות הנוגעים אליו

בפרט. וְהֵנָּה, אֵף בְּהִלְכּוֹת אִסּוּר וְחֵתֶר הַנִּגְלּוֹת לָנוּ וּלְבְנֵינוּ¹⁰

מִצְאָנוּ רְאִינוּ מַחְלָקֶת תִּנְאִים וְאִמּוּרָאִים מִן הַקְצָה אֵל

הַקְצָה מִמֶּשׁ, — שאחד אומר ההיפך מהשני — זה אוסר וזה

מתיר וכדומה, וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ דְּבָרֵי אֱלֹהִים חֲסִים¹⁰ לְשׁוֹן רַבִּים

— לא אלקה חי, אלא אלקים חיים שהוא לשון רבים, עַל שֵׁם

מְקוֹר הַחַיִּים לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הַנִּחְלָקוֹת — נשמות ישראל,

וממילא כך הדבר גם במקורם, דְּרָף כָּלֵל לְשִׁלְשָׁה קוּיָן, יְמִין

וְשִׁמְאֵל וְאִמְצַע, שֵׁהֶם — שלשה קוים אלה, הֵם: חֶסֶד — קו

הימין, וְגִבּוּרָה — קו השמאל, וְכו', — כלומר, תפארת שהוא

הקו האמצעי. וְנִשְׁשׁוֹת שִׁשְׁרֶשֶׁן מִמֵּדֶת חֶסֶד הַנִּהְיָתָן גַּם בֵּין

לְהַטּוֹת כָּלִפִּי חֶסֶד לְהַקְלֵל כו' — להתיר את הדבר כדי שיוכל

לעלות לקדושה, שהוא ענין של חסד; ואותו דבר בנשמות

ששרשן ממדת הגבורה וכו', בְּנוֹדַע, — כפי שרבנו הזקן מבאר

בפרוטרוט ב"אגרת הקדש" סימן יג, שלכן בית־שמאי לרוב

מכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיוכל להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד". 6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, 7. על פי תניא פל"י - מח, א. 8. חלק ג', עג, 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג.

ומכירים ברבנו הזקן שהוא זה "שיוכל להלוך נגד רוחו של כל אחד ואחד", שכן, בהיותו נשמה כללית הוא כולל בתוכו מ"רוחו של כל אחד ואחד". 6. על פי לשון הכתוב שמואל ב כג, 7. על פי תניא פל"י - מח, א. 8. חלק ג', עג, 9. על פי לשון הפסוק דברים כט, כח: "הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו וגו'". 10. עירובין יג, ב. 11. חלק א' ק"ג ע"א וע"ב. 12. משלי לא, כג.

- 1 ה'תניא" – את כל אלה ידע והכיר רבנו הזקן, ובשבילם כתב
2 בספר זה עצות והוראות בעבודת ה', כאילו נכנסו הם כולם

יום שני כ"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ד, אך ביודעיי... עד עמ' 8, אמרים הנ"ל.

- 5 אך ביודעיי ומכירי קאמינא, – אני מדבר אודות אלה שאני
6 יודע אותם ומכירם – אומר רבנו הזקן, הם כל אחד ואחד
7 מאנשי שלומנו שבמדינתנו וסמוכות שפלה – והסמוכות
8 למדינתנו, אשר יהיה הדבור של חיבה מצוי בינינו –
9 בהיכנסם אל רבנו הזקן
10 ל"יחידות", וגילו לפני כל

הקדמה

- 11 תעלומות לבם ומחם
12 בעבודת ה' התלויה
13 בלב, אליהם תפא מלתי
14 ולשוני עט ספר¹⁴
15 בקונטרסים אלו – של
16 ספר ה'תניא", הנקראים
17 בשם 'לקוטי אמרים',
18 מלקטים מפי ספרים
19 ומפי סופרים קדושי
20 עליון נשמתם עדן – כפי
21 שהזכרנו בלמדנו את "דף
22 השער", אמרים חסידים,
23 שב"ספרים" הכוונה לספרי
24 השל"ה הקדוש וספרי
25 מהר"ל (מפראג)
26 וב"סופרים" הכוונה על
27 הבעל-שם-טוב והרב
28 המגיד ממזריטש,
29 המפרסמים אצלנו,
30 וקצת מהם נרמזין
31 לחכימין – חלק
32 מה"אמרים" מרומזים לפני
33 החכמים, אלה שדי להם
- אך ביודעיי ומכירי קאמינא הם כל אחד ואחד מאנשי
שבמדינותינו וסמוכות שלה אשר היה הדבור של חיבה
מצוי בינינו וגילו לפני כל תעלומות לבם ומוחם בעבודת ה'
התלויה בלב אליהם תמוך מלתי ולשוני עט סופר
אלו הנקראים בשם לקוטי אמרים מלקטים מפי ספרים ומפי
סופרים קדושי עליון נשמתם עדן המפורסמים אצלנו וקצת
מהם נרמזין לחכימין באגרות הקדש מרבותינו שבאה"ק
תובב"א. וקצתם שמעתי מפיהם הקדוש בהיותם פה עמנו
וכולם הן תשובות על שאלות רבות אשר שואלין בעצה כל
אנשי רמדינתנו תמיד כל אחד לפי ערכו לשית עצות בנפשם
בעבודת ה' להיות כי אין הזמן גרמא עוד להשיב לכל אחד
ואחד על שאלתו בפרטות וגם השכחה מצויה על כן רשמתי
כל התשובות על כל השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד
וא' לזכרון בין עיני ולא ידחוק עוד ליכנס לדבר עמי ביחידות
כי בהן ימצא מרגוע לנפשו ועצה נכונה לכל דבר הקשה עליו
בעבודת ה' ונכון יהיה לבו בטוח בה' גומר בעדינו: ומי
שדעתו קצרה להבין דבר עצה מתוך קונטרסים אלו יפרש
שיחתו לפני הגדולים שבעירו והם יבוננוהו ואליהם בקשתי
שלא לשום יד לפה להתנהג בענוה ושפלות של שקר ח"ו
וכנודע עונש המר על מונע בר וגדול השכר ממאמר רז"ל
ע"פ מאיר עיני שניהם ה' כי יאיר ה' פניו אליהם אור פני
מלך חיים. ומחיה חיים יזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו
עוד איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' כי מלאה
הארץ דעה את ה' וגו' אכ"ר:

- 34 ברמז "די לחכימין ברמיזא", באגרות הקדש מרבותינו
35 שבארץ הקדש, תבנה ותבונן במהרה בימינו אמן, – רבנו
36 הזקן קרא לכמה מזקני תלמידי הרב המגיד, ובפרט את רבי
37 מנחם מענדל מויטבסק, בשם "רבותינו", הרביים שלו; וקצתם
38 שמעתי מפיהם הקדוש בהיותם פה עמנו, – לפני עלייתם
39 לארץ ישראל, וכלם הן תשובות על שאלות רבות אשר
40 שואלין בעצה כל אנשי שלומנו ומדינתנו תמיד כל אחד
41 לפי ערכו – ומצבו בעבודת ה', לשית – לתת, עצות בנפשם
42 בעבודת ה', להיות כי אין הזמן גרמא עוד – אין הזמן
43 מרשה עוד, להשיב לכל אחד ואחד על שאלתו בפרטות,
44 וגם השכחה מצויה, על כן רשמתי כל התשובות על כל
45 השאלות למשמרת לאות להיות לכל אחד ואחד לזכרון
- עצמם ללמוד עם הזולת, כפי שידוע ממאמר רז"ל¹⁸ על
פסוק¹⁹ "מאיר עיני שניהם ה'", – הגמרא מפרשת שם את
הפסוק "רש ואיש תכבים נפגשו מאיר עיני שניהם ה'" – "רש"
היינו מי שעני בתורה, ו"איש תכבים" – מי שעשיר בתורה, הרי
כששני אלה "נפגשו", וכן התורה מתעסק עם ה"עני" בתורה,
"מאיר עיני שניהם ה'" – הקב"ה מאיר עיני שניהם באור
שלמעלה משניהם, כי יאיר ה' פניו – והפנימיות שלו,
אליהם אור – של פני מלך חיים. ומחיה חיים – זה
שנותן חיים לחיים, וזכנו ויחינו לימים אשר לא ילמדו עוד
איש את רעהו וגו' כי כולם ידעו אותי וגו' – את הקב"ה,
למקטנם ועד גדולם²⁰, כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו',
– כמים לים מכסים²¹, אמן בן יהי רצון:

25 שהמלה "סיג" רומזת גם כן על הענינים שזייפו אותם, והיה
26 צורך לנקות את הקונטרסים מהזיופים. ואמינא לפעלא טבא
27 יישר חילא. – ואני אומר לפעולה טובה זו: יישר כח. ולחיות
28 כי מקרא מלא דבר הכתוב²³ "ארור מסיג גבול רעהו",
29 וארור בו קללה בו נדוי
30 חסד ושלום וכו'²⁴, על
31 בן ביהודה ועוד
32 לקרא²⁵ קאתינא למשידי
33 גודא רבא – כדבר
34 מיותר (כפי שמביאים
35 למשל ראה ממה
36 שמתנהגים ב"יהודה"
37 בשעה שיש על כך פסוק
38 מפורש) אני בא להטיל
39 איסור גדול, על כל
40 המדפיסים
41 להדפיס קונטרסים
42 הנזכרים לעיל לא על
43 ידי עצמן ולא על ידי
44 גידא דילהון – ולא על
45 ידי באי כוחם, בלתי רשות הנקובים הנ"ל משך חמש שנים
46 מיום בלות הדפוס²⁶. ולשומעים יונעם ותבוא עליהם
47 ברפת טוב. בה דברי המלמט – ספר לקוטי אמרים הנזכר
48 לעיל:

הקדמה

והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנזכרים לעיל בקרב
בהעתקות רבות מידי סופרים שונים ומשונים הנה ע"י
ריבוי ההעתקות שונות רבו כמו רבו הט"ס במאוד מאוד
ולזאת נדבה רוחם של אנשים אפרתים הנקובים הנ"ל מע"ל
לטרוד בגופם ומאודם להביא את קונטרסים הנ"ל לבית הדפוס
מנקים מכל סיג וט"ס ומוגהים היטב ואמינא לפעלא טבא
יישר חילא ולחיות כי מקרא מלא דבר הכתוב ארור מסיג
גבול רעהו וארור בו קללה בו נדוי ח"ו וכו' ע"כ ביהודה
ועוד לקרא קאתינא למשידי גודא רבא על כל המדפיסים
להדפיס קונטרסים הנ"ל לא על ידי עצמן ולא על ידי
גירא דילהון בלתי רשות הנקובים הנ"ל משך חמש שנים
מיום בלות הדפוס ולשומעים יונעם ותבא ברכת טוב כה
דברי המלמט ליקוטי אמרים הנ"ל:

1 והנה אחר שנתפשטו הקונטרסים הנזכרים לעיל בקרב
2 כל אנשי שלומנו הנזכרים לעיל בהעתקות רבות מידי
3 סופרים שונים ומשונים, הנה על ידי רבוי ההעתקות
4 שונות רבו כמו רבו הטעויות סופרים במאד מאד, – כפי
5 שכבר הזכרנו בלמדנו
6 הסכמותיהם של הצדיקים
7 רבי זושא ורבי יהודה ליב
8 הכהן, נפלו על פי טעות
9 שגיאות בכתבים, עקב
10 המעתיקים השונים, והיו
11 גם כאלה שבמכוון זייפו
12 ענינים ב"תניא", כדי
13 שיוכלו להעליל וכו', ויש
14 לומר שעל אלה רומז
15 רבנו הזקן במלה
16 "משונים". ולזאת – ולכן,
17 נדבה רוחם של אנשים
18 אפרתים – אנשים
19 חשובים, הנקובים
20 הנזכרים לעיל מעבר
21 לדף²² למרח בגופם ומאדם להביא את קונטרסים
22 הנזכרים לעיל – ספר ה"תניא", לבית הדפוס מנקים מכל
23 סיג – כמו הפסולת המופרשת מהתבואה וכדומה, וטעויות
24 סופר ומגהים היטב, – כפי שב"ק רבינו מעיר, יש לומר

יום שלישי כ"ב כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ה, פרק א תניא... עד עמ' 10, ושבעים פנים לתורה:

66 שליחותו בעולם הזה. השבועה האמורה מורכבת משני חלקים:
67 בחלק הראשון משביעים אותו כיצד עליו להיות – שיהיה צדיק
68 ולא יהיה רשע, בחלק השני של השבועה משביעים אותו כיצד
69 יחזיק את עצמו בעיניו – שיחשוב את עצמו כרשע. וצריך
70 להבין, דהא תנן [אבות
71 פרק ב'] – למדנו
72 במשנה, בפרק שני של
73 מסכת אבות: "ואל תהי
74 רשע בפני עצמך". –
75 שלא תחשוב את עצמך
76 כרשע. כיצד, איפוא,
77 אפשר לומר משביעים
78 את האדם לחשוב את
79 עצמו כרשע, כשהמשנה אומרת שאסור לאדם לחשוב את
80 עצמו כרשע? ונב, אם יהיה בעיניו כרשע – ירע לכבו ויהיה
81 עצב, ולא יוכל לעבד ה' בשמחה ובטוב לבב, – מלבד
82 הקושיא האמורה ממסכת אבות, אין החזקה עצמו כרשע,

49 פרק א. תניא [בסוף פרק ג דנדה]: – למדנו בסוף פרק
50 שלישי במסכת נדה: "משביעים אותו, – יהודי לפני לידתו,
51 משביעים אותו בשמים, תהי צדיק ואל תהי רשע. – היה צדיק
52 ואל תהיה רשע, ואפלו כל העולם כלו – בדונם אותו לפי
53 מעשי, אומרים לה'
54 צדיק אתה – תהי בעיניך¹⁵
55 כרשע". – לידתו של
56 יהודי היא הרי לשם כוונה
57 מיוחדת, לבצע את תכלית
58 בריאתו. הנשמה יורדת
59 לעולם הזה ומתלבשת
60 בגוף, כדי לבצע שליחות
61 אלקית מיוחדת בעולם
62 הזה. וכדי שהאדם יוכל לבצע תכלית וכוונה זו ושיהיה בכוחו
63 לקיים את שליחותו, לשמה ירדה נשמתו למטה – משביעים
64 אותו, לפני לידתו, שיהיה צדיק ואל תהי רשע. ואילו בעיני
65 עצמו יחשוב את עצמו כרשע, ועל ידי זה יבצע תכלית כוונה

ליקוטי ספר של בינונים אמרים

פרק א תניא [בספ"ג דנדה] משביעים אותו
תהי צדיק ואל תהי רשע ואפי' כל
העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע
וצריך להבין דהא תנן [אבות פ"ב] ואל תהי רשע בפני
עצמך וגם אם יהיה בעיניו כרשע ירע לכבו ויהיה עצב
ולא יוכל לעבד ה' בשמחה ובטוב לבב ואם לא ירע לכבו

22. השותפים ר' שלום שכנא ור' מרדכי. ראה הסכמתו של ר' זושא מאניפאלי והערה 8 שם. 23. דברים כז, ז. 24. שבועות לא, א – בשינוי הסדר, וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כו הלכה ג. 25. קידושין ו, א. 26. כנ"ל יום ג' פ' תבא תקנ"ו – ראה לעיל בהסכמות. 1. משנה יג.

1 תואמת לדרכים בהן על היהודי להתנהג בעבודתו את השי"ת.
2 יודעים אנו, שעיקר גדול בעבודת השי"ת הוא לעבדו מתוך
3 שמחה וטוב לבב. כשיהודי מקיים מצוה עליו לעשות זאת מתוך
4 חרדה גדולה, על שזכה לעבוד את מלך מלכי המלכים הקב"ה;

5 כן, כשמונע עצמו

6 מעבירה, עליו להיות שבע

7 רצון על שעלה בידו, 1

8 בגלל רצונו של הקב"ה, 2

9 להימנע מעשיית עבירה. 3

10 כיצד, איפוא, אפשר לומר 4

11 שמשביעים אותו לחשוב 5

12 את עצמו כרשע? הרי לא 6

13 יוכל אז לעבוד את השי"ת 7

14 מתוך שמחה. זאת ועוד: 8

15 הרי מובן שכשם שהחלק

16 הראשון בשבועה (,תהי צדיק ואל תהי רשע") נוגע ליכולת

17 ביצוע שליחותו בעולם־זה, כך גם נוגע לכך החלק השני של

18 השבועה. ברם, אם יחזיק עצמו כרשע – יהיה שקוע בעצבות,

19 דבר שיש בו בודאי משום הפרעה לקיום שליחותו בעבודת

20 השי"ת מתוך שמחה. ואם לא ירע לִבּוֹ לִבּוֹ לִבּוֹ – לא ידיר

21 גיטא, אם אכן יקיים את השבועה ויחזיק את עצמו כרשע, אלא

22 שכדי שזה לא יפריע לו בעבודת ה' בשמחה, יחליט בנפשו

23 שהדבר לא ירגיז אותו כלל; שלא יהא איכפת לו מה שהוא

24 רשע, ואז לא יהיה שררי בדכאון או בעצבות וממילא יוכל

25 לעבוד את ה' בשמחה, יִבּוֹל לְבָאוֹ לְיָדֵי קְלוֹת, חֲסִי וְשָׁלוֹם. –

26 שלא יעריך כל כך חומרתה של עבירה. שכן, למרות שהגיע

27 להחלטתו האמורה, כדי שהדבר לא יפריע לו לעבודה בשמחה

28 – אך עם זאת הרי לא מפריעה לו העובדה שהוא רשע, וכך הוא

29 עלול לבוא למצב כזה שחומרת עבירה תקל בעיניו חלילה

30 באמת. כדי להסביר את האמור, יש בתחילה לברר ולקבוע

31 מובנם האמיתי של המושגים "צדיק" ו"רשע", ועל כך הוא אומר

32 בהמשך הפרק: אֵךְ הֵעֵנִי, כִּי הִנֵּה מַצִּינוּ בְּנִמְרָא: ה' חֲלָקוֹת:

33 צְדִיק וְטוֹב לוֹ, צְדִיק וְרַע לוֹ, רָשָׁע וְטוֹב לוֹ, רָשָׁע וְרַע לוֹ,

34 בְּיָנוּנִי. – "בינוני", כלומר אדם שאינו "צדיק" אבל גם אינו

35 "רשע". כל הדרגות האמורות מתבטאות גם במובן הגשמי,

36 ובגוף: "צדיק וטוב לו" הכוונה גם בפשטות, שטוב לו גם

37 בגשמיות, או "צדיק ורע לו" הכוונה שגם במובן הגשמי רע לו.

38 וכך גם בשאר הדרגות. וּפְרָשׁוֹ בְּנִמְרָא: "צדיק וטוב לו" –

39 צְדִיק גָּמוּר, – ממילא אינו צריך לסבול יותר בעולם־זה,

40 ומשום כך טוב לו גם בגשמיות. צְדִיק וְרַע לוֹ – צְדִיק שְׂאִינוּ

41 גָּמוּר. – ממילא עליו עוד לסבול בעולם־זה, ומשום כך רע

42 לו גם בגשמיות. פירוש זה בגמרא מלמד אותנו, ששני צדיקים

43 אלה, האחד ש"טוב לו" והשני ש"רע לו", אינם באותה מדרגה,

44 אלא שלזה טוב ולזה רע, אלא שאלו הן שתי מדרגות מיוחדות

45 בצדיקים. ברם, גם לפי פירוש זה בגמרא, אין בציונים "טוב לו"

46 ו"רע לו" משום תואר להגדרת מדרגותיהם של צדיקים אלה.

ליקוטי אמרים

כלל מזה יכול לבוא לידי קלות ח"ו. אך הענין כי הנה
מצינו בגמרא ה' חלוקות. צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע
וטוב לו רשע ורע לו ובינוני. ופירשו בגמרא צדיק וטוב לו
צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור וברעיא
מהימנא פ' משפטים פ' צדיק ורע לו שהרע שבו כפוף
לטוב וכו' ובגמרא ספ"ט דברכות צדיקים יצ"ט שופטין כו'
רשעים יצה"ר שופטין בינונים זה וזה שופטין וכו' אמר רבה
כגון אנא בינוני א"ל אביי לא שביק מר חיי לכל בריה

הגדרת דרגותיהם היא: "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור". "טוב
לו" ו"רע לו" הם ענינים צדיקים: לאחד טוב משום שהוא "צדיק
גמור" ואילו לשני לא טוב מפני שהוא "צדיק שאינו גמור".
וּפְרָשׁוֹ מְהִימְנָא פְּרָשׁת מְשַׁפְּטִים פְּרָשׁ: – ב'זוהר' בחלק
הנקרא "רעיא מהימנא"
בפרשת משפטים, פירשו:
צְדִיק וְרַע לוֹ – שְׂהָרַע
שְׂבּוֹ כְּפוּף לְטוֹב וְכוּ', –
הוא מסוג הצדיקים
שעדיין יש בו משהו
מהרע, אלא שרע זה בטל
לטוב שלו. בהתאם לכך,
יוצא ש"צדיק וטוב לו"
היינו צדיק שיש בו רק טוב
ואין בו מהרע כלל.

בהתאם ל"זוהר" זה יוצא, שנוסף לתוארים "צדיק גמור" ו"צדיק
שאינו גמור", מהווים גם "צדיק וטוב לו" ו"צדיק ורע לו" תוארים
המציינים את מדרגות הצדיקים: מדרגה אחת של "צדיק" שיש
בו רק טוב, ואת הרע שבקרבו הפך לגמרי לטוב – "צדיק וטוב
לו". מדרגה אחרת של "צדיק", שעדיין יש בו קצת רע – "צדיק
ורע לו". אבל נדרשת הסברה על הכפילות בתארים שבכל אחת
המדרגות של "צדיק": "צדיק גמור" – ו"צדיק וטוב לו", "צדיק
שאינו גמור" – ו"צדיק ורע לו". מכיון ש"צדיק גמור" הנו "צדיק
וטוב לו", ו"צדיק שאינו גמור" הוא "צדיק ורע לו" – לשם מה,
איפוא, מצויינת כל דרגה בשני תוארים: כפי שהדברים יוסברו
להלן, מבטא כל אחד מהתארים האמורים פרט מיוחד בעבודתו
של ה' צדיק: התארים "צדיק גמור" ו"צדיק שאינו גמור"
מתארים עבודתו של ה' צדיק" מצד נשמתו, עד כמה גדולה
אהבתו להשי"ת, כי בגלל אהבתו זו קיבל את התואר "צדיק" –
ועל כך בא התואר "צדיק גמור", שאהבתו להקב"ה היא בדרגת
אהבה בתענוגים, אהבה מלאה. או שאהבתו להשי"ת איננה
מלאה ובגלל כך הוא נקרא "צדיק שאינו גמור". ואילו "צדיק
וטוב לו" ו"צדיק ורע לו" מתארים מצבו של ה' צדיק" בשעה
שהוא עסוק בהפיכת הנפש הבהמית לקדושה. שכן, "צדיק"
על־ידי עבודתו הגדולה את השי"ת מתוך אהבה בתענוגים,
מהפך את הרע שבו לטוב ולקדושה. "צדיק וטוב לו" – שכבר
הפך לגמרי את הרע שבקרבו והוא מורכב רק מטוב, ואילו
"צדיק ורע לו" – שעדיין לא הצליח להפוך את הרע לגמרי,
משהו מהרע עדיין נשאר בקרבו. מההסברים הבאים מתבאר
שמדובר כאן אודות הרע הרוחני שבלב. שכן, אין ל"צדיק" שום
שייכות לרע כזה שיכול להתבטא במחשבה, בדיבור, ובודאי
לא, חלילה, במעשה. וּבְנִמְרָא סוּף פֶּרֶק ט' דְּבִרְכוֹת: –
"צדיקים – יצַר טוֹב שׁוֹפְטִין כו', רָשָׁעִים – יִצַּר הָרַע
שׁוֹפְטִין, בִּינוּנִים – זֶה וְזֶה שׁוֹפְטִין וְכוּ'. אָמַר רַבְּה: כְּגוֹן
אָנָּה – בִּינוּנִי. – כמו אני – "בינוני". רבה מעמיד עצמו כדוגמא
לאדם שהוא "בינוני". אָמַר לִיָּה אֲבִי: – אמר לו אביי, לא

בשעה שעושה עונות - עד שחזר בתשובה, נקרא רשע
 גמור - ולא "בינוני", [ואם אחר-כך עשה תשובה - נקרא
 צדיק גמור], - והערת כ"ק רבינו: קדושין מט, ב. ובאור זרוע
 סי' קיב: צדיק גמור; ואפילו העובר על אסור קל של דברי
 סופרים - מקרי רשע, -
 אפילו זה שעובר על
 איסור קל, כמו איסור
 דרבנן, ולא רק איסור
 דאורייתא, נקרא "רשע",
 בראיתא בפירוש
 דרבנן⁴⁶. - כמו שאנו
 מוצאים, יתירה מזו, בפרק
 שני במסכת יבמות ובפרק
 ראשון במסכת נדה,
 ואפילו מי שיש בידו
 למחות ולא מקח - הוא
 עצמו לא עבר על שום
 עבירה, הוא רק לא מיחה
 במי שעבר עבירה, נקרא
 רשע [בפרק ו'
 דשבועות⁴⁷]. וכל-שכן
 וכל-זמנא, במבטל איזו
 מצות-עשה שאפשר לו
 לקיימה, - כל-שכן וכל-
 וחומר מי שמבטל קיום
 מצות-עשה שהיה בידו
 לקיימה, כמו כל
 שאפשר לו לעסוק
 בתורה ואינו עוסק,
 שעליו דרשו רז"ל⁴⁸: -
 הפסוק⁴⁹: "כי דבר ה' בזה וגו' הכרת תכרת וגו'". ופשיטא
 דמקרי רשע טפי מעובר אסור דרבנן. - ברור הרי שהוא
 נקרא "רשע" יותר מאשר מי שעובר על איסור דרבנן בלבד,
 ואם כן, על-כרחי הבינוני אין בו אפילו עון בטול תורה,
 - גם עון ביטול תורה, שמאד קשה להניצל ממנו, והוא אחד
 משלשת הדברים⁵⁰ שאין אדם ניצל מהם בכל יום - הנה אף
 בחטא זה של ביטול תורה אין ה"בינוני" נכשל, ומשום חכי -
 ולכן, טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני* - מכיון
 שאומרים ש"בינוני" אין בו אפילו עון ביטול תורה, יוסבר כיצד
 טעה רבה לומר על עצמו שהוא "בינוני", כי גם אם רבה נזרה
 ונשמר בכל דבר, אף הקטן ביותר, ולא הפסיק מלימודו אף
 לרגע אחד, יכול היה לחשוב על עצמו שהוא "בינוני". [הגהה]
 (ומה שכתוב בזה חלק נ דף רלא: כל שממעיין עונותיו
 וכו', - מכאן נראה שגם הזוהר סובר ש"צדיק ורע לו" הוא מי

שביק מר חיי לכל בריה וכו'". - אינך משאיר חיים לאף
 אחד, כי אם אתה "בינוני", הרי שכל אלה שהם בדרגה נמוכה
 ממך, הם רשעים, ורשעים - גם - בחייהם נקראים מתים⁵¹,
 הרי שעלידי שאתה קורא לעצמך "בינוני" אינך משאיר חיים
 לאף אחד. ולהבין כל זה
 באר היטב, - נוסף על
 השאלה דלהלן, שלפי
 המקובל ש"בינוני" הוא זה
 שיש לו מחצית מצוות
 ומחצית עבירות - כיצד
 יכול היה רבה לטעות
 טעות גדולה כל כך, לומר
 על עצמו שהוא "בינוני"?
 - ישנה כאן שאלה
 נוספת: באם "בינוני" הוא
 זה שיש לו מחצית מצוות
 ומחצית עבירות, הרי זה
 "מציאות" כזו, כיצד,
 איפוא, יכולה להיות
 מחלוקת בין רבה לאביי
 על דבר שהוא "מציאות"?
 וגם להבין מה שאמר
 איוב [בברא פירוש
 א':] "רבונו של עולם,
 בראת צדיקים בראת
 רשעים כו'", והא
 צדיק ורשע לא
 קאמר! - והרי "צדיק"
 ו"רשע" לא אמר. הגמרא
 מספרת, שהמלאך שואל
 את הקב"ה על כל מי
 שעומד להיוולד, האם יהיה חכם או טיפש, גבור או חלש וכו',
 ואילו ביחס ל"צדיק" ו"רשע" לא נאמר שם שום דבר, כי זה נתון
 לבחירתו של האדם. כיצד, איפוא, אמר איוב: "בראת צדיקים,
 בראת רשעים"? וגם להבין מהות מדרגת הבינוני, - המלה
 "מהות" משמעה "מה הוא", והנה מהותו של "צדיק" הוא טוב,
 מהותו של "רשע" הוא רע, מזי, איפוא, מהות מדרגת
 ה"בינוני"? שבודאי אינו מחצה זכיות ומחצה עונות, שאם
 כן, איך טעה רבה בעצמו לומר שהוא בינוני, ונודע, דלא
 פסיק פומיה מנרסא, - שפיו לא פסק מללמוד תורה, עד
 שאפילו מלאך המות לא היה יכול לשלם בו, - כלומר,
 גם בכמות, לא החסיר אף רגע מללמוד תורה, וגם באיכות -
 היה לימודו בדרגה עליונה, עד כדי כך שמלאך המות לא היה
 יכול להפריע לו, ואיך היה יכול לטעות במחצה עונות
 חס-ושלום? ועוד, - מתי יכולים לקרוא לאדם "בינוני" שחרי

ליקוטי אמרים

הנהגה

(ומ"ש בוזה ח"ג ד' רל"א כל
 שממועטין עונותיו וכו' היא שאלת
 רב המנונא אליהו אבל לפי תשובת
 אליהו שם הפי' צדיק ורע לו הוא
 כמ"ש בר"מ פירשה משפטים דלעיל
 ושבעים פנים לתורה):

4. ברכות יח, ב. ב"ר לט, ז. זח"ב קו, ב. ועוד. 5. בבא בתרא טז, א. 6. ראה בבא מציעא פו, א. 7. יבמות כ, א. 8. נדה יב, א. 9. שבועות לט, ב. 10. סנהדרין לט, א. 11. במדבר טו, לא. 12. בבא בתרא קסד, ב.

4 "צדיק ורע לו" הוא כמו שכתוב ב'רעיא מהימנא' פרשה
5 משפטים דלעיל. – ש"צדיק ורע לו" הוא זה שיש לו מקצת מן
6 הרע, אלא שהרע שבו כפוף לטוב ושבעים פנים לתורה¹³:

1 שיש לו מקצת עבירות, כמו שלומדים בפשטות, ואם כן – הרי
2 "בינוני" הוא זה שיש לו רק מחצית מצוות? היא שאלת רב
3 המנונא לאלהו, אבל לפי תשובת אלהו שם, פרוש

יום רביעי כ"ג כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 10, והא דאמרינן... עד עמ' ו, אלא להתייחר בו:

44 הוא בצדיקים שהם מועטים – עמד ושתלן בכל דור ודור
45 וכו', וכמו שכתוב¹⁸: וצדיק יסוד עולם! – כלומר, בכל דור
46 ישנו צדיק שהוא יסוד העולם. דבר זה מובן רק על-פי מה
47 שלמדנו ש"צדיק" הוא זה שאין לו יצר-הרע לגמרי. שכן, אם
48 "צדיק" הוא זה שיש לו

49 רוב מצוות – מדוע הוא

50 אומר שצדיקים הם כל כך

51 מועטים? הרבה יהודים

52 ישנם שיש להם רוב

53 זכויות! אך באור הענין,

54 – להבין מה הן מדריגות

55 ה"צדיק" וה"בינוני", וכיצד

56 בצדיקים עצמם ישנן כמה

57 וכמה מדריגות, על פי

58 מה שכתב הרב חיים

59 ויטאל ו"ל בשערי

60 הקדושה [וב'עין חיים']

61 שער נ פרק ב], דלכל

62 איש ישאל, אחד צדיק

63 ואחד רשע, יש שתי

64 נשמות, ובדבתיב¹⁹:

65 "ונשמות אני עשיתי", –

66 נשמות לשון רבים, למרות

67 שהפסוק מדבר אודות

68 יהודי יחיד, כמו שנאמר

69 לפני זה: כי רוח מלפני

70 יעטוף, שהן שתי

71 נפשות²⁰ – נפש אחת

72 מצד הקליפה וסמרא

73 אחרא, – כמו קליפת פרי, המכסה ומסתירה על התוכן הפנימי

74 של הפרי, כך ברא הקב"ה כוחות המסתירים על החיות האלקית

75 הפנימית שבכל דבר. "סטרא אחרא" – משמעותו, צד אחר, לא

76 צד הקדושה, אלא הצד ההפכי מקדושה, וזהו נפש אחת מצד

77 הקליפה וסטרא אחרא, והיא המתלבשת בדם האדם לתחיות

78 הגוף, ובדבתיב²¹: "כי נפש הבשר בדם היא", – הנפש

79 המחיה את גופו הגשמי של האדם, הוא הדם, וממנה – מנפש

80 זו, באות כל המדות רעות, מארבעה יסודות רעים שבה,

7 והא דאמרינן בעלמא¹⁴, – ומה שאנו אומרים בכל מקום,

8 דמחצה על מחצה – מחצית מצוות ומחצית עוונות, מקרי –

9 נקרא, בינוני, ורב זכויות מקרי – נקרא, צדיק, הוא שם

10 המושאל לענין שר וענוש, – שם שאינו מציין את משמעותו

11 האמיתית של הדבר, כי

12 אם "שואלים" מילה

13 מסוימת ממקום אחר, כדי

14 להסביר בו פרט מסוים

15 של הדבר. כך גם השמות

16 "בינוני" ו"צדיק" הם שמות

17 מושאלים לגבי שר

18 וענוש, לפי שדון אחר

19 רבו, – ההבדלים בין

20 צדיקים, בינונים ורשעים,

21 נחשבים כאן רק בשייכות

22 למשפטו של אדם, והוא

23 נידון לפי רוב מעשיו,

24 ומקרי – ונקרא, צדיק

25 בדינו מאחר שזוכה

26 בדין, – לגבי פרט זה

27 שיצא זכאי בדין, הוא

28 נקרא "צדיק" כלומר

29 "צודק", אבל לענין

30 אמת שם התאר

31 והמעלה של מעלת

32 ומדרגת חלקות

33 צדיקים ובינונים, אמרו

34 ר"ל¹⁵: "צדיקים יצר"

35 טוב שופטן, שנאמר¹⁶:

36 ולפי חלל בקרבי" – שאין לו יצר הרע, כי הרגו בתענית;

37 – דוד המלך הרג את היצר-הרע שלו עלידי תעניות. ברם,

38 ברור הדבר שאפשר להרוג את היצר-הרע גם בדרכים אחרות.

39 על-כל-פנים, מגמגם זו מובן שהמשמעות האמיתית של "צדיק"

40 הוא זה שאין לו יותר יצר-הרע. אבל כל מי שלא הגיע

41 למדרגה זו, אף שזכויותיו מרבים על עוונותיו – אינו

42 במעלת ומדרגת צדיק כלל. – אפילו לא במעלת ומדרגת

43 ה"בינוני". ולכן אמרו ר"ל¹⁷ במדרש: "הא הקדוש-ברוך"

13. הערת כ"ק רבינו: "מפרש דלכאורה איך גם קס"ד דר"ה לשאול כן מכל קושיות האמורות – אלא דקסבר שאפ"ל שזהו אחד מע' פנים לתורה". 14. ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ג ה"א. 15. ברכות סא, ב. 16. תהלים קט, כב. ראה להלן פרק יג הערה 9. 17. יומא לה, ב. 18. משלי י, כה. 19. ישעי' נז, טו. 20. הערת כ"ק רבינו: "שולל שאין הכוונה למדרי' הנשמה שבנרנח" (שזה אין הכרח בכאור"א – ופשטא – לא בנפח"ב) כ"א המדרי' ההכרחית – נפש". 21. ויקרא יז, א.

וְהָיָא - קליפה זו באה מסוד "עין הדעת - שיש בו טוב
 ורע": מַה־שְּׁאִין־בֶּן נַפְשׁוֹת אַמּוֹת הָעוֹלָם, הֵן מִשְׁאֵר
 קְלִפּוֹת טָמְאוֹת, שְׁאִין בָּהֶן טוֹב כָּלֵל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵין
 חַיִּים שְׁעַר מַט פֶּרֶק ג. וְכָל טִיבוֹ דְּעֵבְרִין הָאֻמּוֹת
 לְגִרְמִיחוֹ עֲבָדִין, - כל
 הטוב שעושים אומות
 העולם הוא לטובת
 עצמם, מכיון שנפשותיהם
 הן מקליפה כוז שאין בה
 טוב כלל. וְכִדְרֵיטָא -
 וכמו שמצינו, בְּנִמְדָא²²
 עַל פְּסוּק²³: "וְחִסְדֹּךָ
 לְאֲמִים חֲסָא" - שֶׁכָּל
 צְדָקָה וְחִסֵּד שְׁאֻמּוֹת
 הָעוֹלָם עוֹשִׂין, אֵינֶן
 אֱלֹא לְהַתִּיחֵר בּוֹ: -
 יהודי, כשעושה טוב, גם
 אם זה בא מצד טבעו
 הטוב, הרי כוונתו בכך היא לעזור לזולת. ראייה לכך: באם
 הזולת אינו זקוק לעזרתו, הוא מרוצה ושבע רצון. ואילו,
 באומות העולם אין כוונתם לעזור לזולת, כִּי־אם למלא שביעות
 רצונם הם, להגדיל את שמם ולהתגאות. אמנם, גם בין אומות
 העולם ישנם יוצאים מן הכלל, והם הנקראים חסידי אומות
 העולם, שיש בהם מדות טובות, ומטיבים עם הזולת כדי לעזור
 לו ולא לטובת עצמם, כי הנפש שלהם איננה מהקליפות
 הטמאות לגמרי, כִּי־אם מקליפת נוגה והערת כ"ק רבינו: מפני
 שנלקחים מנוגה כו' כידוע בשער חהמ"צ בס' - לקוטי ביאורים
 לר"ה מפארטיש מז, ב. -.
 מספרים על החסיד רבי הלל מפאריטש - מגדולי החסידים,
 גאון בנגלה ובקבלה, חיבר ספרים בחסידות ותשובות בנגלה,
 ובהיותו עילוי נפלא היה כבר בצעירותו בקי בהרבה ספרי קבלה
 - שבתחילה חשב את עצמו במדרגת "צדיק", ואילו משנהיה
 לחסיד חב"ד והחל ללמוד הפרק הראשון בספר התנאי, אמר
 אימרה רוסית: צדיק ודאי שאיננו - הלואי בינוני.

1 - יסודותיה של נפש זו הם רעים, כי הרי היא באה מקליפה
 2 ומרע, והם ארבעה במספר. שכן, כשם שכל דבר גשמי מורכב
 3 מארבעה יסודות: אש, רוח, מים ועפר, כך גם כל דבר רוחני,
 4 כולל מציאותה של נפש זו, מורכב מארבעה יסודות רוחניים,
 5 שמהם באות המדות
 6 הרעות, דְּהֵיִינוּ: פֶּעַם
 7 וְנִגְאָה מִסּוּד הָאֵשׁ
 8 שְׁנִיבָה לְמַעַלָּה, - טבעה
 9 של האש להימשך
 10 ללמעלה, ומשום כך
 11 באות ממנה המדות
 12 הרעות כעס וגאווה: כעס
 13 הוא פועל יוצא מגאווה,
 14 כי כשאדם אינו מתגאה,
 15 הוא ממילא אינו כועס
 16 כשמישהו עושה דבר נגד
 17 רצונו. וְתַאֲוֹת הַתַּעֲנוּגִים
 18 מִסּוּד הַמַּיִם, כִּי הַמַּיִם
 19 מַצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַעֲנוּג, - כלומר, כל הדברים המביאים
 20 לתענוג, ומכיון שמים מצמיחים דברים המביאים תענוג, הרי זה
 21 אומר שבמים מוסתר ענין התענוג, והתאוה לתענוג באה,
 22 אפוא, מִסּוּד הַמַּיִם. וְהוֹלָלוֹת וְלִיצְנוֹת וְהַתְפָּאוֹת וְדִבְרֵים
 23 בְּטָלִים מִסּוּד הָרוּחַ, - כשם שהרוח אין בה ממשות, כך אין
 24 בהוללות, ליצנות, התפארות ודברים בטלים, שום ממשות והם
 25 נעדרים תוכן לגמרי. וְעֲצָלוּת וְעֲצֻבוּת מִסּוּד הָעֵפֶר. - כשם
 26 שהעפר בטבעו יש בו כבדות והוא נמשך ללמטה, כך גם
 27 עצלות, שהיא בעצם כבדות באברי האדם, עצבות ומרה
 28 שחורה, מביאות את האדם לנמיכת רוח ולכבדות. וְגַם מִדּוֹת
 29 טוֹבוֹת שֶׁבְּטַבֵּעַ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם, כְּמוֹ רַחֲמִנוֹת
 30 וְנִמְלִיאוֹת חֲסִידִים - בָּאוֹת מִמֶּנָּה. - מהנפש של הקליפה,
 31 אלא נשאלת השאלה: אם נפש זו היא מקליפה ומרע, כיצד
 32 באות ממנה מדות טובות? - על כך הוא אומר: כִּי בְּיִשְׂרָאֵל
 33 נִפְשׁ זֶה דִּקְלָפָה, הִיא מְקַלֶּפֶת נִגְה, שִׁישׁ כֶּה נִסְיָן טוֹב,
 34 - ומטוב זה שבנפש זו באות ביהודי המדות הטובות הטבעיות,

ליקוטי אמרים

ותאות התענוגים מִסּוּד הַמַּיִם כִּי הַמַּיִם מַצְמִיחִים כָּל
 מִינֵי תַעֲנוּג. והוללות וליצנות והתפארות ודברים בטלים
 מִסּוּד הָרוּחַ. ועצלות ועצבות מִסּוּד הָעֵפֶר. וגם מדות
 טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם כמו רחמנות ונ"ח
 באות ממנה כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפ'
 נוגה שיש בה ג"כ טוב והיא מסוד עין הדעת טוב ורע:
 משא"כ נפשות אומות עובדי גלולים הן משאר קליפות
 טמאות שאין בהן טוב כלל כמ"ש בע"ח שער מ"ט פ"ג וכל
 טיבו דעבדין האומות עובדי גלולים לגרמיהו עבדין
 וכדאיאת בגמרא ע"פ וחסד לאומים חטאת שכל צדקה
 וחסד שאומות עובדי גלולים עושין אינן אלא להתייחר בו':

יום חמישי כ"ד כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ו, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית:

ובצורות בשמים³, הרי "בשמים" ביטוי של מליצה, כי אין
 הכוונה לשמים ממש. כדי שלא יפרשו את המלים "חלק אלריה"
 כלשון של מליצה, מוסיף רבנו הזקן המלה "ממש", להדגיש
 שנשמת יהודי היא אכן
 ממש חלק אלריה ממעל.
 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁴: "וַיַּפַּח
 בְּאַפּוֹ נְשָׁמַת חַיִּים", -
 פסוק זה נאמר על אדם

ליקוטי אמרים

פרק ב ונפש השנית בישראל היא חלק אלריה
 ממעל ממש כמ"ש ויפח באפיו

69 פֶּרֶק ב. וְנִפְשׁ הַשְּׁנִית בְּיִשְׂרָאֵל, הִיא חֶלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל
 70 מִמַּעַל, - "חלק אלריה ממעל" - לשון הפסוק באיוב¹, ורבנו הזקן
 71 מוסיף את המלה "ממש", כדי להדגיש פירושן הפשוט של מלים
 72 אלו. שכן, ישנם, כידוע,
 73 פסוקים שנאמרו, כהגדרת
 74 חכמינו ז"ל² "בלשון
 75 הבאי", בלשון של גזמא,¹²
 76 למשל: "ערים גדולות"¹³

1 הראשון שהיה בעל נשמה כללית, נשמה הכוללת והמקיפה את
2 כל כללות נשמות ישראל, וְאַתָּה נִפְתָּח בִּי⁵, — זה נאמר על
3 נשמתו של כל אחד ואחד מישראל. מה מלמד אותנו הביטוי
4 "נפתח", המשמש כאן לתיאור הכנסת הנשמה ביהודי? — הוא

5 מסביר מיד: וְכִמּוֹ שֶׁנִּפְתָּח

6 בַּיהוָה: "מֵאֵן דִּנְפַח

7 מִתּוֹכָהּ נִפַח", — מי

8 שנופח הרי הוא נופח

9 מתוכו, פִּרוּשׁ, מִתּוֹכִיתוֹ

10 וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ, שֶׁתּוֹכִיתוֹ

11 וּפְנִימִיּוֹת הַחַיִּית

12 שֶׁבְּאֲדָמָם מוֹצִיא בְּנִפְתָּחוֹ

13 בְּכֹחַ: — כמו שאנו רואים

14 במוחש, כשאדם מדבר

15 אין הוא מתעייף כל כך

16 מהר, ואילו כשהוא נופח

17 הוא מתעייף מהר. כי,

18 כשהוא נופח, הוא

19 משתמש בחיות הפנימיות

20 שבו, ומכיון שצורת

21 הכנסת הנשמה מהקב"ה

22 לגופו של יהודי מתוארת

23 במלה "נפתח" — הרי

24 שהנשמה באה

25 מהפנימיות שבאלקות. ראייה נוספת לכך שהנשמות מושרשות

26 בפנימיותו ועצמותו של הקב"ה — ממה שהנשמה באה כביכול,

27 ממוחשבתו של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של

28 הקב"ה — וכך מסביר ה"תנאי" את הדברים: כִּף עַל־דֶּרֶךְ־מִשָּׁל,

29 נִשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה, — נשמות ישראל נובעות

30 ממוחשבתו של הקב"ה, שהיא הפנימיות של האלקות, ואילו כל

31 שאר הנבראים, כולל המלאכים, באים, כביכול, מדיבורו של

32 הקב"ה, ולגבי המוחשבה נחשב הדיבור כדבר חיצוני. כְּדִכְתִּיב:

33 — כמו שכתוב: "בְּנֵי בְכֹרֵי יִשְׂרָאֵל", "בְּנִים אֲתֶם לַה'

34 אֱלֹהֵיכֶם"⁸. פִּרוּשׁ, — מה משמעות העובדה שיהודי מתואר

35 כבנו של הקב"ה, כִּמּוֹ שֶׁהֵבֵן נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב, כִּף בְּכִכּוֹל

36 נִשְׁמֹת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה מִמַּחְשַׁבְתּוֹ וְחֻכְמָתוֹ וְיִתְבָּרָה,

37 — ומאחר ונשמתו של יהודי באה ממוחשבתו וחכמתו של

38 הקב"ה, הרי שהיא באה מהקב"ה בעצמו, שהרי דָּאִיהוּ חֲכִים

39 וְלֹא בְּחֻכְמָה וְדִיעָא, — הקב"ה חכם, אבל לא באותה בחינת

40 חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, אֵלֶּא הוּא וְחֻכְמָתוֹ אַחֶר,

41 וְכִמּוֹ שֶׁנִּפְתָּח הָרַמְבַּם⁹: הַגְהָה [הרמב"ם השיג בשכלו ש"הוא

42 המדע והוא היודע והוא הידוע". אך ישנם גדולים וחכמים

43 שאינם סוברים כמותו¹⁰ והם אומרים שאי אפשר כלל לומר על

44 הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכי, כי הקב"ה הוא למעלה מכל

ליקוטי אמרים

נשמת חיים ואתה נפתח בי וכמ"ש בזוהר מאן דנפח
מתוכיה נפח פי' מתוכיותו ומפנימיותו שתוכיות ופנימיות
החיות שבאדם מוציא בנפיתו בכח: כך עד"מ נשמות
ישראל עלו במחשבה כדכתיב בני בכורי ישראל בנים
אתם לה' אלהיכם פי' כמו שחבן נמשך ממוח האב כך
כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממוחשבתו
וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא אלא הוא
וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם⁹

הגהה

והודו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס
מהרמ"ק וגם לפי קבלת האר"י ז"ל
יציא מילתא בסוד התלכשות אור א"ם
ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים
דחב"ד דאצילו אך לא למעלה מהאצילו
וכמ"ש במ"א שא"ס ב"ה מרומם
ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה
ממדות ובח"י חב"ד עד שמדות ובח"י
חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו
ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:

45 ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר רבנו הזקן בהגהה, שחכמי
46 הקבלה הודו לרמב"ם. ברם, מה שעל-פי קבלה צודק הרמב"ם,
47 אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם". שכן, הקב"ה
48 עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם מהחכמה הבלתי מושגת
49 אודותה כותב הרמב"ם;
50 לגבי הקב"ה כמו שהוא
51 "בעצם" צודקים אלה
52 שחולקים על הרמב"ם,
53 שכן הוא למעלה מעלה
54 מכל המושגים האלה.
55 אלא, לאחר שאור-איך
56 סוף האלקי מצמצם
57 ומגביל את עצמו בהרבה
58 הגבלות, אז שייך לומר
59 עליו שהוא מתאחד עם
60 החכמה שבעולם
61 האצילות ואז אפשר לומר
62 עליו "הוא המדע והוא
63 היודע והוא הידוע". ועל
64 כך אומר רבנו הזקן: וְהוֹדוּ
65 לוֹ חֲכָמֵי תַּקְבֵּלָה, —
66 חכמי הקבלה הודו
67 לרמב"ם, שבקב"ה שייך
68 ענין החכמה באותה

69 צורה, שכל השלשה: ה"מדע", ה"יודע" וה"ידוע", הם דבר אחד,
70 כִּמּוֹ שֶׁנִּפְתָּח בְּפִרְדֵּס מִהֶרַמְבַּם⁹. — כמו שאומר רבי משה
71 קורדובירו בספר ה"פרדס" שלו, וְגַם לְפִי קַבְּלַת הָאֲרִיז' ז"ל
72 יִצְיָא מִלְּתָא, — גם לפי קבלת האר"י ז"ל, שלפיה אנו יודעים
73 יותר, שהקב"ה נעלה מעלה מעלה גם מסוג החכמה המובא
74 בדברי הרמב"ם — נכונה דעתו של הרמב"ם, וזאת בְּסוֹד
75 הַתְּלַבְּשׁוֹת אוֹר אֵינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, עַל יְדֵי צִמְצוּמִים
76 רַבִּים, — כשאור-איך סוף ברוך-הוא מתלבש על ידי צמצומים
77 רבים בְּכָלִים דְּחֶב"ד דְּאֲצִילוֹת, — ב"כלים" של "חכמה",
78 "בינה" ו"דעת" שבעולם האצילות. כשהוא מתאחד עם ספירות
79 אלו שבעולם האצילות — נכונה סברתו של הרמב"ם, אֵךְ לֹא
80 לְמַעַלָּה מִהָאֲצִילוֹת, — אבל לא באותה דרגה שאור-איך סוף
81 הוא למעלה מעולם האצילות. וְכִמּוֹ שֶׁנִּפְתָּח בְּמָקוֹם אַחֲרִי,
82 שְׁאִינִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְרֻמָּם וּמִתְנַשֵּׂא רִמְמוֹת אֵין קֵץ,
83 לְמַעַלָּה מִעֲלֵה מַפְהוֹת וּבְחִינַת חֶב"ד, עַד שֶׁמַּהוֹת וּבְחִינַת
84 חֶב"ד נִחְשָׁבֶת כְּעִשְׂיָה גּוֹפְנִית אֲצִלוֹ יִתְבָּרָה, כִּמּוֹ
85 שֶׁנִּפְתָּח¹²: "כֹּלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂית": — בעצם היה צריך לומר:
86 כולם בחכמה חכמת" או "השכלת" — בהתאם למלה "חכמה"
87 המובאת בפסוק — מדוע נאמר בפסוק "עשית"? — אלא הוא בא
88 להדגיש שחכמה נחשבת כעשייה לגבי הקב"ה.], שֶׁהוּא הַמְדַּע

5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. בדפוס הזוהר שלנו, חסר לשון זה. 7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א.
9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר גבורות ה', ועוד. 11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות.
12. תהלים קד, כד.

1 והוא היודע בו, – והרמב"ם מסיים: "והוא הידוע", כלומר,
2 הבנתו כביכול של הקב"ה שונה לגמרי ממה שבני אדם מגדירים
3 כהבנה. ההבנה בהשגה האנושית, בנויה על שלשה יסודות
4 שונים: נפש האדם שהיא ה"יודע", היא שיודעת ומבינה. ובמה
5 הנפש מבינה? – בכח
6 ההבנה, המביא לכך
7 שהנפש תדע ותבין. וכוח
8 זה נקרא "מדע" (הוא)
9 מביא לידי כך שידעו
10 ויבינו. והדבר אותו
11 יודעים ומבינים, כגון
12 הלכה במשנה או סוגיא
13 הנלמדת ומושגת. הרי
14 שישנם כאן שלשה דברים
15 נפרדים: ה"יודע", ה"מדע"
16 וה"ידוע". שונה הדבר
17 לגבי הקב"ה, כהסברו של
18 הרמב"ם: "הוא המדע,
19 הוא היודע והוא הידוע",
20 ועל כך הוא אומר
21 בהמשך: ודבר זה אין
22 ביכלת האדם להבינו
23 על בוריו בו, – ודבר זה
24 – שהמבין, כוח ההבנה,
25 והדבר אותו מבינים, הם
26 אותו אחד, אין ביכולת
27 האדם להבין לאשרו, בדרתיב¹³: "החקר אלוה תמצא",
28 וכתוב¹⁴: "כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו'". – הרי
29 שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם הקב"ה. ומכיון שנשמתו
30 של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של הקב"ה, הרי שהיא
31 באה מהקב"ה עצמו. בהתאם למה שהוסבר, שנשמתו של כל
32 בן ישראל באה מחכמתו של הקב"ה – להלן נבנה אותה "חכמה
33 עילאה" – נשאלת השאלה: אם אכן כל הנשמות באות משורש
34 אחד, מחכמה עילאה, היו צריכות כולן, כל הנשמות, להיות
35 במדריגה אחת שווה. מניין נוצר, איפוא, השוני במדריגות שבהן
36 מחולקות נשמות ישראל? – וכך הוא שואל: ואף שיש רבבות
37 מיני חלוקי מדרגות בנשמות, גבוה מעל גבוה לאין קץ,
38 כמו גדל מעלת נשמות האבות ומשה רבנו עליהם השלום,
39 על נשמות דורותינו אלה דעקבי משיחא, שהם בתינת
40 עקבים ממש לגבי המוח והראש; – שכן, הנשמות
41 שבדורותינו, נקראות נשמות של עקבתא דמשיחא, כי לגבי
42 המוח והראש הן בבחינת העקב שברגל. כשם שאין להשוות את
43 החיות שבעקב הרגל לחיות שבמוח ובראש, כך אין מקום
44 להשוות את נשמות ה"עקביים" שבדורותינו לנשמות הזקן
45 הנקראות בשם מוח וראש. כאן מדובר על היתרון העצום
46 במעלת הנשמות שבדורות הקודמים לגבי הנשמות

ליקוטי אמרים

הגהה

והורו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס
מהר"ק וגם לפי קבלת האר"י ז"ל
ציבא מילתא בסוד התלכשות אור א"ס
ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים
דחב"ד דאצילו אך לא למעלה מהאצילו
וכמ"ש במ"א שא"ס ב"ה מרומם
ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה
ממחות ובח"ד חב"ד עד שמחות ובח"ד
חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו
ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:

קץ כמו גדול מעלת נשמות האבות ומשה רבינו
ע"ה על נשמות דורותינו אלה דעקבי משיח' שהם
בחי' עקביים ממש לגבי המוח והראש וכן בכל דור
ודור יש ראשי אלפי ישראל שנשמותיהם הם בחי'
ראש ומוח לגבי נשמות ההמון וע"ה וכן נפשות לגבי
נפשות כי כל נפש כלולה מנפש רוח ונשמה מכל
מקום שרש כל הנפש רוח ונשמה כולם מראש כל
המדריגות עד סוף כל דרגין המלוכב בגוף עמי הארץ
וקל שבקלים נמשך ממוח העליון שהיא חכמה עילאה

כלם, – למרות המדריגות השונות שבנשמות, מראש כל
המדרגות עד סוף כל דרגין, המלכב בגוף עמי הארץ וקל
שבקלים, – הרי זה הכל, נמשך ממוח העליון, שהיא חכמה
עילאה כביכול. – כדי להבהיר ולהסביר כיצד, בכל זאת,

מתהווים ההבדלים במדריגות הנשמות, למרות ששרשן אחד,
משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב – אותו משל שכבר
השתמש בו לעיל, כדי לציין שנשמות ישראל נקראות "בנים"
להקב"ה, ובאות מ"חכמה עילאה" כמו שהבן בא ממוח האב.
מאותו משל עצמו גם יובן כיצד מתהווים הבדלי המדריגות
בנשמות. כדי לחקל על הולמוד המתחיל, נביא כאן הסבר קצר:
במשל אנו רואים, שכל גופו של הילוד בא מטיפת מוח האב.
כלומר, על אף ההבדלים שבאבריו השונים של הילוד –
מהנעלה ביותר עד לפחות ביותר, מהמוח שלו עד צפרני רגליו
– הם באים כולם משורש אחד, מטיפת המוח של האב. כיצד,
אם כך, נתהוו הבדלים אלה באברים? – הרי זה מחמת שהיית
טיפת מוח האב, במשך תשעת חודשי העיבור, בבטן האם, בהם
היא עוברת תהליך מסוים של התהוות הגוף. שהייה ממושכת
וז בתהליך התהוות הגוף באופן הדרגתי, יוצרת את ההבדלים
שבין אבר אחד למשנהו. ככל שחלק מהטיפה מתגשם יותר, כך
השינוי גדול יותר. הרי, שכל האברים באים, אכן, משורש אחד

שבדורותינו. וכן בכל דור ודור יש ראשי אלפי ישראל,
שנשמותיהם הם בתינת ראש ומוח לגבי נשמות ההמון
ועמי הארץ; – מלבד זאת, בכל דור ישנם, באותו דור, הבדלים
גדולים במדרגות הנשמות, וכן נפשות לגבי נפשות, כי כל
נפש כלולה מנפש רוח ונשמה. – הבדלים אלה
שבבני ישראל, אינם רק
במדריגת הנשמה, אלא
גם במדריגת הנפש. שכן,
כל נפש כלולה משלש
בחינות: נפש, רוח ונשמה,
וכשם שב"נשמה" ישנן
מדריגות שונות, כך גם
ברוח (ובנפש ישנן
מדריגות שונות. רואים
אנו מכך, מה גדול מספר
ההבדלים והחילוקים
במדריגות הנשמות.
בהתאם לכך, היו צריכים,
לכאורה, להיות אותם
הבדלים גם בשרשן של
הנשמות באלקות –
כאשר נשמה גבוהה יותר
באה משורש נעלה יותר?
– אך, מפלג-מקום, שרש
כל הנפש רוח ונשמה
כלם, – למרות המדריגות השונות שבנשמות, מראש כל
המדרגות עד סוף כל דרגין, המלכב בגוף עמי הארץ וקל
שבקלים, – הרי זה הכל, נמשך ממוח העליון, שהיא חכמה
עילאה כביכול. – כדי להבהיר ולהסביר כיצד, בכל זאת,
מתהווים ההבדלים במדריגות הנשמות, למרות ששרשן אחד,
משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב – אותו משל שכבר
השתמש בו לעיל, כדי לציין שנשמות ישראל נקראות "בנים"
להקב"ה, ובאות מ"חכמה עילאה" כמו שהבן בא ממוח האב.
מאותו משל עצמו גם יובן כיצד מתהווים הבדלי המדריגות
בנשמות. כדי לחקל על הולמוד המתחיל, נביא כאן הסבר קצר:
במשל אנו רואים, שכל גופו של הילוד בא מטיפת מוח האב.
כלומר, על אף ההבדלים שבאבריו השונים של הילוד –
מהנעלה ביותר עד לפחות ביותר, מהמוח שלו עד צפרני רגליו
– הם באים כולם משורש אחד, מטיפת המוח של האב. כיצד,
אם כך, נתהוו הבדלים אלה באברים? – הרי זה מחמת שהיית
טיפת מוח האב, במשך תשעת חודשי העיבור, בבטן האם, בהם
היא עוברת תהליך מסוים של התהוות הגוף. שהייה ממושכת
וז בתהליך התהוות הגוף באופן הדרגתי, יוצרת את ההבדלים
שבין אבר אחד למשנהו. ככל שחלק מהטיפה מתגשם יותר, כך
השינוי גדול יותר. הרי, שכל האברים באים, אכן, משורש אחד

1 – טיפת מוח האב – ולמרות זאת מתהווים בהם הבדלים גדולים
2 כאלה של מעלה ומטה, מהמוח עד לצפרניים. דבר נוסף מובן
3 מהמשל האמור, שגם החלק הנחות ביותר שבגוף הילוד,
4 הצפרניים שלו, הינו קשור, גם אחרי ההולדה, בשורשו הראשון

5 – במוח האב. שכן, גם

6 הצפרניים יונקות את

7 חיותן ממוחו של הילוד.

8 ומאחר שמוחו נשאר, גם

9 אחרי ההולדה, מהות וזה

10 עם מוח האב, הרי שגם

11 הצפרניים, אחרי ההולדה,

12 קשורות עדיין בשורשן

13 הראשון. כך נבין גם ביחס

14 לנשמות: אף שכל

15 הנשמות באות משורש

16 אחד, מ"חכמה עילאה",

17 על כל אחת מהן לעבור,

18 אחרי ירידתה מ"חכמה

19 עילאה", השתלשלות של

20 הרבה עולמות ולרדת הרבה מדריגות, מדריגה אחרי מדריגה,

21 עד להתלבשותה בגוף גשמי – תהליך זה של השתלשלות

22 וירידה מדרגה לדרגה, מביא לשינויי המדריגות בנשמות, כי על

23 נשמה אחת משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך

24 גם בחלק השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות

25 ביותר, נשארות אותן נשמות קשורות ומאוחדות עם שורשן

26 הראשון, "חכמה עילאה". שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות

27 את יניקתן הרוחנית מנשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן

28 בבחינת ראש ומוח. ועלידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות

29 הנחותות קשורות ומאוחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו

30 לומדים בספר ה"תניא": **כְּמִשַּׁל הֵבֵן הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאֵב,**

31 **שֶׁאִפְלוּ צִפְרָנָיו רָגְלָיו נִתְּחוּ מִמָּטָה זֶה מִמֶּשׁ,** – אבל כיצד

32 נתהוו ממנה הצפרניים? – **עַל־יְדֵי שְׁהִיטָה תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים**

33 **בְּכַמֵּן הָאֵם, וְיִרְדָּה מִמְּדֻרְגָּה לְמִדְרָגָה, לְהִשְׁתַּנּוּת וּלְהִתְחַוּוֹת**

34 **מִמֶּנָּה צִפְרָנִּים.** – הרי, שאף שכל אבריו של הילוד, ממוחו עד

35 צפרניו, באים משורש אחד, מטיפת מוח האב, נתהוו בהם

36 שינויים והבדלים גדולים כל כך, מהמוח עד הצפרניים. דבר

37 נוסף אנו רואים: **וְעַם כָּל זֶה, עוֹדֶנָּה קְשׁוּרָה וּמִיחָדָת בִּיחוד**

38 **נִפְלָא וְעֵצִים בְּמַהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ הָרָאשׁוֹן שְׁהִיטָה טַפַּת מֶח**

39 **הָאֵב;** – גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של צפרניים, וזאת

40 מכיון, **וְגַם עֲכָשׁוּ בִּבְנֵי, יִנִּיקַת הַצִּפְרָנִּים וְחִיּוּתָם נִמְשָׁכָת**

41 **מִמֶּמֶנּוּ שְׁפָרָאשׁ;** – ומשום שהצפרניים מקבלות חיותן ממוחו

42 של הילוד, שלא נשתנה משורשו הראשון ונשאר – מוח, הרי,

43 שגם הצפרניים קשורות, אחרי ההולדה, באמצעות מוחו של

44 הילוד, למוחו של האב שהוא שורשו ומהותו הראשון. והוא

45 מביא על כך ראיות: **כְּדֹאִיתָא בְּנִמְרָא [נִדָּה שֵׁם¹⁵]: "לֵבָן,**

46 **שְׂמִמְנוּ גִידִים וְעִצְמוֹת וְצִפְרָנִּים** – הרי שיש לצפרניים

ליקוטי אמרים

כביכול כמשל הבן הנמשך ממוח האב שאפי' צפרני
רגליו נתהוו ממטה זו ממש ע"י שהייתה תשעה חדשים
בכמן האם וירדה ממדרגה למדרגה להשתנות ולהתחוו'ת
ממנה צפרנים ועם כל זה עודנה קשורה ומיוחדת ביחוד
נפלא ועצום במהותה ועצמותה הראשון שהיתה טפת
מוח האב וגם עכשיו בכך יניקת הצפרנים וחיותם נמשכת
מהמוח שבראש כדאיתא בגמ' [נדה שם] לובן שממנו
גידים ועצמות וצפרנים [וכמ"ש בע"ה שער החשמל
בסוד לבושים של אדם הראשון בגן עדן שהיו צפרנים
מבחי' מוח תבונה] וככה ממש כביכול בשרש כל הנפש
רוח ונשמה של כללות ישראל למעלה בירידתו ממדרגה
למדרגה על ידי השתלשלות העולמות אבי"ע מחכמתו

הטבעת האחרונה קשורה ומושחלת בטבעת העליונה,
באמצעות הטבעות שביניהן המקשרות את כולן יחד, אותו דבר
בסדר מדריגות העולמות: כל אחד מהם קרוב וקשור לעולם
השני, ודרך עולמות אלה יורדת הנשמה למטה בעולם הזה
ומתלבשת בגוף. "אבי"ע – ראשי תיבות: אצילות, בריאה,
יצירה, עשיה. ענינם של ארבעת העולמות: אצילות, בריאה,
יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים.
ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו
לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי
הזה יהיה באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם עניני
אלקות שנבראים מסוגלים להבינם – נוצרו לצורך זה ארבעת
העולמות (לפי הסדר ממעלה למטה): אצילות, בריאה, יצירה,
עשיה. "אצילות" – עולם שמדריגתו הכללית היא זיו והארה
מהאור האלקי האין-סופי, הארה כזו שהיא עדיין קרובה לאור-
אין-סוף ברוך-הוא. והו גם פירוש המלה "אצילות" – הפרשה
(מלשון "ואצלתי מן הרוח"¹⁶) כלומר, מהותה של הארה זו היא
ההארה האלקית המובדלת ומופרשת ממקורה. וגם "אצילות"
מלשון "אצל" ו"סמוך", כלומר, עולם זה ומדריגה זו של אצילות
קרובים עדיין לאור-אין-סוף ברוך-הוא. המדריגה הכללית של
עולם ה"בריאה" היא, כשמו של עולם זה: עולם שנברא,
הבריאה הראשונה של יש מאין – כאשר מאין, מאפס, נהיה יש
ודבר ממשי. ברם, כאן מדובר על הדרגה הראשונית של
התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה ותבנית.
"יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין", צורה
ותבנית. "עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות, יש גמור.
ברם, מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר כל
אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי,

ליקוטי אמרים

עלידי דביקותם בתלמידי חכמים, הרי הם ממילא מאוחדים
 ודבוקים עם השכינה, עם הקב"ה עצמו. [והפושעים ומוֹרְדִים
 בתלמידי חכמים - יניקת נפש רוח ונשמה שלהם מבחינת
 אחוריים של נפש רוח ונשמת תלמידי חכמים]. - השפעה
 בבחינת "אחוריים" היא
 כמי שנותן דבר לשונאו
 שלא מרצונו הפנימי, כי
 אם ברצון חיצוני בלבד,
 בגלל טעם מסויים שיש לו
 בוה, וזה מתבטא גם
 בצורת הנתינה: הוא נותן
 לו מאחורי גבו, ובשעת
 מעשה מפנה את פניו
 ממנו. כך גם במובן
 הרוחני, כשמפיעים על
 מישהו שלא מתוך רצון
 טוב, פירוש הדבר,
 שההשפעה באה מבחינת
 "אחוריים". אף בענינו: מן
 ההכרח לומר, שהשפעה
 אלוהית מסוימת מקבלים
 גם הפושעים והמורדים
 מתלמידי חכמים, כי כל
 נשמה, בלי הבדל, מן
 ההכרח שתהיה קשורה
 בשורשה ומקורה,
 כמסבר לעיל, אלא
 שהשפעה זו הם מקבלים רק מבחינת "אחוריים". עלי-כל-פנים,
 מובן, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה הבאה מ"חכמה
 עילאה", ועל כך אומר רבנו הזקן: ומה שכתוב בזהר¹⁹ וזהר
 חדש²⁰, שהעקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשיש דוקא,
 מה-שאין-בן בני עמי הארץ בו, - עמי הארץ שאינם
 מקדשים עצמם בשעת תשיש, "ממשיכים" בילדיהם נשמות
 נחותות. לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי, בלי הבדל, יש בו
 נשמה של קדושה, בלי תלות אם הוריו קידשו עצמם בשעת
 תשיש או לא? מסביר רבנו הזקן שב"זהר" לא מדובר על עצם
 הנשמה, אלא ביחס ללבושיה הרוחניים של הנשמה: היינו
 משום שאין לה נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש
 דעצמות אביו ואמו, - לכך מתייחס ה"זהר" וה"זהר חדש",
 בקראם את לבוש הנשמה בשם - נשמה. מפני שהלבוש נוגע
 ביותר לנשמה, שכן: וכל המצות שעושה - הכל עלידי
 אותו הלבוש בו, ואפלו השפע שנותנים לו מן השמים -
 הכל עלידי לבוש זה, כי, כדי שהנשמה תוכל לפעול בגוף
 בו התלבשה, ולקיים מצוות מעשיות בענינים גשמיים, מן
 ההכרח שזה יהיה עלידי לבוש, ואם יקדש את עצמו -
 ימשיך לבוש קדוש לנשמת בנו, - ממילא תהיה אצל הבן

העולם הזה וברואיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא
 מ"חכמה" של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה
 והמדריגה הראשונה בעולם העליון ביותר - אצילות. זאת
 אומר לנו רבנו הזקן, כששורש נשמתו של בן ישראל יורד
 ממדריגה אחת לשניה,
 עלידי השתלשלותם של
 ארבעת העולמות אבי"ע
 - אצילות, בריאה, יצירה,
 עשיה - מהקמתו
 יתברך, דרכתיב: "כלם
 מהקמה עשית" - הכל
 משתלשל מ"חכמה"
 שהיא המקור של כל סדר
 ההשתלשלות, הנה על-
 ידי ירידה זו של שורש
 הנשמה, נתינו מננו
 נפש רוח ונשמה של
 עמי הארץ ופחותי
 הערך. - ההבדלים בין
 עליון לתחתון בנשמות,
 נהוו בתהליך ירידתן
 בסדר ההשתלשלות. שכן,
 על נשמות מסוימות
 השפיעה יותר ירידת
 ההשתלשלות, ומשום כך
 ירדו במדריגה נחותה
 יותר - כפי שהדבר במשל
 הצפרניים, שעליהן השפיעה השהייה תשעה חדשים בבטן
 האם, יותר מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל
 קשורות הצפרניים בשורשן הראשון עלידי יניקת חיותן ממוח
 הילוד - כך גם בנשמה: ועם כל זה, עוֹדִינָה קשורות
 ומיוחדות ביחוד נפלא ועצום במהותן ועצמותן הראשון,
 שהיא המשכת חכמה עילאה, - כיצד נעשה הדבר? - פי
 יניקת וחיות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ, הוא מנפש
 רוח ונשמה של הצדיקים והחכמים, ראשי בני ישראל
 שבדורים: - על ידי שהם יונקים חיותם מהצדיקים והחכמים
 שהם בבחינת "ראש ר"מ" - קשורים כל בני ישראל בשורשם
 במוח שלמעלה, "חכמה עילאה". ובה יבן מאמר רז"ל¹⁷ על
 פסוק: "ולדבקה בו"¹⁸ - שכל הדבק בתלמידי חכמים,
 מעלה עליו התוב כאלו נדבק בשכינה ממש, - לכאורה:
 כיצד משווים את הדבקות בתלמידי חכמים לדבקות בשכינה?
 אלא, לפי מה שהוסבר לעיל, הדברים מובנים: פי עלידי
 דבקה בתלמידי חכמים, קשורות נפש רוח ונשמה של
 עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה
 עילאה, שהוא יתברך וחכמתו אלה, והוא המדע בו. - כפי
 שכבר למדנו, שמאחר שהם מאוחדים עם "חכמה עילאה"

ליקוטי אמרים

8 קין, בא להיות בנו של
9 אדם נבזה ושלל בו,
10 כמו שכתב האר"י ז"ל
11 כל זה בליקוטי תורה
12 פרישת וירא וכו' מעמי
13 מצות פרישת
14 בראשית²¹:

לנשמת בנו ואפילו היא נשמה גדולה צריכה לקדוש
אביו בו אבל הנשמה עצמה הנה לפעמים נשמת
אדם גבוה לאין קץ בא להיות בנו של אדם נבזה
ושפל בו כמ"ש האר"י ז"ל כל זה בליקוטי תורה
פ' וירא ובמעמי מצות פ' בראשית:

1 עבודת ה' קלה בהרבה,
2 ואפילו היא נשמה
3 גדולה, צריכה לקדוש
4 אביו בו. - בשעת
5 תשמיש, אבל הנשמה
6 עצמה, הנה לפעמים
7 נשמת אדם נבזה לאין

יום שישי כ"ה כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ופחור.

49 אהבת ה' - הביטוי הפנימי של מדת החסד, ופחדו ויראתו -
50 הביטוי הפנימי של מדת הגבורה, ולפארו בו. - ביטוי של
51 מדת התפארת. וחקמה בינה דעת נקראו אמות ומקור
52 למדות, כי המדות הן תולדות חכמה בינה דעת: -
53 להבהרת המושגים
54 "חכמה", "בינה", "דעת",
55 שבנפש, בהם דנים הרבה
56 בפרקים הבאים - ולהלן
57 נציין אותם בשם "חב"ד" -
58 נביא כאן הסבר קצר: "כוח
59 החכמה" מייצג את הרעיון
60 הראשוני, בסיסי, של
61 הבנת השכל, את
62 ה"נקודה" של השכל כולו.
63 אמנם, נקודת-שכל זו
64 כוללת בתוכה כל

הפריטים וכל המבנה של ההבנה, אלא שהללו מרוכזים עדיין
65 ב"נקודה", בצורה מוסתרת (כמו נקודה שאין בה עדיין גבולות
66 ברורים של רוח, אורך וכו'). זה נקרא גם "ברק המבריק",
67 הברקתו של השכל, הארתה של ההבנה. משל למי שמתייגע
68 לתרץ קושיא מסויימת, ולפתע מבריק רעיון במוחו, שבהתאם
69 לסוגיא ולסברא מסויימת, אפשר לתרץ את הקושיא - הנה
70 ברעיון ראשוני זה של הארת השכל, חסרה עדיין התפיסה
71 הבהירה כיצד ואיך מתורצת הקושיא, יש כאן רק נקודת יסוד
72 כללית לפירוק הקושיא. לאחר מכן בא "כוח הבינה" ומפריד
73 ומבהיר את הפריטים השונים הגלומים בנקודת החכמה. וכך
74 מצטייר בעיניו בנינו השלם של השכל לכל רוחבו ואורכו וכו'.
75 זהו ענינו של כוח הבינה - "מבין דבר מתוך דבר",¹ שמ"תוך
76 דבר", ממה שהיה ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח
77 החכמה", הוא "מבין דבר" - הוא מבין את כל היקפו של השכל.
78 אחרי שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו
79 להתעמק בהבנת השכל, להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו
80 שהוא מרגיש וחס בו, ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם
81 מושפע מהשכל. ואז, אם השכל עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים -
82

15 פרק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש
16 אלקית, שהיא חלק אל-ה ממעל ממש, והיא כלולה משלש בחינות:
17 נפש, רוח ונשמה.
18 בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר
19 על כוחותיה הפנימיים של
20 הנפש האלקית:
21 והנה, כל בחינה
22 ומדרגה משלש אליו:
23 נפש רוח ונשמה -
24 כלולה מעשר בחינות,
25 - כל אחת מהשלש, גם
26 הנפש, גם הרוח וגם
27 הנשמה - מורכבת
28 מעשרה כוחות שונים,
29 שהם כנגד עשר ספירות
30 עליונות שגשגת לשלש

31 מהן, - עשרת הכוחות מקבילים לעשר הספירות שלמעלה
32 המהוות מקור להן, ומתן הם נובעים, הנחלקות לשתיים, -
33 עשר ספירות אלה מתחלקות לשתי קבוצות - ששהן: שלש
34 אמות ושבע כפולות; - שלש הספירות העליונות יותר,
35 נקראות בשם "אמות" - מלשון "אם", מפני שהן מהוות עיקרן
36 ומקורן של שאר שבע הספירות, כדוגמת האם שהיא מקור
37 לילדיה. ושבע ספירות, שהן שבע המדות, נקראות "כפולות",
38 מפני שהן באות לידי ביטוי בשני אופנים. פרוש, - אלו מהן
39 נקראות "אמות" ואלו "כפולות"? חכמה בינה ודעת, -
40 נקראות "אמות" ושבעת ימי הפנן: חסד גבורה תפארת
41 בו. - שבע המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד,
42 מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם "שבעה ימי הבנין". שכן,
43 על ידן ברא הקב"ה את העולם בששת ימי בראשית, כל יום
44 באמצעות מדה אחרת: ביום ראשון פעלה מדת החסד, ביום שני
45 - גבורה, וכך הלאה. וכשם שהספירות העליונות נחלקות לשני
46 חלקים כלליים וכן כנגד האדם, - גם בעשרת כוחות הנפש
47 קיימת החלוקה, שגשגת לשתיים: שכל ומדות. השכל -
48 במובנו הכללי, כולל: חכמה בינה ודעת, והמדות הן:

21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה בו ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"ז) והמטה אין פועל כזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בזה כו'". 1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב.

27 שלשת אלפים משלים על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי
28 שהבין אותה שלמה המלך תוכל להיקלט בהבנתו של האדם
29 הפשוט, נדרש ממנו לומר שלשת אלפים משלים, משל ראשון
30 על השכל עצמו, ולאחר מכן משל על המשל הראשון, וכך
31 הלאה, משל אחרי משל,
32 עד שלשת אלפים
33 משלים). זהו מובנו של
34 "אורך" בשכל – הירידה
35 הארוכה של השכל
36 לדרגות הנמוכות ביותר.
37 "רוחב" בשכל הוא:
38 התפשטותו של השכל

לרוחב – המספר הרב של הפרטים מהם מורכב השכל; כמו כן
ענפיו המרובים של השכל, ולמשל שמשכל מסויים בעניני
טריפות נבנית סברא שנוגעת לדיני ממונות. זהו פירוש המושג
"לאשורו" – בנינו השלם של השכל לאורכו ולרוחבו. וְלַעֲמֹק,
– כל שכל יש בו עומק ועומק בתוך עומק. וכשארם מבין "שכל"
כראוי לאורכו, לרוחבו ולעמקו, והוא מבין אותו, מִתּוֹךְ אֵיזָה
דְּבַר חֲכָמָה הַמְשַׁכֵּל בְּשִׁכְלוֹ – ממה שלפני זה היה בבחינת
העלאת רעיון בלבד של "כוח החכמה" – צורה זו של הפרדת
הפרטים, של נקודת השכל, ביסודיות, נִקְרָא "בִּינָה". – "בינה"
מייצגת, איפוא, את הכוח המפרק את הפרטים של נקודת השכל
"לאשורו ולעמקו", וְהֵן הֵם "אֵב" וְ"אֵם" – ה"חכמה" היא
ה"אב" וה"בינה" היא ה"אם", הַמּוֹלִידוֹת אֶהְבֵּת ה' וְיִרְאָתוֹ
וּפְחָדוֹ. – אהבת ה' ויראתו הן מקבוצת ה"מדות" שבנפש,
הנולדות מן השכל. כיצד הן נולדות מהשכל?

1 יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב ואהבה לאותו דבר. ואם
2 השכל עוסק בצד הלא־טוב שבדבר – יעורר באדם את הנטיה
3 לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות", "התקשרות"
4 "הרגשה" – נקרא בשם "דעת", מלשון "האדם ידע"². וְבִאֵוֶר

הַעֲנִיּוֹ, כִּי הֵנָּה הַשִּׁכָּל
שֶׁבִּנְפֶשׁ הַמְשַׁכֵּלֶת, – הרי
7 למדנו, ש"שכל" הוא שם
8 כללי על שלשת כוחות
9 חב"ד. על איזה כוח מהם
10 הוא מדבר כאן? – הוא
11 מסביר מיד, שֶׁהוּא
12 הַמְשַׁכֵּל כָּל דְּבָר –

מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק המבריק",
שעדיין אין בו פרטים וקוים בהירים של השכל, והוא נִקְרָא בְּשֵׁם
15 "חֲכָמָה", "בִּינָה" – כלומר, כוח כזה שעדיין שואלים עליו
16 "מה?", "מה הוא? שכן, אין כוח זה פועל עדיין במלוא היקפו
17 ובהירותו, וְכִשְׁמוֹצִיא בָּחוּ אֶל הַפֶּעַל, שֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּשִׁכְלוֹ
18 לְהַבִּין דְּבָר לְאִשּׁוּר – לכל פרטיו, היוצרים בנין שלם של אותו
19 שכל, לאורכו ולרוחבו. "אורך" היינו: הורדת השכל ממעמדו
20 הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך יותר, כדי שיהיה מובן יותר.
21 כמו ה"משלים" שממשילים על דבר שכל, על־ידם ממשיכים
22 ו"מאריכים" את השכל לדרגה נמוכה יותר, כדי שיהיה קל יותר
23 לתלמיד להבין אותו. באם המשל המובא, עדיין עמוק מדי
24 להבנתו של התלמיד, מן ההכרח להביא משל נוסף על המשל
25 הראשון, ובכך מתהווה ירידה נוספת של השכל (כמו שנאמר
26 בשלמה המלך: "וידבר שלשת אלפים משל"³, שלמה המלך נתן

יום שבת קודש כ"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענפיה:

69 התעמקות מחשבתו, באחד מהענינים האמורים, בגדולתו של
70 הקב"ה, ואז: נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו
71 ומחשבתו, לִירָא וּלְהִתְבּוֹשֵׁשׁ – "יראת בושת", יראה הבאה
72 וחזרה בבושה, כמי שמפחד מחכם וצדיק גדול – הרי זו יראה
73 המתבטאת גם בבושה
74 וביראת הכבוד שיש לו
75 כלפי גדולתו של אותו
76 חכם וצדיק. כך גם כאן,
77 מביאה ההתבוננות
78 בענינים האמורים לירא
79 ולהתבושש, מִגְדֻלְתּוֹ
80 וּמִפְחָדוֹ שֶׁאֵין לָהּ סוּף
81 וְתַכְלִית, וּפְחָד ה' בְּלִבּוֹ.
82 – עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה
83 ומעוררת יראה ופחד – ביטוייה של מדת הגבורה. וְשׁוּב –
84 ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד,

53 כִּי הַשִּׁכָּל שֶׁבִּנְפֶשׁ הַמְשַׁכֵּלֶת, בְּשִׁמְתְּבוֹנֵן וּמַעְמִיק מְאֹד
54 בְּגִדְלָת ה', אֵיךְ הוּא "מִמְלָא כָּל עֲלָמִין" – ממלא כל
55 העולמות באור אלקי ובחיות – כמו הנשמה הממלאת ומחיה
56 כל חלקי ואברי הגוף. אור וחיות אלקי זה מתלבש ומתאחד בכל

57 בריה והוא מותאם
58 לתכונתו המיוחדת של כל
59 נברא, וְ"סוּבָב כָּל
60 עֲלָמִין" – אור וחיות אלקי
61 שלמעלה מהיכולת
62 להתלבש בתוך העולמות;
63 מדובר כאן באור אלקי
64 הפועל בצורה "עקיפה",
65 בדרך מקיף. או כשמתבונן
66 בענין של וְ"כֵּלָא קָמִיָּה בְּלֵא חֲשִׁיב" – איך שכל הבריאה
67 נחשבת לכלום לגבי הקב"ה. ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה,
68 איך שכל הנבראים בטלים לגביו באופן מוחלט, היא על־ידי

ליקוטי אמרים

כי השכל שבנפש

המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך
הוא ממלא כל עולם וסובב כל עולם וכולא קמיה
כלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו
ומחשבתו לירא ולהתבושש מגדולתו ית' שאין לה
סוף ותכלית ופחד ה' בלבו ושוב יתלהב לכו באהבה

– עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה
ומעוררת יראה ופחד – ביטוייה של מדת הגבורה. וְשׁוּב –
ההתבוננות בגדולת ה' מביאה גם להתעוררות מדת החסד,

2. בראשית ד, א. 3. מלכים א ה, יב. 4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת" ואילו "פחד" הוא כשזה כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן,

1 כשהתבוננות היא ב"טוב" שבאלקות, יתלהב לבו באהבה
2 עזה כרשפי אש, בחשיקה וחיפה ותשוקה ונפש
3 שוקקה, - ביטויים שונים של אהבה שלכל אחד מהם מובן
4 שונה, לגדלת אינסוף ברוך-הוא. - כלומר, שבמקרה

5 המדובר מעוררת
6 ההתבוננות אהבה חזקה
7 להקב"ה, והיא כלות
8 הנפש, - אהבה זו עשויה
9 להתלקח בצורה כזו,
10 שהנפש תכלה מרוב
11 אהבה, ובאמת היתה
12 הנפש כלה לגמרי אילו
13 האדם לא היה משתלט
14 על עצמו ומרסן אהבתו
15 הגדולה באמצעות עבודה
16 עצמית, להפסיק תהליך
17 זה של כלות הנפש,
18 ולהישאר כנשמה בגוף,
19 כדי לבצע כוונתו של
20 הקב"ה, ברכיב: 13
21 נכספה וגם כלתה
22 נפשי וגו', ורכיב: 15
23 צמאה נפשי לאלהים
24 וגו', ורכיב: 16
25 לך נפשי וגו'. והצמאון

26 הוא מיסוד האש שבנפש האלהית, וכמו שכתבו
27 המכשירים, וכן הוא בעין חיים, שמיסוד האש הוא בלב,
28 ומקור המים והליחות מהמה, וכמו שכתוב בעין חיים:
29 שער נ, שהיא בחינת חכמה, שנקרא מים שבנפש
30 האלהית. - הלב שהוא מקום הרגשות, הוא חס "יסוד האש",
31 ואילו המוח, מקומו של השכל המתון והמחושב - הוא קר. כמו
32 שרואים במוחש, ההבדל שבין מי שהוא בעל לב לבין מי שהוא
33 בעל מוח. כך גם לגבי המוחין והמדות של הנפש האלקית:
34 החום וההתלהבות של האהבה באים לידי ביטוי בלב ומבחינתו
35 של הלב, יכול האדם להגיע עד לידי כלות הנפש. ואילו המוח
36 הוא קר ומיושב. ואותה הבנה מתונה ומחושבת שכוונתו של
37 הקב"ה היא שתהיה דוקא נשמה בגוף, כדי לקיים תורה ומצוות
38 - מצנת את האש שבלב, ואינה מרשה לאדם להגיע לכלות
39 הנפש. עד כאן דובר כיצד שתי המדות יראה ואהבה נולדות
40 מ"חכמה" ו"בינה". ושאר המדות כלן הן ענפי היראה
41 והאהבה ותולדותיהן, כמו שכתוב במקום אחר. - ממילא
42 מובן גם איך נולדות שאר חמש המדות מ"חכמה" ו"בינה".
43 האמור לעיל מסביר לנו מדוע "חכמה" ו"בינה" נקראות "אב"
44 ו"אם" של המדות: מההתבוננות של "חכמה" ו"בינה" נולדות

ליקוטי אמרים

עזה כרשפי אש בחשיקה וחיפה ותשוקה ונפש שוקקה
לגדולת אין סוף ב"ה והיא כלות הנפש כדכתיב נכספה
וגם כלתה נפשי וגו' וכתוב צמאה נפשי לאלהים וגו'
וכתיב צמאה לך נפשי וגו' והצמאון הוא מיסוד האש
שבנפש האלהית וכמ"ש הטבעיים וכ"ה בע"ח שיסוד
האש הוא בלב ומקור המים והליחות מהמוח וכמ"ש
בע"ח שער נ' שהיא בחי' חכמה שנקרא מים שבנפש
האלהית ושאר המדות כולן הן ענפי היראה והאהבה
ותולדותיהן כמ"ש במקום אחר. והדעת הוא מלשון
והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות והתחברות
שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאוד ויתקע מחשבתו
בחזק בגדולת אין סוף ב"ה ואינו מסיח דעתו כי אף מי
שהוא חכם ונבון בגדולת א"ס ב"ה הנה אם לא יקשר
דעתו ויתקע מחשבתו בחזק ובהתמדה לא יוליד בנפשו
יראה ואהבה אמיתית כי אם דמיונות שוא ועל כן הדעת
הוא קיום המדות וחיותן והוא כולל חסד וגבורה פי' אהבה
וענפיה ויראה וענפיה:

המדות. חכמה נקראת "אב": כשם שבטיפת מוח האב ישנם
46 כבר כל פרטי האברים של הילוד, אלא ששם הם בצורה עדינה
47 ומוסתרת - כך גם בנקודת ה"חכמה", ישנה כבר, בצורה
48 מוסתרת, כל פרטי השכל בו הוא מתבונן. וכשם שה"אם"
49 מביאה את פרטי אבריו
50 של הילוד לידי גילוי
51 והתגשמות - כך כוח
52 ה"בינה" מפריד ומגלה כל
53 פרטיו של השכל, ולכן
54 נקראת בינה - "אם". אך
55 עדיין לא הוסבר לנו מה
56 תפקידו של כוח הדעת
57 בהולדת המדות. שכן,
58 כאמור, גם דעת היא
59 "אם" ומקור למדות, ועל
60 כך הוא מסביר: ותדעת,
61 הוא מלשון "והאדם
62 ידע את חוה", והוא
63 לשון התקשרות
64 והתחברות, שמקשר
65 דעתו בקשר אמיץ וחזק
66 מאד, ויתקע מחשבתו
67 בחזק בגדולת אינסוף
68 ברוך-הוא, ואינו מסיח
69 דעתו. - הוא מקשר
70 בצורה חזקה את ה"דעת" שלו, בכל מה שהבין, ומרכז את
71 מחשבתו באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו. פי' אף מי שהוא
72 חכם ונבון בגדולת אינסוף ברוך-הוא, - גם אם הפעיל את
73 ה"חכמה" ואת ה"בינה" בגדולת הקב"ה, הנה אם לא יקשר
74 דעתו ויתקע מחשבתו בחזק ובהתמדה - לא יוליד בנפשו
75 יראה ואהבה אמיתית, כי אם דמיונות שוא. - רק יהיה
76 נדמה לו שיש לו יראה ואהבה אמיתיות. ברם, לאמיתו של
77 דבר, בלי הפעלתו של כוח הדעת, איך לו מדות אלו, ועל כן
78 הדעת הוא קיום המדות וחיותן, והוא כולל חסד וגבורה,
79 פרש' אהבה וענפיה ויראה וענפיה: - מכאן, שגם "דעת"
80 היא "אם" ומקור למדות. שכן, באמצעות כוח ה"דעת" נולדות
81 מדות חיות ואמיתיות.

אחד מזקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו-עדן מליובאוויטש,
הרשב"ץ - רבי שמואל בצלאל - הסביר פעם את כוח ה"דעת"
כך: איכר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר
קרה כמעט תמיד, היה האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכלתו
לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את
המכתבים המגיעים אל האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו
מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה

פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח - מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדבריו אודות המדות
כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל - הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן - "פחד", שכן, בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה
היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב. 5. תהלים פד, ג. 6. שם, מב, ג. 7. שם, סג, ב.

שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא זה "שכל" הם
שני דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא"
שלו. ואילו, כשמשמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר
ונעשה דבר אחד עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את
ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחס בו – משפיע אז ה"שכל" עליו,
עד שהוא מתעורר באהבה או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל",
זה נעשה ה"אבא" שלו.

לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקריא לו את תוכנו.
בשמעו את תוכן המכתב – נפל האיכר והתעלף. נשאלת
השאלה: האיכר הרי רק שמע את תוכן המכתב מפיו של
ה"מלמד". ואילו המלמד ידע את התוכן עלידי "ראיה", הוא
עצמו ראה וקרא את המכתב – ולמעשה התעלף האיכר, ולא
ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא שלו, לכן
הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם במי

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' ב

אותה בהם יטמאנה, רבי אליעזר אומר, תרד לבור ותטמא מאליה,
ואל יטמאנה ביד על ידי קבלתה בכלים טמאים, ואפילו שמחמת
כן יאסרו החולין שבבור. ורבי יהושע אומר, יטמאנה ביד ויקבלנה
בכלים טמאים כדי שלא תפול לתוך החולין ותאסרם, ואין בכך
משום איסור לטמא תרומה, שהרי בין כך היא עומדת להיטמא
וללכת לאיבוד. הרי שלדעת רבי יהושע מותר לטמא תרומה
שסופה לאיבוד אפילו בידים, ואם כן מדוע אסר במשנה הקודמת
לטמא תרומה תלויה בידים, הלא אף היא אסורה באכילה וסופה
ללכת לאיבוד.
וישני – ויתרין רבי אלעזר סתירה זו, שאני התם, בחבית שנשברה
בגת העליונה, דאייבא הפסד חולין אם לא יקבל את יין התרומה
בכלים טמאים, שהרי הוא עומד ליפול לתוך יין החולין הטמא
ולאסרו בשתיה, ולכן התיר רבי יהושע לקבלו בכלים טמאים
ולטמאו בידים. אך באופן שאין הפסד לחולין, אסר רבי יהושע
לטמא תרומה בידים, וכאמור במשנה הראשונה.
רבא מקשה על תירוצו של רבי אלעזר: מתקין לה רבא, הלא
במתניתין – במשנתנו, שאמר רבי יוסי בשעת רבי יהושע שאסור
לשרוף בערב פסח טהורה עם טמאה ולטמאותה, נמי איבא הפסד
עצים, שהרי אם נאסור לשרוף את שתי התרומות כאחת, יצטרך
לשריפת כל אחת מהן עצים אחרים. וכיון שבמקום הפסד התיר
רבי יהושע לטמא תרומה טהורה שהולכת לאיבוד, מדוע הצריך
לשרוף תרומת חמץ טהורה בפני עצמה. מתרצת הגמרא: אמר לה
אביי לרבא, דווקא להפסד מרובה של יין החולין שבבור חששו, ועל
כן התיר רבי יהושע לטמא את יין התרומה בידים, אבל להפסד
מועט של עצים לא חששו, ולא התירו מחמתו לטמא את התרומה
אפילו כשהיא הולכת לאיבוד.
הגמרא מביאה ראיה לדברי אביי: ונא תימרא – ומניין אתה אומר
להפסד מרובה חששו ולהפסד מועט לא חששו, ממה דתניא, חבית
של שמן תרומה שנשברה בגת העליונה, ובתחתונה נמצא שמן של
חולין טמאין, ואם יפול שמן התרומה לתוכו יטמא, ויאסור את כל
התערובת באכילה כדין התרומה הטמאה, אף שלגבי יין נחלקו
רבי אליעזר ורבי יהושע באופן זה אם רשאי לטמא את יין
התרומה ביד, מכל מקום לגבי שמן מודה רבי אליעזר לרבי יהושע,
שאם יכול להציל ממה רביעית בטהרה ציל, ועליו לחזור אחר
כלים טהורים כדי לקבלה בהם, ואפילו שעד שימצאם תפול רובה
לתוך החולין ותאסרם, מכל מקום לא יקבלנה בכלים טמאים, ואם
לא, שאינו יכול להצילה כלל בכלים טהורים, לדברי הכל תרד
התרומה לתוך החולין הטמאים ותטמא מאליה, ואל יטמאנה ביד
על ידי קבלתה בכלים טמאים, ואפילו שבכך יאסר שמן החולין
באכילה, ואף רבי יהושע שהתיר לטמא יין ביד באופן זה, אסר
בשמן, משום שאף אם יפול השמן לשמן החולין ויאסרנו באכילה
לכהנים ולזרים, אין זה כי אם הפסד מועט, שהרי עדיין ראוי הוא
להדלקת הנר כדין תרומה טמאה שניתנה לכהנים להדלקה. ואילו
בין זהו הפסד מרובה, ולכן התיר רבי יהושע. ומוכח מכאן כדברי
אביי, שיש לחלק בין הפסד מועט למרובה.
הגמרא מבררת את החילוק בין יין לשמן: מאי שניא ששמן,

שתערובת תרומה בחולין טמאים אין זה הפסד מרובה, משום
דראוי להדליק בו את הנר, הלא יין שיש בו תערובת תרומה וחולין
טמאים נמי ראוי לזילוף – לשפוך ממנו בתוך הבית לריח טוב,
ומדוע התיר רבי יהושע לטמא את יין התרומה בידים כדי למנוע
ממנו להתערב בחולין ולאסרם באכילה. וכי תימא וזילוף לאו
מילתא היא – ואם תאמר לתרץ שזילוף אינו כלום משום שאינו
תשמיש חשוב, ועל כן אם יאסר היין בשתיה הרי זה הפסד גמור,
והאמר שמואל משום רבי תימא, שותין מין שנמכר לזוג בלעל,
ומזילין מין הנמכר לזוג בשתיים – בשני סלעים. כלומר, מי שאין
בידו לקנות הרבה יין משובח, עדיף לו לקנות את היקר והמשובח
לזילוף ואת הזול לשתייה. הרי שזילוף הוא תשמיש חשוב, ואם כן
מדוע תערובת יין תרומה טמא בין חולין נחשבת להפסד מרובה,
הלא עדיין הוא ראוי לזילוף.
מתרצת הגמרא: מה שהתיר רבי יהושע לטמא את היין, הוא כיון
דהש שאין ריחו נודף ואינו ראוי לזילוף, ואם יפול לתוכו יין
התרומה ויאסרנו לא יהיה ראוי לכלום ויפסד לגמרי. שוב מקשה
הגמרא: והא אף יין חדש ראוי לזילוף, ואחר כך יזלפו ממנו, ולא ילך
לאיבוד. מתרצת הגמרא: אם ישחנו אצלו עד שיתישן, יש
לחשוש שמא אתי ביה – יבוא בו – ליד תפלה, שכן הוא עלול
לשתותו ולעבור על איסור אכילת תרומה טמאה, ולכן אסור
ליישנו. שוב מקשה הגמרא: ששן טמא נמי אתי ביה ליד תפלה,
שכיון שמדליקים בו מעט מעט, שמא בתוך כך יבוא לאוכלו,
ומדוע התירו להדליק בו. מתרצת הגמרא: אכן לא הותר להדליק
בשמן זה אלא באופן דרמי ליה – שנותנו בקלי קאוס, כדי שלא
יהיה ראוי לאכילה ולא יכשלו בו. שוב מקשה הגמרא: יין טמא נמי
יש להתיר להשתותו באופן דרמי ליה – שנותנו בקלי קאוס,
ובאופן זה אין לחשוש שמא יבואו לשתותו. מתרצת הגמרא: הרי
לזילוף קא בעי ליה – הוא רוצה אותו, ואם כן וכי בקלי קאוס רמי
ליה – הוא נותנו, הלא בכך יפגם ריחו.
הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בחשש תקלה בתרומה טמאה:
ותקלה עצמה, מחלוקת תנאי – תנאים היא, האם יש לחשוש לה
בתרומה טמאה. דתניא, חבית של יין של תרומה שנשפאה ביה
שמיא אומרים, תשפך חבל – בחבילה אחת, כלומר תשפך כולה
יחד, ולא יזלפו ממנה מעט מעט, שכן אפילו אם יזלפו את כולה
בו ביום יש לחשוש שמא יבואו לשתות ממנה. ובית הלל אומרים,
תעשה וזילוף – יזלפו ממנה מעט מעט. אמר רבי ישימאל ברבי יוסי,
אני אכריע במחלוקתם זו. אם החבית היא בשירה, תשפך חבל –
כולה כאחד, לפי שהזילוף נעשה בבית, ויש לחשוש שמא עד
שיביאהו לבית יבואו בה בינתיים ליד תקלה וישתו ממנה. אבל
אם היא כבר בבית ואפשר לזלף ממנה מיד, תעשה וזילוף. ואמר
רבי ישימאל ברבי יוסי, תעשה וזילוף – תשפך חבל –
שנטמאה, תשפך חבל, ואסור להשהותה עד שתתיישן משום חשש
תקלה, אבל כיון שיש, תעשה וזילוף אפילו כשהחבית בשירה, שכן
בזמן מועט כזה עד להבאתה לבית, אין לחשוש לתקלה. אמרו לו
בני דורו לרבי ישימאל ברבי יוסי,

יום ראשון

יום ראשון

כ כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: צז"ק.
תניא: הסכמות הרבנים . . . ז"ל נבג"מ.

הדפסת ספר של בינונים – תניא – בפעם הראשונה, נגמרה יום ג' כ' כסלו תקנ"ז בסלאוויטא.
וכולל: חלק ראשון – ספר של בינונים, חלק שני – חנוך קטן ושער היחוד והאמונה.
אגרת התשובה – מהדורא קמא – נדפסה לראשונה: זאלקווי תקנ"ט; מהדורא בתרא –
נדפסה לראשונה: שקלאוו תקס"ו.
אגרת הקדש – בפעם הראשונה – שקלאוו תקע"ד. תוצאה מתקנת של כל ה' החלקים –
ווילנא ראם תר"ס, וחזרה ונדפסה כמה פעמים.

יום שני

יום שני

כא כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: הקדמת המלקט . . . בעלה וגו'.

מען זאל זיך אויסלערנען משניות בעל פה כל חד לפום שיעורי' דילי', און געהן
אין גאס און חזר'ן משניות, דערמיט וועט מען זוכה זיין צו מקבל זיין פני המשיח.
חסידים דארפען לערנען חסידות: סתם חסידים – יום שני, יום חמישי ויום השבת,
תמימים – שעה אחת בכל יום.

יש לשנן משניות בעל פה כל אחד כפי ערכו, ובעת ההליכה ברחוב לחזור משניות. בכך נזכה
לקבל פני המשיח.
חסידים צריכים ללמד חסידות: חסידים סתם [=חסידים רגילים] – יום שני, יום חמישי ויום
השבת. תמימים – שעה אחת בכל יום.

יום שלישי

יום שלישי

כב כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קוז"ק.
תניא: אך בידעיי . . . את ה' וגו' אכ"ר.

מתקנות כבוד קדשת אדמו"ר שליט"א [אדמו"ר מהור"צ נשמתו־עדן]: לאמר בכל בקר אחר
התפלה – וגם בשבת ויום טוב, ראש השנה ויום הכפורים – תהלים כפי שנהג חלק לימי החדש,
ואחר אמירה בעשרה – קדיש יתום.
בחדש של כט יום אומרים ביום כט השעור דשני הימים.

יום רביעי

יום רביעי

כג כסלו

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: וישב, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קח"קיב.
תניא: והנה אחר . . . אמרים הנ"ל.

משיחות אאזמו"ר – אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. אויף
שבת זאגט ער אין זהר דמיני' מתברכין כולהו יומין. כולהו יומין איז כל ששת ימי

השבוע, וואָס אויף דעם האָט דער אויבערשטער געגעבען א ברכה כללית וברכך ה"א בכל אשר תעשה, איז די ברכת השבת מלפניו ומלאחריו, די הכנה צו שבת איז מיום ד', און דער אָנזאָג איז דער קליינער לכו נרננה, וואָס איז ג' פסוקים.

משיחות אֲדָנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרָבִי [המהר"ש] – אָלּוּל תרל"ה: ג' יָמִים קִדְּם הַשָּׁבֶת הוּא הַכֵּנָה לְשָׁבֶת. עַל שָׁבֶת נֶאֱמַר בְּזֶהֱרָה שְׁמִמְנוּ מִתְּבָרְכִים כָּל הַיָּמִים. כָּל הַיָּמִים – הֵם כָּל שְׁשֶׁת יָמֵי הַשָּׁבֹועַ, בְּעֶבְרִים נֶתֶן הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּרָכָה כָּלִילִית "וּבִרְכָּךְ ה'" אֱלֹקֶיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה". בְּרַכַּת הַשָּׁבֶת הִרִי הָיָא מִלְּפָנָיו וּמֵאַחֲרָיו, הַהֲכֵנָה לְשָׁבֶת הִיא מִיּוֹם ד' – שֶׁהוּרָאָה וְהַצִּיּוּי עַל כֶּף הוּא ה"לְכוּ נִרְנְנָה" הַקָּטָן [אותו אומרים בְּשִׁיר שֶׁל יוֹם הַרְבִּיעִי בַתְּפִלַּת שְׁחִירִית] שְׁהוּא ג' פְּסוּקִים.

יום חמישי

ה'תש"ג

כד כסלו, ערב חנוכה

יום חמישי

שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.

(המשך). ביאור ג' פסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואָך אַז מען הויבט אָן טראַכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן – יעדער איד איז דאָך שבת גאָר אנאנדערער – ווערט מרה שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאָנערשטאָג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאָך אלץ נישטאָ, איז יעמאָלט נרננה'ט זיך נישט, מען פאַרשטעהט אז מ'דארף עפעס טאָן. איז אז מ'זיצט דאָנערשטאָג'דיגע נאָכט און מ'לערענט חסידות, יעמאָלט איז פרייטאָג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנחה אין אומרים תחנון.

[המשך]. באור ג' הפסוקים – "לכו נרננה" – על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת – כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת – שוקעים בדבאון. העצה לכך – "לכו נרננה", בטחון. באשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדיין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו. אזי, כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות, או אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] – שובת יהודי. במנחה אין אומרים תחנון.

יום שישי

ה'תש"ג

כה כסלו, א חנוכה

יום שישי

שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: והא דאמרינן . . . להתייגר כו'.

אֲדָנִי אָבִי מוֹרֵי וְרָבִי [הרש"ב] הִיָּה מְדַלֵּק נֵרוֹת חֲנוּכָּה בֵּין מְנַחֵה לְמַעְרִיב, וְלֹא הִיָּה מְדִיָּק בַּפֶּתַח שְׁהִיָּה מְדִרוֹם לְצִפּוֹן אוּ מִמְּזֶרֶח לְמַעְרָב. "הַנֵּרוֹת הָלְלוּ" – אַחֵר הַדְּלָקַת כָּל הַנֵּרוֹת. וְהִיָּה יוֹשֵׁב בְּסֻמוֹךְ לַהֲנִרוֹת חֲצִי שָׁעָה – לְבֶד מִיּוֹם ו' עָרַב שַׁבַּת-קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא הִיָּה מִתְעַכֵּב חֲצִי שָׁעָה – מְדִיָּק שֶׁיְדַלְּקוּ הַנֵּרוֹת חֲמִשִּׁים דְּקוֹת לְכָל-הַפָּחוֹת. מְנַחֵה, בֶּר חֲנֻכָּה, בֶּר שָׁבֶת.

שבת קודש

שבת

כו כסלו, ב חנוכה

ה'תש"ג

מְבָרְכִים רֹאשׁ חֹדֶשׁ טִבָּת. אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהִשְׁכָּמָהּ.

שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירוש.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תנאי: פרק ב. ונפש . . . בראשית.

יום התעודות. טל ומטר. גר חנכה אחר הבדלה וקדם אמירת ויתן לך. בבית הכנסת - גר חנכה קדם הבדלה.

ביום שבת קודש שמברכים החדש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] לבית הכנסת להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מוכן לכל, ואחר כך תפלה. מועד התעודות כפי הזמן שיגבילו מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגשמיות ורוחניות.

אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו קדיש יתום. ואם יש חיוב - יארכיט [=יום השנה לפטירה] או אבל - אומרים קדיש יתום אחר כל ספר.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שלישי עמ' ב

הוא התירוץ הראשון, שהיה בו רבי יהודה מדבריו בברייתא הראשונה, וסובר שטומאת משקים לטמא כלים אינה אלא מדרבנן, כדבריו בברייתא השנייה.

הגמרא מסתפקת בשית רבי יהודה לאחר חזרתו: איבעיא להו - הסתפקו בני הישיבה, האם רק מכלים הוא דחיד ביה - האם חזר בו רבי יהודה רק ממה שאמר שמשקים מטמאים כלים מן התורה, אבל בטומאת משקים לטמא אוכלין דבריו רבי יוסי ורבי שמעון בברייתא לעיל כפירא ליה - עדיין הוא סובר שהיא מן התורה, ואם יש ספק האם נגעו המשקים באוכלים נטמאים האוכלים מספק. או דילמא [-שנא], לנמרי דחיד ביה [-חזר בו] רבי יהודה מדבריו, ואף ממה שאמר שטומאת משקים לטמא אוכלים היא מן התורה, וסובר הוא דבריו רבי מאיר בברייתא (לעיל טו), שטומאת משקים לטמא אחרים אינה אלא מדרבנן, ואם ספק נגעו באוכלים, האוכלים טהורים.

הגמרא מבקשת לפשוט ספק זה ממשנה: אמר רב נחמן בר יצחק, תא שמע - בוא ושמע ראייה לפשוט את הספק האמור. שני במסכת פרה (פ"ט מ"ה), פרה של קדשים או של חולין ששיתתה מי חטאת, ושחטה בתוך מעת לעת משתייתה בעוד המים במעיה, בשירה טמא מחמת מים אלו. שכן מן חטאת הם אב הטומאה, ומטמאים אפילו אדם וכלים. רבי יהודה אומר,

טומאת משקים אלו מן התורה אלא מדרבנן, הקילו בהם חכמים בכלי שנטמא מהם, שלא יטמא תוכו על ידי טומאת גבו. והא [-ומה] שאמר רבי יהודה בברייתא הראשונה שספק טומאת משקים לטמא כלים טמא משום שטומאתו מן התורה, הוא במשקין הפאין מחמת שרץ - שנטמאו על ידי שנגעו בשרץ, שטומאתם היא מן התורה, ואף לטמא כלים.

הגמרא דוחה את תירוץ רבינא, מקשה הגמרא: אי הכי - אם לא טהר רבי יהודה את תוך הכלי אלא באופן שנטמא במשקים הטמאים מחמת ידים, אם כן איתני [-עד ששנה] פכה דברים אמורים בכלים שנטמאו מחמת שרץ ולא בכלים שנטמאו מחמת שרץ, לפלוג וליתני בדידה - היה לו לחלק בכלים שנטמאו מחמת משקים עצמם, ולהשמיענו שגם בכלים שנטמאו במשקים מצינו אופן שטמא תוכו על ידי טומאת גבו. וכך היה לו לשנות, פכה דברים אמורים שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו, כשנטמא במשקין הפאין מחמת ידים, אבל כשנטמא במשקין הפאין מחמת שרץ, בין אם נטמא תוכו נטמא גבו, ובין אם נטמא גבו נטמא תוכו. ומכך שלא חילק רבי יהודה כחילוק זה, מוכח שאף משקה שנטמא משרץ אינו מטמא כלים מן התורה.

הגמרא מכריחה מכך קושא זו כתירוץ שמואל שהובא לעיל. מסיקה הגמרא: אלא מתוורא כן שני מעיקרא - התירוץ המחזור

המשך ביאור למס' פסחים ליום חמישי עמ' ב

כן הספק טהור, תא אבל אם היה נולד ספק זה ברשות היחיד, ספיקו טמא הוא, ואף האדם והסבין שספק נגעו במחט היו נטמאים, משום שספק טומאה ברשות היחיד טמא. וקשה, מכדי תא מחט - הלא בעדות זו של מחט שנמצאה בבשר, הסבין שספק נגע במחט דבר שאין בו דעת לישראל [-לשואלו] הוא, שהרי אי אפשר לשואלו האם נטמא או לא, והלכה בידינו, שכל דבר שאין בו דעת לישראל נולד בו ספק טומאה. בין ברשות הרבים בין ברשות היחיד ספיקו טהור. ולא נאמר שספק טומאה ברשות היחיד טמא, אלא באדם בר דעת שאפשר לשואלו האם נגע בטומאה או לא. ואם כן, למה הוצרך רב אשי לומר שהסבין טהור דווקא משום שספק טומאה ברשות הרבים הוא.

מתרצת הגמרא: אילו היה הספק ברשות היחיד היה הסבין נטמא, משום דהוי [-שהוא] ספק מומאה תמא בידי אדם, שהרי היה אדם עסוק בטומאה זו, ואם נגע הסבין במחט הרי על ידי האדם היתה נגיעה זו, ואמר רבי יוחנן, ספק מומאה תמא בידי אדם - כלי שנולד בו ספק האם נגע בשרץ על ידי מעשה האדם,

ששינו בברייתא, ממה שנאמר בטומאת מת (במדבר י"ט טו) 'וכל אשר יגע על פני השדה פחלל חרב או כמת וגו' יטמא שבעת ימים, הרי שהקיש הכתוב את החרב לחלל [-להרוג] שנהרג על ידה, ומכאן למדנו שהרב הרי הוא פחלל - שחרב שנגעה במת היא אבי אבות הטומאה כמת עצמו, וכן חרב הנוגעת בטמא מת נעשית אב הטומאה כמותו, וכל כלי מתכות דינם כחרב, אם כן אדם וכלים נמי ליטמא - גם כן יטמאו מן התורה, שהרי המחט שנגעה בטמא מת נעשית אב הטומאה, ואב הטומאה מטמא אדם וכלים, ומדוע שנתה המשנה שהסבין והידים טהורות.

מתרצת הגמרא: אמר רב אשי, זאת אומרת - מוכח מזה, שהעורה שבה נשחטה הבהמה רשות הרבים היא לענין טומאה, והמשנה מדברת באופן שספק הוא האם נגעו הסבין והידים במחט או לא, ונמצא דהוי ליה [-שהרי זה] ספק מומאה ברשות הרבים, והלכה בידינו, שכל ספק מומאה ברשות הרבים ספיקו טהור, ועל כן הכתוב העוסק בבשר והסבין טהורים.

הגמרא מקשה על דברי רב אשי. מדייקת הגמרא: ממה שהוצרך רב אשי להקדים שהעורה היא רשות הרבים, מוכח שדווקא משום

יום ראשון כ' כסלו ה'תשפ"א

'אין עניות במקום עשירות'

וביאר:

שיקול דעת החכמים הוא המכריע להבדיל בין דבר לדבר, לפי גודל ההפסד, כבוד העבודה והצורך (יום תרועה ר"ה שם. תפארת ישראל, תמיד פ"ה ס"ק כז).

וה'נודע ביהודה' (תשובה מאהבה ח"א סי' ז) מחלק:

הכלל 'אין עניות במקום עשירות' נאמר רק בכלי שרת או בדבר הקדוש בקדושת הגוף (וכן כתב בס' 'עבודת ישראל' על עבודת יוהכ"פ (דף קטו, א) ונימוקו - "לאו אורח ארעא לשמש בפני מלכו של עולם במדת עניות", והכלל 'התורה חסה על ממונם של ישראל' אמור לגבי ממון חולין, ולכן בסכין ובגדי כהונה נהגו בעשירות, ובקלפי שהיא של חול הסתפקו בעץ.

והחצוצרות והשופר שתקעו בהן בתעניות, היו של כסף כי: א. כלים אלו אינם כלי שרת. ב. כלי כסף אינם בגדר 'עניות' ודי בזה כי יש לחוס על ממונם של ישראל, ואת השופר ציפו זהב משום כבוד יום טוב.

הלכות כלי המקדש פרק א, הלכה טו: סמין שְנַשְׁמַט מִן הַנֶּזֶב, או שְנַפְּנָם - אין מְחַזְרִין אוֹתוֹ וְאֵין מְשַׁחֲזִין אוֹתוֹ, אֲלָא גוֹמְזִין אוֹתָן... שְׂאִין עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׂירוֹת.

וזה גם הטעם להלכה הבאה (פ"ח ה"ה): "בגד מבגדי כהונה... אין מלבנין אותו ולא מכבסין אותו, אלא מניחו לפתילות ולובש חדשים", כפי שפירש רש"י (תמיד כט, א) "כל מעשיהם בעושר ובושרה".

והקשו האחרונים (תשובה מאהבה ח"א סי' ד, באר שבע תמיד לג, א ועוד): לכאורה, הכלל 'אין עניות במקום עשירות', סותר לכלל 'התורה חסה על ממונם של ישראל' שנאמר בכמה הלכות, לדוגמה: בתעניות היו תוקעים במקדש בחצוצרות ובשופרות שפיהם מצופה כסף (הל' תענית פ"א ה"ד), ואמרו בגמרא (ראש השנה כז, א) שלא היו מצופים זהב כמו שופר של ראש השנה שבמקדש, משום ש"התורה חסה על ממונם של ישראל".

ועוד: הקלפי שנעשו בו ביום הכיפורים הגורלות של שני השעירים היתה מעץ (הל' עבודת יוהכ"פ פ"ג ה"א). ולא מכסף או זהב, כיון שהתורה חסה על ממונם של ישראל (יומא לט, א).

יום שני כ"א כסלו ה'תשפ"א

כיבוד כהן קטן

והוא הדין לקטן.

ויתכן שהמחלוקת תלויה בשאלה האם חיוב הכבוד הוא לכל כהן בפני עצמו או כלפי כללות שבט הכהונה. לדעת ה'מגן אברהם' החיוב הוא כלפי הכהן הפרטי וזה דווקא אם הוא עצמו ראוי להקרה. ואילו לדעת החולקים, החיוב הוא כלפי כללות השבט וכל מי שהוא בכלל השבט מצוה לכבדו גם אם אינו מקריב בעצמו (חבצלת השרון ויקרא ב עמ' תרכו).

אך יתכן שגם לדעת ה'מגן אברהם' חובה לכבד כהן בעל מום, בשונה מקטן, כי אע"פ שבעל מום אינו יכול להקריב, הרי הוא יכול לאכול מבשר הקרבנות ולקיים בכך חלק ממצוות עבודת הקרבן, אך הקטן אף שיכול לאכול אינו מקיים מצוה באכילתו וכיון שאינו שייך כלל לעבודת הקרבן, אין מצוה לכבדו (הגהות הר צבי למנחת חינוך שם).

ועוד יתכן כי דברי הספרא אודות החיוב לכבד כהנים בעלי מומים, הם דוקא לגבי כהן שהיה תמים ואחר כך נפל בו מום, כי מאחר וכבר התקדש לא פקעה קדושתו כשנפל בו מום, אך כהן קטן שעדיין לא התקדש מעולם לעבודת הקרבנות, אין מצוה לכבדו (ראה משפטי עזריאל ח, לב).

הלכות כלי המקדש פרק ד, הלכות א-ב: וּמִצְוַת עֲשֵׂה הָיָא לְהַבְדִּיל הַכֹּהֲנִים וְלִקְדָּשָׁם וְלַהֲכִינָם לְקָרְבָן - שְׁנַאמְרִי: "וְקִדְּשָׁתוּ, כִּי אֵת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מִקְרִיב". וְצִדִּיק כָּל אִדָּם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶחֱם בּוֹ כְּבוֹד הַקִּרְבָּה, וְלִהְיוֹת אוֹתָן לְכָל דָּבָר שֶׁבִקְרָשָׁה.

האם מצות 'וקדשתו' היא רק כלפי כהן מבוגר או גם לגבי ילד כהן?

לדעת ה'מגן אברהם' (או"ח סי' רפב ס"ו), משמעות הפסוק 'וקדשתו' כי את לחם אלקיך הוא מקריב" היא שדין זה נאמר בכהן הראוי להקרה. ואם-כן אין צריך לכבד קטן הפסול להקרה. וכן כתב אדמו"ר הזקן (שם ס"ז).

והג"ר עקיבא איגר (בהגהות השו"ע שם) וה'מנחת חינוך' (מצוה רסט) חלקו על כך וראייתם היא מדברי ה'ספרא' על הפסוק: "והיו קודש - לרבות בעלי מומים". וכפי שביאר ה'חינוך' (שם): "שלא נאמר, מאחר שזה אינו ראוי להקריב לחם אלוקיהם, למה זה נקדימהו ונכבדהו. על כן אמרו 'והיה קודש'. כלומר, הזרע הוא מיוחס כולו - תמים ובעל מום". הרי שאפילו כהן בעל מום שאינו ראוי להקריב צריך לכבדו.

יום שלישי כ"ב כסלו ה'תשפ"א

חייבים לקיים מצוות בעת השינה?

ואין לומר שחייב מלקות כעונש על שנדרם על משמרתו שהרי לוקים רק על מעשה איסור ולא על 'לאו שאין בו מעשה'. ועוד, שגם במקום שיש חיוב מלקות, אין הדבר מסור לכל אדם אלא לבית דין!

ויש לבאר כי מטרת ההכאה כאן אינה כעונש על האיסור

הלכות כלי המקדש פרק ז, הלכה ד: זֶה שְׁעַל הַשּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הָרַחֵק שֶׁמִּשְׁכַּב עַל הַלָּיוֹם בְּכָל לַיְלָה; וְכָל מִי שֶׁיֵּשֶׁן עַל מִשְׁמֶרְתּוֹ - מִלְּקִין אוֹתוֹ בְּמִלְּקוֹת, וְשׁוֹרְפִין אֶת בְּכוֹתוֹ.

יש להבין: כיצד הותר לממונה להכות אדם מישראל?

חיוב (ראה שולחן שלמה, תפילה עמ' שלה). ולפי זה, אין לומר שההכאה כאן היא כדי שלא יבטל את המצוה כעת שהרי עתה איננו בר חיוב.

אך יש סוברים כי אין האדם פטור מקיום המצוות בעת השינה ולכן חובה להקיצו כדי למנוע ביטול מצוה (ראה מעשי למלך שם ח. שולחן שלמה שם הע' 4 בשם מהר"ל דיסקין). וכן מוכח מדברי אדמו"ר הזקן (אור"ח סי' סג, ס"ו) לגבי קריאת שמע ש"אם היה ישן, מצערים אותו ומעירים אותו עד שיקרא פסוק ראשון", הרי שגם בעת השינה הוא בר-חיובא ולכן צריך להקיצו כדי שיקיים את חיובו, והוא הדין בנידון דידן לגבי שמירת המקדש.

שנעשה אלא כדי למנוע אותו מביטול המצוה כאשר הוא ממשיך לישון על משמרתו, כנאמר בגמרא (כתובות פו, א): "אומרים לו עשה סוכה ואינו עושה, לולב ואינו עושה – מכין אותו עד שתצא נפשו". והכאה זו אינה כעונש שהרי אין עונש מלקות על ביטול מצוות עשה (ואם כבר עבר זמן המצוה, אסור להכות אותו כעונש על מה שנעשה), אלא שכל עוד חיוב המצוה קיים, מכים אותו כדי לכפותו על קיומה (מעשי למלך ס"ק ד). אמנם, הפוסקים דנו האם חובה להקיץ אדם משנתו לשם קיום מצוה שזמנה עומד לעבור, כגון הרוואה את חברו ישן בסמוך לסוף זמן קריאת שמע. ויש שכתבו שאין להעירו משם שבעת השינה הרי הוא כשוטה ואינו חייב במצוות, אלא אם כן הוא מנמנם ואינו ישן לגמרי שאז הוא עדיין בר

סדר כתיבת שמות השבטים על אבני האפוד יום רביעי כ"ג כסלו ה'תשפ"א

ושוב כתבו 'לוי' על אבן ימין ו'יהודה' על אבן שמאל וכן הלאה.

והוסיף:

לפי סדר לידתם, דן נפתלי גד ואשר קדמו ליששכר וזבולון, ואילו הרמב"ם הקדים את יששכר וזבולון לנפתלי, דן, גד ואשר, ואם כן אין זה 'כתולדותם', אלא שלדעת הרמב"ם סדר הכתיבה 'כתולדותם' אינו כפי סדר לידתם אלא כסדר ההולדה של אמותיהם: לאה שילדה ראשונה, נכתבו ראשונה כל בניה (ראובן, שמעון, לוי, יהודה, יששכר וזבולון), ואחר כך בני בלהה (דן ונפתלי), בני זלפה (גד ואשר) ובני רחל (יוסף ובנימין). וכתב ה'אור החיים' (שמות כח, י) כי משמעות לשון הכתוב "ואת שמות הששה הנותרים על האבן השנית כתולדותם" מסייעת לשיטת הרמב"ם, היינו, כאשר השמות יהיו על האבן השנית – אזי הסדר הוא כתולדותם, כי רק "כשאתה בא לקרותם בסדר ב' שורות יהיו כתולדותם... אבל באבן הראשונה – אינה כתולדותם כי הם סדורים בה על זה הדרך: ראובן, לוי, יששכר, ואין זה כתולדותם".

הלכות כלי המקדש פרק ט, הלכה ט: וְקוֹבֵעַ עַל כָּל כֶּתֶף וְכֶתֶף אֶבֶן שֵׁהֶם... וּמִפְתָּח עַל שְׁתֵּי הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשִּׁבְטִים, שֶׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוּ וְשֶׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוּ כְּתוּלֵדוֹתָם.

הרמב"ם מדגים את סידור כתיבת השמות על אבני האפוד - על האבן שבצד ימין: ראובן, לוי, יששכר, נפתלי, גד, יהוסף. על האבן שבצד שמאל: שמעון, יהודה, זבולן, דן, אשר, בנימין.

והקשו אחרונים (כסף משנה. באר שבע סוטה לו, א. ועוד):

הרי שיטת הרמב"ם אינה מתאימה לנאמר בגמרא (סוטה שם, לדעת תנא קמא) שסדר השמות היה 'כתולדותם' (חוץ מיהודה ששמו הוקדם לראש) היינו, צד ימין: יהודה, ראובן, שמעון, לוי, דן, נפתלי. צד שמאל: גד, אשר, יששכר, זבולן, יוסף, בנימין (רש"י שם ד"ה כתולדותם)!

וביאר ה'קריית ספר' (להמב"ט, הובא גם בבאר שבע):

לדעת הרמב"ם, סדר הכתיבה היה מתוך התייחסות לשתי האבנים כאבן אחת ו"סדר תולדותם אינו אלא מאבן זו לאבן זו, לא שסדורים כסדר תולדותם באבן זו לבד ובאבן זו לבד", היינו שכתבו 'ראובן' על אבן ימין ו'שמעון' על אבן שמאל

יום חמישי כ"ד כסלו ה'תשפ"א

כניסת ישראלים למקדש

הרמב"ן (בהשגותיו בסהמ"צ שם) חולק וסובר שכהן בעל מום אינו מוזהר מלהיכנס למקדש, ומה שנאמר "ואל המזבח לא יגש" היינו שלא יעבוד עבודה, וזהו שנאמר "ולא יחל את שם קדשי", שאם עבר חילול. ומה ששינוי (כלים פ"א מ"ט) שבעלי מומים אינם נכנסים 'בין האולם למזבח', היא תקנה מדרבנן. ולפי זה, לדעתו גם ישראל אינו מוזהר מן התורה ואיסורו מדרבנן. וזו גם דעת התוספות (סוכה מד, א ד"ה אמר).

אך הנצי"ב (העמק דבר ויקרא כא, כג) פירש את דברי הרמב"ם כפשוטם שרק הכהנים (אף בעלי מום) הוזהרו שלא להיכנס, אבל ישראל לא הוזהרו (והאיסור הוא מדרבנן, כדעת התוספות). וטעם הדבר: הכהנים שמצווים להיכנס לצורך עבודה הוזהרו שלא להיכנס שלא בשעת עבודה, אבל לישראל אין מצוה להיכנס

הלכות ביאת המקדש פרק ב, הלכה ב: וְהִזְהִירוּ כָּל הַכֹּהֲנִים וְהָאֵלֹהִים, שֶׁלֹּא יִכְנסוּ לְקֹדֶשׁ אוֹ לְקֹדֶשׁ הַקִּדְשִׁים שֶׁלֹּא בְשַׁעַת עֲבוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵל יִבּוֹא כָּכָל עַתָּה אֶל הַקֹּדֶשׁ".

כתב ה'משנה למלך' (להלן פ"ט הט"ו):

נראה לומר לדעת הרמב"ם שגם הישראלים מוזהרים מלהיכנס למקדש, אף שסתם הרמב"ם ולא פירש מה דינם. כי לדעתו (להלן פ"ו ה"א) כהן בעל מום (אף שאינו ראוי לעבודה) מוזהר מלהיכנס למקדש, ואף אם נכנס מן המזבח החיצון ולפנים (דהיינו, עשרים ושתים אמה שבין האולם למזבח) הריהו לוקה שנאמר "ואל המזבח לא יגש", וכן כתב ב'ספר המצוות' (מל"ח טז). ואם כן, כל-שכן שישאל מוזהר על כך ולוקה ואינו עדיף מכהן בעל מום.

והוסיף:

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ צא

ולכן פירש הכתוב (ויקרא שם) ש"כל איש אשר בו מום מוזרע אהרן הכהן... אל הפורכת לא יבא ואל המזבח לא יגש" - שגם כהן בעל מום מוזהר מלהיכנס למקדש ככל כהן.

למקדש לצורך כלשהו, ולכן לא הוזהרו על כניסה שלא לצורך, ואם-כן היה מקום לומר שגם כהן בעל מום שאינו מצווה להיכנס ולעבוד, אינו מוזהר מלהיכנס שלא לצורך.

יום שישי כ"ה כסלו ה'תשפ"א

ביטול מום על ידי בושם

במהותו משאר המומים, כפי שמוכן מלשון הרמב"ם שלאחר שמנה מתחילת הפרק את כל המומים הפוסלים בכהן, הוסיף (בה"ב): "ועוד יש שם שלושה מומים אחרים..." שהם הזקן החולה והמוזהר, ומשמע ששלושה אלו הם מין בפני עצמו ואינם בכלל שאר המומים.

וביאור החילוק הוא כי בשאר המומים הפסול הוא מחמת עצם הפגם הגופני ולא מחמת ההשלכה של הירידה ביכולת הפעילות הנגרמת ממנו. ולכן, גם אם יוכל להתגבר על הירידה ביכולת הפעילות באמצעים מלאכותיים, אין בכך כדי לבטל את עצם המום.

אך בשלושת המומים הנוספים, הפסול הוא רק מחמת ההשלכה, ולא בגלל הסיבה הגורמת לה, כגון המוזהר שאינו פסול מחמת הפגם שבגופו הגורם שינוי מפיו ריח אלא מחמת הריח הרע עצמו. ולכן, אם יתבטל הריח אפילו על ידי אמצעי חיצוני – הרי הוא כשר (ראה ביכורי ארץ – תורת כהנים עמ' ע, פאת הקודש בכורות עמ' רפא).

הלכות ביאת המקדש פרק ז, הלכה יג: המוזהר. וכן שהוא מוזהר מוזהר - רוחץ וישף כל בשרו בבשם, ועובר. היה ריח פיו רע - נותן בפיו פלפל או זנגביל וכיוצא בהן, ועובר. יש שהוכיחו מהלכה זו להתיר אמירת דברים שבקדושה במקום שיש בו ריח רע על ידי פיזור בושם או מטהר אויר, למרות שאין עצם הריח הרע בטל אלא שהריח הטוב גובר עליו, כשם שהותר לכהן הנודף מפיו ריח רע לעבוד כשמוניח בפיו פלפל או זנגביל שריחם הטוב מכסה על הריח הרע (חגיגה דח"י אר"ח סי' לד בסופו, וראה פסקי תשובות עט, ב).

ולכאורה יש ללמוד מכאן לגבי שאר מומים הפוסלים את הכהן לעבודה, כי ניתן להכשיר את המום על ידי פעולה חיצונית הגוברת עליו, כגון כהן הסובל מקוצר ראייה (ראה לעיל ה"ה) יוכשר לעבודה על ידי שיריכי משקפיים, כשם שנתינת הבשמים בפיו מועילה למרות שאינה מבטלת את הריח הרע אלא רק מעלימה אותו בצורה מלאכותית. אך ניתן לחלק כי פתרון זה נאמר דווקא בריח רע, השונה

שבת קודש כ"ו כסלו ה'תשפ"א

'הדליקו נרות בחצרות קדש'

אלא שעדיין אין הענין מיושב כל צורכו: בפשטות מסתבר לומר שהיוונים הניחו גילולים בכל חלקי בית המקדש ולא רק בחצר, כפי שמוכח מסתימת הלשון "וטיהרו את מקדשך", היינו שטיהרו את כל בית המקדש. ואם כן, מניין לנו לומר שטיהרו את העזרה קודם שטיהרו את ההיכל, ולכן לא יכלו להדליק בהיכל אלא בחוץ? אלא שיתכן לבאר את תירוץ ה'חתם סופר' לפי מה שכתב ה'לבוש' (אר"ח ר"ס עתר) שהיוונים הכניסו להיכל עבודה-זרה ותקרובת עבודה-זרה מטמאה דווקא באוהל. ואם כן, רק ההיכל נטמא באהל אבל העזרה, שלכמה דעות (אנצ"ת ע' הר הבית עמ' תקפד) לא היתה מקורה לא נטמאה, וממילא לא היה צורך לטהרה.

הלכות ביאת המקדש פרק ט, הלכה ז: הדליקו נרות בשער הנזרים; לפיכך אם הטיב הכהן הנזיר והוציאן לחוץ - מותר לזר להדליקן.

לפי הלכה זו יישב ה'חתם-סופר' תמיהה בנוסח 'ועל הניסים' בחנוכה: "ואחר-כך באו בניך לדביר ביתך ופינו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך". ונשאלת השאלה: הרי הדלקת המנורה היא בפנים המקדש, בהיכל, ולא בחצר!

אלא שלפי פסק הרמב"ם שההדלקה יכולה להיעשות בחוץ, מובן – כי כיון שהיוונים טימאו את ההיכל ומילאוהו בגילולים, הרי "עד שפינו את היכלך וטהרו את מקדשך... לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה" (דרשות חתם סופר טז, א).

(לקוטי שיחות כה עמ' 236, והנ"ל 10 שם)

המשך ביאור למס' פסחים ליום רביעי עמ' ב

6 והמשיך רבי יוסי ואמר: ולמדינו פסול של שלישי בקודש מן הכתוב
7 המפורש בתורה, ואין צורך ללומדו מקל וחומר, ורק מקור פסול
8 רביעי בקודש הוא מקל וחומר. מפרשת הגמרא: שלישי בקודש מנן
9 שהוא פסול מן התורה, ממה דבתיב בבשר קדשים (שם יט) 'והבשר
10 אשר יגע

1 ללמוד מהם בקל וחומר על שלישי לטומאה, ומה מחוסר בפזרים
2 שהוא מותר בתיורה ומכל מקום הוא פסול בקודש – הוא אסור
3 באכילת קדשים ופוסלם במגעו, אוכל שלישי לטומאה שהוא
4 פסול בתיורה, וכי אינו דין שאם נגע בדבר אחר של קודש שיעשה
5 אותו רביעי בקודש ויפסלנו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – כ"כ"ו כסלו ה'תשפ"א

יום ראשון כ' כסלו ה'תשפ"א

הלכות בית הבחירה

פרק שמיני

(1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצות-עשה היא, וכיצד היו שומרים אותו, ומי היו שומרים, ואם אירע קרי לאחד מהשומרים, ושמעמידים ממונה על כל השומרים.

1 א. שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה², וְאַף-עַל-פִּי שְׁאִין
2 שֶׁם פֶּחַד מְאֻיָּבִים וְלֹא מְלֻסְטִים, שְׁאִין שְׁמִירַתוֹ
3 אֲלֵא כְּבוֹד לֹ. אֵינוֹ דוֹמָה פְּלִטְרִין³ שִׁישׁ עָלָיו
4 שוֹמְרִין לְפִלְטְרִין שְׁאִין עָלָיו שוֹמְרִין.

(2) "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3) ארמון. בספר המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו שומרין, לפלטרין שאין עליו שומרין".

5 ב. וְשְׁמִירָה זוּ מִצְוָה כָּל הַלֵּילָה⁴. וְהַשּׁוֹמְרִים הֵם
6 הַכֹּהֲנִים וְהַלְוִיִּם, שְׁנֵאמַר: "וְאַתָּה וּבְנֶיךָ אִתָּךְ לִפְנֵי
7 אֹהֶל הָעֵדֻת"⁵ - כְּלוֹמֵר, אַתֶּם תִּהְיוּ שוֹמְרִים לֹ. וְהָרִי
8 נֶאמַר: "וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל מוֹעֵד", וְנֶאמַר:
9 "וְהַכֹּהֲנִים קִדְּמָה לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד מִזְרָחָה מִשָּׁה
10 וְאַהֲרֹן וּבְנָיו שְׁמָרִי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ"⁶.

(4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כז. שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדוייקת.

11 ג. וְאֵם בְּטָלוּ שְׁמִירָה, עֲבָרוּ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה⁷, שְׁנֵאמַר:
12 "וְשִׁמְרָתֶם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ", וְלִשׁוֹן שְׁמִירָה
13 אֲזַהֲרָה הִיא. הָא לְמַדָּת, שְׁשְׁמִירַתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה,
14 וּבִטּוֹל שְׁמִירַתוֹ מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה.

(7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". [ואולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאין].

15 ד. מִצְוַת שְׁמִירַתוֹ, שִׁיְהִיו הַכֹּהֲנִים שוֹמְרִים מִבְּפָנִים
16 וְהַלְוִיִּם מִבְּחוּץ. וְאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים עֲדָה שוֹמְרִין אוֹתוֹ
17 בְּכָל לַיְלָה תָּמִיד בְּאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים מְקוֹם: הַכֹּהֲנִים
18 בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת*, וְהַלְוִיִּם בְּאַחַד וְעֶשְׂרִים מְקוֹם.

(8) תמיד כז. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם).

ה. וְהִיכָן הָיוּ שוֹמְרִים? כֹּהֲנִים הָיוּ שוֹמְרִים בְּבֵית
אֲבֻטִּינָס⁹ וּבְבֵית הַנִּיצוֹץ¹⁰ וּבְבֵית הַמּוֹקֵד¹¹. בֵּית
אֲבֻטִּינָס וּבֵית הַנִּיצוֹץ הָיוּ עֲלִיּוֹת בְּנוֹיּוֹת בְּצֵד שְׁעָרֵי
הָעִזָּרָה, וְהַרֹבֵכִין¹² הָיוּ שוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוֹקֵד
כִּפְהָ¹³ וּבֵית גְּדוֹל הָיָה מִקָּדֵם רְבִידִין¹⁴ שֶׁל אֶבֶן, וְזִקְנֵי
בֵּית-אֶבֶן¹⁵ שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ יֹשְׁנִים שָׁם¹⁶, וּמִפְתָּחוֹת
הָעִזָּרָה¹⁷ בִּידֵם¹⁸.

(9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצים בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה ו). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

ו. לֹא הָיוּ הַכֹּהֲנִים הַשּׁוֹמְרִים יֹשְׁנִים¹⁹ בְּכִגְדֵי-
כֹהֲנָה²⁰, אֲלֵא מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמְנִיחִין אוֹתָן בְּגִנֵּי
רְאשִׁיָּהוֹן, וְלוֹבִשְׁתֵּין בְּגָדֵי עֲצָמָן²¹. וְיֹשְׁנִים עַל הָאֶרֶץ,
כְּדָרָךְ כָּל שוֹמְרֵי תַּצְרוֹת הַמְּלָכִים שֶׁלֹא יִישְׁנוּ עַל
הַמָּטוֹת.

(19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ' כסלו – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

21 יא. פֶּשֶׁחַ, קֶדֶם שִׁיעָלָה עֲמוּד הַשֹּׁחַר סָמוּךְ לוֹ³⁷,
22 יבוא הַמִּמָּנָה שֶׁל מִקְדָּשׁ³⁸ וְיִדְפֹק עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּבֵית
23 הַמִּוֶּקֶד, וְהָן פּוֹתְחִין לוֹ. נָטַל אֶת הַמִּפְתָּח וּפָתַח אֶת
24 הַשַּׁעַר הַקָּטָן³⁹ שֶׁבֵּין בֵּית הַמִּוֶּקֶד וּבֵין הָעֶזְרָה וְנִכְנָס
25 מִבֵּית הַמִּוֶּקֶד לָעֶזְרָה. וְנִכְנָסוּ אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים, וְשָׁתִי
26 אֲבוֹקוֹת שֶׁל אֹר אוֹר בִּידָם. וְנִחְלְקוּ לְשָׁתִי כְּתוּת: כֶּת
27 הוֹלֶכֶת לְמִזְרָח, וְכֶת הוֹלֶכֶת לְמַעְרָב. וְהָיוּ בּוֹדְקִין
28 וְהוֹלְכִין אֶת כָּל הָעֶזְרָה⁴⁰, עַד שִׁגְיָעוּ שָׁתִי הַכְּתוּת
29 לְמָקוֹם בֵּית עוֹשֵׂי חֲבָתִין⁴¹. הִגְיָעוּ⁴² אֵלָיו וְאֵלָיו,
30 אוֹמְרִין: שָׁלוֹם! הֲכַל שָׁלוֹם? וְהִעֲמִידוּ עוֹשֵׂי חֲבָתִין
31 לַעֲשׂוֹת חֲבָתִין⁴³.

37 בתמיד כז. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל
העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו
מלפניו או מלאחריו". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם
שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין
ומוספין הלכה יא לעניין תרומת הדשן. (38) "הממונה
שעל הפייסות". (39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים
מבית המוקד לעזרה. (40) לראות אם כל הכלים עומדים
במקומם. (41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי.
(42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. (43) כלומר, להחם חמין
לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר
"מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד.
32 יב. כְּסֹדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין בְּכָל לַיְלָה וּלְלֵילָה⁴⁴, חוּץ
33 מִלִּילֵי שֶׁבֶת שָׁאִין בִּידָם אוֹר⁴⁵, אֲלָא בּוֹדְקִין בְּנֵרוֹת
34 הַדְּיוֹלָקִין שֶׁם מַעְרָב-שֶׁבֶת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת, שאין בידם
אור אלא בודקין בנרות הדלוקין שם מערב שבת".

והקשה ב'כסף משנה', והלא "אין שבות במקדש", ומדוע
שלא יטלטלו את הנרות הדלוקים שם מבעוד יום. ותרץ,
שאני הכא דאפשר בעניין אחר. והקשה ב'לחם משנה'
משני מקומות ברמב"ם שסובר ש"אין שבות במקדש" גם
במקום ש"אפשר בעניין אחר".

האחד: מכה"ג שהיה זקן או חולה, מלבנין עשישיות של
ברזל באש מבערב, ולמחר מטילין אותם במים כדי שתפוג
צינתו, ויורד וטובל או מערבין מים חמין במי המקוה עד
שתפוג צינתו (עבודת יוה"כ פ"ב). ומכאן ראייה שגם
כשאפשר להטיל מים חמים למקוה מבלי לעבור על איסור
שבות, בכל זאת הרשות בידו לעבור על איסור שבות
ולטלטל עשישיות מלובנות שהם מוקצה.

והשני: מכהן שהיה מתנמנם, שמותר להעירו באצבע
צרידה על ידי השמעת קול, הגם שבוודאי אפשר להעירו
באופן אחר, כגון טלטולו וכד'.

ויש לומר: מה שהתירו "שבות" במקדש, הוא רק בעבודות
המקדש אבל לא בעניין שכל כולו כבוד המקדש, ומכיון
שכל פרק ח' בהלכות אלו עוסק בכבוד המקדש, כמו

אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי
חול שלהם.

1 ז. אַרְע קְרִי²² לְאַחַד מֵהֶן, הוֹלֵךְ בְּמִסְבָּה²³ שֶׁפָּתַח
2 הַקֶּרְקַע²⁴, שֶׁהַמַּחֲלוֹת הַפְּתוּחוֹת לְהַר הַבֵּית לֹא
3 נִתְקַדְּשׁוּ, וְטוֹבֵל²⁵, וְחוֹזֵר וְיוֹשֵׁב אֶצֶל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים²⁶
4 עַד שֶׁנִּפְתַּח חֵין הַשְּׁעָרִים בְּבִקְרָ יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ²⁷.

(22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיורד בה
למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס
לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא
מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית
המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול
(ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לוי, וטבול
יום אסור מדרבנן במחנה לוי - כיוון שנשטא בפנים
והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול
יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר.
ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא
יחדוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול
יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו".

5 ח. וְהִיכָן הָיוּ הַלְוִיִּם שׁוֹמְרִים? עַל חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הַר
6 הַבֵּית, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹתָיו מִתּוֹכָם, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹת
7 הָעֶזְרָה מִבְּחוּץ, שָׁאִסוּר לִישֹׁב בָּעֶזְרָה, וְעַל חֲמִשָּׁה
8 שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה חוּץ לָעֶזְרָה, שֶׁהָרִי הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים
9 עַל שְׁעַר הַמִּוֶּקֶד וְעַל שְׁעַר הַנִּיצוּץ²⁸, הָרִי שְׁמוֹנָה-
10 עָשָׂר מָקוֹם.

(28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו
ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתרג' אביי תרי מגייהו לא צריכי
[שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים
שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".

11 ט. וְעוֹד שׁוֹמְרִים בְּלִשְׁכַּת הַקֶּרְבָּן²⁹, וּבְלִשְׁכַּת
12 הַפֶּרֶקֶת³⁰, וְאַחֲרֵי בֵּית הַפִּפְתָּה³¹.

(29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית
המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש).
(31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.

13 י. וּמַעֲמִידִין מִמָּנָה אֶחָד עַל כָּל מִשְׁמְרוֹת הַשׁוֹמְרִים,
14 וְאִישׁ הַר הַבֵּית³² הָיָה נִקְרָא. וְהָיָה מְחֹזֵר עַל כָּל
15 מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר כָּל הַלַּיְלָה, וְאַבְדָּקוֹת דְּלוּקוֹת לְפָנָיו.
16 וְכָל מִשְׁמָר שָׁאִינוּ עוֹמֵד וְאָמַר לוֹ "אִישׁ הַר
17 הַבֵּית"³³, שָׁלוֹם עָלֶיךָ! נִכֵּר שֶׁהוּא יָשָׁן, חוֹכְטוּ
18 בְּמִקְלָיו³⁴, וְרִשּׁוֹת הָיָה לוֹ לְשַׁרְף אֶת כְּסוּתוֹ³⁵. עַד
19 שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין בִּירוּשָׁלַיִם: מָה קוֹל בָּעֶזְרָה? קוֹל בֶּן
20 לְוִי לֹזְקָה³⁶ וּבִגְדָיו נִשְׂרָפִין, שִׁשְׁשָׁן עַל מִשְׁמָרָתוֹ.

(32) היינו שר הר הבית. (33) כלומר, אינו עומד ואומר לו
לאיש הר הבית. (34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה
(למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. (35) ואין
בוז משום כל תשחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש).
(36) משמע שרק בן לוי לזקה.

(2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצוין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

שמתחיל בהלכה א' מפרק זה "שאינן שמירתו אלא כבוד לו", הרי שגם עניין בדיקת המקדש לאור הנרות שבכל בוקר, היא עניין של כבוד המקדש, ולכן לא התירו בו שבות במקום שאפשר בעניין אחר.

(על"פ לקוטרשיחות חכ"א עמוד 238)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כסדר הזה עושין בכל לילה חוץ מלילי שבת כו".

וצריך להבין, מדוע סידר הרמב"ם דין זה בהלכה בפני עצמה, ולא סידרה עם הלכה י"א, שהרי לכאורה הלכה י"ב היא פרט בהלכה י"א שלפני זה.

ויש לומר, לאור האמור לעיל שבהלכה זו יש חידוש נוסף וגדר חדש בשמירת המקדש, כי בלילי שבת קיימו את הפעולות הקשורות בכבוד המקדש בעילוי גדול יותר, ומבלי לעבור על איסור "שבות".

(על"פ לקוטרשיחות חכ"א עמוד 243)

(44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". (45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סליקו להו הלכות בית-הבחינה

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לעשות שמן המשחה. (ב) שלא לעשות קמח. (ג) שלא לסוף ממנו. (ד) שלא לעשות פתתפתת הקטרת. (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת. (ו) לשאת הארון על הכתף. (ז) שלא יסורו הפדים ממנו. (ח) שיעבד הלוי במקדש. (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש. (י) לקדש הכהן לעבודה. (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. (יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה. (יג) שלא יקרע המעיל. (יד) שלא ינח החשן מעל האפוד. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שמצות-עשה לעשות שמן המשחה, ואין עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

- 1 א. מצות עשה לעשות שמן המשחה? שיהיה מוכן
- 2 לדברים שצריכין משיחה בו, שנאמר: ועשית אתו
- 3 שמן משחת קדש.

ב. ויכה עשהו משה רבנו במדבר: לקח מן המר⁵ והקנמון והקדה, מכל אחד משלשתן חמש מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה הפשם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר בתורה: וקנמן פשם מחציתו חמשים ומאתים - ששוקלים אותו בשתי פעמים, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל אחד ואחד לבדו⁹, וערב הפל⁸, ושרה אותן במים⁹ ופין ומתוקין¹⁰ עד שיצא כל כהן במים, ונתן על המים שמן זית הין, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות¹¹, ובשל הפל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והניחו בכלי לדורות.

(4) כמפורש בשמות שם, כגכה. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמון וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). (7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בבד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת - הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו - במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה]. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג).

ג. המר הוא הדם הצרור בתיבה שבהדיו¹² הידוע לכל, שמתפשטין בה פני אדם בכל מקום. והקנמון הוא העץ שגבא מאיי הדו, שריחו טוב ומתגמרים¹³ בו פני אדם. והקדה היא הקשט¹⁴. וקנה בשם הם הקנים הנקיים פתחן האדמים הפאים מאיי הדו וריחן טוב, והם ממניי המשמים שנותנין אותם הרופאים בצרי¹⁵.

(12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבברכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". (13) ומתבשמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ' כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש צה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב.

ד. העושה שמן המשחה במעשה הזה וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע¹⁶: במזיד - חיב כרת, בשוגג - מביא חטאת¹⁷ קבועה; שגאמר: אשר ירקח פמהו ונכרת מעמיו¹⁸. והוא שיעשה¹⁹ אותו להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או לתנו לאחרים - פטור.

(16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמותו" לפטור העושה לחצאין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב. (18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. (19) שם.

ה. הסף משמן המשחה פזית²⁰: במזיד - חיב כרת, ובשוגג - מביא חטאת קבועה; שגאמר: ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו. ואין חיבין²¹ אלא על סיבת שמן המשחה שעשהו משה; שגאמר: ממנו - מזה שגאמר בו: שמן משחת קדש יהיה זה לי. ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשהו משה.

(20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה.

ו. אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים; שגאמר: ואשר יתן ממנו על זר. הסף פלים²² ובהמה ועובדי פוככים שהם פמותה²³ או שסוף מתים²⁴ בו - פטור; שגאמר: על פשר אדם לא ייסף.

(22) שם ו: (23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח.) "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

ז. אין מושחין ממנו לדורות²⁵ אלא כהנים גדולים²⁶ ומשוח מלחמה²⁷ ומלכי בית דוד בלבד²⁸. אפלו כהן בן כהן²⁹ מושחין אותו, שגאמר: והכהן³⁰ המשיח תחתיו מבניו וגומר.

(25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) - גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

ח. בבית שני, שלא היה שם שמן המשחה³¹, היה כהן גדול מתרפה בלבישת בגדים³² בלבד, שהיה לובש בגדי כהנה גדולה³³.

(31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. (32) מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

ט. כיצד מושחין את הכהן? ³⁴ צק את השמן על ראשו וסף ממנו על גבי עיניו³⁵ פמין פי יונית, פנה כ; שגאמר: ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח אותו³⁶ לקדשו. ומלכי בית דוד מושחין אותן פמין גזר על ראשו³⁷. ולא ימשח במקומות אחרות, ולא ירפה בשמן³⁸.

(34) כברייטא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאתו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך. (36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). (37) כריתות שם. (38) שכל שסך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה).

י. הנותן³⁹ משמן המשחה על גבי מלך או כהן גדול שפכר נמשחו - פטור; שגאמר: ואשר יתן ממנו על זר, ואין אלו זרים אצלו. אבל הסף⁴⁰ ממנו אפלו למלך וכהן גדול - חיב; שגאמר: על פשר אדם לא ייסף - פל אדם פמשמע. וכהן גדול⁴¹ שנטל שמן המשחה מראשו וסף במעיו - חיב כרת. והוא שיעסוף ממנו בבזית⁴².

(39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. (40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו - חיב כרת, ראה בכסף-משנה. (41) כריתות שם. (42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית - סובר רבינו שכיון שבברייטא שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב - רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין רבב"ד וכסף-משנה.

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי הפעין⁴³. ואין מושחין מלך בן מלך, שהמלכות ירשה למלך לעולם; שגאמר: הוא ובניו בקרב ישראל. ואם היתה שם מחלקת - מושחין אותו, כדי לסלק המחלקת ולהודיע לכל שזהו מלך⁴⁴ לבדו. כמו שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניו⁴⁵, ויואש מפני עתליה⁴⁶, ויהואחז מפני יהויקים אחיו⁴⁷. וזה שמשח אלישע ליהוא⁴⁸ - לא בשמן המשחה

1 [בזבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין
אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין
מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי
קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

17 טו. סבין שְנַשְׁמַט מִן הַנֶּצֶב⁵⁷ או שְנַפְגָם - אֵין
מְחִזְרִין אוֹתוֹ וְאֵין מְשַׁחֲזִין אוֹתוֹ; אֲלֹא גוֹנְזִין אוֹתוֹ
18 בְּצַד הַהִיכָל⁵⁸ בֵּין הַקֹּדֶשׁ וְהָאוֹלָם לְדָרוֹם, וְעוֹשִׂין
19 אַחֲרֵיהֶם. שְׂאִין עֲנִיּוֹת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוֹת⁵⁹.

57 זבחים שם. 58 כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית
החליפות (ליד ההיכל) ששם גונוזים את הסכנים" (אור
שמח). 59 זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד-ה.

21 טז. שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יָבֵשׁ⁶⁰ הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ: עֲשָׂרוֹן וְחָצִי
22 עֲשָׂרוֹן. הַעֲשָׂרוֹן - לַמִּנְחוֹת⁶¹, וְחָצִי הַעֲשָׂרוֹן - לְחֶלֶק
23 בּוֹ מִנְחַת פֶּהָן גְּדוֹל שֶׁבְּכָל יוֹם⁶².

60 מנחות פז. במשנה. 61 ש"כל המנחות הקריבות לגבי
המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשרון" (פ"ב מהלכות
מעשה הקרבנות הלכה ה). 62 היא הנקראת מנחת
חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתין כהן גדול,
מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש"
(שם פ"ג הלכה ב).

24 יז. וְשִׁבְעַת מִדּוֹת⁶³ שֶׁל לֶחַ הָיוּ שָׁם: הֵיזָן⁶⁴, וְחָצִי
25 הַהֵיזָן, וְשְׁלִישִׁית הַהֵיזָן, וּרְבִיעִית⁶⁵ הַהֵיזָן; וְלֵג, וְחָצִי
26 לֵג, וּרְבִיעִית. וּלְמָה הָיוּ חָצִי הַהֵיזָן וְשְׁלִישִׁית הַהֵיזָן
27 וּרְבִיעִית הַהֵיזָן? לְמִדֵּית הַנִּסְכִּים שֶׁל זִבְחִים⁶⁶. וְלֵג
28 - לְמִדֵּית שֶׁמֶן הַמִּנְחוֹת⁶⁷. וְחָצִי לֵג - לְמִדֵּית שֶׁמֶן
29 לְכָל יָר מִגִּזְרוֹת הַמִּנְזוֹהָ⁶⁸. וּרְבִיעִית - לְחֶלֶק בָּהּ
30 הַשֶּׁמֶן לְחִבְתִּין⁶⁹.

63 שם: במשנה. 64 "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב
הלכה ז). 65 "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז
דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב).
66 כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיהם חצי ההין יהיה
לפר ושלישית ההין לאליל ורביעית ההין לכבש יין".
67 שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופ"ב מהלכות
מעשה הקרבנות הלכה ז). 68 (שם פח: 69) שם. שהרי
היו שם שלשה לוגין שמן לשתיים עשרה חלות, רביעית לכל
חלה (פ"ג שם הלכה ג).

31 יח. וְאֵין לָנוּ דָבָר לְמִדָּה בּוֹ הֵיזָן, וְלְמָה הָיָה שָׁם⁷⁰?
32 הַזֵּאִיל וְהָיָה בְּמִקְדָּשׁ מִיָּמֵי מֹשֶׁה, שֶׁמֶדָּד בּוֹ שֶׁמֶן⁷¹
33 לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּבְחָצִי לֵג⁷² שֶׁהָיָה בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ
34 מוֹדֵדִין מֵים לְמִי סוּטָה וְשֶׁמֶן לְתוֹדָה. וּבְרִבְעִית
35 שֶׁהָיָה שָׁם הָיוּ מוֹדֵדִין שֶׁמֶן לְחֵם הַנֶּזֶר וּמֵים
36 לְטָהֳרַת מִצְרַע. וְלֹא מִפְּנֵי מַעֲשִׂים אֵלּוּ נִתְקַדְּשׁוּ⁷³,
37 אֲלֹא מִפְּנֵי הַמִּלָּאכּוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ שְׂאֵמָרָנוּ.

70 כיון שאין לנו דבר למדוד בו. 71 למעלה הלכה ב,
וכן מפורש במנחות פז: פח. 72 משנה שם פח.
73 שם.

1 מְשַׁחוּ, אֲלֹא בְשֶׁמֶן אֶפְרַסְמוֹן⁴⁹. וְדָבָר זֶה מְסֻרָת בְּיַד
2 הַחֲכָמִים.

43 שם ה: בברייתא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה
שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשח
אותו שם". 44 שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו
בקרב ישראל" – "בזמן שלום בישראל", כלומר, רק אז
עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. 45 מלכים שם,
לט. 46 מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן
המשחה, שהרי יאשיהו אביו גזזו, אלא בשמן אפרסמון
(כריתות שם). 47 שם כג, ל. 48 שם ט, א. ואין זה
שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז,
שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח
וכו' וכן הוא בגמרא שם. 49 ואף-על-פי שגם אצל
יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה
למעלה) – שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו
בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-
פי-כן לא משחוהו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה
ממלכי בית דוד.

3 יב. כָּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ⁵⁰ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בְּמִדְבָּר לֹא
4 נִתְקַדְּשׁוּ אֲלֹא בְּמִשְׁחָתוֹ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שְׂאֵמָר:
5 וּמִשְׁחָתָם וּקִדְּשׁ אֹתָם. וְדָבָר זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת⁵¹,
6 אֲלֹא הַכֵּלִים כֻּלָּן בֵּינָן שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ
7 בְּמִלְאכָתָם נִתְקַדְּשׁוּ; שְׂאֵמָר: אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָם בְּקִדְּשׁ
8 - בַּשְּׂרוֹת הֵם מִתְקַדְּשִׁין.

50 שבועות טו. בברייתא. 51 שנאמר "וימשחם ויקדש
אותם" – אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא
בעבודה (שם).

9 יג. הַכַּפּוֹת וְהַקְּעֻרוֹת שֶׁמִּתְקַבְּלִין בָּהֶם הַמִּנְחוֹת, וְכֵן
10 הַמִּזְרֻקוֹת שֶׁמִּתְקַבְּלִין בָּהֶן הַדָּם, וְשֶׂאֵר כְּלֵי הַשֶּׁרֶת -
11 כֻּלָּן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הָיוּ; וּמִתָּר לַעֲשׂוֹתָם מִשְׂאֵר
12 מִיָּנִי מִתְכּוֹת, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵². וְכֻלָּן מִתְקַדְּשִׁין
13 בְּמִלְאכָתָן⁵³. וְאֵם נִשְׁכְּרוּ - מִתִּיף אוֹתָם⁵⁴ וְעוֹשָׂה
14 אוֹתָן כְּלֵי אַחֵר, וְאֵין קִדְּשָׁתָן מִסִּתְּלָקָת מֵהֶן לְעוֹלָם⁵⁵.

52 למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח-ט.
53 אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת,
שהכלים מתקדשים במלאכתם – חזר רבינו וכתבו כאן,
להשמיענו שגם המזורקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים
ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ –
מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם
אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). 54 ראה להלן הלכה
יד. 55 כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות
הלכה כא: "נטמא כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכניסו בפנים
וחוזר ומרדדו עד שיסתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים"
(והוא מזבחים צד: צה). הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור
שמח).

15 יד. כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁנִּקְבְּוּ אוֹ שֶׁנִּסְדְּקוּ - אֵין סוֹתָמִין
16 אוֹתָן, אֲלֹא מִתִּיכִין אוֹתָן וְעוֹשִׂין אוֹתָן חֲדָשִׁים⁵⁶.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

זהו מהלכה למשה מסיני, וראה להלן. ובדין מליחת הקרבנות הצריכו מלח סדומית לכתחילה, ולמדו כן (מנחות כא.) מן הפסוק "ולא תשבית מלח" – "הבא מלח שאינה שובתת", ועי' 'משנה למלך' בפ"ה מהל' איסורי מזבח, שם. ומה שאמרו (כריתות ו. ו. להלן ה"ג) "מלח סדומית רובע הקב", אין זה אלא במדה, אבל במשקל לא היה מכוון (כסף-משנה). (14) ב'שיטה מקובצת' (כריתות שם) פירש שהוא עשב הגדל על שפת הירדן, וכפת הוא מלשון "כיה" (= חוץ, שפה), ולא ידענו מהיכן הוציאו חכמים כי צריך כפת הירדן לקטורת. ולדעת ה'תוספות' (כריתות שם) אף כפת הירדן באה כדי לשרות בה את הצפורן. אבל מדברי רבינו אין נראה כן, ראה משנה-למלך. ואולי למדו כן מהלכה למשה מסיני. (15) לענין קטורת של יום הכיפורים, למדו חכמים (יומא נג.) שהיא צריכה מעלה עשן, משום שנאמר שם "כי בענן אראה על הכפורת". ומן הפסוק השני הנאמר שם "וכסה ענן הקטורת", למדו שם גם לשאר ימות השנה, ועי' משנה-למלך. (16) יומא לח, א.

ג. וזהו משקל אחד עשר סמניה: נטף ושחלת וכלבנה ולבונה - מפל אחד משקל שבעים מנה. והמנה מאה דינרין. וזר וקציעה ושפלת גרד וברכום - מפל אחד ששה עשר מנה. קשט - שנים עשר מנה. קנמון - תשעה מנים. קלופה - שלשה מנים. משקל הפל: שלש מאות וששים ושמונה מנה. שחוקין הפל הדק. מוסיפין לה רבע הקב מלח סדומית, וכפת הירדן ומעלה עשן פל שהוא. ומקטיר ממנה בכל יום על מזבח הזהב¹⁸ מנה. שלש מאות וששים וחמשה מנה - כנגד ימות החמה¹⁹; והשלשה מנים הנשארים שוחק אותם ערב יום הכפורים דקה מן הדקה²⁰, עד שמוציא ממנה מלא חפניו להקטיר ביום הכפורים; והשאיר הוא מותר הקטרת שאמרנו בשקלים²¹.

(17) "מנין משקלם לא מצינו במקרא, אלא שהיא הלכה למשה מסיני. ושמעתי דאסמכוה אקרא (שיר השירים ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", שלחך בגימטריא הכי הוי (= שס"ח), ומדרש לא ראיתי" (יראים סי' רעט). בתוספות הרא"ש לכריתות ו, א (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) כתב, וזה לשונו: הכי גמירי לה, ודורשי רשומות אסמכוה אקרא דשלחך פרדס רמונים, דנדרש במדרש על קטורת הסמים, וכמנין שלחך היו מפטמין (שס"ח) מנה וארבע סממנין משקל שבעים שבעים הם ר"פ, וד' משקלם ט"ז, וט"ז הם ד"ס מנין (הרי: "פרדס"). (ואמנם בפסוק שלאחריו מונה כמה מסממני הקטורת: "נרד וכרכום קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מור ואהלות". אלא שהחשבון הנ"ל עודנו לקוי בחסר, שהרי לא ניתן שום רמז על משקלם של קושט, קנמון וקלופה. ויתכן כי משקלם (העולה ביחד עשרים וארבעה מנים) רמזו במלה "רמונים" שמנינה, במספר קטן, עולה עשרים וארבעה). (18) שמות ל, א-ח. (19) "ולא היו עושין כנגד ימות הלבנה, לפי שהיה חסר בשנה מעוברת" (הרא"ש שם). (20) דקה ביותר. (21) כלומר,

יט. פל המדות⁷⁴ האלו קדש ומפלי השרת, אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, וכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך, ברוצי⁷⁵ מדות הלח - קדש⁷⁶, וברוצי מדות היבש - חל⁷⁷.

(74) שם צ. במשנה. (75) מה שנופל מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). (76) "וברוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). (77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

פרק שני

(1) יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

א. הקטרת נעשית בכל שנה ושנה², ועשיתה³ מצות עשה⁴, שנאמר: ואתה⁵ קח לך סמים וגומר. ונתפרשו בתורה ארבעה מסממניה, והן: נטף⁶, ושחלת⁷, וכלבנה⁸, ולבונה. ושאר סממניה הלכה למשה מסיני⁹.

(2) מפני שצריך להביאה מתרומה חדשה (שקלים פ"ד מ"ה, ופ"ד מהל' שקלים ה"ב). (3) צ"ל: ועשייתה. (4) ב'ספר המצוות' (עשה כח) כתב: "שנצטוו הכהנים ליתן את הקטורת בכל יום, פעמים על מזבח הזהב". וכן כתב שם כלל י (עיי"ש עמוד מ הערה ב) ש"אין מונים אמרו קח לך סמים, אלא מונים הקטרת הקטורת בכל יום". וכן כתב גם בפ"ג מהל' תמידין ש"מצות-עשה להקטיר הקטורת". (5) העתקת הפסוק אינה מדויקת. (6) "הוא עצי הקטף שיוצא מהן הצרי" (להלן ה"ד). (7) "היא הצפורן שנותנין אותה בני האדם במוגמרות" (שם). (8) הוא "כמו דבש שחור וריחו קשה" (שם). (9) כריתות ו, ב.

ב. אחד עשר סממנים¹⁰ נאמרו לו למשה מסיני, והם שעושים אותן במשקל מכון¹¹. ומוסיפין עמהן בלא משקל מלח¹² סדומית¹³ וכפת הירדן¹⁴ ועשב אחד שמעלה עשן¹⁵. ולא היו יודעים אותו אלא אנשים ידועים¹⁶, והוא היה הלכה בידם איש מפי איש.

(10) שם. (11) ראה להלן ה"ג. (12) אף-על-פי שיש אומרים שקטורת אינה צריכה מלח (מנחות כ. ועי' לחם-משנה בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א) – זה אינו אלא בשעת ההקטרה, אבל בשעת העשיה הכל מודים שצריכה מלח (ראה משנה-למלך). ויש ללמוד כן ממה שנאמר (שמות ל, לה) "ממולח טהור קודש" – שיהא ממולח (רמב"ן שם, וראה להלן ה"ה שלמדו ממילה זו גם שצריך לערב). ולדעת ה'תוספות' (כריתות ו. ד"ה מלח) הוא בא כדי לשרות בו את הצפורן. אבל לא נראה כן מדברי רבינו, ראה משנה-למלך. (13) מן הפסוק "ממולח טהור קודש" שלמעלה, אין ללמוד שצריך דוקא מלח סדומית, ובוודאי

"ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". וראה למעלה ה"ב שיש ללמוד מזה גם שישים עליה מלח.

- ו. וְכָל מַעֲשִׂיהָ בַקֹּדֶשׁ³⁹ בַּתוֹךְ הַעֲזָרָה וּמִשָּׁל¹⁶ הַקֹּדֶשׁ⁴⁰. וְהַמִּפְטָם אֶת הַקְטָרֶת מִן הַחֲלִין אוֹ בְּכָלִי¹⁷ שֶׁל חֲלִין - פְּסוּלָהּ¹⁸.

(39) שנאמר (שם, לב): "קודש היא, קודש תהיה לכם (צ"ל: "קודש הוא, קודש יהיה לכם") מכאן שכל מעשיה לא יהיו אלא בקודש" (כריתות ו.), היינו משום שנאמר פעמיים קודש, והרי שנה עליו הכתוב לעכב (כסף-משנה). ואף-על-פי שפסוק זה לא נאמר בקטורת אלא בשמן המשחה – למדו קטורת משמן המשחה, ראה למעלה פ"א ה"ב, ועי' משנה-למלך. (40) כלומר, בכלי שרת. וכמסקנת הגמרא בשבועות יא, א. וכן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ד ה"ג. ועי' ב'תוספות' שם ד"ה מכל מקום, וב'שיטה מקובצת' ערכין י, ב - אות יב. (41) כדעת רבי יוסי בר חנינא ב'ירושלמי' שקלים, שם.

- ז. פְּעָמִים בַּשָּׁנָה הָיוּ מִחֲזִירֵין אוֹתוֹ⁴² לְמַכְתָּשֶׁת⁴³.¹⁹ בַּיָּמֹת הַחֲמִיָּה הָיוּ מִפְּזִירִים אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא תִתְעַשֶּׂשׁ;²⁰ וּבַיָּמֹת הַגָּשְׁמִים צוֹכְרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא יִפּוּג²¹ רִיחָהּ²².

(42) צ"ל: "אותה". (43) כריתות ו, ב. ושוחקין אותה שם שנית (כסף-משנה). (44) אין זה קשור למה שלמעלה, אלא דבר בפני עצמו הוא, שחזין ממה שהיו שוחקים אותה, היו מפזרים אותה בימות החמה, ובימות הגשמים צוברים אותה (כסף-משנה).

- ח. נִתֵּן לְתוֹכָהּ דִּבְשׁ כָּל שְׁהוּא - פְּסוּלָהּ⁴⁵. חֶסֶר אֶחָד²³ מִסְּמָמֶיהָ⁴⁶ - חֲזִיב מִיתָהּ⁴⁷, שֶׁהָיָה נִעְשִׂית קְטָרֶת²⁴ זָרָה⁴⁸. פְּטָמָהּ⁴⁹ מַעֲט מַעֲט בְּמַתְכָּנָהּ⁵⁰ - כְּשֶׁרָהּ²⁵. אֶפְלוּ פִּטָּם⁵¹ פָּרָס בְּשִׁחְרִית וּפָרָס בֵּין הָעֶרְבִים²⁶.

(45) כריתות שם, ו'ירושלמי' יומא פ"ד ה"ה. והיינו משום שנאמר (ויקרא ב, יא) "כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה" (רש"י שם, וברייתא דבר קפרא המובאת בסידורי התפלה, וראה בכסף-משנה פ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א). (46) כלומר, אחד מאחד-עשר הסממנים המנויים למעלה. אבל אלה שבאו לתקן את הקטורת אינם בכלל זה ('בית יוסף' או"ח סי' קלג, וראה במשנה-למלך כאן ה"ג). (47) כריתות, שם. (48) גם להלן פ"ה מהל' עבודת יום הכיפורים, כתב רבינו: "הקטיר קטורת של קודש הקדשים כזית בהיכל, חייב מיתה". ונראה שלמדו כן מקטורת חסירה ביום הכיפורים, כמו שלמדו ביומא נג, א - לענין מעלה עשן ('חזון איש' להלן בהלכות יום הכיפורים). (אבל יש להבין: למה לא הביא רבינו כאן גם אם חיסר בה מעלה עשן, כמו שכתב בהל' יום הכיפורים שם הכ"ה, ועוד למה כתב להלן בסמוך ה"א שהמקטיר קטורת זרה במזבח הזהב שבהיכל – לוקה, ולא כתב שחייב מיתה, וראה בשו"ת "בית זבול" לחותני הגרי"מ חרל"פ ח"א סי' כה. וב'בית יוסף' שם כתב: "מיחייב מיתה משום מקטיר קטורת זרה, כדאשכחן בבני אהרן (ויקרא י, א"ב) שנתחייבו מיתה

בהל' שקלים פ"ד ה"ב. וראה בפירושי הרא"ש והרע"ב לשקלים פ"ד מ"ה, שכתבו שגם אחד-עשר המנים שנשארו בשנה פשוטה, שאינה אלא שנ"ד ימים, נכנסו למותר הקטורת.

- ד. נָטַף הָאֶמֶר בַּתוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שְׂיוּצָא מֵהֶן¹ הַצִּירִי²². וְהַשְׁחֵלֶת הִיא הַצִּפְרִין²³ שְׁנוֹתָיִן אוֹתָהּ בְּנִי² הָאָדָם בְּמַגְמְרוֹתָ²⁴. וְהַחֲלִפָּנָה - כְּמוֹ דִּבְשׁ שְׁחוֹר,³ וְרִיחוֹ קָשָׁה²⁵, וְהוּא שְׂרָף אֵילָנוֹת בְּעָרֵי יוֹן. וְזֶהוּ⁴ שְׁמוֹת הַסְּמָנִים בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי: עוֹד בִּלְסָאן, וְאַצְפָּאָר⁵ טִיב, וּמִיעָה, וְלִכָּאן, וּמוֹסְקִי, וְקַצִּיעָה, וְסַנְבָל⁶ אֶלְנִטוֹרִין, וְזַעֲפָרִין, וְקֶשֶׁט, וְעוֹד²⁶, וְקֶשֶׁר סִלְכָּה²⁷.⁸ וְעַנְבָּר²⁸.

(22) בכריתות, שם: "תנו רבנן, פיטום הקטורת הצרי וכו' רבי שמעון אומר, הצרי אינו אלא שרף (הנוסף) מעצי הקטף". פירוש הרמב"ן (שמות ל, לד) לדעת רבינו כי "רבי שמעון בא לחלוק ולומר שאין הצרי מסמני הקטורת כי הוא אינו אלא שרף, ובקטורת אין השרף נכנס בו אלא הקטף עצמו". (למד כן מלשון נטף שהוא מבנין קל, ומוסב על האילן, וכן תרגם אונקלוס: "נטף – נטפוא", כמו ששנינו בפאה פ"ז מ"א "כזית הנטופה" (=זית הנוסף שמן) ואילו הצרי היה נקרא נטף, מבנין נפעל, ועי' כסף-משנה). ופסק רבינו כרבי שמעון, ולפיכך כתב שהוא העץ. (23) כן תרגם אונקלוס "שחלת – טופרא", היינו צפורן. (24) בבשמים. (25) כריתות ו, ב. במימרא של רבי חנא בר בזנא בשם רבי שמעון חסידא. (26) (בפירוש המשניות, כתב רבינו: "עוד הירדני", רצ"ל: "עוד הינדי" = עץ הודו, והוא קינמון. וכן הוא למעלה פ"א ה"ג). (27) היא קלופה (פירוש המשניות, שם). (28) היא כיפת הירדן (שם).

- ה. הַיָּצִיד מִפְּטָמֶיךָ²⁹ אֶת הַקְטָרֶת? מִבֵּיא תִשְׁעָה קִבְּבִין⁹ בּוֹרִית פְּרִשְׁיָנָה³⁰ וְשָׁף בָּהּ אֶת הַצִּפְרִין³¹, וְאַחֲרֵי כֵן¹⁰ שׁוֹרָה אֶת הַצִּפְרִין בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קִבְּבִין³² שֶׁל יִין¹¹ קְפָרִיסִין³³ אוֹ יִין לָבָן יִשָּׁן חֲזָק בִּיּוֹתָר³⁴, וְאַחֲרֵי כֵן¹² שׁוֹחֵק³⁵ כָּל אֶחָד מִן הַסְּמָנִים בְּפָנָיו עֲצָמוֹ³⁶ הָדָק, וּכְשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר: הָדָק הֵיטִיב³⁷, הָדָק הֵיטִיב, כָּל זְמַן שֶׁשׁוֹחֵק, וּמַעֲרֵב הַכֹּל³⁸.¹⁵

(29) כריתות שם. כלומר, כיצד כותשין ומתקנין (רש"י שם). (30) סבון הבא מאותו מקום (רש"י שם). (31) מפני ששחורה היא שפין אותה (= משפשפין אותה) כדי שתהא נאה (גמרא רש"י שם). (32) כריתות, שם. (33) יין שבא מאי קפריסין. ויש מפרשים, יין הבא מקליפת אילן ששמו צלף הנקראת קפריסין, ראה ברכות לו, א (רש"י שם). (34) בגמרא שם אמרו שצריך להביא יין קפריסין. ורק אם אין לו יין קפריסין, מביא חמר חוורין עתיק (= יין ישן), רצ"ע ('הר המוריה'). (35) שנאמר (שמות ל, לו) "ושחקה ממנה הדק". (36) שנאמר (שם, לד) "בד בבד יהיה", וראה למעלה פ"א ה"ב. (37) שהקול יפה לבשמים (כריתות שם), וב'כלבו' (סי' לח) הטעים בזה שהאותיות הללו יוצאות מן הגרון ומוציאות הבל. (38) שנאמר (שם, לה)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"א כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש צט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו'תוספות' שם ד"ה יכול). ויתכן גם כי מאחר שהביאזה נדבה ולא חובה, היא קטורת זרה ('אבן האזל').

19 יב. בַּעַת שְׂמֹלִיכִין⁶⁴ אֶת הָאֲרוֹן⁶⁵ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם -
20 אֵין מוֹלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַפְּהֶמָה וְלֹא עַל הָעֵגְלוֹת,
21 אֲלֵא מִצֹּה לְנִטְלוֹ עַל הַפֶּתַח. וּלְפִי שֶׁשִּׁבַּח דָּוִד⁶⁶
22 וַנִּשְׁאוּ עַל הָעֵגְלָה, נִפְרָץ פֶּרֶץ בַּעֲזָא. אֲלֵא מִצֹּה
23 לְנִשְׁאוּ עַל הַפֶּתַח, שֶׁנֶּאֱמַר: פִּי עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם
24 בַּפֶּתַח יִשְׂאוּ.

(64) הכהנים ('ספר המצוות' עשה לד). (65) (אף-על-פי שכן הפסוק שהביא בסוף הלכה זו, יש ללמוד גם לשולחן ולמנורה ולמזבח הזהב, שהרי כולם משא בני קהת (במדבר ד), ועליהם הוא אומר (שם ז, ט) "ולבני קהת לא נתן (= עגלות) כי עבודת הקודש עליהם, בכתף ישאור", וכן פירש רש"י בסוטה לה, א - ד"ה לא נתן, כי "עבודת הקודש" הנ"ל כוללת כל הכלים האלה - דעת רבינו כי אין להוכיח כי מצוה זו של נשיאה בכתף היא גם לדורות אלא בארון, שמפורש בו בדברי הימים (א טו, טו) "וישאו בני הלויים את ארון האלקים כאשר צוה משה כדבר ה' בכתפם במוטות עליהם". אבל בכל יתר הכלים הנ"ל, שאין לנו הוכחה מפורשת לדורות, אין מצותם אלא לשעה. וראה ב'ספר המצוות לעם', עמוד עא והערה נוספת קנג, ועי' ב'מנחת חינוך' מצוה שעט). (66) סוטה, שם.

25 יג. בַּשְּׁנוּשָׁאִים אוֹתוֹ עַל הַפֶּתַח - נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּגִיד
26 פָּנִים⁶⁷, וְאֲחֻרֵיהֶם לַחוּץ וּפְנֵיהֶם לְפָנִים. וְנִזְהָרִים⁶⁸
27 שֶׁלֹּא יִשְׁמְטוּ הַבָּדִים מִן הַטְּבָעוֹת. שֶׁהַמְסִיר אֶחָד מִן
28 הַבָּדִים⁶⁹ מִן הַטְּבָעוֹת - לוֹקָה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּטָבַעַת
29 הָאֶרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ.

(67) כדי שלא ליתן אחור לארון (במדבר רבה פ"ה). וכן נראה בעבודה זרה כד, ב ('מאיר'). (68) יומא עב, א. (69) בגמרא שם: "והמסיר בדי ארון". ודעת רבינו כי אין הכוונה לשני הבדים דווקא אלא אפילו לאחד מהם. וראה ב'מנחת חינוך' מצוה צו.

יום שני כ"א כסלו ה'תשפ"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין בן לוי שקבל עליו כל מצות לוי חוץ מדבר אחד.

30 א. זָרַע לְוִי פָּלוּ מִבְּדֵל לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר:
31 בַּעַת הֵיחָא הַבְּדִיל יְיָ אֶת שִׁבְט הַלֵּוִי. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה
32 לְהִיּוֹת הַלָּוִים פְּנוּיִן וּמוֹכְנִין לְעִבּוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין
33 רָצוּ בֵּין שֶׁלֹּא רָצוּ²; שֶׁנֶּאֱמַר: וְעִבַּד הַלֵּוִי הוּא אֶת
34 עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד. וְכֵן לְוִי שֶׁקָּבַל עָלָיו כָּל מִצְוֹת
35 לְוִיָּה³ חוּץ מִדְּבָר אֶחָד - אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, עַד
36 שִׁיקָבַל אֶת כָּלָּן.

(2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר

מפני שהקטירו קטורת באש זרה"). (49) כריתות ה, א, ו, ב. (50) לפי חשבון משקלה הכללי, עשה מעט ממנה. (51) חצי מנה (שם).

1 ט. הַעֲוֹשֶׂה קִטְרֹת מֵאֶחָד עֶשְׂרִי סִמְמָנִין⁵² אֵלוּ לְפִי
2 מִשְׁקָלוֹת אֵלוּ⁵³ כְּדִי לְהָרִיחַ בָּהֶּ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
3 הָרִיחַ - חֵיב פֶּרֶת⁵⁴ עַל עֲשִׂיתָהּ, אִם עֲשֵׂה מִזִּיד;
4 וּבִשְׁוֹגֵג מִבִּיא חֲטָאת קְבוּעָה⁵⁵. אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֲשֵׂה
5 הַמִּשְׁקָל פָּלוּ אֲלֵא חֲצִי⁵⁶ אוֹ שְׁלִישִׁי⁵⁷, הוֹאִיל וְעֲשֵׂה
6 לְפִי מִשְׁקָלוֹת אֵלוּ - חֵיב פֶּרֶת. שֶׁנֶּאֱמַר: בְּמִתְכַּנְּתָהּ
7 לֹא תַעֲשֶׂוּ לָכֶם, אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהֶּ
8 וְנִכְרַת מַעֲמִיו.

(52) אבל אם חיסר אחד מסממניה, אינו חייב על עשייתה, כן מפורש בתוספתא מכות פ"ג ('אור שמח'). (53) אף-על-פי שלא עשה אלא שיעור הקטרה אחת דהיינו חצי מנה, שכשרה, כמבואר למעלה ה"ח ('הר המוריה'). (54) כריתות ב, א, ו, א. וכן מפורש בתורה (שמות ל, לח) "איש אשר יעשה כמות להריח בה ונכרת מעמיו" הרי שכיון שעשה להריח בה אע"פ שלא הריח בה - חייב (כסף-משנה). (55) "שאינו משתנה בשינוי עניני האדם, אלא מקריב כשבה או שעירה בין שיהיה עשיר או עני, וזו היא הנקראת חטאת קבועה" (פירוש המשניות כריתות פ"א מ"א, וראה בפ"א מהל' שגגות ה"ד). (56) חצי משלוש מאות וששים ושמונה מנים, דהיינו מאה ושמונים וארבע, כריתות ו, ב: "קטורת שפיטמה לחצאין חייב, דכתיב והקטורת אשר תעשה, כל שתעשה, והא אפשר דעבדה פרס בשחרית ופרס בין הערבים". ומכיון שאמרו שאפשר פרס בשחרית וכו', על-כרחנו שחציו לאו דווקא, אלא כל שראוי להקטיר (משנה-למלך). (57) דלא כרש"י שם ד"ה לשליש.

9 י. עֲשֵׂאָה לְהַתְּלַמֵּד בָּהֶּ⁵⁸ אוֹ לְמִסְרָה לְצַבּוּר -
10 פְּטוּר⁵⁹. הָרִיחַ בָּהֶּ וְלֹא עֲשֵׂאָה - אֵינוֹ חֵיב פֶּרֶת, אֲלֵא
11 דִּינוֹ כְּדִין כָּל הַנִּהְנֶה מִן הַהִקְדָּשׁ⁶⁰. לֹא חֵיבָה תוֹרָה
12 פֶּרֶת אֲלֵא לְעֹשֶׂה בְּמִתְכַּנְּתָהּ לְהָרִיחַ בָּהֶּ.

(58) שם ה, א, ו, א. (59) שנאמר "לא תעשו לכם" - "לכם (=להנאתכם) הוא דאסור, אבל למוסרו לציבור (או ללמוד בו) פטור" (שם ה). (60) שחייב קרבן מעילה. והיינו בשעה שעולה תמרתה, אבל לאחר שתעלה תמרתה, אין מועלין בה (פ"ה מהל' מעילה הט"ז).

13 יא. מְזַבַּח הַזֶּהָב שֶׁפְּהִיכָלוּ⁶¹ - עָלָיו מְקַטְרִין הַקִּטְרֹת
14 בְּכָל יוֹם, וְאֵין מְקַרְבִּין עָלָיו דְּבָר אֶחָד. וְאִם הַקִּטְרִי
15 עָלָיו קִטְרֹת אַחֶרֶת שְׂאִינָה כְּזוֹ⁶², אוֹ שֶׁהִקְטִיר עָלָיו
16 קִטְרֹת כְּזוֹ שֶׁהִתְנַבֵּחַ אוֹתָהּ יָחִיד אוֹ רַבִּים⁶³, אוֹ הִקְרִיב
17 עָלָיו קָרְבָּן, אוֹ הִסִּיר נֶסֶךְ - לוֹקָה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא
18 תַעֲלֶוּ עָלָיו קִטְרֹת זָרָה וְעוֹלָה וּמִנְחָה וְגוֹמֵר.

(61) מפורש בתורה כמו שכתב רבינו בסוף הלכה זו. (62) כגון חיסר אחד מסממניה (למעלה ה"ה). (63) מנחות נ, א, ג, ב. והיינו כשלא מסרה לצבור (כסף-משנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה
הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פורשת
שמיני (פרק ב הלכה ט) לענין שיר ואם שיר שצריך שמחה
מותר, - כל שכן עבודה אחת שמותרת. (16) במשנה,
כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי
הימים-א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על
פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, -
העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים
בכלים. (17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי
על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים
בנותיהן.

ד. ובמה הם מנגנים? בנבלים וכלילים וכנורות
וחצוצרות¹⁹ והצלצל²⁰. ואין פותחין משני נבלים,
ולא מוסיפין על ששה. ואין פותחין משני כלילים,
ולא מוסיפין על שנים עשר²¹. ואין פותחין משתי
חצוצרות, ולא מוסיפין על עשרים ומאה²². ואין
פותחין מתשעה כנורות, ומוסיפין עד לעולם.
והצלצל אחד בלבד.

(19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של
מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום
שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי
הימים-ב ה, יב) "ועממה כהנים למאה ועשרים מחצרים
בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערב הקול.

ה. בימי המועדות כלם ובראשי חידשים היו
הכהנים תוקעים²³ בחצוצרות בשעת הקרבן והלויים
אומרים שירה; שנאמר: וביום שמחתכם
ובמועדיכם ובראשי חידשכם ותקעתם בחצוצרות.
החצוצרה היתה נעשית מן עשת של כסף²⁴. עשה
אותה מן הגרוטאות של כסף²⁵ - כשרה²⁶; משאר
מיני מתכות - פסולה. והחלילין שהיו מנגנים בהן
היה אבוב²⁷ שלהן²⁸ של קנה, מפני שקולו ערב.
ולא היתה מחלק אלא באבוב יחיד, מפני שהוא
מחלק יפה²⁹.

(23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים
יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם",
(24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף
מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת
הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל
בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא
מדברנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה
היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא
הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים.
(29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין
מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם
בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.

ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מפה³⁰ לפני
המזבח: בשחיטת פסח ראשון³¹, ובשחיטת פסח
שני³², וביום טוב הראשון של פסח, וביום הראשון

"חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה,
שארין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל
כורחו". (3) לשורר, לשמור ולהיות שוער.

ב. עבודה שלהן היא שהיו שומרים את המקדש.
ויהיו מהן שוערין לפתח שערי המקדש ולהגיד⁴
דלותיהם⁵, ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן
בכל יום. שנאמר: ושרת בשם יי אלהיו ככל אחיו
הלויים. אי זהו שרות שהוא בשם יי? הוי אומר:
זו שירה. ומתי אומר שירה? על כל עולות הצבור
החובה⁷ ועל שלמי עצרת⁸ בעת נסוף היין⁹. אבל
עולות נדבה שמקריבין הצבור¹⁰ לקיץ למזבח¹¹, וכן
הנסכים הבאים בפני עצמן¹² - אין אומרים עליהן
שירה¹³.

(4) לסגור. (5) ומה שאמרו (סוכה נו:): "מגיפי דלתות
שבמקדש היו נוטלין שכרן מלחם הפנים", הרי שכהנים
מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם
הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים
שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות
אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמזכירין בו
שם שמים. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות
על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו
עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי
שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי-
קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שארין
אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר
להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם
אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים
שירה אלא על היין". (10) "ממותר תרומות הלשכה".
(11) כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין
למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור
ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם
ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים
שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת
צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה
קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל
נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא
על אכילה ושתייה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו
לקולא.

ג. לוי האונן¹⁴ - מתר לעבד ולשורר¹⁵. ואין פותחין
משנים עשר לויים¹⁶ עומדים על הדוכן בכל יום
לומר שירה על הקרבן, ומוסיפין עד לעולם¹⁷. ואין
אומרים שירה אלא בפה בלא כלי; שעקר השירה,
שהיא עבודתה, בפה. ואחרים היו עומדים שם
מנגנים בכלי שיר. מהן לויים, ומהן ישראלים
מיחסינ הפשיאין לפניהם¹⁸. שאין עולה על הדוכן
אלא מיחסינ. ואין אלו המשוררים על פי הכלים
עולין למגן השנים עשר.

(14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני כ"א כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחדים, ראה למעלה הלכה ג.

- ט. שמואל הוֹאֵה⁴³ וְדוֹד הַמֶּלֶךְ חֲלָקוֹ⁴⁴ הַלּוֹיִם
- לְאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמֹרוֹת, וְעוֹבֵד מִשְׁמֹר בְּכָל
- שָׁבָת. וְכָל אֲנָשִׁי מִשְׁמֹר מְחַלֵּק אוֹתָם רֹאשׁ הַמִּשְׁמֹר
- לְבִתֵּי אָבוֹת, וְכָל יוֹם מִימֵי הַשָּׁבָת עוֹבְדִים בּוֹ אֲנָשִׁים
- יְדוּעִים⁴⁵. וְרֹאשֵׁי הָאָבוֹת מְחַלְקִין אֵלָיו הָעוֹבְדִים
- בְּיוֹם שְׁלָהֶן אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ⁴⁶. וְכָל הַלּוֹיִם
- מְזַהְרִין עַל עֲבוֹדַת הַמִּזְבֵּחַ, שְׁנֵאֲמַר: אֵךְ אֵל פְּלִי
- הַקֹּדֶשׁ וְאֵל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא יִמְתּוּ. לֹא יִקְרְבוּ
- לְעֲבוֹדָה, אָבָל לָעֵצָה - מִתְּרִין⁴⁷.

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה".
 (44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם".
 (45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומר".
 (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם.
 (47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היזהרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע.

- י. וּכְשֶׁם שֶׁהַלּוֹיִם מְזַהְרִין שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת
- הַכֹּהֲנִים, כִּן הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין שְׁלֹא לַעֲבֹד עֲבוֹדַת
- הַלּוֹיִם; שְׁנֵאֲמַר: גַּם הֵם גַּם אִתָּם. וְכֵן הַלּוֹיִם עֲצִמָם
- מְזַהְרִים שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד מְלֹאכֶת חֲבֵרוֹ, שְׁלֹא יִסַּע
- הַמְּשֹׁרֵר לְשׁוּעַר וְלֹא הַשׁוּעַר לְמְשֹׁרֵר; שְׁנֵאֲמַר:
- אִישׁ אִישׁ עַל עֲבֹדָתוֹ וְאֵל מִשְׁאוֹ.

- יא. לּוֹיִם שֶׁעֲבָדוּ עֲבוֹדַת הַכֹּהֲנִים אוֹ שְׁסִיעַ לּוֹי
- בְּמִלְאכָה שְׁאִינָה מְלֹאכֶתוֹ - תִּיבִין מִיתָה⁴⁸ בִּיְדֵי
- שָׂמִים; שְׁנֵאֲמַר: וְלֹא יִמְתּוּ. אָבָל פֶּהֱן שֶׁעֲבָד עֲבוֹדַת
- לּוֹי - אֵינוֹ בְּמִיתָה, אָלֹא בְּלֹא תַעֲשָׂה⁴⁹.

(48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי "מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו:

- 1 שֶׁל עֲצֶרֶת³³, וּבְשִׁמְנָה יְמֵי הַחֵג³⁴. וְחֲלִיל זֶה³⁵ דּוּחָה
- 2 שָׁבָת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֲלִיל שֶׁל קֶרֶבֶן, וְחֲלִיל שֶׁל קֶרֶבֶן
- 3 עֲבוֹדָה הִיא וְדוּחָה אֶת הַשָּׁבָת.

(30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מ שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה.

- ז. אֵין בֶּן לּוֹי נִכְנָס לְעֹזֶרָה לְעֲבוֹדָתוֹ עַד שְׁיִלְמְדוּהוּ
- חֲמֵשׁ שָׁנִים תַּחֲלָה. שְׁנֵאֲמַר: זֹאת אֲשֶׁר לְלֹוִים מִבֶּן
- חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: מִבֶּן שְׁלֹשִׁים
- שָׁנָה. הֵא פִיעֵד³⁶? חֲמֵשׁ לְלֵמֹד, וְאֵינוֹ נִכְנָס לְעֲבוֹדָה
- עַד שְׁיִגְדִּיל וְיִהְיֶה אִישׁ³⁷; שְׁנֵאֲמַר: אִישׁ אִישׁ עַל
- עֲבֹדָתוֹ.

(36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן.

- ח. זֶה שְׁנֵאֲמַר בַּתּוֹרָה בְּלוֹיִם: וּמִבֶּן חֲמֵשִׁים שָׁנָה
- יָשׁוּב מִצֵּבָא הַעֲבֹדָה - אֵינוֹ אֵלֹא בְּזִמְן שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין
- הַמִּקְדָּשׁ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְאֵינוֹ מִצֵּבָה נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת.
- אָבָל לְדוֹרוֹת - אֵין הַלּוֹי נִפְסָל בְּשָׁנִים³⁸ וְלֹא
- בְּמוֹמִין³⁹ אֵלֹא בְּקוֹל; שְׁיִתְקַלַּק קוֹל⁴⁰ מֵרֵב
- הַזִּקְנָה⁴¹ - יִפְסָל לְעֲבוֹדָתוֹ בְּמִקְדָּשׁ. וְיִרְאֶה לִי, שְׁאֵינוֹ
- נִפְסָל אֵלֹא לִזְמַן שִׁירָה, אָבָל יִהְיֶה מִן הַשּׁוֹעֲרִים⁴².

(38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא

משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם).
(9 הוריות יג. 10 תענית כז. במשנה.

ד. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לְהִיּוֹת פֶּלַח הַמִּשְׁמֶרֶת שְׁוִים
פְּרָגְלִים¹¹. וְכָל שֹׁבֵא מִן הַפְּהִינִים פְּרָגֶל וְרָצָה לַעֲבֹד
- עֹבֵד וְחֹלֵק עִמָּהֶם, וְאִין אוֹמְרִין לוֹ: לָךְ עֵד
שֶׁיִּגְיַע מִשְׁמֶרֶךְ. שְׁנֵאֲמַר: וְכִי יָבֵא הַלְוִי¹² מֵאֶחָד
שְׁעָרֶיךָ¹³ וְגוֹמֵר.

(11 סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב
רבינו: "שנצטוונו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו
בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא
ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה
במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד
ברגלים ביד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה
קסג. (12 כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו.
(13 וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר
"מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה
להלן הלכה ו.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁴? בְּקִרְבָּנוֹת הַרְגָלִים¹⁵,
וּבְחִלּוֹק לָחֶם הַפָּנִים¹⁶, וּבְחִלּוֹק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁל
עֶצֶר; אֲבָל נְדָרִים וְנִדְבוֹת וְתִמְדִּין - אִין מִקְרִיבִין
אוֹתָן אֶלָּא מִשְׁמֶר שְׁזָמְנוּ קְבוּעִי¹⁷ וְאֶפְלוּ פְּרָגֶל.
שְׁנֵאֲמַר: חֵלֶק פְּחֵלֶק יֹאכְלוּ, לְבַד מִמִּכְרֵינוּ עַל
הָאֲבוֹת. פְּלוֹמֵר: חֵלֶק פְּחֵלֶק יֹאכְלוּ בְּקִרְבָּנוֹת
הַצִּבּוֹר¹⁸, וְאִין חֵלֶק פְּחֵלֶק בִּשְׁאֵר הַדְּבָרִים, שֶׁכָּבֵר
חֵלְקוֹ אוֹתָם הָאֲבוֹת וְקִבְעוּם פֶּלַח מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר
בְּשִׁבְתּוֹ.

(14 משנה שם. 15) ולא פה העלם דבר של ציבור, שעירי
עבודה-זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו). שכולם אינן
חובות הרגל. (16) בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו
מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה
אלא במשמר הקבוע) – למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק
כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל
המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה,
שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת.
(17) משנה שם. (18) כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי
יבוא הלוי מאחד שעריך – ושרת", שבקרבנות הרגלים
כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו
מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) – כל
זה אינו אלא "בקרבנות הציבור", היינו בדברים שנשארו
לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק
לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר
דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע
באותו שבת, ועיין הר המוריה).

ו. וְכֵן עֲבוֹדַת לָחֶם הַפָּנִים¹⁹ - בְּמִשְׁמֶר שְׁזָמְנוּ
קְבוּעִי²⁰; אֲבָל עֲבוֹדַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם²¹ - בְּכָל
הַמִּשְׁמֶרֶת²². וּמִיָּנִין שְׁאִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא פְּרָגְלִים²³?
שְׁנֵאֲמַר: מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל - בִּשְׁעָה שֶׁכָּל

"והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי
הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על
המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאוין עב).
וזה לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה
דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים
הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף
בלא תעשה, ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים
אלא בלא תעשה".

פָּרֶק רְבִיעִי

(1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת
המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

א. הַפְּהִינִים הִבְדִּלוּ מִכָּל הַלְוִיִּם לַעֲבוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת,
שְׁנֵאֲמַר: וַיִּבְדֵּל אֹהֶרֶן לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים.
וּמִצְוֹת עֲשֵׂה הֵיא לְהַבְדִּיל הַפְּהִינִים וְלִקְדָּשָׁם וְלִהְיוֹתָם
לְקִרְבָּן². שְׁנֵאֲמַר: וַקְדַּשְׁתָּ כִּי אֵת לָחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא
מִקְרִיב.

(2) [יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד:
"לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה
את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו',
ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן
הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא
פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבחר באהרן ובבניו
לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדש-הקדשים". וזוהי המצוה
על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכינם לקרבן", כלומר,
לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין
ביריעות שלמה).

ב. וְצִרְיָה פֶּלַח אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְנֶהֱגָ בְּהֵן קְבוֹד הַרְבָּה³
וְלִהְיוֹתָם אוֹתָם לְכָל דְּבָר שֶׁבִקְדָּשָׁה: לַפֶּתַח בְּתוֹרָה
רִאשׁוֹן⁴, וּלְבִרְךָ רִאשׁוֹן⁵, וְלִטֹּל מִנֶּה יָפָה רִאשׁוֹן⁶.

(3) גיטין נט: (4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב).
אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם.
(5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם).
(6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין
שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "זוה כולו
כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-
חכם, וכהן גדול עם-הארץ – ממזר תלמיד-חכם קודם"
(פירוש המשניות שם פרק ה).

ג. מִשֶּׁה רָבְנוּ חֵלֶק הַפְּהִינִים⁷ לְשִׁמּוֹנָה מִשְׁמֶרֶת,
אֲרַבְעָה מֵאֲלֻעֵזֶר וְאֲרַבְעָה מֵאִיתָמָר. וְכֵן הָיוּ עֵד
שְׁמוּאֵל הַנָּבִיא. וּבִימֵי שְׁמוּאֵל חֵלְקָם הָיוּ וְדוֹד
הַמֶּלֶךְ לְאֲרַבְעָה וְעֶשְׂרִים מִשְׁמֶר⁸, וְעַל פֶּלַח מִשְׁמֶר
וּמִשְׁמֶר רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנָּה⁹. וְעוֹלִין לִירוּשָׁלַם
לַעֲבוֹדָה¹⁰ מִשְׁמֶר לְכָל שַׁבָּת, וּמִיּוֹם הַשַּׁבָּת לְיוֹם
הַשַּׁבָּת הֵן מִתְחַלְפִּין, מִשְׁמֶר יוֹצֵא וְהָאֲחֵר שְׁהוּא
אֲחֵרֵיו נִכְנָס, עַד שֶׁיִּגְמְרוּ. וְחוֹזְרִין חֲלִילָה.

(7) תענית כז. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה

היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר, מחזירים אחריהם. (32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי משמר, הא טמאים נניהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא: לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו, שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי הפייס, ראה בתוספות רי"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם.

- י. הִיָּה הַקָּרְבָּן שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל³³ וְהָיָה אוֹנֵן - נוֹתְנוֹ לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה, וְעוֹרוֹ וְעִבְדוֹתוֹ לְאֲנָשִׁי מִשְׁמֶר. פִּינֵן שִׁפְחָה גָּדוֹל הָאוֹנֵן רָאוּי לְעִבְדוֹתָהּ³⁴, כִּמּוֹ שִׁיתַּבָּאֵר³⁵, הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקָרְבָּנוֹ.

(33) בבא קמא שם. (34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. (35) להלן פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו.

- יא. כָּל רֹאשׁ מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר מִחֶלֶק מִשְׁמֶר לְבִתִּי אֲבוֹתָ³⁶, עַד שִׁיְהִיָּה כָּל בֵּית אָב וְאֲנָשָׁיו עוֹבְדֵי בָיִם אֶחָד מִיָּמוֹת הַשָּׁבָת, וְהָאֲחֵר בָּיִם שֶׁל אַחֲרָיו, וְהָאֲחֵר בָּיִם שֶׁל אַחֲרָיו. וְלִכְל בֵּית אָב וְאָב רֹאשׁ אֶחָד מִמֶּנָּה עֲלִיוֹ³⁷.

(36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16) וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. (37) יומא לט. במשנה והוריות יג.

- יב. וּמִמֶּנִּין כֹּהֵן גָּדוֹל³⁸, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַכֹּהֲנִים. וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, וּמִלְּבִישֵׁין³⁹ אוֹתוֹ בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל⁴⁰; שְׁנָאֵמֶר: וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר יוֹצֵק וְגוֹמֵר. וְאִם אֵין שֵׁם שִׁמְן הַמִּשְׁחָה - מִרְבִּין אוֹתוֹ בְּבִגְדֵי כֹהֵן גָּדוֹל בְּלִבְדָּ⁴¹; שְׁנָאֵמֶר: אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל רֹאשׁוֹ שִׁמְן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדוֹ לְלַבֵּשׁ אֶת הַבְּגָדִים - בְּשֵׁם שְׁמִתְרַבָּה בְּשִׁמְן הַמִּשְׁחָה, כִּן מִתְרַבָּה בְּבִגְדִים.

(38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה, ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. (39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ח, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו'

- יִשְׂרָאֵל בְּאֵין בְּשַׁעַר אֶחָד. וּמִנִּין שְׁאִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּכֹהֲנִים? שְׁנָאֵמֶר: חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ, וְאֵין שֵׁם מִתְּנֹת בַּמִּקְדָּשׁ לְהֹאכֵל אֶלָּא לַכֹּהֲנִים בְּלִבְדָּ²⁴.

(19) תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7). (20) שאינו מחובת הרגל. (21) תוספתא שם. (22) "שהן באות חובת הרגל" (תוספתא שם). (23) סוכה נח: (24) בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה שנאמר "ושרת" – "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין לשרות". ועיין כסף-משנה.

- ז. וְכֵן כֹּהֵן²⁵ שִׁיְהִי לּוֹ קָרְבָּן - הֲרִי זֶה פֶּא לְמִקְדָּשׁ וּמִקְרִיבוֹ בְּכָל יוֹם שִׁירְצָה; שְׁנָאֵמֶר: וְכָא בְּכָל אֹת נִפְשׁוֹ וְשִׁרְתָּ. וְאֶפְלוּ חֲטָאוֹ וְאֶשְׁמוֹ הוּא מִקְרִיב²⁶ וּמִכֹּפֶר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, וְהָעוֹר שֶׁל קָרְבָּנוֹ וְאִכְלִיתוֹ שְׁלוֹ. וְאִם רָצָה לָתֵן אֶת קָרְבָּנוֹ לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה²⁷ לְהַקְרִיבוֹ - נוֹתֵן, וְעוֹר הַקָּרְבָּן וְעִבְדוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַכֹּהֵן בְּלִבְדָּ שְׁנֵמֵן לוֹ.

(25) בבא קמא קט: (26) מנחות עד. (27) פירוש, אף אם אינו מאותו המשמר (אור שמח).

- ח. הִיָּה הַכֹּהֵן פֹּעֵל הַקָּרְבָּן²⁸ פֹּעֵל מוֹם - נוֹתֵן קָרְבָּנוֹ לְאֲנָשִׁי מִשְׁמֶר, וְהָעוֹר שֶׁלָּהֶם²⁹. הִיָּה זָקֵן אוֹ חוּלָה שִׁיכּוֹל לְעַבֵּד עַל יְדֵי הַדְּחָק³⁰ - נוֹתֵן קָרְבָּנוֹ לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה, וְהָעוֹר וְהָעִבְדוּתָה לְאֲנָשִׁי מִשְׁמֶר. וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְעַבֵּד כָּלָּל - הֲרִי הַקָּרְבָּן פֶּלֹ לְאֲנָשִׁי מִשְׁמֶר.

(28) בבא קמא שם. (29) בברייתא שלפנינו שם: "ועבודתה ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל, וקל-וחומר כאן כשהקרבן שלו, שבוודאי חולק ואוכל. והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר, יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). (30) שם קי. על מה שאמרו בברייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" – שאלו: "האי זקן או חולה היכי דמי, אי דמצי עביד עבודה, עבודתה ועורה נמי תהוי ידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי? אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה ועורה לאנשי משמר".

- ט. הִיָּה טָמֵא בְּקָרְבָּנוֹת הַצִּבּוּר וְכָל הַכֹּהֲנִים טְמָאִים³¹ - נוֹתְנוֹ לְבַעְלֵי מוֹמִין טְהוֹרִים שְׁבָאוֹתוֹ מִשְׁמֶר, וְעוֹרוֹ וְעִבְדוֹתוֹ לְאֲנָשִׁי מִשְׁמֶר הַטְּמָאִים³².

(31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחווה

גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדין זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

- טז. מְמַנִּין כֶּהֱן אֶחָד יִהְיֶה לִכְהֵן גָּדוֹל כְּמוֹ הַמִּשְׁנָה
לְמִלֵּךְ⁵⁰. וְהוּא הַנֶּקְרָא סֶגֶן⁵¹, וְהוּא הַנֶּקְרָא מְמַנֶּה⁵².
יז. יִהְיֶה עוֹמֵד לִמְנִין כֶּהֱן גָּדוֹל תָּמִיד⁵³, וְזֶה כְּבוֹד הוּא
לוֹ. וְכָל הַפְּהִנִים מִתַּחַת יָד הַסֶּגֶן.

(50) כן הוא במלכים ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). (51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. (52) כן הוא בסנדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". (53) משנה יומא לט. סנהדרין שם ומנחות צד.

- יז. וְעוֹד מְמַנִּין⁵⁴ קְתִיקוּלִין⁵⁵ לְהִיּוֹת לִסֶּגֶן כְּמוֹ הַסֶּגֶן
לִכְהֵן גָּדוֹל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מְשָׁנִים⁵⁶. וּמְמַנִּים
אֲמִרְפְּלִין⁵⁷, אֵין פְּחוֹת מְשַׁבְּעָה⁵⁸, וּמִפְתָּחוֹת⁵⁹ הָעֶזְרָה
בִּידֵם⁶⁰. רָצָה הָאֶחָד לִפְתָּח - אֵינוֹ יָכוֹל עַד שְׂתִתְּפָסוּ
כָּל הָאֲמִרְפְּלִין וּפְתָחוּ⁶¹.

(54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. (55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). (56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על מומן הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). (57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כלא" (=ממונה על כולם ואין משיבין על דבריו - רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דמנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). (58) שקלים שם. (59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. (60) ומה ששינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה - יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. (61) תוספתא שקלים שם.

- יח. וּמְמַנִּין גִּזְבְּרִין מִתַּחַת יְדֵי הָאֲמִרְפְּלִין, וְאֵין
פּוֹחֲתִין מְשַׁלְשָׁה⁶² גִּזְבְּרִין. וְהַגִּזְבְּרִין הֵם שְׁגוּבִין כָּל
הַהֲקִדְשוֹת, וּפּוֹדִין אֶת הַנֶּפֶדָה מִהֵן⁶³, וּמוֹצִיאִין אוֹתָן
בְּדִבְרֵים הָרְאוּיִין לָהֶן לְהוֹצִיאָן⁶⁴.

וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ם (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה מושחין". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוח גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפני-עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשחית הבגדים היתה ביחד עם משיחת אהרן (יריעות שלמה). (40) "הארבעה של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפור, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). (41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח.

- יג. בַּיָּצֵד⁴² מְרַבִּין אוֹתוֹ בַּבְּגָדִים? לֹבֵשׁ שְׁמוֹנֶה
בְּגָדִים וּפּוֹשֵׁטֶן וְחוֹזֵר וְלֹבֵשׁ לְמַחֵר שְׁבַעַת יָמִים
יוֹם אַחֵר יוֹם; שְׁנָאֹמֶר: שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן
תַּחְתּוֹ מִבְּנָיו. וְכֵשֶׁם שָׂרְבִי בְּגָדִים שְׁבַעַה, כֶּן
מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן שְׁבַעַה, יוֹם אַחֵר יוֹם. וְאֵם עֶבֶד⁴³
קֹדֶם שְׂתִירְבָּה בַּבְּגָדִים כָּל שְׁבַעַה אוֹ קֹדֶם שְׂמִימָשׁ
כָּל שְׁבַעַה - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה; הוֹאִיל וְנִתְרַבָּה אוֹ
נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת - נַעֲשֶׂה כֶּהֱן גָּדוֹל לְכָל דְּבָר⁴⁴.

(42) יומא ה. (43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"ה הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד). (44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת".

- יד. אֵין⁴⁵ בֵּין כֶּהֱן מְשִׁיחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה לְמַרְבָּה
בְּגָדִים אֶלָּא פֶּר שְׂמִיבִיא כֶּהֱן הַמִּשְׁחָה אִם שָׁגַג בְּאֶחָד
מִן הַמִּצְוֹת שְׁחִיב עֲלֵיהֶן חֲטָאת, שְׁנָאֹמֶר: אִם הַכֹּהֵן
הַמִּשְׁחָה יַחֲטֵא וְגוֹמֵר; אֲבָל לְשֶׁאֵר הַדְּבָרִים שְׁוִים
הֵם.

(45) מגילה ט: במשנה.

- טו. אֵין מַעֲמִידִין כֶּהֱן גָּדוֹל אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד
וְשְׁבַעִים⁴⁶. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁷, שְׁנָאֹמֶר:
בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ. וְכֵן אִם נִתְרַבָּה בַּבְּגָדִים בְּלִבָּד -
אֵין מְרַבִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁸. וְאֵין מְמַנִּין שְׁנֵי כֶּהֱנִים
גְּדוֹלִים בְּאַחַת⁴⁹.

(46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17). (47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). (48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריט ספר). (49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" - "אותו" - אין מושחים שני כהנים

שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתליקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קרי ובעבר מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף-משנה, באור-שמח ובהר-מוריה].

- 11 כ. פְּשִׁימוֹת הַמֶּלֶךְ או פְּהֵן גְּדוֹל או אֶחָד מִשְׁאָר
- 12 הַמִּמְנִים - מַעֲמִידֵי תַּחְתִּיּוֹ בְּנוֹ⁷³ או הָרְאוּי לִירְשׁוֹ.
- 13 וְכָל הַקּוֹדֵם לְנִחְלָה⁷⁴ - קוֹדֵם לְשָׁרְרוֹת הַמֶּת. וְהוּא
- 14 שִׁיחָהּ מִמֶּלֶךְ מְקוֹמוֹ⁷⁵ בְּחֻמָּהּ⁷⁶, או בִּירְאָהּ⁷⁷ אִף
- 15 עַל פִּי שְׁאִינוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחֻמָּהּ⁷⁸. שְׁנָאֵמַר בְּמֶלֶךְ: הוּא
- 16 וּבְנֵיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל - מִלְּמַד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשֶׁה. וְהוּא
- 17 הַדִּין לְכָל שְׂרָרָה שֶׁבְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוֹצִיָּה לָהּ -
- 18 זֹכֶה לְעֶצְמוֹ וּלְזֶרְעוֹ.

(73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ' שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשררה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד-לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שביראאל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שינהוג כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

- 19 כא. מְשֻׁחַ מִלְחָמָה - אֵין בְּנוֹ מִתְּמַנֶּה תַּחְתִּיּוֹ⁷⁹
- 20 לְעוֹלָם, אֶלָּא הָרִי הוּא פְּשָׁר הַפְּהִינִים⁸⁰: אִם נִמְשַׁח
- 21 לְמִלְחָמָה - נִמְשַׁח, וְאִם לֹא נִמְשַׁח - לֹא נִמְשַׁח.
- 22 וְכִשְׁפָּהֶן מְשֻׁחַ מִלְחָמָה מְשַׁמֵּשׁ בְּמִקְדָּשׁ - מְשַׁמֵּשׁ
- 23 בְּאַרְבָּעָה בָּלִים, פְּשָׁר כְּהִנִּים. מַעֲלִין מִשְׁרָרָה

(62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם. (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראוין להוצאה" (תוספתא ראשונים בשקלים שם).

- 1 יט. פְּהֵן הַגְּדוֹל הַמְּשֻׁחַ קוֹדֵם⁶⁵ לְמַרְבֵּה בְּגָדִים⁶⁶.
- 2 וּמַרְבֵּה בְּגָדִים הָעוֹמֵד לְשָׂרֵת קוֹדֵם לְמְשֻׁחַ שְׁעָבֵר
- 3 מִחֻמַּת קָרִי⁶⁷. וְהָעוֹבֵר מִחֻמַּת קָרִי קוֹדֵם לְעוֹבֵר
- 4 מִחֻמַּת מוֹם⁶⁸. וְהָעוֹבֵר מִחֻמַּת מוֹם קוֹדֵם לְכֹהֵן
- 5 מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁶⁹. וּמְשֻׁחַ מִלְחָמָה קוֹדֵם לְסָגָן⁷⁰.
- 6 וְסָגָן קוֹדֵם לְקַתְּלִיקוֹל⁷¹. וְקַתְּלִיקוֹל קוֹדֵם לְאַמְרָכָל.
- 7 וְאַמְרָכָל קוֹדֵם לְגִזְבָּר. וְגִזְבָּר קוֹדֵם לְרֹאשׁ מִשְׁמָר.
- 8 וְרֹאשׁ הַמִּשְׁמָר קוֹדֵם לְרֹאשׁ בֵּית אָב. וְרֹאשׁ בֵּית אָב
- 9 קוֹדֵם לְכֹהֵן הַדְּיוֹט מִשְׁאָר הַפְּהִינִים. נִמְצָאוּ הַפְּהִינִים
- 10 תָּמִיד שְׂמֹנֶה מַעֲלוֹת⁷² זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה.

(65) הוריות יג. בברייתא, והיינו להקדים את המשוח ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם): (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובנזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) - אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים - כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נזדקק, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגבבור בגבבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדזטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדזטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג). - יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת"). ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). (67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). (68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטהר, והעובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). (69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). (70) לפי שמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). (71) כן כתב רבינו בפירוש המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות

(6) תוספתא סנהדרין פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 420 14).
(7) (בתוספתא שם: "ואין רואין אותו ערום ולא כשהוא מסתפר ולא בבית המרחץ", וכן הוא בסנהדרין כב, א - לענין מלך, וכן בדברי רבינו בפ"ב מהל' מלכים ה"ג. ולפי"ז אסור לראותו בבית המרחץ, אפילו אם אינו ערום לגמרי, ואם כן צ"ל בדברי רבינו "ולא יראו אותו ערום (ו)לא בבית המרחץ"). (8) כן הוא בתוספתא שם, בדברי תנא-קמא, ודלא כרבי יהודה שם. ומדובר כשהכהן הגדול צריך לאחרים לשמשו, וכמו שאמרו בפסחים נא, א - לענין רב ותלמיד, וכן דעת רבינו שם. ראה ב"כסף משנה" פ"ה מהל' תלמוד תורה ה"ו. אבל בלי צורך זה אסור, וכמו שכתב מקורם שלא יראו אותו בבית המרחץ.

ד. לא יכנס לבית המִשְׁתֶּה ולא לסֻעָדָה שֶׁל רַבִּים, 20
אִפְּלוּ הֵם שֶׁל מִצְוָה⁹. אֲבָל הוֹלֵךְ הוּא, אִם רָצָה, 21
לְבֵית הָאֲבֵלִים¹⁰. ויִכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ - אֵינוֹ הוֹלֵךְ 22
בְּעֶרְבוּכָא עִם שְׂאֵר הַכֹּהֲנִים, אֲלֵא מִסְבִּיבֵין אוֹתוֹ 23
הַכֹּהֲנִים וְחוֹלְקִין לוֹ כְּבוֹד. וְהִסְגִּין מִמַּעַעוּ בֵּינוּ לְבֵין 24
הָעָם¹¹, וְהִסְגִּין וּמִשׁוּחַ שְׁעִבְרָ¹² מִימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית 25
אֲב וְהָאֲבֵלִים וְכָל הָעָם מִשְׁמָאלוֹ. וְאוֹמֵר לְאֲבֵלִים: 26
תִּנְחַמְנוּ! וְהֵן מִכְבְּדִין אוֹתוֹ כְּפִי כֹחַ. 27

(9) (בתוספתא שם): "והולך להברות את אחרים, ואחרים באין להברותו". ונראה שלפני רבינו היתה הנוסחא "ואינו הולך להברות את אחרים, אבל אחרים באין להברותו", כמו במלך להלן שם. וכן נראה במשנה סנהדרין יח, א - שלא אמרו אלא "וכשמברין אותו וכו'", ולא נאמר דבר על הבראתו לאחרים. וראה להלן, ועי' ב'אור שמח'.
(10) (במשנה, שם: "וכשהוא מנחם אחרים", נראה מזה שאינו חייב לנחם, אלא אם רצה - מנחם). (11) כמו שמפרש להלן, שהוא עומד מימינו, וכשהאבלים והעם משמאלו - נמצא כהן גדול באמצע. (12) שעמד תחת כהן-גדול שאירע בו פסול, וכשחזר הכהן הגדול לעבודתו - עבר זה ואינו עובד עוד ככהן גדול (פ"א מהל' יום הכיפורים ה"ג).

ה. מֵת לוֹ מֵת - אֵינוֹ יוֹצֵא אֶתְרִינּוּ¹³, וְאֵינוֹ יוֹצֵא 28
מִפֶּתַח בֵּיתוֹ¹⁴ אוֹ מִן הַמִּקְדָּשׁ. וְכָל הָעָם בָּאִים לְנַחֲמוֹ 29
לְבֵיתוֹ. וְהוּא עוֹמֵד בְּשׁוּרָה¹⁵, וְסִגֵּן מִימִינוֹ¹⁶ וְרֹאשׁ 30
בֵּית אֲב וְכָל הָעָם מִשְׁמָאלוֹ. וְאוֹמְרִים לוֹ: אָנוּ 31
בִּפְרִתָּךְ! וְהוּא אוֹמֵר לָהֶם: תִּתְבָּרְכוּ מִן הַשָּׁמַיִם! 32

(13) כרבי יהודה בסנהדרין יח, א - במשנה. (14) אף-על-פי שאמרה התורה (ויקרא כא, יב) "ומן המקדש לא יצא", שנראה שרק מן המקדש לא יצא - הרי אמרו (שם יט.) ש"מן המקדש לא יצא" היינו "מקדושתו לא יצא". כלומר, לא יגרוע לצאת מקדושתו ולהיטמא. אם-כן אין הבדל בין אם יוצא מן המקדש לבין אם יוצא מפתח ביתו (כסף-משנה). (15) "שלאחר שקוברין את המת, מתקבצין האבלים ועומדים בצד בית הקברות, וכל המלוין את המת עומדין סביב להן שורה לפני שורה" (פ"ג מהל' אבל ה"א). (16) ומשוח שעבר אינו בא לנחמו (וראה למעלה ה"ד),

1 לְשׁוּרָה גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה, וְאֵין מוֹרִידִין¹⁸ אוֹתוֹ לְשׁוּרָה 2
שֶׁהִיא לְמִטָּה מִמֶּנָּה; שְׂמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין. 3
וְאֵין מוֹרִידִין לְעוֹלָם מִשׁוּרָה שְׁבָקָרֵב יִשְׂרָאֵל אֲלֵא 4
אִם סָרַח⁸².

(79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שורה, אלא מינוי של קדושה - אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר חלק או"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח. ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידוהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו, וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

5 כב. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׁעִבְרָ עֲבָרָה שְׂחִיב עֲלֶיהָ מְלָקוֹת - 6
מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלִשָּׁה⁸³, כְּשֶׁאֵר מְחִיבֵי 7
מְלָקוֹת, וְחוֹזֵר לְגִדְּלוֹ⁸⁴.

(83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו וירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידהו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה אני בקדושת (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

8 א. כֹּהֵן גְּדוֹל² צָרִיךְ שִׁיהִיָּה גְּדוֹל מִכָּל אַחֲיו הַכֹּהֲנִים 9
בְּנוֹי, בְּכֹחַ, בְּעֶשֶׂר, בְּחֻמָּה וּבְמִרְאָה³. אֵין לוֹ⁴ קָמָן 10
- כָּל הַכֹּהֲנִים נוֹתְנִין לוֹ מִשְׁלָהֵן כָּל אֶחָד לְפִי עֲשׂוֹ, 11
עַד שִׁיעָשִׂיר יוֹתֵר מִעֲשִׂיר שְׁבָכֵלָן.

(2) יומא יח, א. (3) 'ירושלמי' יומא פ"א ה"ג, 'ספרא' פ' אמור (פ"ב ה"א), תוספתא יומא פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 180 28) ובבלי שם (בבבלי ליתא "במראה"). נוי הוא יופי הפנים, ואילו מראה הוא הוד הקומה, וגם חן הצורה (מהריק"ן). (4) שם ושם.

12 ב. וְאֵין אֶחָד מִכָּל אֵלוֹ מַעֲבֵב⁵, אֲלֵא כָּל זֶה לְמִצְוָה; 13
אֲבָל אִם נִתְרַבָּה מִכָּל מְקוֹם - נִתְרַבָּה.

(5) כן נראה מזה שבבית שני לא היו חכמים (יומא, שם) אף שהיא המעלה הגדולה שבכולן ('הר המוריה').

14 ג. וְחִיב כֹּהֵן גְּדוֹל לְנָהֵג כְּבוֹד בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִקַּל 15
בְּעַצְמוֹ עִם שְׂאֵר הָעָם. וְלֹא יִרְאוּ אוֹתוֹ עֲרֵם⁶ לֹא 16
בְּבֵית הַמֶּרְחֵץ⁷ וְלֹא בְּבֵית הַכֶּסֶּף וְלֹא כְּשִׁמְסִתְפָּר. 17
שְׁנֵאמָר: הַכֹּהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו - מְלַמֵּד שְׁנוֹהֲגִין בּוֹ 18
גְּדוֹלָה יִתְרָה. רָצָה הוּא שִׁיִּרְחֲצוּ אַחֲרָיו עֲמּוֹ - 19
הָרְשׁוֹת בִּידּוֹ⁸.

13 פֶּהֱן גְדוֹל³². וְתַפְאֲרָתוֹ וּכְבוֹדוֹ שִׁיְהִיה יוֹשֵׁב בְּמִקְדָּשׁ
14 כָּל הַיּוֹם³³, וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא לְבֵיתוֹ בְּלֵבָד בְּלִילָה³⁴ אוֹ
15 שָׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם בַּיּוֹם. וַיְהִי בֵיתוֹ בְּירוּשָׁלַיִם וְאֵינוֹ
16 זֶז מְשָׁם³⁵.

(32) מדות פ"ה מ"ד. (33) כמו שכתוב "ומן המקדש לא יצא" ('קרית ספר'). (34) ומה שנאמר "ומן המקדש לא יצא", היינו "מקדושתו לא יצא" (סנהדרין ט.). (35) כן נראה במשנה סנהדרין יח, א: "ויצא עמהן עד פתח שער העיר" ('הדר המקדש'). ויתכן כי למדו כן מן הפסוק "ומן המקדש לא יצא", שלדעת רבינו גם ירושלים בכלל המקדש, ראה בפ"ב מהל' שופר ה"ח. ולפי זה, ישנם שלשה מובנים לפסוק זה: א' שאין כהן גדול מפסיק עבודתו אף-על-פי ששמע שמת לו מת (פ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ו). ב' שאינו יוצא אחר מתו (למעלה ה"ה). ג' שאינו יוצא מירושלים. ועי' בכסף-משנה למעלה ה"ה שכתב שהדרשה שאינו יוצא אחר מתו, אינה אלא אסמכתא, ואם כן קל-וחומר שדרשה זו שלא לצאת מירושלים אינה אלא אסמכתא, ועיקר הפסוק ללמד שאינו מפסיק עבודתו.

17 ח. פֶּהֱן גְדוֹל דֵּן וְדִנִּין אוֹתוֹ³⁶, וּמַעֲיִדִין עָלָיו. וְאֵין
18 דִּנִּין אוֹתוֹ דִּינֵי נַפְשׁוֹת³⁷ אֶלָּא בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל³⁸
19 בְּלֵבָד; שְׁנֵאמַר: כָּל הַדָּבָר הַגְּדוֹל³⁹ יָבִיאוּ אֵלָיו⁴⁰.

(36) סנהדרין יח, א - במשנה. (37) דיני נפשות דווקא. שם יח, ב. וראה למעלה פ"ד הכ"ג שמלקין אותו בבית-דין של שלשה. (38) ראה להלן הערה מא. (39) כלומר, דבר גדול, היינו דיני נפשות, של אדם גדול, כגון כהן גדול (סנהדרין טז. ויח:). (40) אל משה רבינו שהוא שקול כנגד שבעים ואחד (שם טז: ורש"י שם).

20 ט. הָיָה יוֹדֵעַ עֲדוֹת - אֵינוֹ חַיִּב לְהַעֲדִיד⁴¹, וְאֶפְלוּ
21 בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל⁴²; שָׁזָה אֵינוֹ פְּבוֹד לוֹ שְׁיִלָּה וְיַעֲדִיד.
22 וְאִם הָיְתָה עֲדוֹת לְמִלָּה שְׁרָאָל⁴³ - הָרִי זֶה הוֹלֵךְ
23 בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל וּמַעֲדִיד לוֹ.

(41) לדעת ה'תוספות' (שם יח: ד"ה מעיד) מדובר בדיני ממונות, אבל אם זה נוגע לאיסור חייב הוא להעיר, שאין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'. אבל מדברי רבינו נראה שאין חילוק (ראה להלן שמדובר בדיני נפשות), וכן כתב ה'כסף משנה' בפ"א מהל' עדות ה"ג. (42) של שבעים ואחד. שהרי אמרו בסנהדרין יח, ב - שמה שאמרו שכהן גדול מעיד, היינו למלך. וראה להלן, והרי ברור שכשם שאין דנין כהן גדול בדיני נפשות (ראה למעלה) אלא בבית-דין של שבעים ואחד (כמבואר למעלה ה"ה), כן בוודאי אין דנין את המלך אלא בשבעים ואחד, הרי שאפילו בב"ד הגדול אינו מעיד אלא למלך (לחם-משנה פ"א מהל' עדות ה"ג). (43) כוונתו למלכי בית דוד, שדנין אותם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ה). ובגמרא (סנהדרין, שם) שהקשו איך מעיד למלך, והלא מלכי ישראל אין דנים אותם, ולא תירץ שמדובר במלכי בית דוד - יתכן כי עוד לא פורש להם חילוק זה, עד הסוגיא דלהלן שם יט. (לחם-משנה הל' עדות, שם).

24 י. וּכְבֹר בְּאֵרְנוּ בְּסִפְרָה קְדֻשָּׁה⁴⁴, שֶׁהוּא אֲסוּר בְּאִלְמָנָה

שכיון שעבר מעבודתו ככהן גדול, יש חשש שהכהן הגדול יחשוד בו שהוא שמח לאידו ולאבלו (גמרא, שם).

1 וּכְשֶׁמִּבְרִין אוֹתוֹ¹⁷ - כָּל הָעָם מְסִבִּין עַל הָאֵרֶץ,
2 וְהוּא מְסִב עַל הַסִּפְסָל¹⁸. וְאֵינוֹ קוֹרֵעַ עַל מִתּוֹ¹⁹
3 כְּשֶׁאָר הַכֹּהֲנִים²⁰, שְׁנֵאמַר: וּבְגָדָיו לֹא יָפֹרֵם. וְאִם
4 קָרַע - לֹקֵה. אָבֵל קוֹרֵעַ²¹ הוּא מְלַמְּשָׁה כְּנָגֵד
5 רִגְלָיו²². וְאֵינוֹ מְרַבֵּה פָרַע²³ לְעוֹלָם²⁴, שְׁנֵאמַר: אֵת
6 רֹאשׁוֹ לֹא יַפְרַע, וְאֶפְלוּ בַּעַת שָׁלָא יִכְנַס לְמִקְדָּשׁ²⁵;
7 אֶלָּא מְסַפֵּר מֵעֶרֶב שָׁבַת לְעֶרֶב שָׁבַת²⁶. וְאֵינוֹ מְסַפֵּר
8 בַּתַּעֲרָר²⁷, אֶלָּא בְּזוּג²⁸. רֹאשׁ שְׁעָרָה זֹז²⁹ בְּעֶקֶר זֹז, עַד
9 שְׁיִרְיָהּ כְּאֵלוֹ הוּא צִמַּח כְּאֶחָת³⁰. שְׁנֵאמַר: רֹאשׁם
10 לֹא יִגְלָחוּ, וּפָרַע לֹא יִשְׁלַחוּ, כְּסוּם יִכְסְמוּ אֵת
11 רֹאשֵׁיהֶם³¹.

(17) שם יח, א - במשנה. וראה בפ"ד מהל' אבל ה"ט שהאבל ביום ראשון אסור לאכול משלו ומברים אותו אחרים. (18) כלומר, ספסל זקוף, לפי שספסל אינו חייב בכפיית המיטה (ראה פ"ה מהל' אבל ה"ח), אבל על מיטה זקופה אסור לשבת ('ירושלמי' סנהדרין פ"ב ה"ב), שכהן גדול חייב בכל דיני אבלות ('ירושלמי' שם, ופ"ז מהל' אבל ה"ו). (וראה ב'קונטרס דיני שמחות בכהן גדול' במבוא ל'שיטה על מועד-קטן' לרבנו ידידיה, תלמידו של רבינו יחיאל מפריש' עמוד 34). (19) להלן בדין פריעה, לא כתב "על מתו", עיי"ש. (20) שקורעין בבגד העליון מלמעלה, כשאר העם. (21) [היינו בבגדים השייכים לו ולא בגדי כהונה (ראה בשיטה על מועד קטן כ: עמ' זה, וריטב"א שם). (22) הוריות יב, ב - במשנה, וכדעת רב. (23) בכהן הדיוט, כתב רבינו (להלן פ"א מהל' ביאת המקדש ה"א) שפרע הוא שלשים יום. (24) כאן לא כתב "על מתו", כמו שכתב למעלה בדין קריעה, וכן מפורש ב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג), שאפילו שלא בדרך אבלות אסור לכהן גדול לפרוע, ועי' 'מנחת חינוך' מצוה קנ, אות ב. (25) שאילו כהן הדיוט אינו אסור לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, אבל כהן גדול אסור לגדל פרע לעולם, שהרי תמיד הוא במקדש (פ"א מהל' ביאת המקדש ה"ו). (26) הואיל ומשמרות של כהונה מתחדשות בשבת צריך להסתפר מפני המשמרת החדשה, שתראה אותו ביפיו (סנהדרין כב: בגמרא וברש"י). (27) שערות ראשו. (28) במספריים. (29) סנהדרין, שם. (30) ולא שער התחתון בלבד היה מגלח, אלא על דרך זה היה מגלח שער שלישי שלמעלה מהשני, ומשייר השער הרביעי כדרך ששייר השני, ומגלח השער החמישי כדרך שגילח השער התחתון והשלישי - ועל דרך זה היה משייר ומגלח עד תום כל השערות שבראש (כסף-משנה). (31) כעין כוסמת וכו' ראשו של זה בצד עיקרו של זה ('תוספות' סנהדרין שם ד"ה כסום). והפסוק הזה נאמר בכהן גדול, שהרי בפסוק השני שם נאמר "ויין לא ישתו כל כהן", מכלל שהפסוק הזה אינו מדבר בכל כהן, אלא בכהן גדול בלבד (כסף-משנה בשם הרא"ש).

12 ז. וּבֵית יְהִיה לוֹ מוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, וְהוּא הַנִּקְרָא לְשִׁפְת

16 וְאִינוּ עוֹבְדֵי בָּפִיס, אֲלֵא כָּל עַת שְׂרִיצָה לְהִקְרִיב -
17 מִקְרִיב כָּל מָה שְׂרִיצָה. וְהָרִי הוּא בְּקֶדְשִׁי הַגָּבוֹל⁶²
18 כְּשֶׁאֵר הַפְּהִנִים⁶³.

(59) ביומא יד, א - במשנה: "אם רצה להקריב, מקריב".
ורבינו נקט להקטיר, שאפילו קטורת שמעשרת ומעולם לא
שנה בה אדם (שם כו.) - אף-על-פי-כן מקטיר כהן-גדול
בכל יום שירצה (וכן הוא במס' תמיד פ"ו מ"ג).
(60) יומא, שם. ואף-על-פי שלא הקריב. שאם הקריב, מה
צריך להשמיענו שיטול בראש (כסף-משנה בשם רש"י). הרי
כל כהן המקריב - העזר של קרבנו ואכילתו שלו (למעלה
פ"ד ה"ז). (61) נראה שזה אינו אלא כשישנן עוד חטאות.
אבל אם אין שם אלא חטאת אחת, אינו יכול ליטול כולה,
אלא רק מחציתה, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהל' תמידין
ומוספין ה"ד. ועי' ב'ירושלמי' יומא פ"א ה"ב, וב'שיירי
קרבן' שם ('יריעות שלמה'). (62) שנוהגים בכל ישראל,
ולאו דווקא בבית המקדש, כמו: תרומות ומעשרות וחלה
וכו'. (63) תוספתא יומא פ"א.

19 יג. בְּזִמְנָא שְׂרִיצָה כְּהֵן גָּדוֹל⁶⁴ לְהִקְרִיב, הִיָּה עוֹלָה
20 בְּכַפֵּשׁ וְהִסָּגֵן מִיָּמִינוּ. הִגִּיעַ לְמַחְצִית הַכֶּפֶשׁ⁶⁵ - אָחֻז
21 הַסָּגֵן בְּיָמֵינוּ וְהִעֲלָהוּ. וְהוֹשִׁיט לוֹ הַכֶּהֱן שֶׁהוּא
22 מוֹלִיךְ אֶת רֹאשׁ הָעוֹלָה הָאֲבָרִים שְׂבִידוֹ, וְסוֹמֵךְ
23 עֲלֵיהֶן⁶⁶ וְזוֹרְקֵן לְאֵשׁ⁶⁷.

(64) תמיד פ"ז מ"ג. (65) ששם היו מונחים האיברים,
ומשם מצות הולכתם למזבח (הגר"א שם). (66) על
האיברים, וראה להלן ה"ד. (67) של המערכה שבמזבח.
שאף הנתחים צריכים זריקה, ונלמד ממה שנאמר (דברים
יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם". הוקש בשר לדם:
"מה דם בזריקה, אף בשר בזריקה" (זבחים סב: ופ"ו מהל'
מעשה הקרבנות ה"ד).

24 יד. וְכֵן הָיוּ מוֹשִׁיטִין⁶⁸ לוֹ שְׂאֵר הָאֲבָרִים: כָּל אֶחָד
25 וְאֶחָד נוֹתֵן הָאֲבָרִים שְׂבִידוֹ לְרֹאשׁוֹן, וְהִרְאִשׁוֹן נוֹתֵן
26 לְכֵהֵן גָּדוֹל, וְהוּא סוֹמֵךְ וְזוֹרֵק לְאֵשׁ. וְאֵם רָצָה לְסַמֵּךְ
27 בְּלֶבֶד וְיִהְיֶה [כֵּהֵן] אַחֵר זוֹרֵק לְאֵשׁ - עוֹשֶׂה. וְאִין
28 שֶׁם סְמִיכָה עַל הָאֲבָרִים אֲלֵא לְכֵהֵן גָּדוֹל בְּלֶבֶד,
29 מִפְּנֵי כְבוֹדוֹ⁶⁹; אֲבָל כָּל הַסְּמִיכוֹת עַל פְּעָלֵי חַיִּים הֵם.
(68) תמיד, שם. (69) מנחות צד, א.

30 טו. כְּשִׁיגְדֵל הַכֶּהֱן וְיַעֲשֶׂה אִישׁ⁷⁰ הָרִי הוּא כְּשֶׁר
31 לְעִבּוּדָה; אֲבָל אֲחִיו⁷¹ הַפְּהִנִים לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ
32 לְעִבּוֹד בְּמִקְדָּשׁ עַד שִׁיְהִיָּה בֶן עֶשְׂרִים שָׁנָה. וְאִינוּ
33 נִכְנָס לְעִזְרָה לְעִבּוּדָה תְּחִלָּה אֲלֵא בְּשַׁעַה שֶׁהָלוּם
34 אוֹמְרִים שִׁירָה⁷².

(70) חולין כד, ב: "מאימתי כשר לעבודה, משיביא שתי
שערות". (71) חולין, שם. (72) ערכין יג, ב: "אין קטן
נכנס לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר". ומפרשה
רבינו בכהן, שכן משמע הלשון "לעבודה". וקטן לאו דוקא,
אלא כשלא הגיע לעשרים שנה (כסף-משנה), ועי' ראב"ד.

1 וּמִצִּיָּה עַל הַתּוֹלָה⁴⁵. וְאִינוּ נוֹשֵׂא שְׁתֵּי נָשִׁים⁴⁶. וְאֵם
2 נָשָׂא שְׁתֵּים - אִינוּ יָכוֹל לְעִבֹד בְּיוֹם הַצֹּם⁴⁷ עַד
3 שִׁיגְרֹשׁ לְאַחַת. וְחוֹלֵץ⁴⁸, וְחוֹלָצִים לְאִשְׁתּוֹ⁴⁹,
4 וּמִיִּבְמִין אֶת אִשְׁתּוֹ. וְאֵם גֵּרֶשׁ אִשָּׁה - מִתֵּרֵת לְהַנְשֵׂא
5 לְשֶׁאֵר הָעָם⁵⁰.

(44) פ"ז מהל' איסורי ביאה ה"א. (45) שם ה"ג.
(46) שם, ועי' בראב"ד שם. (47) יומא יג, ב: "וכפר בעדו
ובעד ביתו - ולא בעד שני בתים". (48) משנה שם יח, א.
והיינו אם מת אחיו בלי בנים והוא אינו יכול לייבם, מפני
שהוא אסור באלמנה, ומצווה על התולה, ואין 'עשה' של
יבום דוחה 'עשה' (של בתולה) ולא-תעשה (של אלמנה),
ואף מן האירוסין אסורה משום גזירה (שם יט. והל' איסורי
ביאה שם, ה"ב). (49) אם הוא מת בלא בנים. "שהמלך
אינו חולץ, שנאמר: וירקה בפניו, וזה בזיון, ואפילו רצה
אין שומעין לו, שהמלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול,
והואיל ואינו חולץ אינו מייבם, וכן אם מת הוא, כיוון
שאי-אפשר לייבם את אשתו, כך אין חולצין לה, אלא תשב
לעולם בזיקתה" (פ"ב מהל' מלכים ה"ג). אבל כהן-גדול
שמייבמין את אשתו - חולצים לה. (50) שמכיון
שמייבמין את אשתו, על-כרחנו אין דינו כמלך שאלמנתו
אסורה להנשא.

6 יא. בְּזִמְנָא שְׂכֵהֵן גָּדוֹל⁵¹ נִכְנָס לְהִיכָל⁵² לְהַשְׁתַּחוּת⁵³
7 - שְׁלֹשָׁה אוֹחֻזִין בּוֹ: אֶחָד בְּיָמִינוּ, וְאֶחָד בְּשִׂמְלֹא,
8 וְאֶחָד בְּאַבְנֵים טוֹבוֹת שְׂפָאפוֹד מְאֻחֲזָרִיו. וְיִכְנָס
9 לְהִיכָל וְיִשְׁתַּחֲוֶה. וְכִין שִׁשְׁמַע הַסָּגֵן⁵⁴ קוֹל רַגְלָיו⁵⁵
10 שֶׁל כֵּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא⁵⁶, מִגְּבִיָּה לוֹ אֶת
11 הַפְּרִכֶּת⁵⁷. וְאַחֵר שְׂעָצָא יִכְנָסוּ אֲחֵיו הַפְּהִנִים⁵⁸
12 וְיִשְׁתַּחֲוּוּ וְיִצְאוּ.

(51) תמיד פ"ז מ"א. (52) כן כתב רבינו גם בפירוש
המשנה, שם. שאי-אפשר לפרש שמדובר ביום הכיפורים,
וכשהוא נכנס לפני ולפנים, שהרי נכנס שם בארבעה בגדי
לבן בלבד ('תפארת ישראל' שם). (53) ואין זו ביאה
ריקנית (= בלי עבודה) להיכל שחייבים עליה מלקות
(מנחות כז:), שהשתחויה אף היא כעבודה, וכן כתב רבינו
בפ"ב מהל' ביאת המקדש ה"ד, וכן הוא ב'תוספות' מנחות
שם ד"ה להיכל. (54) במס' תמיד, שם: "הממונה", אבל
הוא הממונה הוא הסגן (למעלה פ"ד ה"טז). (55) היינו
קולם של פעמוני הזהב שבשולי המעיל ('תוספות יום-טוב'
תמיד, שם). (56) כשנכנס לא היה צריך להגביה, כי היתה
נפתחת מאליה כשהולך ודוחק אותה לפנים, אבל כשיוצא
לא היה יכול לדחוק כך, מפני שהיה יוצא מאחוריו דרך
כניסתו (ביאורי הגר"א במשנה, שם). (57) היינו הפרוכת
שבפתחו של היכל, ראה יומא נד, א. ולהלן פ"ז ה"ז.
(58) שכל זמן שהכהן הגדול משתחוה שם, זהו כבודו שלא
יהיה אחר עמו ('יריעות שלמה').

13 יב. בְּכָל יוֹם שְׂרִיצָה לְהִקְטִיר הַקְטָרֶת - מִקְטִיר⁵⁹.
14 וְנוֹטֵל חֶלֶק בְּרֹאשׁוֹ⁶⁰ בְּקֶדְשִׁי הַמִּקְדָּשׁ בְּלֵן. בִּיצֵד?
15 כְּשִׁירָצָה אוֹמֵר: זֶה הַחֲטָאת שְׁלִי⁶¹ וְזֶה הָאֵשֶׁם שְׁלִי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26 - וְנִכְנְסִין לְמִקְדָּשׁ עִם מִשְׁמֵר פְּהֵנָּה וְלוֹיָהּ שֶׁל אוֹתָהּ
27 שֶׁבֶת; וְהִרְחֻקִּים שֶׁבָּאוֹתָיו מֵעֶמֶד - בֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ
28 מֵעֶמֶד שְׁלֵהֶן הֵן מִתְקַבְּצִין לְבֵית הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּמִקְדָּשׁ.⁵

(4) בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג':
"כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר
שאין יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

29 ג. ומה הן עושים אלו המתקבצין בין בירושלים בין
30 בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי
31 ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין,
32 מפני קבוד שבת; ובאחד בשבת אינם מתעניין, כדי
33 שלא יצאו מענג שבת לצום.⁷

(6) שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת
מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חולי".

34 ד. ובכל יום יום משבת שהיה מעמדן מתפללין
35 ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה,⁸ ועוד
36 מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא
37 יתרה להן.⁹ ונושאים בפיהן הכהנים במעמד שלש
38 פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה,¹⁰
39 ובנעילה.¹⁰ וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי
40 פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השנייה
41 שמוסיפין;¹¹ אבל במנחה לא היו קורין בספר
42 תורה, אלא על פה, בקוראין את שמע.¹² ולא היו
43 מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהן
44 טורדין לשבת.

(8) ונקראת תפילת נעילה כלומר, נעלו שערי שמים בעד
השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך
לשקיעת החמה. (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע
מינה שמתעניין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו
בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה
שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה
סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו
מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו
שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין
הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה.
ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא
מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן
כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש
במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף
בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם
אותה התפילה היתירה. (10) אבל במנחה אין נשיאות
כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו
שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית
וכו' בשחרית [ובמוסף]". (12) ומה שאמרו (תמורה יד):
"דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה
אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

ה. וקבוצין לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן

1 טז. אין הפה עובד תחלה⁷³, וכן פה גדול⁷⁴ אינו
2 עובד תחלה, עד שיביא עשירית האיפה משלו
3 ועובד בידו⁷⁵; שנאמר: זה קרבן אהרן ובינו אשר
4 יקריבו לזי ביום המשח אותו. ואם עבד קדם שיביא
5 עשירית האיפה, וכן פה גדול שעבד בכהנה גדולה
6 קדם שיביא עשירית האיפה - עבודתו פשוטה⁷⁶.

(73) מנחות נא, ב. תוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוק"מ
עמוד 179 14), 'ספרא' פ' צו פ"ג ה"ג, ו'ירושלמי' שקלים
פ"ז ה"ג. (74) שם. (75) תוספתא, 'ספרא' ו'ירושלמי'
שם. (76) כן הוא בתוספתא ו'ירושלמי' שם, אבל
ב'ספרא' שם אמרו: פסולה. ועי' משנה-למלך.

7 יז. פה⁷⁷ שלא עבד עדין מקמיו שמנחהו פה גדול
8 - הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו
9 בתחלה, כשאר חנוף כל פה הדיוט; ואחר כך
10 מקריב עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף פה
11 גדול; ואחר כך מקריב עשירית האיפה שלישית⁷⁸,
12 שהיא חבתי פה גדול שמקריב בכל יום, כמו
13 שיתבאר⁷⁹. ומעשה שלשתן שוה הוא⁸⁰.

(77) מנחות עה, א. (78) שם. (79) בפ"ג מהל' תמידין
ומוספין מה"ח ואילך. (80) שהן "רבוכה" (= חלות
ברותחין) כמפורש במנחות, שם. ועי' במשנה-למלך.

יום שלישי כ"ב כסלו ה'תשפ"א

פרק נשיי

(1) יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל
כשרים וירא חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי
מעמד.

14 א. אי אפשר שהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו
15 עומד על גפיו²; וקרבתו הצבור הן קרבן של כל
16 ישראל, ואי אפשר שהיו ישראל כלן עומדין
17 בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים
18 הראשונים³, שיבררו מישראל פשרים ויראי חטא
19 ויהיו שלוחי כל ישראל לעמד על הקרבנות. והם
20 הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה
21 ועשרים מעמדות, כמנין משמרות פהנה ולויה. ועל
22 כל מעמד ומעמד אחד מהן מונה על כלם, והוא
23 נקרא ראש המעמד.

(2) תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב)
"תשמרו להקריב לי במועדו" - "שהיו כהנים ולויים
וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש
ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד
על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו
והשתחווהו וגו' ויצא". (3) שמואל ודוד.

24 ב. בכל שבת ושבת⁴ מתקבצין אנשי מעמד של
25 אותה שבת. מי שהיה מהן בירושלים או קרוב לה

20 מִשְׁפָּחוֹת²⁵ לָצֵאת לַעֲרִים לְהֵבִיא עֲצִים לְמַעֲרָכָה.
21 וְיוֹם שֵׁנִיֵּעַ לִבְנֵי מִשְׁפָּחָה זֶה לְהֵבִיא הָעֲצִים, הָיוּ
22 מְקַרְבִּין עֹלֹת נִדְבָה, וְזֶהוּ קֶרֶפֶן הָעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם
23 כְּמוֹ יוֹם טוֹב²⁶, וְאֶסוּרִין בּוֹ בְּהִסְפֵּד וּבְתַעֲנִית²⁷
24 וּבַעֲשִׂית מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהַג²⁸.

25 נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנור בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט): שבטלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים ג. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

25 י. אֶפְלוּ יָחִיד שֶׁהִתְנַדֵּב²⁹ עֲצִים אוֹ גִזְרִים בְּמַעֲרָכָה
26 - אֶסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם³⁰ בְּהִסְפֵּד וּבְתַעֲנִית וּבַעֲשִׂית
27 מְלָאכָה. וְדָבָר זֶה מִנְהַג.

29 בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

28 יא. אֲנִישֵׁי מַעֲמֵד אֶסוּרִין מְלַסְפֵּר וּמְלַכֵּס כָּל שַׁבָּת
29 שְׁלֵהֵן. וּבְחֻמֵּי מִתְרִין, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשַּׁבָּת³¹. וּמִפְּנֵי
30 מָה אֶסְרוּ עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? כְּדִי שֶׁלֹּא יִפְנְסוּ
31 לְמַעֲמָדָם כְּשֶׁהֵם מְגִילִין, אֲלֵא יִסְפְּרוּ וּיְכַבְּסוּ מִקֵּדָם.

31 בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממונים היו במקדש, ועל מה היו ממונים.

1 שֵׁם לְתַפְלָה וּלְתַחֲנָה וּלְבִקְשָׁה¹³ וּלְקָרוֹת בְּתוֹרָה נִקְרָא
2 מַעֲמָד.

13 כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז): שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

3 ו. וּבִמָּה הָיוּ קוֹרְאִין? בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית¹⁴. בַּיּוֹם
4 הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין בְּרָאשִׁית¹⁵ וְיְהִי רִקִּיעַ¹⁶. בַּשֵּׁנִי -
5 יְהִי רִקִּיעַ וְיִקְוּ¹⁷. בַּשְּׁלִישִׁי - יִקְוּ וְיִהִי
6 מְאֹרוֹת¹⁸. בַּרְבִּיעִי - יְהִי מְאֹרוֹת וְיִשְׁרָצוּ.
7 בַּחֲמִישִׁי - יִשְׁרָצוּ¹⁸ וְיִתְצָא הָאֶרֶץ¹⁹. בַּשִּׁשִּׁי -
8 יִתְצָא הָאֶרֶץ²⁰ וְיִכְלֶה²¹.

14 "לפי ששלמות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

9 ז. פֶּרֶשָׁה גְדוֹלָה קוֹרְאִין אוֹתָהּ בַּשְּׁנִי²², וְקִטְנָה
10 קוֹרֵא אוֹתָהּ אֶחָד. וְשְׁמֵי פֶרָשִׁיֹת שְׁקוֹרְאִין שְׁחִרִית -
11 הֵם שְׁחוּרִין וְקוֹרִין אוֹתָן בְּתַפְלָה הַשְּׁנִיָּה בַּסֶּפֶר,
12 וְחוּרִין וְקוֹרְאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.

22 ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

13 ח. שְׁמִנַת יְמֵי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אֲנִישֵׁי מַעֲמָד עוֹשִׂין מַעֲמָד
14 בַּשְּׁחִרִית²³. וְכָל יוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קֶרֶפֶן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּוֹ
15 מַעֲמָד לֹא בְּתַפְלָה שְׁנִיָּה שְׁלֵהֵם וְלֹא בְּמִנְחָה²⁴, אֲלֵא
16 בַּשְּׁחִרִית וּבִנְעִילָה בְּלֵבָד. וְכָל יוֹם שְׁהִיָּה בּוֹ קֶרֶפֶן
17 הָעֲצִים לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד בְּנְעִילָה, אֲלֵא בַּשְּׁחִרִית
18 וּבְתַפְלָה שְׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.

23 במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחריית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחריית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד ולרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

19 ט. וּמָהוּ קֶרֶפֶן הָעֲצִים? זְמַן קְבוּעַ הָיָה לְמִשְׁפָּחוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 בְּרִשְׁוֹתָו וְאוֹמֵר: עֲמְדוּ פָּהֳנִים לְעִבּוּדָהּ¹⁹, וְלוֹיִם
15 לְדוֹכָן²⁰, וְיִשְׂרָאֵל לְמַעַמְד. וְכִיּוֹן שִׁישְׁמַע קוֹלוֹ יָבוֹא
16 בָּל אֶחָד לְמִלְאכְתּוֹ.

(18) שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים.
(19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ:
(20) אף-על-פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה,
הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין
ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים
בשעה עם הכהנים (יריעות שלמה).

17 ג. זֶה שֶׁעַל נְעִילַת שְׁעָרִים - עַל פִּיּו נִזְעָלִין וְעַל פִּיּו
18 פּוֹתְחִין²¹, וְאֵין הַתּוֹקְעִין תּוֹקְעִין בְּכָל יוֹם לְפִתִּיחַת
19 הַשְּׁעָרִים²² אֲלָא בְּרִשְׁוֹתָו. וּבְכָל יוֹם תּוֹקְעִין בְּמִקְדָּשׁ
20 שְׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת לְפִתִּיחַת הַשְּׁעָרִים: תְּקִיעָה תְּרוּעָה
21 וְתִקְיעָה.

(21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף
שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש
והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפתחם בבוקר". [ואף-
על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה - הקדים רבינו הנעילה
לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מעת לעת, קדמה
הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחרי, וכמו שהדגישו
הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה]. (22) סוכה ג:
במשנה.

22 ד. זֶה שֶׁעַל הַשְּׁוֹמְרִים - הוּא אִישׁ הַר הַבֵּית²³
23 שֶׁמִּסְבֵּב עַל הַלּוֹיִם²⁴ בְּכָל לַיְלָה, וְכָל מִי שִׁישֵׁן עַל
24 מִשְׁמְרוֹ - מְלָקָה אוֹתוֹ בְּמִקְלוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת פְּסוּתוֹ²⁵.

(23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח
מהלכות בית הבחירה הלכה י. (24) משמע שעל הכהנים
לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה
מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים זריזים הם
(ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם).
(25) כלומר, רשאי גם לשורף את כסותו.

25 ה. זֶה שֶׁעַל הַשְּׁוֹמְרִים - הוּא בּוֹרֵר בְּכָל יוֹם
26 הַשְּׁוֹמְרִים שְׁעוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן לִזְמַר שִׁירָה בְּפָה,
27 וְעַל פִּיּו תּוֹקְעִין עַל הַקְּרָבָנוֹת²⁶. אֵין פּוֹתְחִין²⁷
28 בְּמִקְדָּשׁ מֵאֲחַת וְשְׁעָרִים תְּקִיעָה²⁸ בְּכָל יוֹם: שְׁלֹשׁ²⁹
29 לְפִתִּיחַת שְׁעָרִים³⁰, וְתִשְׁעַ לְתִמְדִּי שֶׁל שַׁחֲרָי³¹, וְתִשְׁעַ
30 לְתִמְדִּי שֶׁל בֵּין הָעֶרְבִים. וְיוֹם שִׁישׁ בּוֹ קָרְבַּן מוֹסֵף
31 - מוֹסִיפִין תִּשְׁעַ עַל קָרְבַּן מוֹסֵף. וְאֵם חָל רֹאשׁ הַדֵּשׁ
32 אוֹ יוֹם טוֹב לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁחָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה
33 לְהִיּוֹת בְּשַׁבָּת שִׁישׁ שָׁם שְׁלֹשָׁה מוֹסְפִין³² - אֵין
34 תּוֹקְעִין לְכָל מוֹסֵף וּמוֹסֵף בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, אֲלָא תּוֹקְעִין
35 תִּשְׁעַ בְּלִבָּד לְכָל הַמוֹסְפִין³³.

(26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על
כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעות"ש).
(27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, תשע פעמים תר"ת
(=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה,

1 א. חֲמִשָּׁה עָשָׂר מְמַנִּין הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ², וְכֵן מְמַנִּים
2 לְעוֹלָם עַל כָּל דָּבָר מִחֲמִשָּׁה עָשָׂר דְּבָרִים אֱלוֹ מְמֻנָּה
3 אֶחָד. וְאֵלוֹ הֵן: (א) עַל הַזְּמָנִים³. (ב) עַל נְעִילַת
4 שְׁעָרִים⁴. (ג) עַל הַשְּׁוֹמְרִים⁵. (ד) עַל הַמְּשׁוֹרְרִים⁶. (ה)
5 עַל הַצִּלְצָל עִם שְׁאָר כְּלֵי שִׁיר. (ו) עַל הַפִּיִּסוֹת⁸. (ז)
6 עַל הַקְּנִיִּם⁹. (ח) עַל הַחוֹתְמוֹת¹⁰. (ט) עַל הַנְּסָכִים¹¹.
7 (י) עַל הַחוֹלִיִּין¹². (יא) עַל הַמִּים¹³. (יב) עַל מַעֲשֵׂה
8 לָחֶם הַפָּנִים¹⁴. (יג) עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת¹⁵. (יד) עַל
9 מַעֲשֵׂה הַפְּרֹכֶת¹⁶. (טו) עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְּהֻנָּה¹⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חמשה עשר ממונים היו במקדש, וכן ממונים לעולם על כל
דבר מחמשה עשר דברים אלו, ממונה אחד. ואלו הן, על
הזמנים, על נעילת השערים כו".

המספר חמשה עשר - י"ה, קשור לגאולה, כיון שמרמז על
שתי אותיות הראשונות של שם הוי", שהן "הנסתרות לה'
אלוקינו", למעלה מאותיות ו"ה שהן "והנגלות לנו", שבזמן
הגלות קליפת עמלק מפרידה בין י"ה ל"נגלות לנו", ולכן
אין אנו רואים את הי"ה בתוך "והנגלות" (ו"ה), וזהו שכתוב
"כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק כו'", ולעיתיד לבוא
כשיוכרת זרע עמלק ויבנה בית המקדש, אז יהיה גילוי
שם הוי' בשלמותו.

(על-פי י"ן מלכות ספר עבודה סימן כא)

(2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר
במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן
גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג.
(5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירשו לפי מסקנת הגמרא
ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר
בהלכה ד. (6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו
מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארזה על הצלצל".
וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר
(תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין
הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל
על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה
על הקינים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם:
"יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן
בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר
להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים".
תפקידו מבואר להלן בהלכה יד. (13) שם: "נחוניא
חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם:
"בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן
שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו
מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו
מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "ופנחס המלביש".
תפקידו מבואר להלן בהלכה כ.

10 ב. כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִמְּמַנִּים אֱלוֹ - תַּחַת יָדוֹ אֲנָשִׁים
11 הַרְבֵּה, בְּרִי לְהִכִּין הַמְּלָאכָה שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלֶיהָ¹⁸. זֶה
12 שֶׁעַל הַזְּמָנִים - הוּא וְאֲנָשָׁיו מְשַׁמְרִים אֶת הַזְּמָנִים.
13 כִּיּוֹן שִׁישְׁמַע עַת הַקְּרָבָן מְכַרִּיז הוּא אוֹ אֶחָד מֵאֲנָשָׁיו

קִיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה. (31) ש"כשהיו מנסכין את נסכי התמיד, הלוים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשים [ותקעתם], הוקשו כל החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב.].

ז. זֶה שֶׁעַל הַצֵּלָצֵל - הוּא הַמַּעֲמִיד כָּל הַמְשֻׁוֹרְרִים
עַל פִּי כָּלִי שִׁיר שְׁפוֹעֲדִינָם⁴³ עִם הָלוֹם, כָּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴⁴.

(43) שעזורים. (44) למעלה פ"ג הלכה ג.

ח. זֶה שֶׁעַל הַפִּסִּסוֹת - הוּא מְפִיס בֵּין הַכֹּהֲנִים בְּכָל
יוֹם, עַד שִׁיְהִיָּה כָּל אִישׁ וְאִישׁ עוֹשֶׂה מְלֹאכְתּוֹ שְׂזֹכָה
בָּהּ בְּפִיס. וְאַחֲרָיו פְּעָמִים הָיוּ מְפִיסִין בְּכָל יוֹם.
וּבְהַלְכוֹת תְּמִידִין⁴⁵ אֲבָרָא בִּיצֵד הָיוּ מְפִיסִין.

(45) פרק ד הלכה ג.

ט. הַמְּמַנֶּה שֶׁעַל הַקָּנִים - הוּא שְׁפוֹסְקִין עִמּוֹ שְׂיִמְכֹר
הַקָּנִים לַקְּרָבָנוֹת כִּף וְכָף בְּסָלַע. וְכָל מִי שֶׁהוּא חֵיב
תּוֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה⁴⁶ - יָבִיא דְּמִיהֶם לַמִּקְדָּשׁ,
וְזֶה הַמְּמַנֶּה נוֹתֵן הַקָּנִים לְבַעֲלֵי הַקְּרָבָנוֹת, וְעוֹשֶׂה
חֶשְׁבוֹן עִם הַגִּזְבְּרִין וְנוֹתְנִין לוֹ. מְשַׁלְשִׁים יוֹם
לְשָׁלֹשִׁים יוֹם פּוֹסְקִין עִמּוֹ הַשֹּׁעַר. וְאִם הוּזְלוּ הַקָּנִים
- מְסַפִּיק בְּשֹׁעַר הַזֹּל, וְאִם הוּקְרוּ - מְסַפִּיק כָּמוֹ
שֶׁפִּסְקוּ עִמּוֹ; שֶׁיֵּד הַקָּדָשׁ עַל הַעֲלִיּוֹנָה⁴⁷. וְכֵן
שֶׁנִּמְצָא פְּסוּל אוֹ שֶׁנִּפְסַל קֶדֶם שְׂיִקְרָב - נוֹתֵן אַחֵר
תַּחְתּוֹ⁴⁸.

(46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) - סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים (כסף-משנה). (48) בשקלים פ"ד משנה ז, שנינו: "ועל הקנין הפסולות שיהיו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקנין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו:): ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה).

י. זֶה שֶׁעַל הַחוֹתָמוֹת⁴⁹ - הוּא שֶׁמֶקְבֵּל דְּמֵי הַנְּסָכִים
מִמֶּחֱיָבֵי נְסָכִים וְנוֹתֵן לָהֶם חוֹתָמוֹת. וְזֶה שֶׁעַל
הַנְּסָכִים - הוּא שֶׁמּוֹכֵר הַנְּסָכִים⁵⁰.

(49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם". (50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים".

ו. בְּעֶרֶב שַׁבַּת מוֹסִיפִין שִׁשָּׁ³⁴: שֶׁלֹּשׁ לְהַבְטִיל אֶת
הָעַם מִן הַמְּלֹאכָה³⁵, וְשֶׁלֹּשׁ לְהַבְדִּיל בֵּין קָדָשׁ
לְחֹל³⁶. וּבְרִגְלָא מוֹסִיפִין שֶׁלֹּשׁ לְפִתְיַחַת שֹׁעַר
הַתַּחְתּוֹן³⁷, וְהוּא שֹׁעַר עֶזְרַת נָשִׁים, וְשֶׁלֹּשׁ לְפִתְיַחַת
שֹׁעַר הַעֲלִיּוֹן³⁸, הוּא שֹׁעַר נֶקְנוֹר. וְלָמָּה נִקְרָא שֹׁעַר
עֲלִיּוֹן? לְפִי שֶׁהוּא לְמַעַל מְעֻזַּת נָשִׁים. וְכֵן תּוֹקְעִין
שֶׁלֹּשׁ לְמַלּוֹי הַמִּים³⁹ שֶׁמְנַסְכִּין בָּהֶן. וְאֵין תּוֹקְעִים
לְמַלּוֹי הַמִּים בְּשַׁבַּת⁴⁰. וְתּוֹקְעִין שֶׁלֹּשׁ עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ
בְּשַׁעַר שֶׁמְנַסְכִּין הַמִּים⁴¹. וְכָל הַתּוֹקְעִים שֶׁתּוֹקְעִים
עַל הַקְּרָבָנוֹת - מִתַּחַת יָד זֶה שֶׁעַל הַמְשֻׁוֹרְרִים
וּבְרִשּׁוֹתוֹ. וְכָל אֵלּוּ הַתְּקִיעוֹת בְּחֻצּוֹצְרוֹת הֵן⁴².

(34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-פי שתוקעים גם בגבולין - עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא במקדש]. (35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים זריזים הם (בקאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב בהם יורו משפטיך ליעקב - רש"י) והתקיעות היו בשביל העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין וננעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. (36) שם במשנה. היינו אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). (37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם נא): "הגיעו לעזרה (=לעזרת נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את השער, וראה להלן, ועיין בכסף-משנה]. (38) שם במשנה: "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששנינו במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער, וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"]. (39) שם במשנה. וזהו מה ששנינו שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והסלח⁶³ עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים
מספק להן כמו שפסקו עמו, ואם הוזלו - מספק
להן פשער הזול. והשכר שמשפטר ההקדש
בשערים אלו - הוא הנקרא מותר נסכים, ולוקחין
בו עולות לקיץ המזבח⁶⁴. ואין מקציצין את המזבח
בעולות עוף⁶⁵, שאין בקרבנות הצבור עוף⁶⁶.

שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט. (63) לא
כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נכלל בסולת, כמו שנאמר:
בלול בשמן" (תוספות יום-טוב שם פ"ה משנה א).
(64) [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר
התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה
סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר
התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם:
"ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה
ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק
בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים
בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר'
חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם
הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת - אין זה דין במותר
הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן,
אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים"
כמו שדקדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו:
"מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים".
אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על
המותרות שיקריבו עולות", על-כרחו שמה שאמרו שכלי
שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה,
אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם
הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות
לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת)
- יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם).
ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב,
ד"ה רבי חייה בר יוסף. (65) שבועות יב: ועיין בתוספות
שם ד"ה ואין. (66) היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין
עוף (תו"כ פרק ז פרשת ו).]

יד. הכהנים⁶⁷, מפני שהן עומדין על הרצפה
תמיד⁶⁸, ואוכלין בשר הבה⁶⁹, ואין עליהן בגדים
בשעת העבודה אלא חלוק אחד⁷⁰ - הם חולין
במעיהן. לפיכך מצמידין ממנה אחד, שהיה מבקר
אותן ומרפא כל תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד הוא
ואנשיו שתחת ידו.

(67) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. (68) ש"כל העוסק
בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הרצפה"
(פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (69) כן הוא
בירושלמי שם. (70) "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה
בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא
יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם,
ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "וישותין
מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה
בגדים, וגם מה שהיו שותים מים].

יא. פיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד
כתוב עליו עגל⁵¹. והשני כתוב עליו זכר⁵².
והשלישי כתוב עליו גדי⁵³. והרביעי כתוב עליו
חוטא⁵⁴.

(51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי
ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). (52) הוא סימן
לנסכי איל, שתרגום אייל - דרכא. והם שני עשרונים סולת,
שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. (53) הוא סימן
לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן
ורביעית ההין יין. (54) סימן לנסכי שלש בהמות של
מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת
ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך
ובהונות), ושלש רביעית יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב
מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא,
לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן
הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון
הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם).

יב. כל מי⁵⁵ שביא קרבנותיו למקדש נותן דמי
הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונותן לו
חותמות כמנין הקרבנות שלו. ואם היה מצרע
עשיר⁵⁶ - נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא.
והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על
הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו
שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה, מוציא את
החותמות ומקבל כנגדן מעות. אם הותירו המעות
הותירו להקדש⁵⁷, ואם פחתו המעות - ישלם זה
שעל החותמות מבייתו. מי שאבד⁵⁸ חותמו -
ממתינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר כדי
חותם שטוען⁵⁹ - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין
לו. ושם כל היום⁶⁰ כתוב על החותם, מפני
הרמאים, שלא ישא חותם אצלו עד שיוקרו
הנסכים⁶¹.

(55) משנה בשקלים שם. (56) אבל מצורע עני, שאינו מביא
אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש,
וחותמו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה).
(57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן
שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה
שם). (58) שם משנה ה. (59) כלומר, אם נמצאו מעות
יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה
שנאבד לו. (60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים
אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי
הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב
שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם
המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה
ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירוש הרא"ש שם:
"ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו).
(61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני.

יג. משלשים יום לשלשים יום⁶² פוסקין שער היין

שקלים שם משנה ד. (85) היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) - אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן). (86) בים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88) בשרץ או נבילה וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה שם: "על גג האיציטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיציטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). (93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל).

יט. וכל הכלים שהיו במקדש היו להם שניים²⁷ ושלישיים²⁸, שאם יטמאו הראשונים - יביאו²⁹ השניים תחתיהם.

(94) משנה בחגיגה כו:

כ. זה הממנה על מעשה בגדי כהנה עוסק בהקנת³⁰ בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן³¹, ומתחת ידו נעשה הכל. ולשפה היתה לו במקדש³².

(95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" - היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירוש המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) מדות פ"א משנה ד.

פרק שמיני

(1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משובחים.

א. בגדי כהנה שלשה מינים: בגדי כהן הדיוט³³, ובגדי זהב³⁴, ובגדי לבן³⁵. בגדי כהן הדיוט הם ארבעה כלים³⁶: כתנת, ומכנסים, ומגפעת, ואבנט. וארבעתן של פשתן לבנים³⁷, וחוטן כפול ששה³⁸. והאבנט לבדו רקום בצמר³⁹.

(2) של כהן גדול, וראה להלן ה"ב. (3) שהכהן הגדול משמש בהם ביום הכיפורים, וראה להלן ה"ג. (4) מפורש בתורה (שמות כח, מ"ב) "ולבני אהרן תעשה כתנות,

טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושיחין⁴¹ ומתקן הבורות של רבים, כדי שיהיו המים מצויין בירושלים לכל אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים⁴². ואחד ממנה על כל אמני לחם הפנים⁴³, והוא מתקן כל מלאכתו. ואחד ממנה על כל אמני הקטרת⁴⁴, והוא מתקן מלאכתה.

(71) בירושלמי שם: "והיה ידע (=והיה יודע) האי דין כיה מקורר מיא (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיה אית ביה שררוביה (=חמימות), ועד היכן שררובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72) רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא): פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73) שקלים שם. (74) שם.

טז. זה שעל הפרכת ממנה על כל אורגי הפרוכות⁴⁵ והרוקמין כהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי פרוכות היו עושין ככל שנה⁴⁶ להבדיל בין הקדש לקדש הקדשים⁴⁷. וחוטיו הפרכת כפולין ששה ששה. וארבעה מינין היו בה: שש ותכלת וארגמן ותולעת שני. וכל אחד מהן כפול ששה. הרי ארבעה ועשרים חוטין⁴⁸. וטפח היה עבה⁴⁹. ועל שנים ושבעים נירין⁵⁰ היתה נארגת. ארפה ארבעים אמה, ורחבה עשרים אמה⁵¹.

(75) משנה וירושלמי שקלים שם. (76) שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כט:). (77) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78) שקלים שם ויומא עא: (79) שקלים שם. (80) היינו: שבעים ושתיים נימים (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "נירין", כמו שכתב רבינו. (81) שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום-טוב בשקלים שם).

יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שני⁵²: שבע על שבעה שערי העזרה, ואחת על פתח האולם, ואחת על פתח ההיכל, ושתיים לדביר בינו ובין הקדש, ושתיים כנגדן בעליה⁵³.

(82) מימרא של רב ביומא נד. (83) להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם).

יח. פרכת⁵⁴ שנטמאת בולד הטמאה⁵⁵ - מטבילין אותה בפנים⁵⁶ ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב שמש⁵⁷. ונטמאת באב הטמאה⁵⁸ - מטבילין אותה מבחוץ⁵⁹ ושוחטין⁶⁰ אותה בחיל⁶¹. מפני שהיא צריכה הערב שמש. ואם היתה חדשה - שוחטין אותה על גב האצטבא⁶², כדי שיראה העם⁶³ את מלאכתה שהיא נאה.

(84) כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ב כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ושניהם הם כמין כובע. (15) שאותיות גיכ"ק מתחלפות, והרי "מגבעת" כמו "מקבעת", והוא מלשון קובע (= כובע, ראה שמואל-א יז, לח). וכן תרגם אונקלוס (שמות כח, מ) "ומגבעות" – "וכובעין" (כסף-משנה בשם רמב"ן).

ג. בגדי לָבָן הם אֲרָפֶעָה בָּלִים שְׁמִשְׁמֵשׁ בָּהֶן בָּהֶן 9
גָּדוֹל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים: בְּתִנָּת, וּמִכְנָסִים, וְאַבְנֵט, 10
וּמִצְנֶפֶת. 16. וְאַרְבַּעַת לָבָנִים, וְחוּטָן כָּפוֹל שֶׁשָּׁה, 17,
וּמִן הַפִּשְׁתָּן לְבָדוֹ הֵם. 18. וְשָׁתִי בְּתִנּוֹת 19 אַחֲרוֹת 20 הֵיוּ
לוֹ לִכְהֵן גָּדוֹל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים: אֶחָת לְוִבֶּשָׁה 13
בְּשִׁחָה, 21. וְאַחַת בֵּין הָעֶרְבִים. 22. וְשָׁתִיָּהּ בְּשָׁלִשִׁים 14
מִנָּה מִשָּׁל הַקֹּדֶשׁ. 23. וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף - מוֹסִיף 15
מִשָּׁלוֹ. 24. וּמִקֹּדֶשׁ הַתּוֹסֵפֶת וְאַחֵר כֶּף עוֹשָׂה בָּהּ 16
הַתְּנִינָת. 25. 17

(16) כן הם נקראים במשנה (יומא לד:). (17) שם עא, ב.
(18) ואינם שעטנז, "שעבודת היום בבגדי בוך" (שם לה).
(19) במשנה (שם לד:): "בשחר היה לובש פילוסין (=פשתן מעולה) של שמונה עשר מנה, ובין הערבים של שנים עשר מנה, הכל שלשים מנה". ומפורש רבינו שהמדובר בכתנות בלבד (ועי' רש"י שם). וגם בגמרא שם לה, ב - לא דיברו אלא על הכתנות ('מעשה רוקח'). (20) אפשר שמילה מיותרת היא בטעות-סופר ('שו"ת רמ"ע מפאנו סי' קב, וראה ב'משנה למלך' ר'מעשה רוקח'). (21) לעבודת פנים של שחרית. (22) להוצאת כף ומחתה. (23) כחכמים במשנה, שם. ובגמרא שם לה, א - אמרו, ששל שחרית צריך להיות יותר יקרים משל ערבית, ורבינו לא הזכיר מזה כלום, וצ"ע (משנה-למלך). (24) שם לד, ב - במשנה. (25) שם לה, ב - בגמרא.

ד. בגדי פְּהֵנָה מְצוֹתָן שִׁיָּהִיו חֲדָשִׁים, 26 נְאֻמִּים 27
וּמִשְׁלָשִׁים, 28 כְּדֶרֶךְ בִּגְדֵי הַגָּדוֹלִים; 29 שְׁנָאֵמֶר: 18
לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. הֵיוּ מִטְּשֻׁטִּין 30 אוּ מִקֶּרְעִין 31 אוּ 20
אֶרְפִּין יָתֵר עַל מִדָּתוֹ 32 אוּ קְצָרִים פְּחוֹת מִמִּדָּתוֹ 33 אוּ 21
שְׁסֻלָּקִין בְּאַבְנֵט 34 וְעֶבֶד - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. הֵיוּ 22
מִשְׁחָקִין 35 אוּ שִׁיָּהִיו אֶרְפִּים וְסֻלָּקִין בְּאַבְנֵט עַד 23
שְׁנַעֲשׂוּ מִמִּדָּתוֹ וְעֶבֶד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה 36. 24

(26) בזבחים יח, ב - למדו כן מה שנאמר "בד" - שיהיו חדשים (כשעה שהיו בבדי פשתן - רש"י). (27) שנאמר (שמות כח, ב) "ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת". וראה להלן. (28) צ"ל: "ומשולשלים", וכן הוא בדפוס ווינציא. (29) עי' בשבת קיג, א: "אם אין לו להחליף (בגדים לשבת), ישלשל בגדיו". ופירש רש"י: "ישלשל בגדיו כלפי מטה, כדרך עשירים שיושבים בביתם, ואינם צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ". (30) בטיט (זבחים יח:). (31) והפסול הוא מפני שהוא מחוסר בגדים, ש"הבגדים הקרועים כמו שאינם", כמו שכתב הרמב"ן ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסד, וראה ב'קריית ספר'. (ומה שכתב רבינו להלן (פ"א מהל' ביאת המקדש הי"ד) שאם עבד קרוע בגדים עבודתו כשרה - שם אין הפסול מחמת מחוסר בגדים, אלא מחמת ניוול, דוגמת פרועי ראש (ראה

ועשית להם אבנטים, ומגבעות תעשה להם... ועשה להם מכנסי בד". (5) צ"ל: מגבעת. (6) (כן הוא ב'ספרא' פ' מצורע (פי"ג ה"גד) "יכול יהו מטמאים בין צבועים בין שאינן צבועים, תלמוד-לומר בבגד צמר או בבגד פשתים, מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו - אוציא את הצבוע בידי אדם ולא אוציא את הצבוע בידי שמים, תלמוד-לומר לפשתים ולצמר, מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה", ועי' 'מנחת חינוך' סוף מצוה קא). (7) יומא עא, ב: דברים שנאמרו בו שש, חוטן כפול ששה, וראה להלן הי"ד. (8) כלומר, הוא שעטנז. וכדעת רבי יומא יב, ב. ואף-על-פי שאין זה מפורש בתורה אלא בכהן-גדול, שנאמר (שם לט, כט) "ואת האבנט שש משזר, ותכלת וארגמן ותולעת שני מעשה רוקם", ובכהן-גדול הכתוב מדבר, שהרי נאמר כאן "רוקם", ונאמר להלן (שם כח, לט) גבי כהן גדול "ואבנט תעשה מעשה רוקם" (ראה 'תוספות' יומא ו. ד"ה אמר לך) - למדו כהן הדיוט מכהן-גדול, ממה שנאמר (שם כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", להורות כי אבנטו של כהן גדול, זהו אבנטו של כהן הדיוט (יומא שם בגמרא). ומה שכתב רבינו "רוקם בצמר" נראה כדעת רלב"ג בפרשת תצוה, שכתב כי האבנט היה ממין אחד של צמר בלבד, אבל מדברי ה'תוספות' שבת כא. ד"ה שמחת, נראה שהיה משלושת מיני צמר: תכלת וארגמן ותולעת שני (משנה-למלך. ועי"ש).

ב. בגדי זָהָב הֵן בִּגְדֵי פָהֶן גָּדוֹל, 9 וְהֵם שְׁמִנָּה 1
בָּלִים: 10 הָאֲרָפֶעָה שָׁל כָּל פָּהֶן, וּמְעִיל, וְאַפּוֹדֶה, 2
וְחוּטָן, וְצִיץ 11. וְאַבְנֵטוֹ שָׁל פָּהֶן גָּדוֹל מְעַשֶּׂה רֹקֶם 3
הוא 12, וְהוא דוֹמָה מְעַשֵּׂיו לְאַבְנֵט פָּהֶן הַדִּיּוֹט 13. 4
וּמִצְנֶפֶת הָאֶמֶרֶת בְּאֶהֱרֵן הִיא הַמִּגְבַּעַת הָאֶמֶרֶת 5
בְּבָנָיו, אֲלֵא שֶׁפָּהֶן גָּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ כְּמִי שֶׁלּוֹפֵף עַל 6
הַשֶּׁבֶר 14, וּבָנָיו צוֹנְפִין בָּהּ כְּכֹבֵעַ, וּלְפִיכָן נִקְרָאת 7
מִגְבַּעַת 15. 8

(9) גם במשנה מסכת יומא (לא: ועי'). נקראו בגדי כהן גדול - "בגדי זהב", אף-על-פי שארבעה מהם הם בגדי לבן, כשל כהן הדיוט. (10) זה מוסב למה שנאמר "בגדי כהן גדול", ולא למה שכתב "בגדי זהב", שהרי בגדי זהב לא היו שמונה אלא ארבעה (כסף-משנה). (11) מפורש בתורה (שם כח, דלו) "ואלה הבגדים אשר יעשו, חושן ואפוד ומעיל וגו', ועשית ציץ זהב טהור". (12) כמפורש בתורה (שם, לט) "ואבנט תעשה מעשה רוקם". (13) עי' ב'מגדל עזר' וב'קריית ספר' שהעתיקו: "ואינו דומה במעשיו לאבנט כהן הדיוט". והיינו שבאבנט של כהן-גדול נאמר "מעשה רוקם", ו"הוא שתהיינה הצורות הנעשות באריגה נראות וכו'", ואילו אבנט של כהן-גדול אין צורך שתהיינה בו צורות, ועי' ב'ריעות שלמה'. (14) מגלגל ומחזיר, מגלגל ומחזיר סביב ראשו, כמין תחבושת. וסובר רבינו ששתיהם כעין סודר ארוך, אלא שיש חילוק ביניהם בענין הלבשה. אבל הראב"ד כתב: "אין מעשהו של זה כמעשהו של זה, מצנפת ארוך הרבה, וכוורן אותו כריכות הרבה ככריכות הישמעאלים, אבל מעשה המגבעות כעין הכובעין שלנו, חדין מלמעלה והן קצרין". ורש"י בפירושו של התורה כתב

והוא-הדין למצנפת. ולא בא למעט אלא אבנט, שיש בו גם צמר, כמבואר למעלה (כסף-משנה), ומכנסים שאינם כבוד למנורה (תפארת ישראל' סוכה פ"ה מ"ג אות יב). (ועי' 'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג).

- 12 ז. פל בגדי הפהנים אינן פאים אלא מושל צבור⁴⁴.
- 13 ויחיד שהתנדב בגד מבגדי כהנה - מוסרו לצבור
- 14 ומתרי⁴⁵. וכן פל פלי השרת⁴⁶ ועצי המערקה⁴⁷
- 15 שמסרן יחיד לצבור - הרי הן כשרין. אף פל
- 16 קרבנות הצבור⁴⁸ שהתנדב אותן יחיד משלו -
- 17 כשרים, ובלבד שישמסרם לצבור.

(44) יומא לה, ב. (45) שם. (46) 'ירושלמי' שם ה"ב. (47) תענית כח, א. ו'ירושלמי' שם ה"א. (48) תוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 176 4): "כל קרבנות הציבור וכו' ואם נתנדבו לעצמן כשרים, ובלבד שימסרם לציבור". וכן הוא בראש השנה ז, א. ('אור שמח').

- 18 ח. בגדי פהנים הדיוטים היו עושין מהן מחלצות
- 19 רבות⁴⁹. ויששה ותשעים חלון היו במקדש⁵⁰ להניח
- 20 בהן הבגדים, ארבעה חלונות לכל משמר, ושם
- 21 פל משמר פתוח על חלונותיו, וכלן סתומות.
- 22 וכשיכנסו אנשי משמר לעבודה בשבת שלחן -
- 23 פותחין חלונותיהן פל ימי שבתן ונוטלין הכלים;
- 24 וכשיצאו - מחזירין הבגדים לחלונותיהן וסותמן.

(49) מלשון הכתוב (זכריה ג, ד) "והלבש אותך מחלצות". כלומר, עושים להם כמה חליפות (כל חליפה היא: כתונת ומכנסים, מגבעת ואבנט - למעלה ה"א). ומקור דבריו בחגיגה כו, ב - שכל הכלים שהיו במקדש יש להם שניים ושלישים, שאם נטמאו הראשונים יבואו שניים ושלישים, וסובר רבינו שהוא-הדין לבגדי כהונה. וכן מפורש ב'ירושלמי' (יומא פ"ג ה"ו) "ולבני אהרן תעשה כתנות, רבנן אמרי שתי כתנות, לכל אחד ואחד" (הובא ב'תוספות' חגיגה ג. ד"ה חרש, וראה ב'טורי אבן' שם). (50) במס' תמיד פ"ה מ"ג: "וחלונות היו שם, וכתוב עליהם תשמיש הכלים", וכתב שם רבינו בפירושו, כי כל מין בגד היה מונח בחלון בפני עצמו. ומכיון שהיו לכל אחד ואחד מעשרים וארבע המשמרות חלונות מיוחדים, הרי שבסך-הכל היו תשעים וששה חלונות. (ואף-על-פי שבתוספתא סוכה פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 200 14) מפורש ש"עשרים וארבע חלונות היו שם, כנגד עשרים וארבע משמרות לוייה", וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, בסוף מסכת סוכה - צריך לומר שלכל אחד היה חלון גדול אחד, ובו עוד שלשה חלונות קטנים).

- 25 ט. ולמה עשו ארבעה חלונות לכל משמר? לפי
- 26 שלא יהיו הכלים מערבין⁵¹. אלא פל המכנסים
- 27 בחלון אחד, וכתוב עליו מכנסים. וכן האבנטים
- 28 בחלון אחד, וכתוב עליו אבנט. וכן המצנפות פלן
- 29 בחלון אחד, והפתנות פלן בחלון אחד.

(51) שאם יהיו מעורבין, יבוא לשנות את סדר הלבשה,

שם הט"ו), כי שם מדובר כששלל (= תפר שלא כדרך תפירה) את הקריעה, שאין בו משום מחוסר בגדים, שהרי הוא שלם (ואף-על-פי שאין מתקנים בגדי כהונה, שאין עניות במקום עשירות, להלן ה"ה, ולמעלה פ"א הט"ו - אין זה אלא לכתחילה אבל בדיעבד כשר), אבל משום ניוול יש בו, מכיון שמותר לשלול הקריעה (פ"ט מהל' אבל ה"א), על-כרחו לא בטל מבגד זה דין קריעה על המת. ומדוקדקים דברי רבינו, שכאן כתב: "בגדיו מקורעין", שהבגד מקורע, וכאילו אינו, ואילו להלן כתב: "קורעי בגדים", היינו שהבגד שלם (שתוקן על-ידי שליח), אלא שהאדם "קורע בגדים" על מתו, כנ"ל. וראה ב"סיני" כרך יט עמ' קפג). (32) זבחים, שם - כרב. (33) כרב ושמואל, שם. ונראה שזה נלמד ממה שנאמר "מדרו בד" - שיהא כמדתו", ראה בפסחים סה, ב. וזהו לעכב. (34) היינו, שהיו כמדתו וסלקן באבנט, ועל-ידיה נעשו פחות ממדתו. ועבודתו פסולה מפני שדין בגדים אלו כדין בגדים קצרים ממדתו - "אבנט מיגז גיז", כלומר, הקיפול שעל-ידי האבנט קוצץ הבגד ומקצרו. כרב בזבחים שם, וראה להלן. (35) ישנים. שאע"פ שמצוותם שהיו חדשים - אין זה מעכב בדיעבד (זבחים, שם). (36) כרב, שם - ש"אבנט מיגז גיז", ראה למעלה הערה לג.

- 1 ה. פל בגד מבגדי כהנה שנעשו צואין - אין מלבינן
- 2 אותן³⁷ ואין מכבסין אותן, אלא מניחין לפתילות³⁸
- 3 ולובש חדשים. ובגדי כהן גדול שפלו - גונזין
- 4 אותן³⁹. ובגדי לכן שעובד בהם פיום הצום - אינו
- 5 עובד בהם פעם שניה לעולם, אלא נגנזין במקום
- 6 שישפוט אותם שם⁴⁰; שנאמר: והניחם שם. והם
- 7 אסורין בהנאה.

(37) זבחים פח, ב - שאין עניות במקום עשירות. (וראה בהלכה הקודמת, שאין זה אלא לכתחילה, אבל בדיעבד כשר. וכן נראה מדברי הרא"ש בערכין י, ב - שהביא ה'שיטה מקובצת' שם אות יב בשמו, ועי' ב'קריית ספר'). (38) סוכה נא, א - במשנה. וראה בהלכה הסמוכה. (39) אין זה מפורש בגמרא, אבל יש ללמוד מבגדי לבן דלהלן ('קריית ספר'). ועי' ב'ירושלמי' סוכה פ"ה ה"ג (משנה-למלך). (40) יומא יב, ב - כתנא-קמא.

- 8 ו. מכנסי פהנים הדיוטים שפלו ואבנטיהם - היו
- 9 עושין מהן פתילות⁴¹ ומדליקין בהן במקדש
- 10 בשמחת בית השואבה⁴². וכתנות פהנים הדיוטים
- 11 שפלו - היו עושין מהן פתילות למנורת תמיד⁴³.

(41) סוכה שם, במשנה. (42) אבל למנורה אינן כשורות, לפי שיש בהן צמר, שאינו ראוי לפתילה, שנאמר בה "להעלות נר תמיד" - "שתהא השלהבת עולה מאליה" (שבת כ: כא). (ואף-על-פי שלדעת רבינו (למעלה ה"א) אין באבנט של כהן-גדול אלא מין צמר אחד בלבד, בכל זאת אינו ראוי להדלקה, שדינו כדרך דבר שמדליקין על גבי דבר שאין מדליקין שפסול (שם כא). ודלא כמו שכתבו ה'תוספות' שם ד"ה שמחת, שבמקדש לא גזרו על זה, אלא כמו שכתב ה'מאירי' שם, שגם במקדש אסור). (43) שבת, שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ב כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מהם לעכב". ופירש רבינו, שגם כפול ששה הוא אחד מאלה שאינם אלא למצוה ולא לעכב, ודלא כפירוש רש"י שם. ועי' כסף-משנה. (65) כלומר, "משור" בלא "שש", והיינו רימוני המעיל (להלן פ"ט ה"ד). (66) יומא עא, ב.

19 טו. כל מקום שגאמר בתורה מעשה רקם⁶⁷ - הוא
20 שתהינה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד
21 בפני האריג⁶⁸. ומעשה חשב' הוא שתהינה הצורה
22 נראית משני צדדין פנים ואחור.

(67) שם עב, ב: "רוקם מעשה מחט, לפיכך פרצוף אחד. חושב מעשה אורג, לפיכך שני פרצופות". ורבינו העתיק כלשון התוספתא שקלים פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 178 24), "מעשה חושב שתי פרצופות, ומעשה רוקם פרצוף אחד". וכ"ה בברייתא ד'מלאכת המשכן' (הובא ב"לקוט שמעוני' פ' תרומה), ראה ב'הר המוריה'. (68) כן הוא ב'ירושלמי' שקלים פ"ח ה"ב (לפי גירסת ר"ש סירילאו, ועי' משנה-למלך): "מעשה רוקם פרצוף אחד. חושב שתי פרצופות. רבי יהודה ורבי נחמיה, חד אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וחלק מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן וארי מכאן, וחרינא אמר: מעשה רוקם – ארי מכאן וארי מכאן: מעשה חושב – ארי מכאן ונשר מכאן". ופסק רבינו כדיעה הראשונה, וסתם רבינו ולא ביאר איזה פרצוף יעשה – שאין קפידא בזה, ואיזה מין צורה שירצה יעשה (משנה-למלך).

23 טז. וכיצד מעשה הפגדים? הפתנת, בין של כהן
24 גדול בין של כהן הדיוט - משפצת היתה⁶⁹, שהיא
25 פתים פתים באריגתה, כמו בית הפוסות⁷⁰, פדרף
26 שעושין האורגין בפגדים הקשים. ובית יד⁷¹ שלה
27 נארג בפני עצמו, ומחברין אותו עם גוף הפתנת
28 בתפירה⁷².

(69) שנאמר (שמות כח, לט) "ושבצת הכתונת שש". ואף שזה נאמר באהרן, ובבניו אמר סתם (שם, מ) "תעשה כתונת" – הכוונה היא תעשה כתונת כמו הנוכרת (רמב"ן שם לט, כח). ויש סמך לזה מיומא יב, א - שנראה משם שאין בין כהן-גדול לכהן הדיוט אלא אבנט בלבד, הרי שהכתונת שוות (משנה-למלך). (70) ראה בפירוש המשנה, חולין פ"ג מ"א. (71) שרול. (72) יומא עב, ב.

29 יז. ארף הפתנת - עד למעלה מן העקבי⁷³. וארף בית
30 יד שלה - עד פס ידו⁷⁴. ורחבו - פרחבו היד⁷⁵.

(73) כמבואר למעלה, שצריך שבגדי כהונה לא יהיו לא ארוכים ולא קצרים אלא כמדתו (כסף-משנה). וראה בפ"ה מהל' דעות ה"ט, שבגד של תלמיד-חכם צריך שיהיה עד עקבו. ומקורו מבבא-בבא נז, ב. וכיון שבגדי כהונה צריכים להיות לכבוד ולתפארת, צריך שיהא עד עקבו ולא יותר ('יריעות שלמה'). (74) יומא, שם. (75) למד זאת ממה שנאמר (ויקרא ו, ג) "מדו בד" – בדו, כמדתו, שלא יחסר ולא יותיר", כמפורש בפסחים סה, ב ('הר המוריה').

31 יח. המכנסים⁷⁶, בין של כהן גדול בין של כהן

שהוא: מכנסים תחילה ואחריהם הכתונת, ואחריה האבנט, ואחרי המצנפת (להלן פ"י ה"א). וכן כתב רבינו בפירוש המשניות, מס' תמיד שם. ועי' 'יריעות שלמה'.

1 י. כהן גדול מניח בגדי זהב בלשפה שלו⁵² בלילה
2 או בעת שציצא מן המקדש.

(52) מכיון שלא נזכר במשנה חלון מיוחד עבור בגדי הכהן הגדול, למד רבינו שלא היה לו חלון אלא היה מניחם בלשכתו ('הר המוריה').

3 יא. בגדי כהנה מתר להנות כהן⁵³. לפיכך לובשם
4 ביום עבודתו ואפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן
5 האבנט, מפני שהוא שעטנז⁵⁴, אסור לכהן הדיוט
6 ללבושו אלא בשעת עבודה.

(53) יומא טט, א. וראה ב'תוספות' שם ד"ה בגדי, שכתבו שלכתחילה אסור, אלא שאינם חייבים בקרבן מעילה, לפי "שלא ניתנה תורה למלאכי השרת". (54) שם, וערכין ג, ב. וראה בפ"י מהל' כלאים הל"ב, ובראב"ד כאן ושם. (55) סימן ההלכה כאן היה טעות הדפוס, וצריך להעמידה להלן לפני המילים "אין הכהנים" ('הר המוריה'), וכן נראה בדפוס רומי (ר"מ) שכאן אין שום ריוח, ולהלן יש ריוח.

7 יב. אין⁵⁶ הפהנים לובשין לעבודה אלא צמר
8 ופשתים בלבד⁵⁷.

(56) כאן צריך להעמיד את סימן ההלכה, ראה למעלה. (57) כלאים פ"ט מ"א.

9 יג. וכל מקום שגאמר בתורה שש' או 'בד' - הוא
10 הפשתים והוא הבוץ⁵⁸. ותכלת האמורה בכל מקום
11 - היא הצמר הצבוע כעצם שמים, שהוא פתוף⁵⁹ מן
12 הפתליל⁶⁰. הארגמן הוא הצמר הצבוע אדם⁶¹, ותולעת
13 השני הוא הצמר הצבוע בתולעת⁶².

(58) יומא עא, ב. וזבחים יח, ב. (59) מעורב (פ"א מהל' טומאת צרעת ה"ד). (60) כלומר, הוא מעורב קצת עם צבעי הכותל. ובפ"ב מהל' ציצית ה"א: "כפתון שבכחול. ושם ה"ג כתב רבינו שצובעים אותו בדם חלזון, ועי' משנה-למלך. (61) לדעת רש"י (שמות כה, ד) ארגמן הוא מין צבע ששמו ארגמן, ועי' משנה-למלך. (62) "והתולעת הוא הגרגרים האדומים ביותר הדומים לגרעיני החרובין, והם כמו האוג. ותולעת כמו יתוש יש בכל גרגיר מהן" (פ"ג מהל' פרה אדומה ה"ב).

14 יד. כל מקום שגאמר בתורה שש' או 'שש משור',
15 - צריך שיהיה החוט כפול ששה⁶³. ומקום שגאמר
16 'בד', אם היה חוט אחד לבדו - פשר; ומצוה מן
17 המבחר שיהיה כפול ששה⁶⁴. ומקום שגאמר בו
18 'משור' בלבד⁶⁵ - צריך שיהיה חוטן כפול ששמה⁶⁶.

(63) יומא, וזבחים שם. (64) בזבחים, שם: "בד, שיהו של בוץ – חדשים: שזורים – שיהו חוטן כפול ששה". "בד, חד חד לחודיה משמע?!?" – "אלא – יש מהם למצוה, ויש

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לִיּוֹם - יוֹם רִבְעִיעִי כ"ג כִּסְלוֹ - סֵפֶר עֲבוּדָה - הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ

מוֹתָךְ מִהַדוּרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

מדה כלל - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעורו מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיי' שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם:) "ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת.

ב. והאותיות בולטות בפניו⁶¹. [פיצד?] חופר את האותיות מאחרי⁷ והוא מדבק על השערה⁸ עד שבולט. והוא נקוב בשתי קצותיו⁹, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, פדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הגרף.

6) גיטין כ. "לא היה כתבו [של ציץ] שוקע אלא בולט". 7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. 9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכניס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת.

ג. המעיל פלו תכלת¹¹, וחוטיו פפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת אריגתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, פדגרף פל המעילים, ואינו מחפר אלא כנגד פל הגרון בלבד. והקורע פי המעיל¹⁶ - לוקה; שנאמר: לא יקרע. והוא הדין לכל בגדי כהנה, שהקורען דרך השחתה - לוקה¹⁷.

11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפוד - כליל תכלת". 12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפוד - כליל תכלת", ולמידים תכלת תכלת מפרוכת, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. 13) שנאמר (שם לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרוממו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. 14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיזו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב:) שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית-יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו

1 הדיוט, הם ממתנים עד ירכים; שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך, שהוא הארכבה. ושנצים⁷⁷ יש להם, ואין להם לא בית הנקב⁷⁸ ולא בית הערוה⁷⁹, אלא מקפין כמין פיס.

(76) נדה יג, ב. (77) רצועות (רש"י שבת צב.). (78) שלא יתלכלך. (79) תיק לערוה. שלא יבוא לידי הרהור עבירה (רש"י נדה, שם).

5 יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארכו שש עשרה אמות⁸⁰. והאכנט - רחבו כמו שלש אצבעות⁸¹, וארכו שתיים ושלשים אמה⁸², מקיפו ומחזירו כרך על גבי כרך. ובגדי כהנה כלן - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג; שנאמר: מעשה ארג⁸³.

(80) כן כתב הרמב"ן (שמות כח, לא) בשם רז"ל. (81) שפחות משלש אצבעות אינו בגד, ועי' זבחים יט, א. ולהלן פ"ה ה"ח (יריעות שלמה). (82) "ירושלמי" יומא פ"ז ה"ג. (83) יומא עב, ב.

יוֹם רִבְעִיעִי כ"ג כִּסְלוֹ ה'תשפ"א

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל.

א. פיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות² ומקיף מאזן לאזן, וכותב עליו שני שיטין: קדש לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה³. ואם כתבו בשיטה אחת⁴ - פשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד מעשה הציץ... וכותב עליו שני שיטין קדש לה', ואם כתבו בשיטה אחת כשר, ופעמים כתבוהו בשיטה אחת".

מקור ההלכה בגמרא יומא "כתוב עליו ב' שיטין יו"ד ה"א מלמעלה וקדש למ"ד מלמטה. וא"ר אליעזר בר' יוסי, אני ראיתי ברומי וכתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת".

ולכאורה משמע שפעמים כתבוהו בשיטה אחת מפני שלא ידעו את ההלכה, אלא שאין לומר כן, שהרי הרמב"ם פוסק "אם כתבו בשיטה אחת כשר" וממשיך "ופעמים כתבוהו בשיטה אחת", היינו שאפשר לכתוב בשיטה אחת גם לכתחילה.

ויש לומר, שריבוי הדעות אם הוא שיטה אחת או שתיים, אינו מחלוקת ואינו לעיכובא, ופעם כתבוהו כך ובפעם אחרת כך.

(על פ"י מן מלכות ספר עבודה סימן כב)

2) סוכה ה. ושבת סג: וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג כסלו - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(25) זהב מזוקק.

ו. **בַּיָּצֵד מַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן? אֹרֶג בְּגָד מַעֲשֵׂה חוֹשֶׁב מִן הַזָּהָב וְהַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ עַל שְׂמֹנֶה וְעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמוֹ שִׁפְאָרְנוּ, אָרְכּוֹ אֲמָה וְרַחְבּוֹ זֵרֶת, וְכוּפְלוֹ לְשָׁנִים. נִמְצָא זֵרֶת עַל זֵרֶת מֶרְבַּע. וְקוֹבַע בּוֹ אַרְבָּעָה טוּרִים שֶׁל אֶבֶן הַמִּפְרָשִׁים בַּתּוֹרָה, כָּל אֶבֶן מִהֵן מֶרְבַּע²⁶ וּמִשְׁקָע בְּבֵית שֶׁל זָהָב, שֶׁמִּקִּיפּוֹ מִלְמַטָּה וּמֵאַרְבַּע רִוְחוֹתָיו²⁷.**

(26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים".

ז. **וּמִפְתָּח עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשִּׁבְטִים כְּתוּלְדוֹתָם. וְנִמְצָא כּוֹתֵב עַל הָאֲדָם 'רְאוּבֵן'²⁸, וְעַל יִשָּׁפָה - 'בְּנִימִין'. וְכוּתֵב²⁹ בַּתְּחִלָּה לַמַּעֲלָה מִרְאוּבֵן 'אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב', וְכוּתֵב לַמַּטָּה מִבְּנִימִין 'שִׁבְטִי יִהי'³⁰, כְּדִי שִׁיְהִיו כָּל הָאוֹתוֹת³¹ מִצִּיּוֹת שָׁם³².**

(28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב ראובן, על פטדה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישורון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישורון". (31) של האלפא ביתא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קוף וטי".

ח. **וְעוֹשֶׂה עַל אַרְבַּע זַיּוֹת שֶׁל חֹשֶׁן אַרְבַּע טַבָּעוֹת זָהָב. וְנוֹתֵן בְּשֵׁתֵי הַטַּבָּעוֹת שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁהַחֹשֶׁן נִתְּלָה בָּהֶן, שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזָּהָב, וְהֵם הַנִּקְרָאִים³³ שְׂרָשְׁרוֹת; וְנוֹתֵן בְּשֵׁתֵי טַבָּעוֹת שֶׁל מַטָּה, שֶׁהֵן כְּנָגֵד הַדָּדִים³⁴, שְׁנֵי פְתִילֵי תְּכֵלֶת.**

(33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד-קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים".

ט. **הָאֶפֶד - רַחְבּוֹ כְּרַחֲב גִּבּוֹ שֶׁל אָדָם מִפְתָּח לְכַתֵּף, וְאַרְכּוֹ מִכְּנָגֵד אֲצִילֵי הַיָּדִים מֵאַחֲרָיו עַד הַרְגְּלָיִם. וַיֵּשׁ לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ בְּאַרְיֵג³⁵ לָכָאן וּלָכָאן, שֶׁחֻגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, וְהֵם הַנִּקְרָאִין חֹשֶׁב הָאֶפֶד. וְהַכֹּל אַרְוֵג זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ עַל שְׂמֹנֶה וְעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן. וְתוֹפֵר עָלָיו³⁶ שְׁתֵּי כְּתָפוֹת, כְּדִי שִׁיְהִיו עַל כְּתָפוֹת הַכֹּהֵן. וְקוֹבַע עַל כָּל כְּתָף וְכַתֵּף אֶבֶן שֶׁהֵם מֶרְבַּע³⁷ מִשְׁקָע בְּבֵית שֶׁל זָהָב,**

בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל", הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקרה בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראיה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה.) "מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר.

ד. **וּמִבֵּיא תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כָּל מִין מִשְׁלִשְׁתָּן שְׂזוּר שְׂמוֹנֶה, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּשׂוּלָיו 'מִשְׁרָ'¹⁸. נִמְצָאוּ חוּטֵי הַשּׁוּלִים אַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים¹⁹. וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רִמּוֹנִים שֶׁלֹּא פְתָחוּ פִּיהֶן²⁰, וְתוֹלָה אוֹתָן בַּמַּעֲלָה. וּמִבֵּיא שָׁנִים וְשִׁבְעִים זִוְגִים, וּבָהֶם שָׁנִים וְשִׁבְעִים עֲנַבּוּלִים²¹, הַכֹּל זָהָב²², וְתוֹלָה בּוֹ שֵׁשׁ וּשְׁלִשִׁים בְּשׂוּלֵי כָּנָף זֶה וְשֵׁשׁ וּשְׁלִשִׁים בְּשׂוּלֵי כָּנָף זֶה. וְהַזִּוּג עִם הָעֲנַבּוּל הַתָּלוּי בֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד²³ נִקְרָא פְּעָמּוֹן. עַד שִׁיְהִיו שׂוּלָיו מִשְׁנֵי צְדָדָיו פְּעָמּוֹן וְרִמּוֹן פְּעָמּוֹן וְרִמּוֹן²⁴.**

(18) "ומקום שנאמר בו משור לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה". (20) זבחים פח: ש"דרך רימונים השוהין באלן אחר גמר בישראל מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו): רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונים.

ה. **הַזָּהָב שֶׁבְּאַרְיֵגַת הָאֶפֶד וְהַחֹשֶׁן הָאֶמּוֹר בַּתּוֹרָה, כְּכֹהֵן הוּא מַעֲשֵׂהוּ: לֹקֵחַ חוּט אֶחָד זָהָב טָהוֹר²⁵ וְנוֹתְנָו עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת וְכוּפֵל הַשִּׁבְעָה חוּטִין כְּאַחַת. וְכֵן הוּא עוֹשֶׂה חוּט זָהָב עִם שֵׁשׁ שֶׁל אַרְגָּמָן, וְחוּט אֶחָד עִם שֵׁשׁ שֶׁל תוֹלַעַת שָׁנִי, וְחוּט אֶחָד עִם שֵׁשׁ שֶׁל פְּשָׁתִים. נִמְצָאוּ אַרְבָּעָה חוּטֵי זָהָב, וְנִמְצָאוּ כָּל הַחוּטִים שְׂמֹנֶה וְעֶשְׂרִים. שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּחֵי הַזָּהָב וּגְזִמָּר לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ - מְלִמָּד, שֶׁחוּט הַזָּהָב כְּפוּל בְּתוֹכוֹ.**

21 על לבו בִּשְׁוֹה, וְהָאֶפֶד מֵאַחֲרָיו. וְחָשֵׁב הָאֶפֶד
22 קָשׁוּר עַל לְבוֹ תַּחַת הַחֹשֶׁן. וְשָׂתִי כְּתֻפֹת הָאֶפֶד עַל
23 שְׂתִי כְּתָפָיו. וְשָׂתִי עֲבוֹתוֹת זֶהָב יוֹדוֹת מֵעַל כְּתָפָיו
24 מִפָּאן וּמִפָּאן מִכְתֻּפֹת הָאֶפֶד עַד טִבְעוֹת הַחֹשֶׁן.
25 וְשְׁנֵי חוּטֵי תְּכֵלֶת מִרְפָּסִין מִתַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו מִשְׂתִּי
26 טִבְעוֹת הַחֹשֶׁן הַתַּחְתּוֹנוֹת עַד שְׂתִי טִבְעוֹת כְּתֻפֹת
27 הָאֶפֶד הַתַּחְתּוֹנוֹת, שָׁהֶם לְמַעַלָּה מִן הַחֹשֵׁב.

פָּרֶס עֲשִׂירִי

28 (1) יִתְבָּאָר סֹדֵר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים, וּשְׂמֻצוֹת-עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת אוֹתָם.
29 א. פִּיצֵד סֹדֵר לְבִישַׁת הַבְּגָדִים? לֹבֵשׁ הַמְּכַנְסִים
30 תַּחְלָה², וְחוּגֵר אֶת הַמְּכַנְסִים לְמַעַלָּה מִטְּבוּרוֹ מֵעַל
31 מִתְּנִיו. וְאַחֵר כֶּף לֹבֵשׁ הַתַּתָּנָה. וְאַחֵר כֶּף חוּגֵר אֶת
32 הָאֶבְנֵט כְּנָגֵד אֲצִילֵי יָדָיו³, וּמִקִּיפּוֹ כֶּרֶךְ עַל כֶּרֶךְ עַד
33 שְׁגוּמֵר וְקוֹשֶׁר.

(2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג בכהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר בכהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק - רש"י).

34 ב. וְעַל הָאֶבְנֵט מִפְּרֶשׁ בִּקְפָּלָה: וְלֹא יַחְגְּרוּ בִּיצֵעַ -
35 בְּמָקוֹם שְׂמֻזִּיעִין⁴. וְכֶף קָבֵל יוֹנְתָן בֶּן עֲזִיזָאֵל מִפִּי
36 הַנְּבִיאִים וְתַרְגָּם⁵: עַל לְבָבֵיהֶן יִסְרוּן⁶. וְאַחֵר כֶּף
37 צוּנָף בְּמַצְנֶפֶת כָּמִין כּוֹבֵעַ⁷.

(4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב.

38 ג. כֶּהֱן גָּדוֹל אַחֵר שְׂחוּגֵר בְּאֶבְנֵט⁸ לֹבֵשׁ הַמַּעֲעִיל⁹.
39 וְעַל הַמַּעֲעִיל - הָאֶפֶד וְהַחֹשֶׁן, וְחוּגֵר בְּחָשֵׁב הָאֶפֶד
40 עַל הַמַּעֲעִיל מִתַּחַת הַחֹשֶׁן. וְלִפְיָכֶךָ נִקְרָא מַעֲעִיל
41 הָאֶפֶד, שְׂחוּגֵר בְּאֶפֶד. וְאַחֵר כֶּף צוּנָף בְּמַצְנֶפֶת,
42 וְקוֹשֶׁר הַצִּיץ לְמַעַלָּה מִן הַמַּצְנֶפֶת¹⁰. וְשָׁעֲרוֹ הָיָה
43 נִרְאֶה בֵּין צִיץ לְמַצְנֶפֶת¹¹, וְשֵׁם הָיָה מְנִיחַ תְּפִלִּין בֵּין
44 צִיץ לְמַצְנֶפֶת.

(8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש

1 וּמִפְתַּח עַל שְׂתִי הָאֶבְנִים שְׂמֹת הַשְּׂבָטִים, שְׁשֵׁה
2 עַל אֶבֶן זוֹ וְשְׁשֵׁה עַל אֶבֶן זוֹ, כְּתוּלְדוֹתָם.
3 וְכֹתֵבִין שֵׁם יוֹסֵף 'יְהוֹסֵף', וְנִמְצְאוּ עֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ
4 אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ, וְעֲשָׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹת בְּאֶבֶן זוֹ. וְכָף
5 הָיוּ כְּתוּבִין³⁸:

רְאוּבֵן	שְׁמֻעוֹן
לֵוִי	יְהוּדָה
יִשְׁשָׁכָר	זְבוּלֹן
נַפְתָּלִי	דָּן
גָּד	אָשֶׁר
יְהוֹסֵף	בִּנְיָמִן

(35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קריית ספר). (38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתובים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה.

6 וְהָאֶבֶן שְׁקֵתוֹב בָּהּ רְאוּבֵן - עַל כְּתָפוֹ הַיְּמָנִית, וְהָאֶבֶן
7 שְׁקֵתוֹב בָּהּ שְׁמֻעוֹן - עַל כְּתָפוֹ הַשְּׂמָאלִית. וְעוֹשֶׂה
8 בְּכָל כְּתָף שְׂתִי טִבְעוֹת: אֶחָת מִלְּמַעַלָּה בְּרֹאשׁ הַכְּתָף,
9 וְאַחַת מִלְּמַטָּה לְכַתְּף לְמַעַלָּה מִן הַחֹשֵׁב. וְנוֹתֵן שְׂתִי
10 עֲבוֹתוֹת זֶהָב בְּשְׂתִי טִבְעוֹת שְׁלֹמַעַלָּה, וְהֵם הַנִּקְרָאִים
11 שְׂרָשְׁרוֹת.

12 י. וְאַחֵר כֶּף מְכַנְסֵי קִצּוֹת הָעֲבוֹתוֹת שֶׁל חֹשֶׁן
13 בְּטִבְעוֹת שֶׁל מַעַלָּה בְּכְתֻפֹת הָאֶפֶד, וּמְכַנְסֵי שְׁנֵי
14 תְּפִילֵי הַתְּכֵלֶת שֶׁבְּשׂוּלֵי הַחֹשֶׁן בְּשְׂתִי הַטִּבְעוֹת שֶׁל
15 מַעַלָּה מִחָשֵׁב הָאֶפֶד, וּמִזְרִידִין אֶת הַשְּׂרָשְׁרוֹת
16 שֶׁבְּטִבְעוֹת כְּתֻפֹת הָאֶפֶד עַד טִבְעוֹת הַחֹשֶׁן
17 הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּדִי שִׁידָבְקוּ זֶה בָּזֶה וְלֹא יִזָּח³⁹ הַחֹשֶׁן
18 מֵעַל הָאֶפֶד. וְכָל הַמְּזִיחַ חֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד וּמִפְּרָק
19 חֲבוּרָן דֶּרֶךְ קִלְקוּל - לוֹקָה⁴⁰.

(39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). (40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלקול". אבל לתקן - מותר.

20 יא. נִמְצָא כְּשִׁלּוּבֵשׁ הָאֶפֶד עִם הַחֹשֶׁן - יְהִיָּה הַחֹשֶׁן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ג כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואומרים שהחגירה באבנט בכהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדעיה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, זיג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. (9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ויתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם].

(11) זבחים יט.

ד. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַעֲשׂוֹת בְּגָדִים אֵלֶיךָ וְלִהְיוֹת הַכֹּהֵן עוֹבֵד בָּהֶן; שְׁנֵאמַר: וְעָשִׂיתָ בְּגָדִי קֹדֶשׁ, וְאַתָּה בְּנִי תִקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתֹנֶת. וְכֵהֵן גְּדוֹל שֶׁשֵּׁמֶשׁ בְּפָחוֹת מִשְׁמֵנָה בְּגָדִים¹³ אֵלָיו, או כֵהֵן הַדְיוּט שֶׁשֵּׁמֶשׁ בְּפָחוֹת מֵאַרְבָּעָה בְּגָדִים¹⁴ אֵלָיו - הוּא הַנִּקְרָא מַחְסֵר בְּגָדִים, וְעֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה¹⁵, וְחֵיב מִיתָה בְּיָדֵי שְׁמַיִם¹⁶, כְּזֶר שֶׁשֵּׁמֶשׁ. שְׁנֵאמַר: וְחִגְרַת אֹתָם אֲבָנִט וְהִיתָה לָהֶם כְּהֵנָּה; בְּזֶמֶן שֶׁבְּגָדֵיהֶם עָלִיָּהֶן - כְּהִנָּתָן עָלִיָּהֶן, אֵין בְּגָדֵיהֶן עָלִיָּהֶן - אֵין כְּהִנָּתָם עָלִיָּהֶן, אֵלֶּא הָרִי הֵם כְּזָרִים, וְנֵאמַר: וְהָזֶר הַקָּרֵב יוֹמֵת¹⁷.

(12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות הלבישה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ). (13) שם יח. (14) סנהדרין פג: (15) זבחים טו: (16) סנהדרין פג. פג: (17) שם:

ה. כִּשְׁם שֶׁהַמַּחְסֵר בְּגָדִים חֵיב מִיתָה וּפְסוּל הָעֲבוֹדָה, כֵּן הֵיטֵר בְּגָדִים¹⁸. כְּגֹוֶן שֶׁלִּבְשָׁה שְׁתֵּי כְּתֹנֶת¹⁹ או שְׁנֵי אֲבָנִיטִים, או כֵהֵן הַדְיוּט שֶׁלִּבְשָׁה בְּגָדִי כֵהֵן גְּדוֹל וְעֵבֶד - הָרִי זֶה מַחְלִיל הָעֲבוֹדָה, וְחֵיב מִיתָה²⁰ בְּיָדֵי שְׁמַיִם.

(18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנחתים" – "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראוים להם, שהכהונה נתלית בהם – רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבד, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד, שלא ילבש של חול עמהן". שבו משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל עמ' 513 7

ו. נֵאמַר בְּבִגְדֵי כְהֵנָּה: עַל בְּשָׂרוֹ וְלִבְשָׁם²¹ - מְלֻמָּד, שְׁלֹא יִהְיֶה דָּקָר חוּצָץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבְּגָדִים²². אֶפְלוּ נִימָא²³ אַחַת או עֶפְרָא²⁴ או כְּהֵן מִתְּחֵלָה²⁵, אִם הִיתָה בֵּין בְּשָׂרָה לְבְּגָד - הָרִי זֶה חֲצִיצָה וְעֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָּךְ אֵין הַכֵּהֵן יָכוֹל לַעֲבֹד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוּצָצָתָה²⁶. אֲבָל שֶׁל רֹאשׁ אֵינָה חוּצָצָתָה, וְאִם רָצָה לְהִנָּחֵם בְּשַׁעַת הָעֲבוֹדָה - מִנִּיחָה²⁷.

(21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגו') ולבשם", שם טז, ד – הרב אנשיל כ"ץ]. (22) זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה זו. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש "שלא יחון בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד". (23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה זו. (24) שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. (25) זבחים שם. ובכניה חיה, ראה להלן שם. (26) בין בשר לבגד. (27) שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם).

ז. וְצָרִיךְ לְהַזְהִיר²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלֻבֹשׁ, שְׁלֹא יִהְיֶה אֲבָק²⁹ בֵּין בְּגָדוֹ לְבְּשָׂרוֹ, וְלֹא כְּהֵן אֶף עַל פִּי שֶׁהֵי אֲבָחִים. וְשְׁלֹא תִפְגַּס הָרוּחַ בְּשַׁעַת הָעֲבוֹדָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבְּגָדוֹ, עַד שִׁתְּרַחֵק הַבְּגָד מֵעֲלָיו. וְלֹא יִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת חִלּוֹקוֹ לְחִיק. וְלֹא יֵצֵא שְׁעָרוֹ מִן הַבְּגָד³⁰. וְלֹא יִהְיֶה בְּבְּגָד נִימָא מְדַלְּדֵלֵת³¹. וְאִם הִיָּה שֵׁם אֶחָד מִפְּלֵ אֵלֵיו - עֲבוֹדָתוֹ כְּשָׂרָה.

(28) בכל אלו נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבנות ציבור אי-אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה (כסף-משנה). (29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר. (30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו, מהו? שערו כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו,

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ג כסלו – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ביוה"כ ובשמונה בגדים ולא בבגדי בד כביוה"כ. וביותר תמוה, היאך נכנס השואל שאינו כהן לקודש הקדשים? ובפרט שמצינו בכמה מקומות שהשאלה ב'אורים ותומים' יכולה להעשות גם בחוץ, כמו למשל בנוגע לחלוקת הארץ בגורל, ומובא בגמרא "לא נחלקה אלא בגורל... ולא נחלקה אלא ב'אורים ותומים". הא כיצד, אלעזר מלובש 'אורים ותומים', ויהושע וכל ישראל עומדים לפניו כו", והרי אין לומר שכל ישראל נכנסו בקודש הקדשים. כמו"כ מצינו בתנ"ך ששאלו ב'אורים ותומים' אפילו מחוץ לבית המקדש ומחוץ לירושלים "בברוח אביתר בן אחימלך אל דוד קילעה אפוד ירד בידו ויאמר (דוד) אל אביתר הגישה האפוד גו" (שמואל א' ל, א – ח). וכן מצינו ששאל בציקלג, ואעפ"כ כתב הרמב"ם "עומד הכהן ופניו לפני הארון והשואל מאחוריו כו" וצ"ע.

(על"פ י"ן מלכות' ספר עבודה סימן כג)

(41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכניה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. (42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכניה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים – פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. (43) שם. (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו, משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). (45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). (46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל א' א, יג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). (47) שם בברייתא: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר – אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). (48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל.

25 יב. ואין שואלין על שני דברים באחד⁴⁹. ואם שאל
26 - משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין בהן
27 להדיא⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי
28 שצריך הצבור בו. שנאמר: וְלִפְנֵי אֱלֹהֵי הַכֹּהֵן יַעֲמֹד
29 וְגִוְּמָר; הוּא - זֶה הַמֶּלֶךְ⁵², וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - זֶה הוּא
30 מְשֻׁחַ מִלְחָמָה⁵³ או מִי שְׂצִרְךָ הַצֹּבֵר בְּשִׂאֲלָתוֹ⁵⁴,
31 וְכָל הַעֲדָה - אֵלָיו בֵּית דִּין הַגָּדוֹל⁵⁵.

(49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי
ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו

מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו שער").
ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא
מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו
כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה. (31) תלושה
קצת, ומחוכרת קצת לבגד.

1 ח. כִּרְךָ עַל בְּשָׂרוֹ בְּגָד³² שֶׁלֹא בְּמָקוֹם בְּגָדִים, כְּגוֹן
2 שֶׁכִּרְכְּךָ עַל אֶצְבְּעוֹ אוֹ עַל עֵקְבוֹ: אִם הָיָה בּוֹ שֶׁלֹשׁ
3 אֶצְבָּעוֹת עַל שֶׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת - הָרִי זֶה חוּצִין וּפּוֹסֵל;
4 פָּחוֹת מִכֵּן - אֵינוֹ חוּצִין. וְאִם הָיָה צִלְצוּל קָטָן³³,
5 הוֹאִיל וְהוּא חֹשֵׁב בְּגָד בְּפָנָיו עֲצָמוֹ - הָרִי זֶה פּוֹסֵל
6 וְאִף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ שֶׁלֹשׁ עַל שֶׁלֹשׁ.

(32) זבחים שם. (33) חגורה קטנה.

7 ט. כִּהֵן שֶׁלָקָה בְּאֶצְבָּעוֹ³⁴ - מֵתָר לְכַרְךָ עָלֶיהָ גָּמִי
8 בְּשִׁבְתָּ³⁵, אוֹ בְּגָד שְׂאִין בּוֹ שֶׁלֹשׁ עַל שֶׁלֹשׁ, וְעוֹבֵד.
9 וְאִם נִתְפָּן לְהוֹצִיא דָם³⁶ - אֶסְוֶר³⁷. וְהוּא שֶׁלֹא יִחוּץ
10 הַגָּמִי אוֹ הַבְּגָד בֵּין בְּשָׂרוֹ לְכָל בִּשְׁעַת עֲבוּדָה.

(34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על
כל דבר שיש בו משום רפואה, שמא ישחוק הסממנים –
במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי.
(37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).

11 י. עָשׂוּ בְּבֵית שְׁנֵי אוֹרִים וְתָמִים³⁸, בְּדֵי לְהַשְׁלִים
12 שְׁמֹנֶה בְּגָדִים³⁹, וְאִף עַל פִּי שֶׁלֹא הָיוּ נִשְׂאָלִין בָּהֶן.
13 וּמִפְּנֵי מָה לֹא הָיוּ שׁוֹאֲלִין בָּהֶן? מִפְּנֵי שֶׁלֹא הָיְתָה
14 שָׁם רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְכָל כִּהֵן שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ
15 וְאֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה עֲלָיו - אֵין נִשְׂאָלִין בּוֹ⁴⁰.

(38) כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים
לאפוד בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן
והאפוד היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב.
וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א.
(40) יומא עג:

16 יא. וְכִיצַד שׁוֹאֲלִין? עוֹמֵד הַכֹּהֵן וּפָנָיו לְפָנֵי
17 הָאֲרוֹן⁴¹, וְהַשּׁוֹאֵל מֵאַחֲרָיו, פָּנָיו לְאַחֲרֵי הַכֹּהֵן⁴²,
18 וְאוֹמֵר הַשּׁוֹאֵל: אֲעֵלָה אוֹ לֹא אֲעֵלָה? וְאֵינוֹ שׁוֹאֵל
19 בְּקוֹל רֶם⁴⁴ וְלֹא מְהִירָה בְּלִבּוֹ⁴⁵, אֲלֹא בְּקוֹל נְמוּךְ
20 כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עֲצָמוֹ⁴⁶. וּמִיד רוּחַ הַקֹּדֶשׁ
21 לֹיֵבֵשׁ אֶת הַכֹּהֵן, וּמִבֵּית בַּחֲשֵׁן וְרוּאָה בּוֹ בְּמִרְאָה
22 הַנִּבְנוּאָה 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'⁴⁷ בְּאוֹתִיּוֹת
23 שְׁבוּלָטוֹת⁴⁸ מִן הַחֲשֵׁן כִּנְגֵד פָּנָיו. וְהַכֹּהֵן מְשִׁיבּוֹ
24 וְאוֹמֵר לוֹ: 'עֵלָה' אוֹ 'לֹא תַעֲלֶה'.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כיצד שואלין, עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל
מאחוריו, פניו לאחרי הכהן וכו' ומיד רוח הקודש לובשת את
הכהן כו'".

ותמוה ביותר, היאך נכנס הכהן לקודש הקדשים שלא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה: "ולמי שהציבור צריך בו". (55) שם.

1 יג. זֶה שְׁאֵתָה מוֹצֵא⁵⁶ בְּדִבְרֵי נְבִיאִים שֶׁהִפְתָּנִים הָיוּ
2 חוֹגְרִין אֶפֶס בַּד - לֹא הָיוּ כִּהְנִים גְּדוֹלִים, שְׁאִין
3 הָאֶפֶס שֶׁל פֶּהן גְּדוֹל אֶפֶס בַּד. וְאִף הָלִוִּים הָיוּ
4 חוֹגְרִין אוֹתוֹ; שֶׁהָרִי שְׁמוֹאֵל הִנְבִּיא לִוִּי הָיָה, וְנֶאֱמַר
5 בּוֹ: נֶעַר חֲגוֹר אֶפֶס בַּד. אֲלֵא אֶפֶס זֶה הָיוּ חוֹגְרִים
6 אוֹתוֹ בְּנֵי הַנְּבִיאִים וּמִי שֶׁהָיָה רָאִי שֶׁתִּשְׁרָה עָלָיו
7 רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, לְהוֹדִיעַ פִּי הַגִּיעַ זֶה לְמַעַלַּת פֶּהן גְּדוֹל
8 שְׁמִדְבָּר עַל פִּי הָאֶפֶס וְהַחֲשֵׁן בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

(56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל"א כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" - "לא כן תני ר' חייא, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראויין להיות כהנים גדולים".

סלקו להו הלכות פלי המקדש

הלכות ביאת המקדש

9 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֹׂה,
10 וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטֶן: (א)
11 שְׁלֹא יִכְנֹס פֶּהן שְׁכוֹר לְמִקְדָּשׁ. (ב) שְׁלֹא יִכְנֹס בּוֹ
12 פֶּהן פְּרוּעַ רֹאשׁ. (ג) שְׁלֹא יִכְנֹס בּוֹ פֶּהן קְרוּעַ בְּגָדִים.
13 (ד) שְׁלֹא יִכְנֹס פֶּהן בְּכָל עֵת לְהִיכָל. (ה) שְׁלֹא יֵצֵא
14 פֶּהן מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה. (ו) לְשַׁלַּח טְמֵאִים
15 מִן הַמִּקְדָּשׁ. (ז) שְׁלֹא יִכְנֹס טְמֵא לְמִקְדָּשׁ. (ח) שְׁלֹא
16 יִכְנֹס טְמֵא לְהֵר הַבֵּית. (ט) שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְמֵא. (י)
17 שְׁלֹא יִשְׁמֵשׁ טְבוּל יוֹם. (יא) לְקַדֵּשׁ הָעוֹבֵד יָדָיו
18 וְרִגְלָיו. (יב) שְׁלֹא יִכְנֹס בַּעַל מוֹם לְהִיכָל וְלְמִזְבֵּחַ.
19 (יג) שְׁלֹא לַעֲבֹד בַּעַל מוֹם. (יד) שְׁלֹא יַעֲבֹד בַּעַל מוֹם
20 עוֹבֵר. (טו) שְׁלֹא יַעֲבֹד זָר.

21 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים אֵלּוּ:

פָּרֶק רִאשׁוֹן

22 (1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

23 א. כָּל פֶּהן הַפֶּשֶׁר לְעֲבוּדָה², אִם שָׁתָה יֵין - אֶסוֹר
24 לוֹ לְהִכְנֹס מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וּלְפָנֶימָה⁴. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד⁵ -
25 עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה⁶, וְחִיב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם⁷; שְׁנֹאמַר:
26 וְלֹא תָמְתוּ. וְהוּא שֶׁשָׁתָה רִבִּיעִית⁸ יֵין חִי⁹ בַּבַּת¹⁰
27 אַחַת מִיֵּין שֶׁעָבְרוּ עָלָיו אַרְבָּעִים יוֹם¹¹; אֲבָל אִם
28 שָׁתָה פָחוֹת מִרְבִּיעִית יֵין, אוֹ שָׁתָה רִבִּיעִית וְהִפְסִיק
29 בָּהּ, אוֹ מִזְגָּה בְּמִים, אוֹ שֶׁשָׁתָה יֵין מִגִּתּוֹ בַּתוֹךְ
30 אַרְבָּעִים אֶפְלֹי יֵתֵר מִרְבִּיעִית - פְּטוּר¹², וְאִינוֹ מִחֻלָּל
31 עֲבוּדָה¹³. שָׁתָה יֵתֵר מִרְבִּיעִית מִן הַיֵּין, אִף עַל פִּי
32 שֶׁהָיָה מְזוּג וְאִף עַל פִּי שֶׁהִפְסִיק וְשָׁתָה¹⁴ מְעַט מְעַט
33 - חִיב מִיתָה¹⁵, וּפְסוּל הָעֲבוּדָה¹⁶.

(2) רק כשר לעבודה חייב מיתה ופוסל עבודתו אם עשה כשהוא שתוי יין, אבל חלל שאינו ראוי לכתחילה לעבודה, שעבד כשהוא שתוי יין - אינו מחלל עבודתו (וראה להלן פ"ו ה"י, שמצד זה שהוא חלל, אינו פוסל עבודתו בדיעבד), וכמו כן בעל-מום שעבד כשהוא שתוי יין - אינו חייב מיתה (וראה להלן שם ה"א שמצד שהוא בעל-מום, אין בו אלא חיוב מלקות), שנאמר (ויקרא י, ט): "יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך", ולמדו מזה ('ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ג): "אתה ובניך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים ובעלי מומים". (3) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה עג) כתב רבינו: "מבין האולם ולמזבח". וראה משנה-למלך להלן פ"ו ה"א. (4) אף שבפסוק (שם) נאמר: "בבואכם אל אהל מועד" - אמרו ב'ספרא' (שם, ה"ד): "מניין לעשות המזבח כאהל מועד, תלמוד-לומר וכו', נאמר כאן בואכם, ונאמר להלן (שמות ל, כ) בענין קידוש ידים ורגלים) בבואם, מה (בבואכם) (בבואם) וכו' המזבח כאהל מועד וכו', אף בבואכם אל אהל מועד וכו' המזבח כאהל מועד", ועי' רש"י ויקרא שם. (5) ועל הכניסה לבדה אינו חייב מיתה אלא מלקות (כסף-משנה, וראה להלן ה"ט¹, וב'ספר המצוות' שם). (6) בזבחים יז, ב: "מניין לשתיי יין שאם עבד חלל, תלמוד-לומר (ויקרא שם, ט"י) יין ושכר אל תשת וגו' ולהבדיל בין הקודש ובין החול (= עבודה שאתה עובד בשכרות, קרויה חול. רש"י). ולמדו (שם יח.) ממחוסר בגדים, שאף עבודה שאינו חייב עליה מיתה - פסולה היא. (7) היינו עבודות שהזר חייב עליהן מיתה, נתבארו להלן פ"ט ה"ב (זבחים, שם). (8) כן הוא בברייתא כריתות יג, ב - בדברי תנא-קמא, ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא שם): "יין ושכר" ש"אין אסור אלא כדי לשכר, וכמה כדי לשכר, רביעית יין". (9) ולא מזוג במים (כריתות, שם) כדברי רבי אליעזר. (10) שאם הפסיק בו אינו דרך שכרות (שם כנ"ל). (11) שבפחות מזה אינו משכר (שם). (12) תוספתא כריתות פ"א. (13) אבל איסור יש, כמבואר בכריתות שם, לדעת תנא-קמא בברייתא: "יין מוזהרין עליו כל שהוא, ומוזהרין עליו מגיתו". אבל ברור שאין לוקים עליהם, שהרי על כלשהו ודאי שאין לוקין כמו בכל איסורים שבתורה, ומכיון שאינו לוקה על יין כלשהו, אינו לוקה גם על יין מגיתו, ששניהם לא משכרים (כסף-משנה). (14) בדפוס רומי: ושתה (הרב אנשיל כ"ץ). (15) ראה בראב"ד. (16) בכריתות שם, אמרו כן על מזוג: "הא ברביעית, הא ביותר מרביעית", ומזה למד רבינו גם להפסיק ושהה בו.

34 ב. הָיָה שְׁכוֹר מְשָׁאֵר מְשַׁקֵּין הַמְּשַׁפְּרִין¹⁷ - אֶסוֹר
35 לְהִכְנֹס לְמִקְדָּשׁ. וְאִם נִכְנַס וְעָבַד וְהוּא שְׁכוֹר מְשָׁאֵר
36 מְשַׁקֵּין הַמְּשַׁפְּרִין, אֶפְלֹי מִן הַחֻלָּב אוֹ מִן הַדְּבָלָה -
37 הָרִי זֶה לֹקָה, וְעֲבוּדָתוֹ פְּשֻׁרָה. שְׁאִין תִּיבֵּין מִיתָה
38 אֲלֵא עַל הַיֵּין בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, וְאִין מִחֻלָּל עֲבוּדָה
39 אֲלֵא שְׁכוֹר מִן הַיֵּין.

(17) בכריתות, שם: "רבי יהודה אומר יין, אין לי אלא יין. שאר משכרים מניין, תלמוד-לומר ושכר, אם-כן מה תלמוד-לומר יין, על יין במיתה, ועל שאר משקין באזהרה". והנה בגמרא שם מבואר שיש מחלוקת בזה שת"ק סובר שדוקא

15 אָפּלוּ מְזוּג - שְׁנַת מָעוֹט אוֹ הֶדְרָה מוֹסִיפִין
16 בְּשִׁכְרוֹת²⁸. אֵלָּא יִשְׁהָא לְפִי הַשְּׁכָרוֹת עַד שֶׁלֹּא
17 יִשְׁאַר מִשְׁכְּרוֹתוֹ שׁוּם דָּבָר שֶׁפְּעוּלָם.

(25) בכריתות שם, אמרו שבאופן זה מותר להורות, ומכאן שמוותר גם לעבוד עבודה (כסף-משנה). ולמעלה ה"א כתב: שנה רביעית וכו' מזגה במים כו' פטור, ונראה שפטור אבל אסור - שם מדובר כשהיה רביעית חוץ מן המים, ולפיכך כשמזגו במים - פטור אבל אסור, וכאן מדובר כשהיה חיה פחות מרביעית, והמים השלימוהו לרביעית, ולפיכך מותר גם לכתחילה (כסף-משנה). (26) דוקא הלך, אבל רכיבה כדי מיל, אינה מפגינה, כמבואר בעירובין, שם. (27) לענין עבודה, מפורש כן בסנהדרין כב, ב. ולענין הוראה בעירובין סד, ב. (28) דוקא כשהלך, אבל רכוב מפגי בשלשה מילין, כמו שמבואר בעירובין, שם.

18 ו. אֲנָשִׁי מִשְׁמָר²⁹ מִתְּרִין לְשִׁתּוֹת³⁰ זֵין פְּלִילוֹת, אֶבֶל
19 לֹא בִימֵי שִׁפְתָּן³¹. וְאֶפְלוּ שְׁאָר בְּתֵי אַבּוֹת³² שֶׁל
20 מִשְׁמָר שְׁאִין עֲבוֹדָתָן הַיּוֹם; שְׁמָא תִּכְבֹּד³³ הָעֲבוֹדָה
21 עַל אֲנָשִׁי בֵּית אָב³⁴ שֶׁל יוֹם, וְיִצְטָרְכוּ לְאַחֲרִים
22 מֵאֲנָשִׁי מִשְׁמָרְתָן לְסִיעֵן. וְאֲנָשִׁי בֵּית אָב שֶׁל אוֹתוֹ
23 הַיּוֹם אֲסוּרִים לְשִׁתּוֹת בֵּין בָּיּוֹם בֵּין בְּלִילָה³⁵; שְׁמָא
24 יִשְׁתָּה בְּלִילָה³⁶ וְיִשְׁפִּים לְעֲבוֹדָתוֹ וְעֵדֶינָן לֹא סָר יָינוּ
25 מִעָלֵינוּ³⁷.

(29) עשרים וארבעה משמרות כהונה היו, כל משמר עובד בשבוע שלו, ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (30) תענית טו, ב - במשנה. (31) בשבוע שלהם. (32) שהמשמר מתחלק לבתי אבות כמנין ימות השבוע, כל אחד עובד ביומו (למעלה שם ה"א). (33) שם יז, א. (34) שם טו, ב - במשנה. (35) כלומר, בלילה שלפני היום, וראה להלן. (36) בגמרא (שם יז). אמרו: אנשי בית-אב לא ביום ולא בלילה, מפני שהן עוסקין תמיד בעבודה. ופירש רש"י (שם טו): "לפי שהיו מעלין כל הלילה אברים ופדרים", וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. ומכאן השיגו הראב"ד. ואמנם צ"ע מהיכן למד רבינו כן (ועי' כסף-משנה). וגם לשון המשנה מוכיח כנ"ל, שהרי אמרו: "לא ביום ולא בלילה", הרי מדובר בלילה שלאחר היום, ועי' בגליון הגרע"א. (37) ראה למעלה ה"ה.

26 ז. כָּל פֶּהֶן שִׁיּוּדָע³⁸ מֵאִי זֶה מִשְׁמָר הוּא וּמֵאִי זֶה
27 בֵּית אָב הוּא, וְיִידָע שְׁבִתֵי אַבּוֹתָיו קְבוּעִים בְּעֲבוֹדָה
28 [הַיּוֹם] - אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת זֵין כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. הִיָּה
29 יִידָע מֵאִי זֶה מִשְׁמָר הוּא, וְאִינוּ מִפִּיר בֵּית אָב שֶׁלוֹ
30 - אֲסוּר לוֹ לְשִׁתּוֹת כָּל אוֹתָהּ שִׁבְתָּ³⁹ שְׁמִשְׁמָרְתָּ
31 עוֹבְדִין בָּהּ. לֹא הִיָּה מִפִּיר⁴⁰ מִשְׁמָרְתָּ וְלֹא בֵּית
32 אַבּוֹתָיו - הֵדִין נוֹתֵן שְׁאֲסוּר לְשִׁתּוֹת זֵין לְעוֹלָם; אֶבֶל
33 תִּקְנָתוֹ קִלְקַלְתָּ⁴¹, וְהָרִי הוּא מִתָּר לְשִׁתּוֹת תְּמִיד,
34 שְׁאִינוּ יָכוֹל לְעִבֵּד עַד שִׁיקְבַּע בְּבֵית אָב שֶׁלוֹ
35 וּבְמִשְׁמָרְתָּ.

(38) בתענית יז, א: "מכאן אמרו (מזה שאפילו אנשי משמר

יין, משום שלמדים מנזיר, ורבי יהודה סובר שבכל המשכרים חייב מלקות, ורבי אליעזר סובר שאפילו ביין אינו חייב, אלא אם שתה דרך שכרות. ובגמרא שם אמרו: "הלכה כרבי אליעזר". וקשה על רבינו שפסק ככולם: לענין פחות מרביעית יין, פסק (בה"א) שמוזהר עליו לכתחילה, כדברי תנא-קמא. ולענין מזוג ושתייה בבת אחת, פסק (שם) כרבי אליעזר. וכאן פסק כרבי יהודה, שהוא לוקה, ודלא כרבי יהודה במה שפסק שעבודתו כשירה, שהרי לדברי רבי יהודה - עבודתו פסולה (ראה בבכורות מה: וברש"י שם), וצריך-עיון, ועי' ב'כסף משנה' והמלבי"ם ('התורה והמצוה' שם) כתב שמה שפסק כאן שאם היה שיכור משאר המשכרים, הרי זה לוקה ועבודתו כשירה, אין זה מפני שפסק כרבי יהודה, אלא מפני שהוא בעל-מום (בכורות שם, במשנה), ומכיון שהוא מום הפוסל באדם ולא בבהמה - לוקה ואינו מחלל עבודה, כמו שפסק להלן (פ"ו ה"ו). וראה בגליון הגרע"א על הרמב"ם בשם מהר"ם גלאנטי.

1 וְכִשְׁם שְׁאֲסוּר לִכְהֵן לְהַכֵּנס לְמִקְדָּשׁ מִפְּנֵי
2 הַשְּׁכָרוֹת, כִּף אֲסוּר לְכָל אָדָם, בֵּין פֶּהֶן בֵּין יִשְׂרָאֵל,
3 לְהוֹרוֹת¹⁸ בְּשִׁהוּא שְׁתִּי. אֶפְלוּ אֶבֶל תְּמָרִים¹⁹ אוֹ
4 שְׁתֵּה חֶלֶב וְנִשְׁתַּכְּשֶׁה דַּעְתּוֹ מָעוֹט - אֵל יוֹרֶה.
5 שְׁנֶאֱמַר: וְלִהְיוֹת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאִם הוֹרָה²⁰ בְּדָבָר
6 שֶׁהוּא מִפְּרִשׁ בַּתּוֹרָה עַד שִׁיַּדְעוּהוּ הַצְּדוּקִים²¹ -
7 מִתָּר. כְּגוֹן שֶׁהוֹרָה שֶׁהִשְׁרִין טָמֵא, וְהִצְפִּידָע טְהוֹר,
8 וְהֵדָם אֲסוּר, וְכִיּוּצָא בְּזֶה.

(18) בתוספתא כריתות פ"א: "וכשם שאם היה כהן פסול בעבודה וחייב מיתה, כך אם היה חכם או תלמיד-חכם אסור ללמד ולהורות. רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אם היה חכם מותר ללמד". (19) בכתובות י, ב: "אמר רב, אכל תמרים - אל יורה". ולפי הלשון הראשון, שלא חילקו בין אם אכל תמרים לחוד, לבין אם אכל תמרים לאחר אכילה. וכתבו שם ה'תוספות' ד"ה אמו, שאף-על-פי שרב פסק כרבי אליעזר שאינו חייב על שאר המשכרים, אסור הוא להורות, וכן משמע בבכורות שם, שגם למאן דלא מחייב בשאר משכרים, ואין עבודתו מחוללת, פסול הוא לעבודה, והוא-הדין שאסור להורות. וזה מתאים לדברי המלבי"ם למעלה. (אבל צריך-עיון, הרי בבכורות שם פסלוהו מטעם בעל-מום, ולענין הוראה אין לפסול בעל-מום). (20) כריתות, שם. (21) מקור דברי רבינו בהוריות ד, א - שהמורה דבר שהצדוקים מודים בו - אינו הוראה. ועי' ש"ך ליו"ד סי' רמב ס"ק כא.

9 ד. וּמִתָּר לְשִׁכּוֹר לְלַמֵּד תּוֹרָה²², וְאֶפְלוּ הַלְכוֹת
10 וּמִדְרָשׁוֹת, וְהוּא שֶׁלֹּא יוֹרֶה²³. וְאִם הִיָּה חָכֵם²⁴ קְבוּעַ
11 לְהוֹרָאָה - לֹא יִלְמַד, שֶׁלְמוּדוֹ הוֹרָאָה הִיא.

(22) כרבי יוסי יהודה בתוספתא שם, ובגמרא שם. (23) הלכה למעשה. כנ"ל. (24) כריתות יג, ב.

12 ה. שְׁתֵּה פְּדֵי רְבִיעִית בְּלִבָּד וְהִיָּה בָּהּ מִיּוֹם²⁵ כָּל
13 שֶׁהוּא, אוֹ יִשֵּׁן מָעוֹט, אוֹ הֶלֶךְ²⁶ פְּדֵי מִיל - כִּבְרַ עֶבֶר
14 הַיָּיִן וּמִתָּר לְעִבֵּד²⁷. אֶבֶל אִם שְׁתֵּה יוֹתֵר מִרְבִּיעִית,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ג כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שאינו עובד אינו צריך לגלח אפילו בזמן המקדש, וראה בראב"ד ובכסף-משנה. (48) שלמים פרועי ראש משותיי יין (תענית, שם). (49) הוריות יא, ב. (50) אפילו שלא כדרך אבלות ('ספר המצוות' ל"ת קסג). וראה למעלה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. (51) על מת (הל' כלי המקדש, שם). (52) אפילו שלא בשעת עבודה ('ספר המצוות' לא-תעשה קסד, והל' כלי המקדש שם). (53) זהו טעם למה שאסרה התורה לפרוע ולפרוע, אבל כיון שאסור – אסור הוא אפילו בשעה שאינו במקדש, ראה למעלה הל' כלי המקדש, שם. אבל צריך עיון, הרי מן התורה אינו חייב להיות תמיד במקדש, ראה למעלה שם ה"ז. וראה ב'יריעות שלמה'.

14 יא. כִּמָּה הוּא גְדוֹל פָּרַע? שְׁלֹשִׁים יוֹם. כְּנִזְרָא⁵⁴,
15 שְׁנָאֵמַר בּוֹ: גְּדֹל פָּרַע שְׁעָרָא שׁוֹ, וְאִין נִזְרִית פְּחוּתָה
16 מְשַׁלְשִׁים יוֹם⁵⁵. לְפִיכָּה, כִּמָּה הִדְיוּט הַעֹבֵד⁵⁶ - מְגִלָּה
17 מְשַׁלְשִׁים יוֹם לְשַׁלְשִׁים יוֹם.

(54) סנהדרין כב, ב. (55) "ודבר זה הלכה מפי הקבלה" (פ"ג מהל' נזירות ה"ב). (56) דווקא עובד, ראה למעלה ה"י.

18 יב. וְאִנְשֵׁי⁵⁷ מְשַׁמְרִי⁵⁸ אֲסוּרִין לְסַפֵּר⁵⁹ וּלְכַבֵּס⁶⁰
19 בְּשִׁפְתָּן⁶¹, כִּדִּי שְׁלֹא יַעֲלוּ לְמִשְׁמֶרְתָּן כְּשֶׁהֵן מְגִלָּין⁶²,
20 אֱלָא מְגִלָּחִין⁶³ וְרוֹחֲצִין⁶⁴ וּמְכַבְּסִין קִדָּם שְׁיַעֲלוּ.

(57) תענית טו, ב - במשנה, וראה למעלה פ"ו מהל' כלי המקדש ה"א. (58) ראה למעלה שם פ"ד ה"ג. (59) במשנה, שם: "אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס, ובחמישי מותרין מפני כבוד השבת". והשמיט רבינו כאן את הפיסקא האחרונה, והביאה רק למעלה בפ"ו שם לענין אנשי מעמד (ראה כסף-משנה, משנה-למלך ואור-שמח). (ונראה שדעת רבינו שבבא זו "ובחמישי מותרין וכו'") אינה מכוונת לאנשי משמר שבתחילת הדברים, אלא לאנשי מעמד שבסוף. שהרי כתב ה'מאירי' (תענית שם, בפירוש המשנה ד"ה אנשי משמר) "וגדולי המפרשים שואלים, והלא כהנים מיהא חייבים לספר משלשים לשלשים (ראה למעלה ה"א), ומה ניוול יש כאן ועוד אילו הגיע יום שלשים בתוך שבתם, לא יהו מספרין, וכי דוחין אסור תורה מדין גזירה. ובמחילה מהם אין כאן קושיא, שאף בפרע שבתוך שלשים יש קצת ניוול, ועליו הוא אומר שאם לא ספרו לפני שבתם, לא יספרו בתוך שבתם, הא אם הגיע יום שלשים שלהם, ודאי חייבים לספר אף בשבתם". ומכיון שמדובר בתוך שלשים יום, שמותרים לעבוד עבודה במקדש, לא מסתבר שיתירו להם לספר לכבוד שבת – שלא יהא כבוד שבת חמור מכבוד המקדש, והרי הוקשו שבת ומקדש זה לזה (יבמות ו:), ויש אומרים שלמדו מורא שבת ממורא מקדש ('ראים' סי' צח). אבל באנשי מעמד הדברים אמורים כשעברו שלשים יום, שבמקדש אסורים הם בעבודה, ולכן התירו להם לספר לכבוד השבת, וראה להלן ה"ג בדברי 'הר המוריה'. (60) אין הכוונה לבגדי כהונה, שהרי אין מכבסין אותם (פ"ח שם ה"ה), אלא לבגדי חול שלו ('יריעות שלמה').

שלא היו עובדים באותו היום כלל, גם כן אסורים לשותות יין (רש"י), כל כהן שמכיר משמרתו ומשמרת בית-אב שלו, ויודע שבתו אבותיו קבועין שם, אסור לשותות יין כל אותו היום". (39) כל אותו שבוע בין ביום ובין בלילה, שעל כל יום יש להסתפק, אולי באותו יום היו עובדים. (40) שם. (41) כלומר, קלקלה זו, היינו הבלבול הזה שנתבלבלו המשמרות – זו היא תקנתו. (וראה בפ"א מהל' מגילה ה"ח).

1 ח. כִּמָּה שְׁגֵרָל שְׁעָרָא⁴² - אֲסוּר לוֹ לְהַפְנוֹס⁴³ מִן
2 הַמִּזְבֵּחַ וּלְפָנִים. וְאִם נִכְנס וְעָבַד - חַיִּב מִיתָה⁴⁴ בְּיָדֵי
3 שְׁמַיִם, כְּשֶׁפּוֹר שְׁעָבָד⁴⁵. שְׁנָאֵמַר: וְיִין לֹא יִשְׁתּוּ כָּל
4 כֹּהֵן, וְרֹאשָׁם לֹא יִגְלְחוּ וּפָרַע לֹא יִשְׁלְחוּ - מִה
5 שְׁתּוּיֵי יִין בְּמִיתָה, אִף מְגִדְלֵי פָרַע בְּמִיתָה.

(42) ראה להלן ה"א. (43) ראה למעלה ה"א, ולהלן ה"ט"ו. (44) אבל לא חילל עבודתו (להלן ה"ט). (45) סנהדרין פג, ב. ואף-על-פי שנאמר מפורש במקרא (ויקרא י, ו) "ראשיכם אל תפרעו, ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו", וב'ספרא' פ' שמיני (מכילתא דמלואים, הלכה מא) אמרו: "ולא תמותו, ממשמע לאו אתה שומע הן". (וראה במועד קטן כד. ובחידושי הריטב"א שם) – יתכן כי הוצרכו לדרוש הפסוק הנ"ל, כי הפסוק שבפרשת שמיני אינו מספיק, שאפשר לומר שהוא נאמר רק לשעה ולא לדורות. ולאחר שכבר למדנו מהפסוק בדברי קבלה "ויין לא ישתו וגו'" שדין פרועי ראש כדין שתויי יין, נתגלה לנו על-ידי-זה כי הפסוק בפ' שמיני הוא גם לדורות, ושוב יש ללמוד ממנו לקרועי בגדים, ראה להלן ה"ד, ועי' בחידושים המיוחסים להר"ן בסנהדרין (כב:). וב'ספר המצוות' (לא-תעשה קסג) הביא רבינו הפסוק הנ"ל "ראשיכם אל תפרעו וגו'", לחייב מיתה, עיי"ש.

6 ט. וְאִין פְּרוּעֵי הָרֹאשׁ מְחַלְלִין עֲבוּדָה⁴⁶. אִף עַל פִּי
7 שֶׁהוּא בְּמִיתָה - עֲבוּדָתָה כְּשֶׁרָה.

(46) תענית יז, ב - שלא הוקשו לשותויי יין אלא לענין מיתה, ולא לענין חילול (שם).

8 י. כְּשֶׁם שְׁאִין הַכֹּהֲנִים מְזַהְרִין עַל הַיִּין אֱלָא בְּשַׁעַת
9 בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁷, כִּף אֵין אֲסוּרִין לְגַדֵּל פָּרַע אֱלָא
10 בְּשַׁעַת בִּיאָה לְמִקְדָּשׁ⁴⁸. כִּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כִּכְהֵן
11 הִדְיוּט; אֲבָל כִּמָּה גְדוֹל אֲסוּר⁴⁹ לְגַדֵּל פָּרַע⁵⁰ וּלְקַרְעַ
12 בְּגָדָיו⁵¹ לְעוֹלָם⁵², שֶׁהִרִי תָמִיד הוּא בְּמִקְדָּשׁ⁵³. וּלְכָךְ
13 נֵאמַר בּוֹ: אֵת רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם.

(47) שם יז, א: "שתויי יין בזמן ביאה הוא דאסור" (שנאמר (ויקרא י, ח) "ויין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבואכם אל אהל מועד וגו'"). ובפירוש המיוחס לרש"י שם הביא מיחזקאל (מד, כא) "ויין לא ישתו כל כהן בבואם אל החצר הפנימית". לא העתיק כמו שכתוב בגמרא שם "בזמן ביאה" שבזה אפשר לטעות שהכוונה בזמן שבת המקדש קיים (ראה בפירוש המיוחס לרש"י שם) אלא "בשעת ביאה" כלומר, כשהוא עובד. וכן כתב להלן ה"א: "כהן הדיוט העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום", אבל כהן

קכו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ולמזבח מקודש ממנו, שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם". וסובר רבינו כמאן דאמר ביומא מד, ב - שמעלות דאורייתא, ועי' ראב"ד. (76) כן הוא ב'ספרא' פ' שמיני פ"א ה"ד: "ומנין שאינו חייב אלא בשעת עבודה, תלמוד-לומר אתה ובניך", ומפרש רבינו, בשעת עבודה בשעה הראויה לעבודה, כלומר, ביום ולא בלילה (כסף-משנה).

טז. ודין הנכנס פכה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא⁷⁷. פיצד? כגון ששטה רביעית יין בין האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא - לוקה. וכן אם עבד ביציאתו - חייב מיתה.

(77) 'ספרא' שם.

יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להפנס למקדש פלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא שתוי יין או שפור או פרוע ראש דרך נוויל⁷⁸ או קרוע בגדים, אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה כבוד ומורא לפית הגדול והקדוש⁷⁹ שפנס בו מנוול. אבל ישראל שגדל שעריו עד שנעשה מחלפת⁸⁰ ולא היה דרך נוויל - הרי זה מתיר להפנס לעזרת ישראל.

(78) כן יש ללמוד ממה שאמרו (תענית יז). שלא יכנס למשמרתן כשהן מנוולין. ראה למעלה ה"ב. (79) ראה למעלה פ"ז מהל' בית הבחירה ה"א-ב. (80) שהרי שמואל הנביא היה נזיר (נזיר סו.), שנאמר (שמואל-א א, יב) "ומורה לא יעלה על ראשו" (נזיר שם) ונזיר עולם היה (פ"ג מהל' נזירות ה"ט), והיה יושב בבית ה' עד עולם (שם, כב), וביילקוט שמעוני' יואל א בשם מדרש: "יואל בן פתואל (בן שמואל), רבנן אמרין למה נקרא שמו פתואל שהיה מסלסל בשעריו כבתולה הזאת". והיינו כדי שלא יהיה מנוול ('אור שמח'). (וממה שאמרו (נזיר מח:)) "מי שהיה כהן-גדול והוא נזיר", אין להקשות, לפי שבתוך שלשים יום אינו נקרא פרוע ראש).

יום חמישי כ"ד כסלו ה'תשפ"א

פרק שני

יבואר בו שאין כהן גדול נכנס לקודש הקדשים אלא ביום הכפורים, ודין כהן הנכנס לקודש שלא בשעת עבודה.

א. אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכפורים ליום הכפורים². וכהן הדיוט נכנס לקדש³ לעבודה בכל יום⁴.

(2) בשעת עבודה. (3) להיכל. (4) להקטיר הקטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל (כסף משנה). וכן להדליק המנורה, ולדיושון מזבח הפנימי, ולהטבת הנרות, וראה למעלה בפרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יא שהיו נכנסים להיכל להשתחוות.

ב. והזהרו כל הפהנים⁵ שלא יפנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה⁶. שנאמר: ואל יבא

(61) בשבוע שלהם. (62) ראה להלן ה"ז. ואף-על-פי שעוד לא עברו שלשים מיום תגלחתו, רצו חכמים שלא יהיה עליו אפילו ניוול קצת (ראה למעלה). ובכיבוס הכוונה, שלא יכנס בבגדי חול שלו כשהם מלוכלכים (ראה למעלה). (63) שערות ראשם. (64) נראה שעל רחיצת הראש אמרו כן ('מאיר' תענית יז).

יג. מי ששלמה⁶⁵ משמרתו בתוך הרגל⁶⁶ - מתיר לגלח בגל⁶⁷. אבל אם שלמה בערב הרגל⁶⁸ - אינו מגלח אלא בערב הרגל⁶⁹.

(65) מועד קטן יז, ב - כדעת תנא-קמא. (66) (כשחל הרגל בשבת או באחד בשבת, כמו שפירשו הריטב"א והר"ר ידידיה תלמיד ר"י מפריש שם, ולא היה יכול לגלח בערב הרגל, כמו שכתבנו למעלה בהלכה הקודמת, שלדעת רבינו לא התירו בחמישי מפני כבוד השבת אלא באנשי מעמד ולא באנשי משמר, ראה בריטב"א והר"ר ידידיה שם, וב'הר המוריה' כאן). (67) מאחר שלא יכול לגלח בערב הרגל, כנ"ל. (68) כגון שהיה הרגל בשני בשבת (הריטב"א והר"ר ידידיה שם) ויכול לגלח ביום ראשון ערב הרגל. (69) ולא ברגל.

יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא. שנאמר: ראשיכם לא תפרעו⁷⁰ ובגדיכם לא תפרמו ולא תמתו; הא אם עבד⁷¹ והוא קרוע בגדים - חייב מיתה בידי שמים, אף על פי שעבודתו פשרה ולא חללה⁷².

(70) צ"ל: אל תפרעו. (71) 'ספרא' פ' שמיני, מכילתא דמלואים הלכה מא. וראה למעלה ה"ח. (72) כמו פרוע ראש (למעלה ה"ט). (ומה שכתב למעלה (כלי המקדש פ"ח ה"ד. ועיי"ש הערה ל), שאם היו בגדיו מקורעין עבודתו פסולה, היינו מטעם מחוסר בגדים. וכאן מדובר כשתקנו הקרע בשלילה (= תפירה שאינה ישרה), שלגבי מחוסר בגדים אין זה בגד קרוע, כיון שתוקן, אבל לגבי קרוע בגדים, אף-על-פי שהוא שלול, כיון שלגבי אבלות דינו כקרוע, שהרי מותר לעשות כן לאחר שבעה (פ"ט מהל' אבל ה"א) - עודנו קרוע כדרך שקורעים על המתים, ראה בהלכה הסמוכה).

טו. יראה לי, שכל כהן הפשר לעבודה, אם נכנס מן המזבח ולפנים⁷³ והוא שתוי יין או שפור משאר המשקין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים פדרך שקורעין על המתים⁷⁴, אף על פי שלא עבד עבודה - הרי זה לוקה⁷⁵; הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה⁷⁶ מנוול פכה, והרי הוא מזוהר שלא יפנס.

(73) ראה למעלה ה"א, ולהלן פ"ו ה"א. (74) כלומר, כשיעור שקורעים על מת, שהוא טפח (פ"ח מהל' אבל ה"ב). שהרי מהפסוק הנ"ל "בגדיכם לא תפרמו" למדו (מועד קטן כד.) דין קריעה על המת, ראה ב'יריעות שלמה', ולמעלה ה"ד. (75) בכלים פ"א מ"ט: "בין האולם

- 1 **בְּכָל עֵת אֶל הַקֹּדֶשׁ⁷ - זֶה קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים; מִבֵּית**
2 **לְפָרֶכֶת - לְהִזְהִיר⁸ עַל כָּל הַבֵּית.⁹**
3 **- אֵינוֹ אֶלָּא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בְּלִבָּד, שְׁלֹא יָנִיחַ**
4 **עֲבוּדָתוֹ וַיֵּצֵא.**

16) בספרא פרשת שמני (מכילתא דמילואים הלכה מב' (ג): "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל, אימתי אינו יוצא ולא יחלל הוי אומר בשעת עבודה וכו', אין לי אלא אהרן ובניו שנתרבו בשמן המשחה וכו', מניין לכהנים של כל הדורות? תלמוד לומר כי שמן משחת ה' עליכם". וסובר רבינו, שהכוונה אף לכהנים הדיוטים שבכל הדורות, שאף על פי שנאמר (ויקרא י, ז) "כי שמן משחת ה' עליכם" וזה אינו אלא בכהן גדול, שהרי לדורות רק הוא נמשח בשמן המשחה. מכיוון שלא נאמר "כי בשמן הקדש נמשחתם", על כרחו שאין הכוונה לכהנים גדולים הנמשחים בשמן, אלא אף לכהנים הדיוטים שאינם נמשחים, אבל משחת ה', שנמשחו בו בני אהרן, היא עליהם לדורות, כמו שנאמר (שמות מ, יד-טו) "ואת בניו תקריב וגו' ומשחת אותם וגו' והיתה להיות להם משחתם לכהונת עולם" (כסף משנה בשם הרמב"ן בספר המצוות ובפירושו על התורה סוף פרשת צו).

- 17) **ו. אִם כֵּן, מִפְּנֵי מַה נִּשְׁנָת אֲזַהְרָה זֶה¹⁷ בְּכֹהֵן גָּדוֹל?**
18) **שְׁכֹהֵן הַדְּיוּט שְׁהִיה בְּמִקְדָּשׁ בְּעֲבוּדָתוֹ וְשָׁמַע שְׁמֹת**
19) **לוֹ מִתְּ שֶׁהוּא חַיֵּב לְהִתְאַבֵּל עָלָיו, אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ**
20) **יֹצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ¹⁸ - אֵינוֹ עוֹבֵד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אוֹנֵן;**
21) **וְאִם עֹבֵד וְהוּא אוֹנֵן שֶׁל תוֹרָה - חָלַל עֲבוּדָתוֹ, בֵּין**
22) **בְּקָרְבָּן יָחִיד בֵּין בְּקָרְבָּן צִבּוֹר. אֲבָל כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד**
23) **כִּשְׁהוּא אוֹנֵן¹⁹, שְׁנֹאמֵר: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא**
24) **יִחַלֵּל. כְּלוּמֹר, יֵשֵׁב וְיַעֲבֹד עֲבוּדָה שְׁהִיה עוֹסֵק בָּהּ²⁰**
25) **וְאֵינָהּ מִתְחַלֵּלֶת.**

17) של "ומן המקדש לא יצא". (18) כלומר, בשעת העבודה אלא עומד שם עד שתיגמר על ידי כהן אחר, שהציאה בשעת העבודה היא בזיון לקדשים (כסף משנה). וראיה לכך מהפסוק המפורש (ויקרא שם) בבני אהרן שהיו כהנים הדיוטים: "ומפתח אהל מועד לא תצאו". (19) של תורה אבל אונן דרבנן אינו מחלל עבודתו. (20) כלשון הברייתא (יומא יג): "היה עומד ומקריב (פירוש: כהן גדול - תוספות שם דיבור המתחיל היה) על גבי המזבח וכו' ר' יוסי אומר יגמור". משמע רק עבודה שהיה עוסק בה, אבל להתחיל בעבודה - אסור.

- 21) **ז. וּמִנֵּין שֶׁעֲבוּדַת הָאוֹנֵן פְּסוּלָה? מִקָּל וְחִמֵּר: אִם**
22) **בְּעַל מוֹם, שְׁאוּכַל בְּקִדְשִׁים, אִם עֹבֵד - חָלַל; אוֹנֵן,**
23) **שֶׁהוּא אָסוּר בְּקִדְשִׁים, שְׁנֹאמֵר: לֹא אֶכְלִיתִי בָּאֵנִי**
24) **מִמֶּנּוּ - דִּין הוּא שִׁיחֲלֵל²¹.**

21) בספר המצוות עשה קסה הביא רבינו מהפסוק "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" (ויקרא כא, יב) - "הא אחר שלא יצא חילל".

- 22) **ח. וְאִף עַל פִּי שְׁכֹהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד אוֹנֵן - אָסוּר**
23) **לְאֶכֶל²² בְּקִדְשִׁים; שְׁנֹאמֵר²³: וְאֶכְלִיתִי²⁴ תַּשָּׂאת הַיּוֹם**
24) **הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי יי. וְכֵן אֵינוֹ חוֹלֵק לְאֶכֶל פְּעֻרִים²⁵. אוֹנֵן**
25) **שֶׁעֹבֵד - אֵינוֹ לוֹקֵה²⁶. וּמִתֵּר לִגְעַת בְּקִדְשִׁים²⁷ אִף עַל**

5) בספרא (פרשת אחרי מות פרשה א הלכה רז): "או אחיך בבל יבוא ואין הבנים בלא יבוא - תלמוד לומר דבר אל אהרן, שאין תלמוד לומר אחיך, ומה תלמוד לומר אחיך לרבות את הבנים". ובלקח טוב שם נוסף: "וכן הוא אומר וישמע אברם כי נשבה אחיו, והוא לוט בן אחיו". (6) משום כבוד למקדש ויראה לפני השכינה (ספר המצוות לא תעשה סח). (7) [נראה שצריך להיות: "אל הקדש [וגו'] זה קדש הקדשים", והכוונה לסוף הפסוק: "אל פני הכפרת". והיינו ליד הארון, ועדיין לא ידענו מה דינו של כל הבית מבפנים לפרוכת]. (8) לחייב מלקות ולא מיתה. (9) [היינו הבית הפנימי (=בית קודש הקדשים), וכדעת ר' יהודה במנחות כז: שעל "כל ההיכל כולו ומבית לפרוכת בארבעים (=במלקות ארבעים ולא במיתה), ואל פני הכפרות (=ליד הארון) במיתהה"].

- 3 **ג. כֹּהֵן שֶׁנִּכְנַס לְקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים¹⁰ בְּשֹׂאֵר יְמוֹת**
4 **הַשָּׁנָה¹¹, בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוּט בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל, אוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל**
5 **שֶׁנִּכְנַס לוֹ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים שְׁלֹא בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה -**
6 **חַיֵּב מִיתָה בְּיַד שְׁמַיִם; שְׁנֹאמֵר: וְלֹא יָמוּת. וְכִמָּה**
7 **פְּעָמִים הוּא נִכְנָס לְשֵׁם בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים? אַרְבַּע, כְּמוֹ**
8 **שִׁיתִּפֹּאֵר בְּמִקְוָמוֹ. וְאִם נִכְנָס חֲמִישִׁית - חַיֵּב מִיתָה**
9 **בְּיַד שְׁמַיִם¹².**

10) כלומר, ליד הארון. (11) בספרא (שם הלכה ח): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים אל הקדש לרבות שאר ימות השנה". (12) בספרא (שם): "ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים" פירוש מדלא כתיב בכל יום, אלא בכל עת, שמע מינה בעתות היום הקפיד הכתוב, שאף על פי שיש עת שהוא רשאי לבוא, לא כל עיתות היום ראויים לו לבא".

- 10 **ד. וְהַנִּכְנָס לְקֹדֶשׁ חוּץ לְקֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים¹³ שְׁלֹא**
11 **לְעֲבוּדָה אוֹ לְהִשְׁתַּחֲוּת¹⁴, בֵּין הַדְּיוּט בֵּין גָּדוֹל -**
12 **לוֹקֵה, וְאֵינוֹ חַיֵּב מִיתָה. שְׁנֹאמֵר: אֶל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת¹⁵**
13 **וְלֹא יָמוּת - עַל קֹדֶשׁ הַקִּדְּשִׁים בְּמִיתָה, וְעַל שֹׂאֵר**
14 **הַבֵּית כְּלָאוֹ וְלוֹקֵה.**

13) ראה למעלה הלכה ב, שכל שלא קרב אל הארון הרי הוא בכלל "חוץ לקדש הקדשים". (14) כלומר, שלא להשתחוות, שהרי להשתחוות מותר, שהשתחויה בכלל עבודה היא. (15) מכיוון שלא הביא תחילת הפסוק "אל מבית לפרוכת", אלא סוף הפסוק, נראה שדעתו כדעת ר' יהודה, שאינו חייב מיתה אלא על פני הכפרות, היינו ליד הארון.

- 15 **ה. כֹּהֵן שֶׁיֵּצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ בְּשַׁעַת הָעֲבוּדָה בְּלִבָּד -**
16 **חַיֵּב מִיתָה. בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל בֵּין כֹּהֵן הַדְּיוּט¹⁶. שְׁנֹאמֵר:**
17 **וּמִפְּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצֵאוּ מִן תַּמָּתוֹ. כְּלוּמֹר, לֹא**
18 **תִּנְיְחוּ עֲבוּדָה וְתֵצֵאוּ מִבְּהָלִים וְדַחוּפִים מִפְּנֵי גִזְרָה**
19 **זוֹ. וְכֵן זֶה שְׁנֹאמֵר בְּכֹהֵן גָּדוֹל: וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא**

1 פִּי שֶׁלֹא טָבֵל; שֶׁלֹא עָשׂוּ מַעֲלָה אֶלְמָא בְּאַכִּילָהּ²⁸,
2 אָבֵל בְּנִגְיָעָה - הָרִי זֶה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוָמוֹ.

22) הוריות יב: "כהן גדול מקריב אונן ולא אוכל".
23) באהרן הכהן הגדול. (24) בזבחים קא. אמרו שאין
ללמוד מפסוק זה אלא לקדשי שעה. וקדשי דורות למדו
בקל וחומר ממעשר שני, שנאמר בו (דברים שם): "לא
אכלתי באוני ממנו". (25) זבחים צח: צט. [שאף על פי
שכהן גדול שאינו אונן, אינו זקוק לחלוקה, אלא נוטל כמה
שרוצה (למעלה פרק ה מהלכות כלי המקדש הלכה יב
ולהלן פרק י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יח) - כשהוא
אונן, אינו נוטל אפילו בחלוקה]. (26) משום שאין בו לאו
מפורש, אלא נלמד בקל וחומר או מדקדוק הכתוב "לא יצא
ולא יחלל" - "הא אחר שלא יצא חלל", ראה למעלה הלכה
ז. ואין עונשים מן הדין, וראה בכסף משנה. (27) שם צח:
במשנה לפי הנוסחא שלפנינו. וכן כתב בפרק י"ב מהלכות
אבות הטומאות הלכה טו. ובפירוש המשנה שם "אונן אינו
נוגע". אבל בפירוש המשנה נוסחת ארץ ישראל הוגה שאונן
אסור לאכול בקדש (תוספות יום טוב שם). (28) שטובל
לפני האכילה (פסחים צא: וחגיגה כא. והלכות אבות
הטומאות שם).

36) בברייתא של ר' שמעון (זבחים ומועד קטן שם) "בזמן
שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן" ואונן אינו אלא ביום
המיתה, אבל בגמרא מועד קטן שם למדו מהברייתא הנ"ל
גם לאבל וכן מפורש בתוספתא זבחים תחילת פרק י"א
שאר האונן מביא קרבנות כל שבעה. (37) בזבחים שם:
"ר' שמעון אומר שלמים (ויקרא ג, א "ואם זבח שלמים
קרבנו") כשהוא שלם (שדעתו מיושבת עליו) מביא, ואינו
מביא כשהוא אונן, מניין לרבות את התודה וכו' העולה וכו'
בכור מעשר ופסח וכו' חטאת ואשם וכו' העופות והמנחות
והיין והעצים והלבונה, תלמוד לומר שלמים קרבנו כל
קרבנות שהוא מביא, כשהוא שלם מביא ואינו מביא כשהוא
אונן". (38) במועד קטן טז. למד כן ר' שמעון ממה שנאמר
(יחזקאל מד, כז) "וביום בואו וגו' יקריב חטאתו" "בזמן
שראוי לביאה ראוי להקרבה, בזמן שאינו ראוי לביאה אינו
ראוי להקרבה". (39) [זו היא מחנה לוי, שהמצורע נשלח
גם ממנה, שכן נאמר בו "וביום בואו". היינו כשהוא בא
ביום השמיני לעזרת נשים לשער ניקנור (פרק ד מהלכות
מחוסרי כפרה הלכה ב) שהוא מחנה לוי. ולפי זה פשוט
שהוא הדין לזב, שאף הוא נשלח מחוץ למחנה לוי, שאינו
משלח קרבנותיו. אבל טמא שרץ וכיוצא בו, שמותר לו
להיכנס למחנה לוי, משלח הוא קרבנותיו]. (40) ש"כ כל
אותם שנים שהיו ישראל במדבר מנודין היו (=לשמים)
ושלחו קרבנותיהם", והסתפקו חז"ל בזה שמא מנודה
לבריות חמור ממנודה לשמים (מועד קטן טו:). ואף על פי
שאינו רשאי לבוא עם העם, שאסור לעמוד בארבע אמותיו
- ייתכן שאינו דומה למצורע, שאינו ראוי לבוא כלל אפילו
יחידי, ואילו מנודה ראוי לבוא יחידי. (41) שמכיוון שלא
נפשטה הבעיא אין לנו לפוסלו מספק. וכן דעת רבינו בכל
הבעיות שבקרבנות.

יב. טמא שרץ וכיוצא בו⁴² והערל משלחין את
קרבנותיהם⁴³ ומקריבין עליהן; חוץ מפסח⁴⁴, שאין
שוחטין אותו על טמא שרץ⁴⁵, ואין שוחטין על
הערל פסח, כמו שיתבאר. אבל טמא מת⁴⁶ - אין
מקריבין עליו קרבן כלל⁴⁷ עד שיטהר⁴⁸.

(42) [שראויים לבוא לעזרת נשים. אבל זב שאינו ראוי לבוא
לעזרת נשים - אינו בכלל זה. והמדובר בטמא שרץ שלא
טבל ולפיכך אין שוחטין עליו קרבן פסח, כדלהלן, אבל אם
טבל - שוחטין עליו גם קרבן פסח, כמפורש בפרק ו
מהלכות קרבן פסח הלכה א.]. (43) בפסחים סב. "בכל
הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהם". וכן הוא בזבחים
כב: (44) שאין שוחטין אותו אלא על מי שראוי לאכול.
(45) כל זמן שלא טבל. (46) זבחים שם. ולמדו כן ממה
שנאמר בפסח (במדבר ט, י"א) "איש איש כי יהיה טמא

3 ט. אי זהו אונן? זה שמת לו מת מן הקרובים
4 שהוא חייב להתאבל עליהן²⁹, ביום המיתה בלבד -
5 הוא הנקרא אונן דין תורה³⁰, ולילה הוא אונן
6 מדברי סופרים³¹.

(29) "אמו ואביו, בנו ובתו, ואחיו ואחותו מאחיו" (פרק ב
מהלכות אבל הלכה א, עיין שם). (30) ומחלל עבודתו
(למעלה הלכה ו). (31) מדרבנן, ואינו מחלל עבודתו. כרבי
שמעון וכרבי.

7 י. ומת ששהה ימים ואחר כך נקבר - כל אותם
8 הימים שאחר יום המיתה הוא אונן מדבריהם, וכן
9 יום הקבורה, ואינו תופש לילה³². לפיכך, מי שמת
10 לו מת וקברו לאחר יום המיתה - כל יום הקבורה
11 אינו מקריב ואינו אוכל בקדשים מדבריהם, וטובל
12 ואוכל לערב. ויום שמועה קרובה³³ ויום לקוט
13 עצמות³⁴ - הרי הוא כיום קבורה, שאינו תופש לילה
14 ואפילו מדבריהם. לפיכך טובל ואוכל בקדשים
15 לערב. אבל יום המיתה - פשם שאסור לאכול בו
16 קדשים מן התורה, כך אסור לאכול בלילה
17 מדבריהם; חוץ מן הפסח בלבד, שהוא אוכל
18 לערב³⁵, כמו שיתבאר במקומו.

(32) כדעת חכמים שם ק: ולא כדעת רבי (שם) שיום
הקבורה תופס לילה. (33) בתוך שלושים יום למיתתו.
(34) ברייתא בזבחים ק: שגם יום שמועה קרובה וגם יום
ליקוט עצמות אינם תופשים לילותיהם אפילו מדרבנן, הרי
שימים אלו אינם אלא מדרבנן. (35) פסחים שם. שכיוון
שאנינות לילה אינה אלא מדרבנן - באכילת קדשים שאינה
אלא מצוות עשה, לא ביטלו חכמים דבריהם, אבל בפסח
שהוא בכרת, ביטלו חכמים דבריהם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ד כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ולנפש וגו' ועשה פסח לה' בחודש השני וגו', ואפילו אם חל שביעי שלו להיות בערב פסח והוא עליו כדן וגם טבל, שהוא ראוי לאכול בלילה אין שוחטין וזורקין עליו, כמפורש בפרק ו מהלכות קרבן פסח שם. והוא הדין לקרבן אחר. (47) בזבחים שם נחלקו בזה ריש לקיש וזקני דרום, ואמרו שם, שגם לזקני דרום אין שוחטין עליו לכתחילה, ואם כן לריש לקיש המחמיר - פסול אפילו בדיעבד (כסף משנה). (48) היינו אחר הזאות וטבילה, וביום השמיני שלו, ראה למעלה.

פרק שלישי

(1) תתבאר בו המצוה לשלח טמאים מן המקדש, ושלח שטומאתו חמורה מחבירו - חמור שילוחו ממנו.

1 א. מִצְוַת עֲשֵׂה לְשַׁלַּח כָּל הַטְּמָאִים מִן הַמִּקְדָּשׁ,²
2 שְׁנֵאֲמַר: וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמִּחְנֶה³ כָּל צָרוּעַ וְכָל זָבָה וְכָל
3 טָמֵא לִנְפֶשׁ.⁵

(2) ראה ספר המצוות, עשה לא. (3) שלש מחנות היו: מחנה שכינה, מחנה לוי ומחנה ישראל, ראה למעלה פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה יא. וכאן המדובר במחנה שכינה (להלן הלכה ב הערה ה). (4) ראה פסחים סו: ונפלה מצוה זו בדברים כג, א "ויצא אל מחוץ למחנה", ואמרו בספרי תצא (דברים שם) "זו מצות-עשה". (5) כלומר, טמא מת.

4 ב. זֶה הַמִּחְנֶה הָאֶמֶר כָּאֵן הוּא מִחְנֶה שְׁכִינָה,⁶
5 שֶׁהוּא מִפְתַּח עֲזֶרְתָּ יִשְׂרָאֵל וְלִפְנֵים⁷. שׁוֹמֵעַ אָנִי,⁸
6 שֶׁהַמִּצְוָה וְהַזָּב וְטָמֵא מֵת שֶׁלִּשְׁתֵּן בְּמָקוֹם אֶחָד.⁹
7 תִּלְמִיד לֹמֵר בְּמִצְוָה: בְּדֹד יֵשֵׁב, מִחוּץ לַמִּחְנֶה
8 מוֹשְׁבוֹ - זֶה מִחְנֶה יִשְׂרָאֵל¹⁰, שֶׁהוּא מִפְתַּח יִירוּשָׁלַם
9 וְלִפְנֵים¹¹. מֵה מִצְוָה¹², שֶׁטָּמְאָתוֹ חֲמוּרָה¹³, חֲמוּר
10 שְׁלִיחוֹ מִשְׁלֹחַ חֲבֵרָה¹⁴; אֵף כָּל שֶׁטָּמְאָתוֹ חֲמוּרָה,
11 חֲמוּר שְׁלִיחוֹ מִשְׁלֹחַ חֲבֵרָה. לְפִיכֵן מְשַׁלְּחִין אֶת
12 הַמִּצְוָה חוּץ לְשַׁלֵּשׁ מִחְנוֹת¹⁵, שֶׁהוּא חוּץ
13 לְיִירוּשָׁלַם¹⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְטָמֵא בְּבִיָּה¹⁷ מֵה שְׁאֵין
14 הַזָּב מְטָמֵא¹⁸.

(6) ספרי בתחלת פרשת נשא, ופסחים סח. ובספר המצוות (שם): "ומחנה זה האמור כאן הוא מחנה שכינה וכו' ולשון ספרי (פ' נשא במדבר שם) וישלחו מן המחנה, אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה, וכבר נכפל ציווי זה בלשון אחר, והוא אמרו יתעלה כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה (דברים כג, יא). רצה כאן באמרו "מחוץ למחנה", מחנה שכינה". (7) שבבית המקדש, כי "כשם שהיו במדבר שלש מחנות: מחנה שכינה ומחנה לוי ומחנה ישראל, כך היו בירושלים. מפתח ירושלים ועד פתח הר הבית - מחנה ישראל, מפתח הר הבית ועד שערי ניקנור - מחנה לוי, משערי ניקנור ולפנים - מחנה שכינה" (תוספתא כלים בבא קמא פ"א, הוצאת צוקרמנדל עמ' 570 10). וראה למעלה בהלכות בית הבחירה שם, ובפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח. (8) מהפסוק הנ"ל של "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב

ג. וּמְשַׁלְּחִין זִבְיִן וְזָבוֹת נְדוּת וַיִּוֹלְדוּת חוּץ לְשַׁתִּי
15 מִחְנוֹת, שֶׁהוּא חוּץ לְהַר הַבֵּית¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְטָמֵאִין
16 הַמִּשְׁכָּב וְהַמּוֹשֵׁב אֶפְלוֹ מִתַּחַת הָאֶבֶן²⁰ מֵה שְׁאֵין
17 הַמֵּת מְטָמֵא²¹.

(19) ראה למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה טו, ובכלים פרק א משנה ח. (20) שם בספרי. וביאר זאת רבינו בפ"ו מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה ה, שאם "היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשכב או למרכב ונישא הזב על האבנים מלמעלה, נטמא המשכב או המרכב ונעשה אב טומאה". (21) כן הוא בנדה סט: וכן נראה בשבת פג:

ד. טָמֵא מֵת, אֶפְלוֹ הַמֵּת עֲצָמוֹ - מִתֵּר לְהַכְנִס לְהַר
19 הַבֵּית²²; שְׁנֵאֲמַר: וַיִּקַּח מִשָּׁה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ
20 - עִמּוֹ בְּמִחְנֶה הַלְוִיָּהּ.
21

(22) כל הלכה זו היא בתוספתא כלים בבא קמא פרק א, והובאה בפסחים סז. נזיר מה. וסוטה כ.

ה. הַחֵיל²³ - מְשַׁלְּחִין מִמֶּנּוּ עוֹבְדֵי פֹכְכִים וְטָמְאֵי
22 מֵת וּבוֹעֲלֵי נְדוּת²⁴; אֶבֶל טָבוּל יוֹם²⁵ נִכְנָס לְשֵׁם,
23 שֶׁכֶּכֶּר טָבֵל²⁶.
24

(23) ראה למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ג כי "לפנים ממנו (=מהר הבית) סורג מקיף סביב גובהו עשרה טפחים, ולפנים מן הסורג החיל גובהו עשר אמות". (24) כלים שם. וכן הוא למעלה שם פרק ז הלכה טז. וכל זה מדרבנן, אבל מן התורה אפילו בעזרת נשים מותרים, שכל זה מחנה לוי עד עזרת ישראל, ראה ר"ש ורא"ש פרק א ממסכת כלים משנה ח. (25) שטבל ולא העריב שמשו. (26) כן נראה במשנה שם שרק מעזרת נשים משלחים אותו. וכן כתב גם בפירוש המשנה שם: "ולא נרחיק טבול יום מן החיל כמו (מה) שהרחקנו טמא מת, לפי שטבול יום כבר נטהר, ואינו מטמא את האדם כטמא מת", וראה ספרי שם.

קל שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוקפות חומה, ראה להלן). (39) ראה פירוש רא"ש כלים פרק א משנה ז: "והוא שיהיו מוקפות מימות יהושע בן נון, דומיא דבתי ערי חומה דדרשינן ב' בהר איש כי ימכור בית מושב עיר חומה, יכול הקיפה חומה מכאן ולהבא, ת"ל בית מושב עיר חומה, שהיא מוקפת חומה מימות יהושע בן נון". וכן כתב הר"ש שם. (40) בכלים שם: "עצירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחין מתוכן את המצורעים", וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יג. (41) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה לכלים פרק א בסוף משנה ח. (ויחכן כי כן מפרש רבינו דברי רב חסדא בפסחים שם הנ"ל).

- ט. נִכְנַס הַמְצָרֵעַ לְהַר הַבֵּית - לֹקֵה שְׁמוֹנִים.⁴² אָבֵל
טמא מת.⁴³ או טבול יום.⁴⁴ שֶׁנִּכְנַס לְעֶזְרַת נָשִׁים, או
מְחַסֵּר כְּפוּרִים.⁴⁵ שֶׁנִּכְנַס לְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל, אֵף עַל פִּי
שְׁאִינוֹ לֹקֵה - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת מְדֻדוֹת.

(42) ארבעים על כניסתו לירושלים, וארבעים על כניסתו להר הבית, ראה תוספתא כלים שם: "ונכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים, זבין וזבות נדות ויולדות להר הבית - לוקין שמונים", ובהגהת הגר"א מגיה: "כו' ויולדות שנכנסו להר הבית לוקין ארבעים (וכ"ה בפסחים שם), מצורע שנכנס להר הבית לוקה שמונים". אבל פלא הדבר שהרי רבינו במסכת כלים פרק א משנה ח הביא תוספתא זו כמקורה שלא כהגהת הגר"א. וראה בתוספתא ראשונים שם. (43) למעלה הלכה ה ביארנו כי מן התורה מותר לטמא מת ליכנס לעזרת נשים, וראה גם למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (44) ראה למעלה הלכה ו, ובהלכות בית הבחירה שם, כי מן התורה מותר לטבול-יום ליכנס לעזרת נשים. (45) אף-על-פי שאמרו בברייתא במנחות כז: "מחוסרי כפרה שנכנסו לעזרה (=לעזרת ישראל) בשוגג חייב חטאת, במזיד ענוש כרת", וכן הוא בתוספתא (כלים ב"ק פ"א הוצ' צוק"מ עמ' 569 29) "כל הטמאים שנכנסו משער ניקנור ולפנים (=עזרת ישראל), אפילו הן מחוסרי כפרה, הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת" (ראה בהשגת הראב"ד), - זה אינו אלא למאן דאמר "מחוסר כיפורים דוב, כזב" (זבחים יז:), אבל דעת רבינו היא "מחוסר כיפורים דוב, לאו כזב" וכמה ראיות לדבר, ראה בכסף-משנה. וכן הוא בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יד. וכן נראה למעלה הלכות בית הבחירה שם הלכה יח, ולהלן פ"ד הלכה ד, ופ"ט הלכה יא.

- י. וְכִשֵּׁם שִׁשְׁלֹשִׁים טֵמְאִים.⁴⁶ מִן הַמִּקְדָּשׁ.⁴⁷ בַּעֲשָׂה, כֶּף
אִם נִכְנָסוּ.⁴⁸ - עוֹבְרִים בְּלֹא תַעֲשֶׂה.⁴⁹ שְׁנֵאָמַר: וְלֹא
יִטְמְאוּ אֶת מַחְנֵיהֶם - זֶה מַחְנֵה שְׂכִינָה.⁵⁰

(46) שנאמר "וישלחו מן המחנה וגו'" (למעלה הלכה א). וראה גם למעלה הלכה ח "ויצא מחוץ למחנה, זו מחנה שכינה". (47) היינו מחנה שכינה, מעזרת ישראל ולפנים. (48) למחנה שכינה. (49) ראה מכות יד: וספרי זוטא לבמדבר שם, ובספר המצוות לא-תעשה עז. (50) כלומר, הנשלחים ממחנה שכינה אם נכנסו, עוברים בלא-תעשה

- ו. עֶזְרַת הַנָּשִׁים - מְשַׁלְחִין מִמֶּנּוּ טָבֹול יוֹם.²⁷ אָבֵל
לֹא מְחַסֵּר כְּפוּרִים.²⁸ שֶׁמְחַסֵּר כְּפוּרִים הָעָרִיב
שְׁמֻשׁוֹ.²⁹ וְאִסּוּר טָבֹול יוֹם בְּמַחְנֵה לְוִיָּה מְדַבְּרִי
סוֹפְרִים.³⁰

(27) כלים שם, ולמעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז. (28) כן נראה בכלים שם, שרק מעזרת ישראל משלחים אותו. ומחוסר כיפורים הוא, זב וזבה, מצורע ויולדת אחר שטבלו והעריב השמש ועדיין לא הביאו קרבנותיהם, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א. (29) כלומר, אף כי טומאתו היתה חמורה - כיון שהעריב שמשו, אין מרחיקים אותו כמו טבול-יום, שעדיין לא העריב שמשו. ובספרי שם אמרו: טבול יום חמור ממחוסר כפרה, שטבול-יום אסור בתרומה, ומחוסר כיפורים מותר בתרומה. (30) מדרבנן. וכן כתב רבינו למעלה פרק ז מהלכות בית הבחירה הלכה יז, וראה פסחים צב: יבמות ז: הוריות ה. וזבחים לב:

- ז. מְעֶזְרַת יִשְׂרָאֵל.³¹ וְלַפָּנִים - אִפְלוּ מְחַסֵּר כְּפוּרִים
לֹא יִפְנֶס לְשֵׁם.³² שְׁעָדִין לֹא טָהַר טָהֵרָה גְּמוּרָה.³³
שְׁנֵאָמַר: וְכִפּוּר עֲלֵיהָ הִכָּהוּ וְטָהֲרָה, מִכָּל שְׁעָדִין לֹא
נִגְמְרָה טָהֲרָתָה.

(31) שכאן מתחיל מחנה שכינה. (32) כלים שם. וראה בהלכות בית הבחירה שם הלכה יח. (33) בסנהדרין פג: למדו כן מפסוק זה לענין מחוסר כפרה ששימש במקדש, ואילו לענין כניסה למקדש למדו מפסוק אחר, שנאמר (במדבר יט, יג) "טמא יהיה עוד טומאתו בו" - "טומאתו בו, לרבות מחוסר כיפורים" (מכות ח: וראה בהרמוריה.

- ח. הַטֵּמֵא הַמְשַׁלַּח מִהַר הַבֵּית,³⁴ אִם נִכְנַס - עוֹבֵר
בְּלֹא תַעֲשֶׂה.³⁵ שְׁנֵאָמַר: וְיֵצֵא מִחוּץ לַמַּחְנֶה - זֶה
מַחְנֵה שְׂכִינָה.³⁶ וְלֹא יָבֵא אֶל תּוֹךְ הַמַּחְנֶה - זֶה
מַחְנֵה לְוִיָּה.³⁷ וְכֵן מְצָרֵעַ שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַם -
לֹקֵה.³⁸ אָבֵל אִם נִכְנַס לְשָׂאֵר הָעָרִים הַמִּקְדָּשׁ
חֻמָּה.³⁹ אֵף עַל פִּי שְׁאִינוֹ רִשְׁאִי,⁴⁰ לְפִי שְׁנֵאָמַר:
בְּדָד יֵשֵׁב - אֵינוֹ לֹקֵה.⁴¹

(34) ראה למעלה פרק ה מהלכות בית הבחירה הלכה א, מהו הר הבית. (35) וגם לוקה. ראה תוספתא כלים בבא קמא פ"א. (36) בפסוק הנ"ל אין אלא עשה ולא לא-תעשה. וראה להלן הלכה י שעובר בלא-תעשה משום "ולא יטמאו את מחניהם". (37) כן הוא בספר המצוות לא-תעשה עח, ובסמ"ג לאוין שד. אבל בפסחים סח. במסקנת הגמרא אמרו להיפך: "ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה", וכן הוא בספרי תצא (דברים שם) "ר"ש התימיני אומר: ויצא אל מחוץ למחנה, זה מחנה לוי. ולא יבא אל תוך המחנה, זה מחנה שכינה". וראה בכסף-משנה. (38) תוספתא כלים שם (הובאה שם בפירוש המשנה כלים פרק א משנה ח: "נכנסו מצורעים לפנים מן החומה לוקין את הארבעים". (ומה שאמר רב חסדא (פסחים סז) "מצורע שנכנס לפנים ממחיצתו פטור, שניתקו הכתוב לעשה", יתכן כי הכוונה לשאר הערים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ד כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קלא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מחוסר כיפורים (ראה למעלה הלכה ט) שנכנס לעזרה שוגג חייב חטאת, במזיד עונש כרת, ואין צ"ל טבול-יום ושאר כל הטמאים (ר"ש כלים שם). (57) שבועות שם במשנה. (58) למעלה פרק ו מהלכות בית הבחירה, הלכה יב.

11 יג. ואי זהו הטמא שחייב כרת על המקדש? כל
12 שנטמא בטמאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁵⁹,
13 שכבר נתפרש בנזירות⁶⁰; או שיגע באדם או בכלים
14 שנטמאו באותן הטמאות שהנזיר מגלח עליהם⁶¹,
15 שהרי הוא שני לראשון⁶² שנגע במת; או שנטמא
16 בפאר אבות הטמאות⁶³ של תורה שיתפרשו
17 במקומן⁶⁴.

(59) "אבל המתטמא בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן וכו' פטור על ביאת המקדש" (להלן הלכה יד) והוא במשנה נזיר נו: כדעת ר' אליעזר משום ר' יהושע, ולא כר' מאיר, וכן כתב בפירוש המשנה כי "מאמר ר"מ אינו נכון". (60) בהלכות נזירות פרק ז הלכות א"ו. (61) אף-על-פי שהנוגע בכלים שנגעו במת אם הוא נזיר אינו מגלח (נזיר נד. במשנה) וכל-שכן שהנוגע באדם שנגע במת שוודאי אינו מגלח, ואף-על-פי-כן הם חייבים על ביאת המקדש, שלא אמרו (שם נו: במשנה) "כל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה, אין חייבין עליה על ביאת מקדש", אלא למעט רביעית דם ורובע עצמות, שמעיקרן אין בהן גילוח, אבל הנוגע באדם או בכלים שנוגע במת, שעיקרה של טומאה, דהיינו המת, הנזיר נגלח עליה, חייבים עליה על ביאת מקדש. ומה שנאמר (במדבר יט, כ) "ואשר יטמא ולא יתחטא", וממנו למדו (ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד) שאינו חייב אלא אם צריך חיטוי (=הזאה שליש ושבועי) – כן הוא פירושו: ואשר יטמא, כלומר שנגע במי שהוא צריך חיטוי – חייב, ולפיכך חייב גם הנוגע באדם שנגע במת, אף-על-פי שזה השני אינו טעון חיטוי (כסף משנה). (62) ירושלמי שם. (63) שכן מפורש בתורה (ויקרא ה, ב) "נפש אשר תגע וגו' בנבלת חיה וגו' או בנבלת שרץ וגו'". (64) בהלכות אבות הטומאות.

18 יד. כללו של דבר: כל הטעון ביאת מים⁶⁵ מן
19 התורה - חייב כרת על ביאת המקדש⁶⁶, ואפלו אחר
20 שטבל, עד שיעריב שמשו⁶⁷. אבל המתטמא
21 בטמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן, אף על
22 פי שהוא טמא טמאת שבעה - הרי זה פטור על
23 ביאת המקדש⁶⁸.

(65) כלומר, טבילה. (66) פרה פרק יא משנה ד: "כל הטעון ביאת מים מדברי תורה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=מים) בין לאחר ביאתו, חייב". (67) משנה שם, ראה למעלה בסמוך. (68) משנה נזיר נו: וראה בהלכה הקודמת.

24 טו. וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת⁶⁹,
25 או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת⁷⁰, אף
26 על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא
27 בפוך קדשים - הרי זה פטור על ביאת המקדש;

הנ"ל, ואילו אלו הנשלחים ממחנה לויה, אם נכנסו למחנה לויה, עוברים בלא-תעשה אחר, משום שנאמר "לא יבוא אל תוך המחנה", ראה למעלה הלכה ח.

1 יא. ומניין שאינו עובר אלא אם פן נכנס, אכל אם
2 נגע בעזרה מאחוריה - פטור? שנאמר ביולדת: ואל
3 המקדש לא תבא⁵¹.

(51) בספר המצוות שם, כתב רבינו וז"ל: "ובספרא (ראה שם פ' תזריע פרק א הלכה ט) אמרו לפי שנאמר והזרתם את בני ישראל מטומאתם ולא ימותו (שם טו, לא), שומע אני בין מתוכו בין מאחוריו, כלומר, גם הנוגע במקדש מאחוריו כשהוא טמא, מתחייב כרת, תלמוד-לומר ביולדת, ואל המקדש לא תבוא, ושם נתבאר שדין היולדת ודין שאר טמאים שוים בזה".

4 יב. טמא שנגע למקדש⁵² במזיד - עונש כרת;
5 שנאמר: ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא
6 עונו⁵³. בשוגג - מביא קרבן עולה ויורד⁵⁴; שנאמר:
7 או נפש אשר תגע בכל דבר טמא⁵⁵. ואין חייבין כרת
8 או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפניהם⁵⁶, או על
9 תוספת העזרה⁵⁷ שנתקדשה קדשה גמורה, כמו
10 שבארנו⁵⁸.

(52) לעזרה, ראה להלן. (53) בספרא אחרי פרק יא הלכות יג – טו: "יכול על כיבוס בגדים יהיה עונש כרת, תלמוד-לומר ובשרו לא ירחץ ונשא עונו. הא כיצד, על רחיצת גופו עונש כרת וכו'. מנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה, וחייב קרבן על ידי טומאה, מה קרבן שחייב להלן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו, אף עונש ואזהרה האמורים כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו. אחרים אומרים "ונשא עונו" "ונשא עונו" לגזירה-שוה, מה נשיאת עוון האמור להלן בכרת, אף כאן בכרת". ומה שלא מביא רבינו מפסוק מפורש (במדבר יט, כ) "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את משכן ה' טמא ונכרתה הנפש ההיא מ ישראל וכו' ואשר יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא" – "משום דשם אינו מבואר אלא במת החמור, אבל בשאר טומאות לא שמענו" – (הר המוריה), אבל להלן בפרק י מהלכות שגגות הלכה ה הביא רבינו הפסוק בבמדבר הנ"ל, וז"ל "ובנכנס למקדש נאמר, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל כי את מקדש ה' טמא", וראה בספר המצוות שם. (54) ראה להלן בפרק א מהלכות שגגות הלכה ג, ובפרק י שם הלכה א. (55) ראה ספרא ויקרא (דבורא דחובה פרק יב הלכה י) "ומנין שאינו מדבר אלא בטומאת מקדש וקדשיו, הזהיר וענש על ידי טומאה וחייב קרבן על הטומאה, מה עונש ואזהרה האמורים להלן על ידי טומאה, בטומאת מקדש וקדשיו, אף קרבן שחייב כאן על ידי טומאה בטומאת מקדש וקדשיו" וראה גם להלן פרק י מהלכות שגגות הלכה ה. (56) ראה שבועות יד. במשנה, ובמסכת כלים פרק א משנה ח, שאין חייבים כרת אלא במחנה שכינה, דמשכן ומקדש כתיב (במדבר שם), ובהקומץ רבה (מנחות כז:): תנא

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוריה). ואף-על-פי שאדם חייב כרת על טומאת גופו, בין שיהיה אב הטומאה ובין ראשון לטומאה, ראה למעלה הלכה יג, וכן מפורש בפסוק "נפש אשר תגע בנבלת חיה וגו' בנבלת שרץ" - אין ללמוד אדם מכלים, שהרי באדם החמירה התורה לחייבו כרת, ואילו בכלים אינו חייב אלא מלקות בלבד, ראה בקרית ספר ובהר המוריה.

יח. וכן טמא שהכניס ידו למקדש - מפיין אותו מפת מדרות⁸⁰. וכן כל טמא באב מאבות הטמאות של דבריהם⁸¹, או שאכל אכלין טמאים ושתה משקין טמאין, ונכנס למקדש במזיד קדם שיתבבל⁸² - מפיין אותו מפת מדרות⁸³.

80) בזבחים לב. "אמר עולא אמר ר"ל, טמא שהכניס ידו לפני לוקה וכו' דביאה במקצת שמה ביאה". ובסוף הסוגיא שם (לג): אמרו: "כי אתא רבין אמר רבי אבהו, לענין טמא שנגע בקודש איתמר", ופירש"י לא יליף, ר"ל מלקות מההוא קרא אלא לטמא שנגע בקודש, ולא איירי בביאת מקדש כלל ע"ש. וסובר רבינו שאף-על-פי שאין לנו לחייבו מלקות מן התורה - יש לחייבו מכת מדרבנן (כסף משנה). 81) ראה בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה יא. ובפ"ב מהלכות משכב ומושב הלכה י. 82) אבל אחר שטבל, אף-על-פי שלא העריב שמשו, אין מכין אותו מכת מדרות, עיין בפ"ט מהלכות אבות הטומאות הלכה א. ומקור הדברים בפרה פ"א משנה ה. 83) בפרה שם: "כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים, מטמא את הקודש ופוסל את התרומה וכו' ואם בא אל המקדש, בין לפני ביאתו (=במים) ובין לאחר ביאתו פטור, וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ואינו חייב על ביאת מקדש, לפי שהוא טומאה קלה מדרבנן, והפסוק לא אסר ביאת מקדש, אלא על מי שנטמא באב הטומאה מדאורייתא, כמו שאמר: בטומאת אדם או בבהמה טמאה או בכל שרץ טמא". וממה ששינוי "פטור", משמע פטור אבל אסור, ומכין אותו מכת מדרות כעל כל איסור דרבנן. (ולפי מה שכתבנו למעלה שאינו צריך הערב שמש, על-כרחו שהדיוק "פטור אבל אסור", אינו אלא לפני ביאתו במים).

יט. טמא ששכנס למקדש דרך גגות - פטור; שפאמר: ואל המקדש לא תבא - דרך פיה חובה תורה⁸⁴. ואף על פי שהוא פטור מפרת, מפיין אותו מפת מדרות⁸⁵. [ואפילו נכנס במגדל הפורח באויר] - בין ששכנס למקדש [במגדל]⁸⁶ דרך גגות בין ששכנס בו דרך פתחים⁸⁷.

84) ברייתא בשבועות יז: "ונראה שאם שהה שם שיעור השתחוואה, שחייב אף שנכנס דרך גגות, שאינו גרוע מטהור שנכנס ונטמא שם ושהה, שחייב", כמפורש להלן הלכות כא-כב (משנה למלך, ועיין שם). 85) כן נראה ממה שנאמר בברייתא שם "פטור", משמע פטור אבל אסור מדרבנן, ולכן מכין אותו מכת מדרות (כסף משנה). 86) בדפוס וויניציאה ורומי, אין תיבות אלו המוקפות. ולפי זה, המשך דבריו שכתב "בין שנכנס בו דרך פתחים" תמוהין, שהרי הנכנס דרך פתחים, חייב כרת. ובכסף-משנה

1 שְׂדֵבְרִים אֵלָיו הִלְכָה מִפִּי הַקֶּבֶלָה⁷¹. וְאִף עַל פִּי 2 שֶׁהוּא פֶטוּר, מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְרוֹת⁷².

69) שהנוגע השני הוא שלישי לראשון שנגע במת - אינו חייב, אף-על-פי שנגע בכלים הצריכים חיטוי. וראה בירושלמי שם. 70) אף כאן אינו אלא שלישי לראשון, וכן"ל. 71) "שהרי לא נתפרשו בתורה אלא זה שנטמא במת, שהוא אב, והשני הנוגע בו שהוא ראשון (פ"ה) מהלכות טומאת מת הלכה ה. 72) כן נראה ממה שאמרו במשנה (נזיר שם) "וכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה אין חייבין עליה על ביאת המקדש" - הרי שלא מיעטו אלא מחיוב, אבל איסורא איכא. והוא-הדין לשלישי לראשון, וראה בכסף-משנה.

3 טז. הַמִּכְנִיס שֶׁרִץ⁷³ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ⁷⁴ בְּמִקְדָּשׁ אוֹ שֶׁהִכְנִיס 4 אֶדָם טָמֵא לְמִקְדָּשׁ⁷⁵ - הָרִי זֶה חַיִּב כְּרֵת, שֶׁהָרִי טָמֵא 5 מִקְדָּשׁ יִי. אֲבָל הַזֹּרֵק בָּלִים טָמֵאִים לְמִקְדָּשׁ, אֲפִלוּ 6 הָרִי בָלִים שֶׁנִּגְעוּ בְּמֵת - פֶּטוּר מִן הַכְּרֵת, אֲבָל חַיִּב 7 מִלְּקוֹת⁷⁶. שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם לֹא יִכָּבֵס וְגוֹמֵר. מִפִּי 8 הַשְּׁמוּעָה לְמִדְוֵי⁷⁷: עַל רִחִיצַת גּוּפוֹ עֲנוֹשׁ כְּרֵת, וְעַל 9 כְּפֹס בְּגָדָיו לִזְקָה אֲרָבָעִים.

73) בעירובין קד: "אמר רב טבי בר קיסנא אמר שמואל: המכניס טמא שרץ למקדש חייב, שרץ עצמו פטור וכו'. לימא כתנאי, שרץ שנמצא במקדש וכו'. מאי לאו בהא קא מיפלגי וכו', לא דכולי עלמא חייב, והכא בהא קא מיפלגי וכו'". וכיון דאסיקנא דכולי עלמא חייב, משמע דהכי הלכתא (כסף משנה). (והמדובר באופן שלא נגע בו (ראה בפ"ד מהלכות אבות הטומאות הלכה א, שאינו מטמא במשא אלא במגע) ולא נטמא על ידו, שאם לא כן, הרי הוא טמא שרץ וחייב על עצמו, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יג). 74) אחר משאר אבות הטומאה (שאנים מטמאים במשא, ראה למעלה). 75) עירובין שם. ומפרש רבינו, שמה שאמר שמואל "המכניס טמא שרץ למקדש, חייב", היינו אדם טמא. ורש"י שם מפרש שמכניס כלי שנטמא בשרץ. וראה להלן. (וגם טמא מת אינו מטמא במשא, כמפורש בפ"ה מהלכות טומאת מת הלכה ט). 76) ירושלמי נזיר פ"ז הלכה ד (כסף משנה). 77) ספרא פרשת אחרי פרק יא הלכה יג, וראה גם בירושלמי שם ובספרי נשא פסקה א. ודברי רש"י בעירובין שם שהמכניס כלי טמא חייב חטאת בשוגג, וכתב במזיד, צ"ע. ועיין בהגהות הגר"א שם.

10 יז. וְרָאָה לִי, שְׁאִינוּ לִזְקָה אֶלָּא עַל בְּגָדִים שֶׁהֵן אֵב 11 טָמֵא, כְּגוֹן בְּגָדִים שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן זֶה הַטָּמֵא לְמַת, שֶׁהֵן 12 אֵב הַטָּמֵא, כְּמוֹ שֶׁתִּפְאָר⁷⁸; אֲבָל בְּגֵד שֶׁהוּא 13 רֵאשׁוֹן, אִם הִכְנִיסוֹ לְמִקְדָּשׁ - אִינוּ לִזְקָה עָלָיו, אֲבָל 14 מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִדְרוֹת⁷⁹.

78) בפרק ה מהלכות טומאת מת. 79) נראה שלמד כן ממה שאמרו בעירובין שם, שהמכניס כלי חרס טמא אינו חייב, לפי שאינו נעשה אב הטומאה, וסבור רבינו שהוא-הדין לכל הכלים אם הם אב הטומאה, שאינו חייב (הר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ד כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קלג

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

במזיד, תיקו". ופירש רבינו, שהספק הוא לענין מלקות, ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (100) מבואר דכל שלא שהה פטור מקרבן וממלקות, וראה שם טז: "בעי רבא, אם צריך שהייה למלקות או שאין צריך שהייה למלקות, לקרבן גמירי שהייה, למלקות לא גמירי שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, לא שנה לקרבן ולא שנה למלקות, תיקו", ופסק לקולא (ראה הר המוריה). (101) ראה להלן הלכה כב והלכה כד.

13 כב. ואסור לו לשהות¹⁰² או להשתחוות או לצאת
14 בדרך ארפה. ואם שהה, או שיצא בארפה אף על
15 פי שלא שהה, או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה¹⁰³
16 אף על פי שלא שהה¹⁰⁴ - חייב פרת. ואם היה שוגג
17 - מביא קרבן¹⁰⁵.

(102) ראה להלן הלכה כג כמה הוא שיעור שהייתו.
(103) ראה להלן שם, אם לא החזיר פניו. (104) שם יד:
במשנה "והשתחוה או ששהה בכדי השתחוואה" ובגמ' שם
טז: אמר רבא, לא שנו אלא שהשתחוה כלפי פנים, אבל
השתחוה כלפי חוץ - שהה אין, לא שהה לא. (105) ראה
שם טז: בבעיית רבא שלקרבן אין ספק, שצריך שהיה.
ושיעורים אלו הם הלכה למשה מסיני, ראה רש"י שם יד:
במשנה.

18 כג. לא החזיר פניו, אלא השתחוה דרך יציאתו
19 כלפי חוץ - אינו חייב, אלא אם כן שהה כשיעור¹⁰⁶.
20 וכמה שיעור שהייתו? כדי לקרות: ויכרעו אפים
21 ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי פי טוב פי
22 לעולם חסדו¹⁰⁷. וזהו שיעור השתחויה¹⁰⁸.

(106) שם טז: (107) המחצית השניה שבפסוק בדברי
בימים-ב (ז, ג). (108) שם טז: מחלוקת ר' יצחק בר נחמני
ור' שמעון בן פזי, חד אמר כמימריה דהאי פסוקא (כשיעור
קריאת כל הפסוק כולו), וחד אמר כמייכרעו לסיפא (כלומר,
כשיעור קריאת המחצית השניה של הפסוק, מתיבת
ו"יכרעו" עד הסוף). ובירושלמי יומא פ"ג ה"ג מחלוקת
אמוראים נוספת בענין זה, ראה בכסף-משנה והר המוריה,
ופסק רבינו כדעת האמורא השני שבבבלי.

23 כד. ואי זו היא דרך ארפה? כל שאפשר לו לצאת
24 מן המקדש בדרך קצרה ממנה. יצא בקצרה, אף על
25 פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל, אפילו כל
26 היום - פטור¹⁰⁹. יצא בארפה, אף על פי שרץ ודחק
27 עצמו בכל כחו, ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארפה
28 פחות משעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה, הואיל
29 ויצא בארפה - חייב¹¹⁰. יצא בקצרה והלך מעט
30 ועמד ושהה מעט, עד שנגזר מכל השהיות כדי
31 השתחויה: במזיד - אינו לוקה, בשוגג - אינו מביא
32 קרבן, מפני שהדבר ספק¹¹¹; אבל מכין אותו מכת
33 מרדות¹¹².

(109) שם יז. "אמר רבא, קצרה שאמרו (שהוא פטור, שם
במשנה) אפילו עקב בצד גודל, ואפילו כל היום כולו".

כתב כי מצא ספר מוגה מספרי רבינו, שכתוב תיבות נוספות
אלו. וראה הר המוריה למעלה פ"ב הלכה ג ס"ק ה, שכתב
כי אולי מפרש רבינו מה שאמרו בזבחים פב: שאם נכנס
דרך משופש פטור, דהיינו במגדל פורח באויר. (87) לפי
הגהת הכסף-משנה, פירוש הדברים שנכנס במגדל פורח
באויר דרך פתחים, ואף-על-פי-כן פטור מן התורה, אבל
מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

1 כ. כל מקום⁸⁸ שחייבים על זדונו פרת ועל שגגתו
2 קרבן⁸⁹, אם נמצאת שם טמאה בשבת - מוציאין
3 אותה⁹⁰; וישאר המקומות⁹¹ - כופין עליו פלי עד
4 אחר שבת⁹². וכשהן מוציאין - אין מוציאין אותה
5 אלא בפשוטי פלי עץ⁹³ שאין מקביל טמאה⁹⁴, שלא
6 לרבות את הטמאה⁹⁵.

(88) היינו על העזרה - רש"י בעירובין קד: וראה גם בפירוש
המשנה לרבינו שם. (89) קרבן עולה ויורד, ראה להלן פרק
א מהלכות שגגות הלכה ג, ולמעלה הלכה יב. (90) ראה
עירובין שם במשנה: "שרץ שנמצא במקדש וכו' מהיכן
מוציאין אותו, מן ההיכל ומן האולם ולמזבח דברי ר"ש בן
ננס. רבי עקיבא אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל
שגגתו חטאת, משם מוציאין אותו". ופסק רבי עקיבא,
משום שהלכה כר"ע מחברו (הר המוריה). (91) דהיינו
הלשכות, ראה ברש"י שם. (92) שם במשנה: "ושאר כל
המקומות, כופין עליו פסכתו". וראה להלן פרק ג מהלכות
תמידין ומוספין הלכה ו. (93) בצבת של עץ. (94) ראה
להלן פ"א מהלכות כלים הלכה י. (95) ראה עירובין שם
במשנה: "שרץ שנמצא במקדש, כהן מוציאו בהמינו
(=אבנטו) שלא לשהות את הטומאה (ולחזור אחר צבת)
דברי ר' יוחנן בן ברוקא. רבי יהודה אומר בצבת של עץ,
שלא לרבות את הטומאה", "לטמא האבנט ונוח לו
להשהותה שם, ולחזור אחר הצבת מלרבות טומאה" (רש"י
שם). ופסק רבינו כר' יהודה, וכן פסק בפירוש המשנה שם.

7 כא. אחד טמא שנקנס למקדש טהור⁹⁶, או טהור
8 שנקנס למקדש שיש בו טמאה, כגון שהיה מת תחת
9 אהל במקדש ונקנס הוא תחת האהל - הרי זה חייב
10 פרת, שהרי ביאתו וטמאה באין כאחת⁹⁷. ונקנס
11 למקדש ונטמא שם אחר שנקנס⁹⁸, אפילו טמא עצמו
12 במזיד⁹⁹ - ימחר ויבהל ויצא¹⁰⁰ בדרך קצרה¹⁰¹.

(96) כלומר, הוא היה טמא והמקדש טהור, וזהו הדין
הפשוט של "טמא שנכנס למקדש", ראה למעלה הלכה יב.
(97) אולי יצא לרבינו כן, מהאי דלהלן פרק יח מהלכות
פסולי המקדשים הלכה יג, שטמא האוכל בשר קודש טמא
חייב כרת, ומזה למד גם לענין מקדש, דאיתקש קדש
למקדש (זבחים לג:). ועוד יש להביא ראיה משבועות יז.
שנדחק למצוא הדין של טמא ששימש שחייב במיתה ולא
בכרת, ולא פירשו באופן שנכנס טהור ונטמא במקדש, אלא
על-כרחו שגם באופן זה חייב כרת (הר המוריה).
(98) משנה שבועות יד: (99) שם יז. "בעי רב אשי, טימא
עצמו במזיד מהו, באונס גמירי שהייה, במזיד לא גמירי
שהייה. או דילמא בפנים גמירי שהייה, ל"ש באונס ול"ש

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14) אבל בארוכה, אף אם לא שהה חייב כרת, ראה למעלה שם הכ"ב. 15) שבועות יז, ב - דברי אביי, וראה להלן פ"ט ה"ד. 16) שבועות, שם: "והא קמ"ל דכל קרובי עבודה, עבודה היא".

ד. וכן טמא שטבל ועבד קדם שיעריב שמשו - 18
עבודתו פסולה¹⁷, וחיב מיתה בידי שמים¹⁸.
שנאמר: ולא יחללו שם אלהיהם. מפי השמועה
למדנו¹⁹, שזו אזהרה לטבול יום שעבד, שעדין טמא
הוא; שנאמר: ובא השמש וטהר, מכלל שעדין לא
טהר²⁰. אבל מחסר פפורים שעבד, אף על פי
שעבודתו פסולה וחלל²¹ - הרי זה פטור²².

17) משנה, זכחים טו, ב: "כל הזבחים שקבלו דמן וכו' טבול יום וכו' פסל". 18) סנהדרין פג, א. ופג, ב. 19) זכחים יז, א. וסנהדרין פג, ב. 20) והוא לתת טעם למה חלוק ממחוסר כיפורים (כסף-משנה). אבל צריך עיון, שהרי בברכות ב, ב - אמרו ש"וטהר" אינו על האדם, אלא על היום, וכן כתב רבינו בעצמו בפ"ז מהל' תרומות ה"ב. ועי' בתוספות' זכחים שם ד"ה טבול יום, וב'תוספות יום-טוב' זכחים פ"ב מ"א, ד"ה וטבול יום. 21) משנה, זכחים שם. 22) יש לתמוה, הרי בסנהדרין פג, א ופג, ב - מנו מחוסר כיפורים בכלל אלו שמחוייבים מיתה וכו', ורבינו עצמו בפ"ט מהל' סנהדרין (הלכה ב) מנה מחוסר כיפורים בכלל מחוייבי מיתה שחייבים מלקות (כסף-משנה). גם תמוה, שהרי גם להלן פ"ט ה"א נשמע כי מחוסר כיפורים חייב מיתה. וראה גם בהשגת הראב"ד, שמקשה עליו ממה שאמרו במכות (ח): "עוד טומאתו ב" לרבות מחוסר כיפורים, עי"ש. ועי' עוד גם למעלה פ"ג ה"ט.

ה. ומנין שעבודתו פסולה? שנאמר²³: וכפר עליה
הכהן וטהרה, מכלל שעדין לא נגמרה טהרתה²⁴.
והוא הדין לכל מחסרי פפורים²⁵.

23) לגבי יולדת. 24) בזבחים יט, ב: "מחוסר כיפורים מנלן, אמר רב הונא, דאמר קרא: וכפר עליה הכהן וטהרה, טהרה מכלל שהיא טמאה". אבל ראה בסנהדרין פג, א - דרש זה לענין חיוב מיתה. וראה גם ביבמות עד, ב. 25) היינו זב וזבה ומצורע, ראה להלן פ"א מהל' מחוסרי כפרה ה"א.

ו. כהן שעבד ואחר כהן נודע שהיה טמא: אם היא
טמאה ידועה²⁶ - כל הקרנות שהקריב פסולין²⁷,
שהרי עבודתו חלין; ואם היא טמאת התהום²⁸ -
הציץ מרצה²⁹, וכל הקרנות שהקריב נרצו. ואפלו
נודע לו שהוא טמא קדם שזרק הדם וזרק -
הרצה³⁰; שהציץ מרצה על טמאת התהום אף על
פי שהוא מזיד³¹. וכבר בארנו טמאת התהום
בגזירות³².

26) אפילו רק לאיש אחד בעולם, ראה להלן. 27) ראה למעלה ה"א. ועי' בקידושין סו, ב - שאם היה עומד ומקריב

110) שם בעא מיניה אביי מרבה, ופשט לו כן. 111) שם בעיא שלא נפשטה, ופסקה לקולא (כסף משנה). 112) כן פסק רבינו בכמה מקומות, שבספק מכין אותו מכת מרדות (פרק ג' מהלכות איסורי ביאה הלכה א, פ"ז שם הלכה ז, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה ג, וראה בפ"ט מהלכות כלאים הלכה ו, ובכסף-משנה ומעשה רוקח שם).

פרק רביעי

1) יבאר בו רבינו דין טמא שעבד עבודה במקדש, ודיני טומאה בצבור.

א. טמא שעבד במקדש - חלל עבודתו², וחיב מיתה
בידי שמים³ על עבודתו, אף על פי שלא שהה שם⁴.
שנאמר: וינזרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו את
שם קדשי - הרי זו אזהרה לעובד בטמאה. ולהלן⁵
הוא אומר: ומתו בו כי יחללוהו; מה חלול האמור
[שם] - חיב מיתה בידי שמים⁶, אף כאן - מיתה
בידי שמים. וכל לאו שחביבין עליו מיתה בידי
שמים - לוקין עליו⁷.

2) משנה, זכחים טו, ב. 3) סנהדרין פג, א. 4) ראה שבועות יז, ב. וראה להלן ה"ג היאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה. 5) אצל תרומה. 6) סנהדרין פג, ב. 7) כן הוא במכות יג, א - במשנה, שהאוכל טבל לוקה, ועי' בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב.

ב. אף על פי שאם עבד בטמאה - אינו חיב בבית
דין אלא מלקות, אחיו הפהגים לא היו מביאין אותו
לבית דין, אלא מוציאין אותו⁸ לחוץ⁹ ופוצעין את
מוחו¹⁰, ואין ממחין עליהן בכף¹¹.

8) משנה, סנהדרין פא, ב. ושם שנינו: פרחי כהונה מוציאין אותו, וכן העתיק רבינו בפ"ח מהל' סנהדרין ה"ו. 9) במשנה שם, אמרו: "מוציאין אותו חוץ לעזרה". ורבינו השמיט "לעזרה", וב'משנה למלך' כתב דכוונת רבינו דמוציאין אותו חוץ לעזרת נשים וחיל, שטמא מת אסור להכנס שם מדרבנן (למעלה פ"ג ה"ה-ט) וכדברי 'תוספות' זכחים לב, א - ד"ה ובטמאים. וראה 'הר המוריה' כאן, אולם בהל' סנהדרין שם העתיק רבינו "חוץ לעזרה", ראה בהערות ל'מאירי' סנהדרין שם (עמ' 300). 10) שם במשנה: "כהן ששימש בטומאה, אין אחיו הכהנים מביאין אותו לב"ד, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפצעין את מוחו בגזירין". 11) כיון שחייב הוא מיתה בידי שמים (סנהדרין פב:).

ג. והיאך אפשר לו לעבד ולא ישהה, עד שלא
יתחייב כרת¹² אלא מיתה בידי שמים בלבד? כגון
שנטמא בעזרה¹³ ויצא פקצרה¹⁴, וביציאתו היה
צנור בידו והפך בו אבר על האש במזבח וקרב
שרפתו¹⁵; שכל קרוב עבודה - הרי הוא בעבודה¹⁶.

12) ראה למעלה פ"ג הכ"ב. 13) אבל בטמא מחוץ לעזרה, מיד כשנכנס חייב כרת. ראה למעלה שם ה"ב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כהן גדול ביום הכיפורים (משנה, שם). (42) שם במשנה. ולהלן הי"ב מבואר כיצד דוחה את הטומאה, וראה עוד להלן סוף הט"ז. (43) כן הוא בפסחים סז, א. ובזבחים כב, ב. שכל עיקר דין זה נאמר במי שהיה טמא לנפש, שאיש נדחה לפסח שני וציבור אינו נדחה אלא עושה בטומאה. וראה להלן הט"ז.

י. כָּל קִרְבָּנוֹת הַצִּיּוּר⁴⁴ קָבוּעַ זְמַנָּם. לְפִיכָן פָּלַן¹⁶
דוֹחִין אֶת הַשֶּׁבֶת וְאֶת טָמְאָת הַמֵּת.¹⁷

(44) היינו הקרבנות הבאים מתרומת הלשכה, פרט לפר העלם דבר של ציבור, ושעירי עבודה-זרה שאף-על-פי שהם קרבנות ציבור - אינם באים מתרומת הלשכה (מנחות נב. לדברי רבי יהודה, וכן פסק רבינו בפ"ד מהל' שקלים ה"ב) ואין זמנם קבוע ('אור שמח'. ועי' כסף-משנה).

יא. וְכָל קִרְבָּן מִהֶן שֶׁקָּרַב בְּטָמְאָה - אֵינוֹ נֶאֱכָל⁴⁵,¹⁸
אֲלָא מִקְטִירִין מִמֶּנּוּ דְּרָרִים הָרְאוּיִין לְהַקְטִירָה⁴⁶,¹⁹
וְהַשָּׂאֵר הָרְאוּי לְאֲכִילָה נִשְׂרָף, כְּשֶׁאֵר קִדְּשִׁים²⁰
שֶׁנִּשְׁטָמְא⁴⁷.²¹

(45) משנה, פסחים עו, ב. וראה יומא ז, א. פרט לקרבן פסח שעיקרו לאכילה (משנה, שם. ופ"ז מהל' קרבן פסח ה"ח). (46) שהרי מתחילה לא בא אלא להקטרה, וכמו שאמרנו בפסח למעלה שכיון שלא בא מתחילתו אלא לאכילה, הרי הוא נאכל, כמו כן בכל הקרבנות לענין הקטרה. (47) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין.

יב. כִּיצַד דּוֹחָה אֶת הַטָּמְאָה? הַגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ²²
קִרְבָּן וְהָיָה רֹב הַקֹּהֶל שֶׁמִּקְרִיבִין⁴⁸ אוֹתוֹ טָמְאִין לְמֵת,²³
אוֹ שֶׁהָיוּ הַקֹּהֶל טְהוֹרִים וְהָיוּ הַכֹּהֲנִים⁴⁹ הַמִּקְרִיבִין⁵⁰²⁴
טָמְאִים⁵¹ לְמֵת⁵², אוֹ שֶׁהָיוּ אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ טְהוֹרִין וְהָיוּ²⁵
כָּלִי הַשֶּׁרֶת טָמְאִים⁵³ לְמֵת⁵⁴ - הָרִי זֶה יַעֲשֶׂה בְּטָמְאָה,²⁶
וְיִתְעַסְקוּ בּוֹ הַטָּמְאִים וְהַטְהוֹרִים כְּאֶהָד⁵⁵, וַיִּכְנָסוּ²⁷
כָּלָן לְעֹזְרָה⁵⁶. אֲבָל הַטָּמְאִים בְּטָמְאָה אַחֲרֵת, כְּגוֹן²⁸
זָבִין וְזִבּוֹת וְנִדּוֹת [וְיִוִּלְדוֹת]⁵⁷ וְטָמְאֵי שְׂרָץ וְגִבְלָה²⁹
וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן⁵⁸ - לֹא יִתְעַסְקוּ וְלֹא יִכְנָסוּ לְעֹזְרָה, וְאִף³⁰
עַל פִּי שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּטָמְאָה⁵⁹. וְאִם עֲבָרִי⁶⁰ וְעָשׂוֹ אוֹ³¹
נִכְנָסוּ לְעֹזְרָה - חִיבִין כֶּרֶת עַל הַבִּיָּאָה⁶¹ וּמִיתָה⁶² עַל³²
הָעֹבֶדָה; שְׁלֹא נִדְחִית אֲלָא טָמְאָת הַמֵּת בְּלִבְדָּה⁶³.³³

(48) היינו קרבן פסח, שכל עדת ישראל יעשו אותו, ובו שיין לומר נטמא רוב הקהל, אבל בקרבנות ציבור כגון תמידין ומוספין, לא שיין נטמא רוב הקהל אלא נטמאו הכהנים או כלי השרת ('חזון איש'). וראה להלן הי"ד. (49) אפילו לא נטמאו רוב הכהנים הנכנסים בירושלים (להלן הי"ד). וראה גם בפ"ד מהל' קידוש החודש ה"ו. וכן כתב בפירוש המשנה, שם. (50) כלומר, הראויים להקריב. (51) בפסחים עט, א - במשנה: 'נטמא קהל או רובו או שהיו הכהנים טמאים והקהל טהורים, יעשו בטומאה'. ראה גם להלן פ"ז מהל' קרבן פסח ה"א. (52) ואין הבדל בין הבעלים לבין הכהנים, שבכולם רק בטומאת מת נדחית ולא בטומאה אחרת, וכדברי הגמרא בזבחים כב, ב - שלא הותר

על גבי המזבח, ונודע שהוא בעל מום, עבודתו פסולה, ורק לגבי חלל למדו מפסוק מיוחד (שם) שעבודתו כשרה, מעתה דין טמא כדין בעל מום. (28) שאין אדם מכירה אפילו בסוף העולם (פ"ו מהל' נזירות הי"ח). (29) משנה, פסחים פ, ב - לענין פסח, ומפסח למד רבינו לכל הקרבנות (כסף-משנה). (30) משמע רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לו לזרוק, אבל בפ"ו מהל' קרבן פסח הי"א, כתב - שעושה גם לכתחילה, ויש לחלק בין פסח שהוא חובה, לשאר קרבנות (כסף-משנה). (31) פסחים פא, ב. כפי הלשון השני של מר בר רב אשי. (32) שם. וראה גם בפ"ד מהל' קרבן פסח ה"ב.

ז. וְכֵן הֵצִיץ מִרְצָה עַל טָמְאָת דְּבָרִים הַקְּרִיבִין³³;¹
שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה עַל מִצַּח אֶהָרָן וְנִשָּׂא אֶהָרָן אֶת עֹזֶן²
הַקִּדְּשִׁים. אֲבָל אֵינוֹ מִרְצָה עַל טָמְאָת הַנֶּאֱכָלִין³⁴,³
וְלֹא עַל טָמְאָת הָאָדָם³⁵ שֶׁנִּשְׁטָמְא בְּטָמְאָה יְדוּעָה;⁴
אֲלָא אִם כֵּן הָיְתָה הַטָּמְאָה הַדְּחוּיָה בְּצִיּוּר³⁶, שֶׁהֵצִיץ⁵
מִרְצָה עָלֶיהָ³⁷.⁶

(33) היינו הדם, הקומץ והאימורים (רש"י בפסחים עז). (34) כן הוא בפסחים שם, לדעת כל התנאים חוץ מרבי אליעזר. ו"נאכלין" היינו בשר הקרבן ושיירי המנחה (רש"י שם). (35) שם פ, ב - במשנה. (36) כדעת רב ששת ביומא ו, ב. ולא כרב נחמן שאמר "טומאה הותרה בציבור", שהרי הלכה כרב ששת באיסורין (כסף-משנה להלן הי"ד). וראה להלן הי"ד-טז. (37) יומא ז, א. ז, ב. שכיון שאינה הותרה גמור צריכה היא לריצוי ציץ, ועי' רש"י ד"ה בין בציבור.

ח. וְאִין הֵצִיץ מִרְצָה אֲלָא בְּזִמָּן שֶׁהוּא עַל מִצְחוֹ³⁸;⁷
שֶׁנֶּאֱמַר: וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תְּמִיד³⁹ לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי⁸
י".⁹

(38) כדעת רבי יהודה ביומא ז, ב - ולא כרבי שמעון, שכן אמרו בעירובין מו, ב: "רבי יהודה ורבי שמעון, הלכה כרבי יהודה". והנה בגמרא שם אמרו, שלרבי יהודה טומאה הותרה בציבור, שאם לא כן, מה נעשה ביום הכיפורים כשהכהן הגדול לבוש בגדי-לבן ואין הציץ על מצחו ואירעה אז טומאה בקרבן. ולפי זה מוקשים דברי רבינו, שפסק שטומאה דחיה בציבור, ואעפ"כ פסק שאין הציץ מרצה אלא כשהוא על מצחו. וראה ב'כסף משנה', ב'מרכבת המשנה', ב'אור שמח', בציוני מהר"ן ובי"ה המוריה'. (39) צ"ע, הרי מהפסוק הזה למד רבי שמעון שאפילו אינו על מצחו - הוא מרצה, ורבי יהודה למד מפסוק אחר. ועי' הגהות הגרצ"ה ביומא, שם.

ט. כָּל קִרְבָּן שֶׁאֵין קָבוּעַ לוֹ זְמַן - אֵינוֹ דּוֹחָה לֹא¹⁰
אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא אֶת הַטָּמְאָה⁴⁰; שְׁאִם לֹא יִקָּרַב הַיּוֹם¹¹
- יִקָּרַב לְמַחֵר וּלְמַחֲרָת מִחֵר. וְכָל קִרְבָּן שֶׁקָּבוּעַ לוֹ¹²
זְמַן, בֵּין קִרְבָּן צִיּוּר בֵּין קִרְבָּן יְחִידִי⁴¹ - דּוֹחָה אֶת¹³
הַשֶּׁבֶת וְדוֹחָה אֶת הַטָּמְאָה⁴². וְלֹא כָּל הַטָּמְאוֹת הוּא¹⁴
דּוֹחָה, אֲלָא טָמְאָת הַמֵּת לְבִדָּה⁴³.¹⁵

(40) משנה, תמורה יד, א. (41) כגון חביתי כהן גדול ופר

10 הנִכְנָסִין שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם בְּזֶמֶן הַקְּבוּעַ טָמְאִין - יַעֲשׂוּ
11 בְּטָמְאָה⁷⁴.

69) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"א, כי כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי אבות, כל יום - בית-אב אחר. (70) לפי לשון אחד ביומא ו, ב - זהו אליבא דכולי עלמא, ולפי הלשון השני זהו רק למי שסובר טומאה דחוויה בציבור, וראה למעלה ה"ז. (71) יומא, שם. כדעת רב ששת, הסובר שטומאה דחוויה היא בציבור, כלומר בקושי התירוה, וכל מה שאפשר לחזור אחרי טהרה - יש לחזור (להלן ה"ט"ו). (72) ראה למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. (73) סובר רבינו שלמאן דאמר "דחוויה היא", אפילו היתה כל המשמרת טמאה, מחזירים על משמרת אחרת. ומה שהזכירו בגמרא רק בית-אב - לאו דוקא הוא (כסף-משנה), וראה ב'מרכבת המשנה' וב'הר המוריה' למעלה פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ט, מה שהביאו מדברי הגמרא בבא-קמא קי, א. (74) כן כתב רבינו בפ"ז מהל' קרבן פסח ה"ו, לענין רוב הקהל. וזה לשונו: "כיצד משערים הפסח, לידע אם רוב הקהל טמאים או טהורים, אין משערין בכל האוכלין וכו' אלא משערין בכל הנכנסים לעזרה, ועד שהם מבחוץ (= לעזרה) וכו' משערין אותן" ומקור דבריו שם הוא מדברי ה'ירושלמי' (פסחים פ"ז ה"ו). עיי"ש הערה כה. ומדובר באופן שאי-אפשר לעשות את הקרבן על-ידי מיעוט הטהורים בלבד, שמכיון שהוא נעשה גם על-ידי הרוב הטמא, מותרים גם המיעוט לעשות בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק, ראה למעלה ה"ב.

12 טו. ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר?
13 מפני שהטמאה לא התרה בצבור, אלא באסורה
14 עומדת, ודחוויה היא עתה מפני הדחק⁷⁵, ואין דוחין
15 כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. ומפני זה
16 צריכה ציץ לרצות עליה⁷⁶.

75) כרב ששת, יומא שם. (76) ראה יומא ז, א. וראה למעלה ה"ז.

17 טז. ומנין שטמאת מת דחוויה בצבור?⁷⁷ שנאמר:
18 ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. כך למדו
19 מפי השמועה⁷⁸, שאנשים יחידים הם שידחו לפסח
20 שני אם היו טמאים; אבל צבור שהיו טמאי מת -
21 אינן נדחין⁷⁹, אלא הטמאה תדחה ויעשו פסח
22 בטמאה. והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן
23 בפסח, שהוא דוחה את הטמאה⁸⁰.

77) כלומר, מדוע נבדלה טומאת המת שנדחית בציבור, מיתר הטומאות שאינן נדחות בציבור, ראה למעלה ה"ט והי"ב. (78) פסחים סז, א. ו'ספרי' פרשת בהעלותך. (79) ראה בהל' קרבן פסח שם ה"א. (80) שנאמר בהם (במדבר כט, לט) "אלה תעשו לה' במועדיכם" - במועדיכם אפילו בטומאה (פסחים עז). וראה למעלה ה"ט.

24 יז. והרי הדבר מפורש בפתובים⁸¹. שנאמר שם: פי
25 רפת בקהל אשר לא התקדשו, והלויים על שחיטת

=) לכהן בציבור רק בטומאת מת ולא בשרץ, שמכפרים (= הכהנים) דומיא דמתכפרים (= הקהל), מה מתכפרים, מת אין, שרץ לא, אף מכפרים כן (ראה 'הר המוריה'). (53) ברייתא, פסחים שם: "ישראל וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים, יעשו בטומאה", וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (54) בפסחים, שם: "אמר רב חסדא, לא שנו אלא נטמא הסכין בטמא מת, דרחמנא אמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב" - חרב הרי הוא כחלל, וקא מטמא לגברא, דמעיקרא כי מתעביד בטומאת הגוף דכרת קא מתעביד, אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ וכו' טהורין עביד, טמאין לא עביד". וראה בהל' קרבן פסח שם ה"ט, וב'הר המוריה' שם. (55) פסחים, שם: "יעשו בטומאה, שאין קרבן ציבור חלוק", ראה רש"י שם: "שאיין קרבן ציבור הבא בטומאה חלוק, מאחר שקרבן רובן בא בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה". כלומר, מאחר שרוב הציבור עושין אותו, גנאי הוא להם שהטהורין שבהן פורשין מהן ונזהרין מהם" ('מאירי' שם). וראה גם בהל' קרבן פסח, שם. (56) אבל לא להיכל, ראה להלן ה"ג. (57) בפסחים סז, א - מבואר דדוקא טמא מת, אבל לא שאר טומאות. (58) ראה גם זבחים כב, ב - דטמא שרץ לא נדחה. (59) דהיינו באופנים הנקובים למעלה, כגון שהיו רוב הקהל טמאים למת וכו', ובכל זאת, אסור על הטמאים בטומאות הזב, הזבה, הנדה והיולדות להתעסק ולהכנס לעזרה. (60) במזיד. (61) כדין טמא שנכנס למקדש במזיד (למעלה פ"ג ה"ב). ולא כרבי אלעזר הפוטרם מכרת (פסחים צה:), הואיל וטמאי מת אינם משתלחים משם (גמרא שם), אלא כתנא-קמא שם. (62) בידי שמים. ראה למעלה ה"א. (63) ראה למעלה ה"ט.

1 יג. ופסח שפא בטמאה, ודחקו טמאי מת ונכנסו
2 להיכל⁶⁴ - פטורין⁶⁵. אף על פי שלא התרו אלא
3 לעזרה⁶⁶, הואיל ואין אני קורא בהם אל מחוץ
4 למחנה תשלחום⁶⁷ - הרי אלו פטורין⁶⁸.

64) בעיה של רב יוסף (פסחים, שם) וכמו שפשט רבא, לפי הלשון השני. וראה להלן. ונקט "פסח" משום שבפסח שכיח הדבר שידחקו ויכנסו להיכל, שבשעה שנשחט הפסח היתה העזרה מתמלאת אנשים רבים ויש דוחק (ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"א), אבל הוא-הדין לכל הקרבנות. (65) מלקות, ראה להלן. (66) שהרי צרכי הפסח (ושאר קרבנות) נעשים בעזרה, ראה פ"א מהל' קרבן פסח ה"ג. (67) כלומר, כיון שלא חל עליהם הציווי לשלחם מחוץ לעזרה, שהרי הותרו ליכנס לעזרה. (68) פסחים שם, בעיית רב יוסף, ונפשטה בשתי לשונות, לשון א' לחומרא ולשון ב' לקולא, ופסק רבינו כלשון ב' לקולא (כסף-משנה). והיינו לענין מלקות, שהוא בידי בית-דין, אבל במיתה בידי שמים לא שייך ספק לקולא, שהרי כלפי שמיא גליא (משנה-למלך פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ג).

5 יד. היו מקצת בית אב⁶⁹ טמאים ומקצתם טהורים,
6 אף על פי שרפן טמאי מת - לא יקריבו אלא
7 הטהורים⁷⁰. היה כל בית האב טמאי מת - יביאו
8 בית אב אחר⁷¹. היתה כל המשמרה⁷² טמאי מת -
9 מחזירין על משמרה אחרת⁷³. אם היו רב הכהנים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

89) כלומר, על מקצת החכמים, שהרי רובם לא הודו לו, ראה למעלה. ובסמ"ג כתב "שריו" במקום "החכמים" (כספ-משנה).

יום שישי כ"ה כסלו ה'תשפ"א

פרק חמישי

1) תתבאר בו מצות קידוש ידים ורגלים לכהנים לפני עבודתם, ואם צריך לקדש בין עבודה לעבודה.

א. מצות עשה לקדש כהן העובד²¹ ידיו ורגליו²² ואחר כך יעבד; שנאמר: ורחצו אהרן וכל בניו²³ את ידיהם ואת רגליהם. וכהן שעבד ולא קדש ידיו ורגליו שחרית²⁴ - חייב מיתה²⁵ בידי שמים; שנאמר: ורחצו מים ולא ימתו. ועבודתו פסולה. בין כהן גדול בין כהן הקטן²⁶.

2) דקדק רבינו וכתב כהן העובד, להורות לנו ששחיטה שכשירה בור, אינה צריכה קידוש ידים ורגלים. (3) מן הכיור. (4) ובא למעט קידוש ידים ורגלים של כהן גדול ביום הכיפורים שבין בגדים לבגדים, ראה להלן הלכה ז, שאם לא קידש בין בגד לבגד - עבודתו כשירה. (5) ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג, שמלקות אין כאן. (6) שנאמר (שמות ל, כא) "והייתה להם חק עולם לו ולזרעו לדורותם".

ב. ומניין שעבודתו פסולה? שנאמר: חקת עולם לו ולזרעו, ובבבגי כהנה הוא אומר: חקת עולם; מה מחסר בגדים מחלל עבודה, כמו שבארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה.

7) צריך להיות: חק.

ג. אין הפהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה, אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כלו וכל הלילה⁸. והוא שלא יצא מן המקדש⁹, ולא יישן, ולא יטיל מים, ולא יסיח דעתו¹⁰. ואם עשה אחד מארבעתן - צריך לחזור ולקדש¹¹.

8) אבל למחר צריך לחזור ולקדש. (9) היינו יציאת כל גופו מן העזרה. והיא בעיא שלא נפשטה, שמא על ידי זה שיצא מן הקודש הסיח דעתו. (10) דין היסח הדעת מבואר בגמרא הנ"ל, ומזה למד רבינו גם לשינה שסתם ישן מסיח דעתו (כסף משנה). ובירושלמי יומא פרק ג הלכה ב: "ישן טעון טבילה נתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים". (11) ואם לא קידש ועבד עבודתו פסולה. חוץ מהיצא מהמקדש שאינו צריך לחזור ולקדש אלא מספק. ולפיכך אם עבד - עבודתו כשרה.

ד. יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קדש, אם לא הסיח דעתו - עבודתו כשרה¹². וזה הפלל היה במקדש¹³: אין אדם נכנס לעזרה לעבודה¹⁴, אף על פי שהוא טהור, עד שהוא טובל¹⁵.

הפסחים לכל לא טהור [להקדיש לה']. כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא הטהרו⁸². ומהו זה שנאמר: כי אכלו את הפסח בלא ככתוב? מפני שעברו אותה השנה מפני הטמא⁸³. שנאמר: ויזעזע המלך ושריו וכל הקהל בירושלים לעשות הפסח בחדש השני⁸⁴. כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא, כי הפהנים לא התקדשו למדי. וכבר בארנו בקדוש החדש⁸⁵, שאין מעברין את השנה לכתחילה מפני הטמא.

81) כי קרבן קבוע דוחה את הטומאה. (82) וכתוב (שם, טו) "וישחטו הפסח וגו'". הרי שעשו אותו בטומאה. שאף-על-פי שעיברו את השנה, לא הספיקו להטהר, ורבים נשארו בטומאתם ('הר המוריה'). (83) "כלומר, אם תאמר אדרבה משם ראינו, שטומאה אינה נדחית מפני קרבן ציבור, שהרי חזקיהו, שדחה אותה, שעשה בטומאה, כתוב עליו כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, לבקש רחמים על שעשה כן - לא מפני כך כתוב עליו כן, אלא אדרבה, מפני שעברו אותה שנה מפני הטומאה" (כסף-משנה) וראה סנהדרין יב, א. ותוספתא פסחים פ"ח, ותוספתא סנהדרין פ"ב, מחלוקת תנאים בזה, וראה להלן הי"ח. (84) כלומר, לעבר השנה באופן שהחודש השני יהיה חודש ניסן, ראה גמרא ותוספתא שם. (85) פ"ד ה"ו.

יח. ועוד אחרת היתה שם פאותה השנה: שעבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר, שראוי להיות ראש חודש ניסן, ועשה אותו החדש אדר שני. ולא הודו לו חכמים⁸⁶, שאין מעברין ביום זה, כמו שבארנו בקדוש החדש⁸⁷. ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה נאמר: כי אכלו את הפסח בלא ככתוב⁸⁸. ובקש רחמים על עצמו ועל החכמים⁸⁹ שהספימו על מעשיו. שנאמר: כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב בעד. ונאמר: וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם - שנצצה קרבנם.

86) ברכות י, ב: "תנו רבנן, ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על ג' הודו לו, ועל ג' לא הודו לו וכו', עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו וכו', שטעה בדשמואל, דאמר שמואל אין מעברין את השנה ביום ל' של אדר, הואיל וראוי לקובעו ניסן, סבר הואיל וראוי לא אמרינן". וראה פסחים נו, א. וסנהדרין יב, ב. (87) שם הי"ד. (88) בגמרא סנהדרין שם, ישנן בזה שלש שיטות: לדעת תנא-קמא של רבי יהודה, אין מעברין מפני הטומאה, ואם עיברו מעוברת, והוצרכו לבקש רחמים על שיעברו לכתחילה. לדעת רבי שמעון מעברין אפילו לכתחילה, והוצרכו לבקש רחמים על שעיברו ביום שלשים של אדר. ולדעת רבי שמעון בן יהודה הוצרכו לבקש רחמים על שעשו פסח שני. ופסק רבינו כדעת תנא-קמא (ראה בהל' קידוש החודש שם הי"ו) גם כדעת רבי שמעון, שעיברו ניסן בניסן, שכן מפורש גם בברכות שם, הרי שאין על זה חולק.

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) בזבחים שם: "טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, תיפוק ליה כיוון שצריך הערב שמש, מסיח דעתו, כגון שנטמא סמוך לשקיעת החמה". ומפני שהוא דבר שאינו שכיח, לכן כתב רבינו שנטמא גופו באוכלין טמאין, שאינו צריך הערב שמש (כסף משנה). ויתר על כן: הרי רבינו סובר ששיעור בין השמשות הוא שלושת רבעי מיל (פרק ה מהלכות שבת הלכה ד, וכן כתב הבית יוסף אורח חיים סימן רסא בדעת רבינו), אם כן יש כאן היסח הדעת, ולכן כתב רבינו באופן שאינו צריך הערב שמש כלל. 28) מפני שעיקר טומאות אלו - מדרבנן. 29) שמא הסיח דעתו, מאחר שעכשיו אינו ראוי לעבודה. 30) (כלומר, טבילה הצריכה הערב שמש שבוה ודאי צריך קידוש ידים ורגלים, ראה בלשון הגמרא בזבחים כ: ונראה שהמסין רגליו אף על פי שצריך טבילה (למעלה בהלכה הקודמת) - אם לא היה חשש של ניצוצות על גבי רגליו (ראה למעלה הלכה ד"ה) אינו צריך קידוש ידים ורגלים, כיוון שטבילה זו אינה מחמת טומאה. 31) בעיא ולא נפשטה היא בזבחים שם, ומספק אין פוסלין עבודתו (כסף משנה). ונראה שזה מוסב גם על כל טובל (שצריך הערב שמש) הצריך קידוש ידים ורגלים, לפי שאין כאן היסח הדעת ממש, אלא דין של היסח דעת כיון שנפסל אז מעבודה.

ז. פהן גדול שלא טבל ולא קדש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים³² ובין עבודה לעבודה³³ ביום הפורים ועבד - עבודתו פשרה³⁴. הואיל ואותן הטבילות והקדושים אינן שוים באהרן ובניו, ונאמר: ורחצו אהרן ובניו ממנו - דבר השוה בכל הפהנים מעבד, שהוא קדוש ראשון.

32) הם חמשת הקידושים שמקדש כשפושט בגדי לבן ובגדי זהב. 33) הם חמשת הקידושים שמקדש בלבישת בגדי זהב לעבודות חוץ, ובגדי הלבן לעבודות פנים. 34) אבל עבר בעשה.

ח. קדש ידיו היום - צריך לחזור ולקדש למחר, אף על פי שלא ישן כל הלילה; שהידים נפסלות בלינה. קדש בלינה והקטיר החלבים כל הלילה - צריך לחזור ולקדש³⁵ ביום לעבודת היום.

35) כדעת רבי בשתי ברייתות בזבחים שם: "קידש ידיו ורגליו וכו' בלילה צריך לקדש ביום. היה עומד ומקריב על גבי מזבח כל הלילה, לאורה טעון קידוש ידים ורגלים".

ט. קדש ידיו ורגליו לתרומת הדשן, אף על פי שהוא מקדש קדם שמתעלה השמש - אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום³⁶; שהרי בתחלת עבודה קדש³⁷.

36) כלומר, אחר הנץ החמה. 37) שזו תחילת עבודת היום היא. זבחים שם דברי רבא על המימרא הנ"ל ש"ר יוחנן. ומכאן שלולא הסברא הנ"ל היה הנץ החמה פוסל בלינה. ונראה להלן פרק ב מהלכת תמידין ומוספין הלכה יב, שהוכחנו מהסוגיא הנ"ל שתרומת הדשן הייתה אחרי עלות השחר.

12) ראה למעלה הלכה ג. שבעיא היא בזבחים שם ולא נפשטה, ולפיכך פסק רבינו שבדיעבד עבודתו כשרה (כסף משנה). 13) [ביומא כח. - ל. במשנה: "זה הכלל היה במקדש, כל המיטך את רגליו טעון טבילה וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים ואין (כן הוא בשינויי נוסחאות במשניות שם) אדם נכנס לעזרה לעבודה אפילו טהור עד שיטבול". ונראה מדברי רבינו שגם ואין אדם נכנס לעזרה וכו' הוא מאותו הכלל שהיה במקדש. ולפי זה נראה שהתחלת הלכה ה אינה מהמלים "וכל המיטך", אלא להלן מהמלים "יצא חוץ". 14) רש"י ותוספות שם כתבו שלעבודה לאו דווקא. וכן מוכח שם בגמרא. וכן הוא בירושלמי יומא פרק ג הלכה ג "לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה". 15) בגמרא שם: "ר' יהודה אומר סרך טבילה היא זו כדי שיוכור טומאה ישנה שבירו ויפרוש". וכן כתב רבינו בפרק ב מהלכות עבודת יום הכיפורים הלכה ג.

16. וכל המיטך את רגליו¹⁷ - טעון טבילה¹⁸; וכל המטיל מים - טעון קידוש ידים ורגלים¹⁹. יצא²⁰ חוץ לחומת העזרה²¹: אם לשהות בחוץ יצא - בפשחו²² טעון טבילה, ואם לחזור מיד יצא²³ - בפשחו²⁴ טעון קידוש ידים ורגלים בלבד. ואם לא טבל ולא קדש²⁵ ועבד, הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיף רגליו ולא הטיל מים - עבודתו פשרה²⁶. הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה - אינו צריך לחזור ולקדש.

16) [סימן ההלכה צריך להיות להלן לפני המלים יצא חוץ, ראה למעלה]. 17) יומא כח. הם נקבים גדולים, ולשון מיטך כמו אילן המיטך על הארץ (נזיר נד:), לפי שהצריך לנקבים גדולים, כורע על ברכיו ומכסה את גופו ואת רגליו, וכן בשאול נאמר (שמואל-א כד, ג) ויבוא שאול להסך את רגליו (רש"י שם). 18) [המדובר בבית כסא קבוע, שאין שם ניצוצות של מי רגלים על רגליו, שאם ישנם ניצוצות, צריך גם קידוש ידים ורגלים]. 19) משום ניצוצות מי רגלים שנפלו על גבי רגליו - צריך לקדש רגליו, ומשום ניצוצות שעל ידיו ששפשוף בהן רגליו, צריך לקדש ידיו. 20) [כאן מתחילה הלכה ה]. 21) עזרת ישראל. 22) כל המוקף הוגה על פי הכסף משנה. 23) זה שיצא חוץ לחומת העזרה. 24) כבר כתבנו למעלה שבעיא היא ולא נפשטה, ולפיכך אין לפסול מספק, ראה בכסף משנה.

10. נטמא ידיו²⁵ - מטבילין²⁶ והן טהורות, ואינו צריך לחזור ולקדש. נטמא גופו באכילת אכלין²⁷ טמאין או שתית משקין טמאין²⁸ וטבל, אף על פי שאינו צריך הערב שמש²⁹ - חוזר ומקדש אחר טבילה³⁰; שכל טבילה³¹ מקדש ידיו ורגליו ואחר כך עובד. ואם לא קדש, הואיל ולא הסיח דעתו - לא חלל³².

25) בטומאה דרבנן שאינה מטמאה אלא את הידים ולא את הגוף. 26) ראה בחגיגה כ: שבקודש החמירו להטביל.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ה כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קלט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלא שימשו אלא בימי המילואים עד ליום השמיני למילואים ואח"כ נשארו רק אלעזר, איתמר ופנחס. אמנם כל זה הוא רק למאן דאמר שפנחס היה כהן מתולדתו - "פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" - אבל לדעה ש"לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי", הרי מעשה זמרי היה בשנת הארבעים, ונמצא שכל שלושים ותשע שנים היו רק שלושה כהנים, ואח"כ מדוע היו צריכים מים כדי לרחוץ מהם ארבעה כהנים. ואין לומר שלמ"ד זה אין צריך אלא מים כדי לקדש שלושה כהנים, כי אז הוא פלוגתא במציאות שפליגי בגודלו של הכיור. על כן צריך לומר שגם למ"ד "לא נתכהן פנחס עד שהרגו לזמרי" היו במקדש מים לקדש ארבעה כהנים, אלא שלמד זאת מפסוק אחר (עי' זבחים יט, ב. ובפירש"י שם).

(על"פ יין מלכות' ספר עבודה סימן כט)

בגמרא שם הביאו הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו" שבשמות מ, לב, ורבינו הביא פסוק אחר בשמות ל, יט, שלא נאמר בו אלא אהרן ובניו, ולפיכך הוצרך לכלול את פנחס עמהם כדי שיהיו ארבעה. אבל הדבר קשה, שהרי בזמן שנאמרה פרשה זו (בשמות שם) עדיין היו נדב ואביהו בחיים, ואם כן למה לא יצטרכו מים כדי לקדש חמשה או ששה כהנים?

יד. מי פִּיֹר נִפְסָלִין בְּלִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. וְכִיצַד הָיוּ עוֹשִׂין? מִשְׁקָעִים אוֹתוֹ בְּמִי מִקְּהָה אוֹ בְּמַעַן וְלִמְחָר מַעְלִין אוֹתוֹ, אוֹ מִמְּלֵאִין אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם בְּבֶקֶר.

טו. הֵיכָם שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה - בְּמִקְוֵה הָיָה⁴⁷, מִפְּנֵי שֶׁאָמַר שֶׁל מֵיִם הָיְתָה עוֹבְרַת בְּתוֹכוֹ מַעַין עֵיטָם, לְפִיכָךְ לֹא הָיוּ מִימֵיו נִפְסָלִין בְּלִיָּה כְּמִי הַפִּיֹר, וּמִמְּנֵהוּ הָיוּ מִמְּלֵאִין הַפִּיֹר.

(47 בירושלמי יומא פרק ג הלכה ח: "והים לרחצה לכהנים בו (דברי הימים ב ד, ו) ולא כלי הוא? אמת המים מושכת לו מעיטם".)

טז. פִּיצַד מִצֹּת קָדוֹשׁ? מִנִּיחַ יָדוֹ הִימָנִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ הִימָנִית, וְיָדוֹ הִשְׁמָאֵלִית עַל גְּבִי רִגְלוֹ הִשְׁמָאֵלִית, וְשׁוֹחָה וּמְקַדֵּשׁ. וְכָל הַחוּצָן בְּטָבִילָה - חוּצָן בְּקָדוֹשׁ יָדִים⁴⁸. וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ כִּשְׁהוּא יוֹשֵׁב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּעוּבָה⁴⁹, וְאֵין עוֹבְדָה אֶלָּא מַעֲמָד, שֶׁנֶּאֱמַר: לַעֲמֹד לְשֵׁרֵת.

(48 בחולין קו: "דבר שחוצץ בטבילה בגוף חוצץ בנטילת ידים ובקידוש ידים ורגלים במקדש". (49 בזבחים שם: "אמר קרא לשרת" (או בגשתם אל המזבח לשרת, הרי הוקש קידוש לשירות - רש"י).)

יז. וְכָל הָעוֹבֵד וְהוּא יוֹשֵׁב⁵⁰ - חָלָל, וְעוֹבְדוֹ פְּסוּלָה. וְאֵינוֹ לֹקָה, מִפְּנֵי שֶׁאֲזָהָרָה שָׁלוֹ מִפְּלָל עָשָׂה הִיא. וְכֵן כָּל הָעוֹסֵק בְּעוֹבְדָה מַעֲבֹדַת הַמִּקְדָּשׁ

י. מִצֹּה לְקַדֵּשׁ מִמִּי הַפִּיֹר. וְאֵם קָדֵשׁ מֵאַחַד מִכָּלִי הַשֶּׁרֶת - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר³⁸. אֲבָל כָּלִי הַחֹל אֵינֶם מְקַדְּשִׁין³⁹. קָדֵשׁ בְּכָלִי שֶׁרֶת בַּחוּץ⁴⁰ אוֹ בְּכָלִי חָל בְּפָנִים וְעֵבֶד - עוֹבְדוֹ פְּסוּלָה. וְאֵין מְקַדְּשִׁין בְּתוֹךְ הַפִּיֹר אוֹ בְּתוֹךְ כָּלִי הַשֶּׁרֶת, אֶלָּא מִהֵן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָחֲצוּ אֶהָרֶן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ - וְלֹא בְּתוֹכוֹ⁴¹. וְאֵם קָדֵשׁ בְּתוֹכוֹ וְעֵבֶד - לֹא חָלָל.

(38 בזבחים כב. אמרו: ירחצו לרבות כלי שרת. כלומר, נאמר בתורה (שמות מ, לב) "ובקרבתם אל המזבח ירחצו", ומיותר הוא שהרי כבר נאמר למעלה (שם, לא) "ורחצו ממנו", וסמוך לו "בבואם אל אהל מועד ובקרבתם אל המזבח" (רש"י שם). (39 "ורחצו" ממנו, למעוטי כלי חול". (40 שצריך לקדש בפנים, שהרי הוקבע לו מקום, שנאמר "וישם את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה". (41 בזבחים כא. היא בעיא שלא נפשטה "ממנו אמר רחמנא ולא בתוכו, או דילמא אפילו מתוכו". ומכיוון שלא נפשטה, לא יקדש לכתחילה אלא ממנו, ואם קידש בתוכו ועבד מספק אינו מחלל עבודה מספק (כסף משנה וראה למעלה הלכה ה).

יא. הַטָּבִיל יָדָיו וְרַגְלָיו בְּמִי מִקְּהָה, אֶפְלוּ בְּמַעַן⁴² - אֵין זֶה קָדוֹשׁ כָּלָל, עַד שֶׁיִּרְחֹץ בְּכָלִי. וּבְכָל כָּלִי הַקָּדֵשׁ מְקַדְּשִׁין⁴³, בֵּין שֵׁשׁ בֵּהֶן רַבִּיעִית בֵּין שְׁאֵין בֵּהֶן רַבִּיעִית.

(42 בזבחים כ: "טבל במי מערה (שהן כשרים לטבילה והוא הדין למים חיים, אלא שרוב טבילות, במים מכונסים - רש"י) ועבד עבודתו פסולה". (43 כן הוא שם כא: "בכל הכלים מקדשים בין שיש בהם רביעית בין שאין בהם רביעית" וביארו בגמרא שם שהמדובר בקודש מתוכו, היינו שנוטל מן הכיור שיש בו כדי לקדש ממנו ארבעה כהנים, ומקדש כיוון שבא מכלי גדול, שאם לא כן, אין מקדשים ממנו, שלא יאה כלי שרת אחר עדיף מהכיור עצמו.

יב. כָּל הַמִּימוֹת פֶּשֶׁרִים לְקָדוֹשׁ, בֵּין מֵיִם חַיִּים בֵּין מִי מִקְּהָה; וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁתַּנֶּה מִרְאֵיהֶן, אֶלָּא יִהְיוּ בְּמִים הַכְּשָׁרִים לְטָבִילָה. טֵיט הַנְּרוֹק⁴⁴ שֶׁהִפְרָה שׁוֹחָה וְשׁוֹחָה מִמֶּנּוּ⁴⁵ - מִשְׁלִים לְמִי פִיֹר. זֶה הַכָּלָל: כָּל הַמִּשְׁלִים לְמִי מִקְּהָה - מִשְׁלִים לְמִי פִיֹר.

(44 שהוא דק שראוי להוריקו מכלי אל כלי. (45 שאינו עב. והפרה שותה ממנו וכשר להשלים למקוה.

יג. כְּמָה מֵיִם צָרִיכִין לְהִיּוֹת בְּפִיֹר? אֵין פָּחוֹת מִכָּדִי לְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ אַרְבַּעַה כְּהָנִים. שֶׁנֶּאֱמַר: אֶהָרֶן וּבָנָיו. וְהָיוּ אֲלֵעֶזֶר וְאִיתָמָר, וּפִינְחָס עִמָּהֶם - הָרִי אֲרִבְעָה⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כמה מים צריכין להיות בכיור, אין פחות מכדי לקדש ממנו ד' כהנים, שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר, ופנחס עמהם הרי ארבעה".

ומה שלא מנה גם את נדב ואביהו, בפשטות הוא מפני

פֶּרֶק שְׁשִׁי

(1) יתבאר בו איסור עבודה בבית המקדש לכהן בעל מום, ומום הוא מום עובר. ומה הוא מום קבוע.

- א. כָּל כֹּהֵן שֵׁשׁ בּוֹ מוֹם, בֵּין מוֹם קָבוע בֵּין מוֹם עוֹבֵר,² לֹא יִכָּנס לַמִּקְדָּשׁ מִן הַמִּזְבֵּחַ³ וְלַפְּנִים⁴; שְׁנֵאֲמַר: אֶל הַפֶּרֶכֶת לֹא יָבֹא וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יֵגֵשׁ. וְאִם עֹבֵר וְנִכְנס⁵ - לֹוֶקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא עֹבֵד. וְאִם עֹבֵד בְּמִקְדָּשׁ - פֶּסֶל⁶ וְחָלַל עֲבוּדָה, וְלֹוֶקָה אָף עַל הָעֲבוּדָה⁷. שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ מוֹם לֹא יִקָּרֵב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוֹ, שְׁאֲזָהָרָה זֹו שְׁלֹא יִקָּרֵב לְעֲבוּדָה⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל כהן שיש בו מום, בין קבוע בין עובר, לא יכנס למקדש... ואם עבר ונכנס לוקה בו".

והיינו שכשם שהקרבנות צריכים להיות "תמימים" ומובחרין, כך גם הכהן המקריב צריך להיות "תמים". עבודת הקרבנות שייכת גם בזמן הזה בעבודת התפילה, שהרי "תפילות כנגד תמידים תקנום", ו"עבודה שבלב זו תפילה", ונעשית על-ידי כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "מצות-עשה... שיהא אדם שואל צרכיו שהוא צריך להם כו", ובוודאי שהקב"ה ממלא בקשתו של כל יהודי בכל המצטרך לו, ועאכ"כ כשתפילתו היא באופן של יגיעה. ומובן שגם הדין שכהן צריך להיות תמים, ישנו גם בזמן הזה שצריך המתפלל להיות במצב של "תמים" על-ידי קיום כל רמ"ח מצוות-עשה ושמירת שס"ה מצוות לא-תעשה.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן 2)

- (2) בבכורות מג. במשנה: "מומין אלו, בין קבועין בין עוברין, פוסלין באדם" (פוסלין כהן לעבודה - רש"י). ובספרא פ' אמור פרשה ג הלכה ה: "אין לי אלא בעל מום קבוע. בעל מום עובר, מניין? תלמוד-לומר כל איש אשר בו מום". פירוש: לפני כן (ויקרא כא, יז) נאמר "אשר יהיה בו מום לא יקרב", שמשמעו: יהיה בו מום לעולם, כלומר, מום קבוע. ולכן מביא הפסוק השני (שם, כא) "אשר בו מום", ולא נאמר "אשר יהיה" לרבות מום עובר (התורה והמצוה). (3) גם בספר המצוות שם, כתב רבינו "המזבח ובין האולם ולמזבח והאולם וההיכל", וכן מוכח מלשון הפסוק "ואל המזבח לא יגש". ואילו מפשטות לשון המשנה (כלים שם) נראה שאינם אסורים אלא בין האולם ולמזבח. וראה במשנה-למלך, ולמעלה פ"א הלכה א והלכה טו. ואף-על-פי שבדין זה של כניסה בלי עבודה, לא מצאנו לימוד מיוחד לרבות גם בעל מום עובר - סובר רבינו שאין לחלק בין איסור זה לאיסור עבודה. (4) בכלים פ"א משנה ט: "בין האולם ולמזבח וכו' שאין בעלי מומין וכו' נכנסים לשם". ודעת רבינו, שזהו איסור תורה. וכן הוא ביומא מד: שמעלות אלו של מסכת כלים הן מדאורייתא, וכן כתב

- 1 - צָרִיף שִׁיְהִיָּה עוֹמֵד עַל הָרֶצֶפָה⁵¹. וְאִם הָיָה דָּבָר חוּצָא⁵² בֵּינוּ וּבֵין הָקֶרֶק, כְּגוֹן שֶׁעָמַד עַל גְּבִי פְלִים אוֹ בְּהֵמָה אוֹ עַל רִגְלֵי חֲבֵר⁵³ - פְּסוּלָה. וְכֵן אִם הָיָה דָּבָר חוּצָא בֵּין יָדוֹ וּבֵין הַפְּלִי⁵⁴ שְׁעוֹבֵד בּוֹ - פְּסֵל.

(50) שם כג: אמרו: "אמר קרא לעמוד לשרת - לעמידה בחרתי ולא לישיבה". (51) שצריך לעמוד, וגם על הרצפה שלא תהיה שום חציצה, בין רגליו לבין הרצפה. (52) שם כד. אמרו: "הואיל ורצפה מקדשת וכלי שרת מקדשין, מה כלי שרת לא יהא דבר חוצץ כו' אף רצפה לא יהא דבר חוצץ". כי "העזרה תקדש הנכנס בתוכה כמו שמקדשין כלי שרת הדבר הנכנס בהן". (53) ואף על פי שמין במינו אינו חוצץ - בעמידה על גבי רגל חבירו, שאין דרכו בכך, גם מין במינו חוצץ. (54) שם "כלי שרת לא יהא דבר חוצץ בינו (=בין הכהן) לבין כלי שרת", שנאמר (ויקרא ד, ה) "ולקח הכהן" - שתהא לקיחה בעצמו של כהן.

- 5 יח. וְאִין עֲבוּדָה אֶלָּא בִּימִין⁵⁵. וְאִם עֹבֵד בְּשִׁמְאָל - פְּסוּלָה, וְאִינוּ לֹוֶקָה⁵⁶. רִגְלוֹ אַחַת עַל הַפְּלִי וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרֶצֶפָה, רִגְלוֹ אַחַת עַל הָאָבֶן וְרִגְלוֹ אַחַת עַל הָרֶצֶפָה⁵⁷ - רִוּאִין: כָּל שְׂאֵלוֹ יִנָּטֵל הַפְּלִי אוֹ הָאָבֶן יָכוֹל לַעֲמֹד עַל רִגְלוֹ אַחַת - עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה⁵⁸, וְאִם לֹא - עֲבוּדָתוֹ פְּסוּלָה. קָבַל בְּיָמִין וּשְׁמָאל מִסִּיעָתוֹ - עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה, שֶׁהַמִּסִּיעַ אֵין מְשַׁיְחִין עָלָיו.

(55) שם. למדו כן ממה שנאמר (שם, כה) "ולקח הכהן מדם החטאת באצבעו ונתן", וכל מקום שנאמר אצבע אינו אלא בימין, שנאמר (שם יד, טז) "וטבל הכהן את אצבעו הימנית" (שם כד:), מכאן שכל לקיחה וכל נתינה בימין דווקא. (56) כיוון שאין בזה אזהרה מפורשת בתורה. (57) נוסף על פי הכסף משנה. וכן הוא בברייתא שם. ואף על פי שהאבן הוא מין במינו עם הרצפה, כיוון שאינו מבטלו משום שנתקל בה, הרי הוא חוצץ. (58) שמיסיע אין בו ממש.

- 12 יט. וְתִנְדָּדָה אָבֶן מֵאֲבָנֵי הָעֲזָרָה⁵⁹ - לֹא יַעֲמֹד עָלֶיהָ
- 13 בְּשַׁעַת עֲבוּדָה עַד שֶׁתִּחַבֵּר בְּאַרְצָן. וְאִם עֹבֵד -
- 14 עֲבוּדָתוֹ פְּשָׁרָה, הוֹאִיל וּבִמְקוֹמָה עוֹמֵדָתָה.

(59) בזבחים שם "בעי רבי אמי גדלדלה האבן ועמד עליה מהו, היכא דאין דעתו לחברה לא תיבעי לך דוודאי חייצא, כי תיבעי לך דדעתו לחברה, מאי, כיוון דדעתו לחברה כמה דמחברה דמייא, או דילמא השתא מיהא הא תלישא"? ומסתית דברי רבינו נראה שאפילו אם אין דעתו לחברה, אין זו חציצה בדיעבד, משום שלפי דעת רבה זוטי (שם) לא הסתפק רבי אמי בגדלדלה האבן, אלא בנעקרה האבן, ונראה מזה כי בגדלדלה לעולם אינה חציצה. אף על פי שאין דעתו לחברה, ולא הכריע רבינו בין שתי הלשונות הללו, ולכן פסק שלכתחילה לא יעמוד, ואם עמד כשר, כדרכו בכל הספיקות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ה כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שאינם מום גמור ואינם מחללים עבודתם, כדלהלן. ולמדו זאת בגמרא שם ממה שנאמר (ויקרא כא, כא) "כל איש אשר בו מום מזרע אהרן" – "איש שווה בזרעו של אהרן (=שאינו משונה משאר בני אדם) אינו נפסל אלא במום, אבל מי שאינו שווה בזרעו של אהרן (כגון אלו שנמנו במשנה שם, ולהלן פ"ח), אף-על-פי שאין זה מום גמור – נפסלים הם לכתחילה, וראה להלן.

- 19 ו. פל מי שיש בו מום²¹ שפוסל באדם ובבהמה ועבד, בין בשוגג²² בין במזיד - עבודתו פסולה.
- 20 ואם היה מזיד - לוקה. וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל עבודתו²⁴.
- 21 ואם היה מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל עבודתו²⁴.
- 22 ואם היה מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל עבודתו²⁴.
- 23 ואם היה מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל עבודתו²⁴.
- 24 ואם היה מן המומין המיוחדין לאדם ועבד, אף על פי שהוא לוקה²³ - לא חלל עבודתו²⁴.
- 25 ועבודתו פשוטה.

(21) בכורות שם במשנה. (22) שלא ידע שהוא בעל מום, כן הוא בקידושין טו: (23) כן כתב בפירוש המשנה (בכורות פ"ז משנה ג). אבל צריך עיון, שהרי בבכורות מג: אמרו "מאי איכא בין שאינו שווה בזרעו של אהרן ומשום מראית העין, איכא בינייהו עשה", שמי שאינו שווה בזרעו של אהרן, עובר בעשה – שלא הבא מכלל עשה – עשה (רש"י שם) ועיין במשנה-למלך. (ודברי הר המוריה שכתב לפרש "איכא בינייהו עשה", היינו שבמראית העין יש עשה, ואילו באינו שווה בזרעו של אהרן יש לא-תעשה – תמוהים מאד, שאלו שאסורים במראית העין אינם אסורים אלא מדרבנן, ואין בהם עשה). (24) בבכורות שם: "מאי איכא בין מומא (=מום) לשאינו שווה בזרעו של אהרן, איכא משום אחולי עבודה. מומא מחלל עבודה, דכתיב (ויקרא שם, כג) מום בו ולא יחלל. שאינו שווה בזרעו של אהרן – לא מיחיל (=מחלל) עבודה."

- 26 ז. אין פוסל באדם אלא מומין שפגוליו²⁵; אבל מומין שפגלל הגוף, כגון שנטל פליתו של אדם או טחול שלו או שנקבו מעיו, אף על פי שגעשה טרפה²⁶ - עבודתו פשוטה. שנאמר: שבר רגל או שבר יד - מה אלו פגוליו, אף כל פגוליו.

(25) תוספתא בכורות פ"ד: "מום בפנים אינו מום, שנאמר עור ופסח, מה עור ופסח המיוחדין, מום שבגלוי וכו'". (26) בכורות מה: במשנה.

- 31 ח. הערל²⁷ - הרי הוא כבן נכר²⁸, שנאמר: כל בן נכר ערל לב וערל פשוט²⁹. לפיכך, ערל שעבד - חלל עבודתו ולוקה, כזר שעבד; אבל אינו חייב מיתה³⁰.

(27) זבחים טו: במשנה. (28) "בן נכר האמור בתורה זה העובד אל נכר" (פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז). (29) שם כב: "מדברי יחזקאל בן בוזי (יחזקאל מז, ט) למדנו, כל בן נכר ערל לב וערל בשר לא יבא אל מקדשי לשרתני. ומונח דמחלי עבודה, דכתיב (שם, ז) בהביאכם בני נכר ערלי לב וערלי בשר להיות במקדשי לחללו את ביתי". ובביאור ערל, נחלקו רש"י ותוספות שם: לדעת רש"י (שם

רבינו בספר המצוות לא-תעשה סט. והרמב"ן שם הקשה על זה, ממה שהתירו (סוכה מד.) לכהנים בעלי מום להכנס בין האולם ולמזבח כדי לקיים מצות ערבה, הרי שאין איסורו אלא מדרבנן. וראה במגילת אסתר שם. (5) מן המזבח ולפנים, כנ"ל. אבל בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד (אות כח) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, וצריך עיון (כסף משנה). וסתירה כזו ישנה גם בדין שותי יין, שלמעלה פ"א הלכה א-טו כתב שאם נכנס מן המזבח ולפנים לוקה, ואילו בהלכות סנהדרין שם (אות כט) נראה שאינו לוקה אלא אם נכנס להיכל, ועיין במעשה רוקח. (6) זבחים טז: (7) נוסף למה שלוקה על הכניסה למזבח. (8) כלומר, אף-על-פי שבפסוק שם לא נאמר אלא "להקריב לחם אלקי" דהיינו קרבן תמיד, שהוא קרוי לחם, שנאמר בו (במדבר כח, ב) "את קרבני לחמי לאשי" – למדו בספרא (שם הלכות ג"ד) מריבויי הפסוקים גם לכל יתר הקרבנות (כסף משנה).

- 1 ב. וכן בעל מום עובר שעבד - פסל, ולוקה⁹.
- 2 שנאמר: כל איש אשר בו מום לא יקרב. מפי השמועה למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר. ואין בעלי מומין שעבדו במיתה, אלא במלקות בלבד¹⁰.

(9) בכורות שם, וספרא שם (הלכה ה). (10) כחכמים, ולא כרבי (סנהדרין פג. פד.).

- 5 ג. כל המומין פלן, אחד שהיו בו מתחלת ברייתו ואחד שנולדו בו אחר פלן¹¹, בין עוברין בין שאינן עוברין - הרי זה פסול עד שיעברו¹².

(11) ספרא שם הלכה ג: "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מניין, תלמוד-לומר אשר יהיה בו מום". (12) במומים עוברים.

- 8 ד. מום קבוע - כגון שבר רגל או שבר יד¹³; ומום עובר¹⁴ - כגון גרב¹⁵ או גלפת, והיא החזזית¹⁶. ולא המומין הכתובין בתורה בלבד¹⁷ הן שפוסלין בפניהם, אלא כל המומין הנראין בגופו¹⁸; שנאמר: כל אשר בו מום - מפל מקום. ואלו הכתובים בתורה דגמא הן.

(13) מפורש בויקרא כא, יט. (14) מפורש בתורה שם, כ. (15) לח, ראה להלן פ"ז הלכה ז, ופ"ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ז. (16) שאינה מצרית, ראה שם ושם. (17) ספרא שם פרק ג הלכה א: "אין לי אלא את אלו בלבד, מנין לרבות שאר המומים, תלמוד-לומר מום מום ריבה". (18) ראה להלן הלכה ז.

- 14 ה. שלשה מיני מומין הם: יש מומין¹⁹ שהן פוסלין הפה מלעבד והבהמה מלקרב. ויש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבד²⁰. ויש מומין שאין פוסלין, אבל מפני מראית העין אקרו: שפל פה²¹ שיש בו אחד מהן - אינו עובד.

(19) בכורות מג. (20) בכורות שם במשנה. ואף-על-פי

14 הפהנה, ובדקין הפהנים פיוחסין ובמומין⁴³. כל
15 כהן שנמצא פסול פיוחסו - לובש שחורים ומתעטף
16 שחורים ויוצא מן העזרה; וכל מי שנמצא שלם
17 וכשר - לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו
18 הפהנים.

40 מדות פ"ה משנה ד. 41 בחצייה של חול, ראה
למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה יז. 42 נוסף
לתפקידם בשטח ההוראה (סנהדרין פו: במשנה).
43 אותם שעוד לא התחילו בעבודה, או שהתחילו ומצאו
בהם ריעותא. אבל אלו שהתחילו בעבודה ולא מצאו בהם
ריעותא, אין בודקים אותם (פסחים ג: וראה בפ"כ מהלכות
איסורי ביאה הלכה ב).

19 יב. מי שנמצא כשר פיוחסו ונמצא בו מום - יושב
20 בלשפת העצים⁴⁴ ומתלע עצים למערכה⁴⁵. וחולק
21 בקדשים⁴⁶ עם אנשי בית אב שלו ואוכל, שנאמר:
22 לחם אלהיו מקדש הקדשים ומן הקדשים יאכל.

44 מדות פ"ב משנה ה. וראה בפ"ה מהלכות בית הבחירה
הלכה ח. 45 ש"כ כל עץ שנמצא בו תולעת פסול" (הלכות
בית הבחירה שם, ולהלן פ"ו מהלכות איסורי מזבח הלכה
ב). 46 זבחים צח: במשנה, וראה להלן פ"י מהלכות
מעשה הקרבנות הלכה יז.

פרק שביעי

1 יפרש המומים הפוסלים באדם ובבהמה.

23 א. כל המומין הפוסלים באדם ובבהמה - חמשים².
24 וזהו פרטן:

2 ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"א. וראה להלן
פ"ח, המומין המיוחדים רק באדם, ובהל' איסורי מזבח שם
ה"ב, המומין המיוחדים רק בבהמה. ואף-על-פי שיבלת
וחרוז לא נכתבו בתורה אצל אדם, ודק ותכלול לא נכתבו
בבהמה - למדו (בכורות מג.) זה מזה בגזירה-שוה.

25 ב. חמשה באזן, ואלו הן: מי שנפגם³ סחוס אָזְנוֹ⁴
26 כְּדִי שֶׁתִּתְּגַר הַצֶּפֶרֶן בַּפֶּגֶם⁵. אָבֵל הָעוֹר הַמִּקְּף לְסָחוּס
27 הָאָזֶן - אֵין בּוֹ מוּם⁶, בֵּין נָקַב בֵּין נִסְדָּק⁷.

3 פגימה היא כשיש שם חסרון (רש"י שם לז.). וראה להלן
ה"ג. 4 שם לז, א - במשנה: "על אלו מומין שוחטין את
הבכור, נפגמה אזנו מן החסחוס". ובמשנה שבמשניות
הגירסא "הסחוס", וכן הוא ברא"ש, וראה ברש"י
וב'תוספות' שם כי הוא תנן האוזן. 5 שם לז, ב -
בגמרא. והיינו "שתעכב בה ציפורן, אם בודקין אותו
כבדיקת סכין" (רש"י שם). 6 שם במשנה "אבל לא
העזר", ופירש רש"י "דהדר בריא ולא הוי מומא, והאי עזר
היינו אליה רכה של אוזן", אבל לדעת רבינו הכוונה לכל
העזר המקיף ולא רק לאליה הרכה של האוזן, וראה
תוספות יום-טוב' כאן. (וראה להלן ה"ד והי"א בדין אין
חרץ אלא בעצם). 7 אף-על-פי שזה לא נשנה שם אלא
בנפגם - טעם אחד הוא לכולם כיון שחוזר ומבריא, כנ"ל.

טו: במשנה) אפילו ערל שמתו אחיו מחמת מילה שאנוס
הוא - מחלל עבודה, ולדעת רבינור'תם (תוספות שם כב:
ד"ה ערל) אין הדברים אמורים אלא במומר לערלה, אבל
מי שמתו אחיו מחמת מילה, שאנוס הוא, אינו מחלל
עבודה. 30) כן הוא בסנהדרין פג. שערל אינו במיתה אלא
באזהרה.

1 ט. כהן³¹ שהיה נושא נשים בעברה - אינו עובד, עד
2 שִׁידוּרוֹהוּ בֵּית דִּין עַל דַּעַת רַבִּים³², כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה
3 לוֹ הַפְּרָה, שֶׁלֹּא יוֹסִיף לַחֲטֹא; וְעוֹבֵד וְיוֹרֵד וּמַגְרֵשׁ³³.
4 וְכֵן אִם הָיָה מְטֻמֵּא לְמִתִּים - פֶּסוּל, עַד שִׁיקְבֹּל עָלָיו
5 בְּבֵית דִּין שֶׁלֹּא יִטְמָא³⁴. וְאִם עֲבַר וְעֲבַר קִדְּם שִׁידוּרִי
6 או שִׁיקְבֹּל, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נָשׂוּי בַּעֲבֵרָה - לֹא חָלַל
7 עֲבֻרָה³⁵.

31 בכורות מה: במשנה. 32 שאין לו התרה (פ"ו
מהלכות שבועות הלכה ח). שאם לא כן, יש חשש שילך
לחכם ויתיר לו נדרו, שהרי רבינו לא הביא במפורש שצריך
לפרט את הנדר, והסיבה שבשבילה נדר (ראה יורה-דעה
סימן רכח סעיף יד), אלא כתב "שיאמר אני נשבעתי על כך
וכך, ונחמתי" (שם הלכה ה) וכן דעת התוספות בערכין כג.
ד"ה מר. ועיין רש"י לבכורות שם. 33 ברייתא שם.
34 בנושא נשים בעבירה, מדירים אותו על דעת רבים, ולא
הסתפקו בקבלה בלבד, משום שנושא נשים בעבירה יצור
תוקפו (גמרא שם מו.). 35 שאף חלל שעבד, עבודתו
כשרה, כדלהלן הלכה י, וראה במאירי לגיטין לה:

8 י. כהן שֶׁעֲבַד וְנִבְדַּק וְנִמְצָא חָלַל - עֲבֻדָּתוֹ כְּשֶׁרָה³⁶
9 לְשַׁעֲבֹר, וְאִינוּ עוֹבְדֵי לְהַבֵּא. וְאִם עֲבַד - לֹא חָלַל³⁷;
10 שֶׁנֶּאֱמָר: בְּרַף יְיָ חִילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה - אָף חֲלִין³⁸
11 שְׁבוֹ תִרְצָה³⁹.

36 כרבי יהושע בתרומות פ"ח משנה א, והובאה בקידושין
סו: 37) משמע שאף אם עבד לאחר שנודע, גם כן לא
חילל, שכיון שאמרו "אף חולין (=חללים) שבו תרצה", אין
לחלק בין לפני שנודע לבין לאחר שנודע (כסף משנה). וכן
כתב המאירי בקידושין שם. ויסודו מהירושלמי (תרומות
שם הלכה א) שאמרו, שאם נודע בשעה שקבל הדם מותר
לגמור ולזרוק, וכן נודע לו בשעת קמיצה, מותר לגמור
ולהקטיר (יריעות שלמה). (וכן בדין: שרק אם נאמר בנידון
זה "מתה כהונה", כלומר, לאחר שנמצא חלל הוא כאילו
מת, ואינו בטל למפרע (ראה מכות יא:) - אז יש מקום
לחלק בין לפני הידיעה לבין לאחר הידיעה, אבל לפי מה
שאמרו במסקנא (שם יג.) ש"בטלה כהונה", כלומר, נתגלה
הדבר למפרע כי לא היה כהן (רש"י שם), וכן פסק רבינו
בפ"ז מהלכות רוצח הלכה יב - לפי זה, אין מקום לחלק
בין לפני הידיעה לבין לאחריה. אבל דעת התוספות אינה
כן, ראה בכתובות כג. ד"ה עדי, ובקידושין יב: ד"ה ועל,
ועיין רש"י שם. 38) כלומר, חללים (רש"י בקידושין
שם). 39) קידושין שם.

12 יא. בֵּית דִּין הַגְּדוֹל⁴⁰ הָיָה יוֹשְׁבֵין בְּלִשְׁפַת הַגְּזִית⁴¹,
13 וְעָקַר מַעֲשֵׂיהֶם⁴² הִתְדִיר - שֶׁהָיָה יוֹשְׁבֵין וְדָנִין אֶת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ה כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

היינו שהאזון הנוסף אינו עצם בפני עצמו – אין זה מום ('בית יוסף' יו"ד סי' שט). ונראה שהוא גורס בברייתא בגמרא (בכורות שם) להיפך מהנוסחא שלפנינו: "אזניו כפולות בחסות אינו מום, בשתי חסותיות הרי זה מום" ('בית יוסף' שם). וכן הוא בתוספתא בכורות פ"ד (הוצאת צוקרמנדל עמ' 539 18): "אזניו מגופפות, בחסיסה אחת לא ישחט (= חוץ למקדש), בשתי חסות ישחט" (= שהוא מום). וראה בפירוש המשניות שם.

- ד. שלשה פריס¹⁹ של עין, ואלו הן: מי שנקב ריס⁹ מריסי עיניו בכל שהוא²⁰. מי שנסדק ריס מריסי עיניו בכל שהוא²¹. [מי ששפגם²² ריס מריסי עיניו בכל שהוא]. ושלשה מומין אלו בכלל חרוץ²³ האמור בתורה²⁴.

19 משנה שם לח, א. ובגמרא (שם לח): "מאי הריס, אמר רב פפא תורא ברע דעינא". ומפרש רבינו בפירוש המשנה "ריס העין, שם העפעף האחד משני עפעפי העין". 20 במשנה, שם: "הריס של עין שניקב". ומכיון שלא נאמר שיעור הנקב, קבע רבינו שהוא בכל שהוא. 21 שם, במשנה. ומה שכתב בכל שהוא, ראה שם לו, ב - לענין סחוס "הסדק בכל שהוא", ובלא חסרון, ראה שם לו, א - במשנה. 22 כלומר, נחסר. שם במשנה לח, א. וצריך עיון: אם ניקב ונסדק, שאין בהם חסרון, פסולים בכל שהוא – כל-שכן נפגם, שיש בו חסרון, שפסול בכל שהוא. וראה להלן. 23 'ספרא' פ' אמור פ"ז הי"ב: "חרוץ ריס של עיניו שניקב שנפגם ושנסדק". 24 בויקרא כב, כב "עורת או שבור או חרוץ". ואף-על-פי שאין חרוץ בבשר, אלא בעצם (להלן הי"א) – נראה שריסי העינים אינם בבשר ('חזון איש').

- ה. שמונה בעין, ואלו הן: העור²⁵, בין באחת מעיניו בין משתייהן²⁶. מי שאינו רואה בשתי עיניו או באחת מהן, אף על פי שאין נראה בהן שני כלל²⁷, מחמת שיעור מים קבועים כנגד ראותיהן²⁸. מי שאינו רואה בעיניו או באחת מהן ראתה ברורה מחמת שהיה בה סנוורים קבועים²⁹. מי שבעינו כמו ענב, אף על פי שהוא רואה³⁰. מי שיעצא בשר יתר בעינו עד שהפך מעט מן השחור³¹ של עין. מי שנמשך הלכלך של עין ונכנס ממנו מעט בשחור, עד שנמצא השחור מערב בלבן. והוא תכלול³² האמור בתורה³³. אבל אם יצא מן השחור לתוף הלכלך - אינו מום; שאין מומין בלבן³⁴. מי שהיתה נקדה לבנה בתוף השחור. וזהו דק³⁵ האמור בתורה³⁶. והוא שהיתה צפה על גפי השחור; אבל אם לא היתה צפה או שהיתה משקעת בשחור - אינו מום. וכן אם היתה נקדה שחורה בתוף הלכלך, אפילו צפה - אינו מום; שאין מומים בלבן. היתה נקדה שחורה שוקעת בתוף השחור - אף זה נקרא דק. אבל אם היתה צפה, הואיל והיא שחורה בשחור - אינו מום.

- ג. מי שנסדק⁸ סחוס אָזְנוּ בְּכָל שְׁהוּא, אף על פי שלא חסר⁹. מי שנקב¹⁰ סחוס אָזְנוּ כְּכַרְשִׁינָה¹¹. בין נקב עגל בין נקב ארץ, אם מצטרף לכרשינה - הרי זה מום¹². מי שיעבשה אָזְנוּ כְּדִי שֶׁתִּנָּקֵב וְלֹא תוֹצִיא דָם¹³. מי שהיתה אָזְנוֹ¹⁴ כְּפֹלָה לְשֵׁתִים¹⁵. אפילו הגדי, שדרך אָזְנוֹ לְהִיּוֹת נוֹטוֹת וּכְפֹלוֹת¹⁶. ובלבד שהיה לו שני סחוסין¹⁷; אבל אם אין לה אלא סחוס אחד והרי הוא כגוף אחד שנוכפל - פשוט¹⁸.

8 סדק הוא בלי חסרון (רש"י שם). וראה להלן. 9 במשנה, שם: "נסדקה אע"פ שלא חסרה", ובגמרא (שם לו): "תנו רבנן, הסדק כל שהוא". 10 (נקב זה הוא בלי חסרון, שאם יש בו חסרון, אין צורך בשיעור כרשינה, שהרי נפגם פסול אפילו בכדי שתחגור בה ציפורן (למעלה ה"ב), וראה להלן). 11 שם במשנה: "ניקבה מלא כרשינה". ובפירוש המשנה: "שיעור גרגר כרשינה". ובגמרא (שם) "מאי כרשינה, אמר רב: שריביא הינדא", "והוא צמח מן הקטניות, הדומה לערשם והוא מאכל בהמה" (רש"י שם). וראה בפ"ג מהל' עבדים ה"ח, ובהוספה להערה זו שם. (ומה שבנפגם פסול בחגירת הציפורן, שהוא שיעור קטן, היינו משום שיש שם חסרון, אבל ניקב אין בו חסרון, כנ"ל. ומה שפסלו בנסדק בכל שהוא, אף-על-פי שאף הוא אין בו חסרון – מצאנו גם בדיני שופר, שניקב כשר (שו"ע אור"ח סי' תקפו ס"ז), ואילו בנסדק לארכו יש פוסלים אפילו בכל שהוא (שם ס"ח), לפי שהנקב אינו הולך ומרחיב. והסדק הולך ומרחיב (ראה במפרשי השו"ע שם), וכאן בנסדק הסחוס, היה ידוע להם שילך ויתרחב יותר ויותר). 12 בבכורות, שם: "בעא מיניה רב הושעיא מרב הונא רבה, כרשינה הנכנסת ויוצאה או כרשינה העומדת, אמר לו זו לא שמעתי, כיוצא בה שמעתי, דתנן השדרה והגולגולת שחסרו כמה וכו' כמלא מקדח וכו'". ומפרש רבינו שזו היתה הבעיה, אם צריך הנקב להיות עגול, שהכרשינה תהיה נכנסת ויוצאת בו, או אפילו אם הוא ארוך הוא מצטרף, ופשוט לו מגולגולת ששיעור החסר בו הוא כמלא מקדח, ושם אמרו (חולין מה). שאם "יש בה נקב אחד ארוך, אפילו יש בה נקבים הרבה, מצטרפין למלא מקדח", ומזה למד גם בנידון שלפנינו ש"מלא כרשינה" הוא גם אם הנקב ארוך ('אור שמח'). 13 שם במשנה: "או שיבשה, איזהו יבשה, כל שתיניקב ואינה מוציאה טיפת דם. ר"י בן המשולם אומר, יבשה שתהא נפרכת". ופסק רבינו כתנא-קמא, וראה גם בפירוש המשנה. 14 בכורות מ, ב - במשנה. 15 "שיש לו שתי אזנים מצד אחד, אוזן בתוך אוזן" (רש"י שם). 16 ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה וכו'". ומפרש רבינו כי נקט התנא גדי לרבותא כי אפילו בגדי, שדרך אזניו להיות נוטות וכפולות, זה נחשב למום, באם היו לו שני סחוסין. 17 כלומר, שני תנוכים נפרדים. 18 ראה שם במשנה: "אוזן הגדי היתה כפולה, אמרו חכמים: בזמן שהוא עצם אחד מום, ואם אינה עצם אחד (כ"ה ברש"י ובמשנה שבמשניות) אינו מום". ומפרשה רבינו: "בזמן שהוא עצם אחד", היינו שהאזון הנוסף הוא עצם בפני עצמו – הרי זה מום. "בזמן שאינו עצם אחד",

שהנקב שבדופן האמצעי יהיה ניכר מבחוץ ('הר המוריה').
(39) ראה למעלה הערה כא, מה שהעירונו. וכן יש להעיר גם כאן.

ז. **שְׁשֶׁה בִּפְהַ, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שְׁנִקְבָה שְׁפֹתוֹ**⁴⁰, **אֶפְלוּ**
אֶחָת מֵהֶן⁴¹. **מִי שְׁנִפְגְּמָה שְׁפֹתוֹ. מִי שְׁנִסְדָּקָה שְׁפֹתוֹ.**
וְהוּא שֶׁתִּסְדָּק מִזֶּרֶ⁴² **שָׁלָה עַד שֶׁתִּחַלֵּק לְשָׁנִי**
רְאשִׁים⁴³. **מִי שֶׁעָצַם לִחְיוֹ הַתַּחְתּוֹן עוֹדֵף עַל הָעֲלִיּוֹן**
כָּל יְהוּא⁴⁴. **מִי שֶׁפִּיּו נִבְלָם**⁴⁵ **מִחֲמַת גּוֹפוֹ וּבְרִיתוֹ.**
אֲבָל אִם נִבְלָם מִחֲמַת הָרוּחַ – אֵינוֹ מוֹם⁴⁶. **מִי שֶׁנִּשְׁטַל**
רֵב הַמְדַּבֵּר שֶׁל לְשׁוֹנוֹ⁴⁷.

(40) במשנה שם: "שפמו שנקבה שנפגמה שנסדקה", ובמשנה שבמשניות הגירסא "שפתו". (41) כן נראה מלשון המשנה הנ"ל: "שפתו", ולא "שפתותיו", וראה למעלה ה"ו. (42) אולי צ"ל "עור" במקום "מזר", ראה בגמרא שם "אמר רב פפא, תורה ברא דשיפתייה", ומפרש 'רבינו גרשום' "תורה ברא דשיפתייה = עור החיצון". (ויתכן כי צריך להיות "הור שלה"). (43) אם פירש כן המלה "נסדקה", צריך-עיון למה לא כתב כן גם למעלה ה"ב באוון, ה"ד בריס, וה"ו בחוטם. (44) שם מ, א - במשנה: "ומעשה שהלחי התחתון עודף על העליון, ושאל רבן גמליאל לחכמים, ואמרו הרי זה מום". ובגמרא (שם מ:): חילקו בין אם יש בה עצם שהוא מום בין באדם ובין בבהמה, לבין אם אין בו עצם שאינו מום אלא בבהמה. כלומר, אם השפה התחתונה בלבד עודפת על השפה העליונה, אבל הלחי התחתון אינה עודפת על העליונה – אין זה מום בבהמה, אלא באדם בלבד, ראה להלן פ"ח ה"ח. (45) ברייתא שם מ, ב. וראה שם ברש"י, שני פירושים: (א) פיו קצר. (ב) פיו נפוח. וכתב ה'בית יוסף' ביו"ד סי' שט, שרבינו מפרש כפירוש השני ברש"י, וכן הביא ב'כסף משנה' כאן רק הפירוש השני. וראה להלן ה"ט, ופ"ח ה"ז. (46) ראה שם בברייתא: "תנו רבנן, פיו בלום ורגליו מבולמות מחמת הרוח – אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום". ובתוספתא בכורות (פ"ד) "מחמת הרוח – אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום". וזהו כפירושו של רבינו, ולא כפירוש רש"י (כסף-משנה). וראה להלן ה"ט לגבי רגלים מבולמות. (47) במשנה, שם מ, א: "ושניטל רוב המדבר של לשונו, בית-דין של אחריהם אמרו, הרי זה מום", ו"רוב המדבר, היינו אותו קצת הלשון שאינו דבוק במלקוחיו" (רש"י). והלכה כבית-דין של אחריהם (פירוש המשנה).

ח. **שְׁנִים עָשָׂר בְּאִיבְרֵי הָזֶרַע**⁴⁸, **וְאֵלּוּ הֵן: מִי שְׁנִמְעָף**
הַגִּיד שָׁלוּ, או נִכְתַּת⁴⁹, **או נִתְקַ**⁵⁰, **או נִכְרַת**⁵¹. **מִי**
שְׁנִמְעָכוּ הַבִּיצִים שָׁלוּ או אֶחָת מֵהֶן⁵², **או נִכְתַּתוּ או**
אֶחָת מֵהֶן, או נִתְקַ⁵³ **או אֶחָת מֵהֶן, או נִכְרַתוּ**⁵⁴ **או**
אֶחָת מֵהֶן. מִי שֶׁאֵין לוֹ אֵלָּא בִּיצָה אֶחָת, אָף עַל פִּי
שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי פִּיסִין⁵⁵. **מִי שֶׁשְׁתֵּי בִּיצֵי בָּכִים אֶחָד**⁵⁶.
הַטְּמִטּוֹם. הַאֲנִדְרוֹגִינוֹס⁵⁷.

(48) בויקרא (כב, כד): "ומעוף וכתות ונתוק וכרות, לא תקריבו לה". ובכורות לט, ב - נחלקו בזה רבי יהודה ורבי

(25) שנאמר (שם כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור וגו'", והיינו שנעקרו עיניו או עין אחת (ראה להלן). וכן מפורש בכורות מד, א. (26) בכורות שם: "תנו רבנן, עור בין סומא בשתי עיניו, בין סומא מאחת מעיניו". (27) שלא נעקרו, וישנן במקומן. (28) כלומר, בעיניו, ראה בכורות לח, ב - במשנה: "חורור והמים הקבועים", וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ג "במה יודע שהמים קבועים". (29) זהו "חורור שבמשנה שם "חורור והמים הקבועים", ומילת "הקבועים" שבמשנה הנ"ל סובבת גם על חורור וגם על המים. וכן הוא ב'ספרא' שם פ"ג ה"ו "חורור קבוע והמים הקבועים". וראה בהל' איסורי מזבח שם ה"ב, איזהו סנורים קבועים. (30) ראה במשנה שם לח, א. "הרי בעינו דק תכלול חלזון נחש עצב". ורבינו גרס "עינב" במקום "עצב", וכן הוא במשנה שבמשניות וברע"ב שם. וב'ספרא' שם ה"ב כת"י רומי (צלום הסמינר בניורק): "חלזון לחש עיניו". ובהגהה על הגליון, הוגה "נחש, עינב". וכן הוא גם ברש"י על התורה (ויקרא כא, כ). (31) שם במשנה "חלזון נחש", ובפירוש המשנה: "וחלזון נחש, שני שמות נגדרים על ענין אחד, הוא שיצמח בעין בשר (מותר) (מיותר) וימשך עד שחופה קצת משחור העין, ושמו המפורסם אצל הרופאים בלשון ערב טפרא". (32) שם במשנה: "איזהו תבלול, לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור", ובפירוש המשנה: "ותבלול הוא הערוב, ונגזר מן בלול, והוא שיתערב הלבן עם השחור וכו', והוא שאם נראה כאילו מן הלבן נכנס שום דבר בשחור העין הרי הוא מום, והוא מה שאמר לבן הפוסק בסירא ונכנס בשחור". (33) ויקרא כא, כ "או גבן או דק או תבלול בעינו". (34) משנה שם: "שחור נכנס בלבן אינו מום". ובגמרא (שם לח:): "מתניתין מני רבי יוסי היא, דתניא לבן ונכנס בשחור, שחור ונכנס בלבן, הרי זה מום, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר, לבן ונכנס בשחור הרי זה מום, שחור ונכנס בלבן אינו מום, שאין מומין בלבן. אמר רב, מאי טעמא דרבי יוסי, דכתיב (תהלים עג, ז) יצא מחלב עיניו (= יצא רשע לתרבות רעה, מרוב שמן שבעיניו, ושומן העין בלבן הוא – רש"י) תרבא דעינא (= חלב העין) איקרי (= הלבוב), עיניו סתמא - לא איקרי". (35) במשנה שם: "הרי בעינו דק", וכל דברי רבינו מכאן ועד סוף ההלכה הוא בגמרא שם לח, ב. (36) שם כב, כ "או גבן או דק או תבלול".

1. **שְׁלִשָּׁה בַּחֲטָם**³⁷, **וְאֵלּוּ הֵן: מִי שְׁנִקְבַּח חֲטָמוֹ, אֶפְלוּ**
2. **מִצֵּד אֶחָד**³⁸. **מִי שְׁנִסְדָּק חֲטָמוֹ. מִי שְׁנִפְגְּם**³⁹ **חֲטָמוֹ.**

(37) משנה, שם לט, א. (38) כלומר, דופן אחד של נחיר אחד. שהרי נאמר במשנה "חוטם", ולא חוטמין כברייתא שם, ומכאן שאפילו אם ניקב חוטם אחד, הרי זה מום, וראה להלן ה"ז. ובברייתא שם: "ניקבו חוטמין זה לתוך זה, מבחוץ – הרי זה מום, מבפנים – אינו מום". והיינו "אם ניקב הבשר המפסיק באף לשני נקבים וכו', אם היה לו בחלק הנראה על פני האדמה – הרי הוא מום. ואם היה תחת העור, רוצה לומר לצד העליון מן האף – אינו מום" (פירוש המשנה). והביאו רבינו להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ב במומים של בהמה, כי באדם לא נמצא כל-כך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שיש כ"ה כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אע"פ שאינו ניכר, ובגמרא שם: "אינו ניכר מי קא הוי מומא, אמר רב פפא: אינו ניכר מחמת עצמו, אבל ניכר מחמת מלאכה". (64) ראה שם בפירוש המשנה ובפירוש רש"י כי אינו ניכר מחמת עצמו כשהוא עומד, אבל ניכר בשעת הילוכו שצולע, והילוך הרגל זו מלאכה. (65) נפוחות, ראה למעלה ה"ז. (66) שם מ, ב - בכרייתא: "תנו רבנן, פיו כלום ורגליו מבולמות, מחמת הרוח אינו מום, מחמת העצם הרי זה מום", ומפרש רבינו מחמת העצם, כלומר מחמת עצמן וברייתן, וכדברי התוספתא (מובא ברש"י שם) "מחמת הרוח אינו מום, מחמת עצמו הרי זה מום", ראה למעלה שם.

- 9 י. אַרְבָּעָה רְאוּיִין לְהִיּוֹת בְּכָל הַגּוֹף, וְאֵלּוּ הֵן: מִי שֵׁשׁ בּוֹ גֵרֵב⁶⁷ יָבֵשׁ כָּל שְׁהוּא⁶⁸. וְזֶה הַגֵּרֵב הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה⁶⁹. מִי שֵׁשׁ בּוֹ יִפְלֵת שֵׁשׁ בָּהּ עֵצִים. וְזֶה הוּא יִפְלֵת הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה⁷⁰. מִי שֵׁשׁ בּוֹ חֲזוּזִית מְצִרִית⁷¹ כָּל שְׁהִיא, וְהִיא חֲזוּזִית קֶשֶׁה וּכְעוּרָה. וְזוֹ הִיא יִלְפֵת הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה⁷².

(67) מין שחין. (68) שאז הוא מום קבוע, אבל גרב לח אינו מום קבוע אלא מום עובר לפי שיכול להתרפא, ראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ז. ומבואר בכורות מא, א - שגרב לח שמתרפא הוא לח מבפנים ולח מבחוץ, וגרב יבש מבפנים ומבחוץ אינו מתרפא. וכמו כן יבש מבפנים ולח מבחוץ אינו מתרפא. ולדעת ה'כסף משנה' גם לח מבפנים ויבש מבחוץ אינו מתרפא, וראה ב'הר המוריה'. (69) ויקרא כא, יט. וכב, כב. דברים כח, כז. (70) ויקרא כב, כב "עורות או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או לפת, לא תקריבו אלה לה". וראה בכורות מ, ב - כי "יבלת" שבקרא הוא שיש בה עצם, והרי הוא מום בין בגופו ובין בעינו. (71) שחין שהיתה בעשרת מכות שבמצרים (שם מא.). וראה להלן שם כי יש חזוית שאינה מצרית. (72) ויקרא כא, כ. וראה מס' בכורות, שם.

- 15 יא. כָּל עֵצִים שֶׁבְּגָלוֹי שֶׁנִּחְרָץ בּוֹ חֲרִיץ - הֲרִי זֶה מוּם⁷³, וְהוּא בְּכָלֵל חֲרוּץ הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה⁷⁴. וְאֵין הַצִּלְעוֹת בְּכָלֵל עֲצָמוֹת שֶׁבְּגָלוֹי⁷⁵.

(73) ראה משנה בכורות מ, ב: "ושנפגם עצם ידו ורגלו". (74) שם כב, כב "או שבור או חרוץ". ובגמרא שם מא, א: "אמר אביי וכו' חרוץ דומיא דשבור, מה שבור במקום עצם, אף חרוץ במקום עצם". וראה למעלה ה"ד. (75) ראה ב'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"יא לענין שבר, "לפי שנאמר שבר יד או שבר רגל. שיכול, אין לי אלא שנשברה יד או שנשברה רגלו וכו', יכול שאני מרבה שבר צלע, תלמוד-לומר שבר יד או שבר רגל, מה אלו מיוחדים שמומם גלוי ואינן חוזרים, יצא שבר צלע שאין מומו בגלוי". והוא-הדין לענין חרוץ (וראה למעלה פ"ו ה"ז). וכן הוא גם בתוספתא בכורות פ"ד: "אזיהו כסול, כל שהכסלים יוצאין. נשתברו רוב צלעותיו, או שהיה מום מבפנים אינו מום, שנאמר עור ופסת, מה עור ופסת המיוחדים מום שבגלוי ואין חזור".

- 18 יב. וְעוֹד יֵשׁ שֵׁשׁ⁷⁶ שֶׁלֹּשָׁה מוּמִין אֲחֵרִים⁷⁷, וְאֵלּוּ

אליעזר בן יעקב ורבי יוסי: לדעת רבי יהודה מומין אלו כולם, הם גם בביצים וגם בגיד. לדעת רבי אליעזר בן יעקב, כולם רק בגיד. ולדעת רבי יוסי, מעוך וכתות הם גם בביצים וגם בגיד, ואילו נתוח וכתות אינם אלא בגיד ולא בביצים, ופסק רבינו כרבי יהודה, שכולן גם בביצים וגם בגיד. (49) כתוש יותר ממעוך (רש"י על התורה, שם) והיינו שנכתתו באבנים עד שנימוח (רש"י בכורות, שם). (50) היינו שניתק ביד לגמרי ולא נשאר מעורה (ראה רש"י שם). (51) בסכין ועדיין נשאר מעורה (רש"י שם). (52) נלמד מהא דלהלן שמי שאין לו אלא ביצה אחת, הרי זה מום. (53) תלושין ביד עד שנפסקו חוטים שתלווין בהם, אבל נתונים הם בתוך הכיס והכיס לא נתלש (רש"י בחומש ויקרא שם, וראה גם רש"י בכורות, שם). (54) בסכין ועדיין תלווין בכיס ומעורין קצת, שכרות הוא פחות מנתוק (רש"י בכורות שם, וראה רש"י בחומש שם) אבל ברש"י שם לג, ב - כתב שכרות הוא שכרתן לגמרי, רק הם תלווין בכיס, ואילו נתוק הוא שמשליכן גם מן הכיס, וראה ב'תוספות' שם ד"ה להביא. (55) שם מ, א - במשנה. ובגמרא שם שלש מחלוקות, תנא-קמא סובר כי הוא מום, ורבי ישמעאל סובר כיון שיש לו שני כיסין, בידוע שיש לו שני ביצים, ואינו מום. ורבי עקיבא סובר כי מושיבו על עכוזו ומועך, אם יש לו ביצה נוספת - סופה לצאת. ולהלן פ"ג מהל' בכורות ה"ה פסק כרבי עקיבא, וגם כאן כוונתו אם נתברר שאין לו אלא ביצה אחת. (56) שם במשנה ובגמרא, לדעת כולם. (57) כדעת רבי ישמעאל שם מא, א - במשנה. וראה להלן פ"ג מהל' איסורי מזבח ה"ג.

- 1 ט. שֵׁשׁהּ בִּידִים וּבְרַגְלִים, וְאֵלּוּ הֵן: הַפֶּסֶחַ⁵⁸. וּמִי שֶׁנִּשְׁמַטָּה יָרְכוֹ⁵⁹. הוּא שְׂרֹעַ הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה⁶⁰. מִי שֶׁאֶחָת מִיָּרְכוֹתָיו גְּבוּהָה מִחֻבְרָתָהּ⁶¹. מִי שֶׁנִּשְׁשַׁבֵּר עֵצִים יָדָיו⁶². וְהוּא שְׁהִיָּה נָכָר⁶³. מִי שֶׁנִּשְׁשַׁבֵּר עֵצִים רַגְלָיו. וְהוּא שְׁהִיָּה נָכָר. אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ נָכָר בְּשִׁעוּמָד, אִם נָכָר בְּשִׁיחֶלֶף - הֲרִי זֶה מוּם⁶⁴. מִי שֶׁרַגְלָיו מְבַלְמוֹת⁶⁵ מִחֻמַּת עֲצָמָן וּבְרִיתָן⁶⁶. אֲבָל אִם הָיוּ מְבַלְמוֹת מִחֻמַּת הָרוּחַ - אֵינוֹ מוּם.

(58) הצולע. כמו שנאמר (ויקרא כא, יח) "כי כל איש אשר בו מום לא יקרב, איש עור או פסח וגו'". (59) שנשתרבה יריכו. כלומר, ירך אחת גדולה יותר מירך חברתה. משנה שם מ, א: "אזיהו שחול, שנשמטה יריכו". וראה להלן, בהערה הסמוכה. (60) ויקרא שם: "או חרום או שרוע". וכמו כן (שם כב, כג) "ושור ושה שרוע וקלוט". וראה בגמרא שם: "תנא וכו' שרוע שנשתרבה לו יריכו", ומפרש רש"י שאחת מירכותיו גדולה מחבירתה, וב'ספרא' אמור פ"ז ה"ו "שרוע שנשמטה יריכו", הרי כי נשתרבה ונשמט היינו הך. וראה ברש"י שם במשנה ו'תוספות' שם ד"ה שנשמטה. (61) שם במשנה: "וכסול שאחת מירכיים גבוהות", כלומר, לא גדולה במידתה אלא גבוהה במקום חיבורה, שמקום "בוקא דאטמא" של ירך זה, עלה למעלה על הגב יותר מחבירתה, ראה רש"י במשנה, שם. (62) שנאמר (שם כא, יט) "או איש אשר יהיה בו שבר רגל או שבר יד". (63) שם במשנה: "נשבר עצם ידו ועצם רגלו

עד שנמצא ראשו פאלו הוא מנח על כתפיו. מי
שצנארו ארץ הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתפיו.
ג. ארבעה באזן, ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות
הרבה. מי ששתי אזניו נפוחות, דומות לספוג. מי
שאזניו מדלדלות למטה. מי שאחת מאזניו משנה
מחברתה במראה.²

(2) ובפירוש המשנה שם וזה לשונו: "וידוע שיש בגוף
אברים שדומים זה לזה כגון העיניים והאזניים וגבות
העיניים וזולתן וכשהיה בין אחד לחבירו שינוי באיזה דבר
שיהא אותו שינוי כגון וכו', הרי האיש הוא בעל מום זוגס
ויקרא זגס ענינו בעל שינוי בשני הדברים שאין ראויין
שיהא בהן שינוי" ופירוש זוג: שניים, דוס: שניים, כלומר,
הזוג - בשני עיניים.

ד. חמשה בגבינים,³ ואלו הן: מי שאין לו שער
בגביניו. והוא גבן האמור בתורה. מי שגביניו
שוקבין. מי שאין לו אלא גבין אחד.⁴ מי שיש לו
גבינין יתר על שנים. מי שאחד מגביניו משנה
מחברו. בין ששערו של זה ארץ ושערו של זה קצר,
בין ששערו של אחד שחור ושערו של השני לבן
או אדם, הואיל ויש ביניהם שנוי זה - הרי זה
פסול.⁵

(3) בגבות העיניים. (4) כלומר, שני הגבינים מתחברים יחד
ממעל לחוטם ונראים כגבין אחד. (5) ייתכן כי פסול זה
אינו אלא מדרבנן, שהרי אינם מפורשים בתורה, ואינם
מטעם מום, אלא מטעם שאינו שווה בזרעו של אהרן.

ה. ארבעה בריס העין, ואלו הן: מי שאין לו שער
כלל בריסי עיניו.⁶ מי ששער ריסי עיניו מרבה
מעבה הרבה. מי ששער אחד מריסי עיניו משנה
משער ריס אחר. כגון שאחד שחור ואחד לבן, או
שאחד נושר והשני מעבה. מי שעפעפיו סגורות
מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר כל האדם.

(6) כלומר, לא נשתיירו אפילו השרשים, והוא "תמיר"
שבברייתא, אבל אם נשתיירו השרשים אין זה אלא משום
מראית עין, ראה שם מג: במשנה: "ושנשרו ריסי עיניו פסול
מפני מראית עין". (7) כלומר, או מעובה. (8) כנראה
שהכוונה ל"דליל", כלומר, אין השער "סמיך", ונראה כאילו
נשרו כמה שערות.

ו. אחד עשר בעינים, ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו
למעלה מן המקום הראוי להם, קרובות מפדחתו.
מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם. מי
שהיו שתי עיניו עגולות ואינם נמשכות בארץ מעט
כשאר העינים. מי שעניניו מוזרות והן יוצאות בעיני
הנמר וכמי שהוא מסתפל בעת שפועס בעס הרבה.
מי שעניניו גדולות הרבה כשל עגל. מי שעניניו
קטנות כשל און. מי שדמעייו זולפות תמיד. מי

הן: הזקן שהגיע להיות רותת ורועד כשהוא
עומד.⁷ החולה כשהוא רועד מפני חליו וכשולן
כחו. אכל הטורפה - כשר באדם.⁷⁹ ופסול בכהמה.⁸⁰
וכן יוצא דפין.⁸¹ - כשר באדם ופסול בכהמה.⁸²

(76) ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ובהערה ד.
(77) משנה בכורות מא, א. וראה גם ב'ספרי' פ' שופטים
דברים יז, א. ובגמרא שם: "מנהני מילי, דתנו רבנן, מן
הצאן ומן הכבשים או מן העזים (ויקרא א, י), פרט לזקן
ולחולה ולמזוהם". (78) בחולין כד, א: "תנו רבנן, כהן
משיביא שתי שערות עד שיוקין כשר לעבודה וכו', עד
שיוקין עד כמה, אמר רבי אלעא אמר רבי חנינא, עד
שירתת". וראה להלן פ"ב מהל' איסורי מזבח ה"ו, וב'משנה
למלך' שם. (79) משנה, בכורות מה, ב. לפי שאינו מום
שבגלוי, ראה למעלה פ"ו ה"ז. (80) לא מטעם מום, אלא
נחמטה מן הפסוק "מן הבקר" (ויקרא א, ג) - להוציא את
הטריפה ('ספרא' שם דיבורא דנדבה (פ"ב ה"י).
(81) הוציאוהו עלידי ניתוח מן הבטן. (82) שם במשנה.
משום שנאמר (כב, כז) "שור או כשב או עז כי יולד", פרט
ליוצא דופן, ראה להלן פ"ג שם ה"ד.

יג. המזהם.⁸³ וכהן שהוא מזהם בזעתו - רוחץ ושוף
כל גופו כבשם ועובד.⁸⁴ היה ריח פיו רע - נתן
בפיו לפלפל⁸⁵ או זנגביל⁸⁶ וכיוצא בהן ועובד. ואם
עבד בזהם זעתו או בזהם פיו - הרי חלל עבודתו,
כשאר אלו הפעלי מומין כלם.

(83) "הוא שריחו רע" (רבינו בפירוש המשנה שם).
(84) כתובות עה, א. (85) שם. (86) אינגעבר.

יום ש"ק כ"ו כסלו ה'תשפ"א

פרק שמיני

(1) מפרש בו המומים המיוחדים באדם לבדו.

א. כל המומין המיוחדין באדם - תשעים. וזהו
פרטן: שמונה בראש, ואלו הן: מי שאמצע קרקדו
שוקע למטה כמו שדחקו בידו. מי שאמצע קרקדו
עולה למעלה כמו ביצה. מי שפאת ראשו יוצא
כנגד פניו כמו מקבת. מי שראשו יוצא מאחוריו
כנגד ערפו. מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן,
עד שתמצא ראשו על צנארו כמו ראש הלפת על
העלין שלו. הקרח שאין בכל ראשו שער כל עקר.
ואם יש בו שיטה של שער מקפת מאחוריו מאזן
לאזן - כשר. מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן
מלפניו בלבד, ושאר הראש קרח הוא - הרי הוא
פסול. מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש
סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע - גם
זה קרח ופסול.

ב. שנים בצנאר, ואלו הם: מי שצנארו שוקע הרבה

(זבחים כד.) ולפי דבריו, אם עבד חילל עבודתו, וזהו רק אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית). אבל אם עבד ביד שמאלו (שהיא מיומנת), נראה שאינו פסול משום "שמאל", שהרי זוהי יד-ימינו שלו, אלא לוקה משום מום, ומכיוון שאינו שווה בזרעו של אהרן, אינו מחלל עבודתו. אבל מדברי רבינו נראה, שאף אם עבד ביד ימינו (שהיא שמאלית), אינו פסול מטעם "שמאל", שהרי סוף סוף עבד ביד ימין, אלא הרי הוא בעל מום המיוחד לאדם, שאם עבד לא חילל. (10) שם מה. במשנה: "השולט בשתי ידיו רבי פוסל וחכמים מכשירין", ... מר סבר (=רבי) כחישותא אתחלא בימין (=התחילה חולשה ביד ימין) ומר סבר (=חכמים) בריותא אתחלא בשמאל (התחילה הבראה וחזק ביד שמאל), ופסק חכמים.

יב. ארבעה באיברי הזרע, ואלו הן: מי שפס 40 הפיצים גדול וארף עד שמגיע לארכבותיו. מי שהגיד שלו ארף עד שמגיע לארכבותיו. מי שנמרחו אשכיו, והם הפיס של פיצים. מי שהרוח באשכיו. והוא מרוח אשף האמור בתורה. 44

יג. חמשה עשר בשוקים וברגלים, ואלו הן: מי ששוקיו עקמות, עד שמחבר רגל לרגל ואין ארכבותיו¹¹ נוגעות זו בזו. מי שפקתו יוצאת. והפקה היא העצם העגל שלמעלה מן העקב מצד פנים, והוא דומה לפקה שטוות בה הנשים. מי שעקבו יוצא לאחוריו, עד שנמצא השוק כאלו הוא באמצע רגלו עומד. מי שפרסותיו רחבות כשל אנו, אף על פי שאין קלוטות כשל אנו. מי שפקה יוצאה מגודלו. מי שיש ברגלו אצבע יתרה, אפלו שש ושש. ואם חתכה - פשר. והוא שלא יהיה בה עצם. מי שחסר אחת מאצבעות רגליו. מי שאצבעותיו מרפכות זו על גבי זו. מי שהיו אצבעות רגליו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם היו עד הפרק, או שחתכן והפרישן - פשר. מי שרגלו כלה שנה, שנמצא רחב פס אצבעותיו כרחב עקבו וכאלו היא חתיכה שנה. מי שרגלו עקמה, דומה למגל, שנמצא פס רגלו שיש בו האצבעות עם עקבו כאלו הם שני ראשי הקשת. מי שרגלו חלולה. והוא שהיה אמצעה גבוה מעל הארץ, ונמצא פשעומד - עומד על עקבו ועל אצבעות רגליו. המקיש בקרסליו בעת שמהלך. מי שמקיש בארכבותיו בעת שמהלך. מי שהוא אטר ברגל ימינו¹².

(11) ברכיו. (12) "איטר בין ביד בין ברגל פסול" ופירש רש"י שם: ואיטר ברגל כו' לעמוד ולשרת כתיב, כדרך שאר עמידה שעיקרה בימין.

יד. ארבעה בכל הגוף, ואלו הן: מי שגופו גדול מאיבריו¹³. מי שגופו קטן מאיבריו. הארף ביותר. 69

1 שלחלוהית נמשכת מראש עינו מפנגד החטם, או מנב עינו מצד צדעיו. מי שמקבץ יסי עינו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה. מי שראית עינו מעורבת עד שרואה את החדר ואת העליה פאחת. ויודע דבר זה בעת שידבר עם חברו ונראה כאלו הוא מסתפל באיש אחר. מי שאחת מעינו משנה מחברתה, בין במקומה בין במראה. כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוקה, או אחת קטנה ואחת גדולה, הואיל ויש בין שתיהן שני מקל מקום - פסול. 10

ז. ששה בחטם, ואלו הן: מי שעקר חטמו שוקע, אף על פי שאינו כוחל שתי עינו פאחת. וזה חרום האמור בתורה. מי שאמצע חטמו בולט למעלה. מי שעקץ חטמו נוטף למטה. מי שחטמו עקם לצד אחד. מי שחטמו גדול מאיבריו. מי שחטמו קטן מאיבריו. וכיצד משריין אותו? באצבע קטנה שעל ידו. אם היה חטמו גדול ממנה או קטן ממנה - הרי זה מום. 18

ח. שלשה בפשפשים, ואלו הן: מי ששפתו העליונה עורפת על התחתונה. מי ששפתו התחתונה עורפת על העליונה. מי שפיו רפוי ורירו יורד מפיו. 21

ט. שלשה בבטן, ואלו הן: מי שפרסו צבה. מי שטבורו יוצא ואינו שוקע כשאר בני אדם. מי שדדיו שוכבין על בטנו כדדי אשה. 24

י. שלשה בגב, ואלו הן: מי ששדרתו עקמה. מי שניצאתה חליא משדרתו. בין שבלטה לחוץ או נכנסה לפנים או נטתה לצדדין. וזהו פעל חטוטרות. מי שתפח בשר בגבו ונעשה בחטוטרות, אף על פי שלא זה חליא ממקומה - הרי זה מום. 29

יא. ששה בידים, ואלו הן: מי שיש בידו אצבע יתרה באצבעות ידיו, אפלו היו שש ושש. ואם חתך את היתרה - פשר. ואם היה בה עצם, אפלו חתכה - פסול. מי שחסר אצבע מידו. מי ששתי אצבעות ידיו קלוטות עד למטה מן הפרק. ואם חתכן והפרישן עד הפרק - פשר. באי זה פרק אמרו? בפרק ראשון הסמוך לכף היד. מי שאצבעותיו מרפכות זו על גבי זו. מי שפקה יוצאת מגודלו. מי שהוא אטר יד ימינו⁹. ואם היה שולט בשתי ידיו - כשר¹⁰. 39

(9) וכמו כן איטר רגל ימינו. ברייתא שם מה: "איטר בין ביד בין ברגל פסול". וכתב רש"י שם: "איטר ביד פסול דכתיב וטבל אצבעו, כל מקום שנאמר אצבע וכהן אינו אלא ימין

כחכמים ולא כרבי עקיבא, ראה פירוש המשנה שם. (6) סנהדרין פג: (7) בספרי קרח פ' טז: "והזר הקרב יומת, לעבודה". (8) אזהרה זו לא נצרכה לחייבו מיתה בידי שמים, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים אין בו אזהרה, ואף-על-פי-כן חייב מיתה בידי שמים (פי"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג) - אלא לחייבו מלקות, ראה להלן הלכה ח, ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב אות יא. (9) בספרי שם: "והזר הקרב יומת. עונש שמענו, אזהרה לא שמענו, תלמוד-לומר וזר לא יקרב אליכם". וראה גם בזבחים טז. (10) "כך היא הנוסחא הנכונה, ובקצת ספרי רבינו (גם בדפוס רומי ר"מ) יש חסרון הניכור" (כסף משנה). (11) צ"ל: "והקטירו (אותו) בני אהרן". (12) קידושין לו.

ב. אף על פי שהזרים מזהרין שלא יתעסקו בעבודה מעבודות הקרבנות - אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה¹³, לא על עבודה שיש אחריה עבודה¹⁴. ואין הזר חייב מיתה אלא על ארבע עבודות בלבד¹⁵: על הזריקה¹⁶, ועל ההקטרה, ועל נסוף המים בזהב¹⁷, ועל נסוף היין תמיד¹⁸.

(13) יומא כד. והיא עבודה שהיא גומרת ומתממת את הדבר (רש"י שם). (14) כגון קבלה והולכה שיש אחריהן זריקה, ראה יומא שם. (15) ראה שם: "אמר רב, ארבע עבודות זר חייב עליהן מיתה, זריקה והקטרה וניסוף המים וניסוף היין. ולוי אמר תרומת הדרשן וכו' מאי טעמא דרב, דכתיב (במדבר יח, ז) ואתה ובניך אתן תשמרו את כהונתכם לכל דבר המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את כהונתכם והזר הקרב יומת - עבודת מתנה ולא עבודת סילוק (היא תרומת הדרשן, ראה להלן הלכה ח). ועבדתם, עבודה תמה ולא עבודה שיש אחריה עבודה וכו'". ופסק רבינו כרב. (16) כל אלו הן עבודות גמורות: זריקה היא עבודה אחרונה בדם, הקטרה - בקומץ המנחה ובאברים ובפדרים, וכן ניסוף היין והמים אין אחריהם עבודות אחרות. (17) בחג הסוכות, ראה להלן פ"י מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו. (18) בכל ימות השנה.

ג. כיצד על הזריקה? בין שזרק בפנים¹⁹, בין שזרק בחוץ²⁰, בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות הדם²¹, בין שהזה הזאה אחת מכל הזיות קרבנות המצרע²² - הרי זה חייב מיתה.

(19) במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח, ומרכבת המשנה). (20) במזבח העולה, החיצון (הר המוריה, וראה גם מעשה רוקח ומרכבת המשנה). וביומא כד: "תניא כוותיה דרב, עבודות שזר חייב עליהן מיתה, זריקת דם בין לפנים בין לפני ולפנים", ופירש רש"י: "זריקת דם המזבח בחוץ. בין לפנים, הזאות שעל הפרוכת, בין לפני ולפנים שעל בין הבדים דיום הכיפורים", אבל רבינו מפרש, בין לפנים היינו שלא מחוץ לעזרה, אלא בפנים על המזבח החיצון, ולפני ולפנים הוא במזבח הזהב הפנימי (הר המוריה, וראה בכסף-משנה). (21) כלומר, הזיות שמוזין על בין הבדים, על הפרוכת ועל המזבח הזהב, ראה להלן פרק ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכות יב-יג.

הננס, והוא הקצר ביותר. עד שהיה מפלגין משאך העם.

(13) ראה שם מד. במשנה: "גופו גדול מאבריו או קטן מאבריו", ראה בפירוש המשנה: "העולה בידינו מזה שצריך להיות אברי גופו משוערים כשיעור הראוי לשיעור גופו, קצתם אל קצתם".

טו. שמונה בעור הפשר, ואלו הן: הפושי. הלכן ביותר כמו גבינה. האדם פשוני. בעלי נגעים טהורים. שנשתנה העור מחמת עצמו, כמו הבהק; שנשתנה העור מחמת דבר אחר, כגון צרבת המכה. וזה בכלל נגעים טהורים. מי שהיתה בעור פניו שומא שיש בה שער, אף על פי שאינה באיסקר אלא כל שהוא. מי שהיתה בעור פניו שומא באיסקר או יותר. בעלי הדלדולין. והוא שידלדל העור והפשר, או הלחלוחית שיש בעור שנדלדל באי זה מקום שהיתה מפל הגוף - הרי זה מום.

טז. ועוד יש שם באדם ארבעה מומין אחרים, ואלו הן: החרש. השוטה. והנכפה, אפלו לימים רבים. מי שרוח רעה מבעתתו תמיד או בעתים ידועים.

יז. נמצאו כל המומין הפוסלים בכהנים מאה וארבעים. וזהו כללם: שמונה בראש. ושנים בצנאר. ותשעה באזנים. וחמשה בגבינים. ושבעה בריס העין. ותשעה עשר בעינים. ותשעה בחטם. ותשעה בפה. ושלושה בפטן. ושלושה בגב. ושבעה בידים. וששה עשר באברי הדרע. ועשרים ברגלים. ושמונה בכל הגוף. ושמונה בעור הפשר. ושבעה בכח הגוף וריחו. וכבר נפרטו פלן אחד אחר. ואלו פסלו מפגי מראית העין: מי שנשרו ריסי עיניו, אף על פי שנשאר השער בעקרון. ומי שנטלו שניו.

פרק תשיעי

(1) יבאר בו רבינו כי זר שעבד במקדש, עבודתו פסולה, והוא חייב מיתה בידי שמים, ועל איזו עבודה חייב הוא.

א. זר² שעבד במקדש³ - עבודתו פסולה⁴, וחייב מיתה בידי שמים⁵. שנאמר: והזר הקרב יומת⁶. מפי השמועה למדו⁷, שאין חייב זה אלא לקרב לעבודה. והיכן הזהיר עליו⁸: זר לא יקרב אליכם⁹. אי זהו זר? כל שאינו מזרע אהרן הזכרים¹⁰. שנאמר: וזרכו בני אהרן, והקטירו בני אהרן¹¹; בני אהרן - ולא בנות אהרן¹².

(2) ראה בסוף ההלכה, איזה זר. (3) ראה להלן הלכה ב והלכה ח, איזוהי עבודה בנידון שלפנינו. (4) זבחים יד: וטו: (5) סנהדרין פא: במשנה: "זר ששמש במקדש, רבי עקיבא אומר בחנק, וחכמים אומרים בידי שמים". והלכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ו כסלו – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שם. (33) "הוא נותן המלח למנחה, שנאמר (שם, יג) על כל קרבןך תקריב מלח" (רבינו שם). (34) "הוא מה שנאמר והניף אותם תנופה (צ"ל "והניף את המנחה", במדבר ה, כה) – רבינו שם. (35) "הוא מה שנאמר (ויקרא ב, ח) והגישו" (רבינו שם). (36) כלומר, דישון המנורה (ראה רש"י זבחים שם), שהרי הדלקה – כשרה בור, ראה להלן הלכה ז. (37) במשנה זבחים שם: "היוצק והבולל והמולח והמניף והמגיש והמסדר את השולחן והמטיב את הנרות והקומץ והמקבל דמים וכו' ואין חייבין עליו משום זרות" (=כלומר, מיתה בידי שמים). ומצית אש במזבח לא נזכר שם במשנה, ומקורו בספר אחר פרק י הלכה ט: "יכול היוצא והיוצק והבולל וכו' יהא חייב וכו'". ולדברי הר המוריה יש כאן טעות סופר, וצ"ל "יכול היוצא והיוצק". וכן הוא בתוספות ישנים יומא שם ד"ה הצתה, שהצתת האש אינה עבודה תמה, לפי שיש אחריה סידור שני גזירי עצים. וסידור בזיכין נזכר ביומא כד: , וראה למעלה הלכה ב' כי הזרים מוזהרין שלא יתעסקו בשום עבודה מכל העבודות שבקרבנות, וראה למעלה הלכה א, כי זר שעבד במקדש עבודתו פסולה. (38) ראה בזבחים קטו: ויומא שם, כי אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה, וראה למעלה הלכה ב.

- 17 ו. שְׁחִיטַת הַקֶּדָּשִׁים בְּשֶׁרָה בְּזָרִים³⁹, אָפְלוּ קִדְּשֵׁי
- 18 קִדְּשִׁים, בֵּין קִדְּשֵׁי יָחִיד בֵּין קִדְּשֵׁי צִבּוּר⁴⁰; שְׁנֵאמַר: 18
- 19 וְשָׁחַט אֶת בֶּן הַבֶּקֶר לִפְנֵי יי, וְהִקְרִיבוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן -
- 20 מִקִּבְּלָהּ וְאֵילָף מִצֹּת קֶהֱנָה⁴¹. וְכֵן הִתְפַּשֵּׁט וְהִנָּתוּחַ⁴²
- 21 וְהוֹלֵכֶת עֲצִים לְמִזְבֵּחַ - בְּשֶׁרָה בְּזָרִים⁴³. שְׁנֵאמַר
- 22 בְּאִיכָרִים: וְהִקְטִיר הִפְהֵן אֶת הַפֶּל הַמִּזְבֵּחַ - זו
- 23 הוֹלֵכֶת אִיכָרִים לִפְכָּשׁ; הוֹלֵכֶת אִיכָרִים הִיא שְׁצָרִיקָה
- 24 קֶהֱנָה, וְלֹא הוֹלֵכֶת עֲצִים⁴⁴.

(39) ברכות לא: פסחים סד: יומא כז. זבחים לא: מנחות יט. וספרא ויקרא נדבה פרשה ד הלכה ב. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ובפ"א מהלכות פסולי המוקדשין הלכה א. (40) יומא כה: בקרבן תמיד (הר המוריה). (41) ראה הערה לח. (42) ראה יומא כז: כז. (43) שם כז. (44) ראה יומא שם שמהפסוק הנ"ל ממעטים הפשט וניתוח, ואילו הולכת עצים נתמעטה מפסוק אחר (שם א, יג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה". ולדעת האור שמח, נפלה טעות סופר בדברי רבינו.

- 25 ז. וְכֵן הִדְלַקְתָּ הַנֵּרוֹת בְּשֶׁרָה בְּזָרִים⁴⁵. לְפִיכָּךְ, אִם
- 26 הֵטִיב הִפְהֵן אֶת הַנֵּרוֹת וְהוֹצִיאָן לַחוּץ - מִתֵּר לָזֶר
- 27 לְהִדְלִיקָן⁴⁶.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם הטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ, מותר לזר להדליקן".

ומקורו בגמרא (יומא כד, א.) ש"הדלקה לאו עבודה היא", דכיון שהדליק ברוב היוצא (של הפתילה) השלהבת עולה מאליה".

וצריך להבין, הלא ציווי ההדלקה הוא לאהרן "דבר אל

וראה ביומא כד. כד: כי בין לרב ובין ללוי, חייב על שבע הזאות שבפנים, היינו אחת מההזאות, בין שעל הפרוכת ובין שעל בין הבדים ובין שעל המזבח. (22) יומא שם: "שבע הזאות שבפנים ושבעצורע", והזאות שבמצורע, הן ההזאות מלוג השמן כנגד בית קודש הקדשים (ראה להלן פרק ד מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ב). וכמו כן מתן הדם והשמן על התנור והבהונות (הר המוריה).

- 1 ד. פִּיצַד עַל הַקֶּטֶרָה? הַקֶּטֶר אִיכָרִים אוֹ לְמִין אוֹ
- 2 לְבֹנָה עַל הַמִּזְבֵּחַ²³, אָפְלוּ הַפֶּךְ בְּאִיכָרִים שְׁלֹא
- 3 נִתְעַפְּלוּ וְקָרַב שְׁרָפְתָן - חֵיב מִיתָה²⁴. וְהוּא שְׁהִקְטִיר
- 4 פְּזִית²⁵. וְכֵן אִם הַקֶּטֶר קִטְרַת עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב -
- 5 מִשְׁיִקְטִיר פְּזִית חֵיב²⁶. אָבַל הַמִּקְטִיר קִטְרַת בְּיוֹם
- 6 הַכַּפּוּרִים בְּקִדְּשׁ הַקִּדְּשִׁים - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה עָלֶיהָ
- 7 עַד שְׁיִקְטִיר מֵלֹא חֲפָנִי, שְׁעוֹר הַמִּפְכָּשׁ בַּתּוֹרָה²⁷.

(23) למד כן ממה ששינוי בזבחים קיב: "המעלה מבשר חטאת, מבשר אשם, מבשר קדשי קדשים, מבשר קדשים קלים ומותר העומר, ושתי הלחם ולחם הפנים, ושירי מנחות וכו' ואין בהם משום זרות". הרי שרק באלו אין משום זרות, מפני שאין דרכן להקטיר, אבל בדבר שדרכו להקטיר חייב משום זרות, וראה תוספות יומא כד: ד"ה והמקטיר (הר המוריה). (24) יומא יב. ושבועות יז: "אמר רב הונא, זר שהפך בצינורא חייב מיתה" ואמרו בגמרא (שבועות שם), שאם לא היה מהפך בהם, היו נשרפים לשתי שעות. ועל-ידי-זה שהיפך, נשרפו בשעה אחת, הרי זו עבודה, שכל קירוב עבודה, עבודה היא, וראה למעלה פרק ד הלכה ג. (25) ראה להלן בסמוך. (26) כי אין הקטרה פחותה מכזית (להלן פרק ה מהלכות איסורי מזבח הלכה ב). (27) ויקרא טז, יב. ופחות מזה אין זו עבודה, ראה בזבחים קט:

- 8 ה. וְהַמִּסְדֵּר שְׁנֵי גִזְרֵי עֲצִים עַל הַמַּעֲרָכָה - הֲרִי הוּא
- 9 בְּמִקְטִיר אִיכָרִים וְחֵיב מִיתָה²⁸; שְׁהַעֲצִים קָרְבָּן
- 10 הוּא²⁹. אָבַל הַיּוֹצֵק³⁰ וְהַבּוֹלֵל³¹, וְהַפּוֹתֶת³²
- 11 וְהַמּוֹלֵחַ³³, וְהַמְנִיף³⁴ וְהַמְגִּישׁ³⁵, וְהַמִּסְדֵּר אֶת לֶחֶם
- 12 הַפָּנִים אוֹ אֶת הַבִּזְיִכִּין עַל הַשִּׁלְחָן, וְהַמְטִיב אֶת
- 13 הַנֵּרוֹת³⁶, וְהַמְצִית אֵשׁ בַּמִּזְבֵּחַ, וְהַקּוֹמֵץ וְהַמִּקְבֵּל
- 14 דָּמִים, אֵף עַל פִּי שְׁנִפְסָלוּ וְהֲרִי הוּא מְזַהֵר עַל כָּל
- 15 אֵילּוֹ וְלֹקָה³⁷ - אֵינוֹ חֵיב מִיתָה; מִפְּנֵי שְׁפָל אַחַת
- 16 מֵהֶן עֲבוּדָה שְׁאֵחֶרְיָה עֲבוּדָה, וְאֵינָה גִמֵּר עֲבוּדָה³⁸.

(28) כר' אסי א"ר יוחנן (יומא כד:): "זר שסידר שני גזירי עצים חייב, הואיל ועבודה תמה היא", וסידור האיברים שאחר כך, הוא התחלה לעבודה אחרת (רש"י שם). ולא כרב ולוי החולקין עליו (שם). (29) ראה להלן פרק יד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה א, ולפיכך חלה עליו האזהרה שלא יתעסקו בעבודות מעבודות הקרבנות. (30) "הוא שיוצק השמן על המנחות, והוא מה שנאמר (ויקרא ב, ו) ויצקת עליה שמן" (פיה"מ לזבחים קיב:). (31) "ר"ל שבולל הסולת בשמן, שנאמר (במדבר ז, יג) בלולה בשמן למנחה" (רבינו שם). (32) "הוא הפותת לחם המנחות, כמו שנאמר (ויקרא שם) פתות אותה פתים" (רבינו

מִדּוֹ בְּדֹ וְגוֹמֵר⁴⁸. וְאֵם הָרִים וְשָׂאֵל - לֹקֶה⁴⁹, וְאִינוּ
חֵיב מִיתָה, אִף עַל פִּי שְׂאִין אַחֲרֶיהָ עֲבוּדָה⁵⁰.
שְׂנֵאָמֵר: עֲבֹדֶת מִתְּנָה⁵¹. עֲבוּדַת מִתְּנָה הוּא שְׂתִיחָה
בְּכֹהֵן לְבִדּוֹ, וְאֵם קָרֵב לָהּ הָזֶר - חֵיב מִיתָה; אֲכָל
עֲבוּדַת סְלוּקִים⁵² - אֵין חֲתִיבִין עָלֶיהָ מִיתָה. [וְכֵן אִם
דִּשָּׁן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְהַמְּנוּרָה - אִינוּ חֵיב מִיתָה.]⁵³

(47) ראה להלן פרק ב' מהלכות תמידין ומוספין הלכה י.
(48) והרים את הדשן. (49) משום "וזר לא יקרב אליכם",
ראה למעלה הלכה א. (50) ראה למעלה הלכה ב, כי על
עבודה תמה, שאין אחריה עבודה, חייבים מיתה.
(51) "ואתה ובניך אתך תשמרו את כהונתכם לכל דבר
המזבח ולמבית לפרוכת ועבדתם, עבודת מתנה אתן את
כהונתכם והזר הקרב יומת". ורוצה לומר עבודה כזו, שהוא
נותן על גבי המזבח, כגון זורק עליו דם, או מנסך עליו יין
או מים, או מקטיר עליו קטורת. (52) שמסלק מן המזבח.
יומא כד. כרב, ולא כלוי. (53) כל המוקף בסוגריים
מרובעים אינו בדפוס רומי ר"מ, אבל מצאו הכסף-משנה
בקצת ספרי רבינו. וטעמו, מפני שהן עבודות סילוק, וכמו
שנתבאר בהרמת הדשן. ומקור הדברים בבעיא של רבא
(שם כד:), שחזר ופשטה.

ט. סִדֵּר הַמַּעֲרָכָה⁵⁴ - פּוֹרְקָה⁵⁵, וְחוֹזֵר הַכֶּהֶן וְסוֹדְרָה,
מִפְּנֵי שְׂסוּדָהּ פְּסוּל⁵⁶.

(54) כלומר, זה סידור המערכה. (55) כלומר, הזר פורקה
בעצמו ואין צריך לזה כהן (יומא כז:). (56) יומא שם:
"א"ר אסי אמר ר' יוחנן, זר שסידר את המערכה חייב, כיצד
הוא עושה וכו' פורקה זר וסודרה כהן" והתקפתו של ר'
זירא שם, אינה אלא על חיוב מיתה, אבל על הפסול לא
התקין (כסף משנה, וראה תוספות ישנים).

י. הַשָּׂמָא וּבִעַל מוֹם וְשָׂאֵל רְחוּץ יָדָיו וְרִגְלָיו
שְׂשֻׁמֶשׁ בְּמִקְדָּשׁ - אִינוּ חֲתִיבִין⁵⁷ אֲלָא עַל עֲבוּדוֹת
שְׁהֵזֶר חֵיב עָלֶיהָ מִיתָה⁵⁸, וְעַל שְׂאֵר הָעֲבוּדוֹת -
בְּאַחֲרָהּ⁵⁹.

(57) כל אחד מהם כדינו: טמא ושלא רחוצ' ידיים – במיתה,
ובעל מום – במלקות, ראה למעלה פ"ו הלכה ב (כסף
משנה). (58) כלומר, עבודה תמה ועבודת מתנה, ראה
למעלה הלכה ב והלכה ח. והנה בזבחים קיב: שנינו: "ואין
חייבים עליו לא משום זרות, ולא משום טומאה, ולא משום
מחוסר בגדים, ולא משום שלא רחוצ' ידיים ורגלים". ורבינו
השמיט מחוסר בגדים, מאחר שכבר כתב למעלה בפ"י
מהלכות כלי המקדש הלכה ד שמחוסר בגדים הרי הוא כזר.
ובעל מום לא נזכר במשנה שם, מפני שלא דיברו שם אלא
בחיוב מיתה. ואילו בבעל מום אין אלא מלקות בלבד, ראה
למעלה, ולמדו רבינו מהפסולים האחרים (ר"י קורקוס).
(59) ראה למעלה הלכה ה והלכה ח.

יא. כֹּהֵן טָבּוּל יוֹם וּמְחֹסֵר כְּפֹרִיִּים⁶⁰ שְׂנֵטְמָא⁶¹, וְהָרִי
הוּא מְחֹסֵר בְּגָדִים וְשָׂאֵל רְחוּץ יָדָיו וְרִגְלָיו, וְעֹבֵד

אהרן גו' בהעלותך את הנרות", ואין יתכן שהדלקה כשרה
בזרים אפילו לכתחילה. ועוד, הרי אפילו בנרות חנוכה
שהם רק זכר לנרות המקדש, וחויבן הוא רק דרבנן,
ההדלקה צריכה להיות במקומה, והדין הוא ש"הדלקה
עושה מצוה", ולכן אם "הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא
עשה כלום", ואין יתכן שבנרות המקדש אפשר ויכול זר
להדליק מחוץ להיכל, והכהן יכניסנו להיכל ואין צריך
להדלקה שוב.

והביאור בזה: הגם שהכהן מדליק את המנורה, אין
ההדלקה מתייחסת אליו "הדלקה לאו עבודה היא", כיון
שעיקר הכוונה היא ש"תהא שלהבת עולה מאליה", "דהא
כיון שהדליק ברוב היוצא (של הפתילה) השלהבת עולה
מאליה", ולכן "הדלקה כשרה בזר ומחוץ להיכל" ללא סיוע
הכהן וללא קדושת ההיכל, ודווקא בזה מודגשת העבודה
בכח עצמו בהדלקת המנורה.

אף שפסק הרמב"ם שהדלקה כשרה בזרים ומחוץ להיכל,
מסתבר לומר שבבית-המקדש השלישי תהיה הדלקת
המנורה בתכלית השלימות על-ידי אהרן, שאליו נאמר
הציווי "בהעלותך את הנרות". ויש להוסיף, שאהרן ידליק
את המנורה של משה, שהרי מיד ברגע הראשון של
הגאולה יהיו "משה ואהרן עמהם" יחד עם המנורה –
מעשה ידי משה שהם נצחיים ויתגלו בשלימותם בגאולה
העתידה.

(על-פי "זין מלכות" ספר עבודה סימן לב)

(45) ביומא כד: אמרו "הדלקה, לאו עבודה היא", וסובר
רבינו שכיון שאינה עבודה, הרי היא כמו שחיטה, שכשרה
בזרים (כסף משנה). ומה שנאמר (במדבר ח, ב) "דבר אל
אהרן וכו' בהעלותך את הנרות" (ראה בתוספות ישנים שם
ובריטב"א, מובא בכסף-משנה כאן), הוא משום שזר אסור
ליכנס להיכל (הר המוריה). (46) הראב"ד כתב כי "הפליג
כשאמר מותר לזר להדליק, אלא שאם הדליקן כשרות".
ובמנחת-חנינון (מצוה צח אות א) הקשה על רבינו: הרי
מבואר בשבת כב: שבמנורה – הדלקה עושה מצוה, ואם-כן
היאך מדליקה בחוץ. ועוד הקשה מספרא פ' אמור (פרשה
יג הלכה יב). (ונראה שדעת רבינו שבהדלקת המנורה אין
המצוה בהדלקה, אלא בהנחה על מקומה, ואף-על-פי-כן
מותר להדליק מנר לנר (פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה
יג), שיק בנר חנוכה אסור להדליק מנר לנר למאן-דאמר
הנחה עושה מצוה, מפני שעיקר המצוה הוא נר אחר, אבל
במנורה אינו יוצא ידי חובתו, עד שידליקן כל שבעת נרותיה.
ומה שאמרו בספרא "שלא יתקן מבחוץ ויכניס", אין הכוונה
להדלקה, שהרי לא אמרו "שלא ידליק וכו'", אלא "שלא
יתקן", והיינו להוציא המנורה בחוץ ולערוך אותה שם. אבל
להוציא הפתילות ולהדליקן בחוץ ולהכניסן בפנים ולערוך
אותם שם במנורה – אין איסור, לפי שהנחה עושה מצוה,
כנ"ל.

ח. הִרְמַת הַדִּשָּׁן צְרִיכָה כֹּהֵן⁴⁷, שְׂנֵאָמֵר: וְלִבְשׁ הַכֹּהֵן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו כסלו - ספר עבודה - הלכות ביאת המקדש קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 - חַיִּב עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁶². וְאִם הָיָה זֶר - אֵינוֹ לֹקֵה
- 2 אֲלֵא אַחַת, מִשּׁוּם זְרוּת⁶³.

- 16 שִׁירָת וְלֹא נַעֲשֶׂה כְמֶר, אֲלֵא שָׁחַט בְּלִבָּד⁷³, וְהוּא
- 17 שׁוֹגֵג. וְאִם עַל פִּי בֶן לְכַתְחִילָה לֹא יַעֲבֹד⁷⁴.

(67) במנחות קט. במשנה "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר (=אם שמשו לעבודה זרה לא ישמשו עוד בירושלים - רש"י שם), שנאמר (מלכים ב כג, ט) אך לא יעלו כהני הבמות אל מזבח ה' בירושלים וכו'". (68) כרב ששת במנחות שם, ולא כרב נחמן. (69) כן נראה שם קט: (70) ולפני זה נאמר (שם, יב) "יען אשר ישרתו אותם לפני גילוליהם, והיו לבית ישראל למכשול עוון, על כן נשאתי ידי עליהם נאם ה' אלקים, ונשאו עוונם". (71) שם. וכרב ששת. (72) שם קט. וכרב ששת, ולא כרב נחמן. (73) ראה שם כי שחיטה לאו שירות הוא, דהא במקדש כשרה בזר. (74) כן נראה מלשון הגמרא שם, שלכתחילה בכל ענין אסור, וראה בכסף-משנה ובהר המוריה.

- 18 יד. מִי שֶׁעָבַר וַעֲשֶׂה בֵּית חוּץ לְמִקְדָּשׁ לְהִקְרִיב בּוֹ
- 19 קִרְבָּנוֹת לְשֵׁם - אֵינוֹ בְּבֵית עֲבֹדָה זָרָה⁷⁵; וְאִם עַל
- 20 פִּי בֶן, כָּל כֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ בְּבֵית כּוֹה - לֹא יִשְׁמַשׁ
- 21 בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם⁷⁶. וְכֵן פְּלִים שֶׁנִּשְׁתַּמְשׁוּ בֵּהֶן שָׁם -
- 22 לֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בֵּהֶן בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם, אֲלֵא יִגְנוּזוּ⁷⁷.
- 23 וַיִּרְאֶה לִּי, שָׂאֵם עֹבֵד כֹּהֵן שֶׁשָּׁמַשׁ שָׁם⁷⁸ בְּמִקְדָּשׁ -
- 24 לֹא פָּסָל⁷⁹.

(75) במשנה שם "הכהנים ששמשו בבית חוניו, לא ישמשו במקדש שבירושלים, ואין צריך לומר לדבר אחר וכו'" (ראה בפירוש המשנה, כי חוניו בנו של שמעון הצדיק ברח לאלכסנדריא של מצרים ועשה לו בית בצורת בית מקדש, ובנה שם מזבח והקריב עליו קרבנות לשם-יתברך) ובגמרא (שם קט:) אמרו "מדקאמר אין צריך לומר דבר אחר, מכלל דבית חוניו לאו עבודת-כוכבים הוא וכו'". וראה להלן פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז. (76) משנה שם, מובא למעלה. (77) עבודה זרה נב: בעיא שנפשטה. (78) בבית חוניו. (79) "טעמא דמסתבר הוא, דכיון דמשום קנסא הוא דמיפסלי, כדאמרינן בפרק ר' ישמעאל (עבודה זרה שם) - בדיעבד אין לקנסם" (כסף משנה).

- 25 טו. נִמְצְאוּ כָּל הַפְּסוּלִין לְעִבּוּדָה שְׁמוֹנָה עָשָׂר, וְאֵלּוּ
- 26 הֵן: הָעֹבֵד עֲבֹדָה זָרָה⁸⁰. הַזֶּר⁸¹. בַּעַל מוֹם⁸².
- 27 הָעֶרְל⁸³. הַטְּמֵא⁸⁴. טָבּוּל יוֹם⁸⁵. מְחַסֵּר כְּפֹרִים⁸⁶.
- 28 הַזּוֹנֵן⁸⁷. הַשְּׂפֹרֵס⁸⁸. מְחַסֵּר בְּגָדִים⁸⁹. יָתֵר בְּגָדִים⁹⁰.
- 29 פְּרוֹעַ בְּגָדִים⁹¹. פְּרוֹעַ רֹאשׁ⁹². שְׂלֵא רִחֵץ יָדַיִם
- 30 וְרַגְלָיִם⁹³. הַיִּשְׁבֵּי⁹⁴. מִי שֵׁישׁ בֵּין יָדָיו⁹⁵ וּבֵין הַפְּלִי
- 31 דָּבָר חוּצָין. מִי שֵׁישׁ בֵּין רֵגְלוֹ וּבֵין הָאֶרֶץ דָּבָר
- 32 חוּצָין⁹⁶. מִי שֶׁעָבַד בְּשִׂמְלָא⁹⁷. כָּל אֵלּוּ פְּסוּלִין
- 33 לְעִבּוּדָה, וְאִם עֲבָדוּ - חָלְלוּ; חוּץ מִפְּרוֹעַ רֹאשׁ⁹⁸
- 34 וּקְרוֹעַ בְּגָדִים⁹⁹ וְהַשּׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג¹⁰⁰,
- 35 שָׂאֵם עֹבֵדוּ - עֲבֹדָתָן כְּשֶׁרָה.

(80) למעלה הלכה יג. (81) למעלה הלכה א. (82) למעלה פרק ו הלכות א וב'. (83) למעלה שם הלכה ח.

(60) כגון מצורע ביום מלאות ימי טהרתו, שטבל ולא העריב שמשו, הרי הוא טבול-יום וגם מחוסר כיפורים, שצריך להביא קרבנותיו למחר. (61) בטומאה נוספת. (62) היינו חיוב מיתה. ואין לפרש חיוב מלקות, שהרי המשמש בלא קידוש ידים ורגלים, אינו לוקה, כמפורש בפ"ט מהלכות סנהדרין הלכה ג. וראה במשנה-למלך למעלה פ"ב הלכה ב, ובמחוסר כיפורים שנראה מכאן שחייב מיתה, צריך-עיון ממה שכתב למעלה פ"ד הלכה ד שפטור. ובהלכות סנהדרין שם הלכה ב, כתב שהוא חייב גם מיתה וגם מלקות, וראה בכסף-משנה למעלה שם. וראה גם למעלה פ"ג הלכה ט. וראה בתוספתא זבחים פרק יב: "כהן שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידים ורגלים (=כלומר, שהיה מקודם טבול-יום ומחוסר כיפורים, ואחר כך נטמא, - ר"י קורקוס הובאו דבריו בכסף-משנה כאן), אין חייב אלא אחת", וכתב הראב"ד כי "אפשר דפליגי תנאי באיסור כולל ובאיסור בת אחת". ומאחר שרבינו פוסק דאיסור חל על איסור כולל או מוסיף או בת אחת, והכא טבול-יום ומחוסר כיפורים בת אחת הן, לכן חייב על כל אחת ואחת (כסף-משנה, ועיי' שם שמבאר בפרטות כיצד חלים כאן כל החיובים). (63) תוספתא שם: "זר שעבד טמא טבול-יום ומחוסר בגדים ומחוסר כיפורים ושלא רחץ ידים ורגלים, אין חייב אלא אחת". "וטעמא משום דלא הוזהר מלעבוד טמא ומחוסר בגדים ושלא רחץ ידים ורגלים, אלא מי שהוא ראוי לעבוד, אבל הזר הואיל ואינו ראוי לעבוד, אינו עובר משום אחד מאלה" (כסף משנה).

- 3 יב. זֶר שֶׁשָּׁמַשׁ⁶⁴ בְּשֶׁבֶת - חַיִּב מִשּׁוּם שֶׁבֶת וּמִשּׁוּם
- 4 זְרוּת⁶⁵. וְכֵן בַּעַל מוֹם שֶׁשָּׁמַשׁ בְּטִמְאָה - חַיִּב מִשּׁוּם
- 5 טִמְאָה וּמִשּׁוּם בַּעַל מוֹם⁶⁶.

(64) שעבד עבודה. (65) ראה ביבמות לב: שנחלקו תנאים בזה, וס"ל דבבת אחת כו"ע לא פליגי דחייב שנים, ולא פליגי ר' יוסי ור"ש רק באיסור כולל, ולר' יוסי באיסור כולל חייב גם כן שנים, ולדעת רבינו שבאיסור כולל חייב שנים, יפה פסק כאן שכלל ענין חייב שנים, ראה הר המוריה וכסף-משנה. (66) יבמות שם, וראה למעלה. וראה עוד למעלה פ"ו הלכה ב, שבעל מום אינו חייב מיתה, אלא מלקות בלבד.

- 6 יג. כָּל כֹּהֵן שֶׁעָבַד עֲבֹדָה זָרָה, בֵּין בְּמִזִּיד⁶⁷ בֵּין
- 7 בְּשׁוֹגֵג⁶⁸, אִם עַל פִּי שֶׁחִזַּר בְּתִשְׁבָּה גְּמוּרָה⁶⁹ - הָרִי
- 8 זֶה לֹא יִשְׁמַשׁ בְּמִקְדָּשׁ לְעוֹלָם; שְׁנֹאמֶר: וְלֹא יִגְשׁוּ
- 9 אֵלַי לְכַהֵן לִזְוִי⁷⁰. אֶחָד הָעֹבֵד אוֹתָהּ בְּשִׁרְוֹת, כְּגוֹן
- 10 שֶׁנַּעֲשֶׂה כְמֶר לְעִבּוּדָה זָרָה, אוּ הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לָהּ, אוּ
- 11 הַמּוֹדֶה בָּהּ וְקִבְּלָהּ עָלָיו בְּאֵלּוּה⁷¹ - הָרִי זֶה פְּסוּל
- 12 לְעוֹלָם. עֹבֵר וְהִקְרִיב - אֵין קָרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחֹחַ, אִם
- 13 עַל פִּי שֶׁהָיָה שׁוֹגֵג בַּעַת שְׁשִׁירָת אוּ שֶׁהִשְׁתַּחֲוֶה אוּ
- 14 שֶׁהוֹדָה. אֲבָל הַשּׁוֹחֵט לְעִבּוּדָה זָרָה בְּשׁוֹגֵג⁷², אִם
- 15 עֹבֵר וְהִקְרִיב - קָרְבָּנוֹ רִיחַ נִיחֹחַ וְנִתְקַבַּל; שֶׁהָרִי לֹא

מצוה רפה). וראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"א. ויש להעיר כי בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב לא מנה לאו זה בין הלוקין. (6) תמורה ו, ב. (7) ש"אם בלא תשחטו, הרי כבר אמור למטה (ויקרא כב, כב – "לא תקריבו אלה לה") אלא מה ת"ל לא תקריבו? בל תקדישו" (שם ו:). (8) כן הנוסחא בדפוס יומי וויניציאה, וכן גרס 'כסף משנה'. וכן הוא בגמרא שם ז, ב: "אמר רבא וכו' אפילו אקדיש ל' לדמי נסכים, נמי לקי". ורצה לומר, שיקנו בדמיו נסכים למזבח. ובדפוסים אחרים בדברי רבינו: "אפילו הקדישו לדמים". (9) תמורה, שם.

ג. המתבונן לומר 'שְלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', 'עוֹלָה' וְאָמַר 'שְלָמִים' - לֹא אָמַר כְּלוּם, עַד שְׁיִהְיֶה פִּי וְלִבּוֹ שְׁוִים¹⁰. לְפִיכָּה, הַמֵּתְבֹנֵן לֹמַר עַל בָּעַל מוֹם 'עוֹלָה' וְהַקְדִּישׁוֹ שְלָמִים, או 'שְלָמִים' וְאָמַר 'עוֹלָה', אָף עַל פִּי שֶׁנִּתְבֵּן לְאִסּוּר - אֵינּוּ לֹקְהָ¹¹. מִי שֶׁדִּמָּה שֶׁמִּתֵּר לְהַקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם לְמִזְבֵּחַ וְהַקְדִּישׁ - הֵרִי זֶה קְדוּשָׁה¹², וְאֵינּוּ לֹקְהָ¹³.

(10) תרומות פ"ג מ"ח. וכן הוא להלן פ"ב מהל' מעשה הקרבנות ה"ב. (11) פשוט הוא (כסף-משנה), שהרי לא נתקדש כלל, כנ"ל. (12) שאין זה הקדש טעות, שהרי רוצה ומכוין להקדישו, אלא שטעה בדין, וחשב שמתיר להקדישו (כסף-משנה). וראה להלן. (13) בתמורה ז, א - במשנה: "רבי יוסי ברבי יהודה אומר, עשה שוגג כמזיד בתמורה ולא עשה שוגג כמזיד במוקדשין". ובגמרא שם "היכי דמי שוגג כמזיד, אמר חזקיה כסבור שהוא מותר להמיר, גבי תמורה לקי, גבי קדשים לא לקי". הרי שהוא קדוש, ואינו לוקה (רע"י ראב"ד). ולענין תמורה, ראה להלן פ"א מהל' תמורה ה"ב.

ד. הַשּׁוֹחֵט בָּעַל מוֹם לְשֵׁם קֶרֶבֶן¹⁴ - לֹקְהָ¹⁵. שֶׁהִרִי נֶאֱמַר בְּבָעֲלֵי מוּמִין: לֹא תִקְרִיבוּ אֵלָה לָהּ¹⁶; וּמִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ¹⁷, שֶׁזֶּה אֲזִהְרָה לְשׁוֹחֵט. וְכֵן הַזֹּרֵק דָּם בָּעֲלֵי מוּמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹקְהָ¹⁸. שֶׁהִרִי נֶאֱמַר בָּהֶן: לֹא תִקְרִיבוּ (אֵלָה) לָהּ¹⁹; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ, שֶׁזֶּה אֲזִהְרָה לְזֹרֵק. וְכֵן הַמִּקְטִיר אֲמוּרִי²⁰ בָּעֲלֵי מוּמִין עַל הַמִּזְבֵּחַ - לֹקְהָ²¹; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּנוּ מִהֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֵלּוּ הַחֲלָבִים²². נִמְצְאָתָ לְמַד, שֶׁאִם הַקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם וְשִׁחֲטוֹ וְזָרַק דָּמוֹ וְהִקְטִיר אֲמוּרִיו - לֹקְהָ אֶרְבַּע מִלְּקִיּוֹת²³.

(14) דווקא אם שחט לשם קרבן, אבל אם שחט לשם חולין – אינו לוקה, שכשם שבקרבן חטאת פסלו השוחט לשם חולין, לפי שנאמר "זבח פסח הוא לה" (פט"ו מהל' פסולי המוקדשין ה"א), כמו כן כאן שנאמר "לא תקריבו אלה לה", הכוונה דווקא לשם קרבן. ואף-על-פי שבפסח, כמו בכל הקרבנות, הכשירו גם שוחט בסתם (פ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"י) – אין זה אלא בקרבן כשר, שסתמו עומד לשמו (וזכרים ב:), אבל בעל מום אין סתמו לשמו, ולפיכך אינו חייב אלא בשוחט לשם קרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפט). (15) ברייתא, תמורה ו, ב. (16) בפסוק שם: "עורות

(84) למעלה פרק ד הלכה א. (85) למעלה שם הלכה ד. (86) למעלה שם והלכה ה. (87) למעלה פרק הלכה ז. (88) למעלה פרק הלכה א. (89) למעלה פרק י מהלכות כלי המקדש הלכה ד. (90) הלכות כלי המקדש שם הלכה ה. (91) למעלה פרק א מהלכות ביאת המקדש הלכה יד. ועיין שם שחייב מיתה אבל לא חילל עבודתו. וראה להלן. (92) למעלה שם הלכות ח"ט, יד. ואף הוא אינו מחלל עבודתו, וראה להלן. (93) למעלה שם פרק ה הלכה א. (94) למעלה שם הלכה יז. (95) שם. (96) שם. (97) שם הלכה יח. (98) ראה למעלה פרק א הלכה ט. (99) ראה שם הלכה יד. (100) ראה למעלה הלכה יג.

סִלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ

הַלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ

יֵשׁ בְּכָלֵלָן אֶרְבַּע עֲשָׂרָה מִצְוֹת. אֶרְבַּע מִצְוֹת עֲשָׂה, וְעֶשֶׂר מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פָּרָטֵן: (א) לְהַקְרִיב כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת תְּמִימִים. (ב) שֶׁלֹּא לְהַקְדִּישׁ בָּעַל מוֹם [לְמִזְבֵּחַ]. (ג) שֶׁלֹּא יִשְׁחֹט [בָּעַל מוֹם]. (ד) שֶׁלֹּא יִזְרֹק דָּמוֹ. (ה) שֶׁלֹּא יִקְטִיר חֲלָבוֹ. (ו) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בָּעַל מוֹם עוֹבֵר. (ז) שֶׁלֹּא יִקְרִיב בָּעַל מוֹם אֶפְלוּ בְּקֶרְבָּנוֹת הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. (ח) שֶׁלֹּא יִטִּיל מוֹם בְּקֶדְשִׁים. (ט) לְפָדוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין. (י) לְהַקְרִיב מִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהַלֵּאָה, וְקִדְּם זֶמֶן זֶה הוּא נִקְרָא מַחֲסֵר זֶמֶן וְאֵין מִקְרִיבִין אוֹתוֹ. (יא) שֶׁלֹּא לְהַקְרִיב אֶתֶּנָּן וּמִחִיר. (יב) שֶׁלֹּא לְהַקְטִיר שְׂאֹר וּדְבֵשׁ. (יג) לְמַלֵּחַ כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת. (יד) שֶׁלֹּא לְהַשְׁבִּית מִלַּח מַעַל הַקֶּרְבָּנוֹת.

וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר בו כי מצוות עשה שיהיו כל הקרבנות תמימים ומובחרים, ודין אם צריך שיהא פיו ולבו שוים בקרבנות.

16 א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לִהְיוֹת כָּל הַקֶּרְבָּנוֹת תְּמִימִין²¹ וּמִבְחָרִין³. שֶׁנֶּאֱמַר: תְּמִים יִהְיֶה לְרִצּוֹן - זֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה⁴.

(2) בלי מום. (3) שנאמר בתורה (בראשית ד, ד) "והבל הביא גם הוא מבכורות צאנו ומחלביהן, וישע ה' אל הבל ואל מנחתו" (להלן פ"ז ה"א). ועוד נאמר (דברים יב, יא) "וכל מבחר נדריכם" (ראה להלן פ"ב ה"ח). (4) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ט.

19 ב. וְכָל הַמִּקְדִּישׁ בְּהֵמָה שֵׁשׁ בֶּה מוֹם לִגְבִּי הַמִּזְבֵּחַ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, וְלֹקְהָ⁵ עַל הַקְדָּשׁוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: כָּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ⁶, שֶׁזֶּה אֲזִהְרָה לְמִקְדִּישׁ בָּעֲלֵי מוּמִין⁷. אֶפְלוּ הַקְדִּישׁוּ לְדָמִי [נִסְכִּים]⁸ - לֹקְהָ, שֶׁבִּזְיוֹן קִדְּשִׁים הוּא⁹.

(5) תמורה ז, א. ואף-על-פי שאין בו מעשה – בדיבורו עושה מעשה, כמו שאמרו (תמורה ג:) במימר ('חינוך'

בזה מן המזבח (וראה להלן בסמוך), שהרי יתרפא ויהיה ראוי לקרבן ('מנחת חינוך' מצוה רפז). (31) ב'ספרא' שם ה"ט, ובבכורות לג, ב. לד, א. (32) עבודה זרה יג, ב. וראה ב'ספר המצוות' (שם צז). (33) אף-על-פי שבגמרא שם אמרו: "הני מילי, בזמן שבית המקדש קיים דחוי להקריבה, השתא (= בזמן הזה) דלא חזי להקריבה לית לן בה" - סובר רבינו כי סוגיא זו היא למאן דאמר "קדושה ראשונה - לא קידשה לעתיד-לבוא", אבל לפי ההלכה ש"קדושה ראשונה, קידשה לעתיד-לבוא" (פ"ו מהל' בית הבחירה הט"ו) - אסור להטיל מום בקדשים בזמן הזה מן התורה, כי הוא ראוי להקריבה אף-על-פי שאין בית, כשיבנה המזבח ('מנחת חינוך' מצוה רפז, וראה גם ב'טורי אבן' מגילה י, א. בד"ה ומ"ט, ובשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קי). (34) ראה בשו"ת 'חתם סופר' יו"ד סי' שו - מה בין זה, לשוחט בזמן הזה בחוץ, שחייב (פי"ט מהל' פסולי המוקדשין הט"ו).

- 16 ח. הטיל מום בקדשים ובא אחר והטיל בה מום
17 אחר - השני אינו לוקה.³⁵

(35) אבל אסור מן התורה. וכדעת רבי מאיר בברייתא בכורות לג, ב. שכן נראה בעבודה זרה שם, שאמרו: "וליהוי כמטיל מום בבעל מום, דאע"ג דלא חזי להקריבה אסור (= מן התורה)" (ראה 'מחנה אפרים' הל' בכורות, הובאו דבריו ב'מנחת חינוך' שם). ואף-על-פי שאסור מן התורה, אינו לוקה, משום שאין הדבר מפורש בתורה, ולמדו כן (בכורות, שם) מריבוי הכתוב "כל מום לא יהיה בו", ראה ב'ספר המצוות' כלל ב ('מנחת חינוך' שם).

- 18 ט. אחד³⁶ המטיל מום בקדשים עצמן או
19 בתמורתן.³⁷ חוץ מן הפכור ומן המעשר³⁸, שהמטיל
20 מום בתמורתן - אינו לוקה, לפי שאינו ראויין
21 לקרבן.³⁹ כמו שיתבאר במקומם.⁴⁰ וכן המטיל מום
22 בתשיעי של טעות עשירי⁴¹ - אינו לוקה.⁴²

(36) כלומר, מה שאמרנו למעלה כי המטיל מום בקדשים עובר בלאו ולוקה, הוא בין בקדשים עצמן ובין בתמורתן. (37) "הוא שאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו, הרי זו תחת חטאת זו, או הרי זו חליפת זו" (פ"ב מהל' תמורה ה"א). (38) מעשר בהמה. (39) בעיה שנפשטה בתמורה כא, א. ואף שאין לוקין, אסור מן התורה ('מנחת חינוך' שם). (40) בפ"ג מהל' תמורה ה"א. (41) שקרא לתשיעי בטעות, עשירי, בעת שמנה צאנו להפריש מעשר בהמה, וראה פ"ח מהל' בכורות ה"א-ב שנתקדשה, ואינה קרבה. (42) גם זו בעיה שנפשטה שם. ואף כאן אסור מן התורה להטיל בו מום ('מנחת חינוך' שם).

- 23 י. המקדיש בעלת מום⁴³ למזבח, אף על פי
24 שזוהי⁴⁴ - הרי זו נתקדשה⁴⁵, ותפדה⁴⁶ בערף
25 הפה⁴⁷ ותצא לחליץ⁴⁸, ויביא בדםיה לקרבן. וכן הדין
26 בבהמת קדשים⁴⁹ שנפל בה מום⁵⁰. ומצות עשה הוא
27 לפדות קדשים שנולד בהן מום ויצאו לחליץ⁵¹
28 ויאכלו. שפ"א: רק בכל אות נפשך תזבח ואכלת

או שבור או חרוץ או יבלת וכו' לא תקריבו אלה לה". (17) בברייתא שם. וראה למעלה ה"ב. (18) שם בברייתא. (19) צ"ל: "לא תקריבו לה" ומלת "אלה" טעות-סופר. והוא בויקרא כב, כד: "ומעוץ וכתות ונתוח וכתות, לא תקריבו לה". וכ"ה בתמורה ז, א. וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' ל"ט צג. אבל ב'חינוך' מצוה רפח, כתב "שלא נזרק דם בעל מום על גבי המזבח, שנאמר עורת או שבור או חרוץ וכו' לא תקריבו אלה לה". (20) שורף החלבים, ובין אם מקטיר כל החלבים ובין אם מקטיר מקצתם ('מנחת חינוך' מצוה רצ. וכן אם הקטיר איברי עולה בעלת מום (רש"י תמורה, שם). (21) ברייתא, תמורה שם. ואף שבברייתא זו נאמר שלוקה שתיים, אחת משום מקטיר כולו, ואחת משום מקטיר מקצתו - פוסק רבינו כרבא (שם :) שחולק על אביי (כן גרס רבינו שם לא-תעשה צד), וסובר שאינו לוקה אלא אחת משום שאין לוקין על לאו שבכללות, וכן הוא בברייתא בכריתות ד, א. וראה ב'ספר המצוות' כלל ט. (22) 'ספרא' פ' אמור פ"ז ה"ד. (23) ולא כאביי (ראה למעלה), וכברייתא שם שחייב חמש מלקיות.

- 1 ה. אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר, אם
2 הקריבו - עובר בכל אלו. שפ"א: לא תזבח לה'
3 אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום; מפי השמועה
4 למדו, שזו אזהרה לבעל מום עובר²⁴. כגון שהיה
5 בבהמה גרב לח²⁵ או חזוית²⁶, אם הקריבה - לוקה.

(24) ב'ספר המצוות' (לא-תעשה צה) הביא זאת בשם ה'ספרי', והוא במדרש תנאים שם (הערה שסג שם). ואף-על-פי שבפסוק הנ"ל לא נאמר אלא "לא תזבח" - למדו גם יתר הלאוין מבעל מום קבוע (כסף-משנה). וב'ספרא' (שם ה"ג) למדו כן ממה שנאמר (ויקרא כב, כ) "כל אשר בו מום לא תקריבו, לרבות בעל מום עובר". וראה ברמב"ם בהשגותיו על 'ספר המצוות' (שם). (25) מין שחין הוא. וראה להלן פ"ב ה"ז. (26) גם הוא מין שחין. ומדובר כאן "בחזוית שאינה מצרית", ראה להלן פ"ב ה"ז.

- 6 ו. ולא קרבנות ישראל בלבד, אלא אף קרבנות
7 עובדי פוכבים²⁷, אם הקריבן²⁸ והן בעלי מומין -
8 לוקה; שפ"א: ומיד בן גבר לא תקריבו את לחם
9 אלהיכם מפל אלה²⁹.

(27) שהרי הם נודרים נדרים ונדבות כישראל (פ"ג מהל' מעשה הקרבנות ה"ב-ג). (28) הכהן. (29) ראה ב'ספר המצוות' לא-תעשה צו.

- 10 ז. המטיל מום בקדשים, כגון שפ"א עינו או קטע
11 יד³⁰ - לוקה. שהרי נאמר בקרבן: כל מום לא יהיה
12 בו; מפי השמועה למדו³¹, שזו אזהרה שלא יתן בו
13 מום. ואינו לוקה אלא בזמן שבית המקדש קיים³²,
14 שהרי היה ראוי לקרבן ופסלו; אבל בזמן הזה, אף
15 על פי שעבר בלא תעשה³³ - אינו לוקה³⁴.

(30) הדגים רבינו מומים קבועים. ונראה שבמומים עוברים, אינו עובר על הלאו הזה. ונראה שטעמו משום שאינו פוסלו

1 (56) כלומר, הקדישה כשהיא בעלת מום קבוע. (57) היינו לפני הפדיון. (58) לכל דבריהם. משנה בכורות יד, א: "כל הקדשים שקדם מום קבוע להקדשתו וכו' ולדון וחלבן מותר לאחר פדיונו". (59) ואין תמיהו נפדין (תמורה לג:). (60) כלומר, מן האם, שהיא נפדית (בעיה שנפשטה שם יד:). (61) שם יד, א. שבשעה שנפדתה האם, נפדה גם הוא. (62) שם יד, א - במשנה, שאין המקדיש בעל מום צריך "העמדה" (תמורה לג:), שנאמר (ויקרא כז, יא-יב): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן, והעריך הכהן אותה וכו'", ודרשו (שם) "אותה ולא בעל מום מעיקרו", ומשום כך אפשר לפדות אפילו לאחר מיתה. (63) כלומר, אף שאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים (להלן פ"ב ה"י) – אין זה אלא כשיש עליהם קדושת הגוף, וכגון שקדם הקדשן את מומן, אבל כאן שקדם מומן להקדשן, אין זה אלא דיקלא בעלמא ואין עליו קדושת הגוף (ראה גם רש"י בחולין קל. ובכורות יד. במשנה, ובשיטה מקובצת שם). וכן נראה בתמורה שם (משנה-למלך ה"י). (64) כלומר, מתה מאליה שיש כאן גם דין של "אין פודין את הקדשים להאכילם לכלבים", ובין אם נשחטה שהיא לאכילה. (65) משנה, בכורות שם. (66) ראה בפ"ט מהל' פסולי המוקדשין ה"א. (67) כלומר, העמדה בבית-דין (פ"ה מהל' ערכין ה"ב) והערכה על-ידי כהן, שנאמר (ויקרא כז, יא-יב) "והעמיד את הבהמה וכו' והעריך הכהן", וכדברי רבי יוחנן לדעת תנא-קמא (תמורה לב:), וכיון שמתה קודם שתפדה אין פודין אותה אחר שמתה אלא תקבר. (68) בהל' ערכין, שם. (69) שיכול להעמידה ולהעריכה, כמבואר בחולין ל, א: "וכי תימא בעי העמדה והערכה, והתנן שחט בה שנים או רוב ועדיין היא מפרכסת, הרי היא כחיה לכל דבריה", וראה כסף-משנה ולחם-משנה כאן. (70) בכורות טו, ב. ולמדו זאת (שם ובתמורה יז:): ממה שנאמר (שם ג, א) "אם זכר וכו' תמים יקריבנו" – לרבות ולד בעלי מומין. ופסק רבינו כרבא וכשמואל, שהוולד קדוש ליקרב. (71) זו שנולד בה מום לאחר שנתקדשה. (72) להשתמש בו לצרכי חולין (משנה וגמרא בכורות יד. וטו: ושם טו:): אמרו, שכל זה הוא מגזירת חכמים שמא יגדל מהן עדרים עדרים. אבל מן התורה, פקעה קדושת הוולד בפדיון האם (ראה רש"י שם). ואם נתעברה לאחר הפדיון – הוולד מותר. (73) שם בגמרא: "ליפריקנהו, לא אלימא למתפס פדיונו (= בקדושתן, כדי שיצאו הן לחולין, שכבר יצאה קדושתן בפדיון אמם, והאי דאסורין גזירה בעלמא היא וכו' – רש"י שם)". (74) כלומר, קודם פדיון האם. (75) כלומר, מקדישין לשם אותו זבח שאמו נתקדשה (בכורות שם, וכרבי חנינא) "והשתא חיילא עליו קדושה לעצמו דחשבינהו, ולא פקעה קדושתיהו על ידי פדיון אמן וממתין עד שיוממו ופריק להו" (רש"י שם). ועוד אמרו שם במסקנא שאין מתפיסין אלא לאותו זבח בלבד. (76) ולכן צריך הוא להתפיסו לאותו זבח. (77) שם בגמרא: "היכי ליעביד, ליקריבנהו – מכח קדושה דחיה קאתו", ומפרש רש"י "דאמותן בעלי מומין שנראו ונדחו וכו', והן עצמן אין יכול להתפיסן לקדושה גמורה להקריב, הואיל ואידחו תו לא מחווי". וצריך להבין, שהרי רבינו פוסק

1 בְּשָׂרָה; מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמִדּוּ⁵², שֶׁהִתְנוּב מִדְּבַר
2 בְּפִסּוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין שֶׁיִּפְדּוּ⁵³. וְכָבֵד בְּאַרְנוּ בְּעֶרְכִּין⁵⁴,
3 שָׁה שְׁנֵאמַר: וְאִם כָּל בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא
4 יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרְבֵּן לַיהוָה, שֶׁהוּא מִדְּבַר בְּבִעָלֵי מוֹמִין
5 שֶׁנִּפְדּוּ⁵⁵.

(43) קבוע, שהרי בעלת מום עובר אינה נפדית (תמורה לג. וכן הוא להלן פ"ב ה"י). (44) ראה למעלה ה"א. (45) ברייתא בתמורה ה, ב. ולמדו כן (שם) ממה שנאמר (ויקרא כב, כג): "ולגדר לא ירצה" – "ריצוי הוא דלא מרצה, אבל מיקדש קדיש". וקדושתה – קדושת דמים (להלן ה"א). (46) ראה להלן בסוף ההלכה. (47) אף-על-פי שהמקדיש בעל מום קבוע למזבח, אינו צריך העמדה (להלן ה"א) – הערכה על-ידי כהן צריך, ראה משנה-למלך. (48) להגזו ולהעבד (משנה בכורות יד. וראה בפ"א מהל' מעילה ה"ט). (49) שפודין אותה ויביא בדמיה קרבן (פ"ה מהל' ערכין ה"א), אבל שונה היא ממקדיש בעל מום, בזה שהיא צריכה העמדה והערכה (ראה להלן ה"א). וגם בזה שאינה יוצאת לחולין לכל דבר, ואסורה בגיזה ועבודה, ראה בפ"א מהל' מעילה שם, ובמשנה מס' בכורות, שם. (50) קבוע, כנ"ל. (51) "ויהיה מותר לשוחטו" (ספר המצוות עשה פו), אבל לא לכל דבר, שהרי אסורה בגיזה ועבודה, ראה למעלה. (52) ב'ספרי' דברים יב, טו. (53) כלומר, מצוה לפדותם (לחם-משנה). (54) פ"ה ה"א. (55) תמורת לב, ב. ושם ביארו, שאי אפשר לומר שמדובר בבהמה טמאה, שהרי כבר נאמר בה (ויקרא כז, כז) "ואם בבהמה הטמאה ופדה בערכך", אלא על-כרחנו בבהמת קדשים שנפל בה מום. ועי' רש"י שם, שעל-כרחנו שמדובר בקדשי מזבח.

6 יֹא. מִה בֵּין בַּעֲלַת מוֹם קָבוע לְבַעֲלַת מוֹם עוֹבֵר?
7 שֶׁבַעֲלַת מוֹם קָבוע⁵⁶, אִם יִלְדָּה וְהִיא קִדְשָׁה⁵⁷ - יִפְדָּה
8 הַקֹּדֶשׁ וְיֵצֵא לְחֵלִין⁵⁸, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא תָּמִים⁵⁹, כְּדִי
9 שֶׁלֹּא יִהְיֶה טָפֵל חָמוּר מִן הָעֶקֶר⁶⁰. וְאִם נִתְעַבְּרָה
10 קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה וְיִלְדָּה אַחֵר פְּדִיּוֹן - הַקֹּדֶשׁ חֵלִין⁶¹. וְאִם
11 מֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה - נִפְדִּית אַחֵר שֶׁתָּמוּת⁶²; שֶׁהִי
12 לֹא חָלָה קִדְשָׁה גְמוּרָה עַל גּוֹפָהּ, אֲלֵא עַל דָּמֶיהָ,
13 מִפְּנֵי שֶׁהִיָּתָה בַּעֲלַת מוֹם קָבוע⁶³. אֲכָל הַמִּקְדָּשִׁי
14 בַּעֲלַת מוֹם עוֹבֵר, אוֹ תְּמִימָה וְאַחֵר שֶׁהִקְדִּישָׁה נוֹלַד
15 לָהּ מוֹם קָבוע, אִם מֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה⁶⁴ - תִּקְבְּרָה⁶⁵
16 בְּשָׂאֵר הַקְּדָשִׁים הַתְּמִימִים⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צָרִיכָה
17 הָעֵמָדָה וְהָעֶרְכָּה⁶⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּעֶרְכִּין⁶⁸. וְאִם
18 נִשְׁחָטָה קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה - הִרִי זוֹ נִפְדִּית כָּל זְמַן שֶׁהִיא
19 מִפְּרָכֶסֶת⁶⁹ וְאַחֵר כֶּן תֵּאָכֵל. וְאִם יִלְדָּה - יִקְרַב
20 וְיִלְדָּה⁷⁰. נִתְעַבְּרָה⁷¹ קֹדֶם שֶׁתִּפְדָּה וְיִלְדָּה אַחֵר שֶׁנִּפְדָּתָה
21 - הַקֹּדֶשׁ אֲסוּר⁷², וְאִינוּ נִפְדָּה⁷³. אֲלֵא בִּיצֵד יַעֲשֶׂה?
22 סָמוּךְ לְפִדְיוֹן אִמּוֹ⁷⁴ מִתְּפִיס זֶה הַקֹּדֶשׁ לְשֵׁם אוֹתוֹ
23 הַזֶּבֶח⁷⁵. לְפִי שֶׁאִינוּ יֹכֹל לְהַקְרִיבוֹ⁷⁶ [מִפְּנֵי אִמּוֹ],
24 מִפְּנֵי שֶׁבֹא מִכָּח קִדְשָׁה דְּחֻוּיָהּ⁷⁷.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ' כסלו – ספר זמנים – הל' שביתת יום טוב קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(78) משנה, בכורות לא, א. (79) באיטליז. (80) במשקל. (81) משנה, שם. ואף כי דבר זה הוא זלזול בקדשים. (82) מעשר בהמה, שנמכרים ונשחטים רק בבית, ואין נשקלים בליטרא כ־אם באומד (שם) במשנה, וראה רש"י (שם), ואמרו בגמרא (שם לא:), כי מדובר במעשר בהמה של יתומים, אבל מעשר בהמה סתם אסור למכור כלל וכלל, ראה בפ"ו מהל' בכורות ה"ז. (83) של כל פסולי המוקדשין. (84) כי בשוק יש הרבה קונים. (85) לבעלים: הכהן בכור, והבעלים במעשר בהמה. (86) לענין בכור בפ"א מהל' בכורות ה"ג, ולענין מעשר בהמה בפ"ו שם ה"ד. (87) משום שהוא זלזול בקדשים. (88) כלומר, הכהן הקדיש את הבכור לבדק הבית לאחר שהומם. והיא בעיה שנפטרה בזבחים עה, ב. (89) אף כי הרוויח הוא להקדש. (90) כלומר, כשם שהכהן אינו יכול למכור בשוק ולישקול את הבשר בליטרא, כמו כן אינו יכול להקנות רשות זו לבדק הבית (גמרא, שם).

שבעלי חיים אינם נדחים, ראה פט"ו מהל' מעשה הקרבנות ה"ד.

1 יב. כָּל פְּסוּלֵי⁷⁸ הַמִּקְדָּשִׁין כְּשִׁיפְדוּ מִתֵּר לְשַׁחֲטָן
2 בַּשּׁוּק שֶׁל טְבָחִים⁷⁹, וְלִמְכֹּרָן שָׁם, וְלִשְׁקוֹל בַּשּׁוּק
3 בְּלִיטְרָא⁸⁰, כְּשֶׁאֵר הַחֲלִין⁸¹; חוץ מִן הַבְּכוֹר וּמִן
4 הַמַּעֲשֵׂר⁸², מִפְּנֵי שֶׁמִּכִּירָתָם בַּשּׁוּק⁸³ מוֹסִיף
5 בְּדַמְיָהֶן⁸⁴. שָׁאֵר הַקָּדָשִׁים, שֶׁדַּמְיָהֶן חֲזָרִין לְהַקְדֵּשׁ,
6 שֶׁהֵרִי מֵבִיא בְּדַמְיָהֶם בְּהֵמָה אַחֶרֶת - מוֹכְרִין אוֹתָן
7 בַּשּׁוּק כְּחֲלִין; אֲבָל הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, שֶׁאֵין דַּמְיָהֶם
8 לְהַקְדֵּשׁ, אֲלֹא נֶאֱכָלִין בְּמוֹמָן⁸⁵, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר⁸⁶ -
9 אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָם בַּשּׁוּק שֶׁל טְבָחִים, וְאֵין מוֹכְרִין
10 אוֹתָם שָׁם⁸⁷. אֲפִלּוּ הַתִּפְסִיס כְּכוֹר לְבִדֵּק הַבֵּית⁸⁸ - אֵינוֹ
11 נִשְׁקָל בְּלִיטְרָא, וְלֹא יִמָּכֵר בַּשּׁוּק⁸⁹; שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל
12 לְהַתְּפִיס אֲלֹא דָּבָר הַקָּנוּי לוֹ קִנְיָן גָּמוּר⁹⁰.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב' כ"ו כסלו ה'תשפ"א

יום ראשון כ' כסלו ה'תשפ"א

הלכות שביתת יום טוב

25 מְלֹאכָה, שֶׁהֵן: רֵאשׁוֹן וְשֵׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, וְרֵאשׁוֹן
26 וְשֵׁבִיעִי שֶׁל חַג הַסֻּפּוֹת, וְכִיּוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת, וּבִקְאָחַד
27 לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי - הֵן הַנִּקְרָאִין יָמִים טוֹבִים³. וְשִׁבְיַת
28 כָּלֵן שָׁוָה. שֶׁהֵן אֲסוּרִין כָּל מְלֹאכֶת עֲבוּדָה⁴, חוץ
29 מִמְּלֹאכָה שֶׁהִיא לְצַרְף אֲכִילָה⁵; שְׁנֵאָמַר: אֵף אֲשֶׁר
30 יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ וְגוֹמֵר.

(2) ויקרא פרק כ"ג, דברים פרק ט"ז. (3) לפי שימים אלו חייבים בשמחה, כמו שכתוב (דברים פרק ט"ז פסוק י"ד) "ושמחת בחגך", וכמו שביאר רבינו להלן בפרק ו' ובהלכות חגיגה פרק א', שיקריב שלמי שמחה וחגיגה ויאכלם בשמחה, ואוכלין בשר ושותין יין, "שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ולפיכך נקראים ימים אלו "ימים טובים", כמו שאומר קהלת (פרק ח' פסוק ט"י): "ושבחתני אני את השמחה, אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמוח". וראה שמואל"א פרק כ"ה פסוק ח' ואסתר פרק ח' פסוק י"ז. (4) שכן כתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק ח'): "כל מלאכת עבודה לא תעשו". וביאר הרמב"ן כי הכוונה ב"מלאכת עבודה" לכל המלאכות ושמושים שאינם משמשים לצורך אוכל נפש, שאילו אוכל נפש נקרא "מלאכת הנאה" ולא מלאכת עבודה. (5) שיש בזה כמה חילוקי דינים, כמו שמבאר רבינו להלן בפרק זה.

31 ב. כָּל הַשְּׁבוּת מִמְּלֹאכֶת עֲבוּדָה בְּאֶחָד מֵהֵן - הֵרִי
32 קַיִם מִצְוַת עֲשֵׂה⁶; שֶׁהֵרִי נֹאמַר בֵּהֵן "שִׁבְתוּן"⁷,
33 כְּלוּמַר, שְׁבוּת. וְכָל הַעוֹשֶׂה בְּאֶחָד מֵהֵן מְלֹאכָה⁸
34 שֶׁאֵינָה לְצַרְף אֲכִילָה⁹, כְּגוֹן שִׁפְנָה אוֹ הָרֵס אוֹ אָרֶג
35 וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - הֵרִי בְּטֵל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעֵבֶר עַל לֹא
36 תַּעֲשֶׂה; שְׁנֵאָמַר: כָּל מְלֹאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשֶׂה, כָּל

13 יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה,
14 וְשֵׁשׁ מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶרֶטָן: (א) לְשִׁבַּת
15 בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח. (ב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה. (ג)
16 לְשִׁבַּת בְּשִׁבְעִי שֶׁל פֶּסַח. (ד) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ
17 מְלֹאכָה. (ה) לְשִׁבַּת בְּיוֹם חַג הַשְּׁבוּעוֹת. (ו) שֶׁלֹּא
18 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה. (ז) לְשִׁבַּת בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה. (ח) שֶׁלֹּא
19 לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה. (ט) לְשִׁבַּת בְּרֵאשׁוֹן שֶׁל חַג
20 הַסֻּפּוֹת. (י) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה. (יא) לְשִׁבַּת
21 בְּשִׁמְעִי שֶׁל חַג. (יב) שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלֹאכָה.
22 וּבִאֹר שְׁבִיתָת יָמִים אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פרק ראשון

23 (1) כלל בו רבינו כל המלאכות המותרות לעשות ביום טוב. וכלל המלאכות האסורות מדברי תורה והאסורות מדברי סופרים, וסיבת איסור סופרים בזה. וביאר המלאכות המותרות, אם מותרות לצורך היום בלבד, או אף לימות החול. ואם נעשו לימות החול מה דינן, וכן לאיזה בעל חיים הותרו, אם הותרו לבהמות ולגוים. וביאר בו השוואת י"ט לשבת בקצת מלאכות, מלבד הבדל העונש שבהן. ונתבאר השווי הזה במה שהוא מן התורה ומה שהוא מדבריהם. ונתבאר בו פרט אחד היוצא מן הכלל הזה, והוא ענין המוקצה שנאסר מדבריהם ביום טוב ומותר בשבת. ונמשך לזה עניין הנולד. וחילוק שני ימים טובים הרצופין זה בזה, או שבת ויום טוב הסמוכין, מהו משפטן בזה.

24 א. שֶׁשֶׁת יָמִים הָאֵלּוּ שֶׁאֲסָרָן הַכְּתוּב² בַּעֲשִׂית

17) משנה במסכת מגילה דף ט"ז עמוד ב'. (18) והן מלאכות שמעיקרן אינן עומדות לעניני אכילה, כגון: כתיבה, אריגה ובנין וכיוצא בהן (המבי"ט בקרית ספר). (19) מפני שכתוב (ירמיה פרק י"ז פסוק כ"ב): "ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת", בשבת – ולא ביום טוב (מסכת ביצה דף י"ב עמוד א'). (20) שכתוב (שמות פרק ל"ה פסוק ג'): "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", בשבת אין אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביום טוב (ירושלמי מסכת ביצה פרק ה' הלכה ב'). (21) משנה מסכת ביצה דף י"ב עמוד א' מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, לבית שמאי אינו מותר רק לצורך אוכל נפש, אבל לבית הלל – שנפסקה הלכה כמותם – "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך אוכל נפש". (22) שכן כתוב (שמות פרק י"ב פסוק ט"ז): "מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכה לא יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". (23) בירושלמי מסכת ביצה פרק א' הלכה י' אמרו שרק המלאכות שהם מלישה ואילך – מותרות, אבל טחינה, רקידה וכדומה, אינן מותרות לצורך אוכל נפש, מפני שכתוב: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם ושמרתם את המצות" (שמות שם פסוקים ט"ז-י"ז), משמור ואילך מותר. וראה להלן בהלכה ז'.

ה. כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יום טוב²⁴, ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מפעריב - אסרו חכמים²⁵ לעשות אותה ביום טוב, אף-על-פי שהיא לצורך אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזירה²⁶ שמה יניח אדם מלאכות, שאפשר לעשותן מערב יום טוב, ליום טוב²⁷, ונמצא יום טוב כלו הולך בעשית אותן מלאכות, ונמנע משמחת יום טוב, ולא יהיה לו פנאי לאכל²⁸.

(24) מקור סברא זו במסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (25) לפי הירושלמי דביצה פרק א' הלכה י' הנ"ל דברים אלו אסורים מן התורה (וכן דעת הראב"ד, אלא שהוא גורס בירושלמי "מתלישה ואילך"). אבל לדעת רבינו אינן אסורות אלא מדרבנן. (26) מקור לגזירה זו ראה במשנה מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'. (27) בכ"י הגירסא: "מערב יום טוב ויעשה אותם ביום טוב". (28) בנ"א: "לאכול ולשתות" (מער"ק).

ו. ומזה הטעם עצמו לא אסרו ההוצאה ביום טוב. ואף-על-פי שכל ההוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה מערב יום טוב, ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת יום טוב, ויוליך ויביא כל מה שירצה, וישראלים חפציו, ולא יהיה כמי שידיו אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מערב יום טוב - הואיל ויש בהן עסק²⁹, אין עושין אותן ביום טוב.

(29) ואילו ההוצאה אין בה עסק, ובזמן מועט הוא מוליך ומביא מה שצריך (מעשה רוקח).

ז. כיצד³⁰ אין קוצרין³¹ ולא דשין³² ולא זורין ולא

1 מלאכה לא יעשה בהן. ואם עשה בעדים והתראה¹⁰
2 - לוקה¹¹ מן התורה¹².

(6) מסכת שבת דף כ"ד עמוד ב'. (7) ביטוי זה נכתב באחד לחודש השביעי ובראשון ושמיני של חג הסוכות (ויקרא פרק כ"ג), ולא בשאר המועדים, אמנם כבר ביאר רבינו (בספר המצוות עשה קנט) שכיון שנכתב בהם "מקראי קודש", שפירושו קדשו שלא תעשה בו מלאכה, כאילו נכתב שבתון, תשבות ממלאכה. (8) אחת מל"ט אבות מלאכות או מתולדותיהן, המבוארות בהלכות שבת מפרק ז' ואילך. (9) אפילו אם עשאה לצורך אכילה, כיון שעיקרה אינה עומדת לאכילה, לא נחשבת צורך אוכל נפש (הרב המגיד). (10) ששני עדים מתרים את עובר העבירה – קודם עשותו אותה – על חומר החטא והעונש הצפוי לו בעקבו. (11) כדין העובר על כל לא תעשה שבתורה, ראה בהלכות סנהדרין פרק י' הלכה ט'. (12) דברים פרק כ"ה פסוקים ב-ג.

ג. העושה¹³ אבות מלאכות¹⁴ הרבה ביום טוב
4 בהתראה אחת, כגון שזרע וקנה וסתר וארג
5 בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת. חלוק
6 מלאכות לשבת¹⁵, ואין חלוק מלאכות ליום טוב¹⁶.

(13) מסכת מכות דף כ"א עמוד ב'. (14) מבוארות בהלכות שבת פרק ז'. (15) שהעושה בשוגג מלאכות הרבה בהעלם אחד, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה (ראה בהלכות שבת פרק ז'). (16) לפי שדין חלוק מלאכות לשבת למדנו (שבת דף ע) מדכתיב (שמות פרק ל"א פסוק י"ד) "מחלליה מות יומת" – ריבתה התורה קרבנות הרבה על חלול אחד, או ממה שכתוב (שם פרק ל"ה פסוק ג') "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", הבערה בכלל כל המלאכות היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה, או ממה שכתוב (ויקרא פרק ד' פסוק ב') "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ועשה מאחת מהנה" פעמים שחייבים חטאת על כל אחת ואחת, וכל אלו נאמרו לענין חיוב חטאת, ולא לחיוב מלקות, וכיון שביום טוב אין חיוב חטאת רק חיוב מלקות, אין בו דין חלוק מלאכות (רש"י במסכת מכות שם).

ד. כל¹⁷ מלאכה שחייבין עליה בשבת, אם עשה
8 אותה ביום טוב שלא לצורך אכילה¹⁸ - לוקה, חוץ
9 מן ההוצאה¹⁹ מרשות לרשות וההבערה²⁰; שמתוך²¹
10 שהתרה²² הוצאה ביום טוב לצורך אכילה, התרה
11 שלא לצורך אכילה. לפיכך מתר ביום טוב להוציא
12 קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו מרשות
13 לרשות. וכן מתר להבעיר, אף-על-פי שאינו לצורך
14 אכילה. ושאר מלאכות: כל שיש בו צורך אכילה -
15 מתר, כגון שחיטה ואפייה ולישה²³ וכיוצא בהן;
16 וכל שאין בהן צורך אכילה - אסור, כגון כתיבה
17 ואריגה ובנין וכיוצא בהן.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ' כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הרשב"א שלי זה הוא הדין בקדירה, שמותר להוסיף בשר, שהתבשיל שמן יותר כשיש בו הרבה בשר. (47) מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (48) שטירחא אחת לכולן (רש"י).
 יא. המבשיל⁴⁹ או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום, או שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי זה מתיר לאכל למחר, בין בחול בין בשבת⁵⁰; ובלבד שלא יערים⁵¹. ואם הערים - אסור, ואפילו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהחמירו במערים יותר מן המזיד⁵².

(49) מסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (50) שאסור לבשל מיום טוב לשבת בלי עירוב תבשילין, כמבואר להלן בפרק ו', וכאן שבשלו לבו ביום ונשאר לשבת מותר לאכלו. (51) "לאחר שבישל לצורך יום טוב, לא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים, ויבשל תבשילין אחרים ויותר לשבת" (רש"י). (52) "שאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושב - אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדים הימנו - לפיכך קנסוהו רבנן" (רש"י).

יב. מי⁵³ שהיתה לו בהמה מסכנת⁵⁴ - לא ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיוכל⁵⁵ לאכל ממנה פזית⁵⁶ צלי⁵⁷ מבעוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב מה שיאכל בחול. וכן כל פיוצא בזה.

(53) משנה במסכת ביצה דף כ"ה עמוד א'. (54) "שהוא ירא שמא תמות, ואינו צריך לבשר, שכבר סעד סעודתו, אלא מחמת הפסדו הוא שוחט" (רש"י). (55) שיש שהות לאכול ממנו ביום טוב, אף שאינו אוכל, התירו משום הפסד ממונו (הרב המגיד). (56) ומשום אותו כזית יכול לשחוט את הבהמה כי אי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. ודוקא במסוכנת התירו זאת, אבל בהמה בריאה אסור לשחוט אלא אם כן רוצה לאכלה ביום טוב (מ"מ). (57) שמתבשל מהר, ואין צריך לא מליחה ולא הדחה (תפארת ישראל).

יג. אין אופין ומבשילין⁵⁸ ביום טוב כדי להאכיל פותים או פלבים; שנאמר: הוא לבדו יעשה לכם - לכם ולא לכותים, לכם ולא לקלבים⁵⁹. לפיכך מוזמנין את הפותי בשבת⁶⁰, ואין מוזמנין אותו ביום טוב, גזירה שמא ירבה בשבילו. אבל אם בא הפותי מאלי - אוכל עמהן מה שהן אוכלין, שכתב הכיניה.

(58) מסכת ביצה דף כ"א עמוד ב' והוא הדין לכל מלאכת אוכל נפש - שאסור לעשותה לצורך גויים. (59) בכ"י הגירסא: "לבהמה". (60) שאין לחוש שיבשל בשבילו.

יד. בהמה⁶¹ שחציה של פותי וחציה של ישראל - מתיר לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לכותים וחציה לישראל - אסור לאפות אותה, מפני שיוכל

1 בוררין³³ ולא טוחנין³⁴ את החטים ולא מרקדין³⁵ ביום טוב; שכל אלו וכיוצא בהם אפשר לעשותן מערב יום טוב, ואין בכך הפסד ולא חסרון.

(30) אסרו חכמים לעשות קצת מלאכות, אף שהם לצורך אוכל נפש, ראה למעלה בהלכה ה'. (31) מסכת חגיגה דף י"ח עמוד א' "קצירה ביום טוב מי שרי" (=האם היא מותרת?). (32) מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב' בסוגיא דמלילות. (33) שם דף י"ד עמוד ב' במשנה. (34) שם דף י"ד עמוד א'. (35) לנפות בנפה, שם דף כ"ט עמוד ב'.

ה. אבל לשין³⁶ ואופין ושוחטין ומבשילין ביום טוב; שאם עשה אלו מבערב, יש בכך הפסד³⁷ או חסרון טעם. שאין לחם חם או תבשיל שבישל היום פלחם שנאפה מאמש וכתבשיל שנתבשל מאמש, ולא בשר שגשחט היום כבשר שגשחט מאמש, וכן כל פיוצא באלו. וכן מכשירי³⁸ אכל נפש, שיש בהן חסרון אם נעשו מבערב - עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת תבלין³⁹ וכיוצא בהן.

(36) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (37) הראב"ד חולק על טעם זה, כי הרי גם הפירות והירקות יפין וטעמים יותר, כשהן בני יומן, ואף על פי כן לא התירו לתלוש פירות וירקות ביום טוב. (38) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב' כר' יהודה. (39) שאין התבלין עצמו אוכל אלא להכשיר את האוכל באו ולפיכך הם מכשירי אוכל נפש, ועיין בהשגת הראב"ד להלן פרק ד' הלכה ו'.

ט. אין אופין ומבשילין ביום טוב מה שיאכל בחול, ולא התירה מלאכה שהיא לצורך אכילה אלא כדי להנות בה ביום טוב. עשה⁴¹ כדי לאכל ביום טוב, והותר - מתיר לאכל המותר בחול.

(40) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב' וראה להלן הלכה ט"ו. (41) כעין זה במשנה מסכת ביצה דף ט"ו עמוד ב'.

י. ממלאה⁴² אשה קדרה בשר⁴³, אף-על-פי שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלאה⁴⁴ נחתום חבית של מים, אף-על-פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה תנור פת, אף-על-פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד; שבזמן⁴⁵ שהפת מרבה בתנור היא נאפת יפה⁴⁶. ומוחל⁴⁷ אדם פמה חתיכות בשר בבת אחת, אף-על-פי שאינו צריך אלא לחתיכה אחת⁴⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(42) מסכת ביצה דף י"ז עמוד א'. (43) ונותנת על האש כשהקדרה מלאה (ראה להלן). (44) לפי שבטירחא אחת הוא עושה את הכל, ואינו טורח במיוחד לצורך חול (רש"י). והוא הדין באשה וקדרה כנ"ל. (45) תנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם. ומתוך שהוא מלא, אין מקום לחומו להתפשט, והפת נאפה יפה (שלחן ערוך אורח חיים סימן תק"ז). (46) כדעת ר' שמעון בן אלעזר שם. ולפי זה אפילו נותן כל פת בתנור לחוד מותר. וכתב

תתפרץ, א"ל והכא שלא יתפרצו (חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל, אבל לשתייה לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו, אבל לרחיצה לא), כיון שיצא אמרו לו תלמידיו, רבי לזה דחית בקנה – לנו מה אתה משיב, אמר להם והלא כבר נאמר – אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (ורחיצת כל גופו אינו שוה לכל נפש). ולפי זה איסורו מן התורה. אבל לדעת רבינו הוא משום גזירת מרחץ ואינו אסור אלא מדרבנן. (74) הרי"ף בשם הגאונים. (75) שבשבת אסור לחמם מן התורה, אבל ביום טוב שאין איסורו אלא מדרבנן לא גזרו על ערב יום טוב.

- יז. פל' ⁷⁶ שְׁאֵסוּר בְּשֶׁבֶת ⁷⁷ - בֵּין מְשֻׁם שֶׁהוּא דוֹמָה לְמִלְאכָה אוּ מִבֵּיא לִידֵי מִלְאכָה, בֵּין שֶׁהוּא מְשֻׁם שְׁבוּת - הֲרִי הוּא אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא אִם פֶּן הִיָּה בּוֹ צִרְף אֲכִילָה וְכִיּוּצָא בֵּה, אוּ דְבָרִים שֶׁהֵם מְתָרִים בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּהִלְכּוֹת אֱלֹו. וְכָל שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּשֶׁבֶת - אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא לְצִרְף אֲכִילָה ⁷⁸ וְכִיּוּצָא בֵּה. וְכָל שֶׁמֶתָר בְּשֶׁבֶת - מֶתָר בְּיוֹם טוֹב. וְיֵשׁ בְּיוֹם טוֹב מֶה שֶׁאֵין בְּשֶׁבֶת: אֲסוּר מְקַצֶּה, שֶׁהִמְקַצֶּה אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב וּמֶתָר בְּשֶׁבֶת; מִפְּנֵי ⁷⁹ שִׁיּוֹם טוֹב קָל מִשְׁבֶּת, אֲסוּר בּוֹ הִמְקַצֶּה, שְׂמָא יָבֹא לְזַלְזֵל בּוֹ.

(76) משנה מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב': "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". (77) מבואר בדברי רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' שיש דברים שאסורים חכמים מפני שהם דומים למלאכה ויש שהם מביאים למלאכה (ועיין שם עוד בפרק כ"ד הלכה א'). ויש גם שאסורים מן התורה משום מצות עשה של "תשבות", כגון אם עושה שבותים כל היום. ועיין עוד בפרק א' משביתת עשור הלכה ב'. (78) כן כתב רבינו להלן פרק ג' הלכה י' שמותר לגרוף האפר, שהוא מוקצה, כדי לאפות בתנור לצורך יום טוב וכן כתבו התוס' במסכת ביצה דף ח' עמוד א' ד"ה אמר רב יהודה בשם הרי"ר יצחק שמותר לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש. (79) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': "שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה, סתם לן כרבי שמעון להתיר מוקצה, יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה, סתם לן כרבי יהודה לאסור מוקצה".

- יח. פִּיצֵד? ⁸⁰ תַּרְנֻגְלָת ⁸¹ הָעוֹמֶדֶת לְגַדֵּל בִּיצִים, וְשׁוֹר הָעוֹמֵד לְחִרְיֶשָׁה, וְיוֹנֵי שׁוֹבָה, וּפְרוֹת הָעוֹמֶדִין לְסִחוּרָה - כָּל אֵלֹו וְכִיּוּצָא בֵּהֶן מְקַצֶּה הֵן, וְאֲסוּר לְאָכֵל מֵהֶן בְּיוֹם טוֹב, עַד שֶׁיִּכְיֶין אוֹתָם מִבְּעֶרֶב וַיַּחֲשׁוּ עֲלֵיהֶם לְאֲכִילָה ⁸². אֲבָל בְּשֶׁבֶת - הִכָּל מוֹכֵן אֲצֵל שְׁבֶת, וְאֵינוֹ צָרִיךְ הִכָּנָה. וְכִשֶּׁם שֶׁהִמְקַצֶּה אֲסוּר בְּיוֹם טוֹב, כֵּן הַנּוֹלֵד ⁸³ אֲסוּר.

(80) מוסב על האמור בהלכה שלפני זו שמוקצה אסור ביום טוב. (81) מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'. (82) משנה במסכת ביצה דף י' עמוד א'. (83) [כמו שברי כלים (להלן פרק ב' הלכה י"ב), אבל דבר שלא היה בעולם ונולד ביום

- 1 לְחַלֵּק הַבֶּצֶק. בְּנִי ⁶² הַחִיל שְׁנֵתָנוּ קָמַח לְיִשְׂרָאֵל
2 לַעֲשׂוֹת לָהֶם פֶּת בְּיוֹם טוֹב, אִם כְּשֵׁנוֹתְנִין פֶּת מִמֶּנָּה
3 לְתִינוּק אֵין מְקַפִּדִין - מֶתָר לְאֶפְתּוֹ לָהֶן בְּיוֹם טוֹב;
4 שֶׁכָּל פֶּת וּפֶת רְאוּי לְתִינוּק. עֲשֵׂת ⁶³ הַכְּלָבִים, בְּזִמָּן
5 שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין ⁶⁴ מִמֶּנָּה - נֶאֱפִית ⁶⁵ בְּיוֹם טוֹב.

(61) מסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (62) דעת הרי"ף שאסור לאפות להם את הפת ביום טוב, כמבואר בהלכה שלפני זו, שאין מזמנין את הנכרי ביום טוב, ורבינו סובר שמאחר שמתוך אונס אנו יורדים למלאכה זו, לאפות פת לבני חיל הנכרים, ואם לא נעשה להם הם ירדו לתוך בתינו ולוקחין את המזומן לנו, אין דעתנו מתפשטת להיות עיקר אפיינתו לצרכם הם אלא לצורך התינוק (מאירי) וגם הראב"ד הסכים לדעת רבינו. (63) משנה במסכת חלה פרק א' והובאה במסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (64) שהמורסן שבה מועט והיא ראויה לאכילת אדם. (65) משום חלק הרועים. ואף על פי שאפשר לו לחלק את הבצק (ראה למעלה הלכה י"ד) – כיון שאפשר לפייס את הכלבים בבשר נבילה הרי זה כאילו אופה בשביל הרועים לחוד (גמרא מסכת ביצה שם).

- 6 טו. הַמְּבַשֵּׁל ⁶⁶ בְּיוֹם טוֹב לְכוֹתִים אוּ לְפִהָמָה אוּ
7 לְהַנִּיחַ לְחֵל - אֵינוֹ לוֹקָה; שְׂאֵלֹו בָּאוּ לוֹ אוֹרְחִים ⁶⁷,
8 הִיָּה אוֹתוֹ תְּבַשִּׁיל רְאוּי לָהֶן ⁶⁸. עֲשֵׂה לְנַפְשׁוֹ וְהוֹתִיר
9 - מֶתָר לְהַאֲכִיל מִמֶּנּוּ לְכוֹתִים ⁶⁹ וְלְפִהָמָה.

(66) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב'. (67) שיהיו צריכים פת זה היום (רש"י). (68) "הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה" (גמרא). (69) שבאו לביתו מאליהם, ראה למעלה הלכה י"ג.

- 10 טז. רְחִיצָה ⁷⁰ וְסִיכָה - הֲרִי הֵן בְּכָלֵל אֲכִילָה
11 וְשִׁתְיָה ⁷¹, וְעוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; שְׁנַאֲמַר: אֵךְ אֲשֶׁר
12 יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ - לְכָל שְׁצִרְיָה הַגּוֹף ⁷². לְפִיכָה,
13 מִחֲמִין חֲמִין בְּיוֹם טוֹב, וְרוֹחֵץ בֵּהֶן פְּנֵי יָדָיו
14 וְרַגְלָיו; אֲבָל כָּל גּוֹפּוֹ - אֲסוּר, מְשֻׁם גְּזֵרַת מִרְחָץ ⁷³.
15 וְחֲמִין ⁷⁴ שֶׁהוּחֲמָו מִעֶרֶב יוֹם טוֹב - רוֹחֵץ בֵּהֶן כָּל
16 גּוֹפּוֹ בְּיוֹם טוֹב; שְׂאֵל גְּזָרוֹ עַל דְּבָר זֶה אֲלֵא בְּשֶׁבֶת
17 בְּלִבְד ⁷⁵.

(70) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (71) ביטוי כעין זה מצינו במשנה (מסכת שבת דף פ"ו עמוד א'). "מנין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים, אף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר, שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח) "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". (72) דרש זה לא מצאנו לא בשני התלמודים ולא במדרשים המצויים בידינו [אבל זה ודאי מבוסס על מה שאמרו בפסחים דף כ"ב עמוד ב' ש"יאכל" נדרש לכל הדיעות בין לאכילה ובין להנאה. וכן מפורש בספר יראים סימן קי"ג]. (73) ירושלמי (מסכת שבת פרק ג' הלכה ג') "חד פילוסופוס שאל לבר קפרא, אבלט שאל ללוי סריסא, מותר לשתות ואסור לרחוץ? אמר לו, אם תראה סריס מחבק עם אשתך, שמא אינו רע לך? אמר לו – אין, אמר לו ומכי הוא לה כלום? אמר לו שלא

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון כ' כסלו – ספר זמנים – הל' שביתת יום טוב קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

טוב איסורו יותר חמור ממוקצה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'), ועיין בלח"מ כאן.
 יט. חל' 84 מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין
 יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב.
 לפיכך⁸⁵, ביצה שנוגלת ביום טוב אחר השבת -
 אסורה, ואף-על-פי שהתנגלת עומדת לאכילה⁸⁶;
 הואיל ומאמ' 87 נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין
 אותה ליום טוב⁸⁸. ואסורה בכל יום טוב⁸⁹, גזרה
 משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנוגלת בכל
 שבת - אסורה, גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

טוב איסורו יותר חמור ממוקצה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'), ועיין בלח"מ כאן.

84 מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין
 יום טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב.
 לפיכך⁸⁵, ביצה שנוגלת ביום טוב אחר השבת -
 אסורה, ואף-על-פי שהתנגלת עומדת לאכילה⁸⁶;
 הואיל ומאמ' 87 נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין
 אותה ליום טוב⁸⁸. ואסורה בכל יום טוב⁸⁹, גזרה
 משום יום טוב שאחר שבת. וכן ביצה שנוגלת בכל
 שבת - אסורה, גזרה משום שבת שאחר יום טוב.

84) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': אמר רבה מאי דכתיב
 (שמות פרק ט"ז הלכה ה') "והיה ביום הששי (וסתם יום
 ששי הוא יום חול, רש"י) והכינו את אשר יביאו" - חול
 מכין לשבת, וחול מכין ליום טוב (שגם יום טוב קרוי שבת
 - רש"י) ואין יום טוב מכין לשבת, ואין שבת מכינה ליום
 טוב⁸⁵. משנה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א').
 86) ואינה מוקצה (ראה למעלה הלכה י"ח). 87) שכל
 ביצה נגמרת במעי התרנגולת עשרים וארבע שעות לפני
 יציאתה לאויר העולם (מסכת ביצה שם). 88) והכנת שבת
 אינה הכנה וסעודת יום טוב חשובה היא וצריכה הכנה
 ולפיכך אסורה, והוא הדין לשבת (רש"י שם). 89) אבל
 ביום חול שלאחר יום טוב לא אסורה, כי "סעודת חול לא
 חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, ואין הכנה בידי שמים כהאי
 גוונא אסרת" (ראה רש"י בריש מסכת ביצה).

9 כ. וכשם⁹⁰ שאסור לאכלה, כך אסור לטלטלה.
 ואפלו נתערבה באלף - כלן אסורות; שהרי למחר
 יתרו הפל, וכל דבר שיש לו מתירין - אפלו באלף
 אפלים אינו בטל⁹¹. השוחט⁹² תרנגולת ביום טוב⁹³
 ומצא בה ביצים גמורות - הרי אלו מתרות; שאין
 זה דבר מצוי תמיד, ודבר שאינו מצוי אלא אקראי
 בעלמא - לא גזרו בו⁹⁴.

90) מסכת ביצה דף ג' עמוד ב' "אחד ביצה שנולדה בשבת,
 ואחד ביצה שנולדה ביום טוב, אין מטלטלין אותה, לא
 לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המטה - ואם
 נתערבה באלף כולן אסורות". 91) "ואף על פי שמן
 התורה בטל אחד בשנים, מפני שכתוב (שמות פרק כ"ג
 פסוק ב'): "אחרי רבים להטות" - החמירו חכמים כאן,
 הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן בלי ביטול, לא יאכלנו
 באיסור על ידי ביטול" (רש"י). 92) מסכת ביצה דף ב'
 עמוד ב'. 93) אפילו אם הוא אחר השבת שאין כאן הכנה
 משבת ליום טוב כיון שלא נולדה כדרכה (רש"י ותוספות
 שם). 94) "מילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן" (מסכת
 ביצה דף ב' עמוד ב').

16 כא. זה⁹⁵ שאנו עושין בחוצה לארץ כל יום טוב
 מאלו שני ימים - מנהג הוא⁹⁶. ויום טוב שני מדברי
 סופרים הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין
 עושין בגי ארץ ישראל שני ימים טובים, אלא

95) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. 96) כן כתב רבינו גם
 בפרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ד ברשימת עשרים
 וארבעה דברים המגדים עליהם: "ה' המזלזל בדבר אחד
 מדברי סופרים - י"א המחלל יום טוב שני של גלויות אף
 על פי שהוא מנהג". הרי שאינו מדברי סופרים. ואילו
 בסמוך כתב רבינו "ויום טוב שני מדברי סופרים הוא" וכן
 כתב בפרק ה' מהלכות קידוש החודש הלכה ו'. וביאור
 הדבר כמו שכתב הלחם משנה (בפרק ו' מת"ת הלכה י"ד)
 שכל עיקר יום טוב שני התחיל במנהג כמו שאמרו (מסכת
 ביצה דף ד' עמוד ב') "הזהרו במנהג אבותיכם" ולאחר
 שבטל הקידוש על פי הראייה תקנו חכמים שלא יבטלו
 מנהג אבותינו כנ"ל, והרי לפנינו תקנה מדברי סופרים. אבל
 מכיון שכל עיקר הדבר היה מנהג לא נתנו חכמים ליום טוב
 שני של היום, שבא מצד התקנה, חומרת יתר ולא העדיפו
 אותה על המנהג הקדום (ראה לחם משנה שם). 97) "יום
 טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על פי הראייה, היו
 רוב בני ארץ ישראל עושים אותו שני ימים מספק, לפי שלא
 היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין
 יוצאין ביום טוב. ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה,
 שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושין יום טוב של
 ראש השנה שני ימים, שאם לא היו באין העדים כל יום
 שלושים, נוהגין היו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר
 קדש. והואיל והיו עושים אותו שני ימים ואפילו בזמן
 הראייה, התקינו שיהיו עושים אפילו בני ארץ ישראל אותו
 תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעים על החשבון" (רבינו
 בהלכות קדוש החודש פרק ה' הלכה ז'). וכן כתב רב אלפס
 בפרק א' דביצה.

23 כב. יום טוב⁹⁸ שני, אף-על-פי שהוא מדברי
 סופרים, כל דבר שאסור בראשון - אסור בשני. וכל
 המחלל⁹⁹ יום טוב שני, ואפלו של ראש השנה¹⁰⁰ -
 בין בדבר שהוא משום שבות¹⁰¹, בין במלאכה¹⁰²,
 בין שיש צורך לתחום¹⁰³ - מכין אותו מפת
 מרדות¹⁰⁴, או מנדין¹⁰⁵ אותו, אם¹⁰⁶ לא יהיה מן
 התלמידים¹⁰⁷. וכשם¹⁰⁸ שהראשון אסור בהספד
 ותענית, וחיב בשמחה¹⁰⁹ - כך השני. ואין ביניהן
 הפרש, אלא לענין מת בלבד.

98) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. 99) ראה מה שכותב
 רבינו בהלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה י"ד.
 100) [שבזמן שהיו מקדשים על פי הראייה כשעשו שני
 ימים בספק היו גם מקרים שעשו אותו שני ימים והיום
 השני היה העיקר כגון שהעדים באו סמוך לערב ולא
 הספיקו לקבלם עד למחר ואף על פי כן נהגו גם ביום
 ראשון קודש שמתעם זה אמרו (מסכת ביצה דף ה' עמוד
 ב') ששני ימים טובים של ראש השנה הם כיום אחד
 וקדושה אחת להם (עיין בסמוך הלכה כ"ד), ונמצא שיום
 טוב שני של ראש השנה עיקרו מן התורה והרי העובר ביום

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהם חול הוא. (114) שאם היום הראשון היה קודש הרי היום חול ומותר, ואם היום יום טוב, אם כן אתמול היה חול, וחול מכין ליום טוב. (115) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (116) שם דף כ"ד עמוד א'. (117) שם דף כ"ב עמוד א'. (118) שחש בעינו קצת, אבל כל גופו בריא, לכן לא התירו רק ביום טוב שני. (119) חכמים הטילו עליו חומר יום אחד ארוך (הר"ן). (120) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (121) כגון אפרוח שנולד ביום טוב שאסור בו ביום (להלן פרק ב' הלכה א') - הוא הדין שאסור בשבת הסמוכה ליום טוב. וכן אם נולד ביום טוב אסור בשבת הסמוכה לו.

יום שני כ"א כסלו ה'תשפ"א

פרק שני

(1) נתבארו בו דיני המוקצה בפרט, ומה הוא מוקצה, ואיזו הכנה מועילה לדברים המוקצים, וענין המוקצה באכילה ובטלטול, וכל דיני המוקצה והנולד בשלימות.

- א. אַפְרוּחַ² שְׁנוּלָד בְּיוֹם טוֹב - אָסוּר³, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֶּה. וְעָגֵל⁴ שְׁנוּלָד בְּיוֹם טוֹב, אִם הֵיטָה אָמוֹ עוֹמֶדֶת לְאֵכִילָה - מִתְּרֵי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹכֵן עַל גְּבִי אָמוֹ, וְאֵלּוּ שְׁחַט אָמוֹ, הֵיטָה זֶה שֶׁבִּמְעִיָּה מִתְּרֵי בְּיוֹם טוֹב אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא נוֹלָד.

(2) ביצה ו, א. כרב דאמר אסור (ודלא כרבי יוחנן שמתיר), וכן הוא במשנה עדיות פ"ד מ"ב לפי פירושו של ה'תוספות יום טוב' שם. (3) לאכלו ולטלטלו ביום-טוב. (4) ביצה ו, ב. (5) אם אנו יודעין בבירור שכלו לו חדשיו, ויצא מידי ספק נפל. שאם לא כן, אסור לשחטו עד שיהיה בן שמונה ימים, ראה בדברי רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד.

- ב. בְּהֵמָוֹת⁶ שִׁיּוּצָאוֹת וְרוּעוֹת חוּץ לְתַחוּם, וּבָאוֹת וְלָנוֹת בְּתוֹף הַתַּחוּם⁷ - הָרִי אֵלּוּ מוֹכְנִין, וְלוֹקְחִין מֵהֶן וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל הָרוּעוֹת וְלָנוֹת חוּץ לְתַחוּם⁸, אִם בָּאוּ בְּיוֹם טוֹב - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצִּין, וְאֵין דַּעַת אֲנָשִׁי הָעִיר עֲלֵיהֶם.

(6) משנה, ביצה מ, א. (7) והן "הבהמות הבייתיות" שבמשנה שם. (8) והן "מדבריות" שבמשנה שם.

- ג. וְכֵן בְּהֵמַת קִדְשִׁים⁹ שְׁנוּלָד בְּהַ מוֹם בְּיוֹם טוֹב - הוֹאִיל וְלֹא הֵיטָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ מַעֲרֵב יוֹם טוֹב, אָסוּר לְשַׁחֲטָה בְּיוֹם טוֹב¹⁰. לְפִיכָף, אָסוּר לְדַאֵת¹¹ מוֹמֵי קִדְשִׁים¹² בְּיוֹם טוֹב, גִּזְרָה שֶׁמָּא יִתְרִם הַחֶכֶם בְּמוֹמָן, וְיָבוֹא זֶה לְשַׁחֲט בּוֹ בְּיוֹם. אֲבָל¹³ רֹאֵה הוּא הַמוֹם מַעֲרֵב יוֹם טוֹב, וְלִמְחַר מִתֵּיר אוֹ אוֹסֵר.

(9) כגון בכור ומעשר בהמה שהם קדשים, ולהקריבן אי אפשר שאין מקדש, וממתינים עד שיפול בו מום קבוע, שעל-ידי-זה יוצא לחולין. ומראים את הבהמה לחכם אם הוא מום קבוע (ראה בדברי רבינו בהל' בכורות פ"ו). (10) שהיא מוקצה (שבת מו:). (11) כדעת רבי שמעון,

טוב ראשון על דבר שאין איסורו אלא מדרבנן אין מנדים אותו (כמו שכתב הב"י א"ח סימן תצ"ו) ומשמיענו רבינו שאף על פי כן מנדים אותו אם חילל יום טוב שני של ר"ה אפילו אם חיללו בדבר שהוא משום שבות, ועיין להם משנה. (101) מבואר בהלכות שבת פרק כ"א. (102) כל המלאכות מנויות בפרק ז' מהלכות שבת. (103) שם פרק כ"ז. (104) עונש שבית דין מענישין את העובר על איסור דרבנן, ולא נתפרש שיעורו, ולשון רבינו (בפרק י"ח מהלכות עדות הלכה ד') "כפי מה שיראו". (105) לשון ריחוק והבדלה, שמבדילין אותו מן הקהל, אין יושבין בארבע אמותיו, ואין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה, וכדומה, ופירושו ראה בדברי רבינו פרק ז' מהלכות תלמוד תורה הלכה ד'. (106) מסכת פסחים דף נ"ב עמוד א'. (107) מפני כבוד התורה נותנים עליו עונש קל. (108) מועד קטן דף ח' עמוד א'. (109) ראה להלן פרק ו'.

- 1 כג. פִּיצֵד?¹¹⁰ הֵמָּת - בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן יִתְעַסְקוּ בְּקִבּוּרָתוֹ הַכּוֹתִים¹¹¹, וּבְיוֹם טוֹב שְׁנִי¹¹² יִתְעַסְקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְעוֹשִׁין לוֹ כָּל צָרְכָיו, כְּגוֹן עֲשִׂית הַמָּטָה וּתְפִירַת הַתְּכָרִיכִין וּקְצִיצַת הַבְּשָׂמִים וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה; שְׁנִי טוֹב שְׁנִי לְגַבִּי הֵמָּת כָּחַל הוּא חָשׁוּב, וְאֶפְלוּ בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה.

(110) מסכת ביצה דף ו' עמוד א'. (111) ולא ישראל. ואף שקבורת מת, מצוה היא, כמו שביאר רבינו (הלכות סנהדרין פרק ט"ו), - אינו דוחה יום טוב, לפי שיום טוב הוא עשה ולא תעשה (ראה למעלה בהלכה א'), ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (מגן אברהם אורח חיים סימן תקכ"ו). ודוק לקוברו אסור על ידי ישראל אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו, להוציאו ולשומו בקבר מותר על ידי ישראל (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקכ"ו). (112) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'.

- 7 כד. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים אֵלּוּ שֶׁל גְּלִיּוֹת - שְׁתֵּי קִדְשוֹת הֵן, וְאֵינָן בְּיוֹם אֶחָד¹¹³. לְפִיכָף, דְּבַר שֶׁהִיָּה מְקַצֶּה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן אוֹ שְׁנוּלָד בְּרִאשׁוֹן, אִם הֵכִין אוֹתוֹ לְשָׁנִי - הָרִי זֶה מִתְּרֵי¹¹⁴. פִּיצֵד?¹¹⁵ בִּיצָה שְׁנוּלָדָה בְּרִאשׁוֹן - תֵּאכַל בְּשָׁנִי. חֲתִיהָ וְעוֹף שְׁנוּלָד¹¹⁶ בְּרִאשׁוֹן - יֵאכְלוּ בְּשָׁנִי. דְּבַר הַמַּחֲבֵר לְקַרְקַע שְׁנַעֲקָר בְּרִאשׁוֹן - יֵאכַל בְּשָׁנִי. וְכֵן¹¹⁷ מִתְּרֵי לְכַחַל אֶת הָעֵין בְּיוֹם טוֹב שְׁנִי, וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין שֶׁם חֲלִי¹¹⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשָׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גְּלִיּוֹת; אֲבָל שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - קִדְשָׁה אַחַת הֵן¹¹⁹, וּבְיוֹם אֶחָד הֵן חָשׁוּבִים לְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים, אֲלֹא לְעֵנֶן הֵמָּת בְּלֵבָד, אֲבָל בִּיצָה שְׁנוּלָדָה בְּרִאשׁוֹן שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אָסוּרָה בְּשָׁנִי¹²⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹²¹. שֶׁבֶת הַסְּמוּכָה לְיוֹם טוֹב, וְנוֹלָדָה בִּיצָה בְּאֶחָד מֵהֶן - אָסוּרָה בְּשָׁנִי. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. וְאֶפְלוּ נוֹלָדָה בְּיוֹם שְׁנִי - לֹא תֵּאכַל בְּשֶׁבֶת הַסְּמוּכָה לוֹ.

(113) שהרי מספק עושים שני ימים, ואם כן ממה נפשך אחד

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"א כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במס' ביצה כו, א. (12) אפילו אם נפלו בבהמה מערב יום טוב, כיון שלא ראה אותה החכם אז (מגיד-משנה). (13) ביצה כו, ב.

26) ביצה כה, א. (27) הגדילים בבית (מגן אברהם 'או"ח סי' תצז). (28) ומותר לצודם ביום טוב, שאף בשבת אם צדם פטור (פי"א מהל' שבת הכ"ד) לפי שהם כניצודים. (29) קן יונים. (30) יונים מדבריות שיקננו בעלייתו. (31) כלי חרס הבנויים בכתלים לקנן בהם עופות. (32) בכת"י חסרות תיבות אלו. (33) משנה, ביצה י, א. כבית הלל. ויש מפרשים יוני שובך ויוני עליה וכו' ביונים שאינם יכולים לפרות. שאם לא כן, לא מועילה הזמנה שהרי הם מחוסרים צידה, ואם כן צידתה אסורה ביום טוב (מגיד-משנה).

18 ו. זמן³⁴ שחרים ולבנים³⁵, ומצא שחרים במקום לבנים ולבנים במקום שחרים - אסורים; שאני אומר: שמא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן³⁶, וכל ספק מוכן - אסור³⁷. זמן שנים ומצא שלשה - הכל אסור³⁸. שלשה ומצא שנים - מתירין. זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן, אם אין שם בקן אלא הן ואינן יכולין לפרח, אף-על-פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתירין; שאין המדה מדה אלא פגד קנו בשוה. 26.

(34) משנה, ביצה י, ב. (35) יונים שחורים ויונים לבנים. (36) ואין אנו אומרים שהם אותם היונים, אלא חושישים שמא הפכו מקומותיהם (גמרא). (37) ביצה כו, א. והטעם, מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום טוב (ביצה ג: ד.) או שרצו חכמים להחמיר בספק זה (מגיד-משנה). (38) לפי שאחד מהם בוודאי בא מן החור, ואינו בטל בפנים המזומנים, שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, כמבואר בפ"א ה"כ.

ז. דגים³⁹ שפבקיבין⁴⁰ גדולים, וכן תיה ועוף שפבקיבין⁴¹ גדולים: כל שהוא מחסר צידה, עד שאומרים: הבה מצודה ונצודנו - הרי זה מקצה⁴², ואין צדין אותן ביום טוב; ואם צד - לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן⁴³ תיה שקננה בפרדס⁴⁴ הסמוך לעיר - ילדיה פשהו קטנים, שאינן צריכין צידה, אינם צריכים זמן, מפני שדעתו עליהן. 34.

(39) משנה, ביצה כג, ב. (40) בריכות של מים מוקפות מארבע רוחות. (41) גני חיות מוקפים גדר סביב. (42) נראה שדעת רבינו שצידה היא מן המלאכות המותרות ביום טוב, לפי שהניצודים ביום טוב טובים יותר לאכילה מהניצודים בערב יום טוב, וכל איסורו אינו אלא משום מוקצה. וכן נראה גם להלן הלכה זו (ועיין ב'חידושי המאירי' ביצה כג:). (43) ביצה כה, א. (44) שהוא מקום המשתמר, ואין הוולד יכול לצאת משם בנקל.

ח. מצודות⁴⁵ תיה ועופות ודגים, שפרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם כן יודע 36

ד. בכור¹⁴ שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן¹⁵. ואין מבקרים אותו¹⁶ ביום טוב. ואם עבר וראה מומו ובקרו והתירו - הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל¹⁷ לבור - עושה לו פרנסה במקומו; שהרי אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב. אותו¹⁸ ואת בנו¹⁹ שנפלו לבור - מעלה את הראשון על מנת לשחטו, ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה; משום צער בעלי חיים התירו²⁰ להערים²¹. בהמת²² חלץ שנפלה²³ מן הגג, ועמדה מצת לעת, והרי היא צריכה בדיקה²⁴ - שוחטין אותה ביום טוב ותבדק, אפסור שתמצא כשרה ותאכל²⁵.

(14) ביצה כו, א. שבכור בהמה טהורה, הוא הקדש, ואסור לכהן לאכלו אלא אם-כן נשחט בעזרה, לכן בזמן שאין מקדש, מניחו עד שיפול בו מום קבוע, ויאכלנו הכהן (רבינו בהל' בכורות פ"א). (15) שהרי לא היה אסור מעולם, כיון שנולד במומו (רש"י), ובכניסת היום טוב היה מוכן לאכילה על ידי שחיטת אמו, שלפני הלידה אינו קדוש בבכורה (ביצה כו:). (16) לראות אם יש בו מום קבוע להתירו בשחיטה "שמא לא יהיה בו מום קבוע, ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי לו, שאיראפשר בלא טלטול, או שמא לא ידקדק בראיתו מפני שמחת יום טוב" (ראב"ד). (17) ביצה כו, א. כרבי שמעון. (18) ביצה לז, א. (19) שאסור לשחוט שניהם ביום אחד, שנאמר (ויקרא כב, כח) "ושור או שה, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". (20) שבת קיז, ב. ועיין פכ"א מהל' שבת ה"ט והי". ומצינו שהתורה חסה על צער בעלי חיים, שנאמר (שמות כג, ה) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו - עזוב תעזוב עמו". וראה ב'כסף משנה' בפ"ג מהל' רוצח ה"ט, שדעת רבינו שדין 'צער בעלי חיים' הוא מן התורה. (21) 'תחבולות ההיתר תיקרא ערמה, ושאינו להיתר תיקרא מרמה' (רבינו בפירוש המשניות, תמורה פ"ה מ"א). (22) ביצה לד, א. (23) וצריכה בדיקה אם לא נתרסק אחד מאבריה, שאז היא טריפה ואסורה באכילה (רבינו בהל' שחיטה פ"ט ה"כ). (24) בפ"ט מהלכות שחיטה, כתב רבינו שאם שהתה מעת לעת צריכה בדיקה ומותרת בכך, ואם עמדה נבדקת מיד ואינה צריכה מעת לעת. ולפי זה, מה שכתב רבינו כאן "ועמדה מעת לעת" פירושו "ושהתה מעת לעת", שהרי עמדה אינה צריכה מעת לעת. ובנוסף אחר, חסרות המילים "מעת לעת", ולפי זה "עמדה" היינו עמדה ממש. ובנוסף אחר, חסרות כל שלושת המילים "ועמדה מעת לעת" ('מעשה רוקח'). (25) שרוב בהמות ועופות כשרות הן.

ה. אגוזין²⁶ ותרגולין ויונים שפבית²⁷ - הרי אלו מוכנין²⁸, ואין צריכין זמן. אבל יוני שוכף²⁹ ויוני עליה וצפרים³⁰ שקננו בטפחין³¹ או בכירה³²

מוצאי יום-טוב שני, וכל אנשי עירו כמותו, וגם ב'הלכות גדולות' אסור כן, ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר, ובתשובת רבינו גרשום מאור הגאולה מצאתי כמותי, גם עתה בא אלי מכתב מגרמניי"ש שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא, ושמו ר' קלונימוס, ובקי בכל הש"ס והורה כן". ובדעת רבינו אין הכרע. ועיין ב'מגיד משנה' למעלה פ"א הכ"ד, וב'לחם משנה' שם. (60) שלא יהנה ממלאכת יום-טוב. ועוד, שלא יאמר לגוי לתלוש בשבילו (רש"י ו'תוספות' שם). (61) כן מפורש בעירובין מ, א. (62) שלא החמירו חכמים באיסור תחומין, שאינו אלא מדרבנן, לאסור על כל העולם (רש"י ביצה כה). [ואף אם הביאו מחוץ ל"ב מיל בכלל זה, שהרי ביום-טוב אין איסור תחומין מן התורה לדעת רבינו. ראה להלן פ"ה הי"ד, וב'הקדמת 'מעשה רוקח' בשם 'ספר הבתים'].

יא. עצים⁶³ שִׁנְשְׁרוּ מִן הַדֶּקֶל בְּיוֹם טוֹב - אָסוּר לְהִסְקִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָדִים⁶⁴. וְאֵם נִשְׁרָו לְתוֹךְ הַתְּנוּרָה - מִרְבֵּה⁶⁵ עֲלֵיהֶן עֲצִים מוֹכְנִין וּמְסִיקִין. עֲרִימָת⁶⁶ הַתֵּבָן⁶⁷ וְאוֹצֵר שֶׁל עֲצִים - אֵין מִתְחַלְטִין בָּהֶן בְּיוֹם טוֹב, אֲלָא אִם בֶּן הַכֵּין מִפְּעֶרֶב, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצָּה. וְאִם הִיא הַתֵּבָן מִפְּעֶרֶב⁶⁸ בְּקוֹצִים⁶⁹, שֶׁהִיא אֵינוֹ רְאוּיָא אֲלָא לְאֵשׁ - הִרי זֶה מוֹכֵן.

(63) ביצה ד, ב. (64) הרי"ף כתב טעם נוסף: גזירה שמא יעלה ויתלוש. (65) ואף שביאר רבינו בפ"א הי"ב שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף - כיון שאינו נהנה מן העצים כשהם בעין רק לאחר שנשרפו, לכן מותר. ואין כאן משום אין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שכל איסור זה אינו אלא מדרבנן (גמרא, שם). (66) משנה, ביצה ל, א. (67) שהוכן לסחורה, אבל אם עומד למאכל בהמה - מותר (לחם-משנה). (68) מערב יום-טוב (הגאון רבי אליהו מוילנה, או"ח סי' תקח). (69) ובשו"ע או"ח סי' תקיח סי', הצריך שיהא גם סרוח (ועיין שם בגמרא וב'תוספות').

יב. אֵין⁷⁰ מִבְּקָעִין עֲצִים מִסְּאֻרֵי⁷¹ שֶׁל קוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְקַצָּה; וְלֹא מִן הַקּוֹרֶה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהִיא נוֹלָד. וְכֵן⁷² פְּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב - אֵין מְסִיקִין בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹלָד. אֲבָל מְסִיקִין בְּכָלִים שְׁלֵמִים⁷³, אוּ בְּכָלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מִפְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, שֶׁהִי הוֹכְנוּ לְמִלְאכָה אַחֲרֵת מִפְּעֶרֶב. פִּיּוּצָא בּוֹ: אֲגוּזִים⁷⁴ וּשְׁקָדִים שֶׁאֵכָלֵן מִפְּעֶרֶב יוֹם טוֹב - מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהֶן בְּיוֹם טוֹב; וְאֵם אֵכָלֵן בְּיוֹם טוֹב - אֵין מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהֶן. וְיֵשׁ⁷⁵ נִסְחָאוֹת שֵׁישׁ בָּהֶן: שֶׁאֵם אֵכָלֵן מִפְּעֶרֶב - אֵין מְסִיקִין בְּקִלְפֵיהֶן, שֶׁהִי הִקְצוּ; וְאֵם אֵכָלֵן בְּיוֹם טוֹב - מְסִיקִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹכְנִין עַל גַּב הָאֵכָל.

(70) משנה, ביצה לא, א. (71) סדר של קורות המושכבות לארץ שלא תתעקמנה ותהיינה ראויות לבנין (רש"י). (72) שבת כט, א. (73) אבל לא יגע בהן לאחר שאחז בהן האור, שאז נעשו שברי כלים והם נולד, שאסור בטלוטל (הרשב"א). (74) מכאן עד "ואם אכלן ביום-טוב אין

1 שִׁנְצוּדוֹ מִפְּעֶרֶב יוֹם טוֹב⁴⁶. הַסְּכֵר⁴⁷ אֵמַת הַמַּיִם מִפְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְלִמְחֶה הַשָּׂכִים וּמִצָּא בֶּה דָגִים - הִרי אֵלוֹ 2 מִתְרִין; שֶׁכֶּר נִצְוָדוֹ מִפְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, וְהִרי הֵן 3 מוֹכְנִין. 4

(45) משנה, ביצה כד, א. (46) כמו שכתב למעלה הלכה ו, שכל ספק מוכן - אסור. (47) ביצה כה, א.

ט. בֵּית⁴⁸ שֶׁהוּא מְלֹא פְּרוֹת מוֹכְנִין⁴⁹, וְנִפְתַּח⁵⁰ - נוֹטֵל מִמָּקוֹם הַפֶּתַח⁵¹. הַעוֹמֵד⁵² עַל הַמְּקַצָּה⁵³ מִפְּעֶרֶב יוֹם טוֹב⁵⁴ בִּשְׁנֵה הַשְּׂבִיעִית⁵⁵, שֶׁכָּל הַפְּרוֹת הַפֶּקֶר - צִירֶה שִׁישׁ⁵⁶ וְיֹאמֶר: מִפָּאן וְעַד פָּאן אֵנִי נוֹטֵל. 8 וְאִם לֹא רָשָׁם - לֹא יֵטֵל. 9

(48) משנה, ביצה לא, ב. (49) לאכילה. (50) מאליו. ולא ששברו את הכותל ביום-טוב. (51) ואין הפירות שבתוכו מוקצים, שהרי לא היו אסורים מחמת עצמם (רמב"ן). (52) משנה, ביצה לד, א. (53) פירות שמונחין לייבש, והוקצו, ונאסרו מלאכלן. (54) במשנה, שם: "ערב שבת". אבל רבינו שפסק שמוקצה מותר בשבת (למעלה פ"א הי"ד) שינה מלשון המשנה, וכתב "יום טוב" (מגיד-משנה). (55) שהפירות הפקר, ופטורים מתרומות ומעשרות. אבל בשאר השנים - אסורים משום טבל, שסתם מוקצה אינו מעושר, שהרי הוא לפני גמר מלאכה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שמוותר לאכול אכילת עראי קודם גמר מלאכה - ביום-טוב אסור, שכשם ששבת קובעת למעשר משום שנאמר "וקראת לשבת עונג" (ביצה לד:), כמו כן יום-טוב קובע למעשר שגם בו יש מצות עונג (להלן פ"ו הט"ז), וכל אכילות שבו הן אכילות קבע. (56) כאן במוקצה שהקצה האדם בידי, החמירו יותר והצריכו מעשה. אבל למעלה ביוני שובך (ה"ה) אין צריך אלא אמירה בלבד ('תוספות' ביצה לד: ד"ה ואומר).

י. כוֹתֵי⁵⁷ שֶׁהִבִּיא תְּשׁוּרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב: אִם יֵשׁ 10 מְאוֹת הַמַּיִן בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, אוּ שֶׁהִבִּיא⁵⁸ חֲתָה אוּ עוֹפּוֹת אוּ דָגִים שֶׁאִפְשָׁר לְצוּדֵן בּוֹ בְּיוֹם - הִרי אֵלוֹ 11 אֲסוּרִין עַד לְעֶרֶב⁵⁹, וְיִמְתִּין בְּכַדִּי שִׁיעֲשׂוּ⁶⁰. וְאִפְלוּ 12 הַדָּס⁶¹ וְכִיּוּצָא בּוֹ - אֵינוֹ מְרִיחַ בּוֹ לְעֶרֶב עַד שִׁימְתִּין 13 בְּכַדִּי שִׁיעֲשׂוּ. וְאִם אֵין מְאוֹת הַמַּיִן בְּמַחְבֵּר לְקַרְקַע, אוּ שֶׁהִיָּתָה צוּרָתָה מוֹכַחַת עָלָיו שֶׁמֵּאֲתָמוֹל נִעְקַר אוּ 14 נִצְוֹד: אִם הִבִּיא מִתּוֹךְ הַתְּחוּם - מִתֵּר, וְאִם הִבִּיא 15 מִחוּץ לְתְּחוּם - הִרי זֶה אָסוּר. וְהָפָא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל 16 זֶה מִחוּץ לְתְּחוּם - מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֲרָי⁶². 19

(57) ביצה כד, ב. מימרא של רב פפא. (58) ברייתא, שם. (59) בפירוש רש"י שם: "לערב, היינו ערב ראשון, אף שהוא ליל יום-טוב שני, ומותרין ממה-נפשך, אם הלילה הוא חול - הרי המתין בכדי שיעשו. ואם קודש הוא, אז בוודאי מותרין, שהרי נלקטו בחול. ויש לי הרבה ראיות בזה, ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בזה, כי היו נוהגים בו היתר במקומינו, והיה לי דבר פשוט, ולאחר פטירתו של רבינו שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אסור, עד ליל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"א כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 יְיָזִינָה מִמְּקוֹמָהּ. בְּהֵמַת קִדְשֵׁים⁹⁴ שְׁמִתָּהּ, וּתְרוֹמָהּ
20 שְׁנִטְמָאת - לֹא יְיָזִינָה מִמְּקוֹמָהּ⁹⁵.

92 ביצה ב, א. ודף כז, ב. 93 שחשב עליה שתמות ביום-טוב ויתננה לכלב. 94 אפילו היתה מסוכנת מערב יו"ט אסורה בטלטול, כי העיקר אצלנו אין מאכילין את הקדשים לכלבים (פירוש המשניות להר"מ) שהרי מצות קדשים טמאים היא בשריפה. וראה ברש"י ביצה כז: ר'תוספות' שם. 95 "ומעשה, ושאלו את רבי טרפון עליה ועל החלה שנטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו לא יזיז ממקומה" (ביצה, שם).

21 יז. דָּגִים⁹⁶ וְעוֹפוֹת וְחַיָּה שֶׁהֵן מִקְצֶה⁹⁷ - אֵין מְשַׁקֵּין
22 אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת⁹⁸; שְׁמָא
23 יָבוֹא לִקְחָ מֵהֶן. וְכָל שְׂאִסוֹר לֹאֲכָלוּ אוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
24 בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִקְצֶה - אִסוֹר לְטַלְטְלוֹ.

96 ביצה כג, ב. 97 ראה למעלה הלכה ז. 98 אף-על-פי שמזונותם עליו, שאינם ניזונים מאליהם, ועיין רש"י שם.

25 יח. הַמִּכְנִיס⁹⁹ עֶפֶר מִעֵרֵב יוֹם טוֹב, אִם יָחַד לוֹ
26 בַּחֲצֹרָו קֶרֶן זֵוִית - הֲרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתֵּר לְטַלְטְלוֹ
27 וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל עֲרָכָיו. וְכֵן¹⁰⁰ אֶפֶר שֶׁהִסֵּק מִעֵרֵב יוֹם
28 טוֹב¹⁰¹ - מוֹכֵן; וְשֶׁהִסֵּק¹⁰² בְּיוֹם טוֹב: כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא
29 חָם כְּדִי לְצַלוֹת בּוֹ בִּיצָה¹⁰³ - מִתֵּר לְטַלְטְלוֹ, שְׁעָדִין
30 אֵשׁ הוּא; וְאִם לֹא - אִסוֹר לְטַלְטְלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
31 נוֹלֵד. מִי¹⁰⁴ שֶׁהָיָה לוֹ דֶּקֶר¹⁰⁵ נַעוֹץ מִעֵרֵב יוֹם טוֹב,
32 וְנִתְקַו¹⁰⁶ בְּיוֹם טוֹב, וְהִעֲלָה עֶפֶר: אִם הָיָה אוֹתוֹ עֶפֶר
33 תִּיחַוֹת¹⁰⁷ - הֲרִי זֶה מִכְסֶּה¹⁰⁸ בּוֹ וּמִטַּלְטְלוֹ; אֲבָל אִם
34 הִעֲלָה גוֹשׁ עֶפֶר - הֲרִי זֶה לֹא יִכְתָּשׁ¹⁰⁹ אוֹתוֹ בְּיוֹם
35 טוֹב.

99 ביצה ח, א. מימרא של רב יהודה. 100 משנה (ביצה ב). "אפר כירה, מוכן הוא." 101 ביצה ח, א. 102 שם. 103 שהיא מתבשלת מהר יותר מכל שאר דברים. 104 משנה (ביצה ב.). 105 יתד ברזל שחופרין בו את הקרקע. 106 בדיעבד. כלומר שעבר ונתקו. אבל לכתחילה אסור לנתקו אפילו אם כבר שחט (שהרי כתב בסמוך "מכסה בו", ולא כתב "שוחט ומכסה בו" - 'בירור הלכה' למסכת ביצה ב. ציון ג ד"ה ואם עבר) שלא התירו אפילו טלטול מוקצה לצורך מצות כיסוי (להלן פ"ג ה"א שאם אין לו עפר מוכן, ועבר ושחט - לא יכסה עד הערב), וכל-שכן שלא התירו איסור מלאכה, אף-על-פי שהוא מדרבנן. ומה שאמרו במשנה "ומורדים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה" - זה אינו אלא למי שסובר "מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה" ויש כאן שתי קולות: א' מלאכה שאינה צריכה לגופה, וב' מקלקל. אבל לדעת רבינו שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (פ"א מהל' שבת ה"ז) ואין כאן אלא קולא אחת של מקלקל - לא התירו ('שער המלך' כאן). וראה להלן פ"ג ה"א, ובהערה ג. 107 עפר רך. 108 אם שחט חיה או עוף שמצוות-עשה לכסות את דמם בעפר, כמו שכותב רבינו בהל' שחיטה

מסיקין בקליפיהן" הוא בתוספתא פ"ג דיום-טוב לפי כת"י ורין (הוצאת צוקמ. עמ' 206). 75 הראב"ד כותב על זה "מעולם לא שמענו נוסחא זו", וכבר העיד ב'מעשה רוקח' שבכתב-יד קדמון נמחק כל זה מדברי רבינו. וה'מגדל עוד' כותב "לא נפלאה היא שהגיעו לידו נוסחאות אשר לא הגיעו לידנו, שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחא שנכתבה בימי מחברי התלמוד בגוילים, כספרי תורה שלנו, וגם במקרא ספר-תורה שהיו מגיחין ממנה בעזרה המכונה לכן אשר". ונראה שכוונת רבינו בנוסחאות אלו אינה לגמרא אלא לתוספתא הנזכרת למעלה (וכן כתב 'מרכבת המשנה' בפ"א מהלכות יום-טוב הי"ד).

1 יג. קוץ⁷⁶ רָטֵב - הֲרִי הוּא מִקְצֶה, מִפְּנֵי שְׂאִינּוֹ רָאוּי
2 לְהִסְקָה. לְפִיכָּךְ, אִסוֹר לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ שְׁפוֹד לְצִלוֹת
3 בּוֹ בְּשָׂר⁷⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

76 ביצה לג, א. ובלשון התלמוד נקרא "חיוורא". 77 ברי"ף: "ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר, כמין שפוד לצלות בו הצלי". וכן כוונת רבינו במה שכתב "לעשות כמו שפוד" - להכניסו בתוך הבשר כמין שפוד.

4 יד. נוֹטְלִין⁷⁸ עֲצִים הַסְּמוּכִים לְדָפְנֵי⁷⁹ הַסֵּפֶה וּמִסְקִין
5 בָּהֶן, אֲבָל אֵין מְבִיאִים מִן הַשְּׂדֵה⁸⁰, אֲפִלּוּ הָיָה
6 מִכְנִסִּין שֵׁם מִעֵרֵב⁸¹. אֲבָל⁸² מִגִּבֵּב⁸³ הוּא בְּשֵׂדֵה⁸⁴
7 מִלְּפָנָיו⁸⁵, וּמְדַלִּיק שֵׁם. וּמְבִיאִין⁸⁶ מִן הַמִּכְנִסִּין
8 שְׂבִירָיוֹת הַיָּחִיד, וְאֲפִלּוּ הָיְתָה מִקְפֶּת שְׂלֵא לִשֵּׁם
9 דִּירָה; וּבִלְבָד שִׁהִיָּה לָהּ פּוֹתַחַת⁸⁷, וְתִהְיֶה בְּתוֹךְ
10 תְּחוֹם שֶׁבֶת⁸⁸; וְאִם חָסֵר אֶחָד מִכָּל אֵלֵי - הֲרִי הֵן
11 מִקְצֶה.

78 משנה, ביצה ל, ב. 79 אבל מן הדפנות עצמם אסור, שהרי הוא סותר אוהל. 80 העצים התלושים. 81 שנראה כמעמר עצים לצורך מחר, ועיין ר"ן. 82 משנה, ביצה לג, א. 83 מלקט. 84 במשנה שם כתוב "מגבב משלפניו", ומפרשה רבינו בשדה, וכן הוא בפירוש המשנה. 85 שזה מוכיח שעושה רק כדי לבשל קדירתו, ואין בו משום מעמר. 86 משנה, ביצה לא, א. 87 מסגר. 88 שאם יש כל אלו התנאים, נחשב הדבר כמוכן.

12 טו. עֲלִיָּה⁸⁹ קָנִים וְעֲלִי גִפְנִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן מִכְנִסִּין
13 בְּקִרְפָּה⁹⁰ - בִּין שֶׁהָיְתָה מִפְּתַח אוֹתָן, הֲרִי הֵן
14 מִמְּפָרִיזִין⁹¹ וְאִסוּרִין. וְאִם הִנִּיחַ עֲלֵיהֶן כָּלִי כְּבֵד
15 מִעֵרֵב יוֹם טוֹב - הֲרִי אֵלֵי מוֹכְנִין.

89 ביצה לא, א. 90 מקום נרחב, מוקף גדר, מחוץ לעיר. 91 שאינו סומך עליהן מערב יום-טוב, שהוא חושב שהרוח פודתן כבר (רש"י).

16 טז. בְּהֵמָה⁹² שְׁמִתָּה בְּיוֹם טוֹב: אִם הָיְתָה מִסְפַּת⁹³
17 מִעֵרֵב יוֹם טוֹב - הֲרִי זֶה מִתְּחַכֶּה לְכָלִּים; וְאִם לֹא
18 - הוֹאִיל וְלֹא הָיְתָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ, הֲרִי זֶה מִקְצֶה, וְלֹא

קסד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פ"ד. (109) שכיטה אסורה, כמבואר בהל' שבת פרק יחיה מכוסה בצמר - תהיה השכיטה פסולה משום חלדה, ראה הל' שכיטה פ"ג, ה"י. (16) שאין דרך גזיזה אלא בכלי (פ"ט מהל' שבת ה"ח) והתירו בידו, שהוא כלאחר יד, משום שמחת יום-טוב. (17) כדי שייראה שתולש רק לצורך שכיטה ולא לצרכו (תפארת ישראל' בבכורות פ"ג מ"א לענין בכור, וה"ה לענין יו"ט). (18) ובנוסחאות ישנות, הגירסא: "בשאר" (בב"ת). (19) שלא התירו מכשירי אוכל נפש אלא מה שאי אפשר לעשות מערב יום-טוב (ראה בפ"א ה"ח) מבלי שיגרם הפסד או חסרון טעם לאוכל, אבל מריטת הנוצה אפשר לעשותו מערב יום-טוב (הרא"ש). (20) "נהגו עכשיו השוחטים למרוט הנוצה קודם שכיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על רבינו, ומתיר תלישת נוצה מן הצואר לפני שכיטה, שאי אפשר לשחוט בלא זה (חיי אדם' כלל סט). ורבינו בפירוש המשניות במס' בכורות שם, העתיק את כל דברי הגמרא בענין זה, אף-על-פי שאין דרכו כן בפירוש המשנה, והתנצל בלשון זה: "וזכרתי זה, ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו".

ד. המפשיט עור בהמה ביום טוב²¹ - לא ימלחנו; שנה עבוד הוא²², ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך אכילה. אבל נותנו²³ לפני בית הדין, כדי שידרסו עליו²⁴ ולא יפסד. ולא התירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב, כדי שלא ימנע מלשחוט²⁵. ומתיר למלח בשר לצלי²⁶ על גבי העור²⁷, ומערימים בדבר זה²⁸. כיצד? מולח מצט בשר מפאן ומצט מפאן, עד שיומלח העור בלו.

(21) וגם נשחטה ביום-טוב (מגיד-משנה). (22) "שהמליחה מין עיבוד הוא" (רבינו בהל' שבת פ"א). (23) המדובר בבהמה שנשחטה ביום-טוב כנ"ל (אבל אם נשחטה מערב יום-טוב, אסור - הואיל והיה יכול למלחו מערב יום-טוב. מגיד-משנה). (24) ולא ניכר כל-כך שכוונתו לתיקון העור (ביצה יא:). (25) "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא:). (26) שהיא מליחה מועטת, כדלהלן הלכה ה'. (27) אף שעל-ידיה ימלח גם העור קצת. (28) "ירושלמי פ"א ה"ו. וחכמים התירו דבר זה שנראה קצת הערמה, כדי שלא יבוא לידי קלקול והפסד העור, ולא ירצה לשחוט ביום-טוב, וימנע משמחת יום-טוב.

ה. במה²⁹ דברים אמורים? במולח לצלי, שאינו צריך מלח הרבה³⁰; אבל לקדרה³¹ - אסור למלח על העור. וכן³² אין מולחין³³ את החלב, ואין מהפכין³⁴ בהן, ואין שוחטין אותן ברוח על גבי יתדות³⁵, מפני שאינן ראויין לאכילה.

(29) ביצה יא, א. (30) [בפ"ו מהלכות אסורות ה"ב, נראה מדברי רבינו שלצלי צריך מליחה כמו לקדירה (עיי"ש) במגיד-משנה]. וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח ה"א: "ומצוה למלוח הבשר (בקרבתנות) יפה יפה כמולח בשר לצלי", וצ"ע. (31) והוא-הדין אם מולח לצלי מליחה מרובה כמו לקדירה - אסור (ביצה, שם).

פ"ד. (109) שכיטה אסורה, כמבואר בהל' שבת פרק היותן לאוכלין ומשקין.

יום שלישי כ"ב כסלו ה'תשפ"א

פרק שלישי

(1) נתבאר בו קצת המלאכות המתורות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, והענין הכולל לאלו הנזכרות בפרק זה הוא היותן לאוכלין ומשקין.

א. מי² שהיה לו עפר מוכן³ או אפר מוכן, שמתר לטלטלו - הרי זה שוחט חיה ועוף ומכסה דמם; ואם אין לו עפר מוכן או אפר הראוי לטלטלו - הרי זה לא ישחט; ואם עבר ושחט - לא יכסה דמם עד לערב⁴. וכן בריה⁵ שהוא ספק⁶ אם חיה היא אם בהמה⁷ - אין שוחטין אותה ביום טוב; ואם שחט - לא יכסה דמה עד לערב, אפלו היה לו עפר מוכן או אפר; שפא יאמר הרואה: חיה ודאית היא ולפיכך פסה דמו ביום טוב, ויבוא הרואה להתיר חלבו⁸.

(2) משנה, ביצה ב, א. (3) מערב יום-טוב. (4) ראה למעלה בסוף פרק שני (בהערה 106). אבל לדעת גדולי הראשונים, אם יש לו דקר נעוץ (יתד ברזל שחופרין בו קרקע) מבעוד יום בעפר תיחוח, יכול לכסות בו, כדברי המשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה". (5) משנה, ביכורים פ"ב. (6) ונקרא בלשון התלמוד "כוי". (7) וצריך לכסות מספק (רבינו בפ"ד מהל' שכיטה). (8) והאוכל כזית מחלב בהמה חייב כרת, וחלב חיה מותר באכילה (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ז), וכוי חלבו אסור מספק, ואין לוקין על אכילתו (רבינו בפ"א מהל' מאכלות אסורות).

ב. וכן⁹ השוחט חיה ועוף מערב יום טוב - לא יכסה דמם ביום טוב¹⁰. שחט בהמה¹¹ חיה ועוף ביום טוב, ונתערב דמם - לא יכסה אותו עד לערב¹²; ואם היה לו עפר מוכן או אפר, ויכול לכסות הפל בדקירה אחת - הרי זה יכסהו¹³.

(9) ביצה ח, ב. (10) שהיה לו לכסות מערב יום-טוב, ואין מצוות הכיסוי מונע אותו משמחת יום-טוב, שהרי יכול לאכול את הבשר, ולכסות את דמו במוצאי יום-טוב (רש"י). (11) שדמה פטור מכיסוי. (12) שהרי הוא טורח טרחא שאינה של מצוה, שיש ביניהם דם בהמה (רש"י). (13) ואם שחט באמצע החצר, יכול לכסות את הדם אפילו בכמה דקירות, כדי שלא יתלכלכו כליו (מגן אברהם' בשו"ע או"ח סי' תצח).

ג. השוחט¹⁴ בהמה ביום טוב - מתר לו לתלש צמר למקום הספין¹⁵ בידו¹⁶; ובלבד שלא יזיזנו ממקומה¹⁷, אלא ישאר שם מספק בשאר¹⁸ צמר הצואר. אבל בעוף - לא ימרט; מפני שהוא דרפו, ונמצא תולש¹⁹ ביום טוב²⁰.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

52) "מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה ה"א מהל' ביכורים). 53) משנה, פסחים מו, א. 54) שנאמר (שמות יב, טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". 55) כרין תרומה טמאה שאינה נאכלת לכהן, רק יהנו בשריפתה (רבינו בהל' תרומות פ"ב). 56) שבת כד, ב. 57) שתירומה בכלל קדשים, שמצות עשה היא לשורפן (תנא דבי אליהו פ"ג. ועיין שבת כה. ורש"י ו'תוספות' שם). 58) בכתב-יד שלפני בעל 'מעשה רוקח', לא נמצאו תיבות 'וכיוצא בהן'. 59) ראה למעלה פ"א ה"ב. 60) שבת כה, ב.

ט. כיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב⁶¹ וישרף אותה. היה⁶² יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמיץ⁶³ - לא יפריש את החלה בצק, אלא⁶⁴ יאפה את כל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

61) [אף שאין שורפין קדשים בלילה - זה אינו אלא בנותר ופיגול, אבל טמא נשרף בלילה - נודע ביהודה' מהדורא תנינא אור"ח סי' צו, מדרדוק לשון הרמב"ם פ"ט מפסולי המוקדשין ה"ה]. 62) משנה, פסחים מו, א. 63) ואף שהחלה היא של הקדש, וביאר רבינו (בפ"ד מהל' חמץ ומצה) שאינו עובר על חמץ של הקדש, שנאמר (שמות יג, ז) "ולא יראה לך", שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה? - כאן נחשב החמץ כשלו, כיון שלא נתנו עדיין לידי כהן, ויכול לישאל על ההפרשה, "הואיל ואי בעי מתשיל עלה, ממוניה הוא" (שם מו:). 64) במשנה, אמרו עור: "בן בתירא אומר, תטיל בצונן", המונעו מלהחמיץ, אבל לכתחילה אין לסמוך על תקנה זו, שחששו חכמים שמא לא יזהר יפה שלא תחמיץ (הרא"ש).

י. אין⁶⁵ אופין בפוריני⁶⁶ חדשה, גזרה שמא תפחת⁶⁷ ותפסיד הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין⁶⁸ גורפין⁶⁹ תנור וכירים, אכל מכבשין⁷⁰ את האפר שבהן⁷¹. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף - מתר. וסותמין⁷² פי התנור בטיט ורפש שפסביבות הנזהר. והוא, שרפכו⁷³ מאמש. אכל לגבל טיט ביום טוב - אסור. ומתר לגבל את האפר⁷⁴ לסתם בו פי התנור.

65) ביצה לד, א. 66) תנור של חרס. 67) יתקלקל גג התנור ויפול על הפת. אבל בתנורים שלנו, שנעשו מלבנים, ונותן טיט בין לבניה לחברתה להדביקן יחד, והם חזקים, אין חשש זה ('משנה ברורה' אור"ח סי' תקז). 68) משנה, ביצה לב, ב. 69) אם נפל לתוכו מטיח הטיט. 70) להשכיב האש והאפר שבו, כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת. 71) 'ולגרוף את התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה, יראה לי שהוא מותר, ואף-על-פי שהוא מכבה, אי אפשר בלא כן, וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים" (מגיד-משנה בשם הרשב"א). 72) ביצה, שם.

32) ביצה, שם. 33) שדבר שאינו אוכל גמור, אם מולח כרי שלא יסריח - יש בו משום מעבד. 34) שזה תיקון לחלבים שלא יסרחו. 35) כתנא-קמא ולא כרבי יהושע. גזירה שמא יבוא למלחם (שם יא:).

1. המפשיט³⁶ את הבקמה - לא ירגיל ביום טוב. 2. כיצד הוא המרגיל? זה המוציא כל פשר מרגל אחת, כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע. מפני שטורח בהפשיט זה טרח גדול³⁷, ואין בו צורך למועד. וכן³⁸ אסור לעשות בית יד³⁹ בבשר. והוא, שיעשה בספיין. שלא יעשה פדרף שהוא עושה בחל. ומתר לעשות סימן⁴⁰ בבשר.

36) בכורות לג, א. 37) אבל מפשיט את העור דרך שתי הרגלים, שחותך מרגל האחת עד השניה, ועל-ידי-זה מפשיט העור שלם, שאין הטרחא מרובה בזה ('בית יוסף' אור"ח סי' תצט, ועיין כסף-משנה כאן). 38) ביצה כח, א. 39) "כשמוכר בשר, עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, וביום-טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח וממכר ביום-טוב" (רש"י ביצה כח.). 40) "שלא יחליפהו הנושאו" (רש"י).

ז. מולגין⁴¹ את הראש⁴² ואת הרגלים, ומהבהבין אותן באור; אכל אין טופלין אותן בסיד⁴³ ובחרסית⁴⁴ ולא באדמה, ואין גוזזין אותן במספרים⁴⁵. וכן אין גוזזין את הירק בתספרת שלו; אכל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנדם⁴⁶ ועפביות⁴⁷, בתספרת⁴⁸.

41) ביצה לד, א. 42) ברותחין, כדי להסיר את השיער. 43) שזה נראה כעיבוד. 44) חומר שעושין ממנו כלי חרס. 45) שנראה כאילו עושה זה לצורך השיער (רש"י). 46) בכת"י התימנים, הגירסא "קורנס". 47) מין צמח שיש בו קוצים, והוא ראוי למאכל. 48) כיון שהוא צורך אוכל נפש.

ח. מתר⁴⁹ ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש⁵⁰ עסה מערב יום טוב - אינו מפריש ממנה חלה ביום טוב⁵¹. ואם לשה ביום טוב - מפריש ממנה חלה⁵² ונותנה לכהן. ואם⁵³ היתה עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל⁵⁴, וזו לשרפה⁵⁵ עומדת. וכן⁵⁶ אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים⁵⁷ שנטמאו ביום טוב; ששרפת קדשים שנטמאו - מצות עשה, שנאמר: באש ישרף, ועשית מלאכה שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן⁵⁸ - עשה ולא תעשה⁵⁹, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה⁶⁰.

49) ביצה כב, ב: "בית שמאי אומרים, אין אופים פת מרובה ביום-טוב, ובית הלל מתירים". והלכה כבית הלל. וראה למעלה פ"א ה"י שממלאה אשה תנור פת וכו'. 50) ביצה ט, א. 51) שאפשר לעשותה מערב יום-טוב.

קסו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מה שחילקו בתלמוד (שם יד:) בין ארץ ישראל לחוץ לארץ. ואין זה דומה למלח שהתירו לדרך בשינוי, אף-על-פי שאינו מתקלקל אם דכים מערב יום-טוב (למעלה הי"ב), מפני שמלח צורך הכרחי הוא, שהרי כל המאכלים צריכים מלח (לחם-משנה).

יד. הקמח⁹⁴, אף-על-פי שרקדו⁹⁵ מערב יום טוב והסיר ממנו הספין - אין מרקדין אותו פעם שניה ביום טוב, אלא אם כן נפל⁹⁶ בתוכו צרור או קיסם וכיוצא בהם. ואם שנה - מתר, כגון שירקד מאחורי הנפה, או שרקד על גבי השלחן⁹⁷, וכיוצא בשנוי זה.

94 ביצה כט, ב. 95 רקידה אסורה אף לצורך אוכל נפש, כמו שכותב רבינו בפ"א הי"ז, לפי שאפשר לעשותה מערב יום-טוב מבלי שיפסיד את טעמו, וגם כי הדרך לעשות מזה הרבה לימים רבים, וטורה ביום-טוב לצורך חול. 96 שאין כוונתו לרקד כדי לייפות הקמח, אלא להסיר מתוכו הצרורות. 97 שבחול, הדרך לעשותן על גבי תיבה או עריבה.

טו. מוללין⁹⁸ מלילות⁹⁹ ומפרכין¹⁰⁰ קטנית ביום טוב. ומנפח על יד על יד ככל כחו ואוכל, ואפלו בקנון¹⁰¹ או בתמחוי¹⁰², אכל¹⁰³ לא בנפה¹⁰⁴ ולא בכברה. וכך¹⁰⁵ הבורר קטניות ביום טוב - בורר בדרבו בחיקו ובתמחוי, אכל לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה.

98 ביצה יב, ב. ונראה שמולל כדרכו בלי שינוי, ואילו בשבת מולל בשינוי (פכ"א מהל' שבת הי"ד) כי רבינו מפרש מה שאמרו (ביצה יג:) "כיצד מולל - בשינוי" - בשבת ולא ביום-טוב (ועיין רש"י ו'תוספות' שם). 99 שבוילת שהגיעה לבישולה, והגרענים נפרשים ממנה על נקלה כשמוללים אותה ביד. 100 מפרק השרביטין ומוציא זרע מהן. 101 כלי שראשו אחד רחב, והשני עשוי כמין מרזב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרזב, והפסולת נשאר בכלי (רש"י). 102 קערה גדולה. 103 לפי שדרך לעשות בכלים אלו בכמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר. 104 בכת"י, הגירסא "בטבלא". 105 משנה, ביצה יד, ב.

טז. במה דברים אמורים? בשהאכל מרבה על הפסלת¹⁰⁷; אכל אם היתה הפסלת מרבה על האכל - בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היה טרח בבירירת הפסלת מן האכל יתר מטרח בבירירת האכל מן הפסלת - אף-על-פי שהאכל מרבה, בורר את האכל ומניח את הפסלת.

106 ביצה, שם. 107 (107) שאז טוב יותר לברור הפסולת, שטרחתו מועטה.

יז. אין¹⁰⁸ מסננין את החרדל במסננת שלח, מפני שנוראה כבורר¹⁰⁹; אכל נותנין ביצה במסננת של

73 בגמרא שם "והוא דצייריה (=עשה בו סימן) מאתמול". אבל בנוסחת הרי"ף (כת"י דק"ס) "דטריח", וצ"ל "דמריח" שהוא ממורח ואין בו גיבול ('בירור הלכה' שם, ציון ל'). 74 לשיטתו בפ"ח מהל' שבת (הט"ז) שאין גיבול באפר, והראב"ד חולק עליו שם וכאן.

יא. תנור⁷⁵ וכירים חדשים - אין סבין⁷⁶ אותן בשמן ביום טוב, ואין טשין אותן במטלית, ואין מפיגין⁷⁷ אותן בצונן כדי לחסמן⁷⁸; ואם בשביל לאפות⁷⁹ פתן - מתר. אין⁸⁰ מלבינין את האבנים⁸¹ לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן⁸². ומסיקין ואופין בפורני⁸³, ומחמין חמין באנטיכאי⁸⁴.

75 ביצה לר, א. 76 דרכן היה לסוך התנורים החדשים בשמן ולשפשף אותן, כדי להחליקן ולצחצחן, ואסור משום תיקון כלי. 77 שהצונן הבא אחר היסק, מחזק את הכלי. 78 לחזקן. 79 שהוצרכו להפיג את התנור כדי שיוכלו לאפות בהם, ולא ישרף הפת. 80 משנה, ביצה לג, א. 81 בכמה ספרים, הגירסא "הרעפים", וכן גירסת רבינו בפירוש המשניות, והם חרסים שמכסים בהם את הגגות. 82 לדעת המגיד משנה אסור אפילו ברעפים ישנים, אבל בפירוש המשנה להרמב"ם מפורש שלא נאסר אלא בחדשים, וכפשטות דברי הגמרא ביצה לר, א. 83 תנור גדול של חרס. 84 יורה גדולה. והשמיענו בשני אלה, שאין חוששים שמא יאמרו: לצורך חול הוא עושה (מגיד משנה).

יב. אין⁸⁵ עושין גבינה ביום טוב; שאם גפן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אכל⁸⁶ דכין את התבלין בדרפן; שאם ידוף אותן מבערב, יפוג טעמן. אכל מלח אינו נדוף ביום טוב, אלא אם כן הטה המכתש, או שידוף בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין⁸⁷ שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן⁸⁸, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין⁸⁹.

85 שבת קלד, א. 86 משנה, ביצה יד, א. 87 משנה, ביצה כג, א. כרבנן החולקים על רבי אלעזר בן עזריה. 88 שנראה כמעשה חול ('תוספות' ביצה יד, א. ד"ה איכא). 89 שאף הם מפיגים טעמם אם דכים אותם מערב יום-טוב ('תוספות' שם).

יג. אין⁹⁰ כותשין את הריפות⁹¹ במכתשת גדולה⁹², אכל כותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל - אפלו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן טובה היא, ואם כותשין אותם מערב יום טוב - אין בקה הפסד⁹³.

90 ביצה יד, א. 91 שעורים כתושים במכתש. 92 אף-על-פי שבחוצה לארץ אין התבואה טובה, ואם כותשין אותה מערב יום-טוב היא נפסדת, בכל זאת אסור לכתוש במכתשת גדולה, כמו שאסור לטחון פלפלים בריחיים שלהם (למעלה הי"ב) - לחם-משנה. 93 כן מפרש רבינו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי כ"ג כסלו – ספר זמנים – הל' שביתת יום טוב קסז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

וכל זה מותר ביום טוב שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב (למעלה פרק א' הלכה ח'). (10) ואם כבר הוציא את האש, מותר להשתמש בה ביום טוב (הרב המגיד ועיין ראב"ד). (11) ומכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב אסורים מן התורה גם לר' יהודה (ביצה דף כ"ח עמוד ב') והמאירי תמה על רבינו ממה שהוצרכו לפרש בגמרא (שם דף ל"ג עמוד ב') משום שהוא מוליד ביום טוב [אבל נראה שדעת הגמרא שם שבבא זו של "ואין מוציאין" היא סוף דברי ר' אליעזר שם ולכן אמרו במשנה השניה (שם דף ל"ד עמוד א') "ועוד אמר רבי אליעזר" (ועיין רש"י שם) והרי ר' אליעזר סובר (שבת דף קל"ז עמוד ב') שמכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב גם כן מותרים ביום טוב ולפיכך הוצרכו לפרש טעם אחר משום מוליד אבל להלכה מביא רבינו את הטעם הנכון. ועיין בט"ז סימן תקכ"ב סק"א ובפני יהושע שם].

ב. אף-על-פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך¹², אסור¹³ לכבות את האש אפילו הבערה לצורך¹⁴; שהכבוי מלאכה שאין בו צורך אכילה כלל¹⁵. וכשם שאין מכבים את האש, כך אין מכבים את הנר. ואם כבה - לוקה, כמי שארג או בנה.

(12) "שמתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה נמי שלא לצורך" (למעלה פרק א' הלכה י"ב). (13) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (14) והיה מקום לטעות שנתיר לו לכבות שאם לא כן לא ידליק פעם אחרת וימנע משמחת יום טוב (לחם משנה וראה להלן הלכה יב). (15) ואם האש גדולה ומקלקלת התבשיל, או שאי אפשר לבשל הקדירה אלא אם יכבה, מותר לכבות (רמ"א או"ח סימן תקיב, וטורי זהב או"ח סימן תקכ"ב).

ג. אין¹⁶ מסלקין את פי הנר¹⁷ למעלה¹⁸ כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנו¹⁹, ואינו²⁰ חותך את ראש הפתילה בפלי, אבל נופץ את ראשה בידו. אגדה²¹ של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא אחזה בו האש מתר לשמטו²², ואינו דומה למסיר שמן מן הנר.

(16) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (17) הפתילה. (18) להוציא מן השמן. (19) ראה פרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב'. (20) כן מפרש רבינו מה שאמרו במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב' "מוחטין את הפתילה ביום טוב" דהיינו ביד ולא בכלי ועיין ראב"ד. (21) רבינו גרס כגירסת הר"ף במסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' "אמר רב קינסא שרי" והיינו קיסמין (עצים דקים) כמו שפירש רבינו חננאל. (22) שאינו מכבה אלא מונעו שידלק.

ד. אין²³ מכבים את הדלקה כדי להציל ממון²⁴ ביום טוב, כדרך שאין מכבים בשבת, אלא מניחה ויוצא²⁵. ואין מכבים²⁶ את הנר מפני תשמיש המטה, אלא נופה עליו פלי, או עושה מחצה בינו לבין הנר, או מוציאו לבית אחר. ואם אינו יכול לעשות

1 חרדל¹¹⁰, והוא מסתנן מאליו¹¹¹. ואם¹¹² היתה המשמרת תלויה - מתר לתן לה יין ביום טוב¹¹³; אבל¹¹⁴ לא תולה בתחלה, שלא יעשה כדרך שהיא עושה בחל¹¹⁵. ומערים¹¹⁶ ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים, ואחר כך נותן לתוכה שמרים.

(108) בשבת קלד, א': "אין מסננין את החרדל, ואין ממתקין אותו בגחלת". וביום-טוב מיירי (מגיד-משנה). (109) ובורר ממש אינו, שגם הפסולת שלו ראוי לאכילה ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ג). (110) שנתנו בה החרדל מערב יום-טוב ('משנה ברורה' סי' שיט סט"ו). (111) כי כך טבע הביצים שטורפים ונותנים אותם בדברים העכורים והם מזככים אותם (פירוש המשנה להר"מ שבת פרק כ'). וראה בפ"ח מהל' שבת הי"ד. (112) משנה, שבת קלז, ב. (113) אף-על-פי שהמלאכה גמורה היא, ובשבת חייב חטאת (פכ"א מהל' שבת הי"ז) - ביום-טוב מותר משום אוכל נפש ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ד ב'ביאור הלכה'). (114) שבת, שם. (115) שם, קלח, א. שנראה כעושה אוהל, על הכלי ('משנה ברורה' שם). ובהל' שבת (פכ"א הי"ז), כתב רבינו "שלא יבוא לשמור". (116) שבת קלט, ב.

יום רביעי כ"ג כסלו ה'תשפ"א

פרק רביעי

(1) נתבאר בו יתר המלאכות המותרות בפרטיות, ומה שאסור בהן, חוץ מן ההוצאה. והענין הכולל לאלו המלאכות, הוא היותן בכלים, או בדברים שאינם אוכלין ולא משקין. עוד נתבאר בפרק זה דברים האסורין משום גזרת מקח וממכר, ונתבאר בהלכות שבת שאסורה משום גזירה שמה יכתוב.

א. אין² מוציאין את האש לא מן העצים³ ולא מן האבנים ולא מן המתכות, כגון שחוכקין⁴ אותן זו בזו או מפין זו בזו עד שתצא האש. וכן הנפט⁵ החד ביותר שהוא במים⁶, שמנידין אותם עד שיידלק, או פלי זך קשה או זכוכית מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש עד שיחזור נגדה לפשתן⁸ וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור ביום טוב; שלא הותר ביום טוב אלא להבעיר מאש מצויה⁹, אבל להמציא אש - אסור¹⁰, שהרי אפשר להמציא אותה מבפערב¹¹.

(2) משנה במסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (3) והוא הדין שאסור לחך גפרור ולהוציא אש (שו"ת שואל ומשיב מהדורא ו' סימן ס"ב ושו"ת כתב סופר (או"ח סימן ס"ז). (4) בכ"י הגירסא "שחופפין". (5) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם "אין מוציאין את האור מן המים". (6) בכ"י הגירסא "כמים". (7) בכ"י הגירסא "כלי זכוכית". (8) לומר שיידלק הפשתן. וכן פירשו הגאון (אוצר הגאונים, חלק התשובות סימן צ"ו) ורש"י שם למה שאמרו במשנה "אין מוציאין את האור מן המים". (9) לשם בישול ואפיה

- 1 אחת מכל אלו - הרי זה אסור לכבות, ואסור לשמש
2 עד שתכבה מאלה.
- 3 ה. מתיר לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גזרין²⁸
4 שמא יכבה²⁹. ואסור להניח את הנר על גבי דקל
5 וכיצא בו ביום טוב³⁰, שמא יבוא להשתמש
6 במחבר ביום טוב.
- 7 ו. אין מעשינו³¹ בקטרת ביום טוב, מפני שהוא
8 מכבה, ואפלו להריח בה³², ואין צריך לומר לגמר
9 את הבית ואת הכלים שהוא אסור. ומתיר לעשן תחת
10 הפירות כדי שיכשרו לאכילה, כמו שמתיר לצלות
11 בשר על האש³⁴. וממתקין³⁵ את התרדל בגחלת של
12 מתכת, אבל לא בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה.
13 ואין³⁶ מכבין את האש כדי שלא תתעשן הקדירה³⁷
14 או הבית.
- 15 ז. אין נופחין במפוח³⁸ ביום טוב, כדי שלא יעשה
16 בדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בפפופרת.
17 אין⁴⁰ עושין פחמין⁴¹, ואין גודלין⁴² את הפתילה,
18 ולא מהבהבין אותה, ולא חותכין אותה לשנים
19 בכלי; אבל ממעכה ביד⁴³, ושורה אותה בשמן,
20 ומניח אותה בין שתי נרות ומדליק באמצע, ונמצאת
21 הפתילה נחלקת בפי שתי נרות.
- 22 ח. אין⁴⁴ שוברין את החרש ואין חותכין את הנר
23 לצלות⁴⁵ עליהם, ואין פוצעין⁴⁶ את הקנה לעשותו
24 כמו שפוד לצלות בו מליח. שפוד⁴⁷ שגוצה⁴⁸,
25 אף-על-פי שהוא יכול לפשטו בידו - אין מתקנין
26 אותו. שני⁴⁹ פלים שהן מחברין בתחלת עשיתן,
27 כגון שתי נרות או שני פוסות - אין פוחתין אותן
28 לשנים, מפני שהוא כמתקן כלי.
- 29 ט. אין משחזין⁵⁰ את הספין במשחות שלה⁵¹, אבל
30 מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן. ואין
31 מורים⁵² דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה
32 במשחות. במה דברים אמורים? בשיכולה לחתוך
33 בדחק או שפוגמה; אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל
34 - אין משחזין אותה אפלו על העץ, שמא יבוא
35 להשחיתה במשחות. ומפני זה אסרו להראות⁵³ ספין
36 לחכם⁵⁴ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו:
37 אסור לשחט בה משום פגומתה, וילך ויחדדה
38 במשחות. וחכם שראה הספין לעצמו - הרי זה
39 משאילה לעם הארץ.
- 40 משנה במסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (39) של אומנין, אבל
במפוח של בעלי בתים המנהג להתיר (שולחן ערוך הרב
סימן תק"ב). (40) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א'.
(41) שהוא מכבה, וגם הוא מתקן כלי. (42) לשזור
הפתילה. (43) דזה רק תיקון כלאחר יד ומותר (רש"י).
- 44 משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (45) כשרוצים
לצלות דג על התנור, לוקחים חרס או נייר או קולפים קנה
ומרטיבים אותם במים ושמים תחת הדג שלא ישרף.
(46) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (47) מסכת ביצה דף
כ"ח עמוד ב'. (48) שנעקם. ואפילו נעקם ביום טוב שלא
היה אפשר לו לתקנו מערב יום טוב - אסור, שהלכה כרבנן
לגבי ר' יהודה כנ"ל הלכה ו'. (49) משנה במסכת ביצה
דף ל"ב עמוד א' 'אין פוחתין את הנר' וכפירוש רבינו
בפירוש המשנה.
- 50 אין משחזין⁵⁰ את הספין במשחות שלה⁵¹, אבל
מחדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן. ואין
מורים⁵² דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה
במשחות. במה דברים אמורים? בשיכולה לחתוך
בדחק או שפוגמה; אבל אם אינה יכולה לחתוך כלל
- אין משחזין אותה אפלו על העץ, שמא יבוא
להשחיתה במשחות. ומפני זה אסרו להראות⁵³ ספין
לחכם⁵⁴ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו:
אסור לשחט בה משום פגומתה, וילך ויחדדה
במשחות. וחכם שראה הספין לעצמו - הרי זה
משאילה לעם הארץ.
- 50 משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (51) אפילו
נתקלקלה ביום טוב, שלא היה אפשר לעשות מאתמול.
וכרבנן דר' יהודה שאמרו שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום
טוב אפילו אם לא היה אפשר לעשותם בערב יום טוב.
(52) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (53) הכוונה שהשוטט,
יראה סכיניו לחכם. ובכ"י הגירסא "לראות סכין לעם
הארץ", ולפי זה המדובר הוא בחכם הרואה סכין.
(54) לפי הדין צריך השוחט להראות סכיניו לחכם לפני

(31) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב'. (32) בגמרא זה נקרא
"מוגמר", לפור מיני בשמים על גחלים. (33) שזה לא
הותר בכלל "אוכל נפש", מכיון שכתוב "אך אשר יאכל
לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דבר השווה לכל נפש
התירה התורה (כתובות דף ז) ומוגמר אינו שווה לכל נפש
שאינו אלא למפונקים. ובענין עישון סיגירות ביום טוב דעת
הקרבן נתנאל על הרא"ש (מסכת ביצה פרק א' אות י')
לאסור מטעם זה שהנאה זו אינה שווה לכל נפש, אבל
במשנה ברורה (או"ח סימן תקי"א) בביאור הלכה מביא
מה"שערי-תשובה" ועוד אחרונים שכיון שהיום הרבה
רגילים בזה - דינו כדבר השווה לכל נפש. (34) בכ"י
הגירסא "על העץ". (35) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'.
(36) מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' כרבנן החולקים על ר'
יהודה המתיר כל הצרכים ביום טוב. (37) אבל אם
מתקלקל התבשיל שבתוך הקדירה מותר לכבות שזה צורך
אוכל נפש (ראשון לציון).

15 ז. אין³⁸ נופחין במפוח³⁹ ביום טוב, כדי שלא יעשה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ג כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קסט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחיטה שיבדקנו אם אין בו פגימה הפוסלת השחיטה (יורה דעה סימן י"ח).

1. אינן⁵⁵ מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדם ולא במגל ולא במגרה, אלא בקופיץ⁵⁶ ובצד החד שלו; אבל לא בצד הרחב, מפני שהוא פקדום. ולמה אסרו בקרדם וכיוצא בו? שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב⁵⁷. ולמה לא נאסר הבקוע⁵⁸ כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה, ולא יוכל להבעירו, וימנע מלבשל, לפיכך התירו לבקע בשנוי. וכל הדברים הדומין לזה - מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו, ואסרו מה שאסרו.

(55) משנה במסכת ביצה דף ל"א עמוד ב'. (56) סכין של קציבים. (57) ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מערב יום טוב, אינם דוחים יום טוב. (58) מאחר שאפשר לעשותו מערב יום טוב.

11. יא. לא⁵⁹ תפנס אשה בין העצים לטל מהן אוד⁶⁰ 12. לצלות בו⁶¹, ואין⁶² סומכין את הקדרה ולא את 13. הדלת בבקעת של קורה; שלא התירו לטלטל עצים 14. ביום טוב אלא להסקה בלבד⁶³.

(59) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (60) חתיכין עץ שגורפים בו התנור ומהפכים בו העצים והגחלים. (61) מאחר שלא הוכן לכך מאתמול. (62) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (63) "לא נתנו עצים אלא להסקה" (מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א').

15. יב. מסלקין⁶⁴ תריסי⁶⁵ חניות⁶⁶ ומחזירין אותן ביום טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות, ולא ימנע משמחת יום טוב⁶⁷. במה דברים אמורים? בשיש להן ציר⁶⁸ באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזרה שמא יתקע⁶⁹. ושאין להן ציר כל עקר - אפלו בבית⁷⁰ מתר להחזיר.

(64) משנה במסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (65) דפים שסוגרים בהם את הארגזים. (66) ארגזים שאינם מחוברים לאדמה, ומונחים בתוכם מיני תבלין. (67) ואף על פי שהחזרה אינה לצורך שמחת יום טוב התירוה חכמים שאם לא יוכל להחזיר לא ירצה לפתוח. - "התירו סופן משום תחילתן" (מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'). (68) יתד ברזל שעליו סובבת הדלת. (69) יתחוב אותו בחוזק ויתחייב משום בונה (פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ג). (70) תריסי כלים שבבית, ולא שבחנויות, שאין כאן משום שמחת יום טוב.

21. יג. פלים⁷¹ שהן מפצלין⁷², כגון מנורה של חליות, וכסא ושלחן שהן חתיכות חתיכות - מעמידין אותם⁷³ ביום טוב. והוא, שלא יתקע⁷⁴. לפי שאין 24. בנין בכלים. אבנים של בית הפסא - מתר לצדדן⁷⁵ 25. ביום טוב; בנין עראי הוא, ומשום כבודו לא גזרו⁷⁶.

(71) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (72) מורכבים מחלקים שאפשר לפרקם. (73) בכ"י הגירסא "אותן". (74) יתחוב אותו בחוזק וראה למעלה הלכה י"ב. (75) לסדרן. (76) "בנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא אסרה תורה, וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע, והכא משום כבודו (כבוד הבריות) לא גזרו בו רבנן" (מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב').

26. יד. העושה⁷⁷ מדורה ביום טוב, כשהוא עורך את העצים - אינו מניח זה על זה עד שייסדיר המערכה, מפני שנראה כבונה. ואף-על-פי שהוא בנין עראי - אסור⁷⁸. אלא או שופך העצים בערבוב, או עורך בשנוי. כיצד? מניח עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו, ואחר תחתיו, עד שהוא מגיע לארץ⁷⁹.

(77) מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (78) אסרו חכמים בנין ארעי שלא יבא לעשות בנין קבע. (79) אבל מותר להשים שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, כיון שאינו צריך לאויר שתחתיו (הרב המגיד).

32. טו. וכן⁸⁰ הקדרה - אויזו אותה ומכניס⁸¹ האבנים תחתיה, אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה - אויזו הקרשים למעלה ומכניס הרגלים תחתיהן. אפלו ביצים לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעמדו כמו מגדל⁸², אלא ישנה ויתחיל 37. מלמעלה למטה. וכן כל פיוצא בזה צריך שנוי.

(80) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (81) בכ"י הגירסא "ומניח". (82) כדי שיכניס האש ביניהם לצלות הביצים, אבל אם אינו צריך לאויר שתחתיו מותר (משנה ברורה או"ח סימן תק"ב).

38. טז. מסירין⁸³ זבובין הנתלים בבהמה, אף-על-פי שהן עושין חבורה⁸⁴. ואין⁸⁵ מילדין⁸⁶ את הבהמה ביום טוב, אבל מסעדין. כיצד? אויזו בולד שלא יפל לארץ, ונופח לו בפתטמו⁸⁷, ונותן יד לתוף פיו. היתה בהמה טהורה, ורחקה את הולד - מתר 42. לזלף⁸⁸ משליטה עליו ולתן בול⁸⁹ מלח ברחמה, כדי שתרחם עליו. אבל הטמאה - אסור לעשות להן בן, לפי שאינה צריקה⁹⁰.

(83) משנה במסכת ביצה דף כ"ג עמוד א'. (84) לפי שאינו מתכוון לעשות חבורה ורבר שאינו מתכוון - מותר. (85) משנה במסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'. (86) להוציא את הוולד מן הרחם. (87) הסתום ברירין. (88) לשפוך. (89) מלא אגרוף. (90) שאינה מקרבתו לעולם אחרי שריחקתו.

46. יז. פלי⁹¹ שנטמא מערב יום טוב - אין מטבילין אותו ביום טוב, גזרה שמא ישהה אותו בטמאות⁹². ואם⁹³ היה צריך להטביל מים⁹⁴ שבו - מטביל את הפלי במימיו ואינו חושש⁹⁵. פלי⁹⁶ שהיה טהור לתרומה, ורצה להטבילו לקדש⁹⁷ - מתר

18 כ. כִּשְׁהוּ¹¹⁰ מְחַלְקִין - לֹא יִשְׁקְלוּ בְּמֵאזְנִים; שְׂאִין
19 מְשֻׁגְיָחִין¹¹¹ בְּכַף מֵאזְנִים כָּל עֶקֶר. אֶפְלוּ לָתֵן בּוֹ
20 בְּשֹׁר לְשִׁמְרוֹ מִן הָעֶקְבָּרִים - אֲסוּר, אִם הָיוּ הַמֵּאזְנִים
21 תְּלוּוִין¹¹², מִפְּנֵי שְׁנֵאָה פְּשׁוּל בְּכַף מֵאזְנִים. טִבָּח
22 אֲמַן¹¹³ אֲסוּר לְשַׁקֵּל בִּידּוֹ. וְאֲסוּר¹¹⁴ לְשַׁקֵּל בְּכָלִי
23 מִלֹּא מִיָּם. וְאִין¹¹⁵ מְטִילִין חֲלָשִׁים¹¹⁶ עַל הַמְּנוֹת,
24 אֲבָל¹¹⁷ מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל בְּשֹׁר הַקֹּדְשִׁים בְּיוֹם טוֹב,
25 כְּדִי לַחֲבֹב אֶת הַמִּצְוָה.

(110) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (111) מעיינים ומשתמשים. (112) בכל מקום שהוא ולא דוקא במקום שרגילים לשקול בו (ביאור הלכה סימן ת"ק סעיף ב'). (113) שידוע לכוון המשקל בידו. (114) אפילו מי שאינו אומן (כן הוא לפי הר"ח והרי"ף). (115) משנה במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (116) גורלות. (117) בגמרא (מסכת שבת דף קמ"ט עמוד ב') אמרו: "אבל לא על המנות של חול", ולפי רש"י והראב"ד "של חול" היינו של יום חול, כלומר מערב יום טוב, ובקדשים הדברים אמורים. אבל הרמב"ם מפרש "של חול" - של חולין. ואילו על מנות של קדשים מותר כדי לחבב את המצוה.

26 כא. לֹא¹¹⁸ יֵאמַר אָדָם לְטִבָּח 'תֵּן לִי בְּדִינְר¹¹⁹ בְּשֹׁר',
27 אֶלָּא 'תֵּן לִי חֶלֶק' או 'חֲצִי חֶלֶק', וּלְמַחֵר עוֹשִׂין
28 חֲשָׁבוֹן עַל שְׁוִיו. וְכֵן¹²⁰ לֹא יִקַּח מִפְּעַל הַחֲנוּת בְּמִדָּה
29 או בְּמִשְׁקָל. אֶלָּא כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אוֹמֵר לַחֲנוּנִי
30 'מֵלֵא לִי כָּלִי זֶה', וּלְמַחֵר נוֹתֵן לוֹ שְׁוִיו. וְאֶפְלוּ¹²¹
31 הָיָה כָּלִי הַמִּיחָד לְמִדָּה - יְמַלְאֵנוּ; וְהוּא, שְׁלֹא יִזְכִּיר
32 לוֹ שֵׁם מִדָּה.

(118) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (119) שאסור להזכיר שם דמים (רש"י). (120) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. (121) כרבא שם דף כ"ט עמוד א'.

33 כב. הַנַּחְתוּם¹²² מוֹדֵד תְּבָלִין וְנוֹתֵן לַקְדֵּרָה, בְּשִׁבִּיל
34 שְׁלֹא יִפְסִיד תְּבִשְׁלוֹ. אֲבָל הָאִשָּׁה לֹא תִמְדֹּר קֶמַח
35 לַעֲסָה¹²³. וְכֵן לֹא יִמְדֹּר אָדָם שְׁעוּרִים לָתֵן לַפְּנִי
36 בְּהַמְּתוֹ, אֶלָּא מְשַׁעַר וְנוֹתֵן לָהּ¹²⁴.

(122) מסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. ויש אומרים כי נחתום לאו דוקא, והוא הדין לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה (=ברגיל) (מגיד משנה). (123) מכיון שכאן אין חשש שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא שלא יהיה יותר מן הצריך, ולכן אסור למדור. (124) מכיון שאין הפסד וקלקול בלי המדידה.

37 כג. וּמִתֵּר¹²⁵ לָקַח מִן הַחֲנוּנִי¹²⁶ בִּיצִים וְאֶגְזִזִים
38 בְּמִנְיָן, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּהָן, וּבִלְבֹד שְׁלֹא יִזְכִּיר לוֹ
39 שׁוֹם דָּמִים וְלֹא סָכוּם מִנְיָן. כִּיצַד סָכוּם הַמִּנְיָן? הֲרֵי
40 שְׁהִיָּה נוֹשָׂה בּוֹ עֲשָׂרָה רְמוּנִים אוֹ עֲשָׂרָה אֶגְזִזִים -
41 לֹא יֵאמַר לוֹ בְּיוֹם טוֹב 'תֵּן לִי עֲשָׂרָה כְּדִי שְׁהִיָּה לָךְ
42 עֲשָׂרִים אֶצְלִי', אֶלָּא לִיקַח סָתָם וּלְמַחֵר עוֹשֶׂה
43 חֲשָׁבוֹן.

1 לְהַטְבִּילוֹ⁹⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מְטִבִּילוֹת מַעֲלוֹת
2 שְׂאֵר (הַטְמָאוֹת) [הַמַּעֲלוֹת].

(91) משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92) בחול הוא טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא פנוי, ואנו רוצים למהר שיהיה כל מה שאפשר. (93) מסכת ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרתם על ידי השקה (=זריעה וחביבור עם מי מקוה). (95) והמים עם הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו חכמים מעלות לקודש שהטהרו לתרומה צריך טבילה לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג. (98) כי במעלות דרבנן לא גזור "שמא ישהה".

3 יח. כָּלִי⁹⁹ שֶׁנִּטְמָא בְּיוֹם טוֹב - מְטִבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
4 טוֹב¹⁰⁰. נִטְמָא הַכָּלִי בְּמִשְׁקִין טְמֵאִין, שֶׁהֵן וְלֹא¹⁰¹
5 הַטְמָאָה, מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב - מְטִבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,
6 לְפִי שֶׁהוּא טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה¹⁰², כִּמּוֹ שְׁיִתְבָּאֵר
7 בְּמִקְוָמוֹ. וּמְדִלִין בְּדָלִי טְמֵא וְהוּא טָהוֹר מֵאֲלִיו.
8 נִדְּהָ¹⁰³ שְׂאִין לָהּ בְּגָדִים¹⁰⁴ לְהַחֲלִיף - מְעַרְמָת
9 וְטוֹבָלָת בְּבִגְדֶיהָ¹⁰⁵.

(99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה, ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה. (102) ולא גזור בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה, וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין כאן משום חציצה.

10 יט. דְּכָרִים רַבִּים אֲסוּרֵי בְּיוֹם טוֹב מְשׁוּם גְּזֵרַת מִקְּחַ
11 וּמִמְכָּר¹⁰⁶. כִּיצַד? אִין¹⁰⁷ פּוֹסְקִים דָּמִים¹⁰⁸ לְכַתְּחִלָּה
12 עַל הַהֶבֱמָה בְּיוֹם טוֹב, אֶלָּא מִבֵּיא שְׁתֵּי הַהֲמוֹת שְׁוֹת
13 זוֹ לְזוֹ, וְשׁוֹחֲטִין אַחַת מֵהֶן וּמְחַלְקִין בִּיגִיָּה, וּלְמַחֵר
14 יוֹדְעִין כִּמּוֹ דָּמִי הַשְּׁנִיָּה¹⁰⁹, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן
15 דָּמִי חֶלְקוֹ. כִּשְׁהֵן מְחַלְקִין בִּיגִיָּה - לֹא יֵאמַר זֶה:
16 אֲנִי בִּסְלַע וְאַתָּה בְּשָׁנִים, שְׂאִין מְזַפְרִין שׁוֹם דָּמִים,
17 אֶלָּא זֶה נוֹטֵל שְׁלִישׁ זֶה רַבִּיעַ.

(106) שאסור בשבת כמפורש בספר נחמיה פרק י"ג פסוק ט"ז: "והעצורים ישבו בה מביאים דג וכל מוכר ומוכרים בשבת לבני יהודה ובירושלים. ואריבה את חורי יהודה ואומרה להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים ומחללים את יום השבת" (ראה רש"י מסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב') והוא הדין ליום טוב. וגזירת חכמים היא שמא יבוא לכתוב (פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה י"ב). (107) משנה במסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב'. (108) מחיר. ואפילו אם לא משלם אלא לוקח בהקפה. (109) והוא הדין שאם סומכין על הקצב בדמי מקח ומאמינים לו, אין צריך להביא בהמה אחרת, אלא לוקח ממנו רגל או חצי, בלא זכירת מקח וממכר או פיסוק דמים, ולמחר הוא משלם לו (תניא).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 לְשָׁנוֹת - מִתְּרָא. פִּיֶּצֶד? הַמְּבִיא⁵ פְּדִי יֵינ מִמְּקוֹם
20 לְמִקְוֹם⁶ - לֹא יִבְיֵאם פֶּסֶל וּבִקְפָה⁷, אָבֵל מְבִיא הוּא
21 עַל קִתְּפוֹ אוֹ לְפָנָיו. הַמּוֹלִיךְ אֶת הַתְּבִינָה⁸ - לֹא יִפְשִׁיל⁹
22 אֶת הַקֶּפֶה לְאַחֲרָיו¹⁰, אָבֵל מוֹלִיכָה בְּיָדוֹ¹¹.

(2) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד. (3) אכילה. (4) ביצה ל, א.
(5) משנה, ביצה כט, ב. (6) בתוך התחום או על-ידי עירובי
תחומין (רש"י). (7) אפילו מה שהוא צריך לסעודת היום
של התג ('טור'). (8) להיסק או להאכיל לבהמתו (רש"י).
(9) ישליך. (10) שנראה כאילו מתכוון לעשות מלאכה
גדולה (רש"י). (11) ודוקא אם מוליך הדברים ממקום
למקום דרך רשות הרבים, שנראה כעובדין דחול' (=מעשי
חול'), אבל כשמוליכין בחצר ממקום למקום, יותר טוב
להוליך הרבה ביחד, משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות
בהילוך ויתבטל משמחת יום-טוב ('תוספות', 'משנה ברורה'
סי' תקי').

23 ב. וְכֵן¹² מִשְׁאוֹת שְׂדֵרְכָן¹³ לִשְׂא אוֹתָן בְּמוֹט - יִשָּׂא
24 אוֹתָן עַל גְּבוֹ מֵאַחֲרָיו; וְשְׂדֵרְכָן לִשְׂא אוֹתָן מֵאַחֲרָיו
25 - יִשָּׂא אוֹתָן עַל קִתְּפוֹ; וְשְׂדֵרְכָן לְהִנְשֹׂא עַל הַתְּבִינָה
26 - יִשָּׂא אוֹתָן בְּיָדוֹ לְפָנָיו; אוֹ יִפְרֹשׁ עָלֶיהֶן בְּגָדָה¹⁴,
27 וְכָל פִּיּוּצָא בְּזָה מְשֻׁנִּי הַמְּשָׂא. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר
28 לְשָׁנוֹת¹⁵ - נוֹשֵׂא וּמְבִיא פְּדָרְכוֹ. בְּמָה דְּבָרִים
29 אֲמֹרִים¹⁶? בְּנוֹשֵׂא עַל הָאָדָם; אָבֵל עַל גְּבִי בְּהֵמָה -
30 לֹא יִבְיֵא כָּלָל, שְׂלֹא יַעֲשֶׂה פְּדָרְךָ שְׂהוּא עוֹשֶׂה
31 בַּחֲלָה¹⁷.

(12) ביצה ל, א. (13) "אתקין רבא במחוזא (עירו של רבא),
דדרו (שמוליכין) בדוחקא (במוט) לדרו ברגלא (על גבו
מאחוריו), דדרו ברגלא לדרו באגרא (על הכתף)..."
(14) בכת"י, הגירסא "בגדור". (15) כגון שזימן אורחים
הרבה, וצריך למהר להביא לפנייהם (רש"י). (16) שמותר
להביא משאות ביום-טוב. (17) ויש מי שכתב מפני שאין
משתמשין בבעלי-חיים ביום-טוב שמא יחתוך זמורה, כמו
שאסרו כן בשבת כמפורש בפכ"א מהל' שבת ה"ט (מגיד-
משנה).

32 ג. אֵינִי¹⁸ מְנַהֲיִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּמִקְלָה¹⁹, וְאֵין הַסּוּמָא
33 יוֹצֵא בְּמִקְלָה²⁰, וְלֹא הָרוּעָה בְּתַרְמִילוֹ, וְאֵין יוֹצֵאִין²¹
34 בְּכֶסֶא, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה²²; שְׂלֹא יַעֲשֶׂה
35 פְּדָרְךָ שְׂהוּא עוֹשֶׂה בַּחֲלָה. וְאִישׁ שֶׁהָיוּ רַבִּים צָרִיכִין
36 לִיּוֹצֵאִין בְּכֶסֶא אַחֲרָיו²⁴, וּמוֹצֵאִין אוֹתוֹ עַל
37 הַתְּבִינָה, אֶפְלוּ בְּאַפְרִיּוֹן²⁵.

(18) משנה, ביצה לב, ב. (19) "דמחזי כמאן דאזיל לחנגא"
(=שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור) - ביצה לג, א.
(20) ביצה כה, ב. כיון שאפשר לו לילך בלא מקל, ואינו
נוטלו אלא לתקן וליישר פסיעותיו, אבל מי שלא יכול ללכת
בלא מקל - מותר (או"ח סי' תקכב). (21) ביצה, שם.
(22) בכת"י, הגירסא "אחר האיש ואחר האשה", וראה להלן
בסמוך. (23) לבית המדרש לשמוע דרשתו. (24) בדפוס
וויניציאה ש"י: "יוצא בכסא". ולפי"ז אסור לישא הכסא

(125) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (126) הרגיל
אצלו ומאמינו לתת לו מבלי לדבר על המחיר (רש"י) וכל
שכן לאדם אחר, אלא חידוש משמיענו בזה, אף שהחנוני
מתכוון למקח וממכר, עם כל זה מותר מכיון שאינו מזכיר
לא דמים ולא משקל או מנין (משנה ברורה סימן שכ"ג).

1 כד. הוֹלֵךְ¹²⁷ אָדָם אֶצֶל חֲנֻנִי¹²⁸ אוֹ רוּעָה הָרְגִיל¹²⁹
2 אֶצְלוֹ אוֹ אֶצֶל הַפֶּטָם¹³⁰ הָרְגִיל אֶצְלוֹ, וְלוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ
3 בְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת וְכָל מָה שְׂרִיצָה; וְהוּא, שְׂלֹא יִזְכִּיר
4 לוֹ שוֹם דָּמִים וְלֹא סְכּוּם מִנֵּין¹³¹.

(127) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (128) בכ"י
הגירסא "הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו" ו"חנוני"
ליתא. (129) מתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלי
פיסוק דמים (רש"י). (130) העוסק בפיטום בהמות.
(131) בכ"י: "ולא שום מנין".

5 כה. הַלּוֹאֵת¹³² יוֹם טוֹב¹³³ - תּוֹבְעִין אוֹתָהּ בְּדִין¹³⁴;
6 שְׂאֵם תֹּאמַר לֹא נִתְּנָה לְהַתְּבַע - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ כְּלוּם,
7 וְנִמְצָא נִמְנָע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב.

(132) כרבא לגבי רב יוסף במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'.
(133) שהלווה מיני מאכל ומשתה השייכים לשמחת יום טוב
(מגן אברהם או"ח סימן תקכ"ה). (134) אם מסרב
להשלים אחרי יום טוב, בית דין נזקקין לו.

8 כו. אֶף-עַל-פִּי¹³⁵ שְׂאֵין מִגְבִּיהֵין¹³⁶ תְּרוּמָה וּמַעֲשָׂרוֹת
9 בְּיוֹם טוֹב, אִם¹³⁷ הָיוּ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂרוֹת שֶׁהִגְבִּיֵהן
10 מֵאִמְשׁ¹³⁸ - הָרִי זֶה מוֹלִיכֵן לִפְנֵי בְּיוֹם טוֹב¹³⁹; וְאֵין
11 צָרִיךְ לוֹמַר חֲלָה וְזִרְעָה וְלִחְיִים וְקִבְּהוֹ¹⁴⁰, שְׂמוֹלִיכֵן
12 לִפְנֵי בְּיוֹם טוֹב. וְגַבְאֵי¹⁴¹ צְדָקָה גּוֹבִיִן מִן
13 הַתְּצִרוֹת¹⁴² בְּיוֹם טוֹב. וְלֹא יִהְיוּ מְכַרְזִין פְּדָרְךָ
14 שְׂמִכְרִיזִין בַּחֲלָה, אֶלָּא גּוֹבִיִן פְּצֻנָּה, וְנוֹתְנִין לְתוֹךְ
15 חִיקָן. וּמַחֲלִקִין לְכָל שְׂכוּנָה וּשְׂכוּנָה פְּגִי עֲצָמָה.

(135) משנה במסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'.
(136) מפרישין. (137) משנה במסכת ביצה דף י"ב עמוד
ב'. (138) מערב יום טוב. (139) משום שמחת יום טוב
של הכהן. (140) שבוזו אינו מתקן כלום, שהרי גם לפני
הפרשתן מותר לאכול הבשר. ומותר להפרישם לכתחילה
ביום טוב (מסכת ביצה שם). (141) תוספתא פרק ג'
דרמאי. (142) ראה פרק ט' מהלכות מתנות עניים הלכה
ב': "שלוקחין - מכל חצר וחצר".

יום חמישי כ"ד כסלו ה'תשפ"א

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) נתבארו בו עניני ההוצאה, ומה שאסרו בה חכמים, כדי
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואחרי כן נתבארו בו
עניני התחומין.

16 א. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְּרָה² הוֹצָאָה בְּיוֹם טוֹב אֶפְלוּ
17 שְׂלֹא לְצַרְךָ³, לֹא יִשָּׂא מִשְׁאוֹת גְּדוֹלוֹת פְּדָרְךָ שְׂהוּא
18 עוֹשֶׂה בַּחֲלָה, אֶלָּא צָרִיךְ לְשָׁנוֹת. וְאִם אֵי אֶפְשָׁר

קעב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קליות, מכל-מקום בדרך כלל עומדות התבואות לטחינה. (43) ואם חבירו צריך לתת תבואה לבהמתו, מותר לשלוח לו ביום-טוב, כיון שאפשר ליהנות ממנה בלא טחינה (משנה ברורה' סי' תקטז). (44) בכת"י, הגירסא "קולף". (45) אם עומדים לשחיטה, ולא להליכה או לגדל וולדות (משנה ברורה').

ח. פל דבר⁴⁶ שמתר לשלחו ביום טוב, פשישלחנו²⁸ לחברו תשורה⁴⁷ - לא ישלחנו בשורה⁴⁸. ואין שורה פחותה משלשה בני אדם. ביצד? הרי ששלח לחברו בהמות או יינות ביד שלשה בני אדם פאחד או ארבעה זה אחר זה⁴⁹, וכלן הולכין בשורה אחת - הרי זה אסור, שלא יעשה פדרף שהוא עושה פחל. שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם פאחד - הרי זה מפר.

(46) ביצה יד, ב. (47) מתנה. (48) שנראה כאילו שולחם למכור בשוק (רש"י). ורבינו אפרים מפרש שאסור משום שנראה כאילו האחד מוכר, השני לוקח, והשלישי סרסור (מתוך). (49) בכת"י, הגירסא "שלשה או ארבע בני אדם כאחד, זה אחר זה".

ט. המערב⁵⁰ ערובי תחומין ליום טוב - הרי בהמתו וכליו ופרותיו פמוהו⁵¹, ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח ממקום ערובו.

(50) משנה, ביצה לז, א: "הבהמה והכלים כרגלי הבעלים". (51) במקום שאדם קונה שביתתו, גם כליו ובהמותיו נגררים אחריו.

י. חפצי⁵² הפקר - הרי הן פרגלי מי שזכה בהן⁵³. וחפצי⁵⁴ הפותים⁵⁵ קונין שביטה במקומן, ויש להן אלפים אמה לכל רוח ממקומן; גזרה בעלים פותים משום בעלים ישראל. פרות⁵⁶ שיצאו חוץ למקומן⁵⁷ וחזרו, אפלו פמזיד - לא הפסידו את מקומן, מפני שהן פאדם⁵⁸ שיצא באנס וחזר באנס.

(52) משנה (ביצה לט, א) שלא קנו החפצים שביתה במקומם. [וכן נראה בפירושו של רבינו לתלמוד מס' שבת יח, ב. "סיני" כרך יח עמ' שב]. (53) ומה שפסקו במס' עירובין (מו). הלכה כרבי יוחנן בן גורי ש"חפצי הפקר קונין שביתה במקומן" - אין זה אלא לקולא ולא לחומרא, כי הלכה כדברי המיקל בעירובין, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (54) עירובין מז, ב. (55) אף-על-פי שלפי הדין אינם קונים שביתה, שהרי הבעלים שלהם אין להם שייכות לדין שביתה כלל (רש"י שם). (56) עירובין מא, ב. (57) בכת"י, הגירסא "חוץ לתחומן". (58) לעיל בהלכות שבת (פרק כז הי"א-ה"ב): "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס... מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו (באונס)... החזירוהו (באונס) כאילו לא יצא".

יא. המוסר⁵⁹ בהמתו לבנו⁶⁰ - הרי היא פרגלי האב⁶¹. מסרה⁶² לרועה, ואפלו נתנה לו ביום טוב -

אחריו (ב"ח סי' תקכב). (25) כסא מכוסה יריעות כאוהל, לשאת בו בני אדם בחוץ. והוא "אלונקי" שבגמרא שם.

ד. אין²⁶ מוליכין את הסלם של שוכף²⁷ משוכף לשוכף ברשות הרבים, שמא יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו; אבל ברשות היחיד - מוליכו²⁸. אף-על-פי שפל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפלו בחדרי חדרים אסור, פאן התירו מפני שמחת יום טוב.

(26) משנה, ביצה ט, א. (27) קן-יונה. (28) כבית הלל, וכלשון שני של רב חנן בר אמי (שם). ודוקא סולם של שוכך, אבל סולם של עליה - אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי (למעלה בפכ"ו מהל' שבת ה"ז).

ה. מי²⁹ שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר³⁰ - לא יושטים מגג לגג, ואפלו בגגין השוין, ולא ישלשם פחבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה פדרף שהוא עושה פחל. אבל משילן³¹, אפלו דרך ארבה³², ממקום למקום פאותו הגג. שחט³³ בהמה פשדה³⁴ - לא יביאנה פמוט³⁵ לעיר, או פמוטה³⁶, אלא מביאה אברים אברים³⁷.

(29) משנה, ביצה לה, ב. (30) שרואה גשמים ממשמשים ובאים ויפסידו את הפירות, או שקיבל אורחים והוא צריך למקום הפירות לקבלת האורחים ולהשיבם. (31) מפילן, מלשון (דברים כח, מ) "כי ישל זיתך". (32) חור בגג הבית. (33) משנה, ביצה כח, א. (34) והוא צריך להוליכו לבית לבשל ליום-טוב. (35) בד עץ, מלשון (במדבר יג, כג) "וישאוהו במוט בשנים". (36) מוט קטן. (37) ואם ממחר לתת לאורחים, ואין פנאי להביאו איברים איברים, מותר להביאו במוט (משנה ברורה' סי' תצח).

ו. פל³⁸ שנאותין³⁹ בו אפלו פחל, אף-על-פי שאין נאותין בו ביום טוב, פגון תפלין⁴⁰ - מתר לשלחן לחברו ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב, פגון יינות שמנים וסלתות, שמתר לשלחן. וכל דבר שאין נאותין בו פחל עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב - אין משלחין אותו ביום טוב.

(38) משנה, ביצה יד, ב. (39) נהנין. (40) שיום-טוב אינו זמן תפילין.

ז. ביצד⁴¹ אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין בה פחל אלא אם פן טחן⁴², ואסור לטחן⁴³ ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמכשילן ביום טוב או קולה⁴⁴ אותן ואוכלן. ומשלחין תיה בהמה ועופות, אפלו חיים⁴⁵, מפני שמתר לשחט ביום טוב. וכן כל פיוצא פנה.

(41) משנה, ביצה יד, ב. (42) ואף שאפשר לאכול מהם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 הָרִי הִיא פְּרָגְלִי הָרוּעָה⁶³. מְסָרָה לְשָׁנֵי רוּעִים⁶⁴ - הָרִי
- 2 הִיא פְּרָגְלִי בְּעֻלָּהּ, מִפְּנֵי שְׁלֹא קָנָה אֶחָד מֵהֶן⁶⁵.

(59) משנה, ביצה לו, א. (60) אפילו מסר לו בערב יום-טוב. (61) שדרך בני אדם להפקיד עליהם ביד בניהם, ואין כוונתם למסור ברשותם (מגיד-משנה. מגן-אברהם). (62) ביצה לו, ב. (63) שמסרה ברשותו, כי מערב יום-טוב היה בדעתו שלא לקנות שביתה אצלו אלא אצל הרועה. (64) אפילו מערב יום-טוב. (65) שכמה פעמים נותן כל אחד עירובו למקום אחר, ובאופן כזה יתמעט התחום שלא יהיה לה כ"אם אלפים אמה האמצעיים, ולכן אין דעתו שיהיו נמשכין אחרי הרועים (שער הציון' סי' שצז).

- 3 יב. מִי⁶⁶ שְׁזָמַן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְּיוֹם טוֹב⁶⁷ - לֹא
- 4 יוֹלִיכּוּ בֵּינָם מְנוֹת לְמָקוֹם שָׁאִין בְּעַל הַסַּעֲדָה יָכוֹל
- 5 לִילָף בּוֹ; שֶׁכָּל הַסַּעֲדָה פְּרָגְלִי בְּעַל הַסַּעֲדָה, לֹא
- 6 פְּרָגְלִי הָאוֹרְחִין, אֲלֵא אִם כֵּן זָכָה לָהֶן אַחֲרָי⁶⁸ בְּמְנוֹת
- 7 אֲלוֹ מַעֲרַב יוֹם טוֹב.

(66) משנה, ביצה מ, א. (67) והוא-הדין אם זימנם מערב יום-טוב ולא זיכה להם מנותיהם מערב יום-טוב (משנה ברורה). (68) כן פירש רש"י שם: "שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה, ואמר לו, זכה במנות הללו לפלוני ופלוני, שזכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעוד יום לילך כרגליהם". וכן מפורש בתוספתא פ"ד דביצה שצריך לזכות על-ידי אחר (הובאה בר"ח סוף מסכת ביצה). ואין זה דומה למה שכתב להלן בהלכה י"ז בדין שואל (שאף-על-פי שלא נתנו לו המשאיל אלא ביום-טוב, הרי הוא כרגלי השואל שהמשאיל העמידו ברשותו מערב יום-טוב, אע"פ שלא זיכהו על ידי אחר) - לפי שהאורחים אין דעתם אלא להיות סמוכים על שולחן בעל הבית, ואוכלים משלו ואין דעתם לזכות במנות, מה-שאין-כן שואל (תוספות' שם ד"ה אלא). ובכת"י חסרה המילה "אחר" בדברי רבינו (מעשה רוקח').

- 8 יג. וְכֵן⁶⁹ מִי שֶׁהָיוּ פְּרוּתָיו מִפְּקָדִין בְּעִיר אַחֲרָת⁷⁰,
- 9 וְעָרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְבּוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יָבִיאוּ לוֹ
- 10 מִפְּרוּתָיו; שֶׁפְּרוּתָיו כְּמוֹהוּ⁷¹, אַף-עַל-פִּי שֶׁהֵן בִּיד
- 11 אֲלוֹ שֶׁעָרְבוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁיחָד לָהֶן קָרָן
- 12 זְוִית⁷²; אֲבָל אִם לֹא יִחַד לָהֶן - הָרִי הֵן פְּרָגְלִי זֶה
- 13 שֶׁהֵן מִפְּקָדִין אֶצְלוֹ⁷³.

(69) משנה, ביצה לט, ב. (70) מחוץ לתחום. (71) והרי הוא לא הניח עירוב. (72) שהשאל לו מקום בביתו, ואמר לו הרי הבית לפניך, שאין כאן קבלת שמירה (שו"ע ח"מ סי' רצא, וראה ב'מאירי'). (73) שהרי קיבלם לשמור, ובאחריותו הם עומדים.

- 14 יד. בּוֹרֵר⁷⁴ שֶׁל יָחִיד - פְּרָגְלִי בְּעֻלָּיו⁷⁵; וְשֶׁל אוֹתָהּ
- 15 הָעִיר - פְּרָגְלִי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר⁷⁶; וְשֶׁל עוֹלֵי בָּבֶל⁷⁷,
- 16 שֶׁהֵן מְסוּרִין לְכָל - פְּרָגְלִי הַמְּמַלֵּא מֵהֶן; שֶׁכָּל מִי
- 17 שֶׁמִּלֵּא מֵהֶן - מוֹלִיכֵן לְמָקוֹם שֶׁהוּא מְהַלֵּךְ. נְהִירוֹת
- 18 הַמּוֹשְׁכִין⁷⁸ וּמַעֲנִיּוֹת הַנוֹבְעִין⁷⁹ - פְּרָגְלִי כָּל אֲדָם⁸⁰.

(89) משנה, ביצה לו, א. (90) שכיון שהבטיחו לתת לו מערב יום-טוב, העמידו ברשותו לקנות אצלו שביתה

(74) משנה, ביצה לט, א. ויש בו מים מכונסים. (75) ומי שמילא מים, לא יכול להוליכין רק למקום שבעל הבור יכול ללכת לשם. (76) וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך המים למקום שעירבו. אבל אדם זר שאינו מאותה העיר - לא. (77) שעשאוהו בשביל עוברי דרכים לשתות ממימיו, והוא הפקר. (78) אף-על-פי שאין נובעין. (79) אף-על-פי שאינם יוצאים לימשך ממקום נביעתם. (80) לפי שלא קנו שביתה משום שאינם קבועים במקומם (רש"י). (81) לפי שאין בהם דין שביתה כנ"ל. (82) לפי שישור איסור תחומין בשבת הוא מן התורה (כמו בשנים עשר מיל) לפי שנאמר "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (פכ"ז מהל' שבת ה"א), ואילו ביום-טוב אין כל איסור תחומין אלא מדרבנן ('בני בנימין') [וכן כתב רבינו אברהם בנו של הרמב"ם בספר 'מעשה נסים' לר' דניאל הבבלי סימן יב. וראה מש"כ בספר 'זמנים' עמ' מו, ולמעלה פ"ב ה"ן].

- 21 טו. שוֹרֵר⁸³ שֶׁל רוּעָה⁸⁴ - פְּרָגְלִי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר;
- 22 וְשוֹר שֶׁל פֶּטָם⁸⁵ - פְּרָגְלִי מִי שֶׁלָּקְחוּ לְשִׁחְטוֹ בְּיוֹם
- 23 טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעֻלָּיו לְמַכְרוֹ לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
- 24 חוּץ מֵאֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִפְּטָם, וְהַכֹּל
- 25 שׁוֹמְעִין שִׁמְעוּ וּבָאִין לְקָנוֹתוֹ. וְכֵן אִם שִׁחְטוֹ בְּעֻלָּיו
- 26 בְּיוֹם טוֹב וּמָכַר בְּשׂוֹר - כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִן הַלּוֹקְחִים
- 27 מוֹלִיךְ מְנוֹתוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא הוֹלֵךְ, מִפְּנֵי שֶׁדַּעַת בְּעֻלָּיו
- 28 מַעֲרַב יוֹם טוֹב כִּף הוּא, שִׁיקְחוּ מִמֶּנּוּ אֲנָשֵׁי עִירוֹת
- 29 אַחֲרוֹת, וְנִמְצָא שׁוֹר זֶה בְּבוֹר שֶׁל עוֹלֵי בָּבֶל, שֶׁהוּא
- 30 מְסוּר לְכָל.

(83) ביצה לח, א. (84) מגדל בהמות, ולפעמים הוא מוכר לשכניו ומכיריו, וכיון שהשור אינו מפוטם - אין דרך לקנותו מעיירות אחרות, ששור כזה ימצא כל אחד במקומו, לכן אין דעת בעליו רק על אנשי אותה העיר. (85) שמפטם שוורים למכור, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

- 31 טז. הַגִּחְלָת⁸⁶ - פְּרָגְלִי בְּעֻלָּהּ⁸⁷ וְלֹא פְּרָגְלִי שׁוֹאֲלָה;
- 32 וְהַשְׁלֵהֶת⁸⁸ - פְּרָגְלִי מִי שֶׁהָיָא בִּידוֹ. לְפִיכָף,
- 33 הַמְּדַלֵּק נֵר אוֹ עֵץ מִחֶבְרוֹ - מוֹלִיכּוֹ לְכָל מָקוֹם
- 34 שֶׁהוּא הוֹלֵךְ.

(86) משנה, ביצה לט, א. (87) הואיל ויש בה ממש, הרי היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. (88) שאין בה ממש, ולא חל עליה שביתת בעליה.

- 35 יז. הַשׁוֹאֵל⁸⁹ כָּלִי מִחֶבְרוֹ מַעֲרַב יוֹם טוֹב, אַף-עַל-פִּי
- 36 שֶׁלֹא נָתַנוּ לוֹ אֲלֵא בְּיוֹם טוֹב - הָרִי הוּא פְּרָגְלִי
- 37 הַשׁוֹאֵל⁹⁰. שֶׁאֲלוֹ מִמֶּנּוּ בְּיוֹם טוֹב, אַף-עַל-פִּי שֶׁדָּרְכוֹ
- 38 תָּמִיד לְשׂאֵל מִמֶּנּוּ כָּלִי זֶה⁹¹ בְּכָל יוֹם טוֹב - הָרִי הוּא
- 39 פְּרָגְלִי הַמְּשַׁאֵל⁹².

קעד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהדריי, שאלו רב כהנא ורב אסי לרב: "לאיסור מוקצה לא חששו, לאיסור תחומין חששו?" ושתק רב. ומתוך כך סוברים כמה ראשונים (המובאים ב'משנה ברורה' סי' שצז) שגם הבהמה מותרת, שממה ששתק רב, מוכח שחזר בו.

בכניסת יום-טוב, וראה למעלה הי"ב. (91) בכתב-יד, תיבת "זה" איננה. (92) שכיון שלא בא לשאול מערב יום-טוב, לא העמידו בעל הכלי ברשותו של שואל, כי חשב שהשואל מצא לו מקום אחר לשאול (גמרא).

יום שישי כ"ה כסלו ה'תשפ"א

פרק שני

(1) נתבארו בו דיני עירובי תבשילין. ונסתיים הפרק בדיני כבוד ימים טובים, ומצות השמחה אשר בהן, ומה שאסור לעשות בין בימים טובים, בין בחולו של מועד מחמת מצות יו"ט, והוא הספד ותענית.

(93) ביצה לו, ב.

א. יום טוב² שחל להיות ערב שבת - אין³ אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת. ואסור זה - מדברי סופרים⁴, כדי שלא יבוא לבשל מיום טוב לחל; שקל וחמר הוא: לשבת אינו מבשל, כל שכן לחל⁵. לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום טוב, שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת - הרי זה מתר. ותבשיל שסומך עליו, הוא הנקרא ערובי תבשילין.

(2) משנה, ביצה טו, ב. (3) חכמים סמכו את זה על הכתוב (שמות טז, כג): "ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתן שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשלו", מכאן אמר רבי אליעזר, אין אופין (פת ביום-טוב שחל בערב שבת) אלא על האפוי (מיום חמישי), ואין מבשלין (תבשיל) אלא על המבושל (מיום חמישי), ואין סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה, שזה נחשב כאילו התחיל הבישול והאפיה מערב יום-טוב לצורך השבת, וביום-טוב גומר אותה המלאכה שהתחיל בה בחול. אבל מן התורה אין כאן איסור, שכלל הוא בידינו: "צרכי שבת נעשים ביום-טוב" (פסחים מו:). ועיין 'הגהות מיימוניות', וב"י או"ח סי' תקכז. (5) כרב אשי שהוא מן האמוראים האחרונים (ביצה טו:). ולשמואל ולרבא (שם) הוא משום כבוד השבת, "דאמר קרא (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", וזכרו מאחר שבא להשכיחו" (שאפשר לשכוח להכין צרכי שבת מחמת יום אחר הוא היום-טוב שהוא טרוד בו), ותיקנו עירוב "כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום-טוב" (מתוך שעושה עירוב תבשילין יזכור את השבת, ולא יכלה את כל הסעודה ביום-טוב, אלא ישאיר מנה יפה לשבת).

ב. ולמה⁶ נקרא שמו ערוב? שפשם שהעירוב שעושין בתצרות ומבואות מערב שבת - משום הבר, כדי שלא יעלה על דעתם שמתר להוציא מרשות לרשות בשבת; כך זה התבשיל - משום הבר וזכרון, כדי שלא ידמו ויחשבו שמתר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ביום. ולפיכך נקרא תבשיל זה ערובי תבשילין.

(6) והראב"ד מסביר, כי על-ידי העירוב, הוא מערב צרכי

יח. שנים⁹³ ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו שיתנו לו שחרית, והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית - הרי כלי זה כרגלי שני השואלים, ואינם מוליכים אותו אלא במקום ששניהם יכולים להלך בו.

יט. פיצד⁹⁴ הרי שערב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב - פשולקח הראשון החלוק, אינו מוליכו למזרח אלא עד אלף אמה וחמש מאות אמה ממקום החלוק, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במערב להלך בו; וכשיקח השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד אלף אמה ממקום הפלי, שהוא סוף התחום שיכול זה שערב במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים אמה למערב - הרי אלו לא יזוזהו ממקומו.

(94) ביצה, שם.

כ. וכן⁹⁵ האשה ששאלה מחברתה מים או מלח, ולשה בהן עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה או התבשיל כרגלי שתיהן⁹⁶. וכן שנים שלקחו בהמה בשתפות ושחטו ביום טוב, אף-על-פי שלקח כל אחד מנתו - הרי כל הבשר כרגלי שניהן. אבל אם לקחו חבית⁹⁷ בשתפות, וחלקו אותה ביום טוב - הרי חלקו של כל אחד כרגלי; הואיל ותחומין מדברי סופרים - יש בררה בהן, ונחשב כאלו חלק שהגיע לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום טוב, וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר פן בבהמה. שחלק זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו שהיה מבדל בבהמה מערב יום טוב וכאלו היה ברור, הרי נק⁹⁸ מחלקו של חברו פשהיתה הבהמה קיימת, שכל איבריה יונקין זה מזה, ונמצא כל איבר ואיבר מערב מחלקו וחלק חברו, לפיכך הן כרגלי שניהן.

(95) משנה, ביצה לו, א. (96) ואינה רשאית להוליך העיסה והתבשיל אלא במקום ששתיהן יש להן הרשות ללכת, כיון שנתערב בהם דבר שקנה שביטה אצל אחר, ואף שזהו רק דבר מועט, אינו בטל - מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב, וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא בטל (ביצה לט.). (97) של יין. (98) בגמרא שם, על שיטה זאת של רב, האוסר את הבהמה "דקא ינקי תחומין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי כ"ה כסלו – ספר זמנים – הל' שביתת יום טוב קצה

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אלו מתירין. ויש²⁶ לו לאדם לערב על פל העיר
ועל פל הקרוב אליה בתוך התחום, ולמחר מכריז
ואומר: פל מי שלא הניח ערובי תבשילין יסמוך
על ערובי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"יש לו לאדם לערב על כל העיר ... ולמחר מכריז ואומר...
כו".

במצות עירוב תבשילין, מצינו דבר שאינו בשום מצוה
אחרת אף שאפשר להוציא בה אחרים ידי חובה, ובכל זאת
לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל
הדרים בעיר הזו.

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת מצות "ואהבת
לרעך כמוך", והגם שמצוותה כל השנה יש בה הדגשה
מיוחדת בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל
ריש פ"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום
ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל
דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים
ולמורי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו...
ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר... כו".

כשמזכירים לאדם שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי
השבת כבר בערב יו"ט הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת
התבשילים של יו"ט מבעוד מועד, וממילא יהיה מספיק
גם עבור כל האורחים שיבואו לביתו ביו"ט, ונמצא
שבסודתה של מצות עירוב תבשילין מודגש העניין של
אהבת ישראל על ידי שמזכה "לכל ישראל הדרים בעיר
הזאת ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכנים האורחים
ביו"ט עצמו.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כא)

(24) ביצה טז, ב. (25) "זכין לאדם שלא בפניו".
(26) ביצה טז, ב: "מכריז רבי יעקב בר אידי, מי שלא הניח
עירוב תבשילין - יבוא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב
נהומי בר זכריה משמיה דאביי, עד תחום שבת. אבוי
דשמואל מערב אכולה נהרדעא (על כל נהרדעא), ר' אמי
ור' אסי מערבי אכולהו טבריה (על כל טבריה)".

ח. המניח ערובי תבשילין חייב לקרף²⁷: פרוף אתה
ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו
על מצות ערוב. ואומר: בערוב זה יתר לי לאפות
ולבשל²⁸ מיום טוב שלמחר²⁹ לשבת. ואם זכה בו
לאחרים - יאמר: לי ולפלוגי ולפלוגי, או לאנשי
העיר כולם, לאפות ולבשל מיום טוב לשבת.

(27) פסחים ז, ב: "כל המצוות מברך עליהן עובר (לפני)
לעשייתן". ולשון הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ג): "וכן כל
המצוות שהן מדברי סופרים (חכמים) בין מצוה שהיא חובה
מדבריהם... בין מצוות שאינן חובה, כגון עירוב ונטילת
ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצוותיו

שבת ויום-טוב לעשותם יחד, ולא נחשב כאילו מכין
מיום-טוב לשבת אלא עושה אותם יחד עם מה שהתחיל
לבשל מערב יום-טוב, והוא גומר אותם ביום-טוב.

ג. ערובי תבשילין - שעורו אין פחות מפזית, בין
לאחד⁸ בין לאלפים⁹. ואין עושין ערוב זה לא בפת
ולא בריפות¹⁰ וכיוצא בהן, אלא בתבשיל¹¹ שהוא
פרפרת¹², כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא בהן.
ואפלו עדשים שבשולי קדרה. ואפלו שמנונית שעל
גבי הספין שחותרין בה הצלי - גורדו, אם יש בה
פזית - סומך עליו משום ערובי תבשילין.

(7) ביצה טז, ב. (8) לאיש אחד. (9) לכמה אלפי איש
(וראה בפ"א מהל' עירובין ה"ט). (10) חטים כתושות
(משלי כז, כב). (11) דבר מבושל. (12) שמלפתים בה את
הפת (שאוכלים הלחם אתה).

ד. תבשיל¹³ שאמר לו לענין ערוב זה - אפלו צלי,
אפלו שלוק¹⁴, אפלו כבוש¹⁵ או מעשן¹⁶. אפלו דגים
קטנים שהדיחן במים חמין, והדיחן היא בשולן
לאכילה - הרי זה סומך עליהן.

(13) ביצה טז, ב. (14) מבושל יותר מדי. (15) שרוי במים
יום שלם, או בחומץ וציר עד כדי שיתנגנו על האש ויתחיל
להרתיח. (16) "ירושלמי" (נדרים פרק ו ה"א).

ה. וצריך¹⁷ שיהיה ערוב זה מצוי עד שיאפה פל
מה שהוא צריך לאפות, ולבשל פל שהוא צריך
לבשל, ויחם חמין פל שהוא צריך. ואם נאכל
הערוב או אבד או נשרף קדם שיבשל או יאפה -
הרי זה אסור לאפות ולבשל או להחם אלא מה
שהוא אוכל ביום טוב בלבד. התחיל¹⁸ בעססתו¹⁹ או
בתבשילו²⁰, ונאכל הערוב או אבד - הרי זה גומר²¹.

(17) משנה, ביצה טז, ב. (18) ביצה יז, ב. (19) שהתחיל
ללוש. (20) לחתוך הירק וכדומה, אפילו לא שם אותם
עדיין על האש, שמשום הפסד אוכלין הקילו חכמים באיסור
שאינו אלא מדרבנן ('מאיר'). (21) לאפות ולבשל מה
שהתחיל.

ו. המניח ערובי תבשילין כדי שישמוך עליהם הוא
ואחרים - צריך לזפות להן קדרה שמזכה בערובי
שבת²³. וכל שזוכה בערובי שבת - זוכה בערובי
תבשילין, וכל שאינו זוכה באותו ערוב - אינו זוכה
בזה.

(22) עירובין פ, א. (23) עיין למעלה בהל' עירובין פ"א
ה"ב בפרטות.

ז. ואינו²⁴ צריך להודיע²⁵ לאלו שזכה להן מערב
יום טוב, אבל הן צריכין לידע שפטר זכה להן
אחר וערב להן, ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו
ויאפו. אף-על-פי שלא ידעו אלא ביום טוב - הרי

(34) בכת"י נוסף: "של גלויות". שהרי הדין השני להניח ביום-טוב ראשון על תנאי, אפשר רק בשני ימים-טובים של גלויות, ולא בשני ימים-טובים של ראש השנה, כמבואר להלן הלכה יג. (35) ביצה יז, א. (36) בכת"י הגירסא: "חול אין בדברי כלום, ואם היום חול ולמחר יום-טוב, הריני מניח עירובי מעתה". (37) ולמחר אין צריך לומר כלום (שו"ע או"ח סי' תקכו).

יב. פיוצא³⁸ ב: היו לפניו שתי פלילות³⁹ של טבל⁴⁰ ביום טוב⁴¹ ראשון - אומר: אם היום חל - תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש - אין בדברי כלום. וקורא עליה שם⁴² ומניחה⁴³. ולמחר בשני חוזר⁴⁴ ואומר: אם היום קדש - אין בדברי כלום, ואם היום חל - תהיה זו תרומה על זו. וקורא עליה שם ומניחה, בדרך שקרא עליה בראשון. ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השניה.

(38) עירובין לט, ב. (39) סלים. (40) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, ואסור לאכול ממנה, נקראת טבל, טב"לא, שאינה טובה לאכילה. (41) ואסור להפריש תרומות ומעשרות ביום-טוב (ראה הל' יום-טוב פ"ד הכ"א). (42) תרומה. (43) ואינו אוכל ממנה. (44) לאותה הכלכלה שאמר עליה אתמול (רש"י).

יג. במה⁴⁵ דברים אומרים? בשני ימים טובים של גלויות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, אם שכח ולא הניח ביום רביעי - שוב אינו מניח, אלא סומך על אחרים, אם ערכו עליו, או מקנה קמחו⁴⁶ למי שערכ, או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום רביעי - שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת⁴⁷.

(45) ביצה ו, א: "רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים-טובים של ראש השנה. חזייה דהוה עציב. אמר ליה: "אמאי עציב מר?" אמר ליה: "דלא אותיבי עירוב תבשילין", אמר ליה: "ולותיב מר האדינא (עכשיו), מי לא אמר רבא: מניח אדם עירוב תבשילין מיום-טוב לחבירו ומתנה?" אמר ליה: "אימר דאמר רבא, בשני ימים-טובים של גלויות, בשני ימים-טובים של ראש השנה - מי אמר?". (46) בכת"י, תיבת "קמחו" איננה. (47) כבר כתב הרמב"ם (למעלה פ"א הכ"ד): "שני ימים-טובים של ראש השנה, קדושה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים", אם כן אי-אפשר להתנות "אם היום יום-טוב ולמחר חול", כיון שהם נחשבים ליום אחד.

יד. כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה, והיו בגי הגלויות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בני ארץ ישראל; אבל היום, שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו - אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.

וצונו לעשות, והיכן צונו? בתורה שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה", נמצא ענין הדברים והציען כך הוא, אשר קדשנו במצותיו שצוה בהן לשמוע מאלו שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן שאר כל המצוות שמדברי סופרים". (28) נוסח הגאונים: "בדין יהא שרא לנא, לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי שרגא (ולהדליק הנר) ולמעבד כל צרכנא" (או"ח סי' תקכו). אבל יש אומרים שאין צריך להזכיר "לאדלוקי שרגא" שלא הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר (הרשב"א ב'עבודת הקודש', ועיי' ב'מאירי' בשם 'תוספות', וב'בירור הלכה' למסכת ביצה כא: ציון י'). (29) כגון שחל יום-טוב ביום הששי וביום השבת. או בארץ ישראל, אבל שיום-טוב אינו אלא יום אחד בלבד, ביום ששי. אבל בימים-טובים של גלויות, וחל יום-טוב ביום חמישי וששי, ומניח את העירוב בערב יום-טוב שהוא יום רביעי - לא שייך לומר "שלמחר", שהרי אסור לבשל לשבת אלא ביום-טוב שני, ולא ביום-טוב ראשון (מגיד-משנה להלן ה"ב - לחם-משנה).

ט. מ³⁰ שלא הניח עירובי תבשילין ולא הניחו לו אחרים - פשם שאסור לו לבשל ולאפות, כך קמחו ומאכלו אסור. ואסור לאחר שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח, עד שיקנה לו; שנמצא זה מבשל ואופה שלו, שהרי קנהו. ואם רצה, יתן אחר כך לזה שלא הניח במתנה³¹.

(30) ביצה יז, א. (31) ואם לא קיבל לאכול מאחרים, אמר רב הונא (ביצה כא:): "מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופין לו פת אחת ומבשלין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר. משום רבי יצחק אמרו, אף צולין לו דג קטן, כדי חייו שרו לו רבנן". אבל רבינו והרב האלפסי השמיטו מימרא זו, ולא הביאוה. וראה 'בירור הלכה' שם.

י. מ³² שלא הניח עירובי תבשילין, ובשל ואפה לאכל ביום, והותיר, או שזמן אורחים ולא באו - הרי זה אוכל המותר למחר. ואם³³ הערים - הרי זה אסור לאכלו. עבר ואפה ובשל לשבת - אין אוסרין עליו. ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד? שאם תתיר למערים - נמצאו הפל מערימין, וישתקע שם עירובי תבשילין; אבל המזיד אינו מצוי, ואם עבר היום - לא יעבר פעם אחרת.

(32) משנה, ביצה טו, ב: "מבשל הוא ליום-טוב, ואם הותיר - הותיר לשבת". (33) ביצה יז, ב.

יא. שני ימים טובים³⁴ שחלו להיות בחמישי וערב שבת - עושה עירובי תבשילין מיום רביעי, שהוא ערב יום טוב. שכח³⁵ ולא הניח - מניחו בראשון ומתנה. פיצד? מניח עירובי תבשילין ביום חמישי ואומר: אם היום יום טוב ולמחר חל³⁶ - למחר אבשל ואפה לשבת ואני צריך כלום; ואם היום חל ולמחר יום טוב - בערוב זה יתר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת³⁷.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במלאכה מן התורה, ואין סברא לומר שהוא כעובד עבודה-
זרה. וכן כתבו ה'תוספות' בחגיגה יח. ד"ה חולו.
(58) נתחבר. (59) שנאמר (שמות לד יז): "אלהי מסכה
לא תעשה לך, את חג המצות תשמור".

יז. שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר
ימים טובים⁶⁰ - כלם אסורים בהספד⁶¹ ותענית⁶².
וחיב אדם להיות בהן שמחה⁶³ וטוב לב, הוא ובניו
ואשתו ובניו ובניו⁶⁴ וכל הנלוים עליו, שנאמר:
ושמחת בתך ובתך וגומר. אף-על-פי שהשמחה האמורה
באין היא קרפן שלמים, כמו שאנו מבארים בהלכות
חגיגה, יש בכלל אותה שמחה לשמח הוא ובניו
ובניו ביתו, כל אחד כראוי לו.

(60) חג השבועות וראש השנה. (61) משנה, מועד קטן כז,
א. (62) פסחים סח, ב. (63) פסחים קט, א. (64) בכת"י,
הגירסא: "ובני ביתו".

יח. כיצד?⁶⁵ הקטנים - נותן להם קליות
ואגוזים ומגדנות, והנשים - קונה להן בגדים
ותכשיטים נאים כפי ממונו, והאנשים - אוכלין
בשר ושותין יין; שאין שמחה אלא בבשר, ואין
שמחה אלא ביין. וכשהוא אוכל ושותה - חיב
להאכיל לגר ליתום ולאלמנה⁶⁶ עם שאר העניים
האמללים. אבל מי שנוצל דלתות חצרו, ואוכל
ושותה הוא ובניו ואשתו, ואינו מאכיל ומשקה
לעניים ולמרי נפש - אין זו שמחת מצוה,
אלא שמחת פרסו; ועל אלו נאמר: זבחייהם
כלהם אונים להם, כל אכליו ישמאו, פי לחמם
לנפשם. ושמחה פזו קלון היא להם, שנאמר:
וזריתי פרש על פניכם, פרש חגיכם.

(65) פסחים קט, א: "תנו רבנן, חייב אדם לשמח בניו ובני
ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך", במה משמחם? ביין.
רבי יהודה אומר: "אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן",
אנשים - ביין, ונשים - בבבל בבגדי צבעונין, בארץ ישראל
בבגדי פשתן מגוהצים". (66) שנאמר (דברים טז, יד):
"ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר
והיתום והאלמנה אשר בשעריך".

יט. אף-על-פי⁶⁷ שאכילה ושתיה במועדות בכלל
מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום
כלו⁶⁸, אלא כף היא הדת⁶⁹: בפקר⁷⁰ משכימין כל
העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין
וקורין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתייהם
ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות, קורין ושונין
עד חצי היום, ואחר חצות היום מתפללין תפלת
המנחה, וחוזרין לבתייהן לאכל ולשתות שאר
היום עד הלילה.

(67) ביצה טו, ב. (68) "כתוב אחד אומר (דברים טז, ח):

טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן
הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי חצרות ולא
שתופי מבואות, ואינו מעשר הטבל על תנאי; אלא
הכל מערב יום טוב בלבד⁴⁸.

(48) ואף שמקור הדין הזה, להתנות תנאי על שני ימים-
טובים של גלויות, הוא מדברי רבא, שהיה מהאמוראים
האחרונים - הרי כתב רבינו בהל' קידוש החודש פ"ה הי"ג:
"ומאיתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף
חכמי הגמרא, בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם
בית-דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי גמרא
עד ימי אבוי ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין".
ואף שבגמרא מבואר ב"עובדא דרבינא הוה יתיב קמיה דרב
אשי", שהדין הזה נהג גם בימי רב אשי? - הרי כתב
הרמב"ם בהקדמתו לספר 'משנה תורה' בסדר קבלת
החכמים: "שמכלל החכמים שקיבלו מרבא, רב אשי
ורבינא", אם כן היו גם הם בדורו של רבא שנהג עד אז
סדר קביעת ארץ ישראל (מפרשי הרמב"ם). והראב"ד כאן
כותב על חידושו של הרמב"ם בדין זה: "אף-על-פי שיש
בדבריו כעין טעם, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו
בדבר זה, שהרי כל-שכן הוא, אם היום השני חול גמור הוא,
בוודאי שיכול לעשות עירוב בשני ימים-טובים של גלויות".
אבל דעת הרמב"ם היא שמכיון שאנחנו יודעים שהיום
הראשון הוא יום-טוב ודאי, והשני נשאר בידנו בתור מנהג,
אם כן יש כאן יום-טוב ודאי מצד המנהג, ואי-אפשר
להתנות עליו מספק - אם חול הוא.

טז. כשם⁴⁹ שמצוה לכבד שבת ולענוגה, כך כל
ימים טובים⁵⁰; שנאמר: לקדוש ה' מכבד⁵¹, וכל
ימים טובים נאמר בהן: מקרא קדש. וכבר
בארנו⁵² הפסוק⁵³ והענוג⁵⁴ בהלכות שבת. וכן⁵⁵
ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים טובים מן
המנחה⁵⁶ ולמעלה, כערב שבת, שדבר זה בכלל
הכבוד. וכל המבזה את המועדות⁵⁷, כאלו נטפל⁵⁸
לעבודת פוככים⁵⁹.

(49) ביצה טו, ב. (50) מצוה לכבד ולענוג. (51) ולפני
זה, כתוב "וקראת לשבת עונג", הרי כאן עונג וכבוד. והגאון
האדר"ת העיר (בהגותו על הרמב"ם) על האחרונים
שהסתפקו אם יש מצות עונג ביום-טוב כמו בשבת, ולא
הביאו דברי רבינו אלה. ועיין למעלה פ"ב ה"ט. (52) בהל'
שבת (פ"ל, ה"ב). (53) לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין,
להתלבש בבגדים נאים ובכסות נקיה (שם). (54) לתקן
תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבוסס - הכל לפי ממונו,
לאכול סעודות, לקבוע אותן על היין, לבצוע על שתי
ככרות, אכילת בשר ושתיית יין (שם). (55) פסחים צט, ב.
(56) מנחה קטנה, וחצי שעה לפני (ראה למעלה פ"ל מהל'
שבת ה"ד במגיד-משנה וכסף-משנה), כדי שיאכל סעודת
יום-טוב בערב לתיאבון. (57) פסחים קיח, א. שאינו מכבד
ומענג הימים-טובים. ואי אפשר לפרש "המועדות" חול-
של-מועד ובעושה מלאכה (כמו שפירש רשב"ם שם) -
שהרי לדעת רבינו (להלן פ"ז ה"א) אין חול-המועד אסור

כג. אין⁷⁵ מניחין מטת המת ברחוב במועד, שלא
להרגיל את ההספד, אלא מביתו לקברו⁷⁶. ואין⁷⁷
מתאבלין⁷⁸ במועד. וכן אין קורעין ולא מכריזין⁷⁹
ולא חולצין הפתח⁸⁰ במועד על המת, אלא קרוביו
שהן חביבין להתאבל עליו⁸¹. ואם היה חכם⁸² או
אדם פשוט⁸³, או שהיה עומד עליו בשעת נטילת
נשמה - הרי זה קורע עליו במועד אף-על-פי
שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כלל,
ואפילו קרוביו של מת.

(75) (משנה, מועד קטן כז, א. (76) כלומר כשהקבר מוכן
(שו"ע או"ח סי' תקמז). (77) משנה, מועד קטן כד, ב.
(78) לא חלה עליו אבילות, דמצוות-עשה של שמחת הרגל
שהיא מצוה של רבים, דוחה אבילות שהיא של יחיד (מועד
קטן יד:). (79) סעודה ראשונה שעושין לאכל אחרי
הקבורה. (80) ועכשיו לא נהגו לחלוץ הכתף לאבילות
אפילו בחול (שו"ע י"ד סי' שמ). (81) הם שבעה קרובים.
אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, ואשתו. (82) מועד קטן
כה, א. (83) הגון (שם).

כד. נשים⁸⁴ במועד: בפני המת - מענות, אבל לא
מטפחות ולא מקוננות; נקבר המת - אינן מענות.
בראשי חדשים וחנוכה ופורים: בפני המת - מענות
ומטפחות, אבל לא מקוננות. אי זהו ענוי? שפולן
עונות פאחת. קניה? אחת אומרת וכלן עונות.
ואסור⁸⁵ לאדם שיעורר⁸⁶ על מתו קדם לרגל שלשים
יום, כדי שלא יבוא הרגל והוא נעצב, ולבו דואג
וכואב מזכרון הצער; אלא יסיר הדאגה מלבו, ויכון
דעתו לשמחה⁸⁷.

(84) משנה, שם כח, ב. (85) משנה, שם ח, א. (86) הספד.
(87) לקיים מצות התורה: "ושמחת בחגך".

יום ש"ק כ"ו כסלו ה'תשפ"א

פרק שביעי

(1) נתבאר בו דיני חולו של מועד ולא נשלמו.

א. חלו² של מועד, אף-על-פי שלא נאמר בו
'שבתון'³ - הואיל⁴ ונקרא 'מקרא קדש'⁵ והרי הוא
זמן חגיגה במקדש⁶, אסור בעשיית מלאכה⁷, כדי
שלא יהיה כשאר ימי החל, שאין בהן קדשה כלל.
והעושה בו מלאכה האסורה - מפין אותו מפת
מדות⁸, מפני שאסורו מדברי סופרים⁹. ולא כל
מלאכת עבודה אסורה בו כיום טוב¹⁰, שסוף הענין
בדברים שנאסרו בו - כדי שלא יהיה כיום חל¹¹
לכל דבר, לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש
מלאכות מתרות בו.

(2) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום
השביעי בפסח, ושבין היום הראשון (והשני בגלויות) והיום

"עצרת לה' אלקיך", וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה):
"עצרת תהיה לכם", הא כיצד? רבי יהושע אומר: "חלקהו,
חציו לה' וחציו לכם", חציו אוכל ושותה, וחציו יושב
ושונה. (69) הדין. (70) במגילה כג, א אמרו: "ביום-טוב
מאחרין לבוא" (לביית הכנסת). ועיין ב'פרישה' ל'טור' או"ח
סי' תקכט סק"ה, וב'בירור הלכה' למסכת ביצה טו: ציון ה.

כ. כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל - לא
ימשך בינו ובשחוק וקלות ראש, ויאמר, שפל
מי שיוסיף בזה - ירבה במצות שמחה;
שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש אינה
שמחה, אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוינו על
ההוללות והסכלות, אלא על השמחה שיש בה
עבודת יוצר הפל; שנאמר: תחת אשר לא עבדת
את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לכב מרב כל.
הא למדת, שהעבודה בשמחה. ואי אפשר לעבד
את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות
ראש ולא מתוך שכרות⁷¹.

(71) ברכות לא, א.

כא. חביבין⁷² בית דין להעמיד שוטרים ברגלים,
שהיו מסבבין ומחפשין בגנות ובפרדסים ועל
הנהרות, כדי שלא יתקבצו לאכל ולשתות שם
אנשים ונשים ויבואו לידי עברה. וכן יזהירו בדבר
זה לכל העם, כדי שלא יתערכו אנשים ונשים
בבתיהם לשמחה, ולא ימשכו בינו, שמא יבואו
לידי עברה⁷³.

(72) מקור הדברים בתוספתא (סוכה פ"ד ה"א): "בראשונה
כשהיה שמחת בית השואבה, אנשים רואים מבפנים ונשים
רואות כבחורין, וכשראו בית-דין שהם באים לידי קלות ראש,
עשו שלש גזוזטראות בעזרה, כנגד שלש רוחות, ששם נשים
יושבות ורואות בשמחת בית השואבה, ולא היו מעורבין".
(73) קידושין פא, א: "אמר אבין: סקבא דשתא - ריגלא"
(ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש
קבוצות אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה
עם זה, רש"י).

כב. ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון
ושמיני של חג הסוכות, והן בגולה ארבעה בתוך
הפסח וחמשה בתוך החג - הם הנקראין חלו של
מועד, ונקראין מועד. ואף-על-פי שהם חביבין
בשמחה ואסורין בהספד ותענית, מתיר לספד בהן
תלמיד חכם בפניו⁷⁴; אבל לאחר שיקבר - אסור
לספדו בהן. ואין צריך לומר בראשי חדשים,
בחנוכה ובפורים, שסופדין בהן תלמידי חכמים
בפניו, אף-על-פי שמים אלו אסורין בהספד
ותענית; אבל לאחר הקבורה - אסור לספד בהן.

(74) מועד קטן כז, ב: "אמר רב פפא: אין מועד בפני
תלמיד חכם".

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַמְּשִׁיכּוֹ¹⁶, בֵּין שְׁהִיָּה בֵּין שְׁיָצָא לְכַתְּחִלָּה¹⁷ - מִמְּשִׁיכּוֹ⁹
וּמִשְׁקָה בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּהָה.¹⁰

(משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (13) אדמה
שצמאה למים, ויש בה תעלות להשקאה. (14) שדה
צמחים המסתפקת ממי גשמים. (15) מים מכונסין בבור
עמוק, ויש טירחא גדולה לדלות ולשאוב משם המים.
(16) ממשיך את המים לשם. (17) עכשיו מחדש.

ג. הוּפֶךְ¹⁸ אָדָם אֶת זִיתוֹ¹⁹ בְּמוֹעֵד, וְטוֹחַן אוֹתוֹ וְדוֹרֵף¹¹
אוֹתוֹ, וּמְמַלֵּא הַחֲבִיתוֹת וְגִן²⁰ אוֹתוֹ, פְּדִרְף שֶׁהוּא עוֹשֶׂה¹²
בְּחֹל. כָּל שִׁישׁ בּוֹ הֶפְסֵד אִם לֹא נַעֲשֶׂה - עוֹשֶׂהוּ¹³
פְּדִרְפוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיף שָׁנִי. וְכֵן²¹ מְכַנִּים אָדָם פְּרוֹתָיו¹⁴
מִפְּנֵי הַגָּנָבִים, וּבִלְבָד²² שְׂכִנְיָתָם בְּצִנְעָה²³, וְשׁוֹלָה²⁴
פְּשָׁתָנוּ מִן הַמְּשָׁרָה בְּשִׁבִּיל שְׁלֵא תֵאבֵד. וְכֵן פָּרָם¹⁶
שְׁהִיָּע זְמָנוֹ לְהַבְצֵר בְּמוֹעֵד - בּוֹצְרִין אוֹתוֹ²⁵.

(18) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד ב'). שכשנותנים
הזיתים במעטן לאחר לקיטה וצוברן שם, מניחם כדי
שיתחממו ויתבשלו מאליהן, ונותנן בבית הבד, והופכן
וטוחנן. ואם לא עשה כן עכשיו נפסדים. (19) במשנה
(שם) כתוב: "אם היו זיתיו הפוכים", אבל להפוך אותם לא
הותר (השגות הראב"ד). אבל בברייתא שם לענין אבלות
מפורש "זיתיו להפוך" (כן הנוסחא ברמב"ם פרק ה'
מהלכות אבל הלכה י' ובעוד כמה מקורות, ראה מגיד משנה
ומגדל עזו ושיטת רבינו ידידיה תלמיד רבינו יחיאל מפריש
על מועד קטן וחידושי הר"ן שם) והוא הדין לחול המועד
(מגיד משנה). (20) וסותם. והוא במשנה במסכת מועד קטן
דף י"ב עמוד ב'. (21) משנה במסכת מועד קטן דף י"ב
עמוד ב'. (22) ואם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא
בפרהסיא, הכל מותר בדבר האבד (רמ"א סימן תקל"ח).
(23) החמירו כאן לעשות בצנעא מפני שאין ההפסד ברור,
שאינן זה ודאי שיבואו גנבים (מגיד משנה בשם רמב"ן).
(24) מעלה ומוציא. (25) שבדבר האבד מותר לעשות אפילו
במחובר לקרקע (מגיד משנה).

ד. וְאֶסּוּר²⁶ לְאָדָם שְׁתִּיבָתוֹ וְיֵאָחֵז מְלָאכָה אֵלָיו¹⁸
וּכְפִּיּוּצָא בְּהֵן וְיִנְיָחָם²⁷ כְּדִי לַעֲשׂוֹתָן בְּמוֹעֵד מִפְּנֵי¹⁹
שֶׁהוּא פָּנוּי. וְכָל הַמְּכֻּן מְלָאכָתוֹ וְהִנְיָחָה לְמוֹעֵד,²⁰
וְעִשְׂאָה בְּמוֹעֵד - בֵּית דִּין מְאֻבְדִּין²⁸ אוֹתָהּ וּמְפַקְדִּין²¹
אוֹתָהּ לְכָל. וְאִם²⁹ פָּנוּ מְלָאכָתָהּ וְמֵת - אֵין קוֹנְסִין²²
בָּנוּ אַחֲרָיו, וְאֵין מְאֻבְדִּין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ³⁰; וְאֵין מוֹנְעִין²³
הֵבֵן מִלַּעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מְלָאכָה בְּמוֹעֵד כְּדִי שְׁלֵא²⁴
תֵאבֵד.²⁵

(26) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב').
(27) שאפשר לו לעשות את המלאכה בשאר ימות השנה,
לפני המועד או לאחריו, והוא מצמצם אותה למועד.
(28) "וכולן אם כוונו מלאכתן במועד יאבדו" (שם). וסובר
הרמ"ן שהפירוש הוא שמונעין אותו מלעשות המלאכה
ומניחין את הדבר להיפסד. וקריאת מלה זו היא: יאבדו,
אבל רבינו סובר כי "יאבדו" פירושו שהבית דין מאבדין

השמיני בסוכות. (3) המורה לשבות ממלאכה. (4) בכ"י
הגירסא: "יום טוב הוא הואיל ונקרא". (5) (מסכת חגיגה
יח). שמשמעו קדשהו בעשיית מלאכה (רש"י), לנהוג בו
קדושה שלא לעשות מלאכה. (6) קרבן חגיגה של יום טוב.
(7) בירושלמי (מסכת פסחים פרק ד' הלכה א') מבואר כי יום
שאדם מקריב קרבן בבית המקדש הוא אסור בעשיית
מלאכה, ומוכיח את זה מתוך הכתוב: "אינו בדין שיהא
קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה". ובחגיגה דף י"ח עמוד
א' הובאו כמה מקורות. מן הכתוב שחולו של מועד אסור
בעשיית מלאכה (שמות פרק כ"ג פסוק י"ד): "את חג
המצות תשמור שבעת ימים", "לימד על חולו של מועד
שאסור בעשיית מלאכה". ועוד (ויקרא פרק כ"ג פסוק ד'):
"אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים",
אמר רבי עקיבא: "במה הכתוב מדבר, אם ביום הראשון הרי
כבר נאמר: "שבתון", ואם בשביעי הרי כבר נאמר:
"שבתון", הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד,
ללמדך שאסור בעשיית מלאכה". ועיין בספרי (פרשת ראה
פרק ט"ז): "רבי שמעון אומר, פסח וחג (הסוכות) שאינם
עונת מלאכה, אמרה תורה עשה זה שבעה וזה שמונה ימים,
עצרת (שבועות) שהיא עונת מלאכה (קצירה), אינה אלא יום
אחד, מלמד שהתורה חסה על ממונם של ישראל". הרי
שחול המועד אסור בעשיית מלאכה. (8) מלקין אותו על
שמרד נגד דברי חכמים. (9) במסכת חגיגה שם: "כתוב
(דברים פרק ט"ז פסוק ח'): "ששת ימים תאכל מצות וביום
השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה", מה שביעי
עצור (ממלאכה) אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור
בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה? תלמוד
לומר: "וביום השביעי עצרת", השביעי עצור בכל מלאכה
ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב
אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר,
איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת". ויש מן
הראשונים שסוברים שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן
התורה. ראה בבאור הלכה סימן תק"ל. (10) וחמשה סוגי
מלאכה מותרים בחול המועד. א. דבר האבד (אם לא יעשנו
במועד יפסד הדבר). ב. צרכי מועד לאוכל נפש. ג. פועל
שאינו לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. מעשה הדיוט (שאינו
מעשה אומן - משנה ברורה סימן תק"ל). (11) ירושלמי
(מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'): "אמר רבי אבא בר
ממל: "אילו היה מי שימנה אתי התרתי שיהיו עושין
מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא
שיהיו אוכלין ושותין ושמחין ויגיעין בתורה? ועכשיו
אוכלין ושותין ופוחזין".

ב. וְאֵלָיו הֵן: כָּל מְלָאכָה, שְׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ¹
בְּמוֹעֵד יִהְיֶה שֵׁם הֶפְסֵד הֶרְבֵּה - עוֹשִׂין אוֹתָהּ,²
וּבִלְבָד שְׁלֵא יִהְיֶה בָּהּ טֵרַח הֶרְבֵּה. פִּיצֵד? מְשַׁקְיָן³
בֵּית הַשְּׁלָחִין¹³ בְּמוֹעֵד, אָבָל לֹא בֵּית הַמְּשָׁקָה¹⁴;
שְׁאֵם לֹא יִשְׁקָה בֵּית הַשְּׁלָחִין, וְהִיא הָאֶרֶץ הַצְּמָאָה⁵
- יִפְסְדוּ בּוֹ הָאֵילָנוֹת שָׁבָה. וּכְשֶׁהוּא מְשַׁקָּה אוֹתָהּ -
לֹא יִדְלָה וְיִשְׁקָה מִן הַבְּרִכָּה¹⁵ אוֹ מִמֵּי הַגְּשָׁמִים,⁶
מִפְּנֵי שֶׁהוּא טֵרַח גְּדוֹל; אָבָל מְשָׁקָה הוּא מִן⁸

ימצא משובחים יותר לכבוד המועד (מגן אברהם או"ח תקל"ג). (45) (מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') לפי הלשון השנית שם.

- ח. מְטִילִין⁴⁶ שְׂכָר בַּמוֹעֵד לְצֶרֶף הַמוֹעֵד; וְשֵׁלָא²¹
לְצֶרֶף הַמוֹעֵד - אָסוּר. אֶחָד שְׂכָר תַּמָּרִים וְאֶחָד שְׂכָר²²
שְׁעוּרִים⁴⁷. אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ לֹו יֵשֶׁן, מַעֲרִים⁴⁸ וְשׁוֹתָה²³
מִן הַחֵדֶשׁ, שְׁאִין הַעֲרָמָה זֹו נִפְתָּר לְרֹאשָׁה. וְכֵן כָּל²⁴
פְּיוּצָא בְּזָה.²⁵

(46) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (47) שיש שם טירחא מרובה. (48) לומר שהחדש טוב לו יותר. ואף שבגמרא שם חלקו חכמים על רבי יוסי בר יהודה ואמרו: "אין מערימין בכך" (הראב"ד בהשגות) ? - הרמב"ם פסק כסתמא דגמרא במסכת שבת דף קל"ט עמוד ב' שכיון שאין הערמה זאת ניכרת, מותר (מגן אברהם שם סימן תקל"ג).

- ט. כָּל⁴⁹ מְלָאכּוֹת שֶׁהֵן לְצֶרֶף הַמוֹעֵד, כְּשֶׁעוֹשִׂין²⁶
אוֹתָן אֲמִנְיָהֶן⁵⁰ - עוֹשִׂין בְּצִנְעָה. פִּיצֵד? הַצִּידִים²⁷
וְהַטּוֹחֲנִין וְהַבּוֹצְרִין לְמִכָּר בְּשׁוּק - הֲרִי אֵלֹו עוֹשִׂין²⁸
בְּצִנְעָה לְצֶרֶף הַמוֹעֵד. וְאִם עֲשֶׂה לְצֶרֶף הַמוֹעֵד²⁹
וְהוֹתִיר - הֲרִי זֶה מִתָּר.³⁰

(49) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (50) האומנים רגילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם לעשות מלאכתם בצנעא, כי הרואה לא יכיר שעושה לצורך המועד, אבל ההדיוט כשהוא עושה לצורך המועד אינו עושה בשיעור מרובה, לכן מותר לו לעשות אף בפרהסיא (פוסקים).

- י. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הָרַבִּים בַּמוֹעֵד⁵¹. פִּיצֵד? מִתְקַנִּים³¹
קְלָקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וּמִתְקַנִּין אֶת³²
הַדְּרָכִים וְאֶת הַרְחוּבוֹת. וְהוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת³³
שִׁיחִין וּמַעְרוֹת, וְכוּרִין⁵² לָהֶן נְהוֹת כְּדִי שִׁשְׁתּוּ³⁴
מִימֵיהֶן. וְכוֹנְסִים מַיִם לְבוֹרוֹת וּמַעְרוֹת שֶׁל רַבִּים,³⁵
וּמִתְקַנִּין אֶת סְדָקֵיהֶן⁵³. וּמְסִירִין אֶת הַקּוֹצִין מִן³⁶
הַדְּרָכִים, וּמוֹדִדִין אֶת הַמִּקְנָאוֹת⁵⁴, וְכָל מִקְנֶה³⁷
שֶׁנִּמְצָא חֹסֵר - מְרַגְלִין⁵⁵ לוֹ מַיִם וּמְשַׁלְּמִין לוֹ³⁸
שְׁעוּרוֹ.³⁹

(51) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). משום שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ממלאכה ואם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר "קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קרירא" (קדירה של שותפים אינה לא חמה ולא קרה - הרא"ש). ולפי זה יש אומרים שאם יש מנהיג אחד שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכוון מלאכתו במועד, אלא יעשו המלאכה בשאר ימות השנה (מגן אברהם סימן תקמ"ד). (52) חופרין. (53) "ומנין שאם לא יצאו ועשו כל אלה (להסיר הקוצין והמכשולות) שכל דמים ששפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאלו הם שפכו, תלמוד לומר (דברים פרק י"ט פסוק י'): והיה עליך דמים" (מסכת מועד קטן דף ה' עמוד ב'). (54) לראות אם יש בהם שיעור טהרה = ארבעים סאה. (55) ממשיכין.

אותו ומפקירין את הדבר, וקריאת מילה זו יִאָבְדוּ. וראיה לדברי רבינו מהגמרא (שם): "רבי ינאי הוה ליה ההוא פודיסא דמטי זימניה (לקטוף הפירות) בחולא דמועדא, טטפיה. לשנה (אחרת) שהיוה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא, אפקריה רבי ינאי לפרדיסא ההוא שתא", הרי שבית דין מפקירין למי שמכוון מלאכתו במועד (תוספות יום טוב). (29) (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (30) בכ"י הגירסא: "ואין מאבדין את ממונו".

- ה. מִי³¹ שֶׁצָרִיף לְתַפֵּר לוֹ בְּגָד אוֹ לְבָנוֹת לוֹ מְקוֹם¹
בַּמוֹעֵד³²; אִם הָיָה הַדְּיוּט וְאִינוֹ מְהִיר מְהִיר בְּאוֹתָה²
מְלָאכָה³³ - הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָה פְּדִרְפוֹ; וְאִם הָיָה³
אֲמֵן מְהִיר - הֲרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָה מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט.⁴
פִּיצֵד? בַּתְּפִירָה - מְכַלִּיב³⁴, וּבִכְנִין³⁵ - מְנִיחַ אֲבָנִים⁵
וְאִינוֹ טָח בְּטִיט עֲלֵיהֶן, וְשֶׁף³⁶ סְדָקֵי הַקְּרָעָה³⁷
וּמַעֲגִילָה בִּיד וּבִרְגֵל³⁸, כְּעֵין שְׁמַעְגִּילִים בְּמַחְלָצִים³⁹.⁷
וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.⁸

(31) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (32) לצורך המועד. (33) מי שאינו מהיר במלאכה סימן שאינו אומן (הגר"א). (34) מרחיק התפירות זו מזו, כמו שיני הכלב. (35) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'). (36) מחליק וסותם. (37) של הגג. (38) שיעשה ברגל החלקת הטיח, כדרך שרגילים לעשות בכלי, אבל לא יעשנו בכלי (מהריט"ץ). (39) כלי שמחליקים בו הטיט בגגות.

- ו. מִי⁴⁰ שֶׁהִיָּתָה לוֹ תְּבוּאָה מִחֻבֶּרֶת לְקָרְקַע, וְאִין לוֹ⁹
מָה שִׁיאֲכַל בַּמוֹעֵד אֵלָא מִמֶּנָּה - אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין¹⁰
בָּאֵן הַפֶּסֶד⁴¹, אִין מְצִירִין אוֹתוֹ לְקָנוֹת מָה שִׁיאֲכַל¹¹
מִן הַשּׁוּק עַד שִׁיקְצֵר אַחֵר הַמוֹעֵד, אֵלָא קוֹצֵר¹²
וּמַעֲמֵר וְדֵשׁ וְזוֹרֶה וְבוֹרֵר וְטוֹחֵן מָה שֶׁהוּא צָרִיף,¹³
וּבִלְבָד שֶׁלֹא יְדוּשׁ בְּפִרוֹת; שֶׁכָּל דָּבָר שְׁאִין בּוֹ¹⁴
הַפֶּסֶד⁴² - צָרִיף לְשִׁנּוֹת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.¹⁵

(40) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (41) (מסכת מועד קטן שם): "רב חצדו ליה חצדא (= קצרו לו קציר) בחולא דמועדא - דחיתי - דלא הוה פסיד (שדה חיתה שאינה נפסדת אם לא יקצרוה עכשיו) ואין לו מה יאכל הוה (לא היה לו מה לאכול)". (42) שעל ידי השינוי אינו מביא הפסד אבל אם מביא הפסד הפסד אינו צריך שינוי שהרי כל דבר האבד אינו צריך שינוי (כמו שכתב למעלה הלכה ג') וכל שכן אם גורם הפסד במעשיו, ועיין כסף משנה.

- ז. כְּבִשִּׁים⁴³ שִׁיכּוֹל לְאֲכַל מֶהֶן בַּמוֹעֵד - כּוֹבֵשׁ,¹⁶
וְשִׁאִין רְאוּיִן אֵלָא לְאַחֵר הַמוֹעֵד - אָסוּר לְכַבֵּשׁ.¹⁷
וְצֵד אֲדָם דָּגִים כָּל שִׁיכּוֹל לְצוּד⁴⁴, וּמִזְלֵחַ⁴⁵ הַכָּל¹⁸
בַּמוֹעֵד; שֶׁהֲרִי אֶפְשֵׁר שִׁיאֲכַל מֶהֶן בַּמוֹעֵד, אִם יִסְחֹט¹⁹
אוֹתָן בִּידוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שִׁיתַּרְכּוּ.²⁰

(43) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') והם פירות, ירקות ודגים, שדרך לכבשם במים ובחומץ. (44) ואפילו אם הוא צד יותר מכדי הצורך במועד, מותר, מכיון שאין כל דג שוה בטעמו אחד להשני, ועל כל צידה יש לומר אולי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו כסלו - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תכלת לבגדו. ואם אין לו מה יאכל - פותב ומוכר
לאחרים כדי פרוסתו.

(64) (משנה שם.) (65) לתקן טעות שבספר. (66) שממנו מגייהם ספר תורה של המלך (למעלה פרק ז') מהלכות ספר תורה הלכה ב' ולהלן פרק ג' מהלכות מלכים הלכה א'). (67) מכיון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו יום טוב. אבל אם אין להם ספר אחר, מותר לכתוב ולהגיה, כדי שיהיה לציבור במה לקרוא (כסף משנה). (68) שצריך להם לתפילין לאחר המועד מיד.

יד. ומתיר⁶⁹ לכתב אגרות של שאלת שלום⁷⁰ במועד, וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו; שכתובות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד⁷¹, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות⁷².

(69) (משנה שם.) (70) הן "אגרות של רשות" שבמשנה שם. (71) בכ"י התיבה הזאת איננה. (72) ולדעת הראב"ד ההיתר באלה הוא מטעם שהוא דבר האבד שאולי לא ימצא אחר כך מי שיוליך את המכתב.

טו. עושין⁷³ כל צרכי המת⁷⁴ במועד. גוזזין שערו, ומכבסין כסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היו להם נסרים - מביאין קורות ונוסרין מהן נסרים בצנעה בתוך הבית⁷⁵. ואם היה⁷⁶ אדם מפרסם - עושין אפלו בשוק⁷⁷. אבל אין כותבין עץ מן הער לנסר ממנו לוחות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

(73) (מסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (74) כמו לתפור תכריכין ואפילו אם הוא מעשה אומן (פרי מגדים). (75) שהמת נמצא שם, שיודעים שנעשה לצורך המת. (76) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ו'). (77) שהכל יודעים שבשביל המת נעשה. "ומה שבזמן הזה גילין לתקן הארון בחצר בית הכנסת אף על פי שהמת בחצר אחרת, מפני שאין עם רב עתה מישראל ביחד, וכשיש מת בעיר כולם יודעים, והמתים כולם חשובים כמת מפורסם וליכא חשדא" (הגהות מיימוניות).

טז. אין⁷⁸ רואין את הנגעים במועד, שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאכל⁷⁹. ואין נושאים⁸⁰ נשים ולא מנמיכין במועד, כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין. אבל מחזיר את גרושתו⁸¹, ומארסין⁸² נשים במועד, ובכלבד שלא יעשה סעדת ארוסין ולא סעדת נשואין⁸³; שלא יערב⁸⁴ שמחה אחרת בשמחת החג.

(78) (משנה במסכת מועד קטן דף ז' עמוד א'). (79) שהרי נוהגים בו כמה דיני אבלות (פרק י' מהלכות טומאת צרעת הלכה ו'). (80) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (81) שאינה שמח עמה כל כך (רש"י). (82) ומותר להתקשר בתנאים לשידוך וגם לעשות סעודה שאינו אירוסין ממש (מור וקציעה). (83) שעל ידי אלו תשתכח שמחת החג

יא. ויוצאין⁵⁶ שלוחי בית דין להפקיר את הכלאים⁵⁷. ופודין⁵⁸ את השבויים ואת הערכין ואת החרמים ואת ההקדשות, ומשקין את הסוטות, ושורפין את הפרה, ועורפין את העגלה, ורוצעין עבד עברי, ומטהרין את המצרע, ומצינין על הקברות שמחו גשמים את ציון, כדי שיפרשו מהן הפהנים; שפל אלו צרכי רבים הן⁵⁹.

(56) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (57) לעקור את הכלאים מהשדות. התיירו זה בחול המועד משום שאז בטלים הפועלים ממלאכה, והם נשכרים בזול, וממעות תרומת הלשכה של ההקדש שילמו להם (גמרא) וכל מה שאפשר לחסוך כסף להקדש עושים (רש"י). (58) מקור הלכה זו בירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ב'. (59) "שכל שבית דין נזקק לעשותו, צורך רבים הוא" (מאירי מסכת מועד קטן דף ב' עמוד א' ד"ה ועושין כל צרכי רבים) ובכלל זה ערכין חרמין והקדשות שצריכין ב"ד (פרק ח' מהלכות ערכין הלכה ב') וכן השקאת סוטה (פרק ג' מהלכות סוטה הלכה א') ועריפת עגלה (פרק ט' מהלכות רוצח הלכה א') ורציעת עבד (פרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט'). ואילו פדיון שבוים הוא צורך רבים ממש וטהרת המצורע אף היא לצורך רבים למעט טומאה מישראל, ושריפת פרה לטהר את ישראל. ועיין ריטב"א בתחלת מסכת מועד קטן].

יב. ודינים⁶⁰ דיני ממונות⁶¹ ודיני מפות ודיני נפשות במועד. ומי שלא קבל עליו הדין - משמתין אותו במועד. וכשם שדינין במועד, כך פותבין מעשה בית דין וכל הדומה לו⁶². כיצד? פותבין הדינין אגרות שום ששמו לבצע חוב, ואגרות שמכרו בהן למזון האשה והפנות, ושטרי חליצה ומאונין, וכל הדומה להן מדיכרים שצריכים הדינין לכתבם כדי שיזכרום, כגון טענות בעלי דינין או דברים שקבלו עליהן, כגון: איש פלוני נאמן עלי, איש פלוני דון לי. מי שצריך ללוות במועד, ולא האמינו הפלוני בעל-פה - הרי זה פותב שטר חוב. וכן פותבין גטין וקדושי נשים ושוכרין ומתנות; שפל אלו צרכי רבים הן⁶³.

(60) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'). ואף כאן הטעם הוא מפני שכל אלה מעשי בית דין וכצורך רבים הם (עיין מגיד משנה). (61) אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן אין הבית דין קובע זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי "מפני שהעם טרודים במועדות" (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ה הלכה ט'). (62) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ח עמוד ב'). (63) ויש אומרים שההיתר בכל אלה הוא מפני שהם כדבר האבוד (ראב"ד ועוד).

יג. ואסור⁶⁴ לכתב במועד אפלו ספרים תפלין ומזוזות. ואין מגייהן⁶⁵ אפלו אות אחת בספר העזרה⁶⁶, מפני שזו מלאכה שאינה לצורך המועד⁶⁷. אבל פותב אדם תפלין ומזוזות לעצמו⁶⁸, וטוה

קרבנותיהם אלא אחרי התגלחת (רש"י). (95) במשנה (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'): "והניזר והמצורע מטומאתו לטהרתו". אבל הרמב"ם בפירוש המשנה הביא: "והעולה מטומאתו לטהרתו" וכן הוא בכמה נוסחאות (בדק"ס). (96) והטמא אינו מתקשט כל ימי טומאתו ואינו מתגלח (מגיד משנה). [וכן הוא בספר המצוות (עשין קיב): "וטמא טמא יקרא – שכל טמא צריך שיכריז על עצמו הטומאה, וזה שישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא". ובחינוך (מצוה קסט): "שיעשה בגופו עניין שיוכר לבני אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו", ובתשובת הגאון (תשובות הגאונים מן הגניזה הוצאת גינצבורג עמ' 38): "הזב כו' ואל יקשט את עצמו אלא יהא מנוול במראהו". וראה בהקדמת כתבי מכון הרי פישל עמ' 12 להגר"ש ליברמן]. (97) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (98) יש אומרים שכל זמן שאינו בן י"ג שנה מותר לגלחו במועד (פרי מגדים). (99) שכיון שאינו חייב במצוות לא שייך לגזור עליו שלא יכנס להגל כשהוא מנוול. (100) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (101) מבואר ברמב"ם פרק א' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב: "ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת (= בשבוע שלהם) כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין".

כ. מתר¹⁰² לטל שפה בחלו של מועד, ולטל צפרנים²⁵ ואפלו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי²⁶ ומבית הערוה, בין פיד בין בכלי; ועושה¹⁰³ כל תכשיטיה במועד: כוחלת¹⁰⁴ ופוקסת¹⁰⁵, ומעברת סרק על פניה, וטופלת עצמה בסיד¹⁰⁶, וכיוצא בו;²⁹ והוא, שתוכל לקפלו¹⁰⁷ במועד¹⁰⁸.

(102) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (103) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (104) לשים צבע כחול על העיניים. (105) לשים צבע אדום על הלחיים. (106) להעביר שערות. ואף על פי שהיא מתנוולת עכשיו – תשמח אחר כך בעידון הבשר. (107) בכ"י הגירסא: "לקלפו". (108) שאם לא כן אסור, שהרי היא מנוולת בכל ימי המועד ולא תהא מעודנת אלא לאחר המועד.

כא. הזבים¹⁰⁹ והזבות והנדות והילדות וכל העולים³¹ משמאה לטהרה¹¹⁰ בתוך המועד – הרי אלו מתרין³² לכבס. ומי שאין לו אלא חליק אחד¹¹¹ – הרי זה מתבסס במועד. מטפחות הידים¹¹² ומטפחות הספרים¹¹³ ומטפחות הספג¹¹⁴ – הרי אלו מתרין³⁵ לכבס במועד. ובין¹¹⁵ כלי פשתן – מתר לכבסן³⁶ במועד, מפני שצריכין כבוס תמיד, אפלו נתבססו³⁷ ערב יום טוב.³⁸

(109) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א'). (110) וצריכים להחליף בגדיהם שנטמאו. (111) שכיבס אותו לפני המועד. (112) שמתנגבים בו ידים. (113) שכורכין בהם ספרי קודש. ויש קוראים "הספרים" והיינו שכל המסתפרים בהיתר כמבואר למעלה (מגיד משנה). (114) שמתנגבים בו בצאתם מהמרחץ. (115) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א').

ממנו כמבואר בראש ההלכה הזאת. (84) "שנאמר מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת" (פרק י' מהלכות אישות הלכה י"ד וכן הוא בירושלמי).

יז. אין⁸⁵ מגלחין ואין מכבסין במועד, גזרה שמא ישהה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון⁸⁶ והוא מנוול. לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב – הרי זה מתר לכבס ולגלח במועד.

(85) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (86) עיקר הקפידא הוא ביום טוב הראשון וכן כתב בפירוש המשנה והיינו משום שהוא מן התורה לכבד ולענג אותו כמבואר בפרק הקודם (מעשה רוקח).

יח. פיצד⁸⁷ אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב⁸⁸, או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת⁸⁹ שאי אפשר לגלח; והבא ממדינת הים⁹⁰ – והוא, שלא יצא להטיל, אלא לסחורה וכיוצא בה; והיוצא מבית השביה ומבית האסורים; ומי שהיה מנהיג⁹¹, ולא התירוהו אלא במועד; ומי שנשבע⁹² שלא לגלח ושלל לכבס, ולא נשאל לחכם להתיר נדרו אלא במועד – הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

(87) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (88) לא לענין גילוח מדובר כאן, שהרי באופן זה אין הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אלא לענין כיבוס שאינו אסור אלא בתוך שבוע, שכיון שהיה אסור לכבס בערב יום טוב מותר לו לכבס בחול המועד (כסף משנה). [ועיין בהקדמת מעשה רוקח בשם חידושי משקין להר' חיים בר' דוד תלמיד הרשב"א מה שכתב בשם רבינו הרמב"ם בזה ועיין עוד בשו"ת ר' יהושע הנגיד נכדו של הרמב"ם ("קובץ על יד" ספר ג' ת"ש) שאלה כן]. (89) וכיון שבערב יום טוב כלו לו שבועה, ובכניסת יום טוב נתבטלה ממנו אבילות שלשים, מותר לו להסתפר בחול המועד, מאחר שהיה אנוס ולא יכול להסתפר לפני החג שהיה שבת (כסף משנה). (90) במועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה שלא היה לו שהות להתגלח לפני החג. (91) שאסור להתגלח כל זמן שהוא בנידוי. (92) או נדר.

יט. וכלן⁹³ שהיה להן פנאי לגלח קדם הרגל ולא גלחו – אסורין. אבל הנזיר והמצרע שהגיע זמן תגלחתן – בין בתוך המועד, בין קדם הרגל – אף-על-פי שהיה להם פנאי, מתרין לגלח במועד, שלא ישהו קרבנותיהן⁹⁴. וכל היוצא⁹⁵ משמאתו לטהרתו⁹⁶ – מתר לגלח במועד. וקטן⁹⁷ שנוולד – בין במועד, בין לפני המועד⁹⁸ – מתר לגלחו במועד⁹⁹. ואנשי¹⁰⁰ משמר ששלמה משמרתן בתוך המועד – מתרין לגלח, מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת שלהן¹⁰¹.

(93) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (94) שאין מביאים

כד. כל¹³⁰ שאסור לעשותו במועד - אינו אומר
לנכרי לעשותו; וכל שאסור לעשותו במועד, אם
אין לו מה יאכל - הרי זה עושה כדי פרנסתו. וכן
עושה סחורה כדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכר
פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא
אסורה במועד, כדי שישלם שכרו להתפרנס בו. וכן
לוקחין דברים שאינם לצורך המועד מפני צורך
המוכר שאין לו מה שיאכל¹³¹.

(מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (131) "אף אם
יש לו כלי בית למכור, מותר לו לעבוד, אבל אם יש לו
סחורות למכור, לא נקרא אין לו מה לאכול" (בית יוסף
או"ח סימן תקמ"ג).

כה. שוכרין¹³² השכיר על המלאכה במועד
לעשותה לאחר המועד¹³³, ובלבד שלא ישקל וישלם
ימרו ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול. נכרי
שקבל קבלת¹³⁴ מן ישראל, אפילו היה חוץ לתחום¹³⁵
- אינו מניחו לעשותו במועד; שהכל יודעין
שקבלתו זו של ישראל, ויחשדו אותו שהוא שכר
את הנכרי לעשות לו במועד, שאין הכל יודעין
ההפך שיש בין השכיר¹³⁶ ובין הקבלן¹³⁷, ולפיכך
אסור.

(132) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (133) שמתנה
עמו בפירוש שיעשה המלאכה אחרי המועד.
(134) בקבלנות, לבנות ביתו של ישראל. (135) שהרי
במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד
בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום
ולפיכך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה חוץ
לתחום (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י"ד). (136) שכיר יום
שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל.
(137) שעושה על דעת עצמו ולא כשלוחו של ישראל.

כז. אין¹¹⁶ עושין סחורה¹¹⁷ במועד, בין למכור בין
לקנות. ואם היה דבר האבד, שאינו מצוי תמיד
לאחר המועד, כגון ספינות או שירות¹¹⁸ שבאו, או
שהם מבקשים לצאת ומכרו בזול¹¹⁹ או לקחו ביקר
- הרי זה מתיר לקנות או למכור. ואין¹²⁰ לוקחין
בתים¹²¹ ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד¹²².

(116) (מסכת מועד קטן דף י' עמוד א'). (117) מפני הטורח
(מגן אברהם). (118) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב'
הלכה ג'). (119) ואם לא יקנה מהם יימנע מריח ואף זה
הוא כדבר האבוד. ויש סוברים שאין זה דבר האבוד כיון
שאינו מפסיד מן הקרן (מגיד משנה). (120) (משנה
במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (121) בכ"י הגרסא:
"בתים אבנים ועבדים". (122) אבל להרויח אסור ואע"פ
שכתב רבינו בסמוך שמותר לקנות להרויח - אלו יש להם
פרסום גדול בקנייתם ויש בזה זלזול המועד (מגיד משנה).

כח. מוכרין¹²³ פרות, כסות וכלים - מוכרין בצנעה¹²⁴
לצורך המועד. פיצד? אם היתה התנות פתוחה
לזוית או למכור¹²⁵ - פותח בדרפן, ואם היתה
פתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונועל אחת¹²⁶.
וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות¹²⁷ מוציא
ומעטיר את השוק בפרות, בשביל כבוד יום טוב.
מוכרי תבלין¹²⁸ - מוכרין בדרפן בפרהסיא¹²⁹.

(123) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב').
(124) לפי שהם דברים המתקיימים ואין היכר שהוא לצורך
המועד. (125) שאינו מפולש לרשות הרבים. (126) פותח
דלת אחת ונועל דלת אחת, משום כבוד המועד (רש"י).
(127) שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו והיו רגילים להרבות
בו בסעודות (מגיד משנה, ועיין שיטה על מועד קטן שם).
(128) ובשמים (משנה ברורה סימן תקל"ט). (129) שאינם
מתקיימים והכל יודעים שקונים אותם לצורך אותו יום.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"כ"ו כסלו ה'תשפ"א

מועד" (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אֲתָהּ
וּבְנִיךָ אֲתָךְ לִפְנֵי אֱהֱלֵה הַעֲדָתָה — הַכֹּהֲנִים מִבְּפָנִים וְהַלְוִיִּם
מִבְּחוּצֵי", כלומר: לשמירה ולחליקה סביבו. ובמכללתא
אמרו כלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד —
אין לי אלא בעשה, מניין בלא-תעשה? תלמוד לומר:
ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתבאר לך
ששמירתו — מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה למקדש
שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין (היכל המלך)
שיש עליה שומרים לפלטורין שאין עליה שומרים".
וידוע שפלטורין — שם ההיכל רצונו לומר: שמגדלת
ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר

יום ראשון כ' כסלו ה'תשפ"א

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

המצוה הכ"ב — הצווי ששצטוינו לשמר את-
המקדש ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-הלילה
כדי לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו: תעלה לאהרן:
ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב),
כלומר: אתם תהיו לפני תמיד. וכבר נכפל צווי זה
כלשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל

(בשמים של עשן) בַּמִּתְכַּנֶּת (כדוגמת) הַקִּטְרֶת, כְּלוּמֶר: 38
 שִׁיְהִי אוֹתָן סִמְמָנִי תַעֲרֹכְתוּ וַיִּנְחַס אוֹתָן הַמַּדּוֹת וַיִּתְּנוּ 39
 לְהַתְגַּמֵּר (להתבשם) בוֹ, וְהוּא אָמַר: יַתְעַלֶּה: "וַיִּכְמַתְכֶּנָּה 40
 לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם" (שמות ל, לו) וַבָּאָר לָנוּ, שֶׁהַעוֹכֵר וְעוֹשֶׂה 41
 כְּמוֹהָ וְכוֹנֶנָּה לְהַרְיֵחַ תַּמְרָתָהּ — חֵיב כֶּרֶת, אָמַר: "אִישׁ 42
 אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהַרְיֵחַ בָּהּ וַנִּכְרַת מֵעַמִּי" (שם, לח) אִם 43
 הוּא מִזִּיד; וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. 44
 וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (ה).

הַמִּצְוָה הַפ"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרָנוּ מִלְּהַקְרִיב שׁוֹם 46
 קֶרֶבֶן בְּמוֹנַח הַזֶּהָב שֶׁבְּהִיכָל, וְהוּא אָמַר: יַתְעַלֶּה: "לֹא- 47
 תַעֲלֹו עֲלֵיו קִטְרֶת וְרָח וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנִסֵּךְ לֹא תִסְכּוּ עָלָיו" 48
 (שם ט) וְכָל-הַמִּקְרִיב בוֹ אוֹ הַזֹּרֵק עָלָיו זֹולַת מַה שִּׁמְיִיחֵד 49
 לוֹ — לֹקָה.

הַמִּצְוָה הַל"ד — שֶׁנִּצְטְוִינוּ שִׁישְׂאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת- 51
 הָאָרֶן עַל כַּתְּפֵיהֶם בְּשִׁנְרָצָה לְהַעֲבִירוֹ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, 52
 וְהוּא אָמַר: יַתְעַלֶּה: "כִּי-עֲבַדְתָּ הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכֶּתֶף 53
 יִשְׂאוּ" (במדבר ז, ט). וְאֶף-עַל-פִּי שִׁצּוּי זֶה נֶאֱמַר אֲזַ 54
 לְלוֹיִם, לֹא הָיָה זֶה אֲלָא מִחֲמַת מַעוֹט מִסְפֵּר הַכֹּהֲנִים 55
 בְּאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, כִּי אֶהְרֹן הוּא הַמִּתְחַיֵּל (הכהונה החלה בו 56
 בלבד, ולכן היו הכהנים מעט בראשיתם); אֲבָל לְדוֹרוֹת הָרִי 57
 הַמִּצְוָה חוֹבָה עַל הַכֹּהֲנִים, וְהֵם הַנוֹשְׂאִים אוֹתוֹ, כְּמוֹ 58
 שֶׁנִּתְבָּאָר בְּסִפְרֵי יְהוֹשֻׁעַ (ג, ו) וּבְסִפְרֵי שְׁמוּאֵל (שמואל-ב טו, 59
 כט). וְכַאֲשֶׁר צִוָּה דָּוִד לְהַעֲבִיר אֶת-הָאָרֶן בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה 60
 אָמַר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (דברי הימים-א טו, טו): "וַיִּשְׂאוּ בְנֵי- 61
 הַלְוִיִּם (והכוונה לכהנים) אֶת אָרֹן הָאֱלֹהִים בְּאֲשֶׁר צִוָּה 62
 מֹשֶׁה בְּדִבְרֵי ה' בְּכַתְּפֵם בַּמִּטּוֹת עֲלֵיהֶם" (הרי שגם לדורות 63
 צריך לשאת בצורה זו). וְכֵן בְּאֲשֶׁר הִזְכִּיר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים 64
 (שם כד, יט) חֲלָקַת הַכֹּהֲנִים לְעֹשְׂרִים וְאֶרְבַּע מִשְׁמֹרוֹת 65
 וְאָמַר אַחֲרֵיהֶן: "אֲלֵה פִקְדֹתָם לְעַבְדָתָם לְבֹא לְבֵית-ה' 66
 כְּמִשְׁפָּטָם בְּיַד אֶהְרֹן אֲבִיהֶם בְּאֲשֶׁר צִוָּהוּ ה' אֱלֹהֵי 67
 יִשְׂרָאֵל", פָּרָשׁוֹ חֲכָמִים, שֶׁהוּא רוֹמֵז עַל שֶׁעֲבֹדַת הַכֹּהֲנִים 68
 הִיא נְשִׂיאת הָאָרֶן עַל הַכֶּתֶף, וְזֶהוּ שִׁצּוֹנָהּ ה' אֱלֹהֵי 69
 יִשְׂרָאֵל. וְלִשְׁוֹן סִפְרֵי (במדבר ז, ט): "כְּמִשְׁפָּטָם וְגו'" כַּאֲשֶׁר 70
 צִוָּהוּ ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל — הִכָּן צִוָּהוּ? וְלִכְנֵי קֶהֶת לֹא 71
 נָמַן וְגו' בְּכַתְּף יִשְׂאוּ". הִנֵּה נִתְבָּרַר שֶׁזֶה מְכַלל הַמִּצְוָה. 72

הַמִּצְוָה הַפ"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרָנוּ מִלְּהוֹצִיא בְּדִי 73
 הָאָרֶן (מוטות שבהם היו נושאים אותו) מִתּוֹךְ הַטִּבְעָת, וְהוּא 74
 אָמַר: יַתְעַלֶּה: "בְּטִבְעַת הָאָרֶן יִהְיֶה הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ 75
 מִמֶּנּוּ" (שמות כה, טו) וְהַעוֹכֵר עַל לֹא זֶה — לֹקָה. 76
 וּבִסּוֹף מִכּוֹת (כב). אָמַר, בְּאֲשֶׁר הִזְכִּירוּ מִחֲבִי מִלְּקוֹת: 77
 "וְהָא אִיבָא הַמְסִיר בְּדִי הָאָרֶן?" כְּלוּמֶר: שֶׁגַם הוּא 78
 לֹקָה. וְאַחֲרֵיתֶיהָ מִהְקָא, מ"לא יִסְרוּ". הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ 79
 שֶׁהִיא מִצְוָה לֹא-תַעֲשֶׂה וְלֹקִין עָלֶיהָ. 80

1 נִתְבָּאָרוּ כָל-דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק א' מִמִּסְכַּת תָּמִיד
 2 וּבְמִסְכַּת מִדּוֹת.

3 הַמִּצְוָה הַס"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרָנוּ מִלְּהַשְׁבִּית
 4 שְׁמִירַת-הַמִּקְדָּשׁ וְלִסַּב בוֹ תָּמִיד כָּל-לַיְלָה, וְהוּא אָמַר:
 5 "וּשְׁמִרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם) וַיִּכְבֵּר בְּאָרְנוּ בְּמִצְוָה
 6 כ"ב מִמִּצְוֹת עֲשֶׂה, שֶׁשְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ וְהַסְבּוֹב בוֹ מִצְוֹת
 7 עֲשֶׂה; וְכֵן וַבָּאָר כָּאן, שֶׁבִטּוֹל דְּבַר זֶה — מִצְוֹת לֹא-
 8 תַעֲשֶׂה, וְלִשְׁוֹן הַמְכַלְתָּא: "וּשְׁמִירוֹ אֶת-מִשְׁמֶרֶת אֹהֶל
 9 מוֹעֵד" (שם, ד), אֵין לִי אֲלָא בַּעֲשֶׂה, וּמִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה?
 10 — תִּלְמוּד לֹמַר: "וּשְׁמִרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ" (שם, ה),
 11 וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ תָּמִיד וּמִדּוֹת.

12 הַמִּצְוָה הַל"ה — הַצּוּי שֶׁנִּצְטְוִינוּ שִׁיְהֵא לָנוּ שָׁמֶן
 13 עֲשׂוֹי כְּפִי הַתַּאֲוָר הַמִּיחֵד (שמות ל, כב-כד) מוֹכֵן לְמִשַּׁח
 14 בוֹ כָּל-כֹּהֵן גָּדוֹל שִׁיְתַּמְנֶה, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל
 15 מֵאֲחֵיו אֲשֶׁר-יוֹצֵק עַל-רֹאשׁוֹ שָׁמֶן הַמִּשְׁחָה" (ויקרא כא, י),
 16 וְכֵן מוֹשְׁחִים בוֹ מִקְצַת הַמַּלְכִּים (כלומר, רק מלכי בית דוד),
 17 כְּמוֹ שִׁיְתַּבָּאָר בְּהִלְכוֹת מִצְוָה זוֹ. וַיִּכְבֵּר נִמְשַׁח בוֹ הַמִּשְׁכָּן
 18 וְכָל-כֹּלֵי; אֲבָל אֵין מוֹשְׁחִים בוֹ אֶת-הַכֹּהֲנִים לְדוֹרוֹת, לְפִי
 19 שֶׁבְּפִרּוֹשׁ אָמַרְנוּ בְּסִפְרֵי (במדבר ז, א), שֶׁכְּמִשְׁחֵיהֶם שָׁל אֱלוֹ
 20 — כְּלוּמֶר כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן — הַקֹּדֶשׁ כָּל-הַכֹּהֲנִים לְעֶתִיד
 21 לְבֹא, אָמַר יַתְעַלֶּה: "שָׁמֶן מִשְׁחַת-קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי
 22 לְדֹרֹתֵיכֶם" (שמות ל, לא). וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ
 23 בְּרִישׁ כְּרִתוֹת (ה).

24 הַמִּצְוָה הַפ"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרָנוּ מִלְּעֲשׂוֹת שָׁמֶן
 25 בְּשָׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהוּא אָמַר: יַתְעַלֶּה: "וַיִּכְמַתְכֶּנָּה לֹא
 26 תַעֲשׂוּ כְמוֹהוּ" (שם, לב) וְהַעוֹכֵר עַל לֹא זֶה, אִם הוּא מִזִּיד
 27 — חֵיב כֶּרֶת, כְּמוֹ שֶׁבָּא בְּכַתּוּב: "אִישׁ אֲשֶׁר-יִרְקַח כְּמוֹהוּ
 28 וְכו'" (שם, לג). וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה.
 29 וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק א' מִכְּרִתוֹת (ה).

30 הַמִּצְוָה הַפ"ד — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרָנוּ מִלְּמַשַּׁח בְּשָׁמֶן
 31 הַמִּשְׁחָה שֶׁעֲשֶׂה מֹשֶׁה זֹולַת כֹּהֲנִים גָּדוֹלִים וּמַלְכִּים בְּלִבָּד,
 32 וְהוּא אָמַר: יַתְעַלֶּה: "עַל-בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּךְ" (שם, לב).
 33 וַיִּכְרוֹ, שֶׁהִנֵּמְשַׁח בוֹ בְּמִזִּיד — חֵיב כֶּרֶת, אָמַר: "וְאֲשֶׁר
 34 יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל-זֶרֶ וְנִכְרַת" (שם); וְאִם הוּא שׁוֹגֵג — חֵיב
 35 חֲטָאת קְבוּעָה. וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאָרוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ
 36 כְּרִתוֹת (ה).

יום שני כ"א כסלו ה'תשפ"א

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

37 הַמִּצְוָה הַפ"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהָרָנוּ מִלְּעֲשׂוֹת מִגְמָר

יום שלישי כ"ב כסלו ה'תשפ"א

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

1 המצוה ה"ג — הצווי שנוצטו הלויים בלכד, לעבד
2 במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שער (ופתיחתו),
3 ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבות מסוימים), והוא
4 אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבדת אהל מועד" (במדבר יח,
5 כג.) ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה — יעבד;
6 ואם לא רצה — לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא
7 — על-כרחו", כלומר: שנה חובה עליו ומצוה מטלת
8 עליו בהכרח. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים הזאת
9 בכמה מקומות בתמיד (פרק המשנה ו. פרק משנה ז) ומדות
10 (פרק א משנה א). ונתבאר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא).
11 שאין אומרים שיר אלא הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה
12 זו בלשון אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו הלויים"
13 (דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו שרות
14 בשם ה' ? הרי אומר: זו שירה".

15 המצוה ה"ע"ב — האזהרה שהזהירו הלויים
16 מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות לפניהם,
17 והפניהם — מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות
18 המיוחדות ללויים, לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר:
19 הפניהם והלויים, לכל-משפחה מהן עבודה מיוחדת
20 במקדש. לפיכך באה האזהרה מאתו יתעלה לשמירתן
21 יחד, שלא תעבוד אחת בעבודת האחרת — אלא
22 כל-קבוצה במה שנוצטוה, כמו שאמר: "איש איש
23 על-עבדתו ואל-משאו" (במדבר ד, יט) ולשון הלאו שבא
24 בהן הוא אמרו יתעלה על הלויים: "אף אל-כלי הקדש
25 ואל-המזבח לא יקרבו ולא-ימתו" (שם יח, ג) אחר-כך
26 חזר לדבר אל הפניהם ואמר: "ולא ימתו גם-הם
27 גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל אתכם הלאו
28 הזה. שכמו שהזהרתם מלהתעסק בעבודתכם. והיא:
29 כלי המקדש והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק
30 בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-כלי הקדש
31 ואל-המזבח לא יקרבו" — אזהרה: "ולא ימתו" —
32 ענש. אין לי אלא לויים שענושין ומזהרין על עבודת
33 הפניהם; פניהם על עבודת הלויים מניין? — תלמוד
34 לומר: גם-הם מעבודה לחכמה (המופקד על עבודה
35 מסוימת, ומשנה עבודתו לאחרת — שגם היא מופקדת על בני
36 אותו שבט) מניין? — תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש
37 רבי יהושע בן חנניה לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר
38 לו: חזור לאחור; שפבר אתה מתחייב בנפשך, שאני
39 מן-השוערים ואתה מן-המשוררים. הנה נתבאר לך
40 שכל-לוי המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו
41 — חייב מיתה בידי שמים. וכן הפניהם לא יגשו לעבודת
42 הלויים, אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות.

ובמקלפת: "אף אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו"
יכול אם נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" —
משום עבודה הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי
הפניהם, הפניהם על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר:
"גם-הם גם-אתם", ושם נאמר: "הלויים על של פניהם
במיתה, ואין הפניהם על של לויים אלא בלא-תעשה".
המצוה ה"ל"ב — הצווי שנוצטו לגדל גרע אהרן
ולכבדם וילוממם, וליחס להם מעלת [קדשה] כבוד
קודמת וראשונה (לית להם דין-קדימה) ואפלו יסרכו לכך
— לא נשמע להם. כל-זה לשם כבוד לה' יתעלה, כיון
שלקחם לעבודתו והקרבנות קרבנותיו, והוא אמרו:
"וקדשתו כי את-לחם אלהיך הוא מקריב קדש יהיה-לך"
(ויקרא כא, ח). ובא הפרוש (גטין נט): "וקדשתו" "לכל-
דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרך ראשון,
ולטול מנה יפה ראשון". וגם לשון ספרי (אמור שם):
"וקדשתו" — "על כרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטונו
בה אנחנו ואינה תלויה ברצון הפנה, וכך אמרו: "קדשים
יהיו לאלהיהם" (שם, ו) — "על כרחם"; "ויהיו קדש"
— לרבות בצלי מומין"; שלא נאמר, כיון שנה אינו
ראוי להקריב לחם אלהיו, מדוע נצדיפנו ונחלק לו כבוד
וגדלה? לפיכך אמר: "ויהיו קדש" — הנרע המכבד פלו
— תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים
להם, ואיך צריך לנהוג עמם מנהג זה, במקומות מפורשים
בגמרא מכות ויחלץ (קלב:) ובכורות (מה): ושבת (נה):
ויולתן.

המצוה ה"ל"ו — הצווי שנוצטו שיהיו הפניהם
עובדים במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תתחלק
לקבוצות): תעבד משמרת בכל-שבוע, ולא תהיה יד הכל
מערכת, אלא כרגלים בלכד, שאז כל-המשמרות עובדות
בשנה וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי-הימים (א
ט, כב). שדוד ושמואל חלקום ונשאום כ"ד משמרות.
ונתבאר בסנה (נה), שברגלים יד פלן שנה. והפיתוב
שנאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי-יבא הלוי (הכהן) וגו'
ובא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו בכל-אחיו
הלויים העמדים שם לפני ה' חלק כחלק יאכלו" (דברים יח,
ו-ח). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ובא בכל-אות
נפשו — יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שצריך —
בשעה שישיראל מכניסין בשער (עיר) אחד (וזהו בירושלים)
בשלישה רגלים. יכול כל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל
הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך
הרגל)? תלמוד לומר: לכד (חוץ) ממקריב על האבות.
מה-מקריב אבות זה לזה? אתה בשבתך ואני בשבתי";
כלומר: הספקתם על סדור משמרות העבודה: כל-שבוע
— משמרה. וכך פרש התרגום (אונקלוס): פר משמרתא
דייתי בשבתא, דכן אתקינו אבהתא (חוץ ממשמרת של

המצוה הפ"ז — האזהרה שהזהרנו מהסיר (להפריד) 41
החשן מעל האפוד, והוא אמרו יתעלה: "ולא ינח החשן 42
מעל האפוד" (שם, כח), אלא יהיה מחבר לו. ובסוף 43
מכות (כא.) אמרו גם-כן, קשהפירו מחיבי מלקות: והא 44
איכא מום את-החשן? ואזהרתיה מהקא מ"לא ינח 45
החשן" הנה נתבאר לך שהמום — לוקה. 46

המצוה הע"ג — האזהרה שהזהרנו מלהפגס למקדש 47
או להורות בשום דבר מדיני התורה קשאנחנו במצב של 48
שכרות, והוא אמרו יתעלה: "וְיִין וְשִׁכָּר אֶל-תִּשֶׁת וְגו'" 49
בבאבם אל-אהל מועד וגו' ולהורות את-בני ישראל וגו' 50
(ויקרא י, ט"א). ולשון התלמוד (גזיר לח.) "שתה רביעית 51
(יין) אל יורה". ויש בענש הלוא הזה חלוק, והוא: 52
ששתויי יין אסור להם להפגס מבין האולם ולמנוח עם 53
כל-היכל, ואם נכנס — חיב מלקות; ואם עבד קשהוא 54
שתי — חיב מיתה בידי שמים; ואם שתה דבר מן 55
(שאר) המשכרים פרט ליין ועבד — חיב מלקות בלבד, 56
לא מיתה; וכל-מי שמורה קשהוא שתי, בין שהוא כהן 57
או ישראל — חרי הוא עובר על לאו, בין שהוא שתי 58
יין או שאר המשכרין. ולשון ספרא (פרשת שמני): "וְיִין 59
אל-תשת", אין לי אלא יין. מניין לרבות שאר משכרין? 60
תלמוד לומר: "ושכר". אם כן למה נאמר יין? על היין 61
במיתה ועל שאר כל-המשכרין באזהרה" (במלקות). ושם 62
אמרו: "מניין שאינו חיב אלא בשעת עבודה? תלמוד 63
לומר: אתה ובניך אתה בבאבם אל-אהל מועד". ושם 64
אמרו: "יכול יהיו ישראל חיבין מיתה על ההוריה 65
תלמוד לומר: "אתה ובניך אתה וגו' ולא תמתו", אתה 66
ובניך במיתה, ואין ישראל חיבין מיתה על ההוריה". 67
ויכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מפרתות (יג). 68

המצוה הקס"ג — האזהרה שהזהרנו מהפגס 69
מלהפגס למקדש קשהם מגולים בשערם (מגודלי שער), 70
כדרך שעושים האבלים שאינם מקבצים ומסדרים את- 71
שערם, והוא אמרו יתעלה: "ראשיכם אל-תפרעו" (שם, 72
ו), אמר התרגום: לא תרבו פרוע. וביחזקאל (מד, כ) 73
באר ואמר: "ופרע לא ישלחו". וכן אמרו יתעלה 74
במצרע: "וראשו יהיה פרוע" (ויקרא יג, מה) אמרו 75
בספרא: "גדל פרע". ועוד לשון ספרא: "ראשיכם 76
אל-תפרעו" — אל תגדלו. ויכבר נכפל לאו זה בכהן 77
גדול ואמר: "את-ראשו לא יפרע" (שם כא, י). וכפל 78
אותו, שלא תחשוב שזה שאמר לא לעזור ולאיתמר 79
"ראשיכם אל-תפרעו", שהוא מחמת המת בלבד, אבל 80
אם עשה כן שלא דרך אבלות יהיה מתר; לפיכך באר 81
בכהן גדול שהוא מחמת העבודה כדי שיהא נאה. 82
והעובר על לאו זה במיתה, כלומר: אם שמש קשהוא 83
פרוע ראש. ובכלל אלו שבמיתה (תוספתא, סנהדרין פג.) 84
פרועי ראש, שנאמר: "ולא תמתו" (שם י, ו); אבל אם 85

1 אותו שבוע). ויכבר נתבאר דיני מצוה זו בסוף גמרא ספא
2 (נה.).

יום רביעי כ"ג כסלו ה'תשפ"א מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח. פז. עג. קסג. קסד.

המצוה הל"ג — הצווי שנגצטו הכהנים ללבש 3
בגדים מיחידים לכבוד ולתפארת, ואחר-כך יעבדו 4
במקדש, והוא אמרו יתעלה: "וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי-קָדֶשׁ לְאַהֲרֹן 5
אֲחִידָךְ לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת" (שמות כח, ב); "וְאַתָּה-בְּנִי תִקְרֵיב 6
וְהַלְבַּשְׁתָּם בְּתֵנִת" (שם כט, ח), ואלו הם בגדי כהנה: 7
שמנה בגדים (כתנת, מכנסים, מצנפת, אבנט, חשן, אפוד, 8
מעיל וציץ) לכהן גדול וארבעה לכהן הדיוט (כתנת, 9
מכנסים, מגבעת, אבנט). וכל-פעם שעובד כהן בפרתות 10
מן-הבגדים המיוחדים לאותה העבודה או ביותר — 11
עבודתו פסולה; ונוסף לך חיב על כך מיתה בידי שמים, 12
רצוני לומר מחסר בגדים שעבד. וכך מנו אותו בגמרא 13
סנהדרין (פג.) מקלל מחיבי מיתה בידי שמים. ועל זה לא 14
בא פסוק, אלא נאמר בכתוב: "וְהִקְרַת אֹתָם אֲבֵנֵי וְגו'" 15
והיתה להם כהנה" (שם, ט), וכא בפרוש (סנהדרין פג.): 16
"בזמן שבגדיהם עליהם — כהנתם עליהם; אין בגדיהם 17
עליהם — אין כהנתם עליהם והיו להו ירים". ויתבאר 18
לקמן (לא תעשה עד) שר שמש — במיתה. ואמרו 19
בספרא (ויקרא ח, ח): "וישם עליו את-החשן" — פירשה 20
זו למדה לשעמה ולמדה לדורות; למדה לשרות יום יום 21
ולשרות יום הכפורים. בכל-יום משמש בבגדי זהב 22
(שמונה בגדים של יום-יום שיש ביניהן מזהב), וביום הכפורים 23
משמש בבגדי לבן" (ארבעה: כתנת, מכנסים, מצנפת ואבנט). 24
ויכבר נתבאר בלשון ספרא, שלבישת בגדים אלו מצות 25
עשה, והוא אמרם (ספרא אחר-מות): "מניין שאין אהרן 26
לובש בגדים לגדלו אלא במקום גזרת המקדש? תלמוד 27
לומר: ויעש כאשר צוה ה' את-משה" (ויקרא טז, לד). 28
כלומר, שבגדים אלו, אף-על-פי שהם בתכלית היפי — 29
שהם זהב ואבני שהם וישפה וזולתן מן-האבנים היקרות 30
— לא יתפנו להתנאות בהם, אלא לקיום המצוה, שצוה 31
ה' את-משה, בלבד; והיא, שלבש בגדים אלו תמיד 32
במקדש. ויכבר נתבאר דיני מצוה זו פלם בפרק ב' 33
מזבחים (יח.) ובמקומות במסכת כפורים (עא: עב.) וספא 34
35 (ה.).

המצוה הפ"ח — האזהרה שהזהרנו מלקרוע פי 36
37 (שפת) מעיל כהן גדול, אלא יהיה ארוג כמו סוף וגבול
38 (כשפת הארג, משני צדדיו), והוא אמרו יתעלה: "כפי
39 תהרא יהיה-לו לא יקרע" (שמות כח, לב), והקורעו
40 במספרים וכיוצא בהן — חיב מלקות.

1 "ומפתח אהל מועד לא תצאו" (שם י, ז). ונכפל גם לאו 41
 2 זה בכהן גדול ואמר: "ומן-המקדש לא יצא" (שם כא, 42
 3 יב). ולשון ספרא (פרשת שמני שם): "ומפתח אהל מועד" 43
 4 יכול בשעת העבודה ושלל בשעת העבודה, תלמוד 44
 5 לומר: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", — הרי אומר 45
 6 בשעת העבודה. "כי-שמן משחת ה' עליכם" (שם י, ז) אין 46
 7 לי אלא אהרן ובניו שנמשחו בשמן המשיחה שאם יצאו 47
 8 בשעת עבודה חזבין מיתה, מניין לכל-הכהנים שבכל- 48
 9 הדורות? תלמוד לומר: "כי-שמן משחת ה' עליכם". 49
 10 ודע שיש בכהן גדול תוספת שלא ילזה את-המטה (את 50
 11 המת). וזהו פשט הפתוב באמרו: "ומן-המקדש לא 51
 12 יצא", וכך נתבאר בפרק ב' מסנהדרין (יח), שאם מת לו 52
 13 מת — אינו יצא אחר המטה. ולמדו לכך ממה שנאמר: 53
 14 "ומן-המקדש לא יצא". ונלמד מזה, שמותר לו לעבוד 54
 15 ביום שמת לו מת. וכך הוא לשונם בסנהדרין (פד), 55
 16 אמרו: "ומן-המקדש לא יצא ולא יחלל", הא אחר (כחן 56
 17 הדיוט) שלא יצא (בשמתו אביו או אמו) — חלל"; כלומר: 57
 18 כהן הדיוט, שאסור לו לעבוד כשהוא אוגן. והרי הוא 58
 19 מזהר על כך, כלומר שלא יעבוד אוגן, מן-הלמוד הזה. 59
 20 וכבר נתבאר הפלל הזה בסוף הוריות (יב): שכהן הדיוט 60
 21 אוגן לא יעבוד, וכהן גדול עובד כשהוא אוגן. הנה 61
 22 נתבאר לך שאמרו כאן "ולא יחלל", עשאהו שלילה, לא 62
 23 אזהרה — שאין עבודתו נעשית חלין אף-על-פי שהוא 63
 24 אוגן. ופשט הפתוב שאמרו "ולא יחלל" טעם ללאו 64
 25 הקודם שהוא (הכחן הגדול) "לא יצא", כדי שלא יחלל. 65
 26 אף בשתי הענינים (הנדרשים מהפסוק: (א) ש"לא יצא" 66
 27 הכהן הגדול אחר מטת אביו ואינו מחלל העבודה שהוא 67
 28 אוגן. (ב) שכהן הדיוט "לא יחלל" ולא מקריב אוגן) אין 68
 29 ראוי למנות את-הלאו הזה (כלומר, אין לייחד אזהרה 69
 30 כלשהיא מכח הלשון "ולא יחלל" לענינים אלו הנלמדים ממנו) 70
 31 בפני עצמו, כמו שמתבאר למי שהבין את-הפללים (כלל 71
 32 ח) שקדמו למאמר זה. וכבר נתבאר ששלשה לאוין אלו 72
 33 שהם: ראשו לא יפרע, ובגדיו לא יפרם, ומן-המקדש לא 73
 34 יצא — נכפלו בכהן גדול לבאר ענין מסים, כמו 74
 35 שנכפלה אזהרתו על גרושה וחללה וזונה לבאר ענין 75
 36 מסים, וששלשת הענינים שהזהיר עליהם בשלשה לאוין 76
 37 אלו הם בעצמם שהזהיר עליהם באמרו ראשיכם אל 77
 38 תפרעו, ובגדיכם לא תפרמו, ומפתח אהל מועד לא 78
 39 תצאו; ושמשו רבנו עליו השלום הודיעם, כלומר 79
 40 לאלעזר ואיתמר: שבחידוקם לצרה גדולה זו לא התרו 80
 41 לכם דברים האסורים עליכם, אלא אתם נשארים מזהרים 81
 42 כמו שהייתם, על פריעת ראש וקריעת בגדים ויציאה 82
 43 מן-המקדש בשעת העבודה. ונכפל הלאו בכהן גדול 83
 44 לבאר לנו שלא זה בשעת העבודה, ועל שעת העבודה 84
 45 בלבד חזבין מיתה, כמו שאתה רואה שלמדו לבאור ענין 85
 46 אמרו "ומפתח אהל מועד לא תצאו" ממה שנאמר: 86

1 נכנס למקדש והוא פרוע ראש דלא עבר — הרי זה 1
 2 באזהרה, לא במיתה.

3 המצוה הקס"ד — האזהרה שהזהיר הכהנים 3
 4 מלהכנס למקדש קרוצי בגדים, והוא אמרו: "ובגדיכם 4
 5 לא-תפרמו ולא תמתו" (שם). ולשון ספרא: "בגדיכם 5
 6 לא-תפרמו — אל תקרעו בגדיכם". וגם לאו זה נכפל 6
 7 בכהן גדול: "ובגדיו לא יפרם" (שם כא, י). ודע שכהן 7
 8 גדול אפלו שלא בשעת העבודה אסור לו לקרוע בגדיו 8
 9 על מת שמת לו, ובגלל תוספת זו כפל את-הלאו הזה. 9
 10 ובספרא (פרשת אמור): "ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם 10
 11 — על מתו, בדרך שגבי אדם פורעין ופורמין על מתיקה. 11
 12 כיצד? כהן גדול פורם מלמטן (במקום שאינו נראה כל-כך) 12
 13 וההדיוט מלמעלה". וכל-מי שעבר ובגדיו קרוצים — 13
 14 גם הוא חזב מיתה, לפי שדין פרוצי ראש וקרוצי בגדים 14
 15 אחד. אבל הכניסה למקדש במצב זה הרי היא בלאו. 15
 16 וכהן גדול בלבד אסור לו לעולם לפרוע ולפרום אפלו 16
 17 לא נכנס למקדש, וזהו החלוק שבינו ובין כהן הדיוט 17
 18 בזה.

יום חמישי כ"ד כסלו ה'תשפ"א

מצות לא תעשה סח. קסה.

מצות עשה לא. מצות לא תעשה עז. עח.

19 המצוה הס"ח — האזהרה שהזהיר כהן גדול 19
 20 מלהכנס למקדש בכל-עת, מפני כבוד המקדש, ויראה 20
 21 לפני השכינה. והוא אמרו יתעלה: "ואל-יבא בכל-עת 21
 22 אל-הקדש" (ויקרא טז, ב). ויש בלאו זה חלוק גבולות, 22
 23 והוא: שכהן גדול הזהיר מלהכנס לקדש הקדשים אפלו 23
 24 ביום הפפורים אלא בזמן הידוע לעבודה. וכן כל-כהן 24
 25 מזהר מלהכנס להיכל בכל-ימות השנה וזלתי בזמן 25
 26 העבודה. וקצור ענין הלאו הוא: שכל-כהן לא יכנס 26
 27 למקום שרשאי להכנס לשם אלא בשעת עבודה בין כהן 27
 28 גדול בפנים בין כהן הדיוט בחוץ. ואם עבר על לאו זה 28
 29 ונכנס שלא בשעת העבודה, אם נכנס לקדש הקדשים — 29
 30 הרי זה חזב מיתה; ואם נכנס להיכל — הרי זה חזב 30
 31 מלקות. ולשון ספרא (פרשת אחרי): "ואל-יבא בכל-עת" 31
 32 — זה יום הפפורים; "אל-הקדש" — לרבות שאר 32
 33 כל-ימות השנה; "מבית לפרכת" — להזהיר על כל- 33
 34 הבית. יכול על כל-הבית במיתה — תלמוד לומר: 34
 35 "אל-פני הכפרת אשר על-הארץ ולא ימות". הא כיצד? 35
 36 אל-פני הכפרת במיתה, ועל שאר כל-הבית באזהרה". 36
 37 ובגמרא מנחות (כו): אמרו בפרוש: "על ההיכל 37
 38 בארבעים".

39 המצוה הקס"ה — האזהרה שהזהיר הכהנים 39
 40 מלצאת מן-המקדש בשעת העבודה, והוא אמרו: 40

וְנִשְׁכַּח, הַזֶּה הַיּוֹם וְעָנֵשׁ וְכוּ'". וְכִכָּר נִתְּבָא שֶׁהַעֲבֹר עַל
לֹא זֶה, אִם הוּא מְזִיד — חֵיב כֶּרֶת: וְאִם הוּא שׁוֹגֵג —
חֵיב קָרְבַּן עֹלָה יוֹרֵד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה ע"ב מִמִּצְוֹת
עָשָׂה. וְכִכָּר נִתְּבָארוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ שְׁבוּעוֹת
וּבְהוֹרִיּוֹת (ט). וּבְכִרְתוֹת (ב). וּבְכִכָּהּ מְקוֹמוֹת בְּזָבָחִים.

הַמִּצְוָה הָע"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהר כָּל-טָמֵא (רוב
הַטְּמֵאִים), מִלְּהַכְנֵס לַמִּחְנָה לְיוֹהָ אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת: הֵר
הַבֵּית, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּרִישׁ מַסְכַּת פְּלִים (פּרָק א מִשְׁנָה ח),
וְשֵׁם נִתְּבָא אֲסוּר כְּנִיסַת הַטְּמֵאִים לְהֵר הַבֵּית וְהַכְּתוּב
שֶׁבָא בְּלֹא זֶה הוּא אֲמָרוֹ עַל טָמֵא מִקְרָה-לְיָלָה: "לֹא
יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחְנָה" (דברים כג, יא) וּבִגְמָרָא פְּסָחִים
(סח.), אֲמָרוּ גַם-כֵּן: "וְיִצְא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנָה" (שם) —
זֶה מִחְנָה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּמִּצְוָה ל"א מִמִּצְוֹת
עָשָׂה; "וְלֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחְנָה" — זֶה מִחְנָה לְיוֹהָ,
מִתְקִיף (מִקְשָׁה) לִיָּה רְבִינָא: וְאִמָּא אִידִי וְאִידִי (אִמּוֹר,
אוֹלִי, כִּי הֵן (פְּסוּק) זֶה וְהֵן זֶה) בַּמִּחְנָה שְׂכִינָה, וְלַעֲבֹר
עָלֶיהָ בַּעֲשָׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה? אִם כֵּן נִתְּבָא קָרָא וְלֹא יָבֹא
אֶל-תּוֹךְ, כְּלוֹמֵר: הִזְהִירוּ לֹא לִמְר: וְלֹא יָבֹא אֶל תּוֹכוֹ —
"הַמִּחְנָה" לְמָה לִּי? לְפָנַי לֹא מִחְנָה אַחֲרָה, וְהִיא מִחְנָה
לְיוֹהָ. כְּלוֹמֵר שֶׁגַם בָּהּ לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמִּחְנָה. וְלִשׁוֹן
סְפָרִי (שם): "לֹא יָבֹא אֶל-תּוֹךְ הַמִּחְנָה" — זֶה מִצְוֹת
לֹא-תַעֲשֶׂה. וְכִכָּר נִתְּבָארוּ גַם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּרִישׁ מַסְכַּת
פְּלִים בְּפִירוּשָׁנוּ.

וּמִן-הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא"; וְאִף-עַל-פִּי שְׂחִיבוֹ כָּל-לֹא מִן
הַלְּאֻוִין הָאֵלֶּה שֶׁנִּכְפְּלוּ בִּכְהֵן גְּדוֹל עֲנִין נוֹסֵף, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ — הֵרִי לֹא יִתְּרָה בְּכָד מִסְפַּר הַמִּצְוֹת לְמִי
שֶׁהֵבִין מִה-שֶׁהַקְדָּמָנוּ (כָּל ט), לְפִי שֶׁגּוֹפִיָּה דְקָרָא הוּא
שֶׁלֹא יַעֲשֶׂה דְכָר מִכָּל-אֵלּוּ בְּשַׁעַת הַעֲבוּדָה. וְהֵבִין זֹאת.

הַמִּצְוָה הָל"א — הַצּוֹוִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְהוֹצִיא הַטְּמֵאִים
מִן-הַמִּקְדָּשׁ, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְּעַלָּה: "וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנָה
כָּל-צָרוּעַ וְכָל-זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ" (במדבר ה, ב). וּמִחְנָה
זֶה הָאִמּוֹר כָּאֵן הוּא מִחְנָה שְׂכִינָה שֶׁכְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת
הַעֲזָרָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּרִישׁ סֵדֶר טְהוֹרוֹת (כָּלִים פּרָק א
מִשְׁנָה ח) בְּפִירוּשׁ הַמִּשְׁנָה. וְלִשׁוֹן סְפָרִי (פֶּרֶשׁת נִשָּׂא שֵׁם):
"וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנָה — אֲזַהְרָה לְטָמֵאִים שֶׁלֹא יִכְנְסוּ
לְמִקְדָּשׁ בְּטָמְאָה". וְכִכָּר נִכְפַּל צֻוִּי זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא
אֲמָרוֹ יִתְּעַלָּה: "כִּי-יִהְיֶה בָּךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא-יִהְיֶה טְהוֹר
מִקְרָה-לְיָלָה וְיִצְא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנָה" (דברים כג, יא). רָצָה
כָּאֵן בִּאֲמָרוֹ "מַחוּץ לַמִּחְנָה": מִחְנָה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר
בַּמִּצְוָה זוֹ עֲצָמָה: "אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנָה תִּשְׁלַחוּם" (במדבר
ה, ג) וּבִגְמָרָא פְּסָחִים (סח.): "וְיִצְא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנָה"
— זֶה מִחְנָה שְׂכִינָה. וְלִשׁוֹן הַמִּכְלָתָא: "צוֹ אֶת-בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנָה — בַּעֲשָׂה"; וּמִנֵּין בְּלֹא-
תַעֲשֶׂה? תְּלִמּוֹד לִמְר: "וְלֹא יִטְמָאוּ אֶת-מִחְנֵיהֶם".
וּבִסְפָרִי (פֶּרֶשׁת תַּצָּא שֵׁם): וְיִצְא אֶל-מַחוּץ לַמִּחְנָה —
מִצְוֹת עָשָׂה.

הַמִּצְוָה הָע"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהר כָּל-טָמֵא מִלְּהַכְנֵס
לְכָל-הַמִּקְדָּשׁ (הַמִּשְׁכָּן), אֲשֶׁר כְּמוֹהוּ לְדוֹרוֹת (בבית
הַמִּקְדָּשׁ): כָּל-הַעֲזָרָה מִשְׁעַר נִיגְנוֹר וְלִפְנִים, שֶׁהוּא תְּחִלַּת
עֲזָרָת יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְּעַלָּה: "וְלֹא יִטְמָאוּ אֶת-
מִחְנֵיהֶם" (שם) כְּלוֹמֵר: מִחְנָה שְׂכִינָה. וּבִגְמָרָא מִכּוֹת (יד):
אֲמָרוֹ: "הִבָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ טָמֵא כְּתִיב עֲנֵשׁ וּכְתִיב אֲזַהְרָה:
עֲנֵשׁ — "אֶת-הַמִּקְדָּשׁ ה' טָמֵא וְנִכְרַתָּה" (שם יט, יג);
אֲזַהְרָה — "וְלֹא יִטְמָאוּ אֶת-מִחְנֵיהֶם". וּבִמְכָלְתָּא: "צוֹ
אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלַחוּ מִן-הַמִּחְנָה" (שם ה, ב) —
בַּעֲשָׂה. וּמִנֵּין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה? אֲמָרוֹ: "וְלֹא יִטְמָאוּ אֶת-
מִחְנֵיהֶם". וְכִכָּר נִכְפַּל הָלֹא בַּעֲנִין זֶה בְּלִשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא
אֲמָרוֹ בִּיּוֹלָדָת: "וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֹּא" (ויקרא יב, ד)
וּבִסְפָרָא אֲמָרוֹ: "לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: 'וַיְהִי וַיִּתְּנֵם אֶת-בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל
מִטְמָאֲתָם וְלֹא יָמָתוּ" (שם טו, לא) שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין מִתּוֹכוֹ
בֵּין מֵאֲחֻרָיו" — כְּלוֹמֵר: גַּם הַנּוֹגֵעַ בַּמִּקְדָּשׁ מֵאֲחֻרָיו
כְּשֶׁהוּא טָמֵא מִתְּחִיב כֶּרֶת — תְּלִמּוֹד לִמְר בִּיּוֹלָדָת:
"וְאֶל-הַמִּקְדָּשׁ לֹא תִבֹּא". וְשֵׁם נִתְּבָא אֲשֶׁר בִּיּוֹלָדָת וְדִין
שָׂאָר טָמֵאִים שֶׁהָ בָּזָה. וְעוֹד אֲמָרוֹ בִּסְפָרָא (פֶּרֶשׁת
אֲחֵרִי-מוֹת), עַל אֲמָרוֹ יִתְּעַלָּה: "וְאִם לֹא יִכָּבֵס וּבִשְׂרוֹ לֹא
יִרְחֹץ וְנִשָּׂא עֲוֹנוֹ" (שם יז, טז): "הָא בִּיצֵד? עַל רְחִיצַת גּוֹפֵה
(אִם לֹא רַחֵץ) — עֲנוּשׁ כֶּרֶת, וְעַל כְּבוֹס בְּגָדָיו —
בְּאֲרֵבָעִים. וּמִנֵּין שְׂאִינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטָמְאָת מִקְדָּשׁ

יום שישי כ"ה כסלו ה'תשפ"א

מצות לא תעשה עה. עו.

מצות עשה כד. מצות לא תעשה סט. ע.

עא.

הַמִּצְוָה הָע"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהר כְּהֵן טָמֵא מִלְּעֲבֹד,
כְּשֶׁהוּא טָמֵא, וְהוּא אֲמָרוֹ יִתְּעַלָּה לְכַהֲנִים: "וַיִּנָּזְרוּ מִקְדָּשִׁי
בְּגִי-יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קָדְשִׁי" (ויקרא כב, ב)
וּבִפְרָק ט' מִסְנֵהֲדָרִין (פג): אֲמָרוֹ: "מִנֵּין לְטָמֵא שֶׁשָּׁמַשׁ
שֶׁהוּא בְּמִיתָה? דְּכְתִיב: דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-בְּנָיו וַיִּנָּזְרוּ
וְגו' וְלֹא יִחַלְלוּ". וְאֲמַר בְּמָקוֹם אַחֵר: "וּמָתוּ בּוֹ כִּי
יִחַלְלוּ" (שם ט) כְּשֵׁם שְׁאוֹתוֹ הַחֲלוּל מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם,
כָּךְ כָּאֵן אֲמָרוֹ: "וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת-שֵׁם קָדְשִׁי" אִם חֲלָלוּ
וְעָבְדוּ בְּטָמְאָה — חֵיבִין מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם.

הַמִּצְוָה הָע"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזֶּהר כְּהֵן טָבוֹל יוֹם
(טָבֵל מִטּוֹמָאָתוֹ אֶךְ עֲדִין לֹא שִׁקְעָה הַשֶּׁמֶשׁ) מִלְּעֲבֹד, אִף-
עַל-פִּי שֶׁכִּכָּר טְהוֹר, עַד שֶׁיַּעֲרִיב שָׁמֶשׁוֹ, וְהוּא אֲמָרוֹ
יִתְּעַלָּה עַל הַכַּהֲנִים: "וְלֹא יִחַלְלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם" (שם כא,
ו) וְהַעֲבֹר עַל לֹא זֶה — חֵיב מִיתָה בִּיְדֵי שָׁמַיִם —
כְּלוֹמֵר: טָבוֹל יוֹם שֶׁשָּׁמֶשׁ: וְזֶה לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פְּסוּק מִפְּרָשׁ
בְּתוֹרָה, אֶלָּא הוּא פֶּרוּשׁ מִקְבֵּל. וּבִפְרָק ט' מִסְנֵהֲדָרִין (פג):

יום ש"ק כ"ו כסלו ה'תשפ"א

מצות לא תעשה עד. מצות עשה סא.

מצות לא תעשה צא. צב. צג.

המצוה ה"ד — האזהרה שהזהר הזר מלעבוד. 43
 פננתי באמרי "זר" לכל-מי שאינו מזרע אהרן, והוא 44
 אמרו יתעלה: "זר לא-יקרב אליכם" (במדבר יח, ד). 45
 ופרש הפתוח שהעובר על לאו זה חייב מיתה בידי שמים. 46
 והוא אמרו: "וזהר הקרב יומת" (שם ז), ולשון ספרי 47
 (פרשת קרח שם): "וזהר הקרב יומת" — לעבודה. ענש 48
 שמענו, אזהרה לא שמענו? תלמוד לומר: "זר לא יקרב 49
 אליכם". וכבר נקפלה האזהרה והענש בענין זה, והוא 50
 אמרו: "ולא-יקרבו עוד בני ישראל אל-אהל מועד 51
 לשאת חטא למות" (שם, כב) וכבר נתבאר בגמרא יומא 52
 (כד) אלו עבודות חייב הזר מיתה עליהן ואמרו: "ארבע 53
 עבודות זר חייב עליהן מיתה ואלו הן: זריקה, וחקטרה, 54
 ונסוף היין, ונסוף המים". ושם (במסכת יומא) ובפרק 55
 האחרון ממסכת זבחים (ק"ג) התבארו דיני מצוה זו. 56
 המצוה ה"א — הצווי שצטוינו שיהא כל-קרבן 57
 שנקריב שלם במינו, תמים מן-המומים שעליהם נאמר 58
 בפתוח ובמסכת שהם מומים. והוא אמרו יתעלה: "תמים 59
 יהיה לרצון" (ויקרא כב, כא) ולשון ספרא (פרשת אמור): 60
 "תמים יהיה לרצון — מצות עשה" וכבר הביאו ראיה, 61
 שיינות הנסכים ושמןם וסלתם יהיו בתכלית הטוב 62
 והשלמות מכל-קלוקל, מאמרו יתעלה: "תמימים יהיו- 63
 לכם ונספיהם" (במדבר כח, לא) וכבר נתבארו דיני מצוה 64
 זו בפרק ח' ממנחות (פז). 65

המצוה ה"א — האזהרה שהזהרנו מלהקדיש בעלי 66
 מומין לגבי מזבח, והוא אמרו יתעלה: "כל אשר-בו מום 67
 לא תקריבו" (ויקרא כב, כא), ולשון ספרא (פרשת אמור 68
 שם): "כל אשר-בו מום לא תקריבו" — משום כל 69
 תקדיש. 70

המצוה ה"ב — האזהרה שהזהרנו מלשחוט בעלי 71
 מומין לשם קרבן, והוא אמרו יתעלה בבעלי מומין: 72
 "לא-תקריבו אלה לה" (שם, כב), ולשון ספרא: "לא- 73
 תקריבו אלה לה" — משום כל תשחוט. 74

המצוה ה"ג — האזהרה שהזהרנו מלזרוק דם 75
 בעלי מומין על גבי המזבח, והוא אמרו יתעלה בבעלי 76
 מומין גם: "לא-תקריבו לה" (שם, כד), ובא בקבלה 77
 שלא זו מזהיר על זריקת דם בעלי מומין — וזהו דעת 78
 תנא קמא, וכן הלכה. ורבי יוסי בברי יהודה אומר, שלא 79
 זו אינו מזהיר אלא על קבלת דם. והוא אמרם בספרא 80
 (פרשת אמור): "לא-תקריבו לה" — משום כל תקבל 81
 את-הדם. ובגמרא תמורה (ז) אמרו: לתנא קמא האי 82

אמרו בפרוש אמרו יתעלה: "קדשים יהיו לאלהיהם ולא 1
 יחללו שם אלהיהם" (שם), אמרו: "אם אינו ענין לטמא 2
 — לפי שפך נתבאר — תנאו ענין לטבול יום ששמש. 3
 ויליף (נלמד ב"גורה שוה"א) חלול חלול (מתרומה: מה שם 4
 במיתה אף כאן). ומנהו שם מכלל מחיבי מיתה. 5

המצוה ה"ד — הצווי שצטונו הפהנים בלבד 6
 לרחץ ידיהם ורגליהם כל-פעם שיצטרכו להכנס להיכל 7
 או לקרב לעבודה — וזו היא מצות קדוש ידים ורגלים, 8
 והוא אמרו יתעלה: "ורחצו אהרן ובניו ממנו את-ידיהם 9
 ואת-רגליהם בבאם אל-אהל מועד" (שמות ל, יט-כ). 10
 ומצות עשה זו העובר עליה חייב מיתה בידי שמים, 11
 כלומר: שפחה ששמש במקדש אם לא רחץ ידים ורגלים 12
 — חייב מיתה בידי שמים; והוא אמרו יתעלה: "ורחצו 13
 מים ולא ימתו" (שם) וכבר נתבאר דיני מצוה זו 14
 בשלמות בפרק ב' מזבחים (יט: ואילך). 15

המצוה ה"ט — האזהרה שהזהר כהן בעל מום 16
 מלהכנס להיכל בכללותו, כלומר: המזבח, ובין האולם 17
 ולמזבח, והאולם וההיכל, והוא אמרו יתעלה: "אף 18
 אל-הפרכת לא יבא ואל-המזבח לא יגש וגו'" (ויקרא כא, 19
 כג), וכבר נתבאר בריש טהרות (כלים פרק א משנה ט) 20
 שמבין האולם ולמזבח עם כל-ההיכל אסור לבעלי 21
 מומין ופרועי ראש להכנס לשם. ונתבאר גם בספרא 22
 (פרשת אמור שם) ששני לארין אלו, והם: "אל-הפרכת לא 23
 יבא ואל-המזבח לא יגש", לא יספיק אחד מהן מבלעדי 24
 האחר ושניהם צריכים להשלמת הדין בענין אחד, והוא 25
 הנבלת המקום שאסור להם להכנס אליו. ומי שהזיד 26
 ונכנס מן-המזבח ולפנים, אפלו שלא לשם עבודה — 27
 לזקה. 28

המצוה המשלימה שבעים — האזהרה שהזהר 29
 בעל מום (קבוע) מלעבוד, והוא אמרו: "אשר יהיה בו 30
 מום לא יקרב" (שם, יז), הפונה בזה: לא יקרב לעבודה; 31
 וכשעובד בעל מום — לזקה. וכך אמרו בספרא (פרשת 32
 אמור): "אין בעל מום במיתה אלא באזהרה". 33

המצוה ה"א — האזהרה שהזהר בעל מום עובר 34
 מלעבוד כל-זמן שיש בו אותו המום (כמו הגרב והילפת 35
 והדומה להם מהמומים העוברים), והוא אמרו יתעלה: 36
 "כל-איש אשר-בו מום לא יקרב" (שם, יח), ולשון ספרא 37
 (שם): "אשר יהיה בו מום", אין לי אלא מום קבוע, מום 38
 עובר מניין? — תלמוד לומר: "כל-איש אשר-בו מום 39
 לא יקרב". וגם הוא אם עבר ועבר במום עובר — לזקה. 40
 וכבר נתבאר דיני מצוה זו, מומין עוברין של אדם 41
 ומומין קבועין, בפרק ז' מבכורות (מג). 42

9 וְאֵל תִּלְמַד (איסור זריקת הדם) בְּאֶמְרוֹ "הַמִּזְבֵּחַ", לְפִי
10 שְׁלֹא יִסְתַּדֵּר הַלְשׁוֹן אֲלֵא בִכָּה, כִּי הַיָּאֵף הָיָה לוֹ לומר:
11 "וְאִשָּׁה לֹא תִתֵּן" בְּלִבָּד – הָרִי בָּזָה לֹא יִשְׁלֵם הַדְּבוּר!
12 הִנֵּה נִתְבָּאֵר מִפְּלִמָּה שֶׁקֹּדֶם שֶׁאֲמָרוּ: לֹא-תִקְרִיבוּ לָהּ
13 – אֲזַהֲרָה עַל זְרִיקַת הַדָּם.

1 "לֹא-תִקְרִיבוּ לָהּ", לָמָּה לִי? מִבְּעֵי לִיָּה (אם מפני
2 שצריכים פסוק מיוחד) לְזִרְיקַת דָּמִים – וְהָא נִפְקָא לִיָּה
3 (הרי יש ללמוד זאת מהביטוי) מ'עַל הַמִּזְבֵּחַ'? כְּלוּמָר:
4 מִמָּה-שֶׁאֲמָר עוֹד: "וְאִשָּׁה לֹא-תִתֵּן מִמָּה שֶׁלֹּא-תִתֵּן
5 לָהּ" (שם, כב), שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁפְּלִמָּה שִׁנְתָּן עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ
6 לֹא יִהְיֶה מִמָּה? וְהַשִּׁיב: אֲרַחֲיָה דְקָרָא הָכִי מִשְׁתַּעֲי (כך
7 דרך הכתוב להתבטא), כְּלוּמָר: שְׁלֹא זֶה שֶׁהוּא "וְאִשָּׁה
8 לֹא-תִתֵּן מִמָּה שֶׁלֹּא-תִתֵּן" לֹא בָּא אֲלֵא בְּהִקְטֹר אִסּוּרִין,

המשך ביאור למס' פסחים ליום ראשון עמ' ב

41 אינה הוכחה, כפי שיבואר להלן, וּמִפְּלִי לִשְׁתֵּי רִבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּמִיקָל
42 יותר מרבי אליעזר בין תרומה שעומד ליפול לתוך חולין טמאים
43 ולהיטמא, ומתיר לקבלו בכלים טמאים, לא התיר לעשות כן אלא
44 במקום הפסד, כדי שלא תיפול התרומה לתוך החולין ותאסרם.
45 אבל בשריפת תרומת חמץ טהורה יחד עם הטמאה בערב פסח,
46 שאין הפסד בכך שישרוף כל תרומה בפני עצמה, כִּי מִיקָל – מתי
47 יתכן לומר שהיקל בדבר, דווקא בתרומת חמץ תְּלוּיָהּ – וספק
48 טמאה ותרומת חמץ מִמָּה הִיָּקל לשרוף יחד, אֲכָל בתרומת
49 חמץ מִתְלוּיָהּ ובתרומת חמץ מִמָּה לֹא הִיָּקל לשרוף יחד.
50 עוד מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן למד רבי מאיר את דינו
51 מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים שמותר להוסיף טמאה על
52 בשר שנטמא בולד הטמאה דרבנן, אֲמַאי – [מדוע] השיב לו רבי
53 יוסי שְׁאִינָה הִיא הַפָּדָה – שאין לדמות תרומת חמץ טהורה בשעה
54 השישית לבשר זה, הלא מִמָּה וּמִמָּה הִיא – הלא דומים הם זה לזה.
55 שהרי מכך שמודה רבי יוסי שמותר לטמאותה בשעה השביעית,
56 מוכח שהוא מדמה איסור לטמאה, ואינו מחלק ביניהם, ואם כן
57 יפה הוכיח רבי מאיר מדברי רבי חנינא, שכשם שמותר להוסיף
58 טמאה דאורייתא לבשר טמא מדרבנן, כמו כן יש להתיר לטמא
59 בטמאה דאורייתא תרומה בשעה שישיית האסורה מדרבנן,
60 ומדוע דחה רבי יוסי את דבריו.
61 מתרצת הגמרא: אֲמַר רִבִּי יְרֵמְיָה, הָכֵא – [כאן] בעדותו של רבי
62 חנינא סגן הכהנים מדובר בְּשֶׁשֶׁר שֶׁנִּטְמָא בְּמִשְׁקִין, שֶׁנִּטְמָא מִחֲמַת
63 שָׂרִיף, ונחלקו רבי מאיר ורבי יוסי האם בשר זה טמא מדרבנן או מן
64 התורה. וְאֲוִדָּא – [ההולך] רִבִּי מֵאִיר לְמַעְמִיָּה – [לשיטתו], וְרִבִּי יוֹסִי
65 הוֹלֵךְ לְמַעְמִיָּה – [לשיטתו], רִבִּי מֵאִיר לְמַעְמִיָּה, דְּהִי אֲמַר שְׁמִימָא
66 מִשְׁקִין לְמִטָּא אֲחֵרִים אינה אלא מִדְּרַבְּנָן, ומן התורה משקים אינם
67 מטמאים אפילו אוכלים. נמצא שבשר זה שנגע במשקים נטמא רק
68 מדרבנן, ואף על פי כן התיר רבי חנינא לטמאותו בטמאה
69 דאורייתא, על ידי בשר שנטמא באב הטמאה, ומדבריו הוכיח
70 רבי מאיר שמותר לטמא תרומת חמץ טהורה בשעה שישיית
71 בטמאה דאורייתא, ואפילו באבותה שעה אין היא אסורה אלא
72 מדרבנן. וְרִבִּי יוֹסִי לְמַעְמִיָּה, דְּהִי אֲמַר שְׁמִימָא מִשְׁקִין לְמִטָּא
73 אֲחֵרִים הִיא מִדְּאֻרִייתָא, ונמצא שבשר זה טמא מן התורה, ודווקא
74 משום כן התיר רבי חנינא לשרוף עם בשר שהוא ראשון
75 דאורייתא, לפיכך אין להוכיח מדברי רבי חנינא על תרומת חמץ
76 בשעה שישיית שאינה אסורה אלא מדרבנן, ואסור לשרוף עם
77 תרומה טמאה.
78 הגמרא מביאה את מקור מחלוקת רבי מאיר ורבי יוסי בדין טומאת
79 משקים לטמא אחרים: דְּתִנְיָא – שכן שנינו בברייתא,

1 לטמאותה. הרי שמודה רבי יוסי בקדשים האסורים מן התורה,
2 שלדעת בית הלל מותר לטמאותם אפילו שעדיין אין עליהם שם
3 טמאה כלל. ואם כן הוא הדין לתרומת חמץ בשעה השביעית,
4 שהרי באותה שעה היא אסורה מן התורה.
5 דוחה הגמרא: שְׁאִינָה הָתָם – שונה שם הדין בפיגול ונותר, שמותר
6 לטמאותם משום דְּאִיתָ לָהּ – [שיש להם] כבר שם טִמְאָה מִדְּרַבְּנָן,
7 מלבד מה שהם אסורים מן התורה. דְּתִנְיָא – שכן שנינו במשנה להלן
8 (קכ), הַפִּיגוּל וְהַנּוֹתֵר מִטְּמֵאִין אֶת הַיָּדִים, שכן גזרו עליהם חכמים
9 טמאה, כדי שלא יפגלו הכהנים את הקרבן בשביל להפסיד את
10 הבעלים, וכדי שלא יתעצלו הכהנים באכילתו ויביאوهו לידי
11 נותר. ודווקא משום כן מותר לטמאותם, אבל תרומת חמץ טהורה
12 בשעה שביעית, אפילו שהיא אסורה מן התורה יתכן שאסור
13 לטמאותה, לפי שאין עליה שם טמאה כלל.
14 הגמרא מבקשת להוכיח בדברי רבי יוחנן מבריתא אחרת: לִימָא
15 מִסִּיעָא לִיָּה – האם יש סיוע לדברי רבי יוחנן שלדברי הכל מותר
16 לטמא תרומת חמץ בשעה שביעית, ממה ששנינו בברייתא, הָתָם
17 שְׁעִיפָשָׁה וְנִפְסְלָה מִלְּאֹכֹל לָאֲדָם, וְעִדְיִין חֶבְלָב יָבֹל לְאֹכְלָהּ, עדיין
18 יש עליה תורת אוכל לענין קבלת טמאה, ואם נטמאה הרי היא
19 מִטְּמָא דבר אחר בטומאת אוֹכְלִין בְּאוֹפֶן שִׁישׁ בֶּה שִׁיעוֹר בְּבִינָה,
20 כדין שאר אוכלים שנטמאים בשיעור זה. ואם פת זו היא של
21 תרומה טהורה, הרי היא נִשְׂרֶפֶת – [מותר לשרופה] יחד עם הפת
22 הַמִּטְמָא בְּפִסְחָה, ואפילו שתוך כדי שריפתה יחד נוגעת הטמאה
23 בטהורה ומטמאה אותה. הרי שמותר לטמא תרומה שאינה ראויה
24 לאכילה אף לשיטת רבי יוסי, שכן ברייתא זו בהכרח שנויה
25 בשיטתו, שהרי לשיטת רבי מאיר מותר לטמא בערב פסח גם
26 תרומת חמץ שראויה לאכילה. והוא הדין לתרומת חמץ בשעה
27 השביעית, שאף לשיטת רבי יוסי מותר לטמאותה, לפי שהיא
28 אסורה מן התורה באיסור חמץ ואינה ראויה לאכילה. דוחה
29 הגמרא: שְׁאִינָה הָתָם – שונה שם הדין בפת שעִיפָשָׁה, משום דְּעִפְרָא
30 בְּעִלְמָא הוּא – שהיא כעפר, ואינה ראויה לאכילה מחמת עִיפּוּשָׁה,
31 ועל כן מותר לשרופה עם הטמאה בפסח. מה שאין כן בתרומת
32 חמץ טהורה בשעה השביעית, שמצד המציאות היא ראויה
33 לאכילה, ורק מחמת דין התורה אסור לאוכלה, ועל כן יתכן
34 שאסור לטמאותה.
35 הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי במשנתנו לשיטת רבי יוחנן.
36 מקשה הגמרא: אִי הָכִי – אם אכן הוכחת רבי מאיר היא מעדותו
37 של רבי חנינא סגן הכהנים, מֵאִי – [מה] השיב לו רבי יוסי 'מוֹדָה רבי
38 אליעזר ורבי יהושע', הרי לא מדבריהם הוכיח רבי מאיר את דינו.
39 מתרצת הגמרא: הָכִי קֶאֱמַר לִיָּה – [כך אמר לו] רִבִּי יוֹסִי לְרִבִּי מֵאִיר,
40 מה שהוכחת מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים על תרומת חמץ

ירמיה פרק מט ח"ט

ח גסו הפנו העמיקו לשבת ישיבי דדן כי איד עשו הבאתי עליו עת פקדתי: ט אם בצערים באו לך לא ישארו עוללות אם גנבים בלילה השחיתו דים: י כִּי־אֲנִי חֲשַׁפְתִּי אֶת־עֵשׂוֹ גִלְתִּי אֶת־מִסְתָּרָיו וְנִחַבְתָּ לֹא יוּכַל שָׁדַד זָרְעוֹ וְאֶחָיו וְשִׁכְנוֹ וְאֵינְנוּ: יא עֲזָבָה יִתְמִיךְ אֲנִי אֲחִיהָ וְאֶלְמָנְתִּיךְ עָלֶי תִּבְטָחוּ: יב כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה הִנֵּה אֲשֶׁר־אֵין מִשְׁפָּט לְשִׁתּוֹת תְּפֹס שְׁתּוֹ וְאַתָּה הוּא נָקָה תִּנָּקָה לֹא תִנָּקָה כִּי שְׁתָּה תִשְׁתָּה: יג כִּי בִי נִשְׁפָּעְתִּי נֹאם־יְהוָה כִּי־לִשְׁמָה לְחִרְפָּה לְחָרָב וְלִקְלָלָה תִּהְיֶה בְּצָרָה וְכָל־עֲרִירָה תִּהְיֶינָה לְחִרְבוֹת עוֹלָם: יד שְׁמוּעָה שְׁמַעְתִּי מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שְׁלֹחַ הִתְקַבְּצוּ וּבָאוּ עָלֶיהָ וְקוֹמוּ לְמִלְחָמָה: טו כִּי־הִנֵּה קָטָן יִתְמִיךְ בְּגוֹיִם בְּזוּי בָּאֲדָם: טז תִּפְלָצֶתְךָ הַשִּׁיא אֶתְךָ זָדוֹן לִפְדֹּ שְׁכְנֵי בְּחֻגֵי הַפֶּלַע תִּפְשִׁי מְרוֹם גְּבֻעָה כִּי־תִגְבִּיהַּ בְּנִשְׁלֹךְ קִנְיָךְ מִשֵּׁם אוֹרִידֶךָ נֹאם־יְהוָה:

רש"י

אל תסגר שרידיו (עובדיה א): ונחבה לא יוכל. ויבקש להחבא ולא יוכל: (יא) עזבה יתומך. שיתמת בישראל: (יב) אשר אין משפטם לשתות. שלא היו אחים להם ואם הרעו להם אין להם משפט מות כמותך: (יג) לחרפה. ולקללה תהיה בצרה. בצרה מערי מואב אלא מפני הענין שנאמר יובב בן זרח מבצרה (בראשית לו) היא לוקה עמו: (טז) תפלצתך. לי בהלה שהיית ממחרת ונבהל לעורר שטימתך לאחרך ויש לועזין לשון פלצות ויש לועזין לשון מפלצת: השיא אותך. להרע להם: שוכני. שוכן: תופשי. כמו תופש והיו"ד יתירה בו:

(ח) הפנו. התבערו מן המקום הזה לשון ופנו את הבית (ויקרא יד): העמיקו לשבת. להחבא בעמקי מסתרים: נוסו הפנו העמיקו. כולם לשון צווי הם: (ט) אם בוצרים באו לך. חשפתי את וגו' שמועה שמעתי וגו' כל כעין דוגמא זו ניבא עובדיה על אדום ולפי שסיגנון אחד עולה לכמה נביאים ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד במקצת הדברים משתנים: לא ישארו עוללות. בתמיה והשודדים שבאו עליך לא השאירו לך כלום: (י) חשפתי. גליתי כמו מחשוף הלבן (בראשית ל') ואתה הסגרת שרידי למען לא ישאר מהם איש כמה שנאמר

מצודת ציון

(ח) הפנו. מל' פינוי ממקום: העמיקו. מל' עומק: דדן. שם מקום באדום: איד. שבר ומקרה רעה: פקדתי. ענין השגחת הבאת הרעה: (ט) בוצרים. כן יקראו תולשי ענבי הגפן כמו כי תבצור כרמך (דברים כ"ד). עוללות. הם הענבים הקטנים והגרוצים כמו לא תעולל (שם): דים. די ספוקם: (י) חשפתי. ענין גלוי כמו חשפי שובל (ישעיה מ"ו): ונחבה. מלשון מחבואה ומסתור: (יג) לשמה. לשממה: לחורב. ענין יובש כמו חרבו המים (בראשית ח'): (יד) וציר. ענין שליח כמו ציר נאמן (משלי כח): וקומו. הוא ענין לשון זירוז וכן קום עבור (יהושע א): (טז) תפלצתך. ענין פחד ורעד כמו פלצות בעתתני (ישעיה כ"א): השיא. ענין הסתה כמו הנחש השיאני (בראשית ג'): שוכני. היו"ד יתירה וכן תופשי: בחגוי. ענין ביקוע וחריון וכן יונתי בחגוי הסלע (ש"ה ב'): קנך. מל' קן והוא מדור העופות:

מצודת דוד

(ח) נוסו. הנה יושבי דדן ברחו והפנו מארצם והחביאו לשבת בעמקי מסתרים: כי איד. איד שלו הראוי לו הבאתי עליו ועת השגחת הרעה המוכן לו: (ט) אם בוצרים. הלא אם בוצרים באו על כרמך הלא ישארו עוללות ואם גנבים באים בלילה הלא ישחיתו די ספוקם הצורך להם ולא ישחיתו הכל וכאומר מדוע אם כן האויב האביד אותך מכל וכל מבלי שארית: (י) כי אני חשפתי. אולם היה כן כי אני גליתי מקום מחבוא: גליתי וכו'. כפל הדבר במ"ש: ונחבה לא יוכל. לא היה יכול להחביא את עצמו והנה שודד זרעו וכו' ואין נשאר מי מהם: (יא) עזבה יתומך. מוסב על מלת ואיננו האמור במקרא שלפניו לומר אין נשאר מי מהם לומר מול החלל אם אתה נהרגת עזוב יתומך ואל תחוש להם כי אני אחיה אותם לתת די ספוקם ואלמנותיך תבטחנה עלי לתת מחסורן כי לא ישאר מי שיאמר כן: (יב) הנה אשר אין משפטם וכו'. ר"ל שאר

העכו"ם שהרעו עמה אין משפטם חמור כ"כ לשותות כוס התרעלה הואיל ואין להם קורבה עמה דומה הפורעניות לשתיית כוס יין תרעלה המטמטם את הלב ומבלבל את המוח: שתו ישתו. ואעפ"כ שתו הכוס ההוא: ואתה הוא. אשר דין משפטך לשותותה כי הלא אח ליעקב ועכ"ז הרעות לו וכי בדין שתהיה נקי משתיית הכוס הנה לא תנקה כי תשתה אותה: (יג) כי לשמה וכו'. ר"ל עוד יבוא זמן באחרית הימים אשר עיר מואב הבצורה היא כרך גדול וכו' תהיה לשמה: לחרפה. הכל יחרפה: לחורב. ר"ל חסר מכל טובה: ולקללה. יתלו הקללה בה לאמר שיהיה מקולל כמותה: וכל עריה. הערים שתחת ממשלתה: (יד) וציר בגוים שלוחו. ר"ל השמועה היא אשר ציר יהיה שלוח בין העכו"ם מזה לזה לומר התקבצו ובואו עליה למלחמה: (טז) קטן נתתיך. בתחילת מושבך בשעיר הנה אז הייתי קטן בגוים ובזוי בין בני אדם כי היתה ממלכה שפלה: (טז) תפלצתך. כאומר הנה עתה שנתגדלת למשול ממשל רב כאשר באת לעיר הבצורה ולכן אימתך ופחדך המוטל על כל הארצות הוא הסית אותך להביא זדון בלבך להתגאות יותר מדאי: שוכני. כאילו אתה שוכן בבקיעי הסלע עד שלא יוכל מי לקרב אליך וכאילו תפשת מרום גבעה ר"ל גבעה רמה מכל גבעות עולם וכפל הדבר במ"ש: כי תגביה כנשר. אבל אם תגביה לשבת כנשר העושה מדורו במקום גבוה משם אורידך לארץ ותהיה נמסר ביד האויב:

דניאל פרק י יג-כא

יג וַיֵּשֶׁר | מַלְכוּת פָּרִס עֹמֵד לְגַדִּי עֲשָׂרִים וְאַחַד יוֹם וְהָנָה מִיכָאֵל אֶחָד הַשָּׂרִים הָרִאשֹׁנִים בָּא לְעֹזְרוֹנִי
וְאֲנִי נֹתַרְתִּי שָׁם אֶצֶל מַלְכֵי פָּרִס: יד וּבָאתִי לְהַבְינֶנּוּ אֶת אֲשֶׁר־יִקְרָה לְעַמּוּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים בְּיַעֲוֹד
חֲזוֹן לַיָּמִים: טו וּבְדַבְּרוֹ עִמִּי בְּדִבְרֵים הָאֵלֶּה נָתַתִּי פָנַי אֶרְצָה וְנִאֲלַמְתִּי: טז וְהָנָה כְּדָמוֹת בְּנֵי אָדָם
נִגַּע עַל־שִׁפְתִּי וְאֶפְתָּח־פִּי וְאֶדְבַּרְהָ וְאֶמְרָה אֶל־הָעֹמֵד לְגַדִּי אֲדִנִּי בְּמִרְאָה נִהְפְּכו צִירִי עָלַי וְלֹא עֲצַרְתִּי
כַּח: זי וְהִיד יוֹכֵל עֶבֶד אֲדִנִּי זֶה לְדַבֵּר עִם־אֲדִנִּי זֶה וְאֲנִי מַעֲתָה לֹא־עָמַד־בִּי כַח וְנִשְׁמָה לֹא נִשְׁאַרְה־בִּי:
יח וַיִּסַּף וַיַּנְעִבֵנִי בְּמִרְאָה אָדָם וַיַּחֲזִקֵנִי: יט וַיֹּאמֶר אֶל־תִּירָא אִישׁ־חַמְדוֹת שָׁלוֹם לָךְ חֹזֶק וְחֹזֶק וּבְדַבְּרוֹ
עִמִּי הַתְּחַזְּקִתִּי וְאֶמְרָה יִדְבֵּר אֲדִנִּי בִּי חֲזַקְתִּנִּי: כ וַיֹּאמֶר הִידְעָתָ לְמַה־בָּאתִי אֵלֶיךָ וְעַתָּה אֲשׁוּב לְהַלָּחֵם
עִם־שָׂר פָּרִס וְאֲנִי יוֹצֵא וְהָנָה שְׂרִיזוֹן בָּא: כא אֲבָל אֲנִיד לָךְ אֶת־הָרְשׁוּם בְּכַתָּב אֲמַת וְאִין אֶחָד מִתְּחַזֵּק
עִמִּי עַל־אַלֶּה בִּי אִם־מִיכָאֵל שְׂרָכָם: (פ)

רש"י

הוא אומר אדני, כלומר ואיך יוכל עבדך זה לדבר עמך:
(כ) ועתה אשוב להלחם עם שר פרס. וידעתי כי אוכל
אך כבוא את מלכות אנטיוכס ידעתי שאני אצא והוא
יכנס לאחר ל"ד שנה לבנין הבית ושיעמוד אלכסנדרוס
מוקדן כי אע"פ שהיו ישראל משועבדים למלכי פרס
באותן הימים עבודה נוחה עבדו בהם ולא הכבידו
עליהם כי נתנם הקב"ה לרחמים להם אבל מלכות יון
הטילו עליהם עול קשה: (כא) את הרשום בכתב אמת.
שטר הגזרה ואמת היא ואין אחד בכל השרים העליונים
מתחזק לעזרני על כל אלה כי אם וגו':

מצודת ציון

(יד) לימים. ר"ל לימים רבים ומעצמו יובן החסרון וכן אנשי
מדות (במדבר יג) ור"ל מדות הרבה: (טו) ונאלמתי. מלשון
אלם: (טז) צירי. כל דבר התקוע זה בזה נקרא ציר והוא
מושאל מן צירי הדלתות וכן נהפכו עליה ציריה (ש"א ד):
(יז) והיך. כמו ואיך באלף וכן היך אביא אלי (דה"א יג):
(כא) הרשום. מל' רושם ור"ל כתיבה:

יכולתי לזוז משם אבל עתה בבוא מיכאל הנה באתי אליך: מלכי פרס. שר מלכי פרס: (יד) אשר יקרה. אמר בל' בני אדם
החושבים למקרה דבר שלא ידעו סיבתו, אולם אין מקרה בעולם הכל נעשה בגזרה: כי עוד חזון. מלבד החזון הנראה לך מאז
יש עוד חזון להגיד לך מה שיהיה לימים רבים: (טו) ונאלמתי. מחרדת מראה המלאך: (טז) כדמות בני אדם. להסיר ממנו
החרדה נהפך המלאך כדמות אחד מבני אדם ונגע בשפתו כאילו פותח פיו לשיוכל לדבר: אל העומד לנגדי. הוא המלאך הנהפך
לדמות בן אדם: במראה. בעת ראיתי אותך במראה נפלאה נהפכו אז צירי אשר עלי ר"ל איברי הגוף התקועים זה בזה כעין צירי
הדלתות התקועות בהן הלא המה נהפכו ונשמטו ממקומם מגודל החרדה: ולא עצרתי כח. לא יכולתי לעכב הכח אצלי וכבר הלך
הכח ממני מאז: (יז) עבד אדני זה. על עצמו אמר שהוא עבד לזה האדון והוא המלאך הדובר בו וכאומר איך אוכל לדבר וכחי
הלך ממני מאז: ואני מעתה. ר"ל עם שעתה אני רואה אותך בדמות בן אדם עכ"ז גם מעתה לא יעמוד בי כח מן החרדה אשר
מאז ולא נשארה בי נשמה ואמר בדרך גוזמא והפלגה כי הלא מדבר היה: (יח) כמראה אדם. ר"ל עודו כדמות מראה אדם כאשר
נהפך: ויחזקני. בדברים האמורים במקרא של אחריו: (יט) שלום לך. ר"ל לא יחלש כוחך בעבור החרדה: חזק וחזק. חזק את
עצמך וכפל המלה לזרזו: כי חזקתני. בהדברים האלה חזקתני ושבה רוחי והנני מוכן לשמוע: (כ) הידעת. האם ידעת למה באתי
אליך וכאומר לו הנה מעתה תוכל לדעת שלא באתי לעשות עמך רעה כ"א לגלות לך מצפוני מסתרים ולא תחרד עוד: ועתה
אשוב. כשאכלה לדבר כך אשוב להלחם עם שר פרס: ואני יוצא. כאומר הן ידעתי כי אוכל לו ואנצח את שר פרס אבל תדע כי
לאח"כ בע"כ אצא אוכל עוד ללמד סניגוריא על ישראל כי ירבו פשעיהם והנה שר יון בן ושואל שימשל יון על ישראל ותנתן
לו: (כא) את הרשום. את הכתוב במרום בכתב אמת אשר יתקיים בבל ישונה והוא האמור למטה מאבדן המלכיות וגאולת ישראל:
ואין אחד. אין מי מן המלאכים מתחזק להיות עמי בעזרתי לשאול ולבקש על אלה הדברים האמורים למטה על אבדן המלכיות
ועל גאולת ישראל: כי אם מיכאל שרכם. רק מיכאל שר וסניגור של ישראל הוא מתחזק עמי לשאול על אלה:

מצודת דוד

(יג) ושר מלכות פרס. שר של מעלה מן מלכות פרס עומד
לנגדי להלחם בי ושואל שפרס ימשול זמן ארוך על ישראל ועל
זה אני נלחם עמו ברקיע מזמן אחד ועשרים יום מעת התחלת
להתענות ובעבור זה לא יכולתי לבוא ביום הראשון ואף לאח"כ
עד הנה: אחד השרים הראשונים. אחד מן השרים הגדולים
אשר במשרתי מרום: בא לעזרני. מול שר מלכות פרס: ואני
נותרתי. ר"ל מאז טרם בואו נותרתי אני לבדי להלחם בו ולא

קצג מסכת כלים פרק עשרים ושמונה משנה ה

ד מַטְפָּחוֹת סְפָרִים בֵּין מַצִּירוֹת בֵּין שְׁאִינָן מַצִּירוֹת – טְמוּאוֹת; דְּבִרְבֵּי בֵּית שְׁמַאי. בֵּית הֶלֶל אֹמְרִים: מַצִּירוֹת – טְהוֹרוֹת, וְשְׁאִינָן מַצִּירוֹת – טְמוּאוֹת. רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ טְהוֹרוֹת.

ה כִּפָּה שֶׁהוּא טָמֵא מִדֶּרֶס, וְנִתְּנוּ עַל הַסֶּפֶר – טְהוֹר מִן הַמִּדְרָס, אֲבָל טָמֵא טָמֵא מֵת. חֻמַּת שְׁעִשְׂאָה שְׂמִיחַ, וְשְׂמִיחַ שְׁעִשְׂאָה חֻמַּת – טְהוֹר. חֻמַּת שְׁעִשְׂאָה תִּרְמֵל, וְתִרְמֵל שְׁעִשְׂאָה חֻמַּת, כֹּר שְׁעִשְׂאָה סְדִין, וְסְדִין שְׁעִשְׂאָה כֹר, כֶּסֶת שְׁעִשְׂאָה מִטְפַּחַת, וּמִטְפַּחַת שְׁעִשְׂאָה כֶּסֶת – טָמֵא. זֶה הַכֹּל: כֹּל שִׁשְׁנָהוּ לְשֹׂמֵי – טָמֵא; לְשֵׁם אַחֵר – טְהוֹר.

פירוש ברטנורא

ד מצויירות טהורות. דצורתן מוכחת עליהן שהן מיוחדים לספרים בלבד ואינן משמשי אדם, וכל שאינו משמשי אדם, טהור: ושאין מצויירות. מיוחדים נמי לשאר תשמישין, הלכך טמאות. ובית שמאי דמבטאין בין מצויירות בין שאינן מצויירות, משום דמחשבי מנפחות ספרים משמשי אדם, שעשויין למשמש בהם תמיד: אלו ואלו טהורות. דכיון שייחדן לספרים תו לא הוו משמשי אדם. ואין הלכה כרבן גמליאל:

ה כיפה. מטפחת שבראש האשה. ויש לה טומאת מדרס, שפעמים שהיא יושבת עליה: ונתנו על הספר. אם יחד אותו לספר וכך אותו עליו: טהור מן המדרס. אבל טמא שאר טומאות: חמת. נאד של עור: שעשאו שטיח. עור שטוח על הארץ לישב עליו. וחמת ושטיח תרוייהו טמאין מדרס, ואפילו הכי כיון דשינה מזה לזה ואפילו בלא שינוי מעשה הוה ליה ככלי שנשבר וטהור, אבל מקבל טומאה מכאן ולהבא: תורמל. כלי עור שהרעה מניח כליו לתוכו: הכי גרסינן, כסת. שעשאו מטפחת ומטפחת שעשאו כסת. טהור. ולא גרסינן טמא. וכך היא גירסת רבותי. וכן מצאתי במשנה דווקנית. והכי מוכח מן התוספתא. וטעמא דבבבוליהו טהור, כדתנן בסמוך, זה הכלל לשמו טמא לשם אחר טהור, ומפרש בתוספתא, לשמו מכלי פשוט לכלי פשוט, כגון משטיח למטפחת או ממטפחת לשטיח, ושלא לשמו מכלי פשוט לכלי פשוט, ומכלי קבול לכלי פשוט, נמי, הכל שינוי שלא לשמו וטהור. ואם כן חמת שעשאו תורמל דשינהו מקבול לקבול נמי טהור, וכר שעשאו סדין וסדין שעשאו כר דהוי שינוי מקבול לפשוט ומפשוט לקבול נמי טהור. ואי קשיא, אמאי לא ערבינהו ותגבינהו חמת שעשאו שטיח ושטיח שעשאו חמת בחדר הנך, כיון דבבוליהו טהור הוא. הא לא קשיא, משום דקא בעי למיהדר ולמתני [חמת] ומנא אחריתי כדתני חמת שעשאו תורמל והוה צריך למתני חמת שעשאו שטיח או תורמל, ואינו רוצה לשנות מסדר האחרים. ורוב ספרים גורסים טמא, ואיני יודע ליישב גירסא זו מבוטאת:

משניות מבוארות – קהתי

שְׁעִשְׂאָה חֻמַּת – והשטיח היה טמא מדרס, טְהוֹר – מטומאת הראשונה, אף על פי שגם עכשיו ראוי לשיבה, מכל מקום הואיל ושינה מזה לזה, הרי זה ככלי שנשבר, הלכך נתבטלה ממנו טומאתו; ברם, מקבל הוא טומאה מכאן ולהבא. חֻמַּת שְׁעִשְׂאָה תִּרְמֵל – תרמיל, ילקוט של רועים, וְתִרְמֵל שְׁעִשְׂאָה חֻמַּת – נוד למים; כֹּר שְׁעִשְׂאָה סְדִין, וְסְדִין שְׁעִשְׂאָה כֹר, כֶּסֶת שְׁעִשְׂאָה מִטְפַּחַת, וּמִטְפַּחַת שְׁעִשְׂאָה כֶּסֶת, טָמֵא – הכלי נשאר בטומאתו, כמו שהמשנה מפרשת והולכת. זֶה הַכֹּל: כֹּל שִׁשְׁנָהוּ לְשֹׂמֵי – לשם תשמישו הראשון, בין ששינה מכלי פשוט לכלי פשוט, בין מכלי קיבול לכלי קיבול, בין מפשוט לקיבול בין מקיבול לפשוט, אם שימשו הוא מעין תשמישו הראשון, טָמֵא – הרי הוא בטומאתו; לְשֵׁם אַחֵר – ששינה מתשמיש זה לתשמיש אחר, שאינו מעין תשמישו הראשון, טְהוֹר – נתבטלה טומאתו. הלכך חמת שעשאו שטיח ושטיח שעשאו חמת, הואיל וחמת עשויה לקבלה ושטיח עשוי לשכיבה, ונמצא ששינה לשם אחר, לפיכך טהור; אבל חמת שעשאו תורמל ותורמל שעשאו חמת, ששינה עשויים לקבלה, ונמצא ששינה לאותו השם; ואף כר שעשאו סדין, וסדין שעשאו כר, אף על פי ששינה מקיבול לפשוט, או מפשוט לקיבול, מכל מקום לא שינה את תשמישו, שהרי שניהם משמשים לשכיבה, וכן כסת שעשאו מטפחת ומטפחת שעשאו כסת, הרי שתיהן עשויות לשכיבה, נמצא ששינהו לשמו, הלכך נשאר הוא בטומאתו (הגר"א; דמב"ס). ויש גורסים גם בסיפא: טְהוֹר (הר"ם; ברטנורא; עיין שם שמוכחים שכן היא הגירסא הנכונה, וכן מוכח גם מהתוספתא), ומפרשים את הכלל כדלקמן: כל ששינהו לשמו – מכלי פשוט לכלי פשוט, כגון משטיח למטפחת וממטפחת לשטיח, טמא; ולשם אחר – מכלי פשוט לכלי קיבול או מכלי קיבול לכלי פשוט, וכן מכלי קיבול לכלי קיבול, טהור: הלכך חמת שעשאו תורמל, ששינה מכלי קיבול לכלי קיבול, וכר שעשאו סדין, וסדין שעשאו כר וכר' ששינה מכלי קיבול לכלי פשוט ומכלי פשוט לכלי קיבול, בטלה ממנו טומאתו (ענין ר"ש ור"ב, שנדחקים ליישב לפי גירסתם, משום מה לא נקטה המשנה ענין חמת ושטיח בתוך הבבא שבסיפא, מאחר שבבבולס הדין הוא: טהור).

יוס ראשו

באור משנה ד

מַטְפָּחוֹת סְפָרִים – שכורכים בהן ספרים; ויש מפרשים: מטפחות של ספרי תורה, בֵּין מַצִּירוֹת בֵּין שְׁאִינָן מַצִּירוֹת, טְמוּאוֹת – מקבלות טומאה, דְּבִרְבֵּי בֵּית שְׁמַאי – כך הם דברי בית שמאי, שלדעתם מטפחות אלו משמשי אדם הם, כיון שעשויין למשמש בהם תמיד (ברטנורא), או כיון שפורסים אותם על הספרים כשקוראים בהם (הרא"ש). בֵּית הֶלֶל אֹמְרִים: מַצִּירוֹת, טְהוֹרוֹת – שעשויות הן לנוי הספרים ולא לתשמיש אדם, וְשְׁאִינָן מַצִּירוֹת, טְמוּאוֹת – שמיוחדות הן אף לשאר תשמישים (ברטנורא). רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ – בין מצויירות, בין שאינן מצויירות, טְהוֹרוֹת – אינן מקבלות טומאה, שהואיל ומיוחדות לספרים, אין האדם משתמש בהן תשמישים אחרים (ברטנורא). והלכה בבית הלל, וכבר שינוי (לעיל כד, יד), שמתפחות של ספרים טמאות בכל הטומאות חוץ מטומאת מדרס; ולפי משנתנו יש לפרש שמדובר שם במטפחות שאינן מצויירות.

יש מפרשים, שטעמם של בית שמאי, שגזרו חכמים במטפחות ספרים, שלא יבואו להחליפן בשאר בגדים. ובית הלל סוברים שדווקא במטפחות שאינן מצויירות גזרו חכמים, הואיל ולא ניכר בהן שמיוחדות הן לתשמיש של קדושה, אבל במטפחות מצויירות, הרי ציורם מוכיח עליהן, ולא יבואו להחליפן במטפחות של חול. ורבן גמליאל סובר, שהואיל ומיוחדות הן לקדושה, אין גוזרים בתשמישי קדושה משום תשמישי חול, ולפיכך אף מטפחות שאינן מצויירות אינן מקבלות טומאה ("תפארת ישראל"; "משנה אחרונה").

באור משנה ה

כִּפָּה – שנושאת האשה על ראשה, שֶׁהוּא טָמֵא מִדֶּרֶס – שכן הכיפה מקבלת טומאת מדרס, לפי שפעמים האשה יושבת עליה, וְנִתְּנוּ עַל הַסֶּפֶר – ונתן אדם את הכיפה על הספר, שכך אותה עליו, טְהוֹר מִן הַמִּדְרָס – הואיל וייחד אותה לספר, ואינה ראויה עוד לשיבה, אֲבָל טָמֵא טָמֵא מֵת – מקבלת טומאת מת וכן שאר טומאות, חוץ מן המדרס, שתורת כלי עליה. חֻמַּת – נוד של עור, שְׁעִשְׂאָה שְׂמִיחַ – לישב עליו, והיתה החמת טמאה מדרס, וְשְׂמִיחַ

ו מטלית שטלית על הקפה – מטמאה אחד, ופוסלת אחד. הפרישה מן הקפה – הקפה מטמאה אחד ופוסלת אחד, והמטלית טהורה. טלית על הבגד – מטמאה שנים ופוסלת אחד. הפרישה מן הבגד – הבגד מטמאה אחד ופוסל אחד, והמטלית מטמאה שנים ופוסלת אחד. וכן הטלית על השק, או על העור; דברי רבי מאיר. רבי שמעון מטהר. רבי יוסי אומר: על העור – טהור, על השק – טמא, מפני שהוא אריג. ז שלש על שלש שאמרו – חוץ מן המלל; דברי רבי שמעון. והכמים אומרים: שלש על שלש מכונות. טלית

פירוש ברטנורא

ו מטלית. שהיא טמאה מדרס, וטלית בקופה. וקופה לאו בת מדרס היא, ומיהו כשטלית בקופה נטמאת הקופה, לפי שנגעה במטלית הטמאה מדרס, והרי היא מגע מדרס. והמטלית כשנגמרה טליתיה פרה מינה טומאת מדרס, משום דבמלה לגבי קופה וקופה לא חויה למדרס: מטמאה אחד ופוסלת אחד. כדן כלים שנגעו במדרס ופירשו, דתנן בסוף זבים הנוגע במשכב מטמא שנים ופוסל אחד, פירש מטמא אחד ופוסל אחד, דכל זמן שהכלי נוגע במדרס חשבינן ליה כאב הטומאה לענין אוכלים לעשות ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה, אבל כשפירש הוה ליה כולד הטומאה ועושה שני בחולין ושלישי בתרומה בלבד, דהיינו מטמא אחד ופוסל אחד: הפרישה. למטלית מן הקופה, הוי לה הקופה ולד הטומאה כמו שהיתה קודם שהפרישה, אבל המטלית טהורה, דמכיון שטלית בקופה נעשית בקופה והויה לה כחתיכת דופן שניטלה מן הקופה דטהורה החתיכה. ומיהו אם אחר פרישתה מן הקופה חישב עליה לשיבה, מקבלת טומאה מכאן ולחבא אם יש בה כשיעור: טלית על הבגד. לא נתבטלה מטומאת מדרס, ומטמא הבגד שנים ופוסל אחד כדן כלים הנוגעים במדרס כל זמן שלא פירשו: הפרישה מן הבגד. דין הבגד ככלים שנגעו ופירשו, מטמא אחד ופוסל אחד, והמטלית הרי היא כמו שהיתה, דלעולם לא נתבטלה, ומטמאה שנים ופוסלת אחד: וכן הטלית מטלית על השק או על העור. כמולה על הבגד ואינה מתבטלת: ור' שמעון מטהר. קסבר בשק ובעור מתבטלת, הואיל ולא מינה. ורבי יוסי סבר, דבשק דאריג כמותה, אינה מתבטלת. אבל בעור, דלאו אריג הוא, מתבטלת. והלכה כרבי יוסי:

ז שלש על שלש שאמרו. דמטמא לענין טומאת מת ושרץ ונבילה: חוץ מן המלל. מה שמשייר האורג בראש הבגד כשיעור שני אצבעות, והוא ענף של בגד, קרוי מלל. וכיון ששתי לבדו הוא ואין בו ערב, אין מצטרף לאריג. ורבותי מפרשים מלל, מה שמולל וכופל התופר מקום החתך, מפני החומים שדרבן לצאת שלא יצאו ותתקלקל התפירה: מכונות. והמלל בכלל: טלית על הבגד מרוח אחת. מטלית שהיא טמאה מדרס ותפר אותה על הבגד באמצעו

משניות מבוארות – קהתי

מדרס, שהוא ראשון לטומאה, ועושה שני, שהוא פוסל את התרומה להיות שלישי, והמטלית מטמאה שנים ופוסלת אחד – שהמטלית נשארה בטומאת מדרס, והרי שעדיין היא אב הטומאה העושה ראשון ושני, והשני פוסל את התרומה להיות שלישי. וכן הטלית – מטלית – על השק, או על העור – דינו כתופר את המטלית על הבגד, דברי רבי מאיר – שלדעתו שק ועור מין בגד הם, ולא שינה את המטלית לשם אחר. רבי שמעון מטהר – את המטלית מטומאת מדרס שלה, שסובר רבי שמעון: שק ועור אינם מין בגד, והטלית עליהם נמצא משנה את המטלית לשם אחר, הלכך דינה כמו שטלית על הקופה. רבי יוסי אומר: על העור – הטלית על העור, טהור – מטומאת מדרס, כדן הטלית על הקופה, שהעור אינו מין בגד, ונמצא משנה את המטלית לשם אחר; על השק – אבל הטלית על השק, טמא – כדן הטלית על הבגד, מפני שהוא אריג – והרי שהוא מין בגד, ולא שינה את המטלית לשם אחר. והלכה כרבי יוסי.

בארנו את המשנה לפי הגר"א, ואף בעל "סדרי טהרות" פירשה כך, והוא כותב, שפירוש זה הוא על דרך פירושו של הרמב"ם. אבל הר"ש והרא"ש והרב מברטנורא מפרשים את המשנה על פי המשנה בסוף מסכת זבים: "הנוגע במשכב – מטמא שנים ופוסל אחד: פירש – מטמא אחד ופוסל אחד". היינו: כל זמן שהכלי נוגע במדרס הוא נחשב כאב הטומאה לענין אוכלים, לעשות ראשון ושני בחולין ושלישי בתרומה; אבל כשפירש הרי זה כולד הטומאה וכו', ואינו עושה אלא שני בחולין ושלישי בתרומה, והוא: "מטמא אחד ופוסל אחד". כן מבארים הם, שההבדל בין הטלית על הקופה לטלית על הבגד, שהקופה אינה מינה של המטלית ולכן היא מתבטלת לגבי הקופה, ואילו בגד הוא מינה, ולפיכך אינה מתבטלת. ואף הרמב"ם כותב את ההבדל הזה (בד"ס בעל "סדרי טהרות" תמה על כך, שהרי מסתבר להיפך, שתבטל יותר לגבי מינה מאשר לגבי שאינה מינה; ועיין "משנה אחרונה").

באר משנה ז

שלש על שלש – חתיכת בגד של שלוש אצבעות על שלוש אצבעות, שאמרו – חכמים, שמקבלת טומאת מת ושרץ ונבילה ונגעים, חוץ מן המלל – שיעורה הוא חוץ ממה שמקפלים בשפת המטלית כשתופרים אותה על הבגד, לפי שחשיבותה של מטלית שלוש על שלוש משום שהיא עומדה להיתפר כטלית על הבגד, הלכך צריך שיהיו בה שלוש על שלוש אצבעות חוץ מן הקיפול, כדי שהתופר

יוסי

באר משנה ו

מטלית – חתיכת בגד של שלוש על שלוש טפחים, שהיתה טמאה מדרס, כגון שישב עליה זב, ונעשתה אב הטומאה לטמא אדם וכלים, שטלית על הקפה – שחיברה כטלית על הקופה (20), כדי לחזקה או לסתום נקב שבה; והרי המטלית, הואיל ושינה אותה לשם אחר, מבגד לקופה, נטהרה מטומאתה, כמו ששינו במשנה הקודמת: "זל ששינה... לשם אחר. טהור"; אלא שהקופה נטמאה מגע מדרס, שהרי נגעה במטלית בהתחלת ההטלית, כשעדיין היתה טמאה מדרס, ולפיכך אף המטלית, בגמר הטלית, טמאה מגע מדרס, משום חיבורה לקופה, שהחיבור עושה את הקופה והמטלית כגוף אחד, ונמצאת כולה, הקופה והמטלית, ראשון לטומאה, הלכך מטמאה אחד – מאכל הנוגע בה נעשה שני לטומאה, ופוסלת אחד – שהשני לטומאה שוב פוסל את התרומה הנוגעת בו להיות שלישי לטומאה. הפרישה מן הקפה – הסיר את המטלית מן הקופה, הקפה מטמאה אחד ופוסלת אחד – שהקופה נשארה בטומאתה, טומאת מגע מדרס, ולכן היא מטמאה אחד. שהנוגע בה נעשה שני, ופוסלת אחד. שהשני פוסל את התרומה הנוגעת בו להיות שלישי, והמטלית טהורה – שהרי משום עצמה אין בה שום טומאה, שכבר נטהרה כששינה אותה לשם אחר, אלא שמשום חיבורה לקופה היתה טמאה כמותה, וכיון שסולקה ממנה, שוב אין עליה כל טומאה; ואף על פי שנגעה בקופה, הרי אין מגע עושה מגע, שאין ראשון לטומאה מטמא כלים במגע אלא אוכלים ומשקים בלבד ("אליהו רבא"; "סדרי טהרות"); ברם, רוב המפרשים מבארים הטעם, שהואיל ובטלה המטלית לגבי הקופה להיות כמותה, הרי היא עכשיו כחתיכת דופן שניטלה מן הקופה, שטהורה היא (רמב"ם; ר"ש; ברטנורא; "תפארת ישראל"). טלית על הבגד – תפר את המטלית על הבגד, והרי שלא שינה את המטלית לשם אחר, שתחילה היתה בגד ואין עכשיו טלית בגד, ולפיכך המטלית נשארה בטומאת מדרס שלה, ואף הבגד כולו המחובר למטלית נעשה טמא מדרס, שהוא אב הטומאה, הלכך מטמאה שנים – עושה ראשון ושני לטומאה, ופוסלת אחד – שהשני פוסל את התרומה להיות שלישי. הפרישה מן הבגד – הסיר את המטלית מן הבגד, הבגד מטמא אחד ופוסל אחד – שעכשיו אין הבגד טמא אלא מגע

מסכת כלים פרק עשרים ושמונה משנה ט
קצה
על הבגד מרוח אחת – אינו חבור; משתי רוחות, זו כנגד זו – חבור. עשאו כמין גאם – רבי עקיבא מטמא, וחקמים מטהרין. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים? בטלית, אבל בחלוק: מלמעלן – חבור, ומלמטן – אינו חבור.

ח בגדי עניים, אף על פי שאין בהם שלש על שלש – הרי אלו טמאין מדרס. טלית שהתחיל בה לקרעה, בין שנקרע רפה – אינו חבור. העבים והרפים – אין בהם משום שלש על שלש.
ט כסת הסבלין – טמאה מדרס. משמרת של יין – אין בה משום מושב. סבכה של זקנה – טמאה משום

פירוש ברטנורא

מרות אחת, ומשלש רוחות תלויה ואינה מחוברת בכנגד: אינו חבור. ואין הבגד טמא מדרס: משתי רוחות זו כנגד זו. כגון שהיא תפורה מזרח ומערב, ודרום וצפון אינה תפורה. או איפכא. הרי זה חיבור והבגד טמא מדרס: כמין גאם. שתפורה מזרח ודרום, או מערב וצפון: במה דברים אמורים. דלא הוי חיבור אלא בשתי רוחות זו כנגד זו: בטלית. שאינה דרך מלבוש אלא שכורכה עליו בלבד: אבל בחלוק, שלובשים אותו, לעולם הוי חיבור, אא"כ תפורה השפה העליונה, והלכה כחקמים:

ח בגדי עניים. שהם עשויים מחתיכות חתיכות קטנות ואין בכלן חתיכה אחת שיהיה בה שלש על שלש: הרי אלו טמאים מדרס. הואיל ויש בכל הבגד בכללו שלשה טפחים על שלשה טפחים או יותר, הרי הבגד כולו טמא מדרס: כיון שנקרע רובה אינו חבור. ואם נטמא הקצה האחד לא נטמא הקצה האחר: העבים והרפים. הבגדים העבים והגסים ביותר, כגון הלבדים והמגוסין. והרכים ודקין ביותר, כגון השיראין והסריקין: אין בהן משום שלש על שלש. ואין טמאין טמא מת ולא שאר טומאות עד שיהיה בהן ג' טפחים או יותר, משום דשלש על שלש מהן לא הוי למדי:

ט כסת הסבלין. הנושאים משאות על כתפן או על ראשן יש להן כסת קטן בראשן או בכתפן שלא יזיק להן המשאוי, ופעמים יושבים עליו: משמרת של יין אין בה משום מושב. שאין יושבים עליה מפני השמרים: סבכה של זקנה טמאה מושב. לפי מאי דתנן לעיל בפרק שלשה תריסין דסבכה של זקנה

משניות מבוארות – קהתי

ונקראו ואין בהם חתיכה שלמה של שלוש על שלוש (הר"ש ע"י החתופת; "סדרי טהרות"), הרי אלו טמאין מדרס – כלומר מקבלים אפילו טומאת מדרס, הואיל ויש בכל הבגד בכללו שלשה טפחים על שלשה טפחים, וכל שכן שמקבלים שאר טומאות. ברם, בתוספתא שנו, שאינם מקבלים טומאה אלא אם כן היו רוב שפתות הבגד קיימות. ויש מפרשים: בגדי עניים וכו' – העשויים חתיכות חתיכות קטנות ואין בכלן חתיכה אחת של שלוש על שלוש אצבעות (רמב"ם; ברטנורא). טלית שהתחיל בה לקרעה, בין שנקרע רפה – רוב הטלית, אינו חבור – ואם נטמא החלק האחד לא נטמא השני (ברטנורא). ויש גורסים: אינו חיבור וטהור, ומכאן מפרשים הם את ההלכה הזאת כדלקמן: טלית שהתחיל בה לקרעה – כגון שנטמאה ובא לקרעה כדי לבטלה מתורת טלית, כיון שנקרע רובה, אינו חיבור וטהור – הואיל ואינה ראויה עוד לתשישה הראשון ואין שמה עליה, נטהרה מטומאתה; ואף על פי שיש בשיירה שלוש על שלוש ועדיין ראויה לקבל טומאה, מכל מקום טהורה היא מטומאתה הראשונה, בדומה לכלי חרס, ששבירתו מטהרתו, ושבירי מקבלים טומאה (רש"י חולין קכג, א; משנה אחרונה). העבים – הבגדים העבים ביותר, כגון הלבדים, והרפים – והבגדים הדקים ביותר, כעין בגדי משי; והרמב"ם כותב: כגון בגדי פשתן של מצרים שהבשר נראה מתחתם (חל' כלים כב, ג), אין בהם משום שלש על שלש – אצבעות, ואינם מקבלים כל טומאה אלא אם כן יש בהם שלושה על שלושה טפחים, שבפחות מזה אינם ראויים לכולם.

באור משנה ט

כסת הסבלין – הכסת שנותנים הסבלים על כתפם או על ראשם תחת משאם, שלא יזיק להם, טמאה מדרס – מקבלת טומאת מדרס, לפי שפעמים יושבים עליה. משמרת של יין – מטלית שמסננים בה שמרי יין, אין בה משום מושב – שאין יושבים עליה. סבכה של זקנה – כפה עשויה כעין רשת שמניחה זקנה על ראשה, טמאה משום מושב – ולפי מה ששינוי לעיל (כד, טז), שדוקא סבכה של ילדה טמאה טומאת מדרס, אבל סבכה של זקנה טמאה טמא מת ולא טומאת מדרס, יש לפרש ששני מיני סבכות לזקנה, אחת שאינה ראויה לישיב עליה וזו אינה טמאה טומאת מדרס, ואחרת שפעמים יושבת עליה, ועליה שנינו כאן שהיא טמאה משום מושב (רמב"ם; ברטנורא). ברם, יש מגיחים על פי התוספתא, שגורסים שם להיפך:

יקפל את שפתה ויתפנה ויהא שיעור הטלית שלוש על שלוש. ויש מפרשים, שהמלל הוא ענף הבגד, היינו החוטים היוצאים בקצות הבגד (פירוש רב האי גאון: חסדון; עיי' ר"ש שתמה על פירוש זה); דברי רבי שמעון – כמו שבארנו טעמו לעיל. וחקמים אומרים: שלש על שלש מכוונות – שלוש אצבעות על שלוש אצבעות מצומצמות, והמלל בכללן. טלית על הבגד – תפר מטלית שלוש על שלוש על הבגד, מרוח אחת – של המטלית, שתפר אותה בצידה האחד בלבד, ולא בכל צדיה, אינו חבור – ואם המטלית היתה טמאה, וטלאה על בגד טהור, לא נטמא הבגד; ואפילו תפר את הצד העליון של המטלית למעלה מהקרקע, שנמצאת המטלית תלויה למטה ומכסה את הקרקע, מכל מקום אינו חיבור, שהואיל והמטלית מדולדלת יש והקרקע מתגלה (הגר"א: "תפארת ישראל"); משתי רוחות – אבל אם תפר את המטלית בשני צדיה, זו כנגד זו – כגון בצד מזרח ומערב או בצד דרום וצפון, שבכגון זה אין המטלית נשמטת ממקומה והקרקע נשאר מכוסה בה, חבור – הרי זה חיבור. והבגד והמטלית נחשבים כגוף אחד לענין טומאה. עשאו כמין גאם – כאות גמא היוונית, כגון שתפורה מזרח ודרום או מערב וצפון, רבי עקיבא מטמא – את הבגד בטומאת המטלית, שלדעתו חיבור הוא לענין טומאה, וחקמים מטהרין – שהואיל וקרן אחת של המטלית נשארה מדולדלת לפיכך סוברים חכמים שאין זה חיבור. אמר רבי יהודה: במה דברים אמורים – שמרות אחת אינו חיבור? בטלית – כשתפר את המטלית בטלית, שאין לובשים אותה אלא מתעטפים בה, ולכן אף אם המטלית תפורה בצידה העליון, למעלה מהקרקע, מכל מקום יש והופך האדם את הטלית מלמטה למעלה, ומתעטף בה, ונמצאת המטלית תלויה למטה מהקרקע, והקרקע נשאר מגולה. אבל בחלוק – שאדם לובש אותו, ואין דרך להפוך עליונו למטה: מלמעלן – אם תפר את המטלית בצידה העליון למעלה מהקרקע, שנמצאת המטלית תלויה למטה ומכסה את הקרקע, חבור – הרי זה נחשב חיבור; ומלמטן – ואם תפר את המטלית בצידה התחתון, למטה מהקרקע, שנמצאת המטלית תלויה ואינה מכסה את הקרקע, אינו חבור – אין זה נחשב חיבור. והלכה כחקמים.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ח

בגדי עניים, אף על פי שאין בהם שלש על שלש – שכלו

מושב. חלוק של יוצאת החוץ, העשוי בסבכה – טהור. העושה בגד מן החרם – טהור; ומן הזוטו – טמא. רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף העושה בגד מן החרם וכפלו – טמא. י סבכה שהתחיל בה מפיה – טהורה, עד שיגמור את קרקרתה. התחיל בה מקרקרתה – טהורה, עד שיגמור את פיה. שבים שלה – טמא בפני עצמו. החוטין שלה – טמאין משום חבור. סבכה שנקרעה, אם אינה מקבלת את רב השער – טהורה.

פרק עשרים ותשעה

א נימי הסדין והסודרין והמטרים והפליין של ראש – שיש אצבעות; של אפקרסין – עשר. נימי סגוס והרדיר והחלוק והטלית – שלש אצבעות. נימי כפה של זקנה, והגמדין של ערביין, והקלקין, והפנדא, והמעפרת, והפגוד – נימיהן כל שהן.

פירוש ברטנורא

טמאה טמא מת דמשמע אבל לא משום מושב, צריך לפרש דשני מיני סבכות יש לזקנה, אחת שאינה ראויה לישב עליה והיא טמאה טמא מת, וסבכה אחרת שפעמים יושבת עליה, ובה תנן הכא שהיא מטמאה משום מושב: חלוק של יוצאת החוץ. תרגום וזנה נפקת ברא: עשוי בסבכה. שיש בה חלונות חלונות מעשה רשת ובשרה נראה לחוץ: מן החרם. מן הרשת. ובשרה נראה, לפיכך טהור: מזוטו. יש בתחתית הרשת מעט אריג עשוי כבגד, וקרוי זוטו של רשת: וכפלו. שכפל את הרשת ותפרה ואין בשרו נראה מתוכה: טמא. דחשיב כגד. ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב:

י קורקרתה. שולים ותחתית, כמו קרקרות הכלים: עד שיגמור את פיה. שפתה העליונה. שאינה יורדת לטומאה עד שיגמור את כל מלאכתה: שבים שלה. מלשון השבים והשהרונים. ציור שעושים על הסבכה לגוי, עומד על מצחה ומקוף מאוזן לאוזן, ובפני עצמו נמי חשיב, שהוא עשוי להסירו משם ולתת אותו בסבכה אחרת: החוטין שלה. שבהן קושרים הסבכה על הראש: טמאין משום חיבור. שאם נטמאת הסבכה נטמאו החוטנים עמה. דאילו החוטנים בלא סבכה לא היו מקבלים טומאה: אם אינה מקבלת את רוב השער של הראש, טהורה:

כט א נימי הסדין. נימין היוצאים מן הסדין, והן חוטים שרגילים לצאת מן האריג בין מן הצדדים בין מלמעלה בין מלמטה. אם נגע שרץ בנימין, נטמא הסדין. והוא שיענע בתוך השיעור המפורש במתניתין. וכן אם נגע שרץ בסדין, נטמא הנימין עד מקום השיעור המפורש. ומשם ולחוץ טהורים, שאין הנימין חיבור לכל כגד אלא עד מקום השיעור המפורש בהן: טרטיין. כמין כובעים: פליין. סדין שמתעמף בו כולו: אפקרסין. כמו אפקרסותו אינה מעכבת דפרק ואלו מגלחים [מועד קטן כ"ב] והוא לבוש התחתון ופתחו מתכפיו וכשלוש קושרו: סגוס. בגד של צמר עב וכולו ציציות, וקורים לו בערבי אלבורג'ים: רדיד. צעיף דק שהאשה מכסה בו ראשה. ותכס בצעיף, תרגום ירושלמי דידא: גומדין. בגד שהוא אמה על אמה, ומכסין הערבים חוטמן ופיהם בזמן הקור. ופירוש גומד אמה, כדכתיב (שופטים ג ט"ז) ולה שתי פיות גומד ארכה: קלקין. אריג של שער ויש לו נימין: פונדא. יש מפרשים אזור חלול ורחב. ויש מפרשים כבגד התחתון שנותנים על הבשר לשמור שאר הבגדים שלא יטנפו בויעה: מעפרת. תרגום ויתחפש באפר (מלכים א כ"ד) ואשתני במעפרא. סודר שמעטפים בו הראש: פגוד. מסך שתולין על פתחי המלכים: כל שהן. בין רב בין מעט הוא חיבור. וכולהו אחרני ששיעורן מפורש, כשיעור הוא חיבור מה שיתר מכשיעור לא היו חיבור לא לטומאה ולא להואה:

משניות מבוארות – קהתי

לה לענין טומאה, שאם נטמאה הסבכה, נטמאו החוטנים עמה, וכן להיפך; אבל החוטנים בפני עצמם אינם מקבלים טומאה. סבכה שנקרעה, אם אינה מקבלת את רוב השער – של הראש, טהורה – אינה מקבלת טומאה, שנתבטל שימושה.

באור משנה א

פרק זה דן בידות הבגדים והכלים, עד איזה שיעור נחשבות הידות חיבור לכליהן. נימי הסדין – הנימין היוצאות מן הסדין, והם חוטי השתי שמשיר האורג בשפת הסדין לגוי, והסודרין – נימי הסודרין, והטרטיין – נימי הטרטיין, כמין כובע, והפליין של ראש – נימי הפליין של ראש, היינו מטפחת שנותנות הנשים על ראשן (רמב"ם), שיש אצבעות – נימי הבגדים האלו באורך שש אצבעות הן חיבור לבגד, שאם נטמא הבגד נטמאו הנימין, ואם נטמאו הנימין נטמא הבגד; אבל יותר משש אצבעות אינו חיבור; של אפקרסין – נימי הלבוש התחתון, הפתוח בכתיפיו, וכשלוששים אותו קושרים אותו בכתף, עשר – באורך עשר אצבעות הן חיבור. נימי סגוס – נימי המעיל של צמר עבה, והרדיר – נימי הצעיף של נשים, והחלוק והטלית – נימי החלוק והטלית, שלש אצבעות – באורך שלוש אצבעות הן חיבור. נימי כפה של זקנה – היינו כיפה של ראש שהיתה נקראת בשם "כיפה של זקנה" (רמב"ם), והגמדין של ערביין – בגד שהערביים נותנים על פניהם בזמן הקור, והקלקין – בגד עשוי מאריג של שערות עזים, והפנדא – אזור חלול ובו כיס; ויש מפרשים: גופיה הסופגת את היזעה (רמב"ם), והמעפרת – סודר שמעטפים בו את הראש, והפגוד – מין מסך; ויש מפרשים: מין לבוש עליון מרוקם (תרגום ירושלמי של כתונת פסים – פגוד מצוייר). נימיהן – של כל הבגדים הללו, כל שהן – אפילו הן ארוכות מאד הרי הן חיבור.

"של זקנה טמאה טומאת מדרס ושל ילדה טמאה טמא מת" (הגרא; הואים: הרש). חלוק של יוצאת החוץ – של זונה, העשוי בסבכה – כרשת, ובשרה נראית מתוכה, טהור – אינו מקבל טומאה, שאינו ראוי למלבוש. העושה בגד מן החרם – מן הרשת שצדים בה דגים, טהור – מהטעם שבארנו בחלוק של יוצאת החוץ, שאינו ראוי למלבוש, מאחר שיש בו נקבים גדולים ובשרו נראה מתוכו; ומן הזוטו – אבל העושה בגד מהחלק התחתון של הרשת, שהוא ארוג כמו בגד, ונקרא "זוטו של חרם", טמא – מקבל טומאה כדין בגד. רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף העושה בגד מן החרם וכפלו – שנעשה עבה על ידי כך, ואין הבשר נראה מתוכו (ותוספתא), טמא – מקבל טומאה, שבכגון זה חשוב בגד, ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב.

יוס רביעי

באור משנה י

סבכה שהתחיל בה מפיה – שהתחיל בקליעתה משפתה העליונה שסביב הראש, טהורה – אינה מקבלת טומאה, עד שיגמור את קרקרתה – את שוליה המכוונים כנגד הקדקוד. התחיל בה מקרקרתה – התחיל בקליעת הסבכה משוליה, טהורה – אינה מקבלת טומאה, עד שיגמור את פיה – שפתה העליונה, שאינה יורדת לטומאה עד שיגמור את כל מלאכתה. שבים שלה – התכשיט של הסבכה, המקיף אותה סביב למצח מאוזן לאוזן, טמא בפני עצמו – אפילו ניטל מהסבכה הרי הוא מקבל טומאה בפני עצמו, ואינו חיבור לסבכה, שכן עשוי הוא להסירו מסבכה זו וליתנו בסבכה אחרת. החוטין שלה – של הסבכה, שקושרים בהם את הסבכה על הראש (רמב"ם), או שתלויים בה לגוי (תפארת ישראל), טמאין משום חבור – כלומר בזמן שהם מחוברים לסבכה, הרי הם חיבור

ב שלש כסתות של צמר, שש של פשתן, שלשה סדינים, שתים עשרה מטפחות, שני סבריקין, חלוק אחד, טלית אחת, קלבקרין אחד – חבור לטמאה ולהזיה; יתר מכאן – חבור לטמאה, ואינו חבור להזיה. רבי יוסי אומר: אף לא לטמאה.

ג חוט המשקלת – שנים עשר; של חרשין – שמונה עשר; של בגדין – חמישים אמה. יתר מכאן, אם רצה לקיים – טהור. של סדין ושל צירין – פל שהן.

ד חוט מאזנים של זהבים, ושל שוקלי ארגמן טוב – שלש אצבעות. יד הקרדום מאחריו – שלש אצבעות. רבי

פירוש ברטנורא

ב שלש כסתות של צמר. תפורות זו עם זו כשלל של כובסין. אי נמי, ארונות יחד, כעין הארונים מפות שדרך להניח הפרש בין מפה למפה ומחבורות בחוטי השתי ואין בו ערב. וכל הני דתנן, הכא כל אחד במנינו או פחות הוי חיבור, ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמאו כולן, ואם היו בטמאין והוזה מאפר הפרה באחד מהן נטהרו כולן. ויותר על מנין זה לא הוי חיבור לא לטמאה ולא להזיה: סבריקין. אית דתני ספריקין. אית דמפרשי מכנסים, ואית דמפרשי כמין בתי ידים מצמר שמלבישים בהם את הידים ומכסים בהם הזרועות עד האצילים: גלופקריין. כסות עבה של צמר שלובשים בעת הקרירות: חיבור לטמאה ואינו חיבור להזיה. לחומרא. אם נגעה טומאה באחד מהן הוי חיבור ונטמאו כולן, ואם הוזה אחד מהן לא הוי חיבור, ולא נטהר אלא אותו שהוזה עליו בלבד: ר' יוסי אומר אף לא לטמאה. ואין הלכה כר' יוסי:

ג חוט המשקלת. הבנאים מחזיקים בידם חוט ובראשו עופרת ומורידים אותו כנגד הכותל לראות שלא יהא עקום: חרשין. גרין של עץ: ושל בנאים. הבונים החומות הגבוהות והגדולות. וחוט המשקלת דרישא דלא הוי אלא שנים עשר, מיורי במיוחד לבנינים קטנים: יתר מכאן. יותר ממדות אלו שמנו חכמים בכל אחד ואחד, אע"פ שהוא רוצה בקיומן, טהור אותו העודף על המדה ולא הוי חבור לכל: ושל סיידים. הטחים פני הכותל בסיד וגם הם צריכים למשקלת, וכן הציירים שמציירים צורה בכתלים: כל שהן. בין רב בין מעט הוי חיבור:

ד חוט מאזנים. חוט שאוחזים בו המאזנים בשעה ששוקלים בהן: ר' יוסי אומר טפח טהור. אם יד הקרדום גדול כל כך שיוצא טפח לאחר ידו, לא חשיב

משניות מבוארות – קהתי

חוט המשקלת – הרגילה, שמשתמשים בה הבנאים לבניינים קטנים (ברטנורא); ויש מפרשים: חוט המשקלת שמשמש בו כל אדם (סודי טהורות); שנים עשר – טפחים של החוט הם חיבור למשקלת; של חרשין – חוט המשקלת של גרים, שמונה עשר – טפחים של החוט הם חיבור למשקלת; של בגדין – חוט המשקלת של הבנאים הבונים חומות גבוהות ומגדלים, חמישים אמה – של החוט הם חיבור למשקלת. יתר מכאן – יותר מן השיעורים הללו שקבעו חכמים בכל משקלות ומשקלות, אם רצה לקיים – כלומר אף אם רצה לקיים את החוט באורך שלמעלה מן המידה, טהור – העודף על השיעור, כלומר לא זו בלבד שאינו חיבור, ואם נטמאה המשקלת, אותו העודף על השיעור אינו טמא, אלא שאינו מקבל טומאה כלל (תפארת ישראל; "משנה אחרונה"). של סדין ושל צירין – חוט המשקלת של סיידים, המסיידים את הכתלים, וכן של ציירים העושים ציורים על הכתלים, שאף הם זקוקים למשקלת, פל שהן – אפילו החוט ארוך הרבה, הוא חיבור למשקלת. יש מבארים הטעם, לפי שהבנאים והחרשים אינם בוחנים אלא חלקים חלקים של מלאכתם, הלכך יש שיעור לחוט המשקלת שלהם, ואילו הסיידים והציירים צריכים לבחון את הכותל כולו בבת אחת, לפיכך אין לחוט המשקלת שלהם שיעור, שהכל לפי גובה הכותל (תפארת ישראל).

י ו ס ש י

באור משנה ד

חוט מאזנים – החוט הקשור בקנה המאזניים באמצעו כדי לאזנם בו בשעה ששוקלים בהם, של זהבים – של שוקלי זהב, ושל שוקלי ארגמן טוב – שהם דברים יקרים, שלש אצבעות – שיעור של שלוש אצבעות באורך החוט הוא חיבור למאזנים, שמחמת חשיבותם של הדברים ששוקלים במאזנים הללו השקילה היא מדוקדקת מאד, ולכן החוט הוא קצר (תפארת ישראל). יד הקרדום מאחריו – דרך האוחז בקת הקרדום, שאינו אוחז ממש בראש הקת, שמה יחליק הקרדום ויפול מידו, אלא מניח מעט לאחר ידו, והחלק היוצא לאחר ידו היינו יד הקרדום מאחריו. שלש אצבעות – עד שלוש אצבעות הוא חיבור לקרדום, יתר מכאן אינו חיבור. רבי יוסי אומר: טפח טהור – אם הקת ארוכה כל כך עד שיוצא טפח

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ב

אגב ענין הנימין ששינו במשנה הקודמת דנה משנתנו בגדים שנתחברו זה לזה בתפירה או באריגה, אם הם נחשבים חיבור.

שלש כסתות של צמר – המחבורות בתפירה, כדרך שעושים הכובסים, שמחברים בתפירה כמה בגדים, כדי שלא יאבד אחד מהם, או לסימן שהם שייכים לאדם אחד; ויש שמחבורות באריגה, כדרך שאורגים כמה טליתות ביחד ומניחים בין טלית חוטי שתי בלי ערב; שש של פשתן – שש כסתות של פשתן המחבורות בתפירה או באריגה, שלשה סדינים, שתים עשרה מטפחות, שני סבריקין – מין מכנסים; ויש מפרשים: שריולי חיפוי לעבודה, חלוק אחד, טלית אחת, קלבקרין אחד – קלובקרין היינו כסות עבה של צמר (והלחן נבאר למה באה פיסקה זו כאן). חבור לטמאה – שאם נגעה טומאה באחד מהם, נטמאו כל המחברים עמו, ולהזיה – שאם היו טמאים, והוזה על אחד מהם ממי אפר הפרה האדומה, נטהרו כולם. יתר מכאן – משלוש כסתות של צמר, משש של פשתן, משלושה סדינים וכו', חבור לטמאה, ואינו חבור להזיה – לחומרה, שאם נגעה טומאה באחד מהם, נטמאו כולם; ואם היו טמאים, והוזה על אחד מהם, לא נטהר אלא אותו שהוזה עליו בלבד. ומה שנקטה משנתנו "חלוק אחד, טלית אחת" וכו', משום סיפא הוא, להשמיענו, שיותר מחלוק אחד או טלית אחת וכו', אמנם חיבור לטמאה אבל אינו חיבור להזיה. רבי יוסי אומר: אף לא לטמאה – יתיר מכאן אף לטמאה אינו חיבור. ואין הלכה כרבי יוסי.

במפרשים מבואר, שבענין הנימין ששינו במשנה הקודמת, אף חכמים מודים, שעד השיעור המפורש בכל בגד ובגד חיבור לטמאה ולהזיה, אבל יתיר מכאן אינו חיבור לא לטמאה ולא להזיה (ברטנורא; "סודי טהורות").

באור משנה ג

פועלים הבאים לבחון כותל או עמוד וכיוצא בזה, אם הוא זקוף וישר, משתמשים במכשיר הנקרא "אנך", והוא משקלת של עופרת או של מתכת אחרת הקשורה בראשו של חוט. משנתנו דנה בחוט המשקלת, עד איה שיעור הוא מקבל טומאה, שכן החוט בפני עצמו אינו מקבל טומאה, אלא משום שהוא חיבור למשקלת המתכת, המקבלת טומאה, ובאה המשנה ללמד במשקלות של בעלי מלאכה שונים, עד איה שיעור החוט הוא חיבור למשקלת.

יוסי אומר: טפח – טהור.

ה חוט מאזנים של חנונים, של פעלי בתים – טפח. יד הקדרים מלפניו – טפח. שירי יד הפרגול – טפח. יד מקבת (של יד) של מפתחי אבנים – טפח.

ו חוט מאזנים של צמרים, ושל שוקלי וכוית – טפחים. יד המקור – טפחים. יד המעצד של לגיונות – טפחים. יד הקרנס של זהבים – טפחים; ושל חרשין – שלשה טפחים.

ז שירי הדרבן מלמעלן – ארבעה. יד הבריד – ארבעה. יד הקדרים של נפוש – חמשה. יד בן הפטיש – חמשה; פירוש ברטנורא

יד, לפי שזמין לו למלאכתו, וכל חיד כולו טהור. כך פירש מורי. ואין הלכה כר' יוסי:

ה יד הקדרים מלפניו. דרך האוחז ביד הקדרים כשרוצה לחרוך בו אינו אוחז ממש בראש הקתא שמא יחליק ויפול מידו אלא מניח מעט לאחר ידו, והשיעור שיש בין יד האדם לברזל קורא מלפניו, והיוצא לאחר ידו קורא מאחוריו באורך בבא. והא דלא מפרש בכבא זו דין שלפניו ושל אחוריו, משום דהבא חשיב הך דשיעורן טפח, ובאורך בבא חשיב הנהו דשיעורן שלש אצבעות: פרגל. מחונה. קומפש"ו בלע"ו. והחרשים צריכים לעשות בו צורות עגולות: מקבת. פטיש של ברזל שראשו אחד חד ובו נקבים ופוסלים את האבנים, ועל שם כך נקרא מקבת. ולשון מקרא הוא, ומקבות והגזון כל כלי ברזל (מלכים א' ו'): מפתחי אבנים. לשון פתחי חותם:

ו של צמרים. מוכרי צמר. ומעמא דהנך שיעורן במפתחים, מפני שתופס בהן בשתי ידיו. והיינו נמי מעמא דכל הנך דיות דלקמן ששיעורן במפתחים. וכל אותן ששיעורן טפח, לפי שדרכו לאחוז בהן בידו אחת: מקור. קורנס חד שמנקרים בו החרים. ועל שם שמנקרים בו קרוי מקור: יד המעצד של לגיונות. גרסין. והוא כלי מכלי הרוצחים, ראשו עגול, ונושאים אותו אנשי החיל במלחמה. ובערכי קורים לו מבריון: של זהבים. המכים על וזה לעשות טסין דקין: ושל חרשים. של ברזל:

ז שירי הדרבן מלמעלן. המרדע ראשו אחד יש בו ברזל כעין מרצע שבו מלמד הפרה לתלמיה והוא קרוי דרבן, ובראשו השני ברזל רחב מיוחד לחרוך

משניות מבוארות – קהתי

וכמו להלן בדרבן ובחרחר שקוראים להם גם כן בשלשן "שיירי". בעל "תפארת ישראל" כותב: נראה לי, שממה נוסקה כאן המשנה לשון "שיירי" נמצאנו למדים, שאין כל שיעורי טפח שבמשנתנו שווים, ששיעור הטפח שבפרגול היינו: אפילו כשנשברה יד הפרגול, דווקא אם נשאר טפח היה זה חיבור, וכל שכן אם נשאר יותר מזה; אבל אם נשאר פחות מטפח, אינו חיבור, מאחר שאינו ראוי לשימוש. והוא הדין כשהיה מתחילה פחות מטפח שאינו חיבור, אלא שמשנתנו נקטה כדרכו של דבר, שנשברה ונשתתיר רק טפח, שאילו מתחילה, כלום יעשה אדם יד לפרגול שאינה ראויה לו? אבל שאר שיעורי טפח שבמשנתנו היינו אפילו בפחות מטפח היה זה חיבור, אבל רק עד טפח בלבד, ולא יתיר מכן. לפיכך בכגון זה לא שייך לשון "שיירי". אבל בעל "סדרי טהרות" מפרש יד הפרגול – טפח הוא חיבור, יותר מטפח אינו חיבור. ונקטה המשנה לשון "שיירי יד הפרגול" ולא "יד הפרגול" סתם, משום שהתנא רוצה ליתן שיעור ביד הפרגול בין מלמעלה בין מלמטה, לא פחות מטפח ולא יותר מטפח, והיינו בשיירי יד הפרגול, שנשברה חיד, צריך שישאר טפח, אבל פחות מטפח טהור. ברם, אם עשאו מתחילתו ביד פחות מטפח טמא.

שבת קודש

באור משנה ו

חוט מאזנים – כמו שבארנו במשנה ד, של צמרים – מוכרי צמר במשקל, שדרכם לשקול חבילות גדולות, ושל שוקלי וכוית – למכור, שדרושה בה זהירות, טפחים – באורך שני טפחים הוא חיבור למאזניים, לפי שאוחזים בחוט בשתי ידיים. יד המקור – כלי שמנקרים (קודחים) בו את אבני הירחיים, טפחים – חיבור. בתוספתא שנו: "את שדרכו לאחוז בידו אחת. כגון יד הקדרים, טפח: ואת שדרכו לאחוז בשתי ידיו. כגון יד המקור, טפחים". יד המעצד של לגיונות – מין גרזן שחיללים נושאים במלחמה, ובשעה שמשתמשים בו אוחזים בקתו בשתי ידיים, טפחים – של הקת הם חיבור. יד הקרנס של זהבים – צורפי זהב, המכים בקורנס על הזהב לעשות טסים דקים, טפחים – חיבור; ושל חרשין – יד הקורנס של חרשי ברזל, היינו נפחים, שהקורנס שלהם גדול יותר וצריך יד ארוכה יותר, שלשה טפחים – הם חיבור. יש מבארים הטעם, שמפני שהברזל שמכה עליו הוא חם, לפיכך מרחיק מקום אחיות שתי ידיו בקת כשיעור טפח מהקורנס שבראש הקת (תפארת ישראל).

באור משנה ז

שירי הדרבן מלמעלן, ארבעה – נשבר מקל המרדע שבראשו

לאחר ידו, אין הקת חשובה "יד" לקדרים, לפי שקשה שימוש בקת כזו, הלכך הקת כולה טהורה.

בארנו משנתנו לפי הר"ש והרב מברטנורא. אבל הרמב"ם מפרש: יד הקדרים מאחוריו – חלק מן הקת היוצא מתוך לחור של הקדרים, שלוש אצבעות – חיבור; יתיר מכאן אינו חיבור. רבי יוסי אומר: טפח טהור – מה שיותר מטפח טהור, שאינו חיבור, אבל טפח הסמוך לברזל טמא, שהוא חיבור. ברם, יש מתהלים על פירוש הרמב"ם, שהרי לפירושו צריך רבי יוסי לומר: טפח טמא. ולא טפח טהור. אלא שאולי גרס הרמב"ם במשנתנו: "רבי יוסי אומר: טפח". וכן אמנם הגירסה בתוספתא (תוספות אנשי חס).

באור משנה ה

חוט מאזנים – כמו שבארנו במשנה הקודמת, של חנונים – ששוקלים בהם דברים שאינם יקרים כל כך, ואינם מדקדים לשקול בצמצום, עין בעין, או של פעלי בתים – ששוקלים דברים שבביהם לצורך עצמם, ואפילו ששוקלים דברים יקרים אינם מדקדים כל כך לשקול בצמצום (תפארת ישראל), טפח – של החוט חיבור למאזנים. יד הקדרים מלפניו – מה שיש בקת ממקום האחזיה בה עד הברזל (ולפי הרמב"ם, שהבאנו בשולי המשנה הקודמת: הקת כולה בצד שאוחזים בה). טפח – הוא חיבור לקדרים; יתיר מכאן אינו חיבור. במפרשים מבואר, שלפיכך לא סודרו שני דיני הקדרים, יד מלפניו וידו מאחוריו. במשנה אחת, זה ליד זה, משום שהתנא נקט את ההלכות לפי סדר השיעורים: במשנה הקודמת נפרטו דברים ששיעורם שלוש אצבעות, ובמשנתנו – דברים ששיעורם טפח. שירי יד הפרגול, טפח – פרגול היינו מחוגה, ויש לה יד לאחזיה, ובאה המשנה להשיעור, שאם נשברה יד הפרגול, ונשתתיר בה כשיעור טפח, הרי שירי היד חיבור לפרגול; אבל אם נשאר בה פחות מטפח, אינו חיבור, שבפחות מטפח אין הפרגול ראוי לשימוש (מחרים, מובא בתוספות יום טוב). יד מקבת (של יד) – המפרשים אינם גורסים "של יד" – של מפתחי אבנים – המפתחים פיתוחים באבנים (מקבת היינו כמין קורנס חד שבו נקבים ופוסלים אבנים). טפח – של היד חיבור למקבת; ומפרש בעל "תפארת ישראל": "היינו כשיעור כדי שיאחזנו בידו, ולא יותר, כדי שלא יעכבנו במלאכתו".

בענין "שיירי יד הפרגול" נדחקים המפרשים, למה נקטה כאן המשנה "שיירי"? וכן גם להלן (משנה ז ומשנה ח): "שיירי הדרבן", "שיירי החרחור", נדחקים המפרשים בביאור הלשון "שיירי".

בעל "תוספות יום טוב" כותב: "צריך לומר, שכן רגילים לקרות "שיירי יד".

וְשֵׁל הַפְּטִישׁ – שֵׁשֶׁה. יָד הַקֶּרֶדֶם שֶׁל בָּקוּעַ וְשֵׁל עֲדִיר – שֵׁשֶׁה. וְיָד מִקֶּבֶת שֶׁל סֶתְתִין – שֵׁשֶׁה.

פירוש ברטנורא

בו שרשים ושמו חרוחר. ושיעור יד המרדע, למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים חשובים חיבור, ולמטה לצד החרחר שבעה טפחים הסמוכים לו הוו חיבור, כדלקמן. ומה שהוא יותר מארבעה לצד הדרבן ושבעה לצד החרחר אינו חיבור, ואם נגע שם טומאה לא נטמא לא החרחר ולא הדרבן; ביד. כלי ברזל שבו חופרים גומות סביב האילן כדי שיחזיקו מיניה. ועל שם הגומות שקרין בדידן נקרא הכלי החופר בהן בדיד: של נכוש. פטיש שמקשים בו על האבנים ומשברים אותן; בן פטיש. הפטיש הקטן קרוי בן פטיש, והגדול שמו פטיש: של בקוע. קרדום שמבקעים בו עצים: של עזור. שחופרים בו הקרקע לזריעה. כמו אשר במעדר ועדרון (ישעה י): של סתתים. חוצבי אבנים והמקצעים ומשוין אותן;

משניות מבוארות – קהתי

בו חפירות סביב לאילנות, שיתכנסו בהן המים (ועל שם החפירות הקרויות) במסכת מועד קטן ד, א – "בדיד" נקרא המעדר הזה "בדיד". ארבעה – טפחים של היד הם חיבור. יד הקרדום של נכוש – שמנכשים בו, כלומר שעוקרים בו עצים רעים מתוך התבואה והירקות (הרש: "תפארת ישראל"); ויש מפרשים; פטיש שמפוצצים בו אבנים (רמב"ם: ברטנורא). חמשה – טפחים של היד הם חיבור. יד בן הפטיש – של פטיש קטן, חמשה – טפחים הם חיבור; ושל הפטיש – הגדול, ששה – טפחים הם חיבור. יד הקרדום של בקוע – שמבקעים בו עצים, ושל עזיר – שעודדים בו את הקרקע, ששה – טפחים של היד הם חיבור. יד מקבת של סתתין – מסתתי אבנים, שמחליקים בו את האבנים שסתתו, ששה – טפחים של היד הם חיבור; יתיר מכאן אינו חיבור.

הדרבן לכוון בו את הבקר בחרישה, ונשתיירו ממנו למעלה לצד הדרבן ארבעה טפחים, הרי הם חיבור לדרבן; פחות מכאן אינו חיבור (תפארת ישראל: "משנה אחוזה"; עיין לעיל כהב). ויש מפרשים משנתנו במרדע שלם, שארבעה טפחים הסמוכים לדרבן הם חיבור, יתיר מכאן אינם חיבור לדרבן (ברטנורא); ויש מוסיפים לפירוש זה, שלפיכך נקטה המשנה לשון "שיירי הדרבן", ולא סתם "יד הדרבן". כדי להשמיענו שלא זו בלבד שיותר מארבעה טפחים אינו חיבור, אלא אף פחות מארבעה טפחים אינו חיבור, היינו בשייריו, שאם נשבר המרדע, ונשתייר חלק לצד הדרבן, אין שייריו חיבור לדרבן אלא אם כן יש בהם ארבעה טפחים. אבל אם נשתיירו בו פחות מארבעה טפחים אינם חיבור. ברם, מתחילת עשייתו אפילו פחות מארבעה טפחים חיבור (סודי סהרות). יד הקרדום – כמין מעדר שחופרים

המשך ביאור למס' פסחים ליום שני עמ' א

תלושין שנעקרו ממקומם, אימא – (היינו אומרים) שהם לא מכשירים, משום שאינם חשובים עוד כמים. על כן צריכי – (נצרכים) שני כתובים אלו ללמדנו, שבין מים תלושים ובין מחבורים מכשירים. הגמרא מקשה על שיטת רב מכתוב אחר: תא שמע – בא ושמע קושיא על דברי רב ממקרא מפורש. הלא נאמר במים מחבורים (שם יא לו). אך מנן ובור מנן מים יהיה מהור. ומשמע שדווקא מים אלו שהם מחבורים אינם מקבלים טומאה, אבל מים תלושים מקבלים טומאה, ולא כדברי רב שאין למשקים טומאה מן התורה כלל. מתרצת הגמרא: אין כוונת הכתוב לטהרת המים עצמם, אלא מאי יהיה מהור, שהטמא הטובל בהם נטהר מטהרם, ובהם הכתוב להשמיענו שדווקא מי מעין ומקוה מטהרים, ולא מים שאובים. הגמרא מקשה על המבואר לעיל בשיטת רב, שיטמא שנאמר במשקה בא לרבות משקים תלושים להכשר אוכלים: ומים תלושין מי – (וכן) מכשירין אוכלים לקבלת טומאה מן התורה, והאמר – (והרי אמר) רבי יוסי צריכי חנינא, משקין של בית מטבחיא שבעורה, לא דין שיהן דין – (טהורים) ואין להם טומאה, אלא שגם אין מכשירין את האוכלים. ומוכח מזה שמים תלושים מכשירים רק מדרבנן, ובכדי למנוע טומאת קדשים לא גזרו חכמים על המשקים שבעורה שיכשירו. שהרי אם תלושים מכשירים מן התורה, איך היה כח ביד חכמים להפקיע ממשקי בית מטבחיא דין הכשר דאורייתא. מתרצת הגמרא: תירגמא – (תפרש) את דברי רבי יוסי ברבי חנינא שמשקי בית מטבחיא אין מכשירים על דם של קרבנות שאינו מכשיר, ולא על מים. שכן דם קרבנות נתמעט מדין הכשר, כמו דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, מנן דם קדשים שאינו מכשיר את האוכלים לקבלת טומאה, ממה שגאמר בדם (דברים יב כד) 'לא תאכלנו על הארץ תשפכנו במים', ומכאן שדווקא דם ששפך במים והולך לא יאבד ואין חוששים לקבלו בכלי הוקש למים, ומכשיר כמותם.

הגמרא: קשיא – אכן קשה על דברי שמואל מהכתוב האמור. הגמרא מקשה על שיטת רב שאין למשקים טומאה מן התורה כלל: תא שמע – בוא ושמע קושיא על דברי רב ממקרא מפורש. הלא נאמר בכלי חרס שנטמא משרץ (ויקרא יא לג-לד), וכל בלי חרש האשר יפל מהם אל תוכו, כל אשר בתוכו יטמא וגו', מכל האוכל אשר יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא, וכל משקה אשר ישתה בכל בלי יטמא. ופשוטו משמעות הכתוב היא, שכלי חרס טמא מטמא את כל אשר בתוכו, בין אוכלים שהוכשרו על ידי מים ובין משקים, ואם כן איך אומר רב שמשקה אינו מקבל טומאה כלל מן התורה. מתרצת הגמרא: מאי – (מהו) 'יטמא' שנאמר במשקים, מכשיר את האוכלים לקבל טומאה, ולא שנטמא בעצמו. שכן עד שיבואו מים או שאר משקים על המאכל אין הוא ראי לקבלת טומאה. וכך היא משמעות הכתוב לדעת רב, כל אוכל שיבוא עליו מים, או שיבוא עליו כל משקה אשר ישתה בכל בלי, יכשיר אותו המשקה להיטמא על ידי אויר כלי החרס הטמא. מקשה הגמרא: הלא מה שהכשיר המשקה את האוכלים מרישא דקרא שמעת ליה – כבר שמענו מתחילת דברי הכתוב, שכן נאמר שם 'מכל האוכל אשר יאכל וגו' אשר יבוא עליו מים יטמא, ולמה הוצרך הכתוב לחזור וללמדנו שמשקה מכשיר את האוכלים. מתרצת הגמרא: חד – (אחד) מכתובים אלו מדבר במים תלושין, וחד – (ואחד) מהם מדבר במים מחבורין לקרקע. וצריכי – ונצרכים שני כתובים אלו, משום דאי אשמעינן – (שם) היה משמיענו הכתוב רק במים תלושין שהם מכשירים, היינו אומרים שהוא משום דאחשביהו – (שהחשיב) למשקה בכך שתלשם מהקרקע ומילאם בכלי וגילה את דעתו שהוא צריך להם, אבל במים מחבורין אימא – (היינו אומרים) שהם לא מכשירים את האוכלים, משום שאינם חשובים משקה. ואי תנא – (ואילו נאמר) רק במים מחבורין שהם מכשירים, היינו אומרים שהוא משום דקרייבי דרובתיהו חשיבי – (שמאחר שהם עדיין עומדים במקומם הראשון הרי הם חשובים כמשקה ומכשירים את האוכלים, אבל במים

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

אברויי אילני אסור – דהוי משום רווחא, והאי דשרי קשקוש – היינו סתומי פילי, והאי דאסיר – היינו אברויי אילני. **כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בלא תעשה** – כגון הכא, דכתיב (ויקרא כה): "ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ" – כלל היינו עשה, "שדך לא תורע וכרמך לא תזמור" – פרט, היינו לא תעשה. **אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל** – ואף על גב דכתיב כלל בתריה, כגון הכא דכתיב בתריה: "שבת שבתון" כלומר: אין לו דין דשאר כלל ופרט וכלל שכתובין כולו בעשה או בלאו, דאמר: כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, דמרבי כל מידי דדמי לפרט. אלא דיינינן ליה בכלל ופרט, הואיל דנשתנה משאר כלל ופרט וכלל, אמרינן: אין בכלל אלא מה שבפרט, הני – אין, מידי אחרינא – לא. **דבולי עלמא לית להו דרבין כו' מאן דאמר לוקה שפיר** – כדאמר, דדרשינן בכלל ופרט וכלל. **אחרינא לא** – להכי חורש אינו לוקה.

כי אתא רב דימי – מארץ ישראל לבבל. **אמר** – שמעית דאמרי בארץ ישראל: יכול ילקה על תוספת. **ושמעית דנסיב עליה תלמודא לפטורא** – ולא ידענא מאי תוספת ולא פטור. **רבי אלעזר אמר חרישה** – בשביעית. להכי קרי ליה תוספת, דלא נפיק עיקרו מן

דף ב ע"ב: הגמרא מביאה מחלוקת בדין החורש בשביעית: **איתמר, תחורש בשביעית, רבי יוחנן ורבי אלעזר** נחלקו בדנין, **חד אמר לוקה, שחרישה זו נאסרה מן התורה בלאו, וחד אמר אינו לוקה, שלא נאסרה בלאו.**

הגמרא דנה במחלוקתם: **לימא** – שמו נאמר שבדבריו דרבי אבין אמר רבי אילעא קמיפלגי – נחלקו, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא, **כל מקום שנאמר כלל בעשה, ופרט בלא תעשה, אין דנין אותו בכלל ופרט** וכלל לרבות כל שבעין הפרט, אלא בכלל ופרט לרבות רק מה שבפרט, כיון שנשתנה משאר מקומות שהכלל והפרט באותו ציווי, עשה או לא תעשה. ובשביעית נאמר כלל (ויקרא כה ד) 'שבת שבתון יהיה לארץ', ואחר כך פרט (שם) 'שדך לא תזרע וזרעך לא תזמור' וגו', ואחר כך שוב כלל (שם כה ה) 'שנת שבתון יהיה לארץ', שהכללים הם עשה והפרט לא תעשה, **מאן דאמר לוקה, לית ליה** – אינו סובר כדרבי אבין אמר רבי אילעא, ולכן דורשים בכלל ופרט וכלל, ומרבים לאיסור תורה את כל המלאכות שלא נתמעטו, **ומאן דאמר אינו לוקה, אית ליה** – סובר כדרבי אבין שדורשים בכלל ופרט, ולוקה רק על המלאכות המפורשות.

דוחה הגמרא: **לא**, יתכן שלא נחלקו בזה, ודבולי עלמא לית ליה – שניהם אינם סוברים כדרבי אבין אמר רבי אילעא, ולמאן דאמר לוקה שפיר – מובן שלמדים לרבות כל המלאכות ואף חרישה. **ומאן דאמר אינו לוקה, אמר לך לבאר שיטתו, מרבי** – הרי זמירה בכלל וזריעה ששתיהן מצמיחות פירות, וזריעה בכלל קצירתה ששתיהן קצירת פרי, ולמאי הלכתא פתביננהו רחמנא – לאיזה צורך נכתבו, למימר דאחרי תולדות – ללמד שעל תולדות אלו הוא דמיתניב, אתולדה אחרינא – על תולדות אחרות **לא מיתניב** כיון שלא נאסרו[1].

מקשה הגמרא: וכי לא נאסרו, וחתניא בברייתא, 'שדך לא תזרע וזרעך לא תזמור', אין לי אלא זרוע וזמור, מנין לעידור ולקישקוש ולביסוח, תלמוד לומר 'שדך לא', 'פרמך לא', כלומר לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבפרמך. ומנין שאין מקרסמין ואין מורדיו ואין מפסגין באילן בשביעית, תלמוד לומר 'שדך לא', 'פרמך לא', כל מלאכה שבשדך לא, כל מלאכה שבפרמך לא. ומנין שאין מוכלין ואין מפרקין ואין מעשנין באילן בשביעית, תלמוד לומר 'שדך לא', 'פרמך לא', כל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבפרמך לא. יכול לא יקשקש תחת היתים, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה עוגיות לגפנים, תלמוד לומר 'שדך לא תזרע', וזריעה בכלל שביעית היתה, ולמה יצתה, להקיש אליה ולומר לך, מה זריעה מיוחדת שהיא עבודה שבשדה ושכרם, אף כל שהיא עבודה שבשדה ושכרם, ויש למעט מלאכות שאינם בשניהם. ומבאר שמרבים לאיסור כל המלאכות שבשדה ובכרם, ואף חרישה.

מתרצת הגמרא: מלאכות אלו שלא נכתבו אסורות רק מדרבנן ואין לוקים עליהן, וקרא אסמכתא בעלמא – והדרשה שהובאה בברייתא מפסוק, היא סמך בלבד שהביאו חכמים לדבריהם מן התורה.

פי אתא [כשהגיע] **רב דימי** מארץ ישראל לבבל **אמר**, בארץ ישראל שמעתי חכם שאומר, יכול היית לומר שילקח אדם על התוספת בשביעית, ונסיב לה – והביא לכך תלמודא לפטורא – לימוד לפטור, ולא ידענא מאי תלמודא ומאי תוספת – ואיני יודע מה כוונתו ב'תוספת', ומהו הלימוד שהביא.

מביאה הגמרא שנחלקו בזה אמוראים: **רבי אלעזר אמר**, כוונת החכם ב'תוספת' לחרישה בשביעית, שאין איסורה מפורש בתורה, אלא למדים אותה כדלהלן, ורבי קאמר החכם, יכול ילקה על מלאכת חרישה בשביעית, משום דאתיא – שנלמדת מכלל ופרט וכלל כמבואר לעיל (ע"א), שיש לרבות כל מלאכה כעין הפרט שהוא זריעה וזמירה המפורשות בתורה, והיינו גם

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

את החרישה שמסייעת לזריעה. וְנָסִיב לִיה תִּלְמוּדָא לְפִטְמוּדָא - לפטור ממלקות את החורש והעושה שאר מלאכות שאין מפורשות בתורה, דָּאֵם בֵּין שְׁחִיבִים עליהם קשה כָּל הַנִּי פִּרְמִי לָמָּה לִי - מדוע צריך לפרט את כל הפרטים שהן המלאכות המפורשות בפסוקים, אלא ודאי כדי להשמיע שדווקא עליהן לוקים, ולא על חרישה ושאר מלאכות.

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הַכוּוּנָה ב'תוספת' לַיָּמִים שֶׁהוֹסִיפוּ חֻכְמִים לַאֲסוּר בָּהֶם מֵלֹאכָה לְפָנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה של שביעית, וְהֵכִי קֶאֱמַר הַחֹכֶם, יָכוֹל יִלְקָח עַל שַׁעֲשֵׁה מֵלֹאכָה בְּזִמְנָן הַתּוֹסֶפֶת לפני רֹאשׁ הַשָּׁנָה משום דָּאֲתֵינָא - שנלמדת מִן הַפֶּסוּק (שמות לד כא) 'בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת' כַּמּוּבָא לְהֵלֵן בְּבֵרִיתָא, ואִם־כֵּן דִּין הַתּוֹסֶפֶת כְּדִין שְׁבִיעִית. וְנָסִיב לָהּ תִּלְמוּדָא לְפִטְמוּדָא מִמִּלְקוֹת, פְּדִבְעִינָן לְמִימָר - כפי שרוצים לומר לְקַמְּנָן (ד).

מִבְרַרְתָּ הַגְמוּרָא: מֵאִי הֵם הַיָּמִים שֶׁלִּפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה של תוספת שביעית. משיבה הַגְמוּרָא: פְּרִתָּנָן בַּמִּשְׁנָה (שביעית פ"א מ"א), עַד מָתִי חוֹרְשִׁין בְּשָׂדֶה אֵילָן לְצוּרֵךְ הַשְּׁבַחַת הָאֵילָנוֹת וְהַפִּירוֹת עֶרֶב שְׁבִיעִית, נִחְלָקוּ בְּזֵה תִנְאִים, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים, כָּל זִמְנָן שִׁיפָה לְפָרִי של השנה השישית, וְהֵינּוּ זִמְנָן מוּעֵט לִפְנֵי חַג הַשְּׁבִיעִיּוֹת. וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים, חוֹרֵשׁ לְצוּרֵךְ פִּירוֹת הַשִּׁשִּׁית עַד הָעֶצְרָת [חג השבועות], שַׁעַד אִזְּ הַחֲרִישָׁה מוּעִילָה לְאֵילָן. וְקָרוּבִין דְּבָרֵי אֵלּוּ לְהִיּוֹת בְּדַבְּרֵי אֵלּוּ - הַזִּמְנָן שֶׁאִמְרוּ בֵּית שְׁמַאי קָרוֹב לְזִמְנָן שֶׁאִמְרוּ בֵּית הֵלֵל.

עוֹד שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (שם פ"ב מ"א): וְעַד מָתִי חוֹרְשִׁין בְּשָׂדֶה הַלָּקָן [-הַתְּבוּאָה] בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית, מִשְׁתַּכְּלָה הַלָּחָה [-הַלַּחְלוּחִית] שֶׁבִּקְרָקַע מִחֻמַּת הַגִּשְׁמִים, שַׁעַד אִזְּ הַחֲרִישָׁה עֵדִין מוּעִילָה לְזִרְעֵת הַשָּׁנָה הַשִּׁשִּׁית. וְכָל זִמְנָן שֶׁנִּפְגַּי אֲדָם חוֹרְשִׁים בְּשָׂדֶה בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית כְּדִי לִימַע מִקְשָׁאוֹת וּמִדְּלָעוֹת [-שְׁדוֹת קִישׁוּאִים וְדִלּוּעִים], סִימָן הוּא שֶׁעֵדִין לֹא כִלְתָה הַלַּחְלוּחִית, וּמוֹתֵר לְחוֹרֵשׁ בְּשָׂדֶה הַתְּבוּאָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אִם בֵּין שְׁזִמְנָן הַתּוֹסֶפֶת תְּלוּי בַּמַּעֲשִׂים אֵלּוּ, נִמְצָא שְׁנִתְּנָה תּוֹרָה שִׁיעוּר תּוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּידּוֹ, שֶׁהֵרִי אֵין כָּל הַשְּׁדוֹת שׁוּיִם בָּהֶם, וּפַעֲמִים שֶׁהַשִּׁיעוּר בְּזוֹ קוּדֵם לַשִּׁיעוּר בְּזוֹ, וַיּוּבֹא לְטַעוֹת בַּשִּׁיעוּר זֶה. אֱלָא הַחֲרִישָׁה מוֹתֵרָת לְצוּרֵךְ שִׁשִּׁית בְּשָׂדֶה הַלָּקָן עַד הַפֶּסַח, וּבְשָׂדֶה הָאֵילָן עַד הָעֶצְרָת (וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים עַד הַפֶּסַח).

מִקְשָׁאוֹת. נִתְּנָה תּוֹרָה שִׁיעוּר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בִּידּוֹ - כְּלוּמָר, נִתְּנָה דְּבָרִיךְ לַשִּׁיעוּרִין, שֶׁפַּעֲמִים זֶה חוֹרֵשׁ קוּדֵם חֲבִירוֹ לִיטַע מִקְשָׁאוֹת.

המשך ביאור למס' פסחים ליום שישי עמ' א

7 ו-לו רבא, לא סלקא דעתך - אל תעלה בדעתך לומר כן, דתניא -
8 שהרי שנינו בברייתא, כלי חרס ששרץ בתוכו, יכול יהוה ו-שמא
9 יהיו כל הכלים של עץ או מתכת הנמצאים בתוכו מִטְּמֵאין
10 (-נטמאים) מֵאֵוִיר כְּלֵי חָרֶס זה, שהרי נאמר בכלי חרס שנטמא
11 משרץ (ויקרא יא ל) 'כל אשר בתוכו יטמא' ואף כלים במשמע,

1 טומאה דמי - הלא יש לנו לראות את התנור כאילו כל חללו מלא
2 בטומאת השרץ, שהרי כלי חרס נטמא מהשרץ התלוי באוירו
3 אפילו כשאינו נוגע בו, ומוכח מזה שרואים את השרץ כאילו הוא
4 ממלא את כל חלל הכלי, ומשום כן הוא נחשב כנוגע בדופן הכלי,
5 ואם כן תיחוי האי ו-תהיה אותה פת הנמצאת בתוכו ראשונה
6 לטומאה, כאילו נגעה בשרץ עצמו. מתרצת הגמרא: אמר ליה

ואפילו שמחמת כן יאסרו החולין שבבור, לפי שאין לטמא תרומה
 בידים כדי להציל חולין מהפסד. ורבי יהושע אומר, אם יטמאנה
 ביד, כדי שלא תפול לתוך החולין ותאסרם, ואין בכך משום איסור
 לטמא תרומה, שהרי בין כך ובין כך היא עומדת להיטמא וללכת
 לאיבוד. נמצא שלדעת רבי יהושע מותר לטמא בידים תרומה
 שסופה לאיבוד, ומדבריו אלו למד רבי מאיר שמותר לטמא
 תרומת חמץ בשעה שישית של ערב פסח, ואפילו שמן התורה היא
 עדיין מותרת באכילה, לפי שסופה לאיבוד, שהרי מדרבנן היא
 אסורה באכילה וחיבת בביעור.
 מקשה הגמרא: אי הכי – אם אכן למד רבי מאיר את דינו מדברי
 רבי יהושע, האי ומה? שאמר רבי מאיר מדרבנן, קשה
 הוא, שהרי רק מדברי רבי יהושע למד כן, ומדרבנן למדנו? בלשון
 יחיד מביע ליה – היה לו לרבי מאיר לומר, ולא מדרבניהם
 בלשון רבים. מתרצת הגמרא: הכי קאמר – כך אמר רבי מאיר,
 במחלוקתן של רבי אליעזר ורבי יהושע למדנו, שלהלכה שורפים
 טהורה עם הטמאה, כשיטת רבי יהושע, שהרי הלכה כרבי יהושע
 בטהרות, ולא כרבי אליעזר. הגמרא מוכיחה בפירושו של ריש
 לקיש בדברי רבי מאיר: דיקא נמי – כך מדויק גם ממה דקתני
 – ושנינו? בהמשך משנתנו, שחלק רבי יוסי על רבי מאיר והשיב
 לו, מודה – מודים? רבי אליעזר ורבי יהושע, ששורפים זו לעצמה וזו
 לעצמה. ומשמע מכך, שגם כוונת רבי מאיר היא לדברי רבי
 אליעזר ורבי יהושע, ולא לדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי
 עקיבא. מסיקה הגמרא: שמימינו – אכן מוכח מדברי רבי יוסי
 שלכך כוונת רבי מאיר.
 הגמרא מביאה אמורא נוסף שפירש את דברי רבי מאיר כריש
 לקיש: וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבתי, מתניתין – דברי רבי
 חנינא סגן הכהנים במשנתנו אמורים בבשר אחד שנטמא באב
 הטומאה דאורייתא, ובבשר אחר שנטמא בגלד הטומאה דאורייתא,
 ואין להוכיח מדבריו על תרומת חמץ בשעה שישית שאינה
 אסורה מדרבנן. ופאי – ומה היא כוונת רבי מאיר באמור
 מדרבניהם למדנו? מדרבנן – ממחלוקת? רבי אליעזר ורבי יהושע
 למד זאת, שבשם שלדעת רבי יהושע מותר לטמא בידים תרומה
 שסופה להיטמא וללכת לאיבוד, כמו כן מותר לטמא בידים
 תרומת חמץ בשעה שישית משום שהיא עומדת לשריפה, והולכת
 לאיבוד.
 רבא מקשה על פירושו של רב נחמן מבריתא: אי תיבא – והקשה
 רבא לרב נחמן, הלא שנינו בבריתא, אמר רבי יוסי לרבי מאיר, אין
 תניין של שריפת תרומת חמץ טהורה עם טמאה דומה לרבי –
 לעדויות של רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא המובאות
 במשנתנו, שמדן אתה רוצה להוכיח לנידון האמור. שכן בשעתיד
 בפרשנו שמותר להוסיף טמאה לקדשים ותרומה טמאים, על מה
 העידו בכדי שתוכל ללמוד מהם על תרומת חמץ. אם כוונתך
 לעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים על הפסח שנטמא בגלד
 הטומאה, ששורפין אותו עם הפסח שנטמא באב הטומאה, אין משם
 ראיה, שהרי בשר זה שנטמא בגלד הטומאה כבר נטמא הוא כדן
 שלישי לטמאה, וכן בשר זה שנטמא באב הטומאה נטמא הוא כדן
 ראשון לטמאה, ודווקא משום שכבר נטמא הבשר השלישי מותר
 להוסיף לו טמאה. ואם כוונתך לעדותו של רבי עקיבא על השמן
 שנטמא בגלד יום ששורפין אותו פסח תרומת חמץ תלויה
 אין ראיה, שהרי שמן זה פסול וזה נטמא, ודווקא משום שכבר
 נפסל שמן זה מותר להוסיף לו טמאה. ואם אנו מודים בתרומה
 שנטמא בגלד הטומאה, ששורפין אותה עם התרומה שנטמא
 באב הטומאה, אבל היאך נשורף ערב פסח תרומת חמץ תלויה
 – וספק טמאה ספק טהורה? עם הטמאה, מכח עדויות אלו. הלא
 שמימינו יבא אליהו לאחר זמן ויפשוט את הספק ויטהרנה, ויתברר
 שטימאנו תרומה טהורה בידים, ואף שצריך לבערה מכל מקום
 אסור לטמאותה. וכל שכן שאין ללמוד מדברי רבי חנינא סגן
 הכהנים ורבי עקיבא שמותר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה
 ולטמאותה.

הגמרא ממשיכה לפרש את הוכחת רבי מאיר: ופאי – ומה? שאמר
 רבי מאיר מדרבניהם למדנו? שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה
 שישית של ערב פסח, כוונתו היא שיש להוכיח דין זה מדרבנן רבי
 חנינא סגן הכהנים. שבשם שהתיר רבי חנינא להוסיף טמאה
 לבשר קודש שאינו אלא שלישי דרבנן ולעשותו שני, כמו כן מותר
 לטמא תרומת חמץ בשעה שישית על ידי שריפתה יחד עם
 תרומה טמאה, ואפילו שעד תחילת השעה השביעית עדיין היא
 מותרת מן התורה, ואינה אסורה באותה שעה אלא מדרבנן.
 הגמרא מביאה פירוש אחר בדברי רבי מאיר: אמר ריש לקיש משום
 בר קפרא, מתניתין – ומשנתנו? מדרבת בבשר אחד שנטמא באב
 הטומאה דאורייתא, ובבשר אחר שנטמא בגלד הטומאה דאורייתא,
 ואין צורך לדחוק ולהעמיד את דברי רבי חנינא סגן הכהנים
 במשנתנו בבשר שנטמא בגלד הטומאה דרבנן. ופאי – ומה?
 שאמר רבי מאיר מדרבניהם למדנו? ששורפים תרומה טהורה עם
 טמאה בשעה שישית של ערב פסח, אין כוונתו לדברי רבי חנינא
 ורבי עקיבא במשנתנו, אלא לדברי תנאים אחרים, ומדרבנן רבי
 אליעזר ורבי יהושע שנאמרו במקום אחר הוכיח דין זה.
 הגמרא מבררת את דברי ריש לקיש: הי ומה הם? דברי רבי יהושע
 שמדן למד רבי מאיר את דינו. אלימא מהא – אם נאמר שלמד
 מדין זה של רבי יהושע, דתנן – ששנינו במסכת תרומות (פ"ח מ"ח),
 חבית של תרומה שנטמא – שאירעו לה ספק טומאה, כגון שנכנס
 אדם טמא למקום שבו נמצאת החבית, וספק אם נגע בתרומה או
 לא. רבי אליעזר אומר, אם היתה מונחת במקום התורפה – דהפקר
 שאינו משתמר, ויניחה במקום המונח, כדי שלא יגע בה אדם
 טמא, ואם היתה מונחת בפסח, כדי שלא יפול לתוכה שרץ
 ויטמאנה. ואף שהיא ספק טמאה, מכל מקום אנו מזהירים עליה
 לשומרה מטמאה. רבי יהושע אומר, אם היתה מונחת במקום
 המונח ויניחה – רשאי להניחה במקום התורפה, ואם היתה
 מונחת ויניחה – רשאי לגלותה, ואפילו שבכך הוא גורם לה להיות
 עלולה לקבל טמאה על ידי מגע אדם טמא או שרץ. שכן לא
 הוזהרה התורה לשמור מפני הטמאה אלא בתרומה הראויה
 לאכילה, שהרי אם תיטמא תיאסר באכילה, ולא בתרומה ספק
 טמאה שאינה ראויה לאכילה. ולמד רבי מאיר מדברי רבי יהושע,
 שמותר לטמא אף תרומה טהורה בשעה שישית של ערב פסח,
 מכיון שהיא כבר אסורה באיסור חמץ וחיבת בביעור, ואינה
 ראויה לאכילה. דוחה הגמרא: מי דמי – וכי דומה דינו של רבי
 מאיר לדינו של רבי יהושע, הלא היתם – שם? בתרומה ספק טמאה,
 התיר רבי יהושע ורבי מאיר בעלמא – לגרם לה טמאה על ידי הנחתה
 במקום התורפה או גילוייה, אבל לא על ידי מעשה בידים, ואילו
 הקא – וכאן? בשריפת תרומת חמץ, התיר רבי מאיר לטמא את
 התרומה הטהורה בידים על ידי הנחתה על העצים יחד עם
 הטמאה, ואין למד היתר זה מדברי רבי יהושע.
 משום קושא זו הגמרא מפרשת שרבי מאיר למד את דבריו מדין
 אחר של רבי יהושע: אלימא מהא – מדין זה של רבי יהושע למד רבי
 מאיר את דינו. דתנן – ששנינו במשנה (שם מ"ט), חבית של תרומה
 טהור שנטמא בגלד הטומאה – בכלי שבו דורכים את הענבים,
 ובבור הגת התחנותה שלתוכו נשפך היין נמצא יין חולין טמא,
 ואם יפול יין התרומה לתוכו יאסור ויאסור אף את יין החולין, אף
 על פי שבאופן שאין אפשרות להצילה נחלקו רבי אליעזר ורבי
 יהושע כפי שיוצא בסמוך, מכל מקום מודה – מודים? רבי אליעזר
 ורבי יהושע, שאם יכול להציל ממנה – מהתרומה? לכל הפחות
 רביעית הלוג בטהרה, על ידי שיביא כלים טהורים ויקבל אותה
 בהם קודם שתיפול לתוך החולין. יציל – עליו לחזור אחר כלים אלו
 כדי להצילה מטמאה. ואפילו שעד שימצא כלים טהורים יפול
 חלק מן התרומה לתוך החולין ויאסרם, לא יקבלנה בכלים טמאים
 כדי להציל את החולין, שכן אסור לטמא תרומה לצורך הצלת
 החולין. ואם לאו – ואם אינו יכול למצוא כלים טהורים, ועתידה
 התרומה ליפול כולה לתוך החולין ולהיטמא, נחלקו תנאים בדינו.
 רבי אליעזר אומר, תרד התרומה לבור ויטמא מאליה על ידי
 החולין הטמאים, ואל יטמאנה ביד על ידי קבלתה בכלים טמאים,

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף טו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רג

ומאי מדבריהם – דרבי מאיר. מדברי רבי חנינא – דתרומה טהורה בשש שעות דמאי להווא דשלישי דטהור דאורייתא וטמא דרבנן, והא נמי שריא מדאורי' ער תחילת שבע, ואסיירא מדרבנן. וכין דאשמעין רבי חנינא דמשמין טומאה דרבנן בטומאה דאורייתא, דמטמא ליה מדרבנן אוכל את אוכל – מטמין נמי תרומה טהורה דאסיירא מדרבנן בטומאה דתרומה טמאה דאורייתא. דלא

מטמא ליה אלא מדרבנן, דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן. אמר רבי שמעון בן לקיש – לא תרחק לאוקמא חב', דמאי מדברין דקאמר – מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע קאמר, ולא אמתניתין קאי רבי מאיר, אלא בעלמא קאי, והכי קאמר: מדברי סופרים שמעו ששורפין בו, ומאן ניהו סופרים – רבי אליעזר ורבי יהושע. והאי עדות דרבי חנינא ורבי עקיבא לא שייך גבי פסח, ואידי דבעי לאורוי ששורפים קדש טהור עם הטמא – נקט לה. שנוול – שאירע, כגון שנכנס אדם טמא לשם. ספק נגע בה ספק לא נגע. התורפה – הפקר. יניחה במקום המוצנע – עדיין מוזהר על שמיחתה. וטעמא מפריש בבהרות בפרק (ע"כ במה) "את משמרת תרומתי" – שתיים במשמע, אחת טהורה ואחת תלויה, ואמר רחמנא עבד לה שימור. יניחה במקום התורפה – כלומר: אם רצה יכול לגרום לה טומאה, דקסבר: יש אם למסורת, ו"תרומתי" כתיב. אלמא: שמעין ליה לרבי יהושע, דכין דאינה אריה אלא להדליק – יכול לגרום לה טומאה, והא נמי, אפילו טהורה בת ביעור היא, ומשמאין אותה. חבית של תרומה גנת העליונה – היינו עדשים של גת שקרין מיט'י, שהענבים בתוכה, ותחתונה – היינו בור שהין יורד לתוכו. טפאין – חולץ טמאין שני בה, וראויין לו בימי טומאתו, וא למי שאינו אוכל חולץ בטרה. ואם תחול תרומה זו לתוכו – הוה ליה מדומע טמא, ולא חוי לישראל משום תרומה ואפילו טהורה, ולא למכור לכהן דכין דטמאה היא אסורה. ביבמות ב"הערל" (עגב) נפקא לן שהאוכל תרומה טמאה עובר בעשה: "בשערך תאכלנו", לזה "הטמא והטהור" יחדו, ולא לאחר. מודה רבי אליעזר ורבי יהושע – אף על פי שנחלקו באין יכול בסיפא, מודין ושזין חב, שאם יכול להציל ממנה רביעית בטרה, אם יכול לחזר אחר כלים טהורין ולקבל קודם שתירד כולה לתוך הטמאין, ויקבל הימנה רביעית הלוג. יציל – יחזר אחריה, ואל יקבלנה בכלים טמאין כדי להציל את החולץ, שלא יתערב ממנה בחר

וראסור. ואף על פי שבתוך כך ירד ממנה לתוכם ויפסדם – לא מטמאין לה לתרומה משום הצלת חולץ. ואם לאו – שלא ימצא כלי טהור, וסוף סוף לטומאה אולא כולה – בוז נחלק רבי אליעזר ורבי יהושע. דרבי אליעזר אומר: אף על פי כן תרד וטמא מאלו, ויפסד החולץ, ואל יטמאנה ביד כדי להציל. רבי יהושע אומר: יטמאנה ביד. אלמא: לרבי יהושע, כיון דסופה לאיבוד – שרי לטמיהה ביד. ובפסח נמי לא שניא. ואמר מדברי יהושע יליף. מפתחולקין לפדנו – שהרי הלכה כרבי יהושע בטהרות, דרבי אליעזר נמנו עליו שטמא דהלכה כמותו מפני גמורו של עכנא בבבא מציעא (נטב). דיקא נמי – דרבי מאיר מדברי יהושע יליף, מדקא מוזהר ליה רבי יוסי: אינה היא מן המדה, דמודה רבי אליעזר ורבי יהושע בוז. שמע מינה: מנייהו הוה יליף ליה. ולקמיה פריך: אמאי אינה היא המדה? אמר רבי יוסי – לרבי מאיר אין הגדון דומה לריאה. נון – שריפת חמץ בפסח, שאתה דן ולמד מאלו, אינו דומה לדברים שאתה מביא ריאה מון עליו. על מה העידו שתוכל ללמוד מהן? וזה טמא – שליש בקודש טמא הוא, והראשון שהוא נשרף עמו טמא הוא. שם אלהיו – לאחר זמן, ויאמר אסורה היתה, ונמצא לפרש שטמא דתרומה בידים. אף על פי שדיא טענה שריפה מפני אסורה חמץ – אסור לטמאה בידים.

הפיגול

ומאי מדבריהם – מדברי רבי חנינא סגן הכהנים. אמר ריש לקיש משום בר קפרא: מתניתין באב הפיגומא דאורייתא וולד הפיגומא דאורייתא, ומאי מדבריהם – מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע. הי רבי יהושע? אלימא הא רבי יהושע, דתנן: חבית של תרומה שגולד לה ספק טומאה, רבי אליעזר אומר: אם היתה מונחת במקום התורפה – יניחה במקום המוצנע, ואם היתה מגולה – יכסנה. רבי יהושע אומר: אם היתה מונחת במקום המוצנע – יניחה במקום התורפה, ואם היתה מכוסה – יגלה. מי דמי? התם – גרמא בעלמא, הכא – בידים. אלא – הא רבי יהושע, דתנן: חבית של תרומה שגשברה פנת העליונה, ותחתונה חולין טמאין, מודה רבי אליעזר ורבי יהושע שאם יכול להציל ממנה רביעית בטרה – יציל. ואם לאו, רבי אליעזר אומר: תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד, רבי יהושע אומר: אף יטמאנה ביד. אי הכי, האי "מדבריהם"? "מדבריו" מיפעי ליה! הכי קאמר: מפתחולקתן של רבי אליעזר ורבי יהושע למדנו. דיקא נמי, דתנן: מודה רבי אליעזר ורבי יהושע, שמע מינה. וכן אמר רבי נחמן אמר רבה בר אבוב: מתניתין באב הפיגומא דאורייתא וולד הפיגומא דאורייתא. ומאי "מדבריהם" – מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע. איתביה רבא לרב נחמן, אמר רבי יוסי: אין הגדון דומה לריאה, שפשיהעידו רבותינו, על מה העידו – אם על הפשר שנטמא בוולד הפיגומא ששורפין אותו עם הבשר שנטמא באב הפיגומא – זה טמא וזה טמא; אם על השמן שגפסל במבול יום שפדלקין אותו בגר שנטמא בטמא מת – זה פסול וזה טמא. אף אנו מודים בתרומה שנטמא בוולד הפיגומא, ששורפין אותה עם התרומה שנטמא באב הפיגומא. אבל היאך נשרף התלויה עם הטמאה? שמוא יבא אליהו ויטמנה.

הפיגול

באב הטומאה דאורייתא – נראה לרבינו יצחק דלחבי נקט דאורייתא – משום דאיכא אב הטומאה דרבנן, כגון מעט לעת שבנדה, ובית הפרס, וארץ העמים, והרבה כיוצא בזה. וזא דנקט דאורייתא – לא נפקא מינה מיד, למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל – דמכל מקום לא מטמא אלא מדרבנן. ולא נקט דאורייתא אלא משום דבעי למימר ולד טומאה דרבנן, דהוי דווקא דרבנן.

ולד טומאה דרבנן – פירש הקוטרת: כגון כלי שנטמא במשקין. והק' הרב רבינו יעקב דארלינ'ש: אם כן היכי יליף רבי מאיר מדברי רבי חנינא? הא בשר קודש שנטמא מכלי שנטמא במשקין אינו נשרף אלא ביעבור צורה, כדמוכח במסכת חגיגה (כבא, ושם) ובפרק "על אלו מומין" (בבבורות ולא ושם) דקאמר: כלי שנטמא במשקין מתארוזי, תולכו ואזנו ואזנו וידיו וחרקיו, דעבד בזה רבנן היבאר דלא לישרוף עליה תרומה וקדשים. ומאחר שנעשה נותר, אפילו היה טהור לגמרי – מותר לשורפו עם הטמאה, כדמוכח לקמן (עמוד ב). מיהו, אי עיבור צורה היינו לינה בעלמא, אף על גב דלא חיי נותר – לא קשה מידי. ולפירוש רש"י אינה היא מן המדה דרבי יוסי – היינו דלא מדמינן איסור דרבנן לטומאה דרבנן. ונראה לרבינו יצחק: דוולד טומאה דרבנן – היינו כדמפרש רבי ירמיה הכא, בבשר שנטמא במשקין, ורבי מאיר לטעמיה זכר, ורבי יוסי לטעמיה דאמר: טומאת משקים לטמא אחרים דאורייתא. אף על גב דבבלי שנטמא משקין אין שורפין קדשים אלא בעל כור – בשאר טומאה דרבנן שורפין, אף על כרחי הטומאות שוות, ואומר רבינו יצחק: דלמאן דאמר אוכל מטמא אוכל – לא איצטרך לאוקמא לעיל בולד דלי, אלא לרבי יוסי, דאמר משקין לטמא אחרים דאורייתא, והוי ולד טומאה דאורייתא. אבל לרבי מאיר דהוי ולד טומאה דרבנן – לא וולד אלא איכא תוספת וטמא, דמשקי' טמא דרבנן והשתא כששורפין טמא דאורייתא. הקשה רבינו יצחק: למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא – אם כן לרבי יוסי לא משכחת שליש דאורייתא, אלא שניע שליש במשקין שנגעו באוכל ראשון, אם כן – מאי תוספת טומאה איכא כששורפין עם הבשר שנטמא באב הטומאה? דכין דאין אוכל מטמא אוכל – לא חוי שני אלא מדרבנן, ובכלא חבי חוי שני דרבנן, כיון שנטמא מן המשקין דהוי תחלה. ואומר רבינו יצחק: דאכתי לא נגזרה גזירה דכל הפסול התרומה מטמא משקין להיות תחלה, כדפירשתי לעיל, אי נמי: דהאי שליש נטמא בעצים ולבונה, כדפירש רבינו תם לקמן גבי רבינו בקדש, וסבירא ליה השתא דחבית הקודש מחיי למימני ביה ראשון ושני, אף על גב דרש לקיש בעי לה (פסחים דף כ) ולא איפשיט.

דמדאורייתא – טהור מעליא הוא – הקשה רבינו יצחק: הניחא למאן דאמר אוכל מטמא אוכל – ליקף שפיר איסור דרבנן לעשותו שני משלשין מדרבנן, אף על גב דאיסור הוי כמו פסול ולעיל משמע דטמא ופסול אינם שוין דחשבי ליה דחוסין – מכל מקום בטומאה דרבנן לא משמע ליה לחלק, אלא למאן דסבר אין אוכל מטמא אוכל מדאורייתא, מאי קסבר? אי קסבר דיש להשוותם – אם כן בלא שני אלא ראיה דאין איסור דרבנן לעשותו שני דרבנן, ואי קסבר דאין להשוותם – אם כן היכי יליף משלשין? ויש לומר: דלא יליף טפי, אלא מכיון דחיינא דשלישי שהוא מקולקל דרבנן מותר לעשותו שני – אם כן אין לחלק בין דרבנן לדאורייתא, ולפיכך איסורא דרבנן מפסול דאורייתא לרבי עקיבא דמותר לעשותו טמא. ואומר רבינו יצחק: דהא דשרי רבי יהושע במתניתין לשרוף תלויה עם הטמאה לרבי יוסי – היינו תלויה דאורייתא, ולדריה שליש דרבנן אסור לעשות שני.

ולד טומאה דאורייתא – דהא דקיימין אליבא דרש לקיש – לא אשכחן שליש דאורייתא למאן דאמר אין אוכל מטמא אוכל אלא על ידי משקין, והא וזי רבינו יצחק, ומאי תוספת איכא? תריך לומר: דלא נגזרה גזירה עדיין דכל הפסול זכר, כדפירשתי. ועל ידי עצים ולבונה ליכא לאוקמא, דריש לקיש הוא דבעי בפרק שני דחולין (לו, א) אי מחייב דחבית הקודש למימני ביה ראשון ולד טומאה דאורייתא איכא לפרש מדבריהם דרבי אליעזר ורבי יהושע. אי נמי: נקט דאורייתא – לאוקמא אפילו לרבי אליעזר, אבל לרבי יהושע אפילו שליש דרבנן מותר לעשותו שני. וכן חמץ בשש שעות שהוא איסור דרבנן לרבי מאיר מדבריו של רבי יהושע. מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע – דהא דתני במתניתין מליתיה דרבי חנינא ורבי עקיבא – משום דרבי יוסי קטעי, וסבר דרבי מאיר מרבי חנינא סגן הכהנים קאמר, דקאמר בסמוך. חבית – שנוול דלא ספק טומאה – פירש הקוטרת: כגון שנכנס עם אדם טמא וכלא

ושני. והא דנקט ריש לקיש ולד טומאה דאורייתא – כלומר: אפילו אם נאמר בולד טומאה דאורייתא איכא לפרש מדבריהם דרבי אליעזר ורבי יהושע. אי נמי: נקט דאורייתא – לאוקמא אפילו לרבי אליעזר, אבל לרבי יהושע אפילו שליש דרבנן מותר לעשותו שני. וכן חמץ בשש שעות שהוא איסור דרבנן לרבי מאיר מדבריו של רבי יהושע. מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע – דהא דתני במתניתין מליתיה דרבי חנינא ורבי עקיבא – משום דרבי יוסי קטעי, וסבר דרבי מאיר מרבי חנינא סגן הכהנים קאמר, דקאמר בסמוך. חבית – שנוול דלא ספק טומאה – פירש הקוטרת: כגון שנכנס עם אדם טמא וכלא

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף טו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

ולא ידעין אי נגע אל לא נגע. וקשה לרבינו יצחק בן אשר: אי ברשות היחיד – ספיקו טמא, ואי ברשות הרבים – ספיקו טהור! ונראה לרבינו יצחק לפרש: כגון שתי חביות ברשות היחיד, ונגע באחת מהן, ואינו יודע באיזה מהן נגע, דהשתא שתיקה תלויה דבר תורה. דלא לפינן מוטעה דברשות היחיד ספקו טמא אלא דבר שיכול להיות אמת, כעין סוטה. אבל

הבא דודאי אתה מן טהור? ארץ ספק טהור? (שני גוידים" גויר) נז"א: שני גוידים שאמר להם אחד ראיתי אחד מבם שנטמא – במיאן קרבן טומאה וטהרה, ומפרש בגמרא דהוי ספק טומאה ברשות היחיד, ואפילו הכי לא אמרין דכל אחד יביא קרבן טומאה – משום דאוריין נטמא נקא רב אחד מהן. **גימא** קסבר רבי יוחנן ב' מדברי רבי חנינא – פירש הקונטרס: דמשמע ליה מדיקאמרי מחלוקת בשש, דאי מדברי יהושע – מאי איריא בשש אפילו בארבע וחמש נמי, כיון דאזיל לאיבוד. ואין נראה לרבינו יצחק: דדילמא הא דנקט שש – לאו למעוטי ארבע וחמש, אלא משום דבעי למימר אבל בשבע – דבריה הכל שורפין. ועוד: דבארבע וחמש לא אזיל לאיבוד, דכיון דשרי באבילה ימצא להן אוכלין הרבה! ונראה לרבינו יצחק: דדיק מדיקאמרי אבל בשבע דברי הכל שורפין. ואי מדברי רבי יהושע קאמר – אם כן מנל? דבשבע שורפין לרבי יוסי: כיון דסבירא ליה דהתם שאני דאיכא הפסד חולין, אבל בעלמא לא, אלא על גב דאזיל לאיבוד. אם כן, אפילו בשבע לא ישרפו עם הטמא. ואם תאמר: הא דבשבע שורפין אפילו לרבי יוסי – משום דליף מדברי רבי עקיבא דשרי לשרוף פסול עם הטמא! ויש לומר: כיון דמדברי יהושע יליף, ואם מציע דרבי מאיר יליף איסור טומאה מוטמא – אכין לנו ללמוד איסור מטמא. אבל אי מדבריהם – היינו מדברי רבי חנינא, וליף רבי מאיר איסור מטמא. ורבי יוסי דאמר אינה היא המדה – משום דסבירא ליה ולד טומאה דאורייתא. ולא לפינן מינה איסור דרבנן, דהיינו בשש. אבל בשבע, איסור דאורייתא – לפינן מינה.

ונשרפת עם הטמא – נראה לו לדמות האי דאזיל לאיבוד לשבע. אבל בשש אין שורפין. כיון דלא אזיל לאיבוד אלא משום גזירה דרבנן. **רבי** יוסי לטעמיה – קשה: רבי יוסי גופיה אית ליה לקמן (יחב) טומאת משקין לטמא אחרים דרבנן, והא דאית ליה טומאה דאורייתא – בשעת רבי עקיבא רבי אמר, ואין לו לטעמיה: ועוד קשה:

וטמאה, אבל בטהרה וטמאה – לא. **אי הכי, אמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא! אמר רבי ירמיה: הכא בבשר שנטמא במשקין שנטמא מחמת שרץ, ואזידא רבי מאיר לטעמיה ורבי יוסי לטעמיה: רבי מאיר לטעמיה, דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים – דרבנן, ורבי יוסי לטעמיה, דאמר: טומאת משקין לטמא אחרים – דאורייתא.** דהנהיגהו רבי ירמיה, וקשה לרבינו יצחק בן אשר: אי ברשות היחיד – ספיקו טמא, ואי ברשות הרבים – ספיקו טהור! ונראה לרבינו יצחק לפרש: כגון שתי חביות ברשות היחיד, ונגע באחת מהן, ואינו יודע באיזה מהן נגע, דהשתא שתיקה תלויה דבר תורה. דלא לפינן מוטעה דברשות היחיד ספקו טמא אלא דבר שיכול להיות אמת, כעין סוטה. אבל

הפיגול והנוטר והטמא, בית שמאי אומרים: אין נשרפין פאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין פאחת. ואי סלקא דעתך רבי מאיר מדברי רבי יהושע קאמר – אמאי מהדר ליה רבי יוסי מדברי חנינא סגן הכהנים? אמר ליה רב נחמן: רבי יוסי לאו אדעתיה, דהוא סבר: רבי מאיר מדברי חנינא סגן הכהנים קאמר ליה, ואמר ליה: אנה מדברי יהושע קאמינא. ואמר ליה: ואפילו לרבי יהושע נמי אינה היא המדה, דהא מודה רבי אליעזר ורבי יהושע ששורף זו בפני עצמה וזו בפני עצמה. ואמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא! שאני התם, דאיכא הפסד חולין. מתקיף לה רב ירמיה: מתניתין נמי איכא הפסד דעצים! אמר ליה: ההוא סבא: להפסד מרובה – חיששו, להפסד מועט – לא חיששו. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשש, אבל בשבע – דברי הכל שורפין. אמר ליה רבי ירמיה: אמר רבי יוחנן: מתניתין נמי איכא הפסד דעצים! אמר ליה: ההוא סבא: להפסד מרובה – חיששו, להפסד מועט – לא חיששו. אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: מחלוקת בשש, אבל בשבע – דברי הכל שורפין. ואי מדברי רבי חנינא סגן הכהנים? אמר ליה: הפיגול והנוטר והטמא, בית שמאי אומרים: אין נשרפין פאחת, ובית הלל אומרים: נשרפין פאחת. שאני התם, דאית להו טומאה מדרבנן. דתנן: הפיגול והנוטר – מטמאין את הידים. לימא מסייע ליה: הפת שעופשפה ונפסלה מלאכול לאדם, והכלב יכול לאכלה – מטמאה מומאית אוכלין בכביצה, ונשרפת עם המומא בפסח. שאני התם, דעפרא בעלמא הוא. אי הכי, מאי מודה? הכי קאמר ליה רבי יוסי לרבי מאיר: אפילו לרבי יהושע דמיקל, כי מיקל – בתלויה

הא קא יליף רבי מאיר מדברי חנינא, מהדר ליה איזו מדברי אליעזר ורבי יהושע. הכי קאמר ליה – הא דקא לפת מדברי חנינא – אינה היא מן המדה, כדמפרש לקמיה. ואפילו לרבי יהושע נמי, דשמעין ליה דמיקל שפי גבי חבית, דקאמר טומאה ביד – מדה בשריפה בפסח דאין שורפין, דהתם משום הפסד חולין הוא. ובי איכא למימר דמיקל בשריפה – בתלויה וטמאה הוא דאיכא למימר דמיקל, כדשמעין ליה גבי חבית שנלד לה ספק טומאה דאמר יגלה. ותנא גרמא, והוא הדין בידיים. אבל בטוהרה – ליכא למימר דמיקל. **אי הכי** – דרבי מאיר מדברי חנינא יליף, אמאי אינה היא המדה? מדה ומדה היא! דהא בשש איכא איסורא דרבנן על הטהרה, כי התם דאיכא טומאה דרבנן. והא רבי יוסי לא שני ליה בין שם טומאה לשם איסור, דהא אמרת דמדה רבי יוסי בשבע – הואיל ואיכא איסורא דאורייתא, ואף על פי דליכא עילה שם טומאה. אלמא לא שני ליה – שפיר יליף רבי מאיר מדברי חנינא, דאמר דמטמאין טומאה מדרבנן בטומאה דאורייתא, הכא נמי מטמאין איסור דרבנן בטומא דאורייתא. **אמר רבי ירמיה הכא** – בבשר שנטמא בחולד הטומאה דקתי – כגון שנטמא במשקין שנטמא בשרץ. **ואזידא רבי מאיר לטעמיה** – דאמר: משקין אין מטמאין אחרים, ואפילו אוכלין, אלא מדרבנן. והוא ליה מדאורייתא טהור מעליא, ושרפי ליה בחי' בשר שנטמא באב הטומאה דטמא מדאורייתא. וגבי תרומה טהרה בשש, איכא נמי איסור דרבנן עלה – לא שני. ורבי יוסי לטעמיה – דמשקין טמאיהו לבשר זה מדאורייתא, הלכך אינה היא מן המדה, דטמא וטמא הוא. ולרבי ירמיה איכא לאקשויי אם כן, בין לרבי מאיר בין לרבי יוסי, מאי מוסיפין לו טומאתו קא מסהיר רבי חנינא? מעיקרא בראשון נגע והוא ליה שני, והשתא נמי בהדי ראשון שורפין להו ונראה בעיני, דרבי ירמיה אוולד וולד דקאמר רב ירודה סמין, ולא חש למידק בולי האי, ונקט מילתיה בטר לישנא דמתניתין, דתני בולד הטומאה. ולעולם בבשר שנטמא במשקין, שנטמא בכלי, שנטמא בשרץ, דהוא ליה משקין שניים ודרבנן שלישי, ואשכנח דשלישי מותר לעשותו שני, ואבתי איכא לאקשויי: סוף סוף, כיון דאין אוכל מטמא אוכל אלא מדרבנן, מאי קא מנני ליה האי בשר ראשון לבשר שלישי? אי שלושני שני מדרבנן – מעיקרא נמי שני מדרבנן, והוא דאילו משקין שנגע בהן – תחלה היו מדרבנן, דהא נגע בראשון, ואפילו על ידי שן נגשין תחלה. אלא על כרחך רבי ירמיה כרב אדא או כאבי סבירא ליה, דאמרי קדישם עושין טומאה כיוצא בהן. ואשמעין רבי חנינא דשני דרבנן עבדין ליה שני דאורייתא, ולרבי מאיר שמעין מינה דשני דרבנן דהוא טהור מעליא דאורייתא – מותר לעשותו שני דאורייתא, והוא הדין לתרומה טהרה שנספת עם הטמא. ולרבי יוסי אשמעין דשני דרבנן דהוא שלישי דאורייתא – עבדין שני דאורייתא, הלכך אינה היא מן המדה. ורבינא דאית ליה מקרא מלא דבר הכתוב – לא סבירא ליה דרבי ירמיה, ומוקי לה לתוספת טומאה דרבנן דמתניתין כדאיקשנא בירשא, ומאי מדבריהן – מדברי רבי אליעזר ורבי יהושע.

הפיגול – לא צריך הבא, אלא מסיים הברייתא. **הפיגול והנוטר** – של קדשים. **והטמא** – בשר קדוש שנטמא, דקיימא לן בפרק אחרון (קכב) דגורו עליהן שיטמא את הידים. ואף על פי שאין אוכל מטמא אדם – גורו עליהן לטמא מידת את הידים, ולא לטמא את הגוף, משום חשדי כהונה ועצלי כהונה, כדמפרשין התם. ואפילו הכי, דאית עלייהו טומאה דרבנן, אמרי בית שמאי דאין שורפין פגול ונוטר שאין טמאין את התורה, עם הטמא שהוא טמא מן התורה. וכל שכן בתרומה טהרה וטמאה. ואפילו בית הלל לא קשרו אלא משום דאית לפיגול ונוטר טומאה דרבנן, ואמר ליה – רבי יוסי לרבי מאיר: כי ילפת ליה מדברי יהושע – נמי אינה היא המדה, דמדין חן בוו. ולקמן פריך: אמאי אינה היא המדה? דהא ושרפי. **הוא** – דהא אמרנו במורה היא חבית חזאת, ומשום דסופה לאיבוד – שרי לטמוי בידיים. **דעצים** – שצריך לזקק שתי היסקות. מחלוקת בשש – שערין אין על הטהרה אלא איסור דרבנן, אבל בשבע, שנסארה כבר מן התורה – אין לך טומאה גדולה מזו, ודברי הכל, אף לרבי יוסי שורפין. **גימא קסבר רבי יוחנן** – דמתניתין דריה חנינא בולד הטומאה דרבנן, ורבי מאיר מינה יליף, ודוקא נקט שש רבי יוחנן, ומשום דאית עליה איסור דרבנן הוא טעמא דרבי מאיר. אבל אם בא לטעמיה בחמש וארבע – מודה רבי מאיר דאין שורפין, ואף על גב דסופה לאיבוד. דלאו מדברי יהושע קא יליף, דטעמיה דרבי יהושע התם משום חשד חולין. ואי דילמא לרבי יוחנן נמי רבי מאיר מדברי יהושע יליף, וטעמא דרבי מאיר לאו משום איסורא דרבנן הוא – דהוא הדין נמי לחמש וארבע, והאי דקאמר רבי יוחנן שש – אורחא דמילתא נקט. **אמר ליה אין** – דדוקא שש קאמר. **ולקמיה פריך:** אמאי קאמר רבי יוסי אינה היא המדה. **גימא מסייע ליה** – דבשבע מודה רבי יוסי. **הפיגול ונוטר ב'** – רבי יוסי אמר ליה לעיל, וקאמר ליה לרבי מאיר: בהא הוא דאמרי בית הלל נשרפין כאחת – משום דפיגול ונוטר אסורי מדאורייתא, אבל באיסורא דרבנן – לא שרי לטמוי בידיים. שמעין מינה מידא, דבאיסורא דאורייתא מודה רבי יוסי, ואף על גב דליכא שם טומאה עליה. **שאני התם ב'** – מהא לא מסייעתא לרבי יוחנן, ואפילו בשבע אימא לך דפליגי רבי יוסי, ואף על גב דאסירא, הואיל ואין עליה שם טומאה – לא מטמאין ליה. והא דמוחה בפיוגול ונוטר – משום דאית עלייהו שם טומאה דרבנן, כגממא **טומאת אוכלין** – הואיל ומתחלה נראית לטמא – ירדה לו תורת טומאה, ואין עולה ממנה עד שתפסל מאבילות כלב. **ונשרפת עם הטמא בפסח** – ואפילו היא תרומה טהרה. והא דאי רבי יוסי קאמר לה, דאי רבי מאיר – אפילו פת מעלייתא שרי, ושמע מינה דמוחה רבי יוסי היכא דלא בת אבילה היא, והוא הדין לפת מעלייתא בשבע שעות. **אי הכי** – דרבי מאיר מדברי חנינא יליף, מאי מודה רבי אליעזר דקאמר ליה רבי יוסי,

החולין ותפסידם, אבל לְהַפְסֵד מוֹעֵם של עצים לֹא חָשְׁשׁוּ, ועל כן
אין להוכיח מדברי רבי יהושע שמשום הפסד זה מותר לשרוף
תרומת חמץ טהורה עם הטמאה.
הגמרא מביאה את שיטת רבי יוחנן בביאור מחלוקת רבי מאיר
ורבי יוסי במשנתנו: אָמַר רַבִּי אֲסִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְחַלְלוֹת רַבִּי
מאיר ורבי יוסי היא רק בְּשֵׁשׁ – בשעה השישית של ערב פסח,
שלדעת רבי מאיר מותר לשרוף באותה שעה את תרומת החמץ
טהורה עם הטמאה, ולדעת רבי יוסי אסור לשרוף יחד, משום
שמן התורה עדיין מותרת הטהורה באכילה, ואסור לטמאותה.
אָבֵל בְּשֵׁבַע – בשעה השביעית, כשהתרומה הטהורה כבר נאסרה
באכילה מן התורה, לְדַבְּרֵי הַכֹּהֲנִים מְחַלְלוֹת אותה יחד עם הטמאה
ומטמאים אותה, משום שהיא כמו תרומה שכבר נטמאה, שכן אין
לך טמאה גדולה יותר מאיסור תורה של חמץ, ועל כן אין
מוזהרים על שמירתה מטמאה.
הגמרא מבררת את דברי רבי יוחנן: אָמַר לִיה רַבִּי יוֹרְא לְרַבִּי אֲסִי,
נִימָא קָבָר – האם נאמר שסובר רבי יוחנן שדברי רבי חנינא סגן
הכהנים בַּתְּנִיתִין אמורים בְּבֶשֶׂר אחד שנטמא בֶּאֱבָ הַטּוֹמְאָה
דְּאוֹרֵייתָא ונעשה ראשון, ובבשר אחר שנטמא בִּלְדֵי הַטּוֹמְאָה
דְּרִבְנָן ונעשה שלישי לטמאה מדרבנן, ואפילו שבכך נוספת
טמאה דאורייתא לבשר ה'שלישי'. וְנָמַי ו-ומה) שאמר רבי מאיר
לְדַבְּרֵיהֶם לַמְדֵּנוּ, כוונתו שיש ללמוד זאת מְדַבְּרֵי רַבִּי חֲנִינָא סָגָן
הַכֹּהֲנִים, שמהם שהתיר לטמא בשר קודש שעד עתה היה טמא רק
מדרבנן, יש להוכיח שמותר לטמא תרומת חמץ בשעה שישית
משום שהיא כבר אסורה, ואפילו שבאותה שעה אין איסורה אלא
מדרבנן. שכן ממה שאמר רבי יוחנן 'מחלוקת בשש', משמע
שדווקא בשעה ששית התיר רבי מאיר לטמאותה, אבל בשעה
הרביעית או החמישית כשתרומת החמץ עדיין מותרת באכילה
גם מדרבנן, מודה רבי מאיר שאסור לטמאותה, ואפילו שסופה
ללכת לאיבוד. ואם כן מוכח שהתיר אינו משום דברי רבי יהושע
שמותר לטמא תרומה שסופה לאיבוד, אלא בהכרח שמקור
ההיתר של רבי מאיר הוא מדברי רבי חנינא שמותר לטמא תרומה
שטמאה מדרבנן, והוא הדין לתרומה שאסורה מדרבנן באיסור
חמץ בשעה השישית. או שמא, גם לדעת רבי יוחנן הוכחת רבי
מאיר היא מדברי רבי יהושע, שמותר לטמא תרומה שסופה
לאיבוד, ומה שאמר 'מחלוקת בשש' לאו דווקא הוא, אלא הוא
הדין בשעה הרביעית והחמישית, שלשיטת רבי מאיר מותר
לטמאותה משום שסופה לאיבוד, ונקט רבי יוחנן 'מחלוקת בשש'
משום שהדריך היא לבשר את החמץ באותה שעה.
אָמַר לִיה רַבִּי אֲסִי לְרַבִּי זִירָא, אֵין – אכן כן הוא, שלדעת רבי יוחנן
הוכיח רבי מאיר את דבריו מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים
ולא מדברי רבי יהושע, והתיר לטמא תרומת חמץ דווקא משעה
שישית, משום שהיא כבר אסורה מדרבנן מאותה שעה, אבל
קודם לכן לא התיר רבי מאיר לטמאותה, ואפילו שסופה ללכת
לאיבוד. הגמרא מביאה כדברי רבי אסי בשם רבי יוחנן עצמו:
אֵיתָמַר נָמִי – כך גם נאמר בבית המדרש, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דברי רבי
חנינא סגן הכהנים בַּתְּנִיתִין, לדעת רבי מאיר הם אמורים בֶּאֱבָ
הַטּוֹמְאָה דְּאוֹרֵייתָא וְלִדֵּי הַטּוֹמְאָה דְּרִבְנָן. וְנָמַי לְדַבְּרֵיהֶם לַמְדֵּנוּ
שאמר רבי מאיר, מְדַבְּרֵי רַבִּי חֲנִינָא סָגָן הַכֹּהֲנִים. וּמְחַלְלוֹת רַבִּי
מאיר ורבי יוסי היא בְּשֵׁשׁ, אָבֵל בְּשֵׁבַע, לְדַבְּרֵי הַכֹּהֲנִים – בין לרבי
מאיר ובין לרבי יוסי, שוֹרְפִין תרומת חמץ טהורה עם הטמאה.
הגמרא מבקשת להוכיח כדברי רבי יוחנן מדברי הברייתא
שהובאו לעיל: לִימָא מְסִיעֵי לִיה – האם יש סיוע לדברי רבי יוחנן,
שלדברי הכל מותר לטמא תרומה שאסורה מן התורה, ממה
שאמר רבי יוסי בברייתא, הַפִּיגּוּל וְהַנּוֹתֵר וְהַטּוֹמָא, בֵּית שְׁמַאי
אוֹמְרִים אֵין נִשְׂרָפִין בְּאַחַת, משום שאסור לטמא את הפיגול
והנותר על ידי שריפתם עם הבשר הטמא, וְבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים כּוֹלֵם
נִשְׂרָפִין בְּאַחַת. והוכיח רבי יוסי משם, שלא נחלקו בית שמאי ובית
הלל אלא בקדשים פסולים מן התורה, אבל בתרומה בשעה
שישית שאינה אסורה אלא מדרבנן, אף בית הלל מודים שאסור

רבי יוסי מביא הוכחה נוספת לאיסור שריפת תרומת חמץ טמאה
עם הטהורה: הַפִּיגּוּל – קרבן שנשחט במחשבה לזרוק את דמו או
לאוכלו או להקטירו חוץ לזמנו או חוץ למקומו, וְהַנּוֹתֵר – קרבן
שעבר זמן אכילתו או הקטרתו, וְהַטּוֹמָא – בשר קרבנות טמא, שהם
פסולים ויוצאים לשריפה, בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, אֵין הם נִשְׂרָפִין
בְּאַחַת – ביחד, אלא הבשר הטמא נשרף בפני עצמו, והפיגול
והנותר נשרפים בפני עצמם, משום שאסור לטמא אף קדשים
פסולים, ואם ישרף הטמא יחד עם הפיגול והנותר יטמא אותם.
וְבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים, נִשְׂרָפִין בְּאַחַת, משום שאין איסור לטמא פיגול
ונותר. ובהמשך הסוגיא תבואר מחלוקתם, וכיצד הוכיח מכאן רבי
יוסי שלא כדברי רבי מאיר. מסיק רבא את קושייתו: וְאֵי סָלְקָא
דְּעֵתָךְ – ואם יעלה על דעתך לפרש כדברי רב נחמן, שרבי מאיר
שאמר 'מדבריהם למדנו ששורפים תרומה טהורה עם הטמאה
בפסח, מְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוֹשֻעַ שהתיר לטמא תרומה טהורה בידיים
קָאָמַר – למד את דינא, אֲמַאי מְדַבְּרֵי לִיה –(מדוע השיב לו) רבי יוסי
שאין להוכיח מעדותו דְּרַבִּי חֲנִינָא סָגָן הַכֹּהֲנִים בבשר קודש
'שלישי' על תרומת חמץ. הרי לא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים
הוכיח רבי מאיר את דבריו, והיה לו לרבי יוסי לדחות את הוכחתו
מדברי רבי יהושע בחבית של תרומה שנשרפה, ולחלק בינה לבין
תרומת חמץ.
רב נחמן מתרגם את קושיית רבא: אָמַר לִיה רַב נַחְמָן לְרַבָּא, רַבִּי יוֹסִי
לֹא אֲדַעְתִּיהּ – רבי יוסי לא ירד לטוף דעתו של רבי מאיר, דְּהוּא
קָבַר שְׂרִי מַאִיר מְדַבְּרֵי דְּרַבִּי חֲנִינָא סָגָן הַכֹּהֲנִים קָאָמַר לִיה ו-אמר
לו) שמוכח ששורפים תרומת חמץ טהורה עם הטמאה, ועל כן
השיב לו שאין משם ראיה, לפי שאין לדמות תרומה אסורה
לתרומה טמאה. וְשׁוּב אָמַר לִיה רַבִּי מַאִיר לְרַבִּי יוֹסִי, אֲמַאי ו-אני
מְדַבְּרֵי דְּרַבִּי יְהוֹשֻעַ קָאָמַאי ו-אמרתי) להוכיח ששורפים תרומת
חמץ טהורה עם הטמאה, ולא מדברי רבי חנינא סגן הכהנים. וחזר
וְאָמַר לִיה רַבִּי יוֹסִי, וְאֲפִילוּ לְרַבִּי יְהוֹשֻעַ המתיר לטמא בידיים
תרומה שסופה להיטמא נָמִי אֲמַאי הוּא הַמְּדָה – גם כן אין להוכיח
מדבריו שמותר לטמא תרומת חמץ טהורה, דְּהָא מוֹדָה ו-שהרי
מודים) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ שְׁשׁוּרָף ו- תרומה טהורה כְּפָנִי
עֲצָמָה, ו-ו) ותרומה טמאה כְּפָנִי עֲצָמָה.
הגמרא מפרשת את תשובת רבי יוסי במשנתנו, לשיטת ריש לקיש
שהוכחת רבי מאיר היא מדברי רבי יהושע. שואלת הגמרא:
וְנָמַי ו- (מדוע) אֲמַאי הוּא הַמְּדָה להוכיח מדברי רבי יהושע בחבית
התרומה שנשרפה על תרומת חמץ טהורה, הלא מְדָה וּמְדָה הוּא
לחשודות לו. שהרי טעמו של רבי יהושע שהתיר לטמא בידיים
את יין התרומה הטהור, הוא משום שסופו ליפול לתוך החולין
הטמאים שבבור ולא ללכת לאיבוד. ואם כן מטעם זה יש להתיר גם
לשרוף תרומה טהורה עם טמאה ולטמאותה בידיים, שהרי סופה
להשרף משום איסור חמץ וללכת לאיבוד. משיבה הגמרא: שְׁאֵינִי
הָתֵם – שונה שם הדין בתרומה טהורה שסופה ליפול לתוך חולין
טמאים, שהתיר רבי יהושע לטמאותה בידיים משום דְּאֵיכָא ו- (שיש)
הַפִּסְדָּא חוּלִין בנפילתה לתוכם, שהרי בכך הם נאסרים מחמת
תערובת התרומה, וכדי למנוע הפסד זה התירו לקבלה בכלים
טמאים ולטמאותה. מה שאין כן בתרומת חמץ טהורה, שאין
הפסד בכך שישרפה בפני עצמה ולא עם הטמאה, ועל כן אף על
פי שהיא הולכת לאיבוד לא התיר רבי יהושע לטמאותה.
הגמרא מביאה קושיא על התירוף האמור: מְתַקְּיָה לָהּ ו- (הקשה)
רַב יְרֵמְיָה, הלא כשם שבחבית שנשרפה יש הפסד של יין החולין,
כמו כן בַּתְּנִיתִין ו- (במשנתנו) בנידון שריפת תרומת חמץ טהורה,
נָמִי אֵיכָא ו- (גם כן יש) הַפִּסְדָּא דְּעֵצִים, שהרי אם נאסור עליו לשרוף
את התרומה הטהורה עם הטמאה, יצטרך עצים בפני עצמם
לשריפת כל אחת מהן לבדה. ואם כן לשיטת רבי יהושע יש
להתיר את שריפת הטהורה יחד עם הטמאה, מאחר שהיא הולכת
לאיבוד. מתרצת הגמרא: אָמַר לִיה הוּא קָבָא ו- (אותו זקן) לרבי
ירמיה, דווקא לְהַפְסֵד מְרִיבָה חָשְׁשׁוּ, ועל כן התיר רבי יהושע
לקבל את התרומה הטהורה בכלים טמאים כדי שלא תיפול לתוך

60 שרבי אלעזר אמר כדברי רבי מאיר רק במה שאמר שספק משקין
61 לטמא אחרים טהור, אבל חולק הוא על מה שאמר רבי מאיר
62 שלענין טומאת עצמים ספיקם טמא, אלא סובר שגם לענין זה
63 ספיקם טהור, שכן לשיתו משקים אינם מקבלים טומאה מן
64 התורה כלל, אלא רק מדרבנן, וספק דרבנן לקולא. דוחה הגמרא
65 תירוצו זה: וְהָאֵלֶּיךָ וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז'
66 תנא הברייתא, ו'כדברי' בלשון רבים משמע דנפיש – כדברים
67 רבים ולא כדבר אחד בלבד. ומכאן שסובר רבי אלעזר ככל דברי
68 רבי מאיר, בין לענין שיש למשקים טומאת עצמים מן התורה, ובין
69 לענין שאינם מטמאים אחרים מן התורה. וְעוֹד דוחה הגמרא, וְהָאֵלֶיךָ
70 ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז'
71 ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז' וְהָאֵלֶיךָ ז'
72 מאיר בדין טומאת משקים, ואם כן סותרים דבריו אלו לדבריו
73 בברייתא השניה. מסיקה הגמרא: אכן נִשְׁמַע על דברי רב מדברי
74 הברייתא.
75 הגמרא דנה במחלוקת רב ושמאל במשקי בית מטבחי: גוֹפֵא –
76 נבאר את מחלוקת רב ושמאל בעדותו של יוסי בן יעזר. רַב אָמַר,
77 מֵה שְׁשִׁנִּי שִׁמְשִׁקִּי בֵּית מִטְבַּחֵי טְהוֹרִים, הֵינּוּ דָּבָן [ו-טהורים]
78 מִשֶּׁשׁ, וְאִינֵם מִקְבְּלִים טוּמְאָה כְּלָל. וְשִׁמְאֵל אָמַר, דָּבָן [ו-טהורים]
79 הֵם רַק מִלִּטְמַא טוּמְאָת אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאָת עֲצָמִן יֵשׁ לָהֶן. מִפְּרִשְׁת
80 הַגְּמָרָא: רַב אָמַר שִׁמְשִׁקִּי בֵּית מִטְבַּחֵי דָּבָן [ו-טהורים] מִשֶּׁשׁ, מִשּׁוּם
81 שִׁלְשִׁיתוֹ קֶפְזָר [ו-סובר] יוֹסִי בֶן יַעֲזָר שְׁכָל עֵיקַר טוּמְאָת מִשְׁקִין
82 הִיא מִדְּרָבָנָן, וְכִי [ו-באשר] יוֹרֵי עֲלֵיהֶם דָּבָן טוּמְאָה, רַק מִשְׁקִין
83 דְּעֻלְמָא [שלא במקדש] גִּזְרָה, וְאִולַם מִשְׁקִין שֶׁל בֵּית מִטְבַּחֵי
84 שְׁבַעזֹרָה לֹא יוֹזֵר [ו-לא גזר], כִּדִּי שְׁלֵא יִטְמְאוּ אֶת הַקִּדְשִׁים
85 שְׁבַעזֹרָה וַיְבִיאוּם לִידֵי הַפֶּסֶד. וְשִׁמְאֵל אָמַר, דָּבָן [ו-טהורים] הֵם רַק
86 מִלִּטְמַא טוּמְאָת אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאָת עֲצָמִן יֵשׁ לָהֶן, מִשּׁוּם
87 שִׁלְשִׁיתוֹ קֶפְזָר [ו-סובר] יוֹסִי בֶן יַעֲזָר שִׁמְשִׁקִּי עֲצָמִן הִיא
88 מִדְּאִוִּירֵי תַּנָּא, שְׁהָרִי נִאֲמַר [ויקרא יא ד] וְכָל מִשְׁקֵי אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל
89 כֶּלִי יִטְמָא, אֲבָל לִטְמַא אֲחֵרִים הֵם מִטְמְאִים רַק מִדְּרָבָנָן. וְכִי יוֹזֵר
90 [ו-באשר] גִּזְרָה עֲלֵיהֶם דָּבָן שִׁיטְמְאוּ אֲחֵרִים רַק מִשְׁקִין דְּעֻלְמָא
91 גִּזְרָה, וְאִולַם מִשְׁקִין בֵּית מִטְבַּחֵי לֹא יוֹזֵר – לֹא גִזְרָה כֵּן, כִּדִּי שְׁלֵא
92 יִטְמְאוּ קִדְשִׁים. וְכִי לֹא יוֹזֵר דָּבָן – וְמֵה שְׁלֵא גִזְרָה חֲכָמִים עֲלֵיהֶם
93 בַּעֲזֹרָה, הוּא רַק לַעֲנִין לִטְמְאוֹ [ו-שיטמאו] אֲחֵרִים אֲבָל טוּמְאָת עֲצָמִן
94 יֵשׁ לָהֶן גַּם בַּעֲזֹרָה, שֶׁכֵּן טוּמְאָה זוֹ הִיא מִן הַתּוֹרָה, וְאִין כַּח בִּיד
95 חֲכָמִים לַהֲפִיקָה טוּמְאָה דְּאִוִּירֵי תַּנָּא.
96 הַגְּמָרָא מֵבִיאָה קוּשִׁיָּה עַל שִׁטַּת שְׁמוּאֵל: אָמַר לִיה רַב הוּנָא בַּר
97 חִינְנָא לְבָרֵיהּ – לִבְנֵי, כִּי עֵיילַת לְקִמְיָה דְּרַב פִּפְא רַמִּי לִיה – כְּשֶׁתּוֹבָא
98 לַפְּנֵי רַב פִּפְא תִּקְשָׁה לוֹ, מִי [ו-וכי] אָמַר שְׁמוּאֵל שִׁמְשִׁקִּי בֵּית
99 מִטְבַּחֵי דָּבָן [ו-טהורים] מִלִּטְמַא טוּמְאָת אֲחֵרִים אֲבָל טוּמְאָת עֲצָמִן
100 יֵשׁ לָהֶן, הֲלֹא אִם הֵם עֲצָמִם טְמֵאִים מִן הַתּוֹרָה קָרִי [ו-יש לקרוא]
101 כָּאֵן אֶת מֵה שֶׁנֶּאֱמַר בְּבִשְׂר קִדְשִׁים [ויקרא יא יט] וְהַבִּשְׂר אֲשֶׁר יֵעַ בְּכָל
102 מִטָּא לֹא יִאֲכַל, וּמִכָּאֵן שְׁכָל דְּבַר טְמֵא מִטְמָא קִדְשִׁים. אִם כֵּן אִפְּלוּ
103 אִם נִאֲמַר שִׁמְשִׁקָה אִינוּ מִטְמָא חוּלִין, מִכָּל מְקוֹם לְדַבְּרֵי שְׁמוּאֵל
104 שֶׁהִמְשָׁקָה עֲצָמוֹ טְמֵא מִן הַתּוֹרָה יֵשׁ לוֹ לִטְמָא קִדְשִׁים, שֶׁכֵּן
105 כְּשֶׁנִּגְעוּ בְּמִשְׁקִים הָרִי נִגְעוּ בְּדַבְּרֵי טְמֵא, וְכָל דְּבַר טְמֵא מִטְמָא
106 קִדְשִׁים כְּמוֹכָח מִהַכְּתוּב הָאֵמֹר, וְאִךְ יִתְּכֵן שִׁמְשִׁקִּים אִינֵם
107 מִטְמָאִים קִדְשִׁים מִן הַתּוֹרָה. מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב שִׁשְׁאִי בְּרִיה
108 [ו-בנו] דְּרַב אִדִּיר, אִין לְלִמּוּד מִכְּתוּב זֶה שְׁכָל דְּבַר טְמֵא מִטְמָא
109 קִדְשִׁים, אֵלֶּא יִתְּכֵן שִׁיחִיה טְמֵא וְלֹא יִטְמָא, מִיִּידִי דְּהָוָה אִיִּבְיַע
110 בְּקִדְשֵׁי – כְּמוֹ שֶׁמֶצְאוּ בְּדִין רִבְעִי לְטוּמְאָה בְּקִדְשִׁים, שְׁהוּא עֲצָמוֹ
111 טְמֵא וּמִכָּל מְקוֹם אִינוּ מִטְמָא קִדְשִׁים אֲחֵרִים. דּוּחָה הַגְּמָרָא תִּירוּץ
112 זֶה: מִתְּקִיף לָהּ [הקשה] רַב אֲשִׁי, הֲלֹא רִבְעִי בְּקִדְשֵׁי לֹא אִיִּבְיַע [ו-לא
113 נִקְרָא] מִטָּא בְּשׁוּם מְקוֹם בְּתוֹרָה, אֵלֶּא מְקוֹר פְּסוּלוֹ הוּא מִקְל
114 וְחוּמָר, כִּפִּי שִׁיבֹאֵר לְהֵלֵךְ [דהי], וְעַל כֵּן אִינוּ בְּכָלל מֵה שֶׁנֶּאֱמַר
115 וְהַבִּשְׂר אֲשֶׁר יֵעַ בְּכָל טְמֵא לֹא יִאֲכַל, וְאִינוּ מִטְמָא אֶת בִּשְׂר
116 הַקִּדְשִׁים שֶׁנֶּגַע בּוֹ. אֲבָל הָאֵי – מִשְׁקָה זֶה שֶׁנֶּטְמָא בְּטוּמְאָת שְׂרָץ
117 הִיא אִיִּבְיַע [ו-נִקְרָא] מִטָּא, שֶׁכֵּן נִאֲמַר וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה
118 בְּכָל כֶּלִי יִטְמָא, וְאִם כֵּן יֵשׁ לוֹ לִטְמָא אֶת בִּשְׂר הַקִּדְשִׁים. מִסִּיקָה

1 כֶּפֶס טוּמְאָה שְׁנוּלָד בְּמִשְׁקִין, כְּגוֹן שֶׁהוֹשִׁיט אָדָם טְמֵא אֶת רִגְלוֹ
2 לְמִשְׁקָה טְהוֹר, וְסָפֵק אִם נִגַּע בּוֹ אוֹ לֹא, לִטְמָא – לַעֲנִין טוּמְאָת
3 עֲצָמוֹ הִרִי הוּא מִטָּא, שֶׁכֵּן טוּמְאָת מִשְׁקִים עֲצָמִם הִיא מִן הַתּוֹרָה,
4 וְסָפֵק טוּמְאָה דְּאִוִּירֵי תַּנָּא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד מוֹכֵרֶע לְחוּמָרָא. אֲבָל סָפֵק
5 מִשְׁקִים לִטְמָא אֲחֵרִים – כִּישִׁי סָפֵק הָאֵם נִגַּע מִשְׁקָה טְמֵא בְּדַבְּרֵי
6 אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁחֲזִיק אָדָם בִּידוֹ מִקְל שְׁבִרָאָשׁוֹ מִשְׁקָה טְמֵא וְזָרָקוֹ
7 לְבִין כְּכֹרֹת טְהוֹרִים, וְסָפֵק הָאֵם נִגַּע בָּהֶם הַמְשָׁקָה אוֹ לֹא, מִתְּהוֹר –
8 הַכְּכֹרֹת טְהוֹרִים, לִפִּי שְׁטוּמָאִת מִשְׁקִים לִטְמָא אֲחֵרִים הִיא רַק
9 מִדְּרָבָנָן, וְסָפֵק דְּרָבָנָן לְקוּלָא, שֶׁכֵּן לֹא גִזְרָה חֲכָמִים עַל טוּמְאָה זוֹ
10 אֵלֶּא בּוֹדָאִי וְלֹא בִּסְפֵק. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, וְכֵן הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמְרִי
11 כְּדָרְיִי.
12 רַבִּי יְהוּדָה אֹמְרִי, סָפֵק טוּמְאָת מִשְׁקִים לִטְמָא אֲחֵרִים, לְבָל דְּבַר
13 הוּא מִטָּא, בִּין לִטְמָא אוֹכְלִים, וּבִין לִטְמָא כְּלִים. שֶׁכֵּן סוֹבֵר רַבִּי
14 יְהוּדָה שִׁמְשִׁקִּים מִטְמָאִים אֲחֵרִים מִן הַתּוֹרָה, בִּין אוֹכְלִים וּבִין
15 כְּלִים, וְעַל כֵּן יֵשׁ לְהַחֲמִיר בִּסְפֵק גַּם לַעֲנִין זֶה. כְּדִין סָפֵק טוּמְאָה
16 דְּאִוִּירֵי תַּנָּא בְּרִשּׁוֹת הַיְחִיד שְׁהוּא טְמֵא. רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִים,
17 אִם הִסְפֵּק הוּא לְגַבִּי אוֹכְלִי, וְכִגוֹן שֶׁנִּשְׁפְּכוּ מִשְׁקִים טְמֵאִים לְבִין
18 כְּכֹרֹת, וְסָפֵק הָאֵם נִגַּעוּ בָּהֶם אוֹ לֹא, הַכְּכֹרֹת מִטָּאִין, שֶׁכֵּן מִשְׁקִים
19 מִטְמָאִים אוֹכְלִים מִן הַתּוֹרָה, וְסָפֵק טוּמְאָה דְּאִוִּירֵי תַּנָּא בְּרִשּׁוֹת
20 הַיְחִיד טְמֵא. אֲבָל אִם הִסְפֵּק הוּא לְגַבִּי כְּלִים, וְכִגוֹן שֶׁנִּשְׁפְּכוּ
21 הַמְשָׁקִים לְבִין כְּלִים, וְסָפֵק הָאֵם נִגַּעוּ בָּהֶם אוֹ לֹא, הַכְּלִים מִתְּהוֹרִין,
22 שֶׁכֵּן מִשְׁקִים אִינֵם מִטְמָאִים כְּלִים מִן הַתּוֹרָה אֵלֶּא מִדְּרָבָנָן, וְלֹא
23 גִּזְרָה חֲכָמִים עַל הִסְפֵּק אֵלֶּא עַל הוֹדָאִי.
24 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל מֵה שֶׁשְׁנִינֵי בְּבִרְיָאָה שְׂרָבִי אֶלְעָזָר סוֹבֵר כְּרִבִּי
25 מֵאִיר, שִׁמְשִׁקִּים מִקְבְּלִים טוּמְאָה מִן הַתּוֹרָה, אִךְ אִינֵם מִטְמָאִים
26 אֲחֵרִים: וְכִי קָבַר רַבִּי אֶלְעָזָר שְׁמַשְׁקִין אֵית לָהּ [ו-יש להם] אִיוּ
27 שְׁהִיא טוּמְאָה קְעוּלָם מִן הַתּוֹרָה, וְהִתְנִיָּא – וְהִרִי שְׁנִינֵי בְּבִרְיָאָה,
28 רַבִּי אֶלְעָזָר אֹמְרִי, אִין טוּמְאָה לְמִשְׁקִין מִן הַתּוֹרָה קָל עֵיקַר. תַּדַּע –
29 וְרֵאִיהָ לְדַבְּרֵי שְׁנִינֵם מִקְבְּלִים טוּמְאָה כְּלָל, שְׁהָרִי שְׁנִינֵי בְּמִסְכַּת
30 עֲדוּת [פ"ח מ"ד], הָעִיד [יוסף] [יוסי] בֶּן יַעֲזָר אִישׁ צְרִידָה עַל מִין חֲגַב
31 שֶׁשֶּׁם אֵיל קִמְצָא שְׁהוּא דָּבָן – טְהוֹר וְכֹשֶׁר לְאִכְלִיָּה. יַעֲזָר הָעִיד
32 עַל מִשְׁקִין שֶׁל בֵּית מִטְבַּחֵי – עַל הָדָם וְהַמִּים שֶׁבִּבֵּית הַמִּטְבָּחִים
33 שְׁבַעזֹרָה, שְׁהֵם דָּבָן – טְהוֹרִים, וְאִינֵם מִקְבְּלִים טוּמְאָה. וּבַהֲכֹרַח
34 שְׁהוּא מִשּׁוּם שְׁטוּמָאִת מִשְׁקִים הִיא מִדְּרָבָנָן, וּבְמִקְדָּשׁ לֹא גִזְרָה
35 עֲלֵיהֶם חֲכָמִים טוּמְאָה, כִּדִּי שְׁלֵא יִטְמְאוּ אֶת הַקִּדְשִׁים הַנִּמְצָאִים
36 שֶׁם וַיִּפְסְלוּם, שְׁהָרִי אִם טוּמְאָת מִשְׁקִים הִיא מִן הַתּוֹרָה, לֹא הִיָּה
37 כַּח בִּיד חֲכָמִים לְטַהֵרם בְּמִקְדָּשׁ מִשּׁוּם הַטַּעַם הָאֵמֹר. הִרִי שְׁסוֹבֵר
38 רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁאֵף לַעֲנִין טוּמְאָה עֲצָמִם אִין הַמְשָׁקִים מִקְבְּלִים
39 טוּמְאָה אֵלֶּא מִדְּרָבָנָן, וְאִךְ שְׁנִינֵי בְּבִרְיָאָה שְׂרָבִי אֶלְעָזָר סוֹבֵר
40 כְּרִבִּי מֵאִיר שֶׁסָפֵק טוּמְאָת מִשְׁקִים לַעֲנִין טוּמְאָת עֲצָמִם טְמֵא מִשּׁוּם
41 שְׁטוּמָאִת מִשְׁקִים הִיא מִן הַתּוֹרָה.
42 מִפְּרִשְׁת הַגְּמָרָא אֶת קוּשִׁיָּתָה: הִנֵּי תַּנָּא – מוֹבֵן דְּהַר לְשִׁטַּת שְׁמוּאֵל
43 דְּאָמַר שְׁעִדּוּתוֹ שֶׁל יוֹסִי בֶן יַעֲזָר עַל מִשְׁקִי בֵּית מִטְבַּחֵי שְׁהֵם דָּבָן
44 [ו-טהורים], נִאֲמַרְהָ רַק לַעֲנִין טַהֲרָתָם מִלִּטְמַא טוּמְאָת אֲחֵרִים, שְׁאֵם
45 נִטְמְאוּ וְאַחֵר כֵּךְ נִגְעוּ בְּדַבְּרֵי אַחֵר אִין הֵם מִטְמָאִים אוֹתוֹ, אֲבָל
46 טוּמְאָת עֲצָמִן יֵשׁ לָהֶן – טְהוֹרִים עֲצָמִם נִטְמָאִים, שְׁלִפִּי זֶה שְׁפִיר
47 [ו-יפה] אוֹמֵרֵת בְּבִרְיָאָה שְׁסוֹבֵר רַבִּי אֶלְעָזָר כְּרִבִּי מֵאִיר, וְאִין מִכָּךְ
48 סְתִירָה עַל דְּבָרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּבִרְיָאָה הַשְּׁנִיָּה. שְׁהָרִי הוֹכִיחַ רַבִּי
49 אֶלְעָזָר אֶת דְּבָרֵי מַעֲדוּתוֹ שֶׁל יוֹסִי בֶן יַעֲזָר, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְפִרְשׁ בְּמֵה
50 שֶׁאֲמַר שְׁאִין לְמִשְׁקִים טוּמְאָה מִן הַתּוֹרָה שְׁכוּנוֹתוֹ רַק לַעֲנִין לִטְמָא
51 אֲחֵרִים, אֲבָל טוּמְאָת עֲצָמִם יֵשׁ לָהֶם, וְכִשִּׁיתֵּת רַבִּי מֵאִיר. אֵלֶּא
52 [ו-אבל] לְשִׁיתֵּת רַבִּי דְּאָמַר שְׁהָעִיד יוֹסִי בֶן יַעֲזָר עַל מִשְׁקִי בֵּית
53 מִטְבַּחֵי שְׁהֵם דָּבָן [ו-טהורים] מִשְׁקִים, אִין טוּמְאָת עֲצָמִם אִין לָהֶם,
54 מֵאִי אִיִּבְיַע לְמִיָּמָר – מֵה יֵשׁ לָנוּ לּוֹמֵר בִּישׁוּב הַסְּתִירָה בִּין שְׁתֵּי
55 בְּרִייתוֹת אֵלּוּ, הֲלֹא רַבִּי אֶלְעָזָר הוֹכִיחַ אֶת דְּבָרֵי מִדְּבָרִי יוֹסִי בֶן
56 יַעֲזָר, וְאִם כֵּן בַּהֲכֹרַח שִׁלְשִׁיתוֹ מִן הַתּוֹרָה מִשְׁקִים אִינֵם מִקְבְּלִים
57 טוּמְאָה כְּלָל.
58 מִתְּרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, מֵה שֶׁאֲמַרְהָ בְּבִרְיָאָה
59 שְׂרָבִי אֶלְעָזָר סוֹבֵר כְּדַבְּרֵי רַבִּי מֵאִיר הוּא רַק אֲחָדָא – עַל דִּין אַחֵר,

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף טז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רז תוספות

קשה במה חולקין? בין דרבי יוסי אליבא דרבי עקיבא אומר, וכי אנו מודה רבי מאיר דלרבי עקיבא משקין לטמא אחרים דאורייתא? הא רבי עקיבא דריש בהדיא "טמא יטמא" כהניא דבו ביום דרש רבי עקיבא. ותיירך הרב רבינו יוסף מירושלים: דסבירא ליה לרבי מאיר דטמא דכתביה גבי משקין – היינו הכשר, ומשקה דמקבל טומאה – נפקא ליה ממדרש רבי עקיבא גבי חולין יטמא, דשני עושה שלש. ובחולין לכולי עלמא אין אוכל טמא אוכל שלש. על כרחיה היינו משקין.

בשלמא לשמואל דאמר דכן מלטמא אחרים – אף על גב דרבי אלעזר קאמר אין ליה טומאה כל עיקר – היינו משום דקאי בתורת כהנים אמילתיה דרבי שמעון, דאמר לאוכלין טמא בכלים טהור.

חד בתלושין וחד במחברים – והא דכתיב (ויקרא יא) "וכי יותן מים על זרע" – הא אמרין בפרק שני דחולין (לר"ב ור"ש) דחד במת וחד בשרץ, וצריכי. וכיון דגלי לן קרא בחד מינייהו דאין חילוק בין תלושין ובין מחברים – הוא דהוין באידך, ומחברים פירש רבינו יצחק בן אשר: דבשעת חיבור נדבק באוכל, והעלה האוכל מן המים. אבל אם גנע בעודו במים – אינו מוכשר. דתנן במסכת מכשירין (פרק רביעי משנה ו'): צנן במערה – נדה מדיחתו יהוה טהור, העלתו כל שהוא מן המים – טמא.

תירגמא אדם – בפרק שני דחולין (לר"ב) פריך דמשמע שני שניא: והא "טמא יטמא" קאמר ב"ר, דמשהו חזק משקין והוא לא חשיך אחאי פירכא. משום דמצוי לשנוי מאי משקי – משקה דעלמא, כדאמר (קדושין סד, ב) בגורת דעלמא. והתם פריך, משום דאית ליה שניא אורייתא.

דס

וכי לא גזיר רבנן – לטמא אחרים, אכל טומאת עצמן – יש להן. אמר ליה רב הונא בר חיננא לבריה: כי עיילת לקמיה דרב פפא, רמי ליה: מי אמר שמואל דכן מלטמא אחרים, אכל טומאת עצמן – יש להן, קרי פאן: "והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"! אמר רב שישא בריה דרב אידי: מיד דהוה ארביעי פקדש. מתקוף לה רב אשי: רביעי פקדש – לא איקרי טמא, האי – איקרי טמא! קשיא. תא שמע: "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא"! מאי יטמא – הכשיר. הכשיר? מרישא דקרא שמעת ליה "מכל האכל אשר יאכל וגו'!" חד בתלושין וחד במחברים. וצריכי, דאי אשמעינן בתלושין – מישום דאחשביניהו, אכל מחברים אימא לא. ואי תנא מחברים – מישום דקיימי בדוכתייהו חשיבי, אכל תלושין – אימא לא, צריכי. תא שמע: "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור"! מאי "יהיה טהור" – מוטומאתו. ותלושין מי מכשירין? והאמר רבי יוסי ברי חנינא: משקין בית מטבחיא, לא דין שהן דכן – אלא שאין מכשירין! תירגמא על דם. דאמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן: מנין לדם קדשים שאינו מכשיר – שגאמר: "על הארץ תשפכנו כמים" דם שגשגפד כמים – מכשיר, דס

בית המטבחיים שבעורה, כגון הדם והמים, שהן דכן – שאינן מקבלין טומאה. אלמא: טומאת משקין דרבנן, ובהני לא גזיר משום הפסד קדשים. דאי דאורייתא – היכי מזו רבנן לטהרינהו? הניא – הא דאמרת לרבי אלעזר יש ליה טומאה – לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יעזר – דכן מלטמא אחרים קאמר, אבל טומאת עצמן – יש בהן. מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר – לטמא אחרים קאמר. דאז מעינתו דיוסף בן יעזר מביא ראיא לדבריה. ויוסף בן יעזר לטמא אחרים קאמר. אלא לרב דאמר דכן מפש – קאמר יוסף בן יעזר, ואפילו מטומאת עצמן, על כרחיה רבי אלעזר גמי מטומאת עצמן קאמר. אחא – הא דקאמר רבי אלעזר דבריה דרבי מאיר – אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קאי, אבל לטמא טמא – לא סבירא ליה כותיה: הכי גרסין. והא דבריה דנפשי קאמר ועוד האי וכן קתני קשיא – דנפשי, כלומר: דבריה לשון דברים רבים משמע. קסבר – יוסף בן יעזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן. ושבואל אמר ב' – קסבר יוסף בן יעזר לטמא אחרים משקין דאורייתא לעצמן, מן "וכל משקה אשר ישתה", אבל לשמא אחרים דרבנן, וכו' גזיר רבנן לטמא אחרים – במשקין בעלמא, אבל משקין בית מטבחיא לא גזיר לטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן, דאז מדאורייתא רמיא עלייהו ולא מצו רבנן למשקליה. קרי כאן והבשר אשר יגע בו' – ונהי דמשקין לא מטמאו אוכלין דחולין, מיהו גבי קדשים "אשר יגע בכל טמא" כתיב, וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן – כשר קודש תנוגע בהן הרי גנע טמא. מיד דהוה ארביעי בקודש – דהוא עצמו פסול, ואינו מטמא קודש. רביעי בקודש לא איקרי טמא – ומקל וחומר הוא דנפיק לן ביה פסולא לקמן, הלכך, כי גנע ביה קודש – לא קרינן ביה "ובשר אשר יגע בכל טמא". תא שמע וכל משקה אשר ישתה בו' – דקא משהו בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ, וכתב: "כל אשר בתוכו יטמא, מכל האוכל וגו' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" וגו'. וקא סלקא דעתך דהכי קאמר: אחז אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו – יטמא. ונהי דלא דרשת יטמא יטמא – מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו. מאי יטמא הכשר – דהכי קאמר: כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים, או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי – הוה הכשר, ויטמא האוכל מחמת אורי כל חרס טמא. בכל ב' – היינו משקין תלושין. דאחשביננו – הואיל ומלאן – גילה דעתו שהוא צריך להם, והוה חשיבתו, אך מעין ובור יהיה טהור – דאשמעינן: הואיל ומחברים נגדו – לא מיטמו. הא תלושין – מקבלין טומאה, וקשיא לרב. יהיה טהור מוטומאתו – והכי קאמר: אם יבא טמא במעין ובור מקוה מים – יהיה טהור, הואיל וטבל. הא שאובין – לא מטהרי ליה. ותלושין מי פכשירי – אמין הוא דמתמה, משום דמים תלושין לא חשיבי. אבל אשאר משקין לא מתמה, דכולהו תלושין ניהו. אלא שאין מכשירין – אלמא: הכשר תלושין דרבנן הוא. דאי מדאורייתא – מאן שקליה ממשקין בית מטבחיא דלא ליכשרה תירגמא – להא דקתני אין מכשירין – אדם דמשקה בית מטבחיא, ולא אמין. דם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר, דכריה חייא. שנשגפד כמים – דם חולין, שאין חשין לקבלו בכלי – מכשיר, דאיתקש למים. אבל דם קדשים מתקבל בכלי, וצריך ממנו למזבח, ואינו נשפך לאיבוד כמים – אינו מכשיר, דלא איתקש למים.

ספ משקה ליטמא טמא, לטמא אחרים טהור – כשגולד ספק במשקה בתחילת טומאתו, כגון טמא שפשט רגלו במשקין טהורין, ספק גנע ספק לא גנע – זהו ספק משקה ליטמא, שגולד לו ספק טומאה – טמא מן הספק. דקסבר: טומאת משקין להיות עצמן טמאין – דאורייתא היא. דכתיב "וכל משקה אשר ישתה" וגו', הלכך הוה ליה ספיקא דאורייתא, ולחומר. ספק משקה לטמא אחרים, כגון היתה מלך בידו ובראשה נשקן טמאין, וזרקא לבין הכברות טהרות, ספק גנע ספק לא גנע – זהו ספק משקה לטמא אחרים. כך היא שניה במסכת טהרות. טהור – אותן הכברות טהורות הן. דקסבר: משקין לטמא אחרים מדרבנן הוא, ולא מדאורייתא, ולא דורש "יטמא" דכתיב גבי משקין בלשון יטמא, הלכך הוה ליה ספיקא דרבנן, ולקולא. וגירסא הכי איתא: ספק משקה ליטמא – טמא, לטמא אחרים – טהור. רבי אלעזר – גרסין, לכל טמא – אספק משקה לטמא אחרים קאי, כשגולד ספק גניעת שום דבר טהור במשקין טמאין, בין שגולד ספק זה בכלים בין שגולד באוכלין – הרי הוא טמא מספק. דקסבר: משקין מטמאין כלים מן הטהרה, וליף טעמא מ'אשר ישתה בכל כלי יטמא", ודרשי "יטמא" – יטמא. ומדסמכיה לכלי – משמע יטמא את הכלי. והכי דרשין ליה בתורת כהנים. הלכך, כי הוה ספק – הוה ליה ספיקא דאורייתא, וברשות היחיד ספיקו טמא. רבי יוסי ורבי שמעון אומרין לאוכלין טמאין – ספק גנע ספק זה באוכלין, כגון משקין טמאין שנשפכו בהן הכברות, ספק גנע ספק לא גנע – טמאין, דקא סברי משקין מטמאין אוכלין מדאורייתא, הלכך ספק גמי ברשות היחיד טמא. לכלים טהורים – אבל אם גולד ספק זה בכלים, כגון משקין טמאין שנשפכו לבין הכלים, ספק גנע ספק לא גנע – טהורין, דקסבר: משקין אין מטמאין כלי אלא מדרבנן, ועל ספיקא דרבנן גזיר. ורבי יוסי ורבי שמעון דרשי "יטמא" יטמא כרבי יהודה, ומיזה כלים לא, כדילף בפרקין: יטמא – לטמא את האוכלים, או אינו אלא לטמא את הכלי – אמרת: לא כך היה. טומאה בעולם – מדאורייתא, ואפילו לטומאת עצמן. רבי אלעזר אומר אין טומאה למשקין – מן הטהרה כל עיקר, ואפילו לטומאת עצמן. והאי "כל משקה אשר ישתה" מוקי לה לקמן לענין הכשר בשמעתין. תיע – דאין להם טומאה מן הטהרה כל עיקר, ואפילו לטומאת עצמן. שהרי העיר יוסף בן יעזר על איל קמצא דכן – מין חגב שמו איל קמצא – דכן, שהוא טהור וכשר לאכילה. ועל משקה דכן, מוטמא דכן – על משקין כל בית המטבחיים שבעורה, כגון הדם והמים, שהן דכן – שאינן מקבלין טומאה. אלמא: טומאת משקין דרבנן, ובהני לא גזיר משום הפסד קדשים. דאי דאורייתא – היכי מזו רבנן לטהרינהו? הניא – הא דאמרת לרבי אלעזר יש ליה טומאה – לשמואל דאמר האי דכן דיוסף בן יעזר – דכן מלטמא אחרים קאמר, אבל טומאת עצמן – יש בהן. מצית לתרוצי דהאי אין טומאה למשקין דקאמר רבי אלעזר – לטמא אחרים קאמר. דאז מעינתו דיוסף בן יעזר מביא ראיא לדבריה. ויוסף בן יעזר לטמא אחרים קאמר. אלא לרב דאמר דכן מפש – קאמר יוסף בן יעזר, ואפילו מטומאת עצמן, על כרחיה רבי אלעזר גמי מטומאת עצמן קאמר. אחא – הא דקאמר רבי אלעזר דבריה דרבי מאיר – אלטמא אחרים טהור דרבי מאיר קאי, אבל לטמא טמא – לא סבירא ליה כותיה: הכי גרסין. והא דבריה דנפשי קאמר ועוד האי וכן קתני קשיא – דנפשי, כלומר: דבריה לשון דברים רבים משמע. קסבר – יוסף בן יעזר טומאת משקין אפילו לטומאת עצמן דרבנן. ושבואל אמר ב' – קסבר יוסף בן יעזר לטמא אחרים משקין דאורייתא לעצמן, מן "וכל משקה אשר ישתה", אבל לשמא אחרים דרבנן, וכו' גזיר רבנן לטמא אחרים – במשקין בעלמא, אבל משקין בית מטבחיא לא גזיר לטמא אחרים, אבל טומאת עצמן יש בהן, דאז מדאורייתא רמיא עלייהו ולא מצו רבנן למשקליה. קרי כאן והבשר אשר יגע בו' – ונהי דמשקין לא מטמאו אוכלין דחולין, מיהו גבי קדשים "אשר יגע בכל טמא" כתיב, וכיון דאמר משקין מטמאין מדאורייתא לעצמן – כשר קודש תנוגע בהן הרי גנע טמא. מיד דהוה ארביעי בקודש – דהוא עצמו פסול, ואינו מטמא קודש. רביעי בקודש לא איקרי טמא – ומקל וחומר הוא דנפיק לן ביה פסולא לקמן, הלכך, כי גנע ביה קודש – לא קרינן ביה "ובשר אשר יגע בכל טמא". תא שמע וכל משקה אשר ישתה בו' – דקא משהו בכלי חרס שקיבל טומאה מן השרץ, וכתב: "כל אשר בתוכו יטמא, מכל האוכל וגו' וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" וגו'. וקא סלקא דעתך דהכי קאמר: אחז אוכלין שבתוכו ואחד משקין שבתוכו – יטמא. ונהי דלא דרשת יטמא יטמא – מיהו טומאת עצמן מיהא מיטמו. מאי יטמא הכשר – דהכי קאמר: כל אשר בתוכו יטמא מכל האוכל אשר יבא עליו מים, או שיבא עליו כל המשקה אשר ישתה בכל כלי – הוה הכשר, ויטמא האוכל מחמת אורי כל חרס טמא. בכל ב' – היינו משקין תלושין. דאחשביננו – הואיל ומלאן – גילה דעתו שהוא צריך להם, והוה חשיבתו, אך מעין ובור יהיה טהור – דאשמעינן: הואיל ומחברים נגדו – לא מיטמו. הא תלושין – מקבלין טומאה, וקשיא לרב. יהיה טהור מוטומאתו – והכי קאמר: אם יבא טמא במעין ובור מקוה מים – יהיה טהור, הואיל וטבל. הא שאובין – לא מטהרי ליה. ותלושין מי פכשירי – אמין הוא דמתמה, משום דמים תלושין לא חשיבי. אבל אשאר משקין לא מתמה, דכולהו תלושין ניהו. אלא שאין מכשירין – אלמא: הכשר תלושין דרבנן הוא. דאי מדאורייתא – מאן שקליה ממשקין בית מטבחיא דלא ליכשרה תירגמא – להא דקתני אין מכשירין – אדם דמשקה בית מטבחיא, ולא אמין. דם קדשים רחמנא אפקיה דלא ליכשר, דכריה חייא. שנשגפד כמים – דם חולין, שאין חשין לקבלו בכלי – מכשיר, דאיתקש למים. אבל דם קדשים מתקבל בכלי, וצריך ממנו למזבח, ואינו נשפך לאיבוד כמים – אינו מכשיר, דלא איתקש למים.

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף טז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

1 דם שאינו נשפך במים אינו מכשיר – הקשה הרב רבינו יעקב דאורלינ"ש: אם כן, דם חיה
2 ועוף דטעונים כסיו – לא יהיו מכשירים, דכיון דטעונים כסיו לא חשיב נשפך במים,
3 דאמרין בפרק "כיסוי הדם" (חולין פ"ה, ו'ס) אמריתו חיה בכלל בהמה לסימנים, אימא נמי
4 בהמה בכלל חיה לכיסוי ומעני: אמר קרא "על הארץ תשפכו במים", אלמא: דם חיה לא
5 חשיב נשפך במים! ולא פירכא היא, דכל דם

6 הנשפך במים לארץ, ואין צריך לקבלו בכלי כגון
7 דם חיה – הוקש למים לענין הכשר. וגם לענין
8 כסיו היה ראוי לחקשו למים, אי לאו דגלי קרא
9 להדיא.

10 מדרבנן ודלא כרבי יוסי בן יעזר – הוה מצי
11 לאוקמא מדאורייתא, וכמאן דאמר
12 טומאת משקין דאורייתא – אלא ניהא לאוקמא
13 מדרבנן, וסבר האי תנא מאי נטמא – הכשר, כמו
14 שאמר רב.

15 על הבשר – בפרק "כיצד צולין" (פסחים ע"א),
16 אמרין: לרבי אליעזר, דאמר שם דם אף על
17 פי שאין בשר – הציץ מרצה על האכלות. למאי
18 הלכתא – לאקבעי בפגול, ולאפוקי מדי מעילה,
19 ודלא כפירוש הגהות דפירש דלא אתי אלא
20 כרבי יהושע.

21 הכי גרים רבינו תם: אם עין פיגול הוא נושא
22 הרי כבר נאמר לא יחשב ואם עין
23 נותר הרי כבר נאמר לא ירצה – דהכי איתא
24 במסכתא בהדיא בפרק שני דחובים דרבי
25 תריווהו מחד קרא אריכא דפרשת צו. וירשיה
26 דקרא דכתיב "ביום השלישי" – מוקי למחשב
27 לאוכלו חוץ לזמנו, וסיפא במחשב לאוכלו חוץ
28 למקומו. ובתורת כהנים אהאי קרא דצו איתא
29 האי גירסא. ורשי הגיה איפכא, על פי תורת
30 כהנים דפרשת קדושים, דהתם דאי רישא מקרא
31 זוטא. ואתוה ברייתא נשנית לפי מה שרצה
32 הגמרא בובחים בתחלה ללמוד חוץ למקומו
33 מקרא זוטא דקדושים, ולכל הפירושים קצת קשה
34 אמאי נקט עין פיגול ברישא. הא אינו נושא
35 אלא עין טומאה שהותרה מכללה – תימה לרבינו תם: למה לא שהותרה מכללה? תיפוק ליה
36 דליכא לאוקמא לקרא אלא הכי, בדמפרש אין עין פיגול וכו'. ואומר רבינו תם: משום דקרא
37 משמע דלא מרצה אלא דבר שיש לו היתר בשום מקום, דכתיב בספא דקרא "לרצון להם"
38 ופיגול וותר נמי הותרו מכללם במנחת כהנים ובמנחת נסכים, דהנן בפרק בית שמאי (ובחים
39 מג"ב וס'ס) דאין חייבים עליהם משום פיגול, ועוד: דפיגול חוץ למקומו הותר מכללו בבמה.
40 וכן משמע ב"ק (פ"ה, ב') במנחת כהנים, ופירש: אימא עין שטמא, שהותר מכללו בבהמה
41 הכפרים, אמר קרא: עין – עין שהיה בו ודחיתו. והיינו משום דא"ל רצון סמין, ודכי קאמר:
42 עין שהוא לרצון. ואם תאמר: דהתם פריך נמי: ואימא עין ירצה, דהותר מכללו בבמה. ומשני:
43 "לרצון להם לפני ה'" – עין דלפני השם הוא נושא, ולא ירצה. ואם כן, בפיגול דחוץ למקומו
44 – נמי נימא הכי, ומאי קאמר אם עין פיגול וכו'? ויש לומר: דירצה דאינו לפני ה', אבל
45 מחשב לחוצאי – "לפני השם" קרינ ביה.

רביעי

נאמר "לא ירצה" ב"קדושים תהיו", כדפרשין. ואם עין נותר, מחשבת נותר, ששחט על מנת להותיר ולאכלו חוץ לזמנו – הרי כבר נאמר "לא יחשב" – ואם האכל יאכל מבשר
זבח שלמיו ביום השלישי" וגו' בפרשת "צו את אהרן", ואמרין בובחים ובתורת כהנים: במחשב לאוכלו שלא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר, וכתיב "לא יחשב לו" – אלמא לית
ליה תקנתא. ורובא גריס איפכא: אם עין פיגול – הרי כבר נאמר "לא יחשב", ומוקמין ליה לפיגול חוץ לזמנו, שכן לשונו בכל הגמרא. ואם עין נותר – הרי כבר נאמר "לא ירצה",
ומוקמי ליה בנותר ממש. ולא יתכן, דהא, דלא כתב "לא ירצה" אלא במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו. ועוד: אי נותר ממש – למאי לא ירצה? אי לאבשורי קרבן – הרי כבר ועומד
הוא משעה שנעשו עבודות דמו בהכשר, כדאמרין בתורת כהנים: אם אינו אלא באוכל מבחוץ ביום השלישי הכתוב מדבר? וכי אפשר לומר כן? מאחר שהוכשר חוור ויפסול? ואם "לא
ירצה" לא יתכפר האוכל נותר קאמר – וכי יש בפרה לחייב ברייתו? ועוד: "לא ירצה" – הקרבן משמע. ותו: מי איצטריך למימר דציץ לא מכפר על המזיב ברת? והא "עין הקדשים"
כתיב, ולא עין האוכלים. וכלישנא קמא גריסין בתורת כהנים, ועיקר הוא. והאי דקרי ליה לאחי פיגול ולהאי נותר – משום דתורת כהנים מדרש הוא, דאזי משום כגון שהוא ראשון
הרי. כלומר: הרי יש לך להבין על כרחך, שאין לך עין הקדשים שיוכל ציץ לרצות עליו אלא עין טומאה, ומאי שנא טומאה מפסול יוצא ושאר הפסולין? שהותרה מכללה בצבור –
דנודחית מפני קרבן צבור, דכתיב "במועדו", ואפילו בשבת, ואפילו בטומאה. וכיון דהיקלטה אצלך לכך – היקלטה אף ביחיד, שלא הותרה אצלו לכתחלה בלא ציץ, ירצה הציץ
עליה. מאי עין טומאה – לאו טומאת דם, דאין מצריך רצו אלא אם כן נטמא דם שהכפרה תלויה בו. אלמא: דם מקבל טומאה. לא טומאת קמציין – שהקומץ מתיר את המנחה
כדם המתיר את החוב, וכל הכפרה תלויה בו. והוא הדין דמצי לשנוי: לא, בטומאת בשר וחלב. ואליבא דרבי יהושע בעי ציץ, דאמר: אם אין בשר אין דם. אלא ניהא ליה לאוקמיה
כדברי הכל. בשר קרש – שרץ, לשון "קרש היה בארץ" (מלכים א' יד) – טומאה. והיה חגי הנביא בודק את הכהנים בשנת שנים לדרישו, שהיה בבין בית שני, לידע אם בקיין
בהלכות טומאה. לפי שנשתבח מזה בגולה, שלא נתעסקו בה בקדשים. ונעץ בגולה – באורו כגון שהשרץ, בו כלומה: השרץ עצמו. ועל כרחך היה הוא, דאזי משום כגון שהוא ראשון
– כוליה בגד נמי ראשון הוי, ומאי איריא דנקט כגון? אלא משום שרץ, שהשרץ עצמו נגע אל הלחם, והלחם אל הנזיד, והנזיד אל הדין, והדין אל השמן או אל כל מאכל, "הדיקדק?"
– כלום נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקודש? דלחם ראשון, ונזיד שני, ויין שלישי, ושמן רביעי. נזיד – תבשיל, כמו "ונזיד ערשים" (בראשית כה). ויין ושמן – של נסכים.

1 דם התמצית – אינו ראוי לזריקה, דכתיב "כי הדם הוא (הנפש) בנפש יכפר" – דם
2 שהנפש יוצאה בו מכפר, ושאינ הנפש יוצאה בו – אינו מכפר. אלמא: נשפך במים אינו
3 מכשיר, כדכרי יוסי בר חנינא. דאפילו בחולין לא מכשיר – כדמפרש טעמא. קיבלה
4 מינה רבי שמואל – לפירושא דהאי טעמא מרבי יוסי אמאי לא מכשיר דם התמצית
5 – לפי שאינו קרוי דם, והקרוי דם קרוי משקה
6 כדכתיב (במדבר כג) "ודם חללים ישלח";
7 ומכשיר – כדכתיב "וכל משקה" וגו', ואוקמנא
8 אהכשר. ושאינו קרוי דם – אינו קרוי משקה.
9 הורצה – קרבן לבעלים, דמרצה ציץ, כדלקמן.
10 במזיד לא הורצה – להיות בשר קרבן נאכל
11 לכהנים, דקנסא הוא, אבל בעלים נתכפרו,
12 כדאמרין ביבמות ב"האשה רבה" (צ"א), דכיון
13 דמדאורייתא מציני נמי אמוד – לא מצי רבנן
14 למימר ליה זיל איתי חולין לעזרה. קתני מיתה,
15 דם שנטמא – אלמא דם קדשים, שהוא משקין
16 בית מטבחים, מקבל טומאה. אלמא: משקין
17 טומאת עצמן דאורייתא, דרבן דיוסף בן יעזר –
18 מלטמא אחרים הוא, וקשיא לרב. ומשני לעולם
19 טומאת משקין דרבנן – והך דיוסף דם –
20 דרבנן. ואקשיא לך הא העדי יוסף בן יעזר
21 דגזירת רבנן לא אגזור אמשקי בית מטבחים –
22 האי תנא לית ליה דיוסף בן יעזר. על הדם ועל
23 הבשר ועל החלב – בין שנטמא הדם, בין
24 שנטמא הבשר, בין שנטמא החלב – הציץ
25 מרצה. ולא שיהא בשר טמא נאכל, דאין ציץ
26 מטוה ודוחה לא תעשה דאבלא אשר יגע
27 בכל טמא לא יאכל. ור"ל לרבי יהושע
28 איצטריך דאמר ב"כיצד צולין" (פסחים ע"א),
29 אם אין בשר – אין דם. וקאמר חבא: דהי מילי
30 – כשיצא בשר חוץ למחיצתו, שאין ציץ מרצה
31 על היוצא, או שאבד הבשר. אבל נטמא בשר
32 קודם זריקת דם – הציץ מרצה עליו להותיר דם
33 לזריקה. בין בשוגג בין במזיד – והאי דתני לעיל
34 בשוגג הורצה במזיד לא הורצה – ב"כיצד
35 צולין" פליגי בה אמוראי, חד אמר: טומאתו בין בשוגג בין במזיד, אבל זריקתו – בשוגג
36 אין, במזיד לא, וחד אמר איפכא. בין ביחיד – בקרבן יחיד, מויד ורצון אחד הוא, אבל
37 גבי שוגג שייך מיד, וגבי אונס שייך רצון. ושוגג ואונס תרי מילי ניהו, וקתני מיתה "על
38 הדם", אלמא: דם קדשים מקבל טומאה, ושמע מינה טומאת משקין דאורייתא, ולא רצו
39 רבנן לטוה משקי בית מטבחים, אלא רצו. פירבנן – וקסבר האי תנא דאמשקי בית
40 מטבחים נמי גזרו, ודלא כיוסף. ונשא אחרין – בצריך תבית. חזא עין הקדשים – פסול
41 הקרבן יכשיר וירצה, ואינו מכפר על האוכלין אותו טמא – ד"עון הקדשים" כתיב, ולא
42 עון הכהנים. איזה עין הוא נושא – איזה פסול הוא מכשיר? אם עין פיגול – הרי כבר
43 נאמר "לא ירצה". גריסין בתורת כהנים: ואם עין נותר – הרי כבר נאמר "לא יחשב".
44 ודכי פירושא: אם עין פיגול, והוא מחשבת חוץ למקומו, שנקראת פיגול, כדכתיב
45 ב"קדושים תהיו": "ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה", ומוקמין לה
46 בובחים בפרק שני (כ"ב). אם אינו עין לחוץ לזמנו – תנזרו ענין לחוץ למקומו, הרי כבר
47 באמר "לא ירצה" ב"קדושים תהיו", כדפרשין. ואם עין נותר, מחשבת נותר, ששחט על מנת להותיר ולאכלו חוץ לזמנו – הרי כבר נאמר "לא יחשב" – ואם האכל יאכל מבשר
48 זבח שלמיו ביום השלישי" וגו' בפרשת "צו את אהרן", ואמרין בובחים ובתורת כהנים: במחשב לאוכלו שלא בזמנו ביום השלישי הכתוב מדבר, וכתיב "לא יחשב לו" – אלמא לית
49 ליה תקנתא. ורובא גריס איפכא: אם עין פיגול – הרי כבר נאמר "לא יחשב", ומוקמין ליה לפיגול חוץ לזמנו, שכן לשונו בכל הגמרא. ואם עין נותר – הרי כבר נאמר "לא ירצה",
50 ומוקמי ליה בנותר ממש. ולא יתכן, דהא, דלא כתב "לא ירצה" אלא במחשבת חוץ למקומו וחוץ לזמנו. ועוד: אי נותר ממש – למאי לא ירצה? אי לאבשורי קרבן – הרי כבר ועומד
51 הוא משעה שנעשו עבודות דמו בהכשר, כדאמרין בתורת כהנים: אם אינו אלא באוכל מבחוץ ביום השלישי הכתוב מדבר? וכי אפשר לומר כן? מאחר שהוכשר חוור ויפסול? ואם "לא
52 ירצה" לא יתכפר האוכל נותר קאמר – וכי יש בפרה לחייב ברייתו? ועוד: "לא ירצה" – הקרבן משמע. ותו: מי איצטריך למימר דציץ לא מכפר על המזיב ברת? והא "עין הקדשים"
53 כתיב, ולא עין האוכלים. וכלישנא קמא גריסין בתורת כהנים, ועיקר הוא. והאי דקרי ליה לאחי פיגול ולהאי נותר – משום דתורת כהנים מדרש הוא, דאזי משום כגון שהוא ראשון
54 הרי. כלומר: הרי יש לך להבין על כרחך, שאין לך עין הקדשים שיוכל ציץ לרצות עליו אלא עין טומאה, ומאי שנא טומאה מפסול יוצא ושאר הפסולין? שהותרה מכללה בצבור –
55 דנודחית מפני קרבן צבור, דכתיב "במועדו", ואפילו בשבת, ואפילו בטומאה. וכיון דהיקלטה אצלך לכך – היקלטה אף ביחיד, שלא הותרה אצלו לכתחלה בלא ציץ, ירצה הציץ
56 עליה. מאי עין טומאה – לאו טומאת דם, דאין מצריך רצו אלא אם כן נטמא דם שהכפרה תלויה בו. אלמא: דם מקבל טומאה. לא טומאת קמציין – שהקומץ מתיר את המנחה
57 כדם המתיר את החוב, וכל הכפרה תלויה בו. והוא הדין דמצי לשנוי: לא, בטומאת בשר וחלב. ואליבא דרבי יהושע בעי ציץ, דאמר: אם אין בשר אין דם. אלא ניהא ליה לאוקמיה
58 כדברי הכל. בשר קרש – שרץ, לשון "קרש היה בארץ" (מלכים א' יד) – טומאה. והיה חגי הנביא בודק את הכהנים בשנת שנים לדרישו, שהיה בבין בית שני, לידע אם בקיין
59 בהלכות טומאה. לפי שנשתבח מזה בגולה, שלא נתעסקו בה בקדשים. ונעץ בגולה – באורו כגון שהשרץ, בו כלומה: השרץ עצמו. ועל כרחך היה הוא, דאזי משום כגון שהוא ראשון
60 – כוליה בגד נמי ראשון הוי, ומאי איריא דנקט כגון? אלא משום שרץ, שהשרץ עצמו נגע אל הלחם, והלחם אל הנזיד, והנזיד אל הדין, והדין אל השמן או אל כל מאכל, "הדיקדק?"
61 – כלום נטמא האחרון הזה שהוא רביעי בקודש? דלחם ראשון, ונזיד שני, ויין שלישי, ושמן רביעי. נזיד – תבשיל, כמו "ונזיד ערשים" (בראשית כה). ויין ושמן – של נסכים.

ואמר

1 אבל דם קדשים שִׁאִינוּ נִשְׁפָּךְ הוּלֵךְ לְאִיבּוּד בְּמִים, אלא מתקבל
2 בכלי כדי להיזרק על גבי המזבח, לא הוקש למים, ואִינוּ מְכַשֵּׁר
3 כמותם.
4 הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן שדם קדשים אינו מכשיר:
5 מִתְקַיֵּץ לָהּ (ו-הקשה) רַב שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲמִי, הֲרִי דָם הַתְּמִצִּית – דם
6 שמתמצה ושותת מבהמת הקרבן לאחר מיתתה, דִּנְשָׁפָךְ בְּמִים
7 ואִינוּ נזרק על גבי המזבח, ואף על פי כן אִינוּ מְכַשֵּׁר את האוכלים
8 לקבלת טומאה, ואם כן לא יתכן שטעמו של רבי יוסי בר חנינא
9 שאמר שדם של בית מטבחיא אינו מכשיר הוא משום שאִינוּ נשפך
10 כמים. מתרצת הגמרא: אֲמַר לִיה רַבִּי יוֹדִיא לרב שמואל בר אמי,
11 הִנֵּה לָדָם הַתְּמִצִּית, דִּאֲפִילוּ בְּבַהֲמַת חוּלִין נָמוּ לֹא מְכַשֵּׁר, ועל כן
12 אינו מכשיר בבהמת קדשים. קִבְּלָה מִיָּנִיה ו-קִיבֵל מִמֶּנּוּ רַב שְׁמוּאֵל
13 בְּרַ אֲמִי מרבי זירא, שטעם מה שדם התמצית אינו מכשיר, הוא
14 משום שהמקור לכך שדם נחשב למשקה הוא ממה שנאמר
15 בנבואת בלעם (במדבר כג ד) 'וְדָם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה', ועל כן הוא בכלל
16 מה שנאמר בהכשר 'וכל משקה אשר ישתה'. אבל דם התמצית
17 אינו בכלל ריבוי זה, משום דִּאֲמַר רַבִּי הִלָּקֵת (ורבים יב כג) 'דָּךְ הִזְק
18 לְבִלְתִּי אֲכֹל הָדָם, כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ'. הרי שרק דם שֶׁהִנֵּפֶשׁ יוֹצֵא
19 בּוֹ קָרִי דָם, ואילו דם התמצית שֶׁאֵין הַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאָה בּוֹ אִינוּ קָרִי דָם,
20 ועל כן אינו בכלל 'דם חללים' ישתה' ואִינוּ נחשב משקה לענין
21 הכשר.
22 הגמרא חוזרת לדברי רב הסובר שמשקי בית מטבחיא אינם
23 מקבלים טומאה כלל, משום שטומאת משקים אינה מן התורה,
24 ומקשה עליהם מברייא: תָּא שְׁמַע – בוא ושמע ראייה מברייא
25 שלא כדברי רב. הציץ מרצה בדיעבד על קרבן שקרב בטומאה
26 ומכשירו, ועל ידי כן הקרבן מכפר לבעלים. ושנינו בברייא: דָּם
27 הַקֶּרֶבֶן שֶׁנִּשְׁפָּךְ וְזָרְקוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ, אִם נִעְשֶׂה הַדָּבָר בְּשׁוֹנֵג,
28 הוֹרָצָה ו-כיפרו' הקרבן, אף לענין שבשרו מותר לכהנים באכילה.
29 אבל אם נעשה בְּמִזְיָד, לֹא הוֹרָצָה הַקֶּרֶבֶן לענין שיאכל בשרו. הרי
30 שדם קרבן מקבל טומאה אפילו שהוא ממשקי בית מטבחיא, ואם
31 כן עדותו של יוסי בן יעזר על משקים אלו שהם טהורים, בהכרח
32 אמורה רק לענין לטמא אחרים, ולא כדברי רב הסובר שאינם
33 נטמאים מן התורה כלל. מתרצת הגמרא: אכן טומאת הדם היא
34 רק מִדֶּרֶגְתָּן וכדעת רב, ומה ששנינו שבמזיד אינו מרצה אינו אלא
35 מדרבנן, וסוברת ברייא זו דִּלָּא כְּרִיב יוֹסֵי בֶן יוֹעִזֵר אִישׁ צְרִידָה
36 שאמר שלא גזרו על טומאת משקים במקדש, אלא גזרו עליה בכל
37 מקום, ועל כן דם נטמא אף במקדש, וצריך ריצוי ציץ כדי
38 להכשירו.
39 הגמרא מוסיפה להקשות על דברי רב מברייא אחרת: תָּא שְׁמַע
40 – בוא ושמע ראייה שלא כדברי רב. שנינו בברייא, עַל מַה הַצִּיץ
41 מְרַצָה, עַל הָדָם שֶׁל הַקֶּרֶבֶנוֹת שנטמא, וְעַל הַבֶּשֶׂר שֶׁל הַקֶּרֶבֶנוֹת
42 שנטמא, וְעַל הַחֵלֶב שֶׁל הַקֶּרֶבֶנוֹת שֶׁנִּשְׁפָּךְ, בֵּין בְּשׁוֹנֵג וּבֵין בְּמִזְיָד, בֵּין
43 בְּאֻזָּם וּבֵין בְּרָצוֹן, בֵּין בְּקֶרֶבֶן וּבֵין בְּקֶרֶבֶן צָבִיר. הרי שדם
44 נטמא מן התורה, ולולי ריצוי ציץ היה נפסל לזריקה, ולא כדברי
45 רב הסובר שאין למשקים טומאה מן התורה כלל. מתרצת הגמרא:
46 טומאת הדם היא רק מִדֶּרֶגְתָּן, ואכן מן התורה אינו צריך ריצוי ציץ,

47 וְדִלָּא (ביוסף) [בְּיוֹסִי] בֶּן יוֹעִזֵר אִישׁ צְרִידָה הַסּוֹבֵר שֶׁלֹּא גִזְרוּ עַל
48 טומאת משקים במקדש.
49 הגמרא מקשה על רב מברייא נוספת: תָּא שְׁמַע – בוא ושמע
50 ראייה שלא כדברי רב. שנינו בברייא, נֹאמַר בְּצִיץ (שמות כח לח),
51 'וְהָיָה עַל מִצַּח אֹהֶרֶן, וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת עֹזֶן הַתְּכָנִשִׁים, וּמִכָּאֵן שֶׁהַצִּיץ
52 מְכַשֵּׁר את פסול הקרבנות ומרצה עליו. שואלת הברייא, וְכִי
53 אִיזָה עֹזֶן הוּא נוֹשָׂא ו-מרצה, אִם תֹּאמַר שֶׁהוּא מְרַצָה עַל עֹזֶן פִּיגוּל,
54 שֶׁאִם חִיטָּב הַכֹּהֵן בִּשְׁעַת הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבֶן לֹאֲכֹלוּ מִחוּץ לַמִּקְוֶה
55 אכילתו, או להקטירו או לזרוק את דמו מחוץ לעזרה, ובכך הוא
56 פוסל, שֶׁהַצִּיץ מְכַשֵּׁר פסול זה, הֲרִי בְּכָךְ נֹאמַר בַּפְּסוּל פִּיגוּל (ויקרא
57 יט ט) 'פִּיגוּל הוּא לֹא יִרְצָה', ולא יתכן שֶׁהַצִּיץ יִרְצָה עליו ויכשירו.
58 ואם תֹּאמַר שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר עֹזֶן נוֹתֵר, שֶׁאִם חִיטָּב הַכֹּהֵן בִּשְׁעַת
59 הַהַקֶּרֶבָה לְהוֹתִיר מִמֶּנּוּ, וְלֹאֲכֹלוּ אוֹ לְהַקְטִירוֹ אוֹ לְזָרוֹק את דמו
60 חוץ לזמנו, ובכך הוא פוסל, שֶׁהַצִּיץ מְכַשֵּׁר פסול זה, הֲרִי בְּכָךְ
61 נֹאמַר בַּפְּסוּל נוֹתֵר (ויקרא יח יח) 'לֹא יִרְצָב', הרי שאין לו תקנה, ולא
62 יתכן שֶׁהַצִּיץ יכשירו. מסיקה הברייא: מאחר שאין לנו פסול אחר
63 שנוכל לומר עליו שֶׁהַצִּיץ מְכַשֵּׁר, הֵא – הרי בהכרח עלינו לומר
64 שֶׁהַצִּיץ אִינוּ נוֹשָׂא אֶלָּא עֹזֶן טוֹמְאָה, משום שמצינו שהקילה
65 התורה באיסור זה, שֶׁהָרִי הוֹרָצָה טוֹמְאָה מְכַלְלָה ו-מכלל איסורה
66 בְּקֶרֶבֶנוֹת צִיבּוּר, שכן כאשר רוב הציבור טמאים הרי הם מקריבים
67 לכתחילה את קרבנותיהם בטומאה. ומאחר שמצינו שהקילה
68 התורה בפסול טומאה לענין ציבור, יש לומר שכמו כן הקילה גם
69 בקרבן יחיד, שאף שללא ריצוי ציץ אינו קרב בטומאה, מכל מקום
70 מרצה הציץ על פסול טומאתו, והרי הוא מכפר לבעלים.
71 מסיקה הגמרא את קושייתה: מֵאֵי לָאו – האם לא בטומאת הדם
72 הכתוב מדבר, שֶׁהַצִּיץ מְכַשֵּׁר את זריקת הדם הטמא שתכפר
73 לבעלים, ואם כן מוכח מכאן שדם נטמא מן התורה, ולא כדברי
74 רב שמן התורה אין למשקים אף טומאת עצמם. מתרצת הגמרא:
75 אֲמַר רַב שְׁמַע, לֹא בטומאת דם דיבר הכתוב, אלא בטומאת קִמְצִים
76 של מנחות, שהם אוכלים ולא משקים. שכשם שכפרת הקרבן היא
77 בזריקת דמו, כן כפרת המנחה היא בהקטרת קומצה על המזבח.
78 ואם נטמא הקומץ הרי הוא פסול להקטרה, אך הציץ מרצה על
79 טומאתו ומכשירו, והקטרתו מכפרת לבעלים.
80 הגמרא מקשה סתירה בדברי רב: תָּא שְׁמַע – בוא ושמע קושיא על
81 דברי רב שאמר שאין למשקים טומאה מן התורה כלל. מדבריו
82 במקום אחר. שכן נצטוו חגי הנביא מאת ה' לבדוק את הכהנים,
83 האם הם בקיאים בהלכות טומאת קדשים, שנאמר (חגי ב יא) 'כֹּה
84 אָמַר ה' עֲבָאוֹת שְׂאֵל נָא אֶת הַכֹּהֲנִים תּוֹרָה לֵאמֹר'. ונצטוו לשאול
85 אותם (שם ב יב), 'אֵינְךָ אִישׁ בֶּשֶׂר לָרֹשׁ בְּכֶנֶף בְּגָדוֹ, וְנִנְעַ בְּכֶנֶף אֵל
86 הַלֶּחֶם, וְאֵל הַקּוֹדֵשׁ, וְאֵל הַיָּיִן, וְאֵל שֶׁמֶן, וְאֵל כֹּל מִאֲכָל, הִיָּקֵדְשׁ, וְנִנְעַ
87 הַכֹּהֲנִים וְיֹאמְרוּ לֹא' (יִקְדָּשׁ). כלומר, כשאדם נושא בכנף בגדו בשר
88 שרץ, ונוגע השרץ בלחם ועושהו ראשון לטומאה, והלחם נוגע
89 בנזיד ו-בתבשיל' ועושהו שני לטומאה, והנזיד נוגע בין נסכים
90 ועושהו שלישי, והיין נוגע בשמן של נסכים או בכל מאכל קדשים,
91 האם הוא עושה אותם רביעי לטומאה ופוסלם. והשיבוהו
92 הכהנים, שאינם נפסלים.

ינצלו את ימי החנוכה (ובתור הכנה לזה – גם את הימים שלפני חנוכה) להגדיל ולהגביר את העניין של "מבצע תפילין".
משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

מזמן רב שלא נתקבלו הדו"חים שלהם. והלוואי ויהי רצון שיהיה זה סימן שעושים הרבה לטובת כפר חב"ד בכל ענייניו ובגשמייתו
וברוחניותו גם יחד ועד שמפני רוב המעשה בזה לא מספיק הזמן כלל לכתובה והודעה כו'.

ממכתב ימי החנוכה, ה'תשל"ג

שרץ שטעו הכהנים בתשובתם, ומאי שנא הָתֵם דְּלֵא אִישְׁתַּבֵּשׁ –
 ומה נשתנה שם בטמא מת שלא טעו, אלא השיבו כדין שהשמן
 הרביעי טמא, הלא בשתי השאלות שאלם על רביעי בקודש.
 מתרצת הגמרא: אִמְרַי רַב נִחְמֵי אִמְרַי רַבָּה בַּר אֲבִיבֵי, בְּקִיאוֹן הֵן והיו
 הכהנים בְּטוֹמָאָתָא מֵת, וְאִין בְּקִיאוֹן הֵן בְּטוֹמָאָתָא שְׂרָץ, וסברו שרק
 טומאת מת עושה רביעי בקודש, ולא טומאת שרץ. הגמרא
 מביאה תירוץ נוסף: רַבִּינָא אִמְרַי, הכהנים לא היו בקיאים בטומאת
 רביעי בקודש כלל, והָתֵם – שם בטומאת שרץ היה השמן רביעי,
 ועל כן השיבו עליו שהוא טהור. ואילו הָכֵא – כאן בטומאת מת
 היה השמן שְׂלִישִׁי, שכן 'טמא נפש' המוזכר בדברי חגי אינו אדם
 שנגע במת אלא הוא המת עצמו, שהוא אבי אבות הטהומה.
 נמצא שהלחם שנגע בו הוא אב הטהומה, והנוזיד הוא ראשון,
 והיין הוא שני, והשמן הוא שלישי, וידעו הכהנים ששלישי בקודש
 טמא.
 הגמרא מקשה על שמואל מהמשך דברי חגי: תָּא שְׂמַע – בוא
 ושמע קושיא על דברי שמואל. נאמר בכתוב שלאחריו (שם ב ד),
 וְיָצַע חֲגִי וְיִאֲמַר, בֵּן הָעָם הָיָה וְכֵן הָיָה לִפְנֵי נָאָם ה' וגו', וכן כל
 מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם וְאֲשֶׁר יִקְרִיבוּ שָׁם טָמֵא הוּא. וקשה, בְּשִׁלְמָא לְרַב
 הָיִינוּ דְּכֵתִיב 'טָמֵא' – לפי רב מובן מה שאמר חגי על מעשה ידיהם
 ועל קרבנותיהם שהם טמאים, שהרי לדבריו נשתבשו וטיהרו את
 הטהומה. אִלָּא – אבל! לְשִׁמּוּאֵל, אִמְרַי – מדוע? אמר שמעשה ידיהם
 וקרבנם טָמֵא, הרי לא נשתבשו בהלכות טומאה. מתרצת הגמרא:
 אִתְּמַרְהוּ קָא מִתְּכַתֵּב – בלשון תמימה אמר חגי דברים אלו, וכי כל
 מעשה ידיהם וקרבנותיהם טמאים הם, הרי בקיאים הם בדיני
 טומאה. דוחה הגמרא תירוץ זה: וְהָא – והרי! וְכֵן כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם
 כְּתִיב – נאמר! בתחילת הכתוב, ולשון 'וכן' אינה במשמעות
 תמימה אלא היא לשון נידחות.
 הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אִמְרַי מִרְּזַרְיָא, וְאִתְּמַר – ויש
 קומרים שאמר כן רַב אִשִּׁי, לא משום שנשתבשו בהלכות טומאה
 אלא חגי על מעשה ידיהם וקרבנותיהם 'טמא', אלא שעל אחר זמן
 התנבא עליהם, שעתידיים הם לקלקל את מעשיהם בבית שני
 בשאר עבירות, וּמִתּוֹךְ שֶׁקִּלְקְלוּ אֶת מַעֲשֵׂיהֶם בּוֹמֵן הוּא, מַעֲלָה
 עֲלֵיהֶם כְּתִיב בְּאֵילוֹ הִקְרִיבוּ את קרבנותיהם בְּטוֹמָאָה, והרי הם
 כקרבנות טמאים שאינם עולים לרצון.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי רב בביאור עדותו של יוסי בן יעזר,
 ובדברי לוי שנחלק עליו: גּוֹפֵא – נשוב לדברי רב שהובאו לעיל
 ולדברי לוי שנחלק עליו. רַב תָּנִי – שנהג בדברי יוסי בן יעזר
 'לְשִׁישִׁי בֵּית מִטְבְּחָיָא דְּכֵן' – הדין והדם שבעבית המטבחיים
 שבעזרה טהורים, לפי שטומאת משקים אינה אלא מדרבנן, ולא
 גזרו חכמים על משקים אלו כדי שלא יטמאו את הקדשים. אבל
 שמן של מנחות שקרב על המזבח ויין נסכים שמתנסך על גביו, הרי
 הם בכלל גזירת חכמים האמורה, ויש להם טומאה מדרבנן. וְלֵי
 תָנִי – שנהג בדברי יוסי בן יעזר, 'לְשִׁישִׁי בֵּית מִטְבְּחָיָא דְּכֵן' – משקים
 הקרבים על המזבח, כגון דם שנוזק על המזבח, ויין נסכים, ושמן
 של מנחות, אינם מקבלים טומאה.
 הגמרא מבררת את שיטת לוי: לְלֵוִי הַסּוֹבֵר שֶׁל מִשְׁקֵי הַמִּזְבֵּחַ
 העיד יוסי בן יעזר שהם טהורים, הִנֵּהוּ אִי סְבִיבָא לֵיה בְּשִׁמּוּאֵל –
 מובנת תשובת הכהנים לחגי רק אם נאמר שהוא סובר כשמואל
 דְּאִמְרַי לַעֲלִי (טו) בביאור דברי יוסי בן יעזר, שמשקי העזרה דְּכֵן
 – טהורים! מִלְּטָמָא מִטּוֹמָאָתָא אַחֵרִים, אֲבָל מִטּוֹמָאָתָא עֲצָמָן יֵשׁ לָהֶן, שכן
 לפי זה מִשְׁכַּחַת לָהֶן דְּנִינְעִי מִלְּחָה בְּרִאשׁוֹן – מצינו לפרש בשאלת
 חגי בטמא נפש, שנגעו הלחם או הנוזיד או היין או השמן או כל
 מאכל בטמא מת עצמו, ועל כך השיבוהו הכהנים כהוגן שהם
 טמאים, שהרי יש משקי העזרה טומאת עצמם. אִלָּא אִי סְבִיבָא לֵיה
 – אבל אם סובר לוי כַּרְבֵּי דְּאִמְרַי שמשקי העזרה דְּכֵן – טהורים!
 מִמֶּשֶׁ, ואף טומאת עצמם אין להם, יקשה, הִנֵּה מִשְׁכַּחַת לָהֶן – איך
 מצינו שידיו היין והשמן טמאים. אלא על כַּרְבֵּי דְּאִמְרַי בְּשִׁמּוּאֵל סְבִיבָא
 לֵיה – בהכרח שלוי סובר כשמואל.
 הגמרא מוכיחה שאף שמואל סובר כרב, שהעיד יוסי בן יעזר על

וְאִמְרַי רַב לַחֲלֹן, אִישְׁתַּבֵּשׁ כְּהֵנִי – טעו הכהנים בתשובתם, ולפי
 האמת נפסל השמן ונעשה רביעי לטומאה, שהרי רביעי בקדשים
 פסול. והרי דברי חגי אמורים ביין ושמן שבעזרה, ומכל מקום אמר
 רב שהם טמאים, ונמצא שטוהרים דבריו אלו לדבריו לעיל (טו).
 שטומאת משקים היא מדרבנן, ואפילו אם תאמר שבדק חגי את
 הכהנים בטומאה דרבנן, וכבר נגזרה בימיו גזירת טומאת משקים,
 מכל מקום לא גזרו עליה במשקים שבעזרה, ואם כן מדוע נפסל
 השמן.
 מתרצת הגמרא: מִיָּדִי הוּא מַעֲמָא אִלָּא לְרַב – הלא באת להקשות
 על שיטת רב, והרי רַב עצמו 'לְשִׁישִׁי בֵּית מִטְבְּחָיָא דְּכֵן' תָּנִי – שנה
 בעדותו של יוסי בן יעזר, שרק משקי בית המטבחיים שבעזרה
 טהורים, ואלו הם דם הובחים והמים שבעזרה, שמאחר שטומאת
 משקים אינה אלא מדרבנן, לא גזרו עליהם חכמים טומאה. אֲבָל
 לְשִׁישִׁי בֵּית מִטְבְּחָיָא – שמן ויין של נסכים שהם משקים הקרבים
 למזבח, מִטְמָא כמשיקי חולין שגזרו עליהם חכמים טומאה, ובדק
 חגי את הכהנים בטומאה דרבנן וזו שכבר נגזרה בימיו.
 הגמרא דנה בשיטת רב שהובאה לעיל ובשיטת שמואל שנחלק
 עליו בשאלת חגי לכהנים ותשובתם: גּוֹפֵא – נבאר את דברי רב
 שהובאו לעיל ואת דברי שמואל. רַב אִמְרַי, אִישְׁתַּבֵּשׁ כְּהֵנִי – טעו
 הכהנים בתשובתם שהשמן והמאכל שנגעו ביין, שנגע בנוזיד,
 שנגע בלחם, שנגע בשרץ, אינם נפסלים. וְשִׁמּוּאֵל אִמְרַי לֹא
 אִישְׁתַּבֵּשׁ כְּהֵנִי – לא טעו הכהנים אלא צדקו בתשובתם זו. מפרשת
 הגמרא את מחלוקתם, רַב אִמְרַי, אִישְׁתַּבֵּשׁ כְּהֵנִי – טעו הכהנים,
 משום שעל רַבִּיעִי לטומאה בְּקִדְּשׁ בְּעָא מִיְיָהוּ – וְשָׁאֵל אוֹתָם חגי
 האם טמא הוא או לא, שכן הלחם שנגע בשרץ הוא ראשון
 לטומאה, והנוזיד שני לטומאה, והיין שלישי לטומאה, והשמן
 והמאכל הם רביעיים לטומאה. וְאִמְרַי לֵיה – לון! הכהנים שהוא
 טהור. והרי שיבוש הוא, שכן רביעי בקודש פסול. וְשִׁמּוּאֵל אִמְרַי,
 לֹא אִישְׁתַּבֵּשׁ כְּהֵנִי – לא טעו הכהנים, משום שעל חֲמִישִׁי בְּקִדְּשׁ
 בְּעָא מִיְיָהוּ – שאל אותם, וְאִמְרַי לֵיה – לון! שהוא טהור, וכן היא
 האמת, שהרי אף בקדשים רביעי אינו עושה חמישי.
 מקשה הגמרא על שמואל: בְּשִׁלְמָא לְרַב הָיִינוּ דְּכֵתִיב אֲרָכָה – לפי
 רב מובן מדוע נאמרו בכתוב ארבעה דברים, לָחֵם, וְנוֹזִיד, וְיֵין, וְשֶׁמֶן
 וְאוֹ כָּל מֵאֵכֶל. אִלָּא – אבל! לְשִׁיטַת שְׁמּוּאֵל קִשָּׁה, חֲמִישָׁה מִנָּא לֵיה
 – היכן מוזכר בדברי חגי שהיה שם דבר חמישי. מתרצת הגמרא:
 מִי כְּתִיב – וכי נאמר! שם וְנִינְעִי בְּנִפְּוֹ אל הלחם' שתהיה משמעות
 הדברים שהשרץ שנמצא בכנף נגע בעצמו בלחם ועשאו ראשון,
 הלא וְנִינְעִי בְּנִפְּוֹ אל הלחם' כְּתִיב, שמשמעותו שנגע הלחם בַּמָּה
 שְׂנִינְעִי בְּנִפְּוֹ. כלומר, דבר אחר נגע בשרץ שבכנפו ונעשה ראשון,
 וראשון זה נגע בלחם ועשאו שני, והלחם נגע בנוזיד ועשאו
 שלישי, והנוזיד נגע ביין ועשאו רביעי, והיין נגע בשמן או במאכל
 ועשאו חמישי. ומאחר שחמישי בקודש טהור, צדקו הכהנים
 בתשובתם שהשמן והמאכל טהורים.
 הגמרא מקשה על רב מהמשך דברי חגי: תָּא שְׂמַע – בוא ושמע
 קושיא על דברי רב. נאמר בכתוב שלאחריו (חגי ב יא), וְיִאֲמַר חֲגִי,
 אִם יָגַע טָמֵא נֶפֶשׁ בְּכָל אֵלֶּה, הִיטָמָא, וְיַעֲנֵה הַכֹּהֲנִים וְיִאֲמְרוּ, וְיִטְמָא.
 וסברו הגמרא, שטמא נפש הוא אדם שנגע במת ונעשה אב
 הטהומה כשרץ. ושאלם חגי 'אם יגע טמא נפש בכל אלה', כאותו
 סדר ששאלם בטומאת שרץ, שנגע טמא מת בלחם, והלחם נגע
 בנוזיד, והנוזיד ביין, והיין בשמן או במאכל, האם נטמא השמן או
 המאכל, והשיבוהו שהוא טמא. ותשובתם זו היתה כדין, שהרי
 באופן זה השמן ודאי טמא, שכן הוא רביעי בקודש. וקשה, בְּשִׁלְמָא
 לְשִׁמּוּאֵל מִדְּהָכָא לֹא אִישְׁתַּבֵּשׁ הָתֵם נְפִי לֹא אִישְׁתַּבֵּשׁ – לפי שמואל
 מובנת תשובת הכהנים, שכן כשם שלא השתבשו בתשובה זו
 והשיבו כדין על השמן הרביעי שהוא טמא, כמו כן לא השתבשו
 בתשובתם הקודמת לענין טומאת שרץ והשיבו כדין שהשמן
 טהור, שכן שם היה השמן חמישי בקודש. אִלָּא – אבל! לְרַב הַסּוֹבֵר
 שגם בשרץ היה השמן רביעי בקודש, וטעו הכהנים בתשובתם
 וטיהרוהו, מֵאִי שְׂנָא הָכֵא דְּאִישְׁתַּבֵּשׁ – מה נשתנה כאן בטומאת

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יז עמוד א – מותך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ריא רש"י

ואמר רב – למן, אישתבש כהני – שטורו רביעי בקדש. אלמא: יין ושמן, דמשקן בית מטבחיא נינהו, ומיטמא. ואי טומאת משקין דרבנן – הא אמרת דלא גזור עלייהו. ואי נמי בטומאות דרבנן קא בריק להו חגי לכהני, וכבר נגזר טומאה על המשקין בימי חגי הנביא שהיה מאנשי כנסת הגדולה – קשיא לרב, דהא אמר דכן ממש. וכל שכן אי

בדאורייתא קא משתעי, קשיא לרב. והא ליכא למימר, מדרבנן, ודלא יוסף בן יעזר – דאקרא לא פליג, דמשמע דאית עליהו טומאה – אי דאורייתא אי דרבנן. מדי הוא טעמא אלא לרב – כלום אתה מקשה אלא לרב – רב לא קשיא ליה האי. לטעם חגי בדרבנן בדיק להו, וכבר נגזרה גזירת טומאה על המשקין, ולרב אליבא דיוסף בן יעזר לא תיקשי – דרב משקן בי מטבחיא תני בעדותו של יוסף, משקן המטבחיים – דם ומים. אבל משקה מדבחי – היין והשמן שהם משקה המזבח – גזור רבנן טומאה עליהו. והיינו, דבסדר טומאות דהאי קרא איכא אוכל טעמא אוכל ומשקה טעמא משקה, דמדרבנן טומאה עושה כירצא בה, מי כתיב ונגע כנפו – אל הלהם, דמשמע שחשך נגע בלהם, דלהם הוי ראשון, מה שנגע בכנפו נגע ללהם – דהוה ליה לחם שני. טעמא נפש – קא סלקא דעתך טעמא מות, שהוא אב הטומאה כשרי. בכל אלה – כסדר שפירשנו: טעמא מות בלהם, ולחם בנזיד וכו'. מדהבא לא אישתבש – דאמר ליה רביעי טעמא, כדכתיב "ואמר יטמא" – הכא נמי לא אישתבש. ואידוהי במה שנגע בכנפו אמר להו, דהוה ליה שמן חמישי. ומשום הכי אמרי ליה טהור. אלא לרב, דאמר גבי שרץ נמי רביעי בעא מיניה, מאי שנא דאמר ליה טהור? בקיאו הן בטומאת מות – וידועים שהשלישי עושה בה רביעי, ולא היו בקיאו בטומאת שרץ, וסבורין שאין שלישי עושה בה רביעי. רבינא אמר – לא היו בקיאו ברביעי בקדש כלל. וגבי מות, שלישי בקדש בעא מיניה, דהאי טעמא נפש דקרא – לאו טעמא מות, אלא מות ממש, כלומר: טומאת נפש. ומת אבי אבות, ולחם אב, ונזיד ראשון, ויין שני, ושמן שלישי. ויין חגי ואמר ר' ג' – סיפה דקרא "וכן כל מעשה ידיהם ואשר יקריבו שם" טעמא הוא. בשלמא לרב – דאמר אישתבש כהני – היינו דקרי למעשה ידיהם טעמא. איתמיהו קא מתמה – מאחר שבקיאו הן בהלכות טומאה, וכי כל מעשה ידיהם טעמא הוא? וכן – לאו תמידא משמע. שקלקלו מעשיהם – לאחר מכן, היה מתנבא שיקלקלו מעשיהן בבית שני בשאר עבודתו. ולוי – דתני מדבחי, והכא כתיב יין ושמן דמטמאו. הא

רביעי בקדש, בעא מיניהו – פירש הקונטרס: "דנגע בכנפו" – היינו שרץ, אל הלהם והלהם אל הנזיד וכו'. וקשה לרבינו תם: דמאי שנא ד'ואל כל מאכל ידיה' פירוש או אל כל מאכל, יותר מכלום? ועוד: למא דחק שמואל לחרץ במה שנגע בכנפו? לימא: אל כל מאכל דוקא. ועוד: למא קורא הכתוב לשרץ כנף? ועוד: דמפרש רבינא התיב רביעי בקדש, הכא שלישי שהלהם נעשה אב הטומאה כשנוגע במות, והא קיימא לן ב"המפלת" (דה) (כתב) דכל דבר שאין לו טהרה במקוה – אינו נעשה אב הטומאה? מיהו, יש לומר דאין נעשה אב הטומאה – היינו דוקא בטעמא אדום וכלים, אבל לאוכלין ומשקין – נעשה אב הטומאה. ומפרש רבינו תם: דהשרץ נגע בכנף ונעשה ראשון, והכנף אל הלהם או אל הנזיד, וחד מהרן אל היין או אל השמן – הרי שלשה, ו'ואל כל מאכל' – הרי ארבעה. ונקט סדר כנף מאכל משקה מאכל – דלא בעי למינקט שיעשה כירצא בו. ולשמואל דייק מדכתיב בכנפו – הרי חמש. והשתא אתי שפיר לרבינא דאמר הכא שלישי – שהכנף הנוגע במות נעשה אב הטומאה, כדון כל הכלים.

אבל

יטמא. בשלמא לשמואל – מדהכא לא אישתבש – התיב נמי לא אישתבש. אלא לרב, מאי שנא הכא דאישתבש ומאי שנא התיב דלא אישתבש? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: בקיאו הן בטומאת מות, ואין בקיאו הן בטומאת שרץ. רבינא אמר: התיב רביעי, הכא שלישי. תא שמע: "ויצא חגי ואמר בן העם היה וכן הגוי היה לפני נאם ה' וגו'". בשלמא לרב – היינו דכתיב טעמא, אלא לשמואל אמאי טעמא? איתמיהו קא מתמה. והא "וכן כל מעשה ידיהם" כתיב? אמר מר זוטרא ואיתימא רב אשי: מתוך שקלקלו את מעשיהם – מעלה עליהם הכתיב כאילו הקריבו בטומאה. גופא, רב תני "משקן בית מטבחיא" ולוי תנא "משקן בי מדבחיא". ללוי, הניחא אי סבירא ליה בשמואל, דאמר: דכן מלמא טומאת אחרים, אבל טומאת עצמן יש להן – משפחת לה דנגע פולחן בראשון. אלא אי סבר ליה כרב דאמר: דכן מעשה, היכי משפחת לה? על פרחך בשמואל סבירא ליה. ולשמואל, הניחא אי סבר לה כרב, דתני: משקן בית מטבחיא, אבל משקן בי מדבחיא אחרני נמי מיטמאו – רביעי הוא דלא עביד חמישי, תא שלישי – עביד רביעי. אלא, אי סבר ליה פלוג, דתני משקן בי מדבחיא – מאי איריא רביעי דלא עביד חמישי? אפילו שני ושלשי נמי לא עבדי? על פרחך כרב סבירא ליה. תנאי פוותיה דרב, תנאי פוותיה דלוי. תנאי פוותיה דלוי, הדין והיון והשמן והמים, משקן בי מדבחיא, שנטמאו בפנים והוציאו לחוץ – טהורין. נטמאו בחוץ והכניסו בפנים – טמאין, איני? והאמר רבי יהושע בן לוי: משקן בי מדבחיא, לא אמרו דכן אלא במקומן. מאי לאו – למעוטי נטמאו בפנים והוציאו לחוץ! לא, למעוטי נטמאו בחוץ והכניסו בפנים. והא "במקומן" קאמר! הכי קאמר: לא אמרו דכן – אלא שנטמאו במקומן. תנאי פוותיה דרב: הדין והמים, משקן בית מטבחיא, שנטמאו בין בפלים בין בפרקע – טהורין. רבן

ניחא אי סבר ליה בראשיתא כשמואל, דרבן דיוסף בן יעזר דכן מלטמא אחרים הן, אבל טומאת עצמן יש בהן – משכחת לה להאי דכתיב "אם יגע טעמא נפש בכל אלה" דקאמר "יטמא" – דנגע כולו בראשון, ולא אסדרא קמא נקט, ולא אישתבש כהני. שבתחלה שאלם על הסדר, ואמר לו על האחרון לא יטמא, מפני שהיו לא יכול לטמא לשמן, שאין משקין בי מדבחיא מטמאין שום דבר, ולבסוף שאלם אם יגע הטעמא עצמו בכל אלה, כלומר: או בזה או בזה, ואמר ליה: יטמא. אלא אי סבר ליה כרב דאמר דכן ממש היכי משכחת לה – להאי יטמא דקרא? בשלמא לרב גופיה לא קשיא – דאידוהי תני מטבחיא. אלא ללוי קשיא. ולשמואל – דאמר לא אישתבש, ופירש למילתיה משום דחמישי הוה השמן, דמה שנגע בכנפו כתיב, הא אי רביעי הוה – הא שמן הוה טעמא. ואף על גב דמן היין קבלה. אלמא: משקין מטמאין אחרים. תא ניחא – אי תנא בעדותו של יוסף משקה מטמא, אבל משקה מדבחיא אפילו אחרני נמי מטמאו – היינו דפירש למילתיה לעיל ואמר האי דלא הוי שיבוש, משום דחמישי הוה, והיין שהוא רביעי לא עביד ליה חמישי. הא אי הוה יין שלישי – הוה עביד ליה רביעי. אלא אי תנא מדבחיא כלוי, מאי איריא דפירש לעיל משום דחמישי הוה? אפילו אי הוה יין שני, שלישי לשמן לא עביד? משקן בי מדבחיא – כלומר: כל אלו של קודש נקראין על שם מזבח, כגון דם לזריקה ומים ויין לנסך ושמן למנחות. שנטמאו בפנים – בעורה, והוציאו לחוץ, ונפסלו בירצא. שאין ראויין עוד למזבח. טהורין – מלטמא אחרים, שהרי לא ירדה להן תורת טומאה מתחלה לטמא אחרים, וכן עצמן ודאי טמאין כנבואת חגי. אבל שנטמאו בחוץ – קודם שיהא שם מדבחיא עליהן, והכניסו לפנים – טמאין, ואפילו לטמא אחרים. דטומאתן כבר ירדה בהן, ומי הפקיעה? איני – ארישא פריך, דקתני "הוציאו לחוץ טהורין", ולא אמרין תחול טומאתן למפרע. אלא במקומן – בפנים. לא למעוטי נטמאו בחוץ והכניסו לפנים – כדמרתין לישנא בספא דמילתא, והכי משמע אלא כשנטמאו במקומן, ומשום דלא סימיה לפרושא דמילתא, פריך ליה: והא במקומן קאמר, דמשמע כל זמן שהן במקומן טהורין, ותו לא.

(רבן)

אבל דם לא – ואם תאמר: אדרבה, בדם יש לטהר טפי אפילו בכלים, דדם קדשים לא איתקש למים, כדאמרין לעיל שאינו נשפך במים אין מכשירו ויש לומר: דהכי פירושו: אבל דם – היכא דמטמא, כגון דם חולין או בעלי מומין, או זבח שנשפסל לו. **אלא** דהוי רביעית דחוי להטביל בהו מחטין וצינורות – מכאן אומר רבינו יצחק: שיש

לדקדק דמקוה שכולו שאוב אינו פסול אלא מדרבנן, דמשקין בית מטבחיא שהו דכן – על כרחו דן שאובין, מדמפליג בין דם למים, ולא מפליג בין שאובין למחורבין. ואמר דחוי להטביל בהו מחטין וצינורות, ועוד, תניא בתוספתא דמסכת מקואות (פרק שני): מקוה שהניחו ירקן ומצאו מלא – כשר, דהיינו משום דספיקא דרבנן לקולא. וירוקן נמי משמע שלא היה בו כלום, מדלא קאמר שהניחו חסר. והא דתניא בתורת כהנים "אך מעין ובור" יכול אפילו מלא בבתן – תלמוד לומר "מעין", מה מעין בידי שמים – אף מקוה בידי שמים. צריך לומר דאסמכתא בעלמא הוא. ואם תאמר: כיון דכולו שאוב כשר מדאורייתא, אמאי גזרו רבנן בשאיבה כלל? ויש לומר: דגזרו שאיבה אטו דילמא אתי לאטבולי במנא דבתוך הכלי ודאי אסור לטהר מדאורייתא, ואומר רבינו יצחק: דכי נמי טבול רביעית דמקוה מכל מקום כל שהוא דמעין לא בטלו, מדרבנן בתורת כהנים דמעין מטוהר בכל שהוא והמקוה בארבעים סאה הוא דמקוה בארבעים סאה היינו לבתר דביטלו רביעית ואפילו הכי קתני דמעין מטוהר בכל שהוא. הקשה רבינו יצחק בשם דרב רבינו שלמה: דאמר בפרק "חומר בקדוש" (תניגה כבא) גבי מקוה שחלקו בסל תרע דבעינן כשפופרת הנוה, דהא ארעא חלחולי מחלחלא, ובעינן ארבעים סאה במקום אחד, וארעא חלחולי מחלחלא לא שייך אלא במעין, ובעינן ארבעים סאה במקום אחד. והתם מיידי דברר שכל גופו עולה בפחות, דאם לא כן – מה ראיא צריך? הכי גרסינן. **נשטמא** תוכו נטמא גבו נטמא גבו לא נטמא תוכו – וכן גרס רש"י, ואף על גב דכל שכל שטף נמי דינו כן – מכל מקום נקט כרים וכסתות ושקין ומרצופין משום דרבי מאיר פליג בהו דווקא. דקתני סיפא: רבי מאיר אומר כל שיש לו תורבאות יש לו אחורים ותוך, ושאינו לו תורבאות וכו'. ותורבאות פירושו תפירות שפה לפיחן סביב, כעין מכנסים – דאז איז מהפכין אותן להשתמש בצד אחד, ויש לו דין אחורים ותוך לענין שאם נטמא גבו לא נטמא תוכו, כמו שאר כלי שטף.

הא

רַבֵּן שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: בְּכֵלִים – טְמֵאִין, בְּקֶרֶק – טְהוֹרִין.
אָמַר רַבִּי פֶּפְא: אֶפִּילוּ לְמֵאן דְּאָמַר טוֹמְאָת מִשְׁקִין דְּאוֹרִייתָא – מִשְׁקִין בֵּית מִטְבְּחֵי הַלְבָּתָּא גְּמִירִי לָהּ.
אָמַר לִיה רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב נָתַן לְרַב פֶּפְא: וְאַלְּא הָא דְּאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אֵין טוֹמְאָה לְמִשְׁקִין כֹּל עֵינָהּ, תִּרְעָה, שְׁהֵרִי הָעִיר יוֹסֵף בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צִרְדָּה עַל מִשְׁקִין בֵּית מִטְבְּחֵי דְכֶן. וְאִי הַלְבָּתָּא גְּמִירִי לָהּ – מִי גְּמִירֵנָּה מִיָּנָה? אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי: וְהָא רַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר טוֹמְאָת מִשְׁקִין דְּאוֹרִייתָא, דִּתְנֵינָא, רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים: לְכֵלִים – טְהוֹרִין, לְאוֹכְלִין – טְמֵאִין. וְהָא קָאָמַר רַבֵּן שְׁמַעוֹן: בְּכֵלִים – טְמֵאִין, בְּקֶרֶק – טְהוֹרִין. וְאִי הַלְבָּתָּא הִיא – מַה לִּי בְּכֵלִים מַה לִּי בְּקֶרֶק? קָשְׁיָא. אָמַר רַב פֶּפְא: הָא דְּאָמְרֵת בְּקֶרֶק טְהוֹרִין – לֹא שָׁנִי אֶלְא מִים, אֲבָל דָּם לֹא. וּמִים נָמִי, לֹא אֲמַרְן אֶלְא דְּהוּי רַבִּיעִית, דְּחוּי לְהַטְבִּיל בֵּיה מַחְטִין וְצִינּוֹרוֹת, אֲבָל לֹא הוּי רַבִּיעִית – טְמֵאִין. אָמַר מִר: "רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְכָל טְמֵאָה טוֹמְאָת פְּלִים דְּאוֹרִייתָא? וְהִתְנֵן: כֹּל הַפְּלִים שֵׁישׁ לֶהֱן אַחֲרִים וְתוֹךְ, כְּגוֹן הַכֶּרִים וְהַכְּפָּתוֹת וְהַשְּׁקִין וְהַמְּרָצוֹפִין, נְטֵמָא תוֹכוֹ – נְטֵמָא גְּבוֹ, נְטֵמָא גְּבוֹ – לֹא נְטֵמָא תוֹכוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים – שְׁנֵטְמָא מַחְמַת מִשְׁקִין, אֲבָל נְטֵמָא מַחְמַת שֶׁרֶץ – נְטֵמָא תוֹכוֹ נְטֵמָא גְּבוֹ, נְטֵמָא גְּבוֹ נְטֵמָא תוֹכוֹ. וְאִי סִלְקָא דְּעֵתָה טוֹמְאָת מִשְׁקִין לְטֵמָא פְּלִים דְּאוֹרִייתָא, מַה לִּי נְטֵמָא מַחְמַת מִשְׁקִין, מַה לִּי נְטֵמָא מַחְמַת שֶׁרֶץ? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חֲזוּר בּוֹ רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּינָא אָמַר: לְעוֹלָם לֹא הָדָר. הָא – בְּמִשְׁקִין הַבָּאִין מַחְמַת יָדִים, הָא – בְּמִשְׁקִין הַבָּאִין מַחְמַת שֶׁרֶץ. אִי הֵכִי, אֲדִתְנִי "בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים שְׁנֵטְמָא מַחְמַת מִשְׁקִין", לִפְלוג וְלִתְנִי בְּדִידָה: בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים – בְּמִשְׁקִין הַבָּאִין מַחְמַת יָדִים, אֲבָל בְּמִשְׁקִין הַבָּאִין מַחְמַת שֶׁרֶץ – נְטֵמָא תוֹכוֹ נְטֵמָא גְּבוֹ, נְטֵמָא גְּבוֹ נְטֵמָא תוֹכוֹ! אֶלְא מַחְזִירָתָא בְּדִשְׁנִין מְעִיקָרָא: חֲזוּר בּוֹ רַבִּי יְהוּדָה. אִיבְעִינָא לָהּ: מִפְּלִים הוּא דְּהָדָר בֵּיה, אֲבָל בְּאוֹכְלִין בְּרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא לִיה. אוֹ דִּלְמָא: לְגִמְרִי הָדָר בֵּיה, כְּרַבִּי מֵאִיר? אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק: תָּא שְׁמַע, פֶּרָה שִׁשְׁתָּתָהּ מִי חָטָאת – בְּשֶׁרָה טְמֵא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּטָלוּ

(רבן) שמעון אוֹמֵר בְּכֵלִים טְמֵאִין – (רבן) שמעון לטעמיה, דאמר לעיל: טומאת משקין דאורייתא, ואפילו לטמא אחרים. כדתניא גבי ספק משקה לטמא אחרים, (רבן) שמעון אומר: באוכלין – טמא, הלכך במשקי בית מטבחיא לא מצו רבנן לטהורינהו. בקרקע טהורין – ולקמן מורגם ליה אמים, ודאיכא רביעית, דאיכא תורת מקוה עלה למחטין וצינורות, דמדאורייתא לא מקבלי טומאה. כדכתיב (ויקרא יא) "מקוה מים יהיה טהור". ורביעית היא מקוה מדאורייתא, דכי כתיב ארבעים סאה – באדם הוא דכתיב, דנפקא לן מ"את כל בשר" – מים שכל גופו עולה בהו, אבל לכלים קטנים אין צריך אלא כדי שיתבסו במים, ובציר מרביעית גמרא גמירי לה דלא חשיב למיחוי מקוה. וכיון דבעלמא מדאורייתא לא מיטמו, ורבנן הוא דבטלו רביעית דמקוה שלא יטבילו כלים בפחות מארבעים סאה, כדאמרין בבביר (לחא). עשר רביעיות הן, ופרכינן: והא איכא רביעית דמקוה! ומשנינן: בה מניח דהחייא, דבטלו רבנן, בפרק "שלשה מינין", ותניא נמי זה הכלל: כל שאדם טובל בו – ידים וכליו טובלין בו. גזרו טומאה אף על המשקין שבקרקע, כל כגמל דהוי בציר מארבעים סאה, והכא גבי מטבחיא – אוקמוה דאורייתא, וטהורים. הלבנת גמירי לה – מסיני, דלא מיטמא. מִי נַפְרִינָן מִיָּנָה – דטומאת שאר משקין לאו דאורייתא. הא אמרת אפילו דא דאורייתא – גמירי בהני דטהורין, והכי מייית רבי אליעזר טעם למילתיה מהכא? והא רבי שמעון – דמשום דסבירא ליה טומאת משקין דאורייתא קאמר הכא בכלים טמאין – משום דבשאר משקין דאורייתא – ובקרקע הוא דטהורין – משום דגבי שאר משקין דרבנן, אלמא: לאו הלבנה למשה מסיני הוא, וקשיא לרב פפא. דאי הלבנתא היא – מה לי בכלים, דגבי שאר משקין דאורייתא, מה לי בקרקע? קשיא גריסין – הא דרב פפא לאו מילתא היא, וכי אמרה – לאו אדעתיה, ולא היה זכור למשניות הללו. **אמר רבי פפא הא דאמרת** – לרבי שמעון בקרקע טהורין – לא שנו אלא מים, דאיכא שם מקוה עליון במחורבין, **אבל דם** – אין בו חילוק בין קרקע לכלים, דטומאה ידידה דאורייתא אף בקרקע, ולרבי שמעון כי יאמר דכן דיוסף בן יעזר – אמים לחודייהו איתמר, דהוי רביעית, כדפרשינן. **צינורות** – שטוחין בהם והב, **אבל ליה** בהו רביעית – דמדאורייתא לא חזו למיטמו, ומדאורייתא טמאין אף במחורבין – הכי נמי טמאין, ודקימא לן שיעור טומאת משקין רביעית – הני מילי לטמא אחרים, אבל לעצמן – טמאין בכל שהו, כדתנן בטורות (פרק שלשי משנה ג), ומיייתין לה בגמרא "דיכל שעה" (לגב), טמא מת שסחט בו, כיון

שיצתה טפה ראשונה נטמאת בכביצה. **אמר מר רבי יהודה אוֹמֵר** – גבי ספק משקה לטמא אחרים – לכל טמא, ואפילו לכלים. **אמר מר רבי יוחנן** – גבי ספק משקה לטמא אחרים – דטומאתן ספק דידהו. שיש להם אחורים ותוך – שראוי להשתמש בהו בתוכו ובאחוריהו. **מרצופין** – של עור. שנשטמא במשקין – דטומאתן לאו דאורייתא לכלים, ורבנן הוא דגזרו בהו משום משקה זב וזבה שהן אב הטומאה. ועבדי בהו רבנן היכירא, שאם נטמא גבו – לא נטמא תוכו, כי היכי דלדעו דהך טומאה לאו דאורייתא, דלא לשרפו עליה תרומה וקדשים. כדאמרין בבבורות (לחא) בערותו של חזקיה אבי עקש. **אבל מחמת שרץ** – דטומאתן דאורייתא. **חזו בו רבי יהודה** – מהחייא דלעיל. **הא במשקין הבאין מחמת ידים** – שגזרו חכמים טומאות שניות על ידים סתם, וגזרו עליהן שיטמאו משקין להיות תחלה – והחייא דרבנן הוא. **אי הכי** – הא דתני "אבל נטמא מחמת שרץ" וכו', דלא אשכח נטמא גבו נטמא תוכו אלא בגזו בשרץ עצמו – לישמעין אפילו משקין. **אבל באוכלין** – כרבי יוסי ורבי שמעון סבירא ליה, דמשקין מטמאין אוכלין מדאורייתא. **כרבי מאיר** – דאמר לא מיטמא אפילו אוכלין אלא מדרבנן. **פרה** – של זבח או של חולין. **ששתתה מי חטאת** – ושחטוה בערוך במעיה. **בשרה טמא** – שמקבלת טומאה מהן, דמי חטאת מטמאין אפילו אדם וכלים, כדכתיב (במדבר יט) "והנוגע במי חטאת" וגו'.

כשיעור זה, בטל ממנו דין מקוה מדרבנן, והרי הוא מקבל טומאה
מדבריהם. אך במים שבעורה לא גזרו חכמים לבטל מהם תורת
מקוה, אלא השאירו אותם כדינם מן התורה שאינם מקבלים
טומאה, כדי שלא יטמאו קדשים. **אָבֵל** בדם שנמצא על גבי קרקע
העורה לא טיהר רבי שמעון, שכן אין לו תורת מקוה, והוא מקבל
טומאה מן התורה.
עוד אמר רב פפא: **וְאֵף בָּמִים נָמִי לֹא אֶמְרִין** שבקרקע העורה הם
טהורים, **אֵלָּא רַק דְּהָוִי** (בשיש) בהם שיעור של רביעית הלוג,
משום דשיעור זה **הָוִי** (ראוי) הוא **לְהַטְבִּיל בֵּיהּ** (בו) כלים קטנים
כמִקְטָוִין וְצִינוּרוֹת שְׁטוּיִים בהם זהב, ויש בו תורת מקוה מן התורה,
והעמידו חכמים את המים שבקרקע העורה על דין תורה שלא
יקבלו טומאה. **אָבֵל** אם לא **הָוִי** (היה) במים שיעור רביעית, אף מן
התורה אינם ראויים לטבילת כלים ואין להם תורת מקוה כלל,
ועל כן אף בקרקע העורה הם טמאים.
הגמרא חוזרת לדון בשיטת רבי יהודה שהובאה לעיל (טו) בדין
הטמא משקים לטמא אחרים: **אָמַר מִר – הוּבֵא לְעִיל בְּרִייתָא,**
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כשיש ספק האם משקים טמאים נגעו בדבר אחר
וטימאווהו, **לְכָל עֵינִי הוּא טָמֵא,** ובין אם ספק נגעו באוכלים, ובין
אם ספק נגעו בכלים, האוכלים והכלים טמאים. ומוכח מדרביו,
שאם ודאי נגעו המשקים בכלי הרי הם מטמאים אותו מן התורה,
ועל כן אף בספק נטמא הכלי, שכן ספק טומאה דאורייתא ברשות
היחיד טמא. מקשה הגמרא: **לְמִימָרָא – וְכִי אִשְׁרֵי לומֵר דְּכָפֵר רַבִּי**
יְהוּדָה שְׁטוּמָא מִשְׁקִין לְטָמֵא טוּמְאָא כְּלִים הוּא מְדַאֲוִרִיתָא,
(והתנן) [וְהִתְנַחֵם] – וְהִרִי שְׁנִינוּ בְּבִרְיָא, כָּל הַכְּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן
אֲחֻרָּיִם תְּלוֹךְ – שהם ראויים לשימוש גם בצידים הפנימי וגם בצידים
החיצוני, **כְּגוֹן הַכְּרִים וְהַקְּסָתוֹת וְהַשְּׁקִין וְהַמְּרִצּוּפִין** (שקי עור)
שאפשר להופכם ולהשתמש בהם משני צידיהם, **נִטְמָא בְּתוֹכָו –**
אם נגעה טומאה בצידי הפנימי של אחד מכלים אלו, **נִטְמָא אֵף**
בְּכָל נִטְמָא בְּכָל – אבל אם נגעה טומאה בצידי החיצוני, **לֹא נִטְמָא**
תוֹכָו. **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,** כָּפֵר דְּכָרִים אֲמֹרִים שלא נטמא תוך הכלים
בשנגעה טומאה בגבם, **וְהִרִי כְּשֶׁנִּטְמָא מִקְּמַת מִשְׁקִין** שהם ראשונים
לטומאה. שכן טומאת כלים אלו היא מן התורה, שכן מן התורה
אין הכלי נטמא אלא מאב הטומאה, והקילו חכמים בטומאה זו
לענין שלא יטמא תוכם באופן האמור, כדי שיהיה ניכר שהם
טמאים רק מדרבנן, ולא ישרפו קדשים ותרומה שנגעו בהם, כדרך
ששורפים קדשים ותרומה הטמאים מן התורה. **אָבֵל** אם נִטְמָא
מִקְּמַת שְׁרִין שהוא אב הטומאה ומטמא כלים מן התורה, בין אם
נִטְמָא תוֹכָו נִטְמָא בְּכָל, ובין אם נִטְמָא בְּכָל נִטְמָא תוֹכָו.
מסיקה הגמרא את קושיתו: **וְאִי סִלְקָא דְּעִתָּךְ –** ואם יעלה בדעתך
לומר שלדעת רבי יהודה טומאת מִשְׁקִין לְטָמֵא כְּלִים היא
מְדַאֲוִרִיתָא, מִה לִי אם נִטְמָא גְבוּ מִקְּמַת מִשְׁקִין, ומה לִי אם נִטְמָא
מִקְּמַת שְׁרִין, הלא בשני האופנים טמא הכלי מן התורה, ואם כן
כשנטמא גבו יטמא אף תוכו. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר**
שְׁמוּאֵל, חוֹר בִּז רַבִּי יְהוּדָה מִמָּה שֶׁאִמַּר בְּרִייתָא הִרְאֵנוּהוּ שְׁכִלִים
שֶׁסֶפֶק אִם נִטְמָא עַל יְדֵי מִשְׁקִים, הרי הם טמאים בדין ספק טומאה
דאורייתא, **וְשֶׁב לְהוֹרֹת שֶׁהֵם טְהוֹרִים,** משום שאין עשׂתָם
מטמאים כלים מן התורה אלא מדרבנן בלבד, ולא גזרו חכמים
אלא על ודאי טומאה ולא על ספק.
הגמרא מביאה תירוץ נוסף: **רַבִּינָא אָמַר, לְעוֹלָם לֹא הָיָה –** לא חזר
בו רבי יהודה מדרביו שמשקים מטמאים כלים מן התורה. **וְהָא**
וְהָא (ומה) שאמר בברייתא השניה שאם נטמא גב הכלי במשקים לא
נטמא תוכו, הוא רק באופן שנטמא גבם מִשְׁקִין הַכָּאן מִקְּמַת דְּכָרִים
– שהמשקים נטמאו בהם ידי שנגעו בהם ידיים, שהמשקים עצמם
אינם טמאים אלא מדרבנן. שגזרו חכמים על אדם שנטל את
ידיו שיהיו ידיו שניות לטומאה, אפילו כשלא נגעו בשום טומאה.
ואם נגעו הידיים במשקים, נעשים המשקים ראשונים לטומאה
מדרבנן. שכן שנינו במסכת פרה (פ"ח מ"ז), שכל דבר הפוסל את
התרומה, ובכל זה ידיים שאינן נטולות, גזרו חכמים שטימא את
המשקים ויעשה אותם תחילה וראשונים לטומאה. ומאחר שאין

(רבן) [רבי] שְׁמֵעוֹן אָמַר, כשמשקי בית המטבחים נמצאים בתוך
כלים הרי הם טמאים, שכן טומאת משקים היא מן התורה, ואין כח
ביד חכמים לטהר משקים אלו. אבל כשהם בְּפִתְרָקֶה הרי הם
טהוֹרִין, שכן משקים מחוברים לקרקע אין להם טומאה מן התורה
אלא מדרבנן, ולא גזרו עליהם חכמים טומאה בעזרה, כדי שלא
יטמאו את הקדשים. הרי מבואר מדברי תנא קמא שמשקי בית
מטבחים טהורים כדברי רב, ולא כדברי לוי הסובר שעל משקי
בית מדבחים העיד יוסי בן יועזר שהם טהורים.
עד עתה נקטה הגמרא שסיבת טהרתם של משקי בית מטבחים
היא משום שטומאת משקים אינה אלא מדרבנן, ועל משקים אלו
לא גזרו חכמים משום הפסד קדשים. אך רב פפא מבאר טעם אחר
לטהרת משקי בית מטבחים: **אָמַר רַב פָּפָא, אִפִּילוּ לְמָאן דְּאָמַר**
טוּמְאָא מִשְׁקִין דְּאֻרְיִיתָא, מכל מקום מִשְׁקִין בֵּית מִטְבָּחָא שבעורה
טהורים, משום דְּהִלְכָתָא נִמְרִי לָהּ – שלמדנו בהלכה למשה מסיני
שהם טהורים.
הגמרא מקשה על דברי רב פפא: **אָמַר לִיה רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יִתְנָן**
לְרַב פָּפָא, וְאֵלָּא (אם כן) אין תפרש **הָא** (את מה) דְּאָמַר רַבִּי
אֶלְעָזָר בְּבִרְיָא שֶׁהוּבָא לְעִיל (טו), שֶׁמֶן הַתּוֹרָה אֵין טוּמְאָה
לְמִשְׁקִין כָּל עֵינִי, והביא רבי אלעזר ראייה לדבריו ואמר, **תַּרְע**
שֶׁכֶּן הוּא. שְׁרִי הָעִיד (יוסי) [יוסי] כֵּן יוֹעֵזר אִישׁ צְרִידָה עַל מִשְׁקִין
בֵּית מִטְבָּחָא שהם דְּכָן (טהורים), ואילו היתה טומאת משקים מן
התורה לא היה כח ביד חכמים לטהר משקים אלו. **וְאִי** (ואם)
כדברי דְּהִלְכָתָא נִמְרִי לָהּ – שמהלכה למשה מסיני למדנו שהם
טהורים, **מִי נִמְרִין מִיָּנָה –** וכי אפשר ללמוד מהם שטומאת שאר
משקים אינה אלא מדרבנן, הרי אמרת שאפילו אם היא מן התורה
מכל מקום נאמרה הלכה במשקים אלו שהם טהורים, ואין הוכיח
משם רבי אלעזר כדבריו.
הגמרא מביאה קושיא נוספת על רב פפא: **אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב**
אִשִּׁי, וְהָא רַבִּי שְׁמֵעוֹן הוּא דְּאָמַר שְׁטוּמָא מִשְׁקִין הִיא דְּאֻרְיִיתָא.
דְּהִנָּא – שכן שנינו בברייתא. **רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן אָמְרִים,** כאשר
גזלו ספק במשקים האם יטמאו אחרים או לא, אם הספק הוא
לְעֵינֵי כְּלִים, כגון שנשפכו משקים טמאים בין כלים, וספק אם נגעו
בהם או לא, הכלים טהוֹרִין, משום שמשקים מטמאים כלים רק
מדרבנן, ולא גזרו חכמים טומאה זו אלא בודאי ולא בספק. ואולם
אם הספק הוא לְעֵינֵי אֲבִלָּה, כגון שנשפכו משקים טמאים בין
כמרות לחם, וספק אם נגעו בהם או לא, הכמרות טמאים, משום
שמשקים מטמאים אוכלים מן התורה, וספק טומאה דאורייתא
ברשות היחיד טמא. **וּמִשּׁוּם כֵּן הָפָךְ אָמַר רַבִּי אֲמַר בְּאֵן (רבן) [רבי]**
שְׁמֵעוֹן לְשִׁיתוֹ שֶׁהוּבָא לְעִיל, כשמשקי בית מטבחים שנמצאים
בתוך כלים הם טמאים משום שטומאתם מן התורה ואין כח ביד
חכמים לטהרם, ורק כשהם נמצאים בְּפִתְרָקֶה הרי הם טהוֹרִין, משום
שגם שאר משקים שבקרקע אינם טמאים אלא מדרבנן, ובמשקי
בית מטבחים לא גזרו חכמים טומאה זו. **וְאִי** (ואם) כדברי רב
פפא, שאפילו אם טומאת משקים היא מן התורה מכל מקום
דְּהִלְכָתָא מִמָּה מִסִּינִי הִיא שמשקי בית מטבחים טהורים, מִה לִי
כשהם בְּכָלִים ומה לִי כשהם בְּפִתְרָקֶה, הלא בכל אופן יש לטהרם
משום ההלכה שנאמרה בהם, ואפילו באופן שבשאר משקים
הטומאה היא מן התורה. מסיקה הגמרא: **קָשְׁיָא –** אכן קשה על
דברי רב פפא מבריות אלו ונודדים דבריו מפניהן, וכשאמר את
דבריו לא זכר אותן.
הגמרא חוזרת לבאר את דברי רבי שמעון בברייתא, שמשקי בית
מטבחים שבקרקע טהורים: **אָמַר רַב פָּפָא, הָא דְּהִתְנַחֵם –** מה שאמר
רבי שמעון שמשקי בית מטבחים בְּפִתְרָקֶה הם טהוֹרִין, **לֹא שָׁנוּ כֵּן**
אֵלָּא בָּמִים, שכן מים המחוברים לקרקע יש להם תורת מקוה
שאינו מקבל טומאה, שכן נאמר (ויקרא יא לו), **אֵךְ מִעֵץ וּבֹר מִקְוֵה**
מִים יִהְיֶה טָהוֹר. ואף שאין מקוה כשר לטבילת אדם אלא אם כן
יש בו ארבעים סאה, מכל מקום כדי להיחשב מקוה לענין טבילת
כלים אין צורך בשיעור זה מן התורה. אלא שחכמים הציבו
שיעור ארבעים סאה אף לענין טבילת כלים, לפיכך מקוה שאין בו

זו, דְּרִישׁ ו-שכן דורשו רבי עקיבא את מה שנאמר בטומאת
 אוכלים 'טִמְאָה', במשמעות 'טִמְאָה', דִּתְּנָה – שכן שנינו במסכת סוטה
 (כז), כּוּ בַּיּוֹם שֶׁנִּתְּמַנָּה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה לִנְשִׂיאָהּ, דִּישׁ רַבִּי עֲקִיבָא
 את מה שנאמר בטומאת שרץ (ויקרא יא לג-לד), 'וְכָל כְּלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר
 יִפְּסֹל מֵהֶם וְגו' אֵל תּוֹכּוּ כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא וְאוֹתוֹ תִּשְׁבּוּרוּ. מִכָּל
 הָאֵבֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא, וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר
 יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא', שהשרץ הוא אב הטומאה, וכשנופל לכלי
 הרי הוא עושה אותו לראשון לטומאה, והכלי עושה את האוכל
 או את המשקה שבתוכו לשני לטומאה. ואמר רבי עקיבא, הרי
 כתוב זה אִינוֹ אוֹמֵר על האוכל שבתוך הכלי הטמא שהוא 'טִמְאָה',
 אֵלָּא הוא אומר עליו 'טִמְאָה', כדי שנדירוש אותו במשמעות 'טִמְאָה'
 אַחֲרֵיהֶם. ובכך לִפְדֵּי הַכְּתוּב עַל כָּךְ שֶׁנִּפְּל כְּלִי הַטֵּמֵא וְנַעֲשֶׂה שְׁנֵי
 לטומאה, שְׁהוּא מִטְמָא דבר אחר במגעו וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ לִשְׁלִישִׁי
 לטומאה אף בְּחֻלּוֹן. וכשם שדרש רבי עקיבא את מה שנאמר
 בטומאת אוכלים 'מִכָּל הָאֵבֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְגו' יִטְמָא' במשמעות
 'טִמְאָה', כן יש לדרוש את מה שנאמר בטומאת משקה 'וְכָל מִשְׁקָה
 אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא' במשמעות 'טִמְאָה', ומכאן מקורו של
 רבי יוסי שמשקה מטמא אוכלים מן התורה.
 הגמרא מבררת את דברי רבי יוסי. שואלת הגמרא: וְהָכָא הֵיכִי
 דִּישׁ – כאן במשקה איך דורש רבי יוסי את ה'טִמְאָה' שנאמר בסוף
 הכתוב בענין משקים, שהם מטמאים דווקא אוכל, ולא משקה
 אחר או כלים. משיבה הגמרא: כך הוא דורשו, 'וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר
 יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא', וְשִׁטְמָא הַמִּשְׁקָה שֶׁנִּמְצָא בְּתוֹךְ כְּלִי הַחֹסֵר
 הַטֵּמֵא לַעֲנִין לְטִמְאָה ו-שִׁטְמָא מֵאֵבֶל בְּטוֹמְאָת אוֹכְלֵיהּ, ולא משקים
 וכלים. מפרשת הגמרא את תשובתה: אֵתָּה אוֹמֵר שֶׁהַכּוּנָה הִיא
 לְטִמְאָה אוֹכֵל בְּטוֹמְאָת אוֹכְלֵיהּ, אוּ [ו-שמן] אִינוֹ בֹּא אֵלָּא לְטִמְאָה
 מִשְׁקִים אַחֲרֵיהֶם בְּטוֹמְאָת מִשְׁקֵיהֶם, ולא אוכלים. מתרצת הגמרא:
 אֲמַרְתָּ לֹא כֹךָ הֵיכִי – יש לך לומר, שלא יתכן לפרש כך את הכתוב.
 שואלת הגמרא: כֵּינֵי לֹא כֹךָ הֵיכִי – מדוע לא יתכן לפרש שמשקה
 מטמא משקה. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב פִּסְסֵי, לֹא מִצְוֵינוּ מִטְמָא
 שְׁעוֹשֶׂה כִּיּוֹצֵא בָּהּ – אין דבר טמא בסוף הכתוב לגבי משקה הוא
 אוכל מטמא משקה ומשקה מטמא אוכל, ואין אוכל מטמא אוכל,
 ואין משקה מטמא משקה.
 הגמרא מביאה הכרח אחר לכך שמשקה מטמא רק אוכל ולא
 משקה: רַבִּינָא אָמַר, מְגוּפִיָּה דְּקָרָא ו-מגופו הכתוב) הַמּוּבָא לַעֲלִיל נָמִי
 ו-גם כן מוכרח דלא מִצְוֵי אֲמַרְתָּ ו-שאינך יכול לומר 'ש'טִמְאָה'
 האומר במשקה בא ללמדנו שהוא טמא לְטִמְאָה משקה אחר
 בְּטוֹמְאָת מִשְׁקֵיהֶם. משום דִּיאִי סִלְקָא דְּעָתֵד – שאם יעלה בדעתך
 לומר 'ש'טִמְאָה' דְּסִיפָא ו-שנאמר בסוף הכתוב) לגבי משקה הוא
 לְטִמְאָה מִטְמָא מִשְׁקֵיהֶם, הרי אף 'טִמְאָה' דְּרִישָׁא ו-שנאמר בתחילת
 הכתוב) לגבי אוכל הוא נָמִי ו-גם כן לענין לְטִמְאָה מִטְמָא מִשְׁקֵיהֶם,
 ואם כן נִיעְרְבִינְהוּ וְנִיכְתְּבִינְהוּ – היה לה לתורה לערב אוכל ומשקה
 יחד, ולכתוב 'מִכָּל הָאֵבֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִיָּם, וְכָל
 מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא', וְתָרִי ו-ושני) 'טִמְאָה' שנאמר
 בכתוב זה, אחד לאוכל ואחד למשקה, לָמָּה לִי, הלא די ב'טִמְאָה'
 אחד לשניהם. אֵלָּא בהכרח ש'טִמְאָה' דְּרִישָׁא ו-שבתחילת הכתוב)
 שנאמר באוכל הוא לְטִמְאָה דווקא משקה בְּטוֹמְאָת מִשְׁקֵיהֶם, ו'טִמְאָה'
 דְּסִיפָא שנאמר במשקה הוא לְטִמְאָה דווקא אוכל בְּטוֹמְאָת אוֹכְלֵיהּ,
 ומאחר ששונים הם זה מזה בדינם, על כן נכתב 'טִמְאָה' לכל אחד
 מהם בפני עצמו.

שנינו בברייתא שהובאה לעיל, שלדעת רבי יוסי, כלים שספק
 נטמאו על ידי משקה הרי הם טהורים, משום שמשקה אינו מטמא
 כלי מן התורה אלא רק מדרבנן, ולא גזרו חכמים על הספק.
 הגמרא מבררת את מקורו של רבי יוסי. מקשה הגמרא: וְאִיכָּא
 ש'טִמְאָה' שנאמר במשקה הוא לְטִמְאָה אֵת הַכְּלִים, ומדוע סובר רבי
 יוסי שאינו מטמא את הכלים אלא מדרבנן, ומשום כן טיהר כלים
 שספק נטמאו במשקים. משיבה הגמרא: וְכִי לֹא קֵל וְחֹמֶר הוּא
 שמשקה אינו מטמא כלים, הלא יש לומר, וְכִי כְּלִי רִאשׁוֹן
 לטומאה שִׁטְמָא מִשְׁקָה, ואף על פי כן אין הוא מְטַמָּא כְּלִי אַחֵר,

אין המים מטמאים את בשרה, משום שכבר כְּטָלוּ בְּמַעֲיָהּ, שהרי
 כבר אינם ראויים למי חטאת, ושוב אין שם מי חטאת עליהם.
 מוכיחה הגמרא: וְאִי סִלְקָא דְּעָתֵד – ואם יעלה בדעתך לומר שרק
 ממה שמשקים מטמאים כלים הוא דְּרִישָׁה בִּיה – חזר בו רבי יהודה,
 אֲבָל בְּאוֹכְלֵיהּ, כְּשִׁיטַת רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּקִינָא לִיה – סובר רבי
 יהודה, ולשיטתו משקים מטמאים אוכלים, אם כן אֲמַאי כְּטָלוּ
 הַמִּים בְּמַעֲיָהּ לְגַמְרִי ואינם מטמאים את בשרה, הלא נהי ו-אמנם)
 דְּטוֹמְאָה חֲמוּרָה שֶׁל אֵב הַטּוֹמְאָה לטמא אדם וכלים לֹא מְטַמָּא
 ו-מטמאים) הַמִּים שִׁבְמַעֲיָה הִפְרָה לִפִּי שֶׁכָּבֵר בְּטֵל מֵהֶם שֶׁם מִי
 חטאת, מכל מקום מִכָּח טוֹמְאָה קִלְהָ שֶׁל רִאשׁוֹן לטומאה מִיָּהָ
 נִיטְמָא – על כל פנים יש להם לטמא את הבשר. שהרי עד שנפסלו
 היו ראויים לטמא כל דבר הנוגע בהם כדן מי חטאת, וכל שכן
 שטימאו את עצמם, שהרי אין לך נגיעה גדולה ממה שנגעו
 בעצמם. וכשנפקע מהם שם מי חטאת הרי הם נעשים ראשון
 לטומאה חֲמוּרָה נגיעה זו, ואם כן יש להם לטמא אוכלים אף לאחר
 שנפסלו מלהיות מי חטאת כדן שאר משקים שנגעו במי חטאת.
 ומכך טיהר רבי יהודה את הבשר, מוכח שחזר בו לגמרי מדבריו
 הראשונים, ואינו סובר כרבי יוסי ורבי שמעון שמשקה מטמא
 אוכל, אלא כרבי מאיר שמשקים אינם מטמאים אוכל מן התורה
 אלא מדרבנן. אך על משקים שִׁבְמַעֲיָה הִפְרָה לֹא גִזְרוּ חֲכָמִים
 שטימאו, משום שהם דבר לא שכיח.
 דוחה הגמרא: כֵּינֵי כְּטָלוּ בְּמַעֲיָהּ, שאמר רבי יהודה, כוונתו נָמִי
 ו-גם כן רק לכך שְׁכָּטָלוּ מְטוֹמְאָה חֲמוּרָה שֶׁל מִי חטאת ואינם
 מטמאים אדם וכלים, אֲבָל בְּטוֹמְאָה קִלְהָ שֶׁל טוֹמְאָת משקה
 ראשון מְטַמָּא – אכן הם מטמאים את הבשר. מקשה הגמרא על
 דחיה זו: הלא אם רבי יהודה מטהר את המים רק מטומאה חמורה,
 מְכַלֵּל ו-מוכח) דְּתַנָּא קָמָא הַחֻלּוֹק עָלָיו כָּכָר שְׁטוֹמְאָה חֲמוּרָה שֶׁל
 מי חטאת נָמִי ו-גם כן מְטַמָּא ו-מטמאים) הַמִּים, והרי לא יתכן
 לפרש כן, דְּהָא ו-שכן) 'בְּשִׁרְהָ טִמְאָה' קִתְּנִי בדברי תנא קמא,
 ומשמע שרק הבשר שהוא אוכל נטמא מהמים, ולא אדם וכלים
 שנוגעים בהם, ואם יש בהם טומאה חמורה שֶׁל מִי חטאת הלא
 היה לו לומר שאדם וכלים הנוגעים במים נטמאים.
 מתרצת הגמרא: הַמִּשְׁנָה פוֹלָה מִדְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וְחִסְפִּי
 מִיִּסְתָּרָא וְהֵכִי קִתְּנִי – יש לשנותה כאילו היא חסירה, וכך יש
 לשנות בה, פָּרָה שְׁשִׁתָּתָה מִי חֲסִימָה בְּשִׁרְהָ טִמְאָה. כִּסְהָ דְּרִישִׁי
 אֲמַרְיִים שהמים שִׁבְמַעֲיָה מטמאים אחרים, רק מִכָּח טוֹמְאָה קִלְהָ
 שֶׁל מִשְׁקָה ראשון הם מטמאים, אֲבָל מִכָּח טוֹמְאָה חֲמוּרָה שֶׁל מִי
 חטאת הם לֹא מְטַמָּאִים. שְׁכֵן רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּטָלוּ הַמִּים בְּמַעֲיָהּ
 מתורת מי חטאת ואינם אלא ראשונים לטומאה, ועל כן אינם
 מטמאים אלא את בשרה בלבד, ולא אדם וכלים שנגעו בהם.
 הגמרא מביאה דחיה נוספת להוכחה מדברי המשנה האמורה,
 שלדעת רבי יהודה משקה אינו מטמא אוכל מן התורה: רַב אִשִּׁי
 אָמַר, לְעוֹלָם לדעת רבי יהודה כְּטָלוּ הַמִּים בְּמַעֲיָהּ לְגַמְרִי, ואינם
 מטמאים את הבשר כלל, ומכל מקום יתכן שהוא סובר שמשקה
 מטמא אוכל מן התורה, ומה שאין המים שִׁבְמַעֲיָה מטמאים הוא
 מִשְׁוֹם וְלֹאֲחֵר שֶׁשִּׁתָּתָה אוֹתוֹ הִפְרָה הָיָה לִיה ו-נעשים המים)
 מִשְׁקָה חֲרוּף שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁם מִשְׁקָה כָּלָל, ואין נוהגת בו טומאת
 משקים. שכן נאמר בטומאת משקים (ויקרא יא לד) 'וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר
 יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלִי יִטְמָא', ומכאן שמשקה סרוח שאינו ראוי לשתיה
 אינו נחשב משקה.
 הגמרא חוזרת לבאר את שיטת רבי יוסי בברייתא לעיל (יח) כדן
 טומאת משקים. שנינו בברייתא: רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמְרִים,
 משקה טמא שאנו מסופקים עליו האם טימא דבר אחר, אם הספק
 הוא לַעֲנִין שִׁיטְמָא אוֹכְלֵיהּ הרי האוכלים מְטַמָּאִים, משום שמשקה
 מטמא אוכל מן התורה, וספק טומאה דאורייתא ברשות היחיד
 טמא. אבל אם הספק הוא לַעֲנִין שִׁיטְמָא כְּלִים, הרי הכלים
 מְטוֹהָרִים, משום שאין משקה מטמא כלי מן התורה אלא מדרבנן,
 ולא גזרו חכמים אלא על הוראי ולא על הספק. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר
 חֲנָה אָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רַבִּי יוֹסִי בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אֲמַרְהָ לַהֲלַכָּה

רש"י פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו תוספות

בבלי במעיה – דאינן ראויין למי חטאת, ואין עוד שמן עליהן. ואי את ליה לרבי יהודה: משקיף בעלמא מטמאו אוכל, נהי דבטלי מתורת מי חטאת לעינן דלא הוי טמא אב הטומאה לטמא אדם וכלים, שם משקה טמא מי ליכא עלידו כשאר משקיף, לטמא בשר זה שדוא אוכל? ואמאי בטלו במעיה לגמרי אפילו מלטמא בשר זה, דהיינו טומאת

בְּטוֹל בְּמַעֲיָה. וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ מְפֻלִּים הוּא דְהַדְר בִּיחָה, אֲבָל בְּאֻכְלִין קִרְבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סְבִירָא לִיה - אֲמַאי בְּטוֹל בְּמַעֲיָה לְגַמְרִי? נָהִי דְטוֹמָאָה חֲמוּרָה לֹא מְטַמְּא, טוֹמָאָה קֵלָה מִיחָה יִטְמָאוּ! מַאי "בְּטוֹל בְּמַעֲיָה" נָמִי - בְּטוֹל מְטוֹמָאָה חֲמוּרָה. אֲבָל טוֹמָאָה קֵלָה מְטַמְּא, מְכַלֵּל דְתֵנָּא קָמָא סְבֵר טוֹמָאָה חֲמוּרָה נָמִי מְטַמְּאוּ? הָא בִּשְׂרָה טַמְא קִתְּנִי! בִּזְלָה רַבִּי יְהוּדָה הֵיא, וְחִסּוּרִי מִיחִסְרָא וְהָכִי קִתְּנִי: פָּרָה שִׁשְׁתָּתָה מִי חֲטָאת בִּשְׂרָה טַמְא, בְּמָה דְבָרִים אֲמֹרִים - טוֹמָאָה קֵלָה, אֲבָל טוֹמָאָה חֲמוּרָה - לֹא, שְׂרָבִי יְהוּדָה אֹמֵר: בְּטוֹל בְּמַעֲיָה. רַב אֲשִׁי אֹמֵר: לַעֲלוֹלָם בְּטוֹל בְּמַעֲיָה לְגַמְרִי, מִשּׁוּם דִּהְיָה לִיה מִשְׁקָה סְרוּת. "רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִים: לְאֻכְלִין טַמְאִין, לְכָלִּים - טְהוֹרִים". אֹמֵר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה אֹמֵר רִישׁ לְקִישׁ: רַבִּי יוֹסִי בְּשִׁטָּת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אֲמַרְה, דְּדִרִּישׁ "יִטְמָא" - יִטְמָא. דְתֵנָּן, בּוֹ בֵּינָם דְרִשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: "וְכָל כָּלִי חֲרַשׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מִהֶם וְגו'" אֵינוֹ אֹמֵר טַמְא, אֱלֹא "יִטְמָא" - יִטְמָא אַחֲרֵיהֶם. לִימֹד עַל כָּפָר שְׁנֵי שְׁעוֹשֵׂה שְׁלִישִׁי בְּחוּלִין. וְהָכִי חִיבִי דְרִישׁ - "וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כָּלִי יִטְמָא" - יִטְמָא, לְטַמְּא טוֹמָאָה אֻכְלִין. אִתָּהּ אֹמֵר לְטַמְּא טוֹמָאָה אֻכְלִין, אוֹ אֵינוֹ אֱלֹא לְטַמְּא טוֹמָאָה מִשְׁקִין? אֲמַרְתָּ: לֹא קִדְּ הֵיחָ. מַאי "לֹא קִדְּ הֵיחָ"? אֹמֵר רַב פֶּפֶא: לֹא מְצִינוּ טוֹמָאָה שְׁעוֹשֵׂה פִּזְיָא בֵּהּ. רַבִּינוֹא אֹמֵר: מְגוּפִיָּה דִקְרָא נָמִי לֹא מְצִית אֲמַרְתָּ "יִטְמָא" - לְטַמְּא טוֹמָאָה מִשְׁקִין, דְּאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ יִטְמָא דְסִיפָא לְטַמְּא טוֹמָאָה מִשְׁקִין, וְיִטְמָא דְרִישָׁא נָמִי - לְטַמְּא טוֹמָאָה מִשְׁקִין, נִיעֲרַבְנֵהוּ וְנִכְתַּבְנֵהוּ: "מְכַלֵּל הָאֵכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִיָּם וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כָּלִי יִטְמָא". תֵּרִי יִטְמָא לָמָּה לִּי? אֱלֹא: יִטְמָא דְרִישָׁא - לְטַמְּא טוֹמָאָה מִשְׁקִין, יִטְמָא דְסִיפָא - לְטַמְּא טוֹמָאָה אֻכְלִין. וְאִימָא לְטַמְּא אֶת הַכָּלִים! וְלֹא קַל וְחֹמֶר הוּא? וְיָמָּה כָּלִי שְׁמַטְמָא מִשְׁקָה - אֵין מְטַמְּא כָּלִי, מִשְׁקִין הַבָּאִין מִחֲמַת כָּלִי - אֵינוֹ דִּין שְׁלֹא יִטְמָאוּ אֶת הַכָּלִים! וְאִימָא: כִּי לֹא מְטַמְּאוּ - מִשְׁקִין הַבָּאִין מִחֲמַת כָּלִי, אֲבָל מִשְׁקִין הַבָּאִין מִחֲמַת שְׂרָץ - הֵכִי נָמִי דְמַטְמָאוּ! מִשְׁקִין הַבָּאִין מִחֲמַת שְׂרָץ מִי כְּתִיב?

וְלֹא

אפשר לומר כן, משום דלא אשכחן לה בהדיא, ועל ידי הדחק נאמר. ואם כן, באי אש
לעיל "והא אין אוכל מטמא אוכל", ודחיק נפשיה ואוקמה מדרבנן טמא – נימא כרבי
עקיבא סבירא ליה. דהא רבי עקיבא גופיה איירי ביה דהוסיף עדות על עדותו. ולקמן
דקאמר לא כן היה, ולא מצי לדחיה אלא על ידי טעם זה: לא מצינו טומאה עושה
כיצא בה – הרי מצינו לרבי עקיבא ועוד: בהדיא אמר לקמן בההוא "טמא" – לטמא
המבשיל, ולא אוכל בריב – והבא – "טמא" ממשיך, דקאמר רבי יוסי דהמטא
בלא ובל משקא אשר יתה ככל בלי – אם היה המשקה הזה בתוכו של כלי חרס. דהמטא
בה – כדאמרין לקמן, דלחבי קרינא "טמא", למימר דהוא טמא ואין עושה כיצא בו. וא
דרישא דכתיב גבי אוכל – על כרחך לטמא משקין מוקמי ליה לקמיה. דהכתבי לעיל מ
– מכלל דמשקין מטמאי. אם כן טמא יטמא למה ליה ליערבינהו ותבחינהו ברי. ואי
שיטמא את המשקה הזה – לא יוכל לטמא את הכלי, דבארמר לקמן "כל אשר בתוכו י
כלי חרס. משקין אלו, שבאין מחמת בלי – אם כן. ואימא כן – מפתמא משקין ה
מטמא משקין בלי. הני מלי מטמאין כלל. ואימא כן – מפתמא משקין ה

בשרה טמא קתי — משמע דוקא בשרה, אבל אדם וכלים — לא, והיינו משום דנפסלו בהיסח הדעת. ואם תאמר: כיון דפרחה מן טומאה חמורה — אפילו טומאה קלה לא לטמא דהא אמרין בפרק "בא סימן" (נדה נ"א.) ובפרק "טבול יום" (ובזה"ק ק"א.) כל שסופו לטמא טומאה חמורה — לא בעי הכשר שרץ, וחשיב כאילו נגע בשרץ. והיינו דוקא בעוד שסופו לטמא טומאה חמורה, אבל כשאין ראוי כבר לטמא טומאה חמורה — בעי הכשר, כדאמרין בפרק "בדמיה המקשה" (חולין ע"ב.) גבי בשר הפורש מאבר מן החי, דלא מדחי ליה מה שסופו לטמא טומאה חמורה כשהיה עם אביו, לשהיה מוכשר — כיון דלאחר שפירש ממנו אין ראוי לטמא טומאה חמורה! ויש לומר: דשאני התיב, כשישמש — מעשה עץ שימש, כדאמרין ב"הדער הירושבי" (שם כ"ט, א.) ולכך — כשפירש מאביו בעי הכשר. אבל מי חטאת — צריך שיהיו ראויין מתחתיה לשתיה, ונמצא טומאה חמורה שלחן אינו מעשה עץ, אלא מטעם שיהיו ראויין לשתיה אדם. דבענין אורח לא היו ראויין להאחא, ולכך, אף כשנפסלו — לא פריח טומאת משקין. **בטלו** במגיע — דאכל בעודם בפיה — לא בטלו. אף על דאמרין במבטב פרה (פרק תשיעי מש"ג) דכל העופות פוסלין מי חטאת — אומר רבינו יצחק: דהתם מיירי קודם קידוש, ונפסלים בדפירש הקונטרס ב"הדקין" (גיטין נ"ג.) דבענין שתהא חיותן בבלי או משום מלאכה חזבא איירי לאחר קידוש, מדרחישב לזו סופו לטמא טומאה חמורה, ומלאכה אינה פוסלת אחר קידוש. כדנתן במבטב פרה (פרק רביעי משנ"ד.) מים, מלאכה פוסלת בהן עד שיתן לתוכן אפר. (ובסיפא) יליף לה מדכתיב "למי נדה" — וכבר דם למי נדה. ובטלו במגיע — משום היסח הדעת. ובתוספתא (דמקואות פרק שמיני) מפרש טעמא דרבינו יצחק משום דכתיב "למשמרת" — יצאו אלו שאינם למשמורת, הואיל ששתתה מן הפרה. **לא** מצינו טומאה עושה כיוצא בה — פירש הקונטרס: כדדרשינן לקמן יצטא — שאין טומאה עושה כיוצא בה. ואית ספרים דלא גרסי לקמן, ולשון "לא מצינו" — לא משמע כן, דמשמע דמעלמא נפקא לן, ממשמעות. ומפרש רבינו יצחק: לא מצינו טומאה עושה כיוצא בה, כדדרשינן לעיל (יד.א.) מיטמא הוא.

רבינא אמר מגופיה דקרא לא מצית אמרת — דאי סלקא דעתך לטומאת משקין לא לכתוב אלא חד יצטא, תרי זימני למיה לי — לעונטי שאין טומאה עושה כיוצא בה. **ומה** כלי משטמא משקין — ואם תאמר: משקין הבין מחמת אוכל לא יטמאו אוכל מהאי קל דחומר, וכן חזבא הא מחמת משקין לא יטמא משקין? ויש לומר: דהבא עביד שפיר קל דחומר, דמה כלי שאין מטמא כלי, משום שהוא קל שאינו אב הטומאה — דכשהוא אב הטומאה מטמא כלי, וכל שכן משקין הבאים מחמת כלי דקלי טפי. אבל מה שאין אוכל מטמא אוכל — היינו לפי שאין עושה כיוצא בו. ואם תאמר: משקין מחמת כלי שנגע בות, מנלן דלא מטמאו כלי? דמקל דחומר דכלי לא אתי דכלי שנגע במת מחמת כלי? ויש לומר: דהאי קרא בשרץ כתיב, אבל משפיו שנגעו בכלי שנגע במת — לא כתיב.

ולא

ובכל, וזכי דריש ליה רבי יוסי, דמוקי ליה לטמא אוכל, ולא לטמא משקה כיוצא בו, ולא קאי "טמא", ודריש ביה טמא — לטמא את האוכל. לא מצינו מומחה שנושה כיוצא בלוקא "עקר" — האי "טמא" בכתב במשקה בסיפיה דקרא, לטמא משקים קאמר, ו"טמא" קרא "טמא הוא", ואמרין: הוי טמא, ואין ערשה כיוצא בו. ומדאיצטריך למעוטי אוכל "טמא" דיסיפא — לטמא את הכלים, ואמאי קאמר רבי יוסי לכלים טהור? וזהו כל — מכל האוכל — אוכלין ומשקים מיטמאים מאורי כלי דרס, ואין כלים מיטמאים מאורי פהמט כלי — דבהאי קל ודומרו דאן נפקא קל דאין משקה מטמא כלי, (אימא כי לא כלי, אבל משקים שנגעו בשרץ — דמפאקו).

ולא מקל וחומר קאמי ומה משקין הבאין מחמת כלי — ואם תאמר: גילף מקל וחומר דאובל: ומה אובל הבא מחמת שרץ — מטמא משקין, שרץ גופו — לא כל שכן, והשתא נימא דבין משקין ובין אובל מטמא כלי ויש לומר: דעל כרחך אין אובל מטמא כלי, אפילו בא מחמת שרץ, מקל וחומר דמשקין מחמת כלי, שמטמא אובל ואין מטמא כלי, אובל הבא מחמת שרץ, ודא מטמא אובל

ולאו מקל וחומר קאתי? ומה משקין הבאין מחמת שרץ -
כלי - מטמאין, משקין הבאין מחמת שרץ -
לא כל שכן? דיי לבא מן הדין להיות כנדון.
יטמא דרישא היכי דריש - "מכל האכל אשר
יאכל אשר יבוא עליו מים יטמא" יטמא - לטמא
את המשקין. אתה אומר לטמא את המשקין, או
אינו אלא לטמא את הכלי? אמרת קל וחומר:
ומה משקה שמטמא אוכל - אינו מטמא כלי,
אוכל שאין מטמא אוכל - אינו דין שלא יטמא
כלי! הא מה אני מקיים יטמא - לטמא את
המשקין, שהן עלולין לקבל טומאה. מאי איריא
משקין משום דעלולין לקבל טומאה, תיפוק ליה
משום דליכא מידא אחרינא! הכי קאמר: וכי תיטמא
אוכל חבור, דמטמא משקין ניטמאיה לכלי - ההוא
חומר דמשקין הוא, משום דמשקין עלולין לקבל
טומאה. ומה היא עלילתן - שמקבלין טומאה שלא
בהכשר. יטמא - דאין עושה פיוצא בה, מהכא
נקא? מהתם נקא: "וכי יתן מים על זרע ונפל
מנגלתם עליו טמא הוא" - הוא טמא, ואין עושה
טומאה פיוצא בה! חד במשקין הבאין מחמת שרץ,
וחד במשקין הבאין מחמת פלי. וצריכי, דאי אשמעינן
במשקין הבאין מחמת פלי - משום דלא חמירי, אבל
במשקין הבאין מחמת שרץ, דחמירי - אימא עושה
טומאה פיוצא בה. ולשמעינן משקין הבאין מחמת
שרץ, וכל שכן משקין הבאין מחמת פלי! מילתא
דאתנא בקל וחומר - טרח וכתב לה קרא. אמר ליה
רבנא לרב אשי, והא אמר רבא: לא רבי יוסי סבר
כרבי עקיבא, ולא רבי עקיבא סבר כרבי יוסי! אמר
ליה: רבי יוסי בשטת רבי עקיבא רבו אמרה, וליה לא
סבירא ליה. אמר ליה רב אשי לרב כהנא: בשלמא
רבי יוסי לא סבר לה כרבי עקיבא, דתנא אמר רבי
יוסי: מניין לרביעי בקודש שהוא פסול? ודין הוא,
ומה מוהסר כפורים שמוותר בתרימיה - פסול בקודש,
שלישי שפסול בתרימיה - אינו דין שיעשה רביעי
בקודש. ולמדנו שלישי בקודש מן התורה, ורביעי מקל
וחומר. שלישי מן התורה - דכתיב: "ותבשר אשר יגע
בכל

איצטריך למימור למדנו שלישי מן התורה, דלא תימא דיו. אבל השתא, דלמדנו מן התורה — לא אמרינן דיו, משום דמיפרך קל וחומר.

ביתני

בְּקוֹדֶשׁ – כְּדִלְיָף הֵתָם מִיֹּבֶכֶר עֲלֵיהָ הַבֶּחֶן וְתוֹרָה” – מְכַלֵּל שְׂהִיא טִמְאָה עַד עֲבֻשָׁיו. שֶׁ
טָבֹל יוֹם דְּמוּתֵהּ בְּחֻלִּין – אִסּוּר בְּתִרְמוּמָה, שְׁנֵי שְׁפָטוֹל בְּחֻלִּין – אִינוּ רִין שִׁיעֶשָׂה שְׁלִישִׁי
מִקַּל הַחֻמֵּר מִמְּחֻסּוֹר כְּפֻרִים. וְלִפְנֵי שְׁלִישִׁי בְּקוֹדֶשׁ מִן הַתּוֹרָה – וְדִלְא תִימָא רִין לִבָּא מִן
דְּמִשּׁוֹם שְׁלִישִׁי לֹא אֲצַטְרִיךְ לָן קַל הַחֻמֵּר, דְּמִן הַתּוֹרָה לְמַדְנוּ שְׁלִישִׁי, וְכִי אַתָּא קַל הַחֻמֵּר –
לֹא אֵי.

לא אמרין דיו.

בכל

מיעוטים אלו, בא ללמד שבמשקין תבאין ו-שנטמאו מן המטה שרץ
 עצמו אין טומאה עושה כיוצא בה. שכן ממה נאמר באוכל
 שנטמא בשרץ טמא הוא, ונתמעט משם שאוכל אינו מטמא דבר
 אחר שהוא כיוצא בו, למדנו אף על משקים שנטמאו משרץ
 שאינם מטמאים דבר אחר שהוא כיוצא בהם, כלומר משקה אחר.
 וחד – והמיעוט השני של 'טמא' נאמר במשקין תבאין ו-שנטמאו
 מן המטה בלי שנטמא מחמת שרץ, ללמד שאינם מטמאים משקה
 אחר. מפרשת הגמרא את תירוצה: וצריכי – ונצרכים שני מיעוטים
 אלו, משום דאי אשמועינן ו-שאם היה משמיענו הכתוב רק
 במשקין תבאין מן המטה בלי שאינם מטמאים משקים, היינו אומרים
 שהוא משום דלא חמירי ו-שלא חמורה טומאתם, שהרי אינם
 אלא שניים לטומאה, אבל במשקין תבאין מן המטה שרץ חמירי
 ו-שחמורה טומאתם משום שהם ראשונים לטומאה, אימא
 ו-היינו אומרים שעושה מומאה פיוצא בה – שהם מטמאים אף
 דבר אחר שהוא כיוצא בהם.
 מקשה הגמרא: ולשמועינן ו-וישמיענו הכתוב רק את מיעוט 'טמא'
 הוא שנטמא במשקין תבאין מן המטה שרץ שאינם עושים כיוצא
 בהם, ומהם נלמד שכל שכן שמשקין תבאין מן המטה בלי הקלים
 מהם אינם עושים כיוצא בהם. מתרצת הגמרא: מילתא דאתא
 בקל וחומר קרן וכתב לה קרן – אף דבר שנלמד בקל וחומר טורח
 הכתוב וכותבו, ועל כן נכתב 'טמא', ללמד על משקים הבאים
 מחמת כלי שאינם מטמאים משקים, אפילו שאפשר ללמוד דין זה
 ממשקת הבאים מחמת שרץ.
 הגמרא חוזרת לברר את דברי ריש לקיש לעיל (ע"א), שרבי יוסי
 הסובר שטומאת משקים לטמא אוכלים היא מן התורה, אמר כן
 על פי שיטת רבי עקיבא רבו, ש'טמא' שנטמא באוכל שנטמא
 מכלי שנטמא משרץ והוא שני לטומאה, פירושו 'טמא', ושני
 עושה שלישי בחולין. מקשה הגמרא: אמר ליה רבינא לרב אשי,
 איך יתכן שדברי רבי יוסי אמורים בשיטת רבי עקיבא, והא אמר
 רבא, לא רבי יוסי סבר רבינא עקיבא ששני עושה שלישי בחולין,
 ולא רבי עקיבא סבר רבי יוסי באותו קל וחומר שהוא דן בפסול
 רביעי בקודש, כפי שיובא להלן. ומאחר שסובר רבי יוסי שטומאת
 משקים לטמא אוכלים היא מן התורה, ומקור דין זה הוא ממה
 שנדרש 'טמא' שנטמא במשקה במשמעות 'טמא', בהכרח
 שסובר ששני עושה שלישי בחולין, שהרי ה'טמא' נאמר במשקה
 ובאוכל שנגע בכלי שנגע בשרץ שאינו אלא שני לטומאה. ואילו
 לדברי רבא שרבי יוסי חולק על רבי עקיבא וסובר ששני אינו
 עושה שלישי בחולין, לא יתכן שהוא דורש את דרשת רבי עקיבא
 האמורה.
 מתרצת הגמרא: אמר ליה ו-לו רב אשי לרבינא, אמנם רבי יוסי
 בפשיטת רבי עקיבא רבו אמרה לשמועה זו שמשקה שהוא שני
 לטומאה, מטמא אוכל מן התורה, ואמר שכשם שמשמעות 'טמא'
 שנטמא באוכלים היא 'טמא' אחרים, הוא הדין ל'טמא' שנטמא
 במשקים שמשמעותו היא 'טמא' אחרים, ולמה לא סבירא ליה –
 ואולם הוא עצמו אינו סובר כן, אלא לשיטתו משקה אינו מטמא
 אחרים אלא מדרבנן בלבד, ואינו דורש את ה'טמא' במשמעות
 'טמא' אחרים.
 הגמרא חוזרת לפרש את דברי רבא שהובאו לעיל: אמר ליה רב
 אשי לרב כהנא, בפלגא – מובן מה שאמר רבא שרבי יוסי לא סבר
 לה רבינא עקיבא, שהרי מוכרח כן מדברי רבי יוסי במקום אחר.
 רבנא – שכן שנינו בברייתא, אמר רבי יוסי, מניין לרביעי לטומאה
 בקודש שהוא פסול, ודין הוא – מקור דין זה הוא מקל וחומר. שכן
 נאמר ביולדת (ויקרא יב א), ויבמלאת ימי טהרה לבן או לבת תביא
 פגשן ששנתו עולה וכו' וכו' וכן תר לחטאת אל פתח אהל מועד
 אל הנהל והקריבו לפני ה' ובפר עליה וטהרה. הרי שאף לאחר
 שמלאו ימי טהרתה עדיין היא טמאה לענין קדשים, ואינה ניתרת
 באכילת קדשים ובכניסה למקדש עד שתביא את קרבנותיה. והוא
 הדין לכל הטמאים שנתחייבו בקרבנות, שכל זמן שלא הביאו את
 קרבנותיהם ועדיין הם מחוסרים כפרה, הרי הם אסורים בקדשים
 ובכניסה למקדש, וכן פוסלים הם את הקדשים במגעם. ואם כן יש

ומשקים שנטמאו משרץ וכן לאו מקל וחומר קאמי – וכי אינם
 נלמדים בקל וחומר ממשקים שנטמאו מכלי, ומה משקין תבאין
 ו-שנטמאו מן המטה בלי שנטמא משרץ מן המטה, משקין תבאין
 מן המטה שרץ לא כל שכן שהם מטמאים. ואם כן דין לרבא מן הדין
 להיות פגוש – די לו לדבר הנלמד בקל וחומר להיות כדבר
 הנלמד, ולא להיות חמור ממנו. לפיכך כשם שמשקים הבאים
 מחמת כלי אינם מטמאים כלים, כמו כן משקים שנטמאו בשרץ
 שנלמדים מהם אינם מטמאים כלים.

הגמרא חוזרת לדון בשיטת רבי עקיבא בדין טומאת אוכלים
 לטמא אחרים. שואלת הגמרא: 'טמא' דריש – שנאמר בתחילת
 הכתוב לענין אוכל טמא, ויבי דריש ו-איך דורשו רבי עקיבא.
 משיבה הגמרא: כך הוא דורשו, מכל האוכל אשר יאכל אשר יבא
 עליו מים וטמא, וטמא לענין לטמא ו-שיטמא את המשקין. מקשה
 הגמרא: אתה אומר שטומאת אוכל היא לטמא את המשקין, או
 ו-שטמא אינו טמא אלא לטמא את הכלי. מתרצת הגמרא: אמרת
 – יש לך לומר, שאוכל אינו מטמא כלי מקל וחומר. ומה משקה
 שנטמא אוכל אינו מטמא כלי כמבואר לעיל, אוכל שאין מטמא
 אוכל, וכי אינו דין שלא וטמא כלי. הא ו-אלא במה אני מקיים
 ו-מעמיד את ה'טמא' שנטמא באוכל, בהכרח יש לפרשו לענין
 לטמא את המשקין, שאוכל מטמא משקים משום שהן עלולין
 ו-עומדים בנפל לקבל מומאה. ויבוארו הדברים בסמוך.

מקשה הגמרא: מאי איריא ו-למה צריך לומר ש'טמא' שנטמא
 באוכל מתפרש לענין ש'טמא' משקין משום סברא זו דמשקים
 עלולין לקבל מומאה, תיפוק ליה משום דליכא מידא אחרינא – הלא
 יש ללמוד זאת משום שאין שום דבר אחר שאפשר להעמיד בו
 את ה'טמא' שנטמא באוכל, שלדעת רבי עקיבא משמעותו 'טמא'
 אחרים, שהרי אינו מטמא כלים משום הקל וחומר ממשקה,
 ובהכרח שכונת הכתוב היא לכך שהוא מטמא משקים. מתרצת
 הגמרא: הכי קאמר – כך היא כונת התירצו, וכי תמא – ואם תאמר
 לדחות את הקל וחומר ממשקה, משום שאוכל חמור ממשקה בכך
 דמטמא משקין, מה שאין כן במשקה שאינו מטמא משקה, ועל כן
 אפילו שמשקה אינו מטמא אלא, מכל מקום אוכל נטמא ו-טמא
 לכלי, יש להשיב שאין זו פירא על הקל וחומר. שכן תהא ו-מה
 שדרשו מ'טמא' שאוכל מטמא משקה אינה חומרא של
 האוכלים, אלא חומרא דמשקין הוא, משום דמשקין עלולין לקבל
 מומאה, ועל כן הם נטמאים על ידי אוכל. הרי שמשקה חמור
 מאוכל, ואם משקה אינו מטמא כלי, כל שכן שאוכל אינו מטמא
 כלי.

הגמרא חוזרת לפרש במה משקים עלולים לקבל טומאה יותר
 מאוכלים. שואלת הגמרא: ומה היא עלולתן של משקים, ובמה הם
 ממזריים להיטמא יותר מאוכלים. משיבה הגמרא: בכך שהם
 מקבלין מומאה שלא בהכרח של דבר אחר, מה שאין כן באוכלים
 שאינם נטמאים על ידי מגע בטומאה אלא אם כן הוכשרו קודם
 לכן בנפילת משקים עליהם.

הגמרא מביאה מקור נוסף לכך שאוכלים ומשקים אינם מטמאים
 דבר שהוא כיוצא בהם. מפרשת הגמרא: ממה שנטמא 'טמא'
 באוכל ומשקה שנטמאו מכלי שנטמא משרץ, יש לדרוש דאין
 טומאה עושה דבר אחר שהוא פיוצא בה טמא. שכן אף שדורש
 רבי עקיבא 'טמא' במשמעות 'טמא', מכל מקום מאחר שקריאת
 תיבה זו היא 'טמא', יש בה גם מיעוט, שאף שאוכל ומשקה
 מטמאים אחרים, מכל מקום אינם מטמאים דבר שהוא כיוצא
 בהם, ואין אוכל מטמא אוכל ולא משקה מטמא משקה.

מקשה הגמרא: וכי מהקא נפקא ו-מכאן נלמד שטומאה אינה
 עושה כיוצא בה, מההם נפקא – הלא מקור דין זה הוא ממה
 שנטמא בטומאת שרץ (ויקרא יא לה) ויבי יותן מים על זרע ונפל
 מן הלהם עליו טמא הוא, ושנינו בברייתא שהובאה לעיל (ד"ה),
 ש'הוא' בא למעט, שדווקא 'הוא' ודורע, המאכל נטמא, ואולם אין
 עושה מומאה פיוצא בה – אין אוכל טמא מטמא דבר אחר שהוא
 כיוצא בו, כלומר אוכל אחר. מתרצת הגמרא: חד – אחד משני

קדשים, אֲכָל לֹא לַעֲנִין תְּרוּמָה. ועוד שנינו בהמשכה של משנה זו, 50
וְהַרְבֵּיעִי בְּקוֹדֶשׁ פָּסוּל, וְכֵן הַשְּׁלִישִׁי בְּתְרוּמָה פָּסוּל. וְאִמָּר רַבִּי חִימָא 51
בְּרַ אֲבָא אֲמָר רַבִּי יוֹחָנָן, מִכַּח עֲדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא נִשְׁנִית מִשְׁנָה זוֹ 52
שֶׁל צִירוף כְּלִי. (רַתְנָא) [דְּתַנְן] – שֶׁכֵּן שֶׁנִּינוּ בְּמִסְכַּת עֲדוּת (פ"ח 53
מ"א), הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָא לְהַעֲדִיר עַל הַפְּסוּלָת שֶׁל הַמִּנְחוֹת, וְעַל 54
הַקְּטוֹרֶת וְהַלְבֹנָה הַעוֹמְדִים לִהְיוֹת מוֹקְטָרִים עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְעַל 55
הַתְּחִלִּים שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁאִם הִיוּ מוֹנַחִים בְּתוֹךְ כְּלִי וְנִנְעַ מְבֹל יוֹם 56
בְּמִקְצָתוֹ, פָּסֵל אֶת בּוֹלָן, וְלֹא אֶת מְקוֹם מִגְעוֹ בְּלִבְדוּ. וְהוּא מְשוּם 57
שֶׁהַכְּלִי מִצְרָף אֶת כָּל הַסּוּלָת אוֹ הַקְּטוֹרֶת אוֹ הַלְבֹנָה אוֹ הַגְּחָלִים 58
שֶׁבְּתוֹכוֹ לְדַבֵּר אֶחָד, שֶׁאִם נִטְמָא מִקְצַת מִמֶּנּוּ נִטְמָא כּוּלּוֹ. 59
מִסִּיק רַב אִשִּׁי [אוֹ רַב כְּהָנָא] אֶת רֵאִיתוֹ: הָרִי שְׂרָבִי עֲקִיבָא הוּא זֶה 60
שֶׁחִידֵשׁ דִּין צִירוף כְּלִי הַשְּׁנִי בַּמִּשְׁנָה בְּחִגִּיגָה, וּמִכָּךְ שֶׁבִסְפוּהָ שֶׁל 61
אוֹתָהּ מִשְׁנָה הַשְּׁנִיָּה בְּשִׁיתוֹ שֶׁנִּינוּ שְׂרָבִיעִי בְּקוֹדֶשׁ פָּסוּל, מִשְׁמַע 62
רַבִּיעִי אֵין – פָּסוּל, אֲבָל חֲמִישִׁי בְּקוֹדֶשׁ לֹא פָּסוּל. וְכֵן מִמָּה שֶׁשֶּׁנִּינוּ 63
שֶׁשְׁלִישִׁי בְּתְרוּמָה פָּסוּל, מִשְׁמַע שְׁלִישִׁי אֵין – פָּסוּל, אֲבָל רַבִּיעִי 64
בְּתְרוּמָה לֹא פָּסוּל. וּמֵאֲחֵר שְׁטוּבָר רַבִּי עֲקִיבָא שְׂרָבִיעִי בְּתְרוּמָה 65
וְחִמִּישִׁי בְּקוֹדֶשׁ טְהוֹרִים, בְּהִכְרַח שֶׁאִינוּ סוֹבֵר אֶת הַקֵּל וְחוֹמֵר 66
שֶׁדֶרֶשׁ רַבִּי יוֹסִי מִטְבּוֹל יוֹם וּמִחוּסֵר כִּיפּוּרִים, וְכַדְבְּרִי רַבָּא לְעִיל 67
(ד"ח). 68
הַגְּמָרָא מוֹכִיחָה מִדְּבַרֵּי רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁלִּשְׁתֵּיתוֹ צִירוף כְּלִי בְּקִדְשִׁים 69
אֵינוֹ אֲלֵא מִדְּרַבְנָן, וְנַחֲלֵק בְּדִין זֶה עַל רַבִּי חֲנִין הַסּוֹבֵר שֶׁהוּא מִן 70
הַתּוֹרָה: מִמָּה שֶׁאִמָּר רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁמִּקּוֹר הַמִּשְׁנָה בְּחִגִּיגָה הוּא 71
מַעֲדוּתוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, אֲלֵמָּא קִבְּרִי – מוֹכַח שֶׁהוּא סוֹבֵר שְׂדִין 72
צִירוף כְּלִי הוּא רַק מִדְּרַבְנָן וְלֹא מִן הַתּוֹרָה. שֶׁהָרִי הַעֲדִיר עַל עֲקִיבָא 73
גַּם עַל גְּחָלִים וְלִבְנָה שֶׁאִם נִטְמָאוּ מִקְצַתָּם נִטְמָאוּ כּוּלָּם, וְהָרִי אֵלּוֹ 74
אֵינָם אוֹכֵל אוֹ מִשְׁקָה, וְכֵל עֵיקַר טוֹמְאָתָם הוּא מְשוּם 'חִיבַת 75
הַקּוֹדֶשׁ' שֶׁאֵינָה אֲלֵא מִדְּרַבְנָן. וּמֵאֲחֵר שֶׁכֵּל מִקּוֹר דִּין צִירוף הוּא 76
מַעֲדוּת זוֹ שֶׁבִּכְלָלָהּ גַּם טוֹמְאָה דְּרַבְנָן, אֵין לָנוּ מִקּוֹר לִכָּךְ שְׂדִין זֶה 77
הוּא מִן הַתּוֹרָה, וְאִם כֵּן אֵף בְּסוּלָת שֶׁעֵיקַר טוֹמְאָתָה מִן הַתּוֹרָה 78
הַכְּלִי מִצְרָפָה רַק מִדְּרַבְנָן. וְנִמְצָא דְּפִלְגָא –[שְׂחוּלֹק] רַבִּי יוֹחָנָן עַל 79
דְּבָרָיו דְּרַבִּי חֲנִין דְּאִמָּר שְׂצִירוף כְּלִי הוּא מִדְּאִזְרִיזָתָא, שֶׁכֵּן נִאֲמָר 80
בְּקִרְבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים (בְּמִדְּבָר ז' יד) 'כִּפָּה אֶחָת עֲשֶׂהָ וְהָבֵל מְלֵאָה קְטָנָתָ, 81
וּמִכָּאן שֶׁהַקְּטָנוֹת עֲשֶׂה כָּל מָה שֶׁבִּבְנָה לְאֶחָת', שֶׁאִם נִטְמָא מִקְצַת 82
מִהַקְּטוֹרֶת נִטְמָא כּוּלָּהּ. 83
הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּלָא שֶׁהִקְלוּ חֲכָמִים בְּטוֹמְאָה בְּמִקְדָּשׁ: תָּנִן הֵתָם – 84
שֶׁנִּינוּ שֶׁם בְּמִסְכַּת עֲדוּת (פ"ח מ"א), הַעֲדִיר רַבִּי חֲנִינָא סָגֵן הַכֹּהֲנִים, עַל 85
מָהֵט טוֹמְאָה שֶׁנִּמְצְאָתָ בְּכֶשֶׁר קִדְשִׁים, שֶׁשֶּׁפְּסִין שֶׁנִּגְעָה בְּמִטָּה, וְהַיָּדִים 86
שֶׁל הַכֹּהֵן שֶׁנִּגְעוּ בְּמִטָּה, שְׂחֹרֹת, וְאוֹלָם הַכֶּשֶׁר טָמֵא. וְאִם נִמְצְאָתָ 87
הַמִּטָּה בְּפֶרֶשׁ –[בְּצוּאָה] שֶׁל בְּהֵמָה הַקְּרָבָן, הִכָּל מְחֹרֵר, וְגַם הַבֶּשֶׂר 88
וְאִמָּר רַבִּי עֲקִיבָא, זָכִינוּ – זְכוּת וְטוֹבָה וְרִחוּ וְתִקְנָה הִיא לָנוּ, שֶׁאֵין 89
מוֹמְאָת יָדִים בְּמִקְדָּשׁ, לְפִי שֶׁבִּכָּךְ נִמְנַע הַפֶּסֶד קִדְשִׁים. שֶׁמֶן הַתּוֹרָה 90
אֵין אִדָּם נִטְמָא אֲלֵא מֵאֵב הַטּוֹמְאָה, אֵךְ גִּזְרֵי חֲכָמִים טוֹמְאָה עַל 91
יָדִים שֶׁנִּגְעוּ בְּרָאשׁוֹן לְטוֹמְאָה, וְאִפִּילוֹ עַל סֹתֵם יָדִים שֶׁאֵינָן נְטוּלוֹת 92
בְּמִים, אוֹ שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִזֶּה לְאַחֵר נְטִילָתוֹ, שִׁדְּיָיו שְׁנִיּוֹת לְטוֹמְאָה, 93
וְהָיָה הֵן פּוֹסְלוֹת תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים. וּמְשוּם כֵּן הִיָּה לָנוּ לְטָמָא אֶת יָדֵי 94
הַכֹּהֵן מִחֲמַת נִגְיעַתן בְּמִטָּה, אֲלֵא שֶׁלֹּא גִזְרֵי חֲכָמִים עַל טוֹמְאָה 95
יָדִים בְּמִקְדָּשׁ. וְעַל כֵּן בִּקְרָבָן רַבִּי עֲקִיבָא, שְׂחֹבוֹת וְתִקְנָה הִיא לָנוּ 96
שֶׁלֹּא גִזְרֵי עֲלִיָּה מִקְדָּשׁ, שֶׁכֵּן בִּכָּךְ נִמְנַעַת טוֹמְאָה מִבְּשֶׁר קוֹדֶשׁ 97
שֶׁנִּגְעוּ בּוֹ יָדִים, וְאֵין אֲנִי בָּאִים לִידֵי הַפֶּסֶד קִדְשִׁים. 98

בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל. שֶׁהָרִי מִי לֹא עֲקִיבָא – וְכִי אֵין כְּתוּב זֶה מִדְּבַר 1
גַּם בְּבֶשֶׂר דְּנִנְעַ בְּשָׁנִי לְטוֹמְאָה וְנַעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי, הֲלֹא נִאֲמַר 'יִגַּע בְּכָל 2
טָמֵא', וְאֵף שֶׁנִּי לְטוֹמְאָה הוּא בְּכָלל 'טָמֵא', שֶׁכֵּן נִאֲמַר בְּכָלִי חֶרֶס 3
שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְטוֹמְאָה (וְיִקְרָא י"א ל"ג) 'כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא', וּמִכָּאן 4
שֶׁאוֹכֵל שֶׁנִּטְמָא מִהַכְּלִי וְנַעֲשֶׂה שְׁנֵי נִקְרָא 'טָמֵא'. וְאִם כֵּן מוֹכַח 5
מִהַכְּתוּב הָאֵמֹר בְּבֶשֶׂר קוֹדֶשׁ, שֶׁאִם נִגַּע בְּשָׁנִי וְנַעֲשֶׂה שְׁלִישִׁי הָרִי 6
הוּא פָּסוּל. וְאוֹלָם פָּסוּל רַבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ אֵינוֹ מְפֹרֵשׁ בְּכָתוּב, אֲלֵא 7
מִקּוֹר מִקָּל וְחִמָּר מִמְּחוּסֵר כִּיפּוּרִים, בְּדִאֲמָרֵינוּ – כְּפִי שֶׁנִּתְבָּאֵר 8
לְעִיל (ד"ח). 9
מִסִּיק רַב אִשִּׁי אֶת הוֹכַחְתּוֹ שְׂרָבִי יוֹסִי חוּלֵק עַל רַבִּי עֲקִיבָא: וְאִי 10
פְּלִקָא דְּעָתָה – וְאִם יַעֲלֶה בְּדַעְתָּךְ לומר שְׂרָבִי יוֹסִי קִבְּרִי עֲקִיבָא 11
שֶׁשְׁלִישִׁי לְטוֹמְאָה פָּסוּל גַּם בְּחוּלִין, נִתְּנִי נָמִי – הִיָּה לוֹ לִשְׁנוֹת שֶׁם 12
רַבִּיעִי בְּתְרוּמָה פָּסוּל מִקָּל וְחוֹמֵר. שֶׁכֵּן מִזֶּה לְטְבוֹל יוֹם שֶׁאִפִּילוֹ 13
שֶׁהוּא טְהוֹר לְחוּלִין מִכָּל מְקוֹם הוּא פָּסוּל תְּרוּמָה, שְׁלִישִׁי שֶׁהוּא 14
פָּסוּל בְּחוּלִין כֵּל שֶׁכֵּן שִׁישׁ לוֹ לְפָסוּל תְּרוּמָה לְעִשׂוּתָהּ רַבִּיעִית. 15
וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לְפָסוּל אֵף חֲמִישִׁי בְּקוֹדֶשׁ מִקָּל וְחוֹמֵר, שֶׁכֵּן מִזֶּה לְמַחוּסֵר 16
כִּיפּוּרִים שֶׁאִפִּילוֹ הוּא טְהוֹר לְתְרוּמָה מִכָּל מְקוֹם הוּא פָּסוּל 17
לְקִדְשִׁים, רַבִּיעִי שֶׁהוּא פָּסוּל בְּתְרוּמָה כֵּל שֶׁכֵּן שִׁישׁ לוֹ לְפָסוּל 18
קִדְשִׁים וְלַעֲשׂוֹתָם חֲמִישִׁי לְטוֹמְאָה. וּמִכָּךְ שֶׁלֹּא פָּסֵל רַבִּי יוֹסִי אֲלֵא 19
שְׁלִישִׁי בְּתְרוּמָה וְרַבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ, בְּהִכְרַח שֶׁהוּא חוּלֵק עַל רַבִּי 20
עֲקִיבָא, וְאֵינוֹ דוֹרֵשׁ אֶת ה'יִטְמָא' שֶׁנִּאֲמַר בְּאוֹכֵלִים וּמְשִׁקִּים שְׁנִיִּים 21
בְּמִשְׁמַעוֹת 'טָמֵא', וְסוֹבֵר שֶׁשְׁלִישִׁי בְּחוּלִין טְהוֹר. 22
מִסִּים רַב אִשִּׁי אֶת שְׂאֵלָתוֹ: אֲלֵמָּא מִזֶּה שֶׁאִמָּר רַבָּא שְׂרָבִי עֲקִיבָא לֹא 23
קִבְּרִי כְּאוֹתוֹ קָל וְחוֹמֵר שֶׁדֶרֶשׁ רַבִּי יוֹסִי מִטְבּוֹל יוֹם לְפָסוּל שְׁלִישִׁי 24
בְּתְרוּמָה, וְכָל וְחוֹמֵר שֶׁדֶרֶשׁ רַבִּי יוֹסִי מִמְּחוּסֵר כִּיפּוּרִים לְפָסוּל 25
רַבִּיעִי בְּקוֹדֶשׁ, מְגָלִין – מִנֵּין לוֹ דְּבַר זֶה, הֲלֹא יִתְכֵּן שֶׁדוֹרֵשׁ רַבִּי 26
עֲקִיבָא קָל וְחוֹמֵר זֶה וְאִכָּן פּוֹסֵל מִחֲמַתָּהּ גַּם רַבִּיעִי בְּתְרוּמָה וְחִמִּישִׁי 27
בְּקוֹדֶשׁ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אֲמָר לִיָּה רַב כְּהָנָא לְרַב אִשִּׁי, הָרִי אִם 28
סוֹבֵר רַבִּי עֲקִיבָא שִׁישׁ לְדוֹרֵשׁ קָל וְחוֹמֵר זֶה, וּפּוֹסֵל גַּם רַבִּיעִי 29
בְּתְרוּמָה וְחִמִּישִׁי בְּקוֹדֶשׁ, לֹא יִתְכֵּן דִּלָּא לְשִׁשְׁתִּים תָּנָא וְלִיתְנִי – 30
שֶׁלֹּא יִמְצָא שׁוּם תָּנָא בְּמִשְׁנָה אוֹ בְּבִרְיָתָא שֶׁיִּשְׁנָה שְׂרָבִיעִי בְּתְרוּמָה 31
וְחִמִּישִׁי בְּקוֹדֶשׁ פָּסוּלִים, וְכִאֲשֶׁר תִּשְׁאֵל שִׁיתָ מִי הִיא, נִימָא 32
[נִשְׁבִּיב] שִׁשִּׁית רַבִּי עֲקִיבָא הִיא זֶה. וּמֵאֲחֵר שֶׁלֹּא מִצִּינוּ כְּשִׁיתָ זֶה 33
בְּשׁוּם מְקוֹם, מוֹכַח שֶׁאֵף לְדַעַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבִּיעִי בְּתְרוּמָה וְחִמִּישִׁי 34
בְּקוֹדֶשׁ טְהוֹרִים, וְאִם כֵּן בְּהִכְרַח שֶׁאִינוּ דוֹרֵשׁ אֶת הַקֵּל וְחוֹמֵר 35
הָאֵמֹר. 36
תִּמָּה רַב אִשִּׁי עַל רֵאִיתָ רַב כְּהָנָא: וְאֵין אֲחֵבִי נִיקוּם וְנִקְמוּךְ – הָאִם 37
עַל כֵּךְ אֲנִי נְעֻמָּד וְנִסְמוּךְ, וְכִי מְשוּם שֶׁלֹּא מִצְאָנוּ שׁוּם מִשְׁנָה אוֹ 38
בְּרִיתָא שֶׁזֶּה שְׂרָבִיעִי בְּתְרוּמָה וְחִמִּישִׁי בְּקוֹדֶשׁ פָּסוּלִים, יֵשׁ 39
לְהוֹכִיחַ שְׂרָבִי עֲקִיבָא חוּלֵק עַל הַקֵּל וְחוֹמֵר שֶׁל רַבִּי יוֹסִי, וְסוֹבֵר 40
שְׂרָבִיעִי בְּתְרוּמָה וְחִמִּישִׁי בְּקוֹדֶשׁ טְהוֹרִים. עַל כֵּן נִפְקַ –[יִצְאָ] רַב 41
אִשִּׁי, וְאִי תִימָא –[וְיֵשׁ אוֹמְרִים] שִׁיבָא רַב כְּהָנָא, דִּקָּ וְאִשְׁבָּחָ – 42
וְדִקְדָּק וּמִצָּא בְּפִירוּשׁ שְׂרָבִי עֲקִיבָא מִטְהַר רַבִּיעִי בְּתְרוּמָה וְחִמִּישִׁי 43
בְּקוֹדֶשׁ, מִמָּה דְּתַנְן – מִמָּה שֶׁשֶּׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה בְּחִגִּיגָה (כ"ג) הִכָּלִי מְצָרָף 44
אֶת מָה שֶׁבְּתוֹכוֹ לְקוֹדֶשׁ. שֶׁאִם הִיוּ שְׁנֵי מֵאֲכָלִי קוֹדֶשׁ בְּתוֹךְ עֲרִיבָה 45
אֲרוּכָה, וְכֵל אֶחָד מֵהֶם נִמְצָא בְּצַד אֲחֵר וְלֹא נִגְעוּ זֶה בְּזֶה, וְנִגַּע 46
אִדָּם טָמֵא בְּאוֹכֵל שֶׁבְּצַד אֲחֵר, נִטְמָא גַּם הָאוֹכֵל שֶׁבְּצַד הָאֲחֵר, 47
מְשוּם שֶׁהַכְּלִי מִצְרָף אֶת שְׁנֵיהֶם לְהִיחָשֵׁב לְדַבָּר אֶחָד, שֶׁאִם נִטְמָא 48
מִקְצָתוֹ נִטְמָא כּוּלּוֹ. וְחוֹמֵר זֶה שֶׁל צִירוף כְּלִי נִאֲמַר רַק לְעִנֵּן 49

בימים מאירים ובהירים אלו הנני לאחל למר ולכל בני ביתו שיחיה להם בכל ענייניהם . . גם כהוראת ימי חנוכה "על פתח ביתו מבחוץ" – שגם בפעולותיו מחוץ לביתו, כלומר, בעסקנות ציבורית והפצת נר מצווה ותורה אור בכלל, יהיה מוסיף בנר ואור מיום ליום. ממכתב ימי החנוכה, ה'תשל"ג

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף יט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"ט רש"י

בכל טמא מי לא משמע נמי דאי נגע בשני – דהא שני נקרא טמא – "כל אשר בתוכו יטמא". והשתא דשמעין ליה לרבי יוסי בשלישי לתרומה ולא רביעי, ורביעי לקודש ולא חמישי – על כרחך לית ליה שני עושה שליש בחולין, ולא דריש טמא יטמא. דאי אית ליה – ליתיה לרביעי בתרומה בכל חומר מטבול יום; ומה טבול יום שומור בחולין – פסול בתרומה, שליש פסול בחולין – אין דין שיעשה רביעי בתרומה; ודיו

ליכא למימר, דאם כן מפרך קל וחומר, דהא שליש לתרומה נפקא לן מקרא כי היכי דנפקא לן שליש בחולין. ורביעי בכל חומר, וחמישי בקודש בכל חומר ממוחרס כפורים. אלא דאי לית ליה לרבי יוסי שני עושה שליש בחולין. אלא רבי עקיבא לא סבר לה כרבי יוסי פנלן – דלמא רבי עקיבא אית ליה נמי לרבי וחומר דרבי יוסי, ומייתי ליה בהאי קל וחומר רביעי בתרומה וחמישי בקודש. אמר ליה – אם איתא דיש חולקים בדבר הזה, וכי לא לישתמיט שום תנא וליתני רביעי בתרומה בחד דוכתא? וכל תיקש לן מני – נימא רבי עקיבא דהא. אבא ורבי אבהו לית ליה לרבי עקיבא קל וחומר דרבי יצחק, משום פירכא דדור אחרון, כדאמר במסכת סוטה (כז,ב): עתיד דור אחרון לטהר את השלישי בתרומה, שאנו מטמאין אותו בכל חומר מטבול יום, כדאמרן. דוד אחרון פריך: מה לטבול יום – שכן אב הטומאה. הלכך לרבי עקיבא נמי, דאית ליה שליש בחולין – לא מייתי שום מעלה חריף לתרומה בכל חומר מטבול יום, משום דא פירכא. ושלישי, בין בתרומה בין בחולין – נפקא לן מקרא בהדיא, דדריש טמא יטמא. ורביעי בקודש נמי מ'הבשר אשר יגע בכל טמא' – מי לא עסקין דנגע בשלישי. דהא לרבי עקיבא, הואיל ודרש טמא יטמא, אשכחן שליש דאקרי טמא, ומשכחת לה דאית קודש לרבי עקיבא: שרץ

טימא כלי וזהו ליה ראשון, וכלי אוכל, ואוכל משקה, ומשקה אוכל. דהא לרבי עקיבא טומאת משקין דאורייתא. וחמישי בקודש לא מייתי בכל חומר ממוחרס כפורים – דאיכא למיפרי: מה למחוסר כפורים – שכן אב הטומאה. ומבעיא לן לרבי מאיר ורבי אלעזר, דאמרו בהדיא דמשקין אין מטמאין דבר אחר מן התורה. ולרבי יוסי נמי, דאוקמינא דליה לא סבירא ליה – היכי משכחת קודש בא לידי רביעי? שרץ כלי – דהו' ראשון, וכלי אוכל – הו' שני. ואוכל משקה – הו' שלישי. והאיכא יבא לידי רביעי ונראה לי דעל כרחך לא משכחת לה אלא מדרבנן. ותדע, דקתני לה גבי מעלות ד"חומר בקודש" (חגיגה כב,ב) דקיימא לן ה'הם דכולהו מדרבנן גינהו. והו' מחמש מעלות האחרונות היא. ואמר התם, חמש אחרונות לית להו דררא דטומאה דאורייתא. ובמסכת סוטה נמי סוגיא דשמענא דרבי יוסי מדרבנן אולא. ואוכל שליש לרבי יוסי בקודש, דקאמר לעיל ולמזנו שליש בקודש מן התורה, מהיכן קבלה? הואיל ואין משקה טמא אוכל – על כרחך מאוכל קיבלה, וסבירא ליה טומאה עושה חבא בה כדשים. ואוכל מטמא משקה, כיון דלא דרש טמא יטמא – לא ידענא כיוצא נפקא אלא, אי לאו מהאי קרא "וכי יותן מים על ורע" וכו', ודרשין: הוא טמא ואינו עושה כיוצא בו, ומדאיצטריך קרא למעוטי כיוצא בו – מכלל דטמא אחרים. וכי תימא: "טמא הוא" – הרי הוא טמא ואינו מטמא אחרים – אם כן לשתוק קרא מיניה. ולכתוב טמא, ומהיכא תיתי לן טומאה לאחרים? ואי קשיא: הואיל ומשקין לא מטמאין אחרים לרבי יוסי, תו לא מיתוקמא מתניתין בתרצא דתריץ רבי ירמיה לעיל, ואודא רבי יוסי לטעמיה, והדר קשיין לזכותה: אמאי אינהו דאיה המדה? מדה ומדה היא לא תיקשי. דכי אוקמינא ואודא רבי יוסי לטעמיה – בה' טעמא דהא מתניתין דרבי יוסי אליבא דרבי עקיבא אוקמינא, דדרש טמא יטמא, דהא מהא מיייתין סיעתא עליה. ואני שמעתי דרבי יוסי אית ליה יטמא יטמא גבי משקין, והא דאמר לא סבירא ליה בהדיא דאובלך דרבי עקיבא – אמרן לענין טומאה עושה כיוצא בה. ועכשיו אתה בא לידי רביעי? שרץ כלי, כלי אוכל, ואוכל משקה, ומשקה אוכל. ואי אפשר להעמידו מפני כמה תשובות. ומיהו, לרבי מאיר דאמר בהדיא טומאת משקין לטמא אחרים לא דאורייתא – לא משכחת לה רביעי אלא מדרבנן. ואנן אהבי' נסמך – משום דלא אשכחן תנא, ואנן נגעין ליה קל וחומר. דק ואשכחן – בהדיא. דאמר רבי עקיבא רביעי ולא חמישי. הכלי מצרף מה שבתוכו – עריבה ארוכה לא אוכלי קודש מבאין ואוכלי קודש מבאין, ואנן נגעין ליה בזה, ונגע נבא באוכלין שבראש אחד ובכלי לא נגע. ואוכל אין מטמא כלי אפילו מדרבנן, ואפילו הכי האוכלין שבשני ראשיה טמאים – שהכלי מצרף. מעדותו – על ידי עדותו. הוסיף רבי עקיבא – בעדות. לבונה ונחלים – אף על גב דלאו אוכלין גינהו – חזית הקודש מכשרתו ומשווי להו אוכל. בפרק "כל שעה" (להא, פסל את כולן) – אלמא: מצרף כלי מה שבתוכו. דאי משום דנגעי אחרדי, נהי דנחלת שנגע בה מטמא את חברתה. אבל חברתה תו לא מטמא – דאם כן הוה ליה שיש ושביעי עד מאת. ומאורת עדות נשנית משנה זו דהכלי מצרף, וקתני בהדיא רביעי בקודש פסול. אלמא: דרבי עקיבא חמישי לית ליה. שליש בתרומה – אין, רביעי – לא, אלמא לית ליה לרבי עקיבא קל וחומר דרבי יוסי. בלשון אחר שמעתי, יורד לעמק תחום, ואי אפשר להעמידו. אלמא קסבר צירוף דרבנן – מילתא באנפי נפשה היא. מדאמר רבי יוחנן מעדותו של רבי עקיבא נשנית – אלמא קסבר רבי יוחנן צירוף דכלי לקודש דקתני גבי מעלות – לא דאורייתא הוא, אלא מדרבנן. מעדותו של רבי עקיבא מדרבנן הוא, וגדלים ולבנה לאו נבי קבולי טומאה גינהו אלא מדרבנן. ואף על גב דאמר מר: "הבשר" לרבות עצים ולבונה – אמרין ב"כל שעה" (שם) דמעלה מדרבנן היא. ופליגי – דרבי יוחנן אדרבי חנין. כה אחת – בקטורת כתיב, דקודש הוא. תנן התם – בעדיות: ועל המחט העיד עם שאר עדיות, שאם נמצאת בבשר קודש, שהסכין שנגע בה והידים של כהן שנגעו בה טהורין, והבשר טמא. ולקמיה מפרש האי מחט מאי טומאה הוה ביה. וזכור

נ'תני נמי רביעי בתרומה – והוא הדין דהוה מצי למימר אי סבר לה כרבי עקיבא – אמאי איצטריך לאיתויי בכל חומר רביעי בקודש ממוחרס כפורים? מנופיה דקרא שמעין ליה. כיון דשלישי טמא בחולין קרי כאן "הבשר אשר יגע בכל טמא וגו'" כי היכי דדרשין השתא לענין שליש. לא לישתמיט תנא וליתני רביעי בתרומה וחמישי בקודש – פירש הקונטרס: דלמאן דאמר טומאת משקין

לטמא אחרים דרבנן – לא משכחת רביעי בקודש אלא מדרבנן. ועל ידי עצים לבונה משכחת לה שפיר. כדפירשתי לעיל. ורצה לומר דמביעא ליה אי מהני חיבת הקודש למימני ביה ראשון ושני – יסבור דאובל מטמא אוכל. ומה שפירש הקונטרס: מדקתני לה גבי מעלות בפרק "חומר בקודש" (חגיגה כב,ב ושם) אם כן דרבנן היא – אין נראה לרבינו יצחק, דהא אוקמא כרבי עקיבא, ואיתו דריש יטמא יטמא, על כרחך רביעי בקודש דאורייתא, דקרי כאן "הבשר אשר יגע וגו'". וצירוף נמי דאורייתא לרבי תנן. והא דאמר בחגיגה (שם כא,ב) חמש מעלות אחרונות לית להו דררא דטומאה דאורייתא – רבינו תנאל לא גרס דאורייתא, ואפילו אי גרס ליה – הוה פירוש: לית להו דררא דטומאה דאורייתא, שלא היה לכתוב לטומאה, לפי שהן דרוקין מן הטומאה. דמן הדין היה להם להיות טהורים. ועוד פירש הקונטרס: דמאן ללא דריש טמא יטמא נפקא ליה דאובל מטמא אחרים מדאיצטריך "טמא הוא" למעוטי שאין טומאה עושה כיוצא בה. אומר רבינו יצחק: הניית לאבי ולרב אדא בר אבהו, אבל לרבינא דאמר מקרא מלא דבר הכתוב – דילמא אתא הוא לקדשים, דהוה אמינא עושין כיוצא בהן מ'הבשר אשר יגע בכל טמא". אלמא קסבר צירוף דרבנן – יש פירוש מרש"י שפירש דדייק לרבי עקיבא צירוף דרבנן, דמאורייתא אין טומאה ללבונה ונחלים, דהא לא אוכל גינהו, דמעלה דרבנן היא מה שמקבל

טומאה, ובפרק "כל שעה" (פסחים להא, קרי לה מעלה. ואין זה ראיא, דהתם נמי קרי לה מעלה להביא כפרתו אוכל בקדשים, אף על גב דהו' דאורייתא, כדדריש בפרק "הערל" (יבמות ע"ב). ועוד: דבהדיא מוכח בפרק שני בחולין (ל"ג) ד"הבשר" – לרבות עצים ולבונה לאו אסמכתא היא, דמוכח התם מינה חיבת הקודש מכשר דאורייתא. ונראה לרבינו יצחק כמו שהונה בפירוש דדיק צירוף דרבי עקיבא דקתני רישא על אפר חטאת, שאם נגע טמא מבקע – טימא את כולו. וזהו מדרבנן, שאפר חטאת אינו קודש אלא חול, כדמוכח בפרק "התכלת" (מנחות נ"ב,א ושם) שאין מועילין באפר פרה. וקתני הוסיף רבי עקיבא – משמע דהו' דרבנן, כמו רישא. שאין טומאת ידים במקדש – חימה לרבינו יצחק: אמאי היה להם להיות טמא? הא אין בהן היסח הדעת ואי משום דאמר בפרק בתרא דחגיגה (כ"ד,א ושם) כל הפוסל תרומה טמא ידים להיות שניות – אם כן מאי קא פריך תריייהו ביום גורז? והא הנהו ידים שפסולות תרומה איירי בסתם

בטמא, והבשר "כל שעה" (פסחים להא, קרי לה מעלה. ואין זה ראיא, דהתם נמי קרי לה מעלה להביא כפרתו אוכל בקדשים, אף על גב דהו' דאורייתא, כדדריש בפרק "הערל" (יבמות ע"ב). ועוד: דבהדיא מוכח בפרק שני בחולין (ל"ג) ד"הבשר" – לרבות עצים ולבונה לאו אסמכתא היא, דמוכח התם מינה חיבת הקודש מכשר דאורייתא. ונראה לרבינו יצחק כמו שהונה בפירוש דדיק צירוף דרבי עקיבא דקתני רישא על אפר חטאת, שאם נגע טמא מבקע – טימא את כולו. וזהו מדרבנן, שאפר חטאת אינו קודש אלא חול, כדמוכח בפרק "התכלת" (מנחות נ"ב,א ושם) שאין מועילין באפר פרה. וקתני הוסיף רבי עקיבא – משמע דהו' דרבנן, כמו רישא. שאין טומאת ידים במקדש – חימה לרבינו יצחק: אמאי היה להם להיות טמא? הא אין בהן היסח הדעת ואי משום דאמר בפרק בתרא דחגיגה (כ"ד,א ושם) כל הפוסל תרומה טמא ידים להיות שניות – אם כן מאי קא פריך תריייהו ביום גורז? והא הנהו ידים שפסולות תרומה איירי בסתם

בסתם ידים. והנהו ידים דכל הפוסל התרומה מטמא ידים להיות שניות – אינו אלא לקדשים, כדמוכח בחגיגה! ותיקין רבינו יצחק: דרך גזירה והאי אינה הויה דחגיגה, אלא מסתמא כשגזרו אסתם ידים שיהיו שניות – גזר כמו כן מסתמא על ידים הנוגעות בראשון שיהיו שניות. הלכך, הני ידים שנגעו במחט שהוא ראשון – היה להם להיות שניות, אלא דאין טומאת ידים במקדש. **ונימא** אין טומאת

ונימא: שאין טומאת ידים וכלים במקדש! אמר רב יהודה אמר רב, ואיתנימא רבי יוסי ברבי חנינא: ידים קודם גזירת כלים נשנו. אמר רבא: והא תרוייהו בו ביום גזרו, דתנן: הספר, והידיים, והטבול יום, והאובלן והכלים שנטמאו במושקין! אלא אמר רבא: הנה לטומאת סבין, דאפילו בחולין נמי לא מטמא. האי סבין דנגע במאי? אילימא דנגע בפשר – הא אין אוכל מטמא כלי, ואלא דנגע במחט – והא אין כלי מטמא כלי. האי מחט מאי עבדתיה? אי נימא ספק מחט – והא איתמר: רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, חד אמר: לא גזרו על ספק הרוקין שבידשלים, וחד אמר: לא גזרו על ספק הכלים שבידשלים! אמר רב יהודה אמר רב: כגון שאבדה לו מחט טמא מת, והכירה בפשר. רבי יוסי ברבי אבין אמר: כגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים. גופא, רבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, חד אמר: לא גזרו על ספק הרוקין שבידשלים, וחד אמר: לא גזרו על ספק הכלים שבידשלים. רוקין חנינא, כלים חנינא. רוקין חנינא, כל הרוקין הנמצאין בירושלים מיהויר, חוץ משל שוק העליון! לא צריכא, אף על גב דאיתחזק זב. כלים חנינא, דתנן: כל הכלים הנמצאים בירושלים, דרך ירידה לבית הטבילה – טמאין. הא דעלמא – מהוירין! ולטעמיה, אימא סיפא: דרך עליה – מהוירין. הא דעלמא – טמאין. אלא, רישא דוקא, וסיפא לאו דוקא, ולאפוקי גזירתא. ולרב, דאמר: כגון שאבדה לו מחט טמא מת והכירה בפשר, כיון דאמר מר: "בחלל חרב" – חרב הרי הוא בחלל, אדם וכלים נמי ליטמא! אמר רב אשי: זאת אומרת עזרה רשות הרבים היא, והוה ליה ספק טומאה ברשות הרבים, וכל ספק טומאה ברשות הרבים – ספיקו מהויר. הא ברשות היחיד – ספיקו טמא הוא. מכדי, האי מחט – דבר שאין בו דעת לישאל הוא, וכל דבר שאין בו דעת לישאל הוא, ואדם וסבין, ספק נגע במחט זה ספק לא נגע, והוא לא ספק טומאה ברשות הרבים דספיקו טהור. ופרישין הא רשות היחיד הוי ספיקו טמא – הא דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסבין, ולא גרסינן: האי מחט. אלא: מכדי דבר שאין בו דעת לישאל הוא. ואי גרסינן ליה – הכי מפרשינן: מכדי האי עדות דמחט – דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסבין, וכל מי שאין בו דעת לישאל בו, דכל ספק טומאה מוטעה גמרינן: מה סוטה רשות היחיד ועל הספק טמאה אף כל ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא. ומניה, מה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לא – אף כל מי שיש בו דעת לישאל, כגון אדם, ספק נגע בשרץ ספק לא נגע, דיש בו דעת שיבולין לשואל אם נגע והוא אינו יודע – ספיקו טמא. הכא ביד אדם – אדם היה עוסק בה, ואם נגע בו הסבין במחט – על ידי אדם נגע, בה, הלכך, אם עזרה רשות

לא

זכות וטובה וריחוק ותקנה היא לנו מהפסד קדשים, שלא נגזרה גזרת ידים במקדש ליטמא בדבר שאין מטמא אדם. דהאי מחט מוקמי ליה דלאו בר טומאי אדם הוא. דאילו חוץ למקדש מטמאים ידים בטומאה כל דהו אפילו חטמן, משום ידים עסקיות. ונימא – נמי, זכינו שאין טומאת כלים במקדש מדרבנן בדבר שאין מטמא מן התורה. דאילו בחולין גזר רבנן ביה טומאה, ואף על גב דמדאורייתא טהור – כדתנן גבי שמונה עשר דבר: והאובלים והכלים שנטמאו במשקין, עשר חטין סבין טהור. ידים קודם גזירת כלים נשנו – ליטמא מדרבנן. וכשהעידו עדות זו עדיין לא נגזרה גזירת חכמים על טומאת כלים דרבנן, לפיכך לא יוכל לומר זכינו שאין טומאת כלים במקדש – דהדא שעתא אפילו בעלמא נמי לא הוא. בו ביום – בעלית חניה בן חזקיה בן גזון, ב"ציצית השבת". דתנן: אלו פוסלין את התרומה. הספר – והתם מפרש טעמא משום תקנת ספרים: שהיו מניחין את הספרים עם התרומה, ועכברים אוכלים אותם. והידיים – אפילו חטמן, אם נגע בתרומה בלא נטילת ידים. והטבול יום – והתם פריך: דאין אדרייתא דהוא ומשני: סמך מכאן טבול יום. **א"א אמר רבא** – והאי כבר נגזרה על הכלים מדרבנן שיטמאו במשקין, ומיהו הכא ליכא משקין. והנה לטומאת סבין, דאפילו בחולין שלא חשו להפסידן – לא שייכא בהו הכא טומאה לסבין. דהאי סבין דנגע במאי, שיטמאהו? לא בשר ולא מחט אין יכולין לטמאו, דאין אוכל ולא כלי שאינו אב הטומאה מטמאין כלים אפילו מדרבנן, ולא גזרו חכמים מדבריהם טומאה על הכלים אלא שיטמאו מן המשקין, ומשום משקה זב וזבה. **מאי עבדתיה** – דמטמא בשר. **ספק מחט** – לא ידעין אי טמא אי טהור, ושל מי היתה. על ספק הרוקין – לומר שמה שאין בו של נדה הן, ורוקין אב הטומאה הן, לטמא אדם, דכתיב (ויקרא טו) "וכי ירוק הוב". **מחט של טמא** – מהו? – שהיא אב הטומאה, והמחט עצמו אב הטומאה, דחריב הרי הוא בחלל, ולקמיה פריך: אמאי הסבין והידיים טהורין? אף גופו של כהן טמא הוא, וצריך טבילה להעבר שמש דאורייתא. רבי יוסי ברבי אבין אמר – עלעל ספק מחט, וכגון שהיתה פרה חסומה ובאה מחוץ לירושלים. דהואי מעלמא אתי, דמשנכנסה לשם לא בלעתה, דהוה להו ספק כלים של מקומות אחרים. של שוק העליון – שם היו מתקבצין טמאין, שלא לטמא את חביריהם. ואף על גב דאיתחזק זב – שראינוהו עובר בשוק זה שנמצא בו רוק, ואשמעינן דלא גזרו, דכולי האי לא שמענו ממתניתין. בדרך אחת היו יורדין לבית הטבילה – ועלין בדרך אחרת. הנמצאין בדרך היחידה – טמאין. דמאי בעו התם? אלא טמאין היו, והיה רוצה

לנפול, ונפלו ממנו. דרך עליה טהורים – שהטבילין. ולטעמיה אימא סיפא בו' – ומהא ליכא למשמע מיניה. דאיכא למידק מרישא הכי. ואשמעינן הך אמוראי דלעיל, דאמרי לא גזרו – דרישא דוקא. דקתני בדרך ירידה הוא דמטמאין, הא דכל העיר טהור. וסיפא דקתני דרך עליה טהורין – לא תיזוק מינה הא דכל העיר טמאין, אלא לטמא בועיה – מבואות קטנים שהיו סמוך לדרך ירידה ועליה, ופעמים שהיו יורדין דרך אותן מבואות ופעמים עולין, והנהו טמאין מספק, שהרי מתחלה טמאין היו, ספק נפלו בירידה לא ספק בעליה, ומספקא לא נפקי מטמאה. אבל שאר כלים, ספק נטמאו ספק לא נטמאו – לא גזרו עליהן מספק. כיון דאמר מר חרב הרי הוא בחלל – וזו נגעה בטומאת מת, שהוא אב הטומאה, ונעשה גם המחט אב הטומאה. ואמאי הסבין והידיים טהורות? **א"ר** וכלים נמי ליטמא – דכל אב הטומאה מטמא אדם וכלים, בין כלי את אדם את אדם, בין אדם כלי וכלי אדם. בפרשה "זאת חקת התורה" בספרי. עזרה רשות הרבים היא – לטומאה. ואדם וסבין, ספק נגע במחט זה ספק לא נגע, והוא לא ספק טומאה ברשות הרבים דספיקו טהור: ופרישין הא רשות היחיד הוי ספיקו טמא – הא דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסבין, ולא גרסינן: האי מחט. אלא: מכדי דבר שאין בו דעת לישאל הוא. ואי גרסינן ליה – הכי מפרשינן: מכדי האי עדות דמחט – דבר שאין בו דעת לישאל הוא הסבין, וכל מי שאין בו דעת לישאל בו, דכל ספק טומאה מוטעה גמרינן: מה סוטה רשות היחיד ועל הספק טמאה אף כל ספק טומאה ברשות היחיד ספיקו טמא. ומניה, מה סוטה יש בה דעת לישאל אם נטמאה אם לא – אף כל מי שיש בו דעת לישאל, כגון אדם, ספק נגע בשרץ ספק לא נגע, דיש בו דעת שיבולין לשואל אם נגע והוא אינו יודע – ספיקו טמא. הכא ביד אדם – אדם היה עוסק בה, ואם נגע בו הסבין במחט – על ידי אדם נגע, בה, הלכך, אם עזרה רשות

כשמצא אותה בכפר הקרבן, וראה שזו היא המחט הטמאה
שאבדה לו. הגמרא מביאה תירוץ אחר: רבי יוסי בריה רבין
אמר, לעולם מדובר במחט שאין ידוע מה היא, ובגוף שהיה
הקרה שנמצאה בה המחט חסומה בפיה, ובאף מהיו לירושלים, וכך
נשארה כשפיה חסום עד ששחטוה, ובהכרח בלעה מחט זו מחוץ
לירושלים, ועל כן דינה כספק כלים מחוץ לירושלים שגורו עליהם
טומאה, והיא מטמאה את הבשר.
הגמרא דנה בדברי האמוראים שהובאו לעיל, בדיון ספק רוקים
וספק כלים בירושלים: גומא – נשוב לעצם דברי רבי אלעזר ורבי
יוסי בריה חנינא ונבאר אותם. רבי אלעזר ורבי יוסי בריה חנינא, חד
וחד (אחד) מהם אמר, לא גזרו על ספק הרוקין שביירושלים. וחד
וחד (אחד) מהם אמר, לא גזרו על ספק הכלים שביירושלים. מקשה
הגמרא: הלא בספק רוקין תנינא – כבר שנינו במשנה שביירושלים
הם טהורים, וכן על ספק כלים תנינא – כבר שנינו במשנה
שביירושלים הם טהורים, ונחזיר הידיעה בדברי אמוראים אלו.
מפרשת הגמרא את קושייתא הראשונה: ספק רוקין תנינא
ו-שנינו, דהרי תנן במסכת שקלים (פ"ח מ"א), כל הרוקין הנמצאין
בירושלים פטורין, חוץ משל הרוקנים הנמצאים בשוק העליון של
ירושלים, משום ששם היו מתקבצים הטמאים כדי שלא לטמא את
חבריהם הטהורים, ויש לחשוש שמא הרוק הוא של אדם טמא.
מתרצת הגמרא: לא צריכא – לא הוצרך אחד מהאמוראים אלו
להשמיענו שרוקים שביירושלים טהורים, אלא לחדש שאף על גב
דאייתחון (שהוחזקו) ב- שראינו שגבר זב באותו שוק שנמצא
רוק, אף על פי כן הקלו בירושלים ולא חששו שמא הוא רוקו של
הזב. שכן מדברי המשנה בשקלים לא שמענו חידוש זה.
מפרשת הגמרא את קושייתא השנייה: הלא בספק כלים כבר תנינא
ו-שנינו שביירושלים הם טהורים, דהרי תנן במשנה (שם מ"ב), כל
הכלים הנמצאים בירושלים, אם נמצאו בדרך הירידה לבית המדרש,
הרי הם טהורים. שהיו לבית המדרש שתי דרכים, באחת יורדים
אליו ובשנייה עולים וחוזרים ממנו, וכלים שנמצאו בדרך היורידה
ודאי הובאו לשם כדי לרטיבם ולטהרם מטומאתם, ואבדו קודם
שהספיקו לטובלם. מדייקת הגמרא מדברי המשנה: דווקא בדרך
ירידה הכלים טהורים, ואם כן למה נצרך אחד מהאמוראים האמורים
להשמיענו שספק כלים בירושלים טהורים. מתרצת הגמרא:
ולפעמינא – הלא לשיטתך שיש לדייק מדברי המשנה שדווקא אם
נמצאו בדרך ירידה הם טהורים, ואיך יאמר – אם כן אמור ונבאר
את מה ששנינו בסוף דברי המשנה, אם נמצאו הכלים בדרך העליה
מבית המדרש הרי הם טהורים, והרי יש לדייק משם להיפך,
שדווקא אם נמצאו בדרך העליה הם טהורים, משום שמן הסתם
אבדו לאחר שהוטבלו ונטהרו, ואם כן ירידה לבית המדרש (העיר) הם
טהורים, ונמצא שדיוק הדין סותר לדיוק הסיפא, ובהכרח אחד
מהם אינו בדיוקא, ואם כן אין להוכיח מדברי המשנה על ספק
כלים בירושלים כלל. אלא משמענו אחד מהאמוראים שהובאו
לעיל, שדברי הרישא 'דרך ירידה לבית המדרש' הם
בדיוקא, ודברי הסיפא 'דרך עליה טהורים' הם לא בדיוקא, אלא
הוא הדין לכלים הנמצאים בכל ירושלים שהם טהורים. ומה
שנקטה הסיפא 'דרך עליה טהורים' לא באה אלא לאפוקי גזירותא –
למעט את המבואות הקטנים הסמוכים לדרכי העליה והירידה של
בית המדרש, שלפעמים יורדים בהם לבית המדרש ולפעמים
עולים בהם ממנו, ולהשמיענו שהכלים הנמצאים שם טהורים.
שכן יש להסתפק בהם האם אבדו בדרכם לבית המדרש קודם
שהוטבלו או בדרכם חזרה ממנו לאחר טבילתם, אך משום
שבתחילה ודאי היו טהורים, עלינו להעמידם מספק על חזקתם
הראשונה ולטמאם, ואין לטהרם כשאר הכלים שביירושלים.
הגמרא חוזרת לדון בביאורו של רב במשנה בעדיות, לגבי מחט
שנמצאת בבשר. מקשה הגמרא: ולרב דאמר שהמשנה מדברת
במחט הטמאה בודאי, ובגוף שפיה חסום, שנגעה במחט
והקירה שזו היא המחט שנמצאת בכפר, הלא מבין דאמר רב –

מקשה הגמרא: ונימא – הלא היה לו לומר, וכינוי שאין מוכחא דידם
ובכלים בפרק, כלומר, היה לו להוסיף, שגם על כלים שנטמאו
מדבר שאינו מטמא מן התורה לא גזרו חכמים טומאה במקדש.
שמן התורה כלי טמא רק מאב הטומאה, אלא שגזרו חכמים על
משקה שהוא ולד הטומאה שיטמא כלים, ואם כן אף לסכין היה
להיטמא מחמת המשקים שעל הבשר שגזרו מהמחט, ומכך
שאמר רבי חנינא סגן הכהנים שהסכין טהור, נובט שבמקדש לא
גזרו על טומאת כלים. ואם כן, מדוע רק על טומאת ידיים אמר רבי
עקיבא שזכינו שלא גזרו עליה במקדש, ולא אמר כן גם על
טומאת כלים. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, ואיתנא
ו-יש אומרים שאמר זאת רבי יוסי בריה חנינא, וידם קודם גזירת
כלים נשנו – גזרו על טומאת ידיים לפני שגזרו על טומאת כלים
שנגעו במשקים, ועדות זו של רבי חנינא סגן הכהנים נאמרה
לאחר גזירת ידיים וקודם גזירת כלים, ועל כן לא יכול היה רבי
עקיבא לומר שמעדות זו זכינו שאין טומאת כלים במקדש, שהרי
באותה שעה אף בחולין לא נהגה טומאה זו.
דוחה הגמרא תירוץ זה: אמר רבא, והא תרין דהוה – והרי שתי גזירות
אלו, טומאת ידיים וטומאת כלים, בו פירוש גזרו עליהן, דתנן – שהרי
שנינו במסכת זבים (פ"ח מ"ב), אלו פוסלין את התרומה, הפקר –
אחד מכ"ד ספרים של תורה נביאים וכתובים, ותרין שאין
נטולות, והפסול זום – טמא שטבל לטומאתו ועדיין לא העריב
שמשו, והא פליגי ותרין דברים שגזרו עליהם ביום אחד, ואם כן, איך
שבמשנה זו הן מ"ח דברים שגזרו עליהם ביום אחד, ואם כן, איך
יתכן שטומאת ידיים נגזרה לפני טומאת כלים.
משום דחיה זו מתרץ רבא תירוץ אחר: אלא אמר רבא, ודאי כבר
נגזרה טומאת כלים שיטמאו במשקים טמאים בשעה שהעיד רבי
חנינא סגן הכהנים עדות זו, אך הנה לשונו פסול, דאפילו בחולין
נמי לא מצינא – שהרי גם בחולין שאין לחשוש להפסדן אין הסכין
נטמא באופן שבו נאמרה עדות זו, לפי שלא היו משקים על הבשר
שנמצאה בו המחט, ועל כן לא היה לו לסכין במה להיטמא. שהרי
הא פליגי דתנן בפי' – סכין זו במה נגע בבדי שיטמא, אלא
ו-אם תאמר דתנן בכפר שנטמא על ידי המחט, הא ו-הרי אין
אפילו מצינא פלי אפילו מדרבנן. ואלא מה תאמר, דתנן הסכין
בפיה, והא ו-הרי המחט אינה אב הטומאה, ואין פלי ראשון
לטומאה מצינא פלי אחר אפילו מדרבנן. שכן מדין תורה אין כלי
נטמא אלא על ידי אב הטומאה, ולא גזרו חכמים על ולד הטומאה
שיטמא כלי אלא בולד שהוא משקה. על כן לא אמר רבי עקיבא
שמעדות זו שמענו שאין טומאת כלים במקדש, שהרי גם בחולין
אין הסכין נטמא באופן האמור.
הגמרא מבררת מה היא טומאת המחט שמחמתה נטמא הבשר,
כעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים במשנה האמורה. שואלת
הגמרא: הא ו-אותה מחט שנמצאה בבשר, פלי עבדיתא – מה
מעשיה, כלומר, איזו טומאה יש בה, ומדוע היא מטמאת את
הבשר. אי נמי ו-אם נאמר שמדובר בספק מחט שאין ידוע האם
היא טמאה או טהורה ושל מן היתנה, שגזרו עליה חכמים להיות
ראשון לטומאה כדן ספק כלים הנמצאים שאין ידוע האם הם
טהורים או לא. והרי אי אשר לפרש כן, דהא איתמר – שהרי נאמר
בבית המדרש, רבי אלעזר ורבי יוסי בריה חנינא אמרו הלכות בספק
טומאה. חד וחד (אחד) מהם אמר, שאף שגזרו חכמים טומאה על רוק
שאינו ידוע של מי הוא, שיש לחשוש בו שמא הוא רוק של זב או
נדה שהוא אב הטומאה מן התורה ומטמא אדם וכלים, מכל מקום
לא גזרו טומאה על ספק הרוקין שביירושלים. וחד וחד (אחד) מהם
אמר, שאף שגזרו על סתם כלי הנמצא להחשיבו טומאה לטומאה,
מכל מקום לא גזרו על ספק הכלים שביירושלים, ואם כן, ספק מחט
זו אינה מטמאה את הבשר, שהרי מדובר בהחמת קדשים שקריבה
בירושלים, ושם בלעה מחט זו.
משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר רב, המשנה מדברת במחט
שהיא ודאי טמאה, ובגוף שפיה חסום, שנגעה במחט, שעל ידי
נגיעתה בטמא מת נעשתה אב הטומאה כמותו, ואחר כך הקירה

השקה אותה בנהר סמוך לשחיתתה, כמבואר לעיל. ולפי זה
מקשה הגמרא: וְיִהְיֶה דָּבָר שֶׁנִּשְׁמַט עַל יְדֵי הַמַּחֲסֵה
וְנִימְצֵיָהּ (וַיִּטְמָא) לְבָשָׁר, שהרי תורת משקה עליו, ומשקה מטמא
אוכל. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב אֲמַד בַּר אֲהֵבָה, המשנה מדברת
בְּבָשָׁר עֲקֵבָה (וישב) שאין לו תורת משקה. הגמרא מביאה תירוץ
נוסף: רַב אֲשִׁי אָמַר, אֲפִילוּ יִטְמָא (אם תאמר) שמדובר בְּבָשָׁר רַבָּה
שנחשב למשקה, מכל מקום אין הוא מקבל טומאה, מִשּׁוּם דִּהְיִי
(ו-שהוא) מְשַׁקָּה כְּרוֹחַ שְׁאִינוּ שְׁלִישִׁי, ומאחר שאינו בכלל מה
שנאמר (ויקרא יא לד) יָכֹל מְשַׁקָּה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה בְּכָל בְּלִי יִטְמָא, אינו
מקבל טומאה.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את סדר טומאת שרץ האמורה
בתורה, עד שלשיש לטומאה: תְּנִי תָנָא קַמֵּיהּ דְּרַב שְׁשֵׁת – שנה אחד
החכמים ושהיה רגיל לשנות ברייתות! לפני רב ששת ברייתא זו.
שָׂרִיץ מְטַמָּא אֶת הַמֶּשְׁקִין, וּמִשְׁקִין אֵלּוּ שְׁנֵטְמָאוּ מִדֶּשֶׁרֶץ מְטַמָּאִין אֶת
הַבְּלִי, וְכֵלִי זֶה מְטַמָּא אֶת הָאוֹכְלִין, וְהָאוֹכְלִין הֵלְלוּ מְטַמָּאִין אֶת
הַמֶּשְׁקִין, וְלִמְדֵנוּ שְׁלֹשׁ מִצְוֹת בְּשָׂרִין, שטומאות נמשכות עד
שלישי לטומאה. וסוברת ברייתא זו כרבי עקיבא, ששני עושה
שלישי גם בחולין.
אמר לו רב ששת לאמורא ששנה לפניו ברייתא זו: הלא לפי
גירסתך, הֵנִי – דברים אלו השנויים בברייתא אֲדַרְבֵּנָה הֵן ולא
שלשה, שהרי המשקה שנגע בשרץ הוא ראשון, והכלי שנגע
במשקה הוא שני, והאוכל שנגע בכלי הוא שלישי, והמשקה שנגע
באוכל הוא רביעי. ואף לשיטת רבי עקיבא (לעיל יז) הדרוש את
ה'יטמא' שנאמר באוכל ומשקה שניים משמעות 'יטמא' אחרים,
מכל מקום לא מצאנו בכתובים אלא ששני עושה שלישי בחולין,
ולא שלילי עושה רביעי. ומדברי הברייתא עצמה מוכח כן,
שהרי שנתה בסוף דבריה 'ולמדנו שלש טומאות בשרץ'. אלא גז'
מִשְׁקִין דְּרִישָׁא – חתוך מדברי הברייתא את המשקים ששנית
בתחילת דבריה, וכך אמרה הברייתא, השרץ מטמא את הכלי
ועושהו ראשון, והכלי עושה את האוכלים לשניים, והאוכלים
עושים את המשקים לשלישיים, ובאה הברייתא להשמיענו ששני
עושה שלישי בחולין, כשיטת רבי עקיבא.
שאל האמורא את רב ששת: מה ראית לחתוך מדברי הברייתא
את המשקים שהוזכרו בתחילת דבריה, אֲדַרְבֵּנָה, גז' (ו-חתוך) את
הַמֶּשְׁקִין דְּרִישָׁא – שנוכרו בסוף דבריה, וכך יש לשנות בדברי
הברייתא, השרץ מטמא את המשקים, והמשקים את הכלי, והכלי
את האוכלים. ואל תשנה לבסוף שאוכלים אלו מטמאים את
המשקים, שכן לא מציינו בכתובים ששלישי עושה רביעי בחולין.
השיבו רב ששת: אי אפשר לגרוס בתחילת דברי הברייתא 'ומשקין
מטמאין את הכלי, משום דלא אֲשַׁכְּחִין (ו-לא מציינו) שום תָּנָא
דְּאָמַר שֶׁמֶשְׁקִין מְטַמָּאִין בְּלִי מִן הַתּוֹרָה, אֲלֵא רַק רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כֵּן
בברייתא לעיל (יטז), וְאֵף הוּא הִרָּד בִּיה (ו-חזר בו) מדבריו, כפי
שהוכיחה הגמרא לעיל (יז), ואם תגרוס כן בדברי הברייתא,
בשיטת מי תעמידנה, ועל כן בהכרח יש למחוק את המשקים
שנוכרו בתחילה, ולא את המשקים שנוכרו לבסוף.
הגמרא מביאה סימן לסדר שלש מדרגות הטומאה הבאות משרץ:
וְיִמְצֵיָהּ, נְיִיטָא – חבית של שיכר, כלומר, סדר עשיית שיכר
שעורים יהיה לך לסימן, כדי שלא תטעה בסדר הדברים הנטמאים
זה מזה בטומאת שרץ. שכן היא דרכם של עושי השיכר, תחילה
מניחים כלי, ואחר כך נותנים בו את השעורים שהם אוכל, ואחר
כך נותנים בו את המים. וכמו כן הוא הסדר שבו מטמא השרץ עד
שלישי לטומאה, השרץ נגע בכלי, והכלי נגע באוכל, והאוכל נגע
במשקה.
הגמרא ממשיכה לדון בסדר טומאת שרץ: תֵּנִן הָתָם – שנינו שם
במסכת כלים (פ"ח מ"ח), שָׂרִיץ שֶׁנִּמְצָא בְּתַנּוּר חָרִס, ובאותו זמן
נמצאת גם פת בתוך התנור ואינה נוגעת בשרץ, תֵּפֶת שֶׁתִּזְכּוּ
נעשית שְׁנִיָּה לטומאה, מִכֵּן שֶׁתִּתְּנוּר נִטְמָא מִדֶּשֶׁרֶץ וְנַעֲשֶׂה תִּחְלָה
(ו-ראשון), והוא עושה את הפת שבתוכו לשנייה. מקשה הגמרא:
אָמַר לִיה רַב אֲמַד בַּר אֲהֵבָה לְרַבָּא, וְנִיחָיו לְהֵאֵי תַנּוּר כְּמֵאֵן דְּמֵלִי

נִשְׁאֲלִין עֲלֵיהּ, כלומר הכלי טמא, והבעלים צריך לשאול עליו
בבית דין, מה יהיה עליו. וְאֲפִילוּ שֶׁהִסְפֵּק הוּא בְּכָלִי טְהוֹר הַמּוֹנֵחַ עַל
גַּבִּי קֶרֶקֶת, ואין בכלי דעת לישאל, ואף האדם אינו עוסק בו
להוליכו ולהביאו אל השרץ, אלא החזיק האדם את השרץ בידו
וספק אם הביאו על הכלי, מכל מקום ברשות היחיד הוא טמא,
בְּדִין דְּבַר שֵׁשׁ בּו דַּעַת לִישְׁאֵל, לפי שהאדם שעל ידו בא ספק
הטומאה יש בו דעת לישאל. לפיכך הוצרך רב אשי לתרץ, שאין
הסכין נטמא משום הפעורה היא רשות הרבים, שהרי אילו היתה
רשות היחיד, היה הסכין נטמא כדין ספק טומאה ברשות היחיד
בדבר שיש בו דעת לישאל.
הגמרא ממשיכה לברר את דברי המשנה בעדיות שהובאה לעיל.
שנינו במשנה: שאם נמצאה מחט טמאה בבשר הקרבן, הסכין
והידים טהורות, וְהַבָּשָׂר טָמֵא. מקשה הגמרא: הלא אוכלים אינם
מקבלים טומאה אלא אם כן הוכשרו על ידי ביאת משקים עליהם,
וְהָאֵי בָשָׂר דְּאִיתְּבָשָׁר בְּמֵאָ – ובשר זה במה הוכשר לקבלת טומאה.
אֵי נִימָא דְּאִיתְּבָשָׁר – אם נאמר שהוכשר בדם שחיתתו, וְהָאֵי וְהָרִין
אָמַר רַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִנֵּן לָדָם קֶרֶשִׁים שְׁאִינוּ
מְבָשִׂין אֶת הָאוֹכְלִים לְקַבְּלַת טוֹמְאָה, שְׁנֵאמַר בְּדָם (דברים יב כד) לֹא
תֹאכְלֵנּוּ עַל הָאֵרֶץ תִּשְׁפְּכֵנּוּ בְּמַיִם, ומכאן שדווקא דָם שֶׁנִּשְׁפָּךְ בְּמַיִם
הוקש למים, וּמְבָשִׂר כְּמוֹתָם אֶת הָאוֹכְלִים לְקַבְּלַת טוֹמְאָה, וְאוֹלָם
דָם קרבנות שְׁאִינוּ נִשְׁפָּךְ בְּמַיִם אלא נורק על המזבח, אִינוּ מְבָשִׂין
כְּמִים, משום שאינו נחשב למשקה. ואם כן, לא יתכן שבשר הקרבן
הוכשר על ידי דם שחיתו. וְאֵלָּא מֵה תֵּאֵמַר, דְּאִיתְּבָשָׁר
(ו-שהוכשר) הַבָּשָׂר בְּמִשְׁקִין בֵּית מִטְבָּחָא – במים שבבית המטבחים
שבעזרה שהודח בהם, וְהָאֵי וְהָרִין אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי תַנְיָנָא,
מִשְׁקִין בֵּית מִטְבָּחָא, לֹא דִין שֶׁהֵן דָּבָן – לא זו בלבד שהם טהורים,
אֲלֵא שְׁאֵף אֵין הֵם מְבָשִׂרִין אֶת הָאוֹכְלִים לְקַבְּלַת טוֹמְאָה.
ממשיכה הגמרא לברר במה הוכשר הבשר: וְאֵלָּא מֵה תֵּאֵמַר,
דְּאִיתְּבָשָׁר (ו-שהוכשר) בְּחִיבַת הַקּוֹדֶשׁ, שהלכה בידינו שחביבות
הקדשים מחשיבה אותם לאוכל אפילו כשאינם ראויים לאכילה,
ומטעם זה הם מקבלים טומאה אף בלא הכשר משקה, והרי לא
יתכן לפרש כן, כיון שבמשנה נאמר 'הבשר טמא' ולא 'פסול',
ומשמעות 'טמא' היא גם לטמא אחרים, וְאִימָד – והרי מה שאנו
יכולים לומר דְּמִתְּנָא לִיה (ו-שמועיליה) חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ להכשיר את
הקדשים לקבלת טומאה, הוא רק לְאִיפְסוּלֵי נּוּפִיָּה – לענין שיפסל
הקודש עצמו מחמת טומאתו, אך לְמִימָנָא בֵּית רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי גַּמִּי –
וכי מועילה לו חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ לטמאותו גם לענין שנמנה ממנו
הכלא שזה הם ראשון ושני לטומאה ויטמא אחרים, שכאשר יגע
הקודש באב הטומאה וייעשה ראשון, יטמא דבר אחר ויעשהו
שני. ואם תאמר שמועילה לו חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ גם לענין שיטמא
אחרים, אם כן תִּפְשׁוּטָם ממשנה זו את מה דָּבָעִי (ו-שנסתפק) רִישׁ
לְקִישׁ, צָרִיד שֶׁל מְנַחוֹת – גוש יבש של סולת מנחה שלא נגע בו
השמן שנבלל במנחה, ולא הוכשר אלא על ידי חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ,
האם הוא מקבל טומאה גם לענין שיהיו מוֹנִין בּו רֵאשׁוֹן וְשֵׁנִי
איטא אחרים, אֵי לֹא הוכשר אלא לענין שיפסל הוא עצמו, אבל
אינו מטמא אחרים. ואם טעם מה ששנתה המשנה שהבשר טמא
לטמא אחרים הוא משום חִיבַת הַקּוֹדֶשׁ, הלא יש להוכיח ממנה
שצריך של מנחות אף מטמא אחרים, ואיך הסתפק ריש לְקִישׁ בדין
זה.
משום קושיא זו מביאה הגמרא ביאור אחר בדברי המשנה: אָמַר
רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מה ששנינו במשנה שהבשר טמא, הוא גִּזְוֹן
שְׁחִיתָהּ זו פָּרָה שֶׁל זִבְחֵי שְׁלָמִים, וְהַעֲבִידָהּ בְּנֶהֱרַר כִּדִּי להשקותה,
בשביל שיהיה נוח להפשית את עורה ממנה לאחר שחיתתה,
ואחר כך שִׁחְתָּהּ, וְעִדְדִין מְשַׁקָּה שֶׁל מִי הִנָּהר מִיפֶּחַ עֲלֵיהּ בשעת
שחיתתה, ולא יתכן שלא יפלו מים מהעור על הבשר בשעת
הפשטת העור, והם המכשירים את הבשר לקבלת טומאה.
הגמרא דנה בהמשך דברי המשנה בעדיות. שנינו במשנה: אם
נִמְצְאָה הַמַּחֲסֵה בְּבָשָׂר (ו-בצואה) של הבהמה שבתוך מעיה, הַבֵּל
טָהוֹר ואף הבשר. וסברה הגמרא שמדובר בפרש רך ולח, שהרי

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף כ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכג רש"י תוספות

נשאלין עליה – כלומר: חשבין לה לטמא אותה, כאילו יש בה דעת לישראל. לשון אחר: נשאלין לבית דין מה תהא עליה. וזו עיקר: נשאלין עליה – בעלים יהו נשאלין בעל כרחו בשבילה לבית דין, מה תהא עליה. ואפילו הוא כלי מונח על גבי קרקע – כלומר: אף על גב דכלי טהור זה שגורל בו הספק אין בו דעת לישראל, ובו לא היה אדם עוסק שיהא מוליכו ומביאו בידו, אבל אדם עוסק בטומאה

שהיה נושא שרץ בידו, ספק נגע בכלי ספק לא נגע – אם רשות היחיד הוא, ספיקו טמא. האי כשר דאיתכשר במאי – הכי נמי מצי בעי אקרא, "זהבשר אשר יגע בכל טמא" במאי איתכשר? ואיכא למימר בשר דקרא פשיטא דאיכא הכשר טובא, ובשר של שלמים נאכל בכל העיר ולכל אדם, ושם מדיחין אותו ומבשלין אותו, ואיכא הכשר טובא. אבל בהמה זו שנמצאת בשרה מחט בעורה במקום שחיטה, ומהיכן קבל הבשר הכשר? דמה אינו מכשיר מדברי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן כו, משקה בית מטבחים – שהתורה בון אינו מכשיר. אלא דאיתכשר בחיבת הקודש – חיבת הקודש מכשרתה לבוא לידי טומאה, דקימא לן בפרק שני דשחיטת חולין חיבת הקודש משרתה לה אוכל לקבולי טומאה. לציני ביה ראשון ושני – שיהא הוא מטמא אחרים, דקתני: הבשר טמא, ולא קתני הבשר פסול. נפי – בתמיהה, אם כן תיפשות מדקתני טמא – משמע מטמא אחרים משום הכשר חיבת הקודש, תיפשות דבעי ריש לקיש בשחיטת חולין, צריד של מנחות – יבש של מנחות, מקום שלא נגע לשם שמן. צריד – לשון יבש. ודומה לו גבי שופר (ראש השנה כו,ב): היה קול דק או עבה או צריד. להכי נקט פרה של זבחי שלמים – לפי שהעור והבשר לבעלים, ומתעסק לפינת העור והבשר, ומעבירה בנדר סמוך לשחיטה, ומשקין אותה כדי שתהא נוחה להפשטי, כדאמרין בסיומא דביצה. ועדיין משקה שופר עליה – ואי אפשר שלא יפול מן המשקה על הבשר כל שהוא בשעת הפשט, ונחירי פריש – דקא סלקא דעתך תורת משקה עליו, שחרי בשעת זו השקה

לא דין שהן דכן אלא שאין מבשרין – לא בעי לשנוי תרגומא אדם, לדליל תירץ כן מחמת דוחק. וזה שאין מבשרין – משום דסבירא ליה דתלושים אין מבשרין, דדריש יטמא דכתיב גבי משקין יטמא ממש ולא הכשר וליכא אלא חד קרא בהבשר, וסבירא ליה לאוקמי טפי במחזורין מבתלושין. אלא דאיתכשר בחיבת הקודש – ואם תאמר: אי חיבת הקודש מהניא למימני ביה ראשון ושני מאי נפקא מינה דהאי משקין בית מטבחים דכן ואין מבשרין? ואומר רבינו יצחק: דאיצטריך לכמה דברים שמביאין בעורה, דלא שייך בהו חיבת הקודש, כגון ביכורים או חולין שאוכלין בעורה כדי לאכול המנחה וזוהב על השופר, כדאיכא ב"הקמץ רבה" (מנחות כ,ב). ובשעת שחיטה עדיין משקה טופח עליה – פירש הקונטרס: דאי אפשר שלא יפול מן העור על הבשר. ואין נראה, דאם כן הוי ליה תלושין ותלושין לא מבשרין. כיון דדריש שמואל יטמא ממש – ליכא אלא חד קרא בהבשר, והוא מוקי לה במחזורים. ולהכי נקט ותעבירה בנדר – משום דבעי הבשר מן הנדר שהוא מחובר. ואומר רבינו יצחק: דעל ידי העור הוכשר הבשר, דב"העור והרטוב" (חולין קח,ב) פליגי אי יש יד להכשיר, אבל לכולי עלמא יש שומרי להכשיר – וכלל העור באו מים בעודם מחוברים.

מ

משקה טופח עליה. "נמצאת בפרש הכל טהור". וניהדר פריש וניטמיה לבשר! אמר רב אדא בר אהבה: בפרש עבה. רב אשי אמר: אפילו תימא בפרש רפה, משום דהוי משקה סרוח. הני תנא קמיה דרב ששת: שרץ מטמא את המושקין, ומושקין מטמאין את הכלי, וכלי מטמא את האוכלין, והאוכלין מטמאין את המושקין, ולמדנו שלש טומאות בשרץ. הני ארבעה הן! גוז מושקין דרישא. אדרבה, גוז מושקין דסיפא! לא אשפחן תנא דאמר מושקין מטמאין פלי אלא רבי יהודה, והדר ביה. וסימנך גייתא. תנן התם: שרץ שנמצא בתנור – הפת שבתוכו שניה, מפני שהתנור תחלה. אמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא: וניהוי להאי תנור כמאן דמלי טומאה דמי, וניהוי האי פת ראשונה! אמר ליה: לא סלקא דעתך, דתנא: יכול יהו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס תלמוד

אותה. בפרש עבה – דלאו משקה הוא. שרץ מטמא את המשקין – מקל וחומר מכלי, כדלעיל. ומשקין שבאו מחמת שרץ מטמאין כלי, כדילוף מ"בכל כלי יטמא". וקא סבר: יטמא הכלי מן המשקה, כדוהו דריש לה רבי יהודה מימני דהדר ביה. דדריש ביה נמי להאי יטמא טמא, וילף מינה דחורר כלי זה ומטמא את האוכלין, כדאשכחן בהו דכלים מטמאין מ"כל אשר בתוכו טמא מכל האוכל כלי חרס. ואוכלין את המשקין בו, ומיהו לא מיתרצא דאי, דהאי אוכל הבא מחמת כלי דקאמר קרא דמטמא משקה – לאו מכלי הבא מחמת משקה קאי, אלא בבא מחמת שרץ. ותנא הני למדנו שלש טומאות בשרץ, דמשמע דטומאה חולכת מזה לזה ומזה לזה, ומבאה הוה מצינו למיפריכה למילתיה. אלא דאקשי ליה קריאי אחריתי, מפורשת טפי, דקתני שלש וקא חשיב ארבע, והאי היא. ואוכלין מטמאין את המשקין – דדריש יטמא דגבי אוכלין, יטמא – לטמא אוכלין המשקין, כדדריש ליה רבי עקיבא. והוא הדין דמצי למיתני וכלי מטמא את המשקין, ומשקין מטמאין אוכלין, כיון דאית ליה יטמא יטמא. אלא דהא מיתניו נקט, ותרזיזוהו לא מצי למיתני, דמיא כלי מטמא את האוכלין, ואוכלין את המשקין, ומשקין שבאו מן האוכלין מטמאין את האוכלין – דהא ליתא בקרא, אפילו לרבי עקיבא דוהו ליה שליש עושה רביעי. ד"וכל משקה אשר ישתה" – אתוכו דכלי חרס קאי, שקיבל המשקה הוה טומא מן הכלי. וכי דרשת יטמא יטמא – אבתי שני עושה שליש משכחת מיניה, אבל שליש עושה רביעי לא ילפת מיניה. והני ארבעה הויין – שליש עושה רביעי לא משכחת ליה בקרא. דכי כתיב אוכל הבא מחמת כלי מטמא משקה – לאו בכלי הבא מחמת משקה כתיב, אלא בכלי הבא מחמת שרץ. ותנא גופיה חשיב ארבע והני שלש, נזי משקין דרישא – חתוך משקין דראשונים, ואימא: שרץ מטמא את הכלי, והכלי את האוכל, ואוכל את המשקה. וכן הן סדורין במקרא. ורבי עקיבא הוא דדריש יטמא יטמא, ושני עושה שליש. והוא הדין דמצי למיתני נמי שרץ כלי, וכלי משקה, ומשקה אוכל, ודא מיתניו נקט, כדפרשינן. דתרזיזוהו לא מצי למיתני. והא אתא לאשמעטין – דשני עושה שליש בחולין. אדרבה גוז משקין דסיפא – ואימא: שרץ משקה, ומשקה כלי, מ"בכל כלי יטמא" כדוהו דריש ליה רבי יהודה, וכלי אוכל דרוש ביה להאי יטמא דכלי יטמא. ומשקין דסיפא לא חיתני, משום דרביעי לא כתיב. ואף על גב דאוכל דאי מטמא משקה – הבא לא תתניה, דהאי אוכל דהבא שליש הוא. אמר ליה לא אשכחן תנא כו' – ואי הכי תדרוש כמאן תוקמיה? וסימנך – שלא תטעה בסדרן. גייתא – סדר מטילי שבר שעורין. תחלה תונחין כלי, ואחר כך אוכל, ואחר כך משקה. שרץ שנמצא בתנור – ולא נגע בפת – הפת שבתוכו שני לטומאה, ואינם מטמאין חולין לרבנן, מפני שהתנור תחלה. התנור קיבל טומאה מן השרץ, והפת מן התנור. וליהוי להאי תנור כמאן דמלי טומאה – כיון דקימא לן אויר כלי חרס מטמא מן השרץ, אף על פי שלא נגע – אלמא כמאן דמלי טומאה הוא. דהא לא נגע בו ומטמאו. וניהוי נמי פת כאלו נוגעת בשרץ. יכול יהו כל הכלים – אם כש' שפך נתון בתוך כלי חרס. ושרץ באויר החיצון – יכול יהא כלי עץ או כלי מתכת שבתוכו טמא, משום דכתיב "כל אשר בתוכו יטמא".

תלמוד

נר מצווה ותורה אור, שמאיר את כל עניני החיים, והיינו, לא רק שיוכל לראות את המעשה אשר יעשה ואלה אשר לא תעשינה, אלא עוד זאת, שעל ידי זה נעשים חיים מאירים.

ממאמר זאת חנוכה, ה'תשל"ד

מי אמר רבי יהושע שתיקן באחת ורמינהו חבית – אומר רבינו יצחק: הא דלא משני פסח שאני, דמשמע ליה דפסח לא מעלה ולא מוריד – מדרשי בתליה ואסר בטירות, אם כן מה שהיא תליה הוה הטעם.

הא רבי שמעון אליבא דרבי יהושע – תימה לרבינו יצחק: לרבי שמעון, כיון דרשי תליה לטמא ביד, אם כן שרי לשורפו, ואמאי קרי

ליה תליה? דתליה היינו לא אוכלין ולא שורפין? ויש לומר: דתליה לרבי שמעון – היינו דלא מחייב לשורפו. **ראוי** לזלוק – אף על גב דתרומה טמאה בשריפה, כיון דמסקינן בפרק בתרא דתרומה (לג, א) הראוי לשריפה – שריפה, הראוי לקבורה – קבורה, והוא הדין כבי האי גונא, והואיל וראוי לזלוק.

אין

תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו יטמא" וסמך ליה: "מכל האכל" – אוכל מטמא מאור כל חרס, ואין כל הכלים מטמאין מאור כל חרס. רב חסדא רמי פסיחא אפיסחא ומשני: מי אמר רבי יהושע שתיקן פאחת, ורמינהו, אמר רבי יוסי: אין הנדון דומה לראיה, כשהעידו רבותינו על מה העידו – אם על הבשר שנמא בולד הטומאה ששורפין אותו עם הבשר שנמא באב הטומאה – זה טמא וזה טמא. אם על השמן שנפסל בטבול יום, שפדליקין אותו בנר שנמא בממא מת – זה פסול וזה טמא. אף אנו מודים בתרומה שנמא בולד הטומאה ששורפין אותה עם התרומה שנמא באב הטומאה, אבל היאך נשורף אפילו תליה עם הטמאה, שמה יבא אליהו ויטהרם? ומשני: הא – רבי שמעון ואליבא דרבי יהושע, הא – רבי יוסי ואליבא דרבי יהושע. דתניא: ארבעה עשר שחל להיות בשבת מבשרין את הכל מלפני השבת, ושורפין תרומות טמאות תלויות וטהורות, דברי רבי מאיר. רבי יוסי אומר: טהורה בפני עצמה, ותלויה בפני עצמה, וטמאה בפני עצמה. אמר רבי שמעון: לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על הטהורה ועל הטמאה שאין שורפין, על התלויה ועל הטהורה – ששורפין, על מה נחלקו – על התלויה ועל הטמאה, שרבי אלעזר אומר: תישרף זו בעצמה וזו בעצמה, ורבי יהושע אומר: שתיקן פאחת. והא מתניתין רבי יוסי היא! הכי קאמר רבי יוסי לרבי מאיר: אפילו רבי שמעון ואליבא דרבי יהושע, דמיקל – פי מיקל בתלויה וטמאה, אבל בטהורה וטמאה – לא. רבי יוסי בריה חנינא רמי תרומה אפיסחא ומשני: מי אמר רבי יהושע שתיקן פאחת, ורמינהו: חבית של תרומה שגולד בה ספק טומאה, רבי אלעזר אומר: אם היתה מונחת במקום התרופה – יניחנה במקום המוצנע, ואם היתה מגולה – יכסנה. רבי יהושע אומר: אם היתה מונחת במקום המוצנע – יניחנה במקום התרופה, ואם היתה מכוסה – יגלה. גרמא – אין, בידים – לא! ומשני: הא – רבי שמעון ואליבא דרבי יהושע, הא – רבי יוסי ואליבא דרבי יהושע. רבי אלעזר רמי תרומה אחרומה ומשני: מי אמר רבי יהושע: גרמא – אין, בידים – לא, ורמינהו: חבית של תרומה שנשברה בגת העליונה ותחתיה חולין טמאין – מודה רבי אלעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממונה רביעית בטהרה – יציל. ואם לאו, רבי אלעזר אומר: תרד ותטמא, ואל יטמאנה ביד. רבי יהושע אומר: יטמאנה ביד! ומשני: שאני התם דאיבא הפסד חולין. מתקיף לה רבא: מתניתין נמי איבא הפסד עצים! אמר ליה אביי: להפסד מרובה – חששו, להפסד מועט – לא חששו. ומנא תימרא להפסד מרובה חששו ולהפסד מועט לא חששו – דתניא: חבית של שמן תרומה שנשברה בגת העליונה, ובתחתונה חולין טמאין – מודה רבי אלעזר לרבי יהושע שאם יכול להציל ממונה רביעית בטהרה – יציל, ואם לאו – תרד ותטמא ואל יטמאנה ביד. מאי שנא שמן – דראוי להדליק, ונן נמי ראוי לזלוק? וכי תימא וילוף לאו מילתא היא – והאמר שמואל משום רבי חייא: שותין מלוג בסלע, ומזלפין מלוג בשמים! בחדש. והא ראוי לישנו! אחי ביה לדי תפלה. שמן נמי אחי ביה לדי תפלה! דמי ליה בכלי מאוס. ונן נמי רמי ליה בכלי מאוס! לזלוק קא בעי ליה, בכלי מאוס רמי ליה? ותפלה עצמה תנא, היא, דתניא: חבית של יין של תרומה שנמא, בית שפאי אומרים: תשפך חבל, ובית הלל אומרים: תעשה וילוף. אמר רבי ישמעאל בריה דרבי יוסי: אני אכריע, בשדה – תשפך חבל, בבית – תעשה וילוף. איבא דאמרי: בחדש – תשפך חבל, בינן – תעשה וילוף. אמרו לו:

אין

בסלע, ומזלפין מלוג הנמכר בשתיים. נוח לקנות לוג בשתי סלעים לזלוק. מלקנותו לשתיים, ומי שאינו עשיר יקח יין בנזל לשתייתו, לוג בסלע, ויין ביוקר לזלוק. בחדש – דאין ריחו נודף, ואין ראוי לזלוק. אחי ביה לדי תפלה – אם ישנה אצלנו עד שיתישן, אחי למשתי מינה. לזלוק קבע ליה – חצירן שיהא לו ריחו טוב, ובבלי מאוס רמי ליה? בתמימה. ותקלה עצמה – אי חיששין לה, ואסור לשהויא אי לא תנאי היא. תשפך חבל – לשון חבילה. כלומר: תשפך יחד, ולא לזלוק. דילמא אדמוזק קל קלי אפילו בו ביום אתי למשתי. בשדה – תשפך חבל – שאין מזלפין בשדה. והא לא אמרין שיביאנה בבית לזלוק, דאדרכה אחי ביה לדי תפלה. ואיבא דאמרי – לשהיה מועטת ולא חשישין) כי את מן השרה לבית – לא חיששין, אלא בחדש תשפך חבל כו. אמר רבי ישמעאל בריה דרבי יוסי – כמה שנים אחר בית הלל ובית שמאי יהיה. אמרו לו – בני דורו.

תלמוד לומר וסמך ליה מכל האוכל – כלומר: האי "כל אשר בתוכו" שאמרת לך – באוכל אמרתי לך. ואי כמאן דמלי טומאה חשיב ליה לחיצון – נמצאת טומאה נוגעת בגבו של כלי שטף, וכלי שטף מטמא מגבו. אלא שמע מינה "כל אשר בתוכו יטמא" – מחמת כלי הוא דמטמא. ואשמעין קרא, דאובלין ומשקין הוא דמקבלי טומאה מולד הטומאה, אבל כלי לא. ומהאי פירוקא נפקא לן בכל דוכתא הא דאשכחן דאין כלי ראשון מטמא כלי, ואין אוכלין ומשקין מטמאין כלי, כדיליק לעיל מקל וחומר. ואדם נמי שאינו אב הטומאה, כגון נוגע בטומאת נבלה ובשרץ – לא מטמא כלי, דכתיב "הנוגע בנבלתם יטמא", ולא כתיב כבוס בגדים. אבל גבי נושא – גזירת הכתוב היא בטומאת משא שמטמא אדם בגדים שעליו בשעת משא, ולא בגדים הבאין לאחר מכאן. אלמא: ולד הטומאה לא מטמא כלי, חוץ מטמא מת שהוא אב הטומאה. וכן אדם לא מצוה לו טומאה בכל התורה אלא מאב הטומאה, כגון על ידי שרץ ונבלה ושכבת זרע, ועל ידי זב ומעיינותיו ומדרסו, ועל ידי גדה ומעיינותיה ומדרסה, ועל ידי טמא מת. שתיקן כאחת – בתלויה וטמאה בחמץ בפסח, ורמינהו כו' – וקתני היאך ישרף אפילו תליה עם הטמאה. מתניתין רבי שמעון היא ואליבא דרבי יהושע – ובריייתא רבי יוסי אמרה, כדכתני: אמר רבי יוסי, אין הנדון כו'. ולקמן פריך: והא מתניתין רבי יוסי נמי קאמר לה, דתנן: אמר רבי יוסי אינה היא המדה, ושורפין תרומה תלויה וטמאה וטהורה – הכל בידה. רבי מאיר לטעמיה, דאמר: מדבריהם למדנו ששורפין תרומה טהורה עם הטמאה בפסח: הכי גרסינן. לא נחלקו רבי אלעזר ורבי יהושע על טהורה ועל פסחא שאין שורפין על התלויה ועל הטהורה ששורפין – והואיל ולא התחזק טומאה – אין נראה כמטמא בידים. על מה נחלקו על התלויה ועל הפסחה – והואיל ואין לה טומאה ודאית – הרי היא מטמא בידים לרבי אלעזר. ורבי יהושע סבר: כיון דתלויה היא – אי אתה מוזהר על שמירתה. רבי תרומה אפיסחא – תרומה דעלמא אחרומה דפסחא. ומי אמר רבי יהושע שתיקן כאחת – דמותר לטמא תלויה בידים. בידים לא – ואף על גב דתלויה היא. הא – דקתני בידים לא, רבי יוסי היא ואליבא דרבי יהושע, דגבי תלויה דפסחא נמי הכי אמר, ואנן היאך נשורף אפילו תלויה עם הטמאה. מתניתין נמי איבא הפסד עצים – ואמאי קאמר רבי יוסי אליבא דרבי יהושע דלא: מודה רבי אלעזר כו' – אמסקנא קאי, אאם לאו תרד ותטמא. ולקמן פריך: מודה רבי יהושע לרבי אלעזר מבעי ליה מכל מקום קתני גבי שמן דכולהו מורד שלא יטמאנה בידים משום הפסד חולין, דשמן חולין שנערב תרומה בן יאסור לזלוק ממש טומאה דתרומה. משום דהפסד מועט הוא, כדמפרש דראוי להדליק, לא מילתא היא – לא חשיב, והרי הפסידו. שותין מלוג – שנמכר

תלמוד לומר ויטקיא יא אל, וְכָל כְּלִי חָרָשׁ אֲשֶׁר יַפֵּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כֵּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא, וְסִמְיָךְ לֵיהּ בְּכָתוּב שְׁלֹאֲחֵירוֹ (שם יא לד), מְכַל הָאוֹכֵל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיָּם יִטְמָא. ומסמיכות זו משמע, שדווקא אוֹכֵל מְטַמֵּא (נ-טמא) מִשְׁרַץ הַנִּמְצָא בְּאֵיזֶר כְּלִי חָרָשׁ, ורק עליו נאמר 'כֵּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא, וְאֵין כֵּל הַכֵּלִים מְטַמֵּאִין מְאִיזֶר כְּלִי חָרָשׁ. ומכאן ראייה שאין רואים את הכלי כאילו הוא מלא בשרץ, שאם כן, אף הכלי שנמצא בתוכו היה נטמא מגבו, כמי שנגע בשרץ עצמו. אלא הדבר שבתוך הכלי נטמא מחמת הכלי ולא מחמת השרץ עצמו. ולפיכך הפת הנמצאת בתנור החרס, אינה אלא שניה לטומאה.

הגמרא חוזרת לבאר את משנתנו. שנינו במשנה, אמר רבי יוסי, מודים רבי אליעזר ורבי יהושע ששורפים בשעה שישית של ערב פסח תרומה טהורה בפני עצמה וטמאה בפני עצמה, בכדי שלא לטמא את הטהורה. ואל נחלקו אלא בתרומה תלויה (נ-ספס טמאה) וטמאה. שרבי אליעזר אומר, ושרף זו לעצמה, ורבי יהושע אומר, ושרפו שתייהן כאחת, ואין איסור לטמא את התלויה בטומאה ודאית. מקשה הגמרא: רַב הִסְדָּא רַבִּי פִּיְסִיָּהּ אִפִּיִּסְהָא – הקשה סתירה בדעת רבי יהושע, ממשנתנו בדין תרומה בערב פסח על ברייתא באותו ענין, וּמִשְׁנֵי – ותיירץ סתירה זו. וכך הקשה, מִי (ו-וכי) אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ ששורפים את שְׁתֵּיהֶן (התלויה והטמאה) כְּאַחַת, וְרַבִּינָהוּ – והלא יש להקשות, ששנינו בברייתא שרבי מאיר ביקש להוכיח מדברי רבי חנינא סגן הכהנים ורבי עקיבא במשנתנו, שמותר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה בערב פסח. וְאִמֵּר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לרבי מאיר, אֵין הִנְדוֹן דְּזִמָּה לְרַבִּינָה, שהרי בְּשֶׁהֲעִידוּ רַבּוֹתֵינוּ, עַל מָה הֲעִידוּ שְׁתוּכֵל ללמוד מכך לשריפת תרומת חמץ, אִם כּוֹונָתָךְ להוכיח מעדותו של רבי חנינא סגן הכהנים עַל הַבֶּשֶׂר של קדשים שְׁנִמְטָא בְּלֹד הַטּוֹמָאָה, שְׁשׁוּרְפִין אוֹתוֹ עִם הַבֶּשֶׂר שְׁנִמְטָא בָּאֵה הַטּוֹמָאָה, הֲלא בשר זה טָמֵא וְבִשְׂרָה טָמֵא, ועל כן מותר לשורפם יחד אפילו שבכך נוספת טומאה לבשר עם טמאה בולד, ואין ללמוד משם להתיר לשרוף תרומה טהורה עם טמאה. ואם כוונתך להוכיח מעדותו של רבי עקיבא עַל הַשֶּׁמֶן של תרומה שְׁנִמְטָא בְּמִנְעַ בְּבֹל יוֹם, שְׁמִדְלִיקִין אוֹתוֹ בְּנֵר שְׁנִמְטָא בְּטָמֵא מָה, הֲלא שֶׁמֶן זה פְּסוּל בעצמו מחמת טומאתו ונֵר זה טָמֵא, ומאחר שאף קודם לכן היה השמן פסול, לא חששו להוסיף לו טומאה, ואין ללמוד משם להתיר לשרוף טהורה עם טמאה. הוסיף רבי יוסי ואמר, אִף אֵינוּ מוֹדִים בְּתְרוּמָה שְׁנִמְטָמָת בְּלֹד הַטּוֹמָאָה, שְׁשׁוּרְפִין אוֹתָהּ עִם הַתְרוּמָה שְׁנִמְטָמָת בָּאֵה הַטּוֹמָאָה, ואפילו שבכך אנו מוטמאים עליה טומאה. אֲבָל הִיאָה נִשְׂרָף אִפִּילוּ תְרוּמַה תְּלוּיָה עִם הַטּוֹמָאָה בערב פסח, הֲלא טָמֵא יָבֵא אֲלֵיהּ לאחר זמן ויִפְתָּרָם – ויאמר שהתלויה טהורה היתה, ונמצא שעברנו על האיסור לטמא תרומה. וכל שכן שאסור לשרוף טהורה עם הטמאה, על אף שהיא הולכת לאיבוד וצריך לבערה משום איסור חמץ. מבואר אם כן בברייתא זו בדברי רבי יוסי, שלדברי הכל אין שורפים תלויה עם טמאה, ואילו במשנתנו נאמר שלדעת רבי יהושע מותר לשרופן יחד ולטמאה בטומאה ודאית. וּמִשְׁנֵי – ותיירץ רב חסדא על סתירה זו, מחלוקת תנאים היא בשיטת רבי יהושע. הָא – מה ששנינו במשנה שמותר לשרוף תרומה תלויה עם טמאה, זו היא דעת רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִלְבָּנָה דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ. והָא – ומה ששנינו בברייתא שאסור לשרופן יחד, זו היא שיטת רבי יוסי וְאִלְבָּנָה דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ. דְתַנָּי, אֲרַבְּעָה עֶשֶׂר בְּנִיסוֹן שָׁחֵל לְחֵיוֹת בְּשָׁבָת, מִכְּעֶרֶן אֶת הַכֵּל ו-את כל החמץ מִלִּפְנֵי הַשָּׁבָת, וְשׁוּרְפִין יחד תְּרוּמוֹת טָמָאוֹת וְתִלּוּיוֹת וְטָהוֹרוֹת, דְרַבִּי רַבִּי מֵאִיר. וכשיטתו במשנתנו, שמותר לטמא תרומת חמץ בערב פסח משום שסופה לאיבוד. רַבִּי יוֹסִי אִמֵּר, שורפים מְהֵרָה בְּפָנֵי עֶצְמָה, וְתִלּוּיָה בְּפָנֵי עֶצְמָה, וְטָמָאָה בְּפָנֵי עֶצְמָה. אִמֵּר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לֹא נִחְלָקוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ עַל הַמְהֵרָה וְעַל הַטָּמָאָה, שְׁלִדְרֵי הַכֵּל אֵין שׁוּרְפִין יחד. וכן לא נחלקו עַל הַתִּלּוּיָה וְעַל הַמְהֵרָה, שְׁלִדְרֵי הַכֵּל שׁוּרְפִין יחד. שמאחר שלא הוחזקה התלויה בטומאה, כששורפים אותה עם הטהורה אין הדבר נראה כמו שטמאים את הטהורה

בידים. עַל מָה נִחְלָקוּ, עַל הַתִּלּוּיָה וְעַל הַטָּמָאָה. שְׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִמֵּר, תִּשְׁרַף זוּ בְּפָנֵי עֶצְמָה וְזוּ בְּפָנֵי עֶצְמָה, ולא ישרפן יחד, שהואיל ואין לתלויה טמאה ודאית, כששורפה יחד עם הטמאה הרי הוא מטמאה בידיים, וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ אִמֵּר, ישרפו שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת, משום שאין אנו מוזהרים בתרומה תלויה לשמרה בטהרה. מצינו אם כן בברייתא זו, שנחלקו רבי יוסי ורבי שמעון בשיטת רבי יהושע אם מותר לשרוף בערב פסח תלויה עם טמאה. ועל פי זה תירצה רבי חסדא את הסתירה לעיל, שמה שהתיר רבי יהושע במשנתנו, הרי זה כשיטת רבי שמעון, והברייתא שאסרה לדעת רבי יהושע היא בשיטת רבי יוסי.

מקשה הגמרא על תירוצו רב חסדא: וְהָא מְתִנְיָתִין רַבִּי יוֹסִי הִיא, ולא דברי רבי שמעון, כפי שנאמר בה 'אמר רבי יוסי אינה היא המידה' וכו', ואין שנינו בה שלדעת רבי יהושע שורפים תלויה עם טמאה. מתרצת הגמרא: הִכִּי קָאָמֵר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי מֵאִיר שהתיר לשרוף טהורה עם טמאה, לשיטתו אסור לטמא אפילו תרומה תלויה, ואִפִּילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִלְבָּנָה דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ דְּמִיָּקֵל בְּשִׁרְיַת תְּרוּמָה בערב פסח, כִּי מִיָּקֵל – מתי הקל, רק בשריפת תְּלוּיָה וְטָמָאָה כאחת, אֲבָל בְּמְהֵרָה וְטָמָאָה לֹא הִתִּיר לשרופן כאחת.

סתירה נוספת בדעת רבי יהושע, רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא רַבִּי תְרוּמָה אִפִּיִּסְהָא – הקשה סתירה בדעת רבי יהושע, מדבריו בענין תרומה של כל השנה, על דבריו בענין תרומה בערב פסח, וּמִשְׁנֵי – ותיירץ סתירה זו. וכך הקשה, מִי (ו-וכי) אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ במשנתנו לגבי תלויה וטמאה ששורפים את שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת, וְהִנְיָן שְׁמוֹתָה לטמא תלויה בידיים, וְרַבִּינָהוּ, ששנינו בתרומות (פ"ח מ"ח), חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנֹולֵד בָּהּ כֶּסֶף טּוֹמָאָה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִמֵּר, אִם הִתָּה מוֹנֶחֶת בְּמָקוֹם הַתְרוּפָה (הפקרן) שאינו משתמר, יִנְחָנָה בְּמָקוֹם הַמוֹצָנֵעַ, וְאִם הִתָּה מְגוּלָה יִכְסֶּנָה, כדי שלא תיטמא. ואף שהיא ספק טמאה, מכל מקום אנו מוזהרים לשומרה. רַבִּי יְהוֹשֻעַ אִמֵּר, אִם הִתָּה מוֹנֶחֶת בְּמָקוֹם הַמוֹצָנֵעַ, יִנְחָנָה בְּמָקוֹם הַתְרוּפָה, וְאִם הִתָּה מְגוּלָה יִנְחָנָה, כלומר, אם רצה רשאי לגרום לה טומאה, שאין אנו מוזהרים על שמירת תרומה תלויה. ומבואר בדברי רבי יהושע, שדווקא על ידי נְרָמָא אֵין (ו-כן), מותר לטמא את התלויה, כגון להניחה במקום התורפה או לגלותה, אבל לטמאה בְּיָדֵים לֹא הִתִּיר רבי יהושע, ואם כן איך היתיר במשנתנו לשרוף תלויה עם טמאה ולטמאה בידיים. וּמִשְׁנֵי – ותיירץ רבי יוסי ברבי חנינא, הָא – מה ששנינו במשנתנו שמותר לטמא תלויה בידיים, זו היא שיטת רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאִלְבָּנָה דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, וְהָא – ומה ששנינו במשנה בתרומות שמותר לטמאה רק על ידי גמא, זו היא שיטת רבי יוסי וְאִלְבָּנָה דְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, שאף בתלויה בערב פסח אסר לשרופה עם הטמאה ולטמאה בידיים, כפי ששנינו בברייתא שהובאה לעיל.

סתירה נוספת בדברי רבי יהושע: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר רַבִּי תְרוּמָה אִתְרוּפָה – הקשה סתירה בדעת רבי יהושע, מדבריו בענין תרומה בכל ימות השנה, על דבריו במקום אחר בענין זה, וּמִשְׁנֵי – ותיירץ סתירה זו. וכך הקשה, מִי (ו-וכי) אִמֵּר רַבִּי יְהוֹשֻעַ שדווקא על ידי נְרָמָא אֵין – מותר לטמא תרומה תלויה, אבל בְּיָדֵים לֹא, כפי ששנינו במשנה בתרומות שהובאה לעיל, וְרַבִּינָהוּ, ששנינו במשנה שאחריה (שם פ"ח מ"ט), חֲבִית יִין שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנִשְׁכְּרָה בְּנֵת הַעֲלִיזָה – במקום שבו דורכים את הענבים, וְתַתִּיתָּ חוֹלִין טָמֵאִין – ובבור הגת התחתונה שלתוכו היין יורד ומתקבץ, נמצא יין חולין טמא, ואם יפול יין התרומה לתוכו יטמא יין התרומה, ויאסור בתערובתו אף את יין החולין, אף על פי שאם אין אפשרות להציל מיין התרומה נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע כמובא בסמוך, מכל מקום מוֹדָה (מודים) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ, שְׁאִם יָבֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה ו-מהתרומה) לכל הפחות רַבִּיעִית הַלֹּג בְּמִתְרָה עַל יְדֵי שִׁבְיָא כְּלִים טהורים ויקבלנה, יָצִיל בטהרה, ועליו לחזור אחר כלים טהורים. ואף על פי שעד שימצא כלים טהורים תפול רובה לתוך החולין ותאסרנו, מכל מקום לא יקבלנה בכלים טמאים, לפי שאסור לטמא תרומה לצורך הצלת חולין מהפסד. וְאִם לֹא, שאינו יכול להצילה כלל בכלים טהורים, אלא רק בכלים טמאים, ואם יקבל

משנה

במשנה זו יבוארו שתי הלכות: א. חמץ בזמן איסורו, נאסר לא רק באכילה, אלא גם בהנאה. ופרטי איסור ההנאה. ב. מחלוקת רבי יהודה וחכמים כיצד קיום מצות ביעור חמץ. כ' שעה שמוותר האדם לאכול חמץ, מאכיל הוא חמץ לבהמה לחיה ולעופות, וזוהי – וכן מותר אז למכור חמץ לזכר, ומוותר האדם בהנאתו מן החמץ. אך אם עבר זמנו – משעבר זמן היתר אכילת חמץ והגיעה שעת האיסור, אסור בהנאתו מן החמץ. ואף לא יספיק בו תנור וזכרים, כיון שנהנה בכך מהחמץ. מלבד האיסור שלא יראה ולא ימצא חמץ ברשות ישראל בפסח, התורה צוהת לבער את החמץ בערב פסח מרשותו. ונחלקו התנאים כיצד יקיים מצוה זו: רבי יהודה אומר, אין ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומרים, המצוה מתקיימת אף אם מפורר את החמץ וזורה לרוח – ומפזר אותו ברוח, או מטיל החמץ לים.

גמרא

במשנה לעיל (א) שנינו שלש שיטות בזמן איסור חמץ וביעורו, הגמרא מבררת כדעת מי שנתנה משנתנו. שנינו במשנה: כ' שעה שמוותר לאכול מאכיל לבהמה וכו'. מדיקת הגמרא: משמע מוכר, הא – אבל – כ' שעה שאינו מותר לאכול, אינו מאכיל. שואלת הגמרא: לפי זה, ליכא – האם יש לנו לומר, מתניתין דלא כרבי יהודה, דא – כי אם המשנה כדעת רבי יהודה, איך שנינו במשנה שרק בשעה שמוותר לאכול מותר להאכיל, הא איכא חמש – והרי יש את השעה החמישית דאינו אוכל – שאו אינו אוכל חמץ לדעת רבי יהודה, ואף על פי כן מאכיל בשעה זו לבהמתו. דתנן במשנה לעיל, רבי מאיר אומר, אוכלין חמץ כל חמש שעות ראשונות של ערב פסח, ושורפין את החמץ לאחר גמר חמש שעות, שזו בתחלת שש. רבי יהודה אומר, אוכלין חמץ כל ארבע שעות, ותולין כל חמש – וכל השעה החמישית, נוהגים בחמץ כספק, לא אוכלים, אך גם אין שורפים אותו, אלא מותר רק ליהנות מהחמץ, ושורפין אותו בתחלת שש שעות. נמצא שלפי רבי יהודה, בשעה חמישית אינו אוכל חמץ, ואף על פי כן מותר הוא ליהנות ממנו. ואילו משנתנו סברה שבשעה שאינו מותר לאכול אינו מאכיל. אם כן משנתנו כדעת רבי מאיר. משיבת הגמרא בקושיא: ואלא מאי – ואלא מה תאמר, משנתנו בשיטת רבי מאיר היא שניה, ולכן רק בשעה שמוותר לאכול מותר להאכיל. אולם מלשון המשנה מוכח לא כך, כי יש לדקדק, הא – לשון זו של המשנה 'כל שעה שמוותר לאכול מאכיל' מדוע שינה התנא בלשון, שלגבי אכילת האדם, נקט לשון 'מותר' לאכול, ואילו לגבי להאכיל לבהמתו שינה וכתב רק 'מאכיל', הרי 'כל שעה שאוכל מאכיל' מביעי ליה, כלומר, לשון אחת בשני הדברים. ומכך ששינה התנא ולא נקט לשון אחת בשניהם, נראה שכוונתו לשני מיני בני אדם, שבשעה שהאחד מותר לאכול, אף השני שאסור באכילה מותר להאכיל לבהמה. אם כן משנתנו לא מיושבת גם לדעת רבי מאיר. מיישבת הגמרא: אמר רבא בר עובי, מתניתין כדעת רבן גמליאל, היא, דתנן בהמשך אותה המשנה, רבן גמליאל אומר, מאכיל חמץ של חולין נאכלין כל ארבע שעות ראשונות, ואילו חמץ של תרומה נאכל כל שעה חמש, ושורפין את החמץ בתחלת שש, והכי קאמר התנא במשנה, כל שעה שמוותר לאכול, הכוונה על שכן שמוותר בתרומה של חמץ, דהיינו כל שעה חמישית, אף ושרא לאכיל בה חמץ של חולין לבהמה לחיה ולעופות, שלא נאסר ישראל בשעה זו אלא באכילת החמץ, ולא בהנאתו. שנינו במשנה: 'כל שעה שמוותר לאכול מאכיל לבהמה לחיה ולעופות'. מקשה הגמרא: למה לי למיתנא בהמה, למה לי למיתנא חיה – מדוע האריך התנא בלשון לפרט גם בהמה וגם חיה, והלא די לשנות אחת מהן. מתרצת הגמרא: צריקא לשנות שתייהן, דא תנא רק בהמה, היה מקום לומר שדווקא בהמה מותר להאכיל, משום דא משירא חיו לה – שאף אם תשייר מהחמץ, יראנו הבעלים ויבערנו קודם זמן איסורו, כיון שאין דרך הבהמה להצניע

אין הברכה דיעה שלישית מברעת. כלומר, אף שבכל מקום שנחלקו בו שני תנאים ובא השלישי ומכריע ביניהם, הלכה כדברי המכריע, מכל מקום דעתך אינה הכרעה בין בית שמאי לבית הלל. שכן אילו היו מוכריים בית שמאי ובית הלל בדבריהם שדה ובית, והיו אומרים בית שמאי בין בבית ובין בשדה תשפך חבל, ובית הלל היו אומרים בין בשדה ובין בבית תיעשה זילוף, היה משמע מדבריהם שמחלוקתם היא בחשש תקלה, וכשהיה רבי ישמעאל ברי יוסי אומר בשדה כבית שמאי בבית כבית הלל, היתה זו הכרעה. אך מאחר שלא הזכירו זאת בית שמאי ובית הלל, משמע שלא עסקו כלל בחשש תקלה ומחלוקתם היא מחמת טעם אחר, ונמצא שרבי ישמעאל המתיר בבית ואסור בשדה משום תקלה, שיטה שלישית היא, ואינה הכרעה. והוה מה שאמרה הגמרא לעיל (ב) שמחלוקת תנאים היא האם חוששים לתקלה, שלחבריו של רבי ישמעאל אין חוששים כלל לתקלה, כפי שביארו בדעת בית שמאי ובית הלל, ואילו לרבי ישמעאל ברי יוסי יש לחשוש לתקלה בשהיה לזמן מרובה וכלומר בשדה, ויש אומרים בין חדשו.

הגמרא חוזרת למחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, בחבית יין תרומה שנשברה בנת העלוניה. ועומדת ליפול לחולין טמאים, ואי אפשר להצילה בכלים טהורים: אמר רבי יוסי ברבי חנינא, מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, היא רק באופן שנגלה סאה תרומה לתוך פחות ממאה סאה חולין טמאין, שאז התרומה אינה בטלה בחולין אלא אוסרתם ודם נפסדים לגמרי, וכדי למנוע הפסד זה התיר רבי יהושע לקבל את התרומה בכלים טמאים. אבל אם נגלה סאה תרומה למאה סאה חולין טמאין, לדברי רבי תרד תרומה לתוכם ותטמא, ואל תטמאנה פיר, שכן באופן זה התרומה בטלה בחולין, ודין התערובת כדין החולין הטמאים שהיו מתחילה, ומותרת באכילה גם לזרים. ומאחר שאין הפסד לחולין, לדברי הכל אסור לטמא את התרומה בידים בכדי שלא תיפול לתוכם.

הגמרא מסייעת לדברי רבי יוסי ברבי חנינא: תנא נמי הכי, חבית שנשברה בנת העלוניה, ותחתיה מאה חולין טמאין, מודה רבי אליעזר לרבי יהושע, שאם יכול להציל ממנה רביעית בטהרה יציל, ואם לאו תרד ותטמא ואל תטמאנה פיר.

הגמרא סברה עתה, שמה ששנינו בברייתא 'מודה רבי אליעזר' מוסב על סוף דבריה, שאם אינו יכול להציל רביעית בטהרה מודה רבי אליעזר שתרד ויטמא ולא יטמאנה בידים, שהרי כל מחלוקתם במשנה היא באופן שאינו יכול להציל. ולפי זה מקשה הגמרא: הא – לשון זו 'מודה רבי אליעזר לרבי יהושע' שנקטה הברייתא תמוהה, הלא 'מודה רבי יהושע לרבי אליעזר' מביעי ליה, שהרי רבי יהושע הוא המתיר במשנה לטמא את התרומה בידים, והיתה הברייתא צריכה לומר שמודה הוא לרבי אליעזר שאסור לטמאנה בידים באופן שיש בחולין מאה חלקים כנגדה. מתרצת הגמרא: אמר רבא, איפוא, ואכן יש לשנות בברייתא 'מודה רבי יהושע לרבי אליעזר'.

תירוצ נוסף: רב הונא בריה דרב יהושע אמר, לעולם לא תיפוך את גירסת הברייתא, שכן מה ששנינו 'מודה רבי אליעזר' אינו מוסב על סופה שאם אינו יכול להציל בטהרה לא יטמאנה בידים, אלא על תחילתה, שאם יכול להציל רביעית מהתרומה בכלי טהור יציל, והקא במאי עסקינן, באופן שיכול להציל בכלי טהור ונבט טמא. מהו דתיקא שלדעת רבי אליעזר נזיזו שלא יקבל בו את התרומה דילמא נגע גבו בתרומה ויטמאנה, קא משמע לן הברייתא. שאפילו רבי אליעזר האוסר לטמא תרומה בידים אינו חושש לכך, אלא מתיר לקבלה בכלי זה, ועל כן אמרה הברייתא 'מודה רבי אליעזר לרבי יהושע'.

הדרן עלך אור לארבעה עשר

פרק שני – כל שעה

פרק זה, עיקרו עוסק בענייני הפסח, רובו באיסור חמץ והלכותיו, אך גם בדיני מצות אכילת מצה, ובמצות אכילת מרור.

פסחים. פרק ראשון – אור לארבעה עשר דף כא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רכז רש"י

אין הברעת שלישיית מברעת – דעת שלישיית היא זו. שביט שמאי ובית הלל לא הזכירו לגלות דעתם דניהו חיישין לתקלה כלל. דאי הוה אמרו הכי: בית שמאי אומרים בין בבית בין בשדה חבל תשפר, ובית הלל אומרים בין בבית בין בשדה תיעשה וילוף, ואתה בא להכריע ולומר: בבית – בבית הלל, בשדה – בבית שמאי, היא הברעה. אבל

השתא, דלא הזכירו בית ושרה – טעמא אחרנא הוא, ולאו משום תקלה. ורבי ישמעאל חיש לתקלה, ודיינו תנא. מחלוקת – רבי אליעזר ורבי יהושע, שנפלה לפחות ממאה חולין טמאים. שיש בגת התחתונה פחות ממאה חולין טמאים, דאין תרומה בטילה בהן ופסדי לגמרי, דתרומה צריך אחד ומאה לבטלה. אבל היו בתחתונה מאה חולין, מאה חביות כמו זו של תרומה – דבאי חבל לא יטמאה ביד, הואיל ולא פסדי חולין, דתרומה עולה בהן, וחוו בימי טמאה כדמסקרא לזר. מודה רבי אליעזר כי – קא סלקא דעתך אמשקא קאי, א"א לא, דהא פלוגתניהו באם לאו הוא. ולהכי פריך: מודה רבי יהושע דאמר לעיל יטמאנה ביד לרבי אליעזר, דאמר לא יטמאנה ביד, מביעי ליה למיתני, ככלי שחובו מהור וגבו טמא – היא "מודה" לאו אסיפא קאי, אלא ארישא, דקתני אם יכול להציל רביעית בטורה – יציל, ואפילו כלי זה שהוא בא להציל רביעית זו בתוכו, תוכו טהור וגבו טמא. ואשמעינן ליה לרבי אליעזר דאמר אל יטמאנה ביד – מודה הוא דמותר להציל בזה, ולא חיישין דילמא נגע גבו בתרומה ומטמא לה בידים. ובבלי שנטמא במשקן דטומאתן דרבנן היא דמשכחת לה, כדתנא: כלי שנטמאו אחוריו במשקן – אחוריו טמא; תוכו או אוגו או אנו או – ידיו טהורין.

הדרן עלך אור לארבעה עשר

משנה כל שעה שמותר לאכול מאכיל – לרזיקא איצטריך, דתידוק; הא משעה שאינו מותר לאכול – אינו מותר להאכיל. ולא יסיק בו תנור וזכרים – בגמרא פריך: פשיטא, הא נמי הנאה היא – **גמרא** כל שעה שאוכל מאכיל מבעי ליה אבל השתא דנקט לה בתרי לישני – משמע דאתרי גברי קאי. והא ליכא למימר, דהכי קאמר: כל שעה שמותר לאכול מן התורה, מאכיל אפילו מדרבנן, ותיתוקם אליבא דרבי יהודה – דהא איכא שש, דמותר לאכול מן התורה, ואסור להאכיל לדברי חבל. אלא הכי קאמר: כל שעה – שיש היתר לשום אדם לאכול – מאכיל אף האסור לאכול לבהמתו כו'. בהמה אי משיירא חזי ליה – שאין דרכה להצניע, אבל חיה, כגון חולדה וגמליה וחתול – דרכן להצניע. ואי תנא חיה – הוה אמנא היא עדיפא, משום דאי משיירא מצנעא לה, ולא עבר עליה ב"ב יראה. ולאו אדעתיה – לבטלו קודם שיבוא הפסח, דקסברי: מצוה עליו לבעור מן העולם, ולא שיהא קיים.

רבי

דתנא בהמה וְחִיָּה, תנא נמי עופות. "ומוכרו לגוי". פשיטא! לאפוקי מהאי תנא דתנא, בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם חמצו לגוי, אלא אם כן יודע בו שכיבדה קודם פסח. ובית הלל אומרים: כל שעה שמוותר לאכול – מותר למכור.

אין הברעת שלישית מברעת – פירש הקונטרס: הואיל ולא הזכירו בית שמאי ובית הלל בית ושרה, אם כן טעמא אחרנא הוא ולא משום תקלה. ולרבינו יצחק נראה אף על גב דטעמא דבית שמאי משום תקלה לא חשיב הברעה – לפי שלא גילו הראשונים דעתן לחלק בין בית לשרה, שלא הזכירו בדבריהם אחד בית ואחד שרה. וכן פירש הקונטרס: לעיל גבי רבן גמליאל לאו מברעי הוא. וההיא דקולי

מטלניות בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן – טמא, דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן טהור, רבי עקיבא אומר: מן המוכן – טמא, שלא מן המוכן – טהור, וחשיב ליה בפרק "כירה" (שבת טז, טז) הברעה – שחזר גילו רבי אליעזר ורבי יהושע דשייך לחלק בין מן המוכן ובין שלא מן המוכן. וההיא דפרק "כיצד מברכין" (ברכות מג, ב) דקאמר בית שמאי מברכים על השמן, וקאמר רבן גמליאל: אני אברעי, שמן – זכינו לריחו וזכינו לסיכתו, הדין – לריחו וזכינו, לסיכתו לא זכינו. וקאמר רבי יוחנן: הלכה כדברי המכריע. לאו משום דמכריע גמור הוא, אלא מפרש ונותן טעם לדבריו. ותוע, דאי מברעי הוא – למא הוצרך לפסוק הלכה כמותו, הא כבר אמר רבי יוחנן בפרק "כירה": הלכה כדברי המכריע. וקצת קשה לפירוש זה, דהבא מאי איריא הברעה שלישית שאין הברעה תיפוק ליה דהברעת תלמיד לאו הברעה היא, כדאמר בפרק "כירה" (שבת טז, טז) ארבי עקיבא! ורבינו חננאל פירש: הברעת שלישית – דור שליש, דהיינו הברעת תלמיד כדאמר בפרק "כירה".

הדרן עלך אור לארבעה עשר

משנה כל שעה שמותר לאכול – מאכיל לבהמה לחיה ולעופות, ומוכר לגוי, ומותר בהנאתו, עבר זמנו אסור בהנאתו, ולא יסיק בו תנור וכדומה. רבי יהודה אומר: אין ביעור חמץ אלא שריפה, וחכמים אומרים: אף מפרד וזורה לרוח או מפיל לים. **גמרא** כל שעה שמוותר לאכול – מאכיל, הא כל שעה שאינו מותר לאכול – אינו מאכיל, לימא מתניתין דלא ברבי יהודה, דאי רבי יהודה – הא איכא חמש דאינו אוכל, ומאכיל. דתנן, רבי מאיר אומר: אוכלין כל חמש, ושורפין בתחלת שש, רבי יהודה אומר: אוכלין כל ארבע, ותולין כל חמש, ושורפין בתחלת שש! ואלא מאי – רבי מאיר היא, הא "כל שעה שמוותר לאכול מאכיל"? כל שעה שאוכל מאכיל מביעי ליה! אמר רבה בר עובי: מתניתין רבן גמליאל היא. דתנן, רבן גמליאל אומר: חולין נאכלין כל ארבע, תרומה כל חמש, ושורפין בתחלת שש. והכי קאמר: כל שעה שמוותר לאכול בהן בתרומה – ישראל מאכיל חולין לבהמה לחיה ולעופות. לפה לי למיתנא בהמה, לפה לי למיתנא חיה? צריכא, דאי תנא בהמה – דאי משיירא חזי לה, אכל חיה דאי משיירא קמצנעא לה – אימא לא. ואי תנא חיה – משום דאי משיירא מיתה מצנעא, אכל בהמה וימנין דמשיירא ולא מפיק אדעתיה, וקאי עליה בכל יראה ובכל ימצא – אימא לא, צריכא. עופות לפה לי? אידי

הדרן עלך אור לארבעה עשר

כל שעה – עבר זמנו אסור בהנאה, ואסור למכור, ואם מכר – דמי מותרין, דאין תופס את דמיו, כדדנן בפרק שני דקידושין (נוב, ג) מכרן וקידש בדמיהן – מוקדשת. **לימא** מתניתין דלא בר' יהודה – אף לפי המסקנא לא אתיא בר' יהודה, אלא הכי קאמר: לימא מתניתין דלא בר' יהודה אלא בר' מאיר! ומסיק דבר' מאיר נמי לא אתי. **ואי** אשמעינן חיה משום דמצנעא לה – ואין עובר משום כל יטמין – דכל יטמין נפקא לן מלא ימצא, ואין זה מצוי, כיון שאין ידוע היכן הוא. וכן משמע בפרק קמא (ו, ב) דפריך: וכי משכחת לה – ליבטלה. משמע: דכל במה דלא משכחת – לא עבר בכל יראה. הקשה רבנו שמשון בן אברהם: היכי שרי להאכיל לחיה שדרכה להטמין? הא תנן בפרק קמא (ט, ב) מה שמשיר – יציתו בעינעא, כדי שלא תטול חולדה בפניו, והא צריך בדיקה אחריה. וכל שכן שאסור ליתן בפניהם ויש לחלק בין חיה לחולדה המגדלים בבתי, דההיא לא מצנעא כולי האי כמו חולדה הטומאת בחורים ובסדיקין. **וקאי** עליה בכל יראה – פירושו: אם לא ביטלו, הוה הדין ודעה מצי למימר: דילמא אתי למיכל מיניה.

רבי

דתנא בהמה וְחִיָּה, תנא נמי עופות. "ומוכרו לגוי". פשיטא! לאפוקי מהאי תנא דתנא, בית שמאי אומרים: לא ימכור אדם חמצו לגוי, אלא אם כן יודע בו שכיבדה קודם פסח. ובית הלל אומרים: כל שעה שמוותר לאכול – מותר למכור.

רבי יהודה אומר כותח וכל מיני כותח — אומר רבינו יצחק בשם רבינו תם: דרבינו יצחק אתי בבית הלל, ואסר בכותח משום דשם בעליו עליו וידועים שהוא כותח של פלוני ויסברו שמכרו בפסח על ידי גוי. אי נמי: יסברו שבפסח מכרו ישראל לגוי. ולכן אסור רבי יהודה למכור כותח לגוי. ואתי שפיר אף לרבינו תם, דמפרש בריש "אלו עוברים" (פסחים מ.ב.א.) דמותר להשוות כותח בפסח.

חרבו קודם זמנו מותר בהנאה אף לאחר זמנו — ובגן שנשפל מלאכול לכלב, דבענן אחר לא הוי שרי, דומיא דפת שענישה בפרק קמא (טו.ב.). **עבר** זמנו אסור בהנאה פשיטא — רש"י לא גרס "פשיטא". דהא רבי יוסי הגלילי פליג, ושור יצחק בהנאה כל שבעה. ואין לדרוש: "פשיטא" דאסור בהנאה מדיוקא דרישא — דרך התנא בכמה מקומות לכפול את דבריו. ועוד: דלא משני שפיר. ונראה דפרקי פשיטא — משום דתנא בפרק קמא (יא.ב.) דשרופין חמץ, אלמא אסור בהנאה. דלרבי יוסי הגלילי אין צריך לשורפה, אלא יריצנו לפני כלבו או ימכרנו לגוי.

בהרי דקשרוף ליה ליתנה מיניה — משום דלרבי יהודה, דאמר חמץ בשריפה אפרו מותר, דתניא בפרק בתרא דתמורה (לד.א.): כל הנשרופין אפרן מותר. וקא סלקא דעתך, בהרי דקשרוף ליה — ליתנה מיניה. אבל לרבנן, דאין מצותו בשריפה, הוין נון הנקברים, דאמרין בפרק בתרא דתמורה אפרן אסור — ופשיטא לדידהו דבהרי דקשרוף ליה אסור ליהנות ממנו.

כל מקום שנאמר לא יאכל — ואם תאמר: יהא נהנה מחמץ בפסח בכרה, דהא כתיב: "כי כל אוכל חמץ ונכרתה!" וכי תימא: אין הכי נמי — אם כן לקמן (כג.ב.). דבעי: מאי איכא בין חזקה לרבי אבהו — לימא דאיכא ביניהו הא ואומר רבינו יצחק: דלא יאכל ולא תאכל — ילפינן מ"לא תאכל", אבל "כי כל אוכל" לא ילפינן מ"לא תאכל".

רבי יהודה בן בתירא אומר: פותח וכל מיני פותח — אסור למכור שלשים יום קודם לפסח. "ומותר בהנאה". פשיטא! לא צריכא שחרכו קודם זמנו. וקא משמע לן כדרבא, דאמר רבא: חרכו קודם זמנו — מותר בהנאה, אפילו לאחר זמנו. "עבר זמנו אסור בהנאה". פשיטא! לא צריכא, לשעוה דרבנן, דאמר רב גידל, אמר רב חייא בר יוסף, אמר רבי יוחנן: המקדש ממש שעות ולמעלה אפילו בחיטי קורדניתא — אין חוששין לקדושין. "ולא יסוף בו תנור וכירים". פשיטא! לא צריכא, לרבי יהודה, דאמר: אין ביעור חמץ אלא שריפה. סלקא דעתך אמינא: הואיל ואמר רבי יהודה מצותו בשריפה, בהרי דקא שריף ליה ליתנה מיניה, קא משמע לן. אמר חזקיה: מנין לחמץ בפסח שאסור בהנאה — שנאמר: "לא יאכל חמץ" — לא יהא בו היתר אכילה. מעמא דכתב רחמנא "לא יאכל חמץ" הא לא כתב לא יאכל — הוה אמינא איסור אכילה — משמע, איסור הנאה — לא משמע. ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו: כל מקום שנאמר "לא יאכל" "לא תאכל" "לא תאכלו" — אהד איסור אכילה ואהד איסור הנאה משמע, עד שיפרט לך הכתוב בדרך שפירט לך בנבילה. "לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה או מכר לגר וגו'". אין לי אלא לגר בנתינה ולגו במכירה, לגר במכירה מנין? תלמוד לומר: "לגר אשר בשעריך תתנה או מכר". לגוי בנתינה מנין? תלמוד לומר: "תתנה ואכלה או מכר לגר". נמצאת אומר: אחד גר ואחד גוי, בין במכירה בין בנתינה, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: דברים ככתבן, לגר בנתינה ולגוי במכירה. מאי מעמא דרבי יהודה? אי סלקא דעתך דאמר רבי מאיר — ליכתוב רחמנא "לגר אשר בשעריך תתנה ואכלה ומכר" "או" למה לי? שמע מינה לדרבים ככתבן. ורבי מאיר: "או" — להקדים נתינה דגר למכירה דגוי. ורבי יהודה: הא לא צריך קרא, כיון דגר אהד מצווה להחיותו, וגוי אי אהד מצווה להחיותו — לא צריך קרא, סברא הוא. בשלמא לרבי מאיר, דאמר אחד גר ואחד גוי, בין במכירה בין בנתינה, מדיאצטריד קרא למישרא נבילה בהנאה — הא כל איסורין שבתורה אסורין בין באכילה בין בהנאה. אלא לרבי יהודה, דאמר לדרבים ככתבן הוא דאתא — הא כל איסורים שבתורה מנא ליה דאסורין בהנאה? נפקא ליה מ"לכלב תשליכון אותו", אורו

רבי יהודה אומר כותח — גונתין בו פירור לחם, ואסור משום חמץ. שלשים יום — דסבירא ליה בבית שמאי. וזה אינו נאכל מדר, שאין אוכלין אותו אלא מטבילין בו. והני שלשים יום — משעה שחל עליו חובת ביעור, מששאלין בהלכות הפסח. ומותר בהנאתו — קא סלקא דעתך אשעה שמותר לאכול קאי: פשיטא — דהא אמרת מאכל ומוכר, היינו הנאה. לא צריכא בו — והאי מותר — אלאחר זמן קאי, ובגן שחרכו באור יפה קודם זמנו, שבטל טעמו ומראיתו. עבר זמנו אסור בהנאה לשעות דרבנן הכי גרסינן. ולא גרסינן פשיטא. דהא אפילו בפסח איצטריך לאשמעי, דהא איכא רבי יוסי הגלילי דשרי בהנאה כל שבעה, לקמן. לשעות דרבנן — כלומר: האי זמנו — זמן אכילתו משמע, ואפילו שעה ששית שאין איסורו אלא מדרבנן — הוי אסור אף בהנאה. משש שעות — על כרחך מתחלת שש משמע. דאי לאחר שש, דאסור מדאורייתא — מאי אתא לאשמעינן? פשיטא דאין מקדשין באיסורי הנאה. חיטי קורדניתא — קשות הן. ואפילו הכי, אם באו לחשש חמץ, בגן שנפלו עליהן מים — אסור. פשיטא — דהא אמרת אסור בהנאתו. לא יאכל — מדקרינא לא יאכל — משמע לא יאכל בו היתר המביא לידי שום אכילה. וסתם הנאות לידי אכילה הם באות, שלוקח דמיים דבר מאכל. עד שיפרט לך הכתוב בו — היתר הנאה, בדרך שפירט, בנבילה. שלא היה כתוב בה אלא "לא תאכל", והוצרך להחידה בהנאה, כדכתיב: "או מכר לגר". לגר בנתינה לנכרי במכירה לא גרסינן, אלא הכי גרסינן: בדרך שפירט לך בנבילה דתניא וכו'. תלמוד לומר לגר תתנה ואכלה או מכור — דרוש ליה אגר. וכן גבי לנכרי נמי דרוש "תתנה ואכלה או מכור לנכרי". דברים ככתבן — כך מצותו: לא יתנה לנכרי, ולא ימכרנה לגר. או — לשון חילוק. ואי כרבי מאיר קאמר קרא, דתרווייהו אגר ותרווייהו אנכרי — לא נכתוב "או". להקדים נתינה דגר למכירה דנכרי — אם יש גר ליתנה לו — נתינתו קודמת למכירתה לנכרי. והאי גר — גר תושב קדמת שקיבל עליו שלא לעבוד עבודת רעה, ואוכל נבלות. גר אתה מצווה להחיותו — דכתיב (ויקרא כה): "גר ותושב וחי עמך". סברא היא — מסברא אנן יודעין שנתנה לגר קודמת, דחיות הגר מצוה. אבל מכירה לנכרי, מאי מצוה איכא? ואיצטריך קרא לחלק, ולאסור ליתן במתנה לנכרי, ולא מכור נבלה לגר. בשלמא לרבי אבהו אליבא דרבי מאיר — מצי למילף, מדאיצטריך קרא למישרא נבלה, הא כל איסורין שבתורה דכתיב בהו "לא תאכל" כי הכא, אי לא הדר פריט בהו היתרא — אסורין הן באכילה ובהנאה. אלא — לרבי אבהו אליבא דרבי יהודה, מנא ליה דילמא הא פרט ונבלה — לאו למישריה בהנאה אתא, דלא צאצריך אלא להחמיר ולומר דלנכרי במכירה ולגר בנתינה. דאי לא כתיבי — הוה אמינא כל הנאות מותרות בה. נפקא ליה — לרבי אבהו ואליבא דרבי יהודה, מדכתב בטרפה "לא תאכל", ומיעט בה "לכלב תשליכון אותו". אורו

כתב קרא כל עיקר — וזה יודעין מסברא לאקדומי. אבל השתא דכתב נתינה: "תתנה ואכלה ומכר", אי לא הוה כתב "או" — הוה אמינא דאתא למידרש שאין צריך להקדים. וצריך ליכתב נמי גר וגוי, דאי לא הוה כתב אלא גר — הוה אמינא דאתא למיעט נתינה דגוי, ואי הוה כתוב גוי לחוריה — הוה אמינא דאתא למיעט מכירה דגר.

60 **בְּתָב** הפסוק בלשון 'לֹא יֵאָבֵל' אלא בלשון אחרת של איסור
61 אכילה, הִנֵּה אִמְנִינָא רק איסור אִכְלִיָּה מְשַׁמֵּעַ מדברי הכתוב, אבל
62 איסור הִנָּחָה לֹא מְשַׁמֵּעַ מִכָּן. וּפְלִיגָא דְרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ,
63 כָּל מִקּוֹם בְּתוּרָה שְׁנֵאמַר בּוֹ אִיסוּר אִכְלִיָּה בְּלִשׁוֹן 'לֹא יֵאָבֵל', או 'לֹא
64 תֵּאָבֵל', או 'לֹא תֵּאָכְלוּ', אֶחָד אִיסוּר אִכְלִיָּה וְאֶחָד אִיסוּר הִנָּחָה
65 [בְּ]מְשַׁמֵּעַ – מִשְׁמַעוּתוֹ, שְׂבֵאל לֵאסוּר בֵּין בִּאכְלִיָּה וּבֵין בְּהִנָּחָה, עַד
66 שִׁפְטֵרֶשׁ לֶךְ הַכְּתוּב בִּמְפּוֹרֵשׁ שֶׁהִנָּחָה מוֹתֵרָה, בְּדֶרֶךְ שִׁפְטֵרֶשׁ לֶךְ
67 בְּנִבְלָה שְׂאִינָה אִסוּרָה אֵלָּא בִּאכְלִיָּה וּמוֹתֵרָה בְּהִנָּחָה, כְּפִי שִׁיבּוּרָא
68 בְּסוּמָךְ, וְאִף שְׂבֵאל נִאמַר בְּנִבְלָה אֵלָּא 'לֹא תֵּאָכְלוּ', וּבְכָל זֹאת
69 הוֹצֵרָה הַתּוֹרָה לְהַתִּיר בִּפְרוּשׁ אֵת הִנָּחָתָה, מוֹכֵחַ שֶׁשְּׂבֵאל
70 מִקּוֹמוֹת שְׂנֵאמַר אִיסוּר אִכְלִיָּה, וְלֹא מִפְּרוּשׁ שֶׁהִנָּחָה מוֹתֵרָה, אִף
71 הִנָּחָה אִסוּרָה. וּבְדַבְּרֵי חֻזְקִיהָ שֶׁהוֹצֵרָךְ לְדֵרוֹשׁ שֶׁהַחֲמֵץ אִסוּר
72 בְּהִנָּחָה מִכָּן שֶׁנֶּשֶׁק הַכְּתוּב לִשׁוֹן 'לֹא יֵאָבֵל', מוֹכֵחַ שֶׁסָּבֵר שֶׁשְּׂבֵאל
73 לְשׁוֹנוֹת אִיסוּר אִכְלִיָּה, לֹא נִכְלָל אִיסוּר הִנָּחָה, וְשֵׁאל כְּדַבְּרֵי רַבִּי
74 אֲבָהוּ.
75 הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא שֶׁנִּשְׁנְתָה בַּעֲנֵן הִיתֵר הִנָּחָה בְּנִבְלָה:
76 דְּתַנְיָא, נִאמַר בְּתוֹרָה (דְּבִרִּים יד כא) 'לֹא תֵּאָכְלוּ כָּל נִבְלָה', לִגְרָא אֲשֶׁר
77 בְּשִׁעְרֵיהֶם תִּתְּנֶנָּה וְאִכְלָה, או 'מִכּוֹר לִנְכְרִי' וְגו'. מִלִּשׁוֹן הַפְּסוּק אֵין לִי
78 לְלַמּוֹד אֵלָּא שֶׁהוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל לֵת אֵת הַנְּבִילָה לִגְרָא בְּנִתְּנָהּ
79 וּ–בִמְתַּנְהוּ, וְלִנְכְרִי בְּמִכְרָהּ – וְאִילוּ לֵת לְגוֹי, לֹא הוֹתֵר לְיִשְׂרָאֵל,
80 אֵלָּא לְמַכּוֹר לוֹ תְּמוֹרֵת תְּשׁוּלֹם. אֲבָל לְהִפְךָ, דְּהִינּוּ לֵת אֵת
81 הַנְּבִילָה לִגְרָא בְּמִכְרָהּ תְּמוֹרֵת תְּשׁוּלֹם, מִנֵּן שְׁמוּתָה, לְלַמּוֹד לִזְמַר
82 'לִגְרָא אֲשֶׁר בְּשִׁעְרֵיהֶם תִּתְּנֶנָּה או 'מִכּוֹר', כְּלוּמַר, דּוֹרְשִׁים אֲנִי אֵת
83 הַמִּלִּים 'אוֹ מִכּוֹר' לֹא רָק עַל נְכָרִי הַנּוֹכַר אַחֵר כֵּךְ, אֵלָּא גַם עַל הַגֵּר
84 הַנֶּאמַר קוֹדֵם, וְלִשְׁנֵיהֶם רְשָׁאֵי הוּא לְמַכּוֹר. וְלַעֲנִין הִנָּחָה מְנִבְלָה
85 עַל יְדֵי שִׁמְסֵרְנָה לְנִכְרִי, לֹא שְׁמַעְנָה בְּפִסּוֹק אֵלָּא שֶׁרְשָׁאֵי לְמַכּוֹרָהּ
86 לוֹ, אֲבָל לֵת לִנְכְרִי בְּנִתְּנָהּ וּ–בִמְתַּנְהוּ, מִנֵּן שְׁמוּתָה, לְלַמּוֹד לִזְמַר
87 'תִּתְּנֶנָּה וְאִכְלָה או 'מִכּוֹר לִנְכְרִי', וְנִדְרֹשׁ אֵת הַמִּילָה 'תִּתְּנֶנָּה' גַּם עַל
88 הַנְּכָרִי הַנּוֹכַר לֵאחֲרָיו. נִצְצָאָתָא אִמְרָה, אֶחָד גֵּר וְאֶחָד נְכָרִי מוֹתֵר לֵת
89 לֵחֵם אֵת הַנְּבִילָה בֵּין בְּמִכְרָהּ בֵּין בְּנִתְּנָהּ. דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר, רַבִּי
90 יְהוֹדָה אִמְרָה, אֵין לְדֹרֵשׁ אֵת הַפְּסוּק כֵּךְ, אֵלָּא לִגְרָא בְּכִתְּבֵיהּ –
91 כְּפִשּׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׁמוּתָה לֵת אֵת הַנְּבִילָה לִגְרָא רַק בְּנִתְּנָהּ,
92 וְלִנְכְרִי רַק בְּמִכְרָהּ, אֲבָל אִסוּר לֵתָּהּ בְּמִתְּנָה לְנִכְרִי וּלְמוֹכְרָהּ
93 בְּדַמִּים לִגְרָא.
94 הַגְמָרָא מְבִאֵרָת מְדוּעַ נַחֲלַק רַבִּי יְהוֹדָה עַל רַבִּי מֵאִיר. מְבִרֵּרָת
95 הַגְמָרָא: מֵאִי מְשַׁמֵּעַ דְּרַבִּי יְהוֹדָה וּמְדוּעַ נַחֲלַק עַל רַבִּי מֵאִיר. מְשִׁיבָה
96 הַגְמָרָא: אוֹי סִלְקָא דְּעִתְּךָ שֶׁהִדִּין בְּדָאָמַר רַבִּי מֵאִיר, שְׁבַמִּלִּים 'אוֹ
97 מִכּוֹר' בּוֹנֵת הַתּוֹרָה גַּם עַל גֵּר, וּבְמִלִּים 'תִּתְּנָה וְאִכְלָה' הַכּוֹנֵנָה
98 גַּם עַל נִכְרִי, אִם כֵּן לִיכְתוּב דְּתַנְיָא, 'לִגְרָא אֲשֶׁר בְּשִׁעְרֵיהֶם תִּתְּנֶנָּה
99 וְאִכְלָה וּמִכּוֹר לְנִכְרִי' לֹלָא הַמִּילָה 'אוֹ', וְהַמִּילָה 'אוֹ' שְׁמַשְׁמַעָה
100 לִשׁוֹן חִלּוֹק לְמָה לִי, אֵלָּא שְׁמַעְנָה מִנֵּה כְּדַבְּרֵי רַבִּי יְהוֹדָה שְׁכוֹנוֹת
101 הַכְּתוּב לְרַבִּים בְּכִתְּבֵיהּ, כִּיּוֹן שֶׁלְּמַדְנָה מִהַמִּילָה 'אוֹ' חִלַּק בֵּין גֵּר
102 לְנִכְרִי, לֹא הוֹתֵר לֵת נְבִילָה אֵלָּא דּוּקָא לִגְרָא בְּמִתְּנָה וּלְנִכְרִי
103 בְּמִכְרָהּ.
104 מְבִרֵּרָת הַגְמָרָא: וְרַבִּי מֵאִיר מַה יְשִׁיב עַל סִבְרַת רַבִּי יְהוֹדָה. מְשִׁיבָה
105 הַגְמָרָא: רַבִּי מֵאִיר סָבֵר, שֶׁהַמִּילָה 'אוֹ' נִכְתְּבָה, לְלַמְּדֵנוּ לְהִתְקַדֵּם
106 בְּנִתְּנָה דְּגֵר לְמִכְרָהּ דְּנִכְרִי – שֶׁאִם יֵשׁ לַפְּנִינִי גֵר, מִצּוּה לֵת לוֹ אֵת
107 הַנְּבִילָה בְּמִתְּנָה וְלֹא לְמוֹכְרָהּ לְנִכְרִי, אֲבָל כְּשֶׁאֵין לַפְּנִינִי גֵר, מוֹתֵר
108 לִיתְּנָה לְנִכְרִי וְאִפְּלוּ בְּמִתְּנָה. שׁוֹאֵלֵת הַגְמָרָא: וְרַבִּי יְהוֹדָה מַה יְשִׁיב
109 עַל כֵּךְ. מְשִׁיבָה הַגְמָרָא: הֵא – דִּין זֶה שִׁישׁ לְהִתְקַדֵּם נִתְּנָה לִגְרָא
110 לְמַכְרָהּ לְנִכְרִי, לְדַעַת רַבִּי יְהוֹדָה, לֹא צָרִיךְ קְרָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, בִּיּוֹן
111 דְּגֵר תּוֹשֵׁב אִתָּה מְצֻנָּה מִן הַתּוֹרָה לְהִתְיָחוּתוֹ – לְהַחֲזִיקוֹ וּלְפָרְסֵנוּ,
112 שְׁנֵאמַר (ויקרא כה לה) 'גֵּר וְתוֹשֵׁב יִחְזִי עִמָּךְ'. וְאִילוּ סִתֵּם נְכָרִי שְׂבֵאל
113 קִיבֵל עַל עֲצֻמוֹ שְׂבֵאל לְעַבּוֹד עֲבוּדָה זֹרָה או וְ–אֵין אִתָּה מְצֻנָּה
114 לְהִתְיָחוּתוֹ, לְפִיכָךְ לֹא צָרִיךְ קְרָא לְלַמְּדֵנוּ לְהִתְקַדֵּם אֵת הַגֵּר, כִּי כְּרָא
115 הוּא, שֶׁהִרְיָ בְּנִתְּנָה לִגְרָא יֵשׁ מִצּוּה, וְאִילוּ בְּמִכְרָהּ לְנִכְרִי אֵין שׁוּם
116 מִצּוּה. לְפִיכָךְ בְּהִכְרָח שְׁנִכְתַּב 'אוֹ' לְדַבְּרִים כְּכַתְּבֵיהּ, כְּדִי לֵאסוּר
117 מִכְרָהּ לִגְרָא וְנִתְּנָה לְנִכְרִי.
118 הַגְמָרָא חוֹזֵרֵת לְדוֹן בְּדַבְּרֵי רַבִּי אֲבָהוּ, מִקְשָׁה הַגְמָרָא: בְּשִׁלְמָא –

1 **רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּנִתְּנָה אוֹמַר**, בּוֹתָח – מֵאֲכָל גְּבִינָה שְׁנוֹתִים בּוֹ פִּירוּרִי
2 לֵחֵם וְאִסוּר מִשׁוּם חֲמֵץ, וְכֵן כָּל מִינֵי בּוֹתָח, אִסוּר לְמַכּוֹר לְנִכְרִי
3 שְׁלִשִׁים יוֹם קוֹדֵם לְפִסְתָּה, מִשׁוּם שְׂאִינֵנוּ נֹאכַל מִזֶּה, כִּיּוֹן שְׂאִין
4 אוֹכְלִים אוֹתוֹ בְּפִי עֲצֻמוֹ אֵלָּא מִטְּבִילִים בּוֹ אֵת הַמֵּאכַל, וּלְפִיכָךְ מִן
5 הַסֵּתֵם לֹא יִכְלָה עַד הַפִּסְתָּה. וְסָבֵר רַבִּי יְהוֹדָה כְּבִית שְׂמָאִי, שְׁחִיב
6 הָאֵדָם שִׁיבּוּעַר הַחֲמֵץ שְׁלוֹ, וְלֹא יִהְיֶה בְּעוֹלָם בּוֹמֵן הָאִיסוּר, וְלִכֵּן
7 אִסוּר רַבִּי יְהוֹדָה לְמַכּוֹר הַכּוֹתֵחַ, כִּיּוֹן שׁוּדָאֵי יִהְיֶה בְּעוֹלָם בּוֹמֵן
8 הָאִיסוּר.
9 וְהִתְנָה נִתְּכוּין בְּמִילִים 'וּמוֹכְרוֹ לְנִכְרִי' לְלַמְּדֵנוּ שְׁמוּתָה לְמַכּוֹר
10 לְנִכְרִי עַד זְמַן הָאִיסוּר מִמֶּשׁ, וְלְהוֹצִיא מְדַבְּרֵי בֵית שְׂמָאִי הָאוֹסְרִים
11 לְמַכּוֹר חֲמֵץ לְנִכְרִי קְרוֹב לְפִסְתָּה, וְכֵן מְדַבְּרֵי רַבִּי יְהוֹדָה בֵּין בְּתִירָא
12 הָאוֹסֵר כֵּן בְּכוֹתֵחַ.
13 שְׂנִינֵנוּ בְּמִשְׁנָה: וּמוֹתֵר הָאֵדָם בְּהִנָּחָה מִהַחֲמֵץ. בְּפִשּׁוּטוֹ נִרְאָה
14 שְׁכוֹנוֹת הַתְּנָא לְשַׁעָה שְׁהוּא עֵרִיץ מוֹתֵר בִּאכְלִיָּה, וְעַל כֵּן מִקְשָׁה
15 הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא שְׁהוּא מוֹתֵר בְּהִנָּחָה, שְׁהִרְיָ כְּבֵר שְׁנָה הַתְּנָא
16 מִקּוֹדֵם, שְׁבִאֲוֹתָהּ שַׁעָה מוֹתֵר לְהֵאָכִיל חֲמֵץ לְבָהֵמָה וּלְמוֹכְרוֹ
17 לְנִכְרִי, דְּהִינּוּ הִנָּחָה. וְלִמָּה חוֹר וְשְׁנָה שְׁמוּתָה בְּהִנָּחָה.
18 מִתְּרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא צָרִיכָא אֵלָּא בְּאוּפֹן שְׁתִּירָכָּה – כְּשֶׁהַעֲבִיר חֲמֵץ
19 זֶה בָּאשׁ, וְנִחְרָךְ עַד שְׁבִטֵל טַעְמוֹ וּמִרְאֵהוּ, וְעִשָּׂה זֹאת קוֹדֵם וְכֵן
20 שֶׁל אִיסוּר אִכְלִית חֲמֵץ, וְקָא מְשַׁמֵּעַ לָן הַתְּנָא זֶה בְּדָרְכָא, דְּאָמַר
21 רַבָּנָא, אִם תִּרְכּוּ לְחֲמֵץ קוֹדֵם וְכֵן שֶׁל הָאִיסוּר, מוֹתֵר אוֹתוֹ חֲמֵץ
22 בְּהִנָּחָה אִפְּלוּ לְאַחֵר וְכֵן – אִפְּלוּ בְּשַׁעָה הָאִיסוּר, מִשׁוּם שְׁבִטֵל מִן
23 הַחֲמֵץ טַעְמוֹ וּמִרְאֵהוּ. וְזֶה בָּאָה הַמִּשְׁנָה לְחַדֵּשׁ בְּמִילִים 'מוֹתֵר
24 בְּהִנָּחָה', שְׂבֵאל רַק בּוֹמֵן הִתִּיר, אֵלָּא אִפְּלוּ בּוֹמֵן הָאִיסוּר מוֹתֵר
25 בְּהִנָּחָה, אִם חִרְכוּ קוֹדֵם זְמַנּוֹ.
26 שְׂנִינֵנוּ בְּמִשְׁנָה: עֵבֶר וְכֵן וְכֵן שֶׁל הִיתֵר הַחֲמֵץ, הִרִי הוּא אִסוּר בְּהִנָּחָתוֹ.
27 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא שְׁחֲמֵץ לְאַחֵר שֶׁשׁ שְׁעוֹת אִסוּר בְּהִנָּחָה,
28 וְלִמָּה הוֹצֵרָהּ הַמִּשְׁנָה לְהַשְׁמִיעֵנוּ. מִתְּרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא צָרִיכָא
29 לְהַשְׁמִיעֵנוּ דִּין זֶה, אֵלָּא לְשַׁעָה דְּרַבְּנֵן – לְשַׁעָה שְׁבָה אִיסוּר הַחֲמֵץ
30 רַק מְדַרְבָּנּוּ, כְּלוּמַר בְּשַׁעָה שִׁשִּׁית שֶׁל עֵרֵב פִּסְתָּה, וְלַמְּדֵנוּ שֶׁבְּשַׁעָה
31 זוֹ אִסוּרָהּ חֲכָמִים גַּם בְּהִנָּחָה.
32 הַגְמָרָא מוֹכִיחָה שֶׁמִּתְחִילֵת שַׁעָה שִׁשִּׁית אִסוּר הַחֲמֵץ בְּהִנָּחָה:
33 דְּאָמַר רַב יְנִידָל אִמְרָה רַב תִּימָא בְּרִי יוֹסֵף, אִמְרָה רַבִּי יוֹחָנָן, הַמְּקַדֵּשׁ
34 אִשָּׁה בַּחֲמֵץ בְּעֵרֵב פִּסְתָּה מְשַׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה – מִתְחִילֵת שַׁעָה
35 שִׁשִּׁית שֶׁהַחֲמֵץ אִסוּר מְדַרְבָּנּוּ, אִפְּלוּ אִם קִידִשָׁה בְּחִיָּה קוֹדֵם לְהִנָּחָה
36 וְ–חֲטִים קְשׁוֹת הַצּוּמָחוֹת בְּהִרִי אֲרִרְטוֹ שְׂבֵאל עֲלִיהֶן מִים וְסִפֵּק הוּא
37 שְׂמָא הַחֲמִיצוֹ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדְּוִשֵׁין אֵלּוּ, כְּלוּמַר, שְׂאִינָה מִקְדוּשַׁת
38 כָּלָל, מִשׁוּם שֶׁהֵן אִסוּרוֹת בְּהִנָּחָה. הִרִי שְׂאֵף בְּשַׁעָה דְּרַבְּנֵן הַחֲמֵץ
39 אִסוּר בְּהִנָּחָה.
40 שְׂנִינֵנוּ בְּמִשְׁנָה: וְלֹא יִסִּיק בּוֹ תַּגּוֹר וְכִדְּרִים מִשְׁהִיגֵעַ זְמַן אִיסוּרוֹ.
41 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: פְּשִׁיטָא, כִּי הֵלֵא כְּבֵר שְׂנִינֵנוּ בְּמִשְׁנָה שֶׁהַחֲמֵץ אִסוּר
42 בְּהִנָּחָה, וְאִם כֵּן וְדָאֵי שְׁגֵם לֹא יִסִּיק בּוֹ, שְׁהִרְיָ בְּכָךְ הוּא נִהְנֶה
43 מִהַחֲמֵץ, וּמְדוּעַ הוֹצֵרָךְ הַתְּנָא לְשְׁנוֹת דִּין זֶה. מִתְּרַצָּת הַגְמָרָא: לֹא
44 צָרִיכָא לְשְׁנוֹת דִּין זֶה, אֵלָּא לְרַבִּי יְהוֹדָה דְּאָמַר בְּמִשְׁתַּנּוּת אֵין
45 מִקְיָיִמִים מִצּוּת בִּפְעוּר חֲמֵץ אֵלָּא עַל יְדֵי שְׁרִיפָה, וּלְפִיכָךְ סִלְקָא
46 דְּעִתְּךָ אִמְנִינָא, הוּאִיל וְאִמְרָה רַבִּי יְהוֹדָה שְׂמִצּוֹתוֹ בְּשְׁרִיפָה, אִם כֵּן
47 בְּתֵרָא דְּקָא שְׁרִיף לִיה לִיתְּנָה מִינֵיהּ – תוֹךְ כְּדִי קִיוּם מִצּוֹת שְׁרִיפָתוֹ
48 יִהְיֶה הַחֲמֵץ מוֹתֵר בְּהִנָּחָה בְּהִסְתָּתוֹ. קָא מְשַׁמֵּעַ לָן שְׂאִין הַדְּבָר כֵּן,
49 אֵלָּא אִף לְפִי רַבִּי יְהוֹדָה אִסוּר לְהִסִּיק בּוֹ.
50 שְׂנִינֵנוּ בְּמִשְׁנָה, שֶׁבְּשַׁעָה הָאִיסוּר, הַחֲמֵץ אִסוּר בְּהִנָּחָה. הַגְמָרָא דִּנָּה
51 מַה הַמְקוֹר לְאִיסוּר הִנָּחָה מִחֲמֵץ בְּפִסְתָּה: אִמְרָה חֻזְקָתָה, מִנֵּן לְחֲמֵץ
52 בְּפִסְתָּה שְׁהוּא אִסוּר בְּהִנָּחָה, שְׁנֵאמַר (שמות יג א) 'לֹא יֵאָבֵל חֲמֵץ', מִכָּךְ
53 שְׁנֵקֵת הַכְּתוּב אֵת אִיסוּר הַאִכְלִיָּה בְּלִשׁוֹן 'לֹא יֵאָבֵל', מִשְׁמַע שֶׁלֹּא
54 יֵהָא בּוֹ שׁוּם הִיתֵר הִנָּחָה הַמְבִיאָה לְיַדִּי אִכְלִיָּה, וּמִן הַסֵּתֵם, הִנָּחָה
55 מִהַחֲמֵץ תְּבִיא לְיַדִּי אִכְלִיָּה, שְׁהוּא מוֹכְרוֹ וְקוֹנֶה בְּדַמְיוֹ דְּבִרִּי מֵאֲכָל.
56 הַגְמָרָא מְבִאֵרָת שְׁחֻזְקָה נַחֲלַק בְּדַבְּרֵיהֶן אֵלּוּ עַל רַבִּי אֲבָהוּ, מִדִּיּוּקָתָה
57 הַגְמָרָא מְדַבְּרֵי חֻזְקָה: מְשַׁמֵּעַ שְׁחֲמֵץ אִסוּר בְּהִנָּחָה, הוּא רַק מִשׁוּם
58 דְּבִתְּבָה דְּתַנְיָא אֵת אִיסוּר חֲמֵץ בְּלִשׁוֹן 'לֹא יֵאָבֵל חֲמֵץ' וּמִכָּךְ דִּרְשׁ
59 חֻזְקָה שֶׁהַכּוֹנֵנָה לְהִנָּחָה הַמְבִיאָה לְאִכְלִיָּה. מִשְׁמַע מִכָּךְ, הֵא – לֹא

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 ח מתר לומר לנכרי אחר השבת "מדוע לא עשית דבר פלוני בשבת שעברה", אף על פי שמבין מתוך
2 דבריו שרצונו שיעשו בשבת הבאה - אין בכך בלום⁸⁸, בין שאומר לו בן בחל⁸⁹, ואין באמירתו זו
3 שום (רמז) ציווי⁹⁰ לעשותה בשבת הבאה⁹¹, אלא שהנכרי מבין בן מעצמו⁹².

ביאורי הלכה

ממ] אין בכך בלום - לא משום "איסור אמירה לנכרי בשבת", ולא משום "ודבר דבר".
נ] בחול - כשאומר לו בחול אין בזה משום "ממצוא חפצך ודבר דבר" אפילו מזכיר בפירוש את המלאכה "דבר פלוני", אבל אם אומר לו כך בשבת אסור משום "ממצוא חפצך ודבר דבר"⁸⁷, או משום "אמירה לנכרי שבות" כיון שאמירה כזו בשבת נחשבת כציווי⁸⁸.
נא] רמז ציווי - ציווי מפורש או ציווי מרומז⁸⁹.
נב] בשבת הבאה - כשאין שום ציווי לעשותה בשבת, נחשב שהנכרי עושה מעצמו ולא בשליחות ישראל⁹⁰.

ננ] בן מעצמו - סיכום דיני רמז לנכרי בשבת⁹¹: א. רמז בדרך ציווי קודם השבת (וכל-שכן בשבת) לעשות בשבת - אסור⁹², ב. רמז בדרך ציווי בשבת (בלא הזכרת המלאכה) לעשות לאחר השבת - מותר⁹³, ג. רמז בדרך ציווי בשבת (בהזכרת המלאכה) לעשות לאחר השבת - אסור⁹⁴, ד. רמז שלא בדרך ציווי קודם השבת (בהזכרת המלאכה וכל-שכן ללא הזכרת המלאכה) לעשות בשבת - מותר⁹⁵, ה. רמז בשבת שלא בדרך ציווי (בלא הזכרת המלאכה) לעשות בשבת - מותר⁹⁶.

ציונים והוספות

- אלא סיפור דברים בעלמא (כדמשמע בתחלת הסעיף: "מבין מתוך דבריו"), וכן שציווי בלשון עבר אינו נחשב כציווי (שולל זאת במילים: "אין באמירתו זו שום ציווי"), אלא שבמוסגר הסתפק אם צריך (או הוסיף) לשלול גם הו"א שציווי על העבר בצירוף הבנת הנכרי שמתכווין לשבת הבאה נחשבים כ"רמז ציווי".
90) ולא נכלל באיסור אמירה לנכרי בשבת, אך לו היה אומר לו בלשון ציווי היה אסור משום "שליחות לנכרי לחומרא" אפילו אמר לו בחול וברמז.
91) יצויין שגם כאשר מותר לרמז לנכרי, פעמים שאסור ליהנות ממעשיו ופעמים שצריך אפילו למחות בו כגון בדבר שיש בו הנאת הגוף, ונתבארו כמה פרטים לעיל בהערות על סעיף ז.
92) ע"פ המבואר לעיל אות לח שכשהוא בדרך ציווי אין חילוק בין רמז (אפילו על ידי תנועה) לבין דיבור ממש (וראה להלן סל"ג אם מצווה על הנכרי לבוא לביתו, וכשהנכרי יבוא יבין מעצמו איזו מלאכה עליו לעשות).
93) כמבואר לעיל סעיף ז ובהערה עה, שאין כאן אלא משום ממצוא חפצך וכו', ולא נאסר אלא דיבור מפורש בלבד.
94) משום "ודבר דבר" כדלעיל אות מג.
95) כדלעיל הערה צ, וראה לעיל אות מב בעניין המחאה וההנאה.
96) דינו נכרי העושה מעצמו, וראה לעיל הערה סז, ואם הנכרי שכירו או קבלן יש לעיין אם על ידי הרמז נחשב כקובע מלאכתו לשבת (ראה זכרון יוסף אות עז), ולגבי רמז של מדוע לא עשית וכו' ראה להלן הערה צט שלשיטת מהר"ם במהדו"ב (וכן פסק שם למסקנא) רמז 'מדוע לא עשית' נחשב קצת כציווי, ולעיל הערה פח שיש מבארים בשוע"ר שבשבת נחשב הוא כציווי, משא"כ כשאומר לו בחול.
- 87) שהרי הזכיר בפירוש את המלאכה הנצרכת לו, אף שלא היה זה בדרך ציווי ואין בזה משום שליחות (ראה זכרון יוסף אות עז. ומה שהקשו עליו (מנחת שי ע' סד, מכון לשבתך ביאור א) מהמבואר להלן סעיף לה שמותר להזכיר מלאכה בפירוש כגון שאומר לנכרי לעשות מלאכה לעצמו, הוא משום שאיסור "ודבר דבר" דווקא כשהזכרת המלאכה קשורה לעסקי החול של ישראל כדלעיל הערה יח, וכן יש לחלק מהמבואר בס' רסג סכ"ה שמותר לומר לישראל שעדיין לא קיבל עליו שבת לעשות מלאכה עבורו. ולפי ביאור זה בשוע"ר גם כשאומר לו כן בשבת אין בזה משום "ציווי" ושליחות לנכרי אלא "ודבר דבר" בלבד.
88) ראה ביאורי השלחן על שוע"ר כאן אות כה שאף שאמירה כזו אינה נתפסת כציווי בימות החול, כשהיא נאמרת בשבת היא נתפסת כציווי, ובשו"ת מחזה אליהו (סי' לח סימנים ב-ג) ביאר שאמירת מדוע וכו' נחשבת תמיד כדרך ציווי, אלא שכשאומר לו בשבת הרי זה ציווי לעשותה בשבת משא"כ כשאומר לו בחול אף שיש בזה ציווי, אין בזה ציווי לעשותה בשבת הבאה.
89) ולפי ביאור זה בשוע"ר, מותר לומר בשבת לנכרי "למה לא באת במוצאי שבת שעברה לקחת אותי במכוניתך", והוא יבין שהוא מתבקש להסיע את היהודי במוצאי שבת (וכן הוא בשש"כ פ"ל ס"ט), אך למבואר בהערה הקודמת יש בזה משום "ודבר דבר".
90) כדוגמא המובאת לעיל סעיף ו, ולעניין איסור אמירה לנכרי שמשום שליחות לנכרי לחומרא אין כל חילוק בין ציווי מפורש או מרומז, משא"כ לעניין "ודבר דבר".
91) ויש לומר שתיבת "רמז" הובאה במוסגר כי לעיל (תחלת סעיף ז) הובאו שני גדרים ברמז לנכרי: רמז ברור, ורמז שאינו ברור שמצד עצמו היה מותר אלא שנאסר כשהוא בשילוב עם ציווי כלשהו, ובנדו"ד היתר אמירת מדוע וכו' הוא משום שכשמדבר על השבת שעברה אין כאן רמז ברור

- 1 (והוא שְׁעֵשִׁית מְלָאכָה זוּ הִיא בְּעֵנִין שְׁאִין צְרִיךְ לְמַחֲזֵת בְּשְׂרֻאָה אֶת הַנִּכְרִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ בַּשַּׁבָּת, כְּגוֹן שְׁאִין
2 הַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּחַפְצִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִדָּה, וְהַנִּכְרִי (אִינוּ) שְׂכִירוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלֵא רְגִיל הַ) לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּמִטְבַּת
3 הַנָּאָה נִדָּה, עֵין סִמָּן רמ"ד וְרנ"ב):

הלכות שבת, חלק ב סימן שז, דיני שבת התלויים בדיבור סעיף ח

ביאורי הלכה

נ[ו] במוכת הנאה - נכרי שכירו של ישראל (שכיר שנה שדינו כקבלן) העושה מלאכה בשבת מעצמו (להשלים קבלנות) עבור ישראל - אסור להניחו שיעשה בשבת, כי הישראל הוא המרוויח היחידי מעבודת השבת (שאסור לו לנכות שכר הנכרי אם לא יעשה בשבת), ואין להתיר אלא אם כן גם הנכרי מרוויח מעבודת השבת.⁹⁷

נ[ו] של ישראל - כשהמלאכה נעשית בחפצים של ישראל יש למחות בנכרי אפילו עושה מעצמו, כיון שצריך ליטול רשות מישראל, וכשישראל רואה ולא מוחה בו, הנכרי מבין שזהו רצונו של ישראל ואינו נחשב כ"עושה מעצמו" אלא כעושה לדעת ישראל.⁹⁷ נ[ח] אלא רגיל - נכרי העושה מעצמו וודאי שלא עושה זאת בחינם אלא אם כן ברור לו שיקבל הנאה.⁹⁸

צינונים והוספות

שחובת המחאה בשכירו של ישראל הייתה משום שלא קצץ לו שכר ולא מחמת שאינו מרוויח בעשייתו. ובצינונים לשוע"ר (ציון מה) פירש ע"פ שיטת מהר"ם כפי שמבוארת במהדורא בתרא (לסי' רמג ד"ה והכי נמי וד"ה והנה מהר"ם) שבשכירו של ישראל לעולם אין היתר לומר "מדוע לא עשית וכו'" אלא בעושה מעצמו, כיון שכשהוא שכירו ע"י אמירה זו הוא מוכרח קצת לעשות בשבת דוקא, משא"כ כשאינו שכירו אמירת "מדוע וכו'" אינה מתפרשת כאזהרה וגערה אלא דרך שאלה כלומר כי בוודאי לא היית מפסיד טרחך, וא"כ אדרבה בטוח הנכרי יותר לקבל טובת הנאה, אלא שצ"ע דא"כ היה לו להקל כשעושה בחפצים של ישראל (כדעת מהר"ם).

97 וראה לעיל הערה עא מהמהדורא בתרא. 98 הלשון "רגיל" כדי לבאר כיצד יתכן לבוא לנכרי בעלמא ולומר לו "מדוע לא עשית וכו'", והיינו ששואלו מדוע לא עשית כרגילותך, או שהכוונה לנכרי שכירו של ישראל שמקבל תוספת על כל דבר שעשה מעצמו וכמבואר להלן הערה צט, וכיון שרגיל לקבל טובת הנאה אין לחוש כלל לזה שנראה קצת כמוכרח. 99 סי' רמד סי"א (וראה המובא שם שיטת רבינו במהדורא בתרא שגם כשהנכרי שכירו של ישראל אין צריך שירוויח אף הוא). ובס' ביאורי השולחן על שו"ע"ר (אות כה) תמה שמהמשך ההלכה כאן ("אלא רגיל לעשות לו בטובת הנאה") משמע

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

- יג ואם עבר והתחיל לברך אחר שהגיע זמן הקידוש אפילו
18 התחיל לברך משחשכה לא יזכיר של שבת בברכת
19 המזון דכיון שמברך על הסעודה שגמר בחול מבעוד יום
20 האיך יזכיר בה של שבת אבל אם משך סעודתו עד תוך
21 הלילה אע"פ שאינו רשאי צריך להזכיר של שבת בברכת
22 המזון אע"פ שעדיין לא קידש שכבר חלה עליו קדושת
23 שבת מאלה.
24 (ואין צריך לומר שאם פירס מפה וקידש וגמר סעודתו
25 שצריך להזכיר של שבת בברכת המזון אפילו אם החמיר
26 ופירס מפה וקידש מבעוד יום קודם שהגיע זמן הקידוש וגם
27 מברך ברכת המזון מבעוד יום דכיון שקידש חלה עליו
28 קדושת שבת):
29

* * *

- יד שנים שהיו שותין אחר גמר הסעודה מבעוד יום ואמרו
31 בא ונקדש קידוש היום אע"פ שלא הגיע עדיין זמן
32 הקידוש נאסר עליהם לשנות עד שיקדשו ואם רוצים לחזור
33

- יב...וראף אם הוא מיסב יחידי ומברך ברכת המזון בלא
1 כוס מכל מקום אם יקדש מיד אחר ברכת המזון יש
2 אומרים שאינו יוצא ידי חובתו אלא אם כן יחזור ויאכל מיד
3 שיהא הקידוש במקום סעודת שבת שלאחריו וא"כ מה
4 שבירך ברכת המזון היא ברכה שאינה צריכה שהרי היה
5 יכול ליפטר בברכת המזון שיברך אחר אכילה השניה ואף
6 שיש אומרים שאין צריך לחזור ולאכול לפי שבדיעבד יוכל
7 לסמוך על סעודה שאכל כבר שכשיקדש אחריה מיד הרי
8 זה קידוש במקום סעודה אע"פ שהיא סעודת החול מכל
9 מקום כדי לחוש לסבא הראשונה צריך ליזהר שלא לבא
10 לידי כך.
11 אלא אע"פ שנטל מים אחרונים יפרס מפה ויקדש ויחזור
12 ויאכל מעט כדי שיהא הקידוש במקום סעודת שבת
13 שלאחריו ואח"כ יחזור ויטול מים אחרונים ויברך ברכת
14 המזון וכל שכן אם לא נטל ידיו עדיין שצריך לעשות כן
15 אע"פ שכבר גמר סעודתו מבעוד יום אלא שלא הספיק
16 לברך ברכת המזון עד שהגיע זמן הקידוש:
17

49 ויאחזנו בימינו לבדו ויגביהנו מעל השלחן טפח ויתן ענינו
50 בו שלא יסיח דעתו ממנו כמו שנתבאר בסימן קפ"ג:

51 יט אע"פ שאמר ויכולו בבית הכנסת צריך לחזור ולאמרו
52 על הכוס קודם קידוש כדי להוציא בניו ובני ביתו
53 הקטנים שלא אמרוהו עדיין ואח"כ יברך בורא פרי הגפן
54 וברכת קידוש ואם שכח לאמרו קודם קידוש אומרו בתוך
55 הסעודה על הכוס.

56 וטוב לעמוד בשעת אמירת ויכולו מטעם שנתבאר בסימן
57 רס"ח אבל בשעת ברכת הקידוש יותר טוב לישב (מטעם
58 שנתבאר בסי' רצ"ו) אבל במדינות אלו נתפשט המנהג
59 לישב אף בשעת אמירת פרשת ויכולו כי מאחר שאמרוהו
60 כבר בבית הכנסת מעומד אין מקפידין כל כך לעמוד בשעה
61 שאומרה להוציא בניו ובני ביתו ומכל מקום עומדים קצת
62 כשמתחילין י"ום ה"ששי ויכולו ה"שמים שנרמזו השם
63 בראשי תיבות.

64 וכשמתחילין טוב ליתן ענינו בנרות כי ב' פעמים נר עולה
65 ת"ק והיא רפואה לפסיעה גסה שנוטלת אחד מת"ק ממאור
66 ענינו של אדם אבל בשעת ברכת הקידוש צריך ליתן ענינו
67 בכוס כמו שנתבאר למעלה:

68 * * *

69 כ מי שאין לו יין לקידוש של לילה ושל יום אלא כוס
70 אחת ואם יחלקנו לב' כוסות לא יהיו מלאים (או אפילו
71 אם כוס זה אינו מלא אלא שאם יחלקנו לב' כוסות לא יהיה
72 רביעית יין בכל אחת) יניחנו כולו בכוס אחת ויקדש עליו
73 בלילה וכדי שלא יהיה כולו פגום כשיטעם בו עכשיו מכולו
74 ישפוך ממנו מעט לכלי אחר קודם שיטעמנו ויהא נזהר
75 שיהא נשאר בכוס זה רביעית כדי שיטעמו מרביעית שאין
76 כוס של ברכה פחות מרביעית ואח"כ יחזיר לתוכו מה
77 שבכלי האחר ובזה הוא מתוקן מפגמתו כמו שנתבאר בסי'
78 קפ"ב.

79 (ואם כוס זה אינו מלא גם עכשיו אלא שאם יחלקנו לב'
80 כוסות לא יהיה רביעית שלמה בכל אחת ישפוך ממנו מעט
81 קודם קידוש ואחר שיטעמנו יחזירנו לתוכו ולא ישפוך ממנו
82 אחר הקידוש קודם הטעימה (מפני שהוא בזיון הברכה) עיין
83 סי' רצ"ו) כמו שנתבאר בסי' ר"ו) וגם שלא להפסיק בין
84 ברכה לטעימה בחנם כיון שלא יהיה הכוס מלא אף אם לא
85 ישפוך ממנו כלום קודם הקידוש.

86 ואם אין לו אלא רביעית יין בצמצום יין שאינו מזוג או
87 אפילו יותר משהו אלא שאין לו כשני רוב רביעית מרווחים
88 וכשהוא שותה בלילה נחסר לו למחר הרבה ימזוגנו למחר
89 במים עד שיעמוד על רביעית והוא שיהא ראוי לשתיה
90 במזיגה זו בענין שיהא ראוי לברך עליו בורא פרי הגפן כמו
91 ש[נ]תבאר בסי' ר"ד:

92 כא וכל זה כשיש לו כוס אחר להבדלה שאם לא כן מוטב
93 שיניחנו להבדלה ויקדש על הפת ממה שיקדש עליו
94 ולא יהיה לו על מה להבדיל שאין מבדילים על הפת ומכל
95 מקום אם יש לו שכר להבדיל עליו במקום שהשכר הוא
96 חמר מדינה לא יניחנו להבדלה ואפילו קידוש של יום קודם

1 ולשתות אע"פ שאינם רשאים צריכים הם לחזור ולברך
2 בורא פרי הגפן שכיון שאמרו לקדש הסיחו דעתם משתיה
3 עד שיקדשו אבל אם מקדשים מיד אינם צריכים לברך על
4 כוס של קידוש כמו שנתבאר למעלה שהרי באמירה זו לא
5 הסיחו דעתם מכוס של קידוש:

6 טו אע"פ שאסור לטעום קודם קידוש אם שכח או עבר
7 וטעם אפילו אכל סעודה גמורה צריך לקדש מיד
8 שנוצר ואסור לו לטעום כלום משנוצר עד שיקדש ולא יברך
9 בורא פרי הגפן על כוס של קידוש אם בירך כבר על יין וכן
10 אם מקדש על הפת אין צריך לברך המוציא אם בירך כבר
11 ואף אם מקדש על הכוס אין צריך לברך המוציא על הפת
12 שאוכל אח"כ כמו שנתבאר למעלה (ואם נזכר אחר שגמר
13 סעודתו אין צריך לאכול עוד אחר הקידוש כדי שיהא
14 הקידוש במקום סעודת שבת שלאחריו דכיון שאכל הסעודה
15 משחשכה אחר שנכנס השבת הרי היא נקראת סעודת שבת
16 וכשמקדש אחריה הרי קידש במקום סעודת שבת).

17 ואם נזכר אחר שבירך המוציא קודם שטעם פרוסת המוציא
18 לא יקדש על היין ויצטרך לטעום מהפת קודם קידוש כדי
19 שלא תהא ברכת המוציא לבטלה אלא יקדש על הפת ואף
20 אם אין לפניו לחם משנה וצריך להמתין עד שיביאו לפניו
21 אין זה הפסק ואף אם יצטרך לדבר ולומר להם שיביאו לו
22 אין זה הפסק כלל כיון שהוא לצורך הסעודה וכמו שנתבאר
23 בסימן קס"ז:

24 טז אע"פ שמצוה מן המובחר לקדש סמוך לכניסת השבת
25 מכל מקום נמשך עיקר מצותו כל הלילה ואם שכח או
26 עבר ולא קידש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום
27 ויאמר כל הקידוש של לילה מלבד פרשת ויכולו שאינו ענין
28 לאמרה ביום לפי שבליילה היתה גמר מלאכתו של הקב"ה:

29 * * *

30 יז אע"פ שהשלחן צריך להיות ערוך ומסודר מבעוד יום
31 כמו שנתבאר בסימן רס"ב מכל מקום אין מביאים
32 אותו למקום הסעודה עד אחר הקידוש כדי שיהא ניכר שבא
33 לכבוד שבת ואם הביאו קודם קידוש צריך לפרוס עליו מפה
34 לכסותו כאילו אינו כאן עד אחר קידוש כדי שיתראה כאלו
35 הובא עתה לכבוד שבת.

36 במה דברים אמורים בימיהם שהיו להם שלחנות קטנים כל
37 אחד שלחנו לפניו ולא היה להם טורח להפסיק ולהביאם
38 אחר קידוש אבל עכשיו ששלחנות שלנו גדולים וטורח
39 להביאו אחר הקידוש ולהפסיק בין קידוש לסעודה נוהגין
40 להביאו לכתחלה קודם קידוש ולפרוס מפה לכסות הפת עד
41 אחר הקידוש בין שמקדש על היין בין שמקדש על הפת
42 וצריך שתהא גם מפה תחת הפת על השלחן כדי שתהא
43 הפת בין שתי מפות זכר למן שהיה עליו טל מלמעלה וטל
44 מלמטה:

45 יח כוס של קידוש בין של לילה בין של יום ובין של
46 הבדלה טעון כל הדברים שטעון כוס של ברכת המזון
47 שיהיה שלם ושיטפנו מבחוץ וידיחנו מבפנים ויהיה מלא
48 יין על כל גדותיו ולא יהיה היין פגום ויקבלנו בשתי ידי

בהבדלה ובשאר כל הדברים הטעונים כוס מודים הגאונים
שאפילו לכתחלה די בטעימת אחד מהמסובין כמלא
לוגמיו:

* * *

כו קידש על הכוס וקודם שטעם הפסיק בדבור חזור
ומברך בורא פרי הגפן ואינו צריך לחזור ולקדש אבל
אם הסיח דעתו משתיית כוס זה (או) שיצא מחדר זה לחדר
אחר אע"פ שחזר למקומו צריך לחזור ולקדש ואינו יוצא
ידי חובתו בקידוש הראשון כיון שהפסיק בינו לטעימת
הכוס בהיסח הדעת (או) בעקירת מקום מחדר לחדר:

כז וכן אם נשפך כוס שקידש עליו יביאו לו כוס אחר
ויברך עליו בורא פרי הגפן אם לא היה בדעתו לשתות
עוד יין אחר הקידוש ואין צריך לחזור ולקדש אם לא הסיח
דעתו ולא הפסיק בעקירת מקום ביתיים.

ואם קידש בשחרית על השכר ונשפך הכוס (כיון שנפשו של
אדם קצה בשכר בשחרית) יש להקל שאין צריך להביא כוס
אחר לברך עליו שהרי יש אומרים שאפילו יוצא ידי חובתו
במה שמברך המוציא על הפת כמו שיתבאר בסימן רע"ב]:

כח אבל אם קידש על כוס מלא מים כסבור שהוא יין
צריך לחזור ולקדש על היין אף אם הוא בענין שאין
צריך לחזור ולברך בורא פרי הגפן כגון שהיה בדעתו
לשתות עוד יין אחר הקידוש וכמו שנתבאר בסימן ר"ט
דכיון שתקנו חכמים לומר הקידוש על היין וזה אמרו על
המים צריך לחזור ולקדש.

ומכל מקום אם בשעה שקידש על המים היה לפניו רביעית
יין בכלי אחד על השלחן או על הספסל אצלו מוכן לשתות
אזי אינו צריך לא לברכת בורא פרי הגפן ולא לחזור ולקדש
אלא ישתה מיד מן המוכן שלפניו שהרי זה כאילו קידש על
היין ההוא שאף שכוס של קידוש צריך שיאחזנו בידו מכל
מקום אין זה מעכב בדיעבד:

כט אין צריך לשפוך מכוס המקדש לכוסות יין שלפני
המסובין היוצאים ידי חובתן בשמיעה אלא אם כן היו
פגומין שאז הוא צריך לשפוך לכל כוס וכוס קודם שיטעום
הוא כדי שישתו כולם מכוסות שאינן פגומין שזהו מצוה
מן המובחר:

ל לא יטעמו המסובים קודם שיטעום המקדש אם הם
זקוקים לכוסו ששופך ממנו לכוסות שבידם ריקנים או
פגומים אבל אם היו להם כוסות יין שאינן פגומים רשאים
לשתות קודם שישתה המקדש כמו שנתבאר כל זה בסי'
ק"צ:

חלק ב סימן רעא דיני קידוש שעל היין:

* * *

א אין מקדשים על היין שריחו רע אע"פ שלא נשתנה
לחמיצות כלל אלא ריחו וטעמו יין שמברכים עליו
בורא פרי הגפן רק שמסריח קצת מחמת שהיה בכלי מאוס
אף על פי כן הקריבהו נא לפחתך הירצך או הישא פניך.
וכן אין מקדשין על היין שנתגלה אף על פי שעכשיו אין

להבדלה כשאפשר להבדיל על השכר שהוא חמר מדינה
לפי שבקידוש אפילו של יום יש אומרים שאין מקדשין על
השכר אע"פ שהוא חמר מדינה כמו שיתבאר בסי' ער"ב
ובהבדלה הכל מודים שמבדילים עליו.

במה דברים אמורים ביחיד בביתו אבל בבית הכנסת הבדלה
קודמת לקידוש לפי שבקידוש שבבית הכנסת אינו מוציא
שום אדם ידי חובתו וגם יש חולקים ומעצרים על קידוש
זה כמ"ש בסי' רס"ט אבל הבדלה היא מצוה לדברי הכל
להוציא מי שאין לו יין כמ"ש בסי' רצ"ה]:

* * *

כב שלשה מנוחלי העולם הבא ואחד מהם המשייר יין
מקידוש להבדלה דהיינו שיש לו מעט יין ומונע
שתייתו בשביל הבדלה ויש אומרים דהיינו שמקדש בלילה
על כוס גדול שישתייר באותו כוס לקידוש של יום ולהבדלה
ויתקן אותו מפגמתו כמ"ש למעלה ובתוך הסעודה שותה
יין אחר וטוב לנהוג כן:

כג אחר שקידש על הכוס יטול ידיו לסעודה ויברך על
נטילת ידים ואם שכח ונטל ידיו קודם קידוש לא יקדש
על היין אלא על הפת לפי שבנטילה זו גילה דעתו שהפת
חביבה לו מיין וצריך לקדש על החביב ויש חולקין על זה
ואומרים שאפילו לכתחלה יכול ליטול ידיו קודם הקידוש
ואין הקידוש מפסיק בין נטילת ידים לסעודה כיון שהוא
לצורך הסעודה והעיקר כסברא (הראשונה) [האחרונה] וכן
המנהג פשוט במדינות אלו לבד מליל פסח כמו שיתבאר
בסי' תע"ג ומכל מקום מי שרוצה להחמיר על עצמו שלא
ליטול עד אחר הקידוש יפה הוא עושה ואין מוחין בידו על
שעובר על המנהג כי יכול לומר אעשה כדברי הכל.

ולדברי הכל אסור למזוג הכוס בחמין אחר נטילת ידים כי
צריך דקדוק גדול שלא יחסר ולא יותר והרי זה הפסק
והיסח הדעת ולכתחלה טוב ליזהר שאפילו השפיכה בלבדה
מהקנקן לכוס תהיה קודם נטילת ידים:

כד המקדש צריך שיטעום מהכוס כמלא לוגמיו ולא מלא
לוגמיו ממש אלא כל שאילו מסלקו לצד אחד בפיו
ויראה מלא לוגמיו והוא רובו של רביעית באדם בינוני
והגדול לפי גדלו צריך שיהיה כמלא לוגמיו שלו ומכל
מקום אין צריך יותר מרביעית אע"פ שעדיין אינו כמלא
לוגמיו:

כה אם לא טעם המקדש וטעם אחד מהמסובין אם טעם
כמלא לוגמיו ממש יצאו כולם ידי חובתן אבל אין
שתיית שנים מצטרפת למלא לוגמא לפי שצריך שיהנה אחד
מהם משתיית כוס של ברכה ובפחות ממלא לוגמיו אינה
נקראת שתייה של הנאה.

ומכל מקום מצוה מן המובחר שיטעמו כולם מכוס של
ברכה אבל אין צריך מלא לוגמיו לכולם אך מי שיש לו יין
מעט מוטב שיטעום אחד בלבד כשיעור ויניח השאר למחר
לקידוש או להבדלה.

והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש עצמו כמלא לוגמיו
לא יצא אע"פ שטעמו המסובין כל אחד כמלא לוגמיו וראוי
לחוש לדבריהם לכתחלה במה דברים אמורים בקידוש אבל

13 חומץ אע"פ שריחו יין אין מקדשים עליו ואפילו בורא פרי
14 הגפן אין מברכים עליו כמו שנתבאר בס' ר"ד אבל אם
15 ידוע שטעמו יין אע"פ שריחו חומץ מברכים עליו בורא פרי
16 הגפן ומקדשים עליו שהכל הולך אחר הטעם ומכל מקום
17 מצוה מן המובחר לברור יין טוב לקדש עליו ולא ליקח
18 אפילו מסתם יין שבמרתף כי שמא יהיה ריחו חומץ:
19 ד יין לבן מקדשים עליו כמו שיתבאר בס' תע"ב :
20 ה ומקדשים על יין שבשולי החבית אף על פי שיש בו
21 שמרים ועל יין שחור ועל יין מתוק ומכל מקום מצוה
22 מן המובחר לברור היין המשובח ביותר לקדש עליו:
חלק ב סימן ערב על איזה יין מקדשין:

1 נזהרים בגילוי לפי שאין נחשים מצויים בינינו אף על פי כן
2 הקריבהו נא לפחתך וגו' ומכל מקום אם לא עמד מגולה
3 אלא שעה מועטת אין להקפיד כל כך בפרט במדינות אלו
4 שאין היין מצוי כל כך לפי שגם הפחות והסגנים אין
5 מקפידים על כך בדיעבד אלא אם כן נמר ריחו וטעמו:
6 ב יין מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים
7 ואומר עליו קידוש היום ומכל מקום מצוה מן המובחר
8 ביין ישן שהוא משובח יותר:
9 ג מקדשים על יין שבפי חבית אע"פ שיש בו קמחין
10 ובלבד שיסננו תחלה להעביר הקמחין אם אפשר לו.
11 ומכל מקום אם יש עליו קרום לבן אין מקדשים עליו לפי
12 שמן הסתם כבר פג בו טעמו ונעשה חומץ ויין שטעמו

תורה אור פרשת וישב – הפרשה החסידית

בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה

10 אף הענין הוא, דכתיב (משלי ה, כג): "נר מצוה ותורה
11 אור כו". ויובן בהקדים לבאר ענין המנוחה שבבית
12 המקדש, שאמרו רז"ל: "וכי לאורה הוא צריך? כו".
13 והנה כתיב (תצוה ל, ח): "ובהעלות אהרן את הנרות, בין
14 הערבים יקטירנה" ו"בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה"
15 (שם, ז). שפ"ל ה"ה מדליק כל ז' הנרות, ולמחר
16 מדשנם ומטיבם. ולא ה"ה מדליק אלא נר המערבי
17 שהוא נר ששי, שממנו ה"ה מתחיל ובו ה"ה מסיים.
18 והענין:

1 בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה¹ כו. שפ"שנכנסו ימים²
2 להיכל וכו', ובשגברו מלכות בית חשמונאי ונצחום לא
3 מצאו אלא פך אחד של שמן כו. לשנה אחרת קבעום ח'
4 ימים טובים בהלל והודאה.
5 להבין ענין הלל וענין הודאה.
6 וגם להבין, למה תקנו בנס זה להדליק נרות זכר
7 למקדש שמצאו פך אחד של שמן כו, ולא תקנו בן
8 בשאר נסים?
9 וגם, מה ענין נרות להלל והודאה?

"פלא שמצינו בדרושי חנוכה שב'תורה אור'... שנסדרו על ידי רבותינו נשיאנו
– שנסדרו בתוך פרשיות וישב ומקץ, ויש לפניהם דרושים מפרשת השבוע, ולא
נסדרו דרושי חנוכה בפני עצמם?

השטעם על זה בפשטות יש לומר, משום שבשביל הכנת הדרושים דחנוכה
שבפרשת וישב צריך להיות לפני זה לימוד וידעת דרושי וישב, ובשביל הכנת
דרושי חנוכה שבפרשת מקץ צריך להיות לימוד וידעת דרושי פרשת מקץ. –
מאמר דבור המתחיל "כי אתה נר" תשמ"ו, וישם נתבאר השטעם.

(2) (שבת כא, ב בשינוי לשון).

(3) ויונים: בדפוס ראשון: עובדי פוכים, ובנראה הוא מפני יראת העונות.

(4) (שבת כא, ב).

(5) (שבת כב, ב. מנחות פו, ב).

(6) (כן היא דעת רש"י, תוספות (מנחות פו, סוף עמוד ב). רמב"ן, ראב"ד,
רשב"א ועוד. וכן משמע מנוסח העבודה דיום הכפורים שתיקן יוסי בן יוסי בנסת
הגדולה (פרי עץ חיים שער יום הכפורים פרק ד) ונקבע בסידור הארז"ל וסידור
רבינו. ומה שכתוב בזה חלק א (פא, ב. קפג, א) שהיה מדליק ב' זמני – זהו
לכל הדעות. וכמו שכתוב בן גם בתורה אור שהיה מדליק בבוקר נר חו' (ונר
הזיו' ו) וסרה קושיית הציצי זהר שם. – לקוטי שיחות חלק כג עמוד שנד. וראה
לקוטי שיחות חלק יג עמוד 193).

(1) (דבור המתחיל בכ"ה בכסליו: ששני אורה בתחלתו. אור התורה וחנוכה) דבור
המתחיל זה ובראשית כרך ב עמוד רעח – דשו. – ציון כבוד קדושת אדמו"ר.

נוסח המאמר שלפנינו הוא בנראה על פי הנהגת אדמו"ר האמצעי. ראשי פרקים
מאדמו"ר האמצעי, בנראה ממאמר זה, נמצא בכתב יד מעתיק מרשימת ראשי
פרקים משנת תקס"ב – תקס"ג. המאמר נתבאר בארוכה בדבור המתחיל "בכ"ה
בכסל" מאדמו"ר האמצעי (שנאמר בין השנים תקע"ד – תקפ"א) – נדפס
בקונטרס בפני עצמו קה"ת תשמ"ט, ביאור נוסף – מאמרי אדמו"ר האמצעי
בראשית עמוד שיו, ובתוספת ביאור בדבור המתחיל זה משנת תקפ"ב – שער
אורה הנ"ל. דבור המתחיל זה תש"ז. תשמ".

מאמר זה שאמר רבנו הגדול בחנוכה תקנ"ט בוויטבסק, בנשיעתו חזרה
מפטרבורג. מאמר זה אמר הרבי פעם נוספת לפני כבוד קדושת אדוני אבי יקני
מורי ורבי הרב הקדוש צמח צדק בשנת תקס"ג. וישנו בהנחה כפי ששמעו.
ומאמר זה עצמו ישנו עם הגהות ארוכות מכבוד קדושת אדוני אבי יקני מורי
ורבי הרב הקדוש צמח צדק משנת תקע"א או תקע"ב (נדפס באור התורה
הנ"ל). ויש בו ט"ו פרקים גדולים עם ציורים המחזיק יותר מתשעה גליונות
דפוס בכתב בינוני, אבל בעיקר כפי שקיבלו מכבוד קדושת רבנו הגדול הוא
מאמר לא ארוך בחמישה עמודים בערך. אמנם זה העיקר, שמאמרים אלה הם
מקראשונים אחרי פטרבורג. שיחת ליל א, י"ט כסלו תרצ"ג ריגא – לקוטי
דיבורים חלק א כא, א.

1 יקטירנה, וכן: "בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה" – 34
 35 "בהעלות" והדר "יקטירנה";
 36 וכן בבקר, וכמו שאומרים בסדר המערכה: "הטבת
 37 שתי נרות קודמת לקטורת"¹³.
 38 ולהבין ענין הקטרת¹⁴ שהיה אחר הדלקת ו"הטבת
 39 שתי נרות" הוא:
 40 כי הנה ענין הנרות כבר מבואר למעלה שהוא ענין
 41 העלאת המדות שירדו ונשתלשלו בגשמיות הנפש
 42 הבהמית, שתהיינה עולות ונכללות בקדושה. אף
 43 הקטרת הוא ענין העלאת האותיות, שהן במחשבה
 44 דבור ומעשה – לבושי המדות, שהן בחינת דומם.
 45 ואותיות דקדושה נקראים (איכה ב, ח): "חומת בת ציון"
 46 – חומה של אבנים, "שתי אבנים בונות שני בתים כו"¹⁵
 47 כפודע. וכמו שנתבאר במקום אחר¹⁶ על פסוק (תהלים מח,
 48 א: "גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו" – "אימתי נקרא
 49 גדול? בשהוא "בעיר אלקינו" כו".
 50 והנה, אותיות של המחשבה דבור ומעשה שנפלו
 51 בגשמיות תחת ממשלת הקליפות וסטרא אחרא, אין
 52 להם עלייה על ידי המשכת אור החכמה. כי אין אור
 53 החכמה אלא במדות עצמן – אהבה ויראה כו', שהן
 54 בחינת רוחניות¹⁷. אבל גשמיות האותיות אין להם עלייה
 55 כי אם על ידי הקטורת. שסממני הקטרת היו מדברים
 56 שאין בהם טעם כלל, ואינם ממין מאכל כלל, הרי הן
 57 בבחינת דומם¹⁸. ובהקטרתן נעשה בחינת ריח העולה
 58 למעלה שמושיב את הנפש – "אשה ריח ניחוח להוי"ה"
 59 (ויקרא א, ט): שעל ידי הריח נעשה "ניחוח", דהיינו ירידה
 60 להשתלשלות המשכת בחינת הוי"ה, ירד – חכמה כו':
 61 והנה כל זה היה בבית המקדש שהיו מקריבין קרבנות.
 62 ועכשיו היא התפלה במקום הקרבנות.
 63 ולהבין ענין זה בתפלה:
 64 הנה ב"סדר המערכה" היה דם התמיד קודם להטבת
 65 שתי נרות, ונרות לקטרת, וקטרת לאברים, נמצא, שדם

1 כי הנרות הם המדות – "לך ה' הגדולה, והגבורה כו"
 2 (דברי הימים א כט, יא). והן ז' נרות כנגד ז' מדות. והנה בכל
 3 מדה ומדה יש "זה לעומת זה" – בקליפה נגד הקדושה,
 4 והן יונקות מן הקדושה⁷. כמו: מאהבה שבקדושה נמשך
 5 בהשתלשלות המדרגות להיות תאנה גשמית, וכן
 6 מיראה שבקדושה – יראה רעה וכעס וכחאי גוונא.
 7 וצריך לבררם ולהפכם להתפלל בקדושה עליונה,
 8 שתהיינה המדות כולן לה' בבחינת בטול – "לך ה'
 9 הגדולה והגבורה כו".
 10 והבירור הוא בחכמה, כי "בחכמה אתברירו כו"⁸.
 11 והחכמה הוא בחינת אור להאיר את המדות ולזככן,
 12 ובלילה שהוא זמן החשך היה צריך להאיר את כל ז'
 13 הנרות, דהיינו להמשיך אור החכמה בכל מדה ומדה
 14 בפני עצמה, מה שאין כן ביום היה די בהדלקת נר ה'
 15 שהוא עיקר ההשפעה, וממילא היה נמשך אור החכמה
 16 בכל המדות.
 17 והנה יש עולם, שנה, נפש¹⁰, וכשם שהיה אהרן
 18 ממשך המשכת אור החכמה ב"עולם", שהן ז' בחינות
 19 ומדות עליונות שבסדר והנהגת העולם, כך היה ממשך
 20 אור החכמה בנפש ישראל שהם "יוצאי ירך יעקב
 21 שבעים נפש" (שמות א, ח), נגד בחינת ז' הנרות. והם "יוצאי
 22 ירך יעקב" – יו"ד עקב¹¹. דהיינו, בחינת יו"ד הוא בחינת
 23 חכמה הנמשכת ומשתלשלת בבחינת עקב וסוף
 24 המדרגות התחתונות.
 25 וזהו (תולדות כה, כו): "ויזו אוחות בעקב עשו": כי יזו
 26 אותיות יו"ד אוחות את העקב של עשו לבלתי נתון לו
 27 תוקף התפשטות וממשלה, רק להכניעו תחת הקדושה
 28 ולאכפאי לסטרא אחרא.
 29 וזה היה ענין המשכת אהרן בהעלותו את הנרות –
 30 להמשיך בחינת יו"ד של יעקב¹², הוא אור החכמה –
 31 לבחינת עקב, כדי שתהיינה גם מדות הטבעיים שבנפש
 32 הבהמית עולות ונכללות בקדושה.
 33 והנה פתיב: "ובהעלות אהרן את הנרות, בין הערבים

עמוד תקה).

(13) (יומא לג, א).

(14) (ראה אור התורה בראשית כרך ד דף תתלא, ב).

(15) (ספר יצירה פרק ד משנה טז על פי נוסח האר"ל).

(16) (ראה לקמן נו, ב).

(17) (עין מה שנתבאר על פסוק "וייצר כו" – בפרשת בראשית (לעיל ד, א ואילך)).

(18) (ראה אור התורה עקב עמוד תריט).

(7) (ראה סידור עם דא"ח נו, ג. אור התורה משפטים עמוד א'קמא. "מצה זו תר"מ סעיף מז).

(8) (נסמן לעיל ה, ד).

(9) (היינו כי נר השישי הוא בחינת "צדיק יסוד עולם", בחינת יוסף שממנו נמשך תוספות האור למלות מקור דבי"ע" – אור התורה תצנה עמוד א'תקנד עין שם).

(10) (ספר יצירה פרק ג).

(11) (נסמן לעיל כה, ג).

(12) (ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית עמוד תנו. אור התורה עקב

1 התמיד קודם לנרות וקטרת, ואברי התמיד אחר נרות
2 וקטרת¹⁹.

3 ויובן ענין זה בעבודת ה' בתפלה:

4 כי הנה עיקר העבודה בקריאת-שמע ותפלה הוא
5 למסור נפשו בקריאת-שמע²⁰. והנה יש ב' פעמים
6 מסירת-נפש²¹: למסור נפשו ב"אחד" (ואתחנן ה' ד); "ובכל
7 נפשך" (שם, ה) – "אפילו נוטל את נפשך כו"²².

8 ולהבין מהו ענין ב' פעמים מסירת-נפש הללו:

9 הנה למסור נפשו ב"אחד" קאי על נפש-האלקית
10 שהיא בבחינת ביטול ממש, וכמו שכתוב "חי ה' אשר
11 עמדתי לפניו" (מלכים-ב ה, טו), בחינת עמידה היא ביטול
12 באור אינסוף ברוך-הוא ממש. ובחינת "ובכל נפשך"
13 היינו שגם בחינת נפש-הבהמית היה בבחינת אתכפייא
14 ואתהפכא כו; שמסירת-נפש זו אינה ב"אחד", אלא
15 בבחינת "ברוך שם כבוד מלכותו כו"²³.

16 והענין: כי הנה נודע שבחינת "ממלא כל עלמין"
17 ו"סובב כל עלמין" הכל נקרא בחינת "שמי" בלבד.
18 וכמאמר²⁴: "מלך משופח ומפואר עדי עד שמו הגדול".
19 ו"עדי עד" פירוש כל העליות שמעולם עד עולם בעילוי
20 אחר עליו – עולם-הבא, וגן-עדן העליון, וימות המשיח,
21 ותחית המתים, וכמה רבוא רבבות עולמות והיכלות
22 המבואר בזוהר; ובאמת יש הרבה יותר – עד אין קץ,
23 וכמו שכתוב²⁵: "ולגדודיו אין מספר"; ו"גדודיו" הן
24 מלאכים, שהן בחינת חיצוניות העולמות, ומכל שכן
25 נשמות שהן פנימיות-עולמות – אין זה אלא בבחינת
26 "שמו" – "שם כבוד מלכותו".

27 במשל התפשטות המלך במדינה, שרק שמו הולך
28 בכל מדינות מלכותו ולא עצמותו ומחותו, כך בכיול
29 התפשטות החיות הנמשך מאור אינסוף ברוך-הוא
30 להחיות כל הברואים ונפש כל חי, אין התפשטות
31 והמשכה זו רק בבחינת שם, שהוא רק זיו והארה
32 בבחינת התפשטות בלבד, ונקרא "אור אינסוף". אבל

33 עצמות אינסוף ברוך-הוא ממש הוא רם ונשא, כי "אני
34 ה' לא שנית" (מלאכי ג, ו) בתיב, ואין ערוך אליו יתברך
35 אפילו כערך טפה מים אוקינוס כו.

36 והנה הנשמה ונפש-האלקית, מחמת שהיא בבחינת
37 פנימיות העולמות היא בטלה ונכללת ביחוד עליון
38 ברוך-הוא לגבי אור אינסוף ברוך-הוא ממש, מחמת
39 ששורה ומאיר עליה אור אינסוף ברוך-הוא, ומשכלת
40 ומתבוננת ברוממותו יתברך אף שאין להעריך אליו
41 ו"אני ה' לא שנית כו".

42 אבל בהשתלשלות וירידת המדרגות עד סוף
43 המדרגות תחתונות דנפש-הבהמית, המלוכשת בגוף
44 הגשמי ממש, הנה הגשמי הוא מסך מבדיל ומפריד
45 היחוד עליון, מחמת שנראה לעיני בשר ליש ודבר נפרד.
46 ומכל מקום על ידי ירידת הנשמה ונפש-אלקית,
47 שלא ירדה בשביל עצמה, שהרי גם קודם ירידתה היתה
48 בבחינת "אשר עמדתי כו", אלא הירידה היא צורך
49 עליית נפש-הבהמית, היא להאיר לה הארה מיחוד
50 עליון ברוך-הוא, שתוכל גם היא לעלות ולכפול באור
51 אינסוף ברוך-הוא.

52 והארה והמשכה זו היא מבחינת "ברוך שם כבוד
53 מלכותו לעולם ועד". דהיינו, על ידי התבוננות שכל מה
54 שנראה ליש ונפרד אין זה אלא בחינת זיו ו"שם כבוד
55 מלכותו", ואי לזאת יהיה היש בטל כמו זיו השמש
56 בשמש כו, וכמו שנתבאר במקום אחר.

57 והנה, בעליית נפש-הבהמית להתכלל באור אינסוף
58 ברוך-הוא, גדול מאד ורב כחה – שהיא בחינת בעל-
59 תשובה "דמשכין [...] בחילא יתיר"²⁶. כי נפש-הבהמית
60 גלקחה מ"חיות הקודש" שבמרכבה, "והחיות נושאות
61 את הכסא"²⁷ ו"דמות כמראה אדם עליו מלמעלה"
62 (יחזקאל א, כו), ו"ברעש גדול מתנשאים".

63 וזה היה ענין דם התמיד "צפונה לפני הוי"ה"²⁸,
64 שהקרבנות היו בנפש הבהמה להעלותה לשרשה,

(23) (ראה לקוטי תורה שיר השירים א, ב. באופן אחר, ושם בהנחת הצמח צדק: "והמבין יבין שעולה בקנה אחד" עיין שם. ראה ספר המאמרים תרס"ו עמוד קלח).

(24) (ברכת "ברוך שאמר").

(25) (חגיגה יג, ב).

(26) (ממשיכים עליהם בכח יתיר. על פי זה חלק א קכט, ב).

(27) (בחיי תרומה כה, י. בשם פרקי דרבי אליעזר וראה פרקי דרבי אליעזר סוף פרק ד. שמות רבה כג, טו. נתבאר לקמן עב, ד).

(28) (ויקרא א, יא: "ושחט אתו על ירך המזבח צפנה לפני ה' וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו על המזבח סביב").

(19) (י"ש להבין למה נחלק הקרבת קרבן התמיד לחיות דמו נקרב וזקא לפני נרות וקטורת, ואברים אחר נרות וקטרת, ולמה הפסיק בנרות וקטורת וזקא בין הקרבת דמיו להקרבת אבריו. – דבור המתחיל "בב"ה בבסליו" לאדמור האמצעי הנ"ל).

(20) (ראה שו"ת הרשב"א חלק ה תשובה נה. ב"ח טור אורח חיים ריש סימן סא. פרי עץ חיים שער הקריאת שמע פרק יב).

(21) (ראה בארובה אור התורה תרומה עמוד א'שסו. נציבים עמוד א"ר. שרש מצות התפלה פרק מא. דבור המתחיל "את שבתותי" – ספר המאמרים ה'ש"ת עמוד 84).

(22) (ברכות נד, א).

29 וְצִמְאוֹן הָאֱלֹקִי לְהַעֲלוֹת וּלְהַתְּכַלֵּל בְּאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ
30 הוּא. :

31 וְהִנֵּה אַחֲרֵי בְּחִינַת הַהֶעֱלָאָה וְהַתְּכַלְלוֹת זו, "רוּחַ אֵינִי
32 רוּחַ וְאִמְשִׁיךְ רוּחַ"³⁶ לְהַמְשִׁיךְ אוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
33 לְמִטָּה "כַּמְּיִם הַפְּנִיִם"³⁷ – כִּשֶּׁם שֶׁמִּבְטֵל אֶת עֲצֻמוֹ מִיֵּשׁ
34 לְאֵין, כִּךָּ נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה מֵאֵין לְיֵשׁ, שֶׁתִּהְיֶה הַשְׂרָאָת
35 אוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא מִמֵּשׁ לְמִטָּה כְּמוֹ לְמַעְלָה.
36 "וּבְכָל נִפְשָׁךְ" (וְאֵתְחַנֵּן שָׁם) – בְּכָל כַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ – מִחֻשְׁבָּה,
37 דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה. וְגַם כָּל נֶפֶשׁ כְּלוּלָה מִנֵּר. וְעֵיקַר הַנֶּפֶשׁ
38 הִיא הַמְּשׁוּכָּלִת³⁸ כָּל חֵד לְפָנֶיךָ שְׁעוֹרָא דִּילִיָּה: יֵשׁ מֵאֲרִי
39 מִקְרָא, וְיֵשׁ מֵאֲרִי מִשְׁנָה וְתַלְמוּד.

40 וְזֶהוּ עֵנִין הַדִּלְקַת הַנְּרוֹת. אֲלֹא שְׂבִין הָעֶרְבִים מְדֻלֵּק
41 כָּל ז' הַנְּרוֹת, וּבִבְרָךְ בִּשְׁעַת הַטְּבַת שְׁתֵּי נְרוֹת הֵיךְ מְדֻלֵּק
42 יֵר הַשֵּׁשִׁי אַחֲרֵי הַטְּבַתוֹ, וְאַחֲרֵי כִּךָּ מְדֻלֵּק נֵר הוֹי. וְהוּא
43 כְּעֵנִין "וְתוֹרָה אוֹר" (מִשְׁלִי ג, כג) – לְהִיוֹת מֵאִיר אוֹר הַתּוֹרָה
44 "בְּכָל נִפְשָׁךְ" – נֶפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית.

45 וּמִזֶּה בָּא לְבְּחִינַת "וּבְכָל מֵאֲדָרְךָ" (וְאֵתְחַנֵּן שָׁם) – בְּכָל
46 מְמוּנָךְ³⁹, הִיא בְּחִינַת הַצִּדְקָה, שֶׁהִיא סֵתֶם מִצְוָה
47 מַעֲשִׂית. כְּנוּדֶע שֶׁהַמִּצְוֹת שֶׁהֵן בְּעִשְׂיָה גִשְׁמִית הֵן
48 בְּבְּחִינַת קִטְרֵת, הַנֶּעֱשֶׂה מִסְמָמִינִים שֶׁאֵין בָּהֶם טַעַם, וְאֵינֶם
49 מִמִּין מֵאֲכָל, וּמֵהֶם נַעֲשֶׂה בְּחִינַת רֵיחַ הָעוֹלָה לְמַעְלָה
50 לְחֻזֵּק אֶת הַמוֹחַ וּלְהַשִּׁיב אֶת הַנֶּפֶשׁ, שְׂרָאשִׁית גִּילּוּי
51 כְּלָלִיּוֹת הַנֶּפֶשׁ הוּא בְּמוֹחִין שְׂבָרָאשׁ, וּפְעוּלוֹת הָרִיחַ הִיא
52 שְׁלֵא תִהְיֶה הַנֶּפֶשׁ בְּבְּחִינַת הַסִּתְּלָקוֹת מִן הַמוֹחִין רַק
53 שֶׁתָּשׁוּב וְתִתְּגַלֶּה מִהָעֵלֶם אֶל הַגִּילּוּי – וְכִךָּ הוּא עֵנִין
54 הַמִּצְוֹת, וּכְלָלוֹתֶן הִיא מִצְוֹת הַצִּדְקָה⁴⁰ שְׁעָלֶיהָ נֶאֱמַר
55 (מִשְׁלִי יד, לד): "וְצִדְקָה תְּרוּמָה גוֹי", שֶׁמִּתְּרוּמָתָה וְעוֹלָה
56 לְמַעְלָה מַעְלָה;

1 שְׁנִלְקַחָה מִבְּחִינַת "פְּנֵי שׁוֹר" שְׂבִמְרִכְבָּה; וְהַתְּמִיד הִיךְ
2 מְקֻדְשֵׁי קֻדְשִׁים שֶׁשְׁחִיטָתָן בְּצִפּוֹן²⁹ – בְּחִינַת גְּבוּרָה
3 שֶׁמִּהְשָׁמָל, בְּחִינַת "רַעַשׁ גְּדוֹל"³⁰.

4 וְגַם: "צִפּוֹנָה" – צִפּוֹן ה', דְּהֵינּוּ בְּחִינַת ה' אַחֲרוּנָה שֶׁל
5 שֵׁם הַיְיָ, שֶׁהוּא בְּחִינַת הָעֵלֶם וְצִמְצוּם אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-
6 הוּא, שֶׁמִּחְמַת זֶה הִיךְ הָרַעַשׁ.

7 וְזֶהוּ "צִפְנָה לְפָנֵי הַיְיָ" – שֶׁמִּבְּחִינַת "צִפּוֹנָה" שֶׁהוּא
8 בְּחִינַת "רַעַשׁ גְּדוֹל מִתְּנַשְׂאִים", וְנוֹשָׂאִים אֶת הַכֶּסֶּא,
9 "דְּמוּת כְּמִרְאָה אָדָם" – לְמַעְלָה מִבְּחִינַת אָדָם, לְפִי
10 שֶׁשְׂרָשָׁם מַעְלוֹם הַתְּהוֹ – "לְפָנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל"
11 (וְיִשְׁלַח לוֹ, לא).

12 וְהִנֵּה "הַיְיָ" יו"ד – חֲכֻמָּה כו' – בְּחִינַת אָדָם, מֵה
13 שֶׁאֵין כֵּן "בְּרַעַשׁ גְּדוֹל מִתְּנַשְׂאִים" – לְמַעְלָה מִבְּחִינַת
14 אָדָם. וְזֶהוּ "לְפָנֵי הַיְיָ" – מְקוֹר בְּחִינַת הַיְיָ, שֶׁמִּשָּׁם
15 נִמְשָׁךְ לְהִיוֹת הַתְּהוּוֹת בְּחִינַת הַיְיָ.

16 וְהִנֵּה כְּמוֹ שְׂדֵם הַתְּמִיד הִיוּ מְקִרִיבִים מִנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמָה
17 מִמֵּשׁ, כִּךָּ הַתְּפִלָּה בְּמִקוֹם הַקְּרִבָּנוֹת הִיא בְּעִלְיוֹת
18 וְהַתְּכַלְלוֹת נֶפֶשׁ-הַבְּהֵמָה שְׂבָאָדָם, שֶׁהִיא גַם כֵּן "בְּרַעַשׁ
19 גְּדוֹל", בְּחִינַת רִשְׁפִי אֵשׁ וְהַתְּלַהּבוֹת בְּתִשׁוּקָה וְצִמְאוֹן כו'.

20 וְזֶהוּ (תְּהִלִּים לו, ז): "אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ הַיְיָ"³¹; בְּחִינַת
21 בְּהֵמָה שְׂבָאָדָם – תוֹשִׁיעַ לְהִיוֹת בָּהּ גַם כֵּן הַמִּשְׁכָּת
22 בְּחִינַת הַיְיָ³².

23 וְצִמְאוֹן זֶה וְתִשׁוּקָה זֹאת הִיא בְּחִינַת "בְּכָל לִבְבְּךָ"
24 (וְאֵתְחַנֵּן ג, ה), שְׂבָלָב יֵשׁ ב' חֲלָלִים³³; חֲלָל הַיְמִנִי מֵלֵא אוֹיֵר
25 וְרוּחַ, וְחֲלָל הַשְּׂמָאֲלִי מֵלֵא דָם. שֶׁ"הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ" (רֵאָה
26 יב, כג), "רִבִּיעִית דָּם שֶׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּי בּו"³⁴ מִשְׁכָּנוּ בְּלֵב, שֶׁשָּׁם
27 יִסּוֹד הָאֵשׁ וְהַחוּם הַטְּבַעִי. כְּנוּדֶע שְׂבָנֶפֶשׁ הָרִיָּאָה מִנִּשְׁבִּים
28 עַל הַלֵּב לְקַרְרוֹ³⁵ מִחֻמִּימוֹת, וְשָׁם הוּא מִשְׁכַּן הַתִּשְׁוּקָה

שֶׁהוּא בִּין שְׂבָמָה כו". – אוֹר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא כִּרְךָ א עֲמוּד רַכֵּד, עֵינִן שָׁם. רֵאָה
גַם שָׁם כִּרְךָ ב עֲמוּד תֵּלֵא.

(33) (רֵאָה תְּנִיָּא פֶּרֶק ט. לְקוּשִׁי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים לֵא, א. וְעוֹד).

(34) (רֵאָה שְׁבַת לֵא, סוֹף עֲמוּד ב. סוֹטָה ה, א. וּבְרִשִׁי וְתוֹסְפוֹת שָׁם. עֵץ חַיִּים
שַׁעַר מִב (דְּרוֹשֵׁי אֲבִי"ע) פֶּרֶק א. מִקְרָאִי מִקוּמוֹת הַגְּהוּזוֹת וְהַעֲרוֹת קִצְרוֹת לְתִנְיָא
רִישׁ פֶּרֶק ט).

(35) (רֵאָה זֹהר חֲלֵק ג רלד, א. וְרֵאָה בְּרִכּוֹת סֵא, ב).

(36) (זֹהר חֲלֵק ב, קסב, ב).

(37) "כַּמְּיִם הַפְּנִיִם לְפָנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם". מִשְׁלִי כו, יט).

(38) (רֵאָה תְּנִיָּא הַשְּׁלֵם פֶּרֶק ג. דְּבוּר וְהַתְּחִיל בְּכ"ה בְּכִסְלִי לְאֶמּוֹר הַאֲמַעֲזִי
מִסְקִי: "הוּא רֵאשִׁית גִּילּוּי אוֹר ה', וְהוּא עַל יְדֵי הַתְּקַשְּׁרוֹת מִחֻשְׁבָּתוֹ בְּאוֹר
הַחֲכֻמָּה שְׂבִתוֹרָה, דְּאוֹרִיָּתָא מִחֻמְבָּה עֵלִיָּא נִפְקֵת").

(39) (בְּרִכּוֹת נד, א).

(40) (רֵאָה תְּנִיָּא פֶּרֶק לו (מו), א). אֲנֵרֶת הַקֹּדֶשׁ סִימָן לֵב).

(29) (רֵאָה שַׁעֲרֵי אוֹרָה דְּבוּר הַמִּתְחִיל "בְּכ"ה בְּכִסְלִי" פֶּרֶק כֵּא. דְּבוּר הַמִּתְחִיל
"בְּכ"ה בְּכִסְלִי" לְאֶדְמוּרִי הַאֲמַעֲזִי הַי': "וְזֶהוּ שֶׁהַתְּמִיד הוּא קֻדְשֵׁי קֻדְשִׁים
שֶׁשְׁחִיטָתוֹ בְּצִפּוֹן דּוֹקָא, כִּדִּי לְהַעֲלוֹת לְשֶׁרֶן בְּבְּחִינַת גְּבוּרוֹת דְּתוּחוֹ כו". סִפֵּר
הַמִּזְאֲמִירִים תִּרְע"ח עֲמוּד צב וְסִפֵּר הַמִּזְאֲמִירִים ת"ש" עֲמוּד 202: "וְהֵלֵא צִפּוֹן הוּא
בְּחִינַת גְּבוּרָה, וְלִמָּה קֻדְשֵׁי קֻדְשִׁים שֶׁשְׁחִיטָתוֹ בְּצִפּוֹן דּוֹקָא, עֵינִן שָׁם.

וְרֵאָה אוֹר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא כִּרְךָ ב עֲמוּד תֵּלֵא: "נִמְצָא בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁשְׁחִיטָתוֹ בְּצִפּוֹן
יֵשׁ ב' עֵנִינִים הַפְּנִיִם: ה', לְכֹאֹרָה לְגִירֵיעוּתָא, לְפִי שְׂבָא עַל חֻטָּא וְהוּא מִבְּחִינַת
"מִצְפּוֹן תַּפְתַּח הָרַעַה" (רִמְקָה א, יד), וְחֵב, לְשִׁבָּה גְּדוֹל, שְׁעוּלִים בְּבְּחִינַת קֻדְשֵׁי
קֻדְשִׁים, ג' רֵאשׁוֹנוֹת, מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּקִרְבָּנוֹת שֶׁשְׁחִיטָתוֹ בְּדָרוֹם שֶׁנִּקְרָאוּ קֻדְשִׁים
קֻלִּים, שֶׁהֵם בּו"א. אִף בְּאֵמֶת שֶׁנִּשְׁתִּים אֵמֶת". עֵינִן שָׁם בְּאֵרוּכָה).

(30) (וְעַל יְדֵי זֶה מִמִּשְׁיךְ "לְפָנֵי הַיְיָ" – מְקוֹר בְּחִינַת הַיְיָ". אוֹר הַתּוֹרָה וְיִקְרָא
כִּרְךָ ב עֲמוּד תֵּלֵא. עֵינִן שָׁם).

(31) (רֵאָה מֵאֲמָרִי אֲדְמוּרִי הַאֲמַעֲזִי בְּרֵאשִׁית עֲמוּד שַׁעַן).

(32) (וְרוּצָה לּוֹמַר, שֶׁ"אָדָם" שֶׁהִיא נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, "וּבְהֵמָה" שֶׁהִיא הַנֶּפֶשׁ
הַבְּהֵמָה מִתִּיחֲדִים יְחִיד אֲמִיתִי, כִּיּוֹן וְשׁוֹבְהֵמָה – בִּין מִתִּיחֲדִי לְקֵבֶל בִּיטוּל
דְּמִיָּה וְנַעֲשֵׂה עֲצָם אֶחָד, וְכְּמוֹ אָדָם – מִיָּה, וְחֻהָ גִּמְטְרִיָּא י"ט – מִילּוּי דְּמִיָּה,

המציאות, שהן רצונו יתברך המלוכשות בעשייה גשמית
בבחינת מקום וזמן⁴⁸.
ותרינג מצות דאורייתא זו' דרבנן הם "תר"ך עמודי
אור"⁴⁹ - כמו עמוד המחבר מעלה ומטה - להיות אור
אין-סוף שבבחינת פנימית שלמעלה מעלה מגדר
עלמין שורה ומתלבש בבחינת רצון, בתרינג מצות
דאורייתא זו' דרבנן המלוכשות בגשמיות.
ולכך נקרא מעשה הצדקה "כובע ישועה": כי
"ישועה" - מלשון "וישע ה' אל הבל כו"⁵⁰ (בראשית ד, ד),
שפונה אל תפלתו. דהיינו שגורם להיות הקדוש ברוך
הוא פונה בעצמו ובכבודו להמשיך גילוי עצמותו
ומהותו ממשי.
וגילוי זה מתחלק לש"ע נהורין⁵¹, והוא מקור
ה"תפארת שיבה" - בחינת "הדרת פנים", בדכתיב גבי
כהנים (תצוה כה, מ): "ומגבעות תעשה להם לכבוד
ולתפארת" שהמגבעות שהם בחינת ה"כובע ישועה"
נמשך להיות בחינת "תפארת שיבה" ו"הדרת פנים". וזהו
עטרת תפארת שיבה.
וכל זה בדרך צדקה תמצא, כי מבחינת צדקה
נעשה בחינת "כובע ישועה" להמשיך בחינת "הדרת
פנים", "יאר ה' פניו", בחינת פנימיות כנ"ל.
ואחר כך בחינת איברים: שבקרבנות היו שני דברים
- דם וחלב. והדם קודם לנרות וקטורת - היא בחינת
"בכל לבבך", והאיברים שהן החלב היה אחר הנרות
והקטורת.
והענין: כי החלב הוא בחינת התענוג. כמו שאנו
רואים שמי שהוא בעלי-תענוג יש לו רבוי חלב. והיינו
להיות "כל חלב להויה"⁵², שיתענג על ה' "בשמחה
ובטוב לבב מרוב כל" (תבוא כה, מז), ולא יהיה לו תענוג
אחר כלל. ועל ידי זה "והיו הדברים האלה אשר אנכי
מצוה כו" (ואתחנן ו, ו). "אנכי - ממשי - מצוה כו" - שעל
ידי זה יהיה בעיניו מתיקות התורה כו. :

וכתיב: "וילבש צדקה כשריון וכובע ישועה
בראשו"⁴¹, "שריון" הוא מקשקשים רבים, וכך הנה "כל
פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול"⁴² - להיות
בחינת שריון שהוא מגן לכל החוסים בו⁴³, וכך הצדקה
נעשה בחינת מגן ומחסה שלא יהיה יניקת הקליפה
וסטרא-אחרא, ונעשה בחינת "כובע ישועה בראשו":
וביאור ענין זה:
הנה כתיב (משלי טו, לא): "עטרת תפארת שיבה, בדרך
צדקה תמצא", שמבחינת צדקה נעשה בחינת "עטרת
תפארת שיבה"⁴⁴ היא בחינת "הדרת פנים", "יאר ה' פניו
כו" (נשא ו, כה), בחינת פנימיות, היא בחינת "תעלומות לב"
(תהלים מד, כב) ופנימיות-הלב שמתאחדת עם המוח בבחינת
"תרין ריעין דלא מתפרשין".
כי חיצוניות-הלב אינה מתאחדת עם המוח, שהמוח
ברשותו להשכיל ולהתבונן בגדולת אין-סוף ברוך-הוא,
ואף על פי כן חיצוניות-הלב אינה ברשותו. אבל
פנימיות-הלב היא מתאחדת ממשי עם המוח. ומחמת
הצדקה נעשה בחינת ריח המשיב את הנפש, ומאיר
גילוי המוח להתאחד בפנימיות-הלב⁴⁵.
וזהו "שמן וקטרת ישמח לב" (משלי כו, ט) - זה הקדוש
ברוך-הוא, דכתיב (תהלים עג, כו): "צור לבבי"⁴⁶.
דכמו שהלב ממשיך חיות לכל האיברים, כך הנה
כתיב (נחמיה ט, ו): "ואתה מחיה את כלם". ושמחת הלב
היינו בחינת גילוי פנימיות, דהיינו בחינת פנימיות אור
אין-סוף ברוך-הוא, אין ערוך אליו כו, ועל ידי הצדקה,
שהוא בחינת בטול היש לאין, שנותן חי נפשו מיגיעו,
נמשך מלמעלה המשכה ליש מאין ממשי, הוא בחינת
פנימיות אור אין-סוף ברוך-הוא ממשי.
וזו היא בחינת "עושים רצונו של מקום"⁴⁷.
כי הנה רצון הוא בבחינת שינוי - ו"אני הויה" לא
שניתי כתיב. אלא "ישאל עושים רצונו של מקום" -
להיות התפשטות רצונו יתברך בבחינת מקום; שהן הן

בזמן הקטורת כו, ישמח לבו של הקדוש ברוך הוא - כן הביא בבתי ריש פרשת
תצוה. והיינו כמו שכתוב בשיר השירים רבה על פסוק (ה, ב) "ולבי עז" זה
הקדוש ברוך הוא, שאמר: "צור לבבי וחלקי אלקים". אור התורה תנוכה עמוד
580.

(47) (ברכות לה, ב. ועוד).

(48) (ראה גם לקוטי תורה בשלח ב, ב. שלח מג, א. בלק ע, א. תצא מ, ג).

(49) (פרדס שער ח פרק א).

(50) (ראה אגרת הקדש סימן א).

(51) (ראה לקוטי תורה נצבים מט, ד).

(52) (ויקרא ג, טו. ראה לקוטי תורה פנחס עה, ב).

(41) (ישעיה נט, יז. ושמ: כשריון).

(42) (בבא בתרא ט, ב).

(43) ("מגן הוא לכל החסידים בו", שמואל-ב כב, לא. תהלים יח, לא).

(44) (בדבור המתחיל "כב"ה בבסליו" לאדמו"ר האמצעי: "פלא לבאורה ומחא
שיכות יש לצדקה לעשות" עטרת תפארת" שבה כו. אמנם הנה ענין פירוש
ד"תפארת שיבה" היינו ענין בחינת הדרת והארת פנים ענין שם).

(45) (בדבור המתחיל "יונה" פרק ל: "לבאורה צריך להבין, מאחר שפנימיות
הלב מתאחדת עם המוח, למה צריכים לצדקה שעל ידי הצדקה יהיה נעשה
בחינת ריח לעורר גילוי המוח שיתאחד בפנימיות הלב", ענין שם הביאור).

(46) (במדרש אמרו "שמן וקטרת ישמח לב" - שמן המנוחה שהיה מתקרב

1 המזבח רבוי מתנות לחנוך את המזבח, והיה מתנתם
2 מרובה מזה שהקריבו עליו בכל יום "את הכבש אחד כו"
3 (פנחס כח, ד), שהקריבו משל צבור של כל ישראל;
4 והנשיאים, לפי שהיו במעלה יותר משאר כללות
5 ישראל נתנו לחנוכת המזבח מתנה מרובה, "קערות
6 כסף" (נשא ז, פד), ופרים, וכבשים, ועתודים⁶⁴, כדי שיהיה
7 כח בקרבנות של ישראל להמשיך אור דבר יום ביומו
8 בקרבנות של כל יום ויום.
9 וכך היה ענין הנרות דחנוכה בימי חשמונאי:
10 שהיונים⁶⁵ לא בקשו לשלוח ידם⁶⁶, רק "להשביחם
11 תורתם ולהעבירם כו". וכמאמר רז"ל (בבראשית רבה פרשה
12 ט"ז, ופרשה מ"ד) שאמרו: "כתבו לכם על קרן השור כו"⁶⁷.
13 ופירושו: לפי שכל העובדי בוכבים⁶⁸ יש להם נפש
14 הבהמית מ"פני שור", אלא שהם מקבלים מבחינת
15 הפסולת והשמרים, בחינת קרנים וטלפים, שמרים
16 ופסולת שאין עולים ונכללים בקדושה - "פני שור"
17 (יחזקאל א, י) שבמרכבה ש"נושאות את הכסא"⁶⁹ ודמות
18 אדם שעליו מלמעלה⁷⁰;
19 שבה זה - רק בהנפש אלקית שהוא מבחינת "אדם
20 שעל הכסא", והנפש הבהמית היא מבחינת אדם
21 שבחיות שבמרכבה, "ודמות אחד לארבעתן" (יחזקאל א, טז)
22 - "ודמות פניהם פני אדם" (שם, י), ולכן יש להם כח
23 להמשיך אור אין סוף ברוך הוא ממשי.
24 והיונים⁷¹ נתקנאו בישראל ורצו שגם ישראל יכתבו

1 וימעתה נבא לבאר ענין חנוכה:
2 מה שמברכין "להדליק נר חנוכה";
3 ומה ענין חנוכת המזבח וחנוכת הבית⁵³.
4 הנה בתיב (משלי כב, ו): "חנוך לנער על פי דרכו"⁵⁴,
5 שהוא בשרוצים ללמוד, והרי הוא רחוק מזה - צריך
6 לחנכו, והחינוך הוא במתנות רבות שנותנים לו⁵⁵.
7 אך הנה בתיב: "נער הייתי" (תהלים לו, כה) - "שרו של
8 עולם אמרו"⁵⁶. שהחיות המתפשט בכל העולמות לכל
9 חד לפום שיעורא דיליה, הוא בבחינת "נער", וכמו
10 שכתוב (וישב לו, ב): "והוא נער את בני בלהה כו"⁵⁷.
11 "שם הקטנה רחל" (ויצא כט, טז) - ה' קטנה⁵⁸ - בחינת
12 מלכות, ה' אחרונה של שם הוי"ה להיות "ומלכותו בכל
13 משלה" (תהלים קג, יט) - להיות הנבראים מאין ליש - הוא
14 בבחינת "קטנה", לפי שהיא בבחינת גבולים ומצרים,
15 ולגבי אין סוף ברוך הוא שששמו בן הוא: "אין לו סוף
16 כו", נקרא כל כללות החיות בשם קטנות - שאין ערוך
17 אליו יתברך.
18 ולכן בתיב⁵⁹: "מי יקום יעקב פי קטן הוא" - כי יעקב
19 מבריך מן הקצה אל הקצה⁶⁰, ומאחר שיש קצה
20 בראש⁶¹ וקצה בסוף הרי יש לו בחינת גבול⁶², והרי זה
21 בבחינת קטן לגבי אין סוף ברוך הוא⁶³.
22 וכדי להמשיך אור אין סוף ברוך הוא ממש
23 בקרבנות, דם התמיד, ונרות, וקטרת, ואברים, היה
24 המזבח קטן מהכיל. ולכן התנדבו הנשיאים לחנוכת

53) (ראה לקוטי תורה סוף פרשת נשא דבור המתחיל "זאת חנוכת המזבח".
סידור שער החנוכה דבור המתחיל "ממזמור שיר חנוכת הבית". לקוטי שיחות
חלק ב עמוד 449 הערה 26 ועמוד 633 ושם נסקח).

54) (ראה תניא, "חנוך קטן" - הקדמה לשער היחוד והאמונה. וראה הנהגות
באור התורה בראשית פרק א שב, א. פרק ה תתקלב, ב).

55) (ראה לקוטי לוי יצחק - אגרות עמוד שנת. תורת מנחם התועדויות
תשמ"ח חלק ב ע' 65).

56) (יבמות טז, ב. וראה זהר חלק א צה, ב. קמג, א. קסב, א. קעט, ב. קפא, ב.
ועוד).
57) (ראה לקוטי תורה צו דבור המתחיל "היה אור הלכה" פרק ב).

58) (ראה זהר חלק ג (רעיא מהימנא) ב, א על פסוק "רחל בתך הקטנה". פינחס
(רעיא מהימנא) רמד, ב. ועיין גם בן שם תוספות שב, ב. עץ חיים שער יעקב
ולא שער לו פרק ד).

59) (עמוד ז, ב. וראה מכות כד, א).

60) (תרומה כו, כח. זהר חלק ג קפ, א. ראה זהר חלק ב קעה, ב).

61) (ראה אור התורה ויחי שצט, ב. דהקצה ראשון הוא ראשית הארת הקו
וחוט כו').

62) (והיונה בחינת השתלשלות עשר ספירות דיושר והקו וחוט, שיש קצה
בראש וקצה בסוף סיום הקו. ועיין בדבור המתחיל "וישט המלך לאסתר" בענין

53) (ראה לקוטי תורה סוף פרשת נשא דבור המתחיל "זאת חנוכת המזבח".
סידור שער החנוכה דבור המתחיל "ממזמור שיר חנוכת הבית". לקוטי שיחות
חלק ב עמוד 449 הערה 26 ועמוד 633 ושם נסקח).

54) (ראה תניא, "חנוך קטן" - הקדמה לשער היחוד והאמונה. וראה הנהגות
באור התורה בראשית פרק א שב, א. פרק ה תתקלב, ב).

55) (ראה לקוטי לוי יצחק - אגרות עמוד שנת. תורת מנחם התועדויות
תשמ"ח חלק ב ע' 65).

56) (יבמות טז, ב. וראה זהר חלק א צה, ב. קמג, א. קסב, א. קעט, ב. קפא, ב.
ועוד).

57) (ראה לקוטי תורה צו דבור המתחיל "היה אור הלכה" פרק ב).

58) (ראה זהר חלק ג (רעיא מהימנא) ב, א על פסוק "רחל בתך הקטנה". פינחס
(רעיא מהימנא) רמד, ב. ועיין גם בן שם תוספות שב, ב. עץ חיים שער יעקב
ולא שער לו פרק ד).

59) (עמוד ז, ב. וראה מכות כד, א).

60) (תרומה כו, כח. זהר חלק ג קפ, א. ראה זהר חלק ב קעה, ב).

61) (ראה אור התורה ויחי שצט, ב. דהקצה ראשון הוא ראשית הארת הקו
וחוט כו').

62) (והיונה בחינת השתלשלות עשר ספירות דיושר והקו וחוט, שיש קצה
בראש וקצה בסוף סיום הקו. ועיין בדבור המתחיל "וישט המלך לאסתר" בענין

תשים כו"77. וכמו שנתבאר במקום אחר, שבחינת הלל
והשבח הזה, והמשכה זו היא בחינת מאה ברכות שחייב
אדם לברך בכל יום⁷⁸, שהוא בחינת הברכה והמשכה
מהעלם אל הגילוי.
וזהו "יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם" (תהלים קיג,
ב);
"מעתה" – מהתחלת הזמן, שהוא בבחינת מלכותו
יתברך, שאז שייר לשון זמן – מלך, מלך כו"79, כמו שנתבאר
במקום אחר⁸⁰.
"ועד עולם", היינו שיומשך ויתפשט עד סוף כל
המדרגות שיהיה גילוי אלקות כו.
וכל זה בחינות הלל והללויה – להמשיך מההעלם
אל הגילוי. אבל בחינת הודאה הוא בחינת שוב. שצריך
להיות רצוא ושוב. ולמעלה נקרא "מטי ולא מטי".
שבאמת אין אור אין-סוף ברוך-הוא בגילוי ממש
בזמן-הזה, כי אם לעתיד-לבא – "ונגלה כבוד הוי"ה"
(ישעיה מ, ה), "כי עין בעין כו" (ישעיה נב, ח). מה שאין כן
עכשיו, אין הגילוי רק בבחינת "קול דודי דופק" – "אני
ישנה ולבי ער כו"81.
ו"משחרב בית המקדש אין להקדוש ברוך-הוא
בעולמו אלא ד' אמות של הלכה כו"82, ונמשך מזה
בחינת הודאה ובטול לאור אין-סוף ברוך-הוא הנמשך
בתורתו ועבודתו – "ודברי אשר שמתי בפיה" (ישעיה נט,
כא); "ואשים דברי בפיה" (ישעיה נא, טז); "אני המושגה
המודברת בפיה כו"83.

על קרן השור – שיקבלו מבחינת קרנים וטלפים כו"ל,
שלא ליפלה בקדושת אדם העליון, וזהו ש"אין לכם
חלק כו"72.
והישראל היו חלשים ומעטים בזמן ההוא, ואף על פי
כן מסרו נפשם על קדוש השם⁷³. ובכח מסירת-נפש היה
להם כח להמשיך אור התורה מחדש. והמשכה זו היא
בבחינת חנוכה, בחינת מתנה מרובה, המשכת "בובע
ישועה" להיות "עטרת תפארת שיבה כו".
וזהו ענין הלל והודאה: כי הלל הוא לשון שבה, וגם
לשון "בהילו נרו"74 כו" (איוב כט, ג) – הארה בבחינת גילוי.
וזה נמשך מזה, כי מחמת השבח שמשבחים את האדם
במעלות ומדות שיש בו, מעוררים את המעלות ומדות
שבו לצאת מהעלם לגילוי.
וזהו (תהלים קיג, א) "הללויה": שיצא שם י"ה מהעלם
לגילוי להיות בחינת יו"ד – חכמה כו – מלמעלה מן
החכמה. כי חכמה – כ"ח-מ"ה בגימטריא אדם⁷⁵.
והמשכת בחינת "אדם שעל הפסא" הוא מבחינה
שלמעלה מעלה מבחינת אדם, הוא בחינת אור אין-סוף
ברוך-הוא ממש. ועל ידי זה נעשה בחינת שם י"ה –
"תרין ריעין דלא מתפרשין"76.
ואחר כך (שם) "הללו את שם ה'": להיות המשכת
חכמה במדות, שתהיינה גם המדות בבחינת בטול – "לך
ה' הגדולה כו" (דברי הימים א כט, יא).
אף כל זה ההילול והשבח להמשיך מההעלם לגילוי,
הוא על ידי "עבדי ה'" (שם), שהם בבחינת עבדים,
שמקבלים עליהם עול מלכות-שמים בבחינת "שום

(72) (ראה ליקוט פירושים לאגרת הקדש סימן ז).

(73) (ראה גם שערי אורה בהקדמה).

(74) (ראה שערי אורה דבור המתחיל "בכ"ה בכסלו" פרק מג. מאמרי אדמו"ר
הזקן תקס"ח עמוד שע. יהל אור עמוד תקנת. תרצג. אור התורה בראשית כרך
ה התקלה, א ואילך).

(75) (נסמן לקמן נב, ב).

(76) (ראה זהר חלק ג ד, א).

(77) ("עליון מלך". שופטים יז, טו).

(78) (מנחות מג, ב).

(79) ("ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך").

(80) (ראה תניא חלק ב פרק ז. ספר החקירה עה, ב. אור התורה ויקרא כרך ב
עמוד תרנח).

(81) (שיר השירים ה, ב בשניו הסדר).

(82) (ברכות ח, א).

(83) (מגיד משרים להבית יוסף ריש פרשת ויקרא ועוד).

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

דעתו ושכלו יותר ע"כ מדותיו הטבעיים נכנעים
ומתחלשים מיד להטותם מדבר להיפוכו מחמת תוקף
הדעת ושכל שישכיל שזהו דבר הרע ומזיק לו וכל
שיגדל יותר בשנים יתחזק כח השכל יותר לשלוט על
המדות הטבעיים כמו שאנו רואים שבזקנים המוח
שליט על הלב יותר מבנערים מצד שדעת זקנים
נתיישבת בהן בחזק יותר. אבל לא מצד חלישות
המדות הטבעיות בזקנים יות' מבנערים שהרי שרש
עצם מהות המדות הטבעיים גם בזקנים תקיפים
וחזקים יותר בעצם מציאותם בעצמות הנפש יותר
כנ"ל. (אף על פי שנחלש כח הדם הוא הנפש הטבעי'
בזקנים יותר. אבל מצד גידול המדות הטבעיים ביותר
בזקנים הן קשים ותקיפי' יותר כמו הארז הקשה ביותר
כשיגדל זמן רב ביותר משא"כ הקנה הרך ואילן קטן
(כו'). ובכל זה יובן באדם שכלול מחומר וצורה שהוא
נה"א ונה"ב. (שהוא בחי' מ"ה וב"ן שהוא בחי' תיקון
ותוהו כמשי"ת). שמדות הטבעיים נכנעים מיד לשכל
והשגה האלקית שבנה"א שנק' אדם שהוא ענין מ"ה
שהמוח שליט על הלב כנ"ל. וכל שיגדל כח השכל
והשגה האלקית יותר יותר מתחלשים טבע המדות
שבגופו. וכמאמר תוקפא דנפשא חולשא דגופא כו'.
ועכ"ז שרש עצם המדות הטבעיות גבוה יותר בעצמות
הנפש שלמעלה מן הצורה דבחי' אדם והוא התפעלות
המדות באה"ר שלמעלה מן הדעת שהן תקיפי' וחזקים
הרבה יותר מן השכל וחכמה כנ"ל. כמו שמדות
הבהמה חזקים מאד כו'. וז"ש אדם ובהמה תושיע ה'.
ויש מעלה יתירה בבחי' מדות דבהמה יותר ממדות
שכליים דאדם. וכמ"ש ואני כו' בהמות כו' עד שמעלה
לנפש אדם. וראיי' מן הקרבנות ומאכל הבשר בהמה
שמחי' ומוסיף כח השכל כו' כמ"ש במ"א. וזהו מצד
שרש הבהמה שלמעלה מאדם וע"כ קדמו הבהמות
וחיות לאדם בעשרה מאמרות דמע"ב כו'. ועכ"ז בחי'
מ"ה דחכ' דאדם מברר לב"ן דבחי' בהמה וכמו
שהמוח שליט על הלב כמו הצורה בחומר כנ"ל. ואמנם
אחר הברור יש כח בנה"ב להעלות לנה"א מצד שרש'
שלמעלה מבחי' מ"ה דאדם שגבוה יותר מן השכל
והוא בחי' ב"ן ששרשו בס"ג (כמשי"ת):

1 (יז) והמופת לזה הוא מה שאנו רואים בהפרש שבין
2 תינוק לזקן להיות שאנו רואים שהתינוק
3 הקטן מדותיו הטבעיים חזקים ביותר שא"ל לזו אותו
4 מדבר שמתאוה בלבו כמו הבהמה וחיה שמדות
5 שלהם חזקי' ביותר כו'. והוא מצד שזה מקרוב נולד
6 ובא מתולדתו בבטן בטבע שנטבע בנפשו בחומר
7 מדותיו בדמו ובשרו בחיזוק ותוקף גדול וכח השכל
8 שבמוחו שהיא הצורה עדיין היא בבחי' קטנות מאד
9 ובחלישות גדולה ע"כ מב' סיבות אלה לא יוכלו לעצור
10 רצון תאוותו לדבר מה אף שידע התינוק בדעתו הקטן
11 למאוס ברע המזיק לנפשו ויודיעו וישכילו אותו בזה.
12 עכ"ז אין כח בנפש השכלית שבו לגבור על מדותיו
13 הטבעיים כלל ע"כ המדות שבלבו הן כמו שמוטבעים
14 בעצם הנפש ומתנהגים שלא על פי שכל ודעת כלל רק
15 כמו שהן בעצם הנפש ממש שחזקי' הן הרבה יותר
16 מכח השכל גם כמו שהוא בעצם הנפש כנ"ל. ולזאת
17 לא יוכל אדם לבטל ולהחליש ולהכניע למדות התינוק.
18 (וכן באדם גדול בשנים כשיתגברו לפרקי' כנ"ל). אבל
19 אדם גדול בדעתו אף שיתאוה דבר מה כפי טבע לבבו
20 יוכל להכניע ולהחליש המדה מיד שישכילוהו בסברות
21 וטעמי' שזה הדבר מזיק ורע לו יתחרט בלבו ויבטל
22 התאוה שבלבו לגמרי מכל וכל כו'. וא"כ הרי מצד
23 גדלות כח השכל שבגדול יוכל להכניע למדותיו. ועוד
24 שמדותיו יותר נכנעי' אל כח השכל שמיד יתחלשו
25 ויכנעו מצד הוראת כח השכל עד שהמוח שליט על
26 לבו תמיד כנ"ל. משא"כ בתינוק ובהמ' שמדות שלהם
27 חזקים ותקיפים יותר מטעם הנ"ל. ואמנם א"א לומר
28 שמדות שבגדול בשנים חלושים בעצם מציאותם יותר
29 ממדות התינוק שהרי מדותיו הטבעיים כבר נטבעו
30 בנפשו מתולדתו. (ואדרבה תקיפי' יותר שלא ישתנו
31 ויוחלפו מדבר להיפוכו). משא"כ בתינוק שהגם
32 שמדותיו קשים וחזקי' אבל יכול להחליף ולשנות
33 רצונו להיפוכו ע"י פיתוי בנקל מצד שאינם תקיפים
34 בעצם כנ"ל מצד הקטנו' בנפש עד שיגדל וגדלו המדות
35 הטבעיים יותר ולא יחליף מהן ללאו כו'. (ולא מצד
36 גדלות הדעת וקטנות הדעת שבמדות ימצא הפרש זה
37 בין קטן לגדול אלא מצד עצם המדות בקטנות
38 וגדלות). אך הטעם הוא לפי שבגדול בשנים נגדל כח

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

שְׂבָאֲמָצְעֵיתִם צָרִיךְ לְהִיּוֹת הַהִמְשָׁכָה לְמִטָּה⁵ – בְּדִי
לְהַעבִיר מֵהֶם יְנִיקַת הַחִיצוֹנִים, שְׁעִיקָר הַתְּחַלְתָּם מִשָּׁם.
שְׂעִירָה הוּא בְּחִינַת "עֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרַע"⁶, וַיִּנְיָקְתָם
מִצְפָּרִימ בִּידוּע'⁷.

וְהֵינּוּ עַל יְדֵי הַמִּים שְׁמִטָּה־רִים וְדוּחִים יְנִיקַת
הַחִיצוֹנִים. וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִדְחוּ הַחִיצוֹנִים אִי אֶפְשָׁר
לְהַמְשִׁיךְ גִּילּוֹי אֹרֶךְ אֵינ־סוֹף – שֶׁלֹּא יִגִּיעַ לָהֶם גַּם כֵּן. אֶךְ
אַחֵר הַקִּידוּשׁ – אִזּוֹ יִהְיֶה הַהִמְשָׁכָה (מִדְּבַר הַרַמְ"ז פְּרִשְׁת
עֲקֵב⁸).

וּבִיאֹר הָעֵנִין יוֹכֵן מִמֶּה שִׁיתְבָּאֵר אִם יִרְצֶה הַשֵּׁם
בְּעֵנִין נְטִילַת יָדִים⁹ :

מִצּוֹת קִידוּשׁ יָדִים וְרַגְלִים לְעִבּוּדָה
[פְּרִשְׁתַּת תַּשְׁא]

דָּרָךְ מִצּוֹתֶיךָ

1 (ק"ו) לְקַדְשׁ¹ הַפֶּהּן יָדָיו וְרַגְלָיו לְעִבּוּדָה,
2 שְׂנֵאֲמָר²: "וְרַחֲצוּ אֶהָרֶן וּבְנָיו מִמֶּנּוּ אֶת יְדֵיהֶם וְאֶת
3 רַגְלֵיהֶם וְגו'".

4 הִנֵּה עֲבוּדַת הַכֹּהֲנִים בַּמִּקְדָּשׁ, יְדוּעַ שֶׁהוּא לְהַמְשִׁיךְ גִּילּוֹי
5 אֹרֶךְ אֵינ־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא עַל יָדוֹ, כִּי הוּא בְּחִינַת חֶסֶד, שְׁבו
6 וְעַל יָדוֹ הַהִמְשָׁכָה.

7 וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרִי³ עַל פֶּסוּק "בְּשִׁמְךָ הַטוֹב הַיּוֹרֵד עַל
8 הָרֹאשׁ כו"⁴, שֶׁהוּא הַמְשָׁכַת "מוֹחָא עֵילָאָה דְּעֵתִיקָא
9 קִדִּישָׁא" שְׁנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַפֶּהּן.

10 וְלִזְאֵת צָרִיךְ לְקַדְשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, שֶׁהֵם בְּחִינּוֹת חֲגִ"ת
11 נְהִי", שֶׁהֵם כְּנֶגֶד יִצְחָר וְעִשָׂיָה בְּכָלִלוֹת הָעוֹלָמוֹת,

1 (מִצּוֹת קִידוּשׁ יָדִים וְרַגְלִים לְעִבּוּדָה: רָאָה מִצּוֹת נְטִילַת יָדִים וְלִקְמֵן סָג, אִם
יִמְצוֹת בְּרַכַּת כֹּהֲנִים וְלִקְמֵן קִיב, אִם – הָעֵרַת כְּבוֹד קְדוּשַׁת אֲדֹמָר בְּצִיּוּנִים
וְהָעֵרַת.

רָאָה אֹרֶךְ הַתּוֹרָה כִּי תִשָּׂא עֲמוּד אֶתְתַּקֵּל וְאֵילָךְ. וְרָאָה בִּיאֹר בְּסִפֵּר הַ"חִינוּךְ"
– בְּלִקְטֵי שִׁיחוֹת חֶלֶק לֹא עֲמוּד 187, הָעֵרָה 37.

2 תַּשְׁא ל, יט.

3 רָאָה זֶהֱרִי חֶלֶק ג פֶּה, א וְאֵילָךְ. וְשָׁם: "בְּשִׁמְךָ הַטוֹב דָּא מִשָּׁח רַבּוֹת קִדִּישָׁא
עֵילָאָה כו' דְּנִגִּיד וְנִפְקִי מִרִּישָׁא, דְּכָל רִישָׁא סְתִימוּ דְּכָל סְתִימִין וְכו'". וּבְפִירוּשׁ
הַרַמְ"ז שָׁם.

4 כֵּן הוּא בְּזֶהֱרִי שָׁם עַל פִּי תַּהֲלִים קִלְג, כו: "בְּשִׁמְךָ הַטוֹב עַל הָרֹאשׁ יָרֵד".

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

14 וּבִזְהָ יוֹבֵן מ"ש ב"מ"א שְׂבִי"ע הוּא מַה שֶׁכָּבֵר נִתְבָּרֵר,
15 הַכוּוֹנֶה ע"י יו"ד דס"ג שְׂבִירֵר מִינִי וּבִי, וְא"כ
16 לִפ"ז בְּאֵמֶת גַּם הֵם צָרִיכִים תִּיקוֹן מִצַּד הָעִבּוּדָה ג"כ
17 עֲכ"פ וְצ"ע. אֶךְ מַה שֶּׁנִּפְל בְּשִׁבְחָה"כ זֶהוּ עֵנִין שְׁהִי בּו
18 הַתּוֹקֵף מַעֲלַת הַתְּהוּ, וּמ"מ רַק מִעֵט שְׁהִרֵי ע"י בִּירּוּר
19 דִּיו"ד הַנ"ל לֹא נִתְעַלּוּ מִצְ"ע. וּבִזְהָ יוֹבֵן מַה שִּׁיוֹצֵא
20 בְּעֵנִי הַבִּירּוּרִי רַק מִעֵט חֶלֶק הַטּוֹב, וְהַמּוֹתֵר צָרִיךְ
21 דְּחִי כְּעֵנִין ל"ת כְּלִי חֶרֶס שְׂבִירַתָּן זֶהוּ תִקְנָתָן, וּמ"מ גַּם
22 הַנִּיצוּץ קִטָּן יֵשׁ לוֹ מַעֲלָה יְתִי עַל בְּרוּדִים, וְלִזְהָ כְּדָאִי
23 הוּא יִרְדֵּת הַנִּשְׁמָה בְּגוֹף, דָּאִם לֹא כֵן לְמַה הִיתָה כְּזֹאת,
24 וְאִם כ"א חֶלֶק חָשׁוּב, לְמַה לֹא נִתְעַלּוּ ע"י יו"ד דס"ג
25 עֲצָמוּ אֵלֶּא שְׂצ"ל כְּנ"ל. וְלִהְיוֹת כֵּן כְּמוֹ שְׂבִתְחִילָה הִי
26 סוֹתֵר בְּכוּוֹנֶה ע"מ לְבִנּוֹת, לִכֵּן בְּהַבְנִין צ"ל מְרוּמוֹ עֵנִין

1 אֶךְ עֲדִיין צ"ל מִפְּנֵי מַה הוּא בְּרִישָׁא חֲשׁוּכָא גַם
2 בְּבִרְיָתוֹ שֶׁל עוֹלָם. וְהָעֵנִין דְּכֹתִיב וְאֵלֶּה הַמַּלְכִּים,
3 ז' מַלְכֵי קְדֵמָאִי תְהוּ נִקּוּדִים, אֲצִי בְרוּדִים מִתְקֵן,
4 וְעִיקָר הַתִּיקוֹן מַה שֶׁלֹּא נִשְׁלָם, כְּעֵנִין רוּחַ צְפוֹנִית אִינֶה
5 מְסוּבֶבֶת, בְּחִי גְבוּרוֹת דְּתָהוּ שֶׁהֵגֶם שְׂבִשְׂרֵשֶׁן הִי ע"ד
6 תְּגִבּוּרַת כָּל סִפִּי, אִמְנֵם מִצַּד תּוֹקֵפֵן לֹא הִי יִכּוֹל
7 לְהִיּוֹת בְּהֵם שׁוּם תְּהַכְלִלוֹת כָּלִל, וְלִכֵּן גַּם תְּגִבּוּרָתָן
8 כָּלִל י"ל שְׁזֵהוּ כְּדוּגְמַת שְׂבִתְקוֹן קוֹ הַשְׁמָאֵל הוּא חֵד
9 קִצִּיר, הַכֵּל הָעֵלְאוֹת, וְלִכֵּן לֹא נִתְיַחֲדוּ, כִּי הִיחָדוּ הוּא
10 לְצוּרֵךְ הַשְׁפָּעָה פְּנִימִיּוֹת שִׁיּוּמָשֶׁךְ שְׁפַע פְּנִימִיּוֹת לְזוּלָתוֹ,
11 לֹא כֵן בְּתָהוּ שְׁעָלוּ הַכֵּל, וִי"ל שֶׁלֹּא נִתְיַחֲדוּ גַם
12 בְּעִלְיִתָּן כ"א עָלָה לְשִׁרְשׁוֹ הַקְּדוּם, (ע' בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל
13 בְּשַׁעַר הַפֶּסוּקִי וּבִפ"מ, וְה"מ).

שנדמה שזהו טוב, וחושב כמו שהוא באמת שגם זו
 לטובה עי"ז נמשך לו מעלת התהו תגבורת החסד
 עד"מ גם בהשפעות בני חיי ומזוני, ולכן וישב ה'
 לאיוב למשנה כי מדה טובה מרובה, וגדולה מדה"ר
 שלאחרי'.

ולכן בק"ש כלל משה את עצמו ג"כ עם כל ישראל
 להיות כי הוא הממשיך בחי' זו בישראל, שלכן
 ארו"ל בשגם זה משה שהוא הי' מקור הממשיך בחי'
 זו דגם זו לטובה, א"כ זהו ג"כ מה שלע"ל ה' אחד
 נק' כמו שנכתב עכשיו הוא ה' אלקינו שתלוי
 בעבודתינו, באופן ענין תקרובת המר למתוק כמו
 שהוא בשרשו. ולכן משה פעל כ"ז באמרו ויחל חלו
 מרירותן של ישראל, והמתיק המים גם למטה להורות
 שע"י עבודה נמשך גם למטה מטה השפעת טוב זה
 שמר יעשה מתוק בפו"מ שזהו בא אחר התוכחה.

אך עדיין צ"ל

[סיום ד"ה וידעת]

הסתי' במעלת הקדימה עכ"פ. ולהיות כי האדם הוא
 עולם קטן לכן גם בו היצה"ר בא קודם, ומ"מ כמו
 שבאצי' לא יגורך רע כן יכול להיות גם באדם.

ומעלת מה שמבורר נה"ב, י"ל שעל ידו בא לידי
 תגבורת, היינו שיהי' מעלת התהו בזה שהם
 תגבורת החיות, וכמו בגשמיות שבהמות וחיות הם
 חזקי' יותר ומדותיהם חזקי' עד שנדמה שזהו כעין
 עקשות, ובאמת זהו לפי ששכל דתיקון דאדם שיש בו
 רק נפש דמל' דעשי' אינו יכול להשיג מדות תהו כלל,
 ובחי' גבורה עצמה שהי' בתהו שאשר לכן לא נתייחדו
 ונפלו למטה, אשר מזה י"ל שנסתעף מציאות הרע, זה
 צריכים לשבר ע"ד כלי חרס ששכירתן כו', ומזה נמשך
 ח"ו דיני' קשי'. אמנם כשהאדם מקבלם בשמחה עי"ז
 מעלה כל מה שיכול להיות מתעלה חלק הטוב, וע"י
 ששובר את הרע היינו עצם התאווה בכני חיי ומזוני מה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס התפילה

שהוא חריף, ובעל השגה ותפיסא, ובקי בדיני המצות
 מצות עשה ומצות לא תעשה בכי טוב - ומכל מקום
 אינו בר עונשין אם עבר על איזה מצוה, מפני שאין לו
 דעת, והוא שאין לו הכרה והרגשה עדיין בעצם ענין
 המצות. (וכמו שאמרו לענין נדרים והקדש²¹ - אם יודעים
 לשם מי נדרו והקדישו כו').

וכמו גם במילי דעלמא, בממון וגדולה, אף על פי
 ששכלו בטוב ההשגה והבהירות, מכל מקום אמיתת
 הענין של ממון וגדולה רחוק ממנו, כי לא יכיר וירגיש
 בהם בגדול.

וכן בהיפך, שהוא השפלות והדלות, אף על פי שמבין
 היטב חסרונם, אינו בהרגש אצליו עדיין כמו בגדול
 שמרגיש היטב חסרון השפלות והדלות כו'. וזהו ענין
 האכזריות, שהוא מצד העדר ההרגש, אף על פי שמבין
 שפלות הזולת, אין הדבר נרגש בנפשו ולכן אינו מרחם
 עליו;

והרחמן - הוא שמרגיש את שפלותו, דמשום זה
 מרחם עליו. (וכמו שכתוב במקום אחר דרחמים הוא מן

ה. והענין הוא:

כי הנה ידוע בענין הדעת, דעם היות שהוא בחינת
 התקשרות בהענין המושג, והוא ממוצע
 להולדת המדות כו', אין זה כל ענינו שהוא ההתקשרות
 בהמושג לבד, כי הרי הוא מוח בפני עצמו ב"תלת
 מוחין"²⁰, שהוא מוח ג' ביודע; אלא עיקר מציאותו
 ומהותו הוא הרגש הענין המושג, והוא שבא המושג
 במורגש ובהכרת הענין יותר. והיינו, על ידי ההתקשרות
 שמקשר את עצמו בחזקה להענין, הרי הוא מכיר
 ומרגיש את עצם הענין המושג.

(ומשום זה ניתוסף על ידי זה ריבוי בההשגה, להבין הדבר
 על בוריו יותר, בריבוי פרטים ובעומק יותר, ומתקרב הענין
 אצלו בטוב ביותר כו' פנ"ל. וגם משום זה נעשה ממנו
 התפעלות המדות כמו שיתבאר).

וההרגשה זהו ענין הדעת, כי יכול להיות שמבין את
 הדבר היטב ומכל מקום אינו במורגש אצלו. וכמו תינוק
 חכים שמבין הכל ומכל מקום אינו מרגיש עצם הענין.
 דלכן קטן פחות מכן י"ג שנה אינו בר עונשין, ואף על פי

קלו. א. א. שם קמ, א.

(21) ראה נדה מה, ב.

(20) "תלת חללין דגלגליתא" (הנוכח בזהר ואתחנן דף רס"ב, א') הן תלת מוחין

- חב"ד (תורה אור תצוה פג, ד ובכמה מקומות). וראה זהר נשא באדרא רבה

1 הדעת דוקא, ולכן עומדים בקו אחד כו'. וזהו ענין הדעת
2 שהוא ההרגש (וכמו באיוב דכתיב "לא בדעת ידבר"²²),
3 שאינו מרגיש אמיתות הדבר מה שמדבר, שאם היה
4 מרגיש – איך היה אומר דבר כזה. והוא שמרגיש את
5 הענין המושג על ידי ההתקשרות שמקשר דעתו בחזק
6 בהענין כו'.

7 והנה ענין ההרגשה, הגם שהיא במוח (וכמו גידי
8 ההרגשה בגשמיות, שהן במוח כידוע), מכל מקום הרי הוא
9 בא אל הלב. שהלב מרגיש את הענין המושג במוח
10 ומתפעל על ידי זה בלבד לפי אופן ההשגה. וכמו
11 בגשמיות, כשמרגיש את טוב ענין הממון והגדולה, הרי
12 נרגש הענין בלבד ומתפעל בלבד ממילא באהבה ורצוא
13 לזה. ולהיפך, כשמרגיש ענין חסרון השפלות, אינו רוצה
14 בזה בשום אופן.

15 כמו כן הוא בעבודה, כשמרגיש את עצם הענין
16 האלקי, ממילא בא ההרגש גם אל הלב, והרי הוא
17 מתפעל בלבד על האלקות:

18 אם שהתפעלות היא בבחינת קירוב, והוא ענין
19 הרצוא להתקרב ולדבקה בו. והיינו, כשהתבוננות היא
20 בבחינת קירוב דאלקות או בהפלאת אלקות ש"לגדולתו
21 אין חקר"²³; (וכמו שנתבאר במקום אחר, דאבה חיצונית
22 נולדה מההתבוננות בבחינת קירוב דאלקות, ואבה פנימית
23 יותר – היא הבאה מההתבוננות בגדולת והפלאת אור אין סוף
24 ברוך הוא כו'²⁴);

25 וכן כשמתבונן איך ש"כולא קמיה בלא חשיב"²⁵ כו',
26 או בהתבוננות איך שאור אין-סוף נמצא למטה כמו
27 למעלה כו', מתעורר מדת היראה כו', כמו שנתבאר
28 במקום אחר פרטי ההתבוננות בענינים אלו²⁶.

29 וההרגשה בלב והתפעלות הלב באים ממילא, בלי

30 יגיעה, שאינו צריך לייגע להרגיש את הענין האלקי
31 בלבד ולהתפעל באהבה ויראה, כי אם בא ונמשך
32 ממילא מן המוח אל הלב (על ידי אמצעות הדעת, שממשיך
33 ומעלה תחלה את התפעלות הלב אל המוח כנ"ל, ואחר כך
34 נמשך מן המוח אל הלב. שכל זה נעשה ממילא כו'), והעיקר
35 הוא היגיעה במוח.

36 (רוצה לומר, עם היות שתכלית התבוננה היא החקיקה
37 וההרגש בלב והתפעלות המדות דוקא בהתגלות הלב, שהוא
38 עיקר העבודה, הן מצד עצמה והן בחיות וקיום התורה ומצות
39 והן בבירור וזיכרון המדות טבעים כו' כמו שיתבאר, ולכן כתיב
40 "וידעת היום והשבות אל לבבך"²⁷, דהעיקר הוא ההשבה
41 אל הלב, להיות שהוא העבודה העיקרית כו'; אמנם זה
42 גופא שיהיה התפעלות המדות בהתגלות הלב תלוי
43 ביגיעת המוח דוקא)

44 להתבונן באריכות ההתבוננות דוקא, ולקשר את
45 עצמו היטב היטב בעצם הענין האלקי המושג להיות
46 נרגש במוחו, שעל ידי זה נעשה ההגדלה וההרחבה
47 בההשגה, להבין ולהשיג את הענין היטב בכל פרט ופרט
48 שבו ובעומק ביותר כנ"ל, עד שמאיר האור בגילוי ממש
49 במוחו. ואז ממילא נמשך האור בלבד גם כן, שהלב
50 מרגיש בטוב (דער הערט זייער²⁸) את הענין האלקי,
51 ומתפעל במדות שבלב באהבה ויראה אמיתיים. ונקרא
52 התפעלות עצמיים (בלשון אידיש: ניט גימאכטע
53 התפעלות²⁹, כי אם מה שהלב מתפעל באמת על עצם
54 האלקות מצד ההרגש האלקי שנרגש בלבד כו'). :

55 קיצור: יבאר, כי דעת הוא מוח בפני עצמו (מלבד ענין
56 ההתקשרות), והוא ענין ההרגשה להרגיש הענין, וגידי
57 ההרגשה עיקרם במוח, ואז ההתפעלות שבלב אמיתית.

(26) ראה תניא פרק מב. וראה קונטרס העבודה פרק ג.

(27) דברים ד, לט.

(28) קולט ומפנים מאוד.

(29) לא התפעלות מעושה, מלאכותית.

(22) איוב לד, לה.

(23) תהלים קמז, ג.

(24) ראה המשך "יום טוב של ראש השנה" תרס"ו עמוד נח ואילך.

(25) וזה חלק א יא, ב. על פי דניאל ד, לב.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – תרפ"ו

שאלות: מדוע צ"ל ברחמיך הרבים, ומדוע לא קבעו החג על נצחון המלחמה. בכל ד'
הגלויות עמדו ישראל באמונתם בה'. גלות בבל – ע"י דניאל. גלות מדי – ע"י אסתר.
גלות יון – ע"י מתתיהו ובניו. גלות אדום – ע"י י"ב שבטים. נר חנוכה צ"ל אחר שקיעת
החמה – חום דלעו"ז, ע"י חום דקדושה מאירים את החשך.

1 *וְאַתָּה* בְּרַחֲמֶיךָ הָרַבִּים עֲמַדְתָּ לָהֶם בַּעַת צָרָתָם,
2 רַבְתָּ אֶת רִיבָם דִּנְתָּ אֶת דִּינָם כִּי, וְיָוִדִים בִּיד
3 עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ. וְצָרֶיךָ לְהַבִּין מֵהוּ עֲנֵן הָרַחֲמִים רַבִּים,
4 דְּמִשְׁמַע שֶׁהוּא דָּבָר פְּלִאִי וְלִפְנֵים מִשׁוֹרֵת הַדִּין, דִּהְלֵא
5 הַדִּין מַחֲיֵב כֵּן, שֶׁהַיּוֹדִים יִהְיוּ מְסוּרִים וְנִתְּנוּ בִיד
6 עוֹסְקֵי תוֹרָתְךָ, וְאִם כֵּן מֵהוּ עֲנֵן הָרַחֲמִים רַבִּים. וְהִנֵּה
7 בְּהִנֵּס דִּתְּנָה הָרִי יֵשׁ ב' עֲנִינִים, הָא' הוּא נִצּוּחַ
8 הַמִּלְחָמָה, מֵה שִׁיִּשְׂרָאֵל נִצְחוּ אֶת הַיּוֹנִים, דְּזֶה הִיא
9 בְּכ"ד פְּסָלוֹ, וְהַב' הוּא הִנֵּס דְּפֶךְ שֶׁל שָׁמֶן שֶׁמֶצְאָוּהוּ
10 חֲתוּם בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֶּהֱן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ לְהַדְלִיק אֶלָּא
11 לִילָה אֶחָד וְהַדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ ח' יָמִים, וְזֶה הִיא בְּכ"ה
12 בְּכִסְלוֹ. דְּלִכְאוּרָה הָרִי הֶעָקַר הוּא נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה, וְצָרֶיךָ
13 לְהַבִּין לָמָּה הִקְבַּע הַחֵג וְהַשְׁמָחָה עַל זְכוּרֹן מְצִיאת פֶּךְ
14 שֶׁל שָׁמֶן וְלֹא עַל נִצּוּחַ הַמִּלְחָמָה שֶׁהוּא הַסִּבָּה עֲקָרִית
15 לְמְצִיאת הַשָּׁמֶן. וְהִנֵּה נֵר חֲנֻכָּה הִיא מְצוּהָ, דְּמְצוּהָ הִיא
16 צוּתָא וְחַבּוּר מֵה שֶׁהַמְּקִיָּם הַמְצוּהָ מִתְּחַבֵּר וּמִתְאַחַד עִם
17 הַמְצוּהָ וְהַגּוֹזֵר לַעֲשׂוֹת הַמְצוּהָ יִתְבָּרֵךְ, וְלִכֵּן בְּמְצוּת הָרִי
18 יֵשׁ הַמְצוּת אֲשֶׁר צוּהָ ה' לַעֲשׂוֹתָם, וְיִשְׁנֵם הַמְצוּת אֲשֶׁר
19 צוּהָ ה' שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתָם, וְשִׁנְיָתָם כְּאַחַד הֵם מְצוּת ה',
20 וְכָל מְצוּהָ וּמְצוּהָ הִיא מְגַבֵּלַת בְּזִמְן וּמְקוֹם, דְּמְצוּת הֵם
21 רְצוֹן הַעֲלִיּוֹן, וְהַרְצוֹן הוּא בְּדִיּוּק דוּקָא, דְּבִאֲפֵן כְּזֶה הוּא
22 רְצוֹנוֹ וְלֹא בִאֲפֵן אַחֵר, וְכֵן בְּמְצוּת נֵר חֲנֻכָּה, שֶׁמְגַבֵּלַת
23 בְּמְקוֹם וְזִמְן, דְּהַמְקוֹם הוּא בְּפִתּוּחַ בֵּיתוֹ מִבְּחוּץ, וְהַזִּמְן
24 דְּנֵר חֲנֻכָּה הוּא מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה, דְּבִשְׁקִיעַת הַחֲמָה אֵז
25 הוּא מִתְחִיל הַמְצוּהָ דְּנֵר חֲנֻכָּה, וְאִינוּ דוּמָה לְנֵר שֶׁבֶת
26 אוֹ הַגּוֹרֹת דְּמִנּוּרָה שֶׁבְּמִקְדָּשׁ שֶׁהֵם קִדְּשׁ שִׁקִּיעַת הַחֲמָה
27 דוּקָא, מֵה שֶׁאֵין כֵּן בְּנֵר חֲנֻכָּה דְּמְצוּתָהּ דוּקָא מִשְׁתַּשְׁקַע
28 הַחֲמָה. וְכָללּוֹת הַמְצוּהָ דְּנֵר חֲנֻכָּה הִיא מֵהוּ מְצוּת
29 דְּרַבְּנָן, דְּהוּ מְצוּת דְּרַבְּנָן מְשֻׁלָּמִים מְסַפֵּר הַמְצוּת
30 לְמִסְפֵּר תַּר"ף. דְּהִנֵּה תַּר"ג מְצוּת נֶאֱמָרוּ לְמִשְׁהָ מְסִינִי,
31 וְהוּ מְצוּת מְשֻׁלָּמִים לְמִסְפֵּר תַּר"ף שֶׁהוּא עֲנֵן בְּחִינַת

(*) נרפס בספר המאמרים תרפ"ו ע' קסג.

1 מדי כו'. ברה פחמה במלכות יון, סנדריאוס אם
2 אוליאוס 'חמה' שמה, והשמש 'גבור' נקרא כו',
3 בתקופת תמוז מי יכול לעמד נגד השמש, הכל בורחים
4 ממנו שנאמר 'אין נסתר מחמתו', כך במלכות יון הכל
5 ברחו ממנו ומתתיהו הכהן ובניו עמדו באמונתו של
6 הקדוש ברוך הוא וברחו מפניהם האכלוסין של
7 אנטיוכוס ונהרגו כלן, וכן הקדוש ברוך הוא אומר להם
8 'כתו אתיכם לחברות ומזמרתים לרמחים, החלש
9 יאמר גבור אני', ואומר 'כן יאבדו כל אויביה' וגו',
10 לקים מה שנאמר 'ברה פחמה'. אימה פנדגלות באדום,
11 למה נקרא שמה אימה, לפי שהיא עומדת במלכות
12 שיש לה אימה, שנאמר 'וארו חיה רביעאה דחילה
13 ואימתני ומסיפא'. מהו אימה פנדגלות, אתה מוצא י"ב
14 מזלות שברקיע, כשם שאין השמים יכולים לעמד חוץ
15 מ"ב מזלות כך אין העולם יכול לעמד חוץ מ"ב
16 שבטים". דהיוצא מכל זה הוא דישראל עומדים

33 שמות הוי' ואלקים הם בדוגמת שמש ונרתקה. הוי' – מקור האורות, אלקים – מקור
34 הכלים. דוקא ע"י שהכלים מעלימים את האור, הם יכולים לגלות את האור. ולכן בריאת
35 העולמות היא ע"י שם אלקים שמסתיר על האור הבל-גבול דשם הוי'.

36 ובאור הענין הוא, דהנה פתיב "פי שמש ומגן ה'
37 אלקים" וכו'. והנה הוי' הוא הוי' אלקינו ה'
38 אחד, אלקים הוא טבע, ולכן אלקים בגימטריא הטבע,
39 דהנה בכדי לידע ולהבין כי ה' ואלקים הוא כלא חדו,
40 ואשר האלקים שהוא הטבע הוא הוי', אז באמת איז
41 טבע אויף אלקותיה, יובן זה משמש ומגן, דהנה בשמש
42 יש ב' דברים, הא' עצם השמש, הב' גלגל השמש,
43 שהוא המגן ונרתק השמש והוא הנקרא חמה, אשר
44 הדגמא מזה למעלה הוא בחינת הוי' ואלקים, וידוע
45 דהוי' הוא מקור האורות ושם אלקים מקור הכלים,
46 והכלים הנה ידוע שהם מגבילים ומעלימים על
47 האורות, הגם שהכלים מגלים את האור, ויכמו אותיות
48 השכל שמגלים את השכל, שהרי על ידי האותיות אנו
49 יודעים את השכל, מפל מקום מזה גופא מובן שהם
50 מעלימים על עצם השכל, דאם לא כן לא היה גלוי אור
51 השכל על ידם, וכידוע דאמתית הגלוי הוא העלם לגבי
52 המקבילים, וטעם הדבר הוא לפי דאמתותו ומעלתו

70 הפרסא המפסקת היא יותר הסתר מהכלים. משל ממחשבה ודיבור. ההעלם הוא בשביל
71 הגילוי.

72 וזהו דמבחינת חיצוניות הכלים נעשו בחינת
73 הפרסאות, ויכמו הפרסא המפסקת בין אצילות
74 לבריאה יצירה עשיה, שהוא בחינת העלם והסתר יותר

16 שְׁמַחְשִׁבָה שְׁהוּא מִחְשֶׁבֶת הַשִּׁכְלָה, אֲמַנָם בְּכַדֵּי אֲשֶׁר
17 מִחְשֶׁבֶת הַשִּׁכְלָה יְבוֹא לִידֵי גִלּוּי הוּא עַל יְדֵי סֵדֶר וְהַדְרָגָה
18 דְּדַבּוּר שְׁבַמְחֻשְׁבָה, וּמִחְשֶׁבֶת שְׁבַדְבוּר, וְאִזּוּ בָּא
19 הַמִּחְשֶׁבֶת שְׁבַמְחֻשְׁבָה בְּגִלּוּי אֶל הַמַּקְבֵּל, אִם כֵּן מוֹכֵן
20 שֶׁהִסְתֵּר הוּא סִבַּת הַגִּלּוּי. וְהַדְגָמָא מִזֶּה יוֹכֵן בְּבַחֲנִית
21 הַכָּלִים דְּעָשָׂר סְפִירוֹת שֶׁהֵם מַעְלִימִים עַל הָאוֹר שֶׁזֶּהוּ
22 בְּשִׁבְלֵי הַגִּלּוּי, וְכֵשֶׁם שֶׁהוּא בְּהַכָּלִים דְּעָשָׂר סְפִירוֹת
23 דְּאֶצִּילוֹת, שֶׁהַפְנָנָה בָּהֶם הוּא הַגִּלּוּי אוֹר, הִנֵּה כְמוֹ כֵּן
24 הוּא בְּאֵמֶת גַּם בְּכָל הַפְרָסָאוֹת וְהַהֲעֲלָמוֹת הַנִּמְשָׁכִים
25 מִשֵּׁם אֱלֹקִים, שֶׁהַפְנָנָה הוּא רַק בְּכַדֵּי שִׁיּוּכָל לְהִיּוֹת
26 הָאוֹר גַּם לְמַטָּה, דְּגַם בְּמָה שֶׁהוּא תַּחְתּוֹן בְּמַדְרָגָה יָאִיר
27 בּוֹ גִלּוּי אוֹר, וְהֵינּוּ דְּהָאוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַפְרָסָא שְׁמַאִיר
28 וְנִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַפְרָסָא לְמַטָּה מִמֶּנָּה, וְכֵמוֹ שְׁמַבְאָר
29 בְּ"תוֹרַת אוֹר" פָּרַשְׁת וַיֵּרָא בְּנִמְשָׁךְ דְּבּוּר הַמִּתְחִיל
30 "פֶּתַח אֱלִיהוּ" בְּסוּפּוֹ.

1 שְׁמַעְלִימִים עַל עֲצָם הַשִּׁכְלָה, אֲכַל מִכָּל מְקוֹם הָרִי
2 הָאוֹתִיּוֹת מְגִלִּים אֶת הַשִּׁכְלָה, וְכִמְאָמֵר "אוֹתִיּוֹת
3 מִחְכִּימוֹת", אֲמַנָם זֶהוּ בְּאוֹתִיּוֹת מְסֻדָּרִים, אֲכַל אוֹתִיּוֹת
4 הַבִּלְתִּי מְסֻדָּרִים, וְכֵמוֹ הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל קָמִיעַ שֶׁהֵם
5 מְסֻתָּרִים וּמְכֻסִּים עַל הָאוֹר הַכְּמוּס בָּהֶם, וְכֵן הוּא
6 בְּהַפְרָסָאוֹת שֶׁהֵם מְסֻתָּרִים יוֹתֵר מִכְמוֹ הַכָּלִים, וְיֵשׁ רַבּוֹי
7 פְּרָסָאוֹת הַמַּעְלִימִים וּמְסֻתָּרִים, וְכָל סֵדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת
8 הַפְרָסָאוֹת הוּא מִבַּחֲנִית שֵׁם אֱלֹקִים, וְהֵגֶם דְּבִאֲמַת
9 הַהִסְתֵּר אֵינוֹ הִסְתֵּר אֲמַתִּי חֹס וְשָׁלוֹם כִּי אִם שֶׁהִסְתֵּר
10 הוּא בְּשִׁבְלֵי הַגִּלּוּי, וְיוֹכֵן זֶה מִלְּבוּשֵׁי הַנֶּפֶשׁ מִחְשֶׁבֶת
11 וְדַבּוּר, דְּהַדְבּוּר שֶׁהוּא גִלּוּי אֶל הַזִּילּוֹת הוּא תַּכְלִית וְעֵקֶר
12 הַפְנָנָה שֶׁל הַמְשָׁפִיעַ, וְכִמְאָמֵר רַבִּי עֲקִיבָא "יוֹתֵר
13 מִשֶּׁהַגֵּל רֹצֵה לִינֵק הַפֶּרֶה רֹצֵה לְהַנִּיק", וְהֵינּוּ דְּכָל
14 פְּנֵת הַמְשָׁפִיעַ הוּא שֶׁהַתְּלַמִּיד יֵבִין אֲמַתִּית הָעֵנִין כְּמוֹ
15 שֶׁהוּא, וְיִדּוּעַ דְּאֲמַתִּית הָעֵנִין הוּא רַק בְּמִחְשֶׁבֶת,

31 שֵׁם הוּי' – מַלְשׁוֹן מַהוּוּה, אֲבָל ע"י שֵׁם אֱלֹקִים. וְלִכֵּן בְּרַאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים, כְּמוֹ צִיּוּר
32 הַמּוֹבִיל מִים מִהַנְּהַר, כִּךְ שֵׁם אֱלֹקִים הוּא כְּמוֹ צִיּוּר לְאוֹר דִּשֵׁם הוּי'. וְזֶהוּ "הוּי' וְאֱלֹקִים
33 כּוֹלָא חַד".

56 אֱלֹקִים הוּא בַּחֲנִית צִיּוּר מִיַּחַד כּוֹי, מִכָּל מְקוֹם מַה
57 שְׁנִמְשָׁךְ בְּהָאוֹתִיּוֹת דְּשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בַּחֲנִית שֵׁם הַיְוִי
58 דְּוָקָא, וְזֶהוּ דְּהַיְוִי וְאֱלֹקִים כְּלָא חַד, דְּאִין זֶה הִסְתֵּר
59 אֲמַתִּי חֹס וְשָׁלוֹם, כִּי אִם שָׁעַל יְדֵי הַהִסְתֵּר מֵאִיר גַּם כֵּן
60 שֵׁם הַיְוִי כּוֹי, רַק מִכָּל מְקוֹם מִפְּנֵי שֵׁשֶׁם אֱלֹקִים מְסֻתָּר
61 עַל כָּל פְּנִים עַד שָׁעַל יְדֵי הִסְתֵּר זֶה הָרִי יָכוֹל לְהִיּוֹת
62 שֶׁבְּהַנְבְּרָא מֵאִיר אוֹר אֱלֹקִי וְאִין הַנְּבָרָא מִרְגִּישׁ אֶת
63 הָאוֹר הָאֱלֹקִי שְׂבוֹ, הָרִי אֵף שְׁאִין זֶה הִסְתֵּר אֲמַתִּי, שֶׁהָרִי
64 עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה הוּא יָכוֹל לְהַרְגִּישׁ אֶת הָאוֹר הָאֱלֹקִי,
65 מִכָּל מְקוֹם הָרִי זֶה הִסְתֵּר עַל כָּל פְּנִים, וְלִכֵּן מִהַמ"ח
66 צְרוּפִים אַחֲרוֹנִים דְּשֵׁם אֱלֹקִים נִמְשָׁךְ עַל יָדָם רַבּוֹי
67 הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת בַּחֲנִית "אֲדַמַּת בְּנֵי חָם", שֶׁהוּא עֵנִין
68 "וְחָם אָבִי כְנַעַן", שְׁמַפְרִידִים אֶת הַשֵּׁם אֱלֹקִים מִשֵּׁם
69 הַיְוִי וּמִחְשָׁבִים אֶת הַהִסְתֵּר לְעֵקֶר. וְזֶהוּ "כִּי שִׁמְשׁ וּמִגֵּן
70 הַיְוִי אֱלֹקִים", דְּמַהֲמִגֵּן וְנִרְתַּק הַשִּׁמְשׁ הַמְכֻסָּה עַל
71 הַשִּׁמְשׁ עֲצָמוֹ אֵנוּ יְכוּלִים לִידַע וּלְהַכִּין בְּעֵנִין דְּהַיְוִי
72 וְאֱלֹקִים, דְּכֵשֶׁם דָּעַל יְדֵי שְׁגֻלָּה הַשִּׁמְשׁ מְכֻסָּה עַל עֲצָם
73 הַשִּׁמְשׁ יָכוֹל לְהַתְקַבֵּל בְּעוֹלָם, אֲכַל עִם זֶה הָרִי הָעֵקֶר
74 הוּא הַשִּׁמְשׁ עֲצָמוֹ דְּוָקָא, הִנֵּה כְמוֹ כֵּן הוּא בְּהַיְוִי
75 וְאֱלֹקִים, דְּהָעֵקֶר הוּא שֵׁם הַיְוִי שֶׁהוּא מְקוֹר הָאוֹרוֹת, רַק
76 שֶׁהַהִתְהוּוֹת בְּפֶעַל הוּא עַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא מְקוֹר
77 הַכָּלִים.

34 וּמִזֶּה שֶׁכְּתוּב "בְּרַאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים", הִנֵּה בְּאֵמֶת
35 הַהִתְהוּוֹת הוּא מִבַּחֲנִית שֵׁם הַיְוִי, דְּהַיְוִי הוּא לְשׁוֹן
36 מִהַנְּהַ, אֲכַל שֶׁהוּא עַל יְדֵי שֵׁם אֱלֹקִים, דְּמִשֵּׁם הַיְוִי
37 עֲצָמוֹ הֵגֶם שֶׁהוּא הִיָּה הִנֵּה וְהִיָּה, מִכָּל מְקוֹם הָרִי אִי
38 אֲפֹשֶׁר שִׁיָּהִי הַהִתְהוּוֹת בְּפֶעַל כִּי אִם עַל יְדֵי שֵׁם
39 אֱלֹקִים, אֲכַל מִכָּל מְקוֹם הַיְוִי הוּא מִהַנְּהַ, וְהוּא עַל דְּרָךְ
40 שְׁמַבְאָר בְּאֵגֶרֶת הַקֹּדֶשׁ בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "אִיהוּ וְחִיּוּהִי
41 חַד" בְּעֵנִין הַכָּלִים דְּאֶצִּילוֹת, שֶׁבָּהֶם וְעַל יָדָם בּוֹרָא מֵאִין
42 לֵיֶשׁ, הָרִי [וְזֶה] רַק בָּהֶם וְעַל יָדָם, אֲכַל בּוֹרָא הוּא בַּחֲנִית
43 שֵׁם הַיְוִי כּוֹי. וְזֶהוּ שֶׁכְּתוּב, ה' מָלַךְ ה' מָלַךְ כּוֹי, הָרִי גַם
44 בְּבַחֲנִית מָלַךְ מָלַךְ וְיִמְלֹךְ, שֶׁהוּא עֶבֶר הִנֵּה וְעַתִּיד,
45 בַּחֲנִית הַהִתְחַלְקוֹת שְׁמִשֵּׁם אֱלֹקִים, הָרִי שֵׁם הַיְוִי דְּוָקָא
46 מֵאִיר בָּהֶם כּוֹי, וְהַמְשָׁל בָּהֶם כְּמוֹ צְנוּרוֹת שָׁעַל יָדָם
47 נִמְשָׁכִים הַמִּים מִהַנְּהַר הַגָּדוֹל, דְּאִזּוּ הָרִי הַמִּים בָּאִים גַּם
48 בְּכָלִים קְטָנִים בְּיוֹתֵר, דְּהַנְּהַר מִצַּד עֲצָמוֹ כְּלָא הַצְנוּרוֹת
49 הִיָּה שׁוֹטֵף אֶת הַכָּלִים, וְעַל יְדֵי הַצְנוּרוֹת נִמְשָׁכִים הַמִּים
50 בְּכָל כְּלִי לְפִי מַה שֶׁהוּא, וּמִכָּל מְקוֹם הֵם מִי הַנְּהַר
51 עֲצָמוֹ, וְגַם אִם עַל יְדֵי הַצְנוּר יִמְשָׁכוּ הַמִּים בְּתַכְלִית
52 הַצְמָצוּם אוֹ בְּעֵקוּם, וְאֵף שִׁישִׁיטָנָה מִרְאִיתָן עַל יְדֵי
53 הַצְנוּר, מִכָּל מְקוֹם הֵם מִי הַנְּהַר מִמֶּשׁ, וְכֵמוֹ כֵּן הוּא
54 בְּבַחֲנִית שֵׁם אֱלֹקִים שֶׁהוּא כְּמוֹ צְנוּר לְהָאוֹר דְּשֵׁם הַיְוִי,
55 דְּזֶהוּ עֵנִין הָאוֹתִיּוֹת דְּשֵׁם אֱלֹקִים, שֶׁכָּל אוֹת וְצִירּוֹף דְּשֵׁם

78 אוֹמוֹת הָעוֹלָם – עוֹבְדֵי חִמָּה, הֵינּוּ מִגֵּן וְהִנֵּרְתָּ שֶׁשֶּׁרְשׁוֹ מִשֵּׁם אֱלֹקִים. פִּי' הַפְּסוּק
79 שְׁפָתֵי חֲכָמִים יִזְרוּ דַּעַת, הַחִילּוּק בֵּין יִשְׂרָאֵל הַמֵּאֱמִינִים בָּה', לְאוֹמוֹת הָעוֹלָם הָאוֹמְרִים
80 "לֹא כֵן".

מניע אותו, וגם מורה על דבר הכא במקרה זולת פונת
פועל) הוא העולם. אמר הקדוש ברוך הוא לרשעים: אני
בראתי את העולם ב"כן" (דבכל מעשה בראשית כתיב
ו"יהי כן") ואתם אומרים "לא כן", לזאת על כן לא
יקומו" כו'. והנה חכם וקסיל הם צדיק ורשע, דהצדיקים
שהם ישראל אומרים "כן", דכל מה שנאמר בתורה הם
מאמינים באמונה שלמה שהוא כן, והקסילים הם
הרשעים אומרים "לא כן", והינו שאין אמונתם שלמה,
ועל כל דבר הנאמר בתורה הם אומרים "לא כן", עד
אשר ידעו במופת וחיוב שקלי דשכל אנושי, ולכן "לא
יקומו רשעים" כו', דהרשעים אין להם תקומה, אבל
שפתי חכמים יזרו דעת", שהם ממליכים להקדוש
ברוך הוא ומיחדים שמו יתברך שחרית וערבית. והנה
בפרוש "יזרו דעת" הרי יש בזה ב' פרושים, הא' פרוש
רש"י יזרו לשון יכתירו, ובמצודת ציון פרש יזרו ענין
פזור, כמו "יזרה על נהו" (איוב יח), והו' שפתי חכמים
יזרו דעת", יכתירו דעת, וגם יפזרו את הדעת.

אומות העולם אומרים שזו השפלה לפניו ית' להשיג על הארץ, ולכן השתחוו לשמש
ולירח, כי השפע עובר דרכם. דורו של אחאב לא רצו להיות בביטול, ורק קרו ליה אלקא
דאליקא, והשתחוו לבעל ולאשרה.

השתחוו לשמש וירח להיות כי דרך בם הולך השפע
להצמיח דברים הנשמיים, והגם כי בדורו של אחאב
ידעו גם כן שפעלתם של השמש וירח וכל צבא השמים
אינם מצד עצמם כי אם מאלקות השופע דרך בם, מפל
מקום להיות כי כל השפעה שבקדשה הוא על ידי
הבטול דוקא, והם לא רצו להיות בבחינת הבטול, לזאת
קראו להקדוש ברוך הוא רק בשם אלקא דאלקאי,
והשתחוו לבעל ולאשרה שהם לעמת זה דשמשא
וסהראי כדגמת השתחואתם ועבודתם של עובדי כוכבים
ומזלות לפי שמחשבים אותם למציאות דבר מה,

טעות האומות ניכרת מתוך טענתם. אבל באמת – הקדוש בשמים ובארץ, שמובדל גם
מ"שמים" ולגביו גם שמים זו השפלה. ומשיגה למטה, ובפרט שומר ישראל. השמש
והירח אינם בעלי בחירה, והם רק כלים של הקב"ה.

ובארץ, שהוא יתברך קדוש ומבדל מהשמים, והינו
שאינו בערך לגביו כלל, ומפל מקום "את השמים ואת
הארץ אני מלא", דכשם שבשמים הלא גם הם מודים
דהשגחתו יתברך עליו, שבאמת גם הוא אינו בערך
העצמות כלל, והשגחתו בשמים זהו השפלה לגביו כו',
כמו כן הוא משיג על הארץ גם כן, וכמו שכתוב:
"המגביה לשבת, המשפיל לראות בשמים ובארץ",
דדוקא משום שמגביה לשבת שלמעלה מעלה מבחינת

והנה אמות העולם הם עובדי עבודה זרה, שהם
משתחווים לשמש, ונקראים "עובדי חמה",
ומבאר בשל"ה דף קצו עמוד ב דהינו חמה בסבוכה,
שהוא מגן ונתק השמש, ששל זה נאמר "אשר חלק ה'
אלקיך לכל העמים תחת השמים", ופרש רש"י שהיית
להם מקום לטעות, והינו דהמגן ונתק שרשו משם
אלקים שהוא בחינת ההסתרה המעלים ומכסה על שם
הוי', ובהם הם טועים שחושבים ההסתרה לעקר, ולכן הם
משתחווים לשמש וירח וכל צבא השמים בכדי לקבל
מהם אינה השפעה (ועין מה שמבאר ב(מאמר) דבור
המתחיל "כל המאריך"). ובאור הענין הוא, דהנה איתא
במדרש תילים על פסוק "על כן לא יקומו רשעים
במשפט" וגו', "זהו שאמר הכתוב (משלי סו ז) 'שפתי
חכמים יזרו דעת ולב קסילים לא כן', שפתי חכמים יזרו
דעת – אלו ישראל שממליכים להקדוש ברוך הוא בכל
יום ומיחדים שמו ערבית ושחרית; ולב קסילים לא כן
– אלו המינין שאומרים אבטומטוס (מניע עצמו בלתי

וההבין זה הענין הוא, דהנה אמות העולם אומרים
"ים על כל גוים הוי' על השמים כבודו", אבל
שישגית בעולות השפלים כמו הארץ וכל אשר בה הרי
היא השפלה לפניו יתברך, ולכן אומרים עזב ה' את
הארץ מלהשגית עליה ביד המזלות הם הפוככים
וגלגליהם, אמנם להיות כי הגלגל חמה שזהו ענין חמה
בסבוכה פנ"ל, הנה עליה נאמר "ממגד תבואת שמש
וממגד גרש ירחים" שפועלים הצמיחה, וכמו שאנו
רואים שיש דברים הגדלים מקר הלכנה כמו הירקות
וכדומה, ויש תבואות הגדלים מהם החמה, ולכן

והסבה לזה הוא שטועים ואומרים כי עזב ה' את
הארץ, ובאמת טעותם נפר מתוך טענתם,
דממה נפשך אם הוא יתברך בערך השמים, הרי הוא
בערך הארץ גם כן, דהגם דהשמים לרום והארץ היא
כנגד חרדל לגבי השמים, ומפל מקום הרי שמים וארץ
הם משפיע ומקבל, דהשמים משפיע לארץ כמו שכתוב
"כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים כו', כי אם הנה
את הארץ" כו', אלא דבאמת כתיב והקדוש בשמים

16 שִׁיתְהֵנָּה מִצִּיאוֹת הַיָּם וְשִׁיכֹל לִקְבֹּל הָאֹר וְהַגְלוֹי,
17 כְּדָגְמַת הַכִּלִּים הַקִּטְנִים דְּאִפֵּן קְבִלְתָּם אֶת מִי הַנֶּחֱר הוּא
18 עַל יְדֵי הַצְנוּרוֹת דְּוָקָא, וְכֵן בְּעִנְיַן הַפְּרָסָאוֹת דָּגִם לְאַחַר
19 הַפְּרָסָאוֹת הָרִי הָאֹר הוּא מִשֵּׁם הַיָּם שֶׁהוּא הַמֵּהֵנָּה
20 וּמִחֵיָּה כו', וְיֵמָּה שֶׁעוֹבֵר הַהִשְׁפָּעָה דֶּרֶךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְיֵרַח הָרִי
21 זֶה כְּגֵרֹן בֵּינֵי הַחוּצָב בּו, הָאִם נֹאמַר שֶׁיֵּשׁ שָׂבַח לְהַגְרֹן
22 הַחוּצָב אֲכָנִים בְּהָר אֹר קִרְדִּים שְׂבוּנִים בּו בְּנִין עֵץ,
23 שִׁיאִמְרוּ רָאָה אֶת הַבְּנִין הַמִּפְאָר שֶׁבָּנָה הַקִּרְדִּים אֹר הַגְרֹן
24 הַלְזָה, הֲלֹא אֵינוֹ נוֹפֵל כָּלֵל עֲנִין תֹּאזֵר וְשָׂבַח הִלְזָה עֲלֵיהֶם
25 לְהִיּוֹת כִּי לֹא לָהֶם שָׂבַח הַלְזָה כִּי אִם לְהַבִּינָה וְחוּצָב
26 בָּהֶם, וְכָךְ עַל דֶּרֶךְ זֶה הַשֶּׁמֶשׁ וְיֵרַח וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם,
27 עִם הָיִוֹת כִּי הֵן הֵמָּה הַמְּשַׁפְּעִים חַיִּים וְצִמְיֻת דְּבָרִים
28 הַגְּשָׁמִיִּים, אֲבָל הֵם אֵינֶם בְּעָלֵי בְחִירָה כָּלֵל, וְהֵם רַק כְּמוֹ
29 כְּלִי אֲמֻנָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּבִיכּוֹל שְׁפוּעַל דֶּרֶךְ
30 בָּם כְּפָרְצוֹנוֹ כו'.

1 שָׁמַיִם וְאָרֶץ, הָרִי הוּא מִשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ כְּכִיכּוֹל בְּשָׁמַיִם
2 וּבְאָרֶץ לְהַשְׁגִּיחַ לְמִטָּה מִטָּה, וְכִידּוּעַ דְּכָל שֶׁהָאֹר עֲלִיוֹן
3 יוֹתֵר בְּכַחוֹ לִירֵד לְמִטָּה בְּיוֹתֵר, וְזֶהוּ דְּכָתִיב "הִנֵּה לֹא
4 יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל", וְאִמְרוּ רַ"ל "כְּכִשָּׁה
5 אַחַת בֵּין ע' זָאֲבִים וְהִיא מִתְקַיֶּמֶת", שֶׁאֵינוֹ עַל פִּי הַשֶּׁכָּל
6 וְהַדַּעַת כָּלֵל, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הָרִי רוֹאֶה
7 הַשְּׁגָחַת ה' בְּרָאִיָּה חוּשִׁית כו', וְזֶהוּ בְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל,
8 וּכְמוֹ כֵּן בְּכָל דְּבָר וְדָבָר שֶׁהוּא בְּהַשְׁגָּחַת אֹר אֱלֹקִי
9 שְׁמִשְׁגִּיחַ עַל כָּל פֶּרֶט וּפֶרֶט וּבְהַשְׁגָּחַת פְּרִטִית בְּכָל מִינֵי
10 דּוֹמָם צוֹמָח חַי מְדַבֵּר (וְעֵינֵן מֵה שֶׁמֶבְאָר בְּ(מֵאֲמָר) דְּבִדּוֹר
11 הַמִּתְחִיל "כָּל הַמֵּאֲרִיךְ" הַנִּ"ל), דִּהְיָאֲמַת הוּא דִּהְיָו' הוּא
12 הַמֵּהֵנָּה כָּל הַנִּבְרָאִים וּמִחֵיָּה אוֹתָם כְּדָגְמַת הָאֹר שֶׁבָּא מִן
13 עֲצָם מֵאֹר הַשֶּׁמֶשׁ, וְהַנֶּחֱרָק שֶׁהוּא גִלְגַּל חֲמָה הוּא רַק
14 מִגֵּן וּמִכֶּסֶה בְּכַדִּי שִׁיכֹל הָאֹר לְהַתְקַבֵּל בְּעוֹלָם, וְכֵן הוּא
15 בְּהֵיָּו' וְאֱלֹקִים, דִּהְיָצוּרִים דָּשֵׁם אֱלֹקִים הוּא בְּכַדִּי

31 טעות האומות – מפני המגן והנרתק המסתיר על שמש הוי'. ההסתר – בשביל הגילוי,
32 שיהיה גם לעתיד לבא. האומות מפרידים את העולם מאלקות, ולכן מתאווים לתענוגי
33 העולם.

46 שֶׁהֵם עוֹבְדִים לַחֲמָה בְּסִבּוּכָה מְזָה בָּא הַחֵם הַטְּבָעִי,
47 דִּהְיָנוּ מֵה שְׁנִמְשָׁכִים אַחֲרֵי הַתְּאוֹת וְתַעֲנוּגֵי עוֹלָם הִנֵּה
48 דִּלְתָאזָה וְכִקְשׁ נִפְרָד, שֶׁעַל יְדֵי זֶה שֶׁהֵם מְפִרִידִים אֶת
49 הָעוֹלָם מֵאֱלֻקוֹת הָרִי הֵם מִתְּאוּיִם לְכָל תַּעֲנוּגֵי הָעוֹלָם,
50 דִּהְיָה לְפִי הָאֲמַת שֶׁהִכֵּל מִשְׁפָּע מֵאֹר הָאֱלֹקִי וְהָאֹר
51 הָאֱלֹקִי הוּא הַעֲקָר, הָרִי צָרִיף לְהִיּוֹת כָּל רְצוֹנוֹ בְּהָאֹר
52 אֱלֹקִי לֹא בְּגִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם, אֲבָל מִחֲמַת הַפְּרִיד הָרִי הוּא
53 נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי גִשְׁמִיּוֹת הָעוֹלָם, וּמִשְׁתַּחֲוִים לְשֶׁמֶשׁ וְיֵרַח
54 וְכָל צָבָא הַשָּׁמַיִם וּמִחְשָׁבִים אוֹתָם לְמִצִּיאוֹת דְּבָר מֵה
55 וְרוֹצִים לִקְבֹּל הַשְּׁפָעָתָם עַל יָדָם, וְלִכֵּן נִקְרָאִים עוֹבְדֵי
56 כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת, לְפִי שֶׁמִּחְשָׁבִים אוֹתָם לְדָבָר וּמִכְבָּדִים
57 אוֹתָם.

שבת פרשת וישב, שבת חנוכה, (ת)רפ"ו.

34 וְסִבַּת טְעוּתָם שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁמִּחְשָׁבִים כּוֹכָבִים
35 וּמִזְלֹת לַעֲקָר, הוּא מִצַּד הַמִּגֵּן וְנִרְתָּק, וְזֶהוּ
36 "אֲשֶׁר חִלַּק" כו' שֶׁהֵנִיחַ לָהֶם מְקוֹם לְטְעוּת, דָּאִם הִיָּה
37 מֵאִיר בְּחִינַת שֶׁמֶשׁ הַיָּם בְּגִלּוֹי אֵינוֹ שִׁיף לְטְעוּת כָּלֵל,
38 אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁהִנֶּחֱרַק מִכֶּסֶה וּמִסְתִּיר הָרִי הֵם טוֹעִים
39 וּמְפִרִידִים, וְאוֹמְרִים עֹזֵב ה' אֶת הָאָרֶץ בִּידֵי כּוֹכָבִים
40 וּמִזְלֹת. רַק נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל יוֹדְעִים וּמִבִּינִים שֶׁהִסְתֵּר
41 אֵינוֹ אֲמִתִּי וְכָל עֲקָרוֹ שֶׁל הִסְתֵּר אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁבִּיל
42 הַגְלוֹי, וְהֵיָּו' הוּא אֱלֹקִים כֵּלָּא חַד, וְעוֹד יוֹתֵר כִּי עַל יְדֵי
43 זֶה יִהְיֶה אֲמִתִּיּוֹת הַגְלוֹי בְּהַגְלוֹי דִּלְעִתִּיד לְבּוֹא לְנִשְׁמוֹת
44 יִשְׂרָאֵל דְּוָקָא, אֲבָל לְהַבְדִּיל אֲמוֹת הָעוֹלָם חוֹשְׁבִים אֶת
45 הִסְתֵּר לְמִצִּיאוֹת דְּבָר מֵה, וְזֶהוּ "וְחֵם הוּא אָבִי כְּנַעַן",

ספר השיחות – ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

7 מיוחד במה למשוך את קרבנו ולכבוש אותו בקירוב
8 הגדול ביותר.
9 דרכי האומנות של היצר-הרע בלתי ניתנות
10 לתיאור בכתב, בחניפותיו ובשקרו הוא מתאים את
11 עצמו לכל אחד. אותו יצר-הרע המדבר אל אנשים
12 מבוגרים מתונים, ואל רבנים לומדי תורה, לפתח

1 הגמרא¹⁰ קוראת ליצר-הרע בשם "אומן". היצר-
2 הרע הוא האומן המוכשר האמיתי בחינוך ובהנהגה,
3 ובכשרונותיו אלה הוא מביא את האדם לעבור
4 עבירה.
5 לכל סוג אנשים יש ליצר-הרע גישה מיוחדת, איך
6 לקבל אותו לידיו. כלפי כל אחד יש לו כוח משיכה

טוב עם השמים, שהוא לא רצה להתגלות בעולם
 היהודי כמנהיג ישראל ומורה דרך בעבודת הבורא
 ברוך-הוא, בדומה להתאבקותו של משה רבנו עם
 השי"ת כשלא רצה לקבל על עצמו את השליחות
 הקדושה להיות גואל ישראל מגלות מצרים.
 ישנה אימרה מהבעל-שם-טוב, שאמר לתלמידיו
 המבוגרים, כאשר אירע שהוא הוכיח קשות יהודי
 מוכסן, ומנה בפניו ביחידות רשימת עבירות שעבר,
 והבעל-שם-טוב ביטא את דברי התוכחה שלו במלים
 קשות, שהכאיבו מאד למוכסן.
 אופן דיבורו של הבעל-שם-טוב למוכסן - למרות
 שאת רשימת העבירות הם לא שמעו, שכן זאת אמר
 הבעל-שם-טוב למוכסן ביחידות, אך את דברי
 התוכחה הם שמעו - התמיה אותם מאד.
 הבעל-שם-טוב הבין שהתלמידים מתפללים על
 דבריו הקשים, ואמר להם: נאלצתי להתגלות ולבצע
 את השליחות הקדושה שהטילו עלי מן השמים, לולא
 זאת הייתי גזלן האורב ביער להתנפל על העוברים
 ושבים.
 ישנם דברים שכאשר שומעים אותם, הרי לא זו
 בלבד שאי-אפשר להבינם, אלא הם גורמים למצילת
 אזנים: מנהיג ישראל, גאון וצדיק שמילדותו מסר
 נפשו על תורה ועבודה לטובת כלל ישראל, אשר
 במשך שנים רבות התייגע רבות לנטוע את מידת
 'אהבת ישראל' במובנה העדין ביותר בלבבות עשרות
 אלפים מישראל, אדם כזה יאמר על עצמו, שאם לא
 היה מתגלה כבעל-שם-טוב - היה גזלן.
 במאמר זה תירץ הבעל-שם-טוב לתלמידיו את
 תמיהתם על הדברים הקשים שאמר למוכסן. כלומר,
 מנהיג ישראל צריך להשמיע דברים ברורים, וכאשר
 השעה צריכה לכך, עליו לדבר בחומרה הגדולה
 ביותר, מבלי להתחשב בכבוד המדומה של יחידים,
 רק בטובת הרבים.
 החסיד וה'אוהב ישראל' הידוע לכל, התנא רבי
 עקיבא אומר¹² "אין מרחמין בדין". כאשר הדבר נוגע
 לבצע דין מן התורה, מוכרחים להרחיק כל סוגי
 הרחמנות, ביחוד כאשר הדבר נוגע לרבים בתורה
 ושמירת המצוות, מן ההכרח להיות חזק מחזק וקשה
 מקשה, ובעזרת השי"ת לבצע את טובת הרבים.
 למנהיג ישראל צריך להיות כלפי עצמו לב של
 גזלן, לעשות במסירות-נפש את עבודת הקודש שלו
 בהרבצת תורה ביראת שמים ואהבת ישראל ממש
 בגשמיות וברוחניות, לא להתחשב בכבוד עצמו,

בהם את יצר הכבוד וההתגאות מיכולתם ללמוד,
 ולפתות אותם שבגודל למדנותם יחדשו קולות
 והיתרים, אותו יצר-הרע זוחל אל בין בעלי הצדקות
 ואוהבי תורה ומכניס בהם עונג בשיבות המודרניות
 המסוות, ואותו יצר-הרע משפיע על עולם הסוחרים
 היהודי לחילול שבת ולחילול הטהרה באמצעות
 הסברים והבהרות מזוייפים.
 הקב"ה ברא את העולם הגשמי בכל הדרו
 ותפארתו, יופי הדרת הטבע בכל - ביצורים השונים,
 אבני החן הנוצצות, המטעים היפים ביותר, העופות
 המרשימים ביופיים, הדגים והחיות השונים -
 הנותנים לאדם את האפשרות ללמוד ושיהיה להם
 מושג-מה בגדלות הבורא ברוך-הוא.
 הקב"ה רוצה שאת כל מה שיצר וברא בעולם,
 ינצל היהודי לעבודת הבורא ברוך-הוא, ולכל דבר יש
 נוסח של ברכה, שבח והלל לבורא ברוך-הוא.
 ברשימותיי ישנו מאמר גדול, הסבר על המאמר
 העמוק שאמר הצדיק והגאון המפורסם הר"ר
 שמשון נ"ע אסטרפאליער: טובה הפרישות עם
 הבריות, וההתבודדות בתוך בני אדם¹¹.
 תוכנו של המאמר הוא, שפרישות והתבודדות אין
 משמען, כפי שהעולם סבור, שפירוש המלים הוא
 כפשוטן, אלא המשמעות של פרישות והתבודדות
 היא לנצל כל דבר במובנו הנכון, וזאת היא הכוונה
 של פרישות עם הבריות, והתבודדות עם בני אדם.
 אך, ההדר והתפארת הכללי של העולם הארצי,
 הוא מקום שבו חומר רב ליצר-הרע להשפיע בו על
 קרבותיו ולעשותם לאנשי חטא.
 אף אחד אינו בטוח מידיו של היצר-הרע, כי
 היצר-הרע מגייס את כל הכוחות והאמצעים לקבל
 לידיו את כל אחד ובכל מקום, יש בו החוצפה
 להתחנף לצדיקים, על אף התנגדותם הגדולה. ומפני
 שהעולם הארצי הוא מקום סכנה, בו ניתנה רשותו
 של הקב"ה ליצר-הרע ולשטן לגשת אל כל יהודי
 אפילו לצדיק הגדול ביותר כמו אברהם אבינו, לכן
 מציינת תורת החסידות את גילוי הנשמה בגוף בשם
 "ירידת הנשמה".
 אמנם תורת החסידות מציינת אכן את גילוי
 הנשמה בגוף בשם "ירידת הנשמה", אך את ההסבר
 הקצר והברור נותנת תורת החסידות בביטוי "ירידה
 צורך עליה", כלומר שהירידה שיש לנשמה על-ידי
 התגלותה בגוף, היא לשם עליה והתעלות.
 ידוע לכל, מאבקו הגדול של מורנו הבעל-שם-

44 הרמב"ם מסביר בהרחבה המשמעות של מין,
45 אפיקורוס וכופר. מין - היינו אלה שכופרים
46 במציאותו של בורא יחיד אשר מנהיג את העולם.
47 אפיקורוס - היינו אלה שאינם מאמינים בנביאים,
48 ואומרים שאין הקב"ה יודע ממעשי בני אדם. כופר
49 - היינו אנשים הכופרים שהקב"ה נתן את התורה
50 שבכתב ואת התורה שבעל-פה, אלה שאינם
51 מאמינים בתחיית המתים ואלה שאינם מאמינים
52 בביאת המשיח גואל צדק.
53 המנהיגים, המורים והמורות, של תלמודי התורה
54 הבלתי כשרים, מהדרים בעבירות, הם אפיקורסים
55 מינים וכופרים, נכדיו של נמרוד המחפשים להחטיא
56 את הרבים ולעקור יהדות בשרשה, בידי אנשים בלתי
57 נאמנים אלה מוסרים חינוכם של ילדי ישראל.
58 כל אלה, אנשים ונשים, המוסרים את ילדיהם
59 בתלמודי התורה הלא-כשרים, צריכם לדעת,
60 שילדיהם יגדלו, ר"ל שונאי ישראל שיחריבו בתי
61 כנסת יהודיים, קברים יהודיים וישברו מצבות
62 יהודיות.
63 ההורים המוסרים את ילדיהם, בנים ובנות,
64 בתלמודי התורה הבלתי-כשרים. יקבלו את שכרם
65 המר מידי ילדיהם הם שנתחנכו באותם תלמודי
66 תורה, שהם ישארו קבורים כמו בהמות להבדיל, בלי
67 קדיש, בלי "יזכור".
68 ה'חדר' היהודי צריך לתפוס מקום כמו האיטליז
69 היהודי לכל-הפחות, וכמו כל המאכלים והמשקאות
70 שכשרותם נקבעת על-ידי הרבנים.
71 אגודת הרבנים וועד הרבנים, שמתפקידם לנהל
72 את חיי הדת היהודית במדינה, ואשר עליהם מוטלת
73 כל האחריות לכל המתרחש בקהל עדת ישראל יחיו,
74 בכל שטחי שמירת התורה והמצוות - מוטל עליהם
75 חוב קדוש לסדר רשימה מפורטת של כל תלמודי
76 התורה, ולפרסם ברבים אלו תלמודי תורה כשרים
77 ואילו בלתי-כשרים.
78 רשימת תלמודי התורה, הכשרים והבלתי-כשרים
79 שישדרו אגודת הרבנים וועד הרבנים, מוכרחת
80 להתפרסם בין המוני העם היהודי, באדיש ובאנגלית,
81 על-ידי העיתונות ועל-ידי מודעות.
82 בטוח הדבר שרשימה כזו, תציל, בעזה"י, אלפי
83 ילדי ישראל, בנים ובנות, מבתי השמד.
84 רבנים! עד שלא תעשו את המוטל עליכם בהקשר
85 לחינוך הכשר ולפרסם רשימה נכונה של תלמודי
86 התורה הכשרים והבלתי-כשרים - מוטלת המכשלה

1 בבריאותו ובזמנו, וכאשר הדבר הכרחי, מוכרחים
2 להיות תקיף וחזק גם כלפי הזולת.
3 אכן, למנהיג ישראל צריך להיות לב חזק ורצון
4 ברזל גדול. בכל המצבים, גם בשעות של סכנה
5 וקשיים הגדולים ביותר, עליו לבצע בפועל ממש את
6 השליחות הקדושה שהוטלה עליו, ונמסרה
7 לאחריותו, ובגלל זה מוכרח 'מנהיג ישראל' להיות
8 גזלן לא רק כלפי עצמו אלא גם כלפי הזולת.
9 מוכרחים לדבר דיבורים ברורים. כשמדברים
10 אודות טהרת המשפחה, יש לדבר באופן ברור ובהיר,
11 שלא כנוהגם של רבנים מסויימים לדבר בזה במסוה
12 של גישות פילוסופיות. רבנים צריכים לדבר באופן
13 ברור על מה שכתוב בחומש, בגמרא וב'שולחן ערוך',
14 איך צריכים להיות חיים יהודיים, ולספר בצורה
15 בהירה ומדוייקת שכל המאזינים והמאזינות ידעו את
16 העונש המר של חולי ושגעון אודותם כתוב בספרים
17 הקדושים כלפי אלה שאינם שומרים על דיני הטהרה
18 כדין תורה.
19 מוכרחים לדבר דיבורים ברורים. כאשר מדברים
20 אודות חינוך, מוכרחים לדבר באופן ברור ובהיר
21 שכולם ידעו שעליהם למסור את ילדיהם, ילדים
22 וילדות, אך ורק בתלמודי תורה כשרים, בהם המורים
23 והמורות הם שומרי תורה ומצוות.
24 מתלמודי תורה כאלה, יכולה להיות תקוה
25 שילדיהם ישארו יהודים.
26 כולם, אנשים ונשים, מוכרחים לדעת באופן ברור
27 שתלמודי התורה בהם המורים והמורות הם
28 חילוניים במוצהר, מחללי שבת, אינם מניחים תפילין,
29 אינם שומרים על טהרת המשפחה, אפיקורסים
30 מינים וכופרים - הרי תלמודי התורה שלהם הם
31 בתים של שמד.
32 רבנים צריכים לדבר מעל בימותיהם בבתי
33 הכנסת, ולהודיע ברבים שההורים המוסרים את
34 ילדיהם באותם תלמודי תורה - מובילים את ילדיהם,
35 בידיים שלהם עצמם, לשמד.
36 הרמב"ם אומר בהלכות תשובה¹³ שישנם שני
37 סוגי רשעים: (א) רשעים שאינם מקיימים את המצוות
38 שיש לעשותן, וחוטאים בעשותם מה שאסור לעשות.
39 רשעים אלה מענישים אותם בגהינום על כל עבירה
40 כפי דין התורה, ולאחר מכן יש להם חלק לעולם
41 הבא. (ב) רשעים שהם מינים אפיקורסים וכופרים.
42 רשעים אלה אין להם חלק לעולם הבא, שכן חטאם
43 גדול כל-כך שלנצח לא יצאו מן הגהינום.

- 1 הזאת תחת ידיכם, עליכם מוטלת האשמה המלאה
2 של המובלים לבתי השמד.
- 3 אני מדבר אליכם, ועידה נכבדה, ופונה אליכם
4 בבקשתי האחוואית: תמסרו לכל מכיריכם, ותבקשו
5 מהם שגם הם ימסרו את הדברים למכיריהם:
- 6 ההורים שמוסרים את ילדיהם לתלמודי תורה
7 בהם המורים, מורים ומורות, אינם מניחים תפילין,
8 אינם שומרים על שבת, כשרות וטהרה - מובילים
9 את ילדיהם לשמד, והם ישארו בלי קדיש ובלי
10 "יזכור".
- 11 הורים! הצילו את ילדיכם משמד, ותמסרו אותם
12 רק בתלמודי תורה כשרים, בהם המנהלים, המורים
13 והמורות, שומרי תורה ומצוה.
- 14 אני מקווה שבקשתי זו תבוצע, על-ידי כולם,
15 באופן הטוב ביותר.
- 16 האר"י הקדוש ז"ל זכה על-ידי שמחה של מצוה
17 להשגות וידיעות על-אנושיות הנעלות ביותר¹⁴,
18 ומורנו הבעל-שם-טוב זכה לכך על-ידי 'אהבת
19 ישראל' בכלל, ועל-ידי אהבה ל'תינוקות של בית רבן'
20 בפרט.
- 21 המגיד ממזריטש נ"ע אמר: הלואי והיינו מנשקים
22 את ספר התורה באותה אהבה שהבעל-שם-טוב היה
- 23 מנשק את הילדים הקטנים כשהיה מוביל אותם אל
24 ה'חדר' ומה'חדר'.
- 25 יהודים הם "עם קדוש", מאמינים בני מאמינים,
26 שם שמים שגור בפי כל, ישנם כמה מיני מניעות
27 המקשים על שמירת היהדות כפי שצריך, אך לבני
28 ישראל יש לב פתוח לקלוט את האמת ולהתעורר
29 כשאומרים להם את האמת הטהורה.
- 30 חסיד אחד בא אל רבנו הזקן - בעל ה'תניא'
31 וה'שולחן ערוך' - והתאונן על מצבו הקשה בבריאות
32 ובפרנסה, באמרו: הוא נצרך שהשי"ת ישלח רפואה
33 לו ולאשתו ולבני ביתו, הוא זקוק לפרנסה, לפריעת
34 חובות, עליו לחתן צאצא שלו, וכן לתקן את ביתו.
- 35 אמר לו הרבי:
- 36 אתה אומר כל מה שאתה צריך, ועל מה צריכים
37 אותך - אינך אומר.
- 38 אימרה זו, שיש להתעמק ולהתבונן "על מי ולשם
39 מה צריכים אותי", "לשם מה באתי לעולם הזה" -
40 הקיפה במהירות הבזק הרבה אלפי עשרות יהודים,
41 ועוררה את לבותיהם לחיבת התורה והמצוות
42 ול'אהבת ישראל'.
- 43 הלב היהודי פתוח לקריאה תורתית אמיתית
44 לזהות תורה ומצוות ול'אהבת ישראל'.

(תרג"ח, באליזקא).

(14) תו"א ד"ה ויחפרו עבדי יצחק.

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

המשך פרק מ"א - שתדלנים ובעלי צדקה

- 1 לר' אברהם ושרה היו שני בנים: שלום שכנא, הבכור, ורפאל שלמה. כשמלאו לשלום שכנא
2 ארבע-עשרה שנים לקחה אותו אימו איתה בביקוריה בבתי העניים והחולים, כדי שיכיר מקרוב
3 את חייהם הקשים של ההמונים היהודיים. תכופות, הייתה מצווה על בנה, תוך כדי ביקור בבית
4 משפחה ענייה, להחליף את בגדיו עם בגדי אחד הילדים, בן גילו. היא הייתה מסבירה לו כי
5 ילד עני זה עשוי להיות למדן גדול יותר ממנו, שכן חכמינו ז"ל אמרו: "היזהרו בבני עניים,
6 שמהם תצא תורה". גם את רפאל שלמה, בנה השני, חניכה ברוח זו.
- 7 ביתם בוויילנא היה בית וועד לחכמים ובית מחסה לעניים. בית מיוחד בנו והקדישו לקיום
8 מצוות הכנסת אורחים. תלמידי חכמים מצאו תמיד אכסניה בביתם. יחד עם זה לא הראה ר'
9 אברהם מעולם עליונות על מישהו אחר, ולמרות עשרו הגדול היה לבוש בפשטות ובצניעות.
- 10 בעזרת אביו קשר גם ר' אברהם קשרי היכרות עם אישי מלוכה ואצילים, שביקרו אצלו

1 תכופות בענייני מסחר. כך היה מסוגל ר' אברהם גם לגמול טובות לאנשים. יהודים רבים השיגו
2 באמצעותו גישה לחצרות האצילים לצרכי מסחר או לשם חכירת בתי מרוח, טחנות קמח, בריכות
3 לציד דגים. רבים הצליחו לחכור שדות, פרדסים ואחוזות שלמות. בתיווכו של ר' אברהם עברו
4 מאות ואלפי יהודים מן הערים הגדולות, שם היו להם קשיי פרנסה וסידור, אל הכפרים והיישובים
5 הקטנים בהם הסתדרו בקלות.

6 אלא שדווקא כתוצאה מתנועה זו, מן העיר אל הכפר, נוצרה בעיה חדשה: כיצד לספק
7 ליהודי הכפרים והעיירות את צרכיהם הרוחניים המתאימים, כיצד לספק חינוך לילדיהם, ולדאוג
8 שהיהודים הכפריים לא ינותקו מחיי הציבור היהודיים. לצורך פעולות אלה תרם ר' שמעון סכום
9 כסף גדול, שכן ראה בכך מטרה חשובה מאד.

10 ר' אברהם מצידו המשיך לסייע ליהודים בדרכו שלו. בכל מקרה שאציל פנה אליו בבקשת
11 הלוואה - התנה שהלה ימנה יהודי למנהל ענייניו. יהודי כזה היה מצטיין מאד בעבודתו והיה
12 מביא לידי כך שהאציל ירוויח מאד בעסקיו. מובן שהאציל הכיר טובה לר' אברהם על שזימן
13 לו את היהודי. בדרך זו השיגו היהודים פרנסות טובות ושם טוב בכל חוגי האצולה. מצב זה
14 יצר את האפשרות ליהודים נוספים להשתקע בכפרים, וכך גדלה האוכלוסייה היהודית והוקמו
15 בכפרים קהילות גדולות. בדרך זו הוטב לא רק מצבם הגשמי של היהודים אלא גם מצבם הרוחני.
16 עוד כשהיו בניו של ר' אברהם ילדים קטנים, העניק להם סכומים גדולים על מנת לקיים
17 בהם גמילות חסדים, ולהלוות סכומים קטנים לרוכלים עניים בשוק. הוא איפשר להם לנהל
18 בעצמם פעולות אלה כדי לחנכם בענייני צדקה וחסד וכדי להפגישם פנים אל פנים עם המציאות
19 בחיי העם.

20 ר' שמעון, השתדלן והנדיב הגדול, נפטר בגיל שמונים וחמש שנה. בצוואתו הועיד רבע
21 מרכושו לצדקה, בהפקידו על החלוקה את "ועד ארבע ארצות", בהתייעצות עם בנו ר' אברהם.
22 את שאר רכושו השאיר לבנו ולבנותיו, כשלבנו הוא מנחיל חלק כפול. ברם, לפי דרישתה של
23 שרה הצדקנית אשתו של ר' אברהם, חילק בעלה את החלק הנוסף לענייני צדקה, ובעיקר, לבניית
24 בתי כנסת, כתיבת ספר תורה, רכישת ספרים עבור בתי המדרש, וסיוע לשיבות ובתי תלמוד
25 תורה לילדים.

26 כשבגרו שלום שכנא ורפאל שלמה, שני בניו של ר' אברהם, שידך אותם עם בנות משפחות
27 מיוחסות, וגם הם, כהוריהם, התמסרו לענייני צדקה והרבצת התורה. בתיהם היו פתוחים לרווחה
28 לכל נזקק לקבלת סיוע, ושימשו כבתי וועד לחכמים.

29 במשך הזמן קיבלו שני הבנים לידיהם בהדרגה את עסקי אביהם, ואילו ר' אברהם עצמו
30 התמסר יותר ויותר לענייני תורה וצדקה. גם הבנים, אף שהיו טרודים בניהול עסקיהם המסועפים,
31 מצאו לעצמם פנאי לעסוק בענייני צדקה וסיוע. גם נשותיהם עסקו בפעולות צדקה ועזרה לזולת,
32 בעידודה והדרכתה של שרה, חותנתם. כך הקדישה עצמה המשפחה כולה לענייני צדקה.

33 לכל אחד משני האחים, ר' שלום שכנא ור' רפאל שלמה, הייתה דרך ייחודית בעבודת
34 הצדקה. ר' שלום שכנא לא היה מסוגל לשבת בלילות החורף הקרים בביתו המוסק והמרווח,
35 כאשר העניים קופאים מקור. משום כך היה יוצא אל סמטאותיה הדלים של ווילנא כשצורר כסף

1 בידיו. הוא היה מתבונן בטעון תיקון בבתי האביונים. כאן מצא שהקירות סדוקים והקור פורץ
2 דרכם, פה אין תנור להסקה ושם דולף הגג. כאן חסרים בגדים וכאן לחם, פה שוכב אדם חולה
3 ושם אדם מחוסר עבודה. ר' שלום שכנא השאיר בכל מקום כסף כדי לתקן את הדרוש. בלילות
4 בהם לא הספיק הצורך לכל הצרכים שהתגלו לו - שלח מאוחר יותר את הסיוע לבתים הנזקקים.

5 הנהגתו של אחיו ר' רפאל שלמה, הייתה כזו: הוא לא הסתפק בתרומות מכיסו, כִּי־אם
6 פשוט, חזר עם קופת צדקה על הפתחים, מבית לבית, וביקש שכל אחד ישלשל לתוכה כפי רצונו
7 וכפי אפשרויותיו. הוא היה אומר: הסח דעתך מן העובדה שרפאל שלמה העשיר הוא זה שבא
8 אליך. ראה לפניך את רפאל שלמה הקבצן. תן לי פרוטות, כפי אפשרויותיך, והקב"ה יעזור.

9 ר' רפאל שלמה היה מזכיר בהקשר לזה את מאמר חכמינו ז"ל: "גדול המַעֲשֶׂה יותר מן
10 העושה", בדבר העדיפות שישנה להשפעה על הזולת לתת צדקה, יותר מאשר מתן צדקה
11 כשלעצמו. עוד היה אומר כי הפרוטות הנאספות מן הרבים חביבות לפני הקב"ה יותר מן
12 הרובלים הנתרמים על־ידי היחיד. בכלל, היה אומר, אדם צריך גם לעסוק בעבודת־צדקה, על־ידי
13 איסוף תרומות, ולא להסתפק בנתינת צדקה. בגלל כל זה כונה ר' רפאל שלמה בפני תושבי
14 ווילנא בשם "הקבצן העשיר".

15 לפי בקשת אמו, הוסיף ר' רפאל שלמה מדי פעם מכיסו סכום השווה לכסף שאסף בקופת
16 הצדקה. מאוחר יותר אף הוסיפה היא עצמה, שרה האם, סכום דומה מכיסה שלה. כל הכסף
17 נוצל למטרה מיוחדת במינה: פדיון שבויים. הייתה זו תקופה שבה הרבו הכמרים להעליל
18 עלילות על יהודים. היו אז, אפוא, יהודים רבים בצל האשמות שונות, והיה דרוש כסף רב
19 להגנתם והצלחתם.

20 ר' אברהם ושרה הצדקנית נפטרו בשיבה טובה. בניהם המשיכו להחזיק במסורת המיוחדת
21 של המשפחה הנפלאה. את צאצאיהם שידכו עם משפחות תורניות מפורסמות.

22 בשנת תט"ו, כאשר נקלעה ווילנא למרכזה של מלחמה בין הרוסים לבין הפולנים, כבר היו
23 שני האחים זקנים ובאים בימים. המסחר שלהם התפשט על פני כל הארץ ונוהל על־ידי בניהם
24 ונכדיהם. כאשר התקרבו הקוזקים לוויילנא סיפקו האחים עגלות נסיעה לכל היהודים, כדי שיוכלו
25 בעוד מועד להימלט מהעיר. הראשונים שהועברו בעגלות אלה היו הרבנים ומשפחותיהם.

26 האחים קבלו עזרה מן האציל הרוסי וולקוב, שהייתה לו אחוזה ליד שווינציאן. אחוזה זו הייתה
27 שייכת בעבר לאציל פולני ובתיוכם של ר' שלום שכנא ור' רפאל שלמה נרכשה על־ידי וולקוב.
28 לצורך זה אף הלוו לו האחים כספים בתנאים נוחים. ובהתאם למסורת המשפחה גם שכנעו אותו
29 למנות יהודי כמנהל האחוזה. יהודי זה, שהועמד לרשות וולקוב על־ידי האחים, טיפח וניהל יפה
30 את האחוזה והביא רווחים נאים לבעליה. מכל הסיבות האלה היה וולקוב אסיר תודה לאחים
31 מווילנא, ושמח לכן לעזור להם עתה.

32 ביום שלישי, כ"ב תמוז, יום אחד לפני שהקוזקים כבשו את ווילנא, שלח וולקוב מרכבות
33 לוויילנא כדי להביא בהן לאחותו את שני האחים ומשפחותיהם. ר' שלום שכנא ור' רפאל שלמה
34 לא רצו להיפרד משאר היהודים, אך גאוני ווילנא רבי משה רבקה'ס ורבי שבתי כהן (בעל הש"ך)
35 הורו להם לנסוע לאחוזת וולקוב.

36 באמצע חודש אלול חזרו לוויילנא. חלק גדול מהעיר היה למאכולת אש. השריפה בוויילנא

1 נמשכה שבעה-עשר יום. בדרך נס נותרו בתי האחים בעלי הצדקה שלמים. ר' שלום שכנא ור' רפאל
2 שלמה הזדרזו להתחיל בבנייה מחדש של העיר ההרוסה. הם נתנו סכום גדול לבניית בתים, במיוחד
3 בשביל העניים.

4 ראשון מבין האחים נפטר ר' שלום שכנא. רבבות יהודים ולא-יהודים השתתפו בהלווייתו.
5 אחיו, "הקבצן העשיר", ר' רפאל שלמה המשיך בעבודת הצדקה שלו, אך כעבור זמן נוכח לדעת
6 כי הוא זקן מדי ואינו מסוגל שוב לכתת רגליו על הפתחים עם קופת הצדקה כפי שנהג למעלה
7 מ-40 שנה מדי יום ביומו. עמד ר' רפאל שלמה והזמין אסיפה של נגידי ונכבדי העיר ווילנא
8 והסביר להם כי הוא חלש מדי כדי להמשיך בעבודתו הקדושה, והציע להם למכירה את
9 ה"חזקה" שיש לו על מצווה זו, תמורת סכום גדול ביותר, שיינתן לצדקה.

10 הנגיד הווילנאי ר' ירחמיאל כהן הסכים לרכוש חזקה זו, אך אמר כי אין בכוחו לתת מכיסו
11 סכום דומה לסכום הנאסף. הוא מוכן ללכת על הפתחים, וגם לשלם את הסכום הנדרש עבור
12 רכישת ה"חזקה", אך בתנאי שמכיסו ייתן רק חמישית מגודל הסכום הנאסף בקופה. ר' רפאל
13 שלמה אמר שמוצעת למכירה ה"חבילה" כולה, כולל השלמת סכום מקביל לסכום הנאסף, ולכן
14 לא הסכים לתנאי של ר' ירחמיאל. ברם, נמצאו באסיפה עוד ששה יהודים שהתחייבו להשלים
15 מכספם את שאר ארבע החמישיות. ואכן, משך שלש-עשרה שנה הלך ר' ירחמיאל כהן על פני
16 חוצות וחצרות ווילנא כשקופת הצדקה של "הקבצן העשיר" בידו, וכך אסף פרוטות מבית לבית.
17 מדי ערב, בחזרו הביתה, ספר את הכסף, רשם את הסכום בפנקס, והוסיף מכספו את החמישית
18 המקבילה. בסוף כל שבוע התאספו ששה היהודים האחרים ולאחר חישוב מדויק הוסיפו מכיסם
19 את ארבע החמישיות הנותרות.

20 פטירתו של ר' רפאל שלמה השאירה רושם עז על תושבי ווילנא, ושני האורחים, ר' נחום
21 טוביה הנסתר ור' זכריה ירוחם, העילוי מנמירוב, לא יכלו לעצור את התפעלותם ממעשיו ומעשי
22 משפחתו. אותו זמן הגיעה לוילנא פקודת השלטונות האוסרת על יהודים להחזיק שפחות
23 ומיניקות נכריות. ראשי קהילת ווילנא לא ראו בפקודה זו - גזירה רעה, כ-אם אדרבה, דבר
24 שיביא תוצאות טובות ליהודים.

אגרות קודש

ב"ה ה' ז' כסלו רפ"ב

הרב מו"ה מנחם צבי שי

1 שלום וברכה.

2 ימים אלו הגיעני מכתבו מז' לחודש העבר, אשר בו
3 שמחתי בשמעני כי יסדו ישיבת בחורי חמד, ולומדים
4 דא"ח, בסדר המסודר מאת הוד נשיאנו כ"ק אאמו"ר
5 הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואשר חוזר הוא דא"ח

מדי שבת בשבתו לפני אנ"ש שי. התחזקו ידידינו וכווננו
ישיבה נכונה כי זה חיינו ואורך ימינו. והאל הטוב ישפיע
לכם בתוך כאחב"י שפע פרנסה מרובה בגו"ר, וירבה
גבולם בתלמידים מופלגי תורה ושוקדי עבודה, ויהי ד'
אלקינו עמהם ויעלו מעלה מעלה בגו"ר.
והי' ברכה ושלוש כאו"נ והדו"ש, בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרך יד

פרשת וישב

לו * וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בָּאָרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו בְּאֶרֶץ
 כְּנָעַן: ב אֵלֶּה | תְּלֻדֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן־שִׁבְעִי
 עָשָׂה שָׁנָה הָיָה רַעְיָה אֶת־אָחִיו בְּצָאן וְהוּא
 זָעַר אֶת־בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת־בְּנֵי זִלְפָּה נְשֵׁי אָבִיו
 וַיָּבֹא יוֹסֵף אֶת־דִּבְכָתָם רַעְיָה אֶל־אֲבִיהֶם:
 וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בֶן־זָקֵנִים
 הוּא לוֹ וַעֲשָׂה לוֹ כְּתֵנֶת פָּסִים: (לו) וַיֵּרְאוּ אָחִיו
 כִּי־אָתּוּ אֶהָב אֲבִיהֶם מִכָּל־אָחִיו וַיִּשְׁנֹאוּ אֹתוֹ
 וְלֹא יָכְלוּ דַּבְּרוֹ לְשָׁלֹם: ה וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוֹם
 וַיַּגִּד לְאָחִיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ: וַיֹּאמֶר
 אֲלֵיהֶם שְׁמַעוּ־נָא הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי:
 וְהִנֵּה אֲנִי חֲנוּ מֵאֲלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה
 וְהִנֵּה קָמָה אֲלַמְתִּי וְגַם־נִצָּבָה וְהִנֵּה תִסְבִּינָה
 אֲלַמְתֵּיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוּוּ לְאֲלַמְתִּי: (ישראל) ח וַיֹּאמְרוּ
 לוֹ אָחִיו הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מִשׁוּל תִּמְשָׁל
 בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שָׁנָא אֹתוֹ עַל־חֲלֻמֹּתָיו וְעַל־
 דִּבְרָיו: ט וַיַּחֲלֵם עוֹד חֲלוֹם אַחֵר וַיֹּסְפֶר אֹתוֹ
 לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֻמֹּתַי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה
 הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים
 לִי: וַיֹּסְפֶר אֶל־אָבִיו וְאֶל־אָחִיו וַיַּגְעֲרֻבוּ אָבִיו
 וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה הַחֲלוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הַבּוֹא
 נְבוֹא אֲנִי וְאִמִּי וְאֶחָיִךְ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְךָ אֶרְצָה:
 יא וַיִּקְנֹאוּ־בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 161)

וַיֹּאמֶר שָׁמַר אֶת הַדְּבָר (לו, יא) הִנֵּה מִמֵּתִין וּמִצָּפָה מֵתִי
 זְכוֹא (רש"י) יֵשׁ לְשֹׁאֵל, מִהוּ הַעֲלוֹי בְּזֶה שְׁיוֹסֵף יִמְלֹךְ עַל אָחִיו
 וְהֵם יִשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ אֶרְצָה, וְעַד כִּדִּי כֹךְ שִׁיעָקֵב הִנֵּה מִמֵּתִין
 וּמִצָּפָה לְכֹךְ. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שִׁיעָקֵב הַמֵּתִין לְמַלְכוּתוֹ שֶׁל יוֹסֵף,
 הֵינֵנו מְשִׁיחִים בֶּן יוֹסֵף, שָׂבָא כְּהֻדָּמָה וְהַכֵּנָה לְמִשִּׁיחַ בֶּן דָּוִד.

שני י וַיִּלְכְּבוּ אָחִיו לְרַעוֹת אֶת־צָאן אֲבִיהֶם
 בְּשָׂכָם: י וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלוֹא אֶחָיִךְ
 רַעִים בְּשָׂכָם לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ

הַנִּנִּי: י וַיֹּאמֶר לוֹ לִדְ־נָא רֵאָה אֶת־שְׁלוֹם אֶחָיִךְ
 וְאֶת־שְׁלוֹם הַצָּאן וְהַשְׁבֵּנִי דְבָר וַיִּשְׁלַחְהוּ מִעֲמֻק
 חֲבֹרֹן וַיָּבֹא שְׂכָמָה: ט וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה
 בַּשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ הָאִישׁ לֵאמֹר מִה־תִּבְקֶשׁ:
 ט וַיֹּאמֶר אֶת־אָחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ הַגִּידָה־נָא לִי
 אֵיפֹה הֵם רַעִים: י וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה כִּי
 שְׂמַעְתִּי אֲמָרִים נִלְכָּה דְתִינָה וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר
 אָחִיו וַיִּמְצָאם בְּדֹתָן: י וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מִרְחָק וּבְטָרֵם
 יִקְרַב אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַבְּלוּ אֹתוֹ לְהִמִּיתוֹ: ט וַיֹּאמְרוּ
 אִישׁ אֶל־אָחִיו הִנֵּה בָעַל הַחֲלֻמֹּת הַלֵּזָה בָּא:
 כ וַעֲתָה | לָכֵו וְנַהַרְגֶהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶחָד הַחֲבֵרוֹת
 וְאִמְרֵנוּ חַיָּה רַעְיָה אֶכְלָתָהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהוָה
 חֲלֻמֹּתָיו: כא וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר
 לֹא נַפְגּוּ נַפְשׁ: כ וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם | רְאוּבֵן אֶל־
 תִּשְׁפְּכוּ־דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר
 בְּמִדְבָּר וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלַחוּ־בּוֹ לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ
 מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל־אָבִיו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 171)

וַיִּלְךְ יוֹסֵף אַחֵר אָחִיו וַיִּמְצָאם בְּדֹתָן (לו, יז) כְּתִבַּב הַשָּׁלָה:
 יוֹסֵף שָׁמַע לְאָבִיו . . אֶף־עַל־פִּי שְׁסַכְנָה גְדוּלָּה הִיטָה לוֹ.
 וְאֶף־עַל־גַּב שְׁאִמְרוּ רַ"ז | אִם אָבִיךָ אוֹמֵר לָךְ לְחַלֵּל שִׁבְתָּ לֹא
 תִּשְׁמַע אֲלֵיו כִּי אֵתָה וְאָבִיךָ חֲזִיבִים בְּכַבּוּדִי - זֶהוּ בְּדָבָר הַשִּׁנִּי
 לְבִין אָדָם לְבִין הַמִּקּוֹם, אָכֵל הַנוֹגֵעַ לַעֲצָמוֹ מִחִיל אֲנַפְשִׁי
 לַעֲשׂוֹת רָצוֹן אָבִיו, עַכ"ל. וְצָרִיךְ עֵינֵינוּ, שֶׁהָרִי אֵין נִפְשׁוֹ שֶׁל
 אָדָם קָנִינוּ אֵלָּא קָנִין הַקֶּבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר וְהַנִּפְשׁוֹת לִי הִנֵּה (ראה
 שְׁלַחַן עֲרוֹךְ אֲדַמְו"ר הַזֶּקֶן חו"מ הַלְכוֹת נֻזְקֵי גֹף וּנְפֶשׁ ס"ד).

שלישי כ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא יוֹסֵף אֶל־אָחִיו וַיִּפְשְׁטוּ
 אֶת־יוֹסֵף אֶת־כְּתֻנָּתוֹ אֶת־כְּתֵנֶת הַפָּסִים אֲשֶׁר
 עָלָיו: כ וַיִּקְחָהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶה וְהַבּוֹר רֶק
 אֵין בּוֹ מַיִם: כ וַיִּשְׁבּוּ לְאֶכְלָלָחֶם וַיִּשְׂאוּ עֵינֵיהֶם
 וַיֵּרְאוּ וְהִנֵּה אֶרְחַת יִשְׁמַעֲאֵלִים בָּאָה מִגּוֹלְעָד
 וְגַמְלִיתָם נִשְׂאִים נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים
 לְחֹרֵיד מִצְרִימָה: ט וַיֹּאמֶר יְהוּדָה אֶל־אָחִיו מִה־
 בָּצַע כִּי נַהַרְגָּ אֶת־אָחֵינוּ וְכַפִּינוּ אֶת־דָּמּוֹ: ט לָכֵו

וּנְמַכְרֵנוּ לַיִּשְׁמַעְאֵלִים וַיְדַנּוּ אֶל־תְּהִיבֹו כִּי־
אֲחִינוּ בְּשָׂרֵנוּ הוּא וַיִּשְׁמְעוּ אֲחָיו: ^כוַיַּעֲבְרוּ
אֲנָשִׁים מְדִינָיִם סְחָרִים וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת־יוֹסֵף
מִן־הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת־יוֹסֵף לַיִּשְׁמַעְאֵלִים
בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת־יוֹסֵף מִצְרַיִם:
^{כא}וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל־הַבּוֹר וַהֲגָה אִין־יוֹסֵף בְּבוֹר
וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו: ^{כב}וַיֵּשֶׁב אֶל־אֲחָיו וַיֹּאמֶר הִילֹד
אֵינָנו וְאֵנִי אָנָּה אָנִי־כָּא: ^{כג}וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת
יוֹסֵף וַיִּשְׁחַטּוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת
בַּדָּם: ^{כד}וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים וַיָּבִיאוּ אֶל־
אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ הַפֶּרֶזָּא הַכֶּתֶנֶת
בְּגָד הוּא אִם־לֹא: ^{כה}וַיִּכְרֶה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנִי
חַיָּה רָעָה אֲכַלְתָּהוּ טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף: ^{כו}וַיִּקְרַע
יַעֲקֹב שִׁמְלֹתָיו וַיִּשֶׁם שָׁק בְּמִתְנָיו וַיִּתְאַבֵּל עַל־
בְּנוֹ יָמִים רַבִּים: ^{כז}וַיִּקְמוּ כָל־בָּנָיו וְכָל־בְּנֹתָיו
לְנַחֲמֹו וַיִּמְאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי־אֶרְדּוּ אֶל־בְּנֵי
אָבִל שְׂאֵלָה וַיִּבְכֶּה אֹתוֹ אָבִיו: ^{כח}וְהַמְדָּנִים מָכְרוּ
אֹתוֹ אֶל־מִצְרַיִם לְפֹטִיפָר סָרִיס פְּרָעָה שֶׁר

הַטְּבָחִים: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות טו עמ' 324)

והבור רק אין בו מים (לו, כד) אָבִל נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים יֵשׁ
בו (רש"י) יֵשׁ לְשָׂאֵל, מְדוּעַ לֹא נֹאמַר בְּמִפְרָשׁ מֵה בֵּן הָיָה
בְּבוֹר. וַיֵּשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה אָמְרוּ בְּיָדֵינוּ: "אֵין בּוֹ מִיָּם, אֵין בּוֹ
דְּבָרֵי תוֹרָה שְׁנִמְשְׁלוּ לְמִיָּם". וְלָכֵן אֵין צָרָה לְפָרֵשׁ שֶׁהָיוּ בְּבוֹר
נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים, מִשּׁוּם שְׁמִי שְׁאֵין בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה יֵשׁ בּוֹ
בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא דְּבָרִים תְּמַנְנָדִים לְתוֹרָה. וְעַל־דֶּרֶךְ פְּרוּשׁ
הַבַּעַל־שֵׁם־טוֹב עַל הַפְּסוּק וְסִרְתָּם וְעִבְדָּתָם: "כָּאֲשֶׁר הָאָדָם
מִפְּרִיד אֶת עַצְמוֹ מִהִשְׁתִּית, מִיָּד הוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה, וְלֹא
שֵׁשׁ דְּבָרִים מִמֶּצַע".

רבי לח א ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת
אחיו ויט עד־איש עדלמי ושמו חירה: ד וירא־
שם יהודה בת־איש פגעני ושמו שוע ויקחה
ויבא אליה: ג ותהר ותלד בן ויקרא את־שמו
ער: ד ותהר עוד ותלד בן ויקרא את־שמו

אוֹנָן: ה וַתִּסֶּף עוֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
שְׁלָה וְהָיָה בְּכוֹיֵב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: ו וַיִּקַּח יְהוּדָה
אִשָּׁה לְעַר בְּכוֹר וַשְׁמָהּ תָמָר: ז וַיְהִי עַר בְּכוֹר
יְהוּדָה רַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְהוּ יְהוָה: ח וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה לְאוֹנָן כֹּא אֶל־אִשְׁתִּי אֲחִיד וַיְכַסּ אֹתָהּ
וְהָקָם זָרַע לְאֲחִיד: ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה
הַזָּרַע וְהָיָה אִם־כָּא אֶל־אִשְׁתִּי אֲחִיד וַשְׁחַת
אֲרֻצָּה לְבִלְתִּי נִתְּן־זָרַע לְאֲחָיו: י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי
יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ: יא וַיֹּאמֶר
יְהוּדָה לְתָמָר כָּלְתוּ שְׂבִי אֶלְמְנָה בֵּית־אֲבִיךָ
עַד־יִגְדַּל שְׁלָה בְנִי כִּי אָמַר פְּנִימוֹת גַּם־הוּא
כְּאֲחָיו וַתֵּלֶד תָּמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ: יב וַיִּרְבּוּ
הַיָּמִים וַתָּמָת בַּת־שׁוּעַ אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחַם
יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וְחִירָה רַעְהוּ
הַעַדְלָמִי תְּמַנְתָּה: יג וַיֵּגֶד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה
חֲמִידָה עָלָה תְּמַנְתָּה לָנוּ צֹאנוֹ: יד וַתִּסֶּר בְּגָדֵי
אֶלְמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וַתְּכַסּ בַּצִּעִיר וַתַּתְּעֵלָּהּ
וַתֵּשֶׁב בְּפֶתַח עֵינָיו אֲשֶׁר עַל־דֶּרֶךְ תְּמַנְתָּה
כִּי רָאֹתָהּ כִּי־גִדַּל שְׁלָה וְהוּא לֹא־נִתְּנָה לוֹ
לְאִשָּׁה: טו וַיִּרְאֶה יְהוּדָה וַיַּחֲשֹׁבָה לְזוֹנָה כִּי
כִּסְתָה פְּנֵיהָ: טז וַיֵּט אֵלֶיהָ אֶל־הַדֶּרֶךְ וַיֹּאמֶר
הִבְהִינָא אָבִיא אֵלֶיךָ כִּי לֹא יָדַע כִּי כָלְתָהּ
הוּא וַתֹּאמֶר מַה־תַּתֵּן־לִי כִּי תָבֹא אֵלָי: יז
וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֲשַׁלַּח גְּדִי־עִזִּים מִן־הַצֹּאן
וַתֹּאמֶר אִם־תִּתֵּן עֶרְבוֹן עַד שְׁלֹחֲךָ: יח וַיֹּאמֶר
מַה הָעֶרְבוֹן אֲשֶׁר אֶתֵּן־לְךָ וַתֹּאמֶר הַחֲמִידָה
וּפְתִילָד וּמִטָּה אֲשֶׁר בִּידְךָ וַיִּתֵּן־לָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ
וַתַּהַר לוֹ: יט וַתָּקֶם וַתֵּלֶד וַתִּסֶּר צִעִיפָה מֵעָלֶיהָ
וַתִּלְבַּשׁ בְּגָדֵי אֶלְמְנוּתָהּ: כ וַיִּשְׁלַח יְהוּדָה
אֶת־גְּדֵי הָעִזִּים בְּיַד רַעְהוּ הַעַדְלָמִי לְקַחַת
הָעֶרְבוֹן מִיַּד הָאִשָּׁה וְלֹא מִצָּאָהּ: כא וַיִּשְׁאֵל
אֶת־אֲנָשֵׁי מִקְמָה לֵאמֹר אֵיָּה הַקְדָּשָׁה הוּא

בְּעֵינַיִם עַל־הַדָּרֶךְ וַיֹּאמְרוּ לֹא־הִיטָה בָּזֶה קִדְשָׁהּ: ^כ וַיֵּשֶׁב אֶל־יְהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא מִצְאָתִיהָ וְגַם אֲנִשִּׁי הַמָּקוֹם אָמְרוּ לֹא־הִיטָה בָּזֶה קִדְשָׁהּ: ^{כא} וַיֹּאמֶר יְהוּדָה תִּקַּח־לָהּ פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז הַגֹּהַז שְׁלַחְתִּי הַגִּדִי הַזֶּה וְאַתָּה לֹא מִצְאָתָהּ: ^{כב} וַיְהִי ^א כַּמִּשְׁלָשׁ חֳדָשִׁים וַיֵּגֶד לַיהוּדָה לֵאמֹר זָנַתְהָ תָמַר בְּלִתְךָ וְגַם הַגֹּהַז הָרָה לְזָנוּנִים וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הוֹצִיאָוֶה וְתִשְׁרָף: ^{כג} הָיָה מוֹצֵאתָ וְהִיא שְׁלָחָה אֶל־חַמְיָהָ לֵאמֹר לְאִישׁ אֲשֶׁר־אַלָּה לֹא אָנֹכִי הָרָה וְהָאִמָּר הַכֹּרֵזָא לְמִי הַחֲתָמָת וְהַפְתִּילִים וְהַמַּטָּה הָאֵלֶּה: ^{כד} וַיִּכָּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צִדְקָה מִמֶּנִּי כִּי־עַל־פֶּן לֹא־נִתְּתִיהָ לְשָׁלָה בְנִי וְלֹא־יֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּהּ: ^{כה} וַיְהִי בַּעַת לְדָתָהּ וְהִנֵּה תֹאזְמִים בְּבִטְנָהּ: ^{כו} וַיְהִי בְלִדְתָהּ וַיִּתֵּן־יָד וַתִּקַּח הַמִּילֶדֶת וַתִּקְשֹׁר עַל־יָדָיו שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רִאשֹׁנָה: ^{כז} וַיְהִי ^א כַּמִּשְׁבַּע יָדָיו וְהִנֵּה יֵצֵא אֲחִיו וְהָאִמָּר מַה־פִּרְצָתָ עָלֶיךָ פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ: ^{כח} וְאַחֲרָיִם יֵצֵא אֲחִיו אֲשֶׁר עַל־יָדָיו הַשְּׁנֵי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח: ^{כט}

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 188)

וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ . . וַיִּקְרָא שְׁמוֹ זָרַח (לח, כט-ל) זָרַח — רומז לעבודת הצדיקים, שאור תורתם ועבודתם זורח באפן תמידי וקבוע. פֶּרֶץ — רומז לעבודת בעלי תשובה, שעבודתם היא בדרך פריצת גדר, וציאה מהגבלותיו של האדם והתקרבות אל ה'. זהו שאמרו רז"ל "פֶּרֶץ זֶה מְשִׁיחַ, שְׁנֵי אֲמָר עֲלֵה הַפּוֹרֵץ לַפְּנִימָה", כי חדושו של משיח הוא עבודת התשובה, כמאמר "מְשִׁיחַ אֵתָא לְאַתְבָּא צְדִיקָא בְּתִיבְתָּא".

חמישי ^{לט} וַיֹּסֵף הוֹרֵד מִצְרֵימָה וַיִּקְנְהוּ פוֹטִיפָר סֹרִים פֶּרְעֶה שֶׁר הַטַּבָּחִים אִישׁ מִצְרִי מִיַּד הַיִּשְׁמַעֲאֵלִים אֲשֶׁר הוֹרְדוּהוּ שָׁמָּה: ^ל וַיְהִי יְהוָה אֶת־יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי: ^{לא} וַיִּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר־הוּא עֹשֶׂה יְהוָה מְצַלִּיחַ בִּידּוֹ: ^{לב} וַיִּמָּצֵא

יוֹסֵף חָן בְּעֵינָיו וַיִּשְׁרֹת אֹתוֹ וַיַּפְקְדוּהוּ עַל־בֵּיתוֹ וְכָל־יִשְׁרָאוֹל נָתַן בִּידּוֹ: ^{לג} וַיְהִי מֵאִזְּ הַפְקִיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר יִשְׁרָאוֹל וַיִּבְרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְל יוֹסֵף וַיְהִי בְרַכְתָּ יְהוָה בְּכָל־אֲשֶׁר יִשְׁרָאוֹל בְּבֵית וּבְשָׂדֶה: ^{לד} וַיַּעֲזֹב כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בְּיַד־יוֹסֵף וְלֹא־יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה כִּי אִם־הִלָּחֵם אֲשֶׁר־הוּא אוֹכֵל וַיְהִי יוֹסֵף יִפְתָּה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מִרְאֶה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 194)

וַיֹּסֵף הוֹרֵד מִצְרֵימָה (לט, א) כְּבָשׂוֹן, הַמִּדְּ"א וַיִּרְדֵּ מִיָּם עַד יָם. שָׁלַט בַּהוֹן, הַמִּדְּ"א כִּי הוּא רוֹדֵה בְּכָל עֶבֶר הַנָּהָר (בראשית רבה) הַפְּנִיָּה וְהַמַּטָּה שֶׁל גְּלוּת מִצְרַיִם הִיא הַעֲלוּי שֶׁבָּא עַל יְדֵי הַגְּאוּלָּה. בְּגִשְׁמִיּוֹת - "וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל". בְּרוּחָנִיּוֹת - הַכֶּנֶּה לַקְּבָלָת הַתּוֹרָה. וְכָךְ רוֹאִים בְּדִבְרֵי יוֹסֵף לְאֶחָיו: "כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לַפְּנִיכֶם . . לֹא אֶתֶם שְׁלַחְתֶּם אוֹתִי הִנֵּה כִּי הָאֲלֵכִים". וְהַדְּבָר מְדַגֵּשׁ גַּם בַּפְּסוּקָנוּ: שְׁלִיטָתוֹ שֶׁל יוֹסֵף עַל מִצְרַיִם נִלְמַדַּת מִמֶּה שְׁנֵי אֲמָר "הוֹרֵד", הֵינִי שׂוֹזֶהי הַפְּנִיָּה וְהַמַּטָּה שֶׁל יְרִידָה זוֹ.

ששי ^{לז} וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת־עֵינֶיהָ אֶל־יוֹסֵף וַתֹּאמֶר שְׂכַבָּה עִמִּי: ^{לח} וַיִּמָּאֵן ^א וַיֹּאמֶר אֶל־אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי לֹא־יָדַע אֶתִּי מִה־בְּבֵית וְכָל אֲשֶׁר־יִשְׁרָאוֹל נָתַן בְּיָדִי: ^ב אֵינְנִי גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא־חֲשֹׁן מִמֶּנִּי מֵאֻמָּה כִּי אִם־אוֹתָךְ בָּאֲשֶׁר אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִיךְ אֶעֱשֶׂה הָרַעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וְחַטָּאתִי לֵאלֹהִים: ^ג וַיְהִי כְּדַבְּרָה אֶל־יוֹסֵף יוֹם ^א יוֹם וְלֹא־שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֵצֶלָה לְהוֹיֹת עִמָּהּ: ^ד וַיְהִי כְּתֵימִים הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתָהּ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שֶׁם בְּבֵיתָה: ^ה וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שְׂכַבָּה עִמִּי וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּצֵא חֲחוּצָה: ^ו וַיְהִי כְּרָאוּתָהּ כִּי־עָזַב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּצֵא חֲחוּצָה: ^ז וַתִּקְרָא לְאֲנָשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ כֹּא אֵלֵי לְשֹׁכֵב עִמִּי

וַאֲקָרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: ^ט וַיְהִי כְשִׁמְעוּ בְּיַהֲרִימְתִּי
 קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם וַיֵּצֵא
 הַחוּצָה: ^י וַתֵּנֶחַ בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד-בּוֹא אֲדָנָיו
 אֶל-בֵּיתוֹ: ^{יא} וַתְּדַבֵּר אֵלָיו בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה לֵּאמֹר
 בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעִבְרִי אֲשֶׁר-הִבֵּאתָ לָנוּ לְצֶחֶק
 בִּי: ^{יב} וַיְהִי כִּהְרִימִי קוֹלִי וַאֲקָרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ
 אֶצְלִי וַיָּנֶם הַחוּצָה: ^{יג} וַיְהִי כְשִׁמְעַ אֲדָנָיו
 אֶת-דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר
 בְּדִבְרִים הָאֵלֶּה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ וַיַּחַר אָפוּ:
^{יד} וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיַּתְּנֵהוּ אֶל-בֵּית הַפֹּהֵר
 מְקוֹם אֲשֶׁר- כָּתִיב אֲסוּרִי קִרִּי אֲסִירִי הַמֶּלֶךְ
 אֲסוּרִים וַיְהִי-שָׁם בְּבֵית הַפֹּהֵר: ^{טו} וַיְהִי יְהוָה
 אֶת-יוֹסֵף וַיְטַ אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חָזוֹן בְּעֵינָיו שֶׁר
 בֵּית-הַפֹּהֵר: ^{טז} וַיִּתֵּן שֶׁר בֵּית-הַפֹּהֵר בְּיַד-יוֹסֵף
 אֶת כָּל-הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַפֹּהֵר וְאֵת
 כָּל-אֲשֶׁר עֲשִׂים שָׁם הוּא הָיָה עֹשֶׂה: ^{יז} אֵין
 שֶׁר בֵּית-הַפֹּהֵר רָאָה אֶת-כָּל-מְאוּמַּה בְּיָדוֹ
 כַּאֲשֶׁר יְהוָה אֹתוֹ וְאֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה יְהוָה
 מִצְלִיחַ: ^{יח} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 10)

מִלֵּאכְתּוֹ מִמֶּשֶׁ . . . לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו עֲמָה (רש"י לט, יא) רב
 הָיָה מְדַקְדָּק בְּהִרְצַת אֲסוּר וְהַתֵּר, שֶׁהוּא בֵּין אָדָם לְמִקְדָּשׁ;
 וְאֵלּוֹ שְׂמוּאֵל הָיָה רִגִּיל לְפֶסֶק דִּינֵי מְמוֹנוֹת, בֵּין אָדָם לְחֶבְרִי
 (רא"ש ב"ק פ"ד ס"ד). וְלִפִּי זֶה: רַב לֹא יִנְחָא לִיה לְפָרֶשׁ
 שְׂיוֹסֵף בָּא לַעֲבֹד עַל אֲסוּר כְּלָפִי שְׂמִיָּא (אף שֶׁפֶן מִשְׁמַע
 מִהוֹסֶפֶת הַכְּתוּב "וְאֵין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית שֶׁם בְּבֵית"). וְאֵלּוֹ
 לִפִּי שְׂמוּאֵל יִמְתַּק מִה שֶׁבָּא לַעֲשׂוֹת צָרְכָיו עֲמָה דְּקָא כַּאֲשֶׁר
 הַבֵּית הָיָה רִיק, כִּי כֵּף אֵין פְּגִיעָה בְּבֵין אָדָם לְחֶבְרִי -
 שֶׁעֲבָדוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְפֹטִיפֶר בְּיַפְקִידָהוּ עַל בֵּיתוֹ.

שְׂבִיעִי ^א וַיְהִי אַחֲרֵי הַדִּבְרִים הָאֵלֶּה חֲטָאוּ
 מִשְׁקָה מֶלֶךְ-מִצְרַיִם וְהָאֵפָה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ
 מִצְרַיִם: ^ב וַיִּקְצֹף פְּרָעָה עַל שְׁנֵי סְרִיסָיו עַל שֶׁר
 הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאֹפִים: ^ג וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֹר
 בֵּית שֶׁר הַטֹּבְחִים אֶל-בֵּית הַפֹּהֵר מְקוֹם אֲשֶׁר

יוֹסֵף אֲסוּר שָׁם: ^ד וַיִּפְקֹד שֶׁר הַטֹּבְחִים אֶת-יוֹסֵף
 אֹתָם וַיִּשְׁרֹת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמֹר:
^ה וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלֵילָה אֶחָד
 אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֵפָה אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ
 מִצְרַיִם אֲשֶׁר אֲסוּרִים בְּבֵית הַפֹּהֵר: ^ו וַיָּבֹא
 אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בֶּבְקֹר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנֶם זָעִפִּים:
^ז וַיִּשְׁאַל אֶת-סְרִיסֵי פְרָעָה אֲשֶׁר אֹתוֹ בְּמִשְׁמֹר
 בֵּית אֲדָנָיו לֵאמֹר מִדּוּעַ פְּגִיכֶם רָעִים הַיּוֹם:
^ח וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלֹמְנוּ וּפְתָר אֵין אֹתוֹ
 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרִים
 סִפְרוּ-נָא לִּי: ^ט וַיֹּסֶפֶר שְׂרֵי-הַמִּשְׁקִים אֶת-חֲלֹמוֹ
 לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ בְּחֹלְמִי וְהִנֵּה-גִפֶּן לִפְנֵי: ^י וּבְגִפֶּן
 שְׁלֹשָׁה שָׁרִיגִם וְהוּא כְּפָרְחַת עָלְתָה נִצָּה
 הַבְּשִׁילוֹ אֶשְׁכַּלְתִּיהָ עֲנָבִים: ^{יא} וְכֹס פְּרָעָה בְּיָדִי
 וַאֲקָה אֶת-הָעֲנָבִים וַאֲשַׁחַט אֹתָם אֶל-כּוֹס
 פְּרָעָה וְאֶתֵּן אֶת-הַכּוֹס עַל-כֶּף פְּרָעָה: ^{יב} וַיֹּאמֶר
 לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרָגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 הֵם: ^{יג} בְּעוֹד ^{יד} שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא פְּרָעָה אֶת-
 רֹאשׁוֹ וְהַשִּׁיכָה עַל-כֶּנֶף וְנָתַתָּ כּוֹס-פְּרָעָה בְּיָדוֹ
 כְּמִשְׁפָּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיִיתָ מִשְׁקָהוּ: ^{טו} כִּי
 אִם-זִכְרָתִנִּי אֹתָךְ כַּאֲשֶׁר יֵיטֵב לְךָ וְעִשִּׂיתָ-נָּא
 עִמָּדִי חֶסֶד וְהוֹפְרָתִנִּי אֶל-פְּרָעָה וְהוֹצֵאתִנִּי מִן-
 הַבֵּית הַזֶּה: ^{טז} כִּי-גִנֵּב גִּנְבֹּתִי מֵאֶרֶץ הָעִבְרִים
 וְגַם-פָּה לֹא-עֲשִׂיתִי מְאוּמָה כִּי-שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר:
^{יז} וַיֵּרָא שְׂרֵי-הָאֹפִים כִּי טוֹב פָּתַר וַיֹּאמֶר אֶל-יוֹסֵף
 אַף-אֲנִי בְּחֹלְמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סָלִי חֲרִי עַל-
 רֹאשִׁי: ^{יח} וּבִסֵּל הָעֲלִיזוֹן מִכָּל מִאֲכָל פְּרָעָה מִעֲשֵׂה
 אֵפָה וְהָעוֹף אֲכָל אֹתָם מִן-הַסֵּל מִעַל רֹאשִׁי:
^{יט} וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פְּתָרֹנוֹ שְׁלֹשֶׁת הַסָּלִים
 שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: ^כ בְּעוֹד ^{כא} שְׁלֹשֶׁת יָמִים יֵשֶׁא
 פְּרָעָה אֶת-רֹאשׁוֹ מִעֲלִיד וְתִלָּה אוֹתָךְ עַל-עֵץ
 וְאֲכָל הָעוֹף אֶת-בְּשָׂרְךָ מִעֲלִיד: ^{כב} וַיְהִי ^{כג} בַּיּוֹם

פֶּשַׁע וְעוֹן, הִנֵּה אֶפְשָׁר לַחֲשׁוֹב שְׁבִמְצָב כְּזֶה יִהְיֶה "בְּרוּגְזוֹ" עַל כָּל הָעוֹלָם, וּבְמִיּוּחַד עַל שְׂרֵי פְרָעָה, שֶׁהָרִי אֶחָד מִשְׂרֵי הוֹשִׁיבוּ בְּבֵית הָאֲסוּרִים.

וְאִם-כֵּן כְּאֲשֶׁר רָאָה יוֹסֵף אֶת שְׂרֵי פְרָעָה "וְהֵנָּם זֹעֲפִים" הִנֵּה אֶפְשָׁר לַחֲשׁוֹב שֶׁלֹּא הִנֵּה מִתְעַנָּן בָּהֶם כָּל עֵינֶקֶר. יִתֵּר עַל כֵּן, הָרִי מִצָּב זֶה שֶׁשְׂרֵי פְרָעָה "הֵנָּם זֹעֲפִים" לֹא הִנֵּה צָרִיךְ לַעֲזוֹר אֶצֶל יוֹסֵף תְּמִימָה, שֶׁהָרִי פְּשׁוּט שֶׁשֶׁר הִנְמָצָא בְּבֵית הָאֲסוּרִים יִהְיֶה פָּנָיו "זֹעֲפִים".

אָךְ לְפִועַל לֹא הִנֵּה כֵּן, וְכְאֲשֶׁר רָאָה יוֹסֵף אֶת שְׂרֵי פְרָעָה שֶׁ"הֵנָּם זֹעֲפִים", הִנֵּה מִכְּלִי הַבֵּט עַל מִצָּבוֹ וְכוּ', הִתְעַנָּן בְּמִצָּבָם, וְשָׁאֵל אוֹתָם "מִדּוּעַ פָּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם", וְאִם הוּא יָכוֹל לַעֲזוֹר לָהֶם בְּמַשְׁהוּא.

וְדוֹקָא עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה זֶה, שֶׁהִתְעַנָּן בְּמִצָּבָם שֶׁל שְׂרֵי פְרָעָה, נִהְיָה לִ'מַּשְׁנָה לְמִלָּךְ, וְהִצִּיל אֶת הָעוֹלָם כּוֹלוֹ בְּשָׁנוֹת הָרַעֲב.

וּמִזֶּה יֵשׁ לְלַמּוֹד עַד כְּפֹה יֵשׁ לְהִתְעַנָּן בְּטוֹבַת הַזִּוּלָּת.

מִפְטִיר יי בַּיּוֹם הַשְּׁנִי הַקָּרִיב נִתְנָאֵל בְּנִצְוֶעֶר נִשְׂאִי יִשְׁשַׁכֶּר: יי הַקָּרִב אֶת-קֶרְבָּנוֹ קַעֲרַת-כֶּסֶף אַחַת שְׁלִשִּׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כ כָּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת: כ כָּף אֶחָד בֶּן-בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ-אֶחָד בֶּן-שְׁנָתוֹ לְעֵלָה: כ שְׁעִיר-עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת: כ וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנֵים אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְרִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׁים בְּנֵי-שְׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרְבֵּן נִתְנָאֵל בְּנִצְוֶעֶר: פ

פפס קי"ב פסוקים יב"ק סימן.

הַשְּׁלִישִׁי יוֹם הַלֵּלֶת אֶת-פְּרָעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל-עַבְדָּיו וַיֵּשָׂא אֶת-רֹאשׁ | שְׂרֵי הַמִּשְׁקִים וְאֶת-רֹאשׁ שְׂרֵי הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו: כ כָּא וַיֵּשֶׁב אֶת-שְׂרֵי הַמִּשְׁקִים עַל-מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל-כָּף פְּרָעָה: כ וְאֶת שְׂרֵי הָאֲפִים תָּלָה בְּאֵשֶׁר פָּתַר לָהֶם יוֹסֵף: כ וְלֹא-זָכַר שְׂרֵי-הַמִּשְׁקִים אֶת-יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּח: כ

◆ ◆ ◆

חצי קריש

וַיִּתְגַּדַּל וַיִּתְקַדַּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֵלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָה. אֲמֵן בְּחִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֵנְלָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יֵהָא שְׁמֹה רַבָּא מְבַרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמַי. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֵלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן ~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (ע"פ שיחות ש"פ מִקֵּץ תשל"ד – שיחות קוֹדֶשׁ תשל"ד עמ' 112 וְאִלֵּךְ)

מדוע שאל יוסף "מדוע פניכם רעים היום?"

בְּפֶרֶשְׁתָּנוּ מְסוּפֵר אֲדוּת דְּבָרֵי יוֹסֵף לְשְׂרֵי פְרָעָה, וְאֶשֶׁר "וַיָּבֵא אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בִּבְרֶךְ וַיִּבְרָא אוֹתָם וְהֵנָּם זֹעֲפִים. וַיִּשְׁאֵל גו' מִדּוּעַ פָּנִיכֶם רָעִים הַיּוֹם" (מ, רח).

וְהִנֵּה, מִפְּרָטֵי דְבָרֵי יוֹסֵף לְשְׂרֵי פְרָעָה, וּמֵאוּפֶן הִנְהַגְתּוֹ אֲתָם, יֵשׁ לְלַמּוֹד הוֹרָאָה נִפְלְאָה:

לְאַחֲרֵי שֶׁ"גָּבַהּ גּוֹנֵבְתִּי מֵאֶרֶץ הָעֶבְרִים", וְנִמְכַּר יוֹסֵף לְעֶבֶד, וְאַחֲרֵי כֵן עוֹד הוֹשִׁיבוּ אוֹתוֹ בְּבֵית הָאֲסוּרִים לֹלָא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עֵינֵי-חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי-נֶעֱם, וְכָל-נִתְיבְתִּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכְבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ נְאֻם־יְהוָה: טו אָז וְגָלוּ וַיִּתְּחַדּוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בְּיָוֶם הַהוּא וַהֲיוּ לִי לָעָם שִׁתְּחַדּוּ וַיִּקְבְּלוּ דַת הָאֵמַת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וַיִּדְעַת כִּי־יְהוָה צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי הִשְׁלַחְתִּי הַקּוֹדֶמֶת הַזֹּאת לְהוֹדִיר אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתִּי זוֹ

היא אליכם, לבשר אתכם כי יש תקנה:

טז וַנַּחֵל יְהוָה הַמָּקוֹם יִנַּחֵל אֶת־

יהודה להיות חלקו לעולם על־

אדמת הקדש ולא יגלו עוד מפנה

ובחר עוד בירושלים להשכן שם

שכנתי כמאז: זי הם כל־בשר

מפני יהוה כי געור ממעון

קדשו: א וַיִּרְאֵנִי בְּמִרְאֵה הַנְּבוֹאָה

אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוא

היה כהן גדול בתחילת ימות בית שני, עץ

ענף ג) עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוָה

שָׁדָן אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהִשְׁטָן עֹמֵד

על־יְמִינוֹ עַל יְמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁמּוֹן

לְקַטֵּר עָלָיו שְׂלֹא מִיָּתָה בְּבָנָיו שְׁנֵשֵׁאוּ

נָשִׁים וְכָרִיתוֹ: ב וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יְהוָה

אֶל־הַשֹּׁטָן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשֹּׁטָן

וַיִּגְעַר יְהוָה בְּעַל הַרְבִּמִּים בְּךָ

הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַם הַלֵּוֹא זֶה הָלֹא

יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הוּא כְּאֹדֶר עֵץ

שֶׁאֵחָה בּוֹ הָאֵשׁ קָצַת מִצֵּל מִצֵּל מֵאֵשׁ כִּי

הַיֹּשֵׁלֶךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם

אֶחָב בֶּן קֹלֶיָה וְכַדְרִי וְצִדְקָהוּ נְבִיאֵי

הַשֶּׁקֶר, וַיְהוֹשֻׁעַ נִצֵּל מִן הַשְׂרִפָּה (ירמיה

כמ, וסנהדרין צג) אֵד נִשְׂרָפוּ בְּגָדָיו,

וְאֵם בֶּן זְכוּתוֹ רַב וְאֵד תִּקְטָרַג עָלָיו:

ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעוֹמֵד

לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

שי למורא

(טו) וְגָלוּ, וַיִּתְּחַדּוּ וַהֲיוּ לִי לָעָם, בְּלוֹמַר, לְהֵאמֹר בָּחִי וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ, אֲבָל שִׁכְנִיתִי מִתְּנֶה בְּתוֹכָךָ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הָרַבִּים. (טז) חֲלָקוּ, לְנַחֲלָתוֹ וּלְחִלְקוֹ. (יז) הֵם כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה', שִׁתְּקוּ כָּל הָאֵמֶת מִפִּי ה'. כִּי גֵעוּר, לְשׁוֹן הַעֲרָה וְיִקְצֶה. מִמַּעַן קִדְּשׁוּ, מִן הַשָּׁמַיִם. לְדַרֵּךְ

לְעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם. (א) וַיִּרְאֵנִי,

בְּמִרְאֵה הַנְּבוֹאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל

יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. לְשִׁמּוֹן,

לְקַטֵּר עָלָיו. עַל שְׂלֹא מִיָּתָה בְּבָנָיו

שְׁנֵשֵׁאוּ נָשִׁים וְכָרִיתוֹ. (ב) הַבּוֹחֵר

בִּירוּשָׁלַם, הַקִּבֵּה שֶׁהוּא בּוֹחֵר

בִּירוּשָׁלַם לְבִנְיָתָהּ. הַלֵּוֹא זֶה אֹדֶר

מִצֵּל מֵאֵשׁ, בְּלוֹמַר, אֵד תִּקְטָרַג

עָלָיו, הֵלֹא הוּא כְּמוֹ אֹדֶר (עץ

שֶׁמִּנְדָּרִים בּוֹ אֵת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצֵּל מֵאֵשׁ.

כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מְשֻׁלָּךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי

נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אֶחָב בֶּן קֹלֶיָה

וְצִדְקָהוּ בֶּן מַעֲשִׂיָה נְבִיאֵי הַשֶּׁקֶר,

וַיְהוֹשֻׁעַ נִצֵּל מִן הַשְׂרִפָּה (כמו שאמרו

בְּמִסְכַּת סַנְהֶדְרִין דף צג,א). וְאֵם בֶּן

זְכוּתוֹ רַבָּה, וְאֵד תִּקְטָרַג עָלָיו.

(ג) הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים,

בְּלוֹמַר עָרִיו הָיָה עָלָיו הָעוֹן שֶׁלֹּא מִיָּתָה

הפטרה לשבת חנוכה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בזכריה פרק ב

ב יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי־בָא

וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ נְאֻם־יְהוָה: טו וְגָלוּ

גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בְּיָוֶם הַהוּא וַהֲיוּ

לִי לָעָם וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ וַיִּדְעַת כִּי־

יְהוָה צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: טז וַנַּחֵל

יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֲלָקוֹ עַל־אֲדָמַת

הַקֶּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם: זי הֵם

כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוּר מִמַּעַן

קִדְּשׁוּ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ

יְהוָה וְהַשֹּׁטָן עֹמֵד עַל־יְמִינוֹ לְשִׁמּוֹן: ד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשֹּׁטָן

יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשֹּׁטָן וַיִּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַם הַלֵּוֹא

זֶה אֹדֶר מִצֵּל מֵאֵשׁ: ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעוֹמֵד

לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים מְלֻכָּלְכִים מַעַן, כִּי עוֹד יִשְׁבוּ הַנָּשִׁים הַנְּכָרִיּוֹת תַּחַת בְּנֵיו וְלֹא יִרְשׁוּ אוֹתָם, וְהוּא לֹא מִיָּתָה בָּהֶם וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

ג וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים מְלֻכָּלְכִים מַעַן, כִּי עוֹד יִשְׁבוּ הַנָּשִׁים הַנְּכָרִיּוֹת תַּחַת בְּנֵיו וְלֹא יִרְשׁוּ אוֹתָם, וְהוּא לֹא מִיָּתָה בָּהֶם וְעוֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:

עטרת מרים

שי למורא

ד ויגזן המלאך שעמד יהושע לפני ויאמר אל העומדים העומדים לפני לאמר הסירו הפגרים הצאים מעליו מיהושע, רצונו לומר: ובדליו בנני את נשותיהם ויחול לו ויאמר המלאך אליו יהושע ראה העברתי מעליך עונך שהיה בך על שלא מחית בהם והלבש אתך מחלצות

בבניו. ד) הסירו הפגרים הצאים מעליו, כלומר, הפרישו את בניו מנשותיהם הנכריות, ויוסר העון מיהושע. ויאמר אליו, המלאך אמר ליהושע. העברתי מעליך עונך, במה שצוית להפריש בניך מהנכריות, העברתי מעליך העון שהיה בך. מחלצות, חליפות בגדים נאים, כלומר

חליפות בגדים נקיים, כשיספר העון יגולה הנכות: ה ויאמר אני זכרה אמרתי אל המלאך ושימו צניף טהור על-ראשו של יהושע להנכו לחיזתו שוב כהן גדול עם מנצפת על ראשו, ונתקבלו דברי וישימו הצניף הטהור על-ראשו וילבשוהו בגדים של כהן גדול ומלאך יהיה עמד בכל משך הזמן שנעשה כל זה:

ו או בעת הלביש אותו בגדי כהן גדול ויעד מלאך יהוה ביהושע העד והתרה בו בשם ה' לאמר: ז כהן אמר יהוה צבאות אם-בדרכי תלך שתתנהג כמדות ה' ואם את-משמרת משמרת תורת ה' ומצותיו תשמר וגם-אתה תדין את-ביתי וגם תשמר על עבודת הבית ודיני הקרבנות וגם תשמר את-חצרי את חצרות המקדש להשגיח על משמרת הבית בכל פרטיו, או אני מבטיח לך ונתתי לך נצא מן מקד חסר לעתיד לבא שישמשו בבית השלישי שהם יתקדשו כמלאכים, והם יהיו מהלכים בין המלאכים הנצחיים העומדים לפני ה' האלה ויתהלכו עמם בנתיבים: ח שמע-נא יהושע ו הכהן הגדול אתה ורעיך תננה מישאל ועזריה הישבים לפניך כ-ראשי מופת הטהה כי נצולו מבכשן האש כמזד ומקראו לחרר הדבור גם להם, ודבור הוא כ-הנני מביא באחרית המים את-עבדי צמח את מלך המשיח: ט כי ו הנה האבן שהושם ביסוד בנן בית העתיד אשר נתתי ביד ורבכל, מוכן הוא לפני יהושע על-אבן אחת שבעה

לפני המלאך: ד ויגזן ויאמר אל-העומדים לפני לאמר הסירו הפגרים הצאים מעליו ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ה ויאמר ושימו צניף טהור על-ראשו וישימו הצניף הטהור על-ראשו וילבשוהו בגדים ומלאך יהוה עמד: ו ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: ז כהן-אמר יהוה צבאות אם-בדרכי תלך ואם את-משמרת תשמר וגם-אתה תדין את-ביתי וגם תשמר את-חצרי ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה: ח שמע-נא יהושע ו הכהן הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כ-ראשי מופת הטהה כ-הנני מביא את-עבדי צמח: ט כי ו הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על-אבן אחת שבעה עינים הנני מפתח פתחה נאם יהוה צבאות ומשתי את-עון הארץ-ההיא ביום אחד: י ביום ההוא נאם יהוה צבאות תקראו איש לרעהו

זכיות. ח) ויאמר, זה מאמר זכריה הנביא, שאמר, התפללתי עליו. צניף טהור על ראשו, כלומר שיתנה לו פתר כהנה גדולה לו ולזרעו אחריו, כיון שפרשו מן הנשים הנכריות. ומלאך ה' עומד, בך ראה זכריה כמראה הנביאות, שעד ששימו הצניף הטהור על ראשו של יהושע, היה מלאך ה' עומד. ויעד, התרה בו. ז) תדין את ביתי, תשפט ותהיה פקיד על בית מקדשי. חצרי, העזרה וסביבות בית המקדש. ונתתי לך מהלכים, בזמן תחילת המים אחיה אותך ותהיה מהלך. בין העומדים האלה, בין המלאכים שהם עומדים ונקמים לעולם. ח) ורעיך, הם הננייה מישאל ועזריה. כי אנשי מופת הטהה, שגם הם נצלו מבכשן האש כמזד, וראויים הם להעשות נסים על ידם. כי הנני מביא, כלומר, והדבור הוא שהנני מביא את עבדי צמח, את המלך המשיח. כמו שכתוב "ועתה ילדוד צמח צדיק" (ירמיה נגה. ט) כי הנה האבן, יסוד הבית אשר יסדוהו בימי בורש ואחר כך נחבטלה המלאכה. על אבן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, כי נתן חקב"ה עיניו לחרבות את כבוד הבית בבנינו. הנני מפתח פתחה, מתיר את קשוריה, כלומר, מפר עצת הגוים אשר כתבו שמנה לבטל את המלאכה. ומשתי, וחסירותי. את עון, את העונות וענשם. ביום אחד, ביום שייסד החיכל, או תשכנו לבטח. י) אל תחת גפן וגו',

עינים לשמירות רבות מאת המקום ברוך-הוא על הבנין ההוא הנני מפתח פתחה ה' בעצמו יתקן צורות על האבנים לפותן, כלומר הוא יתן כח ועז

על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי וחסירותי את-עון הארץ-ההיא ביום אחד כי או לא יחטאו עוד ועונות תוקדמים אסלה, ואו: י ביום ההוא שייסד החיכל נאם יהוה צבאות או תשכנו לבטח תקראו איש לרעהו אל-תחת גפן ואל-תחת תאנה לשבת בעלה ולאכול מפרה מרוב תפורה

שיהיה זו: א הנביא לא הבין את הפיראח הקודקודת, ולא ידע הפנה על מה שאמר שפחת פתחה שבעה ענים, ועל כן נפל בשנה ומרדמה וישב הפלאך הדבר כי העני ויעירני כאיש אשר יעור משנתו ויראהו מראה אחרת שהוא פירוש הפיראח הראשונה: ב ויאמר אלי מה אתה

כלומר תשובו לבטח, איש תחת גפנו ותאנתו. ב) וגלה על ראשה, מפעל על ראשה היה מעין כמראה ספל גדול עגל. ובה היה השמן. ושבעה גרותיה עליה, על קני המנורה היו שבעה גרותיה, הם הפלים שבהם הפתילות והשמן להאיר. שבעה ושבעה מוצקות, לכל גר וגר היו

באים שבעה צורות קמנים שהשמן יב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל גר וגר. ג) ושנים זיתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהזיתים גדלים בהם. ד) מה אלה אדני, מה זה שהזיתים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל הגרות מאליו. ו) זה דבר ה' אל זרובבל לאמר, זה סימן לך להבטיח על מלך המשיח שבא מנרע זרובבל. לא בחיל ולא בכח, כלומר, ממשיכתו על האמות לא תהיה על ידי צבאות תלים רבים ולא בכח וזרועו יקבשם במלחמה. כי אם ברוחי, הוא ומשל באמות מבלי מרח מלחמה, ורק ברוחי, כלומר כרצוני אשר אתן בלב האמות להיות נקנעים לו (ספרים למשמעתו). ז) מי אתה חר הגדול, אתה מלך גוג שהנך חושב עצמך כהר גדול לעמוד בדרך של המלך המשיח, מה בך יש בך. לפני זרובבל למישר, למול המלך המשיח תהיה פארץ מישור לעבר בקלות, ולא תוכל לעשות שום עובד. והוציא את האבן הראשה, המלך המשיח יוציא את האבן הטובה והחשובה להניחה ביסוד בנן בית המקדש. תשאות חן חן לה, אז ישמע קול תשואות, שכלם יענו ויאמרו "הנה לאבן הזאת יש לה חן רב", כי היא טובה וחשובה עד מאד.

אל-תחת גפן ואל-תחת תאנה:
ד א וישב הפלאך הדבר כי ויעירני
כאיש אשר יעור משנתו: ב ויאמר
אלי מה אתה ראה כתיב ויאמר קרי ויאמר
ראיתי והנה מנורת זיהב בלה וגלה
על-ראשה ושבעה גרותיה עליה
שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר
על-ראשה: ג ושנים זיתים עליה אחד
מימין הגלה ואחד על-שמאלה: ד
ואען ואמר אל-הפלאך הדבר כי
לאמר מה-אלה אדני: ה ויען הפלאך
הדבר כי ויאמר אלי הלא ידעת
מה-המה אלה ואמר לא אדני: ו ויען
ויאמר אלי לאמר זה דבר-יהוה אל-
זרובבל לאמר לא בחיל ולא בכח כי
אם-ברוחי אמר יהוה צבאות: ז מי
אתה חר-הגדול לפני זרובבל למישר
והוציא את-האבן הראשה תשאות חן
חן לה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:

נֶאֱמַן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבַר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמַן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנִּבְיָא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִבָּנוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשֵּׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנִּבְיָאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתְתָּ לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרֶךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלָד: יוֹם ג', שְׁעָה 4 בַּבּוֹקֶר, 51 דְּקוֹת ו־2 חֲלָקִים.
רֹאשׁ חֹדֶשׁ טֵבֵת, בְּיוֹם הָרִבְעִיעַ, הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

עטרת מרים

וַיְהִי אָמֵר יְהוָה עַל־שִׁלְשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁל עֲשֶׂרֶת הַשְּׂבָטִים שֶׁקָּטְאוּ בְּעֲבוּדַת הָזֶרָה וְגִלּוֹי עֲרִיצוֹת וּשְׂפִיכוֹת דָּמִים וְעַל־אַרְבַּעַת הַחֲקָמִים וְהוּא הָרִבְעִי לֹא אֲשִׁיבֵנוּ עַל־מִכְרָם בְּכֶסֶף שֶׁל שׂוֹחֵד אֶת הַצִּדִּיק בְּדִגְוֹ לְחִרְיָה וְאַבְיּוֹן שְׂמוֹנִפִּים דִּינֵי בְּעָבוֹר שׂוֹחֵד בְּשׂוֹי שֶׁל נְעָלִים: ז' הַשְּׂאָפִים

עַל־עַפְרַת־אֶרֶץ הַתַּאֲבִים לְקַחַת הַמַּעֲט בְּכֶרֶת אֶרֶץ שִׁישׁ לְדָל, וְהָ לְקַחַת בְּרֹאשׁ דָּלִים עַל יְדֵי שְׂכָרָתוֹ רֹאשׁוֹ וְהַתְּנִיחֵהוּ, כִּי יִשְׁכְּרוּ עָלָיו עֲדֵי וְדִינֵי שְׂקָר וְדִרְדֵּר עֲנֻיִם תַּחֲלִשִׁים יָפוֹ לְדִנָּם מִשְׁפַּט מִנֹּת כְּדִי לְחַרּוֹג אוֹתָם וְאִישׁ וְאִבּוֹ יִלְכוּ אֶל־הַנֶּעֱרָה הַמְּאֻרָּסָה לְעוֹת עֹמֶת לְמַעַן חָלָל אֶת־שֵׁם קֹדְשִׁי שְׂאִמְרֵתִי לָהֶם קְדוּשִׁים תַּחֲיוּ: ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים הַנִּלְקָחִים כְּמִשְׁכּוֹן מֵאֵלָה הַמְּסֻרָּכִים כְּמִשְׁפָּתָם שֶׁל הַשּׁוֹפְטִים,

שי למורא

ו) וְעַל אַרְבַּעַת הַשְּׂבָטִים לֹא אֲשִׁיבֵנוּ, עַל פֶּשַׁע רִבְעִי אֵין עוֹד לְהַשְׁבִּיב רִיקָם מִלְּהַשִּׁיב לוֹ גְּמוּלָה. עַל מִכְרָם בְּכֶסֶף צִדִּיק, הַדִּינִים הָיוּ מוֹכְרִים אֶת מִי שֶׁהָיָה וּבֹאֵי בְּדִין, וְעָנְתוּ אֶת דִּינֵי בְּגֵל כֶּסֶף הַשְּׂחָד שֶׁהָיוּ מוֹכְרִים מִיָּד בַּעַל דִּינֵי. וְאַבְיּוֹן, וּמִשִּׁים דִּין הַאֲבִיּוֹן לְרַעְתּוֹ. בְּעָבוֹר נְעָלִים,

כְּלוּמֶר, אֶפְלוּ כְּמַעֲט שׂוֹחֵד הָיוּ מִשִּׁים אֶת הַדִּין. ו) הַשְּׂאָפִים עַל עַפְרַת־אֶרֶץ, כָּל שְׂאִיפָתָם בַּהֲוִיתָם הוֹלְכִים עַל עַפְרַת־אֶרֶץ. בְּרֹאשׁ דָּלִים, אִיךְ לְשַׁלֵּט עַל רֹאשֵׁיהֶם שֶׁל הַדָּלִים לְגוֹל אוֹתָם. וְדִרְדֵּר עֲנֻיִם יָפוֹ, וּמִשְׁפַּט עֲנֻיִם יָפוֹ דִּינֵם בְּשִׂחָד. ח) וְעַל בְּגָדִים חֲבָלִים, וְעַל בְּגָדִים שֶׁנִּלְקָחוּ לְמִשְׁכּוֹן מֵאֵלָה שְׂחָבֵי אוֹתָם לְשַׁלֵּם לְפִי פֶסֶק דִּינָם הַמְּשֻׁחָד. יָפוֹ, וְיָפוֹ עֲצָמָם לְשַׁבָּת בְּהַסְכָּה. וְיִינִן עֲנֻשִׁים, וְיוֹ שְׂנֻקָּה

הַפְּטֵרָה לְפָרֶשֶׁת וַיֵּשֶׁב לְשִׁמּוֹ"ת עֲמוֹם פֶּרֶק בִּיג
ב וַיְהִי אָמֵר יְהוָה עַל־שִׁלְשָׁה פְּשָׁעֵי יִשְׂרָאֵל
וְעַל־אַרְבַּעַת הַחֲקָמִים לֹא אֲשִׁיבֵנוּ עַל־מִכְרָם בְּכֶסֶף
צִדִּיק וְאַבְיּוֹן בְּעָבוֹר נְעָלִים: ז' הַשְּׂאָפִים עַל־
עַפְרַת־אֶרֶץ בְּרֹאשׁ דָּלִים וְדִרְדֵּר עֲנֻיִם יָפוֹ וְאִישׁ
וְאִבּוֹ יִלְכוּ אֶל־הַנֶּעֱרָה לְמַעַן חָלָל אֶת־שֵׁם
קֹדְשִׁי: ח וְעַל־בְּגָדִים חֲבָלִים יָפוֹ אֶצֶל כָּל־

עטרת מרים

יָפּוּ מַטִּים הַשּׁוֹפְטִים אֶת עַמּוֹן אֶצֶל כָּל־מִזְבַּח לְהִסָּב עֲלֵיהֶם בְּאֶחָד מִזְבְּחֵי אֱלֹהֵיהֶם וַיֵּין עֲנוּשִׁים מֵאֲלֵה שִׁקְלוּ עוֹשֵׁ לַחַת כֶּסֶף וְהָבָה וְכו' וַיִּשְׁתּוּ הַשּׁוֹפְטִים בֵּית אֱלֹהֵיהֶם: ט אֵיךְ תִּתְעַבְּבוּ אִתָּם בְּתוֹעֵבוֹת אֵלֶּה וְאֲנֹכִי הַשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֻמִּי מִפְּנֵיהֶם שֶׁלֹּא יִמָּאֹד בְּשִׁקּוּצֵיהֶם אֵלֶּה, שֶׁהֵם עֲבוּדֵי־זָרָה וְגַלּוּי עֲרִיזָה, וְהַשְׁמַדָּה עֲצֻמָּה הִתְחַל גַּם כֵּן לְמַעַל מִדֶּרֶךְ הַכּוֹפֵּה, כִּי הָאֻמִּי אֲשֶׁר כָּנְּבָה אֲרוּיִם גָּבְּהוּ וְחָסֵן הוּא כְּאֵלֹנִיִּם וְכָל זֹאת וְאֲשֶׁמִּיד פֶּרִי' מִמֶּעַל וְשֶׁרִשּׁוֹ מִתַּחַת: י וְאֲנֹכִי הָעִלִּיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם וּסְפַקְתִּי צְרִיכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרִשָּׁת

שי למורא

בְּכֶסֶף שֶׁשָּׁלַם עַל יְדֵי אֲנָשִׁים שֶׁהִטִּילוּ עֲלֵיהֶם עוֹשֵׁ כֶּסֶף. בֵּית אֱלֹהֵיהֶם, כְּבִית עֲבוּדֵי־זָרָה שֶׁלָּהֶם. (ט) וְאֲנֹכִי הַשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֻמִּי מִפְּנֵיהֶם, מִפְּנֵי מַעֲשִׂים כְּאֵלֹי הַשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֻמִּי. וְהוֹפִיר אֶת הָאֻמִּי כִּי הוּא הָיָה הַחֹק שֶׁבִּשְׁבַע הָאֻמוֹת. וְחָסֵן, חֹק וְחִסָּד. כְּאֵלֹנִיִּם, מִינֵי עֵץ חֹק מְאֹד. וּמִבְּחֻרִיכֶם לְגִזְרִים, אֲפִלּוּ בְּחֻרִים שֶׁדָּרְכֶם לְלֶכֶת אַחֵר תִּמְנֹת הַבָּשָׂר וְתִמְנֹן, נִתְמַי בָּהֶם רִיחַ סִיחָה שֶׁנִּזְרֹן מִן תִּמְנֹן וְהָיָה קְרוֹשִׁים לִי. וְלִפִּי הַתְּרֻגָּה, "לְגִזְרִים", פְּרוֹשׁוֹ, לְמַלְמֵד תּוֹרָה. שֶׁהָיָה פְּרוֹשִׁים מִדְּרָכֵי עַם הָאָרֶץ וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. הָאָרֶץ אֵין זֹאת, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּתַמְהָה. כְּלוּמָר, וְכִי אִתָּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְכוּלִים לְהַכְחִישׁ אֶת זֹאת. (יב) וְתִשְׁקוּ אֶת הַגִּזְרִים וַיֵּין, כְּלוּמָר, פְּתִיחַם אִתָּם בְּדָרְכִים עַד שֶׁשִּׁמְעוּ לָכֶם לִשְׁתוֹת וַיֵּין וְלִכְסֹל קִדְשָׁתָם. (יג) מַעֲיִק, מַצִּיק. עֲמִיר, אֱלֻמֹּת תְּחִבּוּאָה. (יד) וְאֶבֶד מְנוּס מִקָּל, אֲפִלּוּ הַקָּל בְּרַגְלָיו לֹא יִצִּיל עַצְמוֹ מִפְּנֵי הָאוֹיֵב, כִּי יִכְצָאֵנוּ בְּכָל מְקוֹם. (טו) לֹא יַעֲמֵד, לֹא יַעֲמֵד עַל עַמְדוֹ בְּמַלְחָמָה, כִּי יִרָד לְבָבוֹ וַיִּנּוּס. (טז) עָרוֹם, בְּלִי נֶשֶׁק. (א) עַל כָּל הַמִּשְׁפָּחָה, עַל כָּל הָעָם. (ב) יָדַעְתִּי, אֶהְבֵּתִי וּבְחַרְתִּי. עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם, כִּי הִמְלִיךְ יָכֵס יוֹתֵר עַל עֲבָדָיו הַעוֹמְדִים לִפְנָיו אִם יַעֲבִירוּ מִצּוּתָיו. (ג) הִלְכּוּ

מזבח ויין ענושים ישתו בית אלהיהם:

ט וְאֲנֹכִי הַשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאֻמִּי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר

כָּנְּבָה אֲרוּיִם גָּבְּהוּ וְחָסֵן הוּא כְּאֵלֹנִיִּם

וְאֲשֶׁמִּיד פֶּרִי' מִמֶּעַל וְשֶׁרִשּׁוֹ מִתַּחַת: י וְאֲנֹכִי

הָעִלִּיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְאֹלֶךְ אֶתְכֶם

בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה לְרִשָּׁת אֶת־אֶרֶץ

הָאֻמִּי: יא וְאִתָּם מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים

וּמִבְּחֻרִיכֶם לְגִזְרִים הָאָרֶץ אֵין־זֹאת בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל נֹאֵם־יְהוָה: יב וְתִשְׁקוּ אֶת־הַגִּזְרִים וַיֵּין

וְעַל־הַנְּבִיאִים צוּיָתָם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ:

יג הִנֵּה אֲנֹכִי מַעֲיִק תַּחְתִּיכֶם בְּאֲשֶׁר תַּעֲיִק

הַעֲגֹלָה הַמְּלֵאָה לָהּ עֲמִיר: יד וְאֶבֶד מְנוּס

מִקָּל וְחֹזֵק לֹא־יִאֲמִין כֹּחַ וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט

נַפְשׁוֹ: טו וְתִפְשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד וְקַל בְּרַגְלָיו

לֹא יִמְלֹט וְרֶכֶב הַפֹּסֵם לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ:

טז וְאִמְרִין לְבָו בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם יָנוּס בְּיוֹם־

הַהוּא נֹאֵם יְהוָה: ג א שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה

אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל

כָּל־הַמִּשְׁפָּחָה אֲשֶׁר הָעִלִּיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם

לֵאמֹר: ד רַק אֶתְכֶם יִדְעֵתִי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת

הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־

עוֹנֵתֵיכֶם: ה הִילַכְוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלִתִּי אִם־

אֶת־אֶרֶץ הָאֻמִּי: יא הֲלֹא כָּל יְמֵי הַדּוֹרוֹת וְאִתָּם מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים וְהַשְׁרֵתִי שְׂכִינִתִּי עֲלֵיהֶם וּמִבְּחֻרִיכֶם הָיָה לְגִזְרִים כִּי נִתְמַי בָּלָבָם רִיחַ סִיחָה הָאָרֶץ אֵין־זֹאת וְכִי גַם זֹאת תִּכְחָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִגִּידוּ שֶׁלֹּא הָיָה, נֹאֵם־יְהוָה: יב לֹא יְדִי שֶׁאִתָּם לֹא נִתְרַחַם בְּמֵה שְׁתוּתִירִתִּי אִתְּכֶם, אֲלֵא וְתִשְׁקוּ אֶת־הַגִּזְרִים וַיֵּין הַבְּרָחָתָם אִתָּם עַד שֶׁנִּמְאָדוּ וְשִׁתּוּ וַיֵּין שֶׁלֹּא יוֹדוּ אִתְּכֶם וְעַל־הַנְּבִיאִים צוּיָתָם לֵאמֹר לֹא תִנְבְּאוּ: יג אִם שְׁלִמְתִּי גְמוּל לְזוּיָם, כְּלִישׁוֹן אִתָּם שֶׁהִרְבִּיתִי לְהוֹשִׁיב עֲפֹקִים וּפְשָׁעֵיהֶם בִּי, כְּלִישׁוֹן שֶׁאֲשַׁלֵּם לָכֶם גְּמוּל וְלָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מַעֲיִק מִצִּיק תַּחְתִּיכֶם בְּמִקְוֵיכֶם שֶׁלֹּא תוּכְלוּ לְכַרֹּחַ וּלְהַצִּיל כְּאֲשֶׁר תַּעֲיִק צְפוּפָה הַעֲגֹלָה עַם מַעֲשָׂה הַמְּלֵאָה לָהּ עֲמִיר שֶׁלֹּא יִפְלוּ הָעֲמִירִים מִתּוֹכָהּ, כֵּן אֶסֻּב אִתְּכֶם כֹּל תוּכְלוּ לְצַאת מִמִּקְוֵיכֶם לְהִמְלֹט מִתּוֹכָהּ אוֹיֵב: יד וְאֶבֶד מְנוּס מִקָּל בְּרַגְלָיו וְחֹזֵק לֹא־יִאֲמִין לֹא יוּכַל לְחַזֵּק כֹּחַו בְּמַלְחָמָה וְגִבּוֹר לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: טו וְתִפְשׁ הַקֶּשֶׁת לֹא יַעֲמֹד עַל עַמְדוֹ בְּקִשְׁרֵי הַמַּלְחָמָה וְקַל בְּרַגְלָיו לֹא יִמְלֹט וְרֶכֶב הַפֹּסֵם לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ עַל־יְדֵי מִרְצַח הַפֹּסֵם: טז וְאִמְרִין לְבָו שֶׁדָּרְבּוּ לִאֲמִין וְלַחֲזֹק לְבָו בַּגִּבּוֹרִים הָיָה עָרוֹם יָנוּס בְּיוֹם־הַהוּא כִּי יִפְשׁוּט בְּלִי לְחַיּוֹת כָּל לְבוֹרֹת נֹאֵם יְהוָה: ז א שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר הָעִלִּיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ח רַק אֶתְכֶם יִדְעֵתִי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֶת כָּל־עוֹנֵתֵיכֶם: ט הִילַכְוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּלִתִּי אִם־

יָדַעְתִּי אֶהְבֵּתִי מִכָּל מִשְׁפָּחוֹת הָאֲדָמָה מִכָּל הַיּוֹמִים וְאִתָּם פְּשָׁעֵיהֶם כִּי עַל־כֵּן אֶפְקֹד אוֹיְבֵיכֶם אֶת כָּל־עוֹנֵתֵיכֶם לְשַׁלֵּם גְּמוּל עַל פֶּלֶס: הַקִּדְמָה וְרִאשִׁי דְּבָרִים לְנִבְאוֹת שֶׁיִּבְאוּ מִן פֶּסוּק ט' עַד סוּף קַפִּיטָל ד' ג אִתָּם אוֹמְרִים לְנָבִיאִים לֹא תִנְבְּאוּ הִילַכְוּ וְכִי יִלְכּוּ שָׁנִים יַחְדָּו בְּדֶרֶךְ אַחַת בְּלִתִּי

עטרת מרים

אִם-נִזְעָרוּ וְקָבְעוּ מוֹעֵד לִלְכֵּת יַחֲדוּ לְמָקוֹם פְּלוּנִי: ד' הַיִּשָּׁאג אַרְיָה בְּיַעַר וְטָרַף אֵין לוֹ כְּשֶׁאֲרִיָּה לְכַד מָרָה דְרָכּוֹ לִשְׂאוֹג הַיִּתְּנָן כְּפִיר אַרְיָה צַעִיר קוֹלָא קוֹל שְׁמָחָה מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתִּי אִם-לְכָד מָה: ה' הַתְּפוֹל הַתְּשָׁבֹן צִפּוֹר עַל-פַּח רֶשֶׁת הַפְּרוּשָׁה עַל הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ בַּפֹּחַ לְצוּר אֶת הַצִּפּוֹר, הַיַּעֲלֶה-פַח מִן הָאֲדָמָה דְרָדָּה הַצִּפּוֹר כִּשְׂהוּא נִלְכַּד וְרוֹצֶה לְהַצִּיל נִפְשׁוֹ, מִנְדַּגְר הַפַּח וּמַעֲלֵהוּ קָצֵת מִן הָאֲדָמָה וְלְכָדוֹ לֹא יִלְכָּדוּ: בַּעַת הַמְּלֻחָמָה מִשְׁמִירִים הַצִּפּוֹת לִזְאוֹת אִם בָּא הָאוֹיֵב, וּכְאִשְׁר יָבוֹא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר לְהַזְהִיר אֶת הָעָם וְאִם-יִתְקַע שׁוֹפָר שֶׁל הַצִּפּוֹת בְּעִיר לְהַזְהִיר אֶת הָעָם כִּשְׂרוּאָה אוֹיֵב בָּא וְעַם לֹא יִחַדְדוּ אִם-תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהוּהָ לֹא עֲשֶׂה בְּנִמּוּל הַמַּעֲשֶׂה. וְכִיּוֹן שֶׁתִּרְאוּ שְׂמִתְקַנְיִים דְּבָרֵי הַנְּבִיא וְאִיךְ לֹא תִשְׁכַּחוּ אֶל: ז' כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנִי יְהוּהָ דְבָר בִּי אִם-גָּלָה סוֹדוֹ

בַּתְּחִילָה אֶל-עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים: ח' אַרְיָה שָׂאג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנִי יְהוּהָ דְבָר מִי לֹא יִנְבֵּא וְאִיךְ תִּצּוּ עֲלֵיהֶם שְׂלֵא יִנְבֵּאוּ:

עטרת מרים

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת-הַפִּלִּיּוֹת וְאֶת-הַיַּעֲשִׂים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה לְצוּרְד בֵּית יְהוּהָ: ב עַמּוּדִים שְׁנַיִם וְגָלָת הַכְּתָרֶת חֶלֶק הַתַּחְתּוֹן מִהַכְּתָר אֲשֶׁר-עַל-רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכּוֹת כִּרְוִי שְׁתֵּי לְכַפּוֹת אֶת-שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתָרֶת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת-הָרַמְנִים אֲרַבַּע מֵאוֹת הַעֲשׂוֹיֹת לְחִלּוֹת בַּמַּחֲתִית לְשְׁתֵּי הַשְּׂבָכּוֹת שְׁנֵי טוּרִים בְּכָל טוּר מֵאָה רַמְנִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לְכַפּוֹת אֶת חֶלֶק הָעֵלְיוֹן מִן שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתָרֶת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָעַמּוּדִים: ד וְאֶת-הַמְּכַנּוֹת מִלְּשׁוֹן פֶּן יִכְסִּים וְהָיוּ מִתַּחַת לַפִּזְיוֹת עֶשְׂרָה וְאֶת-הַכִּלְרֶת עֶשְׂרָה עַל-הַמְּכַנּוֹת: ה וְאֶת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַכֶּקֶר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵת תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת-הַפִּסְלוֹת וְאֶת-הַיַּעֲשִׂים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וְאֶת כָּל-

להרוצים לומר במלכים א פרק ז

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת-הַפִּלִּיּוֹת וְאֶת-הַיַּעֲשִׂים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירָם לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל-הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוּהָ: ב עַמּוּדִים שְׁנַיִם וְגָלָת הַכְּתָרֶת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׂבָכּוֹת שְׁתֵּי לְכַפּוֹת אֶת-שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתָרֶת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת-הָרַמְנִים אֲרַבַּע מֵאוֹת

שי למורא

שְׁנַיִם יַחֲדוּ, הִיתְכֵּן שְׁנֵי אֲנָשִׁים בְּרַגְעָה אֶחָד לְמָקוֹם אֶחָד בְּעִבּוֹר דְּבָר אֶחָד, אִם לֹא נִזְעָרוּ זֶה עִם זֶה. ד' וְטָרַף אֵין לוֹ, כְּשֶׁאֲרִיָּה אוֹחוֹ מָרָה, דְּרָכּוֹ לִשְׂאוֹג. כְּפִיר, אַרְיָה צַעִיר. ה' הַתְּפוֹל, וְכִי תִשָּׁבֹן עַל פַּח הָאָרֶץ, עַל מְלַכְרֶת פְּרוּשָׁה עַל הָאָרֶץ. וּמוֹקֵשׁ, פְּתִיּוֹן לְצִפּוֹר, בְּגוֹן גְּרַעֲנֵי תְבוּאָה. הַיַּעֲלֶה פַח מִן הָאֲדָמָה, כִּשְׂנֵאֲחֻז הָעוֹף בַּפֹּחַ, רוֹצֶה לְכַרֵּת, וְעוֹקֵר הַפַּח וּמַעֲלֵהוּ מִמְּקוֹמוֹ מַעַט. וְלְכָדוֹ לֹא יִלְכָּדוּ, שְׂבִאוֹתָהּ שְׁעָה הָעוֹף כְּבִיר לְכָדוֹ. ו' אִם יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר, שׁוֹפָר שֶׁל הַצִּפּוֹת לִזְאוֹת אִם בָּאִים גִּיסוֹת עַל הָעִיר, לְהַזְהִיר אֶת הָעָם.

נִזְעָרוּ: ד' הַיִּשָּׁאג אַרְיָה בְּיַעַר וְטָרַף אֵין לוֹ הַיִּתְּנָן כְּפִיר קוֹלָא מִמְּעַנְתּוֹ בְּלִתִּי אִם-לְכָד: ה' הַתְּפוֹל צִפּוֹר עַל-פַּח הָאָרֶץ וּמוֹקֵשׁ אֵין לָהּ הַיַּעֲלֶה-פַח מִן-הָאֲדָמָה וְלְכָדוֹ לֹא יִלְכָּדוּ: ו' אִם-יִתְקַע שׁוֹפָר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחַדְדוּ אִם-תִּהְיֶה רָעָה בְּעִיר וַיְהוּהָ לֹא עֲשֶׂה: ז' כִּי לֹא יַעֲשֶׂה אֲדֹנִי יְהוּהָ דְבָר בִּי אִם-גָּלָה סוֹדוֹ אֶל-עֲבָדָיו הַנְּבִיאִים: ח' אַרְיָה שָׂאג מִי לֹא יִירָא אֲדֹנִי יְהוּהָ דְבָר מִי לֹא יִנְבֵּא:

שי למורא

א) אֶת הַכִּלְרֹת, כָּל נַחֲשֶׁת כְּעֵין סִירִים לְשִׁים בָּהֶם אֶת הַדָּשֵׁן מִעַל הַמִּזְבֵּחַ. (וְנִקְרָאוּ "כִּלְרֹת" מִלְּשׁוֹן כִּירָה שֶׁנֶּשֶׁ בָּהּ אִפֶּר וְדָשֵׁן). וְאֵת הַיַּעֲשִׂים, כָּלִים שֶׁבָּהֶם מִרְיָמִים אֶת הַדָּשֵׁן מִעַל הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵת הַמְּזֻרְקוֹת, סְפָלִים שֶׁבָּהֶם מְקַבְּלִים אֶת הַדָּם לְזִרְיָקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ. וַיְכַל חִירָם, הוּא הָיָה בְּנוֹ שֶׁל חִירוֹם הַנּוֹקֵד בְּסִסּוֹק לְפָנָי יְהוּהָ (דִּרְאָה ז'ל"ב"ט). בֵּית ה', לְצוּר בֵּית ה'. ב) עַמּוּדִים שְׁנַיִם וְגו', שְׁנֵי הָעַמּוּדִים שֶׁהָעִמְדוּ בְּאוֹלָם שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְהַשְּׂבָכּוֹת, מַעֲשֶׂה קְלִיעִיה, כְּעֵין שְׂרָשְׁרוֹת. ד) הַמְּכַנּוֹת, בְּסִסִּים לְכִזְרֵי הַנְּחֻשֶׁת, וְלָהֶם גָּלְגָּלִים וְכו' כְּמִכְבָּר לְעִיל בְּפֶרֶק ז' בְּסִפְר מְלָכִים. ה) וְאֵת הַיָּם, בְּרִכָּה עֲשׂוּיָה מִנְּחֻשֶׁת, וְעִמְרָה עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרֵי כָּקֶר שְׁחָיו עֲשׂוּיִים מִנְּחֻשֶׁת. ו' נַחֲשֶׁת מְמַרְט, מִתְּכַת הַנְּחֻשֶׁת הִיתָה צְרוּפָה וּמְזֻקָּת וְיִקְרָה מְאֹד.

לְשְׁתֵּי הַשְּׂבָכּוֹת שְׁנֵי-טוּרִים רַמְנִים לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לְכַפּוֹת אֶת-שְׁתֵּי גָלוֹת הַכְּתָרֶת אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָעַמּוּדִים: ד וְאֶת-הַמְּכַנּוֹת עֶשְׂרָה וְאֶת-הַכִּלְרֶת עֶשְׂרָה עַל-הַמְּכַנּוֹת: ה וְאֶת הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַכֶּקֶר שְׁנַיִם עֶשְׂרֵת תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת-הַפִּסְלוֹת וְאֶת-הַיַּעֲשִׂים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וְאֶת כָּל-הַפִּלִּיּוֹת אֲשֶׁר

(ז) בכבר הִירְדֵּן, שָׁשׁ הָיְתָה הָאֲדָמָה עֲבָה וּמִכְשֶׁרֶת לְמִלְאכָה זוּ.
יִצְקָם, הַחֵיכִים וְיִצְקָם בְּתִבְנִיתָם. ח) וַיֵּצֵא שְׁלֹמֹה אֶת כָּל הַכְּלִים,
הַיְחִי מִלְשָׁקֶל אוֹתָם. י) חֲמֹשׁ מִיָּמִין וְחֲמֹשׁ מִשְׁמָאל, מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל
לַמְּנוּרָה שֶׁעָשָׂה מִשָּׁה רַבִּנוּ. לִפְנֵי הַדִּבְרִי, בְּהִיכֹל הַקֹּדֶשׁ, לִפְנֵי קֹדֶשׁ
הַקֹּדֶשִׁים. זָהָב סָגוּר, זָהָב שְׁסוּר
אוֹתוֹ בְּכוּר הַצֹּרֶף לְטָהָר מִסִּי.
וְהַפֶּרֶחַ, פְּרָחֵי הַמְּנוּרוֹת. וְהַנְּגֵרוֹת,
מִכְלֵי הַשָּׁמֶן וְהַפְּתִילֹת שֶׁל הַמְּנוּרוֹת.
וְהַמְּלָקָחִים, צָבָתִים שְׁמֵרִים
בָּהֶם אֶת הַפְּתִילָה מִתּוֹךְ הַשָּׁמֶן.
יא) וְהַסְּפּוֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת, מִיָּנִי
כְּלֵי זָמֶר. וְהַמְּזֻרְקוֹת, כְּלִים לְקַדֵּשׁ
דָּם הַקֹּרְבָּנוֹת וְלִזְרִיקָתָם הָרָם עַל
הַמִּזְבֵּחַ. וְהַכְּפּוֹת, הַכּוֹיִכִּים שֶׁבָּהֶם
שָׁמִים אֶת הַלְבוּשָׁה עַל הַשְּׂלֵחָן.
וְהַמַּחְתּוֹת, כְּלִים לְאֹכֵל בָּהֶם גָּחַל
אֵשׁ מִהַמִּזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן לַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי
לְהַקְטִיר הַקְּטֹרֶת. וְכֵן לְתַרְוֵמַת הַדָּשֵׁן
מִהַמִּזְבֵּחַ הַחֵיצוֹן. וְהַפְּתוֹת, הֵן
הַעֲשׂוֹיֹת לְהַצִּיב בָּהֶן אֶת צִירֵי
הַדִּלְתוֹת בְּמַסָּתָן וּבְמִשְׁקוֹף, בְּשִׁבְלֵי
תְנוּעַת הַדִּלְתוֹת. פְּרוּשׁ אַחֵר,
מִפְּתַחֹת שְׁפּוֹתָחִים בָּהֶם אֶת
הַדִּלְתוֹת. לְדַלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל,
וְגַם הַפּוֹתוֹת שֶׁל דִּלְתוֹת הַהִיכָל,
שֶׁהוּא הַקֹּדֶשׁ שֶׁלִּפְנֵי קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים,
הָיוּ זָהָב.

עָשָׂה חֵירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת
מִמָּרָט: ז) בְּכֶבֶד הִירְדֵּן יִצְקָם הַמֶּלֶךְ בְּמַעֲבָה
הָאֲדָמָה בֵּין סְפּוֹת וּבֵין צִרְתָּן: ח) וַיֵּצֵא שְׁלֹמֹה
אֶת־כָּל־הַכְּלִים מֶרֶב מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקַר
מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: ט) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־
הַכְּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב
וְאֶת־הַשְּׂלֵחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב:
י) וְאֶת־הַמְּנוֹרוֹת חֲמִשׁ מִיָּמִין וְחֲמִשׁ מִשְׁמָאל
לִפְנֵי הַדִּבְרִי זָהָב סָגוּר וְהַפֶּרֶחַ וְהַנְּגֵרוֹת
וְהַמְּלָקָחִים זָהָב: יא) וְהַסְּפּוֹת וְהַמְּזֻמְרוֹת
וְהַמְּזֻרְקוֹת וְהַכְּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זָהָב סָגוּר
וְהַפְּתוֹת לְדִלְתוֹת הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ
הַקֹּדֶשִׁים לְדַלְתֵי הַבַּיִת לְהִיכָל זָהָב:

הַכְּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חֵירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת
מִמָּרָט צִרוּף וּמוֹנֵק: ז) בְּכֶבֶד הִירְדֵּן יִצְקָם הַמֶּלֶךְ שָׁפַד בָּהֶם אֶת הַנְּחֹשֶׁת
לְאַחֵר הַהִתְקַבָּה בְּמַעֲבָה הָאֲדָמָה בְּעֵבֶי הָאֲדָמָה, חֶפֶר צִוּוֹת הַכְּלִים הָהֵם בֵּין
סְפּוֹת וּבֵין צִרְתָּן: ח) וַיֵּצֵא שְׁלֹמֹה מִלְשָׁקֶל אֶת־כָּל־הַכְּלִים מֶרֶב מְאֹד
מְאֹד לֹא נִחְקַר לְדַעַת מִשְׁקַל
הַנְּחֹשֶׁת: ט) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת
כָּל־הַכְּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת
מִזְבַּח הַזָּהָב וְאֶת־הַשְּׂלֵחָן קְבוּצָה
הַשְּׂלֵחָנוֹת, כִּי עָשָׂה עָשָׂה (ד"ה ב ד ח).
אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים הַשְּׂלֵחָן
עָשָׂה זָהָב: י) וְאֶת־הַמְּנוֹרוֹת חֲמִשׁ
מִיָּמִין מְנוֹרַת מִשָּׁה וְחֲמִשׁ מִשְׁמָאל
אֲבָל בָּלֵם הַעֲמִיד בְּדָרוֹם לִפְנֵי הַדִּבְרִי
שֶׁהוּא הַפְּתַח הַבִּשְׁקָף לְהִיכָל, וְהַמְּנוּרוֹת
עָשָׂה מִזָּהָב סָגוּר נָקִי וּמוֹנֵק וְהַפֶּרֶחַ
שֶׁל מְנוֹרָה וְהַנְּגֵרוֹת הֵם כּוֹיִכִּים שְׁנוֹתָנִין
בָּהֶן הַשָּׁמֶן וְהַפְּתִילָה וְהַמְּלָקָחִים
שְׁמֵרִים בָּהֶן אֶת הַפְּתִילָה מִתּוֹךְ הַשָּׁמֶן
עָשָׂה מִזָּהָב: יא) וְהַסְּפּוֹת
וְהַמְּזֻמְרוֹת כְּלֵי שֶׁל מִיָּנִי זָמֶר
וְהַמְּזֻרְקוֹת לְקַדֵּשׁ דָּם וְהַכְּפּוֹת לְכּוֹיִכֵי
לְבוּשָׁה וְהַמַּחְתּוֹת לְחַתּוֹת בָּהֶם הָאֵשׁ
עַל הַקְּטֹרֶת זָהָב סָגוּר וְהַפְּתוֹת הֵם
הַעֲשׂוֹיֹת לְהַצִּיב בָּהֶן צִירֵים לְדִלְתוֹת
הַבַּיִת הַפְּנִימִי לְסַבֵּב אֵילָךְ וְאֵילָךְ
שֶׁהוּא לְקֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים לְדַלְתֵי
הַבַּיִת שֶׁהוּא לְהִיכָל הָיוּ זָהָב:

קְרִיאַת הַתּוֹרָה לְמִנְחַת שַׁבַּת־קוֹדֶשׁ
מא « וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חֹלֶם
וְהִנֵּה עֹמֵד עַל־הַיָּאֵר: ד) וְהִנֵּה מִן־הַיָּאֵר עֹלָת
שֶׁבַע פָּרוֹת יָפוֹת מְרֻאָה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר וְתַרְשִׁינָה
בְּאָחוּ: ה) וְהִנֵּה שֶׁבַע פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן
מִן־הַיָּאֵר רָעוֹת מְרֻאָה וְדָקוֹת בֶּשֶׂר וְתַעֲמֻדָּנָה
אַצֵּל הַפָּרוֹת עַל־שִׁפְתֵי הַיָּאֵר: ו) וְתַאכְלָנָה
הַפָּרוֹת רָעוֹת מְרֻאָה וְדָקוֹת הַבֶּשֶׂר אֶת שֶׁבַע
הַפָּרוֹת יָפֹת מְרֻאָה וְהַבְּרִיאַת וַיִּקְרָא פְּרָעָה: (ל"ב)
ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנֵית וְהִנֵּה ו) שֶׁבַע שְׂבָלִים עֹלֹת
בְּקִנָּה אֶחָד בְּרִיאֹת וְטֹבוֹת: ו) וְהִנֵּה שֶׁבַע שְׂבָלִים

דָּקוֹת וּשְׂדוּפֹת קָדִים צְמֻחוֹת אַחֲרֵיהֶן:
ו) וְתַבְלַעְנָה הַשְּׂבָלִים הַדָּקוֹת אֶת שֶׁבַע הַשְּׂבָלִים
הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלָאוֹת וַיִּיקָץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חֹלֹם:
(ישראל) ח) וַיְהִי בְּבֹקֶר וַתַּפְּעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא
אֶת־כָּל־חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת־כָּל־חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר
פְּרָעָה לָהֶם אֶת־חֲלָמוֹ וְאִין־פּוֹתֵר אוֹתָם
לְפְרָעָה: ט) וַיַּדְבֵּר שֵׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה
לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם: פְּרָעָה קֶצֶף
עַל־עַבְדּוֹ וַיִּתֵּן אוֹתִי בְּמִשְׁמֵר בֵּית שֵׁר הַמִּבְחָחִים
אוֹתִי וְאֶת שֵׁר הָאִפִּים: י) וַנַּחֲלֻמָּה חֹלֹם בְּלִילָה
אֶחָד אֲנִי וְהוּא אֵישׁ כְּפַתְרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמוֹ:

וְשֵׁם אֱתָנוּ נַעַר עֲבָדִי עֶבֶד לְשֵׁר הַטְּבָחִים | הָשִׁיב עַל־פָּנָי וְאֵתוּ תִּלָּה: ־ וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה
וְנִסְפָּר־לֹו וַיִּפְתַּר־לָנוּ אֶת־חֲלֻמֹּתֵינוּ אִישׁ פְּחֻלָּמוֹ | וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר וַיַּגְלֵל וַיַּחְלֵף
פָּתָר: ־ וַיְהִי כִּפְאֲשֶׁר פָּתַר־לָנוּ כֵּן הָיָה אֵתִי | שְׁמֵלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה:

אגרות קודש

ב"ה, ד' דחנוכה, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסקים בצרכי ציבור

באמונה וכו' מוה"ר שמואל דוד שי' ומוה"ר

יהודא ליב שי'

שלום וברכה!

בנועם שמעתי כי ביום ד' הבע"ל עתידה להתקיים בבית ידידנו הו"ח אי"א עוסק בצרכי ציבור
וכו' הר"מ שי' וועקסלער אסיפה מיוחדת לדון על דבר סיוע ממשי לעבודת המרכז לעניני חינוך.

מוסג"פ העתק מכתב שכתבתי לפני ימים אחדים לאסיפה מעין זו למען המרכז לעניני חינוך
מחנה ישראל וקה"ת שנתקיימה בניו-יארק. ממכתב זה יראו מה היא השקפתי ודעתי ובקשתי ביחס
לעבודה זו ולחובה ולזכות אשר ביד כל אחד ואחת להשתתף בעבודה זו להחזקת והרחבת עבודת ג'
המוסדות האלה. ובדאי יפרסמו תוכן מכתבי הנ"ל בין המשתתפים באסיפה הנ"ל אשר זכו לקחת
חבל בעבודת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, וכן בכל מקום אשר יביא תועלת.

והנני מקוה לשמוע בקרוב מהפעולות הממשיות של אסיפה זו ומהפירות הטובים שיצאו
מזריעה טובה זו וגידולי בעתיד. ובטח יודיעו גם שמות כל המשתתפים.

בברכה,

מנחם שניאורסאהן

ב"ה, ד' דחנוכה, ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצרכי ציבור וכו' מוה"ר... שי'

שלום וברכה!

הציעו לפני אשר מהנכון שיהיו באה"ק איזה מקומות מרכזיים שיתרכזו בהם כל הוצאות
שהופיעו לאור על ידי קה"ת, בתור אולמי קריאה בעד הקהל.

והנה בכלל הנני מסכים לזה, אלא איני רוצה להכנס לתוך פאליטיק, ולכן הנני רוצה לשמוע
חוות דעתו בזה, לאן ולמי - ולאיזה מוסד משלנו - לשלוח את הספרים.

בברכה וכבוד,

מנחם שניאורסאהן

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:30	6:26	8:24	8:21	8:57	9:00	9:50	9:53	12:02	12:05	16:38	16:39	17:06	17:07	16:19	17:18
חיפה (ח)	6:33	6:29	8:24	8:21	8:58	9:02	9:50	9:54	12:01	12:04	16:37	16:38	17:02	17:04	16:04	17:15
ירושלים (ח)	6:30	6:25	8:23	8:19	8:56	8:59	9:49	9:52	12:00	12:03	16:40	16:41	17:03	17:05	16:01	17:16
תל אביב (ח)	6:32	6:28	8:25	8:21	8:58	9:02	9:51	9:54	12:02	12:05	16:36	16:37	17:05	17:06	16:15	17:17
אוסטריה, וינה (ח)	7:36	7:30	8:48	8:48	9:36	9:40	10:21	10:24	12:16	12:18	16:01	16:00	16:39	16:39	15:42	16:54
אוסטריה, מלבורן (ק)	5:52	5:51	8:42	8:43	9:29	9:31	10:45	10:47	13:48	13:51	20:33	20:38	21:04	21:10	20:18	21:23
אוקראינה, אודסה (ח)	7:32	7:26	8:49	8:49	9:35	9:39	10:21	10:25	12:18	12:21	16:10	16:10	16:47	16:47	15:52	17:01
אוקראינה, דונייצק (ח)	7:10	7:04	8:22	8:26	9:10	9:14	9:54	9:58	11:50	11:53	15:36	15:35	16:14	16:14	15:17	16:28
אוקראינה, דנייפרטרובסק (ח)	7:23	7:17	8:33	8:37	9:22	9:26	10:06	10:10	12:01	12:04	15:45	15:45	16:24	16:24	15:27	16:38
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:56	7:50	9:00	9:04	9:51	9:56	10:34	10:38	12:27	12:29	16:03	16:02	16:44	16:43	15:44	16:58
אוקראינה, קייב (ח)	7:50	7:43	8:53	8:57	9:44	9:49	10:27	10:31	12:19	12:22	15:55	15:54	16:35	16:35	15:36	16:50
איטליה, מילאנו (ח)	7:54	7:49	9:14	9:18	9:59	10:04	10:46	10:49	12:44	12:47	16:43	16:43	17:16	17:16	16:22	17:30
אקוואדור, קיטו (ח)	6:04	6:01	8:30	8:33	9:01	9:04	10:04	10:07	12:36	12:38	18:09	18:12	18:33	18:36	17:54	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	5:34	5:34	8:24	8:25	9:07	9:09	10:21	10:23	13:21	13:24	19:58	20:02	20:28	20:32	19:42	20:45
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:06	6:06	8:58	8:58	9:49	9:51	11:06	11:08	14:14	14:17	21:07	21:12	21:43	21:48	20:54	22:03
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:17	7:12	8:52	8:56	9:33	9:37	10:23	10:26	12:28	12:30	16:43	16:44	17:15	17:16	16:25	17:28
ארה"ב, ברוקלין (ח)	7:11	7:06	8:43	8:46	9:24	9:28	10:13	10:17	12:17	12:20	16:28	16:29	17:01	17:02	16:11	17:14
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	7:11	7:06	8:43	8:47	9:25	9:29	10:14	10:17	12:18	12:20	16:29	16:29	17:01	17:02	16:11	17:15
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:52	7:47	9:21	9:24	10:03	10:07	10:51	10:55	12:53	12:56	17:00	17:00	17:33	17:34	16:42	17:47
ארה"ב, האוסטון (ח)	7:08	7:04	9:01	9:04	9:36	9:40	10:30	10:33	12:43	12:45	17:23	17:24	17:50	17:51	17:05	18:02
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:48	6:44	8:34	8:37	9:11	9:15	10:03	10:07	12:13	12:16	16:43	16:44	17:12	17:13	16:26	17:25
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:58	6:54	8:57	9:00	9:31	9:35	10:26	10:29	12:42	12:45	17:30	17:32	17:57	17:58	17:13	18:09
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	7:09	7:04	8:39	8:43	9:21	9:25	10:10	10:13	12:13	12:16	16:22	16:23	16:55	16:56	16:04	17:09
ארה"ב, פייטסבורג (ח)	7:34	7:29	9:07	9:10	9:48	9:52	10:37	10:41	12:41	12:44	16:53	16:54	17:26	17:26	16:35	17:39
ארה"ב, שיקגו (ח)	7:09	7:04	8:39	8:42	9:21	9:25	10:09	10:13	12:12	12:15	16:19	16:20	16:53	16:53	16:01	17:06
בוליביה, לה-פס (ח)	5:54	5:52	8:32	8:34	9:06	9:08	10:13	10:16	12:57	12:59	18:56	19:00	19:21	19:25	18:41	19:35
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:38	8:31	9:38	9:42	10:30	10:35	11:13	11:17	13:04	13:06	16:35	16:34	17:17	17:17	16:17	17:32
בלגיה, בריסל (ח)	8:36	8:30	9:38	9:42	10:30	10:34	11:12	11:16	13:04	13:06	16:37	16:37	17:19	17:19	16:19	17:34
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:13	5:12	7:57	7:59	8:33	8:35	9:43	9:45	12:32	12:35	18:49	18:53	19:11	19:15	18:29	19:26
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:03	5:02	7:46	7:48	8:22	8:24	9:31	9:34	12:20	12:22	18:31	18:34	18:57	19:01	18:16	19:12
בריטניה, לונדון (ח)	7:57	7:51	8:56	9:01	9:49	9:54	10:31	10:35	12:22	12:24	15:54	15:53	16:34	16:34	15:36	16:50
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	8:16	8:09	9:07	9:11	10:03	10:08	10:43	10:47	12:30	12:33	15:51	15:49	16:35	16:35	15:34	16:51
גרמניה, ברלין (ח)	8:08	8:02	9:03	9:08	9:58	10:02	10:39	10:43	12:28	12:30	15:55	15:54	16:37	16:36	15:34	16:52
גרמניה, פרנקפורט (ח)	8:16	8:09	9:20	9:24	10:11	10:15	10:54	10:58	12:47	12:49	16:24	16:23	17:04	17:04	16:05	17:19
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:08	5:07	7:53	7:55	8:31	8:33	9:41	9:44	12:33	12:36	18:57	19:01	19:18	19:22	18:36	19:33
הודו, מומבאי (ח)	7:02	6:59	9:10	9:13	9:42	9:45	10:39	10:42	13:00	13:02	18:00	18:02	18:26	18:28	17:44	18:38
הודו, פונה (ח)	6:57	6:54	9:05	9:08	9:38	9:41	10:35	10:38	12:56	12:58	17:58	17:59	18:23	18:25	17:41	18:35
הונגריה, בודפשט (ח)	7:23	7:17	8:36	8:40	9:24	9:28	10:09	10:13	12:05	12:08	15:53	15:52	16:31	16:31	15:34	16:45
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:16	7:11	8:47	8:51	9:29	9:33	10:18	10:21	12:22	12:24	16:32	16:32	17:05	17:05	16:14	17:18
יוון, אתונה (ח)	7:32	7:27	9:10	9:14	9:50	9:53	10:40	10:43	12:46	12:49	17:05	17:06	17:36	17:37	16:48	17:49
מולדובה, קישינב (ח)	7:42	7:36	8:57	9:01	9:44	9:48	10:29	10:33	12:26	12:29	16:16	16:15	16:53	16:53	15:57	17:07

לוח זמנים לשבוע פרשת וישב - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
			ש	א	ש	א										
ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:57	7:01	9:07	9:11	9:40	9:43	10:37	10:40	12:57	13:00	17:57	17:59	18:23	18:24	17:41	18:34
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	4:34	4:36	7:24	7:25	8:27	8:29	9:47	9:50	13:03	13:06	20:13	20:17	20:53	20:58	19:59	21:15
נפאל, קטמנדו (ח)	6:41	6:45	8:41	8:44	9:16	9:19	10:10	10:13	12:25	12:27	17:09	17:10	17:36	17:37	16:52	17:48
סין, בייג'ין (ח)	7:21	7:27	9:00	9:04	9:41	9:45	10:31	10:34	12:35	12:38	16:49	16:49	17:21	17:22	16:29	17:34
סינגפור, סינגפור (ח)	6:54	6:57	9:22	9:25	9:53	9:56	10:55	10:58	13:26	13:28	18:57	19:00	19:21	19:24	18:41	19:33
פולין, ורשה (ח)	7:30	7:37	8:33	8:37	9:26	9:31	10:08	10:12	11:57	12:00	15:24	15:23	16:07	16:07	15:05	16:23
פרו, לימה (ח)	5:35	5:38	8:13	8:15	8:45	8:48	9:51	9:54	12:32	12:34	18:24	18:27	18:48	18:52	18:08	19:02
צרפת, ליוון (ח)	8:07	8:13	9:32	9:35	10:17	10:22	11:04	11:07	13:02	13:05	16:56	16:56	17:33	17:33	16:38	17:47
צרפת, פריז (ח)	8:29	8:35	9:44	9:48	10:33	10:38	11:18	11:21	13:12	13:15	16:56	16:56	17:33	17:33	16:36	17:48
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:52	5:55	8:17	8:20	8:48	8:51	9:49	9:52	12:18	12:20	17:43	17:46	18:07	18:10	17:28	18:19
קנדה, טורונטו (ח)	7:37	7:42	9:07	9:11	9:51	9:55	10:38	10:42	12:39	12:42	16:44	16:44	17:15	17:16	16:23	17:29
קנדה, מונטריאול (ח)	7:20	7:26	8:45	8:49	9:31	9:35	10:17	10:21	12:16	12:18	16:12	16:12	16:47	16:47	15:53	17:01
קפריסין, לרנקה (ח)	6:39	6:44	8:28	8:31	9:06	9:10	9:57	10:01	12:07	12:09	16:34	16:35	17:03	17:04	16:16	17:16
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:04	9:11	9:55	10:00	10:54	10:59	11:33	11:37	13:17	13:20	16:30	16:29	17:17	17:16	16:11	17:34
רוסיה, מוסקבה (ח)	8:43	8:51	9:30	9:34	10:30	10:35	11:08	11:12	12:51	12:53	16:02	16:00	16:47	16:46	15:38	17:04
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	7:53	7:59	9:13	9:17	10:01	10:05	10:46	10:50	12:42	12:45	16:31	16:31	17:09	17:09	16:13	17:23
שווייץ, ציריך (ח)	7:58	8:04	9:18	9:22	10:06	10:10	10:51	10:55	12:47	12:50	16:41	16:40	17:13	17:13	16:17	17:27
טאילנד, בנגקוק (ח)	6:29	6:32	8:45	8:48	9:17	9:20	10:16	10:19	12:39	12:42	17:50	17:52	18:14	18:16	17:33	18:26

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משפחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל

שִׁבְת קֹדֶשׁ:

סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל או מתחת שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה. הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, עם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחיינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

בערב שבת

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר־כך מדליקים את נרות השבת. מכיוון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות. אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת

במוצאי־שבת חנוכה חוזרים מיד מבית־הכנסת, מזדרזים לערוך 'הבדלה', ואחר־כך מדליקים נרות חנוכה (יש נוהגים לומר: "ברוך המבדיל בין קודש לחול", להדליק את נרות החנוכה ואחר־כך להבדיל על היין).

ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נֶפֶס לְאַבֹּתֵינוּ, בְּיָמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה:

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחַיִּינוּ וְקִיָּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמַן הַזֶּה:

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ אָנוּ מְדַלְּקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּפִסִּים, וְעַל הַנִּפְלְאוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ לְאַבֹּתֵינוּ בְּיָמִים הָהֵם בְּזֶמַן הַזֶּה, עַל־יְדֵי כְּהֵנֶיךָ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׁמוֹנֶת יָמֵי חֲנֻכָּה, הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ קִדְּשׁ הֵם, וְאִין לָנוּ רְשׁוֹת לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֶלָּא לְרְאוּתָן בְּלִבָּךְ, כְּדֵי לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נֶפֶסְךָ וְעַל נִפְלְאוֹתֶיךָ וְעַל יִשׁוּעוֹתֶיךָ.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביטו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ חֲפָצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל-אוֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנוּיִת הַמַּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֶׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לָחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רֹאִינוּ, וְתַגְמִלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להודות הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00762
06/12/2020

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

